

שבוע פרשת בהעלותך - באה"ק

(31 May - 6 June 20)

ח' - י"ד סיון תש"פ

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
 כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
 וְצִאֲצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
 תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
 לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
 יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֶז: יִשְׂאֵל
 יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:
 וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
 בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל
 מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
 וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
 וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, כְּכֹל
 לְבַבְכֶם וּכְכֹל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
 וּמִלְקָוֶשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ
 לְבִהְמֹתֶךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
 וּסְרַתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
 אַף יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
 תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
 נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
 וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
 וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
 וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם,
 וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַקֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
 וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
 תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
 אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם
 קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
 אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
 מְצוּה לְהַתְּפִיל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵלֶךָ
 לִימֵי הַחֹדֶשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
 אֲךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חֲזָזָה - חֲזָזָה חֲזָזָה חֲזָזָה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להדביר קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מתווה או שקובל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניהם בהדרה, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בהדרה על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך כו"ו חולם):

א א אֲשֶׁר־י תְּמַיִם־דָּרָךְ תְּהַלְכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדוֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעֵלוּ עוֹלָה בְּדַרְכָיו הִלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פְּקֻדֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִפְגּוּ דַרְכֵי לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בַּיָּשָׁר לֵבִי בְּלִמּוֹדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֹׁמֵר אֶל־תַּעֲבֹבֵנִי עַד־מָאֵד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתַי אִמְרֹתֶיךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא־לֶךָ: יב כָּרוֹךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְּנֵי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתַי סִפַּרְתִּי כֹל מִשְׁפָּטֶי־כִיךָ: יד בְּדָרְךָ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל־הוֹן: טו בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֲבִיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתְּעֶשְׂעֵ לֹא אֲשַׁכַּח

המשך בעמוד קי

סוף זמן קידוש לבנה:
יום חמישי בערב, י"ב סיון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"א
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה"ר אליקים געציל שי

שלום וברכה!

עיי הרה"ח הווי"ח אי"א עוסק בצרכי צבור באמונה כו' מוה"ר בן ציון שי שם טוב שמחתי לקבל פ"ש ממנו ומכל ב"ב שי וכן מסר לי את הפ"נ שלו, וקראתיו על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע כשהייתי שם בל"ג בעומר העבר.

בטח יודע אשר יום ל"ג בעומר קרא אותו הרשב"י - שזהו יום הסתלקותו - יום שמחתו, וידוע ג"כ אשר שמחה פורץ גדר, וקריאת הפ"נ ביום שמחת רשב"י על ציון נשיאנו שהוא הוא המגלה רזי תורה בדורנו זה, ועיי תורתו מקושרים אנו כולנו באילנא דחייא היא פנימיות התורה, ועל ידה היא ההתקשרות והדבקות באלקים חיים, יכולה קריאה זו לפרוץ ההסתרים וההעלמות ולהמשיך לכאו"א המצטרך לו בבני חיי ומזונא רוויחא, ואקוה שיכול לבשרני בשורות טובות בנוגע להעניינים אשר אודותם כתב בהפ"נ שלו.

מוסג"פ השיחה מל"ג בעומר שנדפסה לא כבר, וילמוד אותה ויתעמק בה ובה יוכל לרוות צמאון נפשו לכמה וכמה עניינים הדורשים פתרון.

המקוה להתבשר ממנו בשו"ט הן בנוגע לעצמו והן לב"ב שי ואחתום בברכת חג שבועות שמח וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיט, קכ ג
- (ג) מאמר ד"ה בהעלותך את הנרות
ש"פ בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט ה
- (ד) שיחת יום ב' דחג-השבועות, ה'תשט"ו יח
- (ה) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ט כד
- (ו) שיחת ש"פ נשא, י"ד סיון, ה'תשכ"ט מב
- (ז) שיחת ש"פ בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט נד
- (ח) לקוטי-שיחות פרשת בהעלותך כרך יג סה
- (ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל עא
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהעלותך עה
- (יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהעלותך עז
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך קיג
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהעלותך קיד
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך קכד
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קכו
- שיעורי רמב"ם**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך קל
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך ... קצב
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך רח
- (יט) נביאים וכתובים
ירמיה פרק לו, דניאל פרק ג רי
- (כ) משניות – מסכת כריתות
ביאור קהתי ריב
- (כא) עין יעקב מסכת מגילה רכא
- (כב) מסכת שבת עם ביאורים
מדף פו עד דף צב רכב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן רנב
- (כד) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רנב
- (כה) לקוטי תורה אם את כל דגי הים
אדמו"ר הזקן רנה
- (כו) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי רנו
- (כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנו
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנח
- (כט) קונטרס העבודה
אדמו"ר מוהרש"ב רנט
- (ל) ספר המאמרים – תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ רסא
- (לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רסו
- (לב) ספר הזכרונות פרק יז רסט
- (לג) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רעא
- (לד) חומש לקריאה בציבור ערה
- (לה) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רפג
- (לו) ביאורים לפרקי אבות פרק א רפה
- (לז) לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך רפו
- (לח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רפז

1 על המצוה להדליק את נרות המנורה במשכן ובמקדש נאמר בתורה:
2 **בְּהֵעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת¹, וְאִיתָא מובא ב'לקוטי תורה'² ספר**
3 **מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן על החומשים ויקרא-במדבר-דברים דְּנֵרוֹת**
4 **לפי המשמעות הפנימית של הדברים הַם הַנְּשָׂמוֹת של בני ישראל כְּמוֹ**
5 **שְׁפָתוֹכֶם³ נֵר הַיּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם**
6 **הרי שהנשמה נמשלה לנר [נז] שבע**
7 **הַנְּרוֹת דְּהַמְנֹרָה הֵם כנגד ז'**
8 **סוגי בני ישראל בַּעֲבוּדַת ה',**
9 **יֵשׁ עוֹבְדֵי מְאֵהָבָה מְשׁוּףָּה**
10 **כְּמִיָּם כשם שהמים טבעם להיות**
11 **זורמים ונמשכים ונשפעים, כך העובד**
12 **את ה' מאהבה מסוג זה מרגיש משיכה**
13 **והשתפכות הנפש לאלוקות (חסד)**
14 **והתחושות הללו שייכות למידת החסד**
15 **שנמשכת ושופעת) וְיֵשׁ מִי שְׁעוֹבֵד**
16 **את ה' מְאֵהָבָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ**
17 **מתוך צימאון עז ותחושה של כלות**
18 **הנפש כמו אש שבועת ומכלה**
19 **(גְּבוּרָה והתחושות הללו שייכות**
20 **למידת הגבורה) וְכוּ' וכן הלאה**
21 **אופנים נוספים בעבודת ה' מתוך**
22 **תחושות ששייכות לשאר המידות].**
23 **וּמִבְּאֵר אֲדָמוּר מְהֵרָשׁ**
24 **בְּמֵאמְרוֹ דְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל'**
25 **וַיְדַבֵּר גו' בְּהֵעֲלוֹתָךְ אֶת**
26 **הַנְּרוֹת, שְׁנֵאמַר לִפְנֵי מֵאָה**
27 **שְׁנָה⁴, מעת אמירת מאמר זה בשנת**
28 **תשכ"ט, היינו בשנת תרכ"ט, דְּזֶה**
29 **שֶׁהַנְּשָׂמוֹת נִקְרָאִים נְרוֹת הוּא**
30 **כְּמֵאמְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ במדרש**
31 **אָמַר הַקֹּב"ה לְאָדָם נֵרִי הֵנּוּ**
32 **של הקדוש-ברוך-הוא נמצא בְּיָדְךָ**
33 **ביד האדם וְנֵרְךָ הֵנּוּ של האדם נמצא**
34 **בְּיָדֵי בִיד הקדוש-ברוך-הוא, נֵרִי**
35 **נֵרוֹ של הקדוש-ברוך-הוא בִיד**

האדם זו התורה, דְּכָתִיב⁶ **כִּי נֵר מְצוּהָ וְתוֹרָה אור. וְנֵרְךָ בְּיָדֵי**
נרו של האדם ביד הקדוש-ברוך-הוא זו הַנְּפֶשׁ, דְּכָתִיב נֵר הַיּוֹי'
נִשְׁמַת אָדָם, והקדוש-ברוך-הוא ממשך ואומר לאדם אִם שְׁמַרְתָּ אֶת
נְרֵי אִם הָאָדָם שוּמֵר אֶת הַתּוֹרָה אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נֵרְךָ הקדוש-ברוך-הוא
שוּמֵר אֶת נִשְׁמַתוֹ של האדם, וְאִם
כִּפִּיתָ אֶת נְרֵי אֲנִי מְכַבֵּה אֶת
נֵרְךָ.
וְצִרְיָךְ לְהִבִּין, הֲרִי זֶה
שֶׁהַנְּשָׂמוֹת נִקְרָאִים נְרוֹת הוּא
מְפָרֵשׁ בְּקִרְאָה בִּפְסוּק שֶׁבְמִקְרָא
(נֵר הַיּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם), וְלִמָּה
לשם מה מְבִיא אֲדָמוּר מְהֵרָשׁ
בְּמֵאמְרוֹ גַם אֶת דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ
נְרֵי בְּיָדְךָ וְנֵרְךָ בְּיָדֵי כְלָמוֹר, מה
מוסיפים דברי המדרש על הפסוק לגבי
הנושא המבואר במאמר?
גַּם צִרְיָךְ לְהִבִּין, דְּבִפְסוּק
נֵאמַר נֵר הַיּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם,
שֶׁהַנְּשָׂמָה הִיא נֵר הַיּוֹי',
וּבְמֵדְרָשׁ הַנִּזְכָּר אוֹמֵר
שֶׁהַנְּשָׂמָה הִיא נֵרְךָ (דְּהָאָדָם)
וְהַתּוֹרָה הִיא נְרֵי (דְּהַקֹּב"ה)
ואם כן לא זו בלבד שלכאורה אין
בדברי המדרש חידוש ותוספת על
הפסוק כי ההשוואה בין הנשמה לנר
כבר מופיעה בפסוק, אלא שקיימת
סתירה ביניהם כי בפסוק הנשמה
נקראת "נר הוי"', היינו הנר של
הקדוש-ברוך-הוא ואילו במדרש
הנשמה נקראת "נרך", היינו הנר של
האדם!.
(ב) וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדָּמִים
הַמְבָאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת⁷
בתורת החסידות דְּעֵנִין בְּהֵעֲלוֹתָךְ
אֶת הַנְּרוֹת לפי המשמעות הפנימית

בס"ד. שבת פרשת בהעלותך,
כ"א סיון ה'תשכ"ט*

בְּהֵעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת¹, וְאִיתָא ב'לקוטי
תורה'² דְּנֵרוֹת הֵם הַנְּשָׂמוֹת כְּמוֹ
שְׁפָתוֹכֶם³ נֵר הַיּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם נְרוֹת
ז' סוגי בני ישראל בַּעֲבוּדַת ה',
יֵשׁ עוֹבְדֵי מְאֵהָבָה מְשׁוּףָּה כְּמִיָּם
מְאֵהָבָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ (גְּבוּרָה) וְכוּ']. וּמִבְּאֵר
אֲדָמוּר מְהֵרָשׁ בְּמֵאמְרוֹ דְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל' וַיְדַבֵּר
גו' בְּהֵעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת, שְׁנֵאמַר לִפְנֵי מֵאָה
שְׁנָה⁴, דְּזֶה שֶׁהַנְּשָׂמוֹת נִקְרָאִים נְרוֹת הוּא כְּמֵאמְרֵי
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ אָמַר הַקֹּב"ה לְאָדָם נֵרִי בְּיָדְךָ וְנֵרְךָ
בְּיָדֵי, נְרֵי בְּיָדְךָ זֶה הַתּוֹרָה, דְּכָתִיב⁶ כִּי נֵר מְצוּהָ
וְתוֹרָה אור. וְנֵרְךָ בְּיָדֵי זֶה הַנְּפֶשׁ, דְּכָתִיב⁶ נֵר הַיּוֹי'
נִשְׁמַת אָדָם, אִם שְׁמַרְתָּ אֶת נְרֵי אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת
נֵרְךָ, וְאִם כִּפִּיתָ אֶת נְרֵי אֲנִי מְכַבֵּה אֶת נֵרְךָ.
וְצִרְיָךְ לְהִבִּין, הֲרִי זֶה שֶׁהַנְּשָׂמוֹת נִקְרָאִים נְרוֹת
הוּא מְפָרֵשׁ בְּקִרְאָה (נֵר הַיּוֹי' נִשְׁמַת אָדָם), וְלִמָּה
מְבִיא בְּמֵאמְרוֹ אֶת דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ נְרֵי בְּיָדְךָ וְנֵרְךָ
בְּיָדֵי. גַם צִרְיָךְ לְהִבִּין, דְּבִפְסוּק נֵאמַר נֵר הַיּוֹי'
נִשְׁמַת אָדָם, שֶׁהַנְּשָׂמָה הִיא נֵר הַיּוֹי', וּבְמֵדְרָשׁ
הַנִּזְכָּר אוֹמֵר שֶׁהַנְּשָׂמָה הִיא נֵרְךָ (דְּהָאָדָם)
וְהַתּוֹרָה הִיא נְרֵי (דְּהַקֹּב"ה).

(* יצא לאור בקונטרס ט"ו סיון - תנש"א, "בקשר עם ט"ו סיון, יום התחלת מאסרו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בשנת תרפ"ו* . . . ג' בהעלותך, טו סיון, ה'תנש"א". 1) פרשתנו (בהעלותך) ח, ב. 2) פרשתנו רד"ה בהעלותך את הנרות (כט, ג). 3) משלי כ, כז. 4) משנת אמירת מאמר זה (תשכ"ט) - גרפס בסה"מ תרכ"ט ע' ריד ואילך. וראה גם ד"ה בהעלותך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שלו ואילך). 5) דב"ר פ"ד, ד. 6) משלי ו, כג. 7) אוה"ת פרשתנו ד"ה בהעלותך את הנרות (ע' שכו. שם ע' שלב). ד"ה זה בסה"מ עטר"ת (ע' תעג ואילך). ה'ש"ת (ע' 127 ואילך). וראה גם ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט פ"ב ואילך (סה"מ תרפ"ט ע' 164 ואילך). ובכ"מ.

(* וראה לקמן ס"ע שעא ובהערה 40, שלאחרי הגאולה די"ב תמוז נתגלה שהמאסר הי' זריעה, בכדי שעי"ז תהי' צמיחה בריבוי והוספה בהפצת המעיינות.

שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שורשן מבחינת "אדם העליון" (ככתוב במעשה המרכבה "ועל הכסא דמות
 כמראה אדם") ויש להם ידיעה גדולה באלוקות, כאדם בר־דעת, נקראות "זרע
 אדם" ושאר הנשמות (אשר כדברי רבנו הזקן ב'תורה אור' "שהם כמעט כל
 הנשמות שבדורותינו") נקראות "זרע בהמה". ואחד ההבדלים בין שני סוגי
 הנשמות הוא, **כי הנשמות
 דאצילות, שהם "זרע אדם" גם
 בירידתם למטה לעולם הזה,
 למרות שהעולם גשמי וחומרי ולמרות
 שירדו בגוף גשמי וחומרי, בכל זאת
 טבע הרצוא התשוקה להתקרב
 לאלוקות והעלייה שבהם בנשמות
 של בחינת "זרע אדם" הוא בגלוי
 בצורה מודעת ונגרשת, ולכן
 נקראים בשם אדם על שם
 רוח האדם העולה היא
 למעלה¹¹, כדברי הכתוב שההבדל
 בין "אדם" ל"בהמה" הוא שרוח האדם
 עולה, היינו שואפת להתעלות כלפי
 מעלה והנשמות דבריאָה־
 יצירה־עשייה (שהם כאמור
 מדברי רבנו הזקן רב הנשמות¹²),
 כשהן יורדות למטה
 ומתלבשות בגוף, הן נמשכות
 אחר הגוף וענייני עולם הזה
 הגשמי ולא מרגישות את השאיפה
 לעלות למעלה ולהתקרב לאלוקות,
 ולכן נקראים בשם בהמה על
 שם רוח הבהמה היורדת היא
 למטה כהמשך הפסוק המבדיל בין
 האדם לבהמה¹¹. ועבודתו של
 אהרן המדליק ומעלה את הנרות הן
 הנשמות היא לעורר ולגלות את
 טבע הרצוא והעלייה שישנו
 בעצם ובעולם גם בנשמות
 דבריאָה־יצירה־עשייה,
 בהעלותך את הנרות, שטבע
 העלייה שבהם יהיה בגלוי וגם
 הנשמות הללו ירגישו רצון ותשוקה
 להתקרב לאלוקות.**

של הרברים הוא שאהרן מעורר את הנשמות שיהיה בהם
 הרצון לעלות למעלה, ועד ליפגל בעצמות אור־אין־סוף
 כלומר, התעלות ברמה גבוהה עד כדי איבוד המציאות העצמית והתכללות
 בעצמות האור האלוהי האינסופי (כמו נר קטן שמתקרב לאבוקה גדולה ואורו
 נכלל בה). והגם דרצון זה
 להתעלות ולהיכלל באור אין סוף
 הוא טבע דהנשמה מצד עצמה,
 וכמבאר בתנאי⁸, דהטעם
 שהנשמות נקראים בשם
 גרות, הוא, כי כמו שהנר
 הגשמי טבעו לבעור בצורה כזו
 שהוא נמשכת לעלות למעלה
 ולידבק בשרשו (ביסוד האש)
 הקללי שמתחת⁹ גלגל הירח
 שהוא השורש של כל אש שקיימת
 בעולם) כן הנשמה היא בטבע
 הרצוא רוצה בטבעה לצאת ממקומה
 הנוכחי ולעלות למעלה להפגל
 במקור חצבה השורש שלה
 באלוקות, ואף שהרצון הזה קיים
 בנשמה מעצם טבעה ומהותה מכל־
 מקום צריך שאהרן יעלה את
 הנרות (הנשמות) והוא יהיה זה
 שגורם להם התעוררות לכך, כי על־
 ידי ירידת הנשמה למטה
 לעולם הזה שהוא עולם גשמי וחומרי
 והתלבשותה בגוף שהוא גוף
 גשמי וחומרי, מתעלם טבע
 הרצוא וההשתוקקות לאלוקות
 שבה.
 וכמבאר בארפה בדרושים⁷,
 במאמרי חסידות דמהטעמים אחד
 הטעמים על זה שהנשמות
 דאצילות שהשורש שלהם הוא
 מהאלוקות כפי שהיא בעולם האצילות
 (שהוא העולם הראשון והנעלה ביותר
 מבין ארבעת העולמות הכלליים:
 אצילות, בריאה, יצירה, עשייה)
 נקראים זרע אדם, והנשמות
 דבריאָה־יצירה־עשייה שהשורש שלהם הוא מהאלוקות כפי שהיא
 בעולמות אלו נקראים זרע בהמה¹⁰, כמבאר בקבלה וחסידות על
 הכתוב "וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה" שהנשמות הגבוהות

(8) ריש פי"ט. (9) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ג ה"י. (10) ירמי' לא, כו. וראה תו"א ר"פ משפטים. ובכ"מ. (11) קהלת ג, כא. (12) ראה תו"א שם "שהם (נשמות דבי"ע) כמעט כל הנשמות שבדורותינו, כי נשמות דאצילות הן בני עלי' שהם מועטים כו' אפילו בדורות הראשונים". (13) אוה"ת פרשתנו שם (ס"ע שכו ואילך. שם ע' שלב). סה"מ עטר"ת שם (ע' תעדרו).

בהעלותך את הנרות

ביאור בדרך אפשר

1 כְּתִיב¹⁴ בַּשֶּׁמֶן הַטוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן זָקֵן אֶהְרֹן
 2 שְׂיֹרֵד עַל פִּי מְדוּתָיו, וְעִנְיָן זָקֵן אֶהְרֹן לִפִּי מִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית
 3 הַפְּנִימִית הוּא הַלְכוֹת הַתּוֹרָה¹⁵, וְעַל הַקֶּשֶׁר בֵּין הוֹקֵן לַתּוֹרָה מְבוֹאֵר
 4 בַּלְקוּטֵי תוֹרָה שֶׁהוֹקֵן הוּא מִשְׁעֵרוֹת שֵׁשׁ בְּהֵן מַעֵט חַיִּית הַמּוֹחַ וּלְכַן אִפְשֵׁר
 5 לַגּוֹר שְׁעֵרוֹת מִבְּלֵי הַכְּאִיב לַמּוֹחַ,
 6 וּבְרוּחָנִיּוֹת הַשְּׁעֵרָה הִיא כְּמִשְׁלַח הַחַיִּוֹת
 7 שְׁבָה הִיא כְּנִמְשֵׁל וְכֵן הַתּוֹרָה הַנִּקְרָאת
 8 "מִשְׁלַח הַקְּדֻמוֹנִי" הִיא כְּמִשְׁלַח לְקֹדֶשׁ-
 9 בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא הַנִּמְשָׁל כִּי עַל יְדֵי
 10 לִימוּד הַתּוֹרָה בְּאִים לַהֲשֵׁגָה מִסּוּיִימַת
 11 בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְעַל-יְדֵי
 12 הַתּוֹרָה, תּוֹרָה אֹרֶךְ¹⁶, הַשּׁוֹפֶכֶת
 13 אֹרֶךְ עַל הַנִּשְׁמָה וּמֵאִירָה אֹתָהּ
 14 מִתְּגַלָּה וּמֵאִיר טֹבַע הָעֲלִיָּה
 15 דִּהְנִשְׁמָה (שְׂשִׁינּוּ וְהוּא קִיִּים
 16 בְּהַעֲלֵם גַּם בִּירִידָתָהּ שֶׁל הַנִּשְׁמָה
 17 לְמִטָּה וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בַּגּוֹף), וְזוֹ
 18 הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַבְּהִעֲלוֹתָךְ
 19 אֶת הַנְּרוֹת הֵינּוּ שֶׁהַנִּשְׁמוֹת
 20 מְרַגִּישׁוֹת אֶת הַרְצוֹן לְהִתְקַרֵּב לְאֱלֹהִים
 21 בְּצוּרָה גְלוּיָה.
 22 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיכּוֹת
 23 דְּמֵאֲמָר רְבוּתֵינּוּ וְ"ל (הַמּוֹכָא
 24 בְּמֵאֲמָר הַנּוֹכַח שֶׁל אֲדַמְוִ"ר מֵהַר"ש)
 25 אִם שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרֵי אֲנִי מְשִׁמֵּר
 26 אֶת גְּרֵי, לְכַהֲעֲלוֹתָךְ אֶת
 27 הַנְּרוֹת, זֶה גַם הַחֲסֵב מְדוּעַ לֹא דִי
 28 בְּאֲזַכּוֹר הַפְּסוֹק "נֵר הוִי" נִשְׁמַת אָדָם"
 29 וַיֵּשׁ צוֹרֵךְ לְהִבְיֵא גַם אֶת דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ
 30 אֲהַמּוֹרִים פִּי עִנְיָן אֲנִי מְשִׁמֵּר
 31 אֶת גְּרֵי (שְׁמִירַת הַנֵּר שְׁלֹא
 32 תִּכְבֶּה, אֲלֵא יִמְשִׁךְ לְהֵאִיר) הוּא
 33 שֶׁהַנֵּר וְהָאֹרֶךְ דִּהְנִשְׁמָה (טֹבַע
 34 הַרְצוּא וְהָעֲלִיָּה שְׁלֹא שְׁקִיִּים בָּה
 35 בְּהַעֲלֵם גַּם לְאַחַר הִירִידָה) יִהְיֶה
 36 בְּגִלּוּי, וְזֶה שְׁשִׁמִּירַת הַנֵּר
 37 דִּהְנִשְׁמָה עַל מִנַּת הַלְּבָבִיּוּת שִׁמְשִׁיךְ
 38 לְהֵאִיר בְּגִלּוּי וּבְצוּרָה מוֹרַגֶּשֶׁת הוּא
 39 עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַנֵּר דְּתוֹרָה,
 40 הוּא עַל-דֶּרֶךְ הָעִנְיָן
 41 דִּבְהִעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת שְׁעַל-
 42 יְדֵי אֶהְרֹן, תּוֹרָה שְׁאֵף הוּא

1 כְּתִיב¹⁴ בַּשֶּׁמֶן הַטוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן
 2 זָקֵן אֶהְרֹן שְׂיֹרֵד עַל פִּי מְדוּתָיו, וְעִנְיָן זָקֵן
 3 אֶהְרֹן הוּא הַלְכוֹת הַתּוֹרָה¹⁵, וְעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה,
 4 תּוֹרָה אֹרֶךְ¹⁶, מִתְּגַלָּה וּמֵאִיר טֹבַע הָעֲלִיָּה
 5 דִּהְנִשְׁמָה (שְׂשִׁינּוּ גַם בִּירִידָתָהּ לְמִטָּה
 6 וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בַּגּוֹף), בְּהִעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת.
 7 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיכּוֹת דְּמֵאֲמָר רְבוּתֵינּוּ
 8 וְ"ל (הַמּוֹכָא בְּמֵאֲמָר) אִם שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרֵי אֲנִי
 9 מְשִׁמֵּר אֶת גְּרֵי, לְכַהֲעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת, פִּי עִנְיָן
 10 אֲנִי מְשִׁמֵּר אֶת גְּרֵי (שְׁמִירַת הַנֵּר שְׁלֹא תִכְבֶּה)
 11 הוּא שֶׁהַנֵּר דִּהְנִשְׁמָה (טֹבַע הַרְצוּא וְהָעֲלִיָּה
 12 שְׁלֹא) יִהְיֶה בְּגִלּוּי, וְזֶה שְׁשִׁמִּירַת הַנֵּר דִּהְנִשְׁמָה
 13 הוּא עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַנֵּר דְּתוֹרָה, הוּא עַל-דֶּרֶךְ
 14 הָעִנְיָן דִּבְהִעֲלוֹתָךְ אֶת הַנְּרוֹת שְׁעַל-יְדֵי אֶהְרֹן,
 15 תּוֹרָה.

16 ג) וּמִמְשִׁיף בְּמֵאֲמָר, דְּצָרִיף לְהִבִּין בְּאִם
 17 שְׁמֵרְתָּ אֶת גְּרֵי אֲנִי מְשִׁמֵּר אֶת
 18 גְּרֵי, מֵהִי שְׁיִכּוֹתָם זֶה לְזֶה, וְעוֹד וְעַד שֶׁהֵם
 19 תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה. וּמִכָּאֵר זֶה עַל-פִּי מַה דְּאִיתָא
 20 בְּמִדְרָשׁ¹⁶ בְּזִכּוֹת מִי נִכְרְאוּ אֱלֹהִים תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם
 21 וְהָאֶרֶץ¹⁷ וּבְזִכּוֹת מִי הֵם עוֹמְדִים, בְּזִכּוֹת אֱלֹהִים
 22 שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁸, וְאֱלֹהִים בְּזִכּוֹת מִי עוֹמְדִים,
 23 בְּזִכּוֹת אֱלֹהִים הַעֲדוֹת וְהַחֲקִיִּים וְהַמְשַׁפְּטִים¹⁹.
 24 שֶׁהַכּוֹנֵה דְּבְרִיאַת הָעוֹלָם הִיא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל,
 25 וְהַשְּׁלֵמוֹת דִּישְׂרָאֵל הִיא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה. דְּעַל-יְדֵי
 26 שִׁישְׂרָאֵל מְקִיָּמִים הַתְּרִי"ג מִצְוֹת, הֵם מִתְּעַלִּים
 27 לְמִדְרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהֵם מְצַד עֲצָמָם.
 28 וְזֶהוּ מַה שֶׁהַנִּשְׁמָה יוֹרֵד לְמִטָּה וּמִתְּלַבְּשֵׁת
 29 בַּגּוֹף גְּשָׁמִי בְּכִדֵי לְקַיֵּם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, פִּי עַל-יְדֵי
 30 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתְּעַלִּית הַנִּשְׁמָה לְמַעְלָה
 31 יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהִתְיַתָּה קֶדֶם יְרִידָתָהּ. וְזֶהוּ אִם

ביאור בדרך אפשר
 מביא לאותה תוצאה של התעוררות הרצון להתקרב לאלוקות.
 ג) וממשיף במאמר, הנ"ל של אדמו"ר מהר"ש דצ'ריף להבין
 בדברי המדרש שהקדוש-ברוך-הוא אומר לכל אחד מבני ישראל באם
 שמרת את גרי התורה אני משמר את גרף הנשמה, מהי
 שיכוותם של התורה ושל הנשמה
 זה לזה, ועוד צריך להבין מדוע
 השיכות ביניהם היא כל כך עמוקה
 ועד שהם תלויים זה בזה.
 ומכאן זה על-פי מה דאיתא
 יש, מובא במדרש¹⁶ במקום אחר
 בזכות מי נכראו אלה תולדות
 השמים והארץ¹⁷ שכתוב בהם
 "אלה" ובזכות מי הם עומדים
 וקיימים, בזכות אלה שמות בני
 ישראל¹⁸ שגם בהם כתוב "אלה",
 ואלה בני ישראל עצמם בזכות מי
 עומדים, בזכות אלה העדות
 והחקים והמשפטים¹⁹ מצוות
 ודברי התורה שגם בהם כתוב "אלה".
 ומשמעות דברי המדרש היא
 שהכונה והמטרה והתכלית
 דבריאית העולם היא בשביל
 ישראל, והשלמות דישראל
 היא על-ידי התורה. דעל-ידי
 שישראל מקימים התרי"ג
 מצוות שניתנו בתורה, הם
 מתעלים למדרגה רחבה נעלית
 יותר מכמו שהם מצד עצמם
 ללא התורה וקיום המצוות. וזהו
 הטעם הפנימי לכך מה שהנשמה
 יורדת למטה לעולם הזה הגשמי
 ומתלבשת בגוף גשמי בכדי
 לקיים תורה ומצוות, למרות שגם
 קודם לכן בהיותה בעולמות העליונים
 היא במצב נעלה ביותר פי על-ידי
 קיום התורה ומצוות דבר
 שאפשרי רק בעולם הזה הגשמי ובגוף
 גשמי מתעלית הנשמה לדרגה
 גבוהה למעלה יותר מכמו
 שהיתה למעלה בעולמות העליונים
 קדם ירידתה למטה לעולם הזה
 וגוף גשמי. וזהו הפירוש בדברי

(14) תהלים קלג, ב. (15) ראה גם לקו"ת פרשתנו שם (ל, ג). (16) שמו"ר פמ"ח, ב. (17) בראשית ב, ד. (18) שמות א, א. (19) ואתחנן ד, מה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המדרש האמורים שהקב"ה אומר ליהודי **אם שְׁמַרְתָּ אֶת גְּרֵי הַתּוֹרָה**
- 2 **אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נֶרְךָ הַנִּשְׁמָה**, שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה הִיא
- 3 **עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַנֶּר דְּתוֹרָה** כיון שדווקא על התורה וקיום מצוות
- 4 התורה על ידי הירידה לגוף גשמי בעולם הזה הנשמה 'שמירת' וזוכה
- 5 להתעלות לדרגה גבוהה ביותר, למעלה
- 6 מהדרגה בה היתה לפני הירידה למטה.
- 7 עד כאן ביאור חברי אדמו"ר מהר"ש
- 8 במאמרו הנזכר. ועל כך מוסיף הרבי
- 9 ואומר:
- 10 **וְעַל-פִּי מַה שֶׁכָּתוּב בַּמֶּאֱמָר**
- 11 **הַנוֹכַח דְּעֵנִין אִם שְׁמַרְתָּ אֶת גְּרֵי**
- 12 **אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נֶרְךָ** לפי
- 13 המשמעות הפנימית הוא **שְׁעַל-יְדֵי**
- 14 **קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת** בעולם הזה
- 15 **מִתְעַלֵּית הַנְּשָׁמָה לְמַעְלָה**
- 16 **יִתֵּר מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה קִדְּם**
- 17 **וְיִרְדָּתָה, יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּזָה**
- 18 **שְׁמַקְשֵׁר** במאמר **עֵנִין זֶה** של
- 19 התעלות הנשמה דווקא על ידי הירידה
- 20 למטה **עִם הַכּוּתוּב בַּהֲעֵלּוֹתְךָ אֶת**
- 21 **הַגְּרוֹת, הוּא, כִּי אִכּוּן יֵשׁ קֶשֶׁר**
- 22 פנימי ודמיון מהותי בין שני הדברים
- 23 **כִּי גַם עֵנִין בַּהֲעֵלּוֹתְךָ אֶת**
- 24 **הַגְּרוֹת הוּא** ²⁰ **הַעֲלִיָּה שְׁנַעֲשֶׂה**
- 25 **בַּהֲנַשְׁמוֹת לְמַעְלָה יִתֵּר גַּם**
- 26 **מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ קִדְּם וְיִרְדָּתָם**
- 27 **לְמַטָּה** כפי שיתבאר להלן.
- 28 (ד) **וּבְאֹרֶךְ הָעֵנִין בַּפְּרָטִיּוֹת**
- 29 **יִתֵּר, יֵשׁ לְהַקְדִּים דְּהַדְּיוּק**
- 30 **וְהַשָּׂאלָה בַּמֶּאֱמָר הַנוֹכַח מִפְּנֵי מַה**
- 31 **הֵם [שְׁמִירַת הַנֶּר דְּתוֹרָה] תְּלוּיִים**
- 32 **וְשְׁמִירַת הַנֶּר דְּתוֹרָה] תְּלוּיִים**
- 33 **זֶה בְּזָה** עד כדי כך שהקב"ה אומר
- 34 ליהודי "אם שמרתי את נר" או "אני
- 35 משמר את נרך" הוא, **כִּי שְׁמַרְתָּ**
- 36 **אֶת גְּרֵי הוּא לֹא רַק זֶה**
- 37 **שֶׁהָאֲדָם** "נשמר" במובן השלילי
- 38 כלומר **אֲנִינוּ עוֹבְרֵי חֲסֵי-וְשָׁלוֹם**
- על צווי התורה אלא שהוא "שומר" את התורה גם במובן החיובי
- כלומר מקיים את מצוות התורה,²¹ ולכן מדייק מפני מה הם
- תלויים זה בזה כי דווקא הקשר בין קיום המצוות באופן חיובי לשמירת
- נר הנשמה דורש ביאור. דָּזָה שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בְּזָה
- שְׁאִינוּ עוֹבְרֵי חֲסֵי-וְשָׁלוֹם על
- צווי התורה, הוא דבר מובן ואינו
- מעורר שאלה, כִּי כְּשֶׁעוֹבֵר חֲסֵי-
- וְשָׁלוֹם על צווי התורה נַעֲשֶׂה
- פְּגָם בַּנְּשָׁמָה (כדברי רבנו הוקן
- ב'אגרת התשובה' שבספר התיאור פרק
- ה: "עבירות... הן פוגמין הנפש כנודע.
- ופגם הוא מלשון פגמת הסכין והוא
- על-דרך-משל מחבל עב שזור מתרי"ג
- חבלים דקים ככה חבל ההמשכה...²²
- כלול מתרי"ג מצוות וכשעובר חס
- ושלום על אחת מהנה נפסק חבל
- הדק...") והדיוק בַּמֶּאֱמָר הוּא
- מַה שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה
- תְּלוּיָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה²² ועל זה
- בא הביאור האמור שעל ידי קיום
- התורה הנשמה מתעלית. וְיֵשׁ
- לְהוֹסִיף, שְׁהַדְּיוּק בַּמֶּאֱמָר
- אודות הקשר בין קיום התורה ושמירת
- ועלית הנשמה הוּא בְּעֵקֶר בְּנוֹגֵעַ
- נְשָׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת הַנִּשְׁמוֹת
- הגבוהות הנקראות "זרע אדם".
- דְּבִנְיָה נְשָׁמוֹת דְּכְרִיאָה-
- וְצִירָה-עֲשִׂיָּה (שֶׁהֵם רַב
- הַנְּשָׁמוֹת וְנִקְרָאוֹת "זרע בהמה",
- כאמור) יֵשׁ לּוֹמֵר דְּזָה
- שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה
- תְּלוּיָה בְּנֶר דְּתוֹרָה הוּא דבר
- מובן שאינו מעורר תמיהה דְּכִיּוֹן
- שְׁאֲצֵלָם הַגּוֹף וְנִפְשָׁם הַבְּהֵמִית
- מְעֵלִים וּמְסִתִּיר עַל הַנְּשָׁמָה,
- לְכֵן שְׁמִירַת הַנֶּר דְּנִשְׁמָתָם
- הוּא עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה
- וּמִצְוֹת הַפּוֹעֵלֹת אֵל גִּילּוּי טַעַם הַרְצוֹן
- שְׁמַרְתָּ אֶת גְּרֵי אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נֶרְךָ, שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר
- דְּהַנְּשָׁמָה הִיא עַל-יְדֵי שְׁמִירַת הַנֶּר דְּתוֹרָה.
- וְעַל-פִּי מַה שֶׁכָּתוּב בַּמֶּאֱמָר דְּעֵנִין אִם שְׁמַרְתָּ
- אֶת גְּרֵי אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נֶרְךָ הוּא
- שְׁעַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתְעַלֵּית הַנְּשָׁמָה
- לְמַעְלָה יִתֵּר מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה קִדְּם וְיִרְדָּתָה, יֵשׁ
- לּוֹמֵר, דְּזָה שְׁמַקְשֵׁר עֵנִין זֶה עִם בַּהֲעֵלּוֹתְךָ אֶת
- הַגְּרוֹת, הוּא, כִּי גַם עֵנִין בַּהֲעֵלּוֹתְךָ אֶת הַגְּרוֹת
- הוּא²⁰ הַעֲלִיָּה שְׁנַעֲשֶׂה בַּהֲנַשְׁמוֹת לְמַעְלָה יִתֵּר
- גַּם מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ קִדְּם וְיִרְדָּתָם לְמַטָּה.
- (ד) **וּבְאֹרֶךְ הָעֵנִין בַּפְּרָטִיּוֹת יִתֵּר, יֵשׁ לְהַקְדִּים**
- דְּהַדְּיוּק בַּמֶּאֱמָר מִפְּנֵי מַה הֵם**
- [שְׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה וְשְׁמִירַת הַנֶּר דְּתוֹרָה]**
- תְּלוּיִים זֶה בְּזָה**, הוּא, **כִּי שְׁמַרְתָּ אֶת גְּרֵי הוּא לֹא**
- רַק זֶה שֶׁהָאֲדָם אֲנִינוּ עוֹבְרֵי חֲסֵי-וְשָׁלוֹם עַל צוּי**
- הַתּוֹרָה אֲלֹא שֶׁהוּא מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה²¹,**
- וְלְכֵן מְדַיֵּק מִפְּנֵי מַה הֵם תְּלוּיִים זֶה בְּזָה.** דְּזָה
- שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בְּזָה שְׁאִינוּ עוֹבְרֵי**
- חֲסֵי-וְשָׁלוֹם עַל צוּי הַתּוֹרָה, הוּא, כִּי כְּשֶׁעוֹבֵר**
- חֲסֵי-וְשָׁלוֹם עַל צוּי הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה פְּגָם בַּנְּשָׁמָה.**
- וְהַדְּיוּק בַּמֶּאֱמָר הוּא מַה שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה**
- תְּלוּיָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה²².** וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁהַדְּיוּק
- דְּבִנְיָה נְשָׁמוֹת דְּכְרִיאָה-וְצִירָה-עֲשִׂיָּה (שֶׁהֵם רַב**
- הַנְּשָׁמוֹת) יֵשׁ לּוֹמֵר דְּזָה שְׁשֵׁמִירַת הַנֶּר דְּהַנְּשָׁמָה**
- תְּלוּיָה בְּנֶר דְּתוֹרָה הוּא דְּכִיּוֹן שְׁאֲצֵלָם הַגּוֹף**
- וְנִפְשָׁם הַבְּהֵמִית מְעֵלִים וּמְסִתִּיר עַל הַנְּשָׁמָה, לְכֵן**
- שְׁמִירַת הַנֶּר דְּנִשְׁמָתָם הוּא עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה**

(20) ראה סה"מ תרכ"ט ע' רכ ואילך. וראה גם ד"ה בהעלותך ה'תשל"ד ס"ב (לקמן ע' שסט). (21) ועפ"ז יומתק לשון המדרש אם שמרת את נרי כו' ואם כבית את נרי, שאין זה כפל ענין, אלא הם שני ענינים. "כבית את נרי" הוא שהאדם עובר ח"ו על מצוות התורה [ואז "אני מכבה את נרך", שנעשה פגם בהנשמה, כדלקמן בפנים], ו"שמרת את נרי" הוא דלא רק שאינו עובר ח"ו אלא שהוא מקיים מצוות התורה [ואז "אני משמר את נרך", שנוסף בהשימור]. (22) ועפ"ז יומתק מ"ש בהמאמר דצריך להבין באם שמרת את נרי אני משמר את נרך, מהו שייכותם כו' – דלכאורה ה' מספיק שיאמר צריך להבין מהו שייכותם כו' ולמה מעתיק עוד פעם לשון המדרש? ויש לומר, שכוונתו בזה היא להדגיש שהדיוק הוא רק ב"אם שמרת" כו' (ולא ב"אם כבית").

בהעלותך את הנרות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והתשוקה שקיים בכל נשמה, גם בנשמות הנמוכות אלא שהוא בהעלם,
 2 בדומה לפעולתו של אהרן בנשמות ישראל על ידי הדלקת הנרות (כנ"ל סעיף
 3 ב). ויהידיק וְהִשְׁאֵלָה בַּמֶּאֱמָר הוּא בַּעֲקָר בְּנִשְׁמוֹת דְּאֶצִּילוֹת,
 4 דְּכִינּוֹן שְׁאֶצְלֵם הַנְּשֵׁמָה הִיא בְּגִלּוּי, לְמָה צְרִיכִים הֵם לְגַר
 5 דְּתוֹרָה.
 6 וְעַל-פִּי-זֶה לאחר שהוכח שהדיקוק
 7 והשאלה במאמר אודות הקשר בין
 8 קיום התורה ושמירת הנשמה
 9 מתייחסים לנשמות הגבוהות, יש
 10 להבין כיצד הביאור אכן מיישב את
 11 השאלה, כלומר צריך להבין מה
 12 שְׂכָתוֹב בַּמֶּאֱמָר במענה לשאלה
 13 הוּו דְּזֶה שְׂשֵׁמִירַת הַנֵּר
 14 דְּהַנְּשֵׁמָה הִיא עַל-יְדֵי
 15 שְׂמִירַת הַנֵּר דְּתוֹרָה הוּא, כִּי
 16 אֵלֶּה שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 17 עוֹמְדִים בְּזִכּוֹת אֵלֶּה הָעֵדוּת
 18 וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים וּנְמַצָּא
 19 שְׂחֻקֵי תוֹרָה וּמְצוּתֵיהֶם הֵם הַנּוֹתֵנִים
 20 כּוֹחַ וְקִיּוֹם לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
 21 דְּלְכָאוּרָה, זֶה שְׂיִשְׂרָאֵל
 22 עוֹמְדִים וּמְחַקִּימִים בְּזִכּוֹת
 23 הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הוּא שְׂעַל-
 24 יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמְצוֹת הֵם
 25 מְחַעֲלִים לְמַדְרָגָה נְעֻלִית
 26 וְיִתְרָה²³ מֵאִשֶׁר הִדְרָגָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה
 27 בְּהִיּוֹתָה לְמַעֲלָה לְפָנֵי עִסְקָה בְּתוֹרָה
 28 וּמְצוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה (אֲבָל הַדְרָגָא
 29 דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂמַצַּד
 30 עֲצָמָם לְלֹא הַתְּעוֹלֹת הַאֲמוּרָה
 31 אֵינָה תְּלוּיָה לְכָאוּרָה
 32 בְּתוֹרָה), וּפְרוּשׁ אִם שְׂמִרַתָּ
 33 אֶת נְרֵי אֲנִי מְשַׁמֵּר אֶת נְרֵךְ
 34 הוּא, שְׂשֵׁמִירַת הַנֵּר דְּהַנְּשֵׁמָה
 35 (הַיְיָנוּ הַשְּׂמִירָה) בְּמִבּוֹן שֶׁל עֵצִם
 36 הַקִּיּוֹם, לֹא הַתְּעוֹלֹת הַמִּיּוּחָדֹת אֵלֹא
 37 דְּרִגְתַּת הַנֵּר דְּהַנְּשֵׁמָה מֵצַד
 38 עֲצָמָה⁽²⁴⁾ הוּא עַל-יְדֵי
 39 שְׂמִירַת הַנֵּר דְּתוֹרָה וּדְבַר זֶה
 40 שִׁיךְ דּוּקָא בְּנִשְׁמוֹת נְמוּכוֹת אֲבָל

הנשמות הגבוהות לכאורה לא זקוקות לו ולמה נאמר ששמירת הנשמה
 תלויה בשמירת התורה?
 ויש לבאר זה על-פי מאמר הזהר²⁵ המובא בפניא²⁶, דכמו
 שאור הנר אינו מאיר ונאחז בפתילה בלי שמן, כן אין
 השכינה שורה על גוף האדם
 שנמשל לפתילה אלא על-ידי
 מעשים טובים שנמשלו
 לשמן. עד כאן דברי הזוהר
 ומבאר על כך בפניא²⁷,
 דהטעם על זה ש(השראת השכינה על
 גוף האדם היא
 דוקא על-ידי קיום המצות
 (מעשים טובים), ולא די לו
 בנשמתו כשלעצמה כדי להאיר,
 למרות שהיא חלק אלקה
 ממעל להיות היא בשמן
 לפתילה, כי נשמת האדם,
 אפילו כשהוא צדיק גמור
 עובד ה' ביראה ובנוסף לכך הוא
 עובד ה' גם ואהבה בתענוגים
 שהיא אהבה בדוגמה גבוהה ביותר,
 כאשר הצדיק קרוב לאלוקות עד כדי
 כך שהוא מתענג על ה' (בשונה ממי
 שעדיין רחוק, והאהבה שלו נמשלה
 דומה לצמאון ותשוקה) הרי למרות
 מעלותיו הגדולות של אותו צדיק,
 נשמתו עדיין אינה בטלה
 במציאות לגמרי כלפי הקב"ה
 במידה שאין לה כל מציאות עצמאית
 משלה, רק הוא אותו צדיק עדיין
 דבר בפני עצמו ירא ה'
 ואוהבו אבל טרם הגיע לדרגת
 'ביטול במציאות'. והמצות שהן
 פנימיות רצונו תבנה של
 הקב"ה, אין חיות שבהם דבר
 נפרד בפני עצמו כלל אלא
 הוא מיחד באחדות מלאה
 ומחולט ונקלל ברצונו תבנה
 וכלכן

(23) וכמ"ש בהמאמר "שע"י תרי"ג מצוות עיי"ז מתעלה האדם כו"ל. (24) והגם ד"משמר את נרך" הוא שנוסף בה שימור (כנ"ל הערה 21) – הרי ענין השימור הוא שהדבר עצמו נשמר [וע"ד שמרת את נרי, דהגם שענין שמרת הוא לא רק שאינו עובר אלא שמקיים המצוה, מ"מ, אין זה הוספה בהמצוה אלא שמקיים המצוה עצמה]. (25) ח"ג (פ' בלק) קפז, א. (26) פל"ה (מד, א). (27) שם (מד, סע"א ואל"ך).

שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מבלי לייחס לאותה חיות מציאות עצמאית מסוימת. וְלִכֵּן הַשְּׂרָאָת
2 הַשְּׂכִינָה עַל גּוֹף הָאָדָם לא יכולה להיות בזכות עצם העובדה שיש
3 לו נשמה אלא היא עַל-יְדֵי קִיּוּם הַמְּצוֹת דְּוָקָא, פִּי עֲנִין
4 המשמעות של הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּאִיזָה דְּכָר הוא שְׂאוֹתוֹ הַדְּכָר
5 נִכְלָל בְּאוֹר ה' ומאבד את
6 מציאותו העצמית (כמו נר קטן שנכלל
7 באבוקה גדולה) וְבָטַל לוֹ
8 בְּמַצִּיאוֹת לְגַמְרֵי בצורה מלאה
9 ומוחלטת מבלי שתהיה לו מציאות
10 כלשהי משלו, שְׂאָז דְּוָקָא שׁוֹרָה
11 וּמִתְגַּלְהָ וּמְאִיר בּוֹ ה' אֶחָד
12 כאמור שהשראת השכינה יכולה להיות
13 רק כאשר הדבר או האדם שבו השכינה
14 שורה יהיה בביטול מוחלט לאלוקות.
15 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאָר זֶה
16 שְׂשֻׁמִּירַת הַגֵּר דִּהֲנִשְׁמָה היא
17 עַל-יְדֵי שְׂמִירַת הַגֵּר דְּתוֹרָה,
18 פִּי עֲנִין הַגֵּר והאור דִּהֲנִשְׁמָה
19 הוא הַבְּטוּל שְׁלָהּ²⁸, וּשְׁלֵמוֹת
20 הַבְּטוּל דִּהֲנִשְׁמָה (בטול
21 בְּמַצִּיאוֹת לְגַמְרֵי) הוא עַל-
22 יְדֵי קִיּוּם הַמְּצוֹת דְּוָקָא ואינו
23 יכול להיות בכוחה של הנשמה מצד
24 עצמה. וְזֶהוּ שֶׁהַגֵּר דִּהֲנִשְׁמָה
25 נִקְרָא גֵרָה (דִּהֲאָדָם), וְהַגֵּר
26 דְּתוֹרָה וּמְצוֹת נִקְרָא גֵרִי
27 (דִּהֲקִבָּ"ה), וזאת למרות שבפסוק
28 הנשמה נקראת "נר ה'" ולא נר האדם
29 פִּי הַבְּטוּל דִּהֲנִשְׁמָה (שְׂמַצַּד
30 עֲצֻמָּה ללא קיום המצוות) אִינוֹ
31 בְּטוּל בְּתַכְלִית וכאמור שגם צדיק
32 העובד את ה' באהבה וביראה עדיין
33 יכול להיות בבחינת 'יש' ולכן הנשמה
34 נקראת - גֵרָה דִּהֲאָדָם, וְהַגֵּר
35 דְּמְצוֹת שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת רְצוּנוֹ
36 יִתְבָּרַךְ ומאוחד בו וכולו בו, דְּוָקָא
37 הוא גֵרִי דִּהֲקִבָּ"ה. וְעַל-יְדֵי
38 שְׂהָאָדָם מְקַיֵּם אֶת הַמְּצוֹת

המאודות בקב"ה והחיות שבהם היא ללא כל מציאות של 'יש' אלא בתכלית
הביטול, נִמְשָׁךְ בְּטוּל זֶה גַם בְּנִשְׁמָה, אֲנִי הַקַּב"ה מְשַׁמֵּר אֶת
גֵרָה²⁹ נורו של האדם.
(ה) וְלִהְיֶיעִיר, דְּמַאָמֵר הַנִּלְיָה
תרכ"ט שְׂיָךְ לְחַג הַשְּׁבוּעוֹת.
דְּנוֹסָף לְזֶה שְׂפָרַשְׁתָּ
בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַגְּרוֹת (הַתַּחֲלַת
הַמַּאָמֵר) קוֹרִין לְאַחֲרֵי חַג
הַשְּׁבוּעוֹת³⁰, נִרְשָׁם בְּהַתַּחֲלַת
הַמַּאָמֵר שֶׁהוּא שְׂיָךְ לְדַבְּרוֹ
הַמִּתְחַלֵּל וַיְדַבֵּר אֲנִכִּי³¹ שהוא
המאמר של חג השבועות אותה שנה.
וְעַל-פִּי-זֶה בהתאם לשייכות של
המאמר לחג השבועות יֵשׁ לוֹמֵר,
דְּזֶה שְׂמִבְּאָר בְּמַאָמֵר הַנּוֹכַח, של
פרשת בהעלותך תרכ"ט שְׂעַל-יְדֵי
קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמְצוֹת נַעֲשֶׂה
עֲלֵיָה בְּנִשְׁמָה, לעומת מצבה קודם
שירדה לעולם הזה, כמבואר לעיל
הוא עַל-דֶּרֶךְ הַעֲלוּי דִּישְׂרָאֵל
שְׁנִתְחַדַּשׁ בְּמִתְּן תּוֹרָה לעומת
מצבם לפני מתן תורה, כפי שיתבאר
להלן.
וְהַעֲנִין הוא, דִּהֲאֵהָבָה
הַטְּבָעִית שְׂבָכַל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת דְּבוֹק בֵּה'
וְלֹא לְפָרֵד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּם
אֶפֶן אֶפִּילוֹ אם כדי לא להיפרד
מהדביקות בקב"ה יש צורך
בְּמִסִּירַת נַפְשׁ מִמֶּשׁ וּיְחִירָה על
החיים בפועל, הִיָּתָה אצל בני ישראל
גַם קִדְּם מִתְּן תּוֹרָה, שְׂהָרִי
אֵהָבָה זו היא יְרוּשָׁה לָנוּ
מֵאֲבוֹתֵינוּ אברהם יצחק ויעקב.
וְעַל-פִּי מֵה שְׂפָתוֹב בַּתְּנִיא³²

(28) ראה תניא רפי"ט (כד, ב) "הגם שתהיי אין ואפס ותבטל שם במציאות לגמרי". (29) והגם שהביטול שנמשך בהנשמה ע"י קיום המצוות הוא למעלה מהביטול בהנשמה שמצד עצמה, מ"מ נקרא בשם שמירה (אני משמר את נרך), דענין השמירה הוא שהדבר עצמו נשמר (כנ"ל הערה 24), כי גם ביטול זה שייך להנשמה, כדלקמן סעיף ט. (30) אלא שיש שנים שקוראין גם פ' נשא אחרי חג השבועות (כבשנה זו - תשכ"ט). וע"ד שפרשת במדבר קוראין לעולם בהשבת שלפני חג השבועות ולפעמים גם פ' נשא. (31) דחג השבועות תרכ"ט (נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' קצג ואילך). (32) פיי"ח (כג, ב). וראה קיצורים והערות לתניא שם (ע' ק).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אישי הרי גם כשהאֱהָבָה וְהַרְצוֹן שְׁלוֹ הוא שְׁיִשְׁלַם ויתמלא
 ויתבצע רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, רצונו של הקב"ה ולא ברצון ושאיפה לתועלת
 אישית מִכָּל-מְקוֹם, עֵצֶם עֲנִין הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן הוא מְצִיאוֹת
 ונותן ביטוי למציאות האישית של האדם האהוב. וְאֲמַתִּית עֲנִין הַבְּטוּלָה
 של האדם לאלוקות הוא לא כאשר
 יש לו התעוררות של רצונות ורגשות,
 ולו הנעלים ביותר אלא בְּעִבּוּדָה
 דְּקִבְלַת עַל, כאשר האדם עובד את
 ה' מתוך גישה שְׁהוּא כְּמוֹ עֶבֶד
 שְׁאִין לוֹ שׁוֹם רְצוֹנוֹת אישיים
 משלו, וְכַל מָה שְׁעוֹשֶׂה הוא
 מְצִיד עַל הָאֲדוֹן שְׁמֻטָל עָלָיו,
 שְׁמֻצִיד זֶה הוא מְכַרֵּחַ לְקַנְס
 רְצוֹן הָאֲדוֹן ובמובן זה, היינו מצד
 מעלת הביטול, הגישה של העבד
 שמבצע את הרצון של אדונו בלי
 להבין ובלי לחוש רגשות של רצון
 לעשות זאת, היא הנעלית יותר שהרי
 העושה בקבלת עול בטל יותר
 מהעושה עם הבנה או רגש.

וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּכִיִּין שְׁבִטוּל
 הַמְרַכְבָּה לְהַרְוֵכַב הוא לא
 מְצִיד הַרְצוֹן דְּהַמְרַכְבָּה
 (שְׁרוּצָה לְהִיּוֹת בְּטָלָה
 לְהַרְוֵכַב וּמְרַכְבָּה אֲלֵיוֹ שהרי
 למרכבה אין דעת ואין רגש) אֲלָא
 הביטול שלה הוא מְצִיד הַרְוֵכַב
 שמוליך ומוביל אותה כרצונו, לְכַן
 באהבה הטבעית שיש לבני ישראל
 בירושה מֵהָאֲבוֹת הֵן הֵן
 הַמְרַכְבָּה, הרי למרות שיש בזה
 רגש של אהבה לאמתו של דבר כְּלוּל
 בְּהַעֲלֵם גַּם הַבְּטוּלָה דְּקִבְלַת
 עַל שְׁהוּא הַבְּטוּלָה הַנְּעִלָה ביותר,
 כאמור. וְיִלְהַעֵיר מִמָּאֲמַר
 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁸ בְּשַׁעֲה
 שְׁהַקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה

זֶה שְׁהָאֲבוֹת הוֹרִישוּ לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֶהְבָּה זוֹ שִׁיף
 לְזֶה שְׁהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַכְבָּה³³, היינו שהדרגה שלהם גבוהה מאד
 והם בחינת המרכבה העליונה דְּעֲנִין הַמְרַכְבָּה היא שְׁהִיא בְּטָלָה
 לְהַרְוֵכַב בביטול מוחלט שהרי אין לה כל רצון משלה [דְּזֶה שְׁהִלִּיכַת
 הַמְרַכְבָּה (הַסּוּסִים) היא כְּפִי
 רְצוֹן הַרְוֵכַב וללא ביטוי לרצונות
 שלהם הוא לא מְפַנֵּי שְׁרוּצִים
 שְׁתִּהִיָּה לְהֵם שְׁיִכּוֹת לְהַרְוֵכַב
 וכרצון להגשים שאיפה שלהם (עַל-
 דֶּרֶךְ אֶהְבָּה הַטְּבַעִית הַנִּלְ
 שִׁישׁ בְּכַל יְהוּדִי לְקַב"ה שְׁהִיא
 הַרְצוֹן שְׁהוּא יְהִיָּה דְּבוּק
 בַּה') אֲלָא מְפַנֵּי בְּטוּלָם
 לְהַרְוֵכַב ובליח ברירה], ולפי
 האמור לעיל שביטול הוא הכלי
 להשראת השכינה וגילוי אלוקות יֵשׁ
 לוֹמֵר, שְׁבִטוּלָה הַטְּבַעִית
 הַנְּעִלָה בירושה מֵהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַכְבָּה כְּלוּלָה
 גַּם הָאֱהָבָה שְׁבִכְחִינַת בְּטוּלָה³⁴, שְׁאִינוּ
 רוּצָה לְעַצְמוֹ כְּלָל, וְכַל רְצוֹנוֹ הוא שְׁיִהִיָּה גְלוּי
 אֲלֻקוֹת כְּעוֹלָם³⁵ וְשְׁתִּשְׁלַם הַכּוֹנֵה דְּדִירָה³⁶ לוֹ
 הַמְרַכְבָּה שְׁבִכְחִינַת
 בְּטוּלָה³⁴, שהיא אהבה נעלית יותר
 מאשר האהבה הטבעית, כי האהבה
 הטבעית היא "אהבה מסותרת",
 והאהבה של הביטול היא אהבה ניכרת
 ונגרשת, ומהות הביטול הוא שְׁאִינוּ
 רוּצָה שׁוֹם דְּבַר לְעַצְמוֹ כְּלָל,
 וְכַל רְצוֹנוֹ הוא שְׁיִהִיָּה גְלוּי
 אֲלֻקוֹת כְּעוֹלָם³⁵ וְשְׁתִּשְׁלַם
 הַכּוֹנֵה והמטרה של בריאת העולם
 דְּדִירָה³⁶ לוֹ יְתַבַּרֵּךְ בַּמְחַתּוּנִים
 שְׁתַּקְבִּי"ה יָדוּר ויתגלה ותהיה השראת
 השכינה למטה, בעולם הזה התחתון.
 וְיִהְיֶה יְדוּעָה³⁷ דְּאֶהְבָּה היא
 הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן דְּהָאֲדָם
 (הָאוֹהֵב), כלומר רגשות ותחושות
 אישיות של האדם וְלְכַן, כיון שסוף
 סוף מדובר בתחושה אישית וברצון

יְתַבַּרֵּךְ בַּמְחַתּוּנִים.
 וְיִהְיֶה יְדוּעָה³⁷ דְּאֶהְבָּה היא הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן
 דְּהָאֲדָם (הָאוֹהֵב), וְלְכַן, גַּם כְּשֶׁהָאֱהָבָה
 וְהַרְצוֹן שְׁלוֹ הוא שְׁיִשְׁלַם רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, מִכָּל-
 מְקוֹם, עֵצֶם עֲנִין הָאֱהָבָה וְהַרְצוֹן הוא מְצִיאוֹת.
 וְאֲמַתִּית עֲנִין הַבְּטוּלָה הוא בְּעִבּוּדָה דְּקִבְלַת עַל,
 שְׁהוּא כְּמוֹ עֶבֶד שְׁאִין לוֹ שׁוֹם רְצוֹנוֹת, וְכַל מָה
 שְׁעוֹשֶׂה הוא מְצִיד עַל הָאֲדוֹן שְׁמֻטָל עָלָיו,
 שְׁמֻצִיד זֶה הוא מְכַרְחֵחַ לְקַנְס רְצוֹן הָאֲדוֹן. וְיֵשׁ
 לוֹמֵר, דְּכִיִּין שְׁבִטוּל הַמְרַכְבָּה לְהַרְוֵכַב הוא לא
 מְצִיד הַרְצוֹן דְּהַמְרַכְבָּה (שְׁרוּצָה לְהִיּוֹת בְּטָלָה
 לְהַרְוֵכַב וּמְרַכְבָּה אֲלֵיוֹ) אֲלָא מְצִיד הַרְוֵכַב, לְכַן
 בירושה מֵהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַכְבָּה, כְּלוּל בְּהַעֲלֵם
 גַּם הַבְּטוּלָה דְּקִבְלַת עַל. וְיִלְהַעֵיר מִמָּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל³⁸ בְּשַׁעֲה שְׁהַקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמַע

(33) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. 34) המעלה דאהבה זו על אהבה הטבעית – ראה תניא פמ"א (נד, ב ואילך). ובארוכה – בסה"מ תר"ס ע' קמט ואילך. ובתניא שם (נח, א) דה"אהבה הטבעית שכלב כל ישראל" היא (לא רק להיות דבוק בו אלא גם) "לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה", ולכן "יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו". (35) בלקו"ת פרשתנו (ל, א) (הובא בסה"מ תר"ס שם)) שאהבה זו היא אהבה דאהרן שלמעלה מאהבה דאברהם. אבל ראה תניא שבהערה הקודמת דענין זה שייך לכל אחד מישראל מצד אהבה המסותרת שבירושה מהאבות. וראה אוה"ת פרשתנו (ע' שלח) "והמשכיל יבין שלא שאברהם לא הגיע למדינת אה"ר דאהרן ח"ו, אלא זהו כמו שבמ"ת נמשך הכח לישראל שיוכלו להמשיך אוה"ס ע"י מצוות מעשיות מה שלא זכה לזה אברהם". (36) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. 37) ראה לקמן ח"ד ע' יז. 38) שבת פח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אהבה, אין זו אהבה שסותרת לביטול אלא אהבה התעוררות והתגלות
 2 אהבה המסותרת היא שגרמה לבני ישראל לומר "נעשה ונשמע" מתוך
 3 ביטול בתכלית]. ומִזֶּה מהאמור לעיל שבאמירת "נעשה ונשמע" לפני מתן
 4 תורה היו בני ישראל בביטול כל כך עמוק ופנימי מוֹכֵן, דְּהִבְטוּל
 5 שְׁנִמְשָׁף לְיִשְׂרָאֵל בְּמִתֵּן תּוֹרָה
 6 (לְאַתְרֵי שְׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה
 7 לְנִשְׁמָע) הוּא בְטוּל נַעֲלָה
 8 יוֹתֵר גַּם מִהִבְטוּל דְּמִרְכָּבָה
 9 שהיה אצלם לפני מתן תורה שהרי
 10 מוכן שבמתן תורה נתעלו לדרגה
 11 גבוהה יותר, כפי שיתבאר להלן מהי
 12 ההוספה בענין הביטול שנפעלה במתן
 13 תורה ועדיין לא היתה בבני ישראל
 14 כשאמרו נעשה ונשמע.
 15 (ו) וְהֶעֱנִין הוּא, דְּאֵיתָא יֵשׁ,
 16 מובא בַּגְּמָרָא⁴⁰ אָמְרוּ עֲלֵיו עַל
 17 רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי שְׁלֵא הֵינִי
 18 לֹא הוֹתִיר מְבִיל לְלִמּוֹד דְּבָר גְּדוּל
 19 וְדָבָר קָטָן, דְּבָר גְּדוּל מַעֲשֵׂה
 20 מְרַכְּבָה, דְּבָר קָטָן הֵינִי
 21 דְּאֲפִי וְרָבָא. וּמְבָאָר
 22 בַּמְאֲמָר⁴¹ הַנּוֹכַח מִשְׁנֵת תְּרַכ"ט,
 23 דְּהִטְעַם שְׁמַעֲשֵׂה מְרַכְּבָה
 24 נִקְרָא דְּבָר גְּדוּל הוּא, כִּי עַל-
 25 יְדֵי הַמְּרַכְּבָה⁴² מַגִּיעַ הָאָדָם
 26 הַרוֹכֵב עַל הַמְּרַכְּבָה לְמָקוֹם
 27 שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד
 28 עֲצָמוֹ לֹא הַמְּרַכְּבָה, וְכִמוֹ כֵּן
 29 הוּא בַּמְּרַכְּבָה הֶעֱלִינוּהָ,
 30 שְׁתַּחֲיֹת חַיִּית הַקְּדוּשָׁה הַעֲלִינוּת
 31 נוֹשְׂאוֹת וּמַגִּבְיֹת מְרוֹמְמוֹת אֵת
 32 הַפְּסָא⁴³ וְאֵת הָאָדָם הַעֲלִיִּין
 33 שְׁעַל הַפְּסָא⁴⁴ לְבַחֲיֵינָא לֹא
 34 אָדָם⁴⁵ שְׁלַמְעֵלָה מִבַּחֲיֵינָא "אָדָם".
 35 וְעַקְר הַהֶעֱלָאָה שֶׁל הַפְּסָא וְשֶׁל
 36 בַּחֲיֵינָא אָדָם לְבַחֲיֵינָא לֹא אָדָם, הוּא בַּמְּרַכְּבָה דְּהָאָבוֹת (הָאָבוֹת
 37 הֵן הַמְּרַכְּבָה), מְרַכְּבָה דְּאֲצִילוּת שֶׁכֵּן הַמְּרַכְּבָה הַעֲלִינוּת קִיַּיִם
 38 בְּכָל עוֹלָם לִפְנֵי עֵינֵינוּ וּמְדַרְגָתוֹ וְלֹא דוּמָה הַמְּרַכְּבָה דְּאֲצִילוּת לְמַרְכָּבָה כְּפִי
 39 שֶׁהָיָה בְּעוֹלָמוֹת שְׁלַמְטָה מְעוֹלָם הַאֲצִילוּת). כִּי הֶעֱלִיָּה דְּבַחֲיֵינָא אָדָם
 40 לְבַחֲיֵינָא לֹא אָדָם שְׁעַל-יְדֵי מְרַכְּבָה דְּבַרְיָאָה-עֲשִׂיָּה-עֲשִׂיָּה

1 לְנִשְׁמָע כּוּ' יֵצֵא בֵּת קוּל וְאִמְרָה מִי גְּלָה לְבַנֵּי רְזוּ סוּד זֶה שִׁישׁ
 2 לְהַקְדִּים נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, וּמְבָאָר עַל כֵּן בְּחִסְדֵי³⁹ דְּזֶה שְׁהִקְדִּימוּ
 3 נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע [שְׁבִבְטוּל דְּקַבְּלַת עַל עֲצָמוֹ הוּא בְטוּל נַעֲלָה
 4 בְּיוֹתֵר, בְּבִיטוּל שֶׁל הָאָדָם לְקַבְּלָהּ מִתּוֹךְ קַבְּלַת עוֹל, לֹא בְּעַקְבוֹת הַבְּנֵה
 5 וְהַשְּׂגָה אוֹ רִגְשׁוֹת, יֵשׁ דְּרוּגַת שׁוֹנוֹת עַד
 6 כְּמֵה הַבִּיטוּל הוּא עֵמוֹק וּפְנִימִי.
 7 וְהַקְדַּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, כֹּאֲשֶׁר בְּנֵי
 8 יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ עַל עֲצָמָם לַעֲשׂוֹת וּלְקַיִים
 9 אֵת דְּבִיר הַתּוֹרָה אֲפִילוֹ לִפְנֵי שְׁמַעוֹ
 10 מֵהֶם הוּא בְטוּל עֵמוֹק מֵאֵד הַנִּקְרָא
 11 בְּחִסְדֵי³⁹ בְטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן
 12 שֶׁכֵּן יִתְכַן מִצַּב שֶׁבּוֹ הָאָדָם בְּטוּל לְרַצוֹן
 13 מְסוּיָם שֶׁל הַקְּבָ"ה אֲבֵל הוּא עַדִּיין
 14 נִשְׂאָר מִצִּיאוֹת כְּלִשְׁהִי לַעֲצָמוֹ, וְיִתְכַן
 15 שְׁכַלְפֵי רַצוֹן אַחֵר הוּא לֹא יִתְבַטֵּל, אֲבֵל
 16 בִּיטוּל ל"בַעַל הַרְצוֹן" הֵינֵינוּ בִּיטוּל אֵל
 17 הַקְּבָ"ה בְּעֲצָמוֹ בְּאִוְפֵן שֶׁהָאָדָם מִבְּטֵל
 18 אֵת כָּל מִצִּיאוֹתוֹ לְחִלוּטִין וּמְמִילָא
 19 הַבִּיטוּל הוּא כְּלָפִי כָל רַצוֹן, אִיזוּה
 20 שִׁיחִיה [הוּא עַל-יְדֵי שְׁבִאוֹתָה
 21 שְׁעָה שְׁאִמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע הִיָּה אֲצֵלָם
 22 גְּלוּי אַהֲבָה הַמְּסַתֶּרֶת, הַנִּקְרָא
 23 רְזוּ כִּי הִיא דוּמָה לְסוּד שְׁבִרוּךְ כָּל
 24 הוּא נַעֲלָם. וְלִכְאוּרָה נִשְׂאֵלַת הַשְּׂאֵלָה:
 25 הוֹסֵכֵר לְעִיל בְּהַרְחֵבָה שְׂרַגְשֵׁי אַהֲבָה
 26 הֵם בִּיטוּי לְמִצִּיאוֹתוֹ שֶׁל הָאוֹהֵב וְרַק
 27 קַבְּלַת עוֹל לֹא לֹא רִגְשׁ, כְּמוֹ עֵבֶר
 28 מְסַקִּים אֵת רַצוֹן אֲדוּנוֹ מִפְּנֵי הַהִכְרַח,
 29 הִיא בִּיטוּל אֲמִיתִי. וְאִךְ הַדְּבָרִים עוֹלִים
 30 בְּקִנְיָה אַחֵר עִם הָאֲמוּר כִּאֵן שְׁבִנֵי
 31 יִשְׂרָאֵל הִגִּיעוּ לְבִיטוּל הַכִּי עֵמוֹק שֶׁל
 32 הַקְדַּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע עַל יְדֵי גִילוּי
 33 הָאֵהָבָה הַמְּסוּתֶרֶת? וְכִי לְהִשְׁיֵב עַל
 34 שְׂאֵלָה זוֹ מְסוּיָה: וְיֵשׁ לּוֹמֵר,
 35 שְׁהַשְּׂיִיכוֹת דְּאַהֲבָה מְסַתֶּרֶת
 36 (מִצִּיאוֹת) לְהַקְדַּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע (בְּטוּל דְּקַבְּלַת עַל),
 37 לְמִרוֹת שְׁלִכְאוּרָה יֵשׁ סְתִירָה בְּיֵינָם הוּא, כִּי אַהֲבָה הַמְּסַתֶּרֶת הִיא
 38 בִּירוּשָׁה מְהָאָבוֹת הֵן הַמְּרַכְּבָה. וּמֵאֲחַר שְׁשׁוּרֵשׁ הָאֵהָבָה הוּוּ
 39 הוּא מִהִבְטוּל שֶׁל הָאָבוֹת שִׁיחִיה בִּיטוּל עֵמוֹק וְנַעֲלָה עַד כִּי כֵּן שֶׁהָאָבוֹת הֵן
 40 "הַמְּרַכְּבָה" שְׂאִין לֵה שׁוּם רַצוֹן מִשְׁלָה, לְכֵן אִף שְׁלַמְעֵשֶׂה יֵשׁ כִּאֵן רִגְשׁ שֶׁל

(39) לקו"ת במדבר ביאור על בשעה שהקדימו (יד, ד). (40) סוכה כח, א. (41) סה"מ תרכ"ט ע' רטז ואילך. (42) כהבא לקמן ראה גם תו"א יתרו עא, ב. ובכ"מ. (43) ראה בחיי עה"פ תרומה כה, יא בשם פרדר"א [ספ"ד. וראה ברד"ל שם]. שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספ"ד. פיוט "והחיות" במוסף לר"ה (בנוסף הקדושה) נוסח אשכנז. (44) ראה יחזקאל א, כו. (45) לשון הכתוב - שמואל"א טו, כט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 הוא פער ומרחק עצום מן הקצה אל הקצה. דענן מרפכה הוא
42 היציאה מבחינת הגבלה (אדם) לבחינת בלי-גבול (לא
43 אדם) והמעבר מגבול לבלי גבול הוא עליה גדולה – דבר גדול
44 (דאמתית ענן הגדלות הוא בדבר שאינו מגבל⁴⁷ כי דבר

45 מוגבל הרי ככל שיהיה גדול, הרי זו
46 גדלות יחסית בלבד, לגבי דברים
47 אחרים קטנים ממנו. ורק דבר לא
48 מוגבל גדול באמת, בגדלות
49 אבסולוטית ולא רק יחסית),
50 ובחיות דאפיי ורפא הוא
51 להפך, התלבשות רצון
52 העליון רצונו וחכמתו העליונים של
53 הקב"ה, בלי גבול, כפי שירדו
54 ותלבוש בתורה כפי שירדה למטה
55 בדברים מגבלים וקטנים לעומת
56 הרצון העליון הבלתי מוגבל – דבר
57 קטן].

58 וממשיך במאמר הנזכר עוד
59 טעם על זה שהיות דאפיי
60 ורפא נקראים דבר קטן, כי
61 התורה דעכשו התורה הנגלית
62 לנו כעת היא דבר קטן לגבי
63 פנימיות התורה שתתגלה
64 לעתיד כאשר הקב"ה יגלה את
65 סתרי התורה. וגם ישנה סיבה
66 נוספת לכך שהיות אב"י ורבא
67 נקראים "דבר קטן" לפי
68 שהתורה היא משל ולבוש
69 וכיסי לאור-אין-סוף המלכש
70 בה שהי התורה היא רצונו וחכמתו
71 של הקב"ה האין-סוף כפי שנתלבשה
72 בענייני העולם הזה. שלכן
73 נקראת התורה בפסוק בשם
74 משל הקדמוני⁴⁸, שהיא
75 משל ולבוש לבחינת קדמונו
76 של עולם⁴⁹ כפירוש רש"י על
77 הפסוק: "משל קדמונו של עולם,
78 התורה שהיא משלו של הקב"ה".
79 ומשל לגבי נמשל הוא דבר
80 קטן שהרי מובן שהעיקר הוא

1 העולמות שלמטה מאצילות היא שהאדם שעל הכסא (אדם
2 דבריא-יצירה-עשה) מתעלה לדרגא שהיא בחינת לא
3 אדם לגבי אדם דבריא-יצירה-עשה היינו לעולם האצילות
4 שעם מעלתו ביחס לעולמות ב"ע, עדין הוא בכלל העולמות. ועל-ידי

5 המרפכה דהאבות, מרפכה
6 דאצילות, נעשה העליה
7 דבחינת אדם דאצילות
8 לבחינת לא אדם שלמעלה
9 מאצילות, אריף בחינת "אריף"
10 אנפין" שב"כתר עליון" שבאין-סוף
11 שהוא למעלה מארבעת העולמות.
12 וזהו שמעשה מרפכה נקרא
13 דבר גדול, כי אדם, זעיר
14 אנפין, פנים קטנות (כאשר בדרך
15 כלל הכוונה למידות של עולם
16 האצילות שלעומת אור האין-סוף
17 שלמעלה מאצילות יש בהן אור מועט)
18 הוא בחינת קטנות וצמצום,
19 ועל-ידי המרפכה הוא בחינת
20 "אדם" שבקטנות מתעלה לבחינת
21 "לא אדם" והופך להיות מ"קטן"
22 אריף, גדול.
23 והטעם שהיות דאפיי ורפא
24 נקראים דבר קטן (אף שהוא
25 עקר בתורה שבעל-פה) הוא,
26 כי הלכות התורה נתלכשו
27 בדברים קטנים, כפי שהולך
28 ומבאר. דנוסף לזה שהמצות
29 נתלכשו בדברים גשמיים,
30 שהם 'קטנים' לעומת ענינים רוחניים
31 יש בכל מצוה פמה פרטי
32 דינים, דענן ההתחלקות
33 (פרטים) הוא צמצום
34 והגבלה, קטנות שהרי באור
35 בלתי מוגבל אין חילוקי דרגות ורק
36 בעקבות הצמצום וההגבלה יש
37 הבדלים ודרגות שונות בהתאם למידת
38 הצמצום והגילוי. וועל-פי-זה⁴⁶,
39 החלוק הבהדר בין מעשה
40 מרפכה להיות דאפיי ורפא

1 (אדם דבריא-יצירה-עשה) מתעלה לדרגא
2 שהיא בחינת לא אדם לגבי אדם דבריא-
3 יצירה-עשה. ועל-ידי המרפכה דהאבות,
4 מרפכה דאצילות, נעשה העליה דבחינת אדם
5 דאצילות לבחינת לא אדם שלמעלה מאצילות,
6 אריף. וזהו שמעשה מרפכה נקרא דבר גדול, כי
7 אדם, זעיר אנפין, הוא בחינת קטנות וצמצום,
8 ועל-ידי המרפכה הוא מתעלה לבחינת אריף,
9 גדול.

10 והטעם שהיות דאפיי ורפא נקראים דבר קטן
11 (אף שהוא עקר בתורה שבעל-פה)
12 הוא, כי הלכות התורה נתלכשו בדברים קטנים.
13 דנוסף לזה שהמצות נתלכשו בדברים גשמיים,
14 יש בכל מצוה פמה פרטי דינים, דענן
15 ההתחלקות (פרטים) הוא צמצום והגבלה,
16 קטנות. וועל-פי-זה⁴⁶, החלוק בין מעשה
17 מרפכה להיות דאפיי ורפא הוא מן הקצה אל
18 הקצה. דענן מרפכה הוא היציאה מבחינת
19 הגבלה (אדם) לבחינת בלי-גבול (לא אדם) –
20 דבר גדול (דאמתית ענן הגדלות הוא בדבר
21 שאינו מגבל⁴⁷), ובחיות דאפיי ורפא הוא
22 להפך, התלבשות רצון העליון, בלי גבול,
23 בדברים מגבלים – דבר קטן]. וממשיך במאמר
24 עוד טעם על זה שהיות דאפיי ורפא נקראים
25 דבר קטן, כי התורה דעכשו היא דבר קטן לגבי
26 פנימיות התורה שתתגלה לעתיד. וגם לפי
27 שהתורה היא משל ולבוש לאור-אין-סוף
28 המלכש בה. שלכן נקראת התורה בשם משל
29 הקדמוני⁴⁸, שהיא משל ולבוש לבחינת קדמונו
30 של עולם⁴⁹. ומשל לגבי נמשל הוא דבר קטן.

46) בהבא לקמן (בהצאי ריבוע) ראה ד"ה בהעלותך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שמא). 47) דכשואמרים על דבר מוגבל שהוא גדול, הגדלות שלו היא רק לגבי דברים שהם קטנים ממנו, אבל ישנם דברים שהם גדולים ממנו והוא קטן. 48) שמואל-א כד, יד. וראה פרש"י עה"פ. מכות יו"ד, ב ובפרש"י שם. פרש"י עה"פ משפטים כא, יג. 49) ראה בארוכה תו"א מג"א צח, ב.

שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ז) ומְשִׁיף בַּמָּאֵר עוֹד בְּאוֹר בְּזֶה שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת דָּבָר
 2 קָטָן, שֶׁהוּא עַל שֵׁם עֵצִים בְּטוֹל הַהֶלְכָה הֵינּוּ דְבָרֵי הַתּוֹרָה עֲצָמָם
 3 לְגַבִּי אֹרֶ-אֵין-סוֹף הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ בַּהֲלָכָה. דְּכַמּוֹ שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה
 4 דִּהְאָדָם צָרִיף לְהִיּוֹת בְּבִטּוֹל, תַּעֲן לְשׁוֹנֵי שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד
 5 תּוֹרָה אֲמַרְתָּ⁵⁰ דְּבָרָיו שֶׁל הַקַּב"ה
 6 נוֹתֵן הַתּוֹרָה, וְהַלּוֹמֵד תּוֹרָה אֵינּוּ אוֹמֵר
 7 דְּבָרִים מֵעֲצָמוֹ אֵלָּא כְּעוֹנֵה אַחֵר
 8 הַקּוֹרָא⁵¹, כַּמּוּבָר ב'תּוֹרָה אֹר'
 9 לִרְבּוֹנוֹ הַזֶּה שֶׁכָּאֵשׁ יִהְיֶה לּוֹמֵד תּוֹרָה
 10 אִי "אֵין הַדְּבוּר נִעֲשֶׂה נִפְרָד אֲצֵל הָאָדָם
 11 לְהִיּוֹת יוֹצֵא מִפִּי עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ הוּא שֶׁלּוֹ רַק
 12 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב תַּעֲן לְשׁוֹנֵי אֲמַרְתָּ שֶׁהַתּוֹרָה
 13 הִיא אֲמַרְתָּךְ אֵלָּא שֶׁלְשׁוֹנֵי תַּעֲן כְּעוֹנֵה
 14 [חֲזוֹר] אַחֵר הָאוֹמֵר... שֶׁהוּא עֵינֵן גִּילּוּי
 15 אֹר אֵין סוֹף לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּכַחֲנִית
 16 בְּטוֹל מִמֶּנּוּ. וְזֶה יִתְבּוֹן הַמְשַׁכֵּל וְיִפּוֹל
 17 עֲלָיו אֵימָה וּפְחָד בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה בְּשׁוֹמוֹ
 18 לְלַבּוֹ כִּי [דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא לּוֹמֵד] דְּבָר
 19 ה' הוּא מִמֶּשׁ שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְמַשֶׁה מִסִּינָי".
 20 וְכַשֵּׁם שֶׁהָאָדָם הַלּוֹמֵד תּוֹרָה מִתְבַּטֵּל
 21 כִּלְפֵי הַקַּב"ה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
 22 בְּנוֹגֵעַ לְהֶלְכוֹת הַתּוֹרָה עֲצָמָם
 23 שֶׁהֵם בְּבִטּוֹל לְאֹר-אֵין-סוֹף
 24 הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶם, כְּדֹלְקָמֵן כִּפִּי
 25 שִׁתְּבָאָר לְהֵלֵךְ. [וַיֵּשׁ לּוֹמֵר,
 26 דִּלְהַפְרִישׁ קָטָן כְּפִשׁוּטוֹ, שְׁדָבָר
 27 הַתּוֹרָה עֲצָמָם הֵם בְּכַחֲנִית "קִטְנוֹת"
 28 הַתֵּאָר דְּבָר קָטָן הוּא בְּיַחַס
 29 לְעֵנִינִים אַחֲרֵים וּמִשְׁמַעוֹ שֶׁלְגַבִּי
 30 דְּבָרִים אַחֲרֵים גְּדוּלִים מִמֶּנּוּ הוּא "קָטָן".
 31 וְלְהַפְרִישׁ הַנוֹכַחֵי קָטָן עַל שֵׁם
 32 הַבְּטוֹל [עַל-דֶּרֶךְ דְּבָרֵי יַעֲקֹב אֲבִינוּ
 33 קִטְנֵי מִכָּל הַחֲסִידִים⁵²], הַקִּטְנוֹת
 34 ה' גִּרְמוּ לוֹ לְהִיּוֹת עֵנוּ וּשְׁפֵל בְּעֵינֵי
 35 עֲצָמוֹ, הַקִּטְנוֹת (בְּטוֹל) הוּא בּוֹ
 36 עֲצָמוֹ שֶׁהַתּוֹרָה עֲצָמָה מִתְבַּטֵּל
 37 וּמִקְטִינָה עֲצָמָה לְגַבִּי הַקַּב"ה].
 38 וְצָרִיף לְהֵבִין (לְהַפְרִישׁ לְפִי
 39 הַפִּירוּשׁ הָאֲחֵרוֹן שֶׁ"קָטָן" הוּא עַל שֵׁם הַבְּטוֹל), אִם כֵּן מֵאוֹתָה
 40 סִיבָה עֲצָמָה גַם "מִעֲשֶׂה מִרְכָּבָה" חִיָּה צָרִיף לְהַקְרִיא "דְּבָר קָטָן" כִּי הָרִי גַם
 41 מְרַבֵּה הִיא בְּבִטּוֹל לְהַרְוֹכָב, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן נִקְרָאת דְּבָר
 42 גְּדוּל וְלֹא "דְּבָר קָטָן".

1 הנמשל, והמשל אינו אלא אמצעי להגיע לנמשל, ולכן היחס בין המשל
 2 (התורה כפי שירדה לעולם) והנמשל (הקב"ה) הוא כדבר קטן לעומת דבר
 3 גדול.
 4 לכאורה היה מקום לתמוה לשם מה יש צורך בכמה הסברים לכך שהתורה
 5 ("הוויות דאביי ורבא") נקראת "דבר
 6 קטן" ומה התוספת בהסבר השני לגבי
 7 הראשון, מצד תוכן העניין. וכדי להסיר
 8 את התמיהה הזו, הולך ומבאר עוד.
 9 וַיֵּשׁ לּוֹמֵר דִּלְהַטְעַם שֶׁהֵיּוֹת
 10 דְּאֲבֵי וְרַבָּא נִקְרָאִים דְּבָר
 11 קָטָן מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּלַבְּשָׁה
 12 בְּדְבָרִים קְטָנִים וּמוֹגְבִילִים וְלִכֵּן ש'
 13 בַּחֲלוֹת הַתּוֹרָה פְּרִטֵי דִינֵים שׁוֹנִים,
 14 כְּאֵמֹר, הַתֵּאָר דְּבָר קָטָן הוּא
 15 מִצַּד הַלְבוּשִׁים דְּתוֹרָה כַּהֵם
 16 נִתְּלַבְּשָׁה כְּדִי לְרַדַּת לְמַטָּה וְהַלְבוּשִׁים
 17 הַלְלוּ מִכְסִים עַל עֲצָם הַתּוֹרָה, אֲבָל לְפִי
 18 הַבִּיאור הַזֶּה הַתֵּאָר "דְּבָר קָטָן" לֹא
 19 מִתְיַחַס אֶל הַתּוֹרָה עֲצָמָה. וְלִכֵּן
 20 מוֹסִיף בְּאֵמֹר שֶׁל אֲדוּמָר מְהֵרָשׁ
 21 טַעַם נּוֹסֵף לְכַךְ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת "דְּבָר
 22 קָטָן" וְהוּא שֶׁהַתּוֹרָה דְּעַכְשָׁו
 23 הִיא דְּבָר קָטָן לְגַבִּי פְּנִימִיּוֹת
 24 הַתּוֹרָה שֶׁתִּתְּגַלֶּה לְעַתִּיד-לְבָא
 25 [וְגַם שֶׁהִיא דְּבָר קָטָן וּמוֹגְבִיל
 26 לְגַבִּי אֹר-אֵין-סוֹף הַבְּלִתִּי מוֹגְבִיל
 27 הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ], דְּעַל-פִּי טַעַם
 28 זֶה, הַתֵּאָר דְּבָר קָטָן הוּא
 29 (גַם) בְּנוֹגֵעַ לְתוֹרָה עֲצָמָה.
 30 [אֵלָּא שֶׁמֵּתָה, לְאַחַר שֶׁהוֹסֵבֵר מֵה'
 31 הַטַּעַם הַשֵּׁנִי מוֹסִיף עַל הַטַּעַם הָרִאשׁוֹן
 32 יֵשׁ לְבָאֵר לְאִידֵךְ גִּיסָא, מְדוּעַ אִם כֵּן יֵשׁ
 33 צוּרֵךְ בְּטַעַם הָרִאשׁוֹן וְעַל כֵּן הוֹלֵךְ
 34 וּמְבָאֵר וְזֶה שֶׁמְבִיא גַם טַעַם
 35 הָרִאשׁוֹן שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּלַבְּשָׁה
 36 בְּדְבָרִים קְטָנִים וּפְרִטֵי הַלְכוֹת,
 37 כְּאֵמֹר - וְהָרִי לְכַאוּרָה הַטַּעַם הַשֵּׁנִי
 38 מִתְיַחַס לְתוֹרָה עֲצָמָה הוּא טַעַם חֲזָק
 39 יוֹתֵר, יֵשׁ לּוֹמֵר, כִּי בְּטַעַם זֶה מְדַגֵּשׁ שֶׁחֲלוּקֵי בֵּין הָרִיּוֹת
 40 דְּאֲבֵי וְרַבָּא לְמַעֲשֶׂה מְרַבֵּה הוּא חֲלוּקֵי מִן הַקְּצָה אֶל
 41 הַקְּצָה, כִּי כֵן שְׁדוּקָא לְפִי הַפִּירוּשׁ הַזֶּה יֵשׁ בֵּין ה"קִטְנוֹת" וְה"גְּדוּלוֹת"
 42 פֶּעַר אֲמִיתִי וְלֹא מְדוּבָר רַק עַל "קִטְנוֹת" וְ"גְּדוּלוֹת" יַחֲסִית[.

(50) תהלים קיט, קעב. (51) תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ. וראה לעיל ס"ע שלד. וש"נ. (52) וישלח לב, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּקְדַּת הַבְּאֹר בְּזֶה יֵשׁ לְזֹמֶר, דְּהַבְּטוּל שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם דָּבָר
 2 קֶטָן (בְּדוּמָה לְבִיטוּל שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ שֶׁאִמְרוּ עַל עֲצֻמוֹ קֶטָנִי), הוּא,
 3 שֶׁהוּא בָּטָל לְגַמְרֵי וְאֵין בּוֹ שׁוּם מַעֲלָה הֵינּוּ שְׂאִינוּ רוּאָה לְעֲצֻמוֹ
 4 כֹּל חֲשִׁיבוֹת וְשׁוּם יִתְרוֹן שִׁיגְרוּם לוֹ תַּחֲשׁוּת "גְּדוּלוֹת" כִּלְשָׁה. וַיִּכְמוּ שֶׁתּוֹב

5 בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ שֶׁבִּסְפָר הַתְּנִיָּא
 6 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' קֶטָנִי⁵³,
 7 הַשְּׂכוּנָה לְעֲנוּוֹה עַד כִּדִּי כִּךְ שְׁמֻשִׁים
 8 עֲצֻמוֹ בְּשִׁירִיִּים וּמוֹתְרוֹת
 9 מִמֶּשׁ כִּדְבַר מִיּוֹתֵר לְחַלוּטֵין שְׂאִין
 10 בּוֹ שׁוּם צִרְף וְהַבִּיטוּל הַזֶּה קִיִּים רַק
 11 בְּחִלּוֹת הַתּוֹרָה לְגַבִּי אֹרֵי אֵין סוּף
 12 הַמְּלוּבֵשׁ בָּהֶם וְלִכֵּן רַק הֵם נִקְרָאִים
 13 'דְּבַר קֶטָן'. וְכִיּוֹן שֶׁהִמְרִיבָה
 14 לְמִרוֹת בִּיטוּלָה לְגַבִּי הַרוּכֵב הִיא
 15 מְצִיאוֹת מִסּוּיָמָה, וְעַד שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
 16 יִתְרוֹן לְגַבִּי הַרוּכֵב וְכִיּוֹן שֶׁ
 17 שְׁעַל-יָדֵי הַמְרִיבָה יִכּוֹל
 18 הַרוּכֵב לְהַגִּיעַ לְמָקוֹם שְׂאִינוּ
 19 יִכּוֹל לְהַגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד עֲצֻמוֹ
 20 וְלִכֵּן חֵיוֹת הַקֶּדֶשׁ הַעֲלִיּוֹנוֹת נוֹשְׂאוֹת
 21 וּמְרוֹמְמוֹת אֵת הַכֶּסֶס כְּנוֹכַח לְעִיל,
 22 וְכִדְבַרֵי רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בִּתְּוֹרָה אֹרֵי: כְּמוֹ
 23 עַל דֶּרֶךְ מִשַׁל הַסּוֹס, עִם חֵיוֹת הַשְּׂהוּכֵב
 24 עֲלֵיו הוּא הַעִיקָר וְהַסּוֹס הוּא בְּטָל וְטַפֵּל
 25 אֶל הַרוּכֵב עֲלֵיו מִכָּל מָקוֹם הַסּוֹס מְנַהֵיג
 26 אֵת הַרוּכֵב מִמָּקוֹם לְמָקוֹם עַד מָקוֹם
 27 שְׂאִין הַרוּכֵב יִכּוֹל לְהַגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד
 28 עֲצֻמוֹ, וּמִכָּאֵן שֶׁהַסּוֹס וְהַמְרוּכָב
 29 נַחֲשִׁיבִים "מְצִיאוֹת", לְכֵן אֵינָה
 30 דְּבַר קֶטָן. וְאַדְרָבָּה מִצַּד
 31 הַעֲלִוִי הַמַּעֲלָה וְהִיתְרוֹן שְׂבָהּ,
 32 שְׁעַל-יָדֵי הִיא הַעֲלִיָּה לְבַחֲנֵינָה
 33 גְּדוּל (אַרִיף), כְּמִבּוּאָר לְעִיל
 34 נִקְרָאֵת גַּם הַמְרִיבָה בְּשֵׁם
 35 דְּבַר גְּדוּל. וְהַלְכוֹת הַתּוֹרָה
 36 שֶׁנִּתְּלַבְּשׁוּ בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים
 37 [פְּרוּשׁ הַרְאִשׁוֹן בְּדָבָר
 38 קֶטָן], בֵּינָן שְׂדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים
 39 אֵין לָהֶם עֲרָף⁵⁴ יַחַס וְדַמְיוֹן
 40 לְחִכְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ יִתְּרָף
 41 הַמְּלַבְּשִׁים בָּהֶם, הֲרִי הֵם בְּתַקְלִית הַבְּטוּל, וְלֹא נַחֲשִׁיבִים
 42 "מְצִיאוֹת" וְלִכֵּן נִקְרָאִים דְּבַר קֶטָן (כְּמוֹ "קֶטָנִי" שֶׁאִמְרוּ עַל עֲצֻמוֹ יַעֲקֹב
 43 אֲבִינוֹ). וְעַל-יָדֵי הַבְּטוּל שְׂבָהּ לְכוֹת הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה, נִמְשָׁף
 44 הַבְּטוּל גַּם בְּאֶדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה, וּמִכֵּךְ הוּא מִקְבֵּל אֵת הַכּוֹחַ

5 וַיִּקְדַּת הַבְּאֹר בְּזֶה יֵשׁ לְזֹמֶר, דְּהַבְּטוּל שֶׁנִּקְרָא
 6 בְּשֵׁם דָּבָר קֶטָן (קֶטָנִי), הוּא, שֶׁהוּא
 7 בָּטָל לְגַמְרֵי וְאֵין בּוֹ שׁוּם מַעֲלָה. וַיִּכְמוּ שֶׁתּוֹב
 8 בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ 'דְּבוּר הַמִּתְחִיל' קֶטָנִי⁵³,
 9 שְׁמֻשִׁים עֲצֻמוֹ בְּשִׁירִיִּים וּמוֹתְרוֹת מִמֶּשׁ שְׂאִין בּוֹ
 10 שׁוּם צִרְף. וְכִיּוֹן שֶׁהִמְרִיבָה הִיא מְצִיאוֹת, וְעַד
 11 שִׁישׁ בָּהּ יִתְרוֹן לְגַבִּי הַרוּכֵב וְכִיּוֹן שֶׁעַל-יָדֵי
 12 הַמְרִיבָה יִכּוֹל הַרוּכֵב לְהַגִּיעַ לְמָקוֹם שְׂאִינוּ יִכּוֹל
 13 לְהַגִּיעַ לְשֵׁם מִצַּד עֲצֻמוֹ, לְכֵן אֵינָה דְּבַר קֶטָן.
 14 [וְאַדְרָבָּה מִצַּד הַעֲלִוִי שְׂבָהּ, שְׁעַל-יָדֵי הִיא
 15 הַעֲלִיָּה לְבַחֲנֵינָה גְּדוּל (אַרִיף), נִקְרָאֵת גַּם
 16 הַמְרִיבָה בְּשֵׁם דְּבַר גְּדוּל]. וְהַלְכוֹת הַתּוֹרָה
 17 שֶׁנִּתְּלַבְּשׁוּ בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים [פְּרוּשׁ הַרְאִשׁוֹן
 18 בְּדָבָר קֶטָן], בֵּינָן שְׂדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים אֵין לָהֶם
 19 עֲרָף⁵⁴ לְחִכְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ יִתְּרָף הַמְּלַבְּשִׁים בָּהֶם,
 20 הֲרִי הֵם בְּתַקְלִית הַבְּטוּל, דְּבַר קֶטָן. וְעַל-יָדֵי
 21 הַבְּטוּל שְׂבָהּ לְכוֹת הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה, נִמְשָׁף הַבְּטוּל
 22 גַּם בְּאֶדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה, שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה שְׁלוֹ
 23 יְהִיָּה בְּאֶפֶן דִּתְעַן לְשׁוֹנֵי אֲמֵרְתָךְ, כְּעוֹנָה אַחֵר
 24 הַקּוֹרָא.

25 (ח) וַיִּזְהוּ וַיִּדְבַּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 26 לְאִמְרוֹ⁵⁵, וּמִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת⁵¹, דְּבִמְתַן-
 27 תּוֹרָה נִתֵּן הַכֹּחַ שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל הָאֲדָם יְהִיָּה
 28 בְּאֶפֶן דְּלֹאמַר, לְחֹזֵר הַדְּבָרִים שֶׁהִקְבִּיָּה אֹמֵר,
 29 תְּעַן לְשׁוֹנֵי אֲמֵרְתָךְ, דְּלִכְאוּרָה, הֲרִי גַם לְפָנַי
 30 מִתַּן-תּוֹרָה הַקְּדִימוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע,
 31 דְּהִקְדַּמְתָּ נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע הוּא בְּטוּל דְּבַעַל הַרְצוֹן,
 32 וְמֵהוּ הַחֲדוּשׁ בְּבִטוּל דְּלֹאמַר שֶׁנִּתְּחַדֵּשׁ בְּמִתַּן-
 33 תּוֹרָה לְגַבִּי הַבְּטוּל דְּנַעֲשֶׂה וְנַשְׁמָע. וְהַבְּאֹר בְּזֶה,
 34 הַבְּטוּל דְּנַעֲשֶׂה וְנַשְׁמָע וְהִי אֵין סִפֵּק שֶׁלֹּאחֵר הַתְּגַלּוֹת הַאֲלוּקוֹת בְּמִתַּן
 35 תּוֹרָה נִפְעַל בְּכִנֵּי יִשְׂרָאֵל בִּיטוּל עוֹד יוֹתֵר נִעְלָה מֵאֲשֶׁר הִיָּה בָּהֶם לְפָנַי מִתַּן
 36 תּוֹרָה?
 37 וְהַבְּאֹר בְּזֶה, הַהִבְדֵּל בֵּין הַבִּיטוּל שֶׁלְפָנַי מִתַּן תּוֹרָה לְבִיטוּל שֶׁנִּפְעַל בַּעַת

(53) תניא אגה"ק סימן ב. 54) ראה המשך תרס"ו ע' נה. 55) יתרו כ, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מתן תורה הוא שֶהַבְּטוּל דְהַקְדַּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה
 2 וּיְתָרוֹן. דְהַקְדַּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע הוּא קִבְּלַת עַל מַלְכוּת,
 3 וְעַל-יְדֵי שְׁהָעַם מְקַבְּלִים אֶת עַל מַלְכוּתוֹ נַעֲשֶׂה מְלֶךְ וּבִמְכוּן
 4 זֶה הַמֶּלֶךְ זֹקֵק לַעַם, כְּבִיכּוּל וְהַעַם הוּא הַמוֹסִיף לַמֶּלֶךְ מַעֲלָה וְרוּמוֹת שֶׁלֹּא
 5 קִיָּיִם בּוֹ מַצַּד עֲצֻמוֹ וְכוּיִן שֶׁכֶּךָ סוּף
 6 סוּף אֵין זֶה תְּכִלִּית הַבִּיטוּל [וְעַל-
 7 דֶּרֶךְ הַבְּטוּל דְמַרְכָּבָה, שֶׁאִמְנָם
 8 הַמַּרְכָּבָה בְּטֵלָה לְרוּכֵב וְאֵין לָהּ רִצּוֹנוֹת
 9 מִשְׁלָה אֲבֵל הַמַּרְכָּבָה פּוֹעֵלַת עֵילוּי
 10 וְחוֹסֶפֶת בְּרוּכֵב שְׁעַל-יְדֵי הַבְּטוּל
 11 דְהַמְרָכָבָה לְהַרוּכֵב, עַל-יְדֵי-
 12 זֶה⁵⁶ הִיא נוֹשֵׂאת וּמְגַבִּיָּהָ
 13 אֶת הַרוּכֵב כְּמוֹבֵא לְעֵיל בַּעֲנִין
 14 "חַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ" שֶׁבְּמַרְכָּבָה הַעֲלִינוּהָ
 15 שֶׁ"נוֹשְׂאוֹת" וּמְרוּמוֹת אֵת הַכֶּסֶף וְלִכּוֹן,
 16 יַחַד עִם הַבִּיטוּל, הַמַּרְכָּבָה מוֹגֵדֶרֶת
 17 "מִצִּיאוֹת"]. וְהַבְּטוּל דְלֵאמֹר
 18 שְׁנַתְּחַדֵּשׁ בְּמַתַּן-תּוֹרָה הוּא
 19 בְּטוּל בְּתַכְלִית שֶׁבוֹ הַעַם הַמַּתְבַּטֵּל
 20 אֵינֵנוּ "מִצִּיאוֹת" כֻּלָּל.
 21 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כֶּשֶׁם שֶׁנִּחְבָּר לְעֵיל
 22 אֹדוֹת לְיִמּוֹד הַתּוֹרָה הוּא אֵין
 23 הַמְצִיאוֹת, שֶׁבְּמַתַּן-תּוֹרָה נִתְּן
 24 הַכֶּחַ שְׁקִיָּים הַמְצִיאוֹת שֶׁל
 25 הָאָדָם יְהִיָּה בְּתַכְלִית הַבְּטוּל,
 26 מְבַלֵּי שֶׁהָאָדָם יִרְאֶה עֲצֻמוֹ ל"מִצִּיאוֹת"
 27 כְּלִשְׁהֵי הֵינּוּ שְׁקִיָּים הַמְצִיאוֹת
 28 שְׁלוֹ יְהִיָּה (לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 29 כ"מִצִּיאוֹת" חֲשׂוּבָה קִבְּלַת עָלָיו עַל
 30 מַלְכוּת שְׁמַיִם וְעַל מְצוֹת,
 31 אֶלֶּא) מִפְּנֵי שְׁצוּי הַקִּבְּבָה
 32 גּוֹזֵר עָלָיו לְהִיּוֹת כְּפִי הַצּוּי
 33 וְהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְקִיָּים מְצוּוֹת רַק
 34 מִפְּנֵי שֶׁזֶהוּ רִצּוֹן ה' לֹא כֹל תַּעֲרׁוּבַת
 35 שֶׁל רִצּוֹנוֹת מִשְׁלוֹ, שֶׁהִי אֵינֵנוּ
 36 "מִצִּיאוֹת" כֻּלָּל. וְכַמְבָּאָר
 37 בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה⁵⁷ בְּנוֹגַע
 38 לְעִשְׂרוֹת הַדְּבָרוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּמַתַּן תּוֹרָה [וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
 39 בְּנוֹגַע כֹּל הַצּוּיִים שֶׁבְּתּוֹרָה] שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּלִשׁוֹן צּוּי וְגַם
- בְּלִשׁוֹן עֵתִיד, וְכֵן מְבֹאֵר בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה (פְּרַשְׁת בַּמִּדְבָּר): "שֶׁשַׁעַת מִתֵּן
 תּוֹרָה הִדְבֹר בְּעֲצֻמוֹ גּוֹזֵר אֹמֵר לֹא תִרְצַח, פִּירוּשׁ לִשׁוֹן עֵתִיד שֶׁלֹּא תִהְיֶה בְּחִינָה
 זֹו נְרִאִית לְעוֹלָם כִּי הַעֲתִיד וְהַצּוּיִים שֶׁנִּהְיֶים מִשְׁמִשִּׁין בְּלִשׁוֹן אֶחָד". כְּלוֹמֵר,
 מִשְׁמַעוֹת הַמַּלִּים "לֹא תִרְצַח" הִיא גַם לִשׁוֹן צּוּיִי וְאִסוּר לְרִצּוֹת וְגַם לִשׁוֹן
 עֵתִיד וְקִבְּעִיָּה שֶׁלֹּא יְהִיָּה רִצּוֹן (וּרְאֵה
 בַּהֲעֵרָה 85 כֹּאן שֶׁהַכוּוֹנָה הִיא לְטַבַּע
 הַבְּרִיאָה אֲלֵא שִׁישׁ לְאָדָם בְּחִירָה
 חוֹפְשִׁית לְבַחֲרוֹר הַיִּפְךָ טַבַּע הַבְּרִיאָה)
 כִּי הַדְּבֹר עֲצֻמוֹ גּוֹזֵר עַל
 הָאָדָם וְהָעוֹלָם (וּמְכַרִּיָּה
 אוֹתָם⁵⁸) לְהִיּוֹת כֵּן וְלִהְיוֹת עַל
 פִּי הַתּוֹרָה וְזֹאת מִשׁוּם שֶׁשַׁעַת מִתֵּן
 תּוֹרָה נִפְעַל בִּיטוּל שֶׁל כֹּל הַבְּרִיאָה
 לְקַבֵּ"ה.
 וַיֵּשׁ לּוֹמֵר דְהֵיִתְרוֹן בְּבִטוּל
 דְקִיָּים הַמְצִיאוֹת בְּאֶפְסָן זֶה שֶׁכֹּל
 מִצִּיאוֹת הָעוֹלָם בְּטֵלָה לְרִצּוֹן הַעֲלִיוֹן
 וּמִמִּילָא הַכּוֹל מִתְנַהֵל עַל פִּי הַתּוֹרָה
 לְגַבִּי הַבְּטוּל דְקִבְּלַת עַל שַׁעַם
 כֹּל מַעֲלָתוֹ בְּכֹל זֹאת הָאָדָם נִחְשָׁב עֲדִיין
 ל"מִצִּיאוֹת" מִסוּרִמַת, הוּא בְּשִׁנֵּי
 עֲנִינִים הִיבְטִים. הָאֶחָד לְפִי
 שֶׁהַבְּטוּל דְקִבְּלַת עַל הוּא עַל-
 יְדֵי שֶׁהוּא הָאָדָם קִבְּלַת עָלָיו
 לְהִיּוֹת עֲבָדוֹ שֶׁל מְלֶךְ מַלְכֵי
 הַמְּלָכִים הַקִּבְּבָה⁵⁹ וְכוּיִן
 שֶׁהַבִּיטוּל הוּא תּוֹצֵאָה שֶׁל הַחֲלָטָה
 וְהַתְּבַטּוּת שֶׁל הָאָדָם הִרִי הוּא עֲמוּק
 וּפְנִימִי רַק בְּמִידָה שֶׁהָאָדָם מְסוּגֵל
 לַהַתְּבַטּוּל וְלֹא מִעֲבֹר לּוֹה, וְאֵילוֹ כֹּאשֶׁר
 הָאָדָם וְהַבְּרִיאָה מִתְבַטְּלִים אֵל הַקִּבְּבָה
 מִתּוֹךְ צּוּיִי וְגוֹזֵר הַקִּבְּבָה הִרִי זֶה בִּיטוּל
 הַרְבֵּה יוֹתֵר עֲמוּק וּפְנִימִי. וְהַשְּׁנִי
 וְיִתְיָרָה מְזוֹ, שֶׁהַבְּטוּל שֶׁל קִבְּלַת
 עוֹל הַנִּמְשָׁל לְבִיטוּל דְעֲבָד לְאֹדוֹנוֹ
 [גַם כְּשֶׁהוּא נוֹלֵד עֲבָד וְלֹא נִהְיָה
 עֲבָד בְּגַלל הַחֲלָטָה וְהַתְּבַטּוּת שֶׁלּוֹ
 מִרְצוֹנוֹ וּמִדַּעְתּוֹ] קָשׁוּר עִם מִצִּיאוֹתוֹ, שֶׁעֲנִינּוֹ הוּא זֶה שֶׁהוּא
 "מִצִּיאוֹת" הַמּוֹגֵדֶרֶת עֲבָד שֶׁל הָאֹדוֹן⁶⁰, וְהַבְּטוּל בְּאֶפְסָן הַנ"ל הֵינּוּ

(56) ראה תו"א יתרו עא, ב. 57) במדבר שם (יג, ג). וראה גם בהנסמך בהתוועדויות תשמ"ט ח"ג ס"ע 235. 58) היינו שמצד טבע הבריאה מוכרחים להיות כן. אלא שיש להאדם בחירה חפשית לבחור היפך טבע הבריאה. 59) שלכן, גם לאחר שנעשה עבד – אינו בטל כ"כ. ראה לעיל ע' שנו הערה 28. דיש לומר, שזהו הטעם על זה שהשעבוד דעבד שמכרוהו ב"ד הוא שעבוד גדול יותר מהמוכר עצמו. 60) שלכן גם העבד מבין דמי שאינו עבד של אדונו אינו מחוייב לקיים הציוויים שלו.

בהעלותך את הנרות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- | | |
|---|--|
| <p>1 באופן חיובי, קיום המצוות, ולא רק באופן שלילי על ידי הימנעות מעבירות).
 2 וזהו גם זה שפרש רש"י על הפסוק בהעלותך את הנרות,
 3 שתהא שלהבת עולה מאליה, דהגם שהעליה דהנשמות על
 4 ידי הדלקת הנרות של אהרן הכהן, ענין התורה (בהעלותך את הנרות)
 5 היא שהם באים לתכלית
 6 הבטול, מפל-מקום, הוא
 7 באופן ששייך הביטול והעליה
 8 לנרות (נשמות) עצמם ופעל
 9 בהם עליו, שלהבת עולה
 10 מאליה. והינו, והדבר בא לידי
 11 ביטוי בפועל בכך שלמוד התורה
 12 וקיים המצות הוא מצד אחד
 13 בבטול, כלי לתת הדגשה
 14 ל"מציות" של האדם ובניחוד עם
 15 זה גם בחיות ובשמחה שהם
 16 ביטויים של כוחות נפשו, והשילוב
 17 הזה נובע מכך שהביטול אינו שולל
 18 את מציות הנשמה ואדרבה הוא
 19 המביא אותה להתעלות. ובנין
 20 ששמחה פורצת גדר⁶³ ואין לה
 21 שום מונע ומעכב, לכן, על-ידי
 22 שמחה של תורה ושמחה של
 23 מצוה נמשכים מלמעלה ובאים
 24 לידי גילוי למטה כל הענינים
 25 הרוחניים והגשמיים בלי
 26 הגבלות.</p> | <p>1 הביטול הנעלה שמתן תורה פעל באדם ובבריאה מצד הציווי והגזירה מלמעלה
 2 הוא (לא מצד ענינו של האדם, אלא) שאי-אפשר שתהיה
 3 מציות בעולם הפך ציווי הקב"ה⁶¹ וזה, כמובן, ביטול נעלה ועמוק
 4 לאין שיעור.
 5 (ט) והנה הגם שהבטול
 6 דלמוד התורה וקיים המצות
 7 באופן הנ"ל הביטול מצד הגזירה
 8 והציווי שנתחדש במתן תורה הוא
 9 בטול בתכלית, מפל-מקום
 10 פיון שישראל וקודש-א-
 11 בריף-הוא כולא חד⁶² כולם
 12 אחד, לכן בטול זה אינו שולל
 13 את מציותם ואינו מבטל אותם
 14 כמובן השלילי של המושג אלא
 15 אדרבה זה גופא עצמו הוא
 16 מציותם.
 17 וזהו הפירוש הפנימי בדברי המדרש
 18 אם שמרת את גרי אני משמר
 19 את גרך, דהגם שענין אני
 20 הקב"ה משמר את גרך הנשמה
 21 הוא שהאדם בא לתכלית
 22 הבטול (שלמעלה גם מבטול
 23 דמרכבה כמבואר לעיל באריכות
 24 אודות יתרון הביטול של קבלת עול
 25 מלכות שמים לעומת הביטול בבחינת
 26 מפל-מקום אין זה
 27 שולל את מציותו אלא
 28 אדרבה משמר את גרך ומענין
 29 לנשמה חשיבות רבה (כמבואר לעיל
 30 בתחילת סעיף ד לגבי "שמירת" הנה</p> |
|---|--|

(61) לעיל שם הערה 32, שהביטול דישראל ע"י שהקב"ה כפה עליהם הר כניגית (שבת פח, א) הוא ביטול נעלה יותר מהביטול שלהם ע"י שהקדימו נעשה לנשמע (וע"ד החילוק דמכר עצמו ומכרוהו ב"ד). וע"פ מ"ש בפנים, הביטול שנמשך במתן תורה הוא ביטול נעלה יותר גם מהביטול דכפה. (62) ראה זח"ג עג, א. 63) ראה בארוכה ס' מאמרי אדמו"ר האמצעי – דרושי חתונה ח"ב ע' תיז ואילך. סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

- | | |
|--|---|
| <p>5 אתם עומדים בפזיזותכם כבתחילה, ברישא איבעיא לכו למשמע –
 6 בתחילה היה לכם לשמוע מה כתוב בתורה, אי מציותו קבליתו –
 7 אם תוכלו לקיים את הדברים, קבלום עליכם, וא' לא, לא קבליתו.
 8 אמר ליה רבא, אמן</p> | <p>1 – ושתנו אצבעותיו דם. אמר ליה, עמא פזיזא – עם בהול ונמהר
 2 אתם, דקפיתו פומיכו לאודניכו – שהקדמתם פיכם לאוזניכם,
 3 וקיבלתם עליכם לקיים את התורה קודם ששמעתם איך וכמה היא
 4 קשה והאם תוכלו לעמוד בה, אפתי בפזיזותיכו קיימתו – ועדיין</p> |
|--|---|

בס"ד. שיחת יום ב' דחג-השבועות, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

- 1... כב. כיון¹⁰⁶ ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו¹⁰⁷, וכן אין מאמר רז"ל יוצא מידי פשוטו – הרי בשעה
2 שאומרים "מתן-תורה", שהכוונה בזה היא שהדבר נמשך בתמידות, וכפי שהלשון הוא בכל יום בברכת
3 השחר: "נותן התורה", לשון הוה¹⁰⁸ – צריך להיות בפשטות לימוד התורה בכל יום. בהכרח שתהי' בכל
4 יום קביעות ללמוד תורה.
- 5 הקביעות צריכה להיות בכל יום ממש, כיון שעל התורה נאמר¹⁰⁹ "כי הם חיינו", ובחיות – אסור
6 שיהי' הפסק. בבריאות – יתכן שיהי' פעם חזק יותר ופעם חלש יותר ("אמאל שטארקער און אמאל
7 שואכער"), אבל נקודת החיות – אם היא נפסקת, חס-ושלום, אפילו לזמן קצר, נפסקת היא גם לגבי
8 הזמן שלאח"ז¹¹⁰. וכן הוא גם בתורה, שמוכרחים ללמוד בכל יום ויום.
- 9 אלא שמכיון שהגמרא אומרת¹¹¹ "כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו", כיון שנוסף
10 לתורה צריך להיות גם גמילות חסדים – במילא צריכה להיות גם עבודת התפלה, שעבודת התפלה בכלל
11 גמילות חסדים כדפירש"י¹¹², כמ"ש¹¹³ "גומל נפשו איש חסד", ולפני התפלה צריך להיות גם הענין
12 דגמילות חסדים בפשטות, כמאמר¹¹⁴ "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי", ואז עבודת התפלה תסייע שלימוד
13 התורה יהי' כדבעי.
- 14 וכאשר תהי' קביעות עתים לתורה בכל יום, אזי ישנה ההבטחה: "אם בחוקתי תלכו"³² – "שתהיו
15 עמלים בתורה"¹¹⁵ – "ונתתי גשמיתם בעתם"³², שהו"ע הטבעת קידושין דמתן-תורה¹¹⁶, והרי הקב"ה
16 מובטח לקיים הבטחתו¹¹⁷.
- 17 ואם כן הוא בנוגע לפרט, עאכו"כ שכן הוא בנוגע לכלל, דהיינו, שכאשר מדובר אודות מוסדות
18 חינוך, צריכים המלמדים לקבל על עצמם שמחג השבועות והלאה ישתדלו ביותר שעבור לימודי קודש
19 ינוצל חלק גדול יותר משעות הלימוד. יש להחזיק את לימוד התורה בתנועה של הרחבה תמידית
20 ("האלטן אלץ אין איין מרחיב זיין"), "ואתהלכה"⁶⁴ ברחבה¹¹⁸.
- 21 צריך שיהי' בטחון בהקב"ה, וצריך רק שלא לעכב ולעקם את הצנורות, ויש ללכת בהרחבה, הן
22 בגשמיות והן ברוחניות, הן בכמות והן באיכות, "יגדיל תורה ויאדיר"¹¹⁹ – יגדיל בכמות ויאדיר
23 באיכות¹²⁰.

(116) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ו בסופה (סה"ש תרצ"ו ע' 151). לקו"ד ח"ד תשסג, א. סה"ש תרפ"ח ע' 12. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' רעז (נעתק ב"היום יום" כת תשרי). (117) וכיון שהאדם נדון "באשר הוא שם" (וירא כא, יז ובפרש"י) – הרי כשאדם מקבל על עצמו עתה ללמוד תורה בכל יום, ו"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" (קידושין מ, א), שתבוא לידי מעשה בפועל ממש, שאז מצרף הקב"ה את המחשבה והמעשה יחד (ראה תניא ספ"ז. סה"מ תש"ב ע' 87) – אזי נותן לו הקב"ה כל מה שמגיע עבור לימוד התורה (מהנחה בלתי מוגה).

(118) וכן בנוגע לאלו המתעסקים בענינים גשמיים, שגם אצלם צ"ל הענין ד"ואתהלכה ברחבה" (מהנחה בלתי מוגה).

(119) ישע"י מב, כא.

(120) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 241, ובמכתבים שצויינו שם בהערה 123.

(106) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 565 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, ועוד כמה ענינים מהנחה בלתי מוגה.

(107) שבת סג, א. ושי"ג.

(108) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תוריע כג, א. ובכ"מ.

(109) נוסח ברכות ק"ש (ע"פ נציבים ל, כ).

(110) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 46.

(111) יבמות קט, ב. הנה סיום מאמר רז"ל זה "אלא תורה וגמ"ח אינו בש"ס שם. וי"ל ע"פ מש"כ בלקו"ת (פ' ראה) ד"ה כי תשמע בקול ס"ג (כג, ג) וז"ל: אמרז"ל כל האומר כו' שהפירוש הפשוט הוא שצריך שיעסוק בתורה ובגמ"ח כו' כללות המצות. – ולהעיר מיבמות קה, א. תניא אגה"ק ס"ה.

(112) שבת קכז, רע"ב.

(113) משלי יא, יז.

(114) ב"ב יו"ד, סע"א.

(115) פרש"י ר"פ בחוקתי (מתו"כ שם).

1 ואז – כפי שאמר הרבי לפני עשר שנים¹²¹ – "האחד יהי' לרבכה", שהכוונה בזה היא הן כפשוטו,
2 שמכל אחד יהיו עשרת אלפים, והן באיכות – שכל אחד מעשרת אלפי התלמידים יהי' בבחינת "רבכה",
3 ש"רבכה" היא בכתר¹²².

4 * * *

5 כג. לפני עשר שנים, בחג השבועות הנ"ל¹²³, שאל כ"ק מו"ח אדמו"ר את רד"ח מדוע הוא מחלק
6 חצאי כוסות ולא כוסות שלמים.
7 (ופנה כ"ק אדמו"ר שליט"א לרד"ח ואמר לו שיתחיל עתה לחלק כוסות שלמים...).

8 * * *

9 כד. ישנה¹²⁴ "תורה" מאדמו"ר הזקן¹²⁵ על הפסוק¹²⁶ "ועשית חג שבועות": "שבועות" – פירושו
10 חול וחולין ("וואַכּן און וואַכּעדיקייט"), וצריך לעשות מהם "חג".
11 והענין בזה:

12 החילוק בין שבת ליום-טוב הוא, ששבת אסורה בעשיית מלאכה, ולא רק ענין של מלאכה, אלא
13 אפילו "עובדין דחול" שאינם מלאכה, אעפ"כ, מכיון שהם "עובדין דחול", אסורים הם בשבת.

14 והיינו לפי ששבת היא למעלה מחולין, כי, כשם שהקב"ה שובת בשבת ממעשה בראשית, כך צ"ל
15 גם יהודי, שהוא "אדם", "אדמה לעליון"²⁰. ולכן צ"ל השביתה גם מדיבור, "שלא יהא דיבורך בשבת
16 כדיבורך בחול"¹²⁷, כיון שלמעלה נעשתה ההתהוות ע"י דיבור, ו"דיבורו של הקב"ה חשיב מעשה"⁷².

17 זהו – מצד הדין. ובספרי חסידות [אין כוונתי להענין דתורת החסידות, אלא להענין דלפנים משורת
18 הדין] איתא שגם הרהור אסור¹²⁸, כיון שלמעלה היתה השביתה גם מהרהור, שהרי למעלה פועלת גם
19 מחשבה, אלא שהחילוק הוא שמדיבור נעשה עלמא דאתגליא, וממחשבה – עלמא דאתכסיא.

20 כל זה הוא בשבת. משא"כ ביום-טוב, שאסור אמנם בעשיית מלאכה, אבל מלאכה שלצורך אוכל
21 נפש מותרת ביום-טוב, כיון שהענין דיום-טוב הוא שאכן יהיו ענינים גשמיים, ויומשך הקודש בצרכיו
22 הגשמיים, באוכל נפש, ב"עובדין דחול".

23 אודות שבת כתיב¹²⁹ "ביום הששי והכינו", כיון ששבת עצמה היא למעלה מעניני חול; משא"כ
24 יום-טוב נקרא בשם "מקרא קודש", ש"מקרא" הוא מלשון הזמנה, כדאיתא בזהר¹³⁰ שמזמינים את הקודש
25 להחול, ומעלים את החול להקודש¹³¹. ולכן "אין שמחה אלא בבשר" ו"אין שמחה אלא ביין"¹³², ופסק
26 רבנו הזקן בשולחן-ערוך¹³³ שגם בזמן הזה הוי מדאורייתא, כיון שכל הענין דיום-טוב הוא "מקרא
27 קודש", לקדש את החול, ולכן הדבר קשור עם ענינים גשמיים, בשר ויין.

28 וזהו ג"כ הטעם ד"פרש חגיכם כתיב¹³⁴ ולא פרש שבתכם"¹³⁵, כיון ששבת היא למעלה לגמרי
29 מגשמיות, דהיינו שהגשמיות שישנה בשבת מתעלית ואינה נחשבת כלל לגשמיות ("דאָס איז גאָר קיין
30 גשמיות ניט"), ולכן אין בזה "פרש". משא"כ ביום-טוב, שהעבודה היא לעשות מהחול קודש – הרי אם
31 חסרה העבודה, אזי זהו "פרש חגיכם".

ח"א ע' 80 ואילך. וש"נ.

(129) בשלח טז, ה.

(130) ח"ב מז, א. ח"ג צג, ב.

(131) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 189. וש"נ.

(132) ראה פסחים קט, א.

(133) אור"ח סתקכ"ט ס"ז.

(134) מלאכי ב, ג.

(135) זח"ב פח, ב. וראה תו"א ר"פ חיי שרה. קונטרס ח"י

אלול תש"ג ע' 10 (סה"ש תש"ג ע' 142).

(121) שיחת יום א' דחה"ש ס"ט (סה"ש תש"ה ע' 107).

(122) ראה תו"ח חיי שרה ככו, ד. וראה גם לקו"ת ר"פ ברכה.

(123) שיחת יום ב' ס"ב (סה"ש שם ע' 110).

(124) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיית),

ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 563 ואילך. במהדורא זו ניתוספו בשוה"ג
כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(125) שיחת יום ב' דחה"ש תש"ז ס"ד (סה"ש תש"ז ע' 132).

(126) פ' ראה טז, יו"ד.

(127) שבת קיג, רע"ב.

(128) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וראה גם לקו"ש

- 1 וזהו מ"ש רבנו הזקן "ועשית חג שבועות", שיש לעשות מעניני החול יום-טוב – כיון שזהו כל הענין
2 דמתן-תורה, לקדש את החול.
- 3 כה. ויש להוסיף, שענין זה – שישנו בכל יום-טוב – שייך בפרט לחג השבועות:
- 4 בענין העלאת החול לקודש, דהיינו שהגשמיות כפי שהיא במציאותה תהי' דבר טוב עי"ז שתנוצל
5 לעבודה הוי' (שזהו החידוש של יו"ט לגבי שבת) – ישנם שני אופנים: העבודה הפרטית, והעבודה
6 דקירוב הזולת, שזהו טוב האמיתי, שהוא טוב כפול – "טוב לשמים וטוב לבריות"¹³⁶.
- 7 והנה, כללות הענין דהעלאת הגשמי מתבטא יותר בהענין ד"טוב לבריות" – כי העבודה עם עצמו,
8 תורה ותפלה, היא קצת בתנועה של הפשטה, כעין שבת¹³⁷; משא"כ בעבודה עם הזולת, שמתקרב עמו
9 כו'¹³⁵.
- 10 ובענין זה יש מעלה בחג השבועות בפרט – כי, אע"פ שבכל יו"ט ישנה העבודה דצדקה עם הזולת,
11 שצריך ליתן ל"הלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך"¹³⁸, אבל אעפ"כ, יש בו גם ענינים אחרים,
12 שהרי בכל יו"ט ישנו ענין מיוחד; משא"כ בחג השבועות אין שום ענין מיוחד, ועיקר ענינו הוא ענין
13 הצדקה.
- 14 *
- 15 כו. בענין הקרבת עולות (דהיינו עולות ראי') ושלמים ביו"ט – נחלקו בית-שמאי ובית-הלל¹³⁹: לדעת
16 ב"ש "מביאין שלמים ואין סומכין עליהן אבל לא עולות", ולדעת ב"ה "מביאין שלמים ועולות וסומכין
17 עליהן".
- 18 ומ"מ, גם לדעת ב"ה, רק הותר להקריבם ביו"ט, אבל אין חובה להקריבם ביו"ט דוקא. ואכן בפועל,
19 "בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם (של ב"ש) והרבה מישראל נהגו כמותם, להקריבן אחר יו"ט"¹⁴⁰.
- 20 ובזה חלוק יום אסרו-חג דשבועות מיום אסרו-חג שבשאר יו"ט – שאסרו-חג של שאר יו"ט "לא הי'
21 יום טבוח אף לדברי ב"ש, שכל עולות ראי' היו נקרבות במוצאי יו"ט הראשון, שהוא חולו של מועד,
22 לפיכך אין בהם איסור להתענות מעיקר הדין"¹⁴⁰; משא"כ בחג השבועות – "אסור להתענות מעיקר הדין,
23 לפי שהי' יום טבוח בזמן שביהמ"ק קיים"¹⁴⁰, וצריך "להרבות קצת באכילה ושתי"¹⁴¹.
- 24 והנה, בענין זה (אסרו-חג דשבועות שהוא "יום טבוח") – ישנו ברוב השנים חילוק בין ארץ-ישראל
25 לחוץ-לארץ, דהיינו ש"יום טבוח" בארץ-ישראל ובחוץ-לארץ הם בשני ימים שונים, מצד יו"ט שני של
26 גליות.
- 27 אמנם בשנה זו, שהקביעות דחג השבועות היא ביום הששי בשבוע, וממילא הקביעות דאסרו-חג
28 בארץ-ישראל היא ביום השבת-קודש – הרי גם בארץ-ישראל "יום טבוח" הוא ביום הראשון, שהרי בשבת
29 לא היו מקריבין¹⁴². ונמצא, שבשנה זו "יום טבוח" חל באותו היום בארץ-ישראל ובחוץ-לארץ¹⁴³.
- 30 וכאשר מוצאים נקודה נוספת שבה ארץ-ישראל משתווה לחוץ-לארץ¹⁴⁴ – ה"ז סימן לכך שמתקרבים
31 להזמן ד"עתידה ארץ-ישראל שתתפשט בכל הארצות"¹⁴⁵.

*

(136) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.
(137) חסר קצת (המו"ל).
(138) פ' ראה טז, יא"ד.
(139) ביצה יט, א (במשנה). וש"נ.
(140) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד ס"ט. וראה לקו"ש חכ"ח ע'
24 ואילך. וש"נ.
(141) שו"ע אדה"ז שם סתכ"ט ס"ז.
(142) ראה חגיגה ז', א.
(143) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשי"ב בסופה (תורת
מנחם – התוועדויות ח"ה ע' 256).
(144) שהרי בכלל ישנו חילוק גדול בין א"י לחו"ל, שחול'
"גזרו על גושה ועל איריה" טומאה (גיטין ח, ב. וש"נ), משא"כ
בארץ ישראל*.
(145) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש
ישע"י רמז תקג.

(136) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.
(137) חסר קצת (המו"ל).
(138) פ' ראה טז, יא"ד.
(139) ביצה יט, א (במשנה). וש"נ.
(140) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד ס"ט. וראה לקו"ש חכ"ח ע'
24 ואילך. וש"נ.
(141) שו"ע אדה"ז שם סתכ"ט ס"ז.
(142) ראה חגיגה ז', א.
(143) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשי"ב בסופה (תורת
מנחם – התוועדויות ח"ה ע' 256).
(144) שהרי בכלל ישנו חילוק גדול בין א"י לחו"ל, שחול'
"גזרו על גושה ועל איריה" טומאה (גיטין ח, ב. וש"נ), משא"כ
בארץ ישראל*.
(145) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש
ישע"י רמז תקג.

1 כז. המצוה¹⁴⁶ הראשונה שלאחרי מתן-תורה היא "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב וגו' מזבח
 2 אדמה תעשה לי זבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך"¹⁴⁷. ויש על כך "תורה" מאדמו"ר הזקן¹⁴⁸: הטעם
 3 שפותח בשלילה, "לא תעשון אתי", הוא, משום שהעדר קודם למציאות. ואח"כ (בהחייב) ממשיך:
 4 "מזבח אדמה תעשה לי", דהיינו מזבח של ביטול, בדוגמת אדמה שהכל דשין עלי¹⁴⁹. "זבחת עליו את
 5 עולותיך ואת שלמיך", העליות שלך והשלמיות שלך.
 6 בהפירוש הפנימי ב"עולותיך" ו"שלמיך" – אין הכוונה לענינים של ישות, אלא לעליות אמיתיות
 7 ושלמות אמיתית, שהתורה קוראת בשם "עולותיך" ו"שלמיך"; ואעפ"כ, "זבחת עליו", כיון שמתן-תורה
 8 תובע שלא יתחשבו עם שום ענין, אפילו עם זהב וכסף, שהם אהבה ויראה¹⁵⁰.
 9 וכפי שנתבאר לעיל¹⁵¹ (בארוכה בענין מה שהנשמות הם פנימיים), שהתורה דורשת שיבואו לרצות
 10 לקיים רצונו, ולא לחשוב ע"ד שום ענין נוסף, כיון שבמתן-תורה, כשהקב"ה אמר "אנכי הוי' אלקיך",
 11 ש"אנכי הוי'" הוא כחך וחיותך – הרי מצד זה אין שום מקום לשום דבר אחר.
 12 וכפירוש הבעש"ט¹⁵² על הפסוק "שויתי הוי' לנגדי תמיד"¹⁵³, שמצד זה ש"הוי' לנגדי" – עומדים
 13 כל הענינים בהשתוות, שהכוונה בזה גם לענינים רוחניים עד רום המעלה. יש לרצות לקיים רצונו בלבד
 14 ולא יותר.
 15 ולכן, בהמצוה הראשונה שלאחרי מתן-תורה – אומרים מיד "לא תעשון אתי גו' זבחת עליו את
 16 עולותיך ואת שלמיך", כיון שזהו הענין דמתן-תורה, כנ"ל באריכות.
 17 *

18 כח. במתן-תורה¹⁵⁴ נזכרים לכל לראש "בית יעקב – אלו הנשים", ואח"כ "בני ישראל – אלו
 19 האנשים"¹⁵⁵. כדי לפעול על האנשים – תלוי הדבר בנשים, כיון שהאשה היהודי' היא עקרת הבית¹⁵⁶.
 20 בת ואשה בישראל צריכה לדעת, שבה תלוי' הנהגת הבית, ועלי' לפעול גם על בעלה. ואף שאשה
 21 מצווה בכבוד בעלה, אעפ"כ, אם רק ישנו התוקף הדרוש, אפשר בדרכי נועם ודרכי שלום לפעול הכל.
 22 ומובן בדרך ממילא, שהנהגתה שלה השייכת אלי' צריכה להיות כדבעי למהוי, שענין זה הוא כבר
 23 מתפקידים ("דאָס דאַרפן שוין זען") של האבות והבעלים להסביר בלשון רכה את המעשה אשר יעשון
 24 ואת המעשה אשר לא יעשון, שכל ההנהגות יהיו על-פי תורה¹⁵⁷.
 25 ואפילו ענין של הידור ולפנים משורת הדין – צריכה לדעת בת ישראל, שגדלה בבית חסידי, שיש
 26 לעשות גם ענין של לפנים משורת הדין ומדת חסידות, שהרי הרבי רצה שילמדו גם עם נשים ענינים של
 27 חסידות, ולכן כתב ענינים של חסידות גם באידיש¹⁵⁸. ונמצא, שענינים של חסידות שייכים גם אליהן.

(156) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד סכ"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדיות חי"ב ע' 38 ואילך).
 (157) ולדוגמא: בנוגע לתמרוקים וכיו"ב – יש ללמוד הלכות שבת, ולדעת היטב את הדין, מהו איסור דאורייתא, מהו איסור דרבנן וכו', ולהקפיד ולשמור – ע"י פעולה בזה בדרך קירוב – שלא זו בלבד שלא יעשו ענינים שאסורים מדאורייתא, אלא שלא יעשו גם ענינים שיש בהם איסור מדרבנן.
 – החילוק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן הוא רק לגבי דין מחאה, שבדאורייתא חובה למחות בכל מקרה, ואילו מדרבנן, במקרה שאי אפשר לפעול שלא יעברו על האיסור – אמרינן "מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין" (ביצה ל, א. וש"נ. וראה שו"ע אדה"ז סקני"ו ס"ז. סתר"ח ס"ד"ה); אבל בנוגע לעשות מעשה לכתחילה – הרי איסור דרבנן אסור בדיוק כמו איסור דאורייתא, ולכן יש להקפיד ולהזהר שלא יבואו גם לידי איסור דרבנן (מהנחה בלתי מוגה).
 (158) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חי"א ע' 39. ע' 64. וש"נ.

(146) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 564 ואילך. במהדורא זו ניתוספו בשוה"ג כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (147) יתרו כ, כ"כא.
 (148) שיחת יום ב' דחג"ש תרצ"ט ס"ז (סה"ש תרצ"ט ס"ע 337 ואילך). וראה שיחת יום ב' דחג"ש תשי"א בסופה (תורת מנחם – התוועדיות ח"ג ע' 159 ואילך). וש"נ.
 (149) ראה עירובין נד, א.
 (150) ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ.
 (151) ס"ח.
 (152) צוואת הריב"ש בתחילתה. ונתבאר באריכות בשיחת ש"פ חיי שרה תש"כ.
 (153) תהלים טז, ח.
 (154) סעיף זה הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונרפס בלקו"ש ח"ב ע' 575 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, ועוד כמה ענינים מהנחה בלתי מוגה.
 (155) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י. וראה גם שמו"ר פכ"ח, ב.

1 ובפרט כשרוצים מהקב"ה שיתן לפניו משורת הדין – שצריכים גם בעצמם להתנהג באופן זה, ואז
2 יתן הקב"ה מידו הרחבה והמלאה בבני חיי ומזוני רויחי, בכל מאת האחוזים, וכפי שאומרים באמריקא:
3 שיהי' "אָלרייט"...

*

5 כט. (ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיכו לנגן כמה ניגונים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א יושב
6 מכונס במקומו, פניו רציניות ביותר וכולו שקוע במחשבותיו, ולאחר משך זמן התחיל לדבר בהתרגשות
7 גדולה:)

8 אדמו"ר הזקן¹⁵⁹ נהג לומר בסעודת חג השבועות "ברוך הבא", כשכוונתו היתה להבעש"ט,
9 שה"אָרצייט" שלו הוא בחג השבועות.

10 פעם הסבו לשולחנו זקנים וסיפרו סיפורים מהבעש"ט – כידוע שע"י סיפורי צדיקים יכולים להמשיך
11 את נשמות הצדיקים. ואמר להם אדמו"ר הזקן, שהבעש"ט עסוק עדיין בגן-עדן העליון... לאחר זמן-מה
12 אמר אדמו"ר הזקן – כדרכו בניגון – "ברוך הבא", ואז הבינו כל המסובים שהבעש"ט הגיע! ...!

13 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) מי שרואה¹⁶⁰ ומרגיש ויכול לומר "ברוך הבא" – יאמר (כ"ק אדמו"ר
14 שליט"א הכריז בניגון) "ברוך הבא"...

15 (ואח"כ אמר:) כאשר נמצא כאן ה"אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"¹⁶¹, שבדורנו הרי זה כ"ק
16 מו"ח אדמו"ר – הרי על ידו נמצא כאן גם אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהוא (כ"ק מו"ח אדמו"ר) הי'
17 ממלא מקומו (כמדובר כמ"פ¹⁶² בפירוש הענין ד"ממלא מקום"¹⁶³, שיש בו כל הענינים של הקודמים
18 לו, ועוד באופן של הוספה), וכאשר נמצא כ"ק אדנ"ע אזי נמצא גם אדמו"ר מהר"ש, וכאשר נמצא
19 אדמו"ר מהר"ש אזי נמצא גם הצ"צ, וכאשר נמצא הצ"צ אזי נמצא גם אדמו"ר האמצעי, וכאשר נמצא
20 אדמו"ר האמצעי אזי נמצא גם אדמו"ר הזקן, וכאשר נמצא אדמו"ר הזקן אזי נמצא גם המגיד, וכאשר
21 נמצא המגיד אזי נמצא גם הבעש"ט.

22 – בכלל, אין שייך לעשות חילוקים בין רבותינו נשיאינו, אבל אעפ"כ, לגבינו, הרי כל הקרוב יותר
23 אלינו, יקר לנו יותר, וכיון שחלק גדול מהציבור¹⁶⁴ הנוכח כאן הם חסידיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיו
24 עמו בחיים חיותו בעלמא דין, ולומדים תורתו כו' – הרי מובן שכ"ק מו"ח אדמו"ר נוגע לנו יותר.

25 ישנם אמנם הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר נ"ע,
26 אבל, מה שנוגע לנו ביותר – הרי זה הרב, ועל ידו יש לנו גם את אדמו"ר נ"ע, אדמו"ר מהר"ש, הצ"צ,
27 אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הזקן, המגיד והבעש"ט, שקיבל מאחי' השילוני, שהי' גם רבו של אליהו
28 הנביא¹⁶⁵, שעליו נאמר¹⁶⁶ "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", במהרה בימינו.

* * *

30 ל. (התחילו לומר "שיר המעלות", והפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר:) מכיון שהדין הוא שהולכים
31 אדעתא דבעה"ב⁶⁰ – אפשר עדיין לומר "לחיים"...

32 (אחרי¹⁶⁷ תפילת ערבית והבדלה – שהבדיל בעצמו על הכוס – נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו
33 הקדושה לכל אחד מהנאספים מהכוס של ברכה, שבירך עליו ברכת המזון, וטרם צאתו אמר:)

164) אולי אמר: רובם (המו"ל).

165) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 20 הערה 6.

וש"נ.

166) מלאכי בסופו.

167) מכאן ואילך הוא המשך השיחה המוגהת דלעיל הערה

154 – לקו"ש שם ע' 576.

159) שיחת יום ב' דחה"ש תש"ה (הנ"ל) ס"ב (סה"ש שם ס"ע

107 ואילך).

160) חסר איזה תיבות בנוגע למי שאינו רואה (המו"ל).

161) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

162) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"א ס"ע 35 ואילך.

וש"נ.

163) כתובות קג, ב. ועוד.

1 אסרו-חג – הרי הוא "ברי' דמועדא"¹⁶⁸, ואמרו חז"ל¹⁶⁹ "יפה כח הבן מכח האב". ימשיכו את היו"ט
2 באסרו-חג, ומאסרו-חג על כל השנה, שתהי' שנה מבורכת בלימוד התורה.

(169) שבועות מח, סע"א. וש"נ.

(168) ירושלמי ע"ז פ"א סה"א.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד הרה"ג ווי"ח אי"א עוסק בצ"צ וכו'

מוהר"א שי

שלום וברכה!

בהמשך לשיחתנו, ובמענה לשאלתו בדרכי ואופני ההשפעה על התלמידים שיחיו, בני הישיבה העומדת תחת הנהלתו, הנני בא בזה להדגיש נקודה בין שאר הנקודות שנגענו בהן, והיא נקודה עיקרית והרת תוצאות, ודבר בעתו:

בשים לב לתופעה המבהילה של הפסקת הלמודים בימי הקיץ על משך של יותר משני חדשים - ברובן ככולן של הישיבות במדינה זו, שעם הפסקה זו בא ניתוק הקשר שבין התלמידים והישיבה והעדר השפעתה מצד אחד, ומאידיך ההשפעה דלעומת זה של העיר ובפרט בימי הקיץ, והרבה בטלה עושה וכו' וכו'.

כדאי ונכון מאד - לעורר את מורי הישיבה שיתנדבו לסדר פגישות, על כל פנים פעם בשבוע או שבועיים, עם אלה מתלמידי הישיבה הנשארים בעיר בימי הקיץ, וביחוד עם תלמידי הכתות הגבוהות.

מטרת הפגישות היא לקיים הקשר שבין התלמידים והמורים שיחיו משך ימי הקיץ - על ידי התועדויות ידידותיות שהן שעות כושר לשיחות על נושאים שיענינו את התלמידים ויש בהן תועלת להרמת רוחם ולחיזוק דרכם והנהגתם, שיפור המדות, וכדומה. ובאופן המתאים - אפשר לנצל פגישות אלו לעורר את התלמידים לקבוע עתים לתורה גם בימי הקיץ, להדר בתפלה בציבור, ולחזק בהם רגש האחריות המוטלת על בני הישיבה לשמש דוגמא לאחרים, ומצוה גוררת מצוה - לנצל כמה הזדמנויות לפעילות חינוכית בסביבתם לקיים כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך.

והרי כמה מעלות טובות בפגישות אלו: הפגישות כשלעצמן והעידוד שבהן, הידוק הקשר שבין המורים והתלמידים, תריס בפני השפעה בלתי רצויה, שלילת פריקת עול הישיבה לגמרי, וכו' וכו', אשר התוצאות תהיינה ניכרות בחזירתם של התלמידים להישיבה בזמן הבע"ל.

מובן אשר לטובת הענין יש לסדר אשר התלמידים יבואו לפגישות מרצונם הטוב, ואם אפילו בתחילה לא יהי' מספר המשתתפים גדול ביותר, אבל יש לקוות שאם תהיינה הפגישות בעלות תוכן מתאים ומושך את הלב, תתפשט השמועה וירבו המשתתפים.

תקותי אשר כת"ר יתן לבו להוציא לפועל תכנית זו וממנו יראו וילמדו גם מנהלי ישיבה אחרים, וזכות הרבים מסייעתם.

בכבוד ובברכה

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- 1... יד. בהתוועדות יום ב' דחג השבועות תש"ד⁹³ (לפני כ"ה שנים), סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר מה
- 2 שסיפר הצמח-צדק מאה לפני"ז, בחג השבועות תר"ד:
- 3 בשנים הראשונות נהג הבעש"ט לסבב בישובים ועיירות ולקבץ אנשים נשים וטף ולומר בפניהם דברי
- 4 התעוררות לפי ערכם כו', בנוגע לאמירת איש"ר וכיו"ב, ופעם אמר:
- 5 "אשרי תבחר ותקרב" (וסיום הכתוב: "ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך")⁹⁴, "אשרי"
- 6 ר"ת אמן יהא שמי' רבא. אע"פ שיש חילוקי הדרגות ד"חצריך" "ביתך" ו"היכלך", כמבואר בלקו"ת⁹⁵
- 7 [ומשמעות הדברים שהציון להביאור בלקו"ת הוא הוספה של הצ"צ], הנה באמירת איש"ר – "אשרי"
- 8 – כולם שוים.
- 9 וסיים הצ"צ, שעיי"ז הכניס בהם הבעש"ט חיבה לאמירת איש"ר.
- 10 [ולהעיר, שבסיפור זה הזכירו את הבעש"ט, כיון שיום ההילולא שלו הוא בחג השבועות⁹⁶, וכפי
- 11 שנהגו רבותינו נשיאינו להזכיר את הבעש"ט במאמר דחג השבועות].
- 12 טו. ויש לומר, שהענין דאיש"ר, ר"ת אשרי, קשור גם עם תוכן הענין ד"אשרי" – ענין התענוג (כנ"ל
- 13 סי"א).
- 14 ובהקדמה – שאע"פ שהשייכות דאיש"ר ל"אשרי" היא רק מצד הענין דראשי-תיבות, שזהו אחד
- 15 מדרכי הלימוד כו'⁹⁷, הרי הענין דר"ת אינו סתם ענין, אלא יש בזה גם הבנה והשגה כו', ולכן צ"ל שגם
- 16 התוכן של תיבת "אשרי" שייך לענין דאיש"ר. ומודגש יותר בנדו"ד, שתיבת "אשרי" אינה לפי סדר
- 17 ראשי התיבות ד"אמן יהא שמי' רבא", כך, שאין זה רק ראשי-תיבות בעלמא.
- 18 ויובן ע"פ המבואר בדרושי חסידות הענין דאמירת אמן יהא שמי' רבא – כמוזכר לעיל (סי"ב) בפירוש
- 19 מארו"ל "בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמי' הגדול מבורך הקב"ה
- 20 מנענע ראשו", שהו"ע המשכת התענוג כו'.
- 21 וזהו גם פשוט הענין ש"הקב"ה מנענע ראשו" – שמסכים לכך ומתענג מזה⁹⁸.
- 22 ולהעיר, שענין זה הוא לפי ב' הפירושים ב"יהא שמי' רבא מברך" (שהובאו בלקו"ת⁹⁹): (א) פירוש
- 23 המחזור ויטרי¹⁰⁰ והטור¹⁰¹, "שימלא שמו .. שיהא שמו גדול ושלם" (ומבורך לעולם הוי תפלה אחרת,
- 24 כלומר ומבורך לעולם הבא), (ב) פירוש התוס'¹⁰⁰, "יהא שמו הגדול מבורך" – שהחילוק ביניהם הוא רק
- 25 אם בנ"י הם בדרגא כזו שיכולים לפעול גם ב"שמו הגדול" (וע"ד האמור לעיל "שאמר לו הקב"ה למשה
- 26 .. החייתני בדברייך"), אבל לפי ב' הפירושים הרי הם פועלים ענין התענוג למעלה.

97 ראה שבת קד, ב ואילך. וראה גם תורת מנחם חנ"ו ס"ע 123. וש"נ.

98 בענין זה נזכר גם שו"ע אדה"ז. וראה גם שו"ע אדה"ז הל' תפלה סקכ"ה ס"ג (המו"ז).

99 שם יח, ד.

100 הובא בתוס' ברכות שם (ג, סע"א).

101 או"ח סנ"ז.

93 ס"י (סה"ש תש"ד ע' 140). וראה גם שיחת יום ב' דחג השבועות תש"ד (תורת מנחם ח"מ ע' 57 ואילך). וש"נ.

94 תהלים סה, ה.

95 ד"ה כי תשמע בקול ס"ב (פ' ראה כג, ב).

96 לקו"ד ח"א לב, א. מב, א (נעתק ב"היום יום" ו סיון, א

דחה"ש).

1 זוהי השייכות דאמירת איש"ר לתוכן הענין ד"אשרי", מלשון תענוג – כיון שע"י אמירת איש"ר
 2 פועלים ענין התענוג למעלה, ואשרי חלקו של מי שגורם תענוג למעלה.
 3 טז. וענין זה מובן גם ממ"ש הצמח-צדק בהתחלת פירושו לתהלים על הפסוק "אשרי האיש",
 4 וד"ל¹⁰² :
 5 איתא במדרש¹⁰³ "עשרים פעמים אשרי כתיב בספר תלים". והענין בזה – ש"אות כ' (שמספרה
 6 עשרים) היא בחי' גבוה מאד, שרומז על כתר, והראי', שההפרש בין אני שהוא במלכות ובין אנכי [ששייך
 7 למתן-תורה שהתחלתו "אנכי הוי' אלקיך"¹⁰⁴] שהוא בכתר, זהו רק מחמת אות הכ"ף כו',
 8 [והיינו, ש"אנכי" בתוספת כ"ף מורה על ענין הגדלות. ולכן מצינו שאמירת שמואל "אנכי (במקום
 9 "אני") הרואה"¹⁰⁵ היתה ענין בלתי-רצוי, כיון שהשתמש בלשון שמורה על גדלות כו'],
 10 ועד להבחי' היותר עליונה שבכתר – כהמשך דברי הצ"צ ש"בהכתר יש ב' בחי', ע"י וא"א".
 11 ומזה מובן, שע"י אמירת איש"ר – ר"ת "אשרי" – פועלים המשכת בחי' התענוג הכי נעלה.
 12 יז. ויש להוסיף בביאור המשך הכתוב, "אשרי תבחר" – שענין הבחירה ("תבחר") נאמר בסמיכות
 13 ל"אשרי", ר"ת איש"ר, ולא בסמיכות לחילוקי הדרגות ד"חצריך" "ביתך" ו"היכלך" שבהמשך הכתוב,
 14 כיון שענין הבחירה מתבטא דוקא בדבר שבו שוים כל בני".
 15 והענין בזה:
 16 ענין הבחירה מורה על מעלה גדולה – שהרי הבחירה אינה בגלל טעמים מסויימים, אלא בגלל
 17 הקישור והחקיקה של הדבר הנבחר בלב הבוחר.
 18 וכמודגש בנוגע למתן-תורה, שאז נפעל הענין ד"בנו בחרת מכל עם ולשון"¹⁰⁶ – שאז הי' מקום
 19 לטענה להיפך, שהרי רק לפני כמה שבועות יצאו בני"מ מצרים, ושם היו במעמד ומצב ש"הללו עובדי
 20 ע"ז והללו כו'"¹⁰⁷, ואעפ"כ, בבואם להר סיני הי' הענין ד"ובנו בחרת", "בחר בנו . . ונתן לנו את תורתו".
 21 וזהו גם שהראי' על ענין הבחירה היא ממ"ש¹⁰⁸ "הלא אח עשו ליעקב גו' ואוהב את יעקב ואת עשו
 22 שנאתי":
 23 מובן וגם פשוט שכאשר מדובר אודות עשו כפי שהי' באותו יום שעבר חמש עבירות חמורות כו'¹⁰⁹
 24 – הרי בודאי שאין לו שייכות כלל עם יעקב כפי שישב י"ד שנה בביהמ"ד של שם ועבר¹¹⁰, ובכלל הי'
 25 "יושב אהלים"¹¹¹ (לא רק י"ד שנה, אלא גם לפני"ז ולאח"ז), כך, שלא שייך לומר "הלא אח עשו ליעקב",
 26 מלשון אחוה וריעות.
 27 ומבואר בזה¹¹², שמדובר כאן אודות עשו ויעקב כפי שהם בשרשם למעלה כו', שעל זה שייך לומר
 28 "הלא אח עשו ליעקב", ואעפ"כ, "ואוהב את יעקב" דוקא, ואילו בנוגע לעשו – אין זה באופן ד"מהיכי
 29 תיתי", אלא "את עשו שנאתי".
 30 וכפי שהי' גם בדקות למטה – שעשו קיים מצות כיבוד אב וכו'¹¹³ (אפילו קודם מ"ת), ולכן רצה
 31 יצחק ליתן לו את הברכות, ואעפ"כ כו'.
 32 והענין בזה – שבחירה אמיתית היא לא בשעה שיש טעמים בשכל לבחור בדבר שיש בו מעלות כו',
 33 שאז אין זו בחירה אמיתית, כי, אדם הראוי לשמו, דהיינו בעל שכל, ה"פוסק אחרון" אצלו הוא השכל,

(108) מלאכי א, ב"ג.

(109) ב"ב טז, ב.

(110) פרש"י תולדות כה, ט. ויצא כה, יא.

(111) תולדות כה, כו ובפרש"י.

(112) ראה אוה"ת מג"א ס"ע קס ואילך. דרושי ר"ה ע' א'שמג

ואילך. קיצורים והערות לתניא ס"ע מח ואילך. ועוד.

(113) ראה תנחומא ס"פ קדושים. דב"ר פ"א, טו.

(102) קונטרס הוספה לתהלים אהל יוסף יצחק – השלם

(קה"ת תשט"ו) ע' 4, ולאח"ז באוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתקיא"ב.

(103) מדרש תהלים בתחלתו. יל"ש שם (רמז תריג).

(104) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(105) שמואל-א ט, יט.

(106) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד. וש"נ.

(107) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כה. יל"ר

שם, כז.

- 1 שמכריחו לבחור בדבר שיש בו מעלות. ואילו אמיתית ענין הבחירה הוא למעלה שלא בערך מהבנה והשגה
2 בטעם ודעת; זהו ענין שחקוק בנפשו עד לעצם הנפש.
- 3 וכיון שהבחירה בבנ"י ("ובנו בחרת") היא למעלה מטעם ודעת, היינו, לא מצד המעלות של בנ"י,
4 אלא מצד העצם כו' – הרי מובן שהבחירה היא בכל בנ"י בשה.
- 5 ולכן מקשרים את ענין הבחירה עם אמירת איש"ר – "אשרי תבחר" – כיון שהענין דאמירת איש"ר
6 הוא באופן ש"שם שמים שגור בפי כל"¹¹⁴, שבאמרם תיבת "באשעפער", שברא שמים וארץ, כוונת כולם
7 ל"שמי' רבא".
- 8 ובענין זה אין חילוקים בין "ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך", כלשון הגמרא במסכת
9 מגילה¹¹⁵: "הראוי לחצר וכו'", אלא אצל כולם בשה ישנו הענין ד"אשרי", שפועלים ענין התענוג
10 למעלה ע"י אמירת איש"ר; ורק לאח"ז נמשך הענין ד"אשרי תבחר" – בענין ד"תקרב", שבו ישנם
11 החילוקים ד"חצריך", "ביתך" ו"היכלך".
- 12 יח. ובנוגע לענינו:
13 בבוא "זמן מתן תורתנו", שאז הי' ענין הבחירה¹¹⁶, תובעים מבנ"י הענין ד"אשרי תבחר" – לפעול
14 ענין התענוג למעלה ע"י אמירת איש"ר, וכאמור, שע"י ידיעה זו נעשית חיבה לאמירת איש"ר.
- 15 ויה"ר ש"יהא שמי' רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא", כהפירוש ע"פ חסידות¹¹⁷ שקאי על ג' העולמות
16 הכלליים והפרטיים שבסדר השתלשלות: בריאה יצירה עשי' (שכנגד מחשבה דיבור ומעשה), ועד
17 שבעולם העשי' למטה מעשרה טפחים רואים ש"שמו הגדול" מבורך כו',
18 וממשיך מידו הגדולה ישועה גדולה לעמו ישראל, ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו.
- 19 * * *
- 20 יט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר
21 שליט"א).
- 22 * * *
- 23 כ. ברשימת ההתוועדות של כ"ק מו"ח אדמו"ר מחג השבועות תש"ד הנ"ל (סי"ד) – שהוגהה על
24 ירו – מופיעה שאלה¹¹⁸:
- 25 החידוש דמתן-תורה הוא – "וירד הוי' על הר סיני"¹¹⁹, היינו, שהי' גילוי אלקות למטה באופן של
26 ראי' מוחשית בעיני בשר, ע"ד שיהי' לעתיד לבוא (ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה¹²⁰),
27 ונפעל הענין ש"תחתונים יעלו לעליונים"¹²¹, והיינו, שתחתונים נעשו בדרגת העליונים.
28 ועל זה שאלו – שענין זה מובן רק בנוגע לאלו שהענין של גילוי אלקות הוא אצלם דבר חידוש;
29 אבל בנוגע למשה רבינו – הרי דרגתו היא חכמה עילאה דאצילות שבה שורה אוא"ס (כפי שמביא
30 רבינו הזקן בתניא¹²² בהגהה הידועה בשם הרב המגיד – טעם הדבר, "משום שא"ס ב"ה הוא אחד האמת
31 שהוא לבדו הוא ואין זולתו, וזו היא מדרגת החכמה"),
32 ובדרגא זו הי' משה רבינו גם קודם מ"ת, כמ"ש¹²³ "ותרא אותו כי טוב הוא", כיון ש"כשנולד נתמלא

(118) ס"ד (סה"ש שם ע' 136 ואילך).

(119) יתרו יט, כ.

(120) תניא פל"י (מו, א).

(121) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(122) פל"ה.

(123) שמות ב, ב ובפרש"י, מסוטה יב, א. שמו"ר פ"א, כ.

ועוד.

(114) ראה סה"מ תרפ"ט ריש ע' 20. וש"נ.

(115) יב, א.

(116) בענין זה נזכר גם שאז ראה כל אחד מישראל (ואפילו

ה"ערב רב") "מעשה מרכבה" במוחש ממש (ראה תנחומא תשא
כא. שמו"ר פ"ג, ב. פמ"ב, ה. פמ"ג, ח).

(117) ראה ד"ה ועתה יגדל נא תש"כ (תורת מנחם חכ"ה ע'

149 ואילך). וש"נ.

1 הבית כולו אורה", והיינו, שהי' אצלו אור בלי מדידה והגבלה, אורות בלי כלים, שזהו ענין ספירת
2 החכמה¹²⁴,

3 וא"כ, איזה חידוש פעל מתן-תורה אצל משה רבינו?

4 ויש להוסיף בזה, שהחידוש של מ"ת הוא באופן שבאין-ערוך, שהרי מ"ת הו"ע נעלה ביותר, שלכן
5 אפילו לעתיד לבוא לא יהי' עוד הפעם מ"ת¹²⁵. וכמוכן גם ממ"ש הרמב"ם (בהקדמתו לפ' חלק¹²⁶)
6 שהתורה הזאת לא תהא מוחלפת, להיותה "תורת אמת", שאפילו "שפת אמת תכון לעד"¹²⁷, וכ"ש
7 "אמת", שזהו ענין שאין בו שינויים. וא"כ, הרי גם אצל משה רבינו צריך מ"ת לפעול חידוש גדול.
8 והתשובה שם – שמ"ת פעל אצל משה רבינו לראות את המעלה והחשיבות של כל אחד מישראל,
9 גם איש פשוט.

10 כא. ולכאורה אינו מובן: מהי השייכות של המעלה והחשיבות של איש פשוט למתן-תורה, ועד כדי
11 כך, שגודל החידוש של מ"ת התבטא אצל משה רבינו בראיית המעלה והחשיבות של איש פשוט?!
12 ובכן, בעת חיפוש הביאור בזה, עלה בדעתי שיש לבאר זאת ע"פ נגלה:

13 איתא במדרש דב"ר¹²⁸ בנוגע למתן-תורה: "אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה
14 השכינה נגלית עליהן", והרי גם יהודי פשוט שבפשוטים נכלל במנין בני"י (ששים ריבוא), כך, שבלעדו
15 לא הי' מתן-תורה ח"ו.

16 ועפ"ז יש לומר, שבמ"ת ראה משה רבינו את המעלה והחשיבות של איש פשוט – שגם הוא נחשב
17 למציאות, שנוכח במעמד הר סיני, ואומר "נעשה ונשמע" ומקבל את התורה, ועד כדי כך, שדוקא עי"ז
18 יכול גם משה רבינו עצמו לקבל את התורה!
19 אבל:

20 ענין זה מהוה רק הוכחה שיש מעלה וחשיבות לאיש פשוט, אבל עדיין אי אפשר לומר שרואים מהו
21 המעלה והחשיבות; יכולים רק לומר שמאמינים שכן הוא האמת.

22 ועוד ועיקר: הא גופא טעמא בעי – מדוע זקוקים לאיש הפשוט כדי שיוכל להיות הענין דמ"ת,
23 דלכאורה, ענינה של התורה – ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹²⁹, וא"כ, מי ששייך יותר לחכמה
24 ובינה, יש לו שייכות גדולה יותר לתורה ממי ששייך פחות לחכמה ובינה. ומהו הטעם לדברי המדרש
25 שכללות הענין של מ"ת, אפילו בנוגע למשה רבינו, תלוי בקבלת התורה של היותר קטן מששים ריבוא
26 בני"י?!

27 כב. גם צריך להבין:

28 בהמשך השיחה הנ"ל אומר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שצריך להביט על יהודי לא מצד כחותיו הגלויים,
29 שכן, אע"פ שאינו שלם בתורה ומצוות, הרי הכחות הנעלמים הם בשלימות.

30 ולכאורה, הרי זה היפך האמור לעיל אודות המעלה והחשיבות של איש פשוט – כי, המעלה של איש
31 פשוט מתבטאת בפשטות שלו (ולכן צריכים בשביל מ"ת את כל ששים ריבוא בני"י, כולל גם הפחות
32 שבהם, כיון שאנשי המעלה אין להם ענין הפשטות); ואילו כאן נאמר להיפך – שמצד כחות הגלויים,
33 כולל גם שמצד כחות הגלויים הוא איש פשוט, הרי זה ענין של חסרון, אלא שאעפ"כ צריכים להחשיב
34 גם אותו, בגלל שמצד הכחות הנעלמים יש לו את כל המעלות?!

35 ויוקשה יותר מהמסופר בהמשך השיחה¹³⁰:

פ"א סה"ג.

(127) משלי יב, יט.

(128) פ"ז, ח.

(129) ואתחנן ד, ו.

(130) ראה גם תורת מנחם חכ"ח ע' 128.

(124) ראה אוה"ת ורא"ע ע' קנ. סה"מ תרכ"ט ע' שעח. תרע"ח

ע' ססו. ועוד.

(125) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ז סכ"ד (תורת מנחם

ח"נ ס"ע 53). וש"נ.

(126) ביסוד התשיעי. וראה גם הלי' יסוה"ת רפ"ט. הלי' מלכים

- 1 בשנים הראשונות של רבינו הזקן, לפני שהי' תלמיד אצל הרב המגיד, הי' לו "מנין" במקומו
 2 בוויטעבסק – לא "מנין" לתפלה, אלא הכוונה לאלו השייכים אליו¹³¹, אבל ה"מנין" הי' "כחוש" (א"ע
 3 מאגערער) – לא בכמות, אלא שביניהם היו גם אנשים פשוטים, ועד שהי' אחד שלא ידע החילוק בין
 4 "יעבור ואל יהרג" ל"יהרג ואל יעבור"... ועבודתו היתה באופן שעל כל דבר הי' מוכן למסור נפשו
 5 בפועל ממש.
- 6 ומסיים בהשיחה, שמ"מנין" זה ישנם כיום ב"ה מאות ואלפי מנינים חסידים שלומדים ומתפללים
 7 לפי שיטת רבינו הזקן.
- 8 וענין זה הוא בסתירה יותר להאמור לעיל אודות המעלה והחשיבות של איש פשוט – שמזה משמע
 9 לכאורה שהמעלה של האיש הפשוט היא שסוכ"ס יבואו מעלותיו (שמצד הכחות הנעלמים) לידי גילוי?
 10 כג. ויובן הביאור בזה ע"פ המבואר לעיל במאמר¹³² אודות החידוש שנפעל במ"ת בג' ענינים –
 11 בנוגע לתורה עצמה, בנוגע ללומד התורה, וגם בנוגע להקב"ה נותן התורה (אע"פ ש"אני הוי' לא
 12 שניתי"¹³³).
- 13 וכללות הענין בזה – שלימוד התורה כשלעצמו הי' יכול להיות גם ללא מ"ת,
- 14 כפי שמצינו שגם קודם מ"ת למד אברהם אבינו תורה (ועוד יותר מאשר לאחר מ"ת, כדאיתא
 15 בגמרא¹³⁴ שמסכת ע"ז של אברהם אבינו היתה ת' פרקין), ויעקב הי' "יושב אהלים", שלמד תורה באהלם
 16 של שם ועבר, ויעקב מסר ליוסף כל מה שלמד משם ועבר¹³⁵, "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות
 17 לפניו גוי", "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"¹³⁶,
- 18 אבל אע"כ, הרי זה רק באופן ש"ריחות היו"¹³⁷, כיון שאז הי' עיקר ענין התורה למעלה, והיתה
 19 הגזירה ש"עליונים לא ירדו לתחתונים", ולכן הי' בלתי אפשרי ששכל התחתון יוכל ליקח שכל העליון
 20 באופן של "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל כו"¹³⁸;
- 21 ורק במ"ת נפעל אמיתית ענין התורה למטה דוקא, ועד שמצינו בנוגע לקביעות המועדים שהקב"ה
 22 אומר למלאכי השרת "אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה כו"¹³⁹, כמ"ש¹⁴⁰ "אשר תקראו אתם", "אתם
 23 אפילו מזידין"¹⁴¹, וגם כשיש פלוגתא בין מתיבתא דרקיע להקב"ה, נקבע הפס"ד למטה דוקא¹⁴², ולא
 24 עוד אלא ש"קוב"ה .. קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני"⁸³.
- 25 ומזה מובן גדול החידוש שנפעל במ"ת בנוגע ללומד תורה – שהרי לפני מ"ת לא היתה יכולה להיות
 26 מציאות שהקב"ה יאמר "נצחוני בני", כיון שלומד התורה הגיע רק לדרגא כזו ש"נברא" יכול להגיע
 27 אלי', ובודאי ש"נברא" אינו יכול לנצח את ה"בורא"; ורק במ"ת נפעל חידוש זה – בגלל שבמ"ת ניתן
 28 הכח ש"תחתונים יעלו לעליונים" להיות כמותם, וענין זה נעשה עי"ז ש"עליונים ירדו לתחתונים", "ואני
 29 המתחיל שנאמר וירד ה' על הר סיני"¹²¹, וכאמור לעיל (ס"כ) מ"ש בתניא¹²⁰ שבשעת מ"ת הי' גילוי
 30 אלקות בראי' חושיית (משא"כ לפני", הרי אע"פ ש"את השמים ואת הארץ אני מלא"¹⁶ – לא ראו זאת
 31 בגלוי; עליונים לא ירדו לתחתונים).
- 32 כד. וחידוש זה שנתחדש במ"ת לגבי זמן האבות, נעשה ע"י הקדמת גלות מצרים – כמ"ש¹⁴³
 33 "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", והיינו, שהענין ד"תעבדון את האלקים
 34 על ההר הזה" במ"ת, הי' יכול להיות רק לאחר שבנ"י היו במצרים.

(137) שהש"ר פ"א, ג (א).

(138) תניא פ"ה.

(139) דב"ר פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.

(140) אמור כג, ב"ד.

(141) ר"ה כה, סע"א.

(142) ראה ב"מ פו, א.

(143) שמות ג, יב.

(131) ראה גם שיחת יום א' דחה"ש הנ"ל סי"ג (סה"ש שם

ע' 131).

(132) פ"ו ואילך (תורת מנחם חנ"ו ע' 239 ואילך).

(133) מלאכי ג, ו.

(134) ע"ז יד, ב.

(135) פרש"י וישב לו, ג.

(136) ויגש מו, כח ובפרש"י.

והענין בזה:

- 1
2 מצרים – הו"ע "כור הברזל"¹⁴⁴, כמו "מצרף לכסף וכור לזהב"¹⁴⁵, שענינו לצרף ולברר ולזכך הסיגים
3 והפסולת כו' עד שישאר כסף טהור, וזהו גם הענין של גלות מצרים, שע"ז נעשה הצירוף ובירור וזיכוך
4 של בני".
- 5 ובפרטיות: צירוף הגוף – ע"י "עבודת פרך", "עבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו"¹⁴⁶, וצירוף
6 הנפש – ע"ז שלמרות היותם בארץ מצרים, "ערות הארץ"¹⁴⁷, שהיתה מלאה גילולים¹⁴⁸, שלכן הי' יכול
7 לידבק בהם הרע כו' [וכידוע פירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴⁹ במ"ש¹⁵⁰ "וירעו אותנו המצרים", שפעלו
8 אצלנו ענין של רע, ועד כדי כך, שהי' מקום לטענה "הללו עובדי ע"ז והללו כו"¹⁰⁷], הצליחו לברר בין
9 טוב לרע, בין חיים וטוב להפסד, ובחרו בחיים כו' – שזהו ענין הדורש יגיעה גדולה ועצומה בעבודה
10 דאתכפיא ואתהפכא כו', ו"לפום צערא אגרא"¹⁵¹, שדוקא ע"ז "אסתלק יקרא דקוב"ה בכלוהו עלמין"¹⁵²,
11 וכנ"ל¹⁵³ ממ"ש בזהר¹⁵⁴ שהענין דמ"ת הי' יכול להיות רק לאחרי שאמר יתרו "עתה ידעתי כי גדול ה'
12 מכל האלקים"¹⁵⁵, שזהו"ע יתרון האור מן החושך¹⁵⁶.
- 13 וכיון שבריאית העולם היא בשביל ישראל¹⁵⁷, הנה ע"י הבירור והזיכוך של בני, נתעלה גם העולם
14 כולו להיות ראוי למ"ת.
- 15 וזהו כללות ענין הצירוף והזיכוך כו', שעל ידו דוקא זוכים לקבלת התורה, וכמארז"ל¹⁵⁸ שהתורה
16 היא מהמתנות ש"לא נתנן (הקב"ה לישראל) אלא ע"י יסורין" – אף שלכאורה אינו מובן: הרי הקב"ה
17 הוא תכלית הטוב, ולמה קבע שכדי לקבל את התורה, "חמודה גנוזה"¹⁵⁹, יהי' צורך ביסורים דוקא?! –
18 כיון שע"ז נעשה הצירוף והזיכוך כו'.
- 19 וזהו הטעם ש"לא ניתנה תורה למלאכי השרת"¹⁶⁰, כדאייתא בגמרא¹⁵⁹ שכאשר המלאכים טענו "תנה
20 הודך על השמים"¹⁶¹, השיבו להם: "למצרים ירדתם כו'" – כיון שיש צורך בהקדמת גלות מצרים לצרף
21 ולברר את הגוף והנפש כו'; וכמו"כ לא ניתנה התורה לאברהם אבינו, שאצלו לא הי' ענין של צירוף
22 וזיכוך ע"י יגיעה דוקא, וכדאייתא במדרש¹⁶² ש"זימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים והיו נובעות
23 ומלמדות אותו תורה כו'", וכיון שלא הי' אצלו ענין היגיעה, הרי "לא יגעת ומצאת אל תאמין"¹⁶³,
24 והיינו, שלא יכול להיות "מצאת" ללא "יגעת".
- 25 ורק לאחרי הצירוף והזיכוך בגלות מצרים – היתה היציאה ממצרים]ועד לגמר וחותרם היציאה
26 ממצרים – בקריעת ים סוף, ש"לא נשאר בהם עד אחד"¹⁶⁴, כיון שעד אז הי' עדיין מורא מצרים
27 עליהם¹⁶⁵], ו"בהוציאך את העם ממצרים" – "תעבדון את האלקים על ההר הזה" במ"ת.
- 28 כה. אמנם, מעלת הצירוף וזיכוך בגלות מצרים שהיתה אצל כל בני, לא היתה אצל משה – שלא
29 הי' זקוק לצירוף וזיכוך, כיון שהי' במעמד ומצב ד"כי טוב הוא", "כשנולד נתמלא הבית כולו אורה",
30 כך, שלא הי' אצלו ענין של חושך והעלם והסתר כלל.

(154) ח"ב סז, ב ואילך.

(155) יתרו יח, יא.

(156) ראה לקו"ש ח"א ע' 74 ואילך. וש"נ.

(157) ראה ברכות ו, סע"ב. וש"נ.

(158) שם ה, סע"א. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד ס"ג.

(159) שבת פח, ב.

(160) ברכות כה, ב. וש"נ.

(161) תהלים ח, ב.

(162) ב"ר פס"א, א.

(163) מגילה ו, ריש ע"ב.

(164) בשלח יד, כה.

(165) ראה גם תורת מנחם חנ"ו ע' 87. וש"נ.

(144) ואתחנן ד, כ. וראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(145) משלי יז, ג. כז, כא.

(146) פרש"י שמות א, יג.

(147) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר עה"פ (א, ד) והארץ

לעולם עומדת.

(148) פרש"י וארא ט, כט. מכילתא ופרש"י בא יב, א. ועוד.

(149) ראה גם תורת מנחם חנ"ב ע' 288. וש"נ.

(150) תבוא כו, ו.

(151) אבות פ"ה מכ"א.

(152) ראה זח"ב קכח, ב. תניא פכ"ז. לקו"ת ר"פ פקודי.

ובכ"מ.

(153) בהמאמר הנחה בלתי מוגה. – לא נכלל בחלק המאמר

שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1 וזהו שמ"ת פעל אצל משה רבינו לראות את המעלה והחשיבות של איש פשוט – בראותו שדוקא
2 איש פשוט, לא בעל-מעלה כמו האבות, אלא איש פשוט שזקוק ליגיעה וכו', יוצא בשלימות ממצרים
3 וזוכה לקבל את התורה.

4 וענין זה פעל אצל משה רבינו, שגם אצלו יהי' ענין היגיעה בתורה:

5 מתן-תורה לא הסתיים מיד לאחרי שבנ"י יצאו ממצרים וקיבלו את התורה בהר סיני בששה בסיון,
6 אלא לאח"כ הי' משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה¹⁶⁶, ורק אז הי' יכול להביא את הלוחות למטה.

7 ולכאורה: כיון שביטול הגזירה הי' בששה בסיון – למה היתה נתינת הלוחות רק לאחרי ארבעים יום
8 וארבעים לילה?!

9 אך הענין הוא – שלא די בכללות הענין דמ"ת, שנעשה לאחרי הביטול דהקדמת נעשה לנשמע, אלא
10 יש צורך שענין המס"נ והביטול יחדור בכל הפרטים ופרטי פרטים, ולכן הוצרך משה להיות בהר ארבעים
11 יום וארבעים לילה, כדי ללמוד את כל התורה כולה [כל הדברים האלה¹⁶⁷, תורה שבכתב ותורה
12 שבעל-פה כולה, ועד כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש¹⁶⁸] – בשליחותם של ישראל, "שלוחו של אדם
13 כמותו"¹⁶⁹, כיון שבנ"י התייראו "כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה'",
14 ולכן אמרו למשה "קרב אתה ושמע גו' ואת תדבר אלינו גו'¹⁷⁰ – ורק לאח"כ נאמר¹⁷¹ "ויתן אל משה
15 ככותו לדבר אתו וגו'".

16 ועי"ז נעשה גם אצל משה רבינו ענין היגיעה בתורה, כמו אצל איש פשוט, והיינו, שלא יקח את
17 התורה כפי שנוגד באופן ש"כולו אורה", אלא ישתווה עם האיש הפשוט בענין היגיעה, כדברי חז"ל –
18 שנאמרו על כאו"א ללא יוצא מן הכלל – "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין".

19 כו. וזוהי התכלית של נתינת התורה למטה – שלא להסתפק בביטול ומס"נ דהקדמת נעשה לנשמע,
20 אלא להמשיך את הכחות הנעלמים בגילוי, ללמוד תורה בעומק ולקיים מצוות בהידור, ולחיות עם התורה
21 בחיי היום-יום, באופן שהמחשבה דיבור ומעשה שלו נעשים ע"פ התורה ("תורה-דיקע"), ועד שפועל
22 גם בעולם, שגם עולם כזה שבו צריך לשלול הענין ד"לא תרצח" וכיו"ב, נעשה עולם של תורה ("א
23 תורה וועלט") – שזוהי השלימות של מ"ת, כשבאה למטה מעשרה טפחים, ודוקא אז נעשה הענין
24 ד"נצחוני בני נצחוני", כפי שנאמר בנוגע לכל אחד מישראל שעומד במעמד ומצב של הקדמת נעשה
25 לנשמע.

26 וכן הוא בעבודת כל אחד מישראל בכל יום – שהתחלת היום היא באמירת "מודה אני לפניך" (ע"ד
27 הביטול דהקדמת נעשה לנשמע), ולאח"כ אומר ברכת התורה: "נותן התורה" לשון הוה¹⁷², כיון שבכל
28 יום נעשית נתינת וקבלת התורה מחדש, ובאופן שחודרת את כל הענינים – לא רק בשעת התפלה, בעמדו
29 בביטול "כעבדא קמי מרי"¹⁷³, אלא גם לאח"כ כשיוצא מבית הכנסת לבית המדרש, ואח"כ יוצא לעסוק
30 בעניני העולם (שמזכיר אודותם בעמדו בתפלה, ב"ב ברכות אמצעיות) – "הנהג בהן מנהג דרך ארץ"¹⁷⁴,
31 באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹⁷⁵, ויתירה מזה¹⁷⁶: "בכל דרכיך דעהו"¹⁷⁷, ומתוך שמחה וטוב
32 לבב.

* * *

34 כז. דובר כמ"פ שקביעות הימים טובים תלוי' בימי החודש, ולא בימי השבוע. ואפילו חג השבועות

(172) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(173) שבת יו"ד, רע"א.

(174) ברכות לה, ב.

(175) אבות פ"ב מי"ב.

(176) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(177) משלי ג, ו.

(166) ס"פ משפטים. ועוד.

(167) יתרו כ, א.

(168) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252. וש"נ.

(169) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(170) ואתחנן ה, כב-כד.

(171) תשא לא, יח.

- 1 שאינו תלוי ביום מסויים בחודש סיון, אלא ביום החמישים לספירת העומר¹⁷⁸, הרי התחלת ספה"ע תלוי'
- 2 בקביעות של חג הפסח, שתלוי' בימי החודש, ולא בימי השבוע, שהרי אינו חל תמיד באותו יום בשבוע.
- 3 אבל אעפ"כ מצינו בחג השבועות הדגשה מיוחדת בנוגע לקביעות בימי השבוע:
- 4 איתא בגמרא¹⁷⁹: "כתוב אחד¹⁸⁰ אומר תספרו חמישים יום, וכתוב אחד¹⁸¹ אומר שבע שבתות
- 5 (שבועות) תמימות תהיינה (ושבועות לא קרי אלא אותן המתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת), הא
- 6 כיצד, כאן ביום טוב שחל להיות בשבת (מתקיים שבע שבתות תמימות . . כסדרן), כאן ביו"ט שחל
- 7 להיות באמצע השבת" (חמישים יום ולא שבועות שלימות), והיינו, ששלימות הענין ד"שבע שבתות
- 8 תמימות תהיינה" הוא כאשר חג השבועות חל לאחר שבע שבועות המתחילות באחד בשבת ומסיימות
- 9 בשבת, כך, שיש לו שייכות גם לימי השבוע.
- 10 זאת ועוד:
- 11 חג השבועות שייך למתן-תורה – כי, אע"פ שחג השבועות אינו מוכרח להיות ביום מ"ת (ששה או
- 12 שבעה בסיון), כדברי הגמרא¹⁸² "עצרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה" (ותלוי בחדשים ניסן
- 13 ואייר אם הם מלאים או חסרים) – הרי מצינו בירושלמי¹⁸³ הטעם שבקרבנות של עצרת לא נאמר הלשון
- 14 חטא כמו בקרבנות שאר הימים טובים, כיון שהקב"ה אומר לבנ"י "מכיון שקבלתם עליכם עול תורה,
- 15 מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם", ומזה מוכח שעצרת קשורה עם מ"ת.
- 16 ובנוגע למ"ת – יש פלוגתא בין רבנן לר' יוסי אם בשישה בסיון ניתנה תורה או בשבעה בו, אבל
- 17 ל"כו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל¹⁸⁴. ונמצא, שחג השבועות ששייך למ"ת יש לו שייכות מיוחדת לימי
- 18 השבוע.
- 19 ומזה מובן, שאע"פ שהקביעות ע"פ תורה היא באופן ששבת קשור עם ימי השבוע דוקא ויו"ט קשור
- 20 עם ימי החודש דוקא, הנה כאשר יו"ט חל גם באותו יום בשבוע ככפעם הראשונה, יש לזה חשיבות
- 21 מיוחדת.
- 22 ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל¹⁸⁵ על הפסוק¹⁸⁶ "והימים האלה נזכרים ונעשים", שכאשר
- 23 "הימים האלה נזכרים" אזי הם "נעשים" – הרי מובן שההתעוררות דפעם הראשונה שנעשית בכל שנה
- 24 ושנה היא בתוקף יותר, ביתר שאת וביתר עוז, כאשר גם הקביעות מצד ימי השבוע היא ככפעם
- 25 הראשונה¹⁸⁷.
- 26 כח. ובענין זה מצינו דבר פלא בנוגע לקביעות המועדים – שהיא בודאי בהשגחה פרטית, שהרי כל
- 27 הענינים שבעולם הם בהשגחה פרטית, ועאכו"כ עניני התומ"צ שבודאי אינם באופן של מקרה (וכמ"ש
- 28 הרמב"ם בספרו יד החזקה¹⁸⁸ בפירושו הפסוק¹⁸⁹ "והלכתם עמי בקרי", "אם תאמרו שהיא קרי וכו'",
- 29 שזהו מכשול גדול, ולכן גדול עונשו):
- 30 בנוגע לחג הפסח – הנה אע"פ שקביעותו תלוי' בימי החודש, ט"ו בניסן, ולא בימי השבוע, הרי
- 31 יודעים גם איך היתה הקביעות בימי השבוע, כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע¹⁷⁸ ש"בחמשה בשבת יצאו
- 32 ממצרים", ואכן בכמה שנים הקביעות דחג הפסח היא ככפעם הראשונה.

(178) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתצ"ד. וש"נ.

(179) מנחות סה, א ואילך (ובפי' רש"י ורבינו גרשום).
(180) אמור כג, טז.
(181) שם, טו.

(182) ר"ה ו, ב.

(183) ראה גם תורת מנחם חנ"ה ע' 62. וש"נ.

(184) ר"ה פ"ד סוף ה"ח. וראה אג"ק חי"ד ע' קנח. לקו"ש

(185) ה' תעניות פ"א ה"ג.

(186) חכ"ב ע' 146. וש"נ.

(187) חכ"ב ע' 146. וש"נ.

(188) חכ"ב ע' 146. וש"נ.

(189) חכ"ב ע' 146. וש"נ.

- 1 אמנם, בנוגע לחג השבועות, הנה אע"פ ש"בשבת ניתנה תורה לישראל", מ"מ, לא יחול חג השבועות
2 בשבת, שהרי הקביעות דחג השבועות היא באותו יום שבו חל יום שני דפסח, וע"פ הכלל "לא בד"ו
3 פסח"190, לא יחול יום שני דפסח (ובמילא גם חג השבועות) בשבת.
- 4 ובפרט לשיטת הרס"ג¹⁹¹ שהסימנים "לא אד"ו ראש"190 וכיו"ב הם הלכה למשה מסיני, וכך הי' גם
5 בזמן שהיו מקדשים החדשים ע"פ הראי', כך, שגם אז לא חל חג השבועות בשבת. ואין להקשות על
6 שיטת רס"ג מהקביעות בשבת בפעם הראשונה ("דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל") – כי התורה ניתנה
7 ביום נ"א לעומר¹⁷⁸ (שקביעותו באותו יום שבו חל יום ג' דפסח), אבל בכל שאר השנים שחג השבועות
8 הוא ביום חמישים לעומר, לא יחול בשבת.
- 9 כט. ולהעיר, שפלא זה מצינו גם בנוגע לר"ה¹⁹² – עליו נאמר¹⁹³ "זה היום תחלת מעשיך", להיותו
10 יום ברוא אדה"ר, עיקר ותכלית הבריאה – שהי' ביום ששי, ואעפ"כ, לעולם לא יחול ר"ה ביום ששי,
11 כהכלל "לא אד"ו ראש" (וכאמור לשיטת הרס"ג כן הוא גם בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי').
- 12 ואין להקשות מחג הסוכות שגם לא יחול באותו יום שבו חל בשנה ראשונה של ברה"ע – כיון שחג
13 הסוכות אינו קשור עם ברה"ע, אלא עם יצי"מ ("כי בסוכות הושבתי את בני" בהוציא אותם מארץ
14 מצרים"194).
- 15 ועד"ז בנוגע ליוהכ"פ, שלא יחול באותו יום שבו חל בשנה שנברא אדה"ר. אבל גם יוהכ"פ לא נקבע
16 מצד אדה"ר, אלא מצד הענין ד"סלחתי כדברך"195.
- 17 ולכן הפלא הוא רק בנוגע לר"ה – שנקבע מצד בריאת אדה"ר, ואעפ"כ לא יחול לעולם ביום ששי
18 שבו נברא אדה"ר.
- 19 ל. ובנוגע לקביעות דחג השבועות, הנה הקביעות הכי קרובה לקביעות שהיתה בשנה שניתנה התורה
20 בפעם הראשונה (בשבת) היא הקביעות של שנה זו – שחג השבועות חל ביום ששי, ויום ב' דשבועות
21 חל בשבת, כך, שלדעת ר' יוסי שהתורה ניתנה בשביעי בסיון, הרי זה ממש כמו הקביעות בפעם
22 הראשונה, וגם לדעת רבנן, חל בשבת עכ"פ יו"ט שני דשבועות, שגם בו אומרים "זמן מתן תורתנו".
- 23 ובפרט ע"פ הידוע מ"ש בשו"ת החתם סופר¹⁹⁶, שיו"ט שני של שבועות אינו כמו יו"ט שני של שאר
24 המועדים שהוא רק מצד ספיקא דיומא, שאין זה שייך בחג השבועות, שקביעותו ביום החמישים לעומר
25 תלוי' בקביעות של ר"ח ניסן, ועד חג השבועות יודעים בודאי באיזה יום נקבע ר"ח ניסן, ומה שעושים
26 יו"ט שני בחג השבועות (משום "הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם"197) הרי זה רק בגלל תקנת חכמים
27 "כדי שלא לחלוק במועדות"198, שלכן יש בו כח ותוקף של ודאי – הרי מובן שכאשר יום שני של
28 שבועות חל בשבת, הרי זה בדוגמת הקביעות בשנה שניתנה התורה.
- 29 לא. ועוד מעלה בקביעות שנה זו¹⁹⁹:
- 30 ובהקדמה – שהאמור לעיל שיו"ט שני של חג השבועות הוא (לא מצד ספיקא דיומא, אלא) בתורת
31 ודאי, שייך גם לענין של "יום טבוח"200:
- 32 כתב רבינו הזקן בשו"ע²⁰¹: "במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדין (לא רק מחמת מנהג
33 בעלמא), לפי שהי' יום טבוח בזמן שביהמ"ק הי' קיים, דהיינו שבו ביום היו מקריבין עולות ראי' שלא

(197) ביצה ד, סע"ב. רמב"ם שם פ"ה ה"ה.

(198) רמב"ם שם פ"ג ה"ב.

(199) בהבא לקמן – נכללו איזה פרטים משיחת ש"פ נשא.

(200) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשט"ז ס"ב ואילך (תורת

מנחם חט"ז ע' 324 ואילך). וש"נ.

(201) או"ח סתצ"ד סי"ט. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש

תשכ"ג חט"ז (תורת מנחם חט"ז ע' 43 ואילך). וש"נ.

(190) רמב"ם הל' קידוה"ח רפ"ז. תשו"ע או"ח סתכ"ח.

(191) הובא ביסוד עולם ש"ד פ"ו. וראה בארוכה בתו"ש בא

(כרך יג) פ"ג. וש"נ.

(192) ראה גם תורת מנחם חל"ח ע' 139. וש"נ.

(193) נוסח תפלת מוסף דר"ה (מר"ה כז, א).

(194) אמור כג, מג.

(195) שלח יד, כ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. וש"נ.

(196) חאו"ח סוסקמ"ה.

1 היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו (ולא כמו קרבנות ציבור שמקריבים ביו"ט עצמו), לפי שאין בהם שום
 2 צורך אוכל נפש (שהרי קרבן עולה הוא כליל לה'), ואין מחללין יום טוב בשבילם, כיון שאפשר להקריב
 3 אחר יו"ט, שהעצרת יש לה תשלומין כל שבעה. ואע"פ שזה הוא לדברי בית שמאי, אבל לדברי בית
 4 הלל מותר להקריב אף ביו"ט עצמו, מ"מ, כיון שבדבר זה עשו ב"ה כדבריהם, והרבה מישראל נהגו
 5 כמותם להקריב אחר יו"ט, ונעשה להם יום זה שהוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט עצמו. . אף עתה משחרב
 6 בית המקדש לא הותרה ההספד והתענית בו ביום".

7 [ומובן, שאע"פ שההלכה היא כב"ה ש"מותר להקריב אף ביו"ט עצמו" (ו"ב"ש במקום ב"ה אינה
 8 משנה²⁰²), הרי כיון שבפועל נהגו ב"ה והרבה מישראל "להקריב אחר יו"ט" (כב"ש), "נעשה להם יום
 9 זה. . כמו יו"ט עצמו", כמו כל יום שמקריבים בו קרבן איזה שיהי' (גם אם אין בו חיוב מעיקר הדין
 10 או מצד איזה חומרא), שנחשב ליו"ט לגבי אמירת תחנון וכו'²⁰³].

11 ויש לומר, שההקרה ביום זה אינה בגדר של תשלומין, דכיון שלדעת ב"ש אי אפשר להקריב ביו"ט
 12 עצמו, ו"בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם, והרבה מישראל נהגו כמותם להקריב אחר יו"ט", הרי זה
 13 לכתחילה עיקר זמן ההקרה²⁰⁴.

14 ולכאורה, איך שייך דין זה לחו"ל, שמוצאי שבועות בחו"ל הוא שמונה בסיון, ואילו יום טבוח בזמן
 15 שביהמ"ק הי' קיים הוא בשבעה בסיון?

16 אך הענין הוא, שכיון שיו"ט שני של שבועות הוא בתורת ודאי, הרי הוא כעצרת ממש, ולכן, יום
 17 טבוח הוא יום שלאחריו – שמונה בסיון.

18 ועפ"ז יש מעלה מיוחדת בקביעות שנה זו – שבני א"י ובני חו"ל מתאחדים בענין ד"יום טבוח",
 19 שגם בא"י יום טבוח הוא (לא כמו בכל שנה, בשביעי בסיון, אלא) בשמונה בסיון, דכיון ששביעי בסיון
 20 חל בשבת, אסור להקריב בו עולות ראוי' (הן לדעת ב"ש והן לדעת ב"ה), ובהכרח שיום טבוח יהי'
 21 בשמונה בסיון.

22 ועי"ז ניתוסף בענין האחדות שבחג השבועות, כאמור לעיל (ס"ג) שחג השבועות הוא יום אחד (ולא
 23 כמו חג הפסח וחג הסוכות שהם שבעה ימים), כיון שענינו להמשיך בעולם ענין האחדות, ובקביעות
 24 שנה זו מודגש ענין האחדות יותר – שיום טבוח שבמוצאי חג השבועות הוא יום אחד לכל בני" בכל
 25 מושבותם, הן בא"י והן בחו"ל²⁰⁵.

26 לב. ויש להוסיף ולהעיר בנוגע להענין ד"יום טבוח", שהטעם הנ"ל שמביא רבינו הזקן, אינו הטעם
 27 שמביא המגן אברהם²⁰⁶:

28 ובהקדים, שידוע שבדרך כלל פוסק אדה"ז כדברי המג"א, וכמ"ש הדברי נחמ"י²⁰⁷ שבסוף ימיו התחרט
 29 רבינו הזקן על שסמך ביותר על המג"א, אבל בכל אופן, בשו"ע פסק בדרך כלל כמו המג"א. אבל בנוגע
 30 לענין של יום טבוח, מבאר אדה"ז באופן אחר ממ"ש המג"א.

31 וז"ל המג"א בטעם איסור תענית במוצאי חג השבועות²⁰⁸: "מפני שכשחל עצרת בשבת הי' יום טבוח
 32 הקרבנות אחר השבת", ובגלל זה יש איסור תענית בכל מוצאי חג השבועות, גם כשאינו חל בשבת.

33 אבל רבינו הזקן אינו סובר כן, כי:

34 לכל לראש – כיון שהקביעות של חג השבועות בשבת אינה מתאימה עם הכלל "לא בד"ו פסח"
 35 (כנ"ל סכ"ח), ולפי דעת הרס"ג, לא היתה קביעות כזו אפילו בזמן שהיו מקדשים ע"פ הרא"י, ואף לפי
 36 החולקים על הרס"ג, היתה יכולה להיות קביעות זו רק בזמן שהיו מקדשים ע"פ הרא"י.

(202) ברכות לו, ריש ע"ב. ושי"נ.

(203) ראה שו"ע אדה"ז שם סת"ט ס"ט. ושי"נ.

(204) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 31 הערה 52.

(205) ראה גם שיחת יום ב' דהה"ש תשט"ו סכ"ו (תורת

מנחם חיי"ד ע' 130). ושי"נ.

(206) ראה גם לקו"ש שם ע' 26 הערה 27.

(207) ראה שו"ת דברי נחמ"י או"ח סכ"א. וראה גם תורת

מנחם חני"א ע' 233. ושי"נ.

(208) או"ח שם סק"ג.

- 1 ונוסף לזה: איתא במשנה²⁰⁹ שכאשר "עצרת .. חלה להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת .. מותרין
2 בהספד ובתענית, שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת". וא"כ, מפורש להדיא היפך דברי
3 המג"א²¹⁰.
- 4 ומה שתירץ הלבוש²¹¹ ש"בזמן הזה לא חיישינן לצדוקים שאין מצויים בינינו" – אינו מובן כלל,
5 דממהנפשך: בזמן הזה שאין הצדוקים מצויין בינינו, אין מקריבים קרבנות כלל, ולא שייך כל הענין
6 ד"יום טבוח"; אלא מאי, הדין של איסור תענית מצד יום טבוח הוא מצד הזמן שהקריבו קרבנות
7 בכיהמ"ק, והרי אז היו צריכים לחשוש שלא לקיים דברי הצדוקים.
- 8 ועוד זאת: לדעת המג"א שכל הטעם של איסור תענית במוצאי שבועות הוא רק בגלל הקביעות דעצרת
9 בשבת – הרי קביעות זו היתה יכולה להיות רק בזמן שהיו מקדשים ע"פ הרא"י, ואז היו צדוקים מצויים.
10 [וגם להשיטה²¹² שהיו מקדשים ע"פ הרא"י גם משך זמן לאחרי החורבן, ואז כבר לא היו צדוקים –
11 הרי לאחרי החורבן אין "יום טבוח" כלל, ואילו איסור תענית הוא מצד הזמן שהקריבו קרבנות בכיהמ"ק,
12 ואז היו צדוקים].
- 13 ומה ששאלו על זה, שבזמן הבית גופא הי' זמן שעדיין לא היו הצדוקים, ולגבי תקופה זו שייך לומר
14 כדברי המג"א, שטעם איסור תענית במוצאי חג השבועות הוא "מפני שכשחל עצרת בשבת הי' יום טבוח
15 הקרבנות אחר השבת" – הנה באמת אי אפשר לומר כן, כי:
- 16 אילו היו הצדוקים רק בהתחלת (או באמצע) זמן בית שני, ואח"כ נתבטלו – אזי הי' מקום לומר
17 שכשנתבטלו הצדוקים חזרו ותיקנו איסור תענית ב"יום טבוח" כשחל עצרת בשבת, ובגלל זה יש איסור
18 תענית למחרת חג השבועות בכל שנה; אבל כיון שהצדוקים היו (מקרוב ל)התחלת בית שני²¹³ עד סוף
19 בית שני²¹⁴ – נמצא שבסוף זמן בית שני עדיין היתה ההלכה שכאשר "עצרת .. חלה להיות בשבת שיום
20 טבוח אחר השבת .. מותרין בהספד ובתענית" (מצד דברי הצדוקים), וא"כ, אי אפשר לומר כדברי המג"א
21 שאיסור הספד ותענית ב"יום טבוח" הוא משום עצרת שחל בשבת.
- 22 ומצד כל הטעמים הנ"ל לא סובר רבינו הזקן כהמג"א שיום טבוח במוצאי שבועות הי' רק כשעצרת
23 חל בשבת, אלא ס"ל שבכל שנה הי' יום טבוח במוצאי שבועות, כיון "שלא היו יכולין להקריב ביו"ט
24 עצמו", כדעת ב"ש, ו"בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם, והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט".
25 לג. ובנוגע לשנה זו, שיום ב' דחג השבועות חל בשבת – הנה:
- 26 אם ביהמ"ק ירד למטה (כדברי רש"י²¹⁵ ש"מקדש העתיד .. בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים")
27 בלילה זה (דאף שאין בונין את המקדש בלילה²¹⁶, הרי כיון שרק צריך לירד מן השמים, הרי זה יכול
28 להיות גם בלילה²¹⁷) – יהי' מחר "יום טבוח" בכל התוקף, ואז יקריבו (לא רק קרבנות התמיד, אלא גם)
29 את הקרבנות של חג השבועות.
- 30 וכאמור לעיל (סל"א) שאין זה בגדר של תשלומין, דכיון שהתורה אמרה שאי אפשר להקריב עולת
31 רא"י ביו"ט (וגם לא בשבת שלאחריו), הרי ההקרבה ביום שלאחריו היא עיקר זמן ההקרבה, ולא מצד
32 תשלומין.

214) כמובן מקושיית הגמרא (חגיגה שם) מרבי טרפון –
שהי' בסוף ימי בית שני (ראה קידושין ע"א, א) ובזמן החורבן
(ראה תוס' ר"ד לחגיגה שם) – שאסר להספיד ב"יום טבוח" ולא
חשש להוציא מלבן של צדוקים.
215) סוכה מא, סע"א.
216) שבועות טו, ריש ע"ב. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב.
217) ראה פרש"י ר"ה ל, סע"א. פרש"י ותוס' סוכה שם. תוס'
שבועות שם.

209) חגיגה יז, א.
210) ראה משנה למלך הל' כלי המקדש פ"ו סוף ה"ו.
211) אור"ח סוסתצ"ד – הובא במחצית השקל סתכ"ט סק"ח.
212) ראה ר"ן, ריטב"א ו"מלחמת ה"י" להרמב"ן – ר"ה
רפ"ד. מגיד משנה הל' שופר פ"ב ה"ט. וראה גם בארוכה –
התוודעויות תשמ"ה ח"א ע' 466 ואילך. וש"נ.
213) שהרי הצדוקים הם תלמידי צדוק ובייתוס שטעו בהבנת
דברי רבם – אנטיגנוס איש סוכו (אדר"נ פ"ה מ"ב), שהי'
בתחילת זמן בית שני.

1 לד. האמור לעיל – ענין בנגלה דתורה – הוא בתור השתתפותי בהכינוס-תורה שנהגו לערוך מכו"כ
 2 שנים לאחרי כל יו"ט, ובפרט לאחרי חג השבועות, שבו ניתנה התורה.
 3 ובוראי ישתתפו בו כולם, וביתר שאת ויתר עוז מבכל שנה, כיון שחל ביום ראשון בשבוע, שבו צריך
 4 תלמיד חכם ללמוד תורה יותר משאר הימים – שהרי מצינו בשו"ע או"ח²¹⁸ ש"תלמידי חכמים העוסקים
 5 בתורה בקביעות כל ימי השבוע, ימשיכו קצת יותר בעונג אכילה ושתיו"²¹⁹, וכיון שכן, הרי מובן שביום
 6 ראשון צריך לחזור ("צו כאפן זיך") ללימוד התורה בחיות מחודשת, בגלל ההפסק שביום השבת.
 7 ובפרט בנדו"ד, שיום ראשון הוא לא רק לאחרי שבת, אלא גם לאחרי יו"ט, כך, שישנה הטירדא של
 8 כבוד ועונג שבת יו"ט, ובפרט בחג השבועות, ש"הכל מודים בעצרת דבעינין נמי לכס" (משא"כ בשאר
 9 ימים טובים שיכול להיות "או כולו לה' או כולו לכם")²²⁰, ולכן "אסור להתענות תענית חלום בחג
 10 השבועות", אפילו על מנת להתענות תענית על תעניתו²²¹, וא"כ, לאחרי הפסק של ב' ימים שבהם היתה
 11 הזדמנות קטנה יותר ללמוד תורה, צ"ל תשוקה גדולה יותר ללימוד התורה.
 12 ויה"ר שכינוס זה יהי' באופן של "כינוס . . לצדיקים" ש"הנאה להן והנאה לעולם" (כדברי המשנה
 13 במסכת סנהדרין²²²) – "להן", כיון שעל התורה נאמר²²³ "לקח טוב נתתי לכם", וגם "לעולם", שהרי
 14 החידוש דמ"ת הוא שהתורה ניתנה (לא לנשמות למעלה, אלא) לנשמות בגופים בעולם למטה דוקא,
 15 ובאופן שיומשך בלימוד התורה על כל השנה כולה, בשמחה ובפנימיות.
 16 וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בהתוועדות דחג השבועות תש"ד²²⁴, שבמוצאי יוה"כ פ' תוקעים בשופר,
 17 "סימן לסילוק שכינה למעלה, כמו שהי' במ"ת, שכשעלתה השכינה נאמר²²⁵ במשוך היובל גו"²²⁶, וא"כ,
 18 היו צריכים לעשות גם בכל חג השבועות דבר-מה לזכר "במשוך היובל" – אך הענין הוא, שענינו של
 19 יוה"כ פ' הוא רק בו ביום – "עיצומו של יום מכפר"²²⁷, אבל לא למחרתו, משא"כ חג השבועות, שקבלת
 20 התורה צריכה להיות על כל השנה כולה, באופן ש"בכל יום יהיו בעינין חדשים"²²⁸ (כפי שנאמר גם
 21 ללא כ"ף הדמיון²²⁹), ולכן אין תקיעה שמורה על ההפסק; ועאכו"כ שהענין דמ"ת נמשך באסרו חג.
 22 וע"פ המובן מדברי התוס' ²³⁰ שבחג השבועות אין השטן מקטרג, כמו ביוה"כ פ' – אזי נמשכת ברכת
 23 ה' בכל הענינים, ובאופן של תגבורת ההשפעה, כמו גבורות גשמים, שיורדין בגבורה²³¹ (כולל גם ענין
 24 ההתחלקות בין טיפה לטיפה, כמארו"ל²³² "כל טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה . . שאלמלי
 25 שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד וכו'"), שזהו אופן ההשפעה שנמשך משם אלקים (שמורה על גבורה),
 26 כמ"ש במ"ת לגבי ראיית מעשה מרכבה בגלוי: "רכב אלקים ריבתיים גו"²³³, ובאופן של הוספה,
 27 כמ"ש²³⁴ "ויתן לך האלקים", "יתן ויחזור ויתן".
 28 ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"²³⁵ – ריבוי השפעה בכל הענינים הגשמיים, וכידוע²³⁶ ש"טבעת
 29 הקידושין" שנותן הקב"ה לבנ"י הוא הענין ד"ונתתי גשמיכם בעתם"²³⁷, שקאי על כל הענינים הגשמיים,
 30 שנמשכים למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה.

(229) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.
 (230) שבת פט, רע"א. הובא באג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה
 ע' עח (נעתק ב"היום יום" ג"ד סיון).
 (231) ריש תענית.
 (232) ב"ב טז, סע"א.
 (233) תהלים סח, יח. הקצפיטל שהתחילו לאמרו בי"א ניסן
 השתא (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו. וש"נ).
 (234) תולדות כז, כח ובפרש"י.
 (235) שבת סג, א. וש"נ.
 (236) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ו בסופה (סה"ש תרצ"ו
 ע' 151). אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' רעז (נעתק ב"היום יום"
 כח תשרי). וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ז סוסמ"ג (תורת
 מנחם ח"נ ע' 679). וש"נ.
 (237) ר"פ בחוקותי.

(218) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק: אע"פ
 שתלמידי חכמים לומדים או"ח רק לבסוף; תחילה לומדים חו"מ,
 ולאח"ז יו"ד, ולאח"ז אה"ע, ורק לאח"ז לומדים או"ח.
 (219) שו"ע אדה"ז סר"צ ס"ה. וש"נ.
 (220) פסחים סח, ב.
 (221) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד ס"ח. וש"נ.
 (222) עא, סע"ב.
 (223) משלי ד, ב. וראה אבות פ"ו מ"ג.
 (224) בסופה (סה"ש תש"ד ע' 140).
 (225) יתרו יט, יג.
 (226) שו"ע אדה"ז או"ח סוסתרכ"ג. וש"נ.
 (227) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ד סכ"ג (תורת מנחם
 ח"מ ס"ע 59). וש"נ.
 (228) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן (עוה"פ) הניגון "אנא עבדא".]

2 * * *

3 לה. בהמשך להמוזכר לעיל (סל"ד) שבחג השבועות אין ענין של "במשוך היובל", כיון שהענין של
4 מ"ת אינו מסתיים, אלא נמשך גם לאח"ז, ולכן בכל יום צריכה להיות ההתמסרות ואהבת התורה כמו
5 דבר חדש – הרי מובן, שכן הוא בנוגע לכל הענינים שהיו במ"ת, שישנם בכל שנה ושנה, בכל זמני
6 השנה, ובפרט בזמן מ"ת.

7 ועד"ז בנוגע להמסופר במדרשי חז"ל²³⁸ אודות ה"ערכים" שביקש הקב"ה מבנ"י שיבטיחו שבנ"י
8 יקיימו את התורה, ולא נתרצה עד שבנ"י אמרו "בנינו עורבים אותנו", כדלקמן.

9 לו. והענין בזה:

10 נתינת התורה היא – לא כדי שיניחו אותה על המדף כדבר יקר ומצוחצח, ולהשתעשע בכך שיש לו
11 ס"ת יפה ששומר אותה במקום מכובד וכו'; לא זו היא תכלית התורה. אלא תורה היא מלשון הוראה²³⁹,
12 והיינו, שהתורה מורה כיצד להתנהג במעשה בפועל – שהרי גדול לימוד שמביא לידי מעשה²³⁹ – בחייו
13 היום-יומיים, ובאופן שמתנהג ע"פ הוראת התורה לא רק בשעה שנמצא בישיבה ובבית-הכנסת ומשתתף
14 בשיעורים הנלמדים ברבים או ביחיד, אלא גם בשעת האכילה ושתי', ובעסק במסחר כו' – גם אז ניכר
15 לכל מי שפוגש בו שהוא יהודי תורני ("א תורה איד"), שידע מה שכתוב בשו"ע²⁴⁰, ובלשון הרמב"ם²⁴¹:
16 "כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו... כך צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו וכו' ובמשאו
17 ובמתנו", ואפילו בדברים קטנים ניכר שהוא חכם שלמד חכמת התורה.

18 ולכן, כאשר הקב"ה רצה לקחת את התורה – שעד עתה היתה "חמודה גנוזה"¹⁵⁹ – וליתנה לבנ"י
19 למטה בעוה"ז הגשמי, ביקש מהם "ערכים" שיבטיחו שיתנהגו עם התורה באופן שתהי' "תורת חיים",
20 להורות להם את דרך העבודה במשך כל היום, הן בשעת התפלה ולימוד התורה והן בשעת האכילה
21 ושתי' והעסק במסחר ובכל הענינים.

22 ועל זה מסופר במדרש, שכאשר בנ"י אמרו "אבותינו עורבים אותנו" – לא קיבל הקב"ה ערבות זו,
23 באמרו: "ערכך צריך ערב".

24 וכפי שרואים בפועל, ובפרט במדינה זו, שבמקרה הטוב, מכבד הבן את אביו, ומכניס אותו ל"מושב
25 זקנים" שיש בו את כל הנוחיות, כולל גם בית-כנסת ובית-מדרש שיש בו שיעורי לימוד, כך שהאב יוכל
26 לשבת וללמוד; אבל כאשר האב רוצה להביע את דעתו לבנו בנוגע לשמירת שבת וכללות קיום המצוות
27 כדבעי, ולומר לו ש"התורה הזאת לא תהא מוחלפת"¹²⁶, והיינו, שהתורה שניתנה בהר סיני היא אותה
28 התורה שהיתה בעיירה הקטנה מעבר לים (כפי שנקראת כאן: "די אַלטע שטעטל"), והיא אותה התורה
29 ב"עולם החדש", בשנת תשכ"ט, בניו-יורק שבארה"ב – הנה זאת לא!...

30 הבן מוכן לכבד את אביו, ואפילו ליתן לו כסף שיוכל לחלק לצדקה לאיזה ישיבות שרוצה, ואם הוא
31 רוצה מלמד שילמד עמו, ישכור עבורו גם מלמד, אבל לאח"ז אומר הבן לאביו: דאג לעסקים שלך
32 ("מיינד יור אָן ביזנעס"), ואל תאמר לי מה לעשות; אני יהודי מודרני שחי באמריקא, שבה אי אפשר
33 לחיות עם שו"ע שניתן במדבר, ובהכרח לערוך שינויים בשו"ע שיהי' מתאים גם לאמריקא!...

עד הבר-מצוה, או אפילו עד החתונה, או גם לאחר החתונה, עד
לסיום הזמן שסמוך על שולחן חותנו, שאז צריך להיות בעצמו
ה"מפרנס", אלא גם לאח"ז צריך להמשיך ללמוד שיעורי תורה
בכל יום.

(241) הל' דעות רפ"ה.

238) שהש"ר פ"א, ד (א). תנחומא ויגש ב. וראה גם שיחת
יום ב' דחה"ש תשי"ב ס"ז; ס"כ ואילך (תורת מנחם ח"ה ס"ע
244 ואילך; ע' 253 ואילך). וש"נ.

239) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם
הרד"ק). זח"ג נג, ב.

240) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: ולא די בכך שלמד שו"ע

1 ולכן לא מקבל הקב"ה ה"ערבות" ד"אבותינו", כיון ש"ערבך צריך ערב", והיינו, שמזה מוכח שגם
2 "אבותינו" אינם כדבעי, כי, אילו היו ההורים בעלי מס"נ ("מס"נ אידן") בנוגע לחינוך בניהם, היו
3 מצליחים לחנך את ילדיהם להיות בעלי מס"נ; ענין המס"נ אינו ניתן למדידה ע"פ שכל, ולכן, כאשר
4 רוצים לחנך ילדים ע"פ חשבון שכלי – ללמוד עמהם יהדות, בגלל טעם זה, אבל גם דברים אחרים,
5 בגלל טעם אחר – הנה לאחרי זמן אומר הבן לאביו: אתה התנהגת ע"פ השכל שלך לוותר במקצת,
6 ואני, בתור אדם בעל שכל בפני עצמו, אתנהג ע"פ השכל שלי באופן אחר, שהרי אתה בעצמך מראה
7 שהכל בנוי על השכל²⁴².

8 ואח"כ אמרו בני"י "נביאינו ערכין לנו":

9 ישנם נביאים שאומרים לבני"י עניני התורה, דבר ה', ואח"כ חוזר הנביא ומספר להקב"ה שאמר לבני"י
10 נבואת ה', ובני"י הודו לו וכיבדו אותו, ומזה מוכח שיקיימו את דבריו, דאל"כ, לא היו שומעים
11 מלכתחילה את דברי הנביא מהתחלה ועד הסוף.

12 אבל גם "ערבות" זו לא מקבל הקב"ה, באמרו: "ערבך צריך ערב" – כיון שצריך לידע אם דברי
13 הנביא היו יוצאים מן הלב, שהרי גם כאשר הנביא אומר את הדברים בכל ההתלהבות וההתפעלות, עדיין
14 לא יודעים אם אמר זאת בכל לבו, שהרי יתכן שעשה זאת רק כדי שהשומע לא יאמר שאין זה שייך
15 אליו!...

16 לז. ורק כאשר בני"י אמרו להקב"ה "בנינו עורבים אותנו", כלומר, ראה את החינוך שאנו מעניקים
17 לילדינו, ותוכח שאפשר להאמין בנו וליתן לנו את התורה – קיבל הקב"ה את ה"ערבות".

18 וההסברה בזה – שמאופן הנהגת האדם עם ילדיו, יודעים במה הוא בעצמו אוהז:

19 רואים בטבע בני אדם, שמה שחסר אצלו, רוצה לתקן אצל ילדיו. לכל אדם יש מטרה בחייו, אבל
20 "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו"²⁴³ [הוא אמנם לא מתכחש לאמת ומודה שזהו גם באשמתו, אבל רק
21 במקצת... חלק קטן בלבד, וכל השאר – חלק באשמתו של הקב"ה... וחלק נוסף – בגלל שאחרים הפריעו
22 לו], ולכן בנוגע לחינוך ילדיו משתדל לתקן, שמה שהי' חסר אצלו, לא יחסר אצל ילדיו²⁴⁴.

23 ולכן, כשרוצים לדעת במה הוא אוהז – אי אפשר לדעת זאת מחייו הפרטיים, שהרי יש לו יצה"ר,
24 ואולי אינו יכול לנצחו; אבל בנוגע לחינוך ילדיו – אם הוא רק "הורה" הראוי לשמו, אינו חוסך שום
25 מאמץ וכסף כו', וגם היצה"ר אינו יכול להפריע לו, שהרי כל אדם יכול לשלוט על עצמו ולהמנע מדבר
26 תאוה, כדי שלא להזיק לילדיו, כטבע האדם שמתירא מדבר שיכול להזיק לילדיו יותר מדבר שיכול
27 להזיק לו (מלבד אצל אלו שהתנתקו מילדיהם, והחליטו שהם "עולם" בפני עצמו וילדיהם הם "עולם"
28 בפני עצמו).

29 וכפי שמצינו בנוגע לעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו, שהנסיון הכי גדול הוא נסיון העקידה –
30 וידועה השאלה: כיון שיצחק הי' אז בן ל"ז שנה (כהחשבון שהובא בפירוש רש"י²⁴⁵), הרי עיקר הנסיון
31 בזה הוא אצל יצחק יותר מאשר אצל אברהם, ולמה נחשב לנסיון הכי גדול אצל אברהם? ! ומבואר
32 בזה²⁴⁶, שטבע ההורים שקשה להם להזיק לילדיהם יותר מאשר להזיק לעצמם, ולכן, הנסיון של אברהם
33 בנוגע ליצחק בנו, "בנך .. יחידך אשר אהבת"²⁴⁷, גדול יותר מהנסיון של יצחק בנוגע לעצמו.

34 ולכן, כאשר בני"י אמרו להקב"ה "בנינו עורבים אותנו", עי"ז שהנהגת הילדים תהי' כדבעי לא רק
35 בהיותם בתלמוד תורה, בישיבה בבית-הכנסת ובבית הוריהם, אלא גם בהיותם ברחוב תהי' הנהגתם
36 באופן ש"כל רואיהם יכירו כי הם זרע ברכ' ה'"²⁴⁸ – הנה בזה ניכר שההורים עצמם משתוקקים להתנהג
37 בעצמם באופן כזה (אם רק לא היו מפריעים להם).

(245) תולדות כה, כ.

(246) ראה שבט מוסר פי"ד.

(247) וירא כב, ב.

(248) ישעי' סא, ט.

(242) ראה גם תורת מנחם חנ"ה ע' 365.

(243) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. וראה גם סה"מ תש"ג

ע' 191 בהערת כ"ק אדמו"ר שם.

(244) ראה גם תורת מנחם חנ"ה ס"ע 148 ואילך. וש"נ.

- 1 ולכן קיבל הקב"ה "ערבות" זו, ונתן לבנ"י את התורה, באמרו: "והייתם לי סגולה מכל העמים"²⁴⁹
- 2 (אע"פ ש"לי כל הארץ", ו"אתם המעט מכל העמים"²⁵⁰).
- 3 לח. וזוהי ההוכחה והלימוד לימינו אלו:
- 4 צריך לדעת שקבלת התורה היא – ע"י החינוך שמעניקים לילדים.
- 5 הן אמת שצריך ליתן כסף להחזקת מוסדות התורה, וצריך לקבוע שיעור בלימוד התורה בכל יום,
- 6 אבל אעפ"כ, בכך לא יוצאים ידי חובה; עיקר העיקרים הוא – שהילדים (הן ילד והן ילדה) יתחנכו
- 7 באופן שהם ה"ערבים" שאצל בני"ב בכל עניניהם בחיי היום-יום תהי' התורה באופן של "תורת חיים"
- 8 ו"תורת אמת".
- 9 והרי ה"אמת" היא אחת, ואין שתי אמיתיות. וכאשר עושים פשרה – אין זו אמת.
- 10 אין ביהדות שלש שיטות: רפורמית, קונסרבטיבית וריקונסטרוקטיבית, וביניהם גופא יש ימין ושמאל
- 11 ואמצע... יש אך ורק יהדות אחת, וכאשר מתחילים לשנות, הנה בתחילה משנים לחצאין, ואח"כ משנים
- 12 עוד יותר, ועד שמשנים לגמרי ונשארים במצב "ערטילאי", שכן, אפילו אם רוצים לשנות דבר אחד
- 13 בתורה, הרי זה היפך שלימות התורה.
- 14 כאשר פלוני יודע שהוא נכשל – אזי ישוב בתשובה, ו"מודה ועוזב ירוחם"²⁵¹; אבל כאשר יש אצלו
- 15 "שיטה", שמקבל רק תרי"ב מצוות, ואינו מקבל המצוה התרי"ג – לא ישוב בתשובה לעולם, כיון
- 16 שלשיטתו אין זו עבירה, ואדרבה: לפי דבריו – הרי זוהי מצוה!
- 17 וכאשר הילד רואה הנהגה כזו – אזי אומר לאביו: אתה זרקת מעבר לדלת מצוה אחת, ואילו אני
- 18 "פיקח" יותר ממך, ואזרוק שתיים, שלש וארבע מצוות... ועד שיזרוק את כולם!
- 19 ורק כאשר אומרים לילדים שיש רק יהדות אחת, "תורת אמת", תורת משה וישראל, שעלי' נאמר¹⁶⁷
- 20 "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש¹⁶⁸, ו"זאת התורה
- 21 לא תהא מוחלפת" – אזי לא יעלה על דעתו של הבן לשנות דבר-מה, וגם הוא יתנהג ע"פ "תורת אמת".
- 22 ואז מקיים הקב"ה – "ה' אלקים אמת"²⁵² – את הבטחתו ליתן את כל הברכות בכל המצטרך.
- 23 וכאשר ההנהגה היא באופן כזה – אין את כל הקשיים עם הילדים שבזמננו, שילדים באים להורים
- 24 בטענה צודקת: היכן רואים אצלכם את הענין ד"אני הוי' לא שנית"¹³³, שזוהי אותה תורה בחג
- 25 השבועות, ביוהכ"פ וביום חול רגיל ("סתם אַ מיטוואָך") – בה בשעה שאתם מראים דוגמא הפוכה:
- 26 ביוהכ"פ רצים לביהכנ"ס, ולמחרת מתנהגים כמו אדם אחר לגמרי!... בנעילת יוהכ"פ מתנהגים ע"פ
- 27 השו"ע, וביום חול רגיל מתנהגים כפי שרוצים!... אם הנך בעה"ב על התורה לחלק בין יום חול רגיל
- 28 ליוהכ"פ, שרק ביוהכ"פ אתה עושה טובה להקב"ה לקיים את רצונו – הרי אין זה ענין אמיתי, וא"כ,
- 29 מדוע צריך הנני לילך בדרך שאינה האמת?!
- 30 ולכן צריך להיות ענין החינוך ללא פשרות; בנוגע לעצמו – יכול למצוא תירוצים ולרמות את עצמו
- 31 כו', אבל אי אפשר לרמות את הילדים, שאינם יודעים שום "קונצים"... ולכן אי אפשר לומר להם אפילו
- 32 על סעיף אחד בשו"ע שניתן לשנותו, כיון שאז יטען הילד שהוא יחליט מה לקבל על עצמו!...
- 33 לט. ואזהרה נוספת בענין זה:
- 34 בדרך כלל חושבים רק על הזמן שהילד מגיע לחינוך, כשיכול כבר להבחין ולברר בין טוב לרע ובין
- 35 אמת לשקר, אבל בנוגע לזמן שלפנ"ז חושבים שלא נוגע אופן הנהגתו ונהגתו אמו בבית.
- 36 אך האמת אינו כן²⁵³, אלא תיכף ומיד "כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה

(252) ירמי' יו"ד, יו"ד.

(253) ראה גם תורת מנחם חנ"ב ע' 312. וש"נ.

(249) יתרו יט, ה (ובפרש"י).

(250) ואתחנן ז, ז.

(251) משלי כח, יג.

גו'²⁵⁴: כאשר התינוק רק מתחיל לדבר – שבאופן הרגיל הרי זה בגיל שנתיים²⁵⁵ – הרי לא בדעת ידבר, ואינו מבין עדיין פירוש המילות (גם אם יסבירו לו בשפת המדינה), ולכאורה מהי התועלת בלימוד זה. ואעפ"כ אומרת התורה, שמיד כאשר מתחיל להתפתח אצלו איזה כת, צריך לחנכו לתורה.

וכמשנת"ל (סי"ד) אודות הנהגת הבעש"ט לילך לעורר אנשים פשוטים ע"ד אמירת איש"ר, ובהמשך לזה נתבאר גם (סכ"ב) שאין להתחשב במעמד ומצב דכחות הגלויים, כי גם כאשר חסר בכחות הגלויים, בהבנה והשגה כו', הרי הכחות הנעלמים הם בשלימות, ועד"ז בנדוד, שגם כאשר התינוק אינו מבין הלימוד ד"תורה צוה גו'", הרי זה נקלט בכחותיו הנעלמים, ונחקק בזכרונו כו', וגם לאחרי עשרות שנים יש לזה השפעה על הנהגתו. ולהעיר, שגם הרופאים הגיעו כבר לידי מסקנא שכן הוא ע"פ חכמת הרפואה.

ובאמת מתחיל ענין החינוך עוד לפני שמתחיל לדבר – מיד לאחרי לידתו, שכבר אז צריך להזהר ולהקפיד על הניגון שמנגנים כדי להרגיע ולהרדים אותו, אף שלכאורה יכולים לחשוב שאין נפק"מ מהו הניגון – דכיון שמדובר אודות תינוק שיש לו נשמת חיים, ויש לנשמה אזנים פתוחות כו', אזי משפיע השיר על הנשמה ומותיר רושם על כל ימי חייו, ולכן הי' מנהג ישראל לנגן לתינוק שרק נולד ניגון²⁵⁶ שתוכנו אודות מעלת התורה ש"טוב סחרה מכל סחורה"²⁵⁷ ("די תורה איז די בעסטע סחורה"), יותר מכל ממתקים ("ראָזשינקעס און מאַנדלען") כו', וכידוע מ"ש הרשב"א²⁵⁸ אודות מנהג נשים זקנות, שיש בו כל התוקף ד"מנהג ישראל תורה היא"²⁵⁹, ומכריע גם תשובה של גאון כו'.

ועד שענין זה מתחיל כבר תשעה חדשים לפני לידת התינוק²⁶⁰ – משעה ש"נשמה . . ניתנה באדם" (כהדעות בזה)²⁶¹, והיינו, שכדי שיוולד ילד בריא בגשמיות וברוחניות, צריכים להבטיח שכל הענינים שלפנ"ז יהיו בטהרה ובכשרות ובקדושה כרצון ה', שעיי"ז יולד לא רק ילד כשר, אלא גם קדוש וטהור בגוף ובנשמה.

מ. ענין זה בא גם בהמשך להמדובר בשבוע שעבר בעת האסיפה של נשי ובנות חב"ד²⁶², שה"מפתח" לענין החינוך נמצא בידי' של האם.

– יש ענינים שבהם שוים האב והאם, כמו ענין כשרות המאכלים, שנוגע לא רק אכילת האם, אלא גם אכילת האב, שהרי בנין הגוף נעשה הן מהאם והן מהאב, מהלובן דהאב והאודם דהאם²⁶³, ואף שהבשר שהוא עיקר הגוף נעשה מהאודם שבא מן האם, הרי גם הענינים שבאים מהאב משפיעים על הטבע כו'.

וכן בנוגע להניגון שמנגנים לתינוק בעריסה – הנה אף שבדרך כלל הרי זה התפקיד של האם, כיון שהאב עסוק בעניני הפרנסה, הנה לפעמים, כשהאם עסוקה, עושה זאת האב.

אבל יש ענינים ששייכים רק להאם – כנ"ל בנוגע לענינים שמתחילים תשעה חדשים לפני לידת הולד. מא. ובאותיות פשוטות:

כל הקשיים שישנם בימינו עם ילדים – תלויים בהנהגת האב והאם לפנ"ז.

וכידוע מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר עוד בהיותו ברוסיא, בשעה שהתחילו הצרות מהיהודים הקומוניסטים, שהסיבה למצב זה שלא הי' בעבר היא, בגלל שבעבר הי' הענין של טהרת המשפחה

אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(260) ראה גם שיחת יום ב' דהה"ש תשכ"ז סט"ו (תורת מנחם חנ"ו ע' 43). וש"נ.

(261) סנהדרין צא, ב.

(262) שיחת ר"ח סיון ס"ג (תורת מנחם חנ"ו ע' 214).

(263) נדה לא, א.

(254) סוכה מב, א. ספרי עקב יא, יט.

(255) ראה גם שיחת יום ב' דהה"ש דאשתקד ס"כ (תורת מנחם חנ"ו ע' 45). וש"נ.

(256) ראה גם תורת מנחם חמ"ט ע' 134 הערה 50.

(257) פיוט "שישו ושמתו" דשמח"ת.

(258) בשו"ת שלו ח"א ס"ט. הובא בשו"ת השיב משה סי"ג.

(259) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ז. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע

- 1 בפשטות, כולל גם ההידור "להוסיף עוד יום א'" ("להמתין ה' ימים .. ותספור ז' נקיים" – י"ב²⁶⁴
- 2 ימים)²⁶⁵, וכאשר לא נזהרו בזה, ה' הדבר ניכר על הילדים! ...
- 3 וכפי שמצינו במסכת כלה רבתי²⁶⁶, שאמרו על בן חצוף שאמו אינה טהורה, והיינו, שכאשר חסר
- 4 ענין הטהרה, אזי נעשה מעמד ומצב ש"בן מנוול אב, בת קמה באמה כלה בחמותה"²⁶⁷, ואף אחד אחר
- 5 אינו אשם בכך, אלא כמ"ש²⁶⁸ "תיסרך רעתך", וכפירוש הבעש"ט²⁶⁹ שהרע של האדם גורם לו יסורים,
- 6 ובנדוד"ד, הרי זה נוגע במיוחד למעמד ומצב הילדים.
- 7 וכדי למנוע זאת – יש להתנהג כמו בחכמת הרפואה²⁷⁰:
- 8 כשרואים אצל אדם סימנים של מחלה, כמו חום גבוה, או שידי רועדות וכו', אזי יש עצה לבטל
- 9 את סימני המחלה (המסובב), עי"ז שנותנים לו סממני הרפואה שמורידים את החום, או ליתן לו מקל
- 10 להשען עליו בהליכתו וכיו"ב; אבל יש עצה טובה יותר – לרפא את סיבת המחלה, ובדרך ממילא יתבטל
- 11 גם המסובב. אלא שכאשר ריפוי סיבת המחלה דורש זמן רב, הנה עד שירפאו את סיבת המחלה, נותנים
- 12 בינתיים תרופה להקל על החולה ולהסיר את המסובב.
- 13 ועד"ז בנדוד"ד: בני" נקראים בשם "כרם"²⁷¹, וצריך להשתדל שיהי' זה כרם נחמד, ולא להיפך ח"ו,
- 14 ולכן בודאי שתיכף ומיד צריכים להשתדל לפעול לתיקון המצב באופן האפשרי; אבל העיקר הוא –
- 15 למצוא את הסיבה למצב הבלתי-רצוי, והסיבה היא – אופן החינוך.
- 16 ואף שלכאורה מדובר אודות ענין שנעשה כבר מכמה שנים לפני"ז, ומה יכולים לעשות עכשיו – הרי
- 17 ע"י התשובה נעשים בעה"ב גם על העבר²⁷², אלא שבשביל זה יש צורך בקבלה טובה על להבא, שמכאן
- 18 ואילך יהי' החינוך בדרך הטוב והישר, שזוהי ההוכחה שמתחרט באמת על העבר, ואז תשובתו מתקבלת,
- 19 ומלמעלה יומשך הרהור תשובה לבן או לבת להטיב את הנהגתם, מבלי הבט על החסרון שהי' תשעה
- 20 חדשים קודם לידתם, והמשך החינוך בדרך לא טובה; אבל כמה דברים אמורים – כשישנה חרטה גמורה,
- 21 ועד שרואים תיקון ההנהגה במעשה בפועל, ע"י התמיכה במוסדות חינוך שמחנכים בדרך הטוב והישר,
- 22 וגם ע"י החינוך הראוי בנוגע לשאר הילדים ובנוגע לנכדים, באופן כפול ומכופל ובאופן של הידור,
- 23 שע"ז נעשה גם תיקון העבר.
- 24 וכאמור לעיל – בנוגע לחינוך לאחר הלידה, יש חלק גם לאב, אבל בנוגע לענין של טהרת המשפחה
- 25 שמתחיל תשעה חדשים לפני"ז, הרי כל הנאמנות בזה נמסרה לאם, וברצונה תלוי קיום הענין עם כל
- 26 הדיוקים, מבלי להתפעל מדברי השכנה או החברה כו' – שהרי מדובר אודות ענין שנוגע לילד שיוולד
- 27 ולבניו אחריו עד סוף כל הדורות, וכשם שלא יעלה על הדעת שבגלל דברי השכנה יעשו דבר שיזיק
- 28 לבריאות הבן במשך כל ימי חייו (גם לאחרי שיהי' אבא וסבא, לא רק בהיותו תחת הסינר של אמו);
- 29 ומה גם שכל הקשיים של האם בענין זה, הם יותר בדמיון מאשר בפועל.
- 30 וכאשר מתנהגים באופן המתאים, נותן הקב"ה בנים ונכדים ונינים בריאים עד סוף כל הדורות.
- 31 וזוהי השליחות הקדושה שנתן הקב"ה לבני" – להעמיד בנים ובנות, זרעא חיא וקיימא, בריאים
- 32 בגשמיות וברוחניות, שזהו ענין שבו ניכר כח האין-סוף בפועל²⁷³, ובזה נותן הקב"ה את ה"אמון"
- 33 בהורים, האב והאם, ובעיקר באם, לאחרי ההכנה המתאימה במשך החדשים והשנים שלפני"ז.
- 34 ומתוך החלטה טובה בנוגע לענין החינוך – שזוהי ה"ערכות" שקיבל הקב"ה על נתינת התורה –
- 35 יוצאים בריקוד מחג השבועות לכל השנה כולה בשמחה ובפנימיות, יחד עם הסבא, הבן, הנכד והנין,

(269) ראה גם תורת מנחם חמ"ה ע' 160. וש"נ.

(270) ראה גם תורת מנחם חמ"ה ע' 332. וש"נ.

(271) ראה ישע"ה, ה, א ואילך. שמו"ר ספל"ד.

(272) ראה תורת מנחם חמ"ה ע' 70. וש"נ.

(273) ראה לקו"ת שה"ש לט, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(264) בהשיחה נזכר גם מספר י"ג – ראה הביאור בזה בשיחת

ש"פ נשא ס"ג (תורת מנחם חמ"ה ע' 296 ואילך).

(265) רמ"א יו"ד סקצ"ו ס"א.

(266) רפ"ב.

(267) סוטה בסופה.

(268) ירמ"י ב, יט. וראה גם תורת מנחם חמ"ה ע' 155. וש"נ.

1 וכן בעזרת נשים, עם הסבתא, הבת והנכדה, וזוכים לקיום היעוד²⁷⁴ "אז תשמח בתולה במחול", כיון
2 שהעמידו דור של ילדים יהודים קדושים וטהורים, שהולכים עמהם לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

3 * * *

4 מב. מצד הגבלת הזמן – ידובר הבא לקמן באופן של נקודות בלבד:

5 בפרק "שנו חכמים (בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם)" נאמר "חרות על הלוחות²⁷⁵, א"ת
6 חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"²⁷⁶ (וכבר האריך הצ"צ²⁷⁷ לתווכך
7 מארז"ל זה עם דברי הגמרא²⁷⁸ "אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות . . אין כל אומה ולשון שולטת
8 בהן, שנאמר . . חירות", שמזה משמע שענין החירות שייך ללוחות ראשונות דוקא).

9 וכיון שזהו דבר משנה, שהוא דבר הפשוט כ"כ עד ש"טעה בדבר משנה חוזר"²⁷⁹, הרי מובן, שכאשר
10 יהודי יחיד עוסק בתורה, אזי נעשה "בן חורין".

11 וכאשר ישנם ריבוי יחידים שכל אחד מהם עושה כפי יכלתו ומוסר נפשו ללמוד תורה במדה
12 האפשרית, מבלי להתפעל מהגזירות שישנם במקומות שונים – הרי זה הכנה קרובה בנוגע לכו"כ רבבות
13 מישראל שנמצאים במיצר ובשבי' ואעפ"כ מקיימים תומ"צ מתוך מס"נ, שיהיו בני חורין (לא רק בנוגע
14 לנשמתם, אלא גם) בגשמיות למטה מעשרה טפחים, והיינו, שכל אחד מהם, וכולם יחד – שהם כמ"פ
15 ששים ריבוא – יצאו לחירות, מן המיצר אל המרחב (עם כל הפירושים שבזה²⁸⁰), "בנערינו ובזקנינו גו'
16 בבנינו ובבנותינו"²⁸¹, ו"כספם וזהבם אתם"²⁸², ובאופן של שמחה, במהרה בימינו ממש.

17 ובפרט לאחר ששכר ישנם שלוחיהם הראשונים שכבר יצאו משם לפני עשרים שנה, וכן אלו שיצאו
18 לאחרונה (בשנים תשכ"ח-ט), וכן אלו שיבואו אחריהם.

19 ותהי' לכל אחד מהם הסתדרות הכי טובה בגשמיות וברוחניות, ובאופן שיוכלו לעמוד בכל
20 ה"נסיונות" שבמקומם החדש – שלא להתפעל מפיתויי היצה"ר שטוען שלאחרי חמישים שנה שבהם
21 הוצרכו למס"נ מידי יום ביומו, יכולים עתה ללמוד מאלו הנמצאים במקום החדש שאינם כרבעי למהוי,
22 אלא לדעת שצ"ל "מעלין בקודש"²⁸³, וכשם שהי' אצלם הענין ד"צמאה לך נפשי", הנה "כן²⁸⁴ בקודש
23 חזיתך לראות עוזך וכבודך"²⁸⁵, מתוך הרחבה ומתוך שמחה וטוב לבב.

24 וכאשר הקב"ה יראה שביציאתם משם הולכים בדרך הטוב והישר, ומחנכים את בניהם ובנותיהם
25 בדרכי התומ"צ, אזי יוציא הקב"ה משם כמ"פ ששים ריבוא, וכאמור לעיל – ו"שנה עליו הכתוב
26 לעכב"²⁸⁶ – ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", ו"כספם וזהבם אתם", יצאו מן המיצר אל
27 המרחב, כפשוטו, ועם כל הפירושים.

28 וימשיכו את משיח צדקנו למטה מעשרה טפחים, שיבוא ויוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן,
29 בקרוב ממש.

30 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי".

31 אח"כ צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – פ"א), והניגון "ניע זשוריצי
32 כלפצי".

33 * * *

(274) ירמי' לא, יב.
(275) תשא לב, טז.
(276) אבות פ"ו מ"ב.
(277) אוה"ת תשא ע' ב"ב.
(278) עירובין נד, א.
(279) כתובות פד, ב. וש"נ.
(280) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 315.
(281) בא יר"ד, ט.
(282) ישעי' ס, ט.
(283) ברכות כח, א. וש"נ.
(284) "כן" דייקא, שהוא לשון של צדיקים (ראה מדרש תהלים עה"פ (א, ה) "על כן").
(285) תהלים סג, ב-ג.
(286) יומא נא, ריש ע"ב. וש"נ.

- 1 מג. ישנו ענין נוסף שחג השבועות הוא הזמן המתאים לעורר אודותיו – שיעורי חת"ת, כי²⁸⁷:
- 2 בחג השבועות "משה קיבל תורה מסיני"²⁸⁸; חג השבועות הוא יום ההילולא של דוד המלך³¹, מלכא
- 3 משיחא; והוא גם יום ההילולא של הבעש"ט⁹⁶, שענינו הפצת המעיינות חוצה, כפי שנמשך אח"כ בתורת
- 4 חסידות חב"ד (וכידוע²⁸⁹ שעיקר הענין דיפוצו מעיינותיך חוצה התחיל לאחרי פטרבורג), שתורה שבכתב
- 5 שלה הוא ספר התניא²⁹⁰, וכמרומו גם בהסכמה על ספר התניא: "וכעת ישמח ישראל כו" (הבעש"ט)²⁹¹.
- 6 ולכן, כאן המקום להזכיר אודות חיזוק והפצת שיעורי חומש – הפרשה השייכת לכל יום (יום ראשון
- 7 – מהתחלת הפרשה עד שני וכו') עם פירוש רש"י (וכיו"ב²⁹²), שיעורי תהלים – כפי שנחלקו לימי
- 8 החודש, ושיעורי תניא – כפי שנחלקו לימי השנה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר.
- 9 ויה"ר שכל אחד יקיים זאת בעצמו, ויפיץ זאת – להשתדל שגם אחרים יקיימו זאת, וענין זה יקרב
- 10 את הגאולה ע"י דוד מלכא משיחא.
- 11 [לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה – חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאור"א מ"כוס של ברכה".
- 12 לאחרי ברכה אחרונה ואמירת "ויתן לך" – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".]

בס"ד. שיחת ש"פ נשא, י"ד סיון, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- 13 א. דובר כמ"פ שיום השבת פועל על ששת ימי החול שלפניו, שמתעלים בו כו', כמ"ש בנוגע לשבת
- 14 הראשון של ימי בראשית¹: "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", היינו, שכל הענינים שנבראו בששת ימי
- 15 המעשה, נתעלו ביום השבת.
- 16 ובכן: בנוגע לימי החול שלפני השבת – ברור הדבר שמתעלים בשבת, אבל יש להסתפק בנוגע ליום
- 17 השבת שלפני ששת ימי החול, אם גם הוא עולה בשבת שלאחריו.
- 18 וטעם הדבר – דלכאורה מהי הסברא שיש עליו בשבת הב' לגבי שבת הא', שפועל בו עלי' – כי:
- 19 בששת ימי החול ישנו גם מענין יום השבת, ש"מיני מתברכין כולהו יומין"². וכיון שכל עניני ששת
- 20 ימי החול מתעלים ביום השבת, הרי מובן שגם ענין השבת שבהם (הברכה מהשבת שלפניהם) מתעלה
- 21 ביום השבת (שלאחריהם).
- 22 וכיון שכללות ענין השבת הו"ע אחד, הנה כשם שענין השבת הקשור עם ששת ימי החול (ש"מיני
- 23 מתברכין כולהו יומין") עולה בשבת שלאחריו, כמו"כ מתעלה אז גם ענין השבת שאינו קשור עם ששת
- 24 ימי החול – שהרי בשבת ישנם גם ענינים שלמעלה מזה ש"מיני מתברכין כולהו יומין", כולל גם היותו
- 25 למעלה מהשתלשלות הזמן לגמרי (כמבואר בחסידות³ הטעם שאומרים בכל שבוע: "היום יום ראשון
- 26 בשבת", אף שכבר עברו ריבוי ימים מיום ראשון דשי"ב, דכיון שבשבת יש ענין שהוא למעלה מהזמן,
- 27 אזי נפסק כל ענין השתלשלות הזמן, ולאחרי השבת מתחיל ענין הזמן מחדש), וגם ענין זה מתעלה ביום
- 28 השבת שלאחריו, כשם שמתעלה ענין השבת ש"מיני מתברכין כולהו יומין".

(291) ראה לקו"ד ח"א סא, א.

(292) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' קפז. וש"נ.

(1) בראשית ב, א.

(2) זח"ב סג, ב. פח, א.

(3) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(287) ראה גם שיחת יום ב' דהה"ש דאשתקד ס"טז (תורת

מנחם חנ"ג ע' 40 ואילך).

(288) אבות רפ"א.

(289) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(290) סה"ש תש"ב ע' 79. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע'

רסא ואילך. וש"נ.

ב. ובנוגע ליום הש"ק זה – הנה יום השבת שלפניו הי' יום ב' דחג השבועות, שגם בו אומרים "זמן מתן תורתנו", וע"פ האמור שביום השבת מתעלה גם השבת שלפניו, נמצא, שביום הש"ק זה נעשית העלי' של חג השבועות.

ובפרט שגם ימי החול של השבוע (שבודאי מתעלים ביום השבת שלאחריהם) היו שייכים לחג השבועות – להיותם ימי התשלומין של חג השבועות (דאף שזהו ענין של תשלומין בלבד שטפל לחג השבועות, הרי מזה גופא שביכלתם להשלים את חג השבועות מובן שיש להם שייכות לחג השבועות). ועוד זאת, שבין ימי השבוע הי' גם "יום טבוח" (ובשנה זו שז' סיון חל בשבת, הנה גם בארץ ישראל הי' "יום טבוח" בח' סיון⁴) – שבו היו מקריבים עולות רא"י שלא היו יכולים להקריב בחג השבועות, כדעת ב"ש, ו"בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם (ולא רק ב"ה שהיו במדריגה מיוחדת, אלא גם) והרבה מישראל נהגו כמותם"⁵, ובפרט ע"פ משנת⁴ ל"שיש לומר שההקרבה ב"יום טבוח" אינה בגדר תשלומין, אלא יום זה הוא זמן ההקרבה מלכתחילה, כדמוכח מזה שאסור בהספד ותענית מעיקר הדין, ולא רק מחמת מנהג, כשאר ימי התשלומין⁵, כך, ששייך לחג השבועות יותר משאר ימי התשלומין. ולכן, כאן המקום לסיים (או עכ"פ להמשיך) כמה ענינים שמצד איזה סיבות וטעמים לא נסתיים ביאורם בחג השבועות.

ג. ולכל לראש – בנוגע להמדובר⁶ בענין טהרת המשפחה, שיש צורך לשלול נתינת מקום לטעות בנוגע לפועל, שיש להחמיר ולהמתין י"ג ימים – שזהו היפך ההלכה והיפך המנהג⁷. ומה שנזכר בהתוועדות המספר י"ג – היתה הכוונה שצריך להמתין עד ליום הי"ג, היינו, שיהיו י"ב ימים שלמים, ולא באופן דמקצת היום ככולו.

ונזכר ענין זה (שיש צורך בימים שלמים, ולא באופן דמקצת היום ככולו) – בגלל שייכותו לחג השבועות⁸:

בנוגע לפלוגתא בין ר' יוסי לרבנן אם בששה בסיון ניתנה תורה או בשבעה בו⁹, הנה לרבנן "בה' עבוד פרישה"¹⁰, "ויש שלא פרושו אלא עם חשיכה, ומדטבלו ליל שבת ולא חשו שמא תפלטנה עוד, ש"מ דפולטת בג' טהורה, ומקצת היום .. ככולו"¹¹, ועפ"ז "אין צריך לפרוש רק ג' עונות"¹²; ולר' יוסי "בד' עבוד פרישה"¹⁰, ו"בעי לפרושי ו' עונות"¹².

וזהו יסוד מנהגנו ש"אינה מתחלת לספור ז' נקיים עד שיעברו עלי' ו' עונות שלימות", ולא באופן שמקצת היום ככולו, "ותפסוק יום ד' לעת ערב" (ו"להמתין עוד יום אחד .. דחיישינן שמא וכו'", ולכן "צריכה להמתין ה' ימים"¹³).

ואף שרבינו הזקן פוסק¹⁴ ש"בששה בסיון ניתנה התורה" (כרבנן),

– וכמשנת פעם¹⁵ שההכרח לזה הוא מזה שביום ראשון של שבועות (ששה בסיון) קורין כל הענין דמתן-תורה ("שהוא ענינו של יום שבו ניתנה התורה"¹⁶), "ומפטיר בנביא במרכבה דיחזקאל, על שם

חומרא נוהגין כר"י לדעת המג"א – הרי מחכה יותר, וק"ל. ולכאורה יש בזה סתירה מפס"ד (אדה"ז) בסתצ"ד כרבנן – להל' נדה וכו'. עיין נ"כ השו"ע רסתצ"ד.

(9) שבת פו, ב.

(10) שם פז, רע"א.

(11) פרש"י שם פז, א.

(12) רמ"א שם.

(13) שו"ע ורמ"א שם.

(14) אור"ח רסתצ"ד.

(15) ראה גם "רשימות" חוברת מה (ס"ג). אג"ק ח"א ס"ע רצא ואילך.

(16) שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

(4) ראה שיחת יום ב' דחה"ש סל"א (תורת מנחם חנו"ע' 272).

(5) שו"ע אדה"ז אור"ח סתצ"ד ס"ט. וש"נ.

(6) שם סמ"א (שם ע' 283 ואילך).

(7) ראה רמ"א יו"ד סקצ"ו ס"א (ובפסקי דינים להצ"צ שם): "וכן נוהגין במדינות אלו ואין לשנות" – "להמתין ה' ימים .. ותספור ז' נקיים", ולא כ"יש נשים שנהגו להחמיר עוד כר"י.

(8) לשלימות הענין הבא לקמן – מועתק בזה מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א על השאלה בנוגע להמדובר בשיחת יום ב' דחה"ש, וז"ל:

השייכות (דענין זה) לחג השבועות – חשבון הימים (ואם זהו י"ב או י"ג בפולטת כר') כמובן יש לו קשור לענין העונות – לפלוגתת ר"י ורבנן, דמה שלר"י י"ב – ה"ז לרבנן יותר. וכיון דרק

- 1 שנגלה הקב"ה בסיני ברבוא רבבות אלפי שנאן¹⁶, משא"כ ביום שני (שבעה בסיון), שבהפטרה נזכר
2 הענין דמ"ת רק ברמז, ובקרה"ת לא נזכר כלל.
- 3 ועוד ראי' פשוטה יותר, מזה שבארץ ישראל חוגגים שבועות רק בששה בסיון, ואומרים "זמן מתן
4 תורתנו" —
- 5 מ"מ קיי"ל דבעי לפרושי ו' עונות (כר' יוסי) — לחומר¹⁷.
- 6 ד. הביאור בדיוק לשון רבינו הזקן שביום טבוח "היו מקריבין עולות ראי' שלא היו יכולין להקריב
7 ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש כו", ולא הזכיר שלמי חגיגה — נכלל בלקו"ש חכ"ח
8 ע' 25 הערה 16.
- 9 ה. כמו"כ שאלו על המדובר¹⁸ אודות הטעם לקריאת מגילת רות בחג השבועות, כיון שבסופה מסופר
10 אודות לידת דוד, ורוד נולד בעצרת (כמובן מזה שמת בעצרת, והרי הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים
11 מיום ליום) — הרי בשו"ע רבינו הזקן¹⁹ הובא ש"נוהגין לקרות מגילת רות בשבועות שהוא זמן מתן
12 תורה, כדי ללמוד שלא נתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני, כמו שהי' לרות כשנתגירה", ואינו מביא
13 הטעם דלידת דוד?
- 14 אך מובן שרבינו הזקן אינו מביא בשו"ע את כל הטעמים, אלא רק מה שנוגע להלכה בפועל, ולכן
15 הביא כאן טעם שיש בו "כדי ללמוד שלא נתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני", שזהו ענין שנוגע לפועל.
16 ויש להוסיף, שרבינו הזקן אינו יכול להסתפק בטעם דלידת דוד, כי, מצד טעם זה בלבד יש מקום
17 להנהיג קריאת מגילת רות בחג הפסח, ושיר השירים בחג השבועות:
- 18 כותב רבינו הזקן בשו"ע²⁰: "נוהגין לקרות מגילת שיר השירים בשבת שחל בחול המועד של פסח
19 לפי שיש בה מענין יציאת מצרים". ולכאורה, גם בחג השבועות מתאים לקרות שיר השירים, לפי שיש
20 בה יותר מענין חתן וכלה כו', ששייך להשידוך והחתונה של בני"ע עם הקב"ה, כמארז²¹ ל"ביום חתונתו
21 זה מתן תורה".
- 22 וכמו"כ מתאים לקרוא מגילת רות גם בחג הפסח²² — שהרי מסופר שם אודות "תחלת קציר
23 שעורים"²³, ופירש רש"י: "בקצירת העומר הכתוב מדבר", שהוא בחודש ניסן, בזמן יצי"מ.
- 24 ואילו בנוגע לקריאת מגילת רות בחג השבועות — הרי:
25 (א) הסיפור אודות לידת דוד הוא רק בסיום מגילת רות.
- 26 (ב) בנוגע למיתת דוד יש פלוגתא — כמובא בתוס' במסכת חגיגה²⁴ שבירושלמי²⁵ איתא ש"דוד מת
27 בעצרת", ואילו בבבלי, "משמע בשבת בפרק במה מדליקין²⁶ דבשבת נפטר דוד" (והרי עצרת אינו חל
28 בשבת), ומסיק, "ושמא התם לית לי' הכי אלא פליג אהא".
- 29 (ג) איתא בחסד לאברהם²⁷ (ספר שהובא בדרושי הצ"צ²⁸) על הפסוק²⁹ "תמוך אשורי במעגלותיך בל
30 נמוטו פעמי", שחי דוד ע' שנה וחצי יום, וע"פ החשבון דשנת החמה הי' צריך לחיות עוד ל"ב יום,
31 וזהו "בל נמוטו פעמי, ר"ל ב"ל יום נמוטו פעמי, שנפטר קודם זמנו ל"ב ימים". ועפ"ז, אין ראי' שנולד

(25) ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג.

(26) ל, סע"א.

(27) מעין ד נהר נח.

(28) הגהות הצ"צ בלקו"ת ויקרא בהוספות נד, ב. ואתחנן ה,

סע"ד. יהל אור ע' עג. ביאור"ז פ' אחרי ע' שנו. אוה"ת לך לך

(כרך ז) תתשפא, א. שמות ע' יז. מטות ע' א"ש. תבוא ע' תתרג.

נ"ך ע' תק. שה"ש (כרך ב) ע' תשנא. ועוד. וראה גם ס' "מעשה

חשב" (ברוקלין, תשע"ה) פ"ג (ע' 82 ואילך).

(29) תהלים יז, ה.

(17) מג"א או"ח רסתצ"ד.

(18) שם ס"ד (תורת מנחם חנ"ו ע' 248). וש"נ.

(19) שם ס"ג. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ו ס"ד

ואילך (תורת מנחם חמ"ו ע' 36 ואילך).

(20) סת"צ ס"ד.

(21) תענית כו, ב (במשנה).

(22) ברשימה נוספת נזכר אודות הגיור של רות בשייכות לחג

הפסח, שבו הי' גיור בניי.

(23) רות א, כב.

(24) יז, א (ד"ה אף).

1 בעצרת, מצד זה שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, שהרי הוצרך לחיות משך זמן ארוך
2 יותר.

3 וא"כ, מוטב הי' לכאורה לקרות מגילת רות בחג הפסח, ושיר השירים בעצרת.
4 ולכן מביא רבינו הזקן הטעם לקריאת מגילת רות בעצרת, "כדי ללמוד שלא נתנה תורה אלא ע"י
5 יסורין ועוני, כמו שהי' לרות כו" (ובמילא קורין שיר השירים בחג הפסח).
6 ו. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): עד כאן – בקיצור בנוגע לענינים שדובר אודותם בחג השבועות.
7 והנקודה העיקרית – שלאחרי חג השבועות צריך כל אחד להמשיך ולקיים בפועל מה שקיבל על
8 עצמו בחג השבועות:

9 כיון שעיקר ענינו של חג השבועות הוא מתן תורה, שזוהי הנתינה מלמעלה, הרי בשעת מעשה לא
10 שייך להמשיך את הענינים בפועל. וכמשל התלמיד שמקבל מרבו, שבשעת מעשה אינו שייך לענין
11 ההשפעה, אפילו לא השפעה לעצמו, ד"אידי דטריד למבלע לא פליט"ו³⁰. ורק לאחרי מתן תורה, מתחילה
12 קבלת התורה באופן שתומשך בפנימיות כו'. וענין זה נעשה בימי התשלומין, ובפרט ביום הש"ק, שבו
13 נעשית העלי' של חג השבועות (כנ"ל), נוסף לכך ששבת בכלל קשור עם מ"ת, כמבואר במ"א³¹.
14 ומובן שלא די בהחלטות והבטחות בלבד, אלא שיומשך בפועל ממש; לא לומר אני את שלי עשיתי,
15 אלא פשוט להתייגע בלימוד התורה, נגלה וחסידות, בתוספת התמדה כו', ואין נקי, כמבואר בהל' ת"ת³²
16 שלימוד התורה הוא חיוב על כל אחד, הן בריא והן כו'.

17 ועי"ז נעשים "כלי" לקבל ברכתו של הקב"ה, כמ"ש³³ "אם בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה",
18 אזי "ונתתי גשמיכם בעתם", וכל הברכות המנויות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"³⁴.
19 ויה"ר שתהי' שנת אורה ושנת ברכה ושנת תורה, ועד לשנת גאולה, שאז "תרבה הדעה והחכמה
20 והאמת" (כלשון הרמב"ם³⁵), ולאח"ז יקויים היעוד³⁶ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים",
21 בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

22 * * *

23 ז. דובר כמ"פ³⁷ בנוגע לענינים הקשורים עם ימי השבוע והענינים הקשורים עם ימי החודש, שאע"פ
24 שהם ב' ענינים שונים, וכפי שרואים שקביעותם אינה תמיד באותו אופן, מ"מ, ענין הקשור עם ימי
25 החודש מוסיף גם בענינים הקשורים עם ימי השבוע.

26 ובנדו"ד, הקביעות של יום הש"ק זה בימי החודש היא – בי"ד סיון, שבו התחיל המאסר של כ"ק
27 מו"ח אדמו"ר, כפי שכותב ברשימת המאסר³⁸ שמאורע זה התחיל "אחרי חצות לילה ביום ג' . . י"ד
28 בחודש סיון, אור ליום ד' . . ט"ו בחודש סיון".

29 ח. ובהקדם הביאור בציון התאריך יום ג' י"ד סיון – דלכאורה, ע"פ תורה, הזמן משקיעת החמה
30 ועאכו"כ מצאת הכוכבים נחשב ליום שלאחריו, וא"כ, שייך מאורע זה ליום ד' ט"ו סיון, ולא ליום ג'
31 י"ד סיון! ?

32 ולהעיר, שאפילו בנוגע למוצאי שבת ששייך ליום השבת – הרי זה רק עד חצות לילה, אבל הזמן
33 שלאחרי חצות לילה שייך כבר ליום ראשון, בנוגע לאמירת תחנון וכו'³⁹. ועד"ז בנוגע לקדשים שבהם

(36) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(37) ראה גם שיחת ש"פ שמיני בתחלתה (תורת מנחם חנ"ו ע' 157). וש"נ.

(38) סה"ש תרפ"ז ע' 179. וש"נ.

(39) ראה שע"ת או"ח ס"ש. וראה גם אג"ק חי"ד ס"ע רצו.

וש"נ.

(30) ע"פ ל' חז"ל – חולין ח, ב.

(31) ראה תו"א יתרו ע, ג. תורת לוי"צ על מס' תענית ע' ג. ועוד.

(32) רמב"ם – פ"א ה"ח. ואדה"ז – פ"ג ה"ד.

(33) ר"פ בחוקתי ובתו"כ ופרש"י.

(34) שם, יג.

(35) הל' תשובה ספ"ט.

1 ה"לילה הולך אחר היום"40, הנה ע"פ תקנת חכמים הרי זה רק עד חצות לילה41. ואילו בנדו"ד, לא
 2 מדובר אודות יום השבת (אלא יום ג'), ולא בנוגע לקדשים, ואעפ"כ, למרות שהמאורע אירע לאחרי
 3 חצות לילה, מודגשת שייכותו ליום שלפניו!

4 ויש לומר הביאור בזה – דכיון שמאורע זה שייך גם לאומות העולם, שאצלם הלילה הולך אחר היום,
 5 כמו לפני מ"ת, לכן נזכר גם היותו יום ג' י"ד סיון.

6 [וע"ד שמצינו בנוגע לשקו"ט בענין קיימו האבות את כל התורה עד שלא ניתנה42, דלכאורה43, בנוגע
 7 לשמירת שבת הרי זו חומרא דאתי לידי קולא, כיון שע"פ דין אסור להם לשמור שבת, מצד הציווי ד"יום
 8 ולילה לא ישבותו"44, ועד שבן נח "ששבת חייב מיתה"45 – ומהתירוצים על זה46, ששמרו ליל שבת
 9 ויום שבת, ולא מוצאי שבת, וממה-נפשך: אם דינם כישראל – הרי שמרו שבת, ואם דינם כבני-נח –
 10 כיון שלא שמרו מוצאי שבת, נמצא שלא שמרו שבת, כיון שאצל ב"נ הלילה הולך אחר היום. ולהעיר,
 11 שיש על זה כמה קושיות, אך אין כאן מקומו].

12 ונוסף לזה: בדרך כלל סגורים המשרדים הרשמיים בשעות הערב (ובפרט כפי שהי' נהוג שם), כך,
 13 שבודאי נחתמה הגזירה על ידם מבעוד יום, ולכן כתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שמאורע זה שייך ליום י"ד
 14 סיון.

15 ובפנימיות הענינים:

16 יום ג' הוא יום שהוכפל בו כי טוב47, "טוב לשמים וטוב לבריות"48, שזהו טוב הנראה והנגלה.
 17 וכיון שרשימה הנ"ל נכתבה בשנה ההיא עוד באמצע הענין49, דייק כ"ק מו"ח אדמו"ר לציין שזהו
 18 יום ג', כדי לפסוק שבהתאם להתחלה ביום ג' שהוכפל בו כי טוב, תהי' גם התוצאה באופן של טוב
 19 הנראה והנגלה – כפי שאכן הי' בפועל באופן שכולם ראו בעיני בשר.

20 ט. וכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"50, הנה בי"ד סיון בכל שנה צ"ל לא רק "נזכרים", אלא
 21 גם "נעשים"51, וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג לומר52, שצריכים לצייר את המעמד ומצב שבו עמדו
 22 באותו זמן וכו'.

23 ובכן: נמצאים בהתוועדות זו (ועד"ז בהתוועדויות נוספות) כאלו שזוכרים את המעמד ומצב שהי'
 24 אז – שלא היו מושקעים בעניני עוה"ז, ומכ"ש שלא היתה שביעות רצון מעצמו כו'.

25 גם אז לא היו בדרגא ש"לבי חלל בקרבי"53, כמ"ש בדוד, ש"אין לו יצה"ר כי הרגו בתענית"54,
 26 ועאכו"כ לא כמ"ש באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך"55, שהפך את היצה"ר לטוב56; אבל היו
 27 במעמד ומצב נעלה הרבה יותר ("א סאך שענער") מהמעמד ומצב שבו נמצאים עכשיו.

28 כשהיו שם, היו מוכנים למס"נ בפועל, ואפילו לא עשו מזה "פאראד"... כל אחד הרגיש ש"בתוך
 29 עמי אנכי יושבת"57, וכיון שהמצב שם חייב מס"נ בפועל, הי' בפשיטות, שצריך לעשות הכל, עד למס"נ
 30 בפועל! אלא מאי, זוהי מסירת נפש בפועל – מה בכך ("וואָס איז דער געוואַלד")?!... ולא הי' מזה
 31 הרגש של שביעות רצון, לבקש בשביל זה כבוד, עלי' לתורה וכו'.

(40) חולין פג, סע"א. וש"נ.
 (41) ברכות בתחלתה.
 (42) יומא כח, ב. וש"נ.
 (43) ראה בארוכה פרשת דרכים בתחלתו.
 (44) נח ח, כב.
 (45) סנהדרין נח, סע"ב. רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ט.
 (46) בעל ההפלאה, בספרו פנים יפות פ' נח עה"פ, ובספרו
 המקנה עמ"ס קידושין לז, ב.
 (47) ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.
 (48) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.
 (49) ראה גם תורת מנחם חמ"ז ס"ע 179.
 (50) אסתר ט, כח.
 (51) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד
 (להחיד"א) פכ"ט.
 (52) ראה – לדוגמא – אג"ק שלו ח"ה ריש ע' צח. ועוד.
 (53) תהלים קט, כב.
 (54) תניא פ"א (ה, ב).
 (55) נחמ"י ט, ח.
 (56) ראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה. סוטה פ"ה ה"ה.
 (57) מלכים-ב ד, יג.

1 ואילו היום – כל ענין של קטנות נחשב כבר למס"נ, ולכן לא יעשה דבר יותר מכפי טבעו ורגילותו,
 2 ובפרט כשמדובר אודות נסיעה לשליחות, הרי זה מס"נ ממש! ...

3 ולאידך גיסא, כל דבר קטן שעושה – מסתפק בכך, ובגלל זה חסיד, חכם ורבי יתקרי', ויש לו מזה
 4 שביעות רצון, כיון שעושה חשבון בעצמו שכיון שכולם מרוצים ממנו, וגם הקב"ה ו"מתיבתא דרקייע"
 5 מרוצים ממנו, צריך גם הוא להיות מרוצה עם עצמו, שהרי בודאי לא ילך נגד הקב"ה! ...

6 ובשביל המעט שעושה, דורש שיעניקו לו כבוד – "כבדני נא נגד זקני עמי"⁵⁸, ולדוגמא: כשמדברים
 7 עם עשר אנשים – מוכרח הוא להיות האחד-עשר! ... אבל, מה יש לדבר אתך? ! – סע גם אתה לשליחות;
 8 כפה את עצמך ללמוד יותר מהטבע והרגילות, ואז יהי' מה לדבר אתך (לא רק דיבור בעלמא כדי לשלול
 9 את מחשבתך שמרחקים אותך כו').

10 אבל לפועל טוען הוא, שנסיעה לשליחות מיועדת לבחורי הישיבה, או שמסתפק במה שעשה
 11 מהבר-מצוה עד החתונה, או אפילו עשר-עשרים שנה לאחרי החתונה, ועכשיו כבר לא צריך לעשות
 12 מאומה, וחושב שבגלל מה שעשה בעבר, הנה גם היום הוא כדבעי למהוי – היפך המבואר בתניא⁵⁹
 13 בנוגע לבינוני, ש"הרע . . בחלל השמאלי . . נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתי'
 14 ושאר עניני עוה"ז".

15 ובכן: ישווה כל אחד מעמדו ומצבו עתה לגבי מעמדו ומצבו כפי שהי' אז, ויתבונן בכך שהקב"ה
 16 הוציא אותו מן המיצר אל המרחב, ו"חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים"⁶⁰, והרי
 17 מדובר אודות "מצרים" שלך... וא"כ, עליך להיות באותו מעמד ומצב כמו אז⁶¹, ובודאי לא גם וחומרי! ...

18 עליך להתבונן היכן הי' מונח אז התענוג שלך, הרצון, חכמה בינה ודעת, אהבה ויראה, והיכן הם
 19 מונחים היום! – אז, עמדו במס"נ, בה בשעה שלא הי' עבור ההוצאה על דברים המוכרחים; ואילו היום,
 20 מושקעים בעניני עוה"ז, ומבלבלים לעצמם את הראש להשיג כסף (או לשלם את החובות...) עבור ענינים
 21 שאינם הכרח אלא מותרות (שהרי עבור ענינים הכרחיים, אין צורך לדאוג, ב"ה, כשנמצאים בארה"ב,
 22 ולכן דואגים עבור עניני מותרות), ועד שחושבים על זה גם בעיצומו של יום השבת!
 23 והגע עצמך:

24 עוד בימים ההם אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶² בשם אביו, ש"בעל-הבית'שע הנחות" הם דבר המאוס.
 25 אך מה הי' נקרא אז "בעל-הבית'שע הנחות" – שלמדו אמנם "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"⁶³,
 26 והלימוד הי' באופן ד"פרק", כהפירוש בזה⁶⁴ שהלימוד חודר בו ("עס נעמט אים פאנאנדער"), כך,
 27 שלמרות היותו רק בשחרית ובערבית, הרי זה פעל עליו שינוי על כל היום, אלא החסרון הוא, שהסתפק
 28 בכך והי' שבע רצון מזה;

29 אבל לא דובר כלל אודות כאלו שמושקעים בענינים גשמיים וחומריים, ועוד מרוצים מעצמם! ...

30 י. ישנם הטוענים, שאפילו אצל דוד המלך⁶⁵ הי' חילוק בין המעמד ומצב בהיותו "בארץ צי' ועיף",
 31 למעמד ומצב שלאח"ז שעליו אמר "כן בקודש חזיתך"⁶⁶, "הלואי בקודש חזיתך"⁶⁷. וא"כ, מה רוצים
 32 מהם? ...!

33 אבל, החילוק הוא – שרוד המלך התפלל וביקש על זה, ואילו הוא – לא איכפת לו; הוא מרוצה
 34 מעצמו וחושב שנמצא במעמד ומצב טוב! ...

(58) שמואל-א טו, ל.

(59) פי"ג.

(60) פסחים קטז, ב (במשנה). תניא רפמ"ז.

(61) חסר קצת (המו"ז).

(62) ראה גם תורת מנחם – שימת היומן ע' רסו. וש"נ.

(63) מנחות צט, ב.

(64) ראה תורת מנחם חל"ז ס"ע 198. חנ"ו ע' 36. וש"נ.

(65) ברשימה נוספת, שנזכר גם מעלת דוד להיותו דור הי"ד

(שמו"ר פט"ו, כו), ששייך להעילוי ד"קיימא סיהרא

באשלמותא", שהרי מילוי ושלמות הלבנה הוא "חצי כ"ט י"ב

תשצ"ג" (ב"י או"ח סתכ"ו), שהוא בין י"ד לט"ו.

(66) תהלים סג, ב"ג.

(67) ראה כש"ט בהוספות ס"ד. וש"נ.

1 וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁸ אודות פלוני שהי' בקרעמענטשוק במרתף חשוך כו', ואמרו לו,
 2 שכאשר יהי' שם משך זמן, יראה שזה מואר, והשיב, שזוהי הבעי' ("דאָס איז דער אומגליק"), ש"שמים
 3 חושך לאור"⁶⁹, היינו, שמתרגלים כ"כ עד שלא שמים לב שזהו חושך! ...
 4 יא. ובנוגע לפועל:

5 כיון ש"הימים האלה נזכרים", הרי זה צריך להיות באופן ש"נעשים" – לערוך חשבון ולראות את
 6 החילוק בין המעמד ומצב אז למעמד ומצב היום, וכתוצאה מזה יהי' שינוי בפועל.

7 ואז יומשכו כל הברכות מלמעלה בנוגע לבני חיי ומזוני, שבשביל זה צריכים רק לעשות "כלי".
 8 ועבודה זו צריכה להיות מתוך חיות מחודשת ומתוך שמחה.

9 ובפרט כשמתבוננים בכך שהעבר הי' כדבעי, ולעתיד לבוא, כשיקויים היעוד⁷⁰ "ולא יכנף עוד מוריך",
 10 בודאי יהי' טוב, ונשאר רק רגע קטן בינתיים, "ברגע קטן עזבתיך"⁷¹, וא"כ, הרי זה ע"ד הענין ד"לבוד"⁷²,
 11 והיינו, שכאשר יש אור מכאן ואור מכאן, הרי זה מבטל את החומר שבינתיים, ונעשה הכל מזוכך
 12 לגמרי.

13 וכך הולכים מתוך שמחה וריקוד אל הגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

14 * * *

15 יב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כל העוסק בתורה לשמה וכו'.

16 * * *

17 יג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷³ "וכל תרומה וגו'"⁷⁴, "אמר רבי ישמעאל, וכי תרומה מקריבין
 18 לכהן, והלא הוא המחזור אחרי' לבית הגרנות, ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן, אלו הבכורים, שנאמר בהם⁷⁵
 19 תביא בית ה' אלקיך, ואיני יודע מה יעשה בהם, ת"ל לכהן לו יהי', בא הכתוב ולימד על הבכורים שיהיו
 20 נתנין לכהן",

21 – דממ"ש "וכל תרומה", בוא"ו המוסיף, מסתבר שכתוב זה בא בהמשך למ"ש לפנ"ז אודות גזל
 22 הגר⁷⁶, בגלל השייכות המיוחדת⁷⁷ של תרומה לגזל הגר – ששניהם אינם שייכים מלכתחילה לכהן⁷⁸, אלא
 23 הנתינה לכהן היא רק לאחרי שהבעלים נותנים אותם לה'.

24 אבל כיון שנאמר "אשר יקריבו לכהן", ואילו בתרומה, הכהן "הוא המחזור אחרי' לבית הגרנות"⁷⁹ –
 25 אין לפרש שקאי על תרומה⁸⁰, אלא "אלו הבכורים שנאמר בהם תביא בית ה' אלקיך".

(ד').

68) הטעם שרש"י מוסיף "לבית הגרנות" – כי (נוסף לכך
 69) ישע"ה, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).
 70) שם ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).
 71) שם נד, ז.
 72) ראה גם תורת מנחם חמ"ח ע' 375. וש"נ.
 73) פירשתנו ה, ט.
 74) בהמשך להמדובר במאמר (פ"ב) (תורת מנחם חמ"ו ע' 288 ואילך) בנוגע לענין התרומה.

75) משפטים כג, יט. תשא לד, כו.
 76) שם, ו"ח ובפרש"י.
 77) כמובן מזה שאפילו בשתי פרשיות מבאר רש"י סמיכות
 הפרשיות (כבפרשתנו ה, יב: "מה כתוב למעלה מן הענין כו",
 ו, ב: "למה נסמכה כו"), ועאכ"כ בפרשה אחת.
 78) כמו בכור שקדושתו היא מיד כשנולד, אלא שיש לומר
 זאת גם בפה (ערכין כט, סע"א. וש"נ. רמב"ם הל' בכורות פ"א

68) ראה גם תורת מנחם חמ"ו ע' 185. וש"נ.

69) ישע"ה, כ.

70) שם ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

71) שם נד, ז.

72) ראה גם תורת מנחם חמ"ח ע' 375. וש"נ.

73) פירשתנו ה, ט.

74) בהמשך להמדובר במאמר (פ"ב) (תורת מנחם חמ"ו ע' 288 ואילך) בנוגע לענין התרומה.

75) משפטים כג, יט. תשא לד, כו.

76) שם, ו"ח ובפרש"י.

77) כמובן מזה שאפילו בשתי פרשיות מבאר רש"י סמיכות

הפרשיות (כבפרשתנו ה, יב: "מה כתוב למעלה מן הענין כו",

ו, ב: "למה נסמכה כו"), ועאכ"כ בפרשה אחת.

78) כמו בכור שקדושתו היא מיד כשנולד, אלא שיש לומר

זאת גם בפה (ערכין כט, סע"א. וש"נ. רמב"ם הל' בכורות פ"א

1 והטעם שהכתוב מפרט בכורים בפ"ע – (לא בגלל השייכות לגזל הגר, אלא) בגלל שמהפסוק "תביא
2 גוי" עדיין "איני יודע מה יעשה בהם, ת"ל לכהן לו יהי" (היינו, ש"לו יהי" קאי על הכהן⁸¹, ואין לפרש
3 שקאי על הבעלים, שתהי' להם טובת הנאה לתתם לאיזה כהן שירצו (בניגוד לגזל הגר שניתן "לכהן
4 שבאותו משמר"⁸²) – דכיון שצריך להביאם "בית ה' אלקיך", הרי מובן שצריך ליתנם לכהן שנמצא אז
5 בביהמ"ק), בא הכתוב ולימד על הביכורים שיהיו נתנין לכהן" (היינו, שלא די בהבאתם אל הכהן, לצורך
6 תנופה וכיו"ב, אלא הם שייכים אליו).

7 ובעל המאמר הוא ר' ישמעאל, שסובר ש"כללות נאמרו בסיני ופרטות באוהל מועד"⁸³, ולכן בפ'
8 משפטים ותשא⁸⁴ שנאמרו בסיני, נאמר רק הכלל: "תביא גוי", ובפ' נשא שנאמרה באוהל מועד, נאמרו
9 הפרטים: "יקריבו לכהן לו יהי" –

10 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁸⁵ בלקו"ש ח"ח ע' 29 ואילך.

11 יד. וההוראה מזה:

12 בבואנו זה עתה ממתן-תורה, תובעים מכל אחד ללמוד תורה בהתמדה ולקיים מצוות בהידור, כולל
13 גם הציווי⁸⁶ "ואהבת לרעך כמוך", שלכן צריך לפעול גם על הזולת, החל ממשפחתו, שכונתו וכו', ועד
14 לכל העולם כולו, וכמאמר הבעש"ט (שנאמר כמ"פ ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר)⁸⁷ שאהבת ישראל צ"ל אפילו
15 כלפי יהודי שמעולם לא ראהו ולא שמע אודותיו כו'. וא"כ, יכול יהודי לטעון: כיצד יכולים לדרוש
16 ממנו כל זה, בה בשעה שהוא בעצמו קיבל זה עתה את התורה!?

17 ועל זה אומרים לו, שר' ישמעאל – שסובר שצ"ל "הנהגה בהן מנהג דרך ארץ"⁸⁸, ועל זה אמרו⁸⁸
18 "הרבה עשו כר' ישמעאל ועלתה בידן" (ולא כמו אלו שעשו "כר"ש ולא עלתה בידן") – סובר ש"כללות
19 נאמרו בסיני ופרטות באוהל מועד", כך, שלכל לראש באים ה"כללים" (אבל יחד עם ה"דקדוקים"), ורק
20 לאח"ז באים הפרטים, ולא כולם בבת אחת, אלא בסדר והדרגה.

21 וכמדובר בחג השבועות⁸⁹, שכך הי' גם במ"ת, כדאיאת במדרש⁹⁰: "הבחורים לפי כחן והזקנים לפי
22 כחן והקטנים לפי כחן", והיינו, שלא תובעים יותר מכפי כחו של כל אחד.

23 טו. המשך ה"יינה של תורה", בנוגע לנתינת ה"ראשית" והמובחר להקב"ה⁹¹, שכאשר "איני יודע
24 מה יעשה בהם", אם ליתן לגמרי לצדקה או ליקח חלק לצרכיו, הנה לכל לראש "תביא בית ה' אלקיך",

81 ומ"ש רש"י לפניו "ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן", היינו,

82 שתיבת "לכהן" קאי אלפניו, ולא אלאחריו ("לכהן לו יהי") –

83 חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

84 וכבר נתבאר פעם החידוש שבפ' תשא לגבי מש"נ בפ'

85 משפטים (ראה תורת מנחם חנ"ב ע' 196 ואילך).

86 בשילוב ההמשך בשיחת ש"פ בהעלותך.

87 קדושים יט, יח.

88 ראה כתר שם טוב בהוספות סקל"ג. וש"נ (נעתק ב"היום

89 יום" טו כסלו. וראה גם ש ג אדר א).

90 ברכות לה, ב.

91 בר"ה וידבר אלקים גוי פ"ב (תורת מנחם חנ"ו ע' 235).

92 שמו"ר רפכ"ט.

93 ובפרט כשמזדמן לו ריוח שלא כדרך הרגיל – כפי

94 שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תרצ"ז ע' 212. וש"נ) אודות

95 אחד מחסידיו רבינו הזקן (בהזכירו את שמו), שכאשר נזדמן לו

96 ריוח שלא כדרך הרגיל, מיד עלה בדעתו שכנראה הגיע לביתו

97 "משולח" מרבינו הזקן עבור ענין של צדקה שלא כדרך הרגיל,

98 ובשביל זה הזמין לו הקב"ה ריוח זה.

81 ומ"ש רש"י לפניו "ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן", היינו,

82 שתיבת "לכהן" קאי אלפניו, ולא אלאחריו ("לכהן לו יהי") –

83 חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

84 וכבר נתבאר פעם החידוש שבפ' תשא לגבי מש"נ בפ'

85 משפטים (ראה תורת מנחם חנ"ב ע' 196 ואילך).

86 בשילוב ההמשך בשיחת ש"פ בהעלותך.

87 קדושים יט, יח.

88 ראה כתר שם טוב בהוספות סקל"ג. וש"נ (נעתק ב"היום

89 יום" טו כסלו. וראה גם ש ג אדר א).

90 ברכות לה, ב.

91 בר"ה וידבר אלקים גוי פ"ב (תורת מנחם חנ"ו ע' 235).

92 שמו"ר רפכ"ט.

93 ובפרט כשמזדמן לו ריוח שלא כדרך הרגיל – כפי

94 שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תרצ"ז ע' 212. וש"נ) אודות

95 אחד מחסידיו רבינו הזקן (בהזכירו את שמו), שכאשר נזדמן לו

96 ריוח שלא כדרך הרגיל, מיד עלה בדעתו שכנראה הגיע לביתו

97 "משולח" מרבינו הזקן עבור ענין של צדקה שלא כדרך הרגיל,

98 ובשביל זה הזמין לו הקב"ה ריוח זה.

(* וחוו טעם שינויי הלשונות בפסוקים אלו – "לכהן" (פסוק ח'), "לכהן לו יהי" (פסוק ט'), ו"לו יהיו" (פסוק י') "לכהן" בלבד – כהן שבאותו משמר, ללא טובת הנאה לבעלים; "לכהן לו יהי" – נתינת לכהן באופן שטובת הנאה לבעלים; ו"לו יהיו" (ולא נזכר כהן) – טובת הנאה לבעלים במתנות לוי.

1 ואז ידע כבר ש"נתינתין לכהן". וע"י הנהגה כזו נותן הקב"ה כל הברכות⁹² – נכלל בשיחה הנ"ל שהוגהה
2 ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

3 * * *

4 טז. כנהוג בזמן האחרון, ובהמשך להמוזכר לעיל (במאמר⁹³) בנוגע לענין התשובה – יתבאר עתה
5 ענין באגרת התשובה פרק ד' (שבו אוחזים), אודותיו דובר גם בהתוועדות שלפנ"ז⁹⁴, אלא שעדיין נשאר
6 כמה ענינים שאינם מובנים⁹⁵:

7 במ"ש⁹⁶ רבינו הזקן ש"נקראו המלאכים בשם אלקים .. לפי שיניקת חיותם היא מבחי' חיצונית ..
8 ושם אלקים הוא בחי' חיצונית לגבי שם הוי"ו – אינו מוכן: מה נוגע לבאר באגרת התשובה הטעם
9 שמלאכים נקראים בשם אלקים – מה נוגע ענין זה לביאור ענין התשובה?

10 הענין שמלאכים הם מבחי' חיצונית החיות נזכר כאן רק בדרך אגב – בכדי לבאר עי"ז מעלת
11 הנשמות על כל הנבראים, אפילו מלאכים, שכולם נמשכים מחיצונית החיות, ואילו נשמות נמשכים
12 מפנימיות החיות (וענין זה שנשמות נמשכים מפנימיות החיות נוגע לביאור ענין התשובה, כדלקמן פ"ה
13 ואילך); וא"כ, בגלל שנזכר כאן בדרך אגב שמלאכים נמשכים מחיצונית החיות, אין מקום שיתבאר
14 כאן גם הטעם שמלאכים נקראו בשם אלקים (שמתבאר עפ"ז שנמשכים מחיצונית החיות).

15 ויתירה מזה:

16 אם כל הנבראים שנמשכים מחיצונית החיות היו נקראים בשם אלקים (ונשמות שנמשכים מפנימיות
17 החיות היו נקראים בשם הוי"ו), הי' אפשר לומר (עכ"פ בדוחק) שכיון ששמו של כל נברא (אלקים או
18 הוי"ו) קשור ותלוי בבחי' חיותו, הנה כשמבאר חילוק החיות בין נשמות לשאר הנבראים, מזכיר כבר גם
19 החילוק בין שמותיהם;

20 אבל האמת היא, ששאר הנבראים (אפילו "צבא השמים", שאודותם מדבר בפירוש באגה"ת כאן), אף
21 שגם הם נמשכים משם אלקים שהוא בחי' חיצונית החיות, אינם נקראים בשם אלקים (וכן נשמות
22 (למטה), אף שנמשכים מפנימיות החיות, אינם נקראים בשם הוי"ו, כמשנת"ל⁹⁷).

23 ואע"פ שכל נברא נקרא בשם הקשור עם האותיות שמהם נמשכת חיותו, כמו השם "אבן" שמורה
24 שחיותו משם ב"ן⁹⁸, מ"מ, לא נקראים הנבראים בשם "אלקים" (ונשמות למטה – בשם הוי"ו) שהוא
25 משמותיו של הקב"ה.

26 ונמצא, שזה שמלאכים נקראים בשם אלקים, אינו רק בגלל שחיותם נמשכת משם אלקים (בחי'
27 חיצונית), אלא גם לפי שהחיות דשם אלקים שמחי' אותם נמצא בהם באופן דקריאה – בגילוי.

28 [ואע"פ שגם בצבא השמים יש אלקות בגלוי (כמשנת"ל⁹⁹) – הרי זה רק באופן שמציאותם מורה על
29 אלקות; כשוראים את צבא השמים – דברים נפלאים ושמשתחווים כו' בגלוי, רואים מיד שנבראו מכה
30 נפלא ביותר, ושיש מציאות שבטלים אליו, אבל אין זה באופן שבהם גופא נמצא הכח האלקי בגילוי;
31 משא"כ מלאכים – כיון שבהם גופא האלקות הוא בגילוי, שלכן עומדים בביטול לאלקות ומוכנים תמיד
32 לקיים שליחותו של הקב"ה (שלכן נקראים תמיד בשם "מלאכים", גם שלא בשעת שליחותם), לכן נקראים
33 בשם אלקים].

34 וא"כ אינו מוכן: מה נוגע כאן באגה"ת לבאר מעלת המלאכים, ש(חיצונית) החיות שממנה נמשכים
35 היא בגילוי בהם?

(באידית), ונדפס בהוספות ללקו"ש חל"ט ע' 213 ואילך
(במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל).

97 שיחת ש"פ במדבר ס"ג (תורת מנחם חנ"ו ס"ע 202
ואילך).

98 כדלעיל ח"ב פ"א. פ"ז.

99 שיחה הנ"ל סט"ו (שם ריש ע' 204).

92 ראה לקמן סכ"ד.

93 פ"ג (תורת מנחם חנ"ו ס"ע 289 ואילך).

94 שיחת ש"פ במדבר ס"א ואילך (שם ע' 201 ואילך).

95 בהבא לקמן – נכלל גם המשך הביאור בשיחת ש"פ

בהעלותך.

96 מכאן עד סוסכ"ג – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א

יז. והביאור בזה:

לפני הפיסקא "ולכן נקראו המלאכים כו", מדובר אודות "נשמת האדם שנמשכה תחלה מבחי' פנימיות החיות .. ואח"כ ירדה .. ע"י בחי' האותיות שבמאמר נעשה אדם".

ולפי זה נשאלת השאלה:

גם התהוות כל הנבראים היא משם הוי', כפי שמבאר בשעהיוה"א¹⁰⁰ ש"שם הוי' פירושו שמהוה את הכל מאין ליש" (והתהוות הבריאה כולה משם הוי' הו"ע תמיד, כמבואר שם ש"היו"ד משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד), אלא שלאח"ז הרי זה צריך לעבור ע"י שם אלקים שהוא מגין לשם הוי' (כמבואר שם). וא"כ אינו מובן, מהו סו"ס ה"הפרש עצום מאד" בין נשמות לשאר הנבראים: בשרש ההתהוות – כל הבריאה היא משם הוי', ובהתהוות בפועל – גם הנשמות יורדות ע"י האותיות שבמאמר? והביאור בזה, שכל הנבראים – לאחרי שנתהוו, לא שייכת חיותם לשם הוי'. החיות ששייכת למציאות שלהם היא רק החיות משם אלקים. משא"כ נשמות – גם לאחרי שירדו ע"י האותיות שבמאמר נעשה אדם, הרי הם "חלק שם הוי' ב"ה".

וזהו שממשיך ב"וביאור הענין", שגם נשמות כפי שהם למטה בהתלבשות בגוף, יש בהם ד' אותיות שם הוי', ומשם באה חיותו – כולל חיות הגוף, הגשמי והחומרי.

יח. היכן רואים שהנבראים (לאחרי שנתהוו) שייכים רק לשם אלקים – הנה:

בנבראים שהחיות האלקי היא בהם בהעלם, אי אפשר לראות לאיזה דרגת חיות שייכים הם, כיון שלא נראית בהם בגלוי חיותם (כפי שיונק משם אלקים או הוי').

וזהו אומרו "ולכן נקראו המלאכים בשם אלקים": הסיבה לכך שמלאכים נקראים – היינו בגלוי – בשם אלקים היא בגלל שהחיות האלקי שבהם הוא בגילוי (כנ"ל ס"ט"ז), ואעפ"כ נקראים בשם אלקים, ולא בשם הוי', כיון שהשייכות שלהם היא רק לבחי' חיצוניות החיות.

וזהו גם הטעם שמביא ג' פסוקים שמלאכים נקראים בשם אלקים – שהם כנגד ג' סוגי מלאכים שבג' עולמות ב"ע¹⁰¹ – שבזה מודגשים ב' קצוות: (א) אפילו במלאכים דעשי' החיות הוא בגילוי, שלכן נקראים בשם אלקים (ומצד ענין זה יש בהם מעלה לגבי נשמות למטה). (ב) אפילו מלאכים דבריאה שייכים רק לשם אלקים, חיצוניות החיות.

יט. עפ"ז יובן גם הדיוק בהמשך הדברים "לפי שיניקת חיותם היא מבחי' חיצוניות כו":

לעיל נאמר רק "שנבראו מאין ליש וחיים וקיימים", וכאן מוסיף ענין רביעי (לא "בריאתם", "חיותם", "קיומם", אלא) "יניקת חיותם" – כדי להדגיש שלאחרי שנתהוו הנה אפילו יניקת חיותם (המקום שמשם יונקים חיותם) הוא רק בחי' חיצוניות.

כ. ויש להוסיף ולבאר פרטי הענינים בפיסקא "ולכן נקראו המלאכים בשם אלקים בכתוב":

(א) למה מוסיף תיבת "בשם", ולא כתב ש"נקראו אלקים"?

(ב) מהו הדיוק "בכתוב" – למאי נפק"מ להדגיש שזה שנקראו בשם אלקים הרי זה "בכתוב"?

ויתירה מזה: מיד לאח"ז ממשיך "וכמ"ש כו", וא"כ, רואים כבר שענין זה נאמר בפסוק, ולמה צריך להדגיש לפנ"ז "בכתוב"?

גם צריך להבין:

(ג) כשרבינו הזקן מביא ראיה מפסוק לענין מסויים, מעתיק רק את התיבות שנוגעים לראי' (אלא כאשר תיבות אלו מסתיימים באמצע פסוק, אזי מוסיף "וגו'", כיון ש"כל פסוקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן"¹⁰²).

(102) תענית כז, ב. וש"נ.

(100) פ"ד.

(101) ראה שיעורים בספר התניא ע' 954 הערה 21.

1 ובנדודי: בג' הפסוקים שמביא שנקראו המלאכים בשם אלקים (שהם כנגד ג' סוגי מלאכים שבג'
 2 עולמות ביי"ע¹⁰¹) – הנה בב' פסוקים הראשונים (הפסוק¹⁰³ "כי הוי' אלקיכם¹⁰⁴ אלקי האלקים גוי'¹⁰⁵"),
 3 והפסוק¹⁰⁶ "הודו לאלקי האלקים"), מביא רק תיבת "האלקים" (שמתיבה זו היא הראי' שמלאכים נקראים
 4 בשם אלקים); אבל בפסוק הג'¹⁰⁷, מעתיק לא רק התיבות "ויבואו בני האלקים" [שיש בזה ב' ענינים¹⁰⁸:
 5 שהם בנים של אלקים, ושהם עצמם בבחי' אלקים (וכמו בני חורין)¹⁰⁹. אלא שמ"מ, להיותם בעשי',
 6 נקראים רק "בני האלקים"¹⁰¹], אלא גם תיבת "להתייצב". ולכאורה, מה למדים מזה לעניננו?

7 כא. והביאור בזה:

8 בענין קריאת המלאכים בשם אלקים, מביא הצ"צ¹¹⁰ שני הסברים, ושניהם אינם כפי המבואר באגה"ת
 9 כאן¹¹¹ (וצ"ע מדוע לא מביא הצ"צ הביאור שבאגה"ת. ואכ"מ):

10 (א) אלקים הוא מלשון כח. ולכן נקראים מלאכים אלקים, לפי שמלאך הוא "בעל כח רב". ומטעם
 11 זה נקראים גם דיינים – אלקים¹¹².

12 (ב) מלאכים הם שלוחים של הקב"ה, וכיון ששליח בטל למשלח, לכן נקראים אלקים – בשם
 13 המשלח¹¹³ (עד שבשעת השליחות נקרא לפעמים ג"כ בשם הוי"ה¹¹⁴).

14 ולשני הפי' – אין ראי' לנדודי שבאגה"ת. אלא שיש עוד ענין ג' בזה שנק' אלקים.

15 ועפ"ז מובן הטעם שרבינו הזקן מוסיף תיבת "בשם" ותיבת "להתייצב" – שעל ידם שולל ב'
 16 הפירושים הנ"ל:

17 אילו הי' כותב ש"נקראו המלאכים אלקים", הי' מקום לפרש שכוונתו שנקראים אלקים לפי שהם בעלי
 18 כח¹¹⁵. ולכן מדגיש שנקראו "בשם אלקים", היינו, שהכוונה היא לשם אלקים (משמותיו של הקב"ה).

19 והראי' שמלאכים נקראים בשם אלקים היא מהפסוק "כי ה' אלקיכם (הוא) אלקי האלקים גוי'":

20 אם הטעם שהפסוק קורא למלאכים "האלקים" הוא בגלל היותם בעלי כח, אזי יתפרש "אלקי
 21 האלקים" שהקב"ה הוא בעה"ב על מלאכים, כיון שכחו גדול יותר,

22 – [וזהו ענין של שבח, כפי שמבאר הצ"צ¹¹⁶ על הפסוק¹¹⁷ "עתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלקים".

23 עיי"ש] –

24 ועפ"ז אינו מובן מ"ש בהמשך הפסוק "ואדוני האדונים": גם "אדוני האדונים" פירושו שהקב"ה הוא
 25 אדון ובעה"ב על "אדונים", וא"כ, למה נאמר בפסוק אותו ענין ב' פעמים?

26 ובהכרח לפרש¹¹⁸, שבתיבות "אלקי האלקים" לא מדובר מענין הכח, אלא שהקב"ה הוא ה"אלקה"
 27 של המלאכים הנקראים בשם אלקים¹¹⁹.

פרש"י בראשית שם. ועוד.

103 עקב יו"ד, יז.

113 עיין תניא פ"ו (יו"ד, ב) "בין בפועל כו' בין בכח".

104 בפרשת עקב שם: הוא אלקי (ראה ב"הערות ותיקונים"

114 תניא – קר"א קנט, א: "שכל מלאך שהוא שליח

לאגה"ת כאן).

מלמעלה אזי נקרא בשם הוי' ממש השוכן בקברו".

105 כצ"ל – ולא כו' – וכמו שנתקן ב"לוח התיקון".

115 להעיר מפרש"י בראשית שם: "כל אלקים שבמקרא ל'

106 תהלים קלו, ב.

מרות".

107 איוב א, ו.

116 אוה"ת יתרו ע' תשלז"ח.

108 ערמ"ש בראשית ו, ב.

117 יתרו יח, יא.

109 ראה ב' הפירושים בפרש"י בראשית שם.

118 ע"פ מ"ש בפנים – אולי צ"ל וגו' בוא"ו (ראה תורת

110 אוה"ת יתרו ע' תשמג"ד. וראה ג"כ פ' עקב ע' תקצו.

מנחם חני"ד ע' 44 הערה 161. וש"נ). ובפרט שבלאה"כ ברור שיש

ע' תקצט.

כאן טה"ד (שנדפס כו' ולא גר').

111 כו', באגה"ת כאן, שהם עצמם נקראו בשם אלקים (לפי

119) וכן בתהלים קלו, ב – הרי נאמר אח"כ (פסוק ג) "הודו

שבחינה זו היא חיותם – ראה לעיל ח"ב פ"א, פ"ז). ואילו

לאדוני האדונים".

באוה"ת שם – גם לפי ביאור השני שנקראים בשם אלקים, הרי

ועפ"ז יובן גם מה שמביא מתהלים קלו, ב, ולא מדלעיל מיני

בשם זה נקרא הקב"ה (אלא שלהיותם שלוחיו, נקראים גם הם

קלה, ה.

בשם המשלח).

112 ראה משפטים כא, ו. כב, ת. שם, כו. ועוד. וראה גם

1 אבל עדיין אפשר לומר שהטעם שמלאכים נקראים בשם "אלקים" הוא מצד ענין השליחות שבהם.

2 ועל זה מביא ראי' מתיבת "להתייצב גו'" – שהרי ביאת "בני האלקים" להתייצב לא היתה בשליחותו

3 של הקב"ה, אלא ה' זה ענין שלהם, ואעפ"כ נקראים שם ג"כ "בני האלקים".

4 כב. אבל עפ"ז נשאלת הקושיא – איך שייך לקרוא מלאכים בשם קדוש:

5 אפילו בנוגע לקריאת המלאכים אלקים מלשון כח – יש חילוקי דעות. וכפי שמבאר הצ"צ¹²⁰ טעם

6 הדעה בנוגע לאמירת יתרו "עתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלקים" שעי"ז "נתן ממש בע"ז"¹²¹ – אע"פ

7 שבאמרו "האלקים" היתה כוונתו לשרים שלמעלה שקראם אלקים מלשון כח – דכיון שהם כגרון ביד

8 החוצב, אסור לקרותם אלקים, אפילו מלשון כח. ומכ"ש שאסור לקרותם בשם אלקים?

9 וקושיא זו מתרץ רבינו הזקן בתיבת "בכתוב" – דכיון שהפסוק קורא אותם בשם אלקים, אין חשש

10 בדבר. וגדולה מזו מצינו שנאמר בכתוב¹²² "לפני בעל צפון", אף ש"לא יאמר אדם כו' שמור לי בצד

11 ע"ז פלונית"¹²³, כי, כאשר אדם מזכיר שם ע"ז, יש לחשוש שכוונתו לשבחה, משא"כ כאשר הפסוק

12 אומר זאת, אין חשש בדבר (ולכן מצינו יתירה מזה – שאפילו לאדם מותר להזכיר שם ע"ז הכתובה

13 בתורה¹²³, כי, לאחרי שכתובה בתורה, יודעים כבר שכוונתו היא כפי כוונת התורה)¹²⁴.

14 ואם לפסוק מותר לומר שם ע"ז – הרי מכ"ש שיכול לקרוא מלאכים בשם אלקים.

15 כג. ע"פ הנ"ל יובן גם הטעם שמביא הפסוק "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים" שבפרשת עקב,

16 ולא את הפסוק "כי גדול ה' מכל האלקים" שבפרשת יתרו (שלפנ"ז):

17 "כי גדול ה' מכל האלקים" – אמר יתרו, ובמילא בהכרח¹²⁵ לפרשו אלקים מלשון כח.

18 [ונוסף לכך שלפי הדעה שיתרו "נתן ממש בע"ז", הרי בודאי אי אפשר להביא ראי' מפסוק זה, כיון

19 שלפי דעה זו ה' אסור לו לקרוא להם אלקים – הנה אפילו לפי הדעה ש"יפה אמר יתרו"¹²⁶, אי אפשר

20 להביא ראי' מפסוק זה, כיון שבהכרח לפרשו אלקים מלשון כח].

21 ולכן מביא ראי' מהפסוק "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים", שלהיותו "בכתוב", הרי הכוונה בזה

22 היא אכן שם אלקים (וכדמוכח מהמשך הכתוב "ואדוני האדונים", כנ"ל סכ"א).

* * *

24 כד. בסיום ההתוועדות, בהמשך ל"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, בנוגע להמשכת ברכותיו של

25 הקב"ה על ההנהגה ד'תביא בית ה' אלקיך" (כנ"ל סט"ו) – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

26 והענין בזה – דכיון שהוא שלוחו של הקב"ה, ו"שלוחו של אדם – העליון (כמבואר בלקו"ת פ'

27 ויקרא¹²⁷) – כמותו¹²⁸, הרי מובן ששלוחו של מלך צריך להיות במעמד ומצב נעלה ומכובד,

28 – ע"ד הציווי בנוגע לכה"ג: "גדלהו משל אחיו"¹²⁹, וכן פרנס שנתמנה על הציבור "אסור בעשיית

29 מלאכה בפני שלשה"¹³⁰ –

30 ולא רק ברוחניות (כמבואר בחסידות¹³¹ התוכן דבגדים נאים ודירה נאה ואשה נאה ברוחניות הענינים)

31 – שזה מספיק כדי לפעול על בני", אבל כדי לפעול על אוה"ע, שהם אמנם בטלים לגבי רוחניות, אבל

32 אינם מתפעלים מרוחניות – יש צורך שכל הברכות יהיו גם בגשמיות.

126) אוה"ת שם ע' תשלו – מדב"ר פ"א, ה.

127) א, ג.

128) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

129) יומא יח, א. וש"נ.

130) קידושין ע, א.

131) ראה תורת מנחם חכ"ב ס"ע 23. וש"נ.

120) אוה"ת שם ע' תשלו.

121) דב"ר פ"ב, כז.

122) בשלח יד, ב.

123) סנהדרין סג, ב.

124) ראה גם תורת מנחם ח"מ ע' 262. וש"נ.

125) נוסף על שאין שם שום הכרח לפרש שהוא שם אלקים

(כבפי עקב, כנ"ל).

- 1 ובלשון הכתוב¹³²: "ויתן (יתן ויחזור ויתן) לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש",
 2 הן ברוחניות, "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד וכו'"¹³³, והן בגשמיות
 3 כפשוטו.
 4 וכל זה – באופן של נשיאת ראש, כמודגש בפרשת השבוע שנקראת בשם "נשא" (דאף שלכאורה
 5 עיקר הפרשה הו"ע חנוכת המזבח וקרבנות הנשיאים, ואילו המנין הו"ע טפל, מ"מ, נקראת הפרשה בשם
 6 "נשא"), הן מלשון מנין והן מלשון נשיאת ראש – שבזה מודגש שכאשר יהודי אינו מרגיש את עצמו
 7 ל"מיוחס" כו', אלא שוה עם כל בני", שלכן נמנה עם כולם יחד בשוה¹³⁴ (אחד מששים ריבוא בני", או
 8 אחד מכ"ב אלף הלוים), הנה זה גופא פועל אצלו ענין של נשיאת ראש⁶¹.
 9 ועד שהשנה כולה נעשית שנת אורה, שנת ברכה ושנת גאולה, ובמילא נעשית שנת תורה באופן
 10 הקשור עם תורתו של משיח, בכיאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.
 11 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים"].

בס"ד. שיחת ש"פ בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- 12 א. התחלת הפרשה היא "בהעלותך את הנרות" [ועל שם זה נקראת הפרשה כולה בשם "בהעלותך",
 13 שמזה מובן שזהו התוכן של הפרשה כולה], ובה מדובר אודות הדלקת המנורה, שצ"ל באופן
 14 ד"בהעלותך", כפירוש רש"י "שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאלי".
 15 וכן הוא בפנימיות הענינים – כמבואר בלקו"ת¹ בארוכה ש"נרות" קאי על נשמות, כמ"ש² "נר הוי'
 16 נשמת אדם", וזוהי עבודת הכהנים – שהם "שלוחי דרחמנא" ו"שלוחי דידן", כב' הדעות שבזה³, ש"אלו
 17 ואלו דברי אלקים חיים"⁴ – להדליק ולהאיר את נש"י באופן "שתהא שלהבת עולה מאלי".
 18 אך עדיין צריך להבין דיוק הלשון "בהעלותך", "שתהא שלהבת עולה כו'" – כידוע גודל דיוק הלשון
 19 בתושבע"פ ומכ"ש בתושב"כ – דלכאורה אינו מובן: מה נוגע כאן ענין העל" – הרי הדלקת הנרות היא
 20 באופן שהנר נשאר במקומו, ורק מדליקים אותו ועי"ז הוא מאיר, וא"כ, ה"י הכתוב צריך לומר הלשון
 21 "בהדליקך" או "בהאירך", ולרמז בלשון זה שצ"ל באופן שיהיו הנרות דולקים ומאירים מאליהם; אבל
 22 מה נוגע כאן ענין העל"?!
 23 ב. ולהבין זה צריך להקדים:
- 24 אע"פ שהקב"ה ברא את כל העולם, ו"שם שמים שגור בפי כל", וכפי שמפרש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵
 25 שזהו מה שאפילו תינוקות קורין להקב"ה "אויבערשטער" או "בורא" ("באשעפער"), שברא את הבריאה
 26 כולה, מ"מ, אין זה באופן שהכל נעשה כבר ע"י הקב"ה, ואין לאדם מה לפעול בבריאה, אלא הבריאה
 27 היתה מלכתחילה באופן שיהי' צורך בעבודת האדם ("אתם קרויין אדם"⁶) – כמ"ש⁷ "אשר ברא אלקים
 28 לעשות", שפירושו "לתקן"⁸, והתיקון הוא עי"ז שהאדם מגלה את הענינים שברא הקב"ה בעולם.

(4) עירובין יג, ב. וש"נ.

(5) ראה סה"מ תרפ"ט ס"ע 19 ואילך, ובהנסמן שם.

(6) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(7) בראשית ב, ג.

(8) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י.

(132) תולדות כז, כח (ובפרש"י).

(133) ב"ר פס"ו, ג.

(134) ראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 333. וש"נ.

(1) ריש פרשתנו.

(2) משלי כ, כז.

(3) יומא יט, סע"א. וש"נ.

1 – בריאת יש מאין היא אמנם בחיק הבורא בלבד, ואין זה שייך לעבודת האדם, שהרי אפילו אם
2 יתכנסון כל באי עולם לא יוכלו לברוא אפילו יתוש קטן⁹; אבל עבודת האדם היא לגלות את הענינים
3 שישנם בבריאה, שמצד עצמם הם בהעלם, וצריך להביאם לידי גילוי.

4 ולא עוד אלא שפעולת האדם היא בדוגמת פעולתו של הקב"ה – שהרי איתא בגמרא¹⁰ שיהודי ע"י
5 עבודתו "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", וענין השותפות הוא – כפשוטו – באופן שיש לשניהם
6 חלק שוה, משא"כ כשיש לאחד חלק גדול ולשני חלק קטן, אין זה אמיתית ענין השותפות.

7 ג. אך לכאורה אינו מובן איך אפשר לומר שחלקו של איש ישראל הוא בשוה לחלקו של הקב"ה –
8 הרי הקב"ה ברא את העולם מאין ליש, ואילו עבודתם של ישראל אינה אלא בענין גילוי ההעלם, שאינו
9 בערך לבריאת יש מאין?!

10 ובפרט שגדלה ביותר מעלת וחשיבות בריאת הקב"ה – כמובן מסיפור הגמרא במסכת תענית¹¹ אודות
11 א' התנאים ש"נזדמן לו אדם אחד שהי' מכוער ביותר אמר לו .. כמה מכוער אותו האיש .. אמר לו ..
12 לך ואמור לאומן שעשאני וכו'", והיינו, שאע"פ שלא הי' זה דבר שקר ח"ו, הי' אסור לו לומר זאת,
13 כיון שלא הי' צריך להסתכל על החסרון שבו, אלא על המעלה שבו – שנברא ע"י הקב"ה (ולכן הוצרך
14 לענין של תשובה כו')¹².

15 וכמובן גם מהמבואר בתניא¹³ בדיוק לשון חז"ל¹⁴ "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" – שגם אלו
16 ש"נקראים בשם בריות בעלמא", היינו, שכל מעלתם היא שנבראו ע"י הקב"ה, "צריך למשכן בחבלי
17 עבותות אהבה כו'", היינו, שגם ביחס אליהם צריך להיות הענין דאהבת ישראל, ועד לאופן ד"ואהבת
18 לרעך כמוך"¹⁵.

19 וכיון שכל כך גדלה מעלת הבריאה שע"י הקב"ה – איך יתכן שכאשר יהודי פועל בעולם ענין של
20 גילוי ההעלם, אזי נעשה "שותף להקב"ה במדה שוה?!

21 ד. והביאור בזה:

22 כאשר ישנו ענין בהבריאה שהוא בהעלם (בכח) בלבד, אזי חסר בהענין, ולא רק חסרון השלימות,
23 אלא שלא נשלמה תכלית בריאתו – כי, אף שענין זה ישנו בכח, הרי בכח הי' ענין זה גם קודם בריאת
24 העולם, ואילו החידוש שבבריאת העולם הוא בהגילוי מן הכח אל הפועל, החל מגילוי הכחות שלמעלה
25 ע"י הבריאה עצמה, שזוהי תכלית כוונת הבריאה – "בגין דישתמודעון לי"¹⁶, היינו, שתתגלה גדלות
26 הבורא.

27 וכיון שדוקא ע"י עבודת האדם ("לעשות", "לתקן") נשלמת כוונת הבריאה בענין הגילוי (גילוי אלקות
28 בעולם), הרי לא זו בלבד שעבודת האדם היא באופן של שותפות ("שותף להקב"ה במעשה בראשית")
29 שוה, אלא יתירה מזה – שהוא משלים גם את חלקו של הקב"ה, כיון שדוקא על ידו נשלמת תכלית
30 כוונת הבריאה של הקב"ה¹⁷.

31 ה. ויובן כל זה במשל הנר:

32 כל זמן שהנר אינו דולק ומאיר – הרי מובן בשכל הפשוט שאף שישנה מציאות הנר, מ"מ, לא נשלמה
33 עדיין תכלית כוונתו; ורק כאשר דולק ומאיר אזי נשלמת כוונתו – הן בנוגע להמקום שנעשה מואר על
34 ידו, והן בנוגע לעצמו, שע"י שדולק ומאיר נעשית בו עלי', שהרי קודם שדולק ומאיר, הרי הוא בדרגא

(13) פל"ב.

(14) אבות פ"א מי"ב.

(15) קדושים יט, יח.

(16) זהר ח"ב מב, ב.

(17) ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 283 ואילך.

(9) ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז הי"ג. ספרי ואתחנן ו, ה.

תנחומא לך לך יב. ב"ר פל"ט, יד. פפ"ד, ד. ויק"ר פי"ט, ב.

שהש"ר פ"א, ג (ג). פס"ר פמ"ג, ה.

(10) שבת יו"ד, א. וש"נ.

(11) כ, ריש ע"ב.

(12) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 125.

- 1 הכי תחתונה – דומם בעלמא, וכאשר דולק ומאיר אזי מגיע לדרגא הנעלית שלו, כיון שהשלים תכלית
2 בריאתו.
- 3 וכן הוא – ובמכ"ש – בנמשל ברוחניות, בנוגע ל"נר הוי' נשמת אדם", שכל זמן שאינו דולק ומאיר,
4 הנה אף שישנו הנר (הכלי) השמן והפתילה, חסר עדיין עיקר ענינו (וכפי שאמר הבעש"ט¹⁸, שיכולה
5 להיות תיבה עם נרות שאינם מאירים כו'). ולכן יש צורך להדליק את הנרות שיהיו מאירים.
- 6 ולא עוד אלא ש"צריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאר" – לפעול עליו שיגיע למעמד ומצב
7 שאינו זקוק לעזר וסיוע של מישהו אחר, אפילו לא ל"הקב"ה עוזרו"¹⁹ כביכול, כיון ש"למעשה ידיך
8 תכסוף"²⁰ [וע"ד שמצינו בגמרא²¹ שישנם "אבירי לב הרחוקים מצדקה"²², שיכולים להיות "נזונין
9 בזרוע", "בזכות שבידם" . . וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקב"ה", אלא שאינם רוצים להשתמש בזה
10 כו']²³, והיינו, שמגיע למעמד ומצב ש"לבי חלל בקרבי"²⁴, ש"אין לו יצה"ר כי הרגו בתענית"²⁵, כמו
11 דוד, ויתירה מזה: כמו אברהם דכתיב בי'²⁶ "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", שגם היצה"ר נהפך להיות
12 "נאמן לפניך"²⁷, שלכן אינו זקוק לסיוע כלל, ובדוגמת בן שאינו סמוך על שולחן אביו, שזוהי דרגא
13 הכי נעלית.
- 14 וכאשר מדליקים את הנרות והם מאירים כו' – אזי באים הנרות לתכלית השלימות והעילוי שלהם,
15 והיינו, שנוסף לכך שנשלמת הכוונה להאיר את העולם, הנה עי"ז נעשית שלימות ועלי' בהנרות (נשמות)
16 עצמם.
- 17 ובהקדים:
- 18 מבואר בתניא²⁸ ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעוה"ז וכו' רק
19 . . לתקן נפש החיונית והגוף כו'". ולכאורה אינו מובן: איך יתאים זה עם המבואר בכ"מ בדא"ח בנוגע
20 לירידת הנשמה שהיא ירידה צורך עלי'?
- 21 אך הענין הוא²⁹ – שכוונת הירידה מלכתחילה היא בשביל בירור הגוף ונה"ב, שגם בשביל זה לבד
22 הי' כדאי להוריד את הנשמה; אבל לאחרי שהנשמה ממלאת את תפקידה ועבודתה, הרי כיון ש"אין
23 הקב"ה מקפח שכר כל ברי"³⁰, מגיע לה "שכר טוב לאין קץ", ולכן יש גם לה "עלי' גדולה ונפלאה
24 לאין קץ"³¹.
- 25 ולא עוד אלא שהעלי' שנעשית אצל הנשמה ע"י מילוי תפקידה היא גדולה יותר מהעלי' שנעשית אצל
26 הגוף ונה"ב – שהרי הנשמה מגעת להעילוי ד"לאשתאבא בגופא דמלאכא"³², שזהו ענין שאינו קיים
27 בעולם.
- 28 ו. ועפ"ז יש לבאר דיוק הלשון "בהעלותך", "שלהבת עולה כו'", עלי' דייקא – כיון שע"י ההדלקה
29 נעשית עלי' בהנר.
- 30 ועל שם עלי' זו נקראת הפרשה כולה בשם "בהעלותך" – כיון שהתכלית של כל הענינים, כמו הענין
31 ד"ויהי בנסוע הארון"³³, וכל שאר הענינים שבפרשה, הרי זה הענין ד"בהעלותך" – ענין העלי', שזוהי
32 תכלית הכוונה.

(25) תניא פ"א (ה, ב).

(26) נחמי' ט, ח.

(27) ראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה. סוטה פ"ה ה"ה.

(28) פל"ז (מח, ב). פל"ח (ג, א).

(29) ראה גם תורת מנחם חכ"ח ע' 258. וש"נ.

(30) ב"ק לח, ב. וש"נ.

(31) לקו"ת פ' ראה כט, א.

(32) זח"א ריז, ב. וראה לקו"ת שם כה, א. ובכ"מ.

(33) פרשתנו י"ד, לה.

(18) ראה ס' בעש"ט עה"ת ר"פ תשא בהערה א. וש"נ. וראה

גם שיחת ש"פ בהעלותך תשכ"ד ס"ד (תורת מנחם ח"מ ריש ע' 110). תורת מנחם חנ"ו ע' 43 הערה 88. וש"נ.

(19) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

(20) איוב יד, טו.

(21) ברכות יז, ב ובפרש"י.

(22) ישע"י מו, יב.

(23) ראה ספרי ופרש"י ר"פ ואתחנן. וראה גם לקו"ש חכ"ד

ע' 30 הערה 23. וש"נ.

(24) תהלים קט, כב.

ומזה מובן גם בנוגע להמדליק – שכאשר מדליק את הנר, ועד לאופן "שתהא שלהבת עולה מאלי",¹
 אזי נעשית עלי' גם אצלו, והיינו, שכשם שנעשה עילוי בהנר שע"י הדלקתו מגיע הנר לשלימותו (כנ"ל),²
 כמו"כ נעשה עילוי אצל מדליק הנר, כיון שפעל שלימות בהבריאה.³

ז. וההוראה מזה:

בנ"י צריכים להיות "נרות להאיר"³⁴ – לפעול על יהודים נוספים כו'. וכיון שצ"ל "ואהבת לרעך
 כמוך"¹⁵, צריך לפעול על חבריו שגם הוא יהי' "נר להאיר" כמותו, והיינו, שהפעולה על הזולת צריכה
 להיות באופן ד"טופח על מנת להטפוח"³⁵.

ולכן צריכה להיות הפעולה עם הזולת באופן ד"אלה המשפטים אשר תשים לפניהם"³⁶, "כשולחן
 הערוך ומוכן לאכול לפני האדם"³⁷, והיינו, שלא להסתפק בכך שילמד עמו פעם אחת וכו', באמרו, שכבר
 מילא את שליחותו, אלא צריך ללמוד עמו עד שידע בעצמו כל פרטי הענינים, ובאופן ד"לפניהם",¹⁰
 שיחדור בפנימיותו להיות הענין שלו ("אן אייגענע זאך") – שזהו ענין שנאמר מיד לאחר מ"ת, שהי'
 באופן של גילוי מלמעלה, ולאח"ז מתחילה עבודת האדם, החל מלימוד התורה (שהרי התחלת כל
 הענינים היא מהתורה), שצריך להיות באופן ד"אלה המשפטים אשר תשים לפניהם", ומהתורה נמשך
 ענין זה בכל שאר הענינים.

ומובן שהפעולה בזה צריכה להיות באופן של זריזות (כמבואר באגה"ק סימן א"ך טוב לישראל גודל
 מעלת הזריזות), ומתוך שמחה וסבר פנים יפות – שהרי "בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו"³⁸, וכיון
 שמחשיבו לתלמידו, הרי ירצה להשפיע לו יותר ויותר, ולא יהי' איכפת לו שלאח"ז לא יהי' פלוני זקוק
 אליו.

והנהגה זו פועלת המשכת כל הברכות, החל מענין האור – ש"מאיר עיני שניהם הוי"ו"³⁹ (כמובא
 בהקדמת התניא), ועד שמאירים את כל העולם, בדוגמת המנורה שהאירה לא רק את ביהמ"ק, אלא
 באופן ש"ממנו אורה יוצאה לכל העולם"⁴⁰, ועד ש"הלכו גוים לאורך"⁴¹.

וכאמור בהתוועדות דשבת שלפנ"ז⁴² שפועלים שתהי' שנת אורה, ומאות א' ("אורה") באים לאות
 ב' – שנת ברכה, ומב' לג' – שנת גאולה, החל מגאולה פרטית מכל הענינים המבלבלים, ומזה באים
 לגאולה הכללית, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אנא עבדא".]

* * *

ח. בהמשך להמדובר לעיל אודות הענין ד"בהעלותך את הנרות" – הנה:
 בהקדמה לזה נאמר "דבר אל אהרן ואמרת אליו", היינו, שציווי זה נאמר לכהנים, ועד שנזכר בפרטיות
 שמו של אהרן, כהן גדול, עליו נאמר⁴³ "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", והיינו, שנוסף על הבדלת
 הכהנים מכל שאר בני"י, יש בכהנים גופא ההבדלה של אהרן כה"ג. וא"כ, איך אפשר לומר שעבודה זו
 נדרשת מכל אחד מישראל!?

אך הענין הוא – כמדובר כמ"פ⁴⁴ שכל ענין שבפנימיות התורה הוא באופן ש"ליכא מידי דלא רמיזא
 באורייתא"⁴⁵, ועד להלכה בפועל, ובנדו"ד, הרי ההלכה היא ש"הדלקה כשרה בזר"⁴⁶, והיינו, שלא זו

(41) ישע"י ס, ג.

(42) שיחת ש"פ נשא ס"ו (תורת מנחם חנ"ו ע' 300).

(43) דברי הימים"א כג, יג.

(44) ראה גם שם ריש ע' 70. וש"נ.

(45) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג

רכא, א. זו"ח קה, א.

(46) ראה רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.

(34) ראה גם תורת מנחם ח"ד ריש ע' 228. וש"נ.

(35) ל' חז"ל – ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.

(36) ר"פ משפטים.

(37) פרש"י עה"פ.

(38) סנהדרין קה, ב.

(39) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א.

(40) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. ועוד.

- 1 בלבד שאין צורך בכה"ג דוקא, הנה עוד זאת, שאין צורך בכהן בכלל, אלא כל אחד מישראל – אפילו
2 מי שנקרא בשם "זר" – יכול להדליק את המנורה.
- 3 ט. אמנם, רק הדלקה כשרה בזר, אבל הדישון וההטבה – הוצאת הפתילה הישנה והשמן הנשאר,
4 ניקוי הכלי ונתינת פתילה ושמן חדשים – צ"ל בכהן דוקא⁴⁶.
- 5 וענינם בעבודה⁴⁷: דישון המנורה הו"ע "סור מרע", והטבת הנרות הו"ע "עשה טוב".
- 6 [ויש לומר, שגם הטבת הנרות הו"ע של סור מרע, כי, כאשר הפתילות אינם חדשים, היינו, שחסר
7 בענין ד"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"⁴⁸, אזי חסר גם בענין דסור מרע, ולכן נאמר הציווי ד"חדשים"
8 בפרשה ראשונה דק"ש ("אשר אנכי מצוך היום"⁴⁹), שענינה קבלת עול מלכות שמים, שצ"ל עוד לפני
9 קבלת עול מצוות⁵⁰].
- 10 וכיון שכן, יכול יהודי לטעון שהוא יכול להתעסק רק עם יהודי שכבר נמצא במעמד ומצב ד"סור
11 מרע ועשה טוב", היינו, שכבר הי' אצלו ענין הדישון וההטבה, וצריך רק לפעול אצלו ענין ההדלקה,
12 שכשרה בזר; אבל כאשר צריך לפעול על הזולת עצם הענין ד"סור מרע ועשה טוב", דישון והטבה –
13 בשביל זה יש צורך בכהן דוקא.
- 14 והמענה לזה:
- 15 לכל לראש – הרי כל אחד מישראל כהן הוא, שהרי במ"ת נאמר⁵¹ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים",
16 והיינו, שאצל כל אחד מישראל נעשה ענין של כהונה (ויש רק כמה עבודות ש"כהן" כזה אינו יכול
17 לעשותם, אלא יש צורך בכהן ממש, אבל שאר העבודות, כולל גם ענין הנ"ל, יכול לעשות גם "כהן"
18 כזה – כל אחד מישראל, מצד ענין הכהונה שבו).
- 19 ונוסף לזה:
- 20 הצורך בכהן דוקא הוא רק בנוגע לעבודה בזמן שביהמ"ק הי' קיים, אבל לאחרי החורבן, יכול כל
21 אחד מישראל לעשות זאת.
- 22 וכמו בענין התפלה, ש"כנגד תמידין תקנום"⁵² – כפי ששייך גם להלכה בנוגע לזמן התפלה, "ערב
23 ובוקר וצהריים גו"⁵³, שצריכה להיות בזמן שבו היו מקריבים את התמידין⁵⁴ – שבזמן שביהמ"ק הי'
24 קיים והוצרכה להיות הקרבת התמידין ע"י כהן דוקא, אבל עכשיו, לאחרי שחרב ביהמ"ק, שייך ענין
25 התפלה (שכנגד התמידין) לכל אחד מישראל, ולא זו בלבד שכל אחד מישראל יכול לעשות זאת, אלא
26 הוא חייב לעשות זאת, ובאופן שעל ידו נעשה הענין ד"נשלמה פרים שפתינו"⁵⁵ (כפי שמביא רבינו הזקן
27 בשו"ע⁵⁶ בנוגע לאמירת פרשת הקרבנות), כולל גם הפירוש ד"נשלמה" מלשון שלימות⁵⁷, היינו, שע"י
28 כל אחד מישראל (לאו דוקא כהן) נעשה ענין הקרבנות בכל השלימות שיכולה להיות בענין התשלומין.
- 29 ועד"ז בנוגע לעניננו – שעכשיו, לאחרי שחרב ביהמ"ק, שייך גם ענין הדישון וההטבה לכל אחד
30 מישראל, ונדרש ממנו לעשות זאת, ולא לומר שהגדול ממנו יעשה זאת, אלא הוא בעצמו צריך לעשות
31 את כל העבודה, עד להדלקה באופן ש"תהא שלהבת עולה מאלי", שע"ז נעשית העלי' שלו, כנ"ל
32 בארוכה.

*

- 34 י. ויש להוסיף ולסיים בביאור דיוק בפירוש רש"י בנוגע ל"מעשה המנורה מקשה גו"⁵⁸:

(53) תהלים נה, ית. וראה ברכות לא, סע"א.

(54) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רספ"ט. וש"נ.

(55) הושע יד, ג.

(56) או"ח סוס"א (במהדו"ב).

(57) ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. וש"נ.

(58) פרשתנו ח, ד.

(47) ראה גם תורת מנחם ח"כ ע' 43 ואילך. וש"נ.

(48) שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(49) ואתחנן ו, ו.

(50) ברכות רפ"ב.

(51) יתרו יט, ו.

(52) ברכות כו, א-ב.

1 ובהקדמה – שבפרשתנו נזכר מעשה המנורה בקיצור, אבל בפרשת תרומה⁵⁹ – שבה מסופר אודות
 2 עשיית המשכן וכליו – מבואר בארוכה כל פרטי הענינים דמעשה המנורה.
 3 ושם מפרש רש"י: "מקשה", "כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות ומפריד
 4 הקנים אילך ואילך".
 5 ולכאורה אינו מובן דיוק הלשון "ומפריד הקנים כו" – שהרי כל ענין הקדושה הו"ע האחדות, היפך
 6 הפירוד, ולמה נקט רש"י לשון פירוד, במקום לומר "ומבדיל כו" ?
 7 יא. והביאור בזה:
 8 אמרו רז"ל⁶⁰ "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפוזן לבין האומות", כי, בכל מקום ומקום שבו נמצא
 9 איש ישראל, ישנם ניצוצות קדושה שצריכים לבררם, ולכן צריכים בני"י לבוא לכל המקומות כדי לברר
 10 את ניצוצי הקדושה שנמצאים שם.
 11 אלא שבזמן שביהמ"ק הי' קיים, לא הוצרכו בני"י לילך לכל המקומות שבהם נמצאים ניצוצי הקדושה,
 12 כי, מצד תוקף האור כו', הנה גם הניצוצות הרחוקים נתקבצו מאליהם ונתבררו כו'⁶¹; ורק לאחר חורבן
 13 ביהמ"ק, הנה "מפני הטאינו גלינו מארצנו"⁶², דכיון שנחסר תוקף האור, אזי צריכים בני"י לילך בעצמם
 14 לכל המקומות שבהם נמצאים ניצוצי הקדושה כדי לבררם.
 15 וזהו גם הדיוק "צדקה עשה הקב"ה בישראל כו" – כיון שניצוצי הקדושה קשורים ושייכים לבני"י,
 16 שלכל אחד מישראל יש ניצוצי קדושה שחויב צריך לברר אותם, וע"י בירורם נעשית השלימות שלו.
 17 וכידוע תורת הבעש"ט⁶³ בפירוש מארז"ל⁶⁴ "התורה חסה על ממונם של ישראל", וכן בנוגע להאיסור
 18 דבל תשחית⁶⁵ – דלכאורה מהו חומר ענין ההשחית (שאינו יכול להשתמש וליהנות מהדבר שהשחית)
 19 עד כדי כך שנחשב לאיסור מן התורה, כמו כל האיסורים שעל ידם מתנתק מהקב"ה – דכיון שהגיע
 20 לידו דבר מסויים, הרי זו הוכחה שניצוץ הקדושה שבדבר זה שייך אליו, שצריך לבררו כו'. – זהו אמנם
 21 בלבד גשמי, אבל בפנימיות יש בו ניצוץ קדושה שצריך לבררו. וכאשר משחית את הדבר, שוב אינו
 22 יכול לברר את הניצוץ כו'.
 23 ועפ"י יובן גם מ"ש⁶⁶ "אם בחוקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם (מלשון גשמיים⁶⁷) בעתם", "גשמיכם"
 24 דייקא – דלכאורה הול"ל "גשם" או "גשמים" – כיון שהניצוצות שבדברים הגשמיים שייכים לבני"י
 25 ("גשמיכם"), שהם צריכים לבררם, ועי"ז נעשית השלימות של בני"י.
 26 יב. וכשם שהעבודה בזמן הגלות היא לברר את ניצוצות הקדושה שהתפזרו במקום הפירוד – כן
 27 הוא גם בזמן שביהמ"ק הי' קיים (אלא שאז לא היו צריכים לילך למקום הפירוד, כיון שהניצוצות נתקבצו
 28 מאליהם, כנ"ל).
 29 והענין בזה – שבמשכן היתה אמנם השראת עצמות אוא"ס כו', אבל בפועל הי' המשכן בעוה"ז
 30 הגשמי, ונעשה מדברים גשמיים. וכמבואר בענין תלת הדירין כו', שהם כנגד ג' עולמות ביי"ע⁶⁸, עליהם
 31 נאמר⁶⁹ "ומשם יפרד", והיינו, שפעולת המשכן היא לפעול במקום הפירוד.
 32 וענין זה מרומז בדיוק לשון רש"י בנוגע למעשה המנורה (שעל ידה נמשך ענין האורה בעולם, כנ"ל
 33 ס"ז): "ומפריד הקנים כו'", ולא מבדיל כו' – כי:

(59) כה, לא.

(60) פסחים פז, ב.

(61) ראה תו"א בראשית ו, רע"א. לקו"ת במדבר ד, רע"א.

ובכ"מ.

(62) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(63) כש"ט סרי"ח. צוואת הריב"ש סק"ט.

(64) ר"ה כז, א. וש"נ.

(65) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 80. וש"נ.

(66) ר"פ בחוקותי.

(67) ראה גם תורת מנחם חמ"ט ע' 111. וש"נ.

(68) ראה סה"מ תרנ"א ע' קלה. תרס"ג ח"א ע' צב. המשך

תערוב"ח ע' תמד. ח"ב ע' תתצב. ע' תתקסז. סה"מ תרע"ח ע'

קפג. עטר"ת ע' שפז.

(69) בראשית ב, יו"ד.

1 ענין ההבדלה ישנו גם בעולם האצילות, שעם היותו "עולם האחדות"⁷⁰, יש בו עשר ספירות, "עשר
2 ולא תשע"⁷¹, ועאכו"כ לא פחות מזה, ובודאי לא אחד – שזהו מצד ענין ההבדלה; ואילו ענין הפירוד
3 הוא בעולמות ב"ע.

4 ודוקא במקום הפירוד צריכה להיות פעולת המשכן ע"י המנורה כו' – "מפריד הקנים", כדי לפעול
5 במקום הפירוד.

6 וזהו גם הדיוק "מפריד הקנים איך ואיך" – כי, בנוגע ל"פני המנורה" (נר האמצעי שאינו בקנים
7 אלא בגוף של מנורה)⁷², לא שייך ענין של עבודה, ורק במעמד ומצב ד"אילך ואילך", שמורה על
8 ההתפשטות לכיוונים שונים ומנוגדים, צ"ל ענין של בירור ועלי' כו'.

9 ועוד ענין בזה – שכדי לידע שקיום המצוות הוא מצד קבלת עול, צריכה להיות העבודה בשני קוין
10 מנוגדים, "אילך ואילך", כי, כאשר העבודה היא בקו אחד בלבד, רק בקו החסד, יכול להיות שהסיבה
11 לעשיית החסד היא מצד טבע נפשו (שנולד במזל מסויים כו'); ורק כשוראים שגם כשנדרש ממנו ענין
12 של גבורה, עושה זאת באותה חיות ועריכות, הרי זו הוכחה שעבודתו היא (לא מצד טבעו, אלא) מצד
13 קבלת עול (כמבואר בתורה אור⁷³).

14 יג. ענין זה קשור גם עם "צאתכם לשלום" – בנוגע לאלו שלאחרי השבת נוסעים חזרה למקומם.
15 ויה"ר שיהא אצלם הענין ד"שלהבת עולה מאלי" – שנוסף על עבודתם בעצמם, בנוגע לכל מה
16 שקיבלו כאן (ויחזרו ויקבלו כבואם לכאן בשנה הבאה), ישתדלו גם לפעול על הזולת, להאיר במקומם
17 כו', "עד שתהא שלהבת עולה מאלי".

18 ובאופן ד"אילך ואילך" – הן בנוגע לאלו שנוסעים מכאן לארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך
19 בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁷⁴, והן בנוגע לאלו שנוסעים מכאן למקום שהקדושה שבו היא פחותה
20 מהקדושה שבמקום זה – שהרי תכלית הכוונה היא להאיר במקום רחוק דוקא; לא במקום ששם ישנו
21 הענין ד"פני המנורה", אלא דוקא "אילך ואילך", שם ממלאים את השליחות של המשלח – כאמור לעיל
22 (ס"א) ש"שלוחי דרחמנא נינהו" – להדליק את ה"נרות" שנמצאים שם, ולהאיר את החושך כו'⁷⁵.

23 וכאשר מתנהגים כן, עוזר להם הקב"ה שמצליחים בכל עניניהם, הן בענינים הפרטיים והן בענינים
24 הכלליים.

25 ועד שזוכים לביאת משיח, שאז יקויים היעוד "לא יכנף עוד מוריך וגו'"⁷⁶, "כי הוי' יהי' לך לאור
26 עולם וגו'"⁷⁷, בקרוב ממש ובעגלא דידן.

27 * * *

28 יד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה בהעלותך את הנרות (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

29 * * *

30 טו. בנוגע לפירוש רש"י בפרשת השבוע, ישנם כו"כ פסוקים שאפשר להתעכב עליהם, אבל, ישנו
31 פסוק השייך לקאפיטל תהלים המתאים למספר שנתי (והרי "אדם קרוב אצל עצמו"⁷⁸):

להאיר, אבל לא במקום רחוק; אם הוא סבור שבהיותו כאן הוא
מקבל אור – אור שיסודתו בהררי קודש, כפי שנמשך (ללא
ממוצע) ע"י הבעש"ט ורבינו הזקן עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר –
עליו ליקח אור זה ולהאיר על ידו את העולם כולו.
(76 ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).
(77 שם ס, כ.
(78 יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

(70 ראה זח"ג פג, א. עבוה"ק ח"א פ"ב. וראה גם סה"מ
תרנ"ט (בהוצאה החדשה) ע' סב. וש"נ.

(71 ספר יצירה פ"א מ"ד.

(72 פרשתנו שם, ב (ובפרש"י).

(73 תולדות יט, ב ואילך.

(74 עקב יא, יב.

(75 ברשימה נוספת: ואין לטעון שרק בהיותו כאן יכול

1 ובהקדמה – שידוע המנהג⁷⁹ לומר קאָפּיטל תהלים המתאים למספר השנה שנכנס בה, ולדוגמא: כשנמלאו לו י"ג שנה, מתחיל קאָפּיטל י"ד. ובנדו"ד הרי זה קאָפּיטל ט"ח.

2 וע"פ הידוע מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁰ ע"ד המנהג ללמוד בכל ר"ח פסוק אחד מקאָפּיטל תהלים זה (אם יש בו יותר מ"ב פסוקים, אזי לומדים בר"ח האחרון את שאר הפסוקים, ואם יש בו פחות מ"ב פסוקים, אזי חוזרים ולומדים אותם פסוקים) – הנה כיון שנמצאים כבר לאחרי י"א סיון, הרי זה שייך לפסוק ב', שבו נאמר: "יקום אלקים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו".

7 וכתב האבן-עזרא: "זה המזמור נכבד מאד כו' וזה דומה לדברי משה קומה³³ ה'", והיינו, שבקשת דוד "יקום אלקים יפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו" היא כמו בקשת משה "קומה ה' ויפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו"³³, וכדאיתא במדרש תהלים על הפסוק: "אמר דוד, עשה להם כמו שעשית לראשונים, כשם שאמר לך משה קומה ה' ויפוצו אויביו, כן עשה להם, יקום אלקים יפוצו אויביו" (וכנראה שמקורו של האבן-עזרא הוא ממדרש תהלים זה, שכבר נתגלה בימיו).

12 ולכן ידובר עתה אודות פירוש רש"י על פסוק זה.

13 ובהקדמה – שיש גם פירוש רש"י על התחלת הפסוק: "ויהי בנסוע הארון", ויש על זה קושיית הרמב"ן; אבל זהו ענין שקובע ברכה ומקום בפ"ע, ולא על זה ידובר עתה, כיון שלא נזכר בפסוק שבתהלים.

16 וגם לא ידובר עתה על התיבות "קומה ה'" – שרש"י מפרש ש"הי משה אומר עמוד והמתן לנו כו'", אף שלכאורה הפירוש הפשוט ד"קומה" הוא מלשון קימה (כדברי המפרשים⁸¹: "לעמוד להלחם"), ומנא ל'י לרש"י לפרש שהוא לשון עמידה – כי, הדיבור אודות פסוק זה הוא בקשר ובשייכות לפסוק בתהלים, ושם לא נאמר "קומה ה'", אלא "יקום אלקים";

20 ולכן ידובר עתה רק אודות פירוש רש"י על התיבות "ויפוצו אויביו וינוסו משנאיו", שתיבות אלו ישנם גם בתהלים.

22 טז. הביאור בפירוש רש"י, "ויפוצו אויביו – המכונסין, וינוסו משנאיו – אלו הרודפים. משנאיו – אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל, שונא את מי שאמר והי' העולם, שנאמר⁸² ומשנאיו נשאו ראש, ומי הם, על עמך יערימו סוד",

25 – החילוק בין "אויב" ל"שונא"⁸³, שאצל "אויב" השנאה היא באופן חיצוני, בגלוי ובפועל ("מקיפים אתכם מבחוץ"⁸⁴), ואילו "שונא" מורה על שנאה כבושה בלב, עמוקה יותר, שלכן רודפים להציק כו' ("מחפשים אחר המטמוניות שלכם"⁸⁵). וזהו "משנאיו – אלו הרודפים" (משא"כ "אויביו, המכונסין", ולא "אלו המכונסין", כי לפעמים מתחלקים "אויביו" לכמה מחנות, מצד תכסיסי מלחמה כו'⁸⁶, ורק בגלל שנאמר "יפוצו", מובן שקאי על "המכונסין").

30 ולכן: אף שכבר פירש רש"י על הפסוק⁸⁷ "תהרוס קמיך", "ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על

79) סה"ש תש"ד ע' 162. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' נג.

80) אג"ק שלו ח"ה ע' רמ.

81) ראב"ע עה"פ.

82) תהלים פג, ג.

83) ויש להעיר גם בנוגע לתרגום אונקלוס (שקריב אל דרך הפשט), שמתרגם כאן "אויביו" – "סנאיו", ו"משנאיו" – "בעלי דבכך", היפך ממה שמתרגם בדרך כלל "אויביכם" – "בעלי דבכיון", ו"שונאיכם" – "סנאיכון" (ת"א בחוקותיו כו', יז), וכן הוא בתרגום לתהלים (אף שאינו תרגום אונקלוס): "אויביו" – "בעלי דבביו", ו"משנאיו" – "סנאיו".

וכן יש להעיר על תרגום אונקלוס בברכת יעקב ליהודה בפסוק (ויחי מט, ח) "ידך בעורף אויביו": "ידך תתקף על בעלי דבכך (ומוסיף) יתברון סנאך", אף שבכתוב נזכר רק "אויביו" ולא

"משנאיו".

ובודאי שהמעיינים ומדקדקים כו' יחפשו ביאור על זה.

84) פרש"י בחוקותי שם.

85) פרש"י שם. – ושם: "שאיני מעמיד שונאים אלא מכם

ובכס .. (ש)הם מחפשים אחר המטמוניות כו'" – שכאן רואים בדרך אגב השייכות להמבואר בחסידות (ראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ) הענין ד"בבואה דבבואה לית להו" (יבמות קכב, א. וש"נ), אלא זהו ענין ששייך רק לבנ"י, כבנדו"ד, שענין ה"מטמוניות", "בבואה דבבואה", הוא רק "מכם ובכס".

86) וכפי שהבין חמש למקרא יודע מהמריבות שבין הילדים, שלפעמים מתכנסים כמה ביחד לריב עם פלוני, ולפעמים המריבה היא ביחיד.

87) בשלח טו, ז.

1 ישראל, וכן הוא אומר כי הנה אויבך יהמיון, ומה היא ההמי', על עמך יערימו סוד, ועל זה קורא אותם
2 אויביו של מקום" – הרי זה רק בנוגע ל"אויבך", שזוהי רק שנאה גלוי' בהנהגה בפועל, שיכולה להיות
3 גם בהנהגה נגד רצון ה'⁸⁸; אבל איך יתכן מציאות של "משנאיך", שנאה כבושה בלב כלפי "מי שאמר
4 והי' העולם"?! – ועל זה מתרץ רש"י: "משנאיך אלו שנאי ישראל .. שנאמר ומשנאיך נשאו ראש, ומי
5 הם, על עמך יערימו סוד".

6 וה"ינה של תורה", החילוק בין מ"ש בחומש "קומה הוי"⁸⁹, למ"ש בתהלים (כתובים) – "דברי
7 קבלה" ("יקום אלקים"⁹⁰, ללשון רש"י "מי שאמר ויה' העולם" (כפי שנמשך בעולם מלשון העולם⁹¹) –
8 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"ג ע' 73 ואילך.

* * *

10 יז. המשך הביאור באגרת התשובה פ"ד – נכלל בשיחת ש"פ נשא סט"ז ואילך⁹².
11 יח. המשך הביאור בפרש"י פ' נשא⁹³ – נכלל בשיחת ש"פ נשא סי"ג⁹⁴.

* * *

13 יט. בהמשך להמדובר לעיל (סט"ז) בפירוש רש"י על הפסוק "קומה ה' גו' משנאיך גו'" – יש
14 להוסיף ענין הקרוב אל הפשט, אבל בכללות קשור הוא עם חלק הדרוש שבתורה:

15 על הפסוק⁹⁵ "הלא משנאיך ה' אשנא", איתא בגמרא במסכת שבת⁹⁶: "הללו שמטילין קנאה ואיבה
16 ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים". ועד"ז איתא בעירובין⁹⁷ ובמגילה⁹⁸ על הפסוק⁹⁹ "כל משנאי גו'":
17 "אל תקרי משנאי אלא משנאי" (שגורמין .. לשנאות¹⁰⁰).

18 וידוע הכלל¹⁰¹ שהדרשה ד"אל תקרי" היא רק כשיש ראי' מהפסוק גופא ("שיש איזה קושיא המורית
19 כן כו'"), ובנדוד"ד: כיון שלא נאמר "שונאי", אלא "משנאי", הרי מובן שבתוכה "משנאי" גופא נכלל
20 כבר הפירוש ד"משנאי". ועד כדי כך, שבמסכת שבת נאמר תוכן הענין בפשטות, ללא "אל תקרי".

21 ועפ"ז יש לבאר מ"ש רבינו הזקן בתניא פרק ל"ב: "ולא אמר דהע"ה תכלית¹⁰² שנאה שנאתים וגו'
22 אלא על המינים והאפיקורסים .. כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת⁹⁶ – דלכאורה אינו מובן למה מציין
23 ל"גמרא ר"פ ט"ז דשבת", הרי אין זה ענינו לציין מראה מקומות – שכוונתו בזה להדגיש גודל הענין
24 דאהבת ישראל, שענין השנאה שייך רק בנוגע לאלו שהם בבחינת "משנאיך", אבל לולי זאת, אסור
25 לשנאותם.

26 וע"פ דברי הגמרא הנ"ל, הנה גם בפסוק "וינוסו משנאיך" יש לפרש שאין הכוונה לשונאים סתם,
27 אלא לאלו שהם גם משנאים.

שם הוי' במגילה, מ"מ, נרמז בראשי-תיבות וסופי-תיבות וכו' (ראה פע"ח שער הפורים פ"ו).

(92) תורת מנחם חנ"ו ע' 307 ואילך. וש"נ.

(93) ה, ט.

(94) שם ע' 304 ואילך. וש"נ.

(95) תהלים קלט, כא.

(96) קטז, א.

(97) צט, א.

(98) כח, א.

(99) משלי ת, לו.

(100) פרש"י מגילה שם.

(101) של"ה תג, ריש ע"ב.

(102) תהלים שם, כב.

(88) וכפי שידוע הבן חמש למקרא בעצמו, שאף שאביו נותן לו כל צרכיו, מזון ולבוש וכו', הרי לפעמים נכשל ועובר על רצונו. וכן בנוגע לרבו, שאף שידוע שיעניש אותו, מ"מ, לפעמים אינו יכול להתאפק כו'. וזוהו מבין שיכול להיות כן גם ביחס להקב"ה כו'.

(89) ולהעיר, ששם הוי' קשור עם בחינתו של משה: תפארת – שהן האורות והן הכלים הם משם הוי' (תו"א נח י"ד סע"ב), ולמעלה מזה – חכמה (ראה בארוכה קונטרס בענין בחי' משה רבינו ע"ה (נדפס גם בלקו"ש ח"ו ע' 244 ואילך). וש"נ), (ונחננו מ"ה, הגימטריא דהוי' (במילוי אלפין).

(90) בחינתו של דוד – לקו"ש שבפנים הערה 50.

(91) ואעפ"כ, בפנימיות יש גם בזה הענין ד"קומה הוי'" – ע"ד שמצינו בנוגע למגילת אסתר, שאע"פ שמצד הענין ד"אנכי הסתר אסתיר פני" (וילך לא, יח. וראה חולין קלט, ב) לא נזכר

1 אמנם, רש"י מפרש "משנאיך" "אלו שונאי ישראל", והיינו, שאינו מחלק בין "שונאיך" ל"משנאיך",
 2 כיון שבדרך הפשט אין ראי' והוכחה לכך.

3 ומ"מ הרי זה מתאים עם האמור לעיל (סט"ז) ש"משנאיך" הם אלו שיש בלבם שנאה כבושה כו' –
 4 כיון ששנאתם של המשנאים היא עמוקה יותר, עד כדי כך, שפועלים זאת גם אצל הזולת כו'.

5 כ. וענין זה נוגע לכל אלו שהם "רודפי שלום", שלהוטים לדבר עם השונאים על שלום וכו' –
 6 שצריכים לידע שלא יצליחו בכך¹⁰³, ופעולתם לא תועיל מאומה, כיון שמדובר אודות "משנאיך אלו
 7 הרודפים", שמחפשים תמיד לבטא את שנאתם ולהציק לישראל (שהרי "הלכה היא בידוע שעשו שונא
 8 ליעקב"¹⁰⁴), ועד כדי כך גדולה שנאתם, שעושים זאת גם כאשר אין זה כדאי להם כיון שיכולים בעצמם
 9 להנזק וליהרג מזה (כמו בתעלת סואץ וכיו"ב), בבחינת "תמות נפשי עם פלשתים"¹⁰⁵.

10 העצה היחידה היא – "קומה ה' ויפוצו אויביך וינסו משנאיך":

11 לכל לראש – "יפוצו אויביך, המכונסין", שלא יוכלו להתכנס ולהתדבר ביניהם, אלא יסתכסכו ויריבו
 12 זה עם זה; אחד יאמר יום, והשני יאמר לילה, אחד יאמר כן, והשני יאמר לא. ולאחרי כן – "וינסו
 13 משנאיך, אלו הרודפים", שינסו למרחק של אלף קילומטרים.

14 וכל זה – ללא צורך במלחמות, ואפילו לא הענין ד"הוי' איש מלחמה"¹⁰⁶, אלא מספיק רק "קומה
 15 הוי'" כדי שתפול עליהם יראה, וע"ד מ"ש¹⁰⁷ "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך", ומצד זה
 16 – "יראו ממך".

17 כא. ועדיין צריך להבין בנוגע לענין ד"משנאיך": מהי אמנם הסיבה לכך שתהי' לגוי שנאה גדולה
 18 כ"כ עד לאופן של היפך הטבע, שלא איכפת לו לסבול מזה, ובלבד להרע לישראל! ?

19 אך הענין הוא – כהמשך הכתוב⁸² ד"משנאיך נשאו ראש" – "על עמך יערימו סוד":

20 איתא במדרש תלים¹⁰⁸: "באין על עמך בשביל שאינם מקיימין את התורה, שנאמר¹⁰⁹ סוד ה' ליראיו".

21 וכיון שהענין "שאינם מקיימין את התורה" הוא היפך הטבע של בני" – שהרי הטבע האמיתי של
 22 יהודי הוא לקיים תומ"צ, וכפתגם רבינו הזקן¹¹⁰ שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, וכיון
 23 ש"היא חכמתכם ובינתכם"¹¹¹, אינו רוצה להיות שוטה ולהשלות את עצמו ש"עודנו ביהדותו"¹¹² – הנה
 24 כאשר בני" מתנהגים באופן הפכי מהטבע שלהם, הרי זה פועל שגם הגוי מתנהג היפך הטבע שלו,
 25 לשנוא את ישראל ולהרע להם, גם כאשר בגלל זה מתבטל ממציותו.

26 ולכן יש צורך לפעול שבנ"י יתנהגו כפי טבעם ויהיו "מקיימין את התורה", ועי"ז תתבטל גם המציאות
 27 של "משנאיך", ועד למעמד ומצב שנאמר בהפטרטה¹¹³: "ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא וגו'".

28 כב. אמנם, גם לפני שפועלים שבנ"י יקיימו את התורה, צריך להיות הענין ד"קומה ה' ויפוצו אויביך
 29 וינסו משנאיך".

30 המשך השיחה – שישועת בני" צריכה להיות (לא מצד מעלת עבודתם, אלא) בגלל שהאויב ושונא
 31 של ישראל הוא "אויביך" ושונאיך" (של הקב"ה), ולכן, "לא לנו ה' .. כי לשמך גו"¹¹⁴, שלא יהי'
 32 חילול השם – נכלל בשיחה המוגהת הנ"ל.

(109) תהלים כה, יד.
 (110) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום
 יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" דיום הש"ק זה
 – כא סיון). ועוד.

(111) ואתחנן ד, ו.
 (112) ראה תניא פי"ד.
 (113) זכרי' ב, טו.
 (114) תהלים קטו, א.

(103) בענין זה נזכר גם מ"ש (משלי כט, יט) "בדברים לא
 יִקָּר עבד".

(104) ספרי פרשתנו ט, יו"ד. הובא בפרש"י עה"ת וישלח לג,
 ד.

(105) שופטים טז, ל.

(106) בשלח טו, ג.

(107) תבוא כח, יו"ד.

(108) באבער – עה"פ.

1 כג. וענין זה קשור גם עם סיום הסדרה:

2 בסיום הסדרה¹¹⁵ מסופר "ותדבר מרים .. במשה .. והנה מצורעת .. ותסגר מרים .. והעם לא נסע עד
3 האסף מרים", והיינו, שאע"פ שמאורע זה הי' באשמת מרים, מ"מ, המתינו לה כל בני" ביחד עם השכינה
4 כ"י¹¹⁶.

5 ומזה מובן גם בנוגע לבני" – כידוע שבזמן הגלות, ובפרט בקושי הגלות, נקראת כנסת ישראל בשם
6 "מרים", כיון שהשם "מרים" שניתן לה בזמנה הי' קשור עם קושי השעבוד באופן ד"וימררו¹¹⁷ את
7 חייהם"¹¹⁸ – שגם כשנמצאים במעמד ומצב בלתי-רצוי באשמתם כו', ממתין להם הקב"ה...

8 וכיון ש"שכינתא בגלותא"¹¹⁹, "עמו אנכי בצרה"¹²⁰ – צריך הקב"ה להוציא את בני" מהגלות, כיון
9 שזה נוגע אליו בעצמו!

10 ולכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו של יהודי, אם הוא ראוי לכך אם לאו – הנה "הוא (הקב"ה) עצמו
11 צריך להיות אוחז בידי ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר¹²¹ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
12 ישראל"¹²² (כמדובר פעם בארוכה¹²³), ולהוציא אותו מהגלות, ולאח"ז בודאי יעשו תשובה.

13 ואף שאיתא בגמרא¹²⁴ שצ"ל תחילה תשובה – הנה כשמדובר אודות "שמך הגדול" ו"שכינתא
14 בגלותא", אין לעשות חשבונות!... אלא מאי, יש מאמר בגמרא – הרי כבר אמר פעם הצ"צ¹²⁵ בנוגע
15 לביאת אליהו בשבת ויו"ט, שאף שאמרו¹²⁶ "שאיין אליהו בא לא בע"ש וכו'", הנה כשיבוא אליהו
16 ומשיח, יתרצו את השאלה, וכמו"כ יתרצו את השאלה בנוגע לענין התשובה.

17 ובנוגע לפועל, צריך להתקיים ה"פסק" של דוד המלך: "יקום אלקים ויפוצו אויביו וגו'", וכיון שעל
18 דוד נאמר¹²⁷ "והו' עמו", "שהלכה כמותו"¹²⁸, הרי כן היא ההלכה, ונעשה כן בפועל ממש, ועד לקיום
19 היעוד "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"¹²⁹, בביאת משיח צדקנו.

20 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים"].

115 (יב, א ואילך).
116 ראה ויק"ר פט"ו, ח. מדרש תהלים סוף מזמור כד.
הובא בפרש"י סוף פרשתנו.
117 שמות א, יד.
118 ראה שמור"ר רפכ"ו. שהש"ר פ"ב, יא.
119 ראה זהר ח"א כז, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג עה, ב. ועוד. וראה
מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי.
120 תהלים צא, טו.
121 ישע"י כז, יב.
122 (122) פרש"י נצבים ל, ג.
123 שיחת ש"פ נצוי" תשכ"ז סי"ג (תורת מנחם ח"ג ע' 396 ואילך). וש"נ.
124 סנהדרין צז, ב.
125 ראה גם תורת מנחם חל"ו ס"ע 316. וש"נ.
126 עירובין מג, ב.
127 שמואל-א טז, יח.
128 סנהדרין צג, ב.
129 יחזקאל לו, כה.

המשך ביאור למ' שבת ליום שישי עמ' א

1 כְּבִיזָה אוֹבְלִין בְּעֵינַי – צריך שיהיה האוכל הטמא בשיעור כביצה
2 כדי שיהיה ראוי לטמא. והוא זרק רק כזית. ובמה נסתפק רבא.
3 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם נסתפק רבא לְעֵינַי שְׁבֵת, ואף שצריך שיעור
4 כגורגרת, כאן הדבר שונה, ומדובר בְּגוֹן דְּאִיבָא – שכבר יש בבית
5 פְּחוֹת מְכַבֵּיזָה אוֹבְלִין, וְהָאֵי – וכזית זה שורק מְשַׁלְּמוֹ בהנחתו
6 לְשִׁיעוֹר כְּבִיזָה, ובהנחה זו נהיו ראויים לטמא, ונסתפק מֵאֵי – מה
7 הדין, האם מְדַמְצָמְרָה לְעֵינַי מוֹמָאָה – מתוך שחשובה זריקה זו
8 שעל ידה האוכלים מצטרפים לשיעור כביצה לטמא, נחשבת גם
9 שיש בה שיעור להוצאה בשבת, ומִיתִיב נְמִי – וחייב גם לְעֵינַי שְׁבֵת

10 כאילו יש בו שיעור כגורגרת לחייב על הוצאתו, או דִּילְמָא – שמא
11 נאמר, שְׁבֵל חַיִּיב לְעֵינַי מלאכות שְׁבֵת במאכלים, שיעור כְּבִיזָה
12 דווקא בְּעֵינַי – צריכים כדי לחייבו.
13 רב נחמן פושט את הספק: אָמַר לִיה רב נחמן לרבא, תְּנִיתוּהָ – שנינו
14 זאת בברייתא, אָבָא שְׂאוֹל אוֹמַר, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפְּנִים, שִׁיעוֹרֵן
15 להתחייב על הוצאתם בשבת מן המקדש לרשות הרבים כְּבִיזָה.
16 וְאִמָּאֵי – מדוע שיעורם כגורגרת, הרי מחשיבים פחות מכשיעור
17 בשבת משום שהוא חשוב לענין איסור אחר הבא עמו, ואם כן
18 לִמָּא, מְדַלְעֵנַי פְּסוּל

לקוטי-שיחות פרשת בהעלותך* כרך יג

29 אבל עפי"ז צריך להבין: עיקר מעלתו של משה
30 לגבי כל האדם אשר ע"פ האדמה הוא בענין
31 הנבואה¹⁰, וכמו שמבואר בפרשתנו¹¹ בגודל מעלת
32 נבואת משה רבינו, ועד ש"לא קם נביא עוד
33 בישראל כמשה"¹², והרי נבואה אינה ענין שבא
34 ע"י עבודת האדם, כ"א מעלה ומדרי' נגלית הניתנת
35 מלמעלה, ובזה אינו שייך לומר דאחר ה' מגלה
36 את הכחות יותר, וא"כ למה ה' משה עניו מאד מכל
37 האדם¹³ גו', בשעה שבענין הכי עיקרי שלו ה'
38 למעלה מכל אדם¹⁴.

39 ב. ויובן זה בהקדים מה דאיתא בסיום מס' סוטה¹⁵.
40 במשנה שם: משמת רבי בטל ענוה ויראת
41 חטא. ובגמרא שם: אמר לי' רב יוסף לתנא לא

(10) ולהעיר מטושו"ע יו"ד סרמ"ב סל"ו.

(11) שם, ד"ח. וראה רמב"ם פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ו.

פיה"מ לפ' חלק היסוד הו'. מו"נ ח"ב פל"ח-ט.

(12) ברכה לר', יו"ד.

(13) ועד שהי' עניו מכל האדם* גם מא"י (ראה סה"מ תקס"ב

ע' נא. תו"ח שמות קכ, ב).

(14) ראה נדרים (לח, א): אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על
גיבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממש (ובשבת (צב, א) א"י בעל
קומה במקום עניו**). אבל אפ"ל שמפני זה ה' משה עניו גם
מצד ענין הנבואה, כי חשב שבאם ה' לאדם אחר כחות אלו, ה'
מגלה את הכחות יותר, ובמילא ה' זוכה להשראת השכינה יותר
מכמו שהי' אצל משה. כי

(א) מעלות אלו אינם ממשכים ומכריחים השראת השכינה,
כ"א רק שמסירים המניעות להשראה – שהי' רצון מלמעלה, אבל
לא מצד זה הוא השראת השכינה (ראה מו"נ ח"ב פל"ב ד"ה
והדעת השלישי ובלח"מ פ"ז מהל' יסוה"ת). ומשה עצמו יוכיח
שלמד תורה לאהרן וכו'. שבשנת הלימוד הרי מובן שלא ה' אז
במצב ד"ה אל מנבא" אותו***. ועד"ז כשאמר (בפרשתנו) עמדו
ואשמעו (ל' עתיד), כששמע טענות הבאים אליו לדון דינם,
וכי"ב. ואדרבה – מוכרח ההפסק ב"מנבא אותו" בכדי שיוכל
למסור נבואתו. ועדמש"נ לאחרי וידבר ה' אל משה גו': וידבר
משה אל בני' גו'.

(ב) רוב המעלות המנויות בגמרא*** שם (גבור עשיר
וחכם****) (ובעל קומה)) הם (לא מעלות שהגילוי שלו הוא
ע"י עבודת האדם כ"א) ענינים ומעלות הניתנים מלמעלה. עיי"ש.
(15) להעיר ש"נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה . . דף
ליום דף ליום" (היום יום ע' נא) ומסיימים בערב שבועות,
דאזלינן מיני'.

(* להעיר מתוד"ה ואין – יבמות (סא, א) "דעכו"ם בכלל האדם
נינהו".

(** ראה לקויו"צ (אגרות ס"ע תא ואילך) על השיניים שבין מס'
נדרים, שבת ורמב"ם פ"ז מהל' יסוה"ת בתחלתו.
(***) רמב"ם שם.

(****) משא"כ ברמב"ם שם (ראה בכס"מ ולח"מ שם).

(*****) ראה מפרשים עה"פ אל יתעלל חכס גו' (ירמי' ט, כב).

1 א. עה"פ¹ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם
2 אשר על פני האדמה" דלכאורה אינו מובן כלל:
3 הרי הוא שקיבל תורה מסיני והקב"ה למדו תורה
4 מ' יום ומ' לילה ונתנה לו במתנה², ולפני זה –
5 הוציא את בני' מארמ"צ והקב"ה אמר לו כך
6 יאמינו לעולם³, ואך זה עתה בפרשתנו למדנו שכל
7 זמן שהי' רוצה ה' מדבר עם השכינה⁴, ושמע
8 שיאצילו מרוחו על ע' הזקנים והוא אינו חסר
9 כלום⁵ וכו' – וערכו לכל העם הוא כאומן ליונק
10 וכו'⁶, ואיך שייך שהי' עניו מכל האדם גו' !?
11 ומבואר התירוץ⁷, ש"עם היות שידע (משה) את
12 הטוב שלו ואשר הוא גבוה במעלה מכל אדם,
13 ומ"מ ה' עניו מכל אדם, והוא מפני שידע אשר
14 כל עניני מעלותיו אשר בהם הוא גבוה במעלה
15 ומדרי' מכל אדם, הוא מה שניתן לו מלמעלה . .
16 וחשב דאילו היו אלו הכחות אצל אחר ה' ג"כ
17 במדרי' ומעלה זו, ואפשר דאחר אם היו לו כחות
18 אלו ה' מגלה את הכחות יותר, ומשו"ז ה' עניו
19 מכל".

20 והנה מהמשך הביאור מובן, שפירוש הנ"ל של
21 ("והאיש משה) עניו", אינו שונה מפירושו הפשוט
22 – היינו ההכנעה בפני כל האדם⁸ – אשר ע"כ אינו
23 מסתפק בהביאור בזה "שידע אשר כל עניני
24 מעלותיו . . הוא מה שניתן לו מלמעלה", כי זהו
25 רק טעם לשלילת ההתנשאות במעלתו על הזולת –
26 ומוסיף⁹ "ואפשר דאחר אם היו לו כחות אלו ה'
27 מגלה את הכחות יותר" שזהו טעם המחייב
28 ההכנעה לגבי הזולת.

(* וסיום מס' סוטה.

(1) פרשתנו יב, ג.

(2) נדרים לח, א. שמו"ר פמ"א, ו. פרש"י תשא לא, יח.

(3) יתרו יט, ט.

(4) פרש"י בפרשתנו ט, ז (מספרי).

(5) שם יא, ז (מספרי).

(6) פרשתנו יא, יב.

(7) ד"ה וירא העם תש"י (סה"מ תש"י ע' 236). וראה גם ד"ה
זכור תרס"ה פ"ח.

(8) ראה ר"ח (שער הענוה פ"א בתחלתו): מלת ענוה נגזרה
מל' עני ועניו שהכוונה הוא ההכנעה כו'.

(9) וכדמוכח ביותר מד"ה זכור שם: "טעם העניויות שלו
שחשב שאם ה' לזולתו כחות וחושם שלו ה' מגיע למעלה
יותר" (בלי חיבת ואפשר). וגם לא נזכר עד"ז שהכחות וכו' ניתנו
לו מלמעלה.

27 שפיר ס"ל שענוה בטלה ולא יר"ח הפחותה
28 ממנה²⁰.

29 ולפ"ז נאמר, שפלוגתת ר"י ור"נ – "לא תיתני
30 ענוה" או "לא תיתני יראת חטא" – תלוי במחלוקת
31 הנ"ל: ר"י דקאמר שיראת חטא בטלה ולא ענוה,
32 היינו משום דס"ל שיראת חטא גדולה מענוה; ור"נ
33 דקאמר שבטלה רק ענוה, ס"ל להיפך שענוה נעלית
34 יותר מיראת חטא.

35 אבל קשה לומר כן:

36 (א) אף שלא ראינו אינו ראי' – בכ"ז הרי לא
37 אשתמיטת' בשום מקום לומר שר"י ור"נ פליגי
38 בפלוגתא שכבר נחלקו בה קודמיהם – רפב"י
39 וריב"ל.

40 (ב) מצינו שר"נ הי' מחסידי בבלי²³ ור"י הי'
41 סיני²⁴ שהוא סדר הלימוד דבני מערבא²⁵ – ולפי
42 הנ"ל ה"ה בהיפך: רב יוסף דס"ל שרק יר"ח בטלה,
43 נקט בשיטת הבבלי, ורב נחמן דסבר שרק ענוה
44 בטלה – כהירושלמי²⁶!

45 מובן שאין הכרח לומר ששיטת לימודו של ר"י
46 (בהיותו סיני) היא לעולם לפי הירושלמי, ושיטת
47 ר"נ (מחסידי בבלי) – כולה לפי הבבלי (שהרי

1 תיתני ענוה דאיכא אנא, אמר לי' רב נחמן לתנא
2 לא תיתני' יראת חטא דאיכא אנא.
3 וצריך להבין:

4 (א) שניהם, ר"י ור"נ, היו בדור אחד¹⁶, ומסתבר
5 שכל אחד מהם הכיר במעלות של חברו ויכמו
6 שמצינו, שר"י אמר על ר"נ "דרשינהו להני קראי
7 כסיני"¹⁷, ור"נ קרא את ר"י בשם "סיני"¹⁸ וא"כ
8 למה נקט כ"א מהם מעלת עצמו בלבד, ולא אמרו
9 להתנא לא תיתני את כל הבכא של "בטלה ענוה
10 ויראת חטא" כי ישנן מעלות אלו בהם? ואם
11 במעלת עצמו מדבר – עאכו"כ שידבר ויפרסם
12 מעלת חברו.

13 (ב) מאחר שכ"א אמר "לא תיתני" דבטלה רק
14 לגבי מעלה אחת (ולא קאמר לא תתני כל הבכא
15 דמשמת רבי), מכלל שסברי שהשני' בטלה – יר"ח
16 לר"י וענוה לר"נ –

17 והלא שנינו בכרייתא דרפב"י¹⁹: "ענוה מביאה
18 לידי יראת חטא", והיינו שע"י ענוה באים למדה
19 יותר נעלית: יראת חטא, א"כ יקשה לר"נ איך
20 אפשר שהמעלה הפחותה (ענוה) בטלה (משמת
21 רבי) בה בשעה שהמעלה החשובה ממנה (יראת
22 חטא) לא בטלה²⁰?

23 ג. לכאורה הי' אפשר לתרץ שר"נ קאי בשיטת
24 ריב"ל²¹ שענוה גדולה מיראת חטא, ובשיטת
25 הירוש' שקלים שסתם (לפי גירסת התוס'²²)
26 ש"יראת חטא (קודמת ו)מביאה לידי ענוה", ולכן

(20) ראה עץ יוסף בעין יעקב סוף מס' סוטה.
(21) ע"ז שם.

(22) ע"ז שם, ד"ה ענוה. בירושלמי שלפנינו (שקלים פ"ג ה"ו)
ענוה מביאה לידי יראת חטא. וכן הובא ברי"ף ע"ז שם
מירושלמי. וראה רי"ף שם בגירסת גמ' שלנו א"ר פנחס בן יאיר
כו' יראת חטא מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי כו' ופליגי
דריב"ל דאמר ענוה גדולה מכולן.

(23) פרש"י מגילה כח, ב. וראה פרש"י שם ד"ה הי צנא מלא
סיפרי (שאמר ר"נ): "אינו אלא כסל שמילאו ספרים ואין מביין
מה בתוכה. . . טעמי משנה כו'". שמוזה שביטל ענין צנא מלא
סיפרי כו' משמע שלימודו (של ר"נ) הי' באופן "להבין טעמי
משנה כו' ולתוצה כו'". (ראה לקו"ש חיי"ב ע' 122 ואילך
ובהערות שם שהו"ע התריפות ועוקר הריס) – שהוא אופן
הלימוד דתלמוד בבלי, ראה בהערה 25 ובהנסמך שם.

(24) סוף מס' ברכות והוריות.
(25) כמובן מזה דשלחו (נא"י) סיני עדיף (ברכות והוריות
שם). ובירושלמי (סוף הוריות) דסודרן קודם לפילפון (ראה פני
משה ומראה הפנים שם. וראה פרש"י בסוף הוריות ד"ה סיני
עדיף "משנה ובריות דסודרן לו כו'"). וכנראה גם מזה שבבבלי
(הוריות שם) נשארה האיבעי' (חריף ומקשה או מתן ומסיק)
בתיקו ולא קבלו מה דשלחו (מא"י) סיני עדיף (ראה הערה
בסה"מ תש"ח ע' 123). משא"כ בנוגע להירושלמי הרי שלחו
דסיני עדיף, ומסיק בירושלמי דסודרן קודם לפילפון. ולהעיר
מפי' הר"ח (סנה' כד, א) לבמחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי.
וראה מקומות שבהערה 56.

(26) ולגירסת הרי"ף (הובא לעיל הערה 22) מובן, כי ר"נ סובר
כהבבלי, ור"י – כהירושלמי.

(16) וגם לדעת התוס' (גיטין לב, ? ד"ה אנא לא צריכנא. ושו"ן)
דסתם ר"נ אינו ר"נ בר יצחק (כדעת רש"י שם) כ"א ר"נ בר יעקב,
הרי היו בדור אחד. ראה ב"ב נו, ב. יבמות סו, ב. גם י"ל דכאן
לכ"ע הוא רנב"י ע"פ שבת (קנו, ב). וכ"ה גרסת העץ יוסף (בע"י
סוף סוטה) – ר"נ בר יצחק. וראה עיני יעקב שם (וראה סדר
הדורות סדר תנאים ואמוראים ערך ר"נ בר יצחק).
לכאורה אפשר להוכיח דר"נ כאן הוא ר"נ בר יצחק מזה
שמקדים ר"י לר"נ (ור"י בר יעקב הרי הי' זקן מר' יוסף), אבל
אינו מוכרח, כי י"ל, דאזיל בסדר המשנה משמת רבי בטלה ענוה
(ואח"כ) ויראת חטא.

(17) קדושין כ, ב. ערכין ל, ב. וראה מהרש"ל קדושין שם,
שצ"ל ר"נ סתם. דאל"כ קשה לשיטת התוס' (המובאת בהערה
הקודמת).
(18) עירובין ל, א (לגירסת מהרש"ל שם). מו"ק יב, א. והיינו
לדעת רש"י (ראה בהערה 16, וראה בהנסמך לקמן הערה 23)
סתם ר"נ הוא ר"נ בר יצחק (משא"כ לדעת התוס'. וראה סדה"ד
סדר תנאים ואמוראים ערך רב נחמן).

(19) ע"ז כ, ב. ובכמה נוסחאות היא גם במס' סוטה במשנה
או בכרייתא (וראה מהרש"א ותויו"ט סוף מס' סוטה).

27 וזהו גם מה ש"קרי רב יוסף אנפשי" ורב
28 תבואות בכח שור"³¹:

29 כמו שה"רב תבואות" אינן באות וצומחות
30 מה"כח שור" – אלא מן כח הצומח שבארץ, ע"י
31 הזרע שנזרע בה וכו' – והשור הוא רק אמצעי, ע"י
32 כחו בא לפועל כח הצומח שבארץ ומצמיח רב
33 תבואות.

34 ועד"ז מה שאמר ר"י על עצמו, "שיש בידו
35 חבילות של משנה"³¹ ("מרי חטיא"²²), הוא אינו
36 אלא אמצעי שע"י באו לפועל הכחות שניתנו לו
37 מלמעלה.

38 ה. אך עדיין אינו מובן:
39 התורה שלומדה ה"ה מצילה מיצה"ר, שלא
40 יכשילנו לחטא"³², והרי מעלה זו שהיתה בר"י –
41 אדם שמור מן החטא – לא באה מהכחות שניתנו
42 לו מלמעלה

43 [שהם רק מאפשרים לאדם להגיע לדרגת
44 "סיני", אבל לא שהם העושים]³³ שיהי' שמור מן
45 [החטא],

46 כ"א מצד עבודתו הוא שלמד, ועד שנעשה סיני
47 – וא"כ איך הי' ר"י "עניו" בשעה שידע שבכח
48 עבודתו נתעלה לסוג אדם השמור מן החטא"³⁴
49 שהרי אין אומרים שצ"ל עניו מכל הבהמה כי
50 אילו ניתנו לה כוחות אלו היתה מגלה את הכחות
51 יותר?

52 וי"ל: מה [שלימוד] התורה מציל מן החטא
53 (לדעת ר"י), אין הכוונה שהתורה (נלמדת באופן
54 נעלה כ"כ עד ש)פועלת שינוי בהלומד, היינו שהוא

(32) ראה דעת רב יוסף בסוטה כא, א. וראה פרש"י שם.

(33) להעיר מהחילוק דכחו וכח כחו (ב"ק יח, א. ובכ"מ).

(34) ע"ד זה שיצאו רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא (יומא לח, סע"ב – דכפשוטו הטעם דהרגל נעשה טבע), זה שעשה יצה"ר טוב או שאין לו יצה"ר (ירוש' ברכות בסופה. וראה תניא פט"ו). וברמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם – וידוע הצד השווה שבתשובה תורה ותפלה (בארוכה בלקו"ב לתניא ח"ב ע' פד סעיף ב ואילך).

(* וכדמוכח גם מזה שבכ"מ בחסידות (ראה – וג"כ לאדהאמ"צ – תו"ח שמות קכ. ב. ד"ה זכור שם, ובכ"מ) הובא גם הלשון שפלות בענין הנענה של משה. (וראה גם סו"מ תשי" שם: שפלות מצד כ" שפלות דענוה). וי"ל שהכוונה בזה לומר שהחזיק א"ע למטה מכל אדם (ראה לעיל סעיף א).

(**) וראה פרש"י עה"פ (ישע"י כט, יט) ויספו עניים בה' שמוחה. ד"ה זה תשי" (סו"מ תשי" ע' 237 ואילך).

1 שניהם היו בכבל) – אבל לאידך גיסא, דוחק לומר
2 שתהא פלוגתתם באופן של מוחלפת השיטה בין
3 ר"י ובין ר"נ.

4 ד. ויובן זה בהקדים הקושיא הידועה במאמר
5 ר"י "לא תיתני ענוה דאיכא אנא": זה גופא שר"י
6 משתבח במדת הענוה (וכפרש"י "שאני ענוותן"²⁷)
7 הוא היפך הענוה?²⁸

8 והביאור בזה: "אין פי" עניו כמו שהעולם
9 סוברים שפי' הוא לשון שפלות, כי שפלות הוא מה
10 שיודע ומכיר ערכו ושפלותו שהוא שפל אנשים
11 כו"²⁹, והיינו, מי שהוא באמת מושלל ממעלות
12 (או שישנן בו, אלא שאינן ידועות לו)³⁰;

13 אולם העניו באמת הוא (כמו שנת"ל במדת
14 הענוה שהי' אצל משה) איש המעלות והוא יודע
15 ומכיר את ערכו – וביחד עם זה אינו מתגאה בהן
16 כלל וכלל ואינו מחזיק טובה לעצמו²⁷, והטעם הוא
17 (כמו שנת"ל ס"א), לפי שידוע הוא שהכחות
18 והחוושים הנעלים שלו כולם ניתנו לו מהקב"ה,
19 ועושה חשבון בנפשו ש"אילו היו אלו הכחות אצל
20 אחר הי' ג"כ במדר"י ומעלה זו, ואפשר דאחר אם
21 הי' לו כחות אלו הי' מגלה את הכחות יותר",

22 ועד"ז י"ל במעלת הענוה עצמה דר"י: שידע
23 מעלת ענוותנותו, בכ"ז לא החזיק טובה לעצמו
24 כו'; ואדרבה, חשב שאילו נתנו כחותיו וכשרונותיו
25 לאחר, אפשר והלה הי' מגיע לבחי' ענוה שהיא
26 למעלה מזו שישנה בו.

(27) מה שהוזקק רש"י לפרש זה – י"ל שהוא בכדי לשלול הפי' (שיש במפרשים בכדי לתרץ הקושיא שבפנים) שכונת ר"י ב"לא תיתני ענוה" היא להענוה של בני דורו – ד"איכא אנא" ומכבדים אותי וכו', אף (לדעתו) לא הי' ראוי לכבוד, ולכן מפרש רש"י "שאני ענוותן".

ויש לומר, שהוכחח רש"י לפרש כן היא – א) מסתבר, ש"דאיכא אנא" שאמר ר"י ושומר ר"נ, שוים בפירושם. ב) אין להפליג כ"כ בין דעת התנא דתני דבטלה ענוה לגמרי – ולר"י שכל אלו שכבדוהו הם בדרגא זו.

(28) ראה חדא"ג מהרש"א שם. ומה שכתב: "כדי שלא יהא שונה הברייתא בטעות אמרו כן דלא בטלה משמת רבי, גם לא הי' לו שבה בדבר באותו דור כמ"ש ויראי החטא ימאסו" עדיין יוקשה בנוגע לענוה, דלשבת עצמו זהו היפך הענוה.

(29) ביאורה"ז ס"פ פקודי לאדמו"ר האמצעי (נט, ב) ולהצ"צ (ע' ט).

(30) ומה שפרש"י (פרשתנו כאן) עניו – שפל וסבלן, י"ל כי: א) מדבר בכללות* מבלי לפרט הדוגות. ב) רש"י מפרש פשוטן של כתובים. ג) רש"י עצמו מדגיש ש"שפל" – כוונתו "סבלן"**. ואינו ענוה (כמנהגו וטבעו של אדם שפל), דאף שאהרן ומרים דברו עליו לא כעס עליהם ולא ענם (ראה מפרשי התורה עה"פ). (31) סנהדרין מב, א.

35 כי אפשר שישלוט היצה"ר וצ"ל בעי רחמי – וע"י
36 כ"ז לא נעשה שינוי בו שיהא נקרא ירא חטא, כ"א
37 רק שניצל מעשיית החטא³⁹ (וע"ד שיטת ר"י הנ"ל
38 בפעולת התורה שמצילה מעשיית החטא).

39 ז. מקור ודוגמא להסברה הנ"ל – שר"י ור"נ
40 פליגי אם לימוד התורה (ועד"ז כיסוי הראש
41 ותפלה) פועל שינוי באדם שלא יהי' שייך לחטא או
42 שרק מונע ומציל מפעולה – מצינו במס' ברכות⁴⁰:
43 אסור לקרוא ק"ש כנגד מי רגלים, עד שיטיל
44 לתוכן מים. וכמה יטיל לתוכן מים – פלוגתא דר"נ
45 ור"י (בפירוש הברייתא): ר"נ סובר, שבאם הכלי
46 יש בה כבר מי רגלים, ובא להטיל לתוכן מים –
47 אז (לדעת ר' זכאי) צריך להטיל לתוכן רביעית,
48 אבל "בתחלה", שקדמו המים למי רגלים,
49 מתבטלים הם במים כל שהן, כי "ראשון ראשון
50 שנופל לתוך המים מתבטל"⁴¹; ור"י סובר, אשר
51 (לר' זכאי -) גם "בתחלה" צריך לרביעית מים.
52 ועביד עובדא: "א"ל ר"י לשמע'י אייתי לי רביעיתא
53 דמיא כר' זכאי" – אפילו בתחלה⁴².

54 וי"ל שפלוגתת ר"נ ור"י – אם בתחלה צריך
55 לרביעית מים לבטל את המי רגלים – היא פלוגתא
56 (כללית) באופן ה"בעלות" והפעולה של טהרה
57 וקדושה וכו' בהמקום בו נמצאות: אם האיכות
58 לבד פועלת וקונה את המקום: שיטת ר"נ דמים
59 טהורים אפילו כל שהן⁴³ "קונים" המקום ונעשים
60 קבוע בו⁴⁴ ולכן קמא קמא בטיל בהן.

61 משא"כ כשבאים למקום מי רגלים צ"ל ביטול
62 ע"י כמות, שיעור רביעית יין. משא"כ לדעת ר"י.
63 ועד"ז גם בנדו"ד – ההצלה מן החטא הבאה
64 מ(לימוד) התורה⁴⁵ (ומכיסוי הראש ותפלה): לפי
65 שיטת ר"נ לימוד התורה וכו' "נקבע" באדם
66 הלומד, עושה בו שינוי, עושה האדם "מקום תורה"
67 וקמא קמא בטיל, שהרי דרכו של יצה"ר היום

1 עצמו נתעלה למדריגה כזו שאינו שייך לחטא, אלא
2 (שהאדם עצמו מצד דרגתו אינו מובטח שינצל
3 מחטא, אלא) שהתורה מצילה, היא היא ששומרתו
4 ומצילתו מן החטא.

5 ולכן, כמו שהתורה שלמד ר"י, לא הביאה אותו
6 להחזקת טובה לעצמו וקרי אנפשי' ורב תבואות
7 בכח שור כנ"ל; כמו"כ לא החזיק טובה לעצמו גם
8 בנוגע לריחוק מחטא – "מצלא מיצה"ר" – מכיון
9 שגם זה הוא רק תוצאה והמשך מהתורה שלמד
10 ולא שהוא עתה בסוג אדם נעלה.

11 ועפ"ז יש לבאר מה שר"נ אמר "לא תיתני (רק)
12 יראת חטא" אבל ענוה בטלה (לדעתו) משמת רבי
13 – אף שידע גדולתו וענוותנותו של ר"י:

14 ר"נ פליג על ר"י וסבר שלימוד התורה פועל
15 שינוי באדם הלומדה עד שאינו שייך לחטא –
16 ובמילא לא הי' ר"י יכול להיות "עניו"³⁵.

17 ו. [וע"ד זה יש ליישב גם מה שר"י לא אמר
18 לתנא לא תיתני יר"ח דאיכא ר"נ]:

19 מסופר בגמרא³⁶ "דאימי' דר"נ (בר יצחק) אמרי
20 לה כלדאי (חוזים בכוכבים)³⁷ בריך גנבא הוה, לא
21 שבקתי' גלויי רישי', אמרה לי' כסי רישיך כי היכא
22 דתיהווי עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי (בקש
23 רחמים שלא ישלוט בך יצה"ר)³⁷", ופעם אחת
24 "נפל גלימא מעילוי' רישי' . . אלמי' יצרי' כו'".

25 והנה ענינו ומעלתו של ירא חטא, אינו בזה
26 שאינו עובר עבירה בפועל (שזה יכול להיות מפני
27 יראת העונש, מפני מורא רבו בו"ד וכיו"ב) כ"א
28 שירא מפני החטא, ירא (מדה שבלב) לעבור על
29 רצון השם וכו'³⁸.

30 משא"כ היראה של ר"נ, קסבר ר"י שמכיון
31 שהיא נעשית ע"י כיסוי ראש ותפלה – הרי אין זה
32 ענין של יראת חטא בעצם בלבו ובנפשו, ואדרבה
33 הכיסוי ראש צריך להוליד בו בכל פעם מחדש (כנ"ל
34 בגמרא) אימתא דשמיא, וגם אז אינה יראת חטא

(39) וכפשטות הלי' "שלא ישלוט בך יצה"ר".

(40) כה, ב.

(41) פרש"י שם.

(42) ברכות שם, פרש"י שם.

(43) להעיר ממי מעין דמטהרין בכל שהוא (מקואות פ"א מ"ז.

רמב"ם הלי' מקואות פ"ט ה"ו).

(44) עפ"ז יומתק הא דע"פ הוי' יחנו כמאן דקביע להו דמי

(עירובין נה, ב) – שזהו לא רק דפגולות החני' קבוע היא, אלא

דהמקום עצמו נעשה קבוע.

(45) להעיר ממרו"ל אין מים אלא תורה (ב"ק יז, א. וש"נ).

(35) ואף שבפועל הי' רב יוסף עניו – הנה מכיון שענוותנותו

של ר"י היתה מצד זה שלדעתו לא פעלה בו התורה ענין חדש, והיינו שלא ידע מהמעלה שיש לו (לדעת ר"נ), הרי אין זה ענין הענוה. כי ענוה היא שאף שידע מעלתו ובכ"ז הוא עניו כו' (כנ"ל בפנים).

(36) שבת קנו, ב.

(37) פרש"י שם.

(38) ראה תויו"ט סוף מס' סוטה. לקו"ת קרח נג, ד. מטות פב,

א. ובכ"מ.

נמצאת שום מעלה ד"דכא ושפל רוח" לגבי מרום²⁹
 וקדוש, בכל זה, רוצה הוא לשכון ב"את דכא³⁰
 ושפל רוח" דוקא).³¹

ועד"ז היא מעלת הענוה שהי' אצל משה³²
 רבינו³³, דנוסף על מה "שחשב שאם הי' לזולתו³⁴
 כחות וחושים שלו הי' מגיע למעלה יותר", שענוה³⁵
 זו היא בשייכות למעלות שהגיע אליהן ע"י עבודה
 (לאחרי נתינת הכחות והחושים מלמעלה), שהיא³⁶
 "ענוה" שעפ"י חשבון וטעם; הנה זה שהי' משה³⁷
 עניו למרות מעלתו בנבואה (וכיו"ב) – היא להיותו³⁸
 עניו בעצמו³⁴, והי' בטל לגבי כל אדם³⁵.

יו"ד. והנה ידוע³⁶, שדוקא ע"י אופן הלימוד⁴⁰
 דבבלי מגיעים לבחינת הכתר שלמעלה⁴¹
 מהשתלשלות. ועפ"ז יש לומר, שפלוגתת ר"י ור"נ⁴²
 אם בטלה ענוה משמת רבי – היא פלוגתא בכוונת⁴³
 המשנה "משמת רבי בטלה ענוה"³⁷:

(53) בר"ח (שם הובא בלקו"ת ואוה"ת שבהערה 48): "ענוה
 דאיהו שכנתא עילאה . . . ודא דרגא דמשה דאיתמר בי' והאי
 משה עניו מאד (ובלקו"ת שם: ד"שכנתא עילאה הוא בינה") . .
 ועוד ימצא ענוה אפי' בכתר . . . והוא נקרא אין להיותו מחשיב
 עצמו לאין נגד המאציל . . . ועל זה אמר משה רבינו ע"ה ונחנו
 מה". ולא הוזכר שם על הענוה שהי' אצל משה שהוא ענוה
 שבכתר. אבל עיין בביאור"ז (שבהערה 29): אבל בקדושה הוא
 בחי' ביטול כמ"ש והאי משה עניו מאד . . . פי' עניו לשון בחי'
 ביטול . . . שלכן נק' ע"ט הגנוחות במאציל בשם עניו ארץ כו'.
 ובביאור"ז להצ"צ שם: "יעי' בר"ח אשר י"ג מדה"ר כולם מורים
 על הענוה . . . והוה ענין מרז"ל ענוה גדולה מכולם". ומוכח
 שהענוה דמשה הוא ג"כ בחי' הכתר. וראה לעיל הערה 51.

(54) ראה ד"ה זכור שם: הנה זהו גופא מה שהטעם הזה פעל
 בו (במשה) הענוה והשפלות הוא מצד הביטול עצמי שלו כו',
 ומי שהוא בטל בעצם מתקבלים אצלו טעמים כאלו וגורמים לו
 ענוה ושפלות כו'.

(55) ראה תו"ח (שמות קכ, ב): ואמנם ענין הענוה יתירה הוא
 שפלות הב' שאינו לפי המדה כלל והיא השפלה בעצם מציאות
 כו' . . . הוא הנק' ענוה שנא' והאי משה עניו מאד כו' עיי"ש
 שגם בזה הוא מרגיש א"ע למטה מכל אדם.
 ולהעיר מהפירוש שמשה הי' עניו מאד – מעקבתא דמשיחא
 (ראה תו"ח שם סד, ב. ספה"מ קונטרסים ח"א ע' 106 ואילך.
 ספה"מ תש"י שם ע' 237).

(56) ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך
 תרס"ו ד"ה ויתן לך. ספה"מ תש"ח ד"ה אמר רבא חייב אינש
 פי"א.

(57) עוי"ל (בדוחק עכ"פ. גם ע"ד המבואר לעיל ס"ה), שגם
 לדעת ר"נ, מכיון שגם ענין ההצלה מן החטא, אף שהוא ענין
 חדש, מסובב הוא מהתורה שלמד – לכן גם בנוגע לענין זה שייך
 "החשבון", שבאם הי' לאחר אותם הכחות הי' בא למעלה גדולה
 יותר [בלימוד התורה, ובמילא – גם] ביר"ח,
 אלא שמכיון ש"חשבון" זה אינו באופן ישיר [כי הכחות
 שנתנו לו מלמעלה הם רק בנוגע הלימוד עצמו, והיר"ח באה מצד
 עבודתו], לכן לחשבון כזה צריך ענוה יתירה, ומשמת רבי בטלה.

1 אומר לו כך כו'⁴⁶ – וכשזה בטל אינו בא לידי
 2 היפך דיראת חטא. משא"כ שיטת ר"י הי"ז רק
 3 שהתורה מצילה מעשיית החטא.

4 ח. אבל עפ"ז צריך להבין: לדעת ר"נ שהתורה
 5 פועלת שינוי בהאדם הולמדה שאינו שייך לחטא,
 6 שזה בא מצד עבודתו – א"כ איך הי' אפשר לרבי
 7 להיות עניו, ועאכו"כ משה שקיבל תורה מסיני,
 8 והתורה נקראת על שמו⁴⁷, והלא גם בהם פעלה
 9 התורה שינוי וחיודוש וכו'.

10 וי"ל הביאור כזה: דהנה מבואר בלקו"ת⁴⁸
 11 במחלוקת רפב"י וריב"ל⁴⁹ אם ענוה היא למטה
 12 מיראת חטא, או שענוה גדולה מכולן, שכמה ענוה
 13 הן⁴⁹, ענוה שמביאה לידי יראת חטא היא בבחי'
 14 בינה, וענוה ש"גדולה מכולן" – בבחי' הכתר.

15 ובסגנון פשוט יותר:

16 ענוה שבבחי' בינה היא ענוה שעפ"י חשבון
 17 וטעם, וכמו שנת"ל בהענוה שהי' אצל משה (ור"י)
 18 מפני ש"חשב שאם הי' לזולתו כחות וחושים שלו,
 19 הי' מגיע למעלה יותר". וענוה שבבחי' הכתר היא
 20 ענוה (וביטול) בעצם.

21 ט. הוכחה להנ"ל שישנו הענין דענוה בעצם –
 22 למעלה מהחשבון והשכל: מצינו ענוה גבי הקב"ה,
 23 דאמרו רז"ל⁵⁰ במקום גדולתו של הקב"ה שם אתה
 24 מוצא ענותנותו – והרי בנוגע להקב"ה, הלא ודאי
 25 שאין שייך "חשבון" (ח"ו).

26 ומזה מוכרח, שישנה ענוה כזו שהיא בלי שום
 27 חשבון כלל, ענוה בעצם⁵¹ (וע"ד מרום וקדוש
 28 אשכון ואת דכא ושפל רוח⁵² – דעם היות שלא

(46) שבת קה, ב.

(47) כמ"ש זכור תורת משה עבדי גוי' (מלאכי ג, כב).

(48) מטות פא, סע"ד ואילך. אוה"ת וישב (רנט, ב).

(49) ואף שאלמודא (ע"ז שם) אמר ופליגא – ר"ל שהן

מחולקים כל אחד מדבר בענין בפ"ע (ע"ד פי' השל"ה בהקדמה
 לו), א) לענין הפלוגתא אם בע"ת גדולים יותר או צדיקים.

(50) מגילה לא, א. ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 40 בהערה. וראה גם

תניא פ"ד. ד"ס למגילה שם.

(51) בלקו"ת ואוה"ת שם מר"ח (שער הענוה פ"א), שהענוה
 דספירת הכתר היא "להיותו מחשיב עצמו לאין נגד המאציל".

אבל אין מזה סתירה למש"כ בפנים, כי המבואר בפנים הוא [לא]
 הענוה דספירת הכתר, כ"א] הענוה שבאופן דספירת הכתר (היינו
 לא מפני שיש סבא שכלית וע"ד הנ"ל – שמחשיב כו'). ועפ"ז
 גם מוכן שענוה זו אפ"ל בכ"מ שישנה "עבודה" שלא ע"פ טו"ד.

וע"ד מרז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה
 מוצא ענותנותו – שאחד הפי' בזה דקאי במש"נ ואתה מחי' את
 כולם (תו"א טז, א) – הי"ז בספירת המלכות.

(52) ישע"י נז, טו. ראה מגילה שם.

1 רב יוסף שהי' "סיני" (סדר הלימוד דירושלמי)
 2 ס"ל, שכוונת המשנה "בטלה ענוה" היא לבחי'
 3 הענוה (שמצד החשבון) דבחי' בינה⁵⁸, ולכן אמר
 4 "לא תיתני ענוה דאיכא אנא". ור"נ שהי' "מחסידי⁵⁹

5 ובג"ל סובר, שכוונת המשנה היא לבחי' הענוה
 6 שמצד הכתר (ביטול בעצם), וענוה זו בטלה משמת
 7 רבי, לכן אמר "לא תיתני (רק) יראת חטא דאיכא
 8 אנא".

(משיחת ש"פ נשא תשל"ב)

לעיל הערה 23.

59 להעיר מענין איזהו חסיד המתחסד עם קונו כו' למעלה
 מעבודה ע"פ טו"ד (תניא ספ"י. לקו"ת בפרשתנו ל, א).

58 ראה לקולו"צ (אגרות ע' שמג) בביאור הגמ' דסוף מס'
 הוריות דר"י סיני ורבה עוקר הרים, דרב יוסף הוא בחי' בינה, וסיני
 הוא ההמשכה מבינה, אך עוקר הרים חריפות ופולפול מגיע בכתר
 וכו' עיי"ש. והרי עוקר הרים וכו' הוא אופן הלימוד דר"נ – ראה

המשך ביאור למ' שבת ליום שבת קודש עמ' א

1 או שהוציא **בְּמַעֲלָאוּ** או **בְּמַגְדָּלוּ**, שהניחו על קרקעית הנעל או
 2 הסנדל, **פְּטוּר**, מפני שֶׁבְּכַל אֵלוֹ לֹא הוּצֵיא כִּרְדָּף הַמוֹצִיאִין.

גמרא

3
 4 המשנה פסקה, שהמוציא משא על כתיפיו חייב, שכך היה משא
 5 בני קהת במסעות המשכן. הגמרא מביאה אופן נוסף שהמוציא
 6 חייב מטעם זה: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, הַמוֹצִיא מִשְׂאוֹ – [משא] מרשות
 7 לרשות, ומעבירו בידו לְמַעַל מֵעֶשְׂרֵה טַפָּחִים באויר רשות הרבים,
 8 חָיִיב, ואף שאינו מונח על כתיפו, שָׂפָן מִשְׂא בְּנֵי קָהָת הִיָּה לְמַעַלָּה
 9 מעשרה טפחים.

10 מבררת הגמרא: וּמִשְׂא בְּנֵי קָהָת, מְנַלָּן – מהיכן למדנו שנשאוהו
 11 למעלה מעשרה. משיבה הגמרא: יש ללמוד זאת מנשיאת מזבח
 12 הנחושת שהיה גבוה עשר אמות ונישא למעלה מעשרה טפחים,
 13 דְּבָתִּיב (במדבר ג כו) 'וְקָלְעֵי הַחֹצֵר וְגו' אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ
 14 כְּכִיב', מִקֵּיץ הַכְּתוּב אֵת הַמִּזְבֵּחַ לַמִּשְׁכָּן, לְלַמְדוֹ מֵה – שְׁבַעַם
 15 שְׂגוּבָה הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, אָף גוּבַה מִזְבֵּחַ הַנְּחוֹשֶׁת עֶשְׂרֵה אַמּוֹת.

16 קודם ביאור הראיה מקלעי המשכן מבררת הגמרא, וּמִשְׁכָּן גוֹפִיָּה
 17 (עצמו), מְנַלָּן – מהיכן למדנו שגובהו עשר אמות. משיבה
 18 הגמרא, דְּבָתִּיב (שמות כו טו) עֶשְׂרֵה אַמּוֹת אַרְבֵּי הַקַּרְשִׁים, וְהַקְרָשִׁים הֵיוּ
 19 עוֹמְדִים לְאוֹרֶכֶם סָבִיב הַמִּשְׁכָּן. וּבְתִיב (שם מ ט) 'וַיִּפְרֹשׂ אֵת הָאֹהֶל
 20 עַל הַמִּשְׁכָּן', וְאָמַר רַבִּי, מִשָּׁה רַבִּינוּ פְּרָשׁוּ. ומבואר שגובהו של משה
 21 היה עשר אמות, ולכן היה יכול לפרוש את האוהל על המשכן

22 שכך גובהו. וּמִכָּאֵן אֵתָּה לְמַד, שאף גובהן שָׁל שאר הַלְוִיִּים בני
 23 שבטו של משה, הִיָּה עֶשְׂרֵה אַמּוֹת כְּמוֹתוֹ. עתה מבארת הגמרא
 24 כיצד למדים מכך שכל המזבח היה נישא למעלה מעשרה טפחים,
 25 וְגַמְיָרִי – מסורת בדינו, דְּכָל מוֹנֵא דְּמִדְּלִי בְּמוֹמְזוֹת – שכל משא
 26 הנישא במוטות, נושאים אותו תִּילְתָּא מְלַעִיל וְתָרִי תִּילְתֵּי מְלִתְתָּה
 27 – כאשר שלישי מגובהו הוא מלמעלה ושני שלישים מגובהו הוא
 28 מלמטה. ולפי זה אִישְׁתְּבַח הַהוֹה מִדְּלִי מוֹנָא – נמצא שהיה המזבח

29 מורם הרבה מעל עשרה טפחים מהקרקע, שהרי היה נישא על
 30 כתיפי בני קהת הגבוהים עשר אמות כאמור, ורק שני שלישי גובהו
 31 נתונים מתחת כתיפיהם, ונותרו מתחתיו שלש אמות ושליש שהן
 32 עשרים טפחים. וכיון שכך היתה דרך עבודת הלוויים, חייב המוציא
 33 באופן זה מרשות היחיד לרשות הרבים.
 34 הוכחה נוספת שמשא בני קהת היה גבוה למעלה מעשרה:

35 וַאֲפִיעֵית אִימָא – ואם תרצה תאמר, שאף אם שאר הלוויים לא היו
 36 גבוהים כמשה, מכל מקום יש להוכיח שבני קהת נשאו מעל

37 עשרה טפחים מנשיאת הארון על ידי בני קהת, דְּאָמַר מַר –
 38 שנאמרה שמועה בשם אחד החכמים, גובה הארון היה תִּשְׁעָה
 39 טפחים, וְגוּבַה הַכְּפֹרֶת שעליו טַפָּח, תָּרִי בָּאֵן גוּבַה עֶשְׂרֵה טפחים.
 40 וְגַמְיָרִי – ומסורת בדינו, דְּכָל מוֹנֵא דְּמִדְּלִי בְּמוֹמְזוֹת – שכל משא
 41 הנישא במוטות, נושאים אותו תִּילְתָּא מְלַעִיל וְתָרִי תִּילְתֵּי מְלַרְע –
 42 שלישי מלמעלה ושני שלישי מלמטה, ואִישְׁתְּבַח דְּלַמְעַלָּה מֵעֶשְׂרֵה
 43 הוֹה קָאִי – ונמצא שבעת נשיאתו היה הארון גבוה למעלה
 44 מעשרה, דהיינו אחד עשר טפחים ושליש.

45 מקשה הגמרא: מדוע צריך להוסיף להוכיח מן הארון, וְלִיגְמַר
 46 מִמִּשָּׁה – הרי ניתן ללמוד מגובהו של משה שהוא עשר אמות,
 47 שאף גובה בני קהת נושאי המזבח היה כך, וזוהו נלמד שהמזבח
 48 נישא למעלה מעשרה וכפי שלמדנו בתחילה.

49 מתרצת הגמרא: יתכן שאין ללמוד ממשה שהיה גבוה עשר אמות
 50 לשאר הלוויים, שכן דִּילְמָא מִשָּׁה שְׂאֵנִי – שזא משה היה שונה
 51 משאר בני שבטו וגבוה מהם, דְּאָמַר מַר – רבי יוחנן (נדרים לח), אֵין
 52 הַשְּׂכִינָה שוֹרָה אֱלָא עַל חֶכֶם שהוא גם גבור וְעֵשִׂיר וְכַעַל קוֹמָה, ולכן
 53 הוצרך משה להיות גבוה בקומתו מכל שאר בני ישראל, אך קומת
 54 שאר הלוויים היתה נמוכה יותר.

55 הגמרא מביאה דין באופן מסוים של הוצאה שלא כדרכה: אָמַר
 56 רַב מִשּׁוּם [–בשם] רַבִּי חֵיָּיא, הַמוֹצִיא מִשְׂאוֹ [–משא] בְּשִׁבְתָּה כֹּאשֶׁר
 57 הוּא מוֹנַח עַל רֵאשׁוֹ בְּלֹא לֵאוּחוּזוֹ בִּידוֹ כֻּלָּל, חָיִיב חַטָּאת, אָף שֶׁאֵין
 58 דֶּרֶךְ רוּב הָעוֹלָם לִישָׂא כֵךְ אֵת מִשְׂאָם, שָׂפָן אָנְשֵׁי הָעִיר הוֹצֵל עוֹשִׂין
 59 בָּן.

60 דוחה הגמרא לשון זו: וְכִי אָנְשֵׁי הוֹצֵל רִבְּא דְּעֵלְמָא – רוב העולם
 61 הם, שניתן לחייב על הוצאה באופן שהם מוציאים.
 62 לכן מביאה הגמרא את הדין בלשון אחרת: אֱלָא, אֵי אִיתְמַר חָבִי
 63 אִיתְמַר – מה שנאמר בשם רבי חייא על המוציא משא על ראשו
 64 בשבת, על כרחך כך נאמר, אָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי חֵיָּיא, אָחַד מִבְּנֵי
 65 הָעִיר הוֹצֵל שְׂהוּצִיא מִשְׁאוֹ [–משא] עַל רֵאשׁוֹ בְּלֹא לֵאוּחוּזוֹ בִּידוֹ
 66 בְּשִׁבְתָּה, חָיִיב, שָׂפָן בְּנֵי עִירוֹ עוֹשִׂין בָּן.

67 הגמרא דוחה גם את הדין באופן זה: מה בכך שכן הוצל הוא,
 68 וְתִרְבְּמָל דְּעֵתוֹ אֶצְלָל כָּל אֲדָם בְּרוּב הָעוֹלָם, שאינם מוציאים על
 69 ראשם.
 70 לכן מבארת הגמרא את הדין בלשון אחרת: אֱלָא, אֵי אִיתְמַר חָבִי
 71 אִיתְמַר, הַמוֹצִיא מִשְׁאוֹ [–משא] עַל רֵאשׁוֹ בְּלֹא לֵאוּחוּזוֹ בִּידוֹ, אָף אִם
 72 הוּא בֵּן הָעִיר הוֹצֵל, פְּטוּר, מפני שלא הוציא כדרך ההוצאה ברוב
 73 העולם.

ועל אחוי עשרת השבטים דאתגלו בגלותא וכו'.
לכאורה גם בנימין גלה, וא"כ הם י"א שבטים.
יש לומר, כי הבכ"י על גלות בנימין נכלל בהבכ"י
שבכה על צוארי בנימין, א"כ הבכ"י דויבך עליהם הוא
רק על י' שבטים, והיינו מה שעלהם כתוב חסר י' לרמז
על גלות י' שבטים.

או יש לומר, לוי אינו נחשב במנין השבטים, ובמנין
הי"ב שבטים נכנסו אפרים ומנשה, ואפרים ומנשה הם

(4) בסימן זה מבאר כמה וכמה שאלות ודיוקים בזהר ובהפסוקים,
ומהם:

(א) כתוב בזהר דיוסף בכה על השני בתי מקדשות שנחרבו ועל גלות
עשרת השבטים, ולכאורה הרי יש י"ב שבטים, וחזן מיוסף יש י"א
שבטים, וא"כ למה בכה יוסף רק על העשרה?

(ב) יוסף בכה הן על חורבן בתי מקדשות והן על הגלות, משא"כ
בנימין בכה רק על משכן שילה, למה לא בכה בנימין גם על הגלות?
(ג) בזהר מבאר הטעם דרק יוסף בכה כשראה אחיו, משא"כ השבטים
לא בכו כשראו יוסף, "איהו בכה דנצנצה ב"י רוחא קדישא, ואינון לא
בכו דלא שרה עלייהו רוח קודשא", ולכאורה למה לא כתוב דגם על
בנימין נצנצה ב"י רוחא קדישא, דהוא ג"כ ראה ברוח הקודש דמשכן
שילה עתיד ליחרב?

(ד) בהלשון הנ"ל בזהר (שאלה ג), מהו דיוק חילוק הלשון, דביוסף
כתוב "דנצנצה ב"י רוחא קדישא", משא"כ בהשבטים כתוב "דלא
שרא עלייהו רוחא קדישא", למה לא כתוב בהשבטים כהלשון
ביוסף, והי' צ"ל "ואינון לא בכי דלא נצנצה בהן רוח קודשא"?

(ה) בלשון הנ"ל, למה ביוסף כתוב הלשון "דנצנצה ב"י רוחא קדישא",
משא"כ בהשבטים כתוב "דלא שרא עלייהו רוח קודשא", ביוסף נקט
"רוחא" ובהשבטים נקט "רוח", מהו החילוק?

(ו) וכן יבואר בלשון הזהר הנ"ל, דביוסף כתוב "רוחא קדישא",
ובהשבטים נקט "רוח קודשא"?

(ז) דיוק בלשון הנ"ל, דביוסף כתוב "דנצנצה ביה רוחא קדישא",
משא"כ בהשבטים "דלא שרא עלייהו רוח קדישא", למה לא כתוב
בהשבטים "דלא שרא בהו" ע"ד כביוסף?

(ח) הא גופא דורש ביאור, השבטים היו עשרה ביחד, ואמרו חז"ל
(סנהדרין לט, א) "אכל ביה עשרה שכינתא שרייא", וא"כ למה לא
שרו עלייהו רוח קודשא?

(ט) דיוק לשון הזהר דכתוב ביוסף "דנצנצה ב"י רוח קדישא", והלא
"נצנצה" הוא מלשון הפסוק (שיר השירים ז, ג) "הנצו הרמונים"
ופירושו פריחה וניצה, וא"כ מהו כפל הלשון "נצנצה" – ב' פעמים
"נץ", הי' יכול לומר "נצה ב"י רוחא קדישא"?

(י) בפירושו תיבת "נץ-נצה" יש שני פירושים, בזהר פ' ויחי (דף רלח,
א-ב) מפרש דקאי על בחי' "יסוד", משא"כ בזהר פ' בלק (דף קפט,
ב) מפרש נצה על בחי' "מלכות"?

(יא) בפגישת יוסף עם אחיו כתוב "וינשק לכל אחיו ויבך עליהם",
תיבת "עלהם" הוא בלי אות י', והרי בשאר מקומות כתוב בתוספות
אות י' "עליהם", מהו הרמז דחסר האות י'?

(יב) איפה מרומז בפי' דיוסף בכה גם על אחוי עשרת השבטים דאתגלו
בגלותא?

(יג) מהו הביאור (בפנימיות הענינים), ד"יוסף" בכה ב' בכיות – על
הבתי מקדשות ועל הגלות, "בנימין" בכה רק בכ"י אחת – משכן
שילה, וה"שבטים" לא בכו כלל?

וע"ז מבאר:

בראשית מה, יד-טו - ויפץ על צוארי
בנימין אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו
וינשק לכל אחיו ויבך עליהם ואחרי דברו אחיו אתו

צז

מבאר לשון הזהר עה"פ, "ויבך עליהם" חסר אות יוד,
לרמז על גלות יוד שבטים וכו', - לא שרתה רוח הקדש
על השבטים דנענשו על מכירת יוסף - מדה כנגד מדה

ויפול¹ על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על
צואריו, רבי יצחק אמר, הא אוקמוה דבכה על מקדש
ראשון ועל מקדש שני וכו'.

והא² אוקמוה, דכתיב (איכה ה, ה) על צוארינו
נרדפנו, על בי מקדשא דאיהו צואר ושפירו דכל עלמא
נרדפנו, יגענו למבני ל"י תרין זמנין, ולא הונח לנו, דהא
לא שבקוה לן ואתרחב ולא אתבני לבתר. מה צואר כיון
דאשתצי, כל גופא אשתצי עמי, הכי נמי בי מקדשא
כיון דאיהו אשתצי ואתחשך, כל עלמא הכי נמי
אתחשך, ולא נהיר שמשא ולא שמיא וארעא וככביא.

בגינ³ כך בכה יוסף על דא, ולבתר דבכה על דא,
בכה על שבטין דאתגלו, כד אתחריב בי מקדשא כלהו
שבטין אתגלו מיד, ואתבדרו ביני עממיא, הה"ד וינשק
לכל אחיו ויבך עליהם, עליהם ודאי, על כלם בכה,
על בי מקדשא דאתחריב תרין זמנין, ועל אחוי עשרת
השבטים דאתגלו בגלותא ואתבדרון ביני עממיא,
ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתיב ויבכו, דהא איהו
בכה דנצנצה ב"י רוחא קדישא, ואינון לא בכו דלא שרא
עלייהו רוח קודשא.

ספר הזהר חלק א' דף רט ע"ב

(1) [תרגום ללה"ק] ויפול על צוארי בנימן אחיו ויבך, ובנימן בכה על
צואריו, רבי יצחק אמר הא אוקמוה, הרי כבר פירשו חז"ל (מגילה
טז, ב) על מה שנאמר צוארי בלשון רבים, שבכה יוסף לפי שראה
ברוח הקודש ששני המקדשים העתידיים ליבנות בחלקו של בנימן
עתידיים ליחרב.

(2) [תרגום ללה"ק] וכבר פירשוה חז"ל מה דכתיב על צוארינו נרדפנו
פירושו שנרדפנו על בית המקדש שהוא צואר ויופי של כל העולם,
יגענו לבנותו שתי פעמים, ולא הניחו אותו לנו, כי נחרבו ולא נבנו
אחר כך. ועוד דמיון הבית המקדש לצואר כמו שצואר כיון שנכרת,
כל הגוף נכרת עמו, כמו כן בית המקדש כיון שהוא נכרת ונחרב,
כל העולם גם כן נחשך אורו, והשמש לא האיר והשמים והארץ
והכוכבים לא השפיעו את כחם.

(3) [תרגום ללה"ק] ובשביל זה בכה יוסף על ב, החורבנות, ואחר
שבכה על זה בכה על השבטים שגלו, כי כאשר נחרב הבית המקדש
כל השבטים גלו ונתפזרו בין העמים. הה"ד וינשק לכל אחיו ויבך
עליהם, עליהם ודאי פירוש על הכל בכה, על בית המקדש שנחרב ב,
פעמים, ועל אחיו עשרת השבטים שגלו ונתפזרו בין העמים. ואחרי
כן דברו אחיו אתו, ולא כתיב ויבכו כי הוא בכה לפי שנצנצה בו רוח
הקודש, והם לא בכו כי לא שרתה עליהם רוח הקודש.

היינו הרוח דעטרא דגבורה¹⁸, והרוחא שנמשך בגווה דמלכות הוא הוא בחינת בנימין¹⁹, נפשה דרחל, כידוע. וזהו שביוסף²⁰ יסוד דכורא דז"א נצנצה ב"י רוחא קדישא, ובכה ב' בכיות.

א' על חורבן בית המקדש, הוא מעטרא דגבורה שברוה"ק.

ב' על גלות ישראל, הוא מעטרא דחסד שברוה"ק.

כי מובן²¹ שהכתים בערך ישראל הם כמו גבורה לגבי חסד, (וכמו מלכות שבה הוא העטרא דגבורה הוא בחי' בית לגבי ז"א שהוא בחי' אדם כמ"ש²² כתפארת אדם לשבת בית).

בני יוסף ולא אחיו, א"כ מה שבכה על אחיו שבטים הוא רק על י'. ואמר דאיהו בכה דנצנצה ב"י רוחא קדישא⁵ ואינון לא בכו דלא שרא עלייהו רוח קודשא, א"כ בנימין שבכה נצנצה בו ג"כ רוה"ק (ובפרש"י בחומש⁶ שבכיית בנימין הי' על משכן שילה שבחלקו של יוסף שעתיד ליפול, והוא מגמרא דמגילה פ"ק⁷). אך ביוסף הי' ב' בכיות, א' על חורבן ב' בהמ"ק, ב' על גלות ישראל, ובבנימין הי' רק בכי' על חורבן משכן שילה, ולא על גלות ישראל, כי בחורבן משכן שילה לא גלו ישראל.

אולי יש לפרש, רוחא קדישא הוא הרוחא דשביק אבא⁸ הנק' קדש⁹, ונק' רוחא דהיינו אויר, כי שרש¹⁰ הרוחא הזה הוא מאוירא כמ"ש בעץ חיים שער¹¹ מ"ן ומ"ד דרוש י', ובפרי עץ חיים בשער קריאת שמע¹² שעל המטה ע"ש. והרוחא הזה נמשך בדעת¹³ דז"א, והוא¹⁴ הב' עטרין דדעת, ומדעת נמשך ליסוד ז"א (כי יסוד נמשך מדעת כמאמר¹⁵ אין קישוי אלא לדעת, ועיין בפרי עץ חיים¹⁶ שער הלולב פ"ג ובדרוש להרר"י מערבי ז"ל זיע"א שם).

ויסוד נותן החצי מהרוח הזה¹⁷ בגווה דמלכות,

(18) "ומ"מ נשאר גם הוא העטרא דגבורה ביסוד, כי זכר דעתו שלם שיש בו עטרא דגבורה ג"כ כידוע". (לקוטי לוי יצחק כאן). ראה לעיל סימן צד.

(19) ראה זהר (סבא) משפטים דף צט. לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת וירא ד"ה והנה בן לשרה. מובא בילקוט לוי יצחק חלק ב' סימן מו הערה 6. ועיין ספר המאמרים ה'תרג"ט עמוד קלט-קמ.

וראה אור התורה פרשת מקץ עמוד 2206 וז"ל: ידוע דבנימין הוא בחי' צדיק תחתון שהוא בחי' ומדרגת התשוקה שיש בנבראים להתכלל במקורם א"ס ב"ה ואל אישך תשוקתך כו' שתשוקה זו נק' צדיק תחתון, פ"י התקשרות המקבל אל המשפיע (כמ"ש במ"א ע"פ ושמתו כדכ"ד).

והנה מבורר בעץ חיים שער ל"ח פ"ח שבחי' בנימין הוא בחי' ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה כו', והענין כי עיקר הכח ויכולת העלא' מ"ן שהמקבל מעלה מ"ן מבחי' תשוקה נפלאה להתכלל במקורו הוא מצד השפע שכבר נשפע לו מן המשפיע שנשאר תמיד רשימו ממנה בהמקבל, ומצד זה יהי' תשוקתו ליכלל בהמשפיע, כי כל דבר חוזר למקורו ולכן רשימו זו גורמת בו התשוקה כו' ובחי' שפע ורשימו זה זהו הנק' רוחא דשדי בגווה ונק' צדיק תחתון שמקורו מבחי' צדיק עליון שהוא בחי' התקשרות המשפיע להמקבל (כמ"ש במק"מ פרשת ויצא דף קנ"ה ב' הרח"ו דרשר בנימין מבחי' יוסף כו' ע"ש). וזהו שרש נשמת בנימין הצדיק ע"ש.

(20) יוסף יסוד: ראה זוהר חלק ג' דף שב, א "יוסף איקר יסוד, ואקרי (משלי י, כה) "צדיק יסוד עולם". זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל"י לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"ז ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילת, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בכי"ע. - ראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".

(21) מקשה, דהרי גלות ישראל הו"ע של גבורה ולא חסד, ולמה הוא שייך לעטרא דחסד, וע"ז מתרץ, דהחורבן בתי מקדשות - שהם מעצים ואבנים - הם לפי ערך גלות ישראל בחי' אדם, כמו ערך גבורה כלפי חסד.

(22) ישעי, מד, יג.

(5) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור הלשון עפ"י קבלה.

(6) וז"ל: ובנימין בכה על צואריו, על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב. ראה ביאור על פרש"י בלקוטי שיחות חלק י' פ' ויגש (א) עמוד 146.

מובא גם בילוט משיח וגאולה עה"ת פ' ויגש סי' פה עמוד 301.

(7) דף טז, ב.

(8) אבא - חכמה, נק' קדש. ראה ביאור הזהר להצמח צדק עמוד תתקסג וז"ל: הנה קדש נקרא חכמה... כי קדש לשון מובדל וכן חכמה הוא למעלה מגדר ההשגה הארה בעלמא אשר אין נתפס ואין מושג כלל רק מאיר למעלה משכלו ובניתו ומאין תמצא כו', ע"ש.

וראה גם דרך מצותיך עמוד 66.

(9) "בגווה דאימא בביאה ראשונה" (לקוטי לוי יצחק כאן). ראה הביאור לקמן הערה 19.

(10) שרש הרוחא הזה מאוירא. לקוטי תורה שיר השירים עמוד לא, ב. ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי (קתה ה'תשע"ה) עמוד צז, ד ואילך.

אור התורה מטות עמוד א'רעח. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קפד.

(11) שער לט.

(12) פרי עץ חיים שער קריאת שמע שעל המטה פרק ו.

(13) "הסוגר יסוד אימא, (לקוטי לוי יצחק כאן).

(14) והוא הב' עטרין דדעת: פירוש תיבת "והוא" פירושו, דבחי' דעת שרשו מאבא (קדש) ואמא, חכמה ובינה, והב' עטרין (כתרים) דדעת שהן חסד וגבורה נמשכו מחכמה ובינה, מבחי' "חכמה" נמשך עטרא דחסד, ומבחי' "בינה" עטרא דגבורה. ראה גם לעיל סימן נט.

(15) יבמות נג, ב.

(16) פרק א.

(17) "בביאה ראשונה שלו" (לקוטי לוי יצחק כאן). ראה לקמן הערה 19.

בלק דף קפ"ט ע"ב²⁶ מפרש נצה על מלכות, והובא²⁷ בקהלת יעקב מע' נצה.

והיינו:

נצה, יסוד, הוא עטרא דחסד, השייך רק לדכורא.

ונצה, דמלכות, הוא הרוחא דעטרא דגבורה.

א"כ ב' פעמים נץ, נצנצה, הוא הרוחא דהב' עטריין.

ואמר נצנצה ב', ב' דוקא היינו שהי' זה בכחי

שלשה שריגים (פירושו) כמה דאת אמר (בראשית כט, ב) שלשה עדרי צאן רובצים עלי' (פי' הם סוד שלש ספירות נצה הוד ויסוד דז"א הרובצות ומשפיעות במלכות הנקראת באר, וכן שלשה שריגים הם סוד נה"י המשפיעים בגפן, ומש"כ) והיא כפורחת (היינו) דכתיב (מלכים א-ה, י) ותרב חכמת שלמה (פירושו) דאתנהיר סיהרא (פי' שבימי שלמה האירה המלכות הנקראת חכמת שלמה, וכן והיא כפורחת פי' כשהאירה הגפן), עלתה נצה, לעילא ההוא דרגא דקיימא עלה ויניק לה (פי' עלתה המלכות על ידי נצה שהוא היסוד שעומד למעלה מן המלכות ומגדילה ומתקנה ומשפיע בה שפע ברכות), כמה דאת אמר (בראשית א, יא) אשר זרעו בו על הארץ (פי' זרעו היינו זרע ר' שהיא טפת היחוד שביסוד דז"א שמשפיעה במלכות הנקראת ארץ). ע"ש.

26) זהר חלק ג' דף קפט, ב. וז"ל: ובגפן שלשה שריגים (בראשית מ, י) וההיא גפן כד מטא לגבה (וגפן ההיא מגיעות אלי', אל המלכות), אושיטת תלתא שריגין (היא מוציאה ג' שריגים, דהיינו שמתפשטים ונגדלים כל הג' קוים שלה כנגד הנה"י דז"א). ואינון תלת דיוקנא דאבהן (ואלו הג' אבות והארת החג"ת), דאתקדשת בהו (שהמלכות מתקדשת בהם על ידי הארת חג"ת).

(ומה שכתוב) והיא כפורחת (היינו המלכות, היא) ככלה דאתקשטת (ככלה המתקשטת), ועאלת ברחימו בחדוה וכו' (ונכנסת באהבה ובשמחה לז"א לסוד היחוד), כדין עלתה נצה (דהיינו) סליקת רחימו דילה לגבי דודה (אז העלתה אהבתה לז"א דודה), ושריאת לנגנא ולאעלא בריחו (והתחילה לנגן ולהכנס לז"א באהבה), וכדין (ואז על ידי יחודה עם ז"א), אתמליין ואתבשלן אינון ענבין רכיבין (מתמלאים ומתבשלים אותם הענבים הרכים, דהיינו על ידי שז"א נתון לה טפות החסדים בסוד מ"ד, על ידי זה נמתקות הגבורות שלה לגמרי).

דא (כל ענין הגפן שראה שר המשקים בחלום), הוה לבשרא ליוסף (הי' כדי לבשר ליוסף את תקון המלכות), בגין דבי' הוה תליא מלתא (לפי שבו שהוא בחינת היסוד הי' תלוי כל ענין תיקון המלכות והיחוד), חנוך מטטרון אמר, שלשה שריגים ודאי לקבל תלת אבהן (הג' שריגים הם ודאי כנגד הג' אבות, כי המלכות נתקנה על ידי חג"ת, ומקשה) והא ארבע אינון דילה (הרי ארבע ספירות הם שלה, כי עיקר הגורם אל היחוד הוא היסוד שהוא הרביעי המתקן אותה), אלא דא הוא דכתיב (אלא זהו שכתוב) והיא כפורחת (ומפרש) בזמנא דאיהי סליקת ופרחת בכנפא לסלקא (בזמן שהיא - המלכות - עולה ופורחת בכנפי' לעלות, דהיינו בזמן שהמלכות עולה להתייחד פב"פ עם ז"א), כדין עלתה נצה (אז עלתה - המלכות - נצה, דהיינו) דא הוא ההוא רביעאה דאשתאר (זהו הרביעי שהוא היסוד שנשאר, כי היא עולה אל היסוד), דסליק בהדה ולא אתפרש מנה (כי המלכות עולה אל היסוד ואינו נפרד ממנה). ע"ש.

27) וז"ל: נצה (א) בחינת מיין נוקבין שהמלכות מעלה, כן דרש בזוהר בלק קפ"ט ע"ב. (ג) יסוד הוא נקרא נצה, זוהר ויחי רל"ח ע"א. ע"ש.

ובנימין שהוא הוא גופא בחי' הרוחא בחי' עטרא דגבורה בלבד, בכה רק בכי' אחת על חורבן משכן שילה, ולא שייך לומר שיבכה על גלות ישראל שהבכי' הזאת הוא מעטרא דחסד דהרוחא כי בחי' זו אין בו, ול"ש לומר שנצנצה בו רוח"ק כמה שבכה על חורבן משכן שילה, כי הרי כל מהותו דבנימין הוא הוא בחי' עטרא דגבורה דרוה"ק, א"כ מה שייך לומר נצנצה כו' הרי הוא גופא הוא בחי' רוח"ק, וכמובן.

והיינו דקדוק הלשון **נצנצה** שהוא מלשון²³ הנצו הרמונים, דהיינו פריחה וניצה, אך נצנץ הוא ב' פעמים נץ, היינו ב' עטריין חו"ג והיינו כמו הנצנים, שהוא בחי' הרוחא בדף²⁴ א' ע"ב הנ"ל במק"מ שם. ועיין בפ' ויחי דף רל"ח²⁵ מפרש נצה על יסוד, ובפ'

23) שיר השירים ז, יג.

24) זהר חלק א', הקדמת זוהר דף א, ב. וז"ל: רבי שמעון פתח (ודרש במעשה בראשית, ואמר מה שכתוב) הנצנים נראו בארץ נפירוש הקרא כפשוטו: הנצנים (הם פרחי האילנות), נראו בארץ (בחודש האביב, ואז) עת הזמיר הגיע (הזמן שהעופות מזמרים בצפצוף קולם, הערב כבר), וקול התור (גם קול התורים) נשמע בארצנו, עיין רש"י. הנצנים, אילין אנון אבהן (אלו הם האבות שהם חג"ת דז"א), דעאלו במחשבה (שעלו באבא הנקרא מחשבה), ועאלו בעלמא דאתי (וגם עלו באימא הנקראת עולם הבא), ואתגניזו תמן (ונגנזו שם), ומתמן נפקו בגניזו (ומשם יצאו בהסתר, ור"ל שמשם יצאו חג"ת, וגם יצא השפע עמהם בעולם, כדי שלא יינקו מהם החיצונים), ואטמירו ביה נביאי קשוט (ונסתרו בתוך נצה והוד הנקראים נביאי אמת, ואחר שהגיע השפע לנר"ה), אתיליד יוסף (נולד ונתגלה היסוד הנקרא יוסף), עאל יוסף בארעא קדישא (נכנס יוסף שהוא היסוד דז"א להתייחד עם המלכות הנקראת ארץ הקודש), ונציב לון תמן (ונטע והשפיע את כל השפע שקבל מחג"ת דז"א על ידי נר"ה, במלכות), וכדין נראו בארץ ונתגלו תמן (ואז נראו בארץ שהיא המלכות, ונתגלו שם השפעות של חג"ת שהם סוד הנהגת העולם בחסד דין ורחמים), ואימתי אתחזון (מתי אנו יודעים שנראו השפעות החג"ת במלכות, ואשר יש אז יחוד למעלה), בשעתא דאתגלי קשת בעלמא (בשעה שנתגלה ונראית הקשת בעולם הזה), דהא בשעתא דקשת אתחזי (כי בשעה שנראית הקשת בשלשה גוונים שהם לבון אדום וירוק, שהם סוד חסד דין ורחמים), כדין אתגלין אנון (אז הוא סימן שהשפעות החג"ת שנכללו ביסוד נתגלו במלכות, כמ"ש (בראשית ט, יד) 'ונראתה הקשת' שהיא היסוד, 'בענן' במלכות בסוד היחוד. ע"ש).

25) זהר חלק א' דף רלח, א-ב. וז"ל: כתיב (בראשית מ, י) ובגפן שלשה שריגים, והיא כפורחת עלתה נצה (ומפרש ואמר, כי) האי רשע מה כתיב ביי' (רשע זה דהיינו שר המשקים מה כתוב בו), חמא חלמא דקשוט (ראה חלום אמת) דכתיב ובגפן שלשה שריגים, מאי גפן, דא כנסת ישראל (דהיינו המלכות) דכתיב (תהלים פט, טו. שרוד המלך התפלל על מדרתו שהיא המלכות להקב"ה, ואמר) הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת (פירושו) משמים, דהא מאתד דא אתרמי (כי מן השמים היא הושלכה) כמא דאת אמר (איכה ב, א) השליך משמים ארץ (פי' הושלכה המלכות הנקראת ארץ מן ז"א הנקראת שמים, לכך ופקוד גפן זאת (ומפרש) גפן דהיא זאת ודאי (בראשית כט, ב) הגפן היא המלכות הנקראת זאת ודאי).

ילקוט לוי יצחק על התורה

הנה לא שרא עליהו, והוא מפני שחטאו במכירת יוסף, וגרמו שנסתלקה שכינה מיעקב אביהם כמ"ש²⁹ ותחי רוח יעקב אביהם שנסתלקה ממנו כשמכרו את יוסף. ועיין בתרגום יונתן³⁰ ובפרש"י שם³¹.

לכן מדה כנגד מדה³² לא שרא עליהו רוח קודשא אפילו כשנתועדו מיוסף.

ואם גירסתינו מדוייקת הוא, הנה שנוי הלשון מה שביוסף נקט **רוחא קדישא**, ובהם נקט **רוח קודשא**.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' קצה

פנימיות ב', ואינן (היינו ה' אחים) לא בכו דלא שרא עליהו רוח קודשא, היינו אפילו הרוח קודשא דעטרא דגבורה, שזה ה' בבנימין שלכן בכה הוא, הנה ה' אחים הם למטה מבחי' זו, לכן גם בחי' זו דרוח קודשא לא שרא עליהו.

ונקט שרא עליהו, ולא נצנצה בהם, היינו שאפילו בבחי' מקיף לא ה' עליהם, וביוסף ה' אפילו בבחי' פנימי ג"כ.

וי"ל עוד מה שנקט שרא עליהו, הוא, כי הם היו עשרה, ועל עשרה הרי שורה אור השכינה שבבחי' בלי גבול ותכלית בבחי' מקיף וכמ"ש באגה"ק פכ"ג בד"ה בגזירת עירין כו'²⁸ ע"ש.

(28) וז"ל: עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרוי, ..., ההשראה היא הארה עצומה מאור ה, המאיר בה בלי גבול ותכלית, ואינו יכול להתלבש בנפש גבולית כ"א מקיף עלי, מלמעלה מראשה ועד גגלה, כמו שאמרו חז"ל אכל בי עשרה שכינתא שריא כלומר עליהם מלמעלה.

(29) בראשית מה, כז.

(30) וז"ל: ושרת רוח נבואה דאיסתלקת מינה בעדן דנבינו ית יוסף וקבת עלוי יעקב אבוהון.

(31) וז"ל: שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו.

(32) וזהו דיוק לשון הזהר בהשבטים "לא שרא עליהו רוח קודשא", כנגד מ"ש "ותחי רוח יעקב אביהם", דכל זמן דלא ראה יעקב את יוסף נסתלקה ממנו השכינה - רוח נבואה, וע"כ אף שהי' השבטים עשרה ושכינתא שריא ועשו שלום עם יוסף, אבל עדיין לא ראה יעקב את יוסף, וע"כ "לא שריי" עליהו רוח קודשא" - מדה כנגד מדה.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ב אייר, תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

בעתו קבלתי את מכתבו בנוגע למצב בריאות בנו... שיי אשר דואג הוא לחו"ד רופא אחד שהרפה את ידיו והחליש את תקותו לרפוי"ש של בנו שיי:

בטח ידוע לו מאמרם של כמה וכמה מנשיאנו רבוה"ק על מרז"ל ורפא ירפא, שניתן רשות לרופא **לרפאות**, שרק זהו הכח והסמכה שיש לרופא - **לרפאות** בענין של רפואה, ובפרט - שהרופא השני ג"כ אינו מסכים לחו"ד הפסמיסט אין לו איפוא כלל להחליש התקוה הטובה, ובפרטי פרטיות הוא בימינו אלה שבכל יום ויום מתחדשים תרופות חדשות ודרכים חדשים בעניני רפואה.

בעת רצון שהנני על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הנני מזכיר את בנו שיי לרפואה, ותקותי חזקה אשר במשך הזמן יוכל לבשרני בשו"ט בזה, אבל מובן מעצמו שח"ו אין לו להחליש בטחונו בהשי"ת שהוא הוא הרופא חולים ואין מעצור לו להושיע ברב או במעט, ועל ידי תוספת כח בהבטחון, **הן מצדו והן מצד זוגתו תחי'**, הנה בלי ספק, אשר זה ימהר ג"כ הטבת בריאות בנו שיי.

מהראוי אשר יקח על עצמו לימוד נוסף בתורה בכלל ובתורת החסידות בפרט, וכן נתינה לצדקה - אף אם גם סכומים קטנים, אבל - בקביעות ותכופות לזכות בנו שיי ואחכה לבשו"ט ממנו בהנ"ל.

בפ"ש חותנו הרה"ח הווי"ח כו' מוה"ר... שיי ובברכה מיוחדת לבנו... שיי.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת בהעלותך עה

לשחוט צאן ובקר אמנם הישראל יעכבו בידינו מלאכול והם בעצמם אפשר לא בקיאים היו בשחיטה ובדיקה. או יאמר, הערב רב גרמו "וישובו ויבכו גם בני ישראל" ועל ידי זה גרמו "ויאמרו" האומות בגלות "מי יאכילנו בשר" של ישראל כמ"ש מי יתן מבשרו לא נשבעו כו', "זכרנו את הדגה" דייקא "אשר נאכל במצרים" ר"ל שם זרקו זכרים ליאור ובלעו דגים אותם והגוים באכלם את הדגים טעמו טעם בשר ישראל כן אומרים האומות עלינו בגלות המר הזה לבלוע אותנו.

אמנם כבר הבטיח לנו אבינו שבשמים על ידי נביא כי אעשה כלה בכל הגוים ואתך לא אעשה כלה כו', וז"א "חנם" ר"ל הם אומרים כך אמנם דבריהם הוא חנם, כי לא יוכלו לעשות כלה בישראל כמאמר חז"ל חצי כלים והם אינם כלים, חצי רמז על האומות כמ"ש הוא אשור שבט אפילו כו' ודוק.

אור פני משה

מי הפסוק, ומבאר עפ"י הטעם שהקב"ה יעשה סעודה לע"ל מלויתן שור הבר ובר אווזות ויין המשומר

מי יאכילנו בשר כו' זכרנו את הדגה כו'. לכאורה אינו מובן מה ענין לבשר זכרנו את הדגה. ונבאר כי במן טעמו כל הטעמים שרצו לטעום בו רק זה המאכל שהי' ידוע להם הטעם הי' ממשיתים במחשבה במן לטעום בה זה הטעם, אבל זה המאכל שלא טעמו עדיין לא ידעו האיך להמשיך טעמו במן, והנה טעם בשר כשר דהיינו בשחיטה ומליחה כמצוה יש לו טעם אחר מבשר בלא שחיטה ומליחה, והנה במצרים היו אוכלים בשר בלא מצוה דהיינו בלא שחיטה ומליחה, זה הטעם ידעו, אבל הטעם מבשר הנעשה כמצוה זה לא ידעו עדיין טעמו וכאן אחר מתן תורה שנצטוונו בבשר של מצוות הנ"ל זה הטעם לא ידעו איך להמשיך במן כדי לטעום בו, אבל טעם דגים טעמו במן מחמת שלא נשתנה טעמן שלא הי' בה שום מצוה, וזהו שאמרו מי יאכילנו בשר כו' כדי לטעום טעמו אחר כך במן, זכרנו את הדגה עם דג אנו יכולין לטעום במן אבל טעם בשר לא כנ"ל.

וזהו שהקדוש ברוך הוא יעשה סעודה לעתיד לבוא מלויתן ושור הבר ובר אווזות ויין המשומר, כי באמת יאכלו בני ישראל מן? כאשר הי' בימי יציאת מצרים לכך יעשה הקב"ה סעודת הצדיקים לעתיד לבוא מהדברים אלו כדי שאחר זה כשיאכלו המן יטעמו המאכלים שאכלו בסעודה, ובמי באר יטעמו כל המשקים כאשר הי' ביציאת מצרים. קדושת לוי

יא, ד-ה – והאספסוף אשר בקרבו התאו תאוה וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים

רמז מ"ש "והאספסוף" נוט' "וה"א-ספסוף", ספסוף בגי' פרי, רמז להעגל, שגרם שאותיות וה"א חסדים (ו"ה משם, א' מכסא), ולעתידי יהי' הכסא והשם שלם וכו'

והאספסוף אשר בקרבו כו'. יש לתמוות מפני מה קורא בפעם הזה לערב רב אספסוף. ואפשר יש לומר נודע מה שבגלות חסרים אותיות "הוא" הוא מתנוצץ מכח ערב רב אשר עשו את העגל כבזוהר חדש ע"פ על אלה אני בוכי ע"ש.

ואפשר זה רמז ("והא") ר"ל מרירת הגלות אשר בו נחסרים אותיות "וה" להשם ו"אלף" למלת "כסא" כמ"ש כי יד על כס יה' כו'. הנה זה גרם "ספסוף" אשר בקרבו, הם ערב רב כבש"י ז"ל ר"ל על עשותם העגל ולרמז "ספסוף" גימ' פ"ר, ר"ל אשר עבדו את שור פר כמ"ש וימירו את כבודם בתבנית שור כו'.

ומפרש איך ומה, לזה אומר "התאו תאוה" ר"ל חזרו למקורם ולתאוותם הראשון אשר עבדו במצרים את הטלה כנודע, ועל ידי זה "וישובו ויבכו גם בני ישראל" ר"ל גם בני ישראל חטאו במקצת, עיין ר' משה אלשיך זלה"ה בפרשת תשא, ועל ידי זה גרמו בכי' לדורות בחורבן בית המקדש. והנה עד עתה פירש חטא הראשון אשר גרמו הע"ר, ועתה בא ופירש חטא שני "ויאמרו" הע"ר "מי יאכילנו בשר" עתה במדבר, והנה זה ימים רבים "זכרנו" את טעם "הדגה אשר נאכל" לעתיד "במצרים" כי כל ישעם וכל חפץ הע"ר הי' לשוב למצרים כנודע, וא"ת גם עתה מי יעכב בידך לאכול בשר הלא מקנה רב הי' להם, לזה אומר שם במצרים רשאים לאכול בשר ודגים מפני מה, לזה אומר ("חנם) בלא מצות דייקא ואין מצווים על השחיטה ובדיקה ומליחה וניקור, וגם אין להם לירא פן יטמטם את לבם כי אין המצות נוהג בהם במצרים, משא"כ "ועתה" בהסתפח לישראל צריך להיות "נפשנו יבשה" לסגף את הנפש בצומות וכיוצא למעט באכילת בשר.

ומפרש מפני מה לזה אומר הלא "אין כל" ר"ל אי אפשר להיות צדיק הנקרא כל "בלתי אל המן" זה "הנשמה היינו מזון רוחני ג' אותיות הם ג' קוים רמז על השין ושאר אותיות הם בתיבה, "עינינו" עיני השכל וזה אי אפשר אם לא בסיגוף החומר, וז"א "מי יאכילנו בשר" ר"ל אף אם רצונו

2) מן כאשר הי' בימי יציאת מצרים: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח במפתחות, ערך "פרשת הקן" עמוד 783.

1) כמ"ש כי יד על כס יה: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח סימן תנב, ובהנסמן שם.

ט, טו – **וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי על המשכן כמראה אש עד בוקר**

א. כתוב בפרשה זו וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי על המשכן כמראה אש עד בקר כן יהי תמיד הענן יכסנו וגו' ולפי העלות הענן וגו' ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות¹ וצריך לעמוד עליהם.

ונראה לעניות דעתי שיובנו עם מאמרם ז"ל במדבר רבה פרק יב א"ר סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל להקים את המשכן רמז למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן, ובעת שהוקם למטן הוקם למעלן והוא משכן הנער ששמו מט"ט שבו מקריב נפשותיהם של צדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם ולכך כתב את המשכן שמשכן אחר הוקם עמו וכה"א מכוון לשבתך פעלת ה' וגו'.

הרי כי המשכן רומז לגלות שגולים ממקום למקום וכן המשכן הי' מיטלטל והולך, ולכן אמר הכתוב ויהי ביום כלות משה לשון צרה לפי שרומז לימי הגלות, שאילו זכו ישראל תכף ליציאתם ממצרים היו נכנסין לארץ ישראל והי' יורד להם בית המקדש בניו מן השמים כדאיתא בזהר פרשת פינחס רכ"ח א' עיין שם.

אך בעשותם עגל בחורב נשתהו במדבר ונגזר עליהם לעשות משכן לרמוז לימי הגלות שבכל מקום שגלו שכינה עמהם, זש"ה **וביום הקים את המשכן** דהיינו גם המשכן העליון כמו שבא במאמר הנ"ל כסה הענן וכו' להיות עדות לישראל שהשכינה בתוכם, וזה למשמרת לאות כי **ובערב** דהיינו בזמן הגלות יהי' **על המשכן כמראה אש, על דוקא**, דהיינו המשכן למעלה ששם מקריב נפשותיהם של צדיקים בימי גלות, וזהו **עד בקר** שהוא עת הגאולה, ובוזה אתי שפיר שהתחיל בלשון עבר **כסה הענן**, וסיים בלשון עתיד **יהי על המשכן** דהיינו בימי הגלות.

ובמסורה פרשה זו, **ובערב ד'**, וסי' ובערב יהי' על המשכן, ובערב תאמר מי יתן בקר (דברים כח, ז), ובערב חתרתי לי בקיר יחזקאל י"ב, ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב דברי הימים ב' י"ג, הכונה כי ובערב יהי' על המשכן מדבר בזמן הגלות, שאז בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר וכו', ואז ובערב חתרתי לי בקיר דאיתא בברכות פ"ה א"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ואם תעלה תפלת ישראל למעלה צריך לסתור באותו הקיר עד שתעבור התפלה וזה

(1) ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות: עיין עוד בזה לקמן סימן מו. ג. נה. נז. נז. נט.

יהי' בתפלות הצבור שהן אל כביר לא ימאס שאין תפלתם נמאסת, וזהו ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב כי תפלות כנגד תמידין תקנום, גם אמרו ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי אלו תלמידי חכמים שבבבל שעוסקין בתורה בכל מקום מעלה עליהם כאילו מקטירים ומגישים לשמי.

וזהו כן יהי' תמיד הענן יכסנו שלא זזה שכינה מישראל ומראה אש לילה זה הגלות הדומה ללילה.

ולפי העלות הענן מעל האהל, איתא בפ"ד דר"ה עשר מסעות נסעה שכינה ופירש רש"י ז"ל שהיתה מתעכבת ממסע למסע לראות אם יחזרו ישראל בתשובה, **ואחרי כן יסעו בני ישראל**, שגם הם הלכו בגלות.

ובמקום אשר ישכן שם הענן וכו' הוא מ"ש בחגיגה פ"ב וארא והנה רוח סערה בא מן הצפון שהלך לכבוש את כל העולם לפני נבוכדנאצר הרשע וכל כך למה כדי שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו ע"כ. הנה כי השכינה קדמה להכין להם מקום בימי גלותם **על פי ה' יסעו בני ישראל** שהוא יתברך גזר להקדים שתי שנים לנושנתם² דשקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו, **ועל פי ה' יחנו** כי רק לו יתברך נודע הקץ ואין לישראל לצאת מהגלות כי אם על פיו יתברך כי השבע השביע את בני ישראל לאמר שלא ידחקו את הקץ כנודע.

כל ימי אשר ישכון הענן על המשכן יחנו, זה הי' בגלגל שחננו שם י"ד שנה, **ובהארץ הענן על המשכן ימים רבים** רבים זה משכן שילה שהארץ קצו שס"ט שנה כדאיתא בזבחים פ"ד יע"ש. אחר כך חרבה שילה ובאו לנוב וזה שכתוב **ויש אשר יהי' הענן ימים מספר על המשכן** שהיו י"א שנה לבד ואחר כך באו לגבעון, וזהו **על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו**, וכשחרבה נוב ומת שאול ומלך דוד תחתיו הי' ראוי שיבנה בית המקדש וכן הי' רוצה דוד שאמר הנה אנכי יושב בבית ארזים וארון ה' בתוך היריעה, ויהי בלילה ההוא וישלח ה' ביד נתן הנביא לומר לדוד לא אתה תבנה הבית לשבתי, וזהו **ויש אשר יהי' הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו** אך לא רצה הקב"ה מן הטעמים הכתובים אצלנו במ"א רק ששלמה יבנה הבית, וזהו **או יומים וכו' בהארץ הענן על המשכן לשכון עליו** כי היו מקטירים בבמה אשר בגבעון, עד שבא שלמה המלך ע"ה ובנה הבית וגם הוא חרב, וזהו (י, לג) ויסעו מהר ה' זה בית המקדש³... גבול בנימין חלק א דרוש לה

(2) שתי שנים לנושנתם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ואתחנן פרק ד פסוק כה, ובהנסמן שם.

(3) שלא ידחקו את הקץ כנודע: עיין כתובות קיא.

(4) עיין המשך הפירוש לקמן סימן קט.

להשתדל ביותר להניח תפילין עם מספר היותר גדול של יהודים, כדי להשלים את ההגנה שנפעלה על ידיזיה מקודם לכן.

משיחת שבת פרשת בהעלותך, ה'תשכ"ז

♦ יום ראשון ח' סיון ♦

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאָרוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת:

ב מלל עם אהרן ומימר לה באדלקותך את בוצינא לקבל אפי מנרתא יהון מנהרין שבועא בוצינא:

הִיְתֵהֶב לִפְנֵי הַמְּנוֹרָה, שְׁעֲלִיָּהּ הַכֹּהֵן עֹמֵד וּמִיָּטִיב. אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. אֵל מוֹל גַּר הָאֲמָצְעִי שְׂאִינוּ בְּקָנִים אֲלָא בְּגוֹף שֶׁל מְנוֹרָה. יֵאָרוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת. שֶׁשָּׁה שְׁעַל שֶׁשֶׁת הַקָּנִים. שְׁלֹשֶׁת הַמְּזוֹרְחִים פּוֹנִים לְמוֹל הָאֲמָצְעִי הַפְּתִילוֹת שְׁבָהֶן, וְכֵן שְׁלֹשָׁה הַמְּעַרְבִּים רְאִשֵׁי הַפְּתִילוֹת לְמוֹל הָאֲמָצְעִי, וְלָמָּה? כְּדֵי שְׁלֹא יֵאָמְרוּ: לְאוּרָה הוּא צָרִיךְ.

כש"כ בהעלתך • למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים? לפי שבשראה אהרן חנכת הנשיאים, חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנכה לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: חידך, שלך גדולה משלכם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות. בהעלתך • על שם שהלהב עולה, כתוב בהדלקתן לשון "עליה", שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו: מכאן, שמעלה

שפתי חכמים

של אדם, ואם בא להטיב צריך שיראה בנרות כדי שייטיב אותם, לכך צריך מעלה: ד פירוש, מדכתיב 'יאירו שבועת הנרות' על כרחך אפתילות קאי שהם המאירים, דאי קאי אנרות שהם הבזיכין הנה ליה למימר 'אל מול פני המנורה יהיו נוטים שבועת הנרות'. ואם תאמר, והא בקרא כתיב 'אל מול פני המנורה' דהיינו גר שעל קנה האמצעי 'יאירו שבועת הנרות' ורש"י פירש שאין מאירין לגר אמצעי אלא ששה. ויש לומר דהא קשיא לרש"י, דיאל מול פני המנורה יאירו שבועת הנרות' משמע שהכל יהיו מאירין לפניו של אמצע הקנה, דהיינו למעלה על גביו שהוא נקרא 'פני המנורה', וזה אי אפשר, בשלמא אותו גר שעומד על קנה האמצעי מאיר כנגד פניו, אכל שאר ששה גרות אינן מאירין אלא לפניו של אותן קנים שעומדים מול פניהם, כמנהג כל הנרות שמנהגם להאיר כלפי עצמן. ומתרג', דגם שאר ששה גרות שעל ששה קנים מאירין לפניו של קנה האמצעי, דששה שעל ששת הקנים שלשה מנרחיים פונים למול אמצעי, רוצה לומר שהיו כופפין ראשי הפתילות לפני קנה אמצעי, וכן מערביים. ויאירו שבועת הנרות, פירוש שבזה האופן יהיו מאירין שבועת

כפירוש הרא"ם שפירש, פעם יפרש כל הבחינות הנופלים על הלשון, ופעם יפרש קצת מהם, ופעם יסמוך על מה שפירש במקום אחר, ומשום הכי לא פירש בפרשת אמור כלום אף על גב דכתיב התם 'להעלות גר תמיד', עד כאן לשונו: ב ואף על גב דדרשו מזה שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה, יש לומר דעיקר דרשא היא מקרא דפרשת תצנה, מ'להעלות גר תמיד', והכא אגב גררא נקטיה. ועוד יש לומר, דאי לשלהבת עולה מאליה לחוד הוא דאתא, היה לו לכתוב 'להעלות' ולא 'בהעלתך', ואי למעלה אחת לחוד הוא דאתא היה לו לכתוב 'במעלותך', אלא להכי כתיב 'בהעלותך' למדרש תרווייהו. והרא"ם פירש דדרש זה וגם שתהא השלהבת עולה שקולים הם, ויבאו שניהם: ג ואם תאמר, והרי קומתו של אדם ארבע אמות, דהיינו עשרים וארבעה טפחים, וקומתה של מנורה לא היה פי אם שמונה עשר טפחים כדפירש רש"י בפרשת תרומה, ואם כן למה צריך למעלה. ויש לומר, לפי שהטפחים של בית המקדש היו שוחקות ואם כן שמונה עשר טפחים של מנורה היו כמו עשרים וארבעה טפחים של חול, דהיינו כנגד קומתו

ח (ב) א דקשה לרש"י, איך נופל הלשון 'בהעלותך' על גרות, שכתב הכתוב במקום 'בהדלקתך' 'בהעלותך', ומתרג' על שם שהלהב עולה, כלומר משום הכי נופל בו לשון עליה. ותו קשה לרש"י, מכל מקום היה לו לכתוב 'בהדלקתך', ולמה כתב 'בהעלותך', דודאי לשון 'בהעלותך' נופל גם כן בנרות כמו שפירש על שם שהלהב עולה, אבל מכל מקום הלשון 'בהדלקתך' יותר טוב. ומתרג' דמשום הכי כתיב 'בהעלותך', כדי ללמוד שצריך להדליק וכו', אבל בפרשת תצנה גבי 'להעלות גר תמיד' לא פירש רק למה כתיב 'להעלות' ולא 'להדליק', ואמר שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. יש לומר, דלעיל כתיב 'להעלות' לשון ציווי, ועל זה פירש למה כתב הציווי בלשון 'להעלות' ולא בלשון 'להדליק' שהוא לשון יותר מבורך על מה הוא הציווי, ומפרש משום שצריך להדליק וכו', שהוא בכלל הציווי, לכן כתיב 'להעלות'. ובפרשת אמור שהוא הציווי האמתי כדפירש רש"י שם, קשה למה לא פירש שם כלום. יש לומר שהוא סומך על מה שפירש בפרשת תצנה על לשון 'להעלות' שהוא בלשון ציווי כדפירשית. ודלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 94)

(הדלקתם), ואלו הנשיאים עשו את ההתחלה (הבאת קרבן) ולא את הגמור (הקרבן הקרוב). **את הנרות** - הדלקת הנרות הייתה בפנים, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על המזבח החיצון.

שאתה מדליק ומטיב את הנרות (רש"י ח, ב)
שאתה - אהרן עצמו הדליק את המנורה, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על ידי הפנים. **מדליק ומטיב** - אהרן עשה הן את ההתחלה (הטבת הנרות) והן את הגמור

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ב' עמוד 316 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"הדלקה" בפרשה בזר

ותתלהט מאליה בעבודתם לקונם.
ו"הדלקה" זו "כשרה בזר" (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ט ה"ז):
אל יאמר האדם, שרק אהרן הפנה הוא המצוה ב"העלאת הנרות" והדלקת נשמות ישראל, אלא כל אחד ואחד וגם "זר" מצוה "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב), שחובת כל אחד ואחד היא לקרב את אלו שאור נשמתם נעלם ומקסה, ולהעלות ולהדליק את ה"נר ה'", עד ש"תהא שלהבת עולה מאליה".

בהעלתך את הנרות אל-מול פני המנורה ואירו שבעת הנרות: (ח, ב)
פתיב "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז), שנשמת כל אחד מישראל מאירה באור ה'.
אף ישנם פאלו מבני ישראל שאור נשמתם אינו גלוי לכל, אלא טמון בעמק הלב ומקסה בכמה העלמות המסתירות על אור ה'.
וזוהי עבודת אהרן פהו גדול, "להעלות" ולגלות בכל "שבעת הנרות", שהם שבעת הסוגים הנשמות ישראל (ראה לקוטי תורה במדבר כט, א) את "נר ה'" של נשמתם, עד ש"תהא שלהבת עולה מאליה" (שבת כא, א), שנשמתם תתלהב

ג. ועבד בן אהרן לקבל אפי מנרתא אדלק בוצינהא כמא די פקיד יי ית משה:

(ג) **ועש בן אהרן אל-מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה יהוה את-משה:**

כ"י. **ויעש בן אהרן** • (ספרי) להגיד שבחו שלה אהרן, שלא שנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לח עמוד 38 - מתוך 'לקראת שבת')

שבחו של אהרן - שלא שנה

המערבי שהיה "עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה ב'ישראל" - שאף זה תלוי אף ורק בידי הקדוש-ברוך-הוא. וזהו שבחו של אהרן - דאף-על-פי שאור המנורה לא היה טבעי והיה מקום לחשב שאין צורך לדיק באפן הדלקתה פיון שהנפעל הוא משמיא, אף-על-פי-כן לא שנה אהרן מהצווי. והטעם לזה שנצרכת עבודת אהרן הוא, דאף-על-פי שהאור הנמשך הוא למעלה מעבודת האדם, מפל-מקום הקדוש-ברוך-הוא ממשיכו רק לאחר עבודת האדם, ובלשון המהר"ל (גבי עשית המנורה, גו"א פרשתינו ח, ז) ד"קף הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פעל למטה והשם יתברך גומר על ידו. ולפיכך היה צריך משה לדעת כל מעשה המנורה, והיא פעל כפי מה שהיה יכול, והקדוש-ברוך-הוא גומר על ידו".

ויעש בן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שנה (ח, ג. ובפרש"י)
וצריך להבין, מה השבח הגדול של אהרן, וכי זהו שבחו שלא שנה מצווי ה'?
ויש לומר הבאור בזה על דרך פנימיות הענינים: ידוע שיש בגלויים שמולמעלה שני אופנים, התגלות הבאה על-ידי עבודת האדם ובלשון הזהר "באתערוותא דלתתא אתערוותא דלעילא", ויש התגלות עליונה שהיא למעלה מגדר הנבראים, ובאה בדרך מתנה מלמעלה, ובלשון הזהר "אתערוותא דלעילא שאין אתערוותא דלתתא מגעת לשם". והנה על עשית המנורה אומר רש"י: "על-ידי הקדוש-ברוך-הוא נעשית מאליה" - ללא עשית הנבראים, ואף לאחר עשיתה הנה האור שבה לא היה אור טבעי כמדגש בנר

שפתי חכמים

הנרות אל מול קנה האמצעי. והרא"ם האריך בן הרבה. (ועיי בתשובת הריב"ש סימן ת: תורה ג)
(ג) ה דאם לא כן, ויעש בן אהרן למה לי, וכי תעלה על דעתך שלא עשה מה שצוה ה' על ידי משה. ואף על גב שבלאו הכי נמי ידעין שעשה צויו

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עֲדִירְכָה
עַד־פְּרָחָה מִקְשָׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בְּן עֵשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה: פ

בה. עֲדִירְכָה. שהוא אָבֵר גדול. עַד־פְּרָחָה.
שהוא מַעֲשֵׂה דָק שְׁבֵה – הכל "מִקְשָׁה". וְדָרָךְ "עַד"
לְשֵׁמֶשׁ בַּלְשׁוֹן זֶה, כְּמוֹ (שופטים טו): "מִגְדִּישׁ וְעַד־קָמָה
וְעַד־כְּרֵם זֵית". כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה וְגו' פתבנית
אֲשֶׁר הָרָאָהוּ בְּהָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה): "וַיִּרְאֶה
וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם וְגו'". בְּן עֵשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה. מי
שֶׁעֲשָׂאָהּ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: עַל־יְדֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא
נַעֲשִׂית מֵאֲלֵיָהּ.

כ"י◀ וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה. (שם) שֶׁהָרָאָהוּ הַקְּדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא בְּאֶצְבַּע, לְפִי שֶׁנִּתְקַשָּׁה בָּהּ, לְכַךְ נֶאֱמַר
"וְזֶה". מִקְשָׁה. בַּטְרִי"ץ בַּלְעָז (גַּעְשָׁלְאֲגֵעַן) לְשׁוֹן
"דָּא לְדָא נְקֻשׁוֹ" (דניאל ה). עֵשָׂה שֶׁל כֶּכֶר זָהָב הִיָּתָה
וּמְקִישׁ בְּקֶרְנֵס וְחֻתְמָהּ כְּכִשְׁלִיל לְפִשְׁט אֵיבְרִיָּה בְּתַקְוָנָן,
וְלֹא נַעֲשִׂית אֵיבְרִים אֵיבְרִים עַל־יְדֵי חֲבוּר. עַד־יְרְכָה
עַד־פְּרָחָה. "יְרְכָה" הִיא הַשְּׂדֵה שֶׁעַל הַרְגְּלִים, חָלוּל,
בְּדָרָךְ מְנוּרָת כֶּסֶף שֶׁלְפָנֵי הַשָּׂרִים. עַד־יְרְכָה עַד־
פְּרָחָה. כְּלוּמַר גּוֹפָה שֶׁל מְנוּרָה כְּלָה וְכָל הַתְּלוּי

~ נקורות משיחות קודש ~ (יעיין לקו"ח ח"כ עמ' 33. ובאור"א חכ"ח עמ' 60 - מותר לקראת שבת)

מעלתה של המנורה על שאר העבודות

ברש"י ריש פרשתנו) – "שֶׁלָךְ גְּדוּלָה מִשְׁלָהֶם". וּבְכַדִּי לְבָאָר
מִדּוּעַ "שְׁלוֹ גְּדוּלָה", אֵף שְׁגַם קָרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים הִיָּה עֵינָנָם
חֲנֻכַּת הַבַּיִת, וּבְמִה גְּדוּלָה חֲנֻכַּת הַמְּנוּרָה עַל חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ
וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, הֵנָּה לְכוּ, אֵף שֶׁעֲסָקִינוּ בְּהַדְּלַקַּת הַמְּנוּרָה,
הַנּוֹבָא הַפְּסוּק הַעוֹסֵק בַּעֲשִׂיתָהּ, שֶׁנַּעֲשִׂתָה עַל־פִּי הַמְּרָאָה
אֲשֶׁר הָרָאָה ה' (וּלְהַמְדִּירָשׁ עַל־יְדֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עִצְמוֹ),
דְּבִזָּה יוֹבֵן עֵינָן מַעֲלַת חֲנֻכַּת הַמְּנוּרָה עַל־יְדֵי אַהֲרֹן – "שֶׁלָךְ
גְּדוּלָה מִשְׁלָהֶם".

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה . . כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בְּן עֵשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה:
בְּן עֵשָׂה . . מי שֶׁעֲשָׂאָהּ, וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה עַל יְדֵי הַקְּבִ"ה
נַעֲשִׂית מֵאֲלֵיָהּ (ת, ד. ובפרש"י)

ידועה השאלה (אברבנאל, אלשיך, אה"ח ועוד), דִּהְפְּסוּקִים
הַקּוֹדְמִים עוֹסְקִים בְּמִצְוֹת הַדְּלַקַּת הַמְּנוּרָה, וְעַל מַעֲשֵׂה
הַמְּנוּרָה כֶּכֶר לְמַדּוּנוּ בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה (כה, לא) בְּאֵרִיכוּת, וּמִה
הַשְּׂכִיחַת דַּעֲשִׂית הַמְּנוּרָה לְכָאוּ, שֶׁהֲצַרְךָ הַכְּתוּב לְשִׁנוּתָהּ
וּלְקַתְּבָהּ שְׁנִיתָ?

וְהַטַּעַם לְכַךְ שֶׁדִּינָקָא הַמְּנוּרָה נַעֲשִׂתָה "כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה
ה'", הוּא עַל־פִּי מַה שֶׁכָּתַב רש"י (אמור כד, א) שֶׁנֶּר הַמַּעֲרָבִי
שְׁבֵה "הוּא עֲדוּת לְכָל בְּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל",
וְלָכֵן גַּם עֲשִׂיתָהּ הִיָּתָה בְּאֶפֶן שֶׁל "גְּלוּי שְׂכִינָה" מִיָּחָד.

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר (לְדַרְכוֹ שֶׁל רש"י):

הֵנָּה הַדְּלַקַּת הַנְּרוֹת עַל יְדֵי אַהֲרֹן הִיא נְחֻמָּתוֹ עַל הַקְּרֻבַת
הַקָּרְבָּנוֹת עַל־יְדֵי הַנְּשִׂאִים, וְכִפִּי שֶׁאִמַּר לוֹ ה' יִתְבָּרַךְ (הוֹבָא

ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לְאָמֹר: ה' ומליל יי עם משה למימר:

(1) קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְקָרַב יְת לְוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּדַבְּרֵי
יְתְהוֹן:

כ"י◀ קַח אֶת־הַלְוִיִּם. קַחֵם בְּדָרְכִים: אֲשֶׁרִיכֶם־י שֶׁתִּזְכְּוּ לַהֲיוֹת שְׂמֹשִׁים לְמָקוֹם.

שפתי חכמים

עֲשָׂאוּהוּ שֶׁל אֵשׁ. וְעַל זֶה פִּירַשׁ
'בְּתַבְנִית', רְצוּנוֹ לוֹמַר 'כַּמְרָאָה' פִּירוּשׁ
בְּתַבְנִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמָקוֹם אַחֵר
'וַיִּרְאֶה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם', דְּנִקְרָאת
הַתַּבְנִית בְּשֵׁם 'מְרָאָה' מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי
הָרָאָה נִדְּעַ עַל הַתַּבְנִית: לְ רְצוּנוֹ
לוֹמַר, מִי שֶׁעֲשָׂה אֶת כָּל הַכְּלִים, וְהוּא
בְּצִלְאֵל: מִפּוֹדֵשׁ בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה.
וְזֶה הַמְּדַרְשׁ חוֹלֵק עַל פִּירוּשׁ
רֵאשׁוֹן: תוּרַהּ

דְּכָר קִטָּן שְׁבֵה הַכֵּל הִיָּה מִקְשָׁה, וְעַד
מִשְׁמַע לְשׁוֹן 'בִּיּוֹן', וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה מִפְּרַשׁ
רש"י בְּפִרְשַׁת בֵּא עַל 'מִבְּכוּר פְּרֵעָה
הַיּוֹשֵׁב עַל כֶּסֶאוֹ' וְגו': בְּ דִקְשָׁה לְרִש"י,
דְּכַמְרָאָה מִשְׁמַע לְשׁוֹן מְרָאָה שֶׁהוּא
צָבַע, וּבְמְנוּרָה אֵין שִׁיף לוֹמַר
שֶׁהָרָאָהוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צָבַע שֶׁל
מְנוּרָה. אֵי נְמִי 'כַּמְרָאָה' הוּא כַּמְרָאָה
הַנּוֹבָאָה, כְּלוּמַר מַה שֶׁרָאָה בְּמְרָאָה
הַנּוֹבָאָה, דִּהִיּוּנוֹ שֶׁל אֵשׁ, וְעֲשׂוֹ גַם הֵם
מְנוּרָה שֶׁל אֵשׁ, וְזֶה אֵינוֹ, דִּהֵם לֹא

(ד) ו פִּירוּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁמֵּלֶת 'זֶה' מוֹרָה עַל
הַרְמוּז, וְהַמַּעֲשֵׂה לֹא הִיָּה כִּי אִם בְּשַׁעַת
עֲשִׂית בְּצִלְאֵל. וּמִתְחִלָּה נִתְקַשָּׁה בָּהּ
מֹשֶׁה עַד שֶׁהָרָאָהוּ בְּאֶצְבַּע, וְחֹזֵר
וְנִתְקַשָּׁה עַד שֶׁאִמַּר לִיָּה טוֹל כֶּכֶר וְכו',
עֵינֵינוּ לְעִיל בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה: ז' עֵשָׂה/
לְשׁוֹן חֲתִיבָה: ח' כְּכִשְׁלִיל – מִסְפָּרִים:
ט' דִּקְשָׁה לְרִש"י, דִּהְכָא מִשְׁמַע שֶׁלֹּא
הִיָּתָה מִקְשָׁה אֶלָּא עַד יְרְכָה וְעַד
פְּרָחָה, וּבְפִרְשַׁת תְּרוּמָה כְּתִיב שֶׁהִיָּתָה
כְּלָה מִקְשָׁה: י' כְּלוּמַר, מְדַבֵּר גְּדוּל עַד

(1) לֹא קִיחָה מִמֶּשׁ שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן קִנְיֹן

וַיִּכְרְזוּ מִעֲבָד לַהוֹן לְדַבְּרוֹתָי אֲדִי עַל־יְהוָה
מִיָּא דְחֻטְאֵתָא וַיַּעֲבְרוּן מִסְפָּר עַל כָּל
בְּשָׂרָהוֹן וַיִּסְגְּרוּן לְבוֹשֵׁיהוֹן וַיִּזְכְּוּן :

(ז) וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָּהֶם לְמַהֲרָם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֻטְאֵת
וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכַבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם
וְהִטְהָרוּ:

הַבְּכוֹרוֹת שְׁעָבְדוּ עֲבוּדַת אֱלִילִים, וְהִיא קְרוּיָה:
”זְבַחֵי מֵתִים”, וְהַמְצָרַע קְרוּי ”מֵת” – הַזְּקִיקָם תְּגַלַּחַת
כְּמַצְרְעִים.

כִּי”◀ הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֻטְאֵת • שֶׁל אַפֶּר הַפָּרָה,
מִפְּנֵי טְמֵאִים מֵתִים שְׁבָהֶם. וְהַעֲבִירוּ תַעַר • מְצֵאתִי
בְּדַבְּרֵי רַבִּי מִשֶּׁה הַדְּרָשׁוֹן: לְפִי שֶׁנִּתְּנָנוּ כַּפָּרָה עַל

ח וַיִּסְכְּוּן תוֹר בַּר תוֹרִי וּמִנְחַתָּה סִלְתָּא
דְּפִילָא בְּמִשָּׁח וְתוֹר תְּנִין בַּר תוֹרִי תִּסְכְּוּ
לְחֻטְאֵתָא:

(ח) וְלִקְחוּ פֶר בֶּן־בְּקָר וּמִנְחָתוֹ סִלַּת בַּלּוּלָה בְּשֶׁמֶן
וּפְרִשְׁנֵי בֶן־בְּקָר תִּקַּח לְחֻטְאֵת:

(ע”כ דברי ר”ם), וּבְזֹו יֵשׁ סִמְךָ לְדַבְּרֵי בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים,³
וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוֹרָאת שְׁעָה הַזֵּהתָּא, שְׁשַׁעִיר הֵיזָה לָהֶם
לְהִבִּיא לְחֻטְאֵת עֲבוּדַת־זָרָה עִם פֶּר הָעוֹלָה.

כִּי”◀ וְלִקְחוּ פֶר בֶּן־בְּקָר • וְהוּא עוֹלָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב
”וַיַּעֲשֶׂה אֶת הָאֶחָד עֲלֶיהָ”, וְהוּא קָרְבַּן צְבוּר בְּעֲבוּדַת־
זָרָה. וּפְרִשְׁנֵי • (ת”ט) מַה תִּלְמוּד־לוֹמַר ”שְׁנֵי”פ?
לוֹמַר לָךְ: מַה עוֹלָה לֹא נֶאֱכַלְתָּ, אִף חֻטְאֵת לֹא נֶאֱכַלְתָּ

ט וַיִּתְקַרְבּוּ יְת לְוֹאֵי קְדָם מְשַׁפְּן זְמַנָּא וְתַכְנוּשׁ
יְת כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְּבַנֵּי יִשְׂרָאֵל:

(ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לְפָנַי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ
אֶת־כָּל־עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

י וַיִּתְקַרְבּוּ יְת לְוֹאֵי קְדָם יְי וַיִּסְמְכוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יְת יְדִיהוֹן עַל לְוֹאֵי:

כִּי”◀ וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עַדַּת • לְפִי שֶׁהַלְוִיִּם נְתוּנִים קָרְבַּן כַּפָּרָה תַּחֲתֵיהֶם, יָבוֹאוּ וַיַּעֲמְדוּ עַל קָרְבַּנְסֵי וַיִּסְמְכוּ
אֶת יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם.

י וַיִּתְקַרְבּוּ יְת לְוֹאֵי קְדָם יְי וַיִּסְמְכוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יְת יְדִיהוֹן עַל לְוֹאֵי:

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לְפָנַי יְהוָה וְסִמְכוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם:

יא וַיִּירִים אַהֲרֹן יְת לְוֹאֵי אֲרָמָא קְדָם יְי מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹן לְמַפְלַח יְת פְּלַחְנָא דְּנֵי:

(יא) וְהִנִּיף אַהֲרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפֵה לְפָנַי יְהוָה מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה:

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

פֶּר לְחֻטְאֵת, אֲלֵא הוֹרָאת שְׁעָה הַזֵּהתָּה,
הִכִּי נִמְי הוֹרָאת שְׁעָה הַזֵּהתָּה. הִרְאִים
הַאֲרִירִי שְׁלֵא לֹמַר שֶׁהִזְתָּה הוֹרָאת
שְׁעָה, שְׁפָנִימִית הַזֵּהתָּה, שְׁהֲרִי חֻטְאֵת
חִיצוֹנָה נֶאֱכַלְתָּ וְוֹ שֶׁהִזְתָּה שֶׁל
מִלּוּאִים נִשְׁרַפְתָּ, וְלֹא תִימָא חֻטְאֵת זֹו
פְּנִימִית הִיא מֵאֲחֹר דְּנִשְׁרַפָּה וְתִימָא
מַה עוֹלָה נִשְׁרַפְתָּ אִף חֻטְאֵת נִשְׁרַפְתָּ,
שֶׁהִזְתָּה פְּנִימִית. הִרְאִים: תוֹרָה ט
(ט) ר אִף עַל פִּי שֶׁהַלְוִיִּם לֹא נִתְּנוּ
כַּפָּרָה אֲלֵא עַל הַבְּכוֹרִים כְּדִלְעִיל,
מִכָּל מְקוֹם בֵּינָן שֶׁהַבְּכוֹרוֹת הָיוּ שֶׁל כָּל
יִשְׂרָאֵל קְרָא בְּכוֹרוֹת קְהַל כָּל יִשְׂרָאֵל
כְּאֵלוּ הֵם כָּל יִשְׂרָאֵל: תוֹרָה י

דְּכָתִיב נִמְי 'אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד', אֲכַל
הִקָּא לֹא כְּתִיב 'אֶחָד', אִם בֶּן אֵין נוֹפֵל
כְּאֵן לְשׁוֹן 'שְׁנֵי': אֲ רְצוּנוֹ לֹמַר, בְּמַה
שְׁפִירֵשׁ רַבִּי מִשֶּׁה הַדְּרָשׁוֹן שֶׁהָעוֹלָה
הִבִּיאוּ לְקָרְבַּן צְבוּר בְּשִׁבְלֵי עֲבוּדַת
אֱלִילִים, מִשׁוּם שְׁלֵא מְצִינוּ פֶר אֶחָד
לְכַדּוֹ בְּלֹא מִיּוֹן אַחֵר עִמּוֹ רַק בְּעֲבוּדַת
אֱלִילִים: ק רְצוּנוֹ לֹמַר, מַה שְׁפִירֵשׁ אִף
חֻטְאֵת לֹא נֶאֱכַלְתָּ אִף עַל גַּב שְׁשָׂאָר
חֻטְאוֹת נֶאֱכַלְיָן, זֹו הוֹרָאת שְׁעָה הַזֵּהתָּה.
וְתַדַּע לָךְ שֶׁהוֹרָאת שְׁעָה הַזֵּהתָּה, דְּשַׁעִיר
הֵזָה לָהֶם לְהִבִּיא לְחֻטְאֵת עֲבוּדַת
אֱלִילִים עִם פֶּר הָעוֹלָה, כְּדִין כָּל צְבוּר
הַעוֹבְדִים עֲבוּדַת אֱלִילִים, וְלִמָּה הִבִּיאוּ

וְכִנִּיסַת דְּבַר תַּחַת רְשׁוּתוֹ, פִּי הַלְוִיִּם
לֹא נִקְנוּ וְלֹא נִכְנְסוּ תַּחַת רְשׁוּתוֹ. וְעֵינֵי
בְּפָרֶשֶׁת לָךְ לָךְ עַל פְּסוּק 'וְתִקַּח שְׂרִי
אֶשֶׁת אֲבָרָם: תוֹרָה ז
(ז) אִם לֹא מִפְּנֵי שְׂאָר טוּמְאוֹת, שְׁבִשְׂאָר
טוּמְאוֹת אֵין הִזְתָּ צְרִיכָה בְּהֵן: ע (מִנְחָה)
כְּלֻמָּה) וְאִף עַל גַּב דְּבִשְׂאָר עוֹבְדֵי
עֲבוּדַת אֱלִילִים לֹא הִצְרִיכָם תְּגַלַּחַת,
אֵלוּ שְׂאֲנֵי, שְׁעוֹבְדֵי הָעֵגֶל נִלְקוּ
בְּצָרְעַת, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ עַל פְּסוּק 'כִּי פָרַע
הוּא כִּי פָרַעַה אַהֲרֹן', שְׁלִמְדוֹ גְּזִירָה
שְׁוָה מִמָּה שְׁנֶאֱמַר גְּבִי מְצוּרַע רֵאשׁוּ
יְהִיָּה פְּרוּעַ: תוֹרָה ח
(ח) אִף עַל פִּי דְכָתִיב 'אֵת הַכֶּבֶשׂ
הַשְּׁנֵי וְגו' גְּבִי קָרְבַּן תְּמִיד, הִינֵינוּ מִשׁוּם

לְכֹךְ נֹאמַר בָּם: "תְּנוּפָה לַה'", שָׁאף עֲלֵיהֶם הִיָּתָה עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ: יְרִיעוֹת וְקַרְשִׁים (צ"ל: וְקַרְסִים, דָּאָלוּ קַרְשִׁים בְּיַד מִשָּׂא בְּנֵי מִרְרִי) הַנִּרְאוֹת בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, וְהַשְּׁלִישִׁית לְבְנֵי מִרְרִי.

כִּי- וְהִנִּיף אֶהְרֵן אֶת-הַלְוִיִּם תְּנוּפָה • כְּדָרָךְ שָׁאֵשׁ מִצָּרַע טְעוֹן־שׁ תְּנוּפָה חֵי. שְׁלֹשׁ תְּנוּפוֹת נֹאמְרוּ בְּפִרְשָׁה זוּת: הִרְאוּנוּהָ לְבְנֵי קֹהֵת, לְכֹךְ נֹאמַר בָּם: "וְהָיוּ לְעֵבֶד אֶת עֲבֹדַת ה'", לְפִי שְׁעֲבוּדַת קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים עֲלֵיהֶם: הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו'. הַשְּׁנֵיָה לְבְנֵי גִרְשׁוֹן,

יב וְלֹאֵי יִסְמְכוּן יָת וְדִיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָאָה וְעַבְד יָת חַד טְשָׁאָתָא וְיָת חַד עֲלֵמָא קֹדֶם יִי לְכַפְרָא עַל לֹאֵי:

(יב) וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת-יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעִשָּׂה אֶת-הָאֹחֵד חֲטָאת וְאֶת-הָאֹחֵד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל-הַלְוִיִּם:

יג וְתַקֵּם יָת לֹאֵי קֹדֶם אֶהְרֵן וְקֹדֶם בְּנוֹהֵי וְתִרְם יְתֵהוֹן אֲרַמָּא קֹדֶם יִי:

(יג) וְהַעֲמַדְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם לְפָנַי אֶהְרֵן וּלְפָנַי בְּנֵי וְהִנֵּפֶת אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה:

יד וְתַפְרֹשׁ יָת לֹאֵי מִגּוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן מִשְׁמַשְׁיֵן קֹדְמֵי לֹאֵי:

(יד) וְהִבְדַּלְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

◆ יום שני ט' סיון ◆

טו וְיִבְתֵּר בְּן עֲלוּן לֹאֵי לְמַפְלַח יָת מִשְׁפָּן זַמְנָא וְתַדְפִּי יְתֵהוֹן וְתִרְם יְתֵהוֹן אֲרַמָּא:

(טו) וְאַחֲרֵי-כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לְעֵבֶד אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְטִהַרְתָּ אֹתָם וְהִנֵּפֶת אֹתָם תְּנוּפָה:

טז אַרְי אֲפִרְשָׁא מִפְרָשִׁין אֲנוּן קֹדְמֵי מִגּוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲלָף חֲלָף פִּתַח כָּל וּלְדָא בּוֹכְרָא כֹּלָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קַרְבִּית יְתֵהוֹן קֹדְמֵי:

(טז) כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הִמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּחַת פְּטֹרֹת פְּלִרְחֻם בְּכוֹר כֹּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי:

כִּי- נְתֻנִים נְתֻנִים • נְתֻנִים לְמִשָּׂא, נְתֻנִים לְשִׁיר. פְּטֹרֹת • פְּתִיחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 15)

עַל הַלְוִיִּם לְסִיעַ לְכַהֲנִים בְּעֹבֹדָה שְׁלֵהֶם. אִם-כֵּן אֵין לְפִרְשׁ שְׁהַכְּפֵל קֹאֵי עַל מִשָּׂא וְשִׁיר, שְׁהֵם חוֹבְתֵי הַלְוִיִּם עֲצָמָם. אִךְ כָּאֵן נֹאמַר "לִי", וְלָכֵן אֲפִשֵׁר לְפִרְשׁ שְׁהַפְּנוּהָ גַם לְעֲבוּדַת הַלְוִיִּם - מִשָּׂא וְשִׁיר.

נְתֻנִים לְמִשָּׂא, נְתֻנִים לְשִׁיר (רש"י ח, טז)
לֹא פִרְשׁ כֵּן בְּפִרְשַׁת בַּמִּדְבָּר (ג, ט) - "וְנִתְּתָה אֶת הַלְוִיִּם לְאֶהְרֹן וּלְבְנָיו, נְתֻנִים נְתֻנִים הִמָּה לוֹ". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנְהָ שֵׁם נֹאמַר "לִי", וְהַפְּנוּהָ לְעֲבוּדַת שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן, שְׁבָה הִטַּל

שפתי חכמים

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, אָבַל עֲכָשִׁיו שְׁפִירֵשׁ רִשׁ"י כְּדָרָךְ שָׁאֵשׁ מִצּוֹרַע טְעוֹן תְּנוּפָה וְכו' וְאֵשׁ מִצּוֹרַע אֵינוֹ טְעוֹן תְּנוּפָה כִּי אִם פְּעַם אַחַת, וְאִם כֵּן שְׁלֹשׁ תְּנוּפוֹת לְמָה לִי: תוֹרָה יב

חֵי כְמוֹ אֵשׁ מִצּוֹרַע, וְגַם אֵי אֲפִשֵׁר תְּנוּפָה בְּלִוְיִם אֱלֹא מַחֲיִים: תֵּהָא דְלֹא מִקְשָׁה רִשׁ"י עַל הַקִּרְאָ לְמָה נֹאמַר שְׁלֹשׁ תְּנוּפוֹת, מִשּׁוֹם דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּגִזִּירַת הַכְּתוּב שְׁצִירִיף לְהִנִּיף אוֹתוֹן

(יא) שׁ דְּמִצּוֹרַע קְרוּי מוֹת, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר בְּסוּף הַפִּרְשָׁה 'אֵל נָא תְהִי כְּמוֹת', וְהַלְוִיִּם נִתְּנוּ בְּפִרְוֹת עַל הַבְּכוֹרִים שְׁעֲבָדוּ עֲבוּדַת אֱלִילִים שְׁהִיא קְרוּיָה זְבֻחֵי מַתִּים, לְכֹךְ צְרִיכִין הַלְוִיִּם תְּנוּפָה

יִצְחָק דִּילִי כָּל בּוֹכְרָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֲנָשָׁא
וּבְבַעֲרָא בְיוֹמָא דְקִטְלִית כָּל בּוֹכְרָא
בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם אֲקַדְשִׁית יְתְהוֹן קְדָמִי:

(ח) כִּי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה
בְּיוֹם הַפְתִּי כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם הַקְּדַשְׁתִּי אֹתָם
לִי:

כ"ט - כי לי כל-בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים, ולקחתי אותם לי עד שטעו בעגל, ועכשו "ואקח את-הלויים".

(יח) וְאֶקַּח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל:
יח ויקבית ית לואי חלף כל בוכרא בכני ישראל:

יט ויקבית ית לואי מסירין לאהרן ולבנוהי מגו בכני ישראל למפלח ית פלחון בני ישראל במשפן זמנא ולכפרא על בני ישראל ולא יהי בכני ישראל מותא במקרב בכני ישראל לקודשא:

(יט) וְאֶתְנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתָנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲל
מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל
נֶגֶף בְּגִשֶׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ:

כ - ואתנה וגו'. חמש פעמים נאמר "בני ישראל" במקרא זה - להודיע חבתן, שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין חמשה חמשי תורה. וכך ראיתי

ב'במדבר רבה'. ולא יהיה בכני ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם יגשו - יהיה נגף.

(כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוִיִּם
כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוִיִּם כִּן־עָשׂוּ לָהֶם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ ועבד משה ואהרן וכל קבשתא בכני ישראל ללואי ככל די פקיד יי ית משה ללואי כן עבדו להון בני ישראל:

שפתי חכמים

ישראל, ולא יצטרכו בני ישראל לגשת אל הקדש ולא יהיה וגו', שטעם נתינת הלויים לכהנים הוא שיעבדו הם העבודה שלא יצטרכו ישראל לגשת, והטעם כדי שלא יהא בישראל נגף בגשתם, שאם יגשו יהיה בהם נגף. שנהו פונת הכתוב לומר שהוא הדין, ולא דילא יהיה בכני ישראל נגף שהוא הלאו, וכאלו אמר, למה נתנו הלויים לאהרן ולבניו, כדי שלא יצטרכו בני ישראל להכנס בעבודה זו ויגעו אל הקדש, ולמה לא יגעו אל הקדש, כדי שלא יהיה בהם נגף. הרא"ם. ועוד יש לומר, דקשה לרש"י, אטו עכשו שלקח הלויים לא יגפנו בגשתם אל הקדש, והא כתיב 'והזר הקרב יומת', ולכך פירש 'ולא יהיה בכני ישראל נגף' שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, דודלת זה יש לחוש שיהא בהם נגף בגשת אל הקדש: תורה כ

בזמן שהקדשתי הבכורות לי, שהרי 'תחת כל בכור' כתיב, דמשמע שיצאו אלו ויכנסו אלו במקומם: תורה יח (יט) ב והא דסמך רש"י זה לכאן, משום דקשה לרש"י במאי שפירש במלת 'לקחתי אותם לי' דקאי אבכורות, והוא לשון עבר, כלומר לקחתי אותם לי אז, דמה צריך הכתוב לומר מה שכתב בחר בהם הקדוש ברוך הוא, והלא לא בא אלא לפרש מה שרחק אותם משום שטעו בעגל. ומתרג, משום חבתם, ואף שרחק אותם אין רוצה להזכיר חטאתם אלא מוכיר שבחם ומעלתם שקרבם השם יתברך לעבודתו. תדע, שהרי חמש פעמים הוזכרו בפסוק אחד, והיא מפני חבתם. ובקצת ספרי רש"י מצאתי הגירסא 'ואתנה את הלויים וגו', חמש פעמים וכו', והוא יותר נכון: ג פירוש, הרי מקרא קצר, שהיה לו לומר 'ואתנה את הלויים וגו' ולכפר על בני

(יז) א דקשה לרש"י, איך אמר 'כי לי כל בכור' דמשמע דעדיין הם שלו, והא כתיב 'ואקח את הלויים' משמע שקבר לקח, ועל זה פירש שלי היו בקו הדין, כלומר מן הדין. וכתב הרא"ם, שתקן בזה, שאין 'כי לי כל בכור' רצונו לומר עתה, שהרי נפסלו משטעו בעגל, רק רצונו לומר היו שלו מתחלה. והודיע גם כן הסבד למה היו שלו בקו הדין, משום שהגנתי וכו'. ואמר 'ולקחתי אותם לי' במקום 'הקדשתי', כדי שיפול עליו 'ואקח את הלויים תחת כל בכור', שפירשו לקחתי עתה את אלה במקום שלקחתי אז את אלה. והוסיף וא"ו על 'ולקחתי' שהוא במקום 'הקדשתי', להורות שהם שני ענינים, 'כי לי כל בכור ביום הכתי' וגו', וגם 'הקדשתי אותם' לעבודתי אז, ומשפטאו נפסלו, ולקחתי את הלויים תמורתן. ואמר 'ועכשו ואקח', שלא תאמר 'ואקח'

כ"ט. וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עַדְת׃ וַיִּגְוּ • מֹשֶׁה הֶעֱמִידֵן, וְאַהֲרֹן הִנִּיפֵם, וַיִּשְׂרָאֵל־ סִמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם.

כא ואדפינו לנאי ותורו לבושיהון וארם אהרן ותהוון ארמא קדם יי וכפר עליהון אהרן לזכוואיהוון:

(כא) וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְבְּסוּ בַגְדֵיהֶם וַיִּגְנְפוּ אֶהֲרֹן אַתֶּם תִּגְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרֵם:

כב ויבמר פן עלוי לנאי למפלח ית פלחנהון פמשפון זמנא קדם אהרן וקדם בננהי פמא די פקיד יי ית משה על לנאי פן עבדו להוון:

(כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עַבְדֹתֶם בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֲרֹן וּלְפָנֵי בְנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: ׀

כ"ט. כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיִּגְוּ פֶּן עָשׂוּ • לַהֲגִיד שִׁבַּח הַעֹשִׂין וְהַנְּעֻשָׁה בְּהֶסֶר, שְׂאֲחָד מִהֶן לֹא עָכַב.

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כג ומליל יי עם משה למימר:

כד דא די לנאי מבר חמש ועשרין שנין וילעלא ייתי לחילא חילא בקלחן משפון זמנא:

(כד) זֹאת אֲשֶׁר לְלוִיִּם מִבְּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה יָבוֹא לְצִבָּא וְצִבָּא בַּעֲבֹדַת אַהֲלֵ מוֹעֵד:

(חולין כז) מבן כ"ה בא ללמד הלכות עבודה ולומד חמש שנים, וכן שלשים עובד. מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים, ששוב אינו רואה.

כ"ט. זֹאת אֲשֶׁר לְלוִיִּם • שָׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם, וְאִין הַמּוּמִין פּוֹסְלִין בָּהֶם. מִבְּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים • וּבְמִקּוּם אַחַר אֲוִמֵר (במדבר ד'): "מִבְּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא כִּי צִיד?

כה ומבר חמשיין שנין יתוב מחיל פלחנא ולא יפלח עוד:

(כה) וּמִבְּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֹבְדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד:

כ"ט. וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד • עֲבוּדַת מִשָּׂא בַּכֶּתֶף, אֲבָל חוֹזֵר הוּא לְנַעֲלַת שְׁעָרִים וְלִשְׂרִיר וְלִטְעוֹן עֲגָלוֹת. וְזֶה "וְשָׂרַת אֶת־אֶחָיו" – "עַם אַחֲוֵיהִי", כַּתְּרַגּוּמוֹ.

שפתי חכמים

לְכָף כְּתִיב קָרָא דִּכְאֲשֶׁר צִוָּה לְאֲשַׁמְעִיעֵנּוּ שְׂבָחֶן: תורה כג (כד) וְדַמְסַתְמָא לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה אֵלּוּ הַחֲמֵשׁ שָׁנִים לְלָמוּד אֲלָא מִשׁוּם שְׂהֵם הַקָּצֵה הָאֲחֵרוֹן שְׂצָרִיךְ לְשֵׁהוֹת בְּלַמּוּדוֹ, אִם כֵּן מִי שְׂלֹא רָאָה סִימָן יָפֵה בְּכָל אֵלֶּה הַשָּׁנִים בְּמִשְׁנַתוֹ שׁוּב אִינוֹ רוֹאֵה: תורה כה (כה) † דְקָשָׁה לְרִשׁׁי, הָא כְּתִיב אַחַר כֵּךְ וְשָׂרַת אֶת אֶחָיו, אֲלָא עַל כִּרְיָךְ לומר 'ולא יעבד עוד' עֲבוּדָה בַּכֶּתֶף. וְזֶהוּ שְׂאֲמַר אַחַר זֶה וְשָׂרַת אֶת אֶחָיו, שְׂרַצוֹנוֹ לומר עם אֶחָיו, אֲבָל לֹא נִחְשׁוּב כְּמִשְׁמַעוֹ שֶׁהוּא שִׁירוֹת עֹבֵד אֶת אֲדוֹנָיו, אֲלָא וְשָׂרַת עִם אֶחָיו בְּנֵי מְרִירֵי וְגִרְשׁוֹן בְּנַעֲלַת שְׁעָרִים וְטַעֲנִיתָ הַעֲגָלוֹת וְלִשְׂרִיר: תורה כו

לכתוב, דמסתמא כל המצות שצוה משה קיימו וקבלו היהודים, ולא כתיב 'ויעש' אלא להגיד שבחן, אבל הכא אי לאו קרא ד'כאשר צוה' לא היה דרשינן מקרא ד'ויעש משה' וגו' להגיד שבחן, דהנה אמינא דלגופא אצטריך שקיימו המצוה, דליכא למימר פשיטא, דינש לומר דלא מלתא דפשיטא הוא, דהא הקדוש ברוך הוא בעצמו הוצרך השתדלות לזה, דקאמר למשה 'קח את הלויים, ופירש רש"י קחם בדרךים אשריכם וכו', מפני שכמה אזהרות ומיתות תלויים במצוה זו, וכן בכורי ישראל שיפסלו מלהיות משרתי השם, משום הכי אצטריך לגופא לומר שקיימו מה שצוה, אבל שבחן אין ללמוד מכאן,

(כ) ד' דלא תימא שכולן העמידו הלויים או כלם הניפו או כלם סמכו. אלא 'ויעש' מתחלף לכל אחד מה שעשה, משה העמידן וכו': תורה כא (כב) ה' דאם לא כן למה לי, הא כבר נאמר 'ויעש משה' וגו'. כתב הרא"ם, אף קשה, דמהכא משמע דמשום דכתיב לעיל מיניה 'ויעש משה' וגו' משום הכי דרשינן שבח העושה והנעשה בהן, אם כן 'ויעש בן אהרן' דלא כתיב לעיל מיניה שעשה אותה נימא לגופא הוא דאתא, שקיים המצוה שנצטווה בה, ולא להגיד שבחו. וכן גבי 'ויעשו בן' בפרשת בשלח דלא כתיב לעיל מיניה שעשו בן, וכן בכמה מקומות שדרשו בן. ונראה לי דודאי דבכל מקום דכתיב בתורה 'ויעש' או 'ויעשו' לא היה צריך

כו וישמש עם אחוהי במשפן ומנא למטר מטרא ופלחנא לא פלח פדיו תעבד ללואי במטרתהון:

(כו) וְיִשְׂרָאֵל אֶת־אֶחָיו בְּאֵהָל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעִבְדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכְהַ תַּעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֶרֶתם: פ

כז"ג - לשומר משמרת. לחנות סביב לאהל, ולהקים ולהוריד בשעת המסעות.

♦ יום שלישי י' סיון ♦

א ומליל יי עם משה במדברא דסיני בשמא תניתא למפקהון מארעא דמצרים בירחא קדמאה למימר:

ט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר:

גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא הקריבוט אלא פסח זה בלבד.

כז"ג - בחודש הראשון. פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אירח, למדת (פסחים פ"ק. ספ"ר) שאין סדר מקדם ומאחר בתורה. ולמה לא פתח בזו? מפני שהוא

ב ויעבדו בני ישראל ית פסחא בזמנא:

(ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ:

כז"ג - במועדו. (ש) אף בשבת, "במועדו" - אף בטמאה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 65 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הקרבת הפסח במדבר

השנית על-פי הדבור, ואם כן מהי גנותן של ישראל בזה שלא הקריבו אז את הפסח? ונדחקו לבאר באופנים שונים. ויש לומר בזה באפן חדש. דהנה בפרשה זו מדבר אודות ה"טמאים לנפש אדם", דכשלא יכלו להקריב את קרבן הפסח, תבעו מהקדוש-ברוך-הוא "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה", והספים להם הקדוש-ברוך-הוא ונתן להם מצות פסח שני.

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח וַיְדַבֵּר יְהוָה . . . בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה . . . בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן . . . וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח פְּרָשָׁה שְׁבִרָאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמְרָה עַד אִיר . . . וְלָמָּה לֹא פִתַּח בְּזוֹ, מִפְּנֵי שְׁהוּא גְנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל אַרְבַּעִים שָׁנָה שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר לֹא הִקְרִיבוּ אֶלָּא פֶסַח זֶה בְּלִבְד (ט, א.ב. ובפרש"י)

ואם-כן הרי הדברים קל-וחומר, ומה אם מספר מועט מבני ישראל, כשבקשו מאת הקדוש-ברוך-הוא להקריב הפסח, נתן להם פסח שני, הרי אם כלל ישראל כלו היו מבקשים מהשם-יתברך שרוצים הם להקריב את הפסח גם בשאר

כָּבֵד הַקִּשּׁוּ מִפְּרָשִׁים (ראה רא"ם ושפ"ח כאן. ועוד), הרי זה ש"לא הקריבו אלא פסח זה", הוא מפני שבשאר השנים לא נתחייבו כלל להקריב את הפסח במדבר, וכמו שכתב רש"י (בא יב, כה) "תלה הכתוב מצוה זו [קרבן פסח] בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה

שפתי חכמים

מינייהו מפקת. והא דכתיב בסמוך 'איש איש פי יהיה טמא וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני, משמע דטמאים נדחים לפסח שני, היינו דוקא באיש, דאיש נדחה, אבל אין צבור נדחין, והכא מיירי בצבור או רוב צבור שטמאים. וכשנטמאו מחצה, הטהורים יאכלו אותו בטהרה והטמאים עושים לעצמן בטומאה (פסחים דף ע"ט) ודוקא טומאת מת הוא דדחין ולא שאר טומאות (פסחים ע"ז: תורה ג

ישראל בעוד שלשה ימים בדפירש רש"י בפסוק נוסעים אנחנו וגו' (תוספות קדושין דף לא: תורה ב (ב) * רצונו לומר, מ'במועדו' שני דכתיב בקרא דריש ליה, משום דכבר ילפינן מ'במועדו' הראשון דפסח דוחה את השבת, דילפינן 'מועדו' 'מועדו' מקרבן תמיד שכתוב ביה 'במועדו', וקרוב תמיד דוחה את השבת, ואיתר לה 'במועדו' שני למדרש שדוחה את הטומאה (בספרי). אי נמי יש לומר מחד קרא נפקא תירווייהו, משום דהי

ט (א) ח שנאמר בה 'באחד לחודש השני: ט מדכתיב 'בארבעה עשר יום וגו', במדבר סיני' למה לי, הא כתיב בתחלת הפרשה 'במדבר סיני, אלא לומר לך שכל ארבעים שנה וכו'. ואם תאמר, ולמה לא הכריחן משה שיעשו הפסח, ויש לומר שהיו הרבה שלא היו נמולין, שבמדבר לא היו מלין את בניהם. ואם תאמר, אם כן מאי זה גנות וכו', והא לא היו יכולין לעשות. ויש לומר שהם גרמו מכח עגונותיהם, שאולולי היה החטא היו נכנסין לארץ

השנים ששהו במדבר, כל־שכן וקל־וחומר שהיה מספיק עמָהם, ונתן להם להקריב את הפסח!

ג בארבעת עשר יומא בנחא הדין בין שמשא תעבדון יתה בזמנה ככל גזרתה וככל דחזי לה תעבדון יתה:

(ג) בארבעה עשר־יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אתו במעדו ככל־חקתיו וככל־משפטיו תעשו אתו:

חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: שֶה, תמים, זכר, בן שנה. שעל גופו: צלי־אש, ראשו על פרעיו ועל קרבו; שחוזן לגופו: מצה ובעור חמץ).

חמץ. אלו מצות שבגופו: שֶה, תמים, זכר, בן שנה. וככל־משפטיו. אלו מצות שעל גופו ממקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור

ד ומליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא:

(ד) וידבר משה אל־בני ישראל לעשת הפסח:

ה? אלא כששמע פֶרשת מועדים מסיני - אמר להם, ויחזרו ויהיירם בשעת מעשה.

מה תלמוד־לומר? (ספר) • וידבר נאמר (ויקרא כג): וידבר משהל את מועדי

ה ועבדו ית פסחא בניסן בארבעת עשר יומא לנחא בין שמשא במדברא דסיני ככל די פקיד יי ית משה בן עבדו בני ישראל:

(ה) ויעשו את־הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את־משה בן עשו בני ישראל:

ו והווי גבריא די הווי מסאבין לטמי נפשא דאנשא ולא כילו למעבד פסחא ביומא ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן ביומא ההוא:

(ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא־יכלו לעשת־הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא:

שפתי חכמים

ציווי השם מדקתיב אחר זה ויעש אהרן וגו', וכן מה שכתוב וידבר ה' אל משה קח את הלויים ולא מצינו שאמר להם משה לישאל ציווי השם אלא סוף הקרא על מה שכתוב אחר זה ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל וגו', וכן בפרשת ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' שמע מינה שדבר לו השם דיני פסח שני ולא מצינו שאמר להם משה, אלא מסתמא אמר להם, אם בן למה נאמר וידבר משה וגו', הנה לו לסמוך אחריו ויעשו את הפסח וגו' ואין לומר דקודם לכן לא אמר להם דיני פסח ועכשיו הוא אמר להם משום הכי כתיב וידבר משה, והא כבר כתיב וידבר משה את מועדי ה' וגו', משום הכי דרשו מה שדרשו, אלא כששמע וכו'. בן נראה לי: תורה

דבביאת הארץ תלה הכתוב, לפיכך חזר ושנאה כאן. אבל מאמר משה לישאל שאינו כתוב בו לעשות את הפסח בחדש הנה, אלא לעשות פסח סתם, שמונה שלא צוה להם רק דין הפסח בלבד, הוקשה להם לרבותינו וזרונם לברכה מה תלמוד לומר וכו'. הרא"ם. ולי נראה דהוקשה להם וזרונם לברכה, למה ליה למכתב כלל וידבר משה וגו', לא הוה ליה למימר אלא ויעשו בני ישראל את הפסח וגו', דמסתמא ביון שצוה לו הקדוש ברוך הוא שידבר ודאי הוא שאמר להם ציווי השם יתברך, דהא בתחלת הסדר כתיב וידבר אל אהרן ואמר אליו וגו' וכתב אחריו בן ויעש בן אהרן וגו', ולא מצינו בקרא שדבר משה אל אהרן ציווי השם יתברך שמו, אלא מסתמא הוא שאמר לו

(ג) ב הכי גרסינו, 'ככל חקתיו' אלו מצות שבגופו, שֶה תמים זכר בן שנה. 'ככל משפטיו' אלו מצות שעל גופו, צלי־אש ראשו על פרעיו ועל קרבו. ושחוזן לגופו, כלומר ממקום אחר, כגון שבעת ימים וגו'. וכן כתבו הרמב"ן והרא"ם. אבל מה שבספרים כתוב 'ככל משפטיו' וכו' שבעת ימים למצה ולביעור חמץ, טעות סופר הוא, דאם לא כן בפסח שני גם בן כתיב 'וכמשפטו', ואפלו הכי פסח שני מצה וחמץ עמו בבית כדפירש רש"י לקמן. ועיין (בשאר מורדו ובנחלת יעקב) שמישבים גירסת רש"י שלפנינו: תורה ד

(ד) ל אבל לא הוקשה לרבותינו וזרונם לברכה מדוע שנה הקדוש ברוך הוא לצוות כאן על הפסח, והלא כבר צוה בפרשת אמור, מפני שלא תימא שבמדבר היו פטורים משום

כ"י «לפני משה ולפני אהרן» • (ספרי) כששניהם יושבין בבית המדרש, באו ושאלום; ולא יתכן לומר

וַיֹּאמְרוּ גְבֵרֵי אֲנֹנִי לֵיה אֲנַחְנָא מְסַאבִּין לְטָמִי נִפְשָׁא דְאַנְשָׂא לְמָא נְתַמְנַע בְּדִיל דְלֵא לְקַרְבָּא יְת קַרְבְּנָא דִינִי בְּזַמְנָה בְּגוּ פְּנִי יִשְׂרָאֵל:

(י) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת־קַרְבְּנֵי יְהוָה בְּמַעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

שְׁהִיָּה רוּצָה הִיָּה מְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה (סנהדרין פ"ק). וְרֵאויָה הִיָּתָה פְּרִשָׁה זוּי לְהֵאמֹר עַל־יְדֵי מֹשֶׁה כִּשְׂאָר כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֶלֶּא שְׁזָכוּ אֵלָיו שֶׁתֵּאמֹר עַל־יְדֵיהֶן, שְׁמַגְלִגְלִין זְכוֹת עַל־יְדֵי זָכָא.

כ"י «למה נגרע» • (ש) אמר להם: אין קדשים קרבים בטמאה. אמרו לו: יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים, ויכל הפשר לטמאים* (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אמר להם: עמדו ואשמעה, פתלמיד המבטח לשמע מפי רבו. אשרי ילוד אשה שפך מבטח, שכל זמן

ח וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֹשֶׁה אֹרִיכוּ עַד דְּאַשְׁמַע מַה דְּאַתְפַּקֵּד קָדָם יְיָ עַל דֵּי לְכוּן:

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מַה־יֵּצִיָּה יְהוָה לָכֶם: פ

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י מלל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי זה מסאב לטמי נפשא דאנשא או בארחה רחיקא לכון או לדריכון ויעבר פסחא קדם יי:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ בִּירֵיהוּהָ טְמֵא | לְנֶפֶשׁ אִו בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם אִו לְדַרְתֵּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה:

יא וַאֲיֵן שֵׁם יוֹם־טוֹב, וַאֲיֵן אֶסוּר תְּמִין אֶלֶּא עֲמוּ בְּאֲכִילְתוֹ.

כ"י «או בדרך רחקה» • נקוד עליו, לומר: לא שרחוקה ודאי, אלא שהנה חוץ לאסקפת העזרה כל זמן שחיטה. פסח שני - מצה וחמץ עמו בבית

שפתי חכמים

שהיה טמא נלמד מהיקשא מהדרי, מה טמא אפילו היה בעיר פיון שהוא חוץ לעזרה עושה פסח שני, אף מה דכתיב או שהיה בדרך רחוקה, אפלו הוא חוץ לעזרה שהוא עושה פסח שני, ואם בן קשה למה לי הנקודה, ואפילו מלת רחוקה נמי אין צריך לפי מה שפירשתי לעיל. ומתרגו, דאתא לאשמעין הנקודה, דאף פסח שני אם היה חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחישת הפסח לא יעשה פסח שני. ואין להקשות פשיטא מהיקא תיתי לחלק, ומתרגו פיון שמצינו דבלאו הכי נמי חלוקים הם דהא פסח שני מצה וחמץ עמו בבית וכו', אם בן הנה אמניא בהא נמי יש לחלק, משום הכי באה הנקודה: תורה יא

של משה, אם בן למה לא נאמרה פרשה זו בשם משה, לכן פירש וראוייה וכו': תורה ח
(י) וְאֵם תֵּאמֹר, לְמָה נֵאמֶר 'רַחֲקָה' וכו'. ויש לומר, שאם נאמר 'בדרך' ולא 'רחוקה', היתתי אומר דוקא אם הוא רחוק אז יעשה פסח שני, אבל אם הוא חוץ לאסקופת העזרה לא, לכך כתוב 'רחוקה', ונקודו למדרש אתא לא רחוקה ממש, כמו שפירשתי לעיל גבי 'לרעות את צאן'. וקל להבין: ע ואם תאמר, והיאך סמך זה אדלעיל מיניה. ויש לומר דקשה לרש"י למה לי הנקודה ללמד שאפילו אינו אלא חוץ לאסקופת העזרה נקרא רחוק ויעשה פסח שני, בלאו נקודה נמי יש ללמוד זה, מדסמך דין רחוקה אל דין מי

(ז) מ דקשה לרש"י, למה אמרו למה נגרע, הרי טמאים היו וטמא אסור להקריב קרבן בימי טומאתו, ולמה היה ספק למשה שאמר להם 'עמדו ואשמעה' וגו', ואיך שכח משה פרשת שילוח טמאים שנאמר לו בראש חדש ניסן. ומתרגו, אין וכו', ועיקר שאלתו היה רק על זריקת הדם עליהם בטומאה כדם חטאת שהיא קדשי קדשים ובשרה נאכל לטהורים, כל שכן פסח הקל: נ מקשין העולם, איך תולה זה במה שפירש לעיל מיניה. ויש לומר, דאי לא פירש אשרי ילוד אשה וכו' היתתי אומר דמה שלא נאמרה פרשה זו בשם משה הוא לענישו של משה שאמר כל הדבר הקשה וגו', אבל עכשיו שפירש אשרי ילוד אשה וגו', שהקרא מדבר בכבודו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמוד 121)

לו כְּזָכוֹת". ולכן פסח שני הוא יום אחד, כי התשובה היא "בשעתא חדא וברגעא חדא", וכמאמר "יש קונה עולמו בשעה אחת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשמ"ז)

ממנו. בפרטים מאי קא ממעט ליה, לא יראה ולא ימצא. בכללים דיעצם לא ישברו בו, מאי קא מרבה, אל תאכלו ממנו נא. בפרטים מאי קא ממעטי, לא תשחט על חמץ דם זבחי".

ומזה מוכח, שמלבד הענינים שמעט הפתוב - שוה פסח שני לפסח ראשון בכל הענינים, ובידוד דידן, בנוגע לאסור אכילת חמץ עם הפסח, "לא תאכל עליו חמץ", שאסור גם בפסח שני.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וְלַחֲזֹק אֶת הַרְאָה, מהא דמיעט הלאו ד"לא תשחט על חמץ דם זבחי", כפי שמפרש רש"י ש"אף-על-גב דכבר מעט ליה מהשבבת שאור ומבל יראה, הוה אמינא שלא בשעת שחיטה, אבל בשעת שחיטה לא, להכי איצטריך למעוטי מלא תשחט" - הינו, שהמעוט הוא רק בנוגע לשחיטת הפסח, מה שאין כן בנוגע לאכילת הפסח, אסור לאכול עמו חמץ.

ועל-פי-זה, מה שכתב ה'מנחת חנוך' "והוא אצלי דבר חדש מאוד, ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה כו'" - אינני יודע כיצד לתרץ את דברי ה'מנחת חנוך'.

ובכל אופן, כשיש סתירה ונגוד בין דברי רש"י לדברי ה'מנחת חנוך' - פשוט, שיש לקבל את דברי רש"י, ולחפש באור ותרוץ על דברי ה'מנחת חנוך', שאז הולכים על דרך בטוחה ("אויף אַ אייזערנעם בריק") - דבר המפורש בפירוש רש"י, ומספם אצל כל מפרשי רש"י שלא נעמדו על זה (כמו שכתב ה'מנחת חנוך' "לא ראיתי למפרשים שירגישו בזה"), מלבד ה'מנחת חנוך', שאינו מפרשי רש"י, למרות גדלותו בתורה כו', עד שהאחרונים סומכים על דבריו להלכה.

יא בירחא תננא בארבעת עשרא יומא בין שמשא ועבדון יתה על פטיר ומררין ייקלגה :

יב לא ישארו ממונו עד צפרא וגרמא לא יתברון בה ככל גזרת פסחא ועבדון יתה :

יג וגברא דהוא דכי ובארח לא הוה ויתמע למעבד פסחא וישתצי אנשא ההיא מעמה ארי קרבנא דיי לא קריב בזמנה חובה וקבל גברא ההוא :

מצה וחמץ עמו בבית (רש"י ט, ז)

פסח שני רומז לעבודת התשובה. לכן חמץ ומצה עמו בבית, כי התשובה הופכת גם את הרע לטוב, "דזונות נעשו

בנוגע לפרוש רש"י בענין פסח שני, "אין אסור חמץ, אלא עמו באכילתו", שתמהו ב'מנחת חנוך' מנין מקורו של רש"י - יש לומר, שמקורו של רש"י הוא מפשטות הסוגיא "מה בין פסח ראשון לפסח שני כו".

ובהקדמה - שה'מנחת חנוך' עצמו כותב "לא ראיתי למפרשים שירגישו בזה", ומפנין שכן, הרי הא גופא שהרא"ם, הגור אריה, ה'שפתי חכמים', 'לבוש האורה' ועוד, לא הקשו מנא-ליה לרש"י שאסור לאכול חמץ ביחד עם פסח שני (אף שבדרך כלל שקלו-וטרו גבאור דברי רש"י בהתאם לדרך ההלכה), מהנה הוכחה שלדעתם אין קשי כלל בדברי רש"י.

והבאור בזה:

שנינו בגמרא: "תנו רבנן, ככל חקת הפסח יעשו אותו, במצה **שבגופו** - הכתוב מדבר (לא ריבה את השני לדין ראשון אלא במצות שבגופו, כגון סדר עבודותיו ואכילת צלי). מצוה **שעל גופו** (כגון מצה ומרור שהן דברים אחרים ובאין חובה לו) מנין, תלמוד-לומר על מצות ומרורים יאכלוהו. יכול אפילו מצות **שלא על גופו** (כגון השבתת שאור), תלמוד-לומר: ועצם לא ישברו בו, מה שבירת העצם מיחד מצוה שבגופו, אף כל מצוה שבגופו".

ובהמשך הסוגיא מבאר, שהדמיון דפסח שני לפסח ראשון הוא לא רק במצות-עשה אלא גם במצות לא-תעשה - "מה הפרט מפרש מצות-עשה ולא-תעשה גמור", ומבאר בפרטיות, "בכללים דמצות ומרורים, מאי קא מרבי, צלי אש. בפרטים מאי ממעיט ליה, השבתת שאור. בכללים דלא ישארו ממנו עד בקר, מאי קא מרבה ליה, לא תוציא

(יא) בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על-מצות ומרורים ואכלהו:

(יב) לא-ישארו ממנו עד-בקר ועצם לא ישברו בו ככל-חקת הפסח יעשו אתו:

(יג) והאיש אשר-הוא טהור ובדרך לא-היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה כן קרבן יהוה לא הקריב במעדו חטאו ישא האיש ההוא:

יֵד וְאֵרִי יִתְגַּיֵּר עִמָּכֶם וְיִעֲבֹד וְיִעֲבֹד פִּסְחָא
קָדָם יְיָ כְּגֹרֶת פִּסְחָא וְכִדְחִזִי לֵה פֶן יַעֲבֹד
קָנְמָא חַד יְהִי לְכוּן וְלִגְיוּרָא וְלִזְעִיבָא
דְּאַרְעָא:

(יד) וְכִי־יִגּוּר אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֻקַּת
הַפֶּסַח וְכַמְשַׁפְטוֹ פֶּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יְהִי לָכֶם
וְלִגֵּר וְלִאֲזַרְחָה הָאָרֶץ: ׀ ׀ ׀

כ"ט"י ◀ וכי־יגור אתכם גר ועשה פסח • (פסחים צג. ספרי) | אחת וגו', אלא כף משמעו: וכי־יגור אתכם גר ובא
יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד? תלמוד לומר "חקה | עת לעשות פסח עם חבירי, כחקה וכמשפט יעשה.

◀ יום רביעי י"א סיון ▶

טו וְכִי־יִמָּא דְאַתְקָם יֵת מִשְׁכַּנָּא חֶפְא עֲנָנָא יֵת
מִשְׁכַּנָּא לְמִשְׁכַּנָּא דְסִדְדוּתָא וְכַרְמִשָּׂא הָהּ
עַל מִשְׁכַּנָּא כְּחֻזֵי אֶשְׁתָּא עַד צַפְרָא:

(טו) וּבַיּוֹם הַקִּיּוֹם אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּפְּסֵה הָעֵנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן
לְאַהֲלֵה הָעֵדוּת וּבְעָרַב יְהִי עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמִרְאֵה־אֵשׁ
עַד־בֹּקֶר:

כ"ט"י ◀ המשכן לאהל העדת • המשכן העשוי להיות אהל ללוחות העדות. יהיה על־המשכן • כמו "הנה
על המשכן", וכנ"ץ כל לשון הפרשה.

טז כֵּן הָיָה תְדִירָא עֲנָנָא חֶפְי לֵה וְחֻזֵי אֶשְׁתָּא
בְּלִילִיָא:

(טז) כֵּן יְהִי תְמוֹד הָעֵנָן יִכְסֶּנּוּ וּמִרְאֵה־אֵשׁ לַיְלָה:

יז וְלַפּוּם אֶסְתְּלָקוּת עֲנָנָא מַעְלֵי מִשְׁכַּנָּא
וּבְתַר כֵּן נְטִלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְאַתְרָא דְשָׂרִי
תַּמָּן עֲנָנָא תַּמָּן שָׂרֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יז) וּלְפִי הָעֲלוֹת הָעֵנָן מַעַל הָאֵהָל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ־שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנו
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יח עַל מִימְרָא דִּי נְטִלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
מִימְרָא דִּי שָׂרֵן כָּל יוֹמֵי דִי שָׂרֵי עֲנָנָא עַל
מִשְׁכַּנָּא שָׂרֵן:

כ"ט"י ◀ העלות הענן • כתרגומו: "אסתלקות" P, וכן
"ונעלה הענן". ולא יתכן לכתב "ולפי עלות הענן"
"ועלה הענן", שאין זה לשון סלוק אלא צמות

(יח) עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יִחַנו
כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ עַל־הַמִּשְׁכָּן יִחַנו:

שפתי חכמים

גם ריש פרשת פקודי ובשאר מקומות:
צ (גור אריה) מפני שקל הפרשה מורה על
ההנהגה בכל יום תמיד, בפתוב כן יהיה
תמיד, דאין מדרך הלשון לומר 'כשה
הענן את המשכן' לשון עבר ואחר כך
'ובערב יהיה על המשכן' לשון עתיד,
שאין זה נמשך מזה. ומה שכתוב
'יהיה' לשון עתיד, עיין לעיל פרשת
בשלח בפסוק 'אז ישיר': תורה טו
(יז) ק ולא מלשון עליה, דאם כן ולפי
עלות הענן מקעי ליה, שהוא מבנין
הקל, ולא 'העלות' שהוא מבנין
נפעל: תורה יח

'העשוי' תהיה הסבה התכליתית דבקה
עם המשכן, שהמשכן עשוי כדי להיות
אהל, ומלת 'להיות' הוא פירוש למ"ד
'לאהל'. ומה שהוסיף מלת 'ללוחות
העדות', מפני שהלוחות הם עדות
לישראל ולא האהל, מה שאין כן גבי
'משכן העדות' שפירש רש"י שהוא
עדות לישראל וכו', מפני שמלת משכן
מורה על השכינה ששוכן בתוכנו, מה
שאין כן מלת 'לאהל'. (נחלת יעקב) כבר
בארתי היטב ריש פרשת תרומה,
דלפעמים קורא ללוחות 'העדות',
ולפעמים קורא לתורה 'העדות',
ולפעמים קורא למשכן 'העדות'. ועיין

(טו) P דקשה לרש"י, דהא 'משכן' הוא
היריעות התחוננות כמו שפירש רש"י
בפרשת במדבר, ו'אהל' הם יריעות
עזים אשר עליהם, ואיך נאמר 'המשכן
לאהל' שמשמעותו שהמשכן הוא
צורך אהל, לכן פירש העשויה לאהל
וכו', וקל להבין. והרא"ם פירש, הוסיף
מלת 'העשוי' קודם מלת 'לאהל', מפני
שלמ"ד 'לאהל' מורה על סבה
התכליתית, כאלו אמר להיות אהל,
ובולת תוספת מלת 'העשוי' היה
נראה שהסבה התכליתית דבקה עם
מלת 'פסח', לומר כשה הענן את
המשכן כדי להיות אהל, אבל עם מלת

כ"י < על-פי ה' יסעו • שנינו ב"מלאכת המשכן":
פיון שהיו ישראל נוסעים, הנה עמוד הענן מתקפל
ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה; תקעו
והריעו ותקעו, ולא הנה מהלך עד שמשא אומר:
"קומה ה'" ונסע דגל מחנה יהודה. זור ב'ספרי'.

ועל-פי ה' יחנו • פיון שהיו ישראל חונים, עמוד
הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין
ספה, ולא הנה נפרש עד שמשא אומר: "שובה ה'
רבות אלפי ישראל", הרי אומר: "על-פי ה'
ובנד' משה".

(יט) ובהאריך הענן על-המשכן ימים רבים ושמרו
בני-ישראל את-משמרת יהוה ולא יסעו:

יט ובאורכות עננא על משכנא יומין סגיאין
ויטריין בני ישראל ית מטרת מימרא דיי
ולא נטליין:

(כ) ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על-המשכן
על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו:

כ ואית די הוה עננא יומי דמנן על משכנא
על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי נטליין:

כ"י < ויש • כלומר: ופעמים. ימים מספר • ימים מצטים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החדוש תמוז התשמ"ו)

כל הזמן קימו מצות ה', בחנייתם או בניסיעתם. ועוד זאת,
כדאיתא בגמרא דכיון כתיב בהו על-פי ה' יחנו ועל-פי ה'
יסעו, כמאן דקביע להו דמי. (וידוע גם פתגם כבוד קדושת
מורי ורמי אדמו"ר לגבי אופן העבודה בזמן הזה, אף שהנה
בא משיח, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים
ליום אחד, ובלשון הפתוב "יש אשר יהיה הענן מערב עד

בוקר ונעלה הענן ונסעו", דגם אז היתה ההקמה בתכלית
השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה פאשר חנו בקדש
ברנע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות
במצב של "על-פי ה'". ועוד זאת, שלא הנה זה רק באופן של
קביעות ועמידה במקום אחד, אלא שבזה גופא עלו מחיל אל
חיל, שהרי זה ציווי מפורש בתורה להעלות בקודש.

(כא) ויש אשר יהיה הענן מערב עד-בקר ונעלה
הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן
ונסעו:

כא ואית די הוה עננא מרמשא עד צפרא
ומסתלק עננא בצפרא ונטליין או יומם ולילי
ומסתלק עננא ונטליין:

(כב) או-ימים או-חדש או-ימים בהאריך הענן
על-המשכן לשכן עליו יחנו בני-ישראל ולא יסעו
ובהעלתו יסעו:

כב או תריין יומין או ירחא או עדן בעדן
באורכות עננא על משכנא למשרי עלוהי
שרן בני ישראל ולא נטליין ובאסתלקותה
נטליין:

כ"י < או-ימים • שנה, כמו (ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו".

(כג) על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו את-
משמרת יהוה שמרו על-פי יהוה ביד-משה: פ

כג על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי
נטליין ית מטרת מימרא דיי נטריין על
מימרא דיי בידא דמשה:

שפת חכמים

(כב) ש דסדר מעלות חשיב קרא (נחלת
עצמא). ועיין לעיל במה שכתבתי
בפרשת חיי שרה בפסוק 'תשב הנערה
אתנו ימים': תורה כג

במלאכת המשכן, ועל זה אמר זו
בספרי. ומה שאמר אחר כך ונסע
דגל מחנה יהודה, וגם מה שפירש על
פי ה' יחנו פיון שהיו וכו', כל זה שנינו
הכל במלאכת המשכן: תורה יט

(יח) ר והא דאמר לעיל שנינו
במלאכת המשכן, זה הכל במשנה
במלאכת המשכן עד 'תקעו והריעו
ותקעו', אבל מה שאמר 'לא הנה
מהלך עד שאמר משה קומה ה' אינו

י (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת:

ב עבד לך תרתין חצוצרות דכסף נגיד תעבד יתהו ויהיו לך לערעא כנשתא וילאטלא לת משריתא:

אֶת־הַמַּחֲנוֹת • בְּשַׁעַת סִלּוּק מַסְעוֹת תִּתְקַעוּ בָהֶם לְסִמְנֵי; נִמְצְאָתָ אִתָּהּ אוֹמֵר: עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה הָיוּ נוֹסְעִים: עַל־פִּי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְעַל־פִּי מֹשֶׁה וְעַל־פִּי חֲצוּצוֹת. מִקְשָׁה • מִהַעֲשֵׂת תַעֲשֶׂה בְּהַקְשַׁת הַקְּרָנִס.

כ"ט • עֲשֵׂה־לְךָ • (שִׁיהִיו תּוֹקְעִין לְפָנֶיךָ בְּמִלָּךְ, וַיְהִי בִישְׂרוֹן מִלָּךְ). עֲשֵׂה לְךָ • מִשְׁלֶךְ (עֲשֵׂה לְךָ – אִתָּהּ עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא אַחֵר). לְמִקְרָא הַעֲדָה • בְּשִׂתְרָצָה לְדַבֵּר עִם הַסַּנְהֶדְרִין וּשְׂאֵר הָעָם וּתְקַרְאֵם לְאַסֵּף אֵלֶיךָ, תְּקַרְאֵם עַל־יְדֵי חֲצוּצוֹת. וּלְמַסַּע

(ג) וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ג ויתקעו בהן וינועמו לומר כל כנשתא לתרע משבן זמנא:

כ"ט • וְתִקְעוּ בָהֶן • בְּשִׂתְיָהֶן, וְהוּא סִמְנָן לְמִקְרָא הַעֲדָה, שְׁנַאֲמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

(ד) וְאִם־בְּאַחַת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רְאִשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל:

ד ואם בחדא יתקעו וינועמו לומר בכרכביא רישי אלפיא דישראל:

כ"ט • וְאִם־בְּאַחַת יִתְקַעוּ • הוּא סִמְנָן לְמִקְרָא הַנְּשִׂאִים, שְׁנַאֲמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים". וְאִךָ

(ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים קִדְמָה:

ה ויתקעו נכבתא ויטלון משריתא דשרון קדומא:

כ"ט • וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה • סִמְנָן מַסַּע הַמַּחֲנוֹת: תְּקִיעָה, תְּרוּעָה וּתְקִיעָה. כֶּף הוּא נְדָרֶשׁ בִּסְפָרֵי מִן הַמִּקְרָאוֹת הַיְתִירִים (ד"ה לה).

(ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים תִּימְנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם:

ו ויתקעו נכבתא תנינות ויטלון משריתא דשרון דרומא נכבא יתקעו למטלגיהון:

שפתי חכמים

(ה) ג דכתיב ויתקעו תרועה, משמע תקיעה ואחר כך תרועה, וכתיב 'תרועה יתקעו', משמע תרועה ואחר כך תקיעה, הא ביצה, אלא תקיעה ותרועה ותקיעה. ואין להקשות, דלמה לי שתי תרועות באמצע, דלא מצינו שתי תרועות זה אחר זה. דהא דכתיב שני פעמים 'תרועה', אהו צריך לגוייה שנה מיום הכפורים, וכל גוייה שנה צריך להיות מופנה: תורה ו

עד שתקעו בחצוצרות: תורה ג (ד) דאם לא כן, נחלקו עדה ונשיאים בשני דברים, והא דצריך לפרש זה, משום דקשה לרש"י, דבקרנא כתיב 'ונועדו אליך' וגו', ולא פירש לאינה מקום שיהיו יתועדו יחד. לכן פירש 'אף' וכו', דמלתא דפשיטא הוא, ד'נועדו' 'נועדו' לגוייה שנה: ב כתיב דכא 'ונועדו', וגבי עדה כתיב 'ונועדו', מה להלן פתח אהל מועד, אף כאן פתח אהל מועד: תורה ה

י (ב) ת בשעת סילוק המחנות. וברוב ספרים גרסנו סילוק המסעות, פירוש בשעת סילוק המסעות של כל השלש מחנות של כל דגל ודגל. ואיך שיהיה הגירסא, תיקן בזה שלא תאמר כשהיו רוצים ליסע היו תוקעים בחצוצרות, דנה אינו, שהרי מתחלה היה הענין מתקפל, ואחר כך היה משה אומר 'קומה ה', ואחר כך היו תוקעים. לכן פירש בשעת סילוק המחנות שהיו מכינים את עצמן ליסע לא היו נוסעים

(ז) ובהקהיל את־הקהל לתקעו ולא תריעו:

ז ובמקנש ית קהל תתקעו ולא תנבבון:

בין מקרא העדה למסע את המחנות? תלמוד-לומר "ובהקהיל את־הקהל וגו'", לומר שאין תרועה למקרא העדה, והוא־הדין לנשיאים, הרי סימן לשלשום: מקרא העדה בשמים ושל נשיאים באחת, וזו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות בשמים - על־ידי תרועה ותקיעה.

כ"ט ובהקהיל את־הקהל וגו'. לפי שהוא אומר "ויהיו לה למקרא העדה ולמסע את־המחנות". מה מקרא העדה תוקע בשגי כהנים ובשתיחן, שנאמר: "ותקעו בהן וגו'", אף מסע המחנות בשתיחם. יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע, אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע, ומעשה אין חלוק

(ח) ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם:

ח ובני אהרן כהניא יתקעון בחצוצרתא ויהיונן לכוון לקנס עלם לדריכון:

כ"ט וכוני אהרן יתקעו. במקראות ובמסעות הללו.

(ט) וכי־תבאו מלחמה בארצכם על־הצר הצר אתכם והרעתם בחצצרות ונזפרתם לפני יהוה אלהיכם ונושעתם מאיביכם:

ט וארי תעלו ללגחא קרבא פארעכון על מעיקי דמעיקין לכוון ותנבבון בחצוצרתא וייעול דוכרניכון לטבא קדם יי אלהכון ותתפרקון מסנאיכון:

(י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצצרות על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני יהוה אלהיכם: פ

י וביום חדותכון ובמועדיכון ובראשי ירחיכון ותתקעון בחצוצרתא על עלותכון ועל נכסת קודשיכון ויהיונן לכוון לדוכרנא קדם אלהכון אנא יי אלהכון:

כ"ט על עלתיכם. (ספרי. ערבין יא) בקרבן צבור, הכתוב מדבר. אני ה' אלהיכם. מפאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות, שנאמר: "ותקעתם" - הרי

שופרות, "לזכרון" - הרי זכרונות. "אני ה' אלהיכם" - זו מלכיות וכו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יג עמ' 24)

שהרי תקף נאמר "ובמועדיכם". ומכיון שכל הפרשה מדברת בעניני צבור, מובן שגם "עולותיכם וזבחי שלמיכם" מדבר בקרבן צבור.

בקרבן צבור, הכתוב מדבר (רש"י, י) בפסוק הקודם נאמר "ונושעתם מאיביכם", ובהמשך לזה נאמר "וביום שמחתכם" - היינו יום שמחה שנקבע על נצחון המלחמה (דאין לומר שהפונה ל"מועדים לשמחה",

שפתי חכמים

אינו אלא קדשי קדשים, דהיינו שלמי צבור. והדר ילפינן עולה משלמים, מה שלמים שהיא קדשי קדשים הוא קרבן צבור, דאי אתה מוצא קדשי קדשים בשלמים אלא בקרבן ציבור, אף עולה מדבר בקרבן צבור: ז דהיינו שופרות וזכרונות: תורה יא

(י) ו מדכתוב 'על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם', והוקש שלמים לעולה, דכל עולה קדשי קדשים היא, ושלמים מקצתן קדשי קדשים ומקצתן קדשים קלים, כגון שלמי צבור הם קדשי קדשים ושלמי יחיד קדשים קלים הם, לכך הוקש שלמים לעולה, מה עולה אינו אלא קדשי קדשים אף שלמים

(ז) ד דקשה לרש"י, תדא, הא כתוב לעיל 'ותקעו ונועדו' וגו', ועוד, מהיבא תייתי תקיעה תרועה ותקיעה דצריך למכתב 'ותקעו ולא תריעו'. ומתרג, לפי שהוא אומר 'ויהיו לה' וגו': ה האיל והוקשו להדי הנה אמנא מה מסע המחנות וכו', לכך איצטרך למיעוטא: תורה ח

♦ יום חמישי י"ב סיון ♦

(יא) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ
נַעֲלָה הָעֵזוֹן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת:

יא וְהָיָה בַשָּׁמָיִם תְּנִינָא
בְּעֶשְׂרִין לְיָרְחָא אֶסְתַּלַּק עֲנָנָא מֵעֵלְיוֹ
מִשְׁכַּנְא דְסִדְרוּתָא:

כ"א < בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • נִמְצְאָתָּ אֶתָּה אוֹמֵר: שְׁנִים עָשָׂר
חֹדֶשׁ חָסַר עֲשָׂרָה יָמִים עָשׂוּ בַחֲזוּב, שֶׁהָרִי בְּרֹאשׁ-

(יב) וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכְּנוּ
הָעֵזוֹן בְּמִדְבַּר פָּאָרָן:

יב וַיִּנְטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטְלַנְהוֹן מִמִּדְבַּר
דְּסִינַי וַיִּשְׂרֹא עֲנָנָא בְּמִדְבַּר דְּפָאָרָן:

כ"ב < לְמַסְעֵיהֶם • כַּמְשַׁפֵּט הַמִּפְרָשׁ לְמַסַּע דְּגַלְיָהֶם, מִי רֹאשׁוֹן וּמִי אַחֲרוֹן. בְּמִדְבַּר פָּאָרָן • קְבֵרוֹת הַתְּאֵנָה
בְּמִדְבַּר פָּאָרָן הָיָה, וְשֵׁם חָנוּ מִמְסַע' זֶה.

(יג) וַיִּסְעוּ בְּרֹאשְׁנָה עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

יג וַיִּנְטְלוּ בְּקַדְמִיתָא עַל מִימְרָא דְיִי בִידָא
דְּמֹשֶׁה:

(יד) וַיִּסַּע דְּגַל מַחֲנֶה בְּנֵי־יְהוּדָה בְּרֹאשְׁנָה לְצַבְאָתָם
וְעַל־צְבָאוֹ נַחֲשׁוֹן בֵּין־עַמִּינָדָב:

יד וַיִּנְטַל טַקְס מִשְׁרִית בְּנֵי יְהוּדָה בְּקַדְמִיתָא
לְחִילֵיהוֹן וְעַל חִילָה נַחֲשׁוֹן בֵּין עַמִּינָדָב:

(טו) וְעַל־צְבָא מִטָּה בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר נִתְנָאֵל בֵּין־צוּעָר:

טו וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר נִתְנָאֵל
בֵּין צוּעָר:

(טז) וְעַל־צְבָא מִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֵּין־חֶלְוִן:

טז וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֵּין
חֶלְוִן:

(יז) וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנִסְעוּ בְּנֵי־גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נִשְׂאִי
הַמִּשְׁכָּן:

יז וְהוֹרֵד מִשְׁכַּנְא וְנִטְלִין בְּנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי
מְרָרִי נִטְלִי מִשְׁכַּנְא:

כ"ג < וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן • כִּיּוֹן שְׁנוּסַע דְּגַל יְהוּדָה, נִכְנָסוּ
אַחֲרָן וּבְנָיו וּפְרָקוּ אֶת הַפְּרֻכֶּת וְכִסּוּ בָּהּ אֶת הָאָרוֹן,
שְׁנָאֵמַר (בְּמִדְבַר ד'): "וַיָּבֵא אַחֲרָן וּבְנָיו בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה",
וּבְנֵי גְרָשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ

בְּעֵגְלוֹת, וְהָאָרוֹן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל מֹשֶׁה בְּנֵי קָהָת
עוֹמְדִים מְכַסִּין וְנִתְחַנְּנִין עַל הַמוֹטוֹת עַד שְׁנוּסַע דְּגַל
מַחֲנֶה רְאוּבֵן, וְאַחֲרֵי־כֵן "וְנִסְעוּ הַקְּהָתִים".

(יח) וְנִסַּע דְּגַל מַחֲנֶה רְאוּבֵן לְצַבְאָתָם וְעַל־צְבָאוֹ
אֱלִיצוֹר בֵּין־שְׂדִיאוֹר:

יח וַיִּנְטַל טַקְס מִשְׁרִית רְאוּבֵן לְחִילֵיהוֹן וְעַל
חִילָה אֱלִיצוֹר בֵּין שְׂדִיאוֹר:

(יט) וְעַל־צְבָא מִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בֵּין
צוּרִישְׂדִי:

יט וְעַל חִילָא דְשִׁבְטָא דְבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאֵל
בֵּין צוּרִישְׂדִי:

שפתי חכמים

(יא) ח כמו שכתוב בפרשת
תורה יב
(יב) ט שהרי במדבר פארן שקראו לו
'קברות התאנה' נסעו לחצרות, ואחר
כך פתיב ו'אחר נסעו העם מחצרות
ויחנו במדבר פארן, הא כבר היו

במדבר פארן דהיינו קברות התאנה,
כמו שכתוב הכא. ועל זה פירש קברות
התאנה במדבר פארן הנה, רצונו לומר
מדבר פארן הנה גבול גדול, ויש בו
מקום שנקרא קברות התאנה, וחצרות,
והכל הנה במדבר פארן, ולכסוף באו

לסוף גבול מדבר פארן, וזהו שנאמר
בסוף הפרשה ו'יחנו במדבר פארן':
'שלא תטעה לומר ממשע שני, כמו
מקברות התאנה, לפי שמצינו שקראו
למקום 'תבערה', לכן פירש ממשע
זה: תורה יג

(כ) וְעַל-צָבָא מַטְהָה בְּנֵי-גֵר אֶלְיֶסָף בֶּן-דָּעוּאֵל:

כ ועל חילא דשבטא דבני גד אלסוף בר דעואל:

(כא) וְנָסְעוּ הַקְהָלִים וְנִשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהָקִימוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן עַד-בָּאִים:

כא ונסעו בני קהת נטלי מקדשא ומקימין קת משכנא עד מיתיהון:

ובני מררי מקימין את המשכן, וכשבאים בני קהת, מוצאים אותו על מכוננו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות; וזהו משמעות המקרא "והקימו" - מקימי המשכן - אותו "עד" - טרם "בואם" - של בני קהת.

כ"י ◀ נשאי המקדש • נושאי דברים המקדשים. והקימו את המשכן • בני גרשון ובני מררי, שהיו קודמים להם מסע שני דגלים, היו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן, וסימן החנה נראה בדגל מחנה יהודה. והם חונים, ועדין בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים האחרונים, היו בני גרשון

(כב) וְנָסְעוּ דִגְלֵי מַחֲנֵה בְנֵי-אֶפְרַיִם לְצַבְאָתָם וְעַל-צָבָאוֹ אֵלִישַׁמֶּע בֶּן-עַמִּיהוּד:

כב ונסעו טקס משרית בני אפרים לחליהון ועל חילה אלישמע בר עמיהוד:

(כג) וְעַל-צָבָא מַטְהָה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדֵהצּוּר:

כג ועל חילא דשבטא דבני מנשה גמליאל בר פדהצור:

(כד) וְעַל-צָבָא מַטְהָה בְּנֵי בְנִימִן אַבְיָדוֹן בֶּן-גְּדֵעוּנִי:

כד ועל חילא דשבטא דבני בנימן אבידון בר גדעוני:

(כה) וְנָסְעוּ דִגְלֵי מַחֲנֵה בְנֵי-דָן מְאִסָּף לְכָל-הַמַּחֲנֹת לְצַבְאָתָם וְעַל-צָבָאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישַׁדִּי:

כה ונסעו טקס משרית בני דן מכניש לכל משריתא לחליהון ועל חילה אחיעזר בר עמישדי:

כ"י ◀ מאסף לכל המחנות • תלמוד ירושלמי: לפי שהיה שבטו של דן מרבה באוכלוסין, היה נוסע באחרונה, וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו.

אתיא כמאן דאמר: כתיבה היו מהלכין, ומפיק לה מן (במדבר ה): "כאשר יחנו בן יסעו". ואית דאמרי: כקורה היו מהלכין, ומפיק לה מן "מאסף לכל המחנות".

שפתי חכמים

ברחב שני דגלים, וצריף להיות אוכלוסין מרובים. אבל למאן דאמר כקורה היו מהלכין, רצונו לומר זה אחר זה, ומפיק לה מ'מאסף לכל המחנות', לפירוש זה אפילו לא היה אוכלוסין מרובין כולל לאסוף מה שמאבדין. ואם האמר, הא (שבט) [מחנה] של יהודה היה מרובה ביותר (משבט) [ממחנה] דן, (דשבט) [דמחנה] של יהודה היה מאה שמונים וששה אלפים וארבע מאות, (ושבט) [ממחנה] של דן לא היו כי אם מאה חמשים ושבעה אלפים ושש מאות כדכתיב בפ' שש במדבר. (ויר איה) כיון שהיה יהודה היה נוסע תחלה מפני שהוא המלך, לפיכך נסיעה האחרונה לבני דן שהיה מרובה באוכלוסין אחר יהודה: ו ובחנייתו היו חונים בתבה,

המשכן, כבר פירש הרא"ם ויסע דגל מחנה בני יהודה שהוכן לנסוע, ולא שנסע ממש, כמו שמפורש שם באורה, ואם בן היו בני מררי ובני גרשון קודמין לבני קהת שני דגלים, פי קודם שנסע דגל מחנה יהודה ומיד שקראו שהענן מסתלק נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון, ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענים בעגלות, ונסעו, והארון וכלי קדש של משא בני קהת עומדים מכוסים ונתונים על המוטות עד שנסע דגל מחנה ראובן, ודו"ק ותמצא הכל מבואר כנ"ל: תורה כב

(כה) מ כמו שפירש רש"י בפ' שש במדבר, דגל יהודה במדבר, ושל ראובן בדרום, ושל אפרים במערב, ושל דן בצפון, לכך צריף להתפשט

(כא) ב פירוש, מקרא קצר הוא, כלומר 'והקימו המקימים, או 'והקימו' דבק עם בני גרשון ובני מררי הנזכרים למעלה. שלא יתכן לומר 'והקימו הקהתים עד בואם של בני גרשון ומררי. והוסיף לומר 'כשהיה הענן שוכן, וסימן החנה' וכו', שבוולת זה היה נראה שבני גרשון ומררי שנסעו קודם נסיעת המחנות חנו במקום הנראה להם, ואי אפשר זה, שהרי כתיב 'על פי ה' יחנו'. ופירש 'עד בואם', טרם בואם, כי הכונה במאמר זה אינו אלא לומר שבעת בואם היה המשכן על מכוננו והיו מכניסין בו תיבה הארון וכל כלי הקדש: ל פירוש, כי בני גרשון ובני מררי היו נוסעים קודם נסיעת המחנות. והא דכתיב ויסע דגל מחנה בני יהודה' ואחר כך כתיב 'והיודר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 103)

לאבד אותו. במחנות שצעדו בראש, קרובים למשכן, עלול להיות אבוד ה"מה"; אך במחנה דן, שצעד בסוף, בחינת רגל - ה"מה" שלם. ולא זו בלבד, אלא שמשיבים אותו לכל בני ישראל.

וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו (רש"י; כה) אמרו רז"ל "איזהו שוטה, זה המאבד כל מה שנותנים לו". כלומר: לכל יהודי נתן מלמעלה "מה", בטול לאלקות, אך בגלל היצר הרע, ה"מלף זמן וכסיל" (שוטה), עלול הוא

כי ועל חילא דשכטא דבני אשר פגעיאל בר עכרן :

(כו) ועל צבא מטה בני אשר פגעיאל בן עכרן :

כי ועל חילא דשכטא דבני נפתלי אחירע בר עינן :

(כו) ועל צבא מטה בני נפתלי אחירע בן עינן :

כח אלין מטלני בני ישראל לחיליהון ונטלו :

(כה) אלה מסעי בני ישראל לצבאתם ויפיעו :

כש"י אלה מסעי • זהם סדר מסעיהם. ויפיעו • ביום ההואע נסעו.

כט ואמר משה לחבב בר רעואל מדננאה חמוהי דמשה נטלין אנחנא לאתרא די אמר יי יתה אתן לכוון איתא עמנא ונוטיב לך ארי יי מליל לאיתאה טבא על ישראל :

(כט) ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה נסעים • אנחנו אל המקום אשר אמר יהוה אתו אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך ביהוה דבר טוב על ישראל :

(ספר) מיד - עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ; שבמסע זה הראשון נסעו על-מנת להכניס לארץ ישראל, אלא שחטאו במתאוננים. ומפני מה שתף משה עצמו עמם? שצדין לא נגזרה גזרה עליו, וכסבור שהוא נכנס.

כש"י חבב • (ספר) הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד) : "מבני חבב חותן משה". ומה תלמוד לומר (שמות ב) : "ותבאנה אל רעואל אביהן"? מלמד, שהתינוקות קורין לאבי אביהן "אבא", ושמות הרבה היו לו : יתר - על שם שיתר פרשה אחת בתורה, חובב - על שחבב את התורה וכו'. נסעים אנחנו אל המקום •

שפתי חכמים

הוא בנו של יתרו שהוא רעואל, אם כן לאו חובב שמו, ואם כן היאך מצינו ששבעה שמות נקראו לו. לכה מתרץ רש"י חובב הוא יתרו, והוא נקרא גם כן רעואל, ואל תתמה שיתרו היה שמו רעואל ואביו נמי נקרא שמו רעואל, דגבי אביו היה שם העצם שלו רעואל, לאפוקי יתרו על שם מעשיו נקרא רעואל, שנעשה רע לאל: מן דלא פתיב 'הולכים אנחנו, ומדכתיב 'נוסעים', משמע במסע ראשונה, רק שחטאו במתאוננים. והא דפירש רש"י עד שלשה ימים וכו', הוכחתו מדכתיב בפרשה זו 'ויסעו מדה ה' דרך שלשת ימים: ק ואם תאמר, והא פירש רש"י בפרשת שמות פי' ד אחר שתצוה לשלוח, אני אין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם

משום הכי מפרש מיד. והרא"ם פירש, ביום ההוא נסעו, פירוש בחדש השני בעשרים בו, אבל ויסעו בני ישראל למסעיהם' דלעיל פירוש ויסעו במשפט המפורש למסע דגליהם: תורה כט (כט) דקשה לרש"י, ש'חותן משה' שפתיב בקרא אין מפורש בקרא אהיא קאי, אי קאי ארעואל, או אחובב בנו. ומתרץ דקאי אחובב שהוא יתרו, כמו שנאמר מבני וגו'. רא"ם. ויש מקשים, והא כבר פירש זה בפרשת וישמע יתרו, ועוד קשה, למה לו להזכיר 'והרבה שמות היו לו' וכו'. ויש לומר משום דקשה לרש"י דכתיב 'חובב בן רעואל' וגו', ממה נפשך, אי חובב הוא יתרו ורעואל הוא אביו, אם כן יתרו לאו רעואל שמו, ואי חובב

דכתיב בפרשת במדבר. ואם תאמר, למאן דאמר בקורה היו מהלכין, היאך מפרש 'באשר יחנו בן יסעו, ויש לומר, באשר יחנו' איש על דגלו ועל מחנהו, 'בן יסעו' וכתיב יחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו. מצאתי: תורה כו (כח) דקשה ליה, ד'אלה מסעי' משמע שרוצה לפרש המקומות שחנו בהם ונסעו מהם, והקא לא מפרש זה, אלא לקמן ב'אלה מסעי' מפרש ועל זה פירש 'זה סדר מסעיהם', רצונו לומר ד'אלה מסעי' פירוש זה סדר מסעיהם היאך היו נוסעים מי ראשון ומי אחרון: ע כלומר, ביום הסתלקות הענן, דלא תימא כיון שהענן הולך לפניהם שלשה ימים לתור להם מנוחה בודאי נסעו ביום שאחרי זה,

(ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא אֶלְכֶם בְּיַם אֲמֹלֵי אֶרֶץ וְאֶל־ מוֹלְדֹתַי אֶלְכֶם:

כ"ט - אל-ארצי ואל-מולדתי • (ספרי) אם בשביל נכסי, אם בשביל משפחתי.

(לא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּעֲזֹב אֶתְנוּ בְּיַם עַל־כֵּן יִדְעַתְּ חַנְתְּנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם:

(לח) : "כי-על-כן לא-נתתיך לשלה בני" (שם טו) : "כי-על-כן עברתם" (שם טז) : "כי על-כן ראיתי פניך". והיית לנו לעינים • לשון עברת, כתרנומו. דבר אחר, לשון עתיד: כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו, תהיה מאיר עינינו. דבר אחר: שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר (דברים ט) : "ואהבתם את-הגור".

כ"ט - אל-נא תעזב • אין "נא" אלא לשון בקשה, שלא יאמרו: לא נתגיר יתרו מחכה"; סבור היה שיש לגרים חלק בארץ, עכשו שראו שאין להם חלק, הניחם והלך לו. כי על-כן ידעת חנתנו במדבר • כי נא לה לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר, וראית נסים וגבורות שנעשו לנו. כי על-כן ידעת • כמו: על אשר ידעת, כמו (בראשית

(לב) וְהָיָה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ:

המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כף ובין כף נתנוהו לכני יתרו, ליונדב בן רכב, שנאמר: "וכני קני חתן משה עלו מעיר התמרים וגו'" (שופטים א) •

כ"ט - והיה הטוב ההוא וגו' • מה טובה היטיבו לו? אמרו: כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דשנה של ריחו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, והניחיהו מלחלק; אמרו: מי שיבנה בית

(לג) וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה נִסַּע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה:

שפתי חכמים

לטובתו, ומאחר שאינו רוצה בטובה וניחוחו. ועל זה פירש, כדי שלא יאמרו וכו'; ת רצונו לומר, על שראו נסים וגבורות מה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל, והכי קאמר 'היית לנו לעינים', כלומר שראית הכל בעיניך: א דלטעם ראשון קשה מלת 'לנו', לכן פירש דבר אחר כו'. ולפי דבר אחר קשה, כיון שהשכינה ביניהם, שמאיר עיניהם על ידי משה, ומה להם ליתרו. ולכן פירש דבר אחר וכו'. ולטעם אחרון לחוד קשה דהיה ליה למימר 'היית לנו בעינים'. לכן צריך לכל הטעמים: תורה לב (לב) ב דשנה - קרקע שמנה: תורה לג

בשלה, 'תביאמו' נתנבא משה שלא יכנס לארץ ישראל, משמע שאפילו לא יכנס באחד מישאל בארץ, והכא פירש רש"י בסבור שהוא נכנס. ויש לומר דנבא ולא ידע מה נבא: תורה ל (ל) ר מדכתיב 'אל' 'אל' שתי פעמים. רצונו לומר, אם בשביל נכסי שיש לי שם נחלה, אלף ואמבור, אם בשביל משפחתי, כדי לגיירם, כדמצינו ו'אלף אל ארצו' דפירש רש"י לגייר את בני משפחתו. אבל דעתו היה לחזור להם ולא לדור שם. מצאתי בשם מורנו הרב רבי אברהם מפראג: תורה לא (לא) ש דקשה ליה, למה ביקש ממנו שילך עמו, והלא ההליכה הוא

לעתיד, שמע מינה שמשה היה יודע שנגזרה גזרה. ויש לומר דודאי ידע משה שהוא לא יכניסם לארץ ויהיה ראש ונשיא עליהם, אבל מכל מקום יכנס באחד מהם. אבל קשה, דבסוף פרשת שמות פירש רש"י העשוי לפרעה תראה ולא העשוי לשבעה מלכי אומות כשאביאם אל הארץ, משמע שלא יכנס כלל. לכה נקט רש"י הכא בסבור שהוא נכנס, ולא נקט שהוא יכניסם, דהא ידע שהוא לא יכניסם. וגם בפרשת חקת פירש רש"י שאלמלא חטאו היה נכנסים לארץ ולא נקט היו מכניסין את ישראל. ואם תאמר, והא פירש רש"י בפרשת

שְׁלֹשֶׁת יָמִים • מִהַלֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים הָלַכּוּ בְיוֹם אֶחָד, שֶׁהָיָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חָפֵץ לְהַכְנִיסם לְאֶרֶץ מִדָּ. וְאֶרֶץ בְּרִית־ה' נֹסַע לִפְנֵיהֶם דְּרֹךְ

שְׁלֹשֶׁת יָמִים • (ספרי. ב"ב יד) זֶה הָאֶרֶץ הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם לְמַלְחָמָה וְכוּ שְׂבָרֵי לוחות מְנַחִים, וּמִקְדִּים לִפְנֵיהֶם דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתַנּוּן לָהֶם מְקוֹם תְּנִיחָה.

לִדְ וַעֲנַן יִקְרָא דְיָ עֲלֵיהוֹן בְּיַמְמָא בְּמִטְלָהוֹן מִן מְשָׁרְיָתָא:

וַעֲנַן יְהוָה עָלֵיהֶם יוֹמָם בְּנוֹסַעַם מִן-הַמַּחֲנֶה: ם

וּמִגְבִּיָּה אֶת הַנְּמוּף וְהוֹרֵג נַחְשִׁים וְעַקְרָבִים. מִן הַמַּחֲנֶה • מִמְּקוֹם תְּנִיחָתוֹ.

וַעֲנַן ה' עָלֵיהֶם יוֹמָם • שְׂבָעָה עֲנָנִים כְּתוּבִים בְּמִסְעֵיהֶם: אֲרַבְעָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת וְאֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמַטָּה וְאֶחָד לִפְנֵיהֶם, מִמְּמִידָה אֶת הַגְּבִיָּה

♦ יום שישי י"ג סיון ♦

לֵה וְהוּא בְּמִטְלָ אֲרוֹנָא וְאָמַר מֹשֶׁה אֲתַגְלִי יְיָ וְיִתְבַּדְּרוּן סְנַאֲיָה וְיַעֲרְקוּן בְּעָלֵי דְבָבְהָ מִן קַדְמָה:

וַיְהִי בְּנוֹסַע הָאֶרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה וַיְהוָה וַיִּפְצוּ אִיבֹיָד וַיִּנְסוּ מִשְׂנַאֲיָה מִפְּנֵיהֶם:

וַיִּפְצוּ אִיבֹיָד • הַמְכַנְסִין. וַיִּנְסוּ מִשְׂנַאֲיָה • אֵלֹהֵי הָרוֹדְפִים. מִשְׂנַאֲיָה, אֵלֹהֵי שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַשׂוֹנְאֵי אֶת יִשְׂרָאֵל שׂוֹנְאֵי אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁנֹּאמַר (תהילים פג): "וּמִשְׂנַאֲיָה נִשְׂאוּ רֹאשׁ", וּמִי הֵם? "עַל-עַמֶּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד".

וַיְהִי בְּנוֹסַע הָאֶרֶץ • עֲשֵׂה לוֹ סִמְנֵיּוֹת מִלְּפָנָיו וּמִלְּאַחֲרָיו, לִזְמַר שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמוֹ; וְלָמַד נִכְתָּב כָּאֵן? כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין פְּרַעֲנוֹתַי לְפְרַעֲנוֹתַי וְכוּ, כְּדֵאִתָּא בְּכָל כְּתָבֵי הַקְדָּשׁ (שבת קטז). קוֹמָה ה' • לְפִי שֶׁהָיָה מִקְדִּים לִפְנֵיהֶם מִהַלֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, הָיָה מֹשֶׁה אוֹמֵר: עֲמֵד וְהִמַּתֵּן לָנוּ וְאַל תִּתְרַחַק יוֹתֵר. (תנחומא בויקהל).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כג עמוד 80)

"וַיִּפְצוּ אוֹיְבֵיךָ" - שֵׁם הַנְּיָ; בְּכַתּוּבִים נִמְשָׁךְ הַדָּבָר לְמִטָּה יוֹתֵר, שֵׁם אֱלֹקִים, שֶׁהוּא שֶׁרָשׁ וּמְקוֹר לְהַעֲלֵם שֶׁל הָעוֹלָם; וּבַתּוֹרָה שְׂבָעַל פֶּה נִמְשָׁךְ הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵלֶם הָעוֹלָם עֲצוּמוֹ.

שׂוֹנְאֵי אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם (רש"י י, לה) נֹאמַר בְּתַהֲלִים "קוֹם אֱלֹקִים וַיִּפְצוּ אוֹיְבָיו". הֲרֵי שֶׁבְּחֻמְשׁ נֹאמַר שֵׁם הַנְּיָ; בְּכַתּוּבִים נֹאמַר שֵׁם אֱלֹקִים; וּבְרִש"י - מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. וַיֵּשׁ לְבָאֵר: בְּחֻמְשׁ מֵאִיר הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך כג עמוד 73 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל - שׂוֹנְאֵי הַקְּבָ"ה

יֵשׁ לַעֲנָן, מִדּוּעַ הוֹצִיא רִש"י אֶת הַכְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ, וּפִירֵשׁ "מִשְׂנַאֲיָה" עַל שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי יֵשׁ לומר בְּפִשְׁטוֹת דְּקָאֵי עַל שׂוֹנְאֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא?

וַיִּנְסוּ מִשְׂנַאֲיָה מִפְּנֵיהֶם: אֵלֹהֵי שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַשׂוֹנְאֵי אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם (י, לה. ובפרש"י)

שפתי חכמים

לְסִמְנֵיּוֹת, רְצוּנוֹ לומר מִכָּאֵן עַד הַפְּרָשָׁה חֲמִשִּׁים לְמַפְרָע הַיְתֵדָה רֵאשִׁיָּה לְהַכְתָּב. וְלִכְךָ הִפָּךְ הַנוּגִינ'ן, לומר שֶׁמְקוֹמוֹ בְּפְרָשָׁה חֲמִשִּׁים וְלִמְעַלָּה, וְלֹא בְּפְרָשָׁה חֲמִשִּׁים וְלִמְטָה: ז' וְאִם תֹּאמַר, בְּשִׁלְמָא פּוֹרְעָנוֹת אֲחֵרוֹנָה וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאוּנָנִים, אֲלֵא פּוֹרְעָנוֹת רֵאשׁוֹנָה מָה הִיא. וַיֵּשׁ לומר, דְּכַתִּיב לְעִיל מִיַּבְיָה וַיִּסְעוּ מֵהָרָה ה', הֲוָה לִיָּה לְמִימְרָא וַיִּסְעוּ מֵהָרָה אֱלֹהִים, אֲלֵא כְּתִיב הַבּוֹרַח מִבֵּית הַסֶּפֶר, וְהוּא גַם כֵּן פּוֹרְעָנוֹת, שֶׁסְרוּ מֵה': תורה לו

הַפְּרָשָׁה: תורה לו (לד) ה' וְהַשְּׂבָעָה עֲנָנִים מוֹנֶה בְּסִפְרֵי, וַעֲנַן ה' עָלֵיהֶם, וַעֲנַנְךָ עוֹמֵד, וַיִּבְעַמּוּד עֲנָן אֶתְהָ הוֹלֵךְ, וַיְבַהֲאֲרִיךָ הָעֲנָן, וַיְבַהֲעֲלוֹת הָעֲנָן, וְאִם לֹא יַעֲלֶה הָעֲנָן, כִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן, וְכֵלֶם שְׂיִכְיָם בְּמִסְעָ וּבְכַנְיִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ועיין בגור אריה ובהגהת יעקב): תורה לה (לה) ו' וְהִיכַן מְקוֹמוֹ, לְעִיל בְּפְרָשַׁת בְּמִדְבַר סִינַי בְּדִגְלִים וּבְמִסְעוֹת, דְּכַתִּיב וַיִּנְסַע אֶהָל מוֹעֵד מִחֲנֶה הַלְיוּם, וְגו', וְאֶחָר פְּסוּק וְהָיָה רֵאשִׁי לְהַכְתָּב, וְלִכְךָ עֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַנוּגִינ'ן

(לג) ג' דָּאֵם לֹא כוּ, דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְמָה לִי: ד' פִּירוּשׁ, זֶה הָאֶרֶץ הַנוֹסַע לִפְנֵיהֶם, הוּא הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם לְמַלְחָמָה, שֶׁעֲשָׂאוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם קוֹדֵם שֶׁהוֹרִיד הַלוחות שְׁנִיּוֹת, וְאִינוּ הָאֶרֶץ שֶׁעֲשֵׂה בְּצִלְאֵל אַחַר יוֹם כִּיפּוּרִים. וְאַחַר שֶׁהוֹצִיא הַלוחות שְׁנִיּוֹת מֵאוֹתוֹ אֶרֶץ וְהוֹשִׁמוּ בְּאֶרֶץ שֶׁעֲשֵׂה בְּצִלְאֵל, הוֹשִׁמוּ בּוֹ שְׂבָרֵי הַלוחות, אִזּוּ נִשְׂאָרוּ בּוֹ, וְהוּא הָיָה יוֹצֵא עִמָּהֶם לְמַלְחָמָה, וְהוּא הַנוֹסַע לִפְנֵיהֶם, אֲבָל הָאֶרֶץ שֶׁהָיָה בּוֹ הַלוחות שְׁנִיּוֹת הוּא בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה הָיָה נוֹסַע, כְּדַכְּתִיב בְּזֹאת

ואיך שיך שתהיה לו שנאה חס־ושלום להשם־יתברך? ולכן מפרש רש"י שאכן לא מדבר פאן על שונאי הקב"ה בעצמו, דזהו דבר שאי־אפשר להיות כלל, כִּי־אם על שונאי ישראל, וְכִּל הַשּׁוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל שונא את מי שאמר והיה העולם". וק"ל.
(וענין במקור הדברים ב'לקוטי שיחות', שבאר מדוע לא פירש פן רש"י גם על 'וינפוצו אויביך' שלפני זה).

וַיֵּשׁ לְבָאָר בְּזָה, דְּהַנָּה פְּשׁוּט שְׁלֵא מְדַבֵּר כְּאֵן עַל מִי שְׁאִינוּ מְאָמִין בְּקְדוּשַׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כִּי אִם אִינוּ מְאָמִין כְּלָל בְּקְדוּשַׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אִיךְ אֶפְשָׁר שְׁיִשְׁנָא אוֹתוֹ? וְעַל־כִּרְחֻף שְׁמֵאֲמִין הוּא בְּקְדוּשַׁ־בְּרוּךְ־הוּא.
אך אם פן, איך יתכן כלל מציאות של "שונאי ה'" חס־ושלום, הרי אם מאמין הוא בקב"ה, וּבִ"מִי שְׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם", יודע ממילא שכל חיותו וקיומו מגיעים מהקב"ה,

לו ובמשרוהי אמר תיב וי שרי ביקרף בגו רבות אלפני דישראל:

אלפי רבבות ובהנהיא אמר שובה יהיה רבבות ישראל: ז נ הכיפה פ

מגיד, שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתים רבבות.

כשי"ו שובה ה' • מנחם תרגמו לשון מרגוע, וכן (ישעיה ב): "בְּשׁוּבָה וְנַחַת תִּנְשָׁעוּן". רבבות אלפי ישראל.

א והנה עמא פד מסתקפין ביש גדם וי ושמיע גדם וי ותקף רגזה ודלקת בהון אשתא מן גדם וי ושציאת פסיפי משריתא:

יא (א) ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער־בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה:

תואנה שהיא רעה באזני ה', שמתאננים שתבוא באזניו ויקניט. אמרו: "אוי לנו, כמה לפטנו־בך הנה שלשה ימים, שלא נחנו מעוני הדך". ויחר אפו • אני הייתי מתפונ לטובתכם, שתפנסו לארץ מיד. בקצה המחנה • במקצוין שבהם לשפלות, אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אמר: בקצינים שבהם ובגדולים.

כשי"ו ויהי העם כמתאננים • (ספרי) אין "העם" אלא רשעים, וכן הוא אומר (שמות י'): "מָה אֶעֱשֶׂה לָעַם הַזֶּה". ואומר (ירמיה י'): "הָעַם הָרַע הַזֶּה". וכשהם פשרים, קרואים: "עמי", שגאמר (שמות ה'): "שִׁלַּח אֶת עַמִּי" (מכילת ו): "עמי מה־עשיתי לך". כמתאננים • אין 'מתאננים' אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האף לפרש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד): "כִּי תִאָּנֶה הוּא־מִבְּקָשׁ". רע באזני ה'.

ב ויצח עמא על משה וצלי משה גדם וי ואשתקעת אשתא:

ב (ב) ויצעק העם אל־משה ויתפלל משה אל־יהוה ותשקע האש:

האש • (שם) שקעה במקומה בארץ, שאלו חזרה לאחת הרוחות - היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח.

כשי"ו ויצעק העם אל־משה • (ספרי) משל למלך פשר־ודם שפעס על בנו, והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואמר לו: צא ובקש עלי מאבא. ותשקע

שפתי חכמים

ומתרץ אלא באש תבערה מתו, משמע דהם היו הזקנים שבמצרים, ואותן זקנים הם צדיקים וגדולי הדור. ויש לומר, ונדאי מה שכתוב ויהי העם וגו' ותבער בם אש ה' קאי ארשעים, על העם שכתוב לעיל, וכשבועה בהם אש בערה גם פן בבילתי מתאננים, ומה שכתוב 'ותאכל בקצה המחנה' מיידי בקצינים ובגדולים שבהן, ועל אותן צדיקים פירש רש"י לקמן באש תבערה מתו: תורה ב

תאמר, והלא מיצנו 'עמי' בשהן רשעים, שגאמר ו'עמי לא התבונן', ויש לומר דהכי פירושו, שהיו קודם לכן עמי, ועתה לא התבונן. מצאתי: כ לבטנו, טרחנו: ל ואם תאמר, והא פירש רש"י לעיל אין 'העם' אלא רשעים, והכא פירש רש"י בקצינים ובגדולים. ואין לומר דהכי פירושו, דמה שגאמר הכא בקצינים ובגדולים רצונו לומר העשירים שברשעים נקראו גדולים, דהא לקמן פירש רש"י והזקנים הראשונים היכן היו כו'

(לו) ח שר'רבבות' ואלפים' רצונו לומר שני רבבות ושני אלפים. דאם לא כן, לא היה צריך לומר אלא 'שובה ה' רבבות ישראל', כי סתם רבבה בכל מקום הוא עשרת אלפים, ולא תמצא בשום מקום שיזכיר הכתוב אחר הרבבה שם האלפים: תורה א

יא (א) ט ואם תאמר, והלא מיצנו 'העם' שהם צדיקים, שגאמר ו'יענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה'. ויש לומר, כשהם רשעים לא נקרא להם שם אחר אלא 'העם': ואם

(ג) וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תְּבַעְרָה כִּי־בַעְרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה:

ג ויקרא שמה המקום ההוא דאתרא ההוא דלקתא ארי דלקת בהון אשתא מן קדם יי:

(ד) וְהָאֵסֶפֶסֶף אֲשֶׁר בְּקַרְבּוֹ הַתְּאוֹנוֹ תְּאוֹה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְּבוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר:

ד ובערבבין די ביניהון שאילו שאלתא ותבו וכבו אף בני ישראל ואמרו מן ייכלנא בשרא:

כ"ט ◀ וְהָאֵסֶפֶסֶף • אלו ערב רב שנאספו עליהם בצאתם ממצרים. וַיֵּשְׁבוּ • (שם) גם בני ישראלג ויכבו עמקם. מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר • וכי לא היה להם בשר? והלא כבר נאמר (שמות יב): "וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וַיִּצְאֵן וַיִּבְקֶר וַיְגוּ".

וַיִּצְאֵן וַיִּבְקֶר וַיְגוּ" • ואם תאמר: אכלום, והלא בכניסתם לארץ נאמר (במדבר לב): "וּמִקְנֶה רַב הָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּבְקֶר וַיְגוּ", אלא שמבקשים עליה.

(ה) וְזָכְרָנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בַּמַּצְרִים חֲנָם אֶת־הַקְּשָׁאִים וְאֶת־הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים וְאֶת־הַשּׁוּמִים:

ה דזכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים:

כ"ט ◀ אֲשֶׁר־נֹאכַל בַּמַּצְרִים חֲנָם • אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם, והלא כבר נאמר (שמות ה): "וְתִבְּן לֹא־יִתֵּן לָכֶם". אם תבן לא היו נותנים להם חנם, דגים היו נותנים להם חנם? ומהו אומר "חנם"? חנם מן המצות (ספרי). אֶת־הַקְּשָׁאִים • אמר רבי שמעון: מפני מה הזמן משתנה לְכָל דְּבָר, חוץ מאלו? מפני שהם קשים למניקות. אומרים לאשה: אל תאכלי שום וכצל מפני התינוק. מִשַּׁל לְמַלְךְ כו' כדאיתא ב'ספרי'. הַקְּשָׁאִים • הם קוקומברוש (גורקען) בלעז. אֲבִטָּחִים • בורק"ש. הַחֲצִיר • פרישין פוריל"ש (לויך), וְתַרְגוּמוֹ יֵת בּוֹצִינְא וכו'.

(ו) וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבִשָּׁה אֵין כָּל בְּלִתֵּי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ:

כ"ט ◀ אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ • מן בשחר, מן בערב.

(ז) וְהַמֶּן כּוֹרַע־גַּד הוּא וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח:

כ"ט ◀ וְהַמֶּן כּוֹרַע־גַּד • מי שאמר זה לא אמר זה, וְהַקְּדוּשׁ כְּרוּף־הוּא הַכְּתִיב בַּתּוֹרָה: "וְהַמֶּן כּוֹרַע־גַּד וַיְגוּ".

כ"ט ◀ וְהַמֶּן כּוֹרַע־גַּד הוּא וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח: כְּרוּף־הוּא הַכְּתִיב בַּתּוֹרָה: "וְהַמֶּן כּוֹרַע־גַּד וַיְגוּ".

משום דאמרו נרפים הם וגו', אכל דגים לאכילה היו נותנים להם. ונראה לי דהוהקחתם הוא, מה הועיל פרעה בתקנתו שלא יתנו להם כדי שתכבד עליהם העבודה, דלמא יקנו להם תבן מן המצריים במעות, אלא ודאי יודע היה פרעה שהמצריים שונאים את ישראל שאפילו במעות לא ימכרו להן, וכל שפן שלא יתנו להם בחנם. ואין להקשות, הא אמרינן במסכת סוטה בשקיו הולכין נשי ישראל לשאוב מים מן הנהר הנה הקדוש ברוך הוא מומין להם דגים בכדיהם

וכו', יש לומר שהם התרעמו בודאי על דגים גדולים, ועל זה פירש אם תאמר שמצריים נותנים להם וכו', והיינו לדגים גדולים: ע פירוש, שלא היה אז מוונותינו על ידי קיום המצות כמו שהן עכשיו שהמוננות הם שבר לפעולתנו, שאם נקיים המצות הארץ תתן ובוילה ואם לאו לא תתן הארץ יבולה. אכל במצרים היו מוונותינו באים בלא שום קיום מצות: תורה (ז) פ דקשה לרש"י, הא המן לכן הוא, והגד שחור הוא, ולמה אמר כורע גדי, אלא וכו': תורה ח

מיבעיא ליה: תורה ג (ד) נ דקשה ליה, ויכבו גם בני ישראל משמע שגם האספסוף כבו, והרי לא כתיב לפניו שבכו, לכך מפרש רש"י הפסוק וישבו גם בני ישראל ויכבו עמקם, רצונו לומר דגם קאי על התאונו תאוה, שערב רב שבו מאחרי ה' והתאונו לבשר, וישבו גם בני ישראל והתאונו לבשר, ואחר כך ויכבו עמקם, רצונו לומר ששניהם בוכים ביחד: תורה ה (ה) מ מקשים העולם, מאי קל וחמר הוא זה, דלמא הא דלא נתנו להם תבן

שפתי חכמים

ח שִׁטִּין עֲמָא וְלִקְטִין דְּצָבִי טַחִין בְּרִיחִיא או דְּצָבִי דְּאִיף בְּמִדְכָתָא וּמְבַשְׁלִין לָהּ בְּקִדְרָא וְעֻדְדִין יְתָה גְרִינְצִין וְהוּהּ טַעְמָה כְּטַעַם דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא :

(ח) שִׁטִּין הָעֵם וְלִקְטִין וְטַחִינוּ בְּרִיחִים אִו דְּכוּ בְּמִדְכָהּ וּבְשָׁלוֹ בְּפִירוֹר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה מַעֲמֹו כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן :

וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן, שָׁאם כֵּן הָיָה הַמֶּ"ם נְקוּד קָמֵץ קָטָן (צִינְיָה) וְטַעְמֹו לְמִטָּה תַּחַת הַמֶּ"ם. עֲכָשׁוּ שְׁהַמֶּ"ם נְקוּד פֶּתַח קָטָן (סְגוּל) וְהַטַּעַם תַּחַת הַשִּׁי"ן, לֶשׁוֹן שָׁמֶן הוּא, וְהַשִּׁי"ן הַנְּקוּדָה בְּקָמֵץ גְּדוֹל וְאִינְהָ נְקוּדָה בְּפֶתַח קָטָן מְפַנֵּי שְׁהוּא סוּף פְּסוּק. דְּכָר אַחַר: "לֶשֶׁד" לֶשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן: לִישׁ שָׁמֶן דְּבִשְׁר - כְּעֶסֶה הַנְּלוּשָׁה בְּשָׁמֶן וְקִטְפוּפָה בְּדָבֶשׁ. וְתַרְגוּמֵם שֶׁל אוֹנְקְלוֹס דְּמַתְרַגְּם: "דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא" נוֹטָה לְפִתְרוּנוֹ שֶׁל דוֹנֶשׁשׁ; שְׁהַעֲפָה הַנְּלוּשָׁה בְּשָׁמֶן, לְחִלּוּחִית שָׁמֶן יֵשׁ בָּהּ.

כ"ט - שִׁטֹּו • אִין "שִׁיט" אֶלָּא לֶשׁוֹן טִיּוֹל אִישׁבְנִי"ר, בְּלֹא עֲמָל. וְטַחִינוּ בְּרִיחִים וְגו' • לֹא יָרַד בְּרִיחִים וְלֹא בְּקִדְרָה וְלֹא בְּמִדְכָהּ, אֶלָּא מִשְׁתַּנָּה הָיָה טַעְמֹו לְנוֹטְחִין וְלְנוֹכִין וְלְמִבְשָׁלִין. בְּפִירוֹר • קִדְרָה. לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן • לְחִלּוּחַ שֶׁל שָׁמֶן, כִּף פִּירוֹשׁ דוֹנֶשׁ. וְרוּמָה לוֹ: (תְּהִלִּים ל"ב): "נִהַפֵּף לְשִׁדֵי בְּחִרְבוֹנֵי קִיץ", וְהַלְמַ"ד וְסוּדָא - נִהַפֵּף לְחִלּוּחֵי בְּחִרְבוֹנֵי קִיץ. וְרַבּוּתֵינוּ פִּירוֹשׁוֹ (סְפָר) לֶשׁוֹן שְׁדִים, אִף אִין עֲנִין שְׁדִים אֶצְל שָׁמֶן. וְאִי אֶפְשָׁר לֹמַר "לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן", לֶשׁוֹן (דְּבָרִים ל"ב)

ט וְכַד נַחַת טָלָא עַל מִשְׁרִיתָא לִילְיָא נַחַת מְנָא עַלּוּהֵי :

(ט) וּבְרִדַת הַטָּל עַל־הַמַּחְנֶה לִילָה יֵרַד הַמָּן עֲלָיו:

י וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה יְתַ עֲמָא בְּכֵן לְזוֹרְעֵיתֵהוֹן גְּבַר בַּתְּרַע מִשְׁכָּנָה וַיִּתְקַף רַגְזָא דִּי לְחַדָּא וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה בִישׁ :

(י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעַם בְּכֹה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר־אַף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע:

יא וְעַסְקֵי מִשְׁפַּחַת שֶׁל עֲרִיּוֹתֵי הַנְּאָסְרוֹת לָהֶם (סְפָר).

כ"י - בְּכֹה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ • מִשְׁפַּחַת מִשְׁפַּחַת נְאָסְפִים וּבוֹכִים, לְפָרְסֵם תְּרַעַמְתָּן בְּגִלּוּי. וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ

יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ לְמֹא אֲבֹאֲשָׁתָא לְעַבְדְּךָ וְלֹמָא לֹא אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין קְדָמְךָ לְשׁוּאַה יְתַ מְטוּל כֵּל עֲמָא הַדִּין עֲלֵי :

(יב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לְמָה הִרְעִיתָ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא־מַצִּיתִי חַן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם אֶת־מִשְׁחָא כֹּל־הָעַם הַזֶּה עֲלָיו:

שפתי חכמים

וְנִשְׁאַרוּ כֹּל שִׁבְט וְשִׁבְט בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְלֹא נִשְׁאַרוּ בְּהַדְדֵי אֶלָּא הָעֲרִיּוֹת, דְּהֵינּוּ שֶׁל אוֹתוֹ שִׁבְט, לְכֹף כְּבוֹ. וְיִלְא כְּפִירוֹשׁ הַרְא"ם שְׁפִירוֹשׁ, אִף עַל פִּי שְׁהִיְתָה כֹּל הַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיַד שֶׁל מֹשֶׁה מִכָּל מְקוֹם אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נֶאֱמָרָה פְּרִשְׁתָּ עֲרִיּוֹת לְיִשְׂרָאֵל עַד סְמוּךְ לְנִסְיַעְתָּן מִהַר סִינֵי. (קָצוֹר מוֹרֵחַ בֶּשֶׁם בַּעַל מִנְחָה בְּלוּלָה, שְׁצַרְפוֹ תְּלוּת הָעֲרִיּוֹת לְתוֹלֵת הַקּוֹן, לְפִי שְׁאִמְרוּ בְּמִדְרַשׁ שְׁהַעֲמֵר הָיָה מְגַלָּה עַל הַמְּמוֹרִים בּוֹ שֶׁל מִי הוּא, שְׁבֹאִיזָה אֵהֵל שְׁבִמְצָא עֲמַר שְׁלוֹ הוּא הָיָה אֲבִיו, לְכַף נִתְרַעַמְנוּ עַל הַקּוֹן, וְעִיקַר תְּלוּתָם עַל אִיסוּר הָעֲרִיּוֹת, עַד כְּאִין: תּוֹרָה יֵא

נוֹטְרִיקוֹן, שָׁגֵם הוּא נוֹטָה לְפִתְרוּנוֹ שֶׁל דוֹנֶשׁ"ש: תּוֹרָה ט
(י) תַּוְאָם תֹּאמְרוּ, הָא כְּבָר נֶאֱסְרוּ לָהֶם עֲרִיּוֹת, וְלָמָּה לֹא כְּבוּ כְּבָר. וְיֵשׁ לֹמַר, דְּקָדָם שְׁנַחֲלְקוּ הַמַּחְנוֹת הָיוּ הַכֹּל מְעוֹרְבִין בִּיחַד, וְהָיוּ שְׁכִיחוֹת אֶצְלָן הָעֲרִיּוֹת, אֲבָל מִשְׁנַחֲלְקוּ לְמַחְנוֹת הָיוּ כֹּל שִׁבְט וְשִׁבְט לְבָד, וְלֹא הָיוּ נָשִׁים שֶׁל שִׁבְט זֶה אֶצְל שִׁבְט זֶה אֶלָּא הַכֹּל שֶׁל שִׁבְט אֶחָד. אִי נְמִי, עַד שֶׁלֹּא הָיוּ נְחָלְקִין לְמַחְנוֹת הָיוּ כֹּל הַשִּׁבְטִים מְעוֹרְבִים זֶה בְּזֶה וְהָיוּ שְׁכִיחִין אֶצְל שְׁאָר נָשִׁים שְׁאִינֶן עֲרִיּוֹת לֹא הָיוּ חוֹשְׁשִׁין עַל הָעֲרִיּוֹת, אֲבָל מִשְׁנַחֲלְקוּ

(ח) צ מִדְּכָתִיב יְעִינּוּ כְּעִין הַבְּדִלְחַ, מַה רַבּוּתָא שְׁהִיָּה כְּעִין הַבְּדִלְחַ, וְהָא גְדוּף בְּמִדּוּכָהּ וּבְשָׁלוֹ בְּפִירוֹר וְאִזּוּ הָיָה נִשְׁתַּנָּה, לְכֵן פִּירוֹשׁ וְלֹא יָרַד בְּרִיחִים וְכו': ק פִּירוֹשׁ, שֶׁל נִהַפֵּף לֶשֶׁדִי וְגו': ר פִּירוֹשׁ, לִישַׁת שָׁמֶן וְדָבֶשׁ, וְזֶה שְׁכָתָב אַחַר זֶה 'כְּעִיסָה הַנְּלוּשָׁה בְּשָׁמֶן וְקִטְפוּפָה בְּדָבֶשׁ: ש וְאָם תֹּאמְרוּ, וְהָלֹא יוֹתֵר נוֹטָה לְפִתְרוּנוֹ שֶׁל נוֹטְרִיקוֹן. וְיֵשׁ לֹמַר דְּבִנְוֹטְרִיקוֹן הוֹנְכָר דְּבִשׁ, וְהַתְרַגְּוֹם לֹא מוֹכִיר דְּבִשׁ. וְהָרֵא"ם כְּתָב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: פִּירוֹשׁ, וְלֹא כְּפִתְרוֹן שֶׁל רַבּוּתֵינוּ וְכְרוּמָם לְכַרְכָּה שְׁפִירוֹשׁ מְלִשׁוֹן שְׁדִים, אֲבָל לֹא לְאִפּוּקֵי לֶשׁוֹן

יב הַאֲבִיב אֲנִי לְכָל עֲמַל הַדִּין אִם בְּנֵי אֲנֹכִי
דְּאָמַרְתָּ לִּי סוֹבְרָהּי בְּהַקְפֹּף כְּמֵא דְּמִסּוֹבֵר
תְּרַבְּנָא ית נְקָא על ארְעָא די קְמַתָּא
לְאַבְהֶתוּהִי:

(יב) הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי
יִלְדְתִיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקָךְ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא
הָאֱמֹן אֶת־הַיִּנּוֹק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו:

על־מַנְת שִׁיְהִי סוֹקְלִים אֲתָכֶם וּמְחַרְפִּים אֲתָכֶם.
על־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו • אַתָּה אוֹמֵר לִי
לְשִׂאתָםִי בְּחִיקִי.

כש"י • כִּי־תֹאמַר אֵלַי • שְׂאֵתָה אוֹמֵר אֵלַי שְׂאֵהוּ
בְּחִיקָךְ • וְהִכֵּן אָמַר לוֹ בֵּן? (שמות לב): "לָךְ נָחָה
אֶת־הָעָם", וְאוֹמֵר (שמות ו): "וַיִּצְוֶנּוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

יג מִנּוּן לִי בְּשָׂרָא לְמִיֵּיב לְכָל עֲמַל הַדִּין אֲרִי
בְּכֹן עֲלֵי לְמִימֵר הִב לְנָא כִסְרָא וְנִיכּוּל:

(יג) מִאִין לִי בֶּשֶׂר לִתַּת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִבְכוּ עָלַי
לְאֹמַר תְּנֵה־לָנוּ בֶּשֶׂר וְנֹאכְלָה:

יד לִית אֲנִי כִיל בְּלַחוּדִי לְסוֹבְרָא ית כָּל
עֲמַל הַדִּין אֲרִי נְקִיר מְנִי:

(יד) לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבִדִּי לְשִׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה
כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:

טו וְאִם כְּדִין אֶת עֲבֵד לִי קְטַלְנִי כְעַן קְטוּל
אִם אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין קְדַמְךָ וְלֹא אֲחַזִּי
בְּכִישְׁתִּי:

(טו) וְאִם־כָּכָה | אֶת־עֲשֵׂה לִי הֲרַגְנִי נָא הֲרֹג אִם־
מִצְאָתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ

אם בֵּן, הֲרַגְנִי תַחֲלָה. וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי • "בְּרַעְתָּם"
הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב, אֲלֵא שְׂכָנָה הַכְּתוּב. וְזֶה אֶחָד מִתְּקוּנֵי
סוֹפְרִים" בְּתוֹרָה לְכַנּוּי וְלִתְקוּן לְשׁוֹן.

כש"י • וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי • תִּשָּׂש כַחוּ שֶׁל מֹשֶׁה
כְּנִקְבָהי. כְּשֶׁהֲרָאֵהוּ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַפְּרַעְנוֹת
שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבְיֵא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אָמַר לְפָנָיו:

טז וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנֹשׁ קְדָמִי שְׁבַעֲיִן גְּבִרָא
מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל דִּי יִדְעַת אֲרִי אֲנֹנִי סְבִי עֲמַא
וְסוֹכְרֵהִי וְיִתְדַבֵּר יתְהוֹן לְמִשְׁפַּן זְמָנָא
וְיִתְעַדְדִין תְּמַן עֲמָךְ:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אִסְפַּה־לִּי שִׁבְעִים אִישׁ
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֹדְעַת כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרוּ
וְלִקְחַת אִתָּם אֶל־אַהֲלֵ מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ:

אֶת־הָאֱלֹהִים", שְׁנַהֲגוּ קְלוֹת רֹאשׁ, כְּנֹשֶׁף פִּתּוּ וּמְדַבֵּר
בְּפִנְיֵי הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ (שם): "וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ". וְלֹא רִצָּה
הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְתַן אֲבָלוֹת כְּמִתְּן־תּוֹרָה וּפְרַע
לָהֶם כָּאֵן. אֲשֶׁר יִדְעַת כִּי־הֵם יְגוּ • אוֹתָן שְׂאֵתָה
מְכִיר שְׁנַתְּמֵנוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹטְרִים בְּמִצְרַיִם" בְּעִבּוּדֵת

כש"י • אִסְפַּה־לִּי • הָרִי תִשׁוּבָה לְתַלְוִנְתְּךָ שְׂאֵמְרָת:
"לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבִדִּי". וְהַזְקַנִּים הֲרֹאשׁוֹנִים הִיכֵן
הִיוּ? וְהֵלֵא אָף בְּמִצְרַיִם יִשְׁבוּ עִמָּךְ, שְׁנַאֲמַר (שמות
א): "לָךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל"? אֲלֵא כַּאֲשֶׁר תִּבְעֶרְהָ
מִתּוֹ, וְרֹאוּיִים הִיוּ מִסִּינַי לְכָךְ, דְּכַתִּיב (שמות כד): "וַיִּחַזְּרוּ

שפתי חכמים

יִשְׂרָאֵל אָמַר זֶה: ה רְצוֹנוּ לוֹמַר, כְּדַרְךָ
סוֹפְרִים בְּשִׁכּוּחֵינּוּ סְפָרִים מִגִּיהִין
אוֹתָן דְּרַךְ כְּתִיבְתוּן, כִּף צָהוּ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּשִׁכְתֵּב הַתּוֹרָה
לְתַקּוּן הַלְשׁוֹן: תוּרָה טו
(טז) וְ דָאִם לֹא כֵן, מָה עֲנִין פְּרָשָׁה זוֹ
אֲצַל פְּרָשַׁת הַתְּלוּנוֹת הַסְּמוּכָה לָהּ:
א כִּף הֵם אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וּמִסְתַּכְּלִים
בְּשִׁכְיָנָה: ח דָאִם לֹא כֵן, כִּינּוּ דְכָבֵד הִיוּ
שׁוֹטְרֵי הָעָם, לְמָה צְרִיךְ עֲכָשְׁיו
לְמִנּוּתָם: תוּרָה יז

(טו) ד דְּהִכִּי פִירוּשׁוֹ שֶׁל קְרָא, וְאִם
כָּכָה, רְצוֹנוּ לוֹמַר שְׂעֲתִיד אַתָּה
לְעֲשׂוֹת כֵּן לְיִשְׂרָאֵל, 'אֶת עוֹשֵׂה לִי,
רְצוֹנוּ לוֹמַר כְּנִקְבָה עֲשִׂיתָ לִי, בְּלוֹמַר
'ד'אֵת' אוֹמְרִים לְנוֹכַח לְנִקְבָה כְּמוֹ
שְׂאוּמְרִים 'אֵתָה' לְזִכָּר. וְהִטְעַם מוֹכִיחַ,
שִׁישׁ פְּסִיק בֵּין 'כָּכָה' ל'אֵת'. דְּאִין לוֹמַר
דְּקָאֵי עַל 'לֹא אוּכַל' וְגו', כִּי אִין הַצַּעַר
שֶׁל הַתְּלוּנָה גוֹרֵם כָּל כִּף רָעָה שִׂיאֹמַר
'הֲרַגְנִי נָא הָרַג', אֲלֵא בְּשִׁבִיל
הַפּוֹרְעָנוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבְיֵא עַל

(יב) וְכַא עֲתִיד בְּמִקּוֹם בֵּינוּנֵי, אֲבָל
לֹא עֲתִיד כְּמִשְׁמַעוּ, דָאִם כְּמִשְׁמַעוּ
מֵאִין יִדַע זֶה. וּמִלַּת 'כִּי' מִשְׁמַשׁ הַכָּא
לְשׁוֹן 'דְּהֵא', שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'אֲשֶׁר':
ב רְצוֹנוּ לוֹמַר, שֶׁתְּהִי סוֹבְלִין מֵהֶם:
ג דְּקִשָּׁה לְרִשְׁיִי, דְּקָרָא הִכִּי מִשְׁמַע,
'כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֱמֹן אֶת הַיִּנּוֹק עַל
הָאֲדָמָה, וְכִי אוֹמֵן נוֹשֵׂא אֶת הַיִּנּוֹק עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע, וּמִתְרַץ דְּעַל
הָאֲדָמָה' וְגו' קָאֵי אֲשִׂאֵהוּ
בְּחִיקָךְ: תוּרָה יג

שיעור יומי ליום שישי י"ג סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת בהעלותך קא

שֶׁל מְקוֹם! וְהִתְנַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ. כְּדֵי שִׁירְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּנְהַגוּ בָּהֶם גְּדֹלָה וְכְבוֹד, וַיֹּאמְרוּ: חֲבִיבִין אֵלֵינוּ שְׁנִכְנְסוּ עִם מִלְּשָׁה לְשִׁמְעַע דְּבוּר מִפִּי הַקְּדוֹשׁ - בְּרוּךְ-הוּא (ספר).

פָּרַךְ, וְהָיוּ מִרְחַמִּים עֲלֵיהֶם וּמְפִים עַל יָדָם, שְׁנֹאמֵר (שמות ה'): "וַיִּכּוּ שְׁטָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - עֲתָה יִתְמַנּוּ בְּגִדְלָתָן, כְּדָרָךְ שְׁנֹצְטַעְרוּ בְּצַרְתָּן. וְלִקְחַתְּ אִתְּךָ. קַחֶם בְּדָבָרִים: "אֲשִׁירְכֶם שְׁנִתְמַנִּיתֶם פְּרִנְסִים עַל בְּנֵי

י וְאֶתְגַּלִּי וְאֶמְלֵל עִמָּךְ תַּמָּן וְאֶרְבִּי מִן רוּחָא דְעֵלְךָ וְאֲשִׁי עֲלִיהוֹן וַיִּסְבְּרוּן עִמָּךְ בְּמִטּוּל עֵמָא וְלֹא תִסְוֹבֵר אֶתְּ בַלְחוּדְךָ:

(י) וַיְרַדְתִּי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאֶצְלָתִי מִן-הַרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם וַנִּשְׂאוּ אֶתְךָ בְּמִשְׁאֵה הָעָם וְלֹא-תִשָּׂא אֶתְּהָ לְבַדְךָ:

מְדַלִּיקִין הֵימְנוּ וְאֵין אִורוּ חֶסֶר בְּלוּם. וַנִּשְׂאוּ אֶתְךָ. הִתְנַה עִמָּךְם עַל-מְנַת שְׁיִקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם טַרַח בְּנֵי, שְׁהֵם טַרְחָנִים וְסַרְבָּנִים. וְלֹא-תִשָּׂא אֶתְּהָ לְבַדְךָ. (ספר) הָרִי תְשׁוּבָה לְמָה שְׁאֲמַרְתָּ: "לֹא-אוּכַל אֲנִי לְבַדִּי".

כ"ג < וַיְרַדְתִּי. זו אַחַת מֵעֲשָׂר יְרִידוֹת הַפְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה. וַדְבַרְתִּי עִמָּךְ. וְלֹא עִמָּךְם. וְאֶצְלָתִי. כְּתַרְגוּמוֹ "וְאֶרְבִּי", כְּמוֹ (שמות כד): "וְאֶל-אֶצְלֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם. לְמָה מִשָּׁה דוּמָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה? לְנֵר שְׁמִנָּח עַל גְּבֵי מְנוּרָה וְהַכֵּל

יח וְלַעֲמָא תִימַר אֲזַדְמַנּוּ לְמַחַר וְתִיכְלוּן בְּסַרְא אַרְי בְּכִיתוּן קְדָם יְיָ לְמִימַר מֶן יִכְלַנְנָא בְּסַרְא אַרְי טַב לְנָא בְּמַצְרִים וַיִּתֵּן יְיָ לְכוּן בְּסַרְא וְתִיכְלוּן:

(יח) וְאֶל-הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחַר וְאֶכְלֹתֶם בָּשָׂר כִּי בְכִיתֶם בְּאֲזֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יִאֲכַלְנוּ בָּשָׂר כִּי-טוֹב לָנוּ בְּמַצְרַיִם וְנִתֵּן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאֶכְלֹתֶם:

כ"ט < הִתְקַדְּשׁוּ. הַזְמִינוּ עֲצֻמְכֶם לְפָרְעֻנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיה יב): "וְהִקְדַּשְׁם לְיוֹם הַרְגָה".

יט לֹא יוֹמָא חַד תִּיכְלוּן וְלֹא תַרְיִן יוֹמִין וְלֹא חִמְשָׁא יוֹמִין וְלֹא עֲשָׂרָא יוֹמִין וְלֹא עֲשָׂרִין יוֹמִין:

(יט) לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרִים יוֹם:

כ עד יַחַד יוֹמִין עַד דִּי תִקּוּצוּן בַּהּ וַיְהִי לְכוּן לְתַקְלָא חֲלָף דְקָצְתוּן יַת מִימְרָא דִּי דִשְׁכַּנְתָּה שְׂרִיטָה בִּינִיכוּן וּבְכִיתוּן קְדָמוּהִי לְמִימַר לְמָא דְנָן נִפְקָנָא מִמַּצְרַיִם:

(כ) עַד. חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזֵרָא יַעַן כִּי-מֵאִסְתֶּם אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְתִבְכוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לְמָה זֶה יֵצְאָנוּ מִמַּצְרַיִם:

אֶכְלֹתֶם מִמְנוּ יוֹתֵר מִדְּאִי, עַד שִׁיּוּצָא וְנִגְעַל לַחוּץ דְרָךְ הָאָף. וְהָיָה לָכֶם לְזֵרָא. (ספר) שְׁתַּהֲיוּ מִרְחַקִּין אוֹתוֹי יוֹתֵר מִמָּה שְׁקַרְבְּתֶם. וּבְדָבְרֵי רַבִּי מִשָּׁה הַדְרִישֵׁן רֵאִיתִי שֵׁישׁ מְקוֹם שְׁקוּרִין לְחֶרֶב "זָרָא". אֶתְהָ 'אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם. אִם לֹא שְׁנִטְעִיתִי שְׂכִינְתִי בִּינֵיכֶם, לֹא גָבַהּ לְבַבְכֶם לְכַנֵּס לְכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ.

כ"ט < עַד חֲדָשׁ יָמִים. זוּ בְכַשְׂרֵיכֶם, שְׁמִתְמַצִּין עַל מִטּוֹתֵיהֶן וְאֶחֶר-כֵּן נִשְׁמַתֵּן יוּצָאָה. וּבְרַשְׁעִים הוּא אוֹמֵר: "הַבָּשָׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם" - כֵּן הִיא שְׁנוּיָה בִּיִּסְפָּרִי, אֲבָל בְּמִכְלִיתָא שְׁנוּיָה חֲלוּף: הִרְשָׁעִים אוּכְלִין וּמִצְטַעְרִין שְׁלִשִׁים יוֹם, וְהַכַּשְׂרִים "הַבָּשָׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם". עַד אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאִפְכֶם. כְּתַרְגוּמוֹ: "דִּי תִקּוּצוּן בִּיה". יְהֵא דוּמָה לָכֶם כְּאֵלוּ

שפתי חכמים

מ וְזָרָא' הוּא לְשׁוֹן מִפְּזֹר וּמִבְדָּר, כְּמוֹ 'הַנְּהָ הוּא זוּרְהָ/ דְאֶל"ף מִתְחַלֵּף בְּהָ"א, כְּלוּמַר שְׁזוּרוּ אוֹתוֹ מִפִּיהֶם וְאִפְסֵם, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא יִרְצוּ אֶפִּילוּ לְהַבִּיט בּוֹ, שְׁתַּרְחֻקוּהוּ לְגַמְרֵי יוֹתֵר מִמָּה שְׁהָיוּ מְקַרְבִּים אוֹתוֹ תְּחִלָּה: ג דָּאֵם לֹא כֵן,

תִּאכְלוּ בָּשָׂר'. וְעוֹד, מִה הוֹמְנָה צְרִיכָה לְאֶכִּילָה, אֲלֵא לְפִירְעֻנוֹת הַפְּתוּבָה בְּסוּף הַבָּאָה עֲלֵיהֶם עַל יְדֵי אֶכִּילַת הַבָּשָׂר: תוֹרָה יט (כ) ב' שְׁמִתְמַצִּין' פִּירוּשׁ שְׁחוּלִין: ל' שְׁתַּמְאָסוּ בּוֹ, שְׁיֵהָא דוּמָה לָכֶם כּוּ:

(יז) וְאִם תֹּאמַר, וְלְמָה מִפְּרֵשׁ רַשִׁי זֶה יוֹתֵר מִכְּלָן. וַיֵּשׁ לוֹמַר, לְפִי שֶׁלֹּא כְּתִיב כָּאֵן עֲמִידָה כְּמוֹ בְּאַחֲרֵיהֶם: ' וְאֶרְבִּי' לְשׁוֹן גְּדוּלָה: תוֹרָה יח (יח) ' י דָּאֵם לֹא כֵן 'הִתְקַדְּשׁוּ לְמָה לִי הִנֵּה לוֹ לוֹמַר וְאֶל הָעָם תֹּאמַר לְמַחַר

כא ויאמר משה שית מאה אלפין ובקרא רגלאה עמא די אנא בנייהון ואת אמרת בסרא אתן להון וייכלון ירח יומין:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנֹכִי בִקְרָבוֹ וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָשָׂר אֶתָּן לָהֶם וְאֹכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:

כ"ט - שש-מאות אלף רגלי • לא חש למנות את הפרט, שלשת אלפים היתרים. ורבי משה הדרשן פירש: שלא בכו אלאס אותן שיצאו ממצרים.

כ"ב הען ותורין ותנפסון להון היספקון להון אם ית כל נוגי נמא ותכנשוין להון היספקון להון:

(כב) הֲצֹאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ

(ש"ס יב): "בכל-ביתי נאמן הוא", יאמר: אין המקום מספיק לנו? אלא כף אמר: "שש-מאות אלף רגלי וגו', ואתה אמרת בשר אתן" לחדש ימים, ואחר-כך תהרג אמה גדולה כזו! "הצאן ובקר ישחט להם" כדי שיהרגו, ותהא אכילה זו מספקתן עד עולם? וכי שבחך הוא זה? אומרים לו לחמור: "טל כור שעורים ונתתך ראשך?" השיבו הקדוש-ברוך-הוא: "ואם לא אתן, יאמרו שקצרה ידי. הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם? יאכדו הם ומאה פיוצא בהם, ואל תהי ידי קצרה לפניהם אפלו שעה אחת"!

כ"ט - הֲצֹאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט • (ספרי) זה אחד מארבעה דברים שהיה רבי עקיבא דורש, ואין רבי שמעון דורש כמותו. רבי עקיבא אומר: "שש-מאות אלף רגלי... ואתה אמרת: בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר וגו'" - הכל כמשמעו: מי יספיק להם? כענין שנאמר (ויקרא כח): "ומצא פדי גאלתו". ואיזו קשה: זו, או (במדבר ט): "שמעו-נא המרים"ע? אלא לפי שלא אמר ברבים, חסך לו הכתוב ולא נפרע ממנו, וזו של מריבה היתה בגלוי, לפיכך לא חסך לו הכתוב. רבי שמעון אומר: חס-ושלום, לא עלתה על דעתו של אותו צדיק כף! מי שכתוב בו

כ"ג ויאמר יהוה אל-משה הניד יהוה תקצר עתה תראה היקרך דברי אם-לא:

(כג) וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲנִיד יְהוָה תִּקְצַר עֵתָהּ תִּרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרַי אִם־לֹא:

לו: "עתה תראה היקרך דברי" - שלא ישמעו לך. הלך משה לפיסן (זה קאי גם לרש"י לעיל). אמר להם: הניד ה' תקצר? (תהלים עח) "הן הפה-צור ויזוכו מים וגו' הגם-לחם יוכל-תת". אמרו: פשרה היא זו, אין בו כח למלאות שאלתנו. ונהו שנאמר: "ויצא משה וידבר אל-העם", כיון שלא שמעו לו: ויאסף שבעים איש וגו'.

כ"ט - עתה תראה היקרך דברי • רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: אי אפשר לעמד על הטפלי, מאחר שאינן מבקשים אלא עלילה לא מספיק להם, סופן לדון אחריד; אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה, יאמרו: דקה בקשנו. ואם אתה נותן להם דקה, יאמרו: גסה בקשנו, תיה ועוף בקשנו, דגים וחגבים בקשנו! אמר לו: אם-כן יאמרו שקצרה ידי. אמר לפניו: הרניי הולך ומפיסן. אמר

שפתי חכמים

אפילו הכי סבירא ליה דלא בכו הילודים במדבר: תורה כב (כב) ע הוי אומר 'צאן ובקר' קשה משמעו נא המורים, בלומר ואם על אותו דיבור נעש כל שפן בזה, ולמה 'בקר בכם' למה לי: תורה כא (כא) פ (נחלת יעקב) אבל הילודים במדבר לא בכו, שלא היו יכולים לומר 'בכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים, ואף על גב דקתיב ויבכו גם בני ישראל',

לא נפרע מזה, לפי וכו': תורה כג (כג) פ ה'טפלי' רצונו לומר ריב: צ רצונו לומר, לעשות פשרה באת, אפשר שלכך שלחך, שאין בו כו': תורה כד

כד ונפק משה ומליל לעמא ית פתגמא דיי
וכנש שבועין גברא מסבי עמא ואקם יתהון
סחור סחור למשכנא :

(כד) ויצא משה וידבר אליהם את דברי יהוה
ויאסף שבועים איש מזקני העם ועמד אתם סביבת
האהל:

כה ואתגלי יי בענא ומליל עמה ורבי מן
רוחא די עלוהי ויהב על שבועין גברא
סביא ויהוה פד שרת עליהון ורוחא דנבואה
ומתנבאין ולא פסקין :

(כה) וירד יהוה בענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח
אשר עליו ויתן על שבועים איש הזקנים ויהי כגוף
עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו:

כז"י - ולא יספו • לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפרש ב'ספרי'. ואונקלוס תרגם: "ולא פסקין",
שלא פסקה נבואה מהם.

כו ואשתארו תרין גברין במשריתא שום חד
אלדד ושום תננא מידד ושרת עליהון
רוחא דנבואה ואנון בכתבינא ולא נפקו
למשכנא ואתנבאו במשריתא :

(כו) וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד
ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתחים
ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה:

אחד. מה עשה? נטל שבועים ושתיים פתקין וכתב
על שבועים "זקן", ועל שניסם חלק. וברר מכל שבט
ושבט ששה, והיו שבועים ושתיים. אמר להם: טלו
פתקיכם מתוך קלפי. מי שעלה בידו "זקן" נחמד,
ומי שעלה בידו חלק, אמר לו: המקום לא חפץ
בך.

כז"י - וישארו שני אנשים • מאותן שנבחרו.
אמרו: אין אנו כדאין לגדלה זו. והמה בפתחים •
במבררים שבהם לסנהדרין. ונכתבו כלם נקובים
בשמות ועל ידי גורל; לפי שהחשבון עולה לשנים
עשר שבטים ששה ששה לכל שבט ושבט, חוץ
משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה.
אמר משה: אין שבט שומע לי לפחות משבטו זקן

כו ורהט עולמא וחוי למשה ואמר אלדד
ומידד מתנבאין במשריתא :

(כו) וירץ הנער ויגיד למשה ויאמר אלדד ומידד
מתנבאים במחנה:

כז"י - וירץ הנער • יש אומרים: גרשום בן משה הנה.

כח ואתב יהושע בר נון משמשנה דמשה
מעולמותה ואמר רבוני משה אסרנון :

(כח) ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר
אדני משה כללם:

לפית שהיו מתנבאים: משה מת, ויהושע מכניס את
ישראל לארץ.

כז"י - כללם • (סנהדרין ח) הטל עליהם צרכי צבור, והם ש'
כלים מאליהם. (ספרי) דבר אחר: תנם אל בית הקלא,

שפתי חכמים

בכורו של משה: תורה כח
(כח) ש רצונו לומר, הנבואה קלה
מאליה, לפי שאין שכינה שורה על
האדם מתוך אבילותו וטרחו. וכן מצינו
גבי יעקב ו'תחי רוח יעקב אביהם',
ופירש רש"י שרתה עליו שכינה:
ת והא דפירש רש"י לעיל בפרשת
בשלח גבי 'בחר לנו אנשים' כו',

יש לומר, אם בן אותו שבט שיעלה
בידו פתק של חמשה יהיה בזיון לכל
השבט פאלו לא בחר השם בכל
השבט, אבל עכשיו לא נתבזה רק
אותו הזקן. (ועי' בקצור מורה) מה שהקשה
שם עוד: תורה כו
(כו) ר מדכתיב 'הנער' משמע הידוע,
ואין ידוע יותר מגרשם שהוא בנו

(כו) ק הכי גרסינו: וכתב על שבועים
'זקן', ושנים מהו הניח חלק. רצונו
לומר, ואחר כך נתן בקלפי ובגללו יחד.
ואם תאמר, לא היה לו ליטול רק
שנים עשר ולכתוב על עשרה 'ששה
זקנים' ועל שנים 'חמשה זקנים', ומי
שיעלה בידו פתק של ששה וברור
מאותו שבט ששה וכו'. (גור אריה) ושמא

(כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

כט וַאֲמַר לֵה מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה מִקְנֵי לִי רַעֲיָנָא פּוֹן וַיהוֹן כָּל עֲמָא דִּי נְבִיאָן אַרִי יִתֵּן יְיָ יְת רִוּחָא דְנְבוּאָתָה עֲלֵיהוֹן:

כ"ט - המִקְנָא אֶתָּה לִי • הַמִּקְנָא אֶתָּה מִקְנָא? • לִי • כְּמוֹ "בְּשִׁבְלִי" • כָּל לְשׁוֹן "מִקְנָא" - אַדְם הַנּוֹתֵן לֵב

עַל הַדְּבָר, אוֹ לְנֶקֶם אוֹ לְעֹזֵר אֲנַפְרַמְנִי ט בְּלַעֲזָא, אוֹחֻז בְּעֵבִי הַמִּשָּׂא.

♦ שבת קודש י"ד סיון ♦

(ל) וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וּזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל:

ל וַאֲתַכְנֵשׁ מֹשֶׁה לְמִשְׁרֵתָא הוּא וְסָבִי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה • מִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • אֶל־הַמַּחֲנֶה • נִכְנְסוּ אִישׁ לְאֹהֶלוֹ • וַיֹּאסֶף • לְשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבַּיִת, כְּמוֹ (דְּבָרִים כב): "וַיֹּאסֶפְתוּ אֶל־תוֹךְ בֵּיתְךָ" • וְאָב לְכֻלָּם (תְּחִלִּים ט): "יִצְבֹּר וְלֹא־יָדַע מִי אֶסְפֶּם" • מִלְמַד, שְׁלֹא הֵבִיא עֲלֵיהֶם פְּרַעֲנוֹת עַד שְׁנִכְנְסוּ הַצַּדִּיקִים אִישׁ לְאֹהֶלוֹ (סְפָרִי) •

(לא) וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת יְהוָה וַיִּגַּז שְׁלוּיִם מִן־הַיָּם וַיִּמָּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כַּדָּרְךְ יוֹם כָּהֵן וַיִּכְרַדְךְ יוֹם כָּהֵן סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֲמַתֵּימַם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ:

לא וְרוּחָא נָטַל מִן קָדָם יְיָ וַאֲפָרַח שְׁלִיּוֹ מִן יָמָא וַיִּמָּשׁ עַל מִשְׁרֵתָא כְּמַהֲלֵךְ יוֹמָא לְכָא וּכְמַהֲלֵךְ יוֹמָא לְכָא סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁרֵתָא וּכְרוּם תְּרַתִּין אַמִּין עַל אַפֵּי אַרְעָא:

כ"ט - וַיִּגַּז • וַיִּפְרִיחַ, וְכֵן (תְּחִלִּים ז): "כִּי גַז חִישׁ" • וְכֵן (נחום א): "נִגְוָדוּ וַעֲבָרוּ" • וַיִּמָּשׁ • וַיִּפְשַׁט, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א ז): "וַהֲגִה נְטָשִׁים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ", (יחזקאל כט):

וַיִּנְטְשֵׁתִיךְ הַמַּדְבָּרָה • וּכְאֲמַתֵּימַם • פּוֹרְחוֹת בְּגִבְהַ עַד שֶׁהֵן כְּנָגֵד לְבוּר שֶׁל אָדָם, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה טוֹרַח בְּאַסִּיפְתָּן, לֹא לְהִגְבִּיחַ וְלֹא לְשַׁחוֹת (סְפָרִי) •

(לב) וַיִּקָּם הָעָם כָּל־הַיּוֹם תְּהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרָת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלִיּוֹ הַמַּמְעִיט אֶסֶף עֲשֶׂרָה חֲמֻרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁמוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

לב וְקָם עֲמָא כָּל יוֹמָא תְּהוּא וְכָל לַיְלָא וְכָל יוֹמָא דְבִתְרוּהֵי וּכְנִשׁוּ יְת שְׁלִיּוֹ דְאַעֲרַר כְּנִשׁ עֲשֶׂרָא דְגוֹרִין וּשְׁטְחוּ לְהוֹן מִשְׁטִיחִין סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁרֵתָא:

כ"ט - הַמַּמְעִיט • מִי שְׁאַסֶּף פְּחוֹת מִכָּלֶם, הַעֲצָלִים וְהַחֲגֻרִים, אֶסֶף עֲשֶׂרָה חֲמֻרִים • וַיִּשְׁטְחוּ • עָשׂוּ אוֹתָם מִשְׁטִיחִין מִשְׁטִיחִין.

(לג) הַבֶּשֶׂר עוֹדֵנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִכְרַת וְאָף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיִּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד:

לג בְּסָרָא עַד כְּעֵן בֵּין שְׁנֵיהוֹן עַד לֹא פִסַּק וַיִּגְזֵא דִּי תִקִּיף בְּעֲמָא וּקְטַל יְיָ בְּעֲמָא קְטוּל סָגִי לְחָדָא:

כ"ט - טָרֵם יִכְרַת • כְּתַרְגוּמוֹ: "עַד לֹא פִסַּק" • דְּבָר אַחֵר: אֵינוֹ מִסְפִּיק לְפַסְקוֹ בְּשַׁנְיֹו, עַד שְׁנִשְׁמְתוּ יוֹצְאָה.

שפתי חכמים

ב מפני שמשמעות 'ויאסף' וגו' מורה שהיה חוץ למחנה, הוצרך לפרש 'מפתח אהל מועד', שהוא מחנה שכינה, והוא חוץ מן המחנה שלו שהוא מחנה לויה: ג דקשה לרש"י, דבקרא משמע 'ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל' שהכל הולכים עמו למחנהו דהיינו מחנה 'בְּלָאִם' כָּלֶם מִן הָעוֹלָם, חַיִּיבִים הֵם כְּלוּהוּ, צָרִיךְ לוֹמַר הֵינּוּ לְפִירוּשׁ דְּבָר אַחֵר דְּהָכָא, שְׁפִירֵשׁ תָּנִם אֶל בֵּית הַכְּלָא וְכוּ', דְּהֵינּוּ כְּלוּהוּ, שְׁמַכְנִיסִין אוֹתוֹ לְכִיפָּה: תורה כט (כט) אוחז בעבי המשא ומראה את עצמו כאילו הוא לבדו ישא את המשא, כף נותן זה לב על הדבר לנקמה: תורה ל

לדַּוְקָא ית שְׁמָא דְאַתְרָא הוּא קְבִירי
דְּמִשְׁאַלי אַרְי תַּמָּן קְבִירי ית עֲמָא דְשְׂאִילוי:

(ד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבִירוֹת הַתְּאֹהוּ
כִּי־שֵׁם קְבִירוֹ אֶת־הָעַם הַמִּתְאֵוִים:

לה מקבירי דמשאלי נטלו עמא לחצרות
והוּוּ בחצרות:

(לה) מִקְבִירוֹת הַתְּאֹהוּ נִסְעוּ הָעַם חֲצֵרוֹת וַיְהִיו
בְּחֲצֵרוֹת: פ

א ומללת מרים ואהרן במשה על עסק
אתתא שפרתא די נסיב ארי אתתא שפרתא
דנסיב רחיק:

יב (א) וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁהַ עַל־אֲדוֹת הָאִשָּׁה
הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כֹּשִׁית לָקַח:

ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתפונה
לגנותו, כף נענשה, קל-וחמר למספר בגנותו של
חברו. האשה הכשית. (ס) מגיד, שהכל מודים
בפינה, כלשם שהכל מודים בשחרותו של כושי.
כשית. בגימטריא: יפת מראה. על-אדות האשה.
על אודות גרושיה. כי-אשה כשית לקח. מה
תלמוד-לומר? אלא יש לה אשה נאה בפינה ואינה
נאה במעשיה, במעשיה ולא בפינה, אבל זאת נאה
בכל. האשה הכשית. על שם נויה נקראת
"כושית", כצדק הקורא את בנו נאה: "כושי", כדי
שלא תשלט בו עין רעה. כי-אשה כשית לקח.
ועתה גרשה.

כ"ט - וַתְּדַבֵּר • (ספרי) אֵין "דבבור" בכל מקום אלא לשון
קשה. וכן הוא אומר (בראשית מב): "דבַר הָאִישׁ אֲרִנִּי
הָאֲרִץ אֲתֵנו קִשׁוֹת". ואין "אמירה" בכל מקום אלא
לשון תחנונים. וכן הוא אומר (בראשית יט): "וַיֹּאמֶר
אֶל־נָא אֲחֵי תִרְעוּ", (במדבר יב): "וַיֹּאמֶר שִׁמְעוֹנָא דְכַרְיִי".
כל "נא" לשון בקשה. וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן • (ספרי)
היא פתחה בדבור תחלה, לפיכך הקדימה הכתוב
תחלה. ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן
האשה? רבי נתן אומר: מרים היתה בצד צפורה
בשעה שגאמר למשה: "אלדד ומידד מתנבאים
במחנה", כיון ששמעה צפורה, אמרה: "אוי
לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו
פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני!". ומשם

בואמרו הלחוד ברם במשה מליל יי הלא
אף עמנא מליל ושמיע קדם יי:

(ב) וַיֹּאמְרוּ הֲרַק אֲדָם־בְּמִשְׁהַ דְּבַר יְהוָה הֲלֹא גַם־בָּנוּ
דְּבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה:

כ"ט - הֲרַק אָף • עמו לבדוד דבר ה'. הלא גם-בנו דבר. ולא פירשנו מדרך ארץ.

שפתי חכמים

לקח' הוא כמו שפירש' על אודות
האשה' וכו', כי אשה כושית לקח
ועתה גרשה: תורה ב
(ב) מ (פחלת יעקב) הוקשה לרש"י שני
מיעוטים 'רק' אף, דהנה ליה למימר
'הרק במשה דבר הלא גם בנו'. ועל זה
תירץ עמו לבדוד ולא עם אחרים כלל,
הן עם צדיקים כיוצא בו והן עם
צדיקים שפחותים ממדרגתו, הלא גם
בנו דבר' ואף על פי שאנו ממועטים
ממדרגת נבואת משה, ולכך צריך שני
מיעוטים למעט הדבור, וכיוצא בזה
מתרץ בספרי: תורה ג

על הדבר. ומתרגם, יש לה וכו': ב זהו
לפי פשוטו, והראשון הוא על פי
מדרש רבותינו ז"ל, ולכן לא כתב על
זה דבר אחר, כי זה הפירוש לא הוּכַר
בשום מקום: ל ואם תאמר, והא רש"י
פירש זה כבר לעיל על אודות האשה'
על אודות גירושיה. ויש לומר דשני
פירושים הם, הפירוש הראשון הוא
רבי נתן שהוא מפרש' על אודות
האשה' על אודות גירושיה, אם כן מה
תלמוד לומר כי אשה כושית לקח,
אלא יש לה כו'. אבל רש"י פירש
דפשוטו של קרא' כי אשה כושית

יב (א) ז כלומר, הא אין דרפן של
נשים צנועות להתרעם על בעליהן
בפני שכנותיהן על דבר התשמיש: ח
דאם לא כן, מה 'כושית' דקאמר, וכי
כושית היתה, והלא מדינית היתה,
אלא מה כושי משונה בעורו, אף זו
משונה בעורה ובפינה. (גור אריה) ומפני
שהוא קצת רחוק שידבר הכתוב על
דרך הידה, לכך אמר 'כושית'
בגימטריא יפת מראה: ט פירוש, על
אודות הפרשתה, שפירש בעלה
ממנה, ומקרא קצר הוא: י פירוש, הרי
כבר נאמר. ועוד, למה נאמר 'כי אשה'
וגו', משום דכל 'כי' נתינת טעם הוא

(א) **וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי** **ג וַיִּבְרָא מֹשֶׁה עֲנוּתָן לְחָדָא מִכָּל אַנְשָׁא דִּי**
עַל אִפִּי אַרְעָא:
הַאֲדָמָה: ם

כ"ט - עָנּוּ • שָׁפַל וְסִבְלָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"פ לקו"ש זי"ג עמ' 30-38 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלת הענוה דמשה רבנו

כְּמֹשֶׁה", לֹא שִׁיף לומר שְׁאָדָם אַחַר הָיָה מְגַלָּה כַּחוֹת אֱלוֹ יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה, כִּי נְבוּאָה לֹא שִׁיכַת לְעַבּוּדַת הָאָדָם, אֲלָא הִיא מַעֲלָה וּמְדַרְגָּה נְגִלְיַת הַנְּתַנֵּת מִלְּמַעֲלָה, וּמִפְּנֵי מַה הָיָה מֹשֶׁה עָנּוּ מְאֹד (שְׁפִירוּשׁוֹ הַכְּנַעַנִי) לְגַבֵּי כָּל הָאָדָם?
 וְיֵשׁ לומר שִׁישׁ ב' סוּגֵי עֲנוּהָ, וְיֵשׁ עֲנוּהָ עַל פִּי חֲשׁוֹבֹן וְטַעַם וְדַעַת (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל בְּמֹשֶׁה) וְיֵשׁ עֲנוּהָ עֲצָמִית שְׁלִמְעֵלָה מִחֲשַׁבּוֹנוֹת שְׁכִלִיִּים, עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא "בְּמִקּוֹם אֲדָלְתוּ שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁם אֲתָה מוֹצֵא עֲנוּתְנוֹתוֹ" - וְהָרִי עַל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לֹא שִׁיף לומר שְׁזָהִי עֲנוּהָ עַל פִּי חֲשׁוֹבֹן (חַס וְשְׁלוֹם), אֲלָא הִיא עֲנוּהָ עֲצָמִית, וְעֲנוּהָ זוֹ הִיְתָה לְמֹשֶׁה רַבְּנוּ, דְּנוֹסָף עַל זֶה שֶׁהָיָה לוֹ אֶת מַעֲלַת הָעֲנוּהָ עַל פִּי חֲשׁוֹבֹן, הָיָה לוֹ אֶף אֶת מַעֲלַת הָעֲנוּהָ בְּעַצְמָהּ, דְּגַם כִּאֲשֶׁר מִצַּד הַשְּׁכָל אֵין נִתְיַנֵּת מִקּוֹם כָּל־לְעֲנוּהָ - וּכְמוֹ בְּעֵינֵי הַנְּבוּאָה שָׁבוּ - מִכָּל־מִקּוֹם הָיָה בְּטַל לְגַבֵּי כָּל אָדָם, "עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הַאֲדָמָה: (במדבר ב', א)

וְלְכַאוּרָה אֵינוֹ מוֹבָן כָּל־ל: הָרִי מֹשֶׁה הוּא שְׁקִבֵּל תּוֹרָה מוֹסִינִי וְהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְמַדּוֹ תּוֹרָה אַרְבָּעִים יוֹם וְנִתְנָה לוֹ הַתּוֹרָה בְּמִתְנָהּ, וְלִפְנֵי־זֶה הוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וּבְכָל עַת שְׁרָצָה דְּבַר עִם הַשְּׁכִינָה, וְעוֹד מַעֲלוֹת רַבּוֹת, וְאֵיךְ שִׁיף שֶׁהָיָה עָנּוּ מִכָּל הָאָדָם?
 וּמִבְּאֵר בְּזֶה דְּעַם הַיּוֹת שְׁמוֹשָׁה הַכִּיר בְּמַעֲלָתוֹ וְיָדַע שֶׁהוּא גְבוּהָ בְּמַעֲלָה מִכָּל אָדָם, מִכָּל־מִקּוֹם הָיָה עָנּוּ, מִפְּנֵי שִׁדְעָ שְׁכָל מַעֲלוֹתָיו נִתְּנוּ לוֹ מִלְּמַעֲלָה, וְחֻשָּׁב שֶׁאֵם הַכַּחוֹת הָאֱלוֹ הָיוּ אֲצֵל יְהוּדֵי אַחֵר, הָיָה גַם־כֵּן בְּמַעֲלָה וּמְדַרְגָּה זוֹ, וְיָכוֹל לְהִיּוֹת שֶׁהָיָה מְגַלָּה אֶת הַכַּחוֹת יוֹתֵר, וּמִפְּנֵי זֶה הָיָה עָנּוּ בְּפִנֵּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

אֵף עֲדִין צָרִיךְ בְּאוּר: הַנִּיחָא לְגַבֵּי כַּחוֹת הַנְּפִשׁ, אֵף לְגַבֵּי מַעֲלָתוֹ הָעֲקָרִית שֶׁל מֹשֶׁה לְגַבֵּי כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שֶׁהִיא הַנְּבוּאָה שֶׁ"לֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל

ד וְאָמַר יִי בְּתַפְףָּ לְמֹשֶׁה וְיִלְאַהֲרֵן וְלְמִרְיָם
 פּוֹקוּ תְּלַתִּיכוֹן לְמִשְׁפַּחַתְּכוֹן וְזִמְנָא וּנְפַקּוּ
 תְּלַתִּיהוֹן:

(ד) **וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתַאֵם אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־**
מִרְיָם צְאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתֶּם:

שְׁכִינָה תְּדִיר וְאֵין עַת קְבוּעָה לְדַבּוּר. צְאוּ
 שְׁלֹשְׁתְּכֶם • מְגִיד, שְׁשִׁלְשֵׁתָן נִקְרְאוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, מַה
 שְׁאִי־אֶפְשָׁר לָפֶה לומר וְלֵאמֹר לְשִׁמְעָה.

כ"ט - פְּתַאֵם • נְגִלָה עֲלֵיהֶם פְּתַאֵם וְהֵם טְמֵאִים בְּדֶרֶךְ
 אֶרְצָא, וְהָיוּ צוֹעֲקִים: מִיָּם, מִיָּם, לְהוֹדִיעַם שִׁיפָה
 עֲשֵׂה מֹשֶׁה שְׁפִירֵשׁ מִן הָאֲשֶׁה, מֵאַחַר שֶׁנְּגִלְיַת עֲלֵיו

ה וְאַתְגַּלִּי יִי בְּעַמּוּדָא דְעֲנַנָּא וְקָם בְּתַרְע
 מִשְׁפַּחַתְּכוֹן וְקִרְא אַהֲרֹן וּמִרְיָם וּנְפַקּוּ תְּרִוּיְהוֹן:

(ה) **וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא**
אַהֲרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם:

טו: "ה' איש מלחמה". וַיּוֹצֵא לְשִׁלּוּם בְּאוּכְלוֹסִין,
 שְׁנַאָמַר (תהילים סח): "רַכֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנַאָן".
 וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם • שִׁיְהִיו נִמְשַׁכִּין וַיּוֹצֵאֵין מִן
 הַחֲצַר לְקִרְאֵת הַדַּבּוּר. וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם • וּמִפְּנֵי מַה

כ"ט - בְּעַמּוּד עָנָן • יֵצֵא יְחִידִיעַ, שְׁלֹא כְּמִדַּת
 בְּשֵׁר־וָדָם: מְלָךְ בְּשֵׁר־וָדָם כְּשִׁיּוֹצֵא לְמִלְחָמָה, יוֹצֵא
 בְּאוּכְלוֹסִין. וְכְשִׁיּוֹצֵא לְשִׁלּוּם יוֹצֵא בְּמַעֲטִים. וּמִדַּת
 הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יוֹצֵא לְמִלְחָמָה יְחִידִיעַ, שְׁנַאָמַר (שמות)

שפתי חכמים

דְּכַתִּיב 'וַיֵּרֶד ה' בְּעָנָן' שֶׁהוּא תַּחֲלַת
 הַגְּלוּת הַשְּׁכִינָה אֲלֵיו בְּכַפֵּר יֵשׁ לומר
 שְׁבָא לְהוֹדִיעַ הַגְּלוּת הַשְּׁכִינָה אֲלֵיו
 וְלֹא לְלַמֵּד שֶׁיֵּרֶד יְחִידִיעַ עִם עַמּוּד עָנָן
 כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ הַכָּא: תוֹרָה וְ

(ד) נ דָּאָם לֹא כֵן, מֵאִי נְפַקָּא מִיְבִיָּה
 דְּכַתִּיב 'פְּתַאֵם'. רָאִים: ם מִדְּכַתִּיב
 הָכָא 'פְּתַאֵם' וּבְנִזְיָר גַּם כֵּן פְּתִיב 'פְּתַע'
 פְּתַאֵם', מַה וְנִזְיָר צָרִיךְ הַבָּאָה בְּמִים,
 אֵף טְבוּל יוֹם כֵּן. וְקַל לְהַבִּין: תוֹרָה ה

ה' אֵישׁ מִלְחָמָה" וַיּוֹצֵא לְשִׁלּוּם בְּאוּכְלוֹסִין, שְׁנַאָמַר (תהילים סח): "רַכֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנַאָן". וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמִרְיָם • שִׁיְהִיו נִמְשַׁכִּין וַיּוֹצֵאֵין מִן הַחֲצַר לְקִרְאֵת הַדַּבּוּר. וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם • וּמִפְּנֵי מַה

ובפניו, נאמר (שם): "כי אתה ראיני צדיק לפני". דבר אחר: שלא ישמע בגזיפתו של אהרן.

משכן והפרידן ממש? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכלו שלא בפניו. וכן מצוינו בנח: שלא בפניו, נאמר (בראשית ח): "איש צדיק תמים".

ונאמר שמעו כען פתגמי אם יהוה לכוון נביאיו אנה יי בחזון אנה מתגלי יהוה בחלמין אנה ממלל עמהו:

(ו) ויאמר שמעו נא דברי אלהים וביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדרבבו:

במראה אליו אתודע. שכנינת שמי אין נגלית עליו. באספקלריא המאירה אלא בחלום ותזיון.

כ"י שמעו נא דברי. אין "נא" אלא לשון בקשה. אלהים וביאכם. אם יהיו לכם נביאים. ה'

ז לא כן עבדי משה בכל ביתי מהימן הוא:

(ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא:

ח ממלל עם ממלל מללנא עמה בחזו ולא בחזון ודמות יקרא דיי מסתפל ומא דין לא בחלתון למללא בעבדי במשה:

(ח) פה אלהים אדרבבו ומראה ולא בחידת ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:

שנאמר ליהוקאל (יחזקאל יז): "חוד חדה וגו'". יכול מראה שכניה? תלמוד לומר (שמות א): "לא תוכל לראת את פניו". ותמנת ה' יביט. זה מראה אחרים, כענין שנאמר (שם) "וראית את אחרי". בעבדי במשה. אינו אומר "בעבדי משה", אלא "בעבדי במשה". בעבדי, אף על פי שאינו משה. במשה, אפלו אינו עבדי, כדאי הייתם לרא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי, ועבד מלך - מלך, היה לכם לומר: אין המלך אוהבו חנם (ספרי תנחומא). ואם תאמרו: איני מכיר במעשיוש - זו קשה מן הראשונה.

כ"י פה אלהים. אמרתי לו (הכרח לפרש כן, דאלו כפשוטו ש"פה אל פה" הזכר לשבת, אם כן היה אז "פה אלהים" ממש כפשוטו. וזה אי אפשר, דהא כתיב בסוף נשא: "מדבר אליו", ועין שם ברש"י, אלא "פה אלהים" פרושו: אמרתי לו לפרש כו'. ו"פה אלהים" לאו דוקא אלא רצה לומר בהדיא, ודוק) לפרש מן האשה. והיכן אמרתי לו? בסיני (דברים ה): "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, ואתה פה עמד עמדי". ומראה ולא בחידת. ו"מראה" זה מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחדות, כענין

ט ותקוף גזא דיי בהון ואסתלק:

(ט) ויחראף יהוה במ וילך:

כ"י ויחראף ה' במ וילך. מאחר שהודיעם סרחונם, גזר עליהם נדוי, קל וחומר לבשר נדם, שלא יכעס על חברו עד שיודיענו סרחונו.

שפתי חכמים

בכבוד הקדוש ברוך הוא אינו יודע שהוא רוח גבוהה, לכן אמר זו קשה משל ראשונה. ולכך נכתב גם כן כאן ויהאיש משה עניו מאד, שאהרן ומרים אמרו שהוא גס רוח. ולא כמו שפירש הרא"ם, שדברשו בן מיתור הבי"ת של בעבדי, שהוא בי"ת השימוש, והקשה אם בן למה לא דרשו גם כן למ"ד השימוש ויתירה גבי לעבדך ליעקב וגם לאדוני לעשו, והביא שם גירסא אחרת כדי לתרץ קושיא זו. ולפי דרכנו אין צריך לשבש הספרים שלנו, וקל להבין: תורה ט

והסכים הקדוש ברוך הוא עמו, ואחד מהן שפירש מן האשה, משמע שלא צוה לו הקדוש ברוך הוא, עיין בתוספות (שם ויבמות דף פ"א): ש ואם תאמר, איך עלתה על דעתו של הקדוש ברוך הוא שיאמרו אהרן ומרים הכי. ויש לומר, לפי שהם אמרו 'הרק אף במשה דבר ה' הלא גם בנך דבר' ולא פירשנו מדרך ארץ, ולמה פירש מדרך ארץ, אלא משום גאות, שהוא גס רוח, וכך היו אומרים: והלא שכניה שורה עליו, וכתוב 'אשכון ואת דבא ושפל רוח', ומשה היה רוח גבוהה ולמה שורה שכניה עליו, אלא

(ו) פ כלומר, אף על פי שחרה במ אף ה' וילך, מכל מקום אין 'נא' אלא לשון בקשה ודבר עמהם בנחת, שאלו היו דבריו בכעס לא היו דבריו נשמעים, וללמוד קל וחומר לבשר נדם שיהיו דבריו בנחת: ז דבקרא משמע דנביאיהם יהיה ה', לך פירש אם יהיו לכם נביאים, ומלת ה' דבקה עם במראה אליו אתודע: ק באמרו 'שכנינת שמי' מורה שפירוש ה' הוא כאלו אמר 'אני ה'', דאם לא כן 'יתודע' מיבעי ליה: תורה ז (ח) ו ואם תאמר, והא אמרינו שבת דף שלשה דברים עשה משה מדעתו

י וְהֶעֱנַן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מְרִים מִצְרַעַת בְּשַׁלֵּג וַיִּפֹּן אֶהָרֶן אֶל־מְרִים וְהִנֵּה מִצְרַעַת:

י וְעֲנָנָא אֶסְתַּלַּק מֵעֲלֵי מִשְׁכַּנָּא וְהָא מְרִים חִוּרָא כְּתִלְגָּא וְאַתְפַּנִּי אֶהָרֶן לְזוֹת מְרִים וְהָא סְגִירַת:

כ"ט - וְהֶעֱנַן סָר • וְאַחֲרֵי־כֵן: וְהִנֵּה מְרִים מִצְרַעַת בְּשַׁלֵּג. מָשַׁל לְמִלָּךְ שֶׁאָמַר לְפָדְגוּג: יְרַד אֶת בְּנֵי, אָבֵל לֹא תִרְדְּנֻנוּ עַד שֶׁאֲלַף מֵאֲצִלְךָ, שֶׁרַחֲמֵי עָלֵינוּ.

יא וַיֹּאמֶר אֶהָרֶן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֶל־נָא תִשָּׁת עָלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ:

יא וְאָמַר אֶהָרֶן לְמֹשֶׁה כְּבִעֵנו רְבוּנֵי לֹא כְעֵנו תִּשְׁוֵי עֲלֵנָא חוּבָא דְאֵטְפִישְׁנָא וְדִי סְרַחְנָא:

כ"ט - נֹאֲלָנוּ • כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן אָוִיל.

יב אֶל־נָא תְהִי כַּמֶּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמוֹ וַיֵּאכֵל חֲצִי בִשְׂרוֹ:

יב לֹא כְעֵן תִּתְרַחֵק דָּא מִבִּינָא אַרִי אֶחְתָּנָא הִיא צֵלִי כְעֵן עַל בְּסָרָא מִיתָא הִדִּין דִּי בַּהּ וַיִּתְסִי:

כ"ט - אֶל־נָא תְהִי • אַחֲתַנּוּ זֹו. כַּמֶּת • שֶׁהִמְצִיעַ חָשׁוּב כַּמֶּת: מַה מֶת מִטְמֵא בְּבִיאָהּ, אִף מִצְרַע מִטְמֵא בְּבִיאָהּ. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמוֹ • "אֲמֵנו" הִיָּה לוֹ לומר, אֵלָא שְׁכַנָּה הַכְּתוּב. וְכֵן "חֲצִי בִשְׂרוֹ", "חֲצִי בִשְׂרֵנוּ" הִיָּה לוֹ לומר, אֵלָא שְׁכַנָּה הַכְּתוּב. מֵאַחַר שֶׁצִּיאָה מִרְחֹם אֲמֵנו, הִיא לָנוּ כְּאֵלוֹ נֶאֱכַל חֲצִי בִשְׂרֵנוּ, כְּעֵנִין שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לו'): "כִּי אֶחְיִינוּ בִשְׂרֵנוּ הוּא". וְלִפִּי מִשְׁמַעוֹ אִף הוּא נִרְאָה כֵּן; אִין רְאוּי

לֵאחַ לְהַנִּיחַ אֶת אַחֲוֹתָיו לְהִיּוֹת כַּמֶּת. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ • מֵאַחַר שֶׁצִּיאָה זֶה מִרְחֹם אֲמוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁיֵּשׁ כַּח בִּידוֹ לְעֹזֵר וְאִינוּ עוֹזְרוֹ, הִרִי נֶאֱכַל חֲצִי בִשְׂרוֹ - שֶׁאַחֲרֵי בִשְׂרוֹ הוּא. דְּכַר אַחַר: "אֶל־נָא תְהִי כַּמֶּת" - (ספרי) אִם אֵינָךְ רוֹפְאָה בַתְּפִלָּה, מִי מְסַגֵּיחָהּ וּמִי מְטַהְרָה? אִנִּי אִי אֶפְשֶׁר לְרְאוּתָהּ, שֶׁאֲנִי קְרוֹב וְאִין קְרוֹב רוֹאֶה אֶת הַנְּגָעִים, וְכֵהֵן אַחַר אִין בְּעוֹלָם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמוֹ".

יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ:

יג וַיְצַלֵּי מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִימְרָא אֶלְהָא כְּבִעֵנו אַסִּי כְעֵן יְתָה:

כ"ט - אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ • כָּא הַכְּתוּב לְלִמְדָךְ דִּרְךָ אַרְיָן, שֶׁהַשּׂוֹאֵל דְּכַר מִחֲבָרוֹ צְרִיף לומר שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה דְּכָרֵי תַחֲנוּנִים, וְאַחֲרֵי־כֵן יִבְקֹשׁ שְׁאֵלוֹתָיו. לֵאמֹר • מַה תִּלְמוּד־לומר? אָמַר־לוֹ: הִשְׁיִבֵנִי אִם אַתָּה מְרַפָּא אוֹתָהּ אִם לֹאוּ? עַד שֶׁהִשְׁיִבוֹ: "וְאָבִיָּה זֶרַק זֶרַק וְגו'". רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמַר: בְּאַרְבַּעַה מְקוֹמוֹת בִּקְשׁ מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִשְׁיִבוֹ אִם יַעֲשֶׂה שְׁאֵלוֹתָיו אִם לֹאוּ. כִּי־צִיאָ בּוֹ (שְׁמוֹת ט: "וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה לִּפְנֵי ה' לֵאמֹר וְגו'") (ספרי), מַה תִּלְמוּד־לומר לֵאמֹר? הִשְׁיִבֵנִי אִם גּוֹאֲלִים אַתָּה אִם

לֹאוּ. עַד שֶׁהִשְׁיִבוֹ: עַתָּה תִרְאֶה וְגו'. כִּי־צִיאָ בּוֹ (בְּמִדְבָר טז: "וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה אֵל ה' לֵאמֹר יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרְוֹחַת לְכָל־בְּשָׂר", הִשְׁיִבוֹ: "קַח לָךְ". כִּי־צִיאָ בּוֹ (דְּבָרִים א: "וְאַתְחַנֵּן אֵל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר", הִשְׁיִבוֹ: "רַב־לָךְ". רַפָּא נָא לָהּ • מִפְּנֵי מַה לֹא הֶאָרִיף מֹשֶׁה בַתְּפִלָּה? שֶׁלֹּא יְהִי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: אַחֲוֹתָיו עוֹמְדֹת בְּצַרָּה וְהוּא עוֹמֵד וּמְרַבֵּה בַתְּפִלָּה! (דְּכַר אַחַר: שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: בְּשִׁבִיל אַחֲוֹתָיו הוּא מֵאָרִיף בַתְּפִלָּה, אָבֵל בְּשִׁבִילָנוּ אִינוּ מֵאָרִיף בַתְּפִלָּה).

שפתי חכמים

(יב) ת דְּכָתִיב 'כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֵהָל יִטְמָא' וּבְמִצְוֶה כְּתִיב 'וְהָבֵא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הַסֵּגִיר אוֹתוֹ יִטְמָא: א פִּירוּשׁ אֶפִּילוֹ מִשְׁמַעוֹת הַקָּרָא נוֹכַח לְפָרֵשׁ אוֹתוֹ מִבְּלַתִּי שֶׁנִּצְטַרְף לומר שְׁכִנָּה הַכְּתוּב וְכַתֵּב 'אֲמוֹ' בְּמִקוֹם 'אֲמֵנוּ' וּבְשֶׁרֶף בְּמִקוֹם

'בְּשִׂרְנוּ', בְּשֵׁנָא מֵרְדִיבֵיהֶם אִינָם בְּשִׁבִיל אַחֲוֹתָם אֵלָא שְׁפָל אַח סָתָם אִין רְאוּי לְהַנִּיחַ אַחֲוֹתוֹ לְהִיּוֹת כַּמֶּת וְכו': ב וּפִירוּשׁ 'אֵל תְּהִי כַּמֶּת' שֶׁאִין לוֹ תַקְוָה, שֶׁמֵּאַחַר שֶׁבִשְׂרָה שְׁהוּא אַחַד עִם בְּשִׂרְנוּ נֶאֱכַל וְאִין תְּרוּפָה

לְמַכְתָּהּ: תוֹרָה יג
(יג) א דְּמִלַּת 'לֵאמֹר' קָרָא יְתִירָה הוּא, דְּהוּא לִיָּה לְמִימְרָא וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֵל ה' אֵל נָא רַפָּא נָא וְגו', אֵלָא שֶׁאָמַר לוֹ 'הִשְׁיִבֵנִי', דּוּמְקָא דִּי־וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה וְגו': תוֹרָה יד

יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתָא מְנַחֵם נְזִיף
בַּהּ הֲלֹא תִּתְפַלֵּם שְׂבַעַת יוֹמֵי תִּסְתַּגֵּר
שְׂבַעַת יוֹמֵי מִבְּרֵא לְמִשְׁרִיתָא וַיִּבְחַר בֶּן
תִּתְכַנְּסָה:

שְׂבַעַת יָמִים. וְאַחַר תִּתְכַנְּסָה. אֹמֵר אֲנִי: כָּל
הַ"אֲסִיפּוֹת" הָאֲמִירוֹת בְּמִצְרַעִים עַל שֵׁם שֶׁהוּא
מְשַׁלַּח מַחֲוֵץ לְמַחְנָה, וּכְשֶׁהוּא נִרְפָּא - נִתְכַנְּסָה אֶל
הַמַּחְנָה, כְּתוּב בּוֹ אֲסִיפָה לְשׁוֹן הַכְּנָסָה.

כִּי"ו וְאֲבִיָּה יִרְק בְּפָנֶיהָ • וְאִם אֲבִיָּה הִרְאָה לָהּ
פְּנֵיהֶי זֹעֲפוֹת, הֲלֹא תִּתְפַלֵּם שְׂבַעַת יָמִים, (ב"ק כ"ח)
קִלְ-וַחֲמֵר לְשִׁכְנָה אֲרַבְעָה עֶשְׂרֵה יוֹם; אֲלֵא דִּי לְבָא
מִן הַדִּין לְהִיּוֹת בְּנִדּוֹן, לְפִיכָּךְ אִף בְּנִזְיַפְתִּי תִּסְגֵּר

וְהַתְּסַגֵּר מִרְיָם מַחֲוֵץ לְמַחְנָה שְׂבַעַת יָמִים וְהָעֵם
לֹא נִסַּע עַד-הָאֶסְפָּה מִרְיָם:

כְּשֶׁהִשְׁלַף לִיאֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ט): "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ
מִרְחַק וְגו'."

כִּי"ז וְהָעֵם לֹא נִסַּע • (סוטה ט) זֶה הַכְּבוֹד חֵלֶק לָהּ
הַמְּקוֹם בְּשִׁבְלִי שְׁעָה אַחֲתִי שְׁנִתְעַכְכָּה לְמֹשֶׁה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 139)

שְׂמִי"ם", הֲרִי כְּתַב הַמַּהֲרֵשׁ"א: מִכָּל-מְקוֹם פְּשִׁיטָא דְבִידָן
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַטוֹת לֵב בְּנֵי אָדָם לְטוֹבָה. וְהַבְחִי כְּתַב,
שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת זֶה בָּאָה מִדְּרָגָה שְׁנַעֲלִית יוֹתֵר מִ"יְדֵי שְׂמִי"ם"
(ראו לקוטי תורה במדבר טו, א).

זֶה הַכְּבוֹד חֵלֶק לָהּ הַמְּקוֹם (רש"י יב, טו)
בְּכַתוּב נֶאֱמַר "וְהָעֵם לֹא נִסַּע", אִף רִש"י מְדַיֵּק "הַמְּקוֹם".
רְמַז יֵשׁ כָּאן, שְׂרַצוֹנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְכַבֵּד אֶת מִרְיָם בָּא
מִהַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעְלָה. וְאִף ש"ה כֵּל בִּידֵי שְׂמִי"ם חוּץ מִיְרֵאת

וְאַחַר נִסְעוּ הָעַם מִחֲצָרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר פֶּאֶרְזָן:
כְּמִדְבָּרָא דְפֶאֶרְזָן: פ פ פ

חסלת פרשת בהעלותך קל"ו פסוקים, מהללא"ל סימן.

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

שפתי חכמים

שְׁעוֹת, וּלְשִׁבְעָה יָמִים וְלִילוֹת מֵאָה
שְׂשִׁים וּשְׂמוֹנֶה שְׁעוֹת, תִּחְלַקְלַקְמ
לְשִׁלִּישִׁים, יִהְיוּ יִתְרִים עַל חֲמִשׁ
מֵאוֹת דְּהֵינּוּ עַל הַשְּׂבַעָה יָמִים, מִכָּל
מְקוֹם בֵּינָן דְּלֹא יוֹם שְׁלָם הוּא אֲלֵא
שְׁעָה אַחַת וּשְׁלִישׁ שֶׁל שְׁעָה אֵין בְּכָךְ
כְּלוּם. וְאַפְשָׁר עוֹד, בְּשִׁכְר שְׁהִלְכָה
לְקִרְוֵא לְאִמּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הוֹסִיפוּ לָהּ
אֲרַבְעָה שְׁלִישִׁים. וְהָא דְנִקְט רִש"י
'שְׁעָה אַחַת', לֹא דוֹקָא שְׁעָה שְׁלֵמָה
שֶׁהוּא אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת
שְׂבִיּוּם, אֲלֵא כְּלוּמַר עַת אַחַת, דְּהֵינּוּ
שְׁלִישׁ שְׁעָה. וְקַל לְהִבִּין: תורה טו

מִינָה שְׂשִׁשׁ לוֹ חֲצִיֹּו שֶׁל וָלָד. וְעוֹד יֵשׁ
לוֹמֵר, לְפִי שֶׁהַמְצוּרָע בְּשִׁמוּסְגָר שְׂבַעָה
יָמִים, אִם לֹא פְּשָׁה וְעַמּוֹד בְּעֵינָיו
מִסְגִּירוֹ עוֹד שְׂבַעָה יָמִים, וְאִם פְּשָׁה
טְמֵא מוּחֲלָט הוּא, לְכָךְ נִקְט אֲרַבְעָה
עֶשְׂרֵי יָמִים שֶׁהוּא טְמֵא מוּחֲלָט, כְּלוּמַר
הֲרִי הִיא רְאוּיָה שְׁתִּתְּהִי מְצוּרָע
עוֹלָמִית: תורה טו
(טו) וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ, מִשׁוּם דְּמִדָּה טוֹבָה
מִרוּבָה מִמִּדַּת פּוֹרְעֻנִיּוֹת אַחַת לְחֲמִשׁ
מֵאוֹת, הֲכִי נִמִּי הִיא הַמִּתְיָנָה לְמֹשֶׁה
שְׁלִישׁ שֶׁל שְׁעָה, וְנִשְׁתַּלֵּם לָהּ חֲמִשׁ
מֵאוֹת שְׁלִישִׁוֹת שְׁעוֹת, דְּהֵינּוּ שְׂבַעָה
יָמִים, דִּיּוּם וְלִילָה עַמּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע

(יד) ד' הוסיף מלת 'ואם' כאלו אמר
'ואם אביה' וכו', מפני שלא מצינו
שירק אביה בפניה מעולם ולא הנזיפה
בשום זמן, אלא רצונו לומר אלו אביה
ירק בו'. ואמר 'הראה לה פנים
זועפות', להורות שאין 'ירק ירק'
כמשמעו, רק נזיפה המתחייבת מן
הזריקה: ה' ואם תאמר, והא קל וחומר
הוא אפילו כמה וכמה ימים, ולמה נקט
דוקא ארבעה עשר יום. ויש לומר, לפי
שאמרו וברונם לברכה (ע"ה לא) שלשה
שותפין באדם, הקדוש ברוך הוא
ואביו ואמו, דאב ואם כל אחד נותן
חמשה דברים לילד, והקדוש ברוך
הוא לבדו נותן עשרה דברים, שמע

דְּבַרְךָ: ג ז גִּמְלָל עַל-עַבְדְּךָ אַחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבַרְךָ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל-תַּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל-מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל-עֵת:
 כא גְּעַרְתָּ זָדִים אַרְוִירִים הַשְּׂגִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גִּל
 מַעְלֵי חַרְפָּה וְבוֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים פִּי נִדְּפְרוּ עֲבָדֶיךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם-
 עֲדִיתִךָ שִׁעֲשֵׂי אֲנִשִּׁי עֲצִיתִי: ד כה דְּבַקָּה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲזִינִי כְּדְבַרְךָ: כו דְּרַכֵּי סִפְרֹתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ-פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִימִנִי
 כְּדְבַרְךָ: כט דֶּרֶךְ-שֹׁקֵר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ-אֲמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שׁוֹיִתִּי: לא דְּבַקְתִּי
 בַּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל-תִּבְיָשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ-מִצּוֹתֶיךָ
 אַרְוֶן פִּי תִרְחִיב לִפְּיִי: ה לג הוֹרַנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרִנָּה עֵקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל-לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתֵיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי-יָבוּ חֲפִצְתִּי: לו הִטִּלְפִּי אֶל-עֲדוֹתֶיךָ וְאַל
 אֶל-בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדַרְכְּךָ
 חֲנִינִי: לח הִקֵּם לְעַבְדְּךָ אֲמֵרְתֶךָ אֲשֶׁר לִירְאֶתְךָ:
 לט העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי פִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לְפַקְדֶיךָ בְּצַדִּיקְתֶךָ חֲנִינִי:
 ו מא וּיְבֹאֵנִי חֲסִדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתֶךָ כְּאֲמֵרְתֶךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָבָר כִּי-בִטַחְתִּי בְּדְבַרְךָ: מג וְאַל-
 תִּצַּל מִפִּי דְבַר-אֱמֶת עַד-מָאֵד פִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלֵּךְ בְּרַחֲבָה פִּי פַקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מו וְאַדְבַּרְהָ בַּעֲדֵתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשֶׁא-
 כִּפִּי אֶל-מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַר-דְּבַר לְעַבְדְּךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ זאת
 נִחַמְתִּי בַעֲנִי פִּי אֲמֵרְתֶךָ חִיתִנִּי: נא זָדִים הִלִּיצִנִי
 עַד-מָאֵד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם | יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג וְלַעֲפָה אֲחֻזְתִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹדֵלִי חֲקִיךָ
 בְּבֵית מְנוּרֵי: נה זְכַרְתִּי כִּלְיָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: נו זאת הִיתָה-לִּי כִּי פַקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֲמַרְתִּי לְשֹׁמֵר דְּבַרְךָ:
 נח חֲלִיתִי פִּגְיָךְ בְּכָל-לֵב חֲנִנִי כְּאֲמַרְתֶךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל-עֲדוֹתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רִשְׁעִים עֲוֹנֵי תּוֹרַתְךָ לֹא שִׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת-לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לְךָ עַל מִשְׁפָּטִי
 צְדִיקְךָ: סג חָבַר אָנִי לְכָל-אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי
 פְּקוּדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם-עַבְדְּךָ יְהוָה
 כְּדְבַרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי פִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֵאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֲעֵנָה אָנִי שִׁגְגָה וְעִתָּה אֲמַרְתֶךָ
 שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב-אֵתָהּ וּמְטִיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 טט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר זָדִים אָנִי בְּכָל-לֵב | א אָצַר
 פְּקוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ פַּחֲלָב לִפְּנֵי תּוֹרַתְךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב-לִי כִּי-עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמַד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב-לִי תּוֹרַת-פִּיךָ מֵאֲלֹפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדִיךָ עֲשׂוּנִי וַיְכַוְּנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמַדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאוּךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׂמְחוּ פִּי לְדְבַרְךָ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי-צַדִּיק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֲמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֲמַרְתֶךָ
 לְעַבְדְּךָ: עז יִבְאֹנֵי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי-תּוֹרַתְךָ
 שִׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׂוּ זָדִים כִּי-שֹׁקֵר עוֹתוֹנֵי אָנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפַקְדוֹתֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדוֹתֶיךָ: פ יְהוֹי לִפְּנֵי תַמִּים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא פִלְתָּה לְתִשְׁוַעְתֶךָ נִפְשִׁי לְדְבַרְךָ
 יחֲלֹתִי: כב פָּלוּ עֵינֵי לְאֲמַרְתֶךָ לֵאמֹר מִתִּי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי-הִיִּיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שִׁכַחְתִּי: כד כִּפְתָה יְמֵי-עַבְדְּךָ מִתִּי תַעֲשֵׂה כְּדַפְּנִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוּלִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כְּלִי-מִצּוֹתֶיךָ אֲמוּנָה שֹׁקֵר וְדַפְּנֵי
 עֲוֹנֵי: כז כִּמְעַט כְּלֹנֵי בָאָרֶץ וְאַנִּי לֹא-עֲזַבְתִּי

פִּקְדוֹתַי: פח כַּחֲסֹדֶךָ חִינֵי וְאֲשַׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אַמּוֹנֶתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעַמֹּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לֹאֵלֹהֵי תוֹרַתְךָ
 שֶׁעָשִׂי אִזְּ אֲבֹדְתִי בְּעֵינָי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁפַּח
 פִּקְדוֹתֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִּקְדוֹתֶיךָ דָּרָשְׁתִּי: צה לִי כָנוּ רַשָׁעִים לְאַפְדְּנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכַל־תַּכְלֶה רְאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצֹּתְךָ מָאֹד: צז מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הַיּוֹם שִׁיחֵתִי: צח מֵאִיבֵי תַחֲפֹמֵי מִצֹּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחֵה לִי: ק מוֹצְגִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פִּקְדוֹתֶיךָ
 נִצְרַתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּל־אֲתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשַׁמֵּר דְּבָרְךָ: קב מִמּוֹשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אֲתֶה
 הוֹרֵתִנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוּ לַחֲכִי אֲמַרְתְּךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפִּקְדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פְּנֵי שְׁנֹאתֵי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתְיַבְתִּי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטֵי צְדָקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יִהְיֶה חִינֵי כַּדְּבָרְךָ: קח גִּדְבוֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נִפְשִׁי
 כִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רַשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפִּקְדוֹתֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לְבִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֵקֶב: ס קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגִּנֵּי אֲתֶה לְדְבָרְךָ
 יַחֲלֵתִי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מִרָעִים וְאַצְרֶה מִצֹּת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתְּךָ וְאַחִיהַּ וְאַל־תִּבְיַשְׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשַׁעַה וְאוֹשַׁעַה בַּחֲקִיךָ
 תָּמִיד: קיח סְלִית פְּלִי־שׁוֹגִים מִחֲקִיךָ כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשֶּׁבֶת כָּל־רַשְׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפִּחְדֶּךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמּוֹשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצָדֵק
 כָּל־תְּנִיחֵנִי לַעֲשׂוֹתִי: קכב עֲרַב עֲבָדֶךָ לְטוֹב אֱל־
 יַעֲשִׂקֵנִי וְדִים: קכג עֵינֵי כָלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְת
 צְדָקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדֶךָ כַּחֲסֹדֶךָ וְחַקִּיךָ

לְמַדְנִי: קכה עֲבָדֶךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יִהְיֶה הַפְּרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פְּנֵי
 אֶהְבֵּתִי מִצֹּתֶיךָ מִזֶּהָב וּמַפָּז: קכח עַל־פְּנֵי |
 כָּל־פִּקְדוֹתֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט פְּלִאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פְּנֵי נִצְרַתֶם נִפְשִׁי:
 קל פִּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאֵר מִבֵּין פְּתִיִים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֹּתֶיךָ יֶאֱבֹתִי: קלב פְּנֵה־אֵלַי וְחַנְּנֵי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבֵּי שִׁמְךָ: קלג פְּעַמֵי הַכֶּן כְּאֲמַרְתְּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוּן: קלד פְּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאֲשַׁמְרָה פִּקְדוֹתֶיךָ: קלה פְּנִיךָ הָאֵר כַּעֲבָדֶךָ וְלְמַדְנִי
 אֶת־חֲקִיךָ: קלו פְּלִגְי־מִים יִרְדוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צְדִיק אֲתֶה יְהוָה וְיִשָּׂר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֵת צָדֵק עֲדוֹתֶיךָ וְאַמּוֹנֶה מָאֹד:
 קלד צִמְתַּתֵּנִי קִנְיַתִּי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צְרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתְּךָ מָאֹד וְעֲבָדֶךָ אֶהְבֵּה:
 קמז צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבּוֹה פִּקְדוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמח צְדָקְתְּךָ צָדֵק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמט צֵרֶ
 וּמְצוֹק מִצְאוֹנֵי מִצֹּתֶיךָ שֶׁעָשִׂי: קנא צָדֵק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיהַּ: ק קכא קָרָאתִי
 בְּכָל־לַב עֲנֵנִי יְהוָה חֲקִיךָ אֲצַרֶה: קכו קָרָאתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאֲשַׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קכז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאוֹשַׁעַה לְדְבָרְךָ יַחֲלֵתִי: קכח קִדְמוּ עֵינֵי אֲשַׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ כְּאֲמַרְתְּךָ: קכט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֹדֶךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינֵי: קד קָרְבוּ רַדְפֵי וּפְהַ מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרוֹב אֲתֶה יְהוָה וְכָל־מִצֹּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קָדָם יַדְעָתִי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רֵאֵה־עֵינֵי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבֵי וּגְאֹלֵנִי לֹא־אֲמַרְתְּךָ חִינֵי:
 קנה רַחוּק מִרַשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיךָ לֹא דָרָשׁוּ:
 קנו רַחֲמֵיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינֵי: קנז רַבִּים
 רַדְפֵי וְצָרֵי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קנח רְאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוֹטְטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתְּךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנח רֵאֵה כִּי־פִּקְדוֹתֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסֹדֶךָ חִינֵי:
 קס רֵאֵה־בְּרַךְ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צְדָקָךָ:
 ש קסא שָׂרִים רַדְפוּנִי חַנּוּם וּמִדְּבָרְךָ פִּתַח לִבִּי:

קכב עֵשׂ אֲנֹכִי עַל־אֲמַרְתֶּךָ כְּמוֹצֵא שָׁלַל רֵב:
 קכג שֶׁקֶר שָׁנֵאתִי וְאֲתַעְבֶּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קכד שִׁבְעַת בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָה:
 קכה שְׁלוֹם רֵב לְאֹהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מְכַשׁוֹל:
 קכו שִׁבְרַתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קכז שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עַד־תִּיךָ וְאֹהֲבֵם מְאֹד:
 קכח שְׁמֵרַתִּי פְקוּדֶיךָ וְעַד־תִּיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶי נִגְדָה:
 ת קסט תִּקְרַב רַגְלֵי לִפְנֵיךָ יְהוָה כַּדְּבַרְךָ הַבִּינְנִי:
 קע תָּבוֹא תִּחַנַּנְתִּי לִפְנֵיךָ כְּאֲמַרְתֶּךָ הַצִּילְנִי:
 קעא תִּבְעֵנָה שׁוֹפְתֵי תְהַלֵּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקוּיךָ:
 קעב תַּעֲזֵן לִישׁוּנֵי אֲמַרְתֶּךָ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיךָ צְדָקָה:
 קעג תִּהְיֶיֶדְךָ לְעוֹרְנִי כִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרַתִּי:
 קעד תִּאֲבֹתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שַׁעֲשֻׁעֵי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרְנִי:
 קעו תַּעֲלֵתִי כַּעֲשֵׂה אֲבִיר פִּקֵּשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קכ.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מֵהִיתָן לִּי וּמֵה־יִסֹּף לִּי
 לִשׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי
 רַתְּמִים: ה אֹיְהִלִּי כִּי־נִגְרַתִּי מִשֶּׁדַּי שְׁכַנְתִּי
 עִם־אֹהֲלֵי קִדְרִי: ו רַבַּת שְׁכֵנֹה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
 לְמַלְחָמָה:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אייר, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

... התחיל לחשוב אודות נסיעה לכאן בכדי ללמוד בהאולם דתומכי תמימים ולהיות בתוככי החסידים:

הנה לדעתי אין כאן למהר בזה, וכדאי שימשיך בעבודתו בגן או בעבודה אחרת - פיזישע ארבעט - ובזמן הפנוי שלו יקבע עתים לתורה ללמוד בעצמו ולהשתדל ג"כ בהפצת התורה בהסביבה שלו, כי אין אתנו יודע עד מה, מה גדול יותר (הן מצד הענין גופא וכן בנוגע להעובד עצמו), אם להיות בסביבה של חסידים ולספוג לתוכו, או למלאות השליחות להפצת המעיינות חוצה, אף **שנדמה** שע"י נגרע חלק ידיעתו בתורה או בהנהגה בדרכי החסידות והחסידים, וגדול הספק עוד יותר על פי המבואר באגרת הקדש ס"ט אשר בדורותינו אלה עיקר העבודה היא בקו הצדקה.

מובן מאליו אשר ח"ו וח"ו להתיימש מהנסיעה לכאן, אבל לע"ע טוב ונכון שיקח חלק בהתפתחות הישיבה במקומו באופן המתאים לפי יכולתו וכחותיו, ויחזק את בריאותו כדבעי למהוי ע"י עבודתו בגן והדומה עד שיהי' בריא אולם.

מוסגי"פ השיחה מ"יג שבט אשר בה יראה מה שנדבר בעת ההתועדות אז, בנוגע להשתלמות שיש לכאו"א, שזה תלוי במעמדו ומצבו הוא דוקא, ולא תמיד יש ללמוד מאחד על חברו.

ברכה ופ"ש כל החבורה שלהם.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתני זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי היי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"א סיון פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	<p>יום ראשון - ח' סיון פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח</p>
<p>יום חמישי - י"ב סיון פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום שני - ט' סיון פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד</p>
<p>יום שישי - י"ג סיון מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום שלישי - י' סיון פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט</p>
<p>שבת קודש - י"ד סיון פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ח' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 152, ואף שלא הזכר שם... עד עמ' עז, כולא חד:

- 1 וְאֵף שְׁלֵא הִזְכֵּר שֵׁם "אֲבָן" בְּעֵשְׂרָה מְאֻמְרוֹת שְׁבִתוֹרָה, - לְפִי שְׂאִין פְּרָטִי הַנְּבְרָאִים - (לא הנבראים הכלליים כמו
- 2 כיצד, אפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של
- 3 "עשרה מאמרות" שבתורה? אַף-עַל-פִּי-כֵן נִמְשָׁךְ חֵיוֹת לְאֲבָן
- 4 - מ"עשרה מאמרות", עַל-יְדֵי צִרוּפִים וְחִלּוּפֵי אוֹתוֹת, -
- 5 אות אחת מחליפה את
- 6 השניה, לדוגמה: האות
- 7 אל"ף מתחלפת באות
- 8 ה"א, כי שתייהן הן ממוצא 1
- 9 אחד, וכדומה, 2
- 10 הַמְתַּלְגְּלוֹת בְּרַל"א 3
- 11 שְׁעָרִים פְּנִים וְאָחוֹר, - 4
- 12 המתגלגלות ומתחלפות 5
- 13 לפי מאתים שלושים 6
- 14 ואחד אופנים, באופן של 7
- 15 "פנים ואחור", כְּמוֹ 8
- 16 שְׁבִתוֹב בְּסֵפֶר יְצִירָה, 9
- 17 עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מְעֵשְׂרָה 10
- 18 מְאֻמְרוֹת וְנִמְשָׁךְ מֵהֶן 11
- 19 צִרוּף - האותיות המהוות 12
- 20 שֵׁם "אֲבָן", וְהוּא - 13
- 21 צירוף האותיות 14
- 22 המשתלשלות מ"עשרה 15
- 23 מאמרות" ומצטרפות 16
- 24 למלה "אבן", הֵן חֵיוֹתוֹ 17
- 25 שֵׁל הָאֲבָן. וְכֵן בְּכָל 18
- 26 הַנְּבְרָאִים שְׁעוֹלָם, 19
- 27 הַשְּׂמוֹת שֶׁנִּקְרָאִים בָּהֶם 20
- 28 - הנבראים, בְּלִשׁוֹן 21
- 29 הַתְּנַ"שׁ - לשון הקודש
- 30 היא הלשון שבה נברא

שער היחוד והאמונה

ואף שלא הזכר שם אבן
 בעשרה מאמרות שבתורה אעפ"כ נמשך חיות לאבן
 ע"י צירופים וחילופי אותיו/ המתגלגלות ברל"א שערים
 פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה
 מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של
 האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים
 בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו'
 ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י
 חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמוגיעות
 ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי
 הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן
 שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי'
 הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י
 שיוורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה
 ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות
 שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש
 ולהתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו
 בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה
 שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח
 וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא
 וקב"ה כולא חד:

- פַּח בָּהֶם - בנבראים
- הפרטיים, לקבל החיות,
- אֵלָא עַל-יְדֵי שְׂוֹרְד
- החיות ומשתלשל
- ממדרגה - שלה,
- לְמִדְרָגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה,
- וירידה זו נעשית על-ידי
- חלופים ותמורות
- האותיות, וְגִימְטְרִיאוֹת
- שֶׁהֵן חֲשׁוֹבֵן הָאוֹתוֹת, -
- החיות היא לא רק על-ידי
- חילוף אות אחת בשניה,
- אלא גם על-ידי חישוב
- חשבון האות, עַד שְׂוִיבֵל
- שתוכל החיות,
- לְהִתְצַמֵּץ וּלְהִתְלַבֵּשׁ
- וּלְהִתְהוּוֹת מִמֶּנּוּ -
- מהחיות, נִבְרָא פְּרָטִי.
- וְזֶה שְׂמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ
- לו - השם שקוראים
- לנברא, בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ,
- הוּא כְּלִי לְחֵיוֹת
- הַמְצַמֵּץ בְּאוֹתוֹת שֵׁם
- זֶה, שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל מְעֵשְׂרָה מְאֻמְרוֹת שְׁבִתוֹרָה, שֵׁישׁ בָּהֶם
- ב"עשרה מאמרות", בְּחַ וְחֵיוֹת לְבְרָא יֵשׁ מֵאֵין, וְלְהִתְהוּוֹתוֹ
- את ה"יש" הנברא, לְעוֹלָם, - מדוע יש בהם כח זה? - הרי
- זֶה מִפְּנֵי דְאוֹרֵיתָא וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא - התורה והקדוש
- ברוך-הוא בְּלָא חַד - הם כולם אחד. וכשם שיש בכוחו של
- הקב"ה לברוא יש מאין, כִּךָ יֵשׁ ל"עשרה מאמרות" שבתורה
- הכוח והחיות לברוא "יש" מ"אין".

- 31 העולם - והשמות בלשון הקודש של הדברים קשורים למהותם
- 32 - שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות-הסכמה בלבד, שבני
- 33 אדם החליטו לקרוא לדבר מסויים בשם מסויים - הרי השמות
- 34 בהם נקראים הנבראים בלשון הקודש - הֵן הֵן אוֹתוֹת
- 35 הדבור, הַמִּשְׁתַּלְשֵׁלוֹת מִמְדְרָגָה לְמִדְרָגָה מְעֵשְׂרָה מְאֻמְרוֹת
- 36 שְׁבִתוֹרָה, עַל-יְדֵי חִלּוּפִים וְתַמּוּרוֹת הָאוֹתוֹת בְּרַל"א
- 37 שְׁעָרִים, עַד שֶׁמִּיַּגִּיעוֹת וּמִתְלַבְּשׁוֹת פְּאוֹתוֹ נִבְרָא לְהִתְהוּוֹתוֹ.

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויסגערעכנט בפרטיות בס' הפרדס ש' הצירוף פ"ה" - מפורטים בפרוטרוט בספר הפרדס שער הצירוף פרק ה.

יום שני ט' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עז, פרק ב והנה מכאן... עד עמ' 154, הבריאה:

47 - הרי כיוון שלא יצר כאן מציאות חדשה, שהרי המציאות, 48 החומר של הכלי, היתה קיימת גם לפני עשיית הכלי; וגם 49 הצורה והתבנית של הכלי שיצר האומן מחתיכת הכסף, אין 50 בהם באמת משום חידוש בכסף, כי מציאות הכסף נבראה כך, 51 שהיא ניתנת לעיצוב בכל

52 מיני צורות ותבניות של 53 כלים - הרי שהאדם לא 54 חידש חידוש מהותי 55 במציאות הכסף, ולכן אין 56 הכלי, אחרי יצירתו, צריך 57 להזדקק לידי האדם שיצר 58 אותו - ואילו ה"מינים" 59 אינם רואים כיצד אי 60 אפשר להשוות יצירת כלי 61 - למעשה שמים וארץ, 62 שהוא יש מאין. - לפני 63 שנבראו השמים והארץ, 64 הם היו אין ואפס, הם לא 65 היו קיימים כלל, ועם 66 התהוותם הם נעשו 67 בבחינת "יש" דבר ממשי - 68 הרי שנתחדש כאן דבר 69 חדש שלא היה קיים 70 מקודם כלל. ומכיוון 71 שנוצרת כאן יצירה

72 מהותית חדשה - יסביר להלן - מן ההכרח, איפוא, שהכוח 73 שיצר חידוש זה יהווה תמיד את החידוש, שאם לא כן - יתבטל 74 הדבר ממציאותו. והוא - בהתהוותם של שמים וארץ "יש 75 מאין", פלא גדול יותר מקריעת ים סוף על-דרך המשל, - 76 שהיתה על-ידי שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל 77 הלילה - כלומר, הכוח שבקע את הים התלבש ברוח הקדים 78 ויבקעו המים, ונצבו כמו נד וכחומה, - שלא זו בלבד 79 שהמים לא המשיכו בזרימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה 80 בצורה. ואלו הפסיק ה' את הרוח כנגע - היו המים חוזרים 81 וננגרים כמורד בדרגם ומבעים, ולא קמו כחומה כלי ספק, 82 - כלומר, אין מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים 83 כחומה אחרי שהרוח היתה מפסיקה לנשוב עליהם בחוקה, אלא 84 בודאי היו המים חוזרים לטבעם וניגרים מלמעלה למטה. אף 85 שהטבע הנה במים גם כן נברא ומחדש יש מאין, - 86 שבמקום שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה - נעשה "יש", 87 נתהווה טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א - שטבע 88 זה במים, הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא 89 "יש מאין": לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם 90 נברא במים הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי 91 כשהרוח החזקה משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה 92 באופן שנוצר דבר חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש"

1 פרק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא 2 כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש. 3 שכן, אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך 4 הנברא ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממציאותו, כפי שהיה לפני 5 שנברא.

6 והנה, מפאן - ממה 7 שהוסבר עד עתה, שהכוח 8 האלקי שברא את הנברא 9 חייב להתקיים תמיד 10 בנברא, לבראו ולהחיותו 11 מחדש, תשובת המינים 12 - התשובה למינים, וגלוי 13 שרש מעותם, - של 14 המינים. הכוונה ב"מינים" 15 כאן, היא לא לאלה 16 שכופרים בחידוש העולם, 17 שהעולם נברא על-ידי 18 הבורא - בכך הם מודים, 19 אלא הכופרים בהשגחה 20 פרטית וקבאותות 21 ומופתית התורה, - הם 22 כופרים בכך שהקב"ה 23 משגיח בהשגחה "פרטית" 24 על כל נברא ויצור, 25 וכופרים גם באותות

26 ובמופתים הכתובים בתורה; מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות 27 שהם מודים שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני שפועים 28 בדימוינם הפזוב, - הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים 29 גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות 30 אחרת מכפי שהם חושבים, כפי שמוכן מההסבר הבא: שפדמין 31 - שהם משווים מעשה ה' "עשה שמים וארץ" למעשה אנוש 32 ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורף כלי - כשכלי יוצא 33 מתחת ידי האומן, שוב אין הכלי צריך לידי הצורף, כי - 34 שהרי, אף שידיו - של האומן, מסלקות הימנו - מהכלי, 35 והולך לו בשוק - הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש כאשר 36 יצא מידי הצורף, כך מדמין - משווים, הסכלים האלו 37 מעשה שמים וארץ. - שאחרי שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין 38 הם צריכים להזדקק יותר, חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם 39 כופרים בהשגחה פרטית ובאותות ובמופתים שבתורה המראים 40 שהקב"ה משגיח על הנבראים ולפעמים גם משנה, על-ידי נסים 41 ומופתים, את טבע הנבראים. אף מה מראות עיניהם, - את, 42 ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו, שהוא - 43 מעשה האנוש, יש מיש, - מדבר שכבר קיים יוצר האדם יצירה 44 נוספת, כפי המשל המובא להלן, על כלי הנוצר מחתיכת כסף, 45 שהכסף הוא דבר שכבר קיים, רק שמשנה - האומן את הצורה 46 ותחמונה - של החומר: מתמונת חתיכת כסף לתמונת כלי,

שער היחוד והאמונה

פרק ב והנה מכאן תשובת המינים וגילוי שורש מעותם הכופרים בהשגחה פרטית

ובאותו' ומופתית התורה שטועי' בדמוינם הכוזב שמדמין מעשה ה' עושה שמו' וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף כי אף שידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידי הצורף כך מדמין הסכלים האלו מעשה שמים וארץ אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה מתמונת חתיכת כסף לתמונת כלי למעשה שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח כנגע היו המים חוזרים וניגרים כמורד כדרכם ומבעים ולא קמו כחומה כלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן נברא ומחדש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת

19 האותיות - שלמעלה, בְּרֹאִים, כְּדָתִיב: - כמו שכתוב: 19
 20 "בְּדָבַר ה' שָׁמַיִם נִעְשׂוּ, וְיָרוּחַ פָּיו - נִבְרָאוּ, כָּל צִבְאָם", - 20
 21 הרי זה ענין של "דיבור" ו"רוח פה", כמו שבנבואה הוא ענין של 21
 22 "דיבור" ו"רוח ה'" רק שְׁהִיא - מה שהדיבור מתלבש בנבואים, 22
 23 הוא עַל־יְדֵי הַשְּׁתַלְשְׁלוֹת 23
 24 רְפוּת וְעִצּוּמוֹת, עַד 24
 25 שְׂיִוְדוֹת לַעֲשֵׂיהַ נּוֹפְנִית, 25
 26 - בעולם העשיה, שהוא 26
 27 עולם גופני בעל נבואים 27
 28 גופניים מִחַשְׁאֵינְפִן 28
 29 הַשְּׁנֵת הַנְּבִיאִים הִיא - 29
 30 בעולם בְּאֲצִילוֹת 30
 31 הַמְּתַלְשֵׁת פְּעוֹלָם 31
 32 הַפְּרִיאָה: - וממדיגה 32
 33 עליונה זו, מאיר ומתגלה 33
 34 לנביאים. ברם, על כל 34
 35 פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות בנבואים 35
 36 להחיותם באופן של התהוות יש מאין. 36

1 שקיים ענין האותיות למעלה, ואשר מהן דוקא באה ההתהוות 1
 2 "יש מאין"? - הרי מִקְרָא מְלֵא דְבַר הַתְּנוּבָה: "וַיְדַבֵּר ה'", 2
 3 "וַיֹּאמֶר ה'", - ענין של דיבור ושל אותיות, וְהִיא - מה שכתוב 3
 4 "וידבר ה', ויאמר ה'", הכוונה לַפְּחִינַת הַתְּגִלוֹת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת 4
 5 עֲלִיוֹנוֹת לְנְבִיאִים, 5
 6 וּמְתַלְשֵׁת - האותיות 6
 7 העליונות, כְּשֶׁבֶלָם 7
 8 וְהַשְּׁנֵת - של הנביאים, 8
 9 בְּמִרְאֵה הַנְּבִואָה, - ולא 9
 10 רק בשכלם ובהשגתם, 10
 11 אלא וְגַם בְּמַחְשַׁבְתָּם 11
 12 וְדַבְרָם, כְּמוֹ שְׁפָתֵינוּב: 12
 13 "רוח ה' דבר פי, ומלתו 13
 14 על לשוני", וכמו שְׁפָתָב 14
 15 הָאֲרִי ז'ל [בְּשַׁעַר 15
 16 הַנְּבִואָה]. - הרי, שקיים 16
 17 למעלה ענין של אותיות, השייכות להתלבש עד במחשבתם 17
 18 ודיבורם של הנביאים. וְכַעֲנִין זָה - דומה לכך, הִיא הַתְּלַבְּשׁוֹת 18

שער היחוד והאמונה

וידבר ה' ויאמר ה' והיא כחי' התגלות הכ"ב אותיות
 עליונות לנביאי' ומתלבשות בשכלם והשגתם במראה
 הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמ"ש רוח ה' דבר כי
 ומלתו על לשוני וכמ"ש האר"י ז"ל [בשער הנבואה]
 וכעין זה היא התלבשות האותיות בנבואים כדכתיב
 בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם רק שהיא
 ע"י השתלשלות רבות ועצומות עד שיוודות לעשיה
 גופנית משא"כ השגת הנביאי' היא באצילו' המתלבשת
 בעולם הבריאה:

יום שלישי י' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עח, פרק ג והנה אחרי... עד עמ' עח, בלעדו באמת.

60 כוח זה, היה הנברא הופך ל"אין ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא 60
 61 כל מציאותו של הנברא, וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי 61
 62 הכוח האלקי הממציא בלי הפסק את מציאותו של הנברא. וְזֶה 62
 63 שְׁכַל נִבְרָא וְנִפְעַל נִרְאָה לָנוּ לִישׁ וּמִמְשׁוֹת, - כדבר 63
 64 מציאותי וממשי, ולא 64
 65 ככוח אלקי רוחני בלבד, 65
 66 וְהוּ מַחְמַת - מפני, שְׁאִין 66
 67 אָנוּ מְשִׁיגִים וְרוֹאִים 67
 68 כְּעֵינֵי בֶשֶׁר אֵת כַּח ה' 68
 69 וְרוּחַ פִּי שֶׁנִּבְרָא, אֲבָל 69
 70 אֵלּוּ נִתְּנָה רִשׁוֹת לְעֵין 70
 71 לְרִאוֹת וְלִהְיֵה אֵת 71
 72 תְּחִילָת וְרוּחָנוֹת שְׁכַבֵּל 72
 73 נִבְרָא, הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ 73
 74 מִמוֹצֵא פִי ה' וְרוּחַ פִּי 74
 75 - אילו היינו רואים בעיני 75
 76 בשר ומבחינים באותו כוח 76
 77 אלקי רוחני השופע בכל 77
 78 נברא, האותיות מ"מוצא 78
 79 פי ה'". לא הִיָּה נְשִׁמְיוֹת הַנִּבְרָא וְחִמְרוֹ וּמִמְשׁוֹ נִרְאָה כָּלֵל 79
 80 לְעֵינֵינוּ, כִּי הוּא - החומר והממשות של הנברא, כְּמֵל 80
 81 בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ - נחשב כאפס, לְנִבְי תְּחִילָת וְרוּחָנוֹת שָׁבוּ, 81
 82 מֵאַחַר - כיוון, שְׁמִבְלַעְדֵי הַרוּחָנוֹת - שבנברא, הִיָּה - הנברא, 82

37 פֶּרֶק ג'. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב 37
 38 להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות 38
 39 שלמעלה, הבאות מ"מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו 39
 40 באופן של התהוות "יש מאין". 40
 41 וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים 41
 42 וְהַאֲמַת הָאֱלֹהִ, - 42
 43 שהוסברו לעיל, שהכוח 43
 44 האלקי מוכרח "לעמוד" 44
 45 תמיד בנברא ולבראו 45
 46 אותו בלי הפסק מ"אין 46
 47 ל"יש". כָּל מְשִׁבִּיל עַל 47
 48 דְּבַר יְבִין לְאִשׁוּרוֹ, אֵיךְ 48
 49 שְׁכַל נִבְרָא וְיֵשׁ - למרות 49
 50 שהנברא נראה 50
 51 ל"מציאות", ל"יש", הרי 51
 52 הוּא בְּאֲמַת נְחֻשֵׁב לְאֵין 52
 53 וְאָפֶס מִמֶּשׁ לְנִבְי כַּח 53
 54 הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּי - של 54
 55 הַקֶּבֶה, שְׁבִנְפֵעֵל, - 55
 56 בדבר הנברא, הַמְּהַיָּה אוֹתוֹ תְּמִיד וּמוֹצִיאֻ - בלי הפסק, 56
 57 מֵאֵין מִמֶּשׁ לִישׁ. - שבמקום שיהיה "אין" - דבר שאינו בנמצא 57
 58 - כפי שהיה לפני שנברא - יהיה "יש", דבר קיים. - כיוון שהכוח 58
 59 האלקי צריך תמיד לברוא את הנברא מ"אין" ל"יש", ובלעדו 59

- 1 אִין וְאַפֶּס מְמֹשׁ, כְּמוֹ קֹדֶם שֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית מְמֹשׁ, - - אין הוא באמת כלום, מלבד החיות הרוחנית המקיימת אותו, 11
 2 שאז היה "אין ואפס" כיון שרק היא, היא 12
 3 ממש; והרוחניות השופע המציאות האמיתית; 13
 4 עָלָיו - על הנברא, ואילו הנברא, הנברא 14
 5 ממוצא פי ה' ורוח פיו, היה אין ואפס כמו קודם ששת ימי בראשית ממש 15
 6 הוא לבדו המוציא 2 והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו הוא לבדו 16
 7 תמיד מאפס ואין ליש, המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א"כ אפס 17
 8 ומהוה אותו - החיות 3 בלעדו באמת 18
 9 האלקית מקיימת את 4
 10 הנברא ועושה אותו לדבר ממש, אס"פן אפס בלעדו באמת. "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו. 19
 20

יום רביעי י"א סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עת, והמשל לזה הוא... עד עמ' 156, להקדים:

- 21 וְהַמְשֵׁל לָזֶה - שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים
 22 בעינינו כ"יש" ר"מציאות" אין הם לאמיתו של דבר, מציאות
 23 אמיתית, כיוון שכל מציאותם הוא הכוח האלקי שבהם, המשל
 24 לכך הוא, אור השמש המאיר לארץ ולדרים - עליה, 24
 25 כלומר, קרני השמש, 25
 26 שהוא זיו ואור 26
 27 המתפשט מגוף השמש 5
 28 ונראה - אור זה, לעין 6
 29 כל, - כפי שהוא מאיר 7
 30 על הארץ ובחלל 8
 31 העולם. והנה, זה פשוט, 9
 32 - ודאי הדבר, שאור וזיו 10
 33 הזה ישנו - אותו זיו, קרני 11
 34 השמש שמגיעים לארץ, 12
 35 נמצאים, גם כן בגוף 13
 36 והקרן כדור השמש 14
 37 עצמו שבשמים, שאם - 15
 38 שהרי אם אור זה, 16
 39 מתפשט ומאיר למרחוק 17
 40 כל-כך, - עד לארץ, כל- 18
 41 שכן שיוכל להאיר 19
 42 במקומו ממש, - כלומר, 20
 43 בכדור השמש עצמו, רק 21
 44 ששם במקומו ממש - 22
 45 בכדור השמש עצמו, 23
 46 נחשב היו הזה לאין 24
 47 ואפס ממש, כי - הוא, 25
 48 במל ממש במציאות

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר

לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל ונופל עליו שם יש באמת ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדו. הרי, למרות שהאור המתפשט מהשמש נמצא בודאי בשמש עצמה, אף על פי כן, אין הוא יכול להיחשב כ"יש". אך באיזה אופן הוא נמצא שם? - באופן שהוא בטל במציאות, וכשאנו רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות - הרי זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו. וכדברים האלה ממש, בדמותם בצלמם, הם כל הברואים לגבי שפע האלהי מרות פיו, השופע עליהם ומהוה אותם, והוא - "רוח פיו" של הקב"ה, מקורם, והם עצמם - הנבראים, אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח

- ומאירה השמש עצמה בלבד, רק בחלל העולם, - בלבד, 55
 תחת כל השמים ועל הארץ, שאין כאן גוף כדור השמש 56
 במציאות - אלא קיים כאן זיו השמש בלבד, נראה כאן 57
 האור והזיו הזה - של השמש, ליש ממש לעין כל, ונופל 58
 עליו כאן שם "יש" 59
 באמת. - מתאים באמת 60
 לומר, שהזיו הוא כאן דבר 61
 ממש, שהרי השמש 62
 עצמה איננה נמצאת כאן, 63
 רק אורה וזיוה. מה' 64
 שאין כן כשהוא - הזיו, 65
 במקורו בגוף השמש - 66
 אין נופל עליו שם - אינו 67
 מוגדר בתואר "יש" כלל, 68
 רק שם של "אין" 69
 ו"אפס", כי באמת הוא 70
 - הזיו, שם - בתוך גוף 71
 כדור השמש, לאין ואפס 72
 ממש, שאין מאיר שם 73
 רק מקורו לבדו, שהוא 74
 גוף השמש המאיר, 75
 ואפס בלעדו. - הרי, 76
 למרות שהאור המתפשט 77
 מהשמש נמצא בודאי 78
 בשמש עצמה, אף על פי 79
 כן, אין הוא יכול להיחשב 80
 כ"יש". אך באיזה אופן 81
 הוא נמצא שם? - באופן 82
 שהוא בטל במציאות, וכשאנו רוצים להגדיר מי נמצא שם 83
 במציאות - הרי זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו. 84
 וכדברים האלה ממש, בדמותם בצלמם, הם כל הברואים 85
 לגבי שפע האלהי מרות פיו, השופע עליהם ומהוה אותם, 86
 והוא - "רוח פיו" של הקב"ה, מקורם, והם עצמם - הנבראים, 87
 אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח 88

- 49 לגבי גוף כדור השמש, שהוא - כדור השמש, מהווה מקור
 50 האור והזיו הזה, שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה
 51 מגוף ועצם כדור השמש; - ומכיוון שאור השמש אינו רק זיו
 52 מגוף השמש, לכן בהיותו במקורו, בגוף השמש, בטלה הארה זו
 53 במציאות לגבי גוף השמש שהוא ה"עצם" שלה, ואין כל מקום
 54 לומר שבגוף השמש מאיר אור השמש, אלא - שם קיימת

31 במציאות למקורם. רק שבוז אין המשל דומה לנמשל לגמרי
32 לְבֹאֲרָה, - יש, לכאורה, הבדל בין המשל לבין הנמשל,
33 שְׁבִמְשָׁל - של אור השמש לגבי השמש, אין המקור - השמש,
34 נמצא במציאות כלל בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם
35 אורו ליש גמור, - הרי

36 כיוון שהשמש המקור,
37 איננה נמצאת שם כלל,
38 לכן אור השמש הוא שם
39 בבחינת מציאות, ומובן
40 מדוע הוא נראה
41 כמציאות. מה שאין כן
42 כל הפרואים הם
43 במקורם תמיד, - שהרי
44 המקור, הכוח האלקי,
45 נמצא תמיד בתוך הנברא
46 ובורא אותו תמיד מחדש
47 מ"אין" ל"יש", רק שאין
48 המקור נראה לעיני
49 בשר. - אך, באמת הם
50 נמצאים תמיד במקורם,
51 ואם כך - ולמה אין
52 בטלים במציאות
53 למקורם? - מדוע אין
54 ביטולם במציאות של הנבראים, באופן שיראה איך הם בטלים
55 במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש"
56 וכ"מציאות"? אך להבין זה - צריך לתקדים: - רבנו הזקן
57 יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום
58 והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית "פועל"
59 שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וכ"מציאות", למרות שבאמת
60 הם בטלים במציאות.

1 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בתוך הנבראים, ומוציאם מאין ליש,
2 וְלִכְנֵן הֵם - הנבראים, בטלים במציאות לגבי מקורם, כמו
3 אור השמש שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש,
4 ואינו נקרא בשם "יש" כלל כשהוא במקורו, - גוף כדור
5 השמש, רק תחת השמים
6 שאין שם מקורו, - שם
7 נקרא האור והזיו בשם
8 "יש", ואילו בתוך גוף
9 כדור השמש, אין הוא
10 נקרא בשם "יש" כלל. כך
11 כל הפרואים אין נופל
12 עליהם שם "יש" כלל,
13 אלא לעיני בשר שלנו,
14 - נראים הנבראים כ"יש".
15 מדוע? מפני שאין אנו
16 רואים ומשיגים כלל את
17 המקור, - של הנבראים
18 שהוא רוח ה' המהות
19 אותם, ולכן - מפני שאין
20 אנו רואים ומשיגים את
21 מקורם של הנבראים,
22 נראה לעינינו גשמיות
23 הנבראים והמקור

שער היחוד והאמונה

ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש ולכן
הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש
שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא
בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין
שם מקורו כך כל הברואי אין נופל עליהם שם יש כלל
אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל
את המקור שהוא רוח ה' המהות אותם. ולכן נראה
לעינינו גשמיות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש
גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאנו במקורו
רק שבוז אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה
שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל
הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הברואי
הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר
ולמה אינם בטלים במציאות למקורם אך להבין זה
צריך להקדים:

24 וּמִשְׁמֵם שֶׁהֵם יֵשׁ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּרְאָה אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ גָּמוּר
25 בְּשֵׁאִינֵי בְּמִקְוֵרוֹ. - אלא נמצא בחלל העולם או על הארץ.
26 כך, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיוון שאין הן רואות את
27 מקור הנבראים, הרי לגביהן הנבראים הם כאילו היו מחוץ
28 למקורם (כמו אור השמש כשהוא נמצא מחוץ לשמש שהיא
29 מקורו). אבל האמת היא, שהמקור נמצא בהם, למרות שאין אנו
30 רואים אותו, ולכן אין הם באמת מציאות כלל, אלא הם בטלים

יום חמישי י"ב סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 156, פרק ד כי הנה... עד עמ' עט, לחטיב.

73 השמש אכן אינו נמצא במקורו בשעה שהוא מאיר על הארץ - מובן
74 מדוע הוא נראה כ"יש", אך, בנמשל, הרי הנברא נמצא תמיד במקורו,
75 שהוא דבר ה', העומד תמיד בתוך הנברא - מדוע, איפוא, אין הנבראים
76 בטלים במציאות למקורם, באופן שלא יהיה מקום לחשוב אותם כ"יש"
77 וכ"מציאות"? - כדי להבין
78 זאת, אמר רבנו הזקן שיש
79 להקדים מה שיוסבר בפרק
80 הנוכחי, שהסיבה לכך היא
81 הכוח האלקי של צמצום.
82 כי הנה פתיב: - כתוב
83 בפסוק: "כי שמש ומגן ה' אלהים", - כמו שהשמש מאירה, כך
84 מאיר לנו הקב"ה בשם הוי' שלו, וכמו ה"מגן" השומר ומבטיח, כך

61 פֶּרֶק ד. בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי,
62 שברא את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש - ובאם לאו, היה
63 הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא - פירוש הדבר, שהנברא
64 אינו מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה', הבורא אותו תמיד
65 מ"אין" ל"יש", ומה שהנברא
66 נראה לעינינו כ"יש" וממשות,
67 הרי זה מפני שבעיני הבשר
68 שלנו אין אנו רואים ואין אנו
69 משיגים את מקורו, את דבר
70 ה' - כבמשל של אור השמש,
71 כשהוא מחוץ למקורו, בגוף כדור השמש, אלא בחלל העולם או על
72 הארץ, הוא נראה אז כ"יש". על כך שאל: אמנם במשל, כיוון שאור

שער היחוד והאמונה

פרק ד כי הנה כתיב כי שמש ומגן ה' אלהים

39 שְׁתַּמֵּד הִיָּה עוֹשֶׂה כֹּךְ. כֹּךְ גַּם הִיא מִשְׁמַעוֹת הַיּוֹד שֶׁל שָׁם הוּא, ⁴³
⁴⁴ שֶׁהַפַּעֲלוּלָה שֶׁל "הוֹי", בְּרִיאַת הַכֹּל "מֵאִין לִיש", הִיא תַּמִּידִית, ⁴⁴
⁴⁵ שֶׁתַּמִּיד בּוֹרֵא הַקַּב"ה אֶת הַכֹּל "יֵשׁ מֵאִין"; וְהֵינּוּ הַחַיּוֹת הַנִּשְׁפָּע ⁴⁵
⁴⁶ בְּכֹל רָגַע מִמָּשׁ בְּכֹל הַבְּרִואִים מְמוּצָא פִּי ה' וְרוּחוֹ, וְמֵהוּנָה ⁴⁶
⁴⁷ אֹתָם מֵאִין לִישׁ בְּכֹל ⁴⁷

48 רָגַע, כִּי לֹא דִי לֶהֱם – ⁴⁸
⁴⁹ לְבַרְוֵאִים, בְּמָה שֶׁנִּבְרְאוּ ⁴⁹
⁵⁰ בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית ⁵⁰
⁵¹ לַחַיּוֹת קְנִימִים בְּנֶה, – ⁵¹
⁵² אֵלָא מוּכְרָחִים הֵם ⁵²
⁵³ לַהִיבֵרָא תַּמִּיד מֵחֻדָּשׁ ⁵³
⁵⁴ מֵ"אִין לִיש", בְּמֹ ⁵⁴
⁵⁵ שֶׁנִּתְבָּרָא לְעֵיל. – זֵהוּ ⁵⁵
⁵⁶ הַ"שְּׁמַשׁ" שֶׁל שָׁם הוּא, ⁵⁶
⁵⁷ שְׂאוּרָה מְאִיר לְנַבְרָאִים, ⁵⁷
⁵⁸ וּמִמְנוּ הֵם נּוֹרָצִים כֹּל רָגַע ⁵⁸
⁵⁹ "מֵאִין לִיש". בְּרַם, מְבַחֲנִית ⁵⁹
⁶⁰ אוֹר הוּא הַמְאִיר בְּאוֹפֶן ⁶⁰
⁶¹ גְּלוּי, הִיֹּ בְּנַבְרָאִים בְּטֵלִים ⁶¹
⁶² בְּמַצִּיאוֹת לַגּוֹמְרֵי וְלֹא ⁶²
⁶³ הֵיטָה נְרִאִית שׁוּם מַצִּיאוֹת ⁶³
⁶⁴ שֶׁל נַבְרָא. שֶׁהִרֵי, ⁶⁴
⁶⁵ כֶּשֶׁחַחֲוִית הָאֵלֵקִית ⁶⁵
⁶⁶ הַמְהוּוּהָ אֶת הַנְּבֵרָא ⁶⁶
⁶⁷ מֵתַגְלָה, לֹא נְרִאִית אוֹ ⁶⁷
⁶⁸ מַצִּיאוֹתוֹ שֶׁל הַנְּבֵרָא. ⁶⁸

69 לְשֶׁם כֹּךְ נִדְרַשׁ הַ"מַּגֵּן" שֶׁל שָׁם אֵלֵקִים, הַמְסַתֵּיר עַל הָאוֹר שֶׁל ⁶⁹
⁷⁰ שָׁם הוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה גְלוּי לְנַבְרָא, וְכֹךְ מֵתַאפְשֵׁר לְנַבְרָא לַהֲרַגֵּישׁ ⁷⁰
⁷¹ אֶת עַצְמוֹ כַּאִילוֹ הוּא דֹבֵר נִפְרָד וְעַצְמָאִי, וְאָז נִחְשַׁב הַנְּבֵרָא ⁷¹
⁷² לְ"מַצִּיאוֹת" וּלִיש", כִּפִּי שְׂיוֹסָבֵר לַהֲלֹךְ. וְהֵנָּה, בְּסַדְדוֹר שֶׁבָּחָיו ⁷²
⁷³ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא כְּתִיב: "הַגְּדוֹל הַגָּבוֹר בּוֹ", וּפְרוּשׁ ⁷³
⁷⁴ "הַגְּדוֹל" הִיא מֵדַת חֶסֶד וְהַתְּפִשְׁטוֹת הַחַיּוֹת בְּכֹל הָעוֹלָמוֹת ⁷⁴
⁷⁵ וּבְרִואִים לְאִין קִין וְתַכְלִית, לַחַיּוֹת בְּרִואִים – כֹּדִי שִׂיתְהוּוֹ ⁷⁵
⁷⁶ מֵאִין לִישׁ וְקִנְיָמִים בְּחֶסֶד חֲנָם, – שֶׁל הַקַּב"ה – בֵּין אִם הֵם ⁷⁶
⁷⁷ רְאוּים לְכֹךְ וּבֵין אִם לֹאוּ, הֵם קִינְיָמִים מַחֲסְדוֹ שֶׁל הַקַּב"ה בְּלַבְד. ⁷⁷
⁷⁸ וְנִקְרָאת – מֵדַת הַחֶסֶד, "גְּדֻלָּה", כִּי – מִפְּנֵי, שֶׁבָּאָה מְגָדְלָתוֹ ⁷⁸
⁷⁹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעָצְמוֹ, כִּי גְדוֹל ה' ⁷⁹
⁸⁰ וְלִגְדָלְתוֹ אִין חֶקֶר, – מִפְּנֵי שְׂאִין לַה גְּבוּל, וְלִכֵּן מִשְׁפִּיעַ נִסְבְּן ⁸⁰
⁸¹ חַיּוֹת וְהַתְּהוּוֹת מֵאִין לִישׁ לְעוֹלָמוֹת וּבְרִואִים אִין קִין, – ⁸¹
⁸² מִפְּנֵי שֶׁטְּבַע הַטֹּב – זֵה שְׁטוּב בְּעַצְמוֹ, לְהַטִּיב – עִם אַחֲרִים, כֹּךְ ⁸²
⁸³ גַּם לְמַעְלָה; מְבַחֲנִית מֵדַת חֶסֶד וְהַטֹּב שֶׁל הַקַּב"ה נִדְרַשׁ ⁸³
⁸⁴ שִׂיתְהוּוֹ נַבְרָאִים, לַהֵם תּוֹשְׁפֵעַ חֲסֵדוֹ וְחַיּוֹתוֹ. ⁸⁴

1 מִגֵּן עֲלֵינוּ הַקַּב"ה בְּשֶׁם אֵלֵקִים שְׁלוֹ. פְּרוּשׁ – הַמִּלָּה "מַגֵּן" – אִין ¹
² הַכוּוּנָה לְמַגֵּן סַתֵּם שְׂאִין לוֹ שִׁיכּוֹת לְשִׁמּוֹשׁ אֲוֹדוֹתָה מְדוּבֵר ²
³ בִּפְסוּק, אֵלָא הוּא נְרַתְקָ לְשִׁמְשׁ – כֹּדִי לֶהֱגֵן, שְׂיוֹכְלוֹ הַבְּרִיּוֹת ³
⁴ לְסָבְלוֹ, – כֹּדִי שֶׁהַנְּבֵרָאִים יוֹכְלוּ לְקַלּוֹט אֶת קַרְנֵי הַשְּׁמֶשׁ, יֵשׁ לַה ⁴

5 לְשִׁמְשׁ "מַגֵּן" וּנְרַתְקֵי, ⁵
⁶ הַמְאִפְשֵׁר לְנַבְרָאִים ⁶

7 לְקַלּוֹט אֶת אוֹר הַשְּׁמֶשׁ. ⁷
⁸ בְּמַאמֵר רְבוּתֵינוּ ⁸
⁹ וְכֹרֵנִים-לְכַרְבָּה?: ⁹
¹⁰ "לְעִתִּיד-לָבֹא תְקַדְוֶשׁ" ¹⁰
¹¹ בְּרוּךְ-הוּא מוּצִיא חֶמְיָה ¹¹
¹² מִבְּרִיתְקָה, רִשְׁעִים גְּדוּנִין ¹²
¹³ בָּהּ בּוֹ". – הַרְשָׁעִים ¹³
¹⁴ יֵיעַנְשׁוּ בְּאִמְצַעוֹת הַחֲמָה ¹⁴
¹⁵ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִסּוֹגְלִים ¹⁵
¹⁶ לְשִׂאת אֶת אוֹרָה הַחּוּק ¹⁶
¹⁷ שֶׁל הַשְּׁמֶשׁ – וְצַדִּיקִים (לֹא) ¹⁷
¹⁸ זוּ בְּלַבַּד שְׂיוֹכְלוֹ לְשִׂאת ¹⁸
¹⁹ אֶת הָאוֹר, אֵלָא יְתִירָה ¹⁹
²⁰ מְזוֹ, יוֹכְלוֹ לְהִירְפֹּא עַל- ²⁰
²¹ יַדֵּי אוֹר הַשְּׁמֶשׁ – רּוּאִים ²¹
²² מִמַּאמֵר זֵה שֶׁל חֲכַמֵּינוּ ²²
²³ דַּל, שֶׁלִּשְׁמֶשׁ יֵשׁ "מַגֵּן" ²³
²⁴ וְנִרְתַּק" הַמְאִפְשֵׁר לְקַבֵּל ²⁴
²⁵ אֶת אוֹר הַשְּׁמֶשׁ. וּכְמוֹ ²⁵

26 שֶׁהַבְּרִיתְקָ מַגֵּן פְּעַד ²⁶
²⁷ הַשְּׁמֶשׁ, – שְׂיוֹכְלוֹ בְּנֵי הָאָדָם לְקַבֵּל אֶת אוֹרָה, בְּךָ שֵׁם ²⁷
²⁸ "אֵלֵהִים" מַגֵּן לְשֶׁם הַיּוֹי"ה בְּרוּךְ-הוּא. – שְׂיוֹכְלוֹ הַנְּבֵרָאִים ²⁸
²⁹ לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר שֶׁל שָׁם הוּא, – זֵהוּ, אִיפּוּא, פִּירוּשׁ "כִּי שְׁמַשׁ" ²⁹
³⁰ וּמַגֵּן הוּא אֵלֵקִים: שָׁם הוּא הוּא כְּמִשֶׁל הַ"שְּׁמַשׁ", וְשֶׁם "אֵלֵקִים" ³⁰
³¹ מַגֵּן עַל הָאוֹר שֶׁל שָׁם הוּא שְׂיוֹכְלוֹ לְקַבֵּל אוֹתוֹ – כְּמוֹ הַ"מַּגֵּן", ³¹
³² הַנְּרַתְקָ, עַל הַשְּׁמֶשׁ. רַבְּנּוּ חֲזָק יִסְבִּיר לַהֲלֹךְ, מֵדוּעַ זָקוּק הָאוֹר שֶׁל ³²
³³ שָׁם הוּא לְ"מַגֵּן" כֹּדִי שְׂיוֹכְלוֹ לְקַבֵּל אוֹתוֹ: דַּשֵּׁם הַיּוֹי"ה – מִלְשׁוֹן ³³
³⁴ מַהוּהָ, פְּרוּשׁוֹ שֶׁמֵּתוּהָ אֵת הַכֹּל מֵאִין לִישׁ, – הַעֲרַת כֹּךְ ³⁴
³⁵ אֲדוּמְרִי שְׁלִיטָא: "זֵהוּ הָאוֹתִיוֹת – תֵּיבַת הוּדָה" – אֵלוֹ הֵן שֶׁלשׁ ³⁵
³⁶ הָאוֹתִיוֹת "הוּדָה" מִשְׁם "הוֹי" הַמְּרַכִּיבוֹת אֶת הַמִּלָּה "הוּדָה" מִלְשׁוֹן ³⁶
³⁷ מַהוּהָ, וְהַיּוֹד – שְׁבִשְׁם הוּא, מְשַׁמְשֵׁת – מוֹרָה עַל הַפְּעֻלָּה ³⁷
³⁸ שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן הוּא וְתַמִּיד, – כְּשָׂרוּצִים לוֹמֵר, שֶׁהַפַּעֲלוּלָה לֹא ³⁸
³⁹ הִיטָה רַק אִי עִפְם, אֵלָא נִמְשַׁכְתׁ תַּמִּיד, מוֹסִיפִים אֶת הָאוֹת יוֹד ³⁹
⁴⁰ לְמִלַּת-הַפַּעֲלוּלָה, דֹבֵר הַמֵּרָאָה עַל תַּמִּידִית הַפַּעֲלוּלָה. בְּפִרְשׁ ⁴⁰
⁴¹ רִשׁ"י – כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ רִשׁ"י, עַל פְּסוּק³: "כִּבְּהָ יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כֹּל ⁴¹
⁴² הַיָּמִים", – לֹא כְּתוּב "עֲשֶׂה" אֵלָא "יַעֲשֶׂה", בִּיּוֹד, לְהוֹרוֹת ⁴²

2. ראה נדרים ת, ב. 3. איוב א, ה. וראה רש"י חיי שרה כד, מה. בשלח טו, א. 4. בתפילת שמונה עשרה. ראה יומא טז, ב.

יום שישי י"ג סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עט, והנה כמו שמדה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

45 והכיסוי, שהכוח האלקי יהיה מוחבא מהנברא, שגם כוח אלקי
46 זה של צמצום והעלם הוא למעלה משכל הנבראים – וכפי
47 שיוסבר להלן: וכמו שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג
48 מדת גדולתו, – של הקב"ה, שהיא היכולת לברא יש מאין
49 ולהחיותו, – הבאה

50 ממדת הגדולה, מדת
51 החסד, כדכתיב: – כמו
52 שכתוב: "עולם חסד
53 יבנה" – כך ממש אין
54 ביכולתו – של הנברא,
55 להשיג מדת גבורתו של
56 הקדוש ברוך הוא,
57 שהיא מדת – וכוח,
58 הצמצום ומניעת
59 התפשטות החיות
60 מגדלתו, – יתברך, מליד
61 ולהתגלות על הנבראים
62 להחיותם ולקיימם בגלוי
63 – מדת הגבורה והצמצום
64 של הקב"ה פועלת
65 שהחיות האלקית (המחיה
66 ומקיימת את הנברא) לא
67 תהיה גלויה לנברא, כי
68 אם – שהחיות תהיה
69 בהסתר פנים, שהחיות
70 מסתתר בגוף הנברא,
71 וכאלו גוף הנברא הוא
72 – נראה כדבר בפני
73 עצמו, – וכאילו ואינו
74 התפשטות החיות

75 והרוחניות – של הכוח האלקי המהווה אותו, בהתפשטות
76 הויו והאור מהשמש, אלא הוא – נראה כדבר בפני עצמו.
77 ואף שבאמת אינו – הנברא, דבר בפני עצמו, אלא – הוא,
78 כמו התפשטות האור מהשמש, – כך הנברא הוא התפשטות
79 ממקורו, ה"אין" האלקי; וכיוון שהנברא כלול במקורו, בכוח
80 האלקי, כמו האור בשעה שהוא נמצא בתוך מקורו, היה דבר
81 זה צריך להשפיע שהנברא יהיה בטל במציאות, באותה מדה
82 שאור השמש בטל במציאות במקורו, אך הסיבה לאי ביטולו
83 במציאות היא מפני – מפלמקום – למרות שהנברא הוא
84 התפשטות אור ממקורו בלבד, הן הן גבורתו של הקדוש
85 ברוך הוא, – כביכול, אשר "כל גבול", – שהוא לא רק בעל
86 היכולת שיתפשט ויומשך ממנו אור וחיות, אלא הוא גם בעל
87 היכולת לצמצם ולהעלים את האור והחיות – לצמצם החיות
88 והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו, שלא יבטל גוף

1 וְהֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁמֵּדָה זֹאת – מדת "הגדול", של חסד, היינו
2 התפשטות חיותו בכל העולמות והנבראים, להוותם מ"אין"
3 ל"יש", היא שבה – ונמעתו, של הקדוש ברוך הוא לבדו,
4 – שרק בו יתברך בלבד קיימת מעלה זו וכוח זה, שאין ביכולת
5 שום נברא לברא יש
6 מאין ולהחיותו, – כפי
7 המובא במדרש, שאילו
8 היו מתקבצים כל בראי
9 העולם, לא היה
10 באפשרותם לברוא גם לא
11 כנף של "יתוש" ולהכניס
12 בו נשמה; שכן, דבר זה
13 הוא רק בחיק הבורא
14 לברוא "יש" מ"אין", מדה
15 זו היא למעלה לא רק
16 מכוח הנבראים, אלא גם
17 למעלה משכל הנבראים,
18 להבין ולהשיג מדה זו –
19 כפי שמוסבר להלן: וגם
20 מדה זו – של חסד,
21 לברוא "יש" מ"אין", היא
22 למעלה מהשפלת כל
23 הנבראים והשגתם,
24 שאין בה בשכל שום
25 נברא להשגילו – בכוח
26 החכמה, ולהשיג – בכוח
27 הבינה, מדה זו ויכולתה
28 לברא יש מאין
29 ולהחיותו, כי הבריאה
30 יש מאין הוא דבר

31 שֶׁלְמַעַל מְשַׁכֵּל הַנְּבֵרָאִים, כי היא – ההתהוות "יש" מ"אין",
32 ממדת גדלתו של הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא
33 ומדותיו – אחדות פשוט, בראיתא – כפי שכתוב בזהר
34 הקדוש "איהו וגרמוהי חד", – שהוא יתברך וכליו וכוחותיו
35 (כלומר, מדותיו) הם דבר אחד; וכשם שאין ביכולת שום שכל
36 נברא להשיג בוראו – כלומר, את הקב"ה, כך אינו יכול –
37 שכלו של הנברא אינו מסוגל, להשיג מדותיו. – של הקב"ה.
38 שכן, כאמור, מדותיו הן דבר אחד אתו יתברך, וכשם שאי
39 אפשר להשיג אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את מדותיו
40 וכוחותיו. – כל זה באשר למדת החסד – התגלות והתפשטות
41 הכח האלקי לברוא "יש" מ"אין" – וכך הדבר גם באשר למדת
42 הגבורה והצמצום, המשפיעה להסתיר על הכוח האלקי שלא
43 יתגלה בנברא, שהרי לולא זאת היה הנברא, כלומר ישותו
44 וממשתו, מתבטל במציאות; ומן ההכרח שיהיה הצמצום

שער היחוד והאמונה

והנה כמו שמדה זו היא שבה של הקב"ה לבדו שאין
ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו וגם מדה
זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין
כח בשכל שום נברא להשגילו ולהשיג מדה זו ויכולתה
לברוא יש מאין ולהחיותו כי הבריאה יש מאין הוא דבר
שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של
הקב"ה והקב"ה ומדותיו אחדות פשוט כדאיתא ב"הק
דאיהו וגרמוהי חד וכשם שאין ביכולת שום שכל
נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו וכמו
שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג מדת גדולתו
שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו כדכתיב עולם
חסד יבנה כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו
של הקב"ה שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות
החיות מגדולתו מליד ולהתגלות על הנבראים
להחיותם ולקיימם בגלוי כ"א בהסתר פנים שהחיות
מסתתר בגוף הנברא וכאילו גוף הנברא הוא דבר
בפני עצמו ואינו התפשטות החיות והרוחניות
כהתפשטות הזו והאור מהשמש אלא הוא דבר בפני
עצמו ואף שבאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו
התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו
של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות
והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף

22 היכולת לצמצם ולהסתיר את האור והחיות – אפשר לכאורה
 23 לחשוב שהצמצום וההעלם הוא אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב
 24 שלא רק הנבראים רואים עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם
 25 לגבי הקב"ה, הנברא הוא "יש" ו"מציאות", מכיון שהוא בא
 26 על-ידי כוח הצמצום
 27 המסתיר, וביחס לנברא,
 28 הוא כמו שהוא מחוץ
 29 למקורו – מציין מיד רבנו
 30 הזקן להלן ומסביר,
 31 ששניהם, כוח הגילוי
 32 לגלות את האור והחיות,

שער היחוד והאמונה

הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג
 מהות הצמצו' וההסתר ושיהיה אעפ"כ גוף הנברא נברא
 מאין ליש כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג
 מהות הבריאה מאין ליש.

וכוח הצמצום להסתיר את האור והחיות, הם שניהם באמת
 דבר אחד – שכן, זהו הענין של אור וכלי, המאוחדים בתכלית
 ובשרשם הם ענין אחד לגמרי – וקיים הרי כלל ש"אין עצם
 מסתיר על עצם", וכפי שמובאת ב'שולחן ערוך' אורח-חיים
 הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין זה נקרא כיסוי כשאדם מניח
 את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם אותו "עצם", כך גם
 בעניננו: כיון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם שניהם דבר אחד,
 אין זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתר הוא רק לגבי הנבראים,
 להסתיר כדי שהנבראים יראו ל"יש" ו"מציאות", אבל לא לגבי
 42 למעלה.

1 הנברא במציאות – כך שלמרות שהנברא הוא לא יותר מאשר
 2 התפשטות האור ממקורו, לא יתבטל בכל זאת במציאות, אלא
 3 ייראה כ"מציאות", כ"יש". וזה אין בשכל שום נברא להשיג
 4 מהות הצמצום וההסתר, ושיהיה אף-על-פי-כן – למרות
 5 הצמצום וההסתר, גוף
 6 הנברא נברא מאין ליש,
 7 – שלכאורה, כדי להוות
 8 מ"אין" ל"יש" צריך הרי
 9 להיות להיפך: ההתגלות
 10 של הכוח האלקי, שהרי
 11 התהוות היא התגלות ולא
 12 הסתרה – כיצד, איפוא, הם שני הדברים יחד: מצד אחד –
 13 התגלות הכוח האלקי להוות את הנברא, ומצד שני – צמצומו
 14 והסתרו של הכוח האלקי? – מפני שאילו לא יסתתר היה הרי
 15 הנברא בטל במציאות, ואם כן הרי זה ענין ששום שכל של
 16 נברא אינו יכול להשיג, כמו שאין יכולת בשכל שום נברא
 17 להשיג מהות הבריאה מאין ליש. – כך אין הוא יכול להשיג
 18 את הצמצום המסתיר ופועל שהנברא יוכל להיראות
 19 כ"מציאות". לפי מה שהוסבר, שדבר זה שהנברא נראה כ"יש"
 20 ו"מציאות", בא מסיבת כח הגבורה והצמצום שלמעלה – משום
 21 שכשם שיש לו היכולת להאיר ולגלות אור וחיות, כך יש לו גם

יום שבת קודש י"ד סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 158, [והנה בחי' הצמצום... עד עמ' 158, ל"ח:

63 שורש האותיות, כי – שָׁחַן ה' גְּבוּרוֹת – אלו הן חמש בחינות
 64 הגבורה, המְחַלְקוֹת וּמְפַרְדוֹת הַהֶבֶל וְהַקּוֹל בְּחַ' מוֹצְאוֹת
 65 הַפֶּה לְהַתְהוּוֹת כ"ב אוֹתוֹת, – כפי שהדבר לדוגמה
 66 בגשמיות, שעל-ידי ה' מוצאות הפה" מתחלק ונבדל הבל
 67 הקול להברות נפרדות
 68 של אותיות ומילים – כך
 69 גם ברוחניות למעלה,

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום
 והסתר החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא
 בשם אור שכמו שהכלי מכסה על מה שבתוכו כך
 בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע
 והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ך
 שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההבל והקול
 בח' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה'
 גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה
 דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין
 כידוע ל"ח:

70 שישנן ה' גבורות למעלה,
 71 היוצרות ענין כ"ב אותיות
 72 עליונות, וְשָׂרֵשׁ תַּח'
 73 גְּבוּרוֹת הוּא – הבחינה
 74 הנקראת ב"קבלה"
 75 "בוֹצִינָא דְקַרְדוֹנִיתָא", –
 76 פירוש המלה "קרדוניתא"
 77 בארמית, הוא חושך
 78 והעלם, והיינו שזו בחינה
 79 של העלם וחושך
 80 שלמעלה מאור, שהיא – בחינת גְּבוּרָה עֵלְיָאָה דְעֵתִיק
 81 יוֹמִין", – בפנימיות הכתר, וְשָׂרֵשׁ תְּחִסְדִּים הוּא גַּם-כֵּן –
 82 בחינת חֶסֶד דְעֵתִיק יוֹמִין", כְּיָדוּעַ לְיֻדְעֵי חָז"י: – כפי שהדבר

43 [וְהִנֵּה, בְּחִינַת הַצְּמִצּוּם וְהַסְתֵּר תְּחִיּוֹת נְקָרָא – בלשון תורת
 44 הקבלה, בְּשֵׁם "כְּלִים", וְתְּחִיּוֹת עֲצָמוֹ – התגלות החיות,
 45 נְקָרָא בְּשֵׁם "אוֹר", – שהיא ענין של אור וגילוי; שְׂכָמוֹ
 46 שְׂהַכְלִי מְכַסֶּה עַל מַה שְׂבְּתוֹכוֹ – כִּךְ בְּחִינַת הַצְּמִצּוּם
 47 מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר הָאוֹר
 48 וְתְּחִיּוֹת הַשּׁוֹפֵעַ; –
 49 הצמצום מכסה ומסתיר
 50 על האור והחיות האלקית
 51 השופע לנבראים,
 52 שהאלקות לא תיראה,
 53 וְהַ"כְּלִים" הֵן הֵן הֵן
 54 הָאוֹתוֹת, – של "עשרה
 55 מאמרות", או חילופידן
 56 (כפי שאותיות מתחלפות
 57 באותיות אחרות) ו"עשרה
 58 מאמרות" הם החיות
 59 המהווה ומחיה את
 60 הנבראים, שְׂשָׂרְשָׁן – של האותיות, הן ה' אוֹתוֹת מְנַצְפָּה,
 61 – שהן "כפולות", ישנו כ' וישנו ך' סופית, וכך בשאר ארבע
 62 האותיות, וכפי שמוסבר ב"קבלה" אותיות כפולות אלו הן

1 וההסתר, המסתירים כדי שהכוח האלקי המהווה את הנברא
 2 לא ייראה, אין בהם משום הסתרה כלל לגבי למעלה ח"ו, אלא
 3 רק לגבי הנבראים בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש"
 4 ו"מציאות", ואילו לאמיתו של דבר, כל נברא בטל במציאות
 5 לגבי מקורו.

1 ידוע ללומדי החכמה הנסתרה, תורת הקבלה. וכיון שגם
 2 הצמצום של אותיות וגם הגילוי של אור וחיות אלקי, שרשם
 3 אחד ב"עתיק יומין", מובן הדבר שהצמצום וההסתר אינם
 4 הסתרה אמיתית. שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על עצם", אם
 5 הם "עצם" אחד, אין זו הסתרה. ממילא יוצא שהצמצום

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

1 בשלמות עד שתצא כל הקופה, ולכן פטור עד שיוציא את כולה.
 2 קושיא על רבי יוחנן: מתיב רב ביבי בר אבאי, שנינו בברייתא, הנוגב
 3 כים - ארנק מלא מעות והגביהו בבית הבעלים והוציאו לרשות
 4 הרבים בשקת, חייב לשלם גניבתו, ואף שחייב מיתה על הוצאה זו
 5 בשבת, וההלכה היא שמי שנתחייב בשני עונשים דיו להיענש
 6 בחמור מביניהם (כתובות לז), וכאן במיתה ותשלומים החמור הוא
 7 עונש המיתה, מכל מקום באופן זה הדין שונה, מפני שכתב נתיב
 8 כגניבה בבית הבעלים בשעה שהגביה את הכיס קודם שכתב ליד
 9 איסור שקת בהוצאתו לרשות הרבים, ושני החיובים אינם במעשה
 10 אחד. אמנם אם היה הגב מןרד את הכיס ויוצא לרשות הרבים
 11 מבלי להגביהו, פטור מלשלם גניבתו, שהרי באופן זה איסור גניבה
 12 ואיסור שקת כאין כאחד, כיון שהקנין הוא המחייב את הגב
 13 לשלם, ולכן לא קנה את הכיס לענין הגניבה עד שהוציאו מבית
 14 הבעלים לרשות הרבים, ובמעשה זה גם עשה מלאכת הוצאה
 15 בשבת ונתחייב עליה. ואי קלקא דעתך - ואם עולה בדעתך לומר,
 16 שאמר כלי שמיא אגר - חיבור על ידי כלי שמו חיבור, נמצא שגם
 17 בסיפא באופן שגרר את הכיס והוציאו לרשות הרבים, קדים ליה
 18 (קדם לו) איסור גניבה לאיסור שקת, שהרי קנה את המעות
 19 בגניבתו מיד כשהוציא את מקצת הכיס מבית הבעלים, משום
 20 שיכול להוציא את כל המעות מן הכיס כשפתחו פונה כלפי חוץ,
 21 ואילו משום הוצאה בשבת אינו חייב אף שכבר יצאו חלק מן
 22 המעות, שכל זמן שלא הוציא את כל הכיס, לדברי רבי יוחנן
 23 שאגר כלי שמו אגר, נחשב כאילו המעות שבתוכו מחוברות
 24 לרשות היחיד על ידו, ואינו חייב משום הוצאה בשבת. ומדוע
 25 אמרה הברייתא שבסיפא חלים שני האיסורים כאחד.
 26 מתרצת הגמרא: אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי - אם אכן היה הגב
 27 מוציא את הכיס כשפתחו פונה לחוץ ויוצא תחילה, ודאי היה הדין
 28 כך, שהיה מתחייב על גניבתו קודם שיבוא לידי איסור שבת,
 29 משום שלענין שבת אגר כלי שמו אגר, אמנם הלא נמא עסקינן -
 30 כאן בברייתא זו במה מדובר, דאפקיה דרך שוליו - שהוציא את
 31 הכיס כשתחתיתו פונה לחוץ ויוצאת תחילה, ופתחו עדיין בתוך
 32 הבית, שבאופן זה, כיון שחוץ אינו יכול ליטול את המעות
 33 היוצאות עד שיוציא את כל הכיס, ממילא אינן נקנות לו ביציאתן
 34 אלא בגמר יציאת הכיס, ונמצא איסור גניבה והוצאת שבת באים
 35 כאחד בגמר הוצאת הכיס.
 36 מקשה הגמרא: והאיא מקום הלמה - והרי בשולי הכיס יש את
 37 מקום התפירה של חלקי הכיס זה לזה, באופן שיכול להרחיבו בלא
 38 איסור תורה.

1 נחשב שגם הפירות נשאר מחוברים לרשות היחיד על ידי הכלי,
 2 ושלא כדברי חזקיה. וברבי יוחנן לא דיקא, דקתני שהמוציא פטור
 3 אף על פי שרוב פירות פחזין, ומדויק מכך, טעמא דרוב פירות -
 4 הטעם שפטור הוא מפני שלא יצאו אלא רוב הפירות, הא - אך
 5 אם הוציא את כל הפירות, אף על גב דאינדא קופה מנוא - אף
 6 שהקופה עצמה נשאר מקצתה בפנים והיא מאגדת לתוכה את
 7 הפירות, חייב, אלמא קפרי - מוכח שהתנא סובר שאגר כלי לא
 8 שמיא אגר ולא נחשב שהפירות בפנים, ושלא כדברי רבי יוחנן.
 9 הגמרא דנה ביישוב הסתירה בזה: ואלא משנתנו קשיא, שדיניה
 10 סותרים זה את זה. מיישבת הגמרא: חוקיה מתרין לטעמיה - יתריך
 11 דברי המשנה לפי שיטתו, ורבי יוחנן מתרין לטעמיה - יתריך דברי
 12 המשנה לפי שיטתו. ומבארת הגמרא: חוקיה מתרין לטעמיה, שמה
 13 שאינו שפטור עד שיוציא את כל הקופה, לא מדובר בכל אופן,
 14 אלא במה דברים אמורים, בקופה מליאה קישואין ודלועין, שכיון
 15 שהם גדולים וממלאים את כל רוחב הקופה כאמור, אין הוצאתם
 16 נשלמת עד שיוציא את כל הקופה, ולכן אמר התנא 'עד שיוציא
 17 את כל הקופה', שאף הפירות לא יוצאים עד אז. אגל אם היתה
 18 הקופה מליאה חרדל, באופן זה לא נאמר שפטור משום שמקצת
 19 הכלי בפנים, אלא משעה שיש שיעור הוצאה בחרדל שהוציא,
 20 נקשה דינו כמי שהוציא את כל הקופה, ותיב. ורבי יוחנן מתרין
 21 לטעמיה, שמה ששנינו אף על פי שרוב פירות פחזין פטור, הכונה
 22 היא, ולא רק אם הוציא את רוב הפירות בלבד פטור, אלא אפילו
 23 אם הוציא את כל הפירות פטור, עד שיוציא את כל הקופה, ורק
 24 אז חייב, ואף בקופה מלאה גרעיני חרדל, כל זמן שמקצת הכלי
 25 בפנים הרי הוא מחבר כל הנמצא בתוכו לרשות היחיד, והמוציא
 26 פטור.
 27 הגמרא מקשה על חזקיה: מיתיבי, שנינו בברייתא, המוציא מרשות
 28 היחיד את קופת הרוכלין - מוכיר בשמים, שיש בה הרבה מיני
 29 בשמים, ונתנה על אפקופה תחיצונה שהיא רשות הרבים, אף על
 30 פי שרוב המינים שבתוכה פחזין, פטור עד שיוציא את כל הקופה.
 31 וקא סלקא דעתין - עולה בדעתנו לומר, שמדובר בצרדי - בקופה
 32 מלאה בצורות קטנים של בשמים שחוקים, שבהוצאת מקצת
 33 הקופה לרשות הרבים יוצאים כמה צורות בשלמותם, ומכל
 34 מקום פטור עד שיוציא את כל הקופה, ומוכח שכל הצורות
 35 נחשבים מחוברים לרשות היחיד כיון שהכלי מחברם, וקשיא
 36 לתוקנה שאמר שהיבור כלי אינו חיבור.
 37 מתרצת הגמרא: אמר לך חזקיה, הלא נמא עסקינן, לא בצורות
 38 קטנים של בשמים שחוקים, אלא באורנים - באגודות שרשי
 39 בשמים ארוכים, כגון קנה או קליפה של קינמון, שאינם יוצאים

יום ראשון

יום ששי

ח סיון, אסרו חה"ש [בחול"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.

תהלים: מד"מח.

תניא: פרק ב. והנה . . . "154" אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גינניא של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

העולם הזה הגשמי הוא תערובת של "גינניא" של הקדוש-ברוך-הוא (מקום מפגש, שבו ה' יתברך כביכול מזדמן עם האדם בחיר הנבראים) ו"גנת אגוז" [=המלה 'אגוז' עם הכולל] (בגימטריא חטא). והשם יתברך מעניק בחירה חפשית לאדם, שהאדם יכול לבחר בעצמו דרך בחיים.

יום שני

שבת

ט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: וכ"ש . . . "154" הבריאה.

די וועלט דארף האבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאך דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך" דיקער. די משנה משניות וואס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואס פאר א פלאץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואס מען וועט פארשאפען דעם בורא עולם ב"ה.

העולם זקוק לטהרת האויר. טהרת האויר היא רק על ידי אותיות התורה. האותיות שבתורה הן שמירה כללית ושמירה פרטית. חלקת הששה סדרי משנה (בעל פה) היא "ובלכתך בדרך". המשנה-משניות שישננו אותם היכן שימצאו, באיזה מקום שימצאו - יאירו את הקשר של ישראל עם קודשא-ברוך-הוא. משנה היא אותיות נשמה. קשה מאד למצא את המלים להביע את התועלת הגדולה ביותר, בעזרת ה' יתברך, בשמירה הכללית ובשמירה הפרטית, שהחזרה הסדירה של משניות תביא, בעזרת ה' יתברך, וחסרות המלים לתאר את גדל נחת הרוח שיגרמו לבורא עולם ברוך-הוא.

יום שלישי

יום ראשון

י סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאלט

איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אן דעם אש אלקי.

רבנו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל קרויים נרות. גר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אך חייבים להצית את האש, ואז הוא מאיר. הנר שבוף הוא טוב, אך חסר לך המדליק; על-ידי הפאה בכח באבן של נפש הבהמית, נתז ניצוץ אש, שמצית את האש האלקי.

יום שני **יום רביעי**
יא סיון **ה'תש"ג**
 שיעורים. חומש: בעלותך, שני עם פירש"י.
 תהלים: ס"סה.
 תניא: והמשל . . . 156- ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר ניש האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז ניטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות.. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם – תודה לה' – תחית המתים בעבודה רוחנית. מת הוא קר, אין דבר כל-כך קר כמו השכל הטבעי ושכל אנושי, וכאשר השכל הטבעי מבין השגה אלקית, והמדות שבשכל מתפעלות ומגיבות מהערבות השכלית – הרי זו תחית המתים האמתית.

יום שלישי **יום חמישי**
יב סיון **ה'תש"ג**
 שיעורים. חומש: בעלותך, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: סו"סח.
 תניא: וכדברים . . . 156- להקדים.
 בברכת "שהכל נהיה בדברו": נהיה – הי"ד בקמץ ולא בסגול.
 אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקרת, כי היא תעמידך על הגבה האמתית.

יום רביעי **יום שישי**
יג סיון **ה'תש"ג**
 שיעורים. חומש: בעלותך, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: סט"עא.
 תניא: פרק ד. כי . . . עט" להטיב.

ה"צמח צדק" חבר כמה נגונים. למודו היה בקול ונגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע למודו, או פתיכתו דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או שו"ת [=שאלות ותשובות], ומנגן אינה נגון. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר, אשר מקול נגונו של ה"צמח צדק" היה יודע במה הוא עסוק באותה שעה.

שבת
קודש

יום חמישי

יד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.

תניא: והנה כמו . . . -158- ליש.

בלבשות טלית קטן בבקר בידים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" – כיון שאין בטלית קטן שלנו שעור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה – אם אינו לובש טלית גדול – ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז.

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 פחותה כיון שאינו רואה את הדברים שמוציא, מכל מקום עדיין
2 משתמרים הם מן הגנבים, כיון שצרורים בבגד ואוחזו כל העת, אך
3 במוציא בחגורה שפתחה למטה אין הדברים משתמרים כלל אלא
4 נופלים מאליהם בלא שיבחין בכך, ואין זו שמירה כלל, ולכן מדמי
5 ליה – מדמים הם אופן זה למוציא לאתר ידו ונגלו, שאין הדרך
6 להוציא כך כלל, ופטורוהו.
7 שנינו במשנה: באמת אמרו, האשה בו החוגרת בסינר בין מלפניה
8 ובין מלאחריה חייבת.
9 [הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע הוסיפה המשנה בדין זה
10 'באמת אמרו': תנא בברייתא, כל מקום שהוסיף התנא לדין שאמר
11 את הלשון 'באמת אמרו', היינו להשמיענו שהלכה היא, ואין חולק
12 עליה.
13 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, אף מקבלי פתקין].
14 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של רבי יהודה: תנא
15 בברייתא, הטעם של רבי יהודה הוא, שכן לקבלי מלכות – סופרי
16 המלכות הכותבים את דבר המלך ומוסרים את הכתב לידי אדם
17 שיעבירו למקום מסוים, עושין כן, שמתכוונים למסור לאדם זה
18 שיעביר את דבר המלך למקומו, ואם אינם מוצאים אותו, ונחזין
19 להעביר את דבר המלך מיד, מוסרים אותו לאדם אחר שיעביירו.
20 **משנה**
21 המשנה מבארת דין שנים שהוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים
22 בשבת: המוציא כפר מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת חייב, ואם
23 הוציאוהו שנים, כיון שכל אחד יכול להוציאו לבדו, שניהם פטורין.
24 אבל משא שלא יכול אף אחד מהם להוציאו לבדו, והוציאוהו שנים,
25 שניהם חייבין. ורבי שמעון פטר.
- 26 **גמרא**
27 הגמרא מביאה שמועה בנידון משנתנו: אמר רב יהודה אמר רב,
28 ואמרי לה – ויש אומרים שאמר אבין, ואמרי לה במתניתא תנא –
29 ויש אומרים ששנינו בברייתא, שנים שהוציאו בשבת מרשות
30 היחיד לרשות הרבים משא שנה יכול להוציאו לבדו וזה יכול
31 להוציאו לבדו, רבי מאיר מחייב, כיון שהוא דרך הוצאה, וסבר
32 שאין לדרוש מפקד לפטרו כפי שיתבאר לקמן (ד"א), ורבי יהודה
33 ורבי שמעון פטרים, שאין הדרך להוציא כך, וכפי שסתם התנא
34 במשנה. ואם הוציאו השנים משא שנה אינו יכול להוציאו לבדו
- 35 וזה אינו יכול להוציאו לבדו, ורק שניהם יחד היו יכולים להוציאו,
36 רבי יהודה ורבי מאיר מחייבים, שבוה הדרך היא שנים יוציאוהו,
37 ולכן באופן זה סבר רבי יהודה כרבי מאיר שחייב, ורבי שמעון
38 פטר אף באופן זה, ודרש זאת לקמן (שם) מפסוקים. ואם הוציאו
39 השנים משא שנה – אחד מהם יכול להוציאו לבדו, וזה – השני אינו
40 יכול להוציאו לבדו, לרבי חבל חייב אחד מהם, ולהלן יתבאר מי
41 החייב.
42 מביאה הגמרא ראייה לדין זה: תניא נמי הכי בברייתא, המוציא
43 כפר לחם מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת, חייב, ואם הוציאו
44 שנים, רבי מאיר מחייב בכל אופן, ורבי יהודה אומר, אם הוציאו
45 משא שלא יכול אף אחד להוציאו לבדו, והוציאו שנים, חייבין, ואם
46 לא, אלא הוציאו משא שיש כח ביד כל אחד מהם להוציאו לבדו,
47 וכגון הכר המדובר, פטורים, ורבי שמעון פטר בכל אופן. ומבואר
48 שלרבי יהודה אם כל אחד יכול להוציא לבדו והוציאו שנים
49 פטורים, וממילא רבי מאיר המחייב סבר שחייבים אף באופן זה,
50 וכפי המאמר הקודם.
51 הגמרא מבארת טעמי ומקורות השיטות בענין שנים שהוציאוהו.
52 מבררת הגמרא: מנא הני מילי שנים שעשו מלאכת איסור אחת
53 יחד פטורים. משיבה הגמרא: הנינו רבנן בברייתא, נאמר בענין
54 חיוב חטאת על עבירה בשוגג (ויקרא ד' כו) 'בעשיתה אחת ממצות ה'
55 אשר לא תעשינה, ולמדים מתיבת 'בעשיתה' שדווקא העושה את
56 העבירה כולו חייב חטאת, ולא העושה את מקצתה. והיינו שאם
57 אדם עשה עבירה בשוגג יחד עם חברו, ולא עשה כל אחד את
58 העבירה בשלימות, פטור מחטאת. ומביאה הברייתא דוגמאות
59 לכך ממלאכות האסורות בשבת: ביצה, שנים שהיו אוהזין בשבת
60 במלגו – כלי בן שלש שינים, המשמש להפוך ולאסוף תבואה
61 בשדה ולעורמו בגורן, ולזון – אוספים את שיבולי התבואה
62 בשדה, ועוברים על מלאכת מעמר האסורה בשבת, או שהיו
63 אוהזים בפרך – עץ שראשו חד ומשמש את האורגים ושוקמין –
64 מסדרים את חוטי השתי (חוטי הבסיס) שבאריג, ועוברים על
65 מלאכת מיסך האסורה בשבת (לעיל עה), או שאוהזים בקולמוס –
66 נוצה שכותבים בה וכותבין, או שאחזו בקנה והוציאו אותו יחד
67 מרשות היחיד לרשות הרבים, בכל אלו יכול היית לומר שהיו
68 ו-יהיו חייבין, תלמוד לומר (שם) 'בעשיתה', שדווקא העושה את
69 כולה חייב, ולא העושה מקצתה, וכיון שהיה כל אחד מהם יכול
70 לעשות את כל העבירה ועשאוהו יחד, נמצא שכל אחד עשה רק
71 את מקצתה ופטורים.

יום ראשון ח' סיון ה'תש"פ

'הקדש מפקיע מידי שעבוד'

לחול עליהם (ראה רש"י שם)? ומתרת הגמרא: מדין תורה הנכסים משועבדים לחוב ואין צורך לפדות אותם, אך גזרו חכמים שמא יטעו לומר שאפשר להוציא נכסים מן ההקדש ללא פדיון, ולכן הצריכו לפדות גם נכסים אלו בסכום מועט. והנה, לפי הראשונים שבקדושת דמים אין ההקדש מפקיע מידי שעבוד, מובנת שאלת הגמרא למה בכלל צריכים לפדות נכסים אלו, אך לשיטת הרמב"ם שגם בקדושת דמים נפקע השעבוד, הרי הם נכסי הקדש ובודאי צריך לפדותם?

ומבאר ה'לחם משנה' (הל' ערכין שם):

אמנם בעלי החוב אינם יכולים לגבות את חובם מן הנכס שבידי הקדש, אבל אדם אחר שיפדה אותו יצטרך לשלם לבעלי החוב את חובם, כי כשהנכס יוצא מרשות הקדש חוזר השעבוד, ולכן הפדיה היא בסכום מועט ("אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו על מנת שיתן לבעל חוב את חובו").

ושאלת הגמרא היא: מלשון המשנה ("הפודה פודה על מנת ליתן לאשה בכתובתה...") משמע שרק אדם אחר יכול לפדות את הנכס מהקדש, ומדוע לא יפדו בעלי החוב בעצמם את הנכס בסכום מועט? והתירוץ הוא: "שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון" - אם בעלי החוב עצמם יפדו, יחשבו הרואים שהנכס יצא מהקדש בלא כל פדיון (כי בעבר הנכס היה משועבד להם), ולכן תקנו "שיפדה אחר ויקח הבעל חוב ממנו, כדי שיראו הכל שפדאוהו וממנו לקח הבעל חוב".

הלכות מלוה ולוה פרק יח, הלכה ז: המקדיש נכסיו - אין בעל חוב יכול לפרוץ מן ההקדש, שההקדש מפקיע השעבוד. ובשפירין התקדש מיד ההקדש, אומדין כמה אדם רוצה לתן בשדה זו... לפי ששפתה ונתצא לחלין ביד הלוקח - יבוא בעל חוב ויפרוץ אותה.

לדעת הרמב"ם כל הקדש, אפילו הקדוש רק בקדושת דמים ואינו ראוי להקרבה אלא פודים אותו ודמיו להקדש (כגון קרקע), מפקיע מידי שעבוד ולכן "אין בעל חוב יכול לפרוץ מן ההקדש" (מגיד משנה).

אבל לדעת כמה ראשונים (רש"י כתובות נט, ב. ד"ה הקדש. ועוד), הקדש מפקיע מידי שעבוד רק בדבר שקדוש בקדושת הגוף, היינו בהמה שהוקדשה להקרבה על המזבח, אבל הקדש הקדוש רק בקדושת דמים, אינו מפקיע מידי שעבוד.

וגם הראב"ד (הל' ערכין וחרמין פרק ז ה"ד) סובר כן והשיג על הרמב"ם ממשמעות הגמרא (ערכין כג, ב):

במשנה נאמר: "המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב - אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא בעל חוב חובו אלא הפודה פודה על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב את חובו". ושואלת הגמרא: מדוע צריך לפדות נכסים אלו מן ההקדש, והרי נכסים המשועבדים לאשה או לבעל החוב אינם בבעלות המקדיש, וכיון שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ההקדש לא יכול

יום שני ט' סיון ה'תש"פ

איך משתעבד דבר שלא בא לעולם?

לשעבד גם נכסים שיהיו בעתיד ('דאיקני'), ואילו משמעות הגמרא בבבא מציעא היא שגובה את השבח אף אם לא התנו בשטר?

ומבאר הר"ן (שם):

שבח שהשביחה הקרקע מאליה ('שבח דמילא'), בעל החוב גובה מן הלוקח גם אם לא התנו על כך ולא כתבו בשטר 'דאיקני', ושבח שהשביח על ידי עבודתו והוצאותיו של הלוקח ('שבח מחמת הוצאה') הבעל חוב גובה רק כשכתבו והתנו שגם מה שיבוא אחר כך משתעבד למלוה.

וזה גם שיטת הרמב"ם, שבשבח הבא מאליה כתב ש"שורף כל השבח", ולא הזכיר שצריך להקנות גם את הנכסים שיבואו אחר כך, ואילו בשבח הבא 'מחמת הוצאה' פירש הרמב"ם (בהמשך ההלכה) שזהו כאשר "ראובן שלוה משמעון מנה וכתב לו, שאני עתיד לקנות".

ובטעם הדבר ששבח הבא מאליה משתעבד למלוה גם אם לא כתבו שכל הנכסים יהיו משועבדים, אף ששבח זה לא היה של הלווה מעולם, מבאר הגר"ח מבריסק (הידושי רבינו חיים הלוי כאן) ששבח הבא מהקרקע ללא עבודת הקונה נחשב כגוף הקרקע והשעבוד שחל על הקרקע (אף ללא הקנאה), חל על השבח.

הלכות מלוה ולוה פרק כא, הלכה א: בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח - בין שהשביח מחמת הוצאה, בין ששביחו נכסים מאליהם.

אם הלווה כתב בשטר שמשעבד את נכסיו למלוה, כולל נכסים שיקנה בעתיד ('דאיקני') - הרי גם קרקע שקנה הלווה לאחור ההלוואה, משועבדת למלוה (בבא בתרא קנו, א). וכן פסק הרמב"ם (לעיל פ"ח ה"א).

ואיך הדבר עולה בקנה אחד עם דעת חכמים שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם?

מבאר הרשב"ם (שם ד"ה אלא):

א. דבר שאינו כלל בעולם בשעת הקנין (כפירות דקל שלא צמחו עדיין) אין מקנים, אבל קרקע שישנה בעולם אלא שעדיין לא באה לרשותו בזמן השעבוד, יכול לשעבדה. ב. חכמים קבעו שאפשר לשעבד 'דבר שלא בא לעולם' (אף שאין מקנים אותו), כדי 'שלא תנעול דלת בפני לווים'.

ועוד אמרו בגמרא (בבא מציעא טו, א. בבא בתרא קנו, ב): מלוה הגובה מן הלוקח שקנה מן הלווה את הקרקע המשועבדת לו, גובה גם מן השבח שהשביחה הקרקע. והקשו ראשונים (תוספות ב"מ יד, ב. ד"ה תריץ. הידושי הר"ן שם טו, א): מסוגיית הגמרא בבבא בתרא משמע, שגביית השבח היא משום שהתנו

יום שלישי י' סיון ה'תש"פ

כתיבה ביום וחתימה בלילה

הנעשה בעת חתימת השטר, אכן אין להכשיר כשהיו עסוקים באותו ענין מבעוד יום, שהרי ההתחייבות בפועל חלה רק בעת חתימת השטר בלילה והנכסים לא השתעבדו מבעוד יום, ואם יגבנו מהלקוחות שקנו ביום, הרי זה שלא כדין.

אך מדברי הרמב"ם שאינו מחלק בכך, משמע שגם בשטר חיוב, אם היו עסוקים באותו ענין מבעוד יום, כשרים. ובטעמו, יש אומרים כי לדעתו משעה שעסוקים בנושא הקנין והעדים העומדים לחתום על השטר נוכחים בעת הכתיבה, החיוב חל כבר קודם החתימה, ובדין הוא שיגבנו מהקרקעות שנמכרו מאותה שעה (ראה בית דוד ח"ד פ"י מהלכות אישות). ויש אומרים כי אמנם ההתחייבות חלה רק משעת החתימה, אך מאחר והיו עסוקים בענין מבעוד יום, הדבר כבר התפרסם מאז, וממילא היה על הלקוחות להיזהר לא לקנות מאותו אדם קרקעות שהרי ידוע שעומדות להשתעבד לקנין שעושה, ואם בכל זאת קנו הזיקו לעצמם ואין לנו לחשוש שיגבנו מהם שלא כדין (שאלת שלום מהר"ת סי' עה).

הלכות מלוה ולווה פרק כג, הלכה ג: שָׁמַר שֶׁתְּבַוּוּהוּ בְיוֹם וְנִתְּחַם בְּלֵילָה הַסְּמוּךְ לוֹ - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַדֵּם; וְאִם הָיוּ עֲסוּקִים בְּעֵינָיו עַד שֶׁנִּכְנְסוּ הַלַּיְלָה, וְנִתְּמוּוּהוּ - אָף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִמֶּנּוּ בְּלֵילָה, בְּשָׂר.

שטר מוקדם פסול, כמבואר לעיל (ה"א), משום שאם המתחייב לא ישלם את חובו יגבו מהקרקעות שמכר לאחרים לאחר הזמן הכתוב בשטר, בעוד שהחוב חל מאוחר יותר וקרקעות אלו נמכרו לפני החוב ונמצא שגבנו מהלקוחות שלא כדין.

ונחלקו ראשונים מדוע כאשר היו עסוקים באותו ענין בשעת כתיבת השטר ביום, השטר כשר למרות שנחתם רק בלילה.

לדעת הר"ן (גיטין ח, ב), מדובר רק בשטר הלוואה והרי החיוב חל מחמת ההלוואה ולא מחמת השטר ואם ההלוואה נעשתה ביום, הרי נכסי הלווה כבר השתעבדו מאז ובדין הוא שיגבנו מהנכסים שמכר וכבר השתעבדו לחוב, אך בשטרות שבהם ההתחייבות חלה על ידי השטר עצמו או על ידי קנין

יום רביעי י"א סיון ה'תש"פ

ערב הפטור מלשלם

ה"ט הקשה עליו:

בגמרא (שם קעד, ב) מבואר שערב של כתובה אינו משתעבד משתי סיבות: א. כיון שלא חיסר כלום מהאשה ואין לה צורך 'להאמין' בו, אין לו הנאה וגמירות דעת. ב. כוונתו רק לעשות מצוה ולהביא לידי כך שהאשה תסכים להינשא, אבל "אין כוונתו לפרוע הערבות" (רש"י שם). וכן כתב הרמב"ם כאן, ש"פטור מלשלם שהרי (א) מצוה עשה ו(ב) לא חיסרה ממון". וכן כתבו התוספות (גיטין ג, א ד"ה מצוה) שרק בהצטרפות שתי הסיבות אינו גומר בדעתו להשתעבד לפריעת הכתובה, ואילו לפי דברי המגיד משנה די בהסבר 'שלא חיסרה ממון' כדי לפטור את הערב מלשלם כי ערבות זו 'אסמכתא' היא, ומדוע צריך טעם נוסף - שעשה זאת משום מצוה?

ותירך:

אמנם הערב לא חיסר לאשה ממון, ובכל זאת אפשר היה לומר שיש לו הנאה מצעם הסכמתה להינשא על סמך ערבותו, וגם בהנאה זו משתעבד. ולכן, צריך גם את הטעם השני שבאומרו 'ערב אני' אינו מתכוון להשתעבד אלא רצונו לשלם מצוה, כדי שתסכים להינשא.

הלכות מלוה ולווה פרק כה, הלכה ו: עֶרֶב שֶׁל כְּתֻבָּה - אָף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ, פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם; שֶׁתָּרִי מַצּוּה עֲשָׂה, וְלֹא חִפְּרָה בְּמִוּן.

לדעת הרמב"ם, ערב של כתובה שקיבל על עצמו לשלם את דמי הכתובה, אף אם התחייב בקנין, אינו משתעבד ופטור מלשלם. ומבאר המגיד משנה:

לכאורה, התחייבות הערב לשלם למלווה את החוב אם הלווה לא ישלם היא 'אסמכתא' כי סמך שהלווה ודאי יפרע את חובו, ו'אסמכתא' אינה קונה (הל' מכירה פ"א ה"ב) אלא משום ש"בההוא הנאה דקא מהימן ליה, גמר ומשתעבד נפשיה" (בבא בתרא קעג, ב), היינו בהנאה מכך שהמלווה האמין בו והוציא ממון על סמך ערבותו, הערב משתעבד בלב שלם. ולפי זה, בערב של כתובה, כיון שהאשה הנישאת הרי לא הוציאה ממון, ולא על ערבותו סמכה (וגם הנישואין הם לטובתה), ואין לערב הנאה שבגללה ישתעבד, זו 'אסמכתא' שאינה קונה אפילו בקנין.

ובספר 'נתיבות המשפט' (הובא ב'קריית מלך רב' הל' אישות פ"ו)

יום חמישי י"ב סיון ה'תש"פ

מתי הודאה אינה ממין הטענה?

מאותו ענין שתבע התובע (טענו חטים והודה לו בחטים. ראה לעיל ה"ח). ולדעת הרמב"ם, אם תבעו מעות הלוואה והודה לו במעות פקדון במקצת הסכום, הרי זו הודאה באותו ענין, כי "מה לי נתחייב לו משום הלוואה או משום פקדון" וישבע כדין.

אך לדעת הראב"ד, אם תבעו בהלוואה והודה לו בפקדון

הלכות טוען ונטען פרק ג, הלכה יד: 'מִנְה יֵשׁ לִי אֲצִלְךָ הַלְוָאָה'... תְּמַשִּׁים דִּינָר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי פְקָדוֹן... הוֹדוּ רִבּוּתֵי שְׁנֵיה מוֹדָה בְּמִקְצָתָהּ, וְיִשָּׁבַע; שֶׁתָּרִי מִעֲנֵנו שֶׁהוּא תָּיִב לֹא מֵאָה, וְהוֹדָה שֶׁהוּא תָּיִב לֹא תְּמַשִּׁים; וְמָה לִּי נִתְּחַיֵּב לֹא מִשׁוּם הַלְוָאָה, אוּ מִשׁוּם פְּקָדוֹן.

מודה במקצת חייב שבועה רק כאשר הודאת הנתבע היא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קצט

עדים 'אתם עדי' – אין זו נחשבת 'הודאת בעל דין' וכוונתו רק לדחות את דברי התובע ויוכל לומר 'משטה הייתי כך ובאמת איני חייב כלום'. ואת זה ניתן לומר כשההודאה היא לא באותו ענין שתבע התובע, אבל כאן, כאשר מודה לו באותו המין שתבעו (והתביעה היא ממון וההודאה היא ממון) אין זו דחיית דברי התובע שהרי סוף סוף מוכן לתת לו כפי מה שמבקש, כי מה לי אם זו 'משום הלואה או משום פקדון'.

במקצת הסכום, אינו נשבע כי בהודאה שלא ממין הטענה אינו חייב שבועה, והלואה ופקדון הן שתי טענות שונות. וה'שלחן ערוך' (ח"מ סי' פח סי"ט) פסק כדעת הרמב"ם. וכתב הש"ך (שם סק"ט) שהעיקר כדעה זו כי כתבו ראשונים (נמוקי יוסף ב"ק יז, א בדפי הר"ף ועוד) שטעם הדין תבעו חטים והודה בשעורים פטור הוא, כי מאחר שהנתבע הודה מעצמו (על השעורים) מבלי שייטבע על כך וגם לא אמר בפני

יום שישי י"ג סיון ה'תש"פ

הודאת בעל דין

שבדבר זה נחלקו אמוראים בגמרא (ב"ב לג, א). מעשה באחד שמת והשאיר אחריו עץ דקל, ונחלקו רב אידי בר אבין ואדם אחר - מי מהם היורש הקרוב יותר למת ולאחר שלא התברר הדבר, התגבר אדם זה והחזיק בדקל מדין 'כל דאלים גברי'. לאחר זמן הודה האיש שרב אידי בר אבין קרוב יותר, ופסק רב חסדא להעביר את הדקל לחזקת רב אידי בר אבין, אך רב אידי טען שלא די בהחזרת הדקל אלא עליו להחזיר גם את הפירות שאכל עד עכשיו שהרי אכלם שלא כדין. והשיב לו רב חסדא: הרי עד עכשיו החזיק האיש בדקל ורק מכח הודאתו אתה זוכה בו, ונמצא שבהודאתו הוא כנותן לך את הדקל מרצונו, ואין לך אלא מה שנותן לך, היינו הדקל ולא הפירות.

אך לדעת אביי ורבא כיון שהודה שרב אידי קרוב יותר למוריש הרי הוא מודה שגם הפירות שאכל עד עתה שלא כדין אכל, ועליו לשלם עבורם.

כלומר: לדעת רב חסדא החיוב הנובע מהודאתו הוא חיוב חדש החל מכאן ולהבא (כסברת המהרי"ן לב). ואילו לדעת אביי ורבא להודאה יש דין נאמנות (כסברת הקצות), ולכן צריך לשלם על הפירות שאכל.

הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ג: הודאת בעל דין,

במאה עדים.

האחרונים נחלקו בגדר וטעם הנאמנות של הודאת בעל-דין:

המהרי"ן לב (הובא בקצות החושן סל"ד סק"ד) כתב שאין לבעל דין נאמנות אפילו לחייב את עצמו, כי כיון ש'אדם קרוב אצל עצמו', גם כאשר מעיד לחובתו עדותו פסולה, ולכן זהו מתורת חיוב ונתינת-מתנה, כי אדם יכול לחייב את עצמו גם כשאינו חייב, ובהודאתו כאילו בא לחייב את עצמו בחיוב חדש ונעשה כאומר מתחייב אני לך מנה.

אבל ה'קצות החושן' (שם) כתב שאי-אפשר לומר כן, והראיה ממודה במקצת שחייב שבועה בגלל שמודה על מקצת הטענה – 'ואילו היה כופר בכל בפני ב"ד, אלא שאומר אעפ"כ אני מחייב עצמי בפניכם בחמישים זוז, ודאי אין בזה חיוב שבועה' ולדבריו הודאת בע"ד היא גזירת הכתוב שהתורה האמינה את האדם על עצמו ופסלה קרוב כשמעיד על אחרים אבל לא על עצמו, ולכן כשבא לזכות את עצמו אינו נאמן שהרי מעיד על אחרים.

והגאון הרוגוצ'ובי (צפנת פענח הל' נערה בתולה פ"א ה"א) מבאר

שבת קודש י"ד סיון ה'תש"פ

בין בהמה לחיטים

בשבועה, ורק לגבי השאר שלגביו אין בירור צריך שבועה. ולכן לא נקט כאן הרמב"ם 'שנים שהיו יושבים בצד בהמה בחצר של שניהם', כי באופן זה קיימת הוכחה שהבהמה שייכת לשניהם ולא יצטרכו שבועה, כפי שנפסק בהלכות שכנים (פ"ה ה"ג): "אחד מן השותפים (בחצר) שביקש להעמיד בה בהמה... חבירו מעכב עליו". ואם כן, כאשר רואים בהמה עומדת בחצר השותפים מסתבר שהיא של שניהם, כי אם היתה של אחד מהם היה חברו מונע ממנו להכניס את הבהמה לחצר המשותפת, וכאמור לעיל, כאשר קיימת הוכחה שהחפץ של שניהם אין נשבעים.

ולפיכך בהלכה זו, בה מדובר על חלוקה בשבועה, נקט הרמב"ם שנים היושבים בצד ערימה של חיטים שאין בזה הוכחה למי היא שייכת ויתכן שהיא של אחד מהם (שהרי חברו אינו יכול לעכב עליו להכניס חיטים לחצר המשותפת), וצריכים להישבע.

(אור שמח)

הלכות טוען ונטען פרק ט, הלכה ז: שנים שהיו אוהזין

בבלי אהר, או שהיו רוכבין על גבי בהמה, או אהר רוכב ואהר מנהיג, או יושבין בצד ערמה של חטים המנחת בסמטא או בחצר של שניהם - זה אומר 'הבל שלי', וזה אומר 'הבל שלי' - כל אחד מהן נשבע בנקימת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו, ויחלקו.

מדוע נוקט הרמב"ם דווקא 'ערימה של חיטים' ולא ממשיך בדוגמא של כלי או בהמה שבה התחיל?

מבאר ה'אור שמח':

בהלכה זו מבואר שחלוקת החפץ מותנית בכך שכל אחד מהצדדים ישבע על נכונות דבריו, אך להלן (הלכה ט) פסק הרמב"ם: 'היו שנים אדוקין בטלית... זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקין בשווה אחר שנשבעין', הרי שהשבועה היא רק על החלק שאינם אווזים בו, ואילו החלק שביד כל אחד ניתן לו ללא שבועה, כי עצם התפיסה מעידה על כך שהוא שלו ושוב אין צורך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ח' י"ד סיון ה'תש"פ

זכה לו (בפרק ד מהלכות זכיייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו, שבמתנה הולך אינו זכוי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך, לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הרי"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

- ג. ראובן¹⁴ שהיה חייב לשמעון מנה, ואמר שמעון¹⁴ לראובן: מנה שיש לי בידך תנהו ללוי, והיו שלשתן עומדין¹⁵, וקבל לוי¹⁶, ונמצא ראובן עני ואין לו מה שיגבה ממנו - הרי לוי חוזר בחוב של שמעון¹⁷, וזהו¹⁸ הטענה. ואם ידע לוי שהוא עני, או שהיה עשיר באותה שעה והעני - אינו יכול לחזור, שהרי קבל. טען לוי שהיה ראובן עני והטענה, ושמעון אומר: עשיר היה והעני - יראה לי, שעל שמעון להביא ראיה¹⁹ ואחר כך יפטר²⁰ מחוב לוי; לא יהיה אלא שובר²¹ בידו, ואומרים²² לו: קיים שוברך והפטר.²⁴

(14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הרי"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלושתן". (16) הסכים לכך, ובה קנה לוי החוב של ראובן ואינו יכול לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלו מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסט, ולפיכך נאמן גם לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראיה יישבע לוי ויטול (שולחן ערוך שם). (21) לא יא כוחה של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללווה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראיה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחאה אצלו.

- ד. פבר בארנו בהלכות מקח וממכר²³, שראובן שלא היה לו אצל שמעון²⁴ פלוס, והיה ראובן חייב ללוי מנה, והמחאה אצל שמעון, אף על פי שהמחאה במעמד שלשתן - לא קנה²⁵. ואם רצה שמעון שלא יא יתן - לא יתן; ואם נתן²⁶ - חוזר וגובה

יום ראשון ח' סיון ה'תש"פ

הלכות מלוה ולוה

פרק ששה עשר

(1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלושתם, ודין המחאה אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות פרועים.

- א. החוב באחריות הלוה² עד שיפצענו ליד המלוה או ליד שלושה³. אמר לו המלוה: זרק לי חובי והפטר⁴, וזרקו⁵, ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד המלוה - פטור. אמר לו: זרק לי חובי בתורת גטין⁶, היו המעות קרובות ללוה⁷ - הרי עדין באחריותו; היו קרובות למלוה⁸ - נפטר הלוה; מחצה על מחצה⁹, אם אבדו משם או נגבבו - משלם הלוה מחצה¹⁰.

(2) בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי (אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4) גיטין שם. (5) אפילו רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס "וזרקו לו" (וכן הוא בכתב-יד תימן) ומפרש: "לוי" הכוונה לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם). (7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים, או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

- ב. היה ראובן חייב לשמעון מנה, ואמר ללוי: הולך לשמעון מנה זה שאני חייב לו, אם פא לחזור - אינו חוזר¹¹, והוא חייב באחריותו עד שיגיע המנה לשמעון. החזיר לוי את המנה לראובן - שניה¹² חייבין באחריותו¹³ עד שיגיע ליד שמעון כל חובו.

(11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נטילים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום (מגיד משנה). (40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום הפסדו של בעל הבית (במגדל עוז מציין: "מתשובת גאון" וראה מגיד משנה).

21 ו. החנוני אומר: אתה אמרת לתן לזה מנה, או צוית
22 ואמרת לי: אם יבוא פלוני תן לו, ובעל הבית
23 אומר: לא אמרתי לך - הרי בעל הבית נשבע הסת' 41
24 ונפטר, והחנוני עושה דין עם זה 42 שנתן לו 43. וכן
25 אם אמר החנוני לבעל הבית המקיפו: כתוב בפנקסי
26 שיש לי אצלך מנה, ובעל הבית אומר: איני יודע
27 - נשבע בעל הבית הסת' 44 שאינו יודע ונפטר, פדין
28 כל טוען על חברו לכל דבר, ואין בזה תקנת
29 חכמים 45.

(41) תקנת חכמים שחנווני נשבע ונטל, תוקנה רק כשבעל הבית מודה שציווה לחנווני ליתן לפועלים, אבל לא כשהוא מכחיש את טענת החנווני בעיקר השליחות. והרי זה ככל טוען על חברו והלה כופר בכל, שנשבע היסת ונפטר (שבועות מה:). (42) שלפי דבריו, נתן לו. בש"ך חושן משפט סימן צא סעיף קטן כו מבואר, שאם הפועל מכחיש ואומר: לא לקחתי כלום מן החנווני - בעל הבית פטור אפילו משבועת היסת לדברי הכל, משום שאין כאן כפירת ממון, שהרי החנווני אינו יכול להוציא ממנו ממון בלי שבועה, אפילו אם היה מודה שציווה לתת (ראה סמ"ע שם). (43) ואם הוא כופר, נשבע היסת ונפטר. (44) בשבועות מה. שנינו: "חנווני על פנקסו כיצד? לא שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתיים וזו וכו'", כלומר, שבועה שתיקנו חכמים ביחסי חנווני עם בעל הבית אינה בכגון שיאמר לו כתוב בפנקסי ובעל הבית אומר - אינו יודע. (45) שיישבע החנווני וייטול, כי תקנה זו נאמרה רק בדין שנתבאר למעלה הלכה ה, אבל בטענת איני יודע נשבע בעל הבית היסת, כדין כופר בכל, ופטור.

30 ז. ראובן שהוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון,
31 וטען שלוי נתנו לו בכתובה ומסירה 46, ואבד השטר
32 שהקנהו בו, או שטען שהקנהו לו על גב הקרקע 47
33 - הרי זה גובה אותו 48 משמעון 49, הואיל יוצא
34 מתחת ידו. טען שמעון שפרע ללוי, ואמר: ישבע
35 לי 50 - ישבע לוי לשמעון 51, ואחר כך יגבה ראובן 52.
36 הודה לו שפרע 53 - ישלם לוי לראובן 54. טען לוי
37 שלא מכר ולא נתן שטר 55 זה - נשבע 56 הסת'
38 ונפטר 57.

(46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא: "וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז). (47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה. (48) "ואין צריך עדים לעניני קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם

1 מראובן, שהרי על פיו נתן. וכן אם רצה לוי לחזר
2 ולומר: איני רוצה לגבות משמעון - חוזר וגובה
3 מראובן. ואף על פי שנפרע מקצת משמעון - חוזר
4 וגובה השאר מראובן.

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.

5 ה. חנוני 27 שהיה נותן לבעל הבית מן החנות כל
6 מה שירצה 28 בתורת הלואה, ומקיפו עד שיתקבץ
7 הפל 29 ופרע לו 30, ואמר לו בעל הבית: תן לפועלים
8 סלע, או לבעל חובי מנה שיש לו אצלי, ואני אתן
9 לך, והרי החנוני אומר: נתתי, והפועל או בעל חובו
10 אומר: לא לקחתי - הרי הפועל או בעל חוב
11 נשבע 31 ונטל מבעל הבית חובו, וכן החנוני נשבע 32
12 ונטל מבעל הבית מה שטען שנתן, שהרי הוא אמר
13 לו לתן. והפועל נשבע במעמד החנוני, וכן החנוני
14 במעמד הפועל או בעל חוב, כדי שיפלומו 33 זה
15 מזה 34. וכן כל פיוצא בזה. ושבועה זו תקנת חכמים
16 היא 35 בנקיטת חפץ 36, מפני שבאין שניהן לטל.
17 לפיכך, אם מת החנוני 37 - נטל בעל חוב בלא
18 שבועה 38, וכן אם מת פועל או בעל חוב - החנוני
19 נטל בלא שבועה 39; שהרי אין בעל הבית מפסיד
20 כלום, ואינו משלם אלא תשלום אחד 40.

(27) שבועות מה: (28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום מסויים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיג"ש שם מז:). (31) לא לקחתי. (32) נתתי (שם) כתנא קמא: "הוא נשבע ונטל והם נשבעין ונטלים", ואף על פי שאחד מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה תיקנוה. מן התורה שניהם נטלים בלא שבועה, שאין נשבעים על טענת שוא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שוא - אלא משום הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים: שניהם נשבעים ונטלים (מגיד משנה). (36) כעין שבועת התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהון כעין של תורה ירדו להם"). (37) ויורשיו אינם יודעים אם נתן או לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב. (38) כדין של תורה, כמבואר למעלה. (39) הרמב"ן והרמ"ה חולקים על רבינו בדין מתו פועלים. ודעתם, שהחנוני צריך להישבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע, (החנוני טוען מנה לי בידך ובעל הבית טוען: איני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 הַשְּׁטֵר פְּרוּעַ⁶⁵; וְאִם אֵין עָלָיו קַיִים - יִשְׁאַלּוּ הָעֵדִים
11 הַחֲתוּמִּין עַל זֶה הַשּׁוֹבֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׂאִין
12 הָעֵדִים מְצוּיִין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יְדֵי הַמְּלֻוָּה אוֹ מִתַּחַת
13 יְדֵי יוֹרְשָׁיו יִצָּא - אֵין הַשּׁוֹבֵר פְּלוּם⁶⁶.

(64) היוצא מתחת ידי המלווה. (65) שאין בית דין מקיימים חתימת עדי השובר, אלא אם ביררו שהשטר פרוע (שם כא.). (66) אנו תולים שהמלווה הכינו, שמא יביא הלווה הכסף בערב שבת ולא יספיק לכתוב שובר ויעכב הלווה את הפירעון (שם כ:).

14 י. נִמְצָא⁶⁷ הַשְּׁטֵר⁶⁸ בֵּין שְׁטָרוֹת פְּרוּעִין⁶⁹ - הָרִי זֶה
15 פְּרוּעַ, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין עֵדִים עַל הַקְּתָב הַנִּמְצָא. וְכֵן
16 אִם נִמְצָא פְתוּב גְּפוּפוֹ שֶׁל שְׁטֵר, בֵּין מְפִינִין⁷⁰ בֵּין
17 מְאַחֲזִין⁷¹, וְאִפְלוּ בְּמִקְצָתוֹ⁷²: שְׁטֵר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ
18 נִפְרַע מִמֶּנּוּ כִּף וְכָף - עוֹשִׂין עַל פִּי הַקְּתָב, וְאִף עַל
19 פִּי שְׂאִין עַל הַקְּתָב עֵדִים, וְאִף עַל פִּי שְׂיִצָּא מִתַּחַת
20 יְדֵי הַמְּלֻוָּה; שְׂאֵלוֹ לֹא נִפְרַע - לֹא הָיָה פְתוּב עַל
21 הַשְּׁטֵר⁷³.

(67) שם. (68) שטר חוב שהשובר משייך אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב.). (69) כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70) בין השורות. (71) בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו. (72) בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73) ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם נימקו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלווה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו).

22 יא. הַמּוֹצֵא⁷⁴ שְׁטֵר⁷⁵ בֵּין שְׁטָרוֹתָיו וְאֵין יוֹדֵעַ מַה
23 טִיבוֹ⁷⁶ - יְהִיָּה מִנְחָה⁷⁷ עַד שְׂיָבֹא אֵלָיָהוּ.

(74) משנה שם כ. (75) שאינו שלו. (76) אם הלווה הפקידו או המלווה. (77) אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם).

24 יב. הָאוֹמֵר לְבָנָיו⁷⁸: שְׁטֵר בֵּין שְׁטָרוֹתַי פְּרוּעַ וְאֵינִי
25 יוֹדֵעַ אֵיזָה הוּא - שְׁטָרוֹתָיו כֻּלָּן פְּרוּעִין⁷⁹. נִמְצָא
26 לְאַחַד⁸⁰ שֶׁם⁸¹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת⁸² - הַגְּדוֹל פְּרוּעַ⁸³, וְהַקָּטָן
27 אֵינוֹ פְּרוּעַ. אָמַר לְחִבְרוֹ⁸⁴: שְׁטֵר לָךְ בְּיָדִי פְּרוּעַ -
28 הַגְּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן אֵינוֹ פְּרוּעַ. חוֹב לָךְ בְּיָדִי⁸⁵
29 פְּרוּעַ - כָּל שְׁטָרוֹת שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו כֻּלָּן פְּרוּעִין.

(78) מִצָּוָה בשעת מיתו. (79) כל לווה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג.). (80) ללווה אחד. (81) בין שטרותיו של הקצוה. (82) של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83) הלווה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84) שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחונה.

לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עיי' בית יוסף שם סימן צה). (49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא ראייה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו ומחייבים את ראובן להביא ראייה, כמו שמבואר בדברי רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד משנה, ועיי' ראב"ד שם). (50) שלא פרעתי. (51) נתבאר למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלווה משיבעים את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי) להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללוקח (=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). (52) משמעון, ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מוכר לו שטר טוב שלא נפרע. (53) ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף וזו ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיי' ש"ך שם סימן סו סעיף קטן לו). (55) והשטר נפרע (מגיד משנה). (56) לוי. (57) אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלווה) צריך להביא ראייה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסת ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה).

1 ח. שְׁטֵר⁵⁸ שֶׁהָיָה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאָו מִתַּחַת יְדוֹ
2 בְּבִית דִּין וְאָמַר⁵⁹: פְּרוּעַ הוּא - נִאָּמַן, אִף עַל פִּי
3 שֶׁהַשְּׁטֵר מְקִיָּם; שְׂאֵלוֹ רָצָה, הָיָה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ.
4 וְכֵן אִם מֵת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא פְתוּב⁶⁰ יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי
5 הַשְּׁלִישׁ שֶׁשְׁטֵר זֶה הַמְּנַח אֶצְלוֹ פְּרוּעַ הוּא - הָרִי זֶה
6 פְּרוּעַ, אִף עַל פִּי שְׂאִין עֵדִים עַל הַקְּתָב⁶¹. אֲבָל
7 קְתָב⁶² שְׂיִצָּא מִתַּחַת יְדֵי מְלֻוָּה שֶׁשְׁטֵר פְּלוּנִי פְּרוּעַ,
8 אִפְלוּ הָיָה בְּכַתֵּב יְדֵי הַמְּלֻוָּה - אֵינוֹ אֶלָּא כַּמְשַׁחֵק⁶³.

(58) סנהדרין לא. (59) השליש. (60) שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61) המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי כשר" ומפרש רבינו שמת השליש ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה וש"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלווה שמסר שטרו לשליש - האמינו. (62) בכתב יד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63) ופסול (בבא מציעא כ:).

9 ט. הָיוּ עֵדִים עַל הַקְּתָב⁶⁴: אִם הָיוּ מְקַיְמִין - הָרִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 לְהַפְרֵעַ מִן הַיִּירוּשָׁה - לֹא יִפְרַע אֶלָּא בְּשׁוּבָהּ, וְאוֹמְרִין¹¹ לוי¹²: תַּחֲלֶה הַשֹּׁבֵעַ שְׁלֹא פִקְדְנוּ אֲבָא וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא שֶׁשְׁטָר זֶה פְּרוּעַ. וְאֶפְלוּ הִנֵּה הַיִּירוּשָׁה קָטָן הַמְטִיל בְּעֵרִיסָה כְּשִׁמַּת מוֹרִישׁוֹ¹³ - הֲרִי זֶה נִשְׁפָּע וְנוֹטֵל¹⁴. וְאִם צָוָה הַמְלִיָּחָה¹⁵ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ שֶׁשְׁטָר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעַ - יִפְרַע הַיִּירוּשָׁה בְּלֹא שְׁבוּעָה אֶפְלוּ מִן הַיִּירוּשָׁה.

10 בגמרא שם. (11) בכת"י תימן: "ואומרין". פירוש, הדיינים אומרים לירוש' המלוה. (12) אף-על-פי שירוש' הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לווה קיים ובין מת הלווה. ב'טור' שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן הירוש' צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת. ראה ב"ח שם. (13) במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה נשבע ונוטל". ומלשוננו של רבינו שכתב: "ואפילו היה הירוש' קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנוולד לאחר מיתת האב. ונראה דעתו שנוטל בלא שבועה, ורק קטן בשעת מיתת האב צריך להשבע. [הרי"ף והרא"ש גורסים במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקה וכו' וכן ב'ספר התרומות' שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה. ראה מגיד-משנה]. (14) נשבע שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו נשבע, מפני שקטן אינו בריצוואה ('טור') ושו"ע שם סעיף 1. (15) דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

17 ג. מֵת הַלֹּוֹה תַּחֲלֶה¹⁶, וְאַחַר כֵּן מֵת הַמְלִיָּחָה - אֵין יוֹרְשֵׁי מְלִיָּחָה נוֹטְלִין מִיּוֹרְשֵׁי לֹוֵה כְּלוּם¹⁷; שֶׁבְּשַׁעַת שִׁמַּת הַלֹּוֹה נִתְחַיֵּב הַמְלִיָּחָה לְהַשְׁבֵּעַ וְאַחַר כֵּן יִטַּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנו¹⁸, וְכִבֵּר מֵת, וְאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה¹⁹ לְכִנּוּי²⁰, שְׁאֵינֶן יְכוּלִין לְהַשְׁבֵּעַ שְׁלֹא נִפְרַע אֲבִיהֶם כְּלוּם²¹. וְאִם עָבַר הַדִּין וְהַשְׁבִּיעַ יוֹרְשֵׁי מְלִיָּחָה, וְגָבּוּ אֶת הוֹכֵן - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם²². לְפִיכֵן²³, שְׁטָר חוֹב שֶׁל יְתוּמִים הַבָּאִים לְהַפְרֵעַ מִן הַיְתוּמִים שִׁמַּת אֲבִיהֶן הַלֹּוֹה תַּחֲלֶה - אֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ וְאֵין מְגַבֵּין בוֹ; אֵין גּוֹבִיחִין בוֹ - שְׁאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְכִנּוּי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנו, וְאֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ - שְׁמָא יְכוּא דִּין שְׁדִדוֹן וְיוֹצִיא בוֹ.

16 גמרא שם. (17) אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן גם דעת הרי"ף. (18) למעלה ה"ב. (19) כסף שאין לגבותו בלי שבועה. (20) לאו דוקא בניו, והכוונה ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה לי שלא פקדנו אחא. (21) אינם יודעים אם נפרע או לא. (22) בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר: יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין. ובמסקנא שם אמרו, שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דיין שפסק כרב ושמואל -

(85) נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות שלך הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלוית ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחתונה וכולם בחזקת פרועים, ואם בא הלווה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש).

פֶּרֶק שְׁבֻעָה עֶשְׂרִי

1 (1) מבאר דין הבא ליפרע מן הירוש' או יורש הבא ליפרע מן הירוש', ושאינ אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לוית, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בכבל שמגבהו ממעות בכל.

1 א. מְלִיָּחָה שִׁמַּת², וְבֹא הַיִּירוּשָׁה לְתַבֵּעַ אֶת הַלֹּוֹה בְּשְׁטָר שְׁעָלָיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֲבִיךָ, וְהַיִּירוּשָׁה אוֹמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ - אוֹמְרִים לוֹ³: עֲמַד וְשִׁלְמָה לוֹ⁴. אָמַר: לְשַׁבֵּעַ לִי - הֲרִי זֶה נִשְׁפָּע בְּנִקְיִטַת חֲפִיץ⁵: שְׁלֹא פִקְדְנוּ אֲבָא⁶ עַל יְדֵי אַחַר וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא כְּפִיו וְשְׁלֹא מְצִינוּ⁷ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא⁸ שֶׁשְׁטָר זֶה פְּרוּעַ⁹, וְגוֹבָה.

2 (2) משנה, שבועות מה. וגמרא שם מח. (3) הדיינים אומרים ללווה. (4) ליורש, ואין משביעים אותו. דין זה מבואר בגמרא שם, ששאלו בלשון תמיהה: אבוהון שקיל בלא שבועה, ואינהו שקלי בשבועה (אביהם היה נוטל בלא שבועה, והם (היתומים) נוטלים רק בשבועה)? נתבאר למעלה פי"ד ה"ב שהלווה אינו נאמן לומר "שטר זה פרוע", ואין משביעים את המלוה אלא כשדורש הלווה מעצמו שישבע. (5) של מצוה. מכיון שאביו היה מחויב שבועה חמורה כזו כשהלווה טוען: ישבע לי שלא פרעתי - מחוייבים גם יורשיו בשבועה כזו. (6) שלא הודיע לנו לפני מותו. (7) מצאנו. (8) כל כתב שהוא. (9) נמשך לכל שלוש הטענות שלמעלה: שלא פקדנו, שלא אמר ושלא מצאנו וכו'. מתמיהת הגמרא שם, למדנו רק שלא הורע כוח היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו נקראת בפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים: א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע מלשוננו של רבינו (למעלה פט"ז ה"י) שכתב: "נמצא השטר בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידי מלוה - פוסלים את השטר. וכן פסקו להלכה ה'טור' וה'שולחן ערוך' ה"מ ס"י קת, וראה ש"ך שם ס"ק יב].

8 ב. מֵת הַלֹּוֹה¹⁰ אַחַר שִׁמַּת הַמְלִיָּחָה, וְבֹא הַיִּירוּשָׁה

דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. (23) מסקנתו של רב פפא, שם.

ד. אָפּלוֹ²⁴ הָיָה שָׁם עֵרֶב²⁵, וּמַת הַלֵּוֹה תְּחַלֶּה - לֹא יִפְרְעוּ יוֹרְשֵׁי הַמְּלוּה מִן הָעֶרֶב; שְׁאֵם הָאֹמֵר יִפְרְעוּ מִן הָעֶרֶב²⁶, הָרִי הָעֶרֶב חוֹזֵר וְנִפְרַע מִיּוֹרְשֵׁי לֵוִי²⁷.

שם. (24) ויורשי המלוה באים לגבות מן הערב. (25) כרב הונא בר רב יהושע, שם. (26) נימוקו של רב הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה הדין כשהלווה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו שדה מהלווה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלווה נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שערב עשה חסד עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח - טובת עצמו נגד עניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את הסיכון שמה יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן (ראה רז"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה.

ז. יוֹרֵשׁ שָׂבָא⁴² לְהַפְרֵעַ מִן הַלֵּוֹה בְּשֹׁטֵר שְׁיֵשׁ בּוֹ נְאֻמָּנוֹת לַלֵּוֹה כֹּל זְמַן שְׂאִימֵר פְּרַעְתִּי - הָרִי הַלֵּוֹה נִשְׁבַּע הַסֵּת⁴³ שֶׁפְּרַע לְשֹׁטֵר זֶה וְנִפְטָר, אָף עַל פִּי שְׂלֹא כְּתָב לוֹ: וְהָרִי אֲתָה נֹאמֵן עַל יוֹרְשֵׁי; שֶׁעֶקֶר הַשֹּׁטֵר עַל תְּנַאי זֶה הָיָה⁴⁴. וְאִם הִתְנָה עָלָיו שְׂיֵהָא נֹאמֵן בְּלֹא שׁוֹם שְׁבוּעָה - אֵינוֹ נִשְׁבַּע אָפּלוֹ לְיוֹרְשֵׁי מְלוּה.

(42) ר"ף בהלכותיו, כתובות ס' שמו. (43) למעלה (פ"טו"ה"ו) נתבאר שבועה זו למה. (44) ברי"ף כתוב: "דשטר מיעקר עקיר (נעקר כוחו), דלא מצי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עילויה, משום דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית: פקע כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך שובר (ולמה אינו יכול לטעון כך?); משום שהלווה יטען: הסתמכתי על הנאמנות הכתובה בשטר), הלכך לא-שנא גבי דידיה, לא-שנא גבי ירתיה, כי אמרה פרעתיה נאמן (לפיכך אין הברדל בין לגבי הלווה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן לומר פרעתיה)". ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר (בלי "יוד" (ע' קמוצה), וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

ה. אֵין דְּנִינ' ²⁸ מְדִין זֶה²⁹ לְכָל הַדּוּמָה לוֹ³⁰. אֲלֵא הָרִי הַפּוֹגֵם אֶת שֹׁטְרוֹ³¹ וּמַת, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ גּוֹבֵה³² אֲלֵא בְּשׁוּבָה³³ - הָרִי בְּנִי נִשְׁבַּעֵין שְׂלֹא פְּקֻדְנוּ אָבָא וְלֹא צֻנְנוּ אָבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שֹׁטְרוֹתֵינוּ שְׂל אָבָא שְׂכָל הַשֹּׁטֵר הַזֶּה פְּרוּעַ, וְגוֹבֵין אֶת שְׂאָר הַשֹּׁטֵר בֵּין מִן הַלֵּוֹה בֵּין מִיּוֹרְשֵׁיו³⁴.

שם. (28) שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו. (29) בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסיף עלה" (שימו לב שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש). (30) מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב בשטר. (31) המלוה עצמו. (32) כתובות פז: (33) רב ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלווה, ויורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלווה לפני שמת המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי הלווה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה-שאינ-כן כשמת המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

ח. יוֹרֵשׁ קָטָן⁴⁵ שְׂהִיָּה שֹׁטֵר חוֹב לְאָבִיו, וְיִצְא עָלָיו שׁוֹבֵר אַחַר מִיתַת אָבִיו - אֵין קוֹרְעֵין אֶת הַשֹּׁטֵר וְאֵין מְגַבֵּין בּוֹ עַד שְׂיִגְדְּלוּ הַיְתוּמִים; שְׂמָא שׁוֹבֵר זֶה מְזַיֵּף הוּא, וְלִפְיָכָהּ לֹא הוֹצִיאָו הַלֵּוֹה בְּחַיֵּי אָבִיו⁴⁶.

(45) בבא-בבא ז: (46) כתב הטור (חו"מ סי' קח) בשם הר' יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו, ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלווה להוציא את השובר - חוששים שמה הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע את המלוה לבית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר' מאיר הלוי אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפנינו שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הרי בית-דין מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה

ו. יוֹרֵשׁ³⁵ שָׂבָא לְגִבּוֹת³⁶ מִן הַיּוֹרֵשׁ, וְאָמְרוּ יוֹרְשֵׁי לֵוִי: אָמֵר לָנוּ אָבָא לֹא לְוִיתִי חוֹב זֶה - הָרִי יוֹרְשֵׁי הַמְּלוּה גּוֹבֵין שְׂלֹא בְּשׁוּבָה³⁷; שְׂכָל הָאֹמֵר לֹא לְוִיתִי - פְּאֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי³⁸ דְּמִי. וְכֵן מְלוּה שְׂבָא לְהַפְרֵעַ מִיּוֹרְשֵׁי לֵוִי, וְאָמְרוּ: אָמֵר לָנוּ אָבָא לֹא לְוִיתִי חוֹב זֶה - הָרִי זֶה גּוֹבֵהוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁹, אָפּלוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מידי שעבוד, ודין טורף מן הלוקחות שהלוקח יכול לסלקו בכסף, ודין היו ללווה שתי שדות ומכר אחת ואחר-כך מכר השנייה (בגמרא: "תרי אפרני"), ודין המניה שדה שערכה פחות מהמלוה וגבה אותה המלווה וסילקהו היתומים בכסף.

18 א. המלוה את חברו סתם - הרי כל נכסיו²¹ אחראין
19 וערבאין³ לחוב זה. לפיכך⁴, כשניבוא לגבות - תובע
20 את בעל חובו תחלה⁵. אם מצא עמו נכסים, בין
21 מטלטלין בין קרקעות - גובה מהן ברצון הלוה⁶.
22 ואם לא נתן הלוה מדעתו - מגבין אותו בית דין.
23 לא הספיק לו כל הנמצא פנגד שטר חובו⁷ - הרי
24 זה גובה מכל הקרקעות שהיו ללוה, אף על פי שהן
25 עתה מכורין לאחרים⁸ או נתונים במתנה⁹. הואיל
26 ומכר הלוה או נתן אחר שנשתעבד בחוב זה, הרי
27 זה מוציא מיד הלוקחות או מיד בעלי המתנות.
28 וזהו הנקרא טורף. במה דברים אמורים? בקרקעות
29 שהיו לו בעת שלוה; אבל נכסים הבאין לו לאחר
30 שלוה - לא נשתעבדו לבעל חוב¹⁰ ואינו טורפן¹¹.
31 ואם התנה עליו: שכל נכסים שיקנה יהיו משעבדין
32 להפרע מהן, וקנה אחר שלוה, ומכר או נתן - הרי
33 בעל חוב טורף מהן¹².

2) בין מטלטלין ובין קרקעות. (3) השעבוד לשלם את החוב, מוטל לא רק על גופו של הלווה אלא גם על הנכסים עצמם. (4) מפני שעבודם של הנכסים הוא מדין ערב (כסף-משנה). (5) כדין אדם ערב, שצריך לתבוע את הלווה תחילה. (6) אבל אינו רשאי לגבות ממנו בדרך כפיה שלא בבית-דין. (7) בדין הקודם, המדובר בין במלוה בשטר ובין במלוה על-פה, ומכאן ואילך במלוה בשטר בלבד. (8) הקונה קרקע - צריך להזהר ולדעת אם אינו משועבד לאחרים. (9) ואפילו לא כתב בשטר, שקרקעותיו אחרים לפרוען החוב. כרבנן בבבא-מציעא יד. שאמרו: אחריות (שאינה כתובה בשטר) טעות-סופר, ופירש"י שם: הסופר טעה ושכח לכתובה. [דייק רבינו, וכתב: "לא הספיק לו וכו'" ללמוד, שאם יש ביד הלוה נכסים שהם ברשותו (בלשון המשנה: בני חורין) אין גובים מן המשועבדים (שנמכרו או ניתנו לאחרים). משנה מפורשת היא (גיטין מח:): אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין]. (10) למד זה ממה שאמרו בגמרא (בבא-בתרא מד:): "דילמא דאקני אמר ליה (שמא אמר לו מה שאקנה יהיה גם כן משועבד לך)", מכאן שאם לא אמר לו כך בפירוש - אין השעבוד חל עליהם. וכן כתב רבו הר"י מיגש בבבא-בתרא קנו: (ראה לקמן פכ"ג ה"ב, ובמגיד-משנה שם). (11) מיד הלוקחות, אבל מן הלווה עצמו גובה גם נכסים שקנה אחר ההלוואה. דייק רבינו, וכתב "טורפן", ולא כתב "גובה מהן", בהתאם להגדרתו למעלה: "זה הנקרא טורף". (12) מסקנת הגמרא שם.

34 ב. אין כל הדברים אמורין אלא בקרקע; אבל
35 המטלטלין - אין עליהן אחריות¹³. אפלו מטלטלין

זה, שיש רגליים לדבר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

1 ט. המוציא⁴⁷ שטר חוב על חברו, והיה כתוב
2 בבב"ל⁴⁸ - מגבהו ממעות בבב"ל⁴⁹; היה כתוב בארץ
3 ישראל - מגבהו ממעות ארץ ישראל⁵⁰. מה שאין
4 כן בכתובה⁵¹. לא היה בשטר שם מקום, והוציאו
5 בבב"ל - מגבהו ממעות בבב"ל; הוציאו בארץ ישראל
6 - מגבהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות ממעות
7 המקום שיצא בו השטר⁵², וטען הלוה: שהמעות
8 שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע⁵³ -
9 ישבע המלוה ויטל⁵⁴. היה בו כסף סתם⁵⁵ - מה
10 שירצה לוה מגבהו⁵⁶. מפאין⁵⁷ אתה למד, ששטר
11 שאין בו שם מקום שונכתב בו - פשר לכל דבר.
12 והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל⁵⁸ - שהוא פשר,
13 אף על פי שעדות זו אי אתה יכול להזמה⁵⁹; שאין
14 מדקדיקין בדיני ממונות בדרישה וחקירה⁶⁰, כמו
15 שיתבאר⁶¹, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי⁶².
16 ולפיכך, שטרי חוב המאחרין⁶³ - כשרין, אף על פי
17 שאין אתה יכול להזמן, כמו שיתבאר במקומו⁶⁴.

(47) ברייתא, כתובות קי: (48) כותבים בשטרות שם המקום שבו נכתבו. (49) הדינרים שבבב"ל משקלם יותר מדינרי ארץ ישראל, ומתוך כך הם שוים יותר, לפי שערך המטבע נקבע לפי משקל הכסף או הזהב שבו. (50) צריך לשלם במטבע של המדינה שבה נשתעבד. (51) דיני כתובה, נתבארו בפ"ז מה' אישות ה"ו. (52) כדינו. (53) לויתי מטבע שמשקלו פחות ממטבע מקום זה. (54) ב'בית יוסף' שם ס' מב אות יט, מנמק: בסתם מתקבל על הדעת שלוה מטבע היוצאת במקום שנכתב השטר, ואם הלווה טוען שהוא חייב פחות מזה, דנים אותו כאילו אמר פרעתי את ההפרש. (55) ולא נקבע שם המטבע. (56) הפחות שבמטבעות כסף. (57) ממה שלמדנו כאן בדין שלא היה בשטר שם המקום. (58) שטר בלי תאריך. (59) "הזמה" פירושה: עדים מעידים על מה שנעשה בפניהם ביום מסוים ובמקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו, שבאותו זמן היו עדים אלה אתם במקום אחר (מלשון הכתוב (דברים יט, יט): ועשיתם לו כאשר זמם). וכלל בדינו, שכל עדות שאין אתה יכול להזימה, כגון אם לא מסרו העדים את המקום והזמן - אינה עדות. (60) אין בית-דין חוקרים את העדים על כל פרטי עדותם, ואין מדקדיקים בתאריכים אלא בעובדא שהם מעידים עליה. (61) בהלכות עדות פ"ג ה"א. (62) אם יכבירו על המלוים גביית החוב על ידי דרישה וחקירה מדוקדקת של העדים - יימנעו מלהלוות. (63) רשום בהם תאריך מאוחר מיום כתיבת השטר. (64) לקמן פכ"ג ה"א.

פרק שמונה עשר

(1) מבאר שכל נכסי הלווה אחראים למלווה, ודין משעבד נכסים מקרקעי ומטלטלין "דקנה ודאיקני", ודין עושה שדה ועבדו אפותקי ומכרו או שחררו, ודין הקדש שמפקיע

לזריעה, וירד מחירו. (24 שם. 25) שכל תנאי שבממון - קיים. (26) כתב בפירוש בשטר. (27) מה שאמרנו "אחריות טעות סופר", היינו כשלא כתב בשטר "כל נכסי אחראין", אבל כשכתב בפירוש "בלי אחריות" - תנאו קיים.

ד. עֲשֵׂה שְׂדֵהוּ²⁸ אֲפֹתִיקֵי²⁹ לְבַעַל חוֹבוֹ אוֹ לְאִשָּׁה²¹ בְּכַתְּבָתָהּ, וּמְכָרָהּ - הָרִי זוֹ מְכוּרָה³⁰; וּכְשִׁיבֹא פֶּעַל חוֹב לְגִבּוֹת, אִם לֹא יִמְצָא נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין - יִטְרֹף אוֹתָהּ³¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁמְכָר לְשַׁעֲתָהּ³²; אֲבָל מְכָרָה מִמְּכָר עוֹלָם³³ - אֵינָה מְכוּרָה³⁴.

(28) בבלי גיטין מא. וירושלמי יבמות פ"ז ה"א. (29) אפותיקי סתם, היינו "מכאן תגבור" (ראה ההלכה הקודמת). (30) המכר קיים, והשעבוד האפותיקאי רובץ עליה. לקמן מבואר, במה יפה כוחו של שעבוד זה מסתם שעבוד. (31) אף-על-פי שישנם נכסים שמכר אחר מכירת שדה זו. כשלא עשה אפותיקי ומכר כל נכסיו - המלוה גובה הנכסים שנמכרו באחרונה, שהרי הלקוחות הקודמים אומרים לו: השארנו בשבילך נכסים בני חורין לגבות מהם, אבל שדה אפותיקי טורף אותה מן הלקוחות כשלא מצא בני חורין, ואף-על-פי שנמכרה ראשונה (ר"ן גיטין שם, ומגיד-משנה כאן). (32) הודיע ללוקח שהשדה היא אפותיקי, וכשימכור כל שדותיו יגבה אותה המלוה. (33) ככל מכר סתם, ולא העיר תשומת לב הלוקח לאפשרות שתילקח ממנו כשיגיע זמן פרעון החוב או הכתובה. (34) המכר בטל לגמרי, שאלמלי ידע הלוקח שהשדה אפותיקי - לא היה קונה אותה (ר"ן שם, ומגיד-משנה). [מקור דין זה בירושלמי יבמות פ"ז ה"א, מובא ברי"ף כאן: "העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל-חוב בחובו ומכרה - מכורה, והלוקח יחוש לעצמו וכו' הוי כשמכרו לשעה אנן קיימין (אנו עומדין), אבל אם לא מכרן לשעה - דברי הכול אינן מכוריין". ודעת רבינא שברייטא זו עוסקת באפותיקי סתם, ופירושה כאמור למעלה. ומה שאמרו "והלוקח יחוש לעצמו" הכוונה, שהלוקח צריך לשים לב לאפשרות שהמלוה בעל האפותיקי יטרוף אותה. במגיד-משנה מעיר שפירושו של רבינו דחוק קצת, אבל הוא מיישב את כל התמיהות שבסוגיא זו (ראה ראב"ד כאן, וספר הזכות' לרמב"ן גיטין שם)].

ה. עֲשֵׂה עֲבָדֶיךָ³⁵ אֲפֹתִיקֵי וּמְכָרוֹ - הָרִי בְּעַל חוֹב גוֹבָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לוֹ קוֹל³⁶. עֲשֵׂה שוֹרֵי³⁷ אֲפֹתִיקֵי וּמְכָרוֹ - אֵין בְּעַל חוֹב גוֹבָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׂאָר הַמְטַלְטְלִין, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶן קוֹל.

(35) בבא-בבא-מז: (36) כשאדם עושה עבדו אפותיקי, יש לזה פרסום והיה ללוקח להזהר, וכשלא נזהר - גרם הפסד לעצמו. במגיד-משנה מבאר, שבאפותיקי סתם, גובה רק במקרה שאין נכסים בני חורין. ובאפותיקי מפורש (ראה ה"ג) גובה אפילו יש נכסים כאלה כדין שדה אפותיקי. [הרא"ש בתשובותיו כלל יז מפרש, שהעבד עצמו מספר לכל אדם, שרבו עשהו אפותיקי, ומשום כך יש לדבר קול, והלוקח צריך להזהר. ומדבריו למד ה'בית חדש' בחושן-משפט סי' קיז שני דינים: א. כשלא עשהו רבו אפותיקי

1 שְׁהִי לוֹ בַעַת שְׁלוֹה שְׁמַכְרָן לְשַׁעֲתוֹ - אֵין בְּעַל חוֹב
2 טוֹרֵף אוֹתוֹן. הִקְנָה לְבַעַל חוֹבוֹ כָּל הַמְטַלְטְלִין עַל גַּב
3 קַרְקַע שֵׁישׁ לוֹ לְהִיּוֹתוֹ נִפְרַע מִן הַכֹּל¹⁴ - הָרִי זֶה
4 טוֹרֵף¹⁵ מֵאוֹתוֹן הַמְטַלְטְלִין. וְהוּא¹⁶ שִׁיכְתָב לוֹ בְּשִׁטְר
5 חוֹבוֹ: שֶׁהִקְנִיתִי לָךְ מְטַלְטְלִין שֵׁישׁ לִי עַל גַּב
6 הַקַּרְקַע שֵׁישׁ לִי שְׂלֵא כְּאִסְמַכְתָּא¹⁷ וְשְׂלֵא כְּטַפְסִי
7 הַשְּׁטָרוֹת¹⁸. וְכֵן אִם פְּתָב: שְׁכָל נְכָסִים שְׂאֵנִי עֲתִיד
8 לְקַנּוֹת, בֵּין קַרְקַעוֹת בֵּין מְטַלְטְלִין¹⁹, הָרִי הֵן
9 מְשַׁעֲבָדִים לָךְ לְהַפְרַע מֵהֶן, וְהַמְטַלְטְלִין קְנוֹיִין לָךְ
10 עַל גַּב הַקַּרְקַעוֹת לְהַפְרַע מֵהֶן שְׂלֵא כְּאִסְמַכְתָּא וְשְׂלֵא
11 כְּטַפְסִי הַשְּׁטָרוֹת - הָרִי זֶה טוֹרֵף אִף מִן הַמְטַלְטְלִין
12 שֶׁקְנָה הַלוֹה לְאַחַר שְׁלוֹה; שְׁכָל תְּנַאי שְׁבַמְמוֹן -
13 קַיִם.

(13) משום כך אין גובים מהם משעה שיצאו מרשותו של לוה (שם מד:): מטלטלי לבעל-חוב - לא משתעבדי. (14) בין מן הקרקע ובין מן המטלטלין. (15) מן הלקוחות. נתבאר בהלכה הקודמת, שהמונח "טורף" משמעותו מן הלקוחות. (16) בתנאי (מאמר רב חסדא, שם). (17) הבטחה מופרזת שאדם נותן לחבירו כדי לחזק איוו שהיא התחייבות, מתוך שלבו סמוך ובטוח שלא יגיע המקרה המחייבו לקיים ההבטחה. ואמרו (בבבא-בבא-מז: קסח:). "אסמכתא לא קניא", ואינו מחויב לקיים הבטחה כזו. (18) סופרי שטרות רגילים היו להכין להם טפסים ולהשאיר מקום פנוי לשמות המלוה, הלווה, הסכום והזמן, ונהגו לכתוב בטפסים גם הקנאת מטלטלין אגב קרקע, ולפעמים שוכחים ואינם מוחקים את הפיסקא הזאת, אע"פ שלא התנו כן בפירוש, ולפיכך צריכים להוסיף פיסקא אחרונה זו. [הרשב"ם בבא-בבא-מז: שם מפרש "טופסי דשטרי" "היינו שטר עשוי להעתיק ממנו שטרות", אולם רבינו ביטין כו פירש כדברינן]. (19) בהלכה הקודמת נתבאר, שאם התנה לשעבד גם הקרקעות שיקנה - חל השעבוד. וכאן מרחיב רבינו דין זה גם על מטלטלין אגב קרקע. ובמגיד-משנה מוסיף, שאפילו מכר הקרקע שאגבו שעבד את מטלטליו ואחר-כך קנה מטלטלין - חל עליהם השעבוד, משום שהשעבוד חל בשעה שהקרקע היה בידו.

14 ג. עֲשֵׂה שְׂדֵהוּ אֲפֹתִיקֵי²¹ לְבַעַל חוֹבוֹ אוֹ לְאִשָּׁה
15 בְּכַתְּבָתָהּ, וְהוּא²² שִׁיכְתָב לָהֶן: מִפְּאֵן תְּגַבּוּ, וְשִׁטְפוּ
16 נְהַרְי²³ - הָרִי זֶה גוֹבָה מִשְׂאָר נְכָסִים וְטוֹרֵף אוֹתוֹן.
17 וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ²⁴: שְׂלֵא יִהְיֶה לוֹ פְּרַעוֹן אֶלָּא מִזוֹ -
18 אֵינוֹ גוֹבָה מִשְׂאָר נְכָסִים²⁵. וְכֵן אִם לָוָה מִמֶּנּוּ
19 וּפְרַשׁ²⁶ שְׂאִין לוֹ אַחֲרֵיּוֹת עָלָיו - הָרִי זֶה אֵינוֹ גוֹבָה
20 מִן הַמְשַׁעֲבָדִין²⁷ לְעוֹלָם.

(20) גיטין מא. (21) רש"י בבבא-קמא נא: מפרש שזו מילה מורכבת משלוש מלים: אפה תהא קאי ("על זו תהא עומד"). כלומר, בשדה זו תגבה. [בפירוש המשניות לרבינו כתוב שהיא מורכבת מן המלים "פה תקנה", ונראה שטעה המעתיק או המתרגם, כי מה ענין קנין לכאן?]. (22) "אפותיקי" האמור כאן - משמעותו. (23) ואינו ראוי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ח' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. (56) שם. [רש"י בפירושו למשנה שם כתוב, שקדושת דמים אינה מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד בהשגותיו (שם ה"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת רבינו, אנו מוציאים בירושלמי כתובות פ"ח ה"י: רבי אבהו בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים המשועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז בהל' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].

18 ח. בעל חוב⁵⁷ שפא לטרף⁵⁸, אם יש מעות ללוקח
19 - יכול לסלקו ולתן לו דמי מה שהוא טורף⁵⁹,
20 וחוזר הלוקח ותובע למוכר⁶⁰. ואם עשה אותו
21 אפותיקי - אינו יכול לסלקו בדמים⁶¹.

(57 כתובות צא: (58) מן הלוקח. (59) הסכום שהוא בא לגבות משדה זו. (60) מן הלווה שמוכר לו שדה זו. כרבא, שם. (61) בבא-מציא טו: המדובר באפותיקי מפורש, כשאמר לו: "לא יהיה לך פרעון אלא מזה", אבל באפותיקי סתם - יכול לסלקו (גמרא שם).

22 ט. ראובן⁶² שהיה חוב לשמעון מאתים, והיו לו
23 שתי שדות, ומכר אחת מהן ללוי במנה, וחזר ומכר
24 לו השנייה במנה, ובא שמעון וטרף אחת במנה,
25 וחזר לטרף השנייה במנה הנשאר לו⁶³, והביא לו⁶⁴
26 מאתים ואמר לו: אם תרצה להיות השדה שטרפת
27 שומה לך בקל המאתים שיש לך⁶⁵, הרי מוטב; ואם
28 לאו, הילך מאתים של חובך והסתלק⁶⁶ - הדין עם
29 לוי⁶⁷. רצה שמעון ועמד בה⁶⁸, אף על פי שקבלה⁶⁹
30 במאתים - אין לוי חוזר ותובע⁷⁰ ראובן אלא
31 במנה⁷¹.

(62) כתובות שם, מעשה שהיה. (63) מותר החוב. (64) לוי - קונה השדות, הביא לשמעון - המלוה. (65) המגיע לך מראובן. (66) וחוזר לי את השדה שכבר טרפת. (67) כרבא, שם. המדובר באפותיקי סתם, שהרי במפורש אינו יכול לסלקו בדמים. (68) השאיר בידו את השדה שטרף כתשלום מלא לכל החוב. (69) שמעון - המלוה. (70) כשלוּי בא ותובע מראובן המוכר, דמי השדה שטרף בעל-חובו. (71) כמחירה ששילם לראובן. כרב עזירא, שם.

32 י. מת ראובן⁷², והניח שדה אחת שנה מאה, ובא
33 שמעון⁷³ וטרפה, ונתנו לו היתומים מאה מן
34 המטלטלין שהניח אביהן וסלקוהו⁷⁴ - הרי זה חוזר
35 וטרף אותה בשאר חובו⁷⁵; שמאה שנתנו לו -
36 מצוה עשו⁷⁶, שמצוה על היתומים לפרע חובות
37 אביהם⁷⁷. ואם אמרו לו⁷⁸: אלו במאה דמי השדה
38 שטרפת - אינו יכול לחזור ולטרף אותה⁷⁹ פעם
39 אחרת בשאר חובו.

ומכרו - אין בעל-חוב טורפו אף-על-פי שבכל מקום עבד דינו כקרקע, שהרי אין פרסום לשעבוד זה; ב. כשעשהו אפותיקי טורף אפילו במלוה על-פה, משום שלענין גביה ממשועבדים מכריע הפרסום, וכאן יש פרסום. ולא כמגיד-משנה, שפסק כאן שהדברים במלוה בשטר, ורק עשיית האפותיקי אינה צריכה שטר]. (37) שם.

1 ו. עבד³⁸ שעשהו רבו אפותיקי ושהררו, אף על פי
2 שקתב לו: לא יהיה לך פרעון אלא מזה³⁹ - יצא
3 לחרות. וכן אם הקדישו⁴⁰. שהחמין⁴¹ והשהרור
4 וההקדש מפקיעין מיד שעבוד⁴². והרי בעל חוב
5 גובה חובו מן הלווה⁴³, וכותב עליו שטר בחובו⁴⁴,
6 וטרף⁴⁵ מזמן זה השטר⁴⁶. ולמה הוא חוב לשלם?
7 מפני שגורם לאבד מזון חברו, וכל הגורם להזיק
8 - משלם, כמו שבארנו במקומו⁴⁷. וכופין⁴⁸ את רבו
9 השני⁴⁹ לשהררו⁵⁰, מפני תקון העולם; שלא
10 ימצאנו⁵¹ בשוק ויאמר לו: עבדי אתה⁵².

(38) משנה וגמרא גיטין מ:מ-א. (39) ודומה לגבוי. (40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד (ראה הלכה הבאה). (41) ישראל ששעבד חמצו לנכרי בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה כחמצו של ישראל. (42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל מקובל על הכל. (43) שויו של העבד. (44) הלווה מחויב לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק. (45) המלוה טורף מהלקוחות. (46) ואינו טורף הנכסים שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טורי' חו"מ סי' קיז). (47) בפ"ו מהלכות חובל ומזיק ה"ג. (48) שם. (49) המלוה. (50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי שחרור רבו הראשון. (51) רבו השני. (52) מכוח האפותיקי.

11 ז. המקדיש נכסיו⁵³ - אין בעל חוב יכול לטרף מן
12 ההקדש, שההקדש מפקיע השעבוד⁵⁴. וכשפודין
13 הקרקע מיד ההקדש, אומדין כמה אדם רוצה לתן
14 בשדה זו על מנת שיתן לבעל חוב את חובו ולאשה
15 כתבתה⁵⁵. לפיכך, לכשתפדה ותצא לחלין ביד
16 הלוקח - יבוא בעל חוב וטרף אותה, או האשה
17 ככתבתה, כמו שבארנו בערכין⁵⁶.

(53) משנה, ערכין כג: (54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים השעבוד. [בפ"ו מהלכות ערכין ה"ד-טז מבאר רבינו דין זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם]. (55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק לגבי הקדש בלבד אבל תלוי ועומד על הנכס, וכשיצא מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו, והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. (7) משנה שם מח: "אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלוה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלווה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים.

ב. אין נפרעים⁸ מנכסים משעבדין⁹ במקום שיש נכסים בני חורין¹⁰, ואפלו היו בני חורין זבורית והמשעבדים בינונית¹¹ או עדיית¹², בין שמכרם בין שנתנם¹³. נשתדפו¹⁴ בני חורין - הרי זה טורף מן המשעבדין¹⁵; שפיין שששתו פאלו אינם.

(8) משנה שם. (9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה. (10) הנמצאים ברשות הלווה ואין עליהם כל שעבוד אחר. (11) אין המלווה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. (12) המלים "או עדיית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעדיית, אבל בעל חוב אינו גובה עידיית אפילו מבני חורין, כשיש ללווה זיבורית, כמבואר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניזקין. (13) שם נ: (14) כמו נשתטפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשחתה ואינה ראויה לזריעה. (15) כתובות צה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בתשובותיו, שאם גולן לקח בורע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, שסופו של גולן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו].

ג. ראובן שמכר¹⁶ כל שדותיו לשמעון, וחרר שמעון ומכר שדה אחת מהן ללוי, ובא פעל חוב של ראובן לטורף - רצה מזה גובה, רצה מזה גובה¹⁷. במה דברים אמורים? כשלקח לוי בינונית¹⁸; אכל אם לקח עדיית או זבורית - אינו טורף מלוי; שהרי זה אומר לו: מפני זה טרחתו ולקחתו שדה שאין דינה לגבות ממנו. וכן אם לקח לוי בינונית, והניח אצל שמעון בינונית כמו הבינונית שלקח¹⁹ - אינו טורף מלוי; שהרי זה אומר לו: הנתתו לך מקום לגבות ממנו.

(16) מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין זה בשם רבא). (17) כדי להקל את ההבנה רצוי לבאר מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא ופיסקא בפני עצמה. ובכן: ראובן לווה כסף מיהודה בשיט ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו ביניהן עידיית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללוי את כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם נשארו ביד שמעון מאותם נכסים עידיית בלבד - גובה אותם. רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי

(72) שם. (73) שהיה נושה בראובן מאתים. (74) ולקחו חזרה את השדה. (75) ואין היתומים יכולים לטעון: לא היינו מחויבים לשלם לך מן המטלטלין שהניח אבא (כאמור למעלה פי"א ה"ז), והיה לך שעבוד רק על השדה שמחירה מאה, ואם-כן סילקנו כל שעבודך. (76) המלוה יכול לטעון: המאה שלמתם כדי לקיים מצוה, ולא לסילוק השעבוד שיש לי על הקרקע. (77) רבינו (שם ה"ח) פסק, שמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם מהמטלטלין שירשו ממנו, אבל משלהם אפילו מצוה אין כאן, ומשום כך דייק וכתב כאן: "מן המטלטלין שהניח אביהם". [בגמרא שם נאמר סתם: אזול יתמי יהבי ליה וכו']. (78) מסקנת הגמרא שם. (79) שהרי זה כאילו קנו מהמלוה את השדה, ושילמו במטלטלין שלא היו משועבדים לו. ויצא מזה שגם בעל-חוב מאוחר, אינו טורף אותה שדה (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א).

יום שני ט' סיון ה'תש"פ

פרק תשעה עשר

(1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושאינ נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניזקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידיית ושייר בינונית, ודין כותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עימך, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוקח והמלווה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסין.

1 א. כשיורדין בית דין לנכסי הלוה לגבות מהן -
2 לא יגבו לפעל חוב אלא מן הבינונית³
3 שבקרקעותיו⁴. ודין תורה⁵, שיגבה פעל חוב מן
4 הזבורית; שנאמר: בחוץ תעמד והאיש אשר אתה
5 נשה בו יוציא וגו' - מה דרכו של אדם להוציא?
6 פחות שבכליו. אבל תקנו חכמים בינונית, כדי
7 שלא תנצל דלת בפני לוי⁶. במה דברים אמורים?
8 בבא לפרע מן הלוה עצמו; אבל הבא לפרע מן
9 היורשין, בין קטנים בין גדולים - לא יפרע אלא
10 מן הזבורית⁷.

(2) משנה גיטין מח. (3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות: עידיית (משוכחת), בינונית, זיבורית (גרועה). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. (4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמיין, בשלו הן שמיין או בשל עולם הן שמיין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלווה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלווה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים כפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלווה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידיית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות קט:), שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). (5) מימרא של עולא גיטין נ. (6) מי שיש לו מעות במזומן

בהלכה א למדנו שבשלו שמינן, ואם כן לכאורה קשה למה אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית ולא כעידית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר בשלו הן שמינן. ותיצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עידית ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת העידית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט סימן קכ (ראה לחם משנה). 25) בגמרא שם מובאות שתי ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בבינונית והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך: ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם תתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה ז].

ה. מְכַרְן ²⁶ לְשִׁלְשָׁה פְּנֵי אֲדָם בְּבֵית אֶחָת ²⁷ - הָרִי הָרִי פְּלֶן ⁸
 וְנִכְסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים, וְהַנְּזָקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית ²⁸, ⁹
 וּבְעַל חוֹב טוֹרֵף מִן הַבִּינוּנִית, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה טוֹרֶפֶת ¹⁰
 מִן הַזְּבוּרִית. מְכַרְן לְזֶה אַחֵר זֶה - פְּלֶן טוֹרְפִין מִן ¹¹
 הָאֲחֵרוֹן ²⁹; לֹא הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מְשַׁלְּפִנֵּי; לֹא ¹²
 הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מְשַׁלְּפִנֵּי פְּנֵי. אֶפְלוּ הָיָה הָאֲחֵרוֹן ¹³
 הוּא שְׁלָקַח הַזְּבוּרִית ³⁰. שְׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ הַקּוֹדֵם אוֹמֵר ¹⁴
 לְטוֹרֵף: הַנְּחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגַבּוֹת מְמַנּוּ ³¹. ¹⁵

26) ברייתא שם. 27) כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד, לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. 28) בהגהות מיימוניות שואל למה ניזק טורף מהלוקה, הלא מלוה על פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותייך שמוזיק שעמד בדין וחייבוהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. 29) ואין מתחשבין כלל בסוג השדות. 30) אינו יכול לטעון הבינונית משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה ג) משום שהלוקה הבינונית השאיר מקום אצל הלווה עצמו, מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקה. 31) כמו שאמרנו בהלכה ב.

ו. מְכַרְן לְאֶחָד זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי הַלּוֹקֵחַ נִכְנָס תַּחַת ¹⁶
 הַבְּעָלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁלָקַח עֵדִית ¹⁷
 בְּאֲחֵרוֹנָה; אֲבָל לָקַח זְבוּרִית בְּאֲחֵרוֹנָה - פְּלֶן גּוֹבִין ¹⁸
 מִן הַזְּבוּרִית; שְׁהָרִי אוֹמֵר לְטוֹרֵף פְּשִׁיבּוֹא לְגַבּוֹת מִן ¹⁹
 הַשְּׂדֵה שְׁלָקַח תַּחֲלָה: הָרִי הַנְּחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגַבּוֹת ²⁰
 מְמַנּוּ. וְלָמָּה אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ הַטוֹרֵף כִּף אִם לָקַח ²¹
 עֵדִית בְּאֲחֵרוֹנָה, וְתַגִּיבָה הָאִשָּׁה וּבְעַל חוֹב מִן הָעֵדִית ²²
 שְׁלָקַח בְּאֲחֵרוֹנָה ³²? שִׁזּוּ תַּקְנָהּ הִיא לְלוֹקֵחַ ³³, וְהָרִי ²³
 אוֹמֵר לוֹקֵחַ לָהּ: אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָהּ זֶה ³⁴, אֲלֵא כֹל ²⁴
 אֶחָד מֵכֶם יִגְבֶּה מִן הָרֵאוּי לוֹ. ²⁵

32) כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על

שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו כבינונית. ואין זה דומה למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלוקה במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלוה בא לגבות מן הלווה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן הלקוחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון הוא רק לוקח, ולא הוא לווה כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו של לוי, ולפיכך אומר המלוה ללוי - אתה קנית את השדה שהייתה משועבדת לי, ואתה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלוה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והר"י בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מוותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:): שהאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתיקנוה לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה]. 18) שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן. 19) כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ויש להגדירה כזיבורית, ביחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת "בשלו הן שמינן", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך דייק רבה (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

ד. כְּבָר בְּאֵרְנוּ, שְׁהַנְּזָקִין - שְׁמִין לָהֶן בְּעֵדִית ²⁰, וּבְעַל ¹
 חוֹב - בְּבִינוּנִית ²¹, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה - בְּזְבוּרִית ²². הָיָה ²
 לֹא ²³ עֵדִית זְבוּרִית - נְזָקִין בְּעֵדִית, וּבְעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ ³
 אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הָיָה לוֹ עֵדִית וּבִינוּנִית - נְזָקִין ⁴
 בְּעֵדִית, וּבְעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּבִינוּנִית. הָיָה לוֹ ⁵
 זְבוּרִית וּבִינוּנִית בְּלִבָּד ²⁴ - נְזָקִין וּבְעַל חוֹב ⁶
 בְּבִינוּנִית ²⁵, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. ⁷

20) נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז.
 21) בפרק זה הלכה א. 22) בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ג. 23) ברייתא בבא קמא ח. 24) שם. למעלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין. (48) ומתויר לו מעותיו. (49) ומתויריב להחזירה לו אף על פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלי סוף.

פָּרָק עֶשְׂרִים

(1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות שזמנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

- א. מי שיש לו חובות הרבה - כל שקדם חובו²⁵
 גובה תחילה³, בין מן הלוה עצמו בין מן הלקוחות.
 ואם קדם האחרון וגבה - מוציאם מידו⁴; שכל
 שקדם חובו - זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות
 שהיו לו בעת שלוה; אבל הקרקעות שקנה אחר
 שלוה מפעלי חובות הרבה, אף על פי שפכתב⁵ לכל
 אחד מהן: מה שאני עתיד לקנות משעבד לך - אין
 בהן דין קדימה, אלא פלן שיוני⁶, וכל שקדם וגבה
 - זכה, אף על פי שהוא אחרון⁷.

(2) מי שהגיע לידו שטר החוב תחילה, או שקדם זמן קבלת הקנין שלו. (3) ואף-על-פי שזמן הפרעון של השני קודם לזה של הראשון (הרשב"א בתשובה אלף קטז, וכדבריו כתב ה'טור' בחור"מ סי' קד וראה 'בית יוסף' שם). ואם בא השני לגבות לפני שהגיע זמן הפרעון של הראשון - מגבים לו, וכשיגיע זמן הפרעון של הראשון יטרוף ממנו (רשב"א שם). ואין בזה הבדל בין מלוה בשטר לבין מלוה על-פה (מגיד-משנה). (4) בכתובות צד. אמר רב נחמן, הכל מודים בבעל-חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה לא גבה. ופסק הרי"ף שם כמותו, וכתב שכן גם דעת רב שרירא גאון. (5) ראה הערותינו בהלכה הבאה. (6) כלומר, יחלוקו (בבא בתרא קנז: לזה ולזה וחזר וקנה. . . והילכתא יחלוקו). והטעם, מפני שהשעבוד חל על הקרקע בשעה שקנה אותה הלווה, ואז כל המלווים זכותם שוה. (7) סברת עצמו. ונימוקו: שלא אמרו (בגמרא, כתובות שם) "מה שגבה לא גבה" אלא בבעל-חוב מאוחר. ומשמע, שאם כולם שוים - מה שגבה גבה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

- ב. לזה וכתב לו: שאני עתיד לקנות משעבד לך,³⁴
 ואחר כך קנה שדה, וחזר ולוה מאחר⁸ - הרי השדה
 משעבד לראשון⁹, והוא קודם לגבות¹⁰. וכן אפלו
 היו מאה. אין דין קדימה במטלטלין¹¹, אלא כל
 שקדם וגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון.
 קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה
 כדי לזפות לאחד מפעלי חובות - לא זכה; שכל
 התופס לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים
 - לא קנה¹². אבל אין עליו חוב לאחרים - קנה לו¹³.
 וכן אם אמר לו¹⁴ הלוה: זכה בחפץ זה לפלוני -
 זכה לו; ואין אחד מפעלי חובות יכולין לגבות
 מאלו המטלטלין, שפכר זכה בהן אחר.¹⁵

פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העידית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33) דין זה, שהלוקח יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקח, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34) כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

- ז. מְכַרְן³⁵ לְאֶחָד זו אַחַר זו, וּמְכַר לוֹ עֲדִית
 בְּאַחֲרוֹנָה, וְחָזַר הַלּוֹקֵחַ וּמְכַר זְבוּרִית וּבִינוּנִית וְשִׁיר
 עֲדִית לְפָנָיו - קָלוּ גוֹבִין מִן הָעֲדִית, שְׁהָרִי אֵין לוֹ
 בְּמָה יִדְחָה אוֹתָם³⁶. מְכַר עֲדִית וְהֵנִיחַ בִּינוּנִית
 וְזְבוּרִית - הַנּוֹקֵין טוֹרְפִין מִן הָעֲדִית שֶׁבִיד לּוֹקֵחַ
 הַשְּׁנִי³⁷, וּבְעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה גוֹבִין מִבִּינוּנִית
 וְזְבוּרִית שֶׁשִׁיר לְפָנָיו³⁸.

(35) שם. (36) מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום לגבות. (37) נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עידית. (38) בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם.

- ח. מי שלוה³⁹ מאחד, ואחר כך מכר הלוה נכסיו
 לשנים⁴⁰, וכתב בעל חוב ללוקח שני: דין ודברים
 אין לי עמך, וקנו מידו - אינו יכול לטרוף מלוקח
 ראשון; שהרי אמר לו: הנתחתי לך מקום לגבות
 ממנו אצל בעל חובך מן הנכסים שקנה לוקח שני
 אחרי, ואתה הפסדת על עצמך, שהרי סלקת עצמך
 מהן⁴¹. והוא הדין לאשה בכתבתה⁴², אם פתבה
 לשני - אפדה פתבתה, ואינה יכולה לטרוף. אבל אם
 פתבו לראשון - טורפין מן השני⁴³. מכר הלוה שדה
 ללוקח, ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני⁴⁴, וכתב
 המלוה ללוקח ראשון: דין ודברים אין לי עמך,
 וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוקח שני אותה
 השדה⁴⁵, ולוקח ראשון טורף אותה מפעל חוב⁴⁶,
 שהרי פתב לו⁴⁷, ולוקח שני טורף אותה מלוקח
 ראשון⁴⁸, שהרי הוא מכרה לו⁴⁹, ובעל חוב חזר
 וטורף משני⁵⁰, וחוזרין חלילה⁵¹, עד שיעשו פשרה
 ביניהן. וכן האשה בכתבתה.⁵²

(39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין נשטרפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה ב). (42) בגמרא שם השוו כתובת אשה לבעל חוב לעניין זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לוה מנה והשדות נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:), "וכן בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח

המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל בהלוואות מודה לרב שיחלוקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל מברייטא, ולא הקשו ממשנתנו. והרי"ף מוסיף וכותב: "ואף-על-גב דחזינן (שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת) אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו (הבבליית) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הרי"ף, כדרכו כמעט בכל מקום.

ד. פֶּאוּ פֶּלֶן בִּיחַד לְגִבּוֹת¹⁶, וְכֵן פְּעֵלֵי חוֹבוֹת שְׁפָל אֶחָד מֵהֶן קוֹדֵם לְזִמְן חֲבֵרוֹ שְׁבִאוֹ לְגִבּוֹת מִן הַמְּטַלְטְלִין, שְׁהָרִי אֵין בְּהֵן דִּין קְדִימָה¹⁷, אוֹ שְׁבִאוֹ לְגִבּוֹת מִקְרָקַע שְׁקָנָה הַלּוֹה לְאַחַר שְׁלוֹה מִן הָאֲחֵרוֹן שְׁבִהָן¹⁸, וְאֵין בְּנִכְסִים כְּדִי שְׁיִגְבֶּה פֶּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חוּבוֹ - מִחֻלְקִין בִּינֵיהֶן¹⁹. פִּיצֵד חוֹלְקִין? ²⁰ אִם כְּשִׁיתְחַלֵּק הַמָּמוֹן הַנִּמְצָא עַל מְנַנְם, יִגִּיעַ לְפָחוֹת שְׁבִהָן כְּשַׁעוֹר חוּבוֹ אוֹ פָחוֹת - חוֹלְקִים לְפִי מְנַנְם²¹ בְּשָׁוָה²²; וְאִם יִגִּיעַ לְפָחוֹת שְׁבִהָם יוֹתֵר עַל חוּבוֹ²³ - חוֹלְקִין מִפֶּל הַמָּמוֹן בִּינֵיהֶם כְּדִי שְׁיִגִיעַ לְפָחוֹת שְׁבִהָם כְּשַׁעוֹר חוּבוֹ²⁴, וְחוֹזְרִין הַנְּשֹׂאָרִים מִפְּעֵלֵי חוֹבוֹת וְחוֹלְקִין הַיֵּתֵר בִּינֵיהֶן כְּדִרְךָ הַזֹּאת. פִּיצֵד? הֵיוּ שְׁלֹשָׁה חוֹבוֹת, שֶׁל זֶה מְנָה, וְשֶׁל זֶה מְאֵתִים, וְשֶׁל זֶה שְׁלֹשׁ מְאוֹת: אִם הָיָה כֹּל הַנִּמְצָא שְׁלֹשׁ מְאוֹת - נוֹטְלִין מְאָה מְאָה; וְכֵן אִם נִמְצָא שֵׁם פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין בְּשָׁוָה. נִמְצָא שֵׁם יֵתֵר עַל שְׁלֹשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּשָׁוָה, וְיִסְתַּלֵּק בְּעַל הַמְּאָה, וְשָׂאֵר הַמָּמוֹן חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַשְּׁנַיִם עַל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. פִּיצֵד? נִמְצָאוּ שֵׁם חֲמֵשׁ מְאוֹת אוֹ פָּחוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּשָׁוָה, וְיִסְתַּלֵּק הָאֶחָד, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַמְּאֵתִים אוֹ הַפָּחוֹת בְּשָׁוָה, וְיִסְתַּלֵּק הַשְּׁנַיִם²⁵. נִמְצָא שֵׁם שֵׁשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּשָׁוָה, וְיִסְתַּלֵּק בְּעַל הַמְּאֵתִים, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַמְּאֵתִים בֵּין הַשְּׁנַיִם בְּשָׁוָה, וְיִסְתַּלֵּק בְּעַל הַמְּאֵתִים, וְנוֹתְנִין הַמְּאָה הַנְּשֹׂאָרִים לְבְּעַל הַשְּׁלֹשׁ מְאוֹת, וְנִמְצָא בְּיָדוֹ שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּלִבְדוֹ²⁶. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין אֶפְלוֹ הֵן מְאָה, כְּשִׁיבֹאוּ לְגִבּוֹת כְּאֶחָת. וַיֵּשׁ מִן הַגְּאוּנִים שְׁהוֹרוּ, שְׁחוֹלְקִין לְפִי מְמוֹנָם²⁷.

(16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שוים (ראה ה"א הערות א ר"ב). (17) כמבואר שם. (18) נתבאר למעלה, שאין דין קדימה בקרקעות אלה. (19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה, והוא-הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו ביחד לגבות, יחלוקו. (20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג. והאריך הרי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן. (21) לפי מספר בעלי החובות. (22) כל אחד מהם מקבל אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. (23) כשנחלק לפי מספר הגובים. (24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים

(8) אחר קניית השדה. ולא אמרו (בבא-בתרא שם) "יחלוקו" אלא בלוה ולוה ואחר-כך קנה, שבשעת קנייתה חל עליה בבת אחת שעבוד כל ההלוואות, ולא קדם שעבוד לשעבוד, אבל כשהלוואה אחת קדמה לקניה - נשתעבדה השדה לאותה הלוואה ברגע שקנאה הלוה, לפני שלוה שנית. (9) לפני השעבוד השני. (10) בכסף-משנה כאן (וכן ב'בבדק הבית' שלו בחו"מ סי' קד, ס"ק ח) כתב, שהוא-הדין אם כתב לראשון "דאקני" (השדות שאקנה מכאן ולהבא תהיינה משועבדות לך) - ולוה משני, ולא כתב לו "דאקני", ואחר-כך קנה שדה - הרי היא משועבדת לראשון ולא לשני. ומסתמך בזה על 'ספר התרומות' שער ארבעים. ובש"ך שם ס"ק טו הוכיח מדברי רבינו ירוחם בנתיב ו' חלק ח, וכן מ'בעל התרומות' שער מג חלק ד, שאם באו לגבות מן הלווה עצמו - שניהם שוים. ומה שאמרו שאינה משועבדת לשני - הכוונה שאין השני מוציא מיד הלוקח מן הלווה, משום שלא כתב לו "דאקני", אבל כל זמן שהשדה ביד הלווה היא משועבדת גם לשני, כמו שאמרו: "אפילו מגלימא דעל כתפיה (בעל-חוב גובה אפילו מהגלימה שעל גבי הלווה)" שהרי כל זמן שהיא נמצאת בידו היא שלו, וכל בעל-חוב גובה ממנה בין אם כתב לו "דאקני", ובין לא כתב לו. והש"ך מוסיף, שב'שער התרומות' שער מ, לא מצא כלום בדין זה (ב'שער התרומות' שבידי עם "גידולי תרומה" דפוס ויניציאה תקסט, לא מצאתי גם כן מה שהביא הכסף-משנה בשמו). (11) רי"ף, כתובות, שם. (12) מימרא של רבי יוחנן בגיטין יא: ובכתובות פד: ומשם ראה, שאפילו כשעשאו המלוה שליח - לא קנה. [ב'תוספות' גיטין שם ד"ה התופס, תמהו על רש"י שכתב בבא-מזיעא י. שאם עשאו שליח לתפוס - קנה. והוכיחו שלא קנה. וכן דעת הרי"ף בגיטין שם, וכן פסק רבינו ירוחם בנתיב ח חלק ז. ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קד, וסמ"ע שם ס"ק א. (13) והלווה אינו יכול להתנגד ולטעון: לאו בעל דברים ידי את (אינך בעל דברים שלי). והרי"ף בתשובה (מובא ברא"ש בבא-מזיעא י.) מבאר, שדין זה נאמר רק במקום שנשקף הפסד למלוה אם לא יתפוס את המטלטלין, כגון שהלווה גוסס, וכשימות לא יוכל המלוה לגבות, כי אין גובים ממטלטלין של יתומים (ראה למעלה פי"א ה"ח והי"א) או כשהלווה מפסיד נכסיו, אבל כשאין חשש מבוסס להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים ידי את. (14) גיטין יא: (ראה למעלה פט"ז ה"ב).

ג. שְׁטָרוֹת שְׁזָמַן פֶּלֶן יוֹם אֶחָד, אוֹ שְׁעָה אֶחָת בְּמָקוֹם שְׁפוֹתְבִין שְׁעוֹת, כֹּל שְׁקָדָם מֵהֶן וְגָבֶה, בֵּין קְרָקַע בֵּין מְטַלְטְלִין - זָכָה¹⁵.

(15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו' חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום שאמרו יחלוקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד). בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלוקו, ושמואל אמר שודא דדייני (הדיינים יטילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י), ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל בדינינו, שבדיני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר הרי"ף בכתובות (אות שמא), ששמואל אינו חולק על

26 חִבְרוּ שְׂלֵא בְרִשְׁוֹתָ⁸, שְׁשָׁמִין לוֹ⁹ וַיְדוּ עַל הַתְּחִתּוֹנָה.
 27 לְפִיכָף, אִם הַשְּׂבִיחַ מֵאֵה וְהוֹצִיא חֲמִשִּׁים¹⁰ - נוֹטֵל¹¹
 28 כָּל הַהוֹצָאָה וְחָצִי הַשְּׂבַח הַיָּתֵר עַל הַהוֹצָאָה, וְהַחֲצִי
 29 עִם הַקָּרָן טוֹרֵף בְּעַל חוֹב¹². [וְדֹרְכִים שֶׁל טַעַם הַס,]
 30 וְכִף רְאוּי לְדוֹן¹³.] וְחֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֵה אֶת הַקָּרָן¹⁴
 31 מִנְכָּסֵי שְׁמֵעוֹן, אִף מִן הַמְשַׁעֲבָדִין שְׁמֹכֵר אוֹ נִתְּן¹⁵
 32 מֵאַחַר זְמַן שְׁמֹכֵר בּוֹ לְלוֹי¹⁶; אֲכַל הַשְּׂבַח שֶׁטָּרַף
 33 מִמֶּנּוּ בְּעַל חוֹב, בֵּין בְּחָצִיו בֵּין בְּכֹלוֹ - אִין לְוִי
 34 גּוֹבֵהוּ אֲלֵא מִנְכָּסִים בְּנֵי חוֹרֵין¹⁷ שֶׁל שְׁמֵעוֹן. שְׁתַּקְּנָה
 35 עוֹלָם הִיא¹⁸: שְׂלֵא יִגְבֶּה הַשְּׂבַח, וְלֹא הַפְּרוֹת שְׂאֲכַל
 36 הַגְּזֵלָן¹⁹, וְלֹא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַפְּנוּת²⁰, מִנְכָּסִים
 37 מְשַׁעֲבָדִין; שְׂאֵלוּ דְבָרִים שְׂאִין לְהֵן קֶצֶבָה²¹. וּמִקְלֵי
 38 כְּתֻבָּה²², שְׂלֵא תִטְרַף אִשָּׁה מִן הַשְּׂבַח כְּתֻבָּתָה. וְלִמָּה
 39 יִטְרַף בְּעַל חוֹב חָצִי הַשְּׂבַח בְּלִבְד הַבָּא מִחֲמַת
 40 הוֹצָאָה עֲצָמָה²³? לְפִי שֶׁהַשְּׂבַח בָּא לְאַחַר שְׁלוֹה
 41 מִרְאוּבֵן וְלֹא אַחַר שְׁמֹכֵר לְלוֹי, וְנִמְצָא רְאוּבֵן²⁴ וְלוֹי²⁵
 42 כְּשֵׁנִי בְּעַלֵי חוֹבוֹת לְשְׁמֵעוֹן, וְהַשְּׂבַח כְּנִכְסִים²⁶ שְׂבָאו
 43 לוֹ אַחַר שְׁלוֹה מְשֻׁנְיָה²⁷, שֶׁהֵן חוֹלְקִין בְּאֶחָד כְּמוֹ
 44 שְׂבָאוֹ²⁸. לְפִיכָף²⁹, רְאוּבֵן שְׁלוֹה מְשַׁמְעוֹן מְנָה,
 45 וְכַתֵּב לוֹ: שְׂאֵנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת³⁰, וְחֹזֵר וְלוֹה מְלוֹי
 46 מְאֵתִים, וְכַתֵּב לוֹ: שְׂאֵנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת, וְקִנְיָה אַחַר כֵּף
 47 שְׂדֵה וּמְכָרָה לִיהוּדָה בְּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וְהַשְּׂבִיחָה
 48 יְהוּדָה בְּהוֹצָאָתוֹ וְהָרִי הִיא שְׂדֵה שֶׁלֵּשׁ מֵאוֹת - טוֹרֵף
 49 שְׁמֵעוֹן וְלוֹי הַקָּרָן³¹ וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹה³², וְנִמְצָא
 50 בְּיַד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים וּבְיַד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים;
 51 וְחֹזְרִין שְׁמֵעוֹן וְלוֹי וְיְהוּדָה³³ שְׁלִשְׁתֵּן וְחוֹלְקִין מֵאֵה
 52 וְחֲמִשִּׁים שֶׁל שְׂבַח עַל הַדֶּרֶךְ שְׂפָרְשָׁנוּ³⁴. נִמְצָא
 53 שְׁמֵעוֹן טוֹרֵף מְנָה שֶׁלוֹ מְשֻׁדָּה זוֹ, וְלוֹי טוֹרֵף מֵאֵה
 54 וְשִׁלְשִׁים וְשִׁבְעָה וּמְחָצָה, וְיְהוּדָה נוֹטֵל מִן הַשְּׂבַח³⁵
 55 שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים וּמְחָצָה. וְכִזָּה הֵן חוֹלְקִין אֶפְלוּ הֵן
 56 מֵאֵה.

שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות. (25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. (26) המלה "בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יותר גדול משלוש מאות. (27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלווה שוים חמש מאות - מקבל כל אחד מתצית חובו. ואם שוים ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה, וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה כמותו ב'שולחן ערוך' חו"מ ס" קד סעיף ה.

1 ה. רְאוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן²⁸, לְכָל אֶחָד מְשֻׁנְיָהם שֶׁטָּרַף חוֹב
 2 עַל לְוִי, רְאוּבֵן שֶׁטָּרוּ בְּחֲמִשָּׁה בְּנִיסָן, וְשְׁמֵעוֹן שֶׁטָּרוּ
 3 בְּנִיסָן סֶתֶם, וְהָרִי יֵשׁ לְלוֹי שְׂדֵה שְׂאִינָה כְּדֵי חוֹב שֶׁל
 4 שְׁנֵיהֶם - מוֹרִידִין לְתוֹכָהּ רְאוּבֵן²⁹, שְׂמֵא שֶׁטָּרוּ שֶׁל
 5 שְׁמֵעוֹן בְּסוֹף נִיסָן הִיָּה. וְכֵן אִין שְׁמֵעוֹן יְכוֹל לְטָרַף
 6 מֵאִיר וְאֵילֶךְ³⁰, שֶׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ: שְׂמֵא בְּאֶחָד
 7 בְּנִיסָן הוּא זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָרֶף, וְהָרִי שְׂדֵה בֵּת חוֹרֵין
 8 בְּיַד רְאוּבֵן³¹ שֶׁתִּגְבֶּה אוֹתָהּ, וְיִבּוֹא רְאוּבֵן שֶׁהוּא אַחַר
 9 זְמַנָּה וְהוּא שֵׁשׁ לוֹ לְטָרֵף מִמֶּנִּי³². לְפִיכָף, אִם כְּתָבו
 10 הַרְשָׁאָה³³ זֶה לְזֶה³⁴ - טוֹרְפִין מֵאִיר וְאֵילֶךְ מִכָּל
 11 צֵד³⁵. וְהוּא הַדִּין³⁶ בְּרְאוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן שְׁמֹכֵר לְהֵן לְוִי
 12 שְׂדֵה אַחַת בְּשְׁנֵי שְׁטֹרוֹת, שֶׁטָּרוּ שֶׁל זֶה בְּחֲמִשָּׁה
 13 בְּנִיסָן וְשֶׁטָּרוּ שֶׁל זֶה בְּנִיסָן סֶתֶם.

(28) מעשה שהיה (שם צד:). (29) כן פסק רב יוסף, שם. (30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר שגבה ראוּבֵן חובו. (31) בשעה שלוה לוי מראובן, היתה לו שדה בת חורין - זו שגבה שמעון - ולא נשתעבדה השדה שנמכרה אחר שעה זו. (32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש הזכות לטרוף ממני, ולך אין זכות זו. (33) ייפוי כוח. (34) מלוה אחד לשני. (35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. (36) רש"י מפרש את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש, כנראה, בשטרי חוב. ומסבא השווה לזה דין מכר.

פָּרֵק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה ואיזה שבח אינו גובה.

14 א. בְּעַל חוֹב² גּוֹבֵה אֶת הַשְּׂבַח³ שֶׁהַשְּׂבִיחַ הַלּוֹקֵחַ⁴,
 15 בֵּין שֶׁהַשְּׂבִיחוֹ מִחֲמַת הוֹצָאָה⁵ בֵּין שֶׁשְּׂבָחוּ נְכָסִים
 16 מְאֻלְיָהּ. אֲלֵא שְׂאֵם שְׂבָחוּ מְאֻלְיָהּ - טוֹרֵף כָּל
 17 הַשְּׂבַח, וְאִם הַשְּׂבִיחוֹ מִחֲמַת הוֹצָאָה - גּוֹבֵה חָצִי
 18 הַשְּׂבַח⁶. פִּיצֵד? רְאוּבֵן שֶׁהִיָּה לוֹ חוֹב עַל שְׁמֵעוֹן
 19 מְאֵתִים, וּמְכָר שְׁמֵעוֹן לְלוֹי שְׂדֵה בְּמֵנָה, וְהוֹצִיא
 20 עֲלֵיָה לְוִי הוֹצָאוֹת, וְהַשְּׂבִיחָה וְהָרִי הִיא שְׂדֵה
 21 מְאֵתִים, כְּשִׁבּוֹא רְאוּבֵן לְטָרֵף מְלוֹי - טוֹרֵף מִמֶּנּוּ
 22 בְּמֵאָה, וְחֲמִשִּׁים שֶׁל חָצִי הַשְּׂבַח. וְאִם הַשְּׂבִיחָה
 23 מִחֲמַת עֲצָמָה, כְּגוֹן שֶׁהוֹקְרָה בְּדָמִים אוֹ עֲלוֹ בָּהּ
 24 אֵילָנוֹת - גּוֹבֵה אֶת כָּלָהּ. הוֹרוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים⁷
 25 וְאָמְרוּ: לֹא יֵהָא הַלּוֹקֵחַ רַע פָּחוּ מֵהַיּוֹרֵד לְשְׂדֵה

(2) ברייתא בבא מציעא טו. ובכמה מקומות. [במגיד-משנה ציין המקור: מימרא של שמואל שם, "בעל חוב גובה את השבח". העדפנו להסתמך על הברייתא משני טעמים, א. ברייתא עדיפה; ב. הרשב"ם בבבא בתרא קנו: כותב שלדעת שמואל גובה כל השבח, ואין הלכה כמותו. (3) כשהחוב הוא כנגד ערך השדה אחר שהשביחה (ראה לקמן ה"ו בדין שדה אפותיקי). (4) כלומר, שהשביחה השדה ביד הלוקח. (5) שהלוקח השקיע כסף כדי להשביחה. (6) בבא בתרא קנו: (רבים חלקו על רבינו, ודעתם שגם משבח בלי הוצאה אין בעל חוב גובה יותר ממחצה) (בית יוסף) חו"מ סימן קטו בשם רבינו זרחיה הלוי, הראב"ד והרשב"א. וכן פסק הרמ"א שם סעיף א. ראה ש"ך שם ס"ק א וס"ק ה). (7) שיטה זו מובאה ברי"ף בבא מציעא פרק אלו מציאות, ודחה אותה מהלכה. נימוקו יתבאר לקמן. (8) שדינו כגולן. (9) כמה הוא השבח וכמה הוציא, ואם השבח יותר על ההוצאה - נוטל את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

24) שהלוה כסף לשמעון. 25) שקנה משמעון השדה באחריות. 26) צ"ל: כנכסים. 27) יש לרדן את השבת כנכס חדש של שמעון שבא לו אחר שלוה משניהם. 28) למעלה בפ"כ ה"א. 29) מזה שאמרנו, שהלוקח דינו כבעל-חוב של המוכר, והשבח נידון כאילו הוא נכס של הלווה-המוכר שהגיע לידו אחר המכירה - יוצא. 30) רבינו לשיטתו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים הבאים ללווה אחר ההלוואה לא נשתעברו, אם לא הותנה בפירושו. 31) שוויה של השדה לפני שהשיבחה, היינו 150. 32) בהתאם לשיטת רבינו שנתבארה למעלה (פ"כ ה"ד) בד"ן חלוקה (ראה שם). 33) הלוקח שנעשה בעל-חוב של ראובן, אחר ששמעון ולוי טרפו השדה שקנה מראובן. מלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שלא קיבל דעתם של חכמים גדולים, שמנכים את כל ההוצאה מן השבח ונותנים ללוקח, ואת מותר השבח מחלקים ביניהם, שהרי לפי שיטה שהבאנו למעלה (הערה יב). ולגירסת המגיד-משנה שם, שרבינו קיבל דעתם - מוכרחים אנו לקבל פירושו הדחוק כאן, שהשדה שוה עכשיו שלוש מאות, אחר ניכוי ההוצאה שהשקיע יהודה. 34) שם, היינו שבתחילה מחלקים שלשתם 75 בשוה, ונוטל כל אחד 25 ונסתלק שמעון שגבה כבר כל חובו, וחוזרים לוי ויהודה ומחלקים ביניהם את 75 הנותרים, ונוטל זה 37 וחצי, וזה 37 וחצי. 35) ממאה וחמישים של הקרן אינו נוטל כלום, אלא גובה כל הקרן מן המוכר, ומשתתף רק בשתי חלוקות האחרונות, היינו מחלוקה ראשונה נוטל 25, ומשהשיגה נוטל 37 וחצי - ביחד 62 וחצי; ולוי קיבל נוסף על כך עוד 75 מחלוקה ראשונה, ויצא לו סכום של 137 וחצי כמו שמשכס רבינו בסמוך.

ב. כַּל הַפְּרוֹת³⁶ שְׂאֵכַל הַלּוֹקֵחַ - אֵינָן נִטְרָפִין מִמֶּנּוּ.¹
אֶבֶל הַפְּרוֹת הַמְּחַבְּרִין לְקַרְקַע³⁷, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינָן²
צְרִיכִין לְקַרְקַע, כְּעֵבָרִים שֶׁהִגִּיעוּ לְהַבְּצֵר - הֲרֵי פֶעַל³
חֹב גֹּבֵה מִזֶּה כְּמוֹ שְׂגוּבָה מִן הַשֶּׁבַח.⁴

36) בבא-מציעא יד: אמר שמואל, בעל-חוב גובה את השבח. ולמדו מדבריו: שבח אין (כן), פירי לא. ומבאר הרי"ף בהלכותיו שם, שהכוונה לפירות שאכל הלוקח או שנתלשו, אבל המחוברים לקרקע - גובה. 37) נראה, שרבינו למד זה מלשונו של הרי"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידינא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחוברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. [רבה המבוכה בד"ן פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א ה"י לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א ה"י, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחק ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מב: מבאר שיטתו, וביאורו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בד"ן שומר שקיבל פירות מחוברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא

ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה - נוטל רק השבח. 10) ואם-כן השבח גדול מההוצאה בשיעור חמשים. 11) הלוקח. 12) נמצא שמחשבים ומחלקים ביניהם רק את השבח העודף על ההוצאה. 13) למעלה הערה ו כתבנו שהרי"ף דוחה שיטה זו. ונימוקו - שאין זה דומה ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, שדעתו ליטול מבעל השדה כשיצטרך להחזיר לו את השדה, אבל בנידון שלפנינו הלוקח סומך על אחריותו של המוכר, וחשב שאם יגבה בעל-חוב את השדה - יחזור ויגבה הכל ממנו, ולכן נוטל בעל-חוב גם את ההוצאה, והלוקח יגבה כל הפסדו מהמוכר. [בש"ך שם סי' קטו ט"ק ט כתב, שבספר הרמב"ם עם מגדל-עוז הגירסא היא כשיטת הרי"ף, ומוסיף שגם רב האי גאון בספר 'מקח וממכר' שער כז דף כח פסק כשיטה זו. והכריע כן להלכה למעשה]. 14) הכסף ששילם בעד השדה. 15) כד"ן כל לוקח שבעל-חובו של המוכר טרף השדה שקנה. 16) ויש לשאול: אם ישנם נכסים שנמכרו אחר זמן המכירה ללוי, כיצד טרף בעל-חוב מלוי, הרי הוא יכול לטעון: הנחתי לך מקום לגבות? במגיד-משנה הרגיש בזה, ומבאר שהמדובר כשקנה שמעון אותם הקרקעות אחר שלוה מראובן, וחל עליהם השעבוד לפי שיטת רבינו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים שקנה הלווה אחר ההלוואה אינם משועבדים לאותה ההלוואה, אם לא התנו בפירושו "דאקני". יתקיים איפוא הדין האמור כאן - כשלא התנו בהלוואה, והתנו במכירת הקרקע ללוי, או כשקנה הקרקעות אחר ההלוואה, ולפני שמכר אותה השדה ללוי ולא נשתעברו לראובן ונשתעברו ללוי. 17) משנה, גיטין מח: 18) חכמים תיקנו זאת מפני "תיקון העולם" (מונח מקובל בפי חכמי התלמוד להגדיר בו תקנות שמגמתן למנוע עוול בולט לאחד מבעלי הדינים כתוצאה מהחוק המקובל, שגרום לשיבוש יחסי משא ומתן וכדומה). 19) במשנה: "אין מוציאים לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים", ומפרש שם רבינו, כיון שגזל שדה מליאה פירות, ואכל פירות שהוציאה - גובה הנגזל דמי הפירות מנכסים בני חורין בלבד, וכן כתב כאן. ורש"י שם מפרש, כגון שגזל שדה ומכרה, והלוקח זרעה והוציאה פירות, ובאה הנגזל וטרפה עם הפירות אחר שהחזיר ללוקח הוצאותיו, וחוזר הלוקח ותובע מהגזלן את דמי השדה, וגם מותר דמי הפירות - מגבים לו דמי השדה גם מנכסים משועבדים של הגזלן, אבל דמי הפירות רק מבני חורין. 20) אלמנה ובנותיה מקבלות מזונות מנכסי המוריש. פרטי דיני המזונות - נתבארו במקומם בפרק טז מהלכות אישות. 21) הסכום אינו קצוב, ולא תיקנו שעבוד נכסים לתביעות שרמתן אינה ידועה וקצובה, שהרי הלוקח אינו יודע עד כמה עליו להזהר. נימוק זה אמרו רבי חנינא שם נ: ועולא נתן שם טעם אחר: "מפני שאין כתובין" פירוש, לא נכתבו בשטר מכר ולא בכתובת אשה, ובמסקנא (שם נא). אמרו שהנימוק שנוי במחלוקת בין תנא-קמא ורבי יוסי. וקיבל רבינו נימוקו של רבי יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום אפילו נגד רבים (ראה עירובין מו:). 22) חכמים הקילו בכמה דברים את ההתחייבויות הנובעות מתנאי הכתובה, וזו אחת מהן (בכורות נב:). 23) תמיהה זו כוחה יפה לשתי השיטות שנאמרו למעלה, בד"ן ניכוי ההוצאה מן השבח.

38) ב"מ טו. 39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הר"ף שם: "ומסתברא דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאליו - טוריף)". ורבינו קיבל סברתו. והראב"ד בהשגותיו כאן מסכים לדבריו. 40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי ההוצאה. 41) כששבחה מחמת הוצאה. 42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. 43) שבעל-חוב יקח גם השבח. 44) את התנאי הזה בשטר. 45) וכל דבר שבממון שנתקבל כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירושו. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

ד. וְכֵן יְתוּמִים⁴⁶ שֶׁהִשְׁבִּיחוּ הַנְּכָסִים - אֵין פְּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִן הַשְּׂבַח פְּלוּם. אָבֵל אִם שְׂבַחוּ נְכָסִים מְאֻלֵּיהֶן - גּוֹבֶה אֶת הַשְּׂבַח פְּלוּ.⁴⁷

46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה. ובהגהות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה מגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו, ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראיה? יוצא מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות' ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובבכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי דאבוהון" (ירך אביהם) והוכותיו של האב עוברים אליהם, ודחו את הראיה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. [במגיד-משנה כתב, שדעת הר"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא].

ה. פְּעַל חוֹב שֶׁשָּׂרַף בְּחוּבוֹ מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מֶה שְׂרָאוּי לוֹ מִן הַקָּרָן וְחֲצֵי הַשְּׂבַח - רוֹאֵין הַנְּשֹׂאָר מִן הַקָּרָקֵעַ: אִם יֵשׁ בּוֹ תַעֲלָה⁴⁷ לְלוֹקֵחַ⁴⁸, כְּגוֹן שֶׁנְּשֹׂאָר לוֹ בְּשֻׂדֵּה בֵּית תְּשַׁעָּה קַבִּין⁴⁹, וּבְגִנֵּה בֵּית חֲצֵי קַב⁵⁰ - יִשְׁתַּפְּפוּ בָּהּ שְׁנֵיהֶם⁵¹; וְאִם לֹא נְשֹׂאָר לוֹ דָּבָר שְׂאֵלוֹ יִחַלַּק יִהְיֶה שֵׁם פְּלוּ עֲלֵיו⁵² - נּוֹתֵן לוֹ פְּעַל חוֹב אֶת דְּמִיו⁵³.

47) תועלת. 48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי לעיבוד להוציא פירות. 49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים תבואה, שהם סאה וחצי. [הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות]. 50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה לגינה. 51) כלומר, ויחלוקו את השדה, ואין האחד מהם יכול לכופר את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו. 52) משנה בבבא-בבא-בבא יא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק ושמור עליו - חולקין". פירושו, אם שנים שותפים בדבר אחד, וכשיחלקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה. וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה ממשנה הנ"ל. 53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם

שם מג. פירשו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאנים צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשימסרו לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ סי' צה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה, העיקר המכוון אליו שהם במטלטלין, שכל העומד ליבצר כבצור דמי, ושמור זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: במה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנמסרו הפירות בתורת שמירה, אבל בענינים אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם כבצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב'טור' שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו כבצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלשינהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כדי לתשלם מסרם לידו, אלא לשמרם כמו שהם)". ומחדש הש"ך (שם בסי' קטו ס"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לדונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה עניןך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידך, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רבינו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא בשומר. והרמב"ן חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו כבצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ן גם דעת רש"י. ורבינו זרחיה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם בחובו אלא נוטלים ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה).

ג. מִתְּנָה³⁸ שֶׁשְּׂבַחָהּ מִחֲמַת הוֹצָאָה - אֵין פְּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִשְּׂבַחָהּ פְּלוּם, אֲלֵא רוֹאֵין כְּמָה הֵיחָה שְׂוָה בְּשַׁעַת מִתְּנָהּ וְגוֹבֶה. וְאִם שְׂבַחָהּ מְאֻלֵּיהֶן - פְּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת פְּלוּם³⁹. וְאִם קָבַל הַנּוֹתֵן אַחֲרֵי מִתְּנָהּ - הֲרֵי פְּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִמֶּנָּה אֶת הַשְּׂבַח כְּדֶרֶךְ שְׂגוּבִין מִן הַלְּקוּחוֹת⁴⁰. וְלָמָּה יִטְרַף פְּעַל חוֹב חֲצֵי הַשְּׂבַח מִן הַלּוֹקֵחַ⁴¹ וְלֹא יִטְרַף מִמֶּנָּה מִתְּנָה פְּלוּם? מִפְּנֵי⁴² שֶׁהַמוֹכֵר פּוֹתֵב לְלוֹקֵחַ בְּשֹׁטֵר מְכִירָה: שְׂאֵנִי מְחִיב לָךְ בְּקָרָן וּבְעֵמֶל שֶׁתַּעֲמַל וּבְשֶׂבַח שֶׁתְּשַׁבֵּיחַ, וְעַל אַחֲרֵי הַכֹּל; וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ וְקָבַל דָּבָר זֶה⁴³, שְׂהָרִי הַלּוֹקֵחַ יָרַד עַל תְּנָאֵי זֶה, שְׂאֵם יִלְקַח מִמֶּנּוּ הַשְּׂבַח יִחְזוֹר עַל הַמוֹכֵר. וְאֶפְלוּ לֹא פְּתַב⁴⁴ - כְּבָר נּוֹדַע שְׂוָה דִּין הַמוֹכֵר עִם הַלּוֹקֵחַ⁴⁵. אָבֵל מִתְּנָה, שְׂאֵין שֵׁם תְּנָאֵי זֶה - אֵינוֹ גּוֹבֶה מִשְּׂבַחָהּ שֶׁהִשְׁבִּיחָהּ בְּהוֹצָאָתָא פְּלוּם.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המשועבדת ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה. לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשאה אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב להביא ראיה. (69) כשההוצאה יתירה על השבח, מוכן מאליו שאינם נוטלים יותר מהשבח, וכשהשבח יתר על ההוצאה - יכול בעל-חוב לטעון: השבחתם שדה שלי ואני נוטל את השבח, ומחזיר את ההוצאה שגרמה לשבח. (70) משלם ליתומים דמים, ואינם יכולים לדרוש חלק השדה כשיעור הכסף המגיע להם. (71) נמשך גם לדין הבאת ראיה (כן משמע מלשונו של המגיד-משנה). וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, מפני ששעבוד גרידא אינו מוציא את השדה מחזקת היתומים. (72) כלומר, כל השבח, כמבואר למעלה בה"ד, שבעל-חוב אינו גובה כלום מהשבח שהשביחו יתומים בהוצאותיהם. [במגיד-משנה מבאר, שלדעת רבינו לא אמרו נוטלים הפחות שבשניהם אלא כשהחוב הוא כנגד השדה ושבתה, אבל כשאינו גדול מן הקרן אין בעל-חוב נוטל בשבח כלום, אפילו מן שדה אפותיקי, בניגוד לשיטת הרי"ף ורב האי גאון, שגם במקרה זה נוטלים הפחות שבשניהם מפני שהוא טוען: שדה שלי השבחתם. ולשיטתם, יפה כוחו של המלוה בהשביחו יתומים מהשביח הלוח עצמו. ומוכן, שאז יטענו יתומים: אבינו השביח, ואין לך יותר מערך החוב, והוא יטעון: אתם השבחתם (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס"ו קטו שהשיג על המגיד-משנה)].

יום שלישי י' סיון ה'תש"פ

פָּרָק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר סדר גביית החוב ודיני אדרכתא ודיני טירפא ודיני שומא.

- 19 א. סֵדֶר גְּבִיַת הַחֹב פֶּה הוּא: כְּשִׁבִיא הַמְלוֹה שְׁטָרוֹ
- 20 לְבֵית דִּין וַיִּתְקַנְסוּ² - אֹמְרִים לְלוֹה: שְׁלֹם. וְאֵין
- 21 יוֹרְדִין לְנִכְסֵי³ תַּחֲלָה עַד שְׁיִתְבַּעְנוּ⁴. וְאִם טָעָה הַדִּין
- 22 וְהוֹרִיד הַמְלוֹה לְנִכְסֵי לֹה קִדְם שְׁיִתְבַּעְנוּ - מְסַלְקִין
- 23 אוֹתוֹ⁵. אָמַר הַלוֹה: הַרְיֵנִי מִשְׁלֹם, קִבְעוּ לִי זְמַן כְּדֵי
- 24 שְׂאֵלֹה מֵאַחַר אוֹ אֲמַשְׁכֵּן⁷ אוֹ אֲמַכֵּר וְאָבִיא הַמְעוֹת
- 25 - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ
- 26 לְתַן מְשֻׁכָּן; שְׂאֵלוֹ הָיָה שֵׁם מְטַלְטְלִים - מְדָר הָיָה
- 27 בֵּית דִּין גּוֹבִין מִהֶם⁹. וְאִם רָצָה הַמְלוֹה לְהַחְרִים עַל
- 28 מִי שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת אוֹ מְטַלְטְלִין וּמְפַלְגִי אוֹתוֹ
- 29 בְּדָבָרִים - הָרִי זֶה מְחַרְרִים¹⁰. וְאֵין מְחִיבִין הַלוֹה
- 30 לְהִבִּיא עָרֵב עַד שְׁיִתֵּן. שְׁלְמוֹ הַשְּׁלֹשִׁים וְלֹא הִבִּיא -
- 31 בֵּית דִּין פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא¹¹. וְכֵן אִם אָמַר בְּתַחֲלָה
- 32 כְּשִׁתְּבַעוּ: אֵינִי מְשֹׁלֵם - פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסֵי
- 33 מְדָד¹², וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן. וְכֵן אִם אֵין שֵׁם אֵלָא
- 34 מְלוֹה עַל פֶּה¹³ אוֹ שְׁהוּדָה¹⁴ - פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל
- 35 נִכְסֵי בְּנֵי חוֹרִין¹⁵ שֵׁישׁ לוֹ.

נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע, רצה לוקח כסף. וכן מבואר ב'טור' חו"מ ס"ו קטו. אולם רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו", ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן ערוך' שם ס"ב מביא דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר, ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבארו כך.

- 1 ו. הִיָּתָה הַשְּׂדֵה⁵⁴ אֲפוֹתִיקִי⁵⁵ - בְּעַל חוֹב נוֹטֵל אֶת
- 2 פְּלוֹה⁵⁶, וְרוֹאֵין חֲצֵי הַשְּׂבַח הַנִּשְׁאָר לְלוֹקֵחַ⁵⁷: אִם
- 3 הָיָה חֲצֵי הַשְּׂבַח יֵתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נוֹטֵל הַהוֹצָאָה⁵⁸
- 4 מִבְּעַל חוֹב⁵⁹, שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ בְּעַל חוֹב: שְׂדֵי הִיא
- 5 שְׁהַשְּׁבִיחָה⁶⁰, וְהַנִּשְׁאָר לֹא⁶¹ מִן הַשְּׂבַח⁶² נוֹטֵל מִן
- 6 הַמּוֹכֵר; וְאִם הָיָה חֲצֵי הַשְּׂבַח פְּחוֹת מִן הַהוֹצָאָה -
- 7 אֵין לוֹ מִן הַטְּוֶרֶף אֵלָא דְמֵי חֲצֵי הַשְּׂבַח⁶³, וְחוֹזֵר
- 8 וְגוֹבֵה מִן הַמּוֹכֵר חֲצֵי הַשְּׂבַח שְׁנִטְרַף בְּלִבָּד⁶⁴.

(54) ב"מ טו. (55) כגון שאמר ליה למלוה: לא יהא לך פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פ"ח ה"ג). (56) עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובוזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודינך כיווד לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכן קיבל כל השבח. [תמיהות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות-סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערות - השמיט מרן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

- 9 ז. בְּעַל חוֹב⁶⁵ שְׂבָא לְטָרֵף מִן הִיתוּמִין, יְתוּמִים
- 10 אוֹמְרִים: אָנּוּ הַשְּׂבִיחָנוּ⁶⁶, וּבְעַל חוֹב אוֹמֵר: שְׂמָא
- 11 אֲבִיכֶם הַשְּׂבִיחִי⁶⁷ - עַל הִיתוּמִים לְהִבִּיא רְאִיָּה⁶⁸.
- 12 הִבִּיאוּ רְאִיָּה שְׁהֶם הַשְּׂבִיחוּ - שְׂמִין לְהֵן אֶת הַשְּׂבַח
- 13 וְאֶת הַהוֹצָאָה, וְנוֹטְלִין הַפְּחוֹת שְׂבִיחָה⁶⁹, וּמַעֲלָה
- 14 אוֹתָן בְּדָמִים⁷⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁷¹? כְּשִׁעֲשֵׂה
- 15 שְׂדֵה זוֹ אֲפוֹתִיקִי; אֲבָל אִם לֹא עֲשֵׂה אֲפוֹתִיקִי, אִם
- 16 רָצוּ הִיתוּמִין לְטַלֵּק בְּעַל חוֹב בְּדָמִים - מְסַלְקִין
- 17 אוֹתוֹ, וְאִם רָצוּ - נוֹטְלִין מִן הַקְּרָקַע שְׁעוֹר שְׂבַח
- 18 שְׁלֵהֵן⁷².

(65) ב"מ ק"י: (66) השקענו הוצאות והשביחה. (67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השביח", וכן כתב גם הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען טענת 'שמא' מחויבים היורשים להביא ראיה שהם השביחו. (68) ואם לא הביאו ראיה, גובה המלוה את השבח. וטעמו

"אין יורדין לנכסיו תחילה עד שיתבענו, ואם טעה הדיין... מסלקין אותו"

יודעה דרשת חז"ל על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות. ומפורש בגמרא בבא-בתרא "מאי דכתיב מלוה ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול, "עבד לוה לאיש מלוה". ובשו"ע אדמו"ר הזקן כתב שזה עיקר באמונה "בשגם אנו מאמינים בני מאמינים שהצדקה אינה אלא הלוואה לקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל, וגמולו ישלם לו בכפליים בעולם הזה.

וסדר גביית החוב כך הוא שצריך שיתבענו תחילה, שלאחרי כל הכוונות שבגלות צריכים ישראל לתבוע את ביטול הגלות בפשטות, ובלשון הכתוב "עד מתי אלקים יחרף צר" "אשר חרפו עקבות משיחך".

ואין צורך להאריך ולבאר גודל ההכרח, שהרי זה עניין הנוגע לכל אחד ואחד מישראל ונוגע גם לקב"ה בעצמו שהרי "שכינתא בגלותא" וגאולת השכינה תלויה בגאולתם של ישראל, שנאמר "ושב ה' אלקיך את שבותך" ופירש רש"י, שהיה לו לכתוב והשיב, אלא כיון שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו". הדבר היחיד שמעכב עדיין את הגאולה הוא שכל בני ישראל יבקשו וידרשו ויתבעו מהקב"ה להביא את הגאולה האמיתית והשלמה.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים טימן יב.)

(2) בית דין יאשר חתימת העדים. (3) בית דין אינו יורד לנכסי הלווה - בין לקרקע ובין למטלטלין - כדי להגבות מהם פירעון החוב. (4) שהמלוה יבוא לבית הדין ויבקש הגבייה. (5) מרחיקים את המלוה מאותם הנכסים. בכבא בתרא קעד. מסופר מעשה שהיה וסילקו רב חנין. ונימקו שם: שנכסי הלווה דינם כערב ואין גובים מן הערב תחילה (לפני שתבע את הלווה עצמו). (6) מקור הדינים שבהלכה זו בתשובות הרי"ף (מגיד משנה). (7) קרקע שלי. (8) מטלטלין. (9) לגביית קרקע נותנים זמן, שהרי הגבייה על ידי בית דין טעונה הכרזה ושומא וזה ימשך גם כן זמן מסויים, אבל מטלטלין שמים לו מיד. (10) חרם סתם מבלי להזכיר את שם הלווה. חרם זה הוא תקנת הגאונים ולא נזכר בגמרא. (11) בית דין כותבים יפוי כוח למלוה לתפוס שדותיו של הלווה. בעל התרומות שער ג מפרש ש"אדרכתא" הוא מלשון "דורך", שנותנים רשות למלוה להיות דורך ושליט על נכסי הלווה. ורש"י פירש: רשות לרדוף ולהשיג מלשון המקרא (שופטים כ. מג): הדריכוהו (בית יוסף חושן-משפט סי', צח). והרמ"א שם סעיף ה אומר, שמדריכים את המלוה שיגבה חובו מנכסי הלווה. נוסח האדרכתא - לקמן הלכה ו. (12) בכא קמא קיב: (13) בעדים. (14) הלווה בנכונתה של התביעה.

(15) שלא נמכרו ולא נשתעבדו לאחרים. נתבאר כבר שמלוה על פה אין גובים מנכסים משועבדים.

ב. טען¹⁶ ואמר: שטר זה שנתקיים בפניכם מזיף הוא, אני אביא ראיה ואבטלנו, והעד במקום פלוני, והם פלוני ופלוני¹⁷: אם נראה לדנין שיש ממש בדבריו - קובעין לו זמן¹⁸ להביא עדיו; ואם נראה להם שאינו בא אלא בפעילות דברים ובטענות של דפי - אומרים לו: שלם, ואחר כך אם יש לו ראיה יחזור¹⁹. ואם היה המלוה אלם²⁰, ושםא אינו יכול להוציא מידו - מניחין על ידי שלישי²¹.

(16) מימרא של רבא שם. (17) רבא אמר סתם: טען הלווה אביא עדים שהשטר מזויף ולא התנה שצריך להודיע שמות העדים ומקומם. נראה שרבינו למד זה מהפיסקא הראשונה של מאמר רבא: "מקיימין את השטר וכו' ואפילו עומד וצווח". פירוש, אפילו הנתבע טוען שהשטר מזויף אין שומעים לו. ורבא ממשיך ואומר, שאם טען תנו לי זמן שאברר בעדים שהשטר מזויף - נותנים לו, והרי גם ברישא המדובר כשאומר שיוכיח הזיוף, שאם לא כן הדבר פשוט, שאין כל ערך לצווחה שלו במקום עדי קיום. ולפיכך פירש רבינו את הטענה "מייחניא סהדי (אביא עדים)" כשפירש שמותם ומקומם. (18) לפי ראות עיני הדיינים. ובטור חושן משפט סימן צח כתב, שנותנים לו זמן שלושים יום. (19) יחזיר לו המלוה מעותיו. (20) אדם תקיף. (21) ונותנים לו זמן שלושים יום (רמ"א שם סעיף ד). וכל זה כשנראה לדיינים שאין ממש בדבריו, אבל כשנראה להם שיש בהם ממש - נותנים לו זמן תשעים יום (בית יוסף שם בשם בעל התרומות שער ג). [בבעל התרומות (ויניציאה תקסט) שער ג חלק ז אות ד כתוב, שבמלוה גבר אלים דוחים כתיבת אדרכתא עד שנים עשר חודש כפי מעשה של רבינא בכבא קמא שם. אמנם הסגנון לא ברור כל כך ואפשר שהכוונה לעניין הודעה ללווה (ראה לקמן הלכה ד והלכה ה)].

ג. קבעו²² לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר²³, והגיע הזמן ולא בא - ממתניין לו שני וחמישי ושני²⁴. לא בא - פותחין עליו פתיחה²⁵ ומשמתין²⁶ אותו, וממתניין לו והוא בנדוי תשעים יום²⁷: שלשים ראשונים - שםא טורח ללוות; אמצעים - שםא הוא טורח למכור²⁸; אחרונים - שםא הלוקה ממנו טורח להביא מעות. שלמו תשעים יום ולא בא - בית דין פותחין לו אדרכתא על נכסיו, ומתירין לו נדויו.

(22) בכא קמא שם. (23) המדובר כשיש ממש בדבריו ובעל החוב אינו אדם תקיף. (24) בתי דין יושבים ביום שני וחמישי בשבוע. ממתנינים ללווה שלוש ישיבות שמה יבוא וישלם. (25) שם. רש"י מפרש: שטר שמתא (נדוי). ונראה שגם רבינו התכוון לכך (ראה פרק כ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה). (26) נידודי ושמתא היינו הך ודיניהם מבוארים

21 לו שְׁלֹשָׁה⁴³ מֵאוֹתָהּ שְׁדָה פִּנְגָד חוֹבוֹ⁴⁴. וּמְכַרְיִין
22 עֲלֶיהָ⁴⁵ כְּפִי מֵה שְׁיִיאֹו⁴⁶, עַד שְׁיִפְסְקוּ הַמוֹסִיפִין.
23 וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ בְּחוֹבוֹ לַחֲלָק שְׁשָׂמוֹ אוֹתוֹ⁴⁷. וְקוֹרְעִין
24 שְׁטֵר הַחוֹב⁴⁸, אִם הָיָה שֵׁם שְׁטֵר. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ
25 נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין - פּוֹתְבִין הָאֲדָרְכָתָא פָּךְ: אִישׁ
26 פְּלוֹנִי נִתְחַיֵּב לְפְלוֹנִי פָּךְ וְכָךְ בְּשֵׁטֵר חוֹב שְׁיִשׁ בְּיָדוֹ,
27 וְלֹא נִתֵּן לוֹ חוֹבוֹ, וְלֹא מִצְאָנוּ לוֹ נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין,
28 וְכָכֵר קָרְעָנוּ לְשֵׁטֵר⁴⁹ שְׁהָיָה לוֹ עֲלָיו, וְנִתְּנוּ לְפְלוֹנִי
29 רְשׁוֹת לְדָרֵשׁ וְלַחְקֹר וְלַהֲיֹת יָדוֹ נְטוּיָה עַל פֶּלַ
30 הַנְּכָסִים שְׁיִמְצָאוּ לוֹ, וְכָל קְרָקְעוֹת שְׁמֵכֵר מְזִמֵּן
31 פְּלוֹנִי⁵⁰ וְהִלָּאָה יֵשׁ לוֹ לְהַפְרֵעַ לְגַבּוֹת חוֹבוֹ מִן הַכֹּל.

(42) כותבים בשטר. (43) בני אדם בקיאים במחירי קרקע.
(44) קובעים שטח הקרקע שערכו שווה לסכום החוב.
(45) מכריזים ומפרסמים ששדה זו עומדת למכירה, אולי
יבואו קונים ויוסיפו על השומא. (46) בהלכה ט יתבאר,
שבנכסים משועבדים מכריזים שלושים יום, ומשמיענו רבינו
כאן שבנכסים בני חורין אין זמן קצוב אלא הדיינים קובעים
בכל מקרה ומקרה מתי פסקו הסיכויים שיבואו קונים
חדשים ויוסיפו על המקח. (47) כלומר, אם לא באו קונים
במחיר ששמו שלושת הבקיאים - נותנים הדיינים למלוה
את החלק ששמו ובזה נפרע כל החוב, ואם נמצאו קונים
כפי השומא או למעלה מן השומא מוכרים להם את השדה
ומשלמים למלוה את חובו, והיתר - כשהוסיפו על השומא
- לבעל השדה (מגיד משנה). (48) בבא בתרא קסט. כדי
שלא יפנה המלוה לבית דין אחר ויתבע החוב פעם שנייה.
(49) שם. (50) מזמן הכתוב בשטר.

32 ז. וְאַחַר שְׁפּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא זו, הוֹלֵךְ הַמְּלוֹה
33 וּמְחַפֵּשׁ. אִם מִצָּא לוֹ נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין - שְׁמִין לוֹ
34 מִהֵן. מִצָּא לוֹ נְכָסִים מְשַׁעֲבָדִין מֵאַחַר זְמַן שְׁטֵרוֹ -
35 טוֹרֵף מִהֵן⁵¹. וְקוֹרְעִין שְׁטֵר הָאֲדָרְכָתָא⁵², וְכוֹתְבִין לוֹ
36 שְׁטֵר הַטְּרָפָא.

(51) המונח "טורף" מגדיר גביית קרקע מייד הלוקח מן
הלווה (ראה מגיד משנה). (52) שם. מאותו הנימוק
שאמרנו בקריעת השטר.

37 ח. כִּיצַד פּוֹתְבִין? אִישׁ פְּלוֹנִי בֵּן פְּלוֹנִי זָכָה בְּדִין
38 לְטָרֵף בְּחוֹב שְׁפְלוֹנִי חַיֵּב לוֹ, שְׁהוּא פָּךְ וְכָךְ, מִשְׁדָּה
39 פְּלוֹנִית שְׁלָקַח פְּלוֹנִי בְּכָף וְכָךְ מְזִמֵּן פְּלוֹנִי. וְכָכֵר
40 קָרְעָנוּ הָאֲדָרְכָתָא⁵³ שְׁהָיְתָה בְּיָדוֹ, וְהִרְשִׁינוּהוּ לְטָרֵף
41 מְזָה בְּכָף וְכָךְ.

(53) בספרים שבידינו (בבא בתרא קסט.) גירסא אחרת ולפיה
טירפא קודמת לאדרכתא.

42 ט. וְאַחַר שְׁפּוֹתְבִין הַטְּרָפָא לְטָרֵף, מוֹרִידִין שְׁלֹשָׁה
43 בְּקִיאִין לְאוֹתָהּ שְׁדָה, וְשְׁמִין לוֹ מִמֶּנָּה⁵⁴ כְּשֵׁעוֹר
44 חוֹבוֹ כְּפִי מֵה שְׁיִיאֹוֹ לוֹ מִן הַקָּרָן וְחֲצֵי הַשֶּׁבַח, כְּמוֹ
45 שְׁבִאֲרָנוּ⁵⁵. וּמְכַרְיִין עֲלֶיהָ שְׁלֹשִׁים יוֹם⁵⁶, פְּדִרְךָ
46 שְׁמֵכֵרִיזִין עַל נְכָסֵי יְתוּמִים.

בהלכות תלמוד תורה פרק ז. (27) גמרא שם. (28) כשלא
מצא ללוות הוא מחפש קונה לקרקעותיו.

1 ד. אִין פּוֹתְבִין²⁹ אֲדָרְכָתָא עַד שְׁשׁוֹלְחִין וּמוֹרִיעִין
2 לוֹ. וְהוּא שְׁהִיָּה קְרוֹב לְבֵית דִּין מִהֲלָךְ שְׁנֵי יָמִים³⁰
3 אוּ פָחוֹת; יָתֵר עַל זֶה³¹ - אִין צְרִיכִין לְהוֹדִיעוֹ³².
4 בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשִׁהָיָה פֶלַת הַתְּשָׁעִים יוֹם
5 נְשִׁמְט³³ וְאוֹמֵר: עֲתָה אָבִיא רְאָיָה וְאֲבַטֵּל הַשְּׁטֵר;
6 אֲבָל אָמַר: אִינִי פֶא לְבֵית דִּין - מִיָּד כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא
7 עַל נְכָסָיו, בֵּין עַל הַקְּרָקְעוֹת בֵּין עַל הַמְּטִלְטְלִין³⁴.
8 וְכֵן אִם הָיָה הַשְּׁטֵר עַל הַפְּקָדוֹן³⁵ - אִין מְמַתִּינִין לוֹ
9 תְּשָׁעִים יוֹם, אֲלֹא פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נְכָסָיו מְיָד³⁶.

(29) שם. (30) בגמרא מפרש, כדי שהשליח יספיק ללכת
ולהודיע ללווה, שביית דין החליט לכתוב אדרכתא ויוכל
לבוא לשיבה הקרובה של בית הדין ויסדר טענותיו, אם יש
לו מה לטעון או ישלם. (31) כשהלווה נמצא במקום רחוק
יותר ממהלך שני ימים. (32) מכיוון שהמתינו לו כבר
תשעים יום ולא בא. [בגמרא שם אמרו, שרבינא עשה
מעשה במלוה גבר אלים, שקשה להוציא מידו והאריך זמן
ההודעה עד שנים עשר חודש. ופליאה היא, שרבינו השמיט
לגמרי דין גבר אלים לעניין הודעה]. (33) משתמט ודוחה
מיום ליום ואינו מתנגד בגלוי לצו בית הדין. (34) ראה
הלכה ה. (35) נתבע להחזיר דבר שהופקד אצלו.
(36) הלוואה ניתנה להוצאה ואפשר שאין ללווה מעות
לשלם, ולפיכך נותנים לו זמן לטרוח ולמצוא כסף בהלוואה
או על ידי מכירת נכסים. אבל פיקדון, ניתן לשמירה ואסור
לנפק להשתמש בו, ועליו להחזירו מייד כשהמפקיד בא
ותובע. ואם הוא טוען: איני זוכר היכן הנחתי פקדונך דינו
כפושע וחיוב לשלם מייד, כמבואר בהלכות שאלה ופיקדון
פרק ד הלכה ז.

10 ה. זֶה שְׁאֲמָרְנוּ, שְׁאִם לֹא בָּא בְּסוֹף הַתְּשָׁעִים פּוֹתְבִין
11 אֲדָרְכָתָא - עַל הַקְּרָקְעוֹת; אֲבָל עַל הַמְּטִלְטְלִין³⁷,
12 אֲפֹלוּ אַחַר תְּשָׁעִים יוֹם, כֹּל זְמַן שְׁהוּא אוֹמֵר: עֲתָה
13 אָבִיא רְאָיָה וְאֲבַטֵּל הַשְּׁטֵר³⁸ - אִין מוֹרִידִין הַמְּלוֹה
14 לְמְטִלְטְלִין, שְׁמָא יֹאכֵל אוֹתָם, וְיָבִיא זֶה רְאָיָה
15 וְיַבְטֵל הַשְּׁטֵר, וְלֹא יִמְצָא מֵה יֵטֵל. וְאֲפֹלוּ הָיָה
16 לְמְלוֹה קְרָקְעָה³⁹, שְׁמָא תַכְסִּיף⁴⁰ אוּ תִשְׁתַּדֵּף⁴¹.

(37) בבא קמא שם. (38) ואינו מתחצף לסרב לפקודת בית
הדין. (39) ויוכל לגבות ממנה. (40) תכחש ולא תוציא
פירות. (41) תתייבש ברוח מדבר עז (מלשון המקרא -
בראשית מא, ו - ו ושדופות קדים). בהלכה הקודמת באומר
איני בא לבית דין אמרנו שכותבים אדרכתא גם על
מטלטלין ואין חוששים שמא יאכלם המלוה, משום שאין
עושים תקנה לטובת סרבנים מתחצפים.

17 ו. כִּיצַד פּוֹתְבִין הָאֲדָרְכָתָא? אִם לְנְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין
18 הוֹרִידוּהוּ - אוֹמְרִים⁴²: אִישׁ פְּלוֹנִי נִתְחַיֵּב לְפְלוֹנִי
19 בְּדִין פָּךְ וְכָךְ, וְלֹא נִתֵּן לוֹ מְעַצְמוֹ, וְכִתְבָנוּ לוֹ
20 אֲדָרְכָתָא זו עַל שְׁדָה פְּלוֹנִית שְׁלוֹ. וְאַחַר פָּךְ שְׁמִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המלוה ללכת לבית דין אחר ולגבות פעם שנייה. (69) ראה למעלה הלכה י"א. מובן, שלדעת האומרים שאין כותבים שטר שומא בפני עצמו אלא כוללים את השומא בשטר ההורדה - הכוונה כאן לשטר הורדה.

18 יד. שְׁלֹשָׁה⁷⁰ שְׁפָרְדוּ לְשׁוֹם, אֶחָד אוֹמֵר בְּמִנְהָה⁷¹
19 וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּמִאֲתָיִם, אוֹ אֶחָד אוֹמֵר בְּמִאֲתָיִם
20 וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּמִנְהָה - בְּטֹל יִחִיד בְּמַעוֹטוֹ⁷². אֶחָד
21 אוֹמֵר בְּמִנְהָה, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשְׁמוֹנִים, וְאֶחָד אוֹמֵר
22 בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים - נִדּוֹן בְּמֵאָה⁷³. אֶחָד אוֹמֵר בְּמֵאָה,
23 וְאֶחָד אוֹמֵר תְּשָׁעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים -
24 נִדּוֹן בְּמֵאָה וְעֶשְׂרֵה⁷⁴. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה שְׂמִינ בִּיגִינָה.

(70) בבא בתרא קז. (71) השדה שווה מאה דינרים.
(72) מקבלים שומת השניים. (73) ההפרש שבין 80 ל- 120 הוא 40 ובכך מוסיפים 20 על השמונים וגורעים 20 מה- 120 ויוצא לך ממוצע של מאה. פסק כתנא קמא שם. (74) כפי החשבון בבבא הקודמת.

25 טו. בֵּית דִּין שֶׁשָּׂמוּ לְטוֹרָף בְּנִכְסֵי לוֹקַח, וְטָעוּ בְּכָל
26 שְׁהוּא - מִכְרָן בְּטֹל⁷⁵; שֶׁהָרִי הֵן פְּשִׁיחַ לְטוֹרָף
27 וְלִלוֹקַח, וַיֵּשׁ לָהֶן רִשׁוֹת לְתַקֵּן אֲבָל לֹא לְעוֹת⁷⁶,
28 פְּשִׁיחַ⁷⁷. וְכָל הַמּוֹרִים פְּנֵה הוֹרוּ.

(75) תשובת הרי"ף הובאה במגיד משנה כאן. ואין זה דומה לשום היתומים שאמרנו (למעלה פרק י"ב הלכה י"א) שבפחות משתות מכרם קיים, משום שיתומים חייבים לשלם חוב אביהם ואומרים להם, אם אינכם רוצים בשומא היה עליכם להשתדל ולפרוע במזומנים ולפיתך הדיינים עושים על דעת עצמם ואינם שלוחים של היתומים. וכן הדין גם כשגובים מהלווה עצמו, אבל על הלוקח אין להטיל טירחא לפריעת החוב ולכן רואים את הדיינים כשלוחים בלבד ולא כמטילים מרותם כממונים. (76) לקלקל. (77) כדין שליח שאינו פועל בתוקף כוח דיינות שנתבאר בהלכות מכירה פרק י"ג הלכה ט שאם טעה בכל שהוא מכרו בטל (על פי מגיד משנה וכסף משנה. וגם הסמ"ע סימן קג סעיף קטן ו קיבל פירושו. ובטורי זהב שם מפרש, שלא אמרו מכרם קיים אלא ביתומים בלבד, משום שהם בפיקוחו של בית דין ולכן יד הדיינים כיד היתומים עצמם, אבל בבעל חוב - בין כשהוא גובה מבני חורין בין ממשועבדים - הדיינים כשלוחים).

29 טז. בֵּית דִּין⁷⁸ שֶׁשָּׂמוּ לְבַעַל חוֹב, בֵּין בְּנִכְסֵי לוֹה בֵּין
30 בְּמַשְׁעֲבָדִין שְׁבִיד הַלוֹקַח, וְלֹאֲחֵר זְמַן הַשִּׁיגָה יָדוֹ
31 שָׁל לוֹה אוֹ שָׁל נִטְרָף אוֹ שָׁל יוֹרְשִׁינָה, וְהִבִּיאוּ
32 לְבַעַל חוֹב אֶת מְעוֹתָיו - מִסְלָקִין אוֹתוֹ⁷⁹ מֵאֲוֵתָה
33 קָרְקַע⁸⁰; שֶׁהַשּׁוֹמֵא חוֹזֵר לְבַעְלִים לְעוֹלָם, מְשׁוֹם
34 שְׁנֵאמַר: וְעִשִׂיתָ הַיֵּשֶׁר וְהַטּוֹב.

(78) בבא מציעא לה. (79) שם: "הילכתא שומא הדרא (חוזרת) לעולם". בגמרא המדובר בגובה מן הלווה עצמו ורבינו למד ממעשה "תרי אפדני" בכתובות צא: שהוא הדין בטרורף מלוקח. [הטור חושן משפט סימן קג כתב שהרא"ש

(54) כפי שנתבאר בהלכה ו בדין בני חורין. (55) למעלה פרק כ"א הלכה א. (56) בערכין כא: שנינו: "שום היתומים שלושים יום", פירוש, כשביט דין עומדים להגבות לבעל חוב נכסי יתומים צריך להכריז עליהם שלושים יום רצופים בבוקר ובערב, בשעה שבני אדם יוצאים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים. וסובר רבינו שהוא הדין בנכסים משועבדים, אבל בנכסים בני חורין והלווה בחיים אין קצבה לזמן ההכרזה, והדיינים קובעים זמן כפי ראות עיניהם, כמבואר למעלה הלכה ו. [ובבית יוסף חושן משפט סימן קג כתב בשם בעל התרומות שער ג שגם בבני חורין מכריזים שלושים יום].

1 י. וְאַחַר כֵּן מְשַׁבְּעִין אֶת הַלוֹה שְׁאִין לוֹ כְּלוֹם⁵⁷,
2 כְּתִקְנַת הַגְּאוֹנִים, אִם הָיָה הַלוֹה עֲמָנוּ בְּמִדְיָנָה.
3 וּמְשַׁבְּעִין אֶת הַטּוֹרָף⁵⁸ בְּנִקִּיטַת הַפֶּיץ⁵⁹ שְׁלֹא נִפְרַע
4 חוֹב זֶה, וְלֹא מְחֹלוֹ, וְלֹא מְכָרוֹ לְאַחֵר⁶⁰. וְאַחַר כֵּן
5 מוֹרְדִין אוֹתוֹ⁶¹ לְנִכְסֵי הַלוֹקַח בְּשׁוֹמְא שְׁלֹשִׁים⁶²,
6 וְכוֹתְבִין הוֹרְדָה.

(57) שאם יש לו נכסים - בין קרקע ובין מטלטלין - אין גובים מלקוחות. (58) משנה כתובות פז. (59) של מצוה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. (60) שבועה זו היא תקנת חכמי המשנה הקדמונים. (61) אם לא נמצאו קונים במחיר גבוה משומת הבקיאים, ואם ישנם כאלה אין כופים את המלוה לקבל חלק מהקרקע לפי המחיר הגבוה אלא מוכרים את הקרקע ומשלמים לו חובו, והיתר לבעל הקרקע. (62) כפי מה ששמו הבקיאים בשבילו.

7 יא. וְכִיצַד פּוֹתְבִין⁶³? אַחַר שֶׁשָּׂמְנוּ לְפִלוֹנֵי בְּשׁוֹמְא
8 שֶׁהָיְתָה בְּיָדוֹ⁶⁴, וְהִכְרַזְנוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם פְּרֵאוֹי,
9 וְהַשְׁבַּעְנוּ אֶת זֶה הַטּוֹרָף וְאֶת בַּעַל חוֹב, הוֹרְדָנְהוּ
10 לְשִׁדָּה פְּלוֹנִית לְהִיּוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּדֶרֶךְ שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ
11 אָדָם בְּקִנְיָנוּ.

(63) שטר ההורדה. (64) נראה שהכוונה לשטר שומא שנתנו לו הדיינים, אולם רבינו לא כתב כלל שכותבים שטר שומא, והמגיד משנה מסופק אם כותבים בכלל שטר שומא בפני עצמו, או כוללים עניין השומא בשטר ההורדה. בטור חושן משפט סימן קג מביא נוסח מפורט של שטר הורדה וממנו יוצא שלא כתבו שטר שומא לפני כן.

12 יב. וּמֵאִמְתִּי⁶⁵ אוֹכַל הַטּוֹרָף פְּרוֹת שְׁדָה זֶה?
13 מְשַׁיְפֶסְקוּ יְמֵי הַהִכְרָזָה⁶⁶.

(65) בבא מציעא לה: (66) כרבא שם, משום שרבא הוא אחרון, והלכה כאחרונים (מגיד משנה. ומדבריו יוצא, שהלכה כבתראי אפילו בתלמיד נגד הרב. שהרי רבא חולק בזה על רבה רב).

14 יג. כָּל אֲדַרְכְּתָא⁶⁷ שְׁאִין כְּתוּב בָּהּ: קָרַעְנָהּ לְשִׁטְר
15 הַהַלְוָאָה - אֵינָה אֲדַרְכְּתָא⁶⁸. וְכָל טְרַפָּא שְׁאִין כְּתוּב
16 בָּהּ: קָרַעְנָהּ לְאֲדַרְכְּתָא - אֵינָה טְרַפָּא. וְכָל שׁוֹמְא⁶⁹
17 דְּלֹא כְּתוּב בָּהּ: קָרַעְנָהּ לְטְרַפָּא - אֵינָה שׁוֹמְא.

(67) בבא בתרא קסט. (68) שאם לא קרעו את השטר יוכל

אפילו הוא כירוש גם כן אינו מחזיר, כמבואר בבבא הקודמת, ובא רק לנמק למה אין מחזירים לו אף על פי שמחזירים לירוש כמבואר בהלכה טז (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל לוקח. ראה בית יוסף שם ובבבא הבית שלו).

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

1) מבאר דין שטרי חוב המוקדמים או מאוחרים, ודין שטרי מקח וממכר מאוחרים, ודין מי שבא ואמר אבד שטר חובי, ושאינן כותבים שני שטרות על שדה אחת, ודין אבד שטר המכר, ודין מי שאינו יודע לכתוב ולקרוא אם מותר לחתום על שטר, ודין מי שנמחק שטר חובו, ודין שטר חוב שנקרע, ודין מבקש להחליף שטר חוב של מאה וליתן לו שני שטרות בני חמישים או להיפך, ודין הוציא שטר חוב במאה ואמר קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמישים.

9 א. שְׁטְרֵי חוֹב² הַמְּקֻדְמִים³ - פְּסוּלִין⁴; שְׁהָרִי טוֹרֵף⁹
10 בְּהֵן לְקוּחוֹת שְׁלֵא פְדִין. וּלְפִיכֶךָ קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים,¹⁰
11 וְלֹא יִגְבֶּה בְּשֵׁטֶר מְקָדֶם אֶלָּא מְבִי חוֹרִין⁵, גְּזֵרָה¹¹
12 שְׁמָא יְטוֹרֵף בּוֹ מְזִמָּן רֵאשׁוֹן שְׁהִקְדִּימוֹ.¹²

2) משנה שביעית פ"ח, ה. 3) הזמן הכתוב בהם הוא מוקדם מזמן ההלוואה, כגון לוח בתשרי וכתוב בו ניסן של אשתקד. 4) אין גובים בהם מן הלוקחות כלל, אפילו מיום ההלוואה. 5) פסק כר"ף ב"מ עב. וב'תוספות' שם ד"ה שטר, כתבו שהשטר פסול לגמרי - ודינו כמלוה על-פה, שהלווה יכול לטעון פרעתו. 6) בבבא-מציעא עב. שאלו למה אין גובים מלקוחות שקנו אחר זמן ההלוואה? ומבאר רבי יוחנן: "גזירה שמא יגבה מזמן ראשון". בגמרא שם משמע, שגזירה וקנס שני דברים הם, וגזירה זו נאמרה לפי דעת חכמים, שאין קונסים היתר מפני האיסור. ותמוה קצת, שרבינו משתמש כאן במושג קנס, שנאמר שם לפי דעת רבי מאיר. [רבינו בפירושו לשביעית שם מפרש "המוקדמים", כגון שלוח ראובן משמעון ממון, וכתב לו שטר ופרע את החוב וקיבל שובר והשאיר את השטר ביד שמעון, ואחר זמן לוח שנית משמעון, ואמר לו יהיה השטר הפרוע בידך לצורך החוב החדש. ולמה נכנס רבינו לפירוש מסובך כזה, ולא פירש כפשוטו? מבאר בלחם-משנה מפני שקשה היה לו, הלא העדים שחתמו על שטר שזמנו מוקדם הם פסולים לעדות, וכאילו אין כאן שטר כלל (כן הקשו הר"ש משנן שם, והרמב"ן והרשב"א, ראה מגיד-משנה), ולפיכך פירש באופן שהעדים אינם אשמים כלל. והר"ש שם מתרין שהמדובר כשהעדים נאנסו אונס נפשות להקדים הזמן. נאמרו עוד כמה ישובים, ואין כאן המקום להאריך].

13 ב. שְׁטְרֵי חוֹב⁷ הַמְּאֻחָרִין⁸ - בְּשֵׁרִין⁹; שְׁהָרִי הוֹרֵעַ¹³
14 פְּחוֹ שְׁלֵ בְּעַל הַשְּׁטֵר, שְׁאִינוּ טוֹרֵף אֶלָּא מְזִמָּן
15 הַשְּׁטֵר¹⁰. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֵא פְתָבוּ בּוֹ שֶׁהוּא מְאָחֵר -
16 הָרִי זֶה בְּשֵׁר.

7) שם. 8) זמנו מאוחר מזמן ההלוואה. 9) בין שכתבו בשעת ההלוואה וכתבו זמן מאוחר, בין שכתבו השטר אחר ההלוואה (רשב"ם בבא-בתרא קעז:). 10) והמלוה הסכים

חולק בטורף מלוקח ופסק שבלוקח לא שייך ועשית הישר והטוב, משום שירדע שהשדה משועבדת ואף על פי כן קנאה ונכנס בשעבוד המלוה וסמך על זה, שאם יטרפו ממנו יחזיר לו המוכר את מעותיו - והרי קיבלן. 80) קרקע דווקא, אבל שומת מטלטלין אינה חוזרת (נימוקי יוסף בבא מציעא שם בשם הר"ן והרמב"ן והרשב"א). [בכסף משנה בשם הר"ן מדייק מלשון "מסלקים", שבעל החוב אינו צריך לכתוב שטר מכר ללוקח כשהוא מחזיר לו את הקרקע. והרמב"ן חולק ומצריך שטר מכר].

1 יז. קְרָקְעִי⁸¹ שְׁשָׁמוּ אוֹתָהּ לְבַעַל חוֹב, וְאַחַר כֵּן
2 שְׁמוּהָ בֵּית דִּין לְבַעַל חוֹב שְׁלֵ זֶה הַמְּלוּהָ⁸² - הָרִי זוֹ
3 חוֹזְרָת; לֹא יִהְיֶה פְחוֹ גְדוֹל מִפְּחֵ בְּעַל חוֹב הָרֵאשׁוֹן.
4 מְכָרָה בְּעַל חוֹב אוֹ נִתְנָה בְּמִתְנָה, אוֹ שְׁשָׁמָה לְבַעַל
5 חוֹב מְדַעְתָּו⁸³, אוֹ שְׁמַת וְהוֹרִישָׁה - אֵינָה חוֹזְרָת⁸⁴.
6 שְׁמוּ קְרָקְעִי⁸⁵ לְאִשָּׁה⁸⁶ וְנִשְׁאֵת⁸⁷, אוֹ שְׁשָׁמוּ מִמֶּנָּה⁸⁸
7 וְנִשְׁאֵת - בְּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ פְּלוֹקָח הוּא⁸⁹, וְלֹא
8 מְחִזִּיר⁹⁰ וְלֹא מְחִזִּירִין לֵוִי⁹¹.

81) בבא מציעא שם. 82) כגון, ראובן שלוחה משמעון ושמעון לוה מלוי והגבו בית דין שדה ראובן לשמעון ואחר כך הגבו בית דין אותה שדה ללוי שהוא בעל חוב של שמעון. 83) הלווה עצמו מסר את השדה למלוה לפירעון החוב מרצונו הטוב, בלי כפייה מצד בית דין. 84) שם אמרו: מכרה, נתנה והוריש - לדברי הכל אינה חוזרת. ונימוקו, משום שהם לקרקע עצמה ירדו ולא כמלוה שיורד לקרקע לשם קבלת מעותיו, ונחלקו רב אחא ורבינא בשמאה מדעתו אם זה נידון כמכר או כפירעון הלוואה. ופסק הר"ף שם שאינה חוזרת, לקולא לטובת המחזיק בקרקע, ורבינו קיבל דעתו. [דעת הרא"ש הובאה בטור שם, שהמדובר כשהוריש בחייו, אבל בירושה לאחר מיתה - חוזרת שהבן עומד במקום אביו ומוטלות עליו כל התחייבויותיו, וגם לא שייך כאן הנימוק, שירד לקרקע ולא למעות, שהרי הירושה באה לידו ממילא. ורבינו כתב בפירוש "מת והורישתי"]. 85) שם. 86) פנוייה, שהלוותה מעותיה. 87) אחר שנכנסה הקרקע לרשותה ועברו נכסיה לרשות בעלה. [רש"י שם מפרש שהמדובר בנכסי מלוג (נכסים שלא שמאה לבעלה בנידונייה כנכסי צאן ברזל) שהם קנויים לו על פי התנאים המבוארים בהלכות אישות פרק ט"ז שיאכל פירותיהם והגוף יישאר רכושה, ומתה האשה, וירש גם גוף נכסיה. ונראה שגם רבינו סובר שהמדובר בנכסי מלוג ומתה האשה, שהרי נכסי צאן ברזל הם קנויים לו ממש בחיי האשה ואין אנו צריכים כלל להנימוק "בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא", שהוא מתקנת אושא (ראה גמרא שם)]. 88) לפירעון חוב שהיו לאחרים עליה. 89) שם אמרו, שהסנהדרין שנתכנסו באושא אחר שגלו מירושלים ומיבנה התקינו, שהבעל שירש נכסי מלוג של אשתו דינו כלוקח את הנכסים ממנה ואם מכרתם לאחרים לפני שמתה - הוא מוציא מידם כלוקח ראשון. 90) את הקרקע שגבתה כבעלת חוב. 91) אם בעל חוב גבה שדה שלה אין בעלה יכול לפדות השדה מייד בעל החוב. בדין אינו מחזיר אין אנו צריכים להנימוק שבעל כלוקח, שהרי לפי דעת רבינו

13 **שְׁהָרִי מִשְׁעָה שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ נִשְׁתַּעֲבְדוּ נִכְסָיו; אָבֵל**
 14 **שֹׁטֵר שְׂאִין בּוֹ קָנָן - אֵין פּוֹתְבִין אֶפְלוֹ לְלוֹה עַד**
 15 **שְׁהִיָּה מְלוֹה עֲמּוֹ וַיִּתֵּן הַשֹּׁטֵר בְּיַד הַמְלוֹה בְּפָנָיו.**
 16 **שָׁמָּא יִתְּבַ עֵתָה לְלוֹת מְמַנּוּ בְּנִיסָן, וְלֹא יִלוֹה מְמַנּוּ**
 17 **עַד תִּשְׁרִי, וְנִמְצָא הַמְלוֹה טוֹרֵף בַּשֹּׁטֵר זֶה מְנִיסָן**
 18 **שְׁלֹא פְדִין²⁵, שְׁלֹא הִגִּיעַ לְיָדוֹ עַד תִּשְׁרִי.**

20 משנה, שם קסז: (21) עושים קבלת קנין על שעבוד נכסיו למלוה, וכותבים שטר ונותנים אותו ללווה, וכשימסרוהו למלוה ישתעבדו לו נכסיו מזמן הקנין. (22) אפילו אם הוא אומר לעדים: חתמו וישאר השטר בידכם עד שיבוא הלווה ויאשר את הכתוב בשטר. והטעם, שאין כותבים דבר שהוא שקר בשעת כתיבתו, וחוששים שמא יש כאן איזה ערמה (מגיד-משנה). (23) שכותבים ללווה שאין מלוה עמו. (24) כתוב בו שקנו מיד הלווה. (25) ששטר שאין בו קנין אינו משעבד נכסים אלא מזמן שהגיע ליד המלוה. פסק כרב אסי בבבא-מציעא יג.

19 **ו. עֵדִים²⁶ שֶׁקָּנוּ מִיָּד הַלוֹה אוֹ הַמוֹכֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן²⁷,**
 20 **וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת הַשֹּׁטֵר זְמַן מְרַבָּה: אִם יָדְעוּ יוֹם**
 21 **שֶׁקָּנוּ מְמַנּוּ בּוֹ - פּוֹתְבִין בַּשֹּׁטֵר זְמַן הַקָּנָן וְאֵף עַל**
 22 **פִּי שְׂאִינוֹ זְמַן חֲתִימָתוֹ, וְאֵין צְרִיכִין לומר²⁸:**
 23 **וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת יָדְנוֹ עַד יוֹם פְּלוֹנִי²⁹; וְאִם לֹא יָדְעוּ**
 24 **יוֹם שֶׁקָּנוּ בּוֹ - פּוֹתְבִין זְמַנּוֹ שֶׁל שֹׁטֵר מִשְׁעַת כְּתִיבָה.**
 25 **וְכֵן³⁰ מִי שֶׁנִּמְסְרָה לְהֵן הַעֲדוֹת בְּמִדִּינָה אַחַת, וְכִתְבוּ**
 26 **הַעֲדִים בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת - אֵין מְזַכְרִין בַּשֹּׁטֵר מְקוֹם**
 27 **שֶׁנִּמְסְרָה בּוֹ הַעֲדוֹת, אֶלָּא מְקוֹם שֶׁכְּתְבוּ בּוֹ חֲתִימַת**
 28 **יָדָן.**

26 שם קעב. מסופר, שרבא בר רב שילא נתן הוראה כזו לכותבי שטרות. (27) כגון שטרי מתנה. (28) לכתוב בשטר. (29) ואין מקום לחשוש שמא יטרוף שלא כדין, משום שהשעבוד חל מיום הקנין, כמבואר למעלה. בגמרא שם אמרו: "שטרי אקנייתא". ומפרש רבינו חננאל: כל שטר שיש בו קנין. ורבינו קיבל שיטתו, וכן גם דעת הרשב"א (מגיד-משנה). וברשב"ם, שם מפרש שהמדובר בשטרי מכר ומתנה ולא בשטרי הלוואה, משום שאין לגבות המשועבדים לפני זמן ההלוואה, ויש לחשוש שיגבה שלא כדין. ורבינו לשיטתו, שטרוף משעת הקנין. (30) הוראת רב לסופר שלו (שם). וכתב הרשב"א (מוכא במגיד-משנה כאן, וב'טור' חו"מ סי' מג) שיש לנסח את השטר באופן שהכתוב בו לא יהא נראה כשקר (בלשון התלמוד: מיחזי כשיקרא). ובכן כשכותבים יום הקנין, מנסחים כך: קנינו מפלוני ביום פלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני. וכשאינם זוכרים יום הקנין וכותבים יום הכתיבה, מנסחים: קנינו מפלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני, ונתננו לפלוני. ובדומה לזה מנסחים את המקום.

29 **ז. שֹׁטְרֵי מְקַח וּמְכַר³¹ שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּזַמְנָן, אֶפְלוֹ**
 30 **הַמְּאֲחָרִין - פְּסוּלִין; שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְטַרֵף בְּהֵן שְׁלֹא**
 31 **פְּדִין. פִּיצֵד? פְּגוֹן שֶׁחֲזַר הַמוֹכֵר וְקָנָה הַשֹּׁדֵה מִיָּד**
 32 **הַלוֹקֵחַ קָדֵם שֶׁיִּגְיעַ זְמַן הַשֹּׁטֵר הַמְּאֲחָר, וַיּוֹצִיא**

לקיפוח זה, שהרי קיבל את השטר. [ב'טור' חו"מ סי' מג, כתב: במה דברים אמורים שמאחרים כשרים, כששעבד למלוה בשטר גם את הנכסים שיקנה מכאן ואילך, אבל אם לא כתב לו כן - פסול, שמא יקנה הלווה שדה אחר היום שלוה, ולפני הזמן הכתוב בשטר, ושדה זו לא נשתעבדה למלוה, וכשיוציא מלוה שטר-חוב זה זשמנו אחר יום קניית שדה זו - יגבה אותה שלא כדין, ולפיכך כשלא כתב בשטר "דאיקני" (הנכסים שאקנה) - השטר פסול, אלא-אם-כן מפורש בשטר שהוא מאוחר. ולמד דין זה ממה ששאלו (בבבא-בתרא קנז): "ואי סלקא-דעתך דאיקני קנה ומכר לא משתעבד, מאוחרין אמאי כשרין (ואם עולה על דעתך שאפילו אם התנו שהשעבוד יחול גם על הנכסים שיקנה - לא חל עליהם השעבוד, למה מאוחרים כשרים)?" ומכאן שמאחרים אינם כשרים אלא כששעבד הנכסים שיקנה. ובמגיד-משנה כאן כתב שכך היא גם דעת הר"י מיגש רבו של רבינו, ותמה על רבינו שפסק למעלה פי"ח ה"א, שאם לא התנה בפירושו, "דאיקני" אין בעל חוב טורף השדות שקנה אחר ההלוואה, ולמה סתם כאן וכתב "מאוחרים כשרים", ולא העיר שהמדובר כשכתב בשטר "דאיקני"? וב'קצות החושן' סי' מג ס"ק ד מיישב, שבגמרא שם שאלו אם נאמר שאפילו התנו "דאיקני" אין התנאי מועיל, אבל לפי ההלכה ש"דאיקני" מועיל, מסתבר ששטר מאוחר הוא כאילו התנו שהנכסים שיקנה עד הזמן הכתוב בשטר - ישתעבדו (ראה 'נתיבות' שם, וש"ח חו"מ קיב, א).]

1 **ג. שֹׁטֵר³¹ שֶׁכְּתְבוּהוּ בַּיּוֹם³², וְנִחַתָּם בְּלִילָה הַסְּמוּךְ**
 2 **לוֹ - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַדֵּם³³. וְאִם הָיוּ עֲסוּקִים**
 3 **בְּעִנְיָן³⁴ עַד שֶׁנִּכְנַס הַלַּיְלָה וְחִתְמוּהוּ, אֵף עַל פִּי**
 4 **שֶׁקָּנוּ מְמַנּוּ בְּלִילָה³⁵ - כָּשֵׁר³⁶.**

11 משנה, גיטין יז. (12) ונכתב בו הזמן הנכון של אותו יום. (13) שהלילה הולך אחר היום הבא, ומפני שהחתימה גומרת - הרי זמנו מוקדם יום אחד. (14) באותו ענין, ומשום כך נתאחרה החתימה. (15) כשעשו קבלת קנין ביום, אינו צריך לומר שהשטר כשר. ואפילו אין עסוקים באותו ענין, שהרי הקנין מוציא את הקול שזה שעבד נכסיו, והמלוה גובה כדין מאותה שעה. וכשעסוקים באותו ענין, יצא הקול משעת כתיבה (רש"י שם). (16) כרבי אלעזר ברבי צדוק, שם יח.

5 **ד. שֹׁטֵר³⁷ שֶׁזְמַנּוֹ כְּתוּב בַּשֶּׁבֶת אוֹ בַּעֲשָׂרָה בְּתִשְׁרִי³⁸**
 6 **- שֹׁטֵר מְאֲחָר הוּא וְכָשֵׁר. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שָׁמָּא מְקַדֵּם**
 7 **הוּא, וּבְאֲחָד בַּשֶּׁבֶת אוֹ בְּאֲחַד עֶשְׂרֵי בְּתִשְׁרִי נִכְתְּבַ,**
 8 **אֶלָּא מִעֲמִידֵין הַשֹּׁטֵר עַל חֲזָקָתוֹ³⁹; שֶׁהַדְּבָר יָדוּעַ**
 9 **הוּא שְׂאִין כּוֹתְבִין בַּשֶּׁבֶת, וְלִפְיָכָף אֲחֲרוּהוּ.**

17 ברייתא בבא-בתרא קעא. (18) ביום הכיפורים. וברור הדבר, שלא נכתב ביום הכתוב בו, וזמנו מוקדם או מאוחר. (19) כל שטר שעדים חתומים עליו הוא בחזקת כשרות, והבא לפסול אותו צריך להביא ראיה.

10 **ה. כּוֹתְבִין⁴⁰ שֹׁטֵר לְלוֹה אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַמְלוֹה**
 11 **עֲמּוֹ⁴¹, וְאֵין פּוֹתְבִים לְמְלוֹה עַד שְׁהִיָּה לְלוֹה עֲמּוֹ⁴².**
 12 **בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴³? בַּשֹּׁטֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קָנָן⁴⁴,**

מֵאֲבִיו - הָרִי יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּעֵדִים אֱלוֹ, וְאִין פֶּאן
שְׁטֵר. וְכֵן אִם הָעֵידוֹ לוֹ שְׁנַגְמַר הַדִּין לְאֲבִיו לְטָרֵף
מִנְכֶסֶי פְלוֹנִי בְּכָף וְכָף מִזְמֵן פְלוֹנִי, וְיֵמַת אֲבִיו וְעֵדִין
לֹא טָרֵף - הָרִי הֵבֵן טָרֵף בְּעֵדוֹת זֹו.

(44) ב"ב קסט. (45) מיד הלוקח מן הגזלן.

י. לְפִיכָף⁴⁶ אִין כּוֹתְבִין שְׁנֵי שְׁטָרֵי מְכָר עַל שְׂדֵה
אֶחָת, שְׁמָא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקֵחַ קִנּוּנָא עִם בְּעַל חוֹב⁴⁷
וְיִטְרֵף שְׁלֹא בְּדִין. בְּיַצֵּד? יָבוֹא זֶה וְיִטְרֵף שְׂדֵה זֹו
בְּעֵדוֹת שְׁהָעֵידוֹ לוֹ מִחֶמֶת אֲבִיו, וְיִחְזֹר הַלּוֹקֵחַ
וְיִטְרֵף בְּשְׁטֵר הַמְּכָר שְׁבִידוֹ מִן הַלְּקוּחוֹת שְׁלֵקָחוֹ
אֲחֵרִין⁴⁸, וְיִקְרַע⁴⁹ שְׁטֵר הַמְּכָר שְׁבִידוֹ, וְיִחְזֹר בְּקִנּוּנָא
וְיַעֲמִד⁵⁰ בְּשְׂדֵה שְׁנַטְרָפָה מִמֶּנּוּ, וְיָבוֹא הוּא⁵¹ שְׁטָרָפָה
בְּעֵצְמָה וְיִטְרֵף אוֹתָהּ פְּעַם אַחֶרֶת בְּעֵדוֹת עֵדִין⁵²,
וְיֹוצִיא הָלֵה שְׁטֵר הַמְּכָר הַשְּׁנִי וְיִטְרֵף בּוֹ לְקוּחוֹת
אֲחֵרִים⁵³ שְׁלֹא בְּדִין. אִם פֶּן, מִי שְׁנַאֲבָד לוֹ שְׁטֵר
הַמְּכָר וְעֵדִיו קְיָמִין, בְּיַצֵּד יַעֲשֶׂה? יִכְתְּבוּ שְׁטֵר שְׁנֵי,
וְיֹאמְרוּ בּוֹ: שְׁטֵר זֶה אִין גּוֹבֵין בּוֹ לֹא מִנְכֶסֶים
מְשַׁעֲבָדִים וְלֹא מִנְכֶסֶים בְּגִי חוֹרִין, וְלֹא פְתִיבָנָהוּ
אֶלָּא לְהַעֲמִיד שְׂדֵה זֹו בְּיַד פְלוֹנִי הַלּוֹקֵחַ, כְּדִי שְׁלֹא
יֹוצִיאָהּ מִיַּד הַמּוֹכֵר⁵⁴ וְלֹא יוֹרְשִׁיו.

(46) שם. (47) שהביא עדים שבית-דין נתנו רשות לאביו
שמת לטרוף שדה זו שמכרה הלווה, ונתן שני שטרי מכר.
(48) מן הלווה. (49) בית-דין קורעים אותו. (50) יחזיק
שנית בשדה זו בהסכמתו החשאית של בן בעל החוב
שטרפה. (51) בן בעל החוב. (52) על-ידי בית-דין אחר,
שאינו יודע שטרפה כבר פעם אחת. (53) שלקחו אחריו
מאותו המוכר - הלווה. (54) שיכחיש ויטעון: לא מכרתיה.

יא. בְּשְׁטָרֵי הַחוֹבוֹת⁵⁵ אִינוּ פֶּן. אַף עַל פִּי שְׁעֵדִיו
קְיָמִין וְקִנּוּ מְיָדוֹ, וְיִחְזֹר בְּשַׁעֲתוֹ וְאָמַר: שְׁטֵר
שְׁפִתְבָתָם לִי, עֵתָה אֲבָד אוֹ נִשְׁרַף - אִין כּוֹתְבִין לוֹ
שְׁטֵר שְׁנֵי, שְׁמָא פָּרַעוֹ אוֹ מִחְלוֹ⁵⁶. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַחוֹב
לְזַמֵּן⁵⁷. וְאִינוּ גּוֹבֵה בְּעֵדִים אֱלוֹ פְלוֹם, אֶלָּא אִם
הִלְוֵה אוֹמֵר: לֹא הִיָּו דְּבָרִים מְעוֹלָם⁵⁸; שְׂדֵה הַחֲזוֹק
בְּפָרְן⁵⁹ בְּעֵדוֹתָן⁶⁰, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר⁶¹.

(55) ברייתא, שם קסט: (56) מחל החוב ללווה, ועכשיו
רוצה לחזור בו. (57) אף-על-פי שכתוב בו זמן פרעון
וטרם הגיע הזמן, אין אנו סומכים על החזקה "אין אדם
פורע תוך זמנו", משום ששטר שנאבד נתערער תקפו. ועוד,
יש לחשוש שמא יגבה בשטר החדש ואחר-כך יוציא את
השטר הישן בבית-דין אחר ויגבה שנית (מגיד-משנה בשם
הרשב"א). (58) שלא לזה ולא כתב שטר. (59) נתברר
שהוא שקרן. (60) של עדי השטר. (61) בפ"ו מהל' טוען
ונטען, סוף ה"א. רבינו מתכוון ללמדנו, שאם טען אחר-כך:
לוייתי ופרעתי - אינו נאמן, מפני שהחזוק כפרן.

יב. מִי⁶² שְׁבִלָה⁶³ שְׁטֵר חוֹבוֹ וְהָרִי הוּא הוֹלֵף
לְהַמְחִיק⁶⁴ - מְעַמִּיד עָלָיו עֵדִים⁶⁵, וְכֹא לְבֵית דִּין,

הָלֵה³² הַשְׁטֵר הַמְּאָחֵר וְיֹאמַר: חֲזַרְתִּי וְלִקְחַתִּיהָ פְּעַם
שְׁנִיָּה מִמֶּךָ, וְנִמְצָא טוֹרֵף שְׁלֹא בְּדִין³³. וְלָמָּה³⁴ לֹא
נָחַשׁ בֶּן לְשֵׁטֵר חוֹב הַמְּאָחֵר, שְׁמָא יִפְרַעְנּוּ קִדָּם
וְשִׁיגִיעַ זְמַנּוֹ³⁵ יִכְתֹּב שׁוֹבֵר³⁶, וְיִחְזֹר וְיֹוצִיא הַשְׁטֵר
הַמְּאָחֵר³⁷ וְיִטְרֵף בּוֹ שְׁלֹא בְּדִין? לְפִי שְׁכָל הַכּוֹתֵב
שְׁטֵר מְאָחֵר - תִּקְנָתוֹ שְׁיִכְתֹּב הַשׁוֹבֵר סֵתָם³⁸, שְׁכָל
זְמַן שְׁיִצָּא הַשְׁטֵר יִשְׁפֹּר אוֹתוֹ זֶה הַשׁוֹבֵר; וְאִם לֹא
עָשָׂה כֵן וְכָתֵב הַשׁוֹבֵר בְּזְמַן הַפְּרָעוֹן³⁹ - הוּא הַפְּסִיד
עַל עֲצָמוֹ⁴⁰.

(31) מימרא של רב המנונא, שם קעא. (32) הלוקח.
(33) רב המנונא עצמו מנמק כך: מסתבר, שחששו שמא
יטרוף מלוקח שקנה אותה אחר הזמן שכתוב בשטר
המאוחר. [נתבאר כבר כמה פעמים, שהמונח "טרוף"
משמעותו - מוציא מיד הלקוחות]. אבל בשביל הפסדו של
המוכר לא היו פוסלים כל השטרות המאוחרים, שהרי היה
לו להזהר ולדרוש החזרת שטר המכר המאוחר.
(34) שאלה זו וההסבר שלמטה - נאמרו בגמרא שם.
(35) הזמן הכתוב בשטר. (36) יטעון שאבד השטר, ויכתוב
ללווה שטר פרעון. (37) שזמנו מאוחר לזמנו של השובר.
(38) בלי זמן. (39) כלומר, שרשום בו יום הפרעון הנכון.
(40) ואין לפסול כל השטרות המאוחרים מפני רשלנותו של
זה. לא נתבאר למה אין חוששים להפסדם של הלקוחות,
שהמלוה יגבה מהם שלא כדין? ואולי חשש רחוק הוא,
שהלווה יתרושל שלוש פעמים, א. יסכים לשטר מאוחר; ב.
יפרע לפני זמן ההלוואה הכתוב בשטר; ג. יסכים לקבל
שובר שיש בו זמן, ולא עשו חכמים תקנה לדבר שהוא
רחוק מהמצאות. [הרמב"ן (מובא במגיד-משנה כאן) שואל
למה לא עשו תקנה דומה בשטרי מקח וממכר, היינו במקרה
שיחזור המוכר ויקנה השדה מיד הלוקח לפני זמנו של שטר
המכר הראשון, לא יכתבו זמן בשטר המכר השני? ותיריך,
שאם לא יהיה זמן בשטר, יפסיד את הזכות לגבות
ממשועבדים כשיטרפו בעל-יחוב של הלוקח את השדה,
ועוד שמא ימכור הלוקח או יתן את השדה שנית, ויוציא זה
את שטרו שיש בו זמן ויטעון שקנה את השדה לפני שחזר
המוכר הראשון וקנאה, ויזכה בדין].

ח. מִי שְׁמְכָר⁴¹ שְׂדֵהוֹ בְּאַנְס וְיִמְכֹר מוֹדְעָא⁴², או
שְׁקָדָם וְיִמְכֹר אוֹ נָתַן לְאַחַר קִדָּם שְׁיִמְכֹר לְאַנְס - הָרִי
הַמְּעוֹת שֶׁל אֲנָס אֶצֶל הַמּוֹכֵר כְּמִלּוֹה עַל פֶּה, וְאִינוּ
טוֹרֵף בְּשְׁטֵר מְכָר שְׁבִידוֹ פְלוֹם⁴³; מִפְּנֵי שְׁאִין דִּין
שְׁטֵר זֶה שְׁיִפְתֵּב, וְלֹא נִכְתֵּב אֶלָּא מִפְּנֵי הָאַנְס. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בְּדֵה.

(41) מימרא של רבא, בבא-מציעא עב: (42) הודיע לשני
עדים לפני המכירה, שאינו מוכר מרצונו הטוב אלא נאנס
למכור (דיני מודעה נתבארו בפ"י מהלכות מכירה, ראה
שם). (43) אפילו לגבי בני חורין אין לו כח של שטר,
ויכול המוכר לטעון: פרעתי.

ט. אֶפְשֵׁר לְטוֹרֵף⁴⁴ שְׁיִטְרֵף בְּלֹא שְׁטֵר, אֶלָּא בְּעֵדוֹת
עַל פֶּה. בְּיַצֵּד? כְּגוֹן שְׁיֵשׁ לוֹ עֵדוֹת שְׁזוֹ גְזוּלָה

1 וְהֵם⁶⁶ עוֹשִׁין לוֹ קִיּוּם⁶⁷. אֲבָל עַדִּי הַשְּׁטֵר עֲצָמָן אֵין
 2 כּוֹתְבִין לוֹ שְׁטֵר אַחֵר, אַף עַל פִּי שְׁנַמְחֵק בְּפִגְיָהּ;
 3 אֲבָל בְּאֵין לְבֵית דִּין, וּבֵית דִּין⁶⁸ עוֹשִׁין לוֹ קִיּוּם.
 62) משנה, שם קסח. (63) נתקלקל, שלט בו רקבון.
 64) במשנה כתוב: "שנמחק", ומפרש רבינו "הולך
 להמחק", ולפי שעה אפשר עוד לקרוא את הכתוב בו. שאם
 נמחק ממש, כיצד יתפרש מה שאמרו במשנה: "מעמיד עליו
 עדים"? [רשב"ם שם מפרש שנמחק לגמרי, אלא שיש עדים
 היודעים מה היה כתוב בו]. (65) שיקראו את הכתוב
 בשטר. המדובר הוא, כשאיראפשר למלוה לבוא עכשיו
 לבית-דין, כדי לקבל קיום. (66) בית-הדין. (67) מאשרים
 בכתב את תוכן השטר הראשון. נוסח הקיום - בהלכה
 הבאה. וקיום זה עושים כשאין עדי השטר לפנינו.
 68) ומעידים על הכתוב בשטר ועל חתימתם.

85) ודורש שיחזיר לו את השטר, כדי שלא יצטרך לשמור את השובר.

10. מִי שֶׁהוֹצִיא⁸⁶ שְׁטֵר חוֹב בְּמִנְהָ, וְאָמַר⁸⁷: עֲשׂוּ לִי
 28 מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם בְּחֻמְשֵׁים חֲמִשִּׁים - אֵין עוֹשִׁין⁸⁸; שְׁזֹכוֹת
 29 הֵיא לְלוֹהָ⁸⁹ לְהִיּוֹת הַכֹּל בְּשְׁטֵר אַחַד, שְׁאֵם יִפְרַעְנוּ
 30 מִקְצָת - נִמְצָא שְׁטֵר פְּגוּם⁹⁰. וְכֵן⁹¹ אֵם הוֹצִיא שְׁנֵי
 31 שְׁטֵרוֹת בְּחֻמְשֵׁים חֲמִשִּׁים, וְאָמַר: עֲשׂוּ לִי אוֹתָן
 32 בְּמֵאָה - אֵין עוֹשִׁין לוֹ, אֲלֵא עוֹשִׁין לוֹ קִיּוּם לְכֹל
 33 אַחַד וְאַחַד; שְׁזֹכוֹת הֵיא לְלוֹהָ לְהִיּוֹת שְׁנַיִם, שְׁלֵא
 34 יִכַּף אוֹתוֹ בְּדִין בְּפַעַם אַחַת לְגַבַּת הַפֶּלֶל⁹².

86) מימרא של רבא, שם קעב. (87) לבית-דין. (88) שלא מדעת הלווה. (89) ואין להפסיד זכותו שלא בהסכמתו. (90) שטר שנפרע מקצתו - נקרא שטר פגום, ולמדנו למעלה (פי"ד ה"א): הפוגם את שטרו וכו' לא יפרע אלא בשבועה. (91) רבא, שם. (92) אף-על-פי שהמלוה רשאי לתבוע בבת אחת פרעון שני השטרות, קל יהיה ללווה להשתמט ולומר אפרע לך היום שטר אחד והשני לאחר זמן, מה-שאינ-כן בשטר אחד. ואם יטעון אני פורע מחצה עכשיו ומחצה לאחר זמן - יטעון המלוה - בצדק - אינני רוצה שיהיה שטרי פגום ואתחייב שבועה.

11. יח. הוֹצִיא⁹³ שְׁטֵר חוֹב בְּמֵאָה, וְאָמַר: קְרַעוּהוּ
 36 וְכֹתְבוּ לִי שְׁטֵר אַחֵר בְּחֻמְשֵׁים⁹⁴ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.
 37 שְׁמָא פְּרַעוּ הַכֹּל, וְכֹתְבוּ לוֹ שׁוֹבֵר עַל שְׁטֵר שְׁלֵ מֵאָה;
 38 וּכְשִׁיחִזֵּר וַיּוֹצִיא קִיּוּם זֶה⁹⁵ עַל שְׁטֵר חֲמִשִּׁים, וַיּוֹצִיא
 39 הַלוֹהָ הַשׁוֹבֵר - יֹאמַר לוֹ: זֶה שְׁטֵר אַחֵר הוּא⁹⁶.

93) מימרא של רב אשי, שם. (94) משום שנפרעת חמשים. (95) של בית-דין על חמשים. (96) שוברך נוגע לשטר של מאה שפרעת, והשטר שאני מוציא עכשיו נוגע להלוואה אחרת של חמשים.

פָּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

1) מבאר שאין כותבים שטרות אלא מדעת שניהם ומי נותן השכר לסופר ויש שטרות שכותבים שלא מדעת שניהם, ודין מוחזק שמו בעיר שלושים יום ושאר עדים חותמים על השטר אלא כשהם גדולים ויודעים לקרותו וקראוהו וראש בית דין חותם על קיום השטר אף על פי שלא קראו, ודין שניים שהיו בעיר אחת ושמותיהם ושמות אביהם שווים.

א. כִּכְר בְּאַרְנוּי, שְׁשֵׁטֵר חוֹב שִׁישׁ בּוֹ קִנְיָן - כּוֹתְבִין
 41 אוֹתוֹ לְלוֹהָ אַף עַל פִּי שְׁאֵין הַמְלוֹה עִמּוֹ. וְכֵן
 42 כּוֹתְבִין³ שְׁטֵר לְמוֹכְרֵי אַף עַל פִּי שְׁאֵין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ.

4. יג. בְּיַצֵּד מְקַיְמִין שְׁטֵר זֶה? כּוֹתְבִין שְׁטֵר אַחֵר
 5 וְאוֹמְרִים: אָנוּ בֵּית דִּין פְּלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי, הוֹצִיא
 6 פְּלוֹנֵי בֶּן פְּלוֹנֵי שְׁטֵר נִמְחָק לְפָנֵינוּ, וְזִמְנוּ בְּיוֹם
 7 פְּלוֹנֵי, וּפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי עַדִּי⁶⁹. וְאֵם פְּתִיבוּ⁷⁰: וְהִזְקַנְנוּ
 8 לְעֵדוּתָן שְׁל עֲדִים⁷¹ וְנִמְצָאת מְכוּנָת⁷² - גּוֹבְהָ בְּשְׁטֵר
 9 זֶה שְׁפָתְבוּ לוֹ, וְאֵין צְרִיךְ קִיּוּם אַחֵר; וְאֵם לֹא פְתִיבוּ
 10 בְּן⁷³ - צְרִיךְ לְהֵבִיא רְאִיָּה עַל הָעֲדִים הָרְאוּשׁוֹנִים⁷⁴
 11 עַד שְׁתַּתְקִים⁷⁵ עֲדוּתָן.

69) מובן מאליו, שכותבים גם שאר הפרטים: שם הלווה, סכום ההלוואה, זמן הפרעון וזמנו של הקיום. (70) ברייתא, שם קסח. (71) עדי השטר עצמם העידו בפנינו על תוכנו, ואישורו חתימתם. (72) לא מצאנו כל שינוי או פגם בעדותם. (73) כלומר, עדי השטר לא הופיעו בפני בית-דין אלא עדים אחרים שקראו את הכתוב בשטר. וחתימות העדים על השטר לא היו מקוימות בבית-הדין. (74) על חתימת עדי השטר. (75) תתקבל (על-פי מגיד-משנה).

12. יד. שְׁטֵר חוֹב⁷⁶ שְׁנִתְקַרַע⁷⁷ - כְּשֵׁר. נִמְחָק או
 13 נִטְשָׁטֵשׁ, אֵם רְשׁוּמוֹ נִפְרָ⁷⁸ - כְּשֵׁר. נִקְרַע קְרַע בֵּית
 14 דִּין - הָרִי זֶה פְּסוּל⁷⁹. אֵיזוּהוּ קְרַע בֵּית דִּין? שְׁתִּי
 15 וְעֶרְבִי⁸⁰.

76) שם. (77) שלא ככוונה. (78) ניכרות האותיות, ואפשר לקרוא. (79) הקרע מעיד עליו שאין לו כל תוקף. (80) לארכו ולרחבו. פסק כאביי שם נגד דעת רב יהודה. [בירושלמי גיטין אמרו: איזה קרע בית-דין? בין כתב לעדים. מפני ששיטה זו מנוגדת לשיטת הגמרא הבבליית - לא הביאה רבינו, וגם הר"ף שהביא שתי השיטות שבבבלי, השמיט שיטה זו].

16. טו. מִי שֶׁפְּרַע⁸¹ מִקְצָת חוֹבוֹ: אֵם רְצָה⁸² - מְחַלֵּף,
 17 וְכוֹתְבִין לוֹ בֵּית דִּין שְׁטֵר אַחֵר בְּשָׂר הַחוֹב מְזָמָן
 18 רְאוּשׁוֹן, אֲבָל לֹא עַדִּי הַשְּׁטֵר⁸³; וְאֵם רְצָה - יִכְתֹּב
 19 שׁוֹבֵר⁸⁴.

81) שם קע: (82) המלוה. (83) כרב הונא אמר רב, שם. (84) שם קעא: נפסקה הלכה שכותבים שובר.

ובגמרא שם נימקו: מפני שכתבה תורה: "וכתב . . . ונתן", אבל אין נוהגים כך אלא האשה נותנת, כדי להימנע מעיגון, כשלא ירצה הבעל לשלם. ב'בית יוסף' אבן-העזר סי' קכ מסתמך על סדר הגט להרא"ש, ואומר - שגם אחר התקנה, על הבעל לשלם שכר כתיבת הגט, ורק כשהוא מסרב תליקנו חכמים שהאשה תשלם, והם מקנים לבעל את דמי התשלום, כדי לקיים "וכתב ונתן", ויש כוח ביד חכמים להפקיע כספה של האשה, משום שהפקר בית-דין - הפקר. וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"א.

ג. אַחַד הַשְּׁטוּרוֹת הַנִּקְּחָתִין לְאֶחָד שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבְּרוֹ
וְאֶחָד הַשְּׁטוּרוֹת שֶׁאֵין פּוֹתְבִין אוֹתָן אֲלֵא מִדַּעַת
שְׁנֵיהֶם וְשִׁנְיָהֶן עוֹמְדִין, כְּגוֹן שֶׁטָר שֶׁפּוֹתְבִין
לְמִלְוָה¹⁸ או לְלוֹקָח¹⁹ - כְּלָן צָרִיכִין שְׁנֵיהֶם הָעֵדִים
מִכִּירִין הַשְּׁמוֹת שֶׁבַשְּׁטָר²⁰, שָׁזָה הוּא פְּלוֹנִי בְּן פְּלוֹנִי
וְזָהוּ פְּלוֹנִי בְּן פְּלוֹנִי; שְׁמָא יָבוֹאוּ שְׁנַיִם וַיַּעֲשׂוּ
קְנוּנְיָא, וַיִּשְׁנּוּ שְׁמוֹתֵיהֶן בְּשְׁמוֹת אַחֲרֵים, וַיִּדְּרוּ זֶה
לְזֶה.

(18) כשלוה עמו. (19) כשהמוכר עמו. (20) שמות שניהם. במשנתנו אמרו: "ובלבד שיהא מכירין" גבי גט ושובר. ונימקו בגמרא שם, למה צריכים להכיר שניהם, שמא יכתוב גט על שם אשה זרה שאינה אשתו, ויתנו לה ותגבה כתובתה, וכן בשובר חוששים שמא האשה כותבת את השובר על שם איש אחר שאינו בעלה, ותתן לו השובר ותפסיד אשתו כתובתה, ולפיכך צריך שיכירו את שמות שניהם. [במגיד-משנה מקשה: למה מצריך רבינו גבי שטר-חוב ומכר שיכירו שניהם? הרי אין כל חשש להפסיד למי שהוא, כשמכירים את הלווה ואת המוכר? ואין לומר שחוששים שמא יש שם עוד אדם ששמו ששמו וגם שמות אבותיהם שוים, אהתי שנינו (שם קכב.): שני יוסף בן שמעון הדריים בעיר אחת - אין מוציאים עליהם שטר-חוב (פירוש, אין גובים מהם בשטר-חוב הכתוב על שם זה), ומכל-שכן שאין מוציאים עליהם שטר מכר. ומתוך קושיא זו פסק להלכה שבמכירה והלוואה, כותבים גם כשאנים מכירים את הלווקח ואת המלוה].

ד. כָּל מִי²¹ שֶׁהִחֲזִק שְׁמוֹ בְּעֵיר שְׁלֹשִׁים יוֹם²² - אֵין
חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא שֵׁם אַחֵר יֵשׁ לוֹ²³, וְהוּא שְׁנָהוּ בְּדֵי
לְרִמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא; שְׁאֵם אֶתָּה אוֹמֵר בֶּן - אֵין
לְדַבֵּר סוּף. לְפִיכָף, מִי שֶׁלֹּא הִחֲזִק שְׁמוֹ בְּעֵיר
שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבָא וְאָמַר: כְּתָבוּ עָלַי שֶׁטָר שְׁאֲנִי חֵיב
לְפְלוֹנִי אוֹ לְזֶה כֶּף וְכֶף דִּיגְרִין - אֵין פּוֹתְבִין לוֹ עַד
שֶׁיָּבִיא רְאִיָּה שָׁזָה שְׁמוֹ אוֹ יִחְזַק²⁴.

(21) שם קסז: (22) אדם הבא מעיר אחרת והודיע ששמו כך וכך, וקראו לו בשם זה שלשים יום. (23) אין אדם מחליף שמו זמן רב, פן יודע הדבר ויתפרסם כרמאי (רש"י שם). (24) ימתין עד שיעברו שלשים יום.

ה. כָּל שֶׁטָר²⁵ שִׁיבָא לְפָנֵינוּ וַיִּטְעַן הַלּוֹה וַיֹּאמֶר:
אֵינִי חֵיב כְּלוּם, שְׁמָא רְמָאי אַחֵר הָעֵלָה שְׁמוֹ כְּשָׂמִי
וְהוֹדָה לְזֶה; אוֹ שְׁאָמַר: לֹא לְזֶה אֲנִי חֵיב כְּלוּם אֲלֵא

1 וְכֵן פּוֹתְבִין שׁוֹבֵר לְמִלְוָה אִף עַל פִּי שְׁאֵין הַלּוֹה
2 עִמוֹ, וְשׁוֹבֵר לְאִשָּׁה⁶ אִף עַל פִּי שְׁאֵין בְּעֵלָה עִמָּה,
3 וְגַט לְאִישׁ אִף עַל פִּי שְׁאֵין אֶשְׁתּוֹ עִמוֹ⁶. אֲבָל אֵין
4 פּוֹתְבִין שֶׁטָרֵי אַרוֹסִין וְנִשְׂוֵאִין⁷, וְשֶׁטָרֵי אַרְיִסוֹת
5 וְקַבְּלוֹת⁸, וְשֶׁטָר בְּרִירַת הַדִּינִין⁹ אוֹ שֶׁטָר טַעֲנוֹת
6 בְּעַלֵי דִינִין¹⁰ וְכָל מַעֲשֵׂה בֵית דִין, אֲלֵא מִדַּעַת
7 שְׁנֵיהֶם. וְכָל הַשְּׁטוּרוֹת הָאֵלוֹ¹¹ צָרִיכִין לְהַזְהִיר
8 בְּתַקְוָנָן¹² כְּפִשְׁאָר הַשְּׁטוּרוֹת¹³.

(2) בפרק הקודם ה"ה. (3) משנה בבא-בתרא קסז: (4) שטר מכירה. גבי מוכר, לא התנה רבינו שכתוב בו קנין כמו שהתנה בשטר-חוב, ומשמע שכותבים אפילו כשאין בו קנין. ומשיטתו זו יוצא, שרב אסי (בבבא-מציעא יג:) שפירש משנתנו בשטרי הקנאה (שיש בהם קנין) התכוון לשטרי-חוב בלבד. [וב'טור' חו"מ סי' רלח חולק, ופוסק שאין הבדל בין שטרי חוב לשטרי מכר, משום שגם בשטר מכר חוששים, שמא יכתוב שטר בתשרי וימסרנו ללוקח בניסן, ובכסלו ימכור את השדה לאחר, ויבוא זה ויטרוף ממנו את השדה כאילו הוא לוקח ראשון. וכשיש בו קנין באמת נקנתה השדה ללוקח הראשון וכדין יטרוף. וכדבריו כתב גם המחבר ב'שולחן ערוך' שם. ובמגיד-משנה כתב, שכן היא דעת רש"י והרמב"ן והרשב"א. ולא נתברר טעמו של רבינו שחילק בין הלוואה למכר]. (5) שנפרעה כתובתה. בכל שטרות אלה, אין כל חשש לגרימת הפסד למי שהוא, מחוץ לזה שמבקש לכתוב, ואם הוא רוצה בכך אין נימוק להתנגד. (6) משום שאיש מגרש אשתו בעל-כרחא - אין כל צורך להסכמתה. (7) בגמרא ב"ב שם פירשו: "שטרי פסיקתא" פירוש, התחייבויות אבות החתן והכלה להעניק לבניהם כך וכך לנדוניא. (8) שטר שכותב בעל השדה שהוא מוסר שדהו לפלוני שיעבדה, ויקבל חלק מהיבול. כשקבע לו חלק מסוים מהיבול, כגון שליש או רביע, הרי זה אריס. ואם שכרו קבוע - כך וכך סאים לשטח מסוים, בין אם היבול יצליח ובין לא - הרי זה קבלן. (9) בעל-דין זה בורר לו דיין וכן השני, וכותבים זאת בשטר. (10) בית-דין כותבים טענותיהם. במשנה, שם - כתוב: "שטרי בירוין". ובגמרא נאמרו שני פירושים: א. ברירת דינים; ב. שטר הטענות. וקיבל רבינו שניהם. (11) שאין בהם חיוב לשום אדם, כגון שטרי ברירה ושטרי טענה והדומים להם. (12) שיהיו מנוסחים בדיוק קפדני. (13) שטרי הלוואה, מכר וכיצא בהם.

9 ב. וּמִי נוֹתֵן¹⁴ שֶׁכֶר הַסּוֹפֵר? בְּשֶׁטָרֵי הַלּוֹאָה - הַלּוֹה
10 נוֹתֵן שֶׁכֶר¹⁵. וּבְשֶׁטָרֵי מְקָח וּמְמָכֵר - הַלּוֹקָח¹⁶ נוֹתֵן
11 שֶׁכֶר. וְהָאִשָּׁה נוֹתְנַת שֶׁכֶר הַגֵּט¹⁷. וְהַחֲתָן נוֹתֵן שֶׁכֶר
12 שֶׁטָר הָאָרוֹסִין אוֹ הַנִּשְׂוֵאִין. וְהַמְקַבֵּל וְכֵן הָאָרִיס אוֹ
13 הַשְּׂכִיר נוֹתֵן שֶׁכֶר הַשְּׁטָר. אֲבָל שֶׁטָר בְּרִירַת הַדִּינִין
14 אוֹ טַעֲנוֹת בְּעַלֵי דִינִין - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנֵין שֶׁכֶר.

(14) דינים אלה מבוארים במשנה, שם. (15) הכלל הוא: המעוניין ביותר בדבר - הוא משלם שכר הסופר, ומובן שהלווה מעוניין בהלוואה. (16) השמח כשהוא רוכש לו קרקע. (17) שם קסז: שנינו שהבעל נותן שכר הגט,

1 לְאַחַר, וְזֶה רִמָּאֵי הוּא וְהֶעֱלָה שְׁמוֹ כְּשֶׁם פֶּעַל חוֹבִי
 2 - מֵאַחַר שְׁלֵא חֲזַק שֶׁם שְׁנַיִם שְׁשֻׁמוֹתֵיהֶן שְׁוִין, אֵין
 3 חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרוֹ; שְׁחֻזָּקָה הוּא, שְׁאֵין הָעֵדִים
 4 חוֹתְמִין עַל הַשֹּׁטֵר אֲלָא אִם בֶּן מִכִּירִין אֵלוֹ הַנּוֹזְכִּים
 5 בָּהֶן. וְכֵן חֻזָּקָה שְׁאֵין חוֹתְמִין עַל הַשֹּׁטֵר אֲלָא אִם
 6 בֶּן נוֹדַע לָהֶם בְּיָדָאֵי שְׁאֵלוֹ שְׁהֵעִידוּ עַל עֲצָמָן
 7 גְּדוֹלִים²⁷ וּבְנֵי דַעַת. וְאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשֹּׁטֵר
 8 אֲלָא אִם בֶּן יוֹדְעִים לְקִרוֹת וּלְחַתְּמָם.²⁸

(25) שם קלח: (26) שהרי אסור להם לחתום כשאינם מכירים אותם. שם קלח: אמרו: כל שאין כותבים אלא-אם-כן מכירים - אינו צריך ראייה אחרת. (27) שם קנה. "חזקה - אין העדים חותמין על השטר אלא-אם-כן נעשה גדול". (28) ראה ההלכה הבאה.

9 ו. עֵדִים שְׁאֵין יוֹדְעִין לְחַתְּמָם, וְקָרְעוּ לָהֶן²⁹ נִיר הַלֵּק
 10 וְחַתְּמוּ עַל הָרְשׁוּם - מִפְּיִן אוֹתָן³⁰ מִפֶּת מִרְדוֹת³¹,
 11 וְהַשֹּׁטֵר פְּסוּל³².

(29) רשמו את האותיות בסכין, והעדים מלאו את השריטות בדיו. (30) שם, מעשה שבא לפני רב כהנא, והלקה את העדים. (31) הלקאה בעוון עבירה על דברי חכמים נקראת "מכת מרדות". סתם "מלקות" משמעותו הלקאה מן התורה. (32) מפני שלא נעשה כתיקון חכמים [במגיד-משנה מביא דעת הרשב"א שהשטר כשר, מפני שבגמרא שם אמרו כך: "ונגדיה (הלקה) רב כהנא", ולא הוסיפו: שפסלו את השטר. ועוד, מכיון שבגט אשה התירו לכתחילה לחתום כך, הרי ברור שהחתימה אינה פסולה. ומכאן, שבשאר שטרות על-כל-פנים בדיעבד כשרה]. בהלכה הקודמת, כתב רבינו שאין חותמים אלא-אם-כן יודעים לקרוא, וכאן כתב רק "לחתום" בלבד, נראה שהוא מחלק בין לכתחילה לבין דיעבד. לכתחילה אין חותמים כשאינם יודעים לקרוא ומקרים לפניהם. אבל מלקים רק כשאינם יודעים לחתום וקרעו להם - וחתמו. בגמרא שם אמרו, שרב כהנא - על חתימה הלקה.

12 ז. רֵאשׁ בֵּית דִּין³³ שְׁהִיָּה יוֹדַע עֲנִין הַשֹּׁטֵר, וְקָרָא
 13 הַשֹּׁטֵר לְפָנָיו הַסּוֹפֵר שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְהוּא מְאָמִין
 14 אוֹתוֹ³⁴ וְאֵימָתוֹ עֲלֵיו³⁵ - הָרִי זֶה חוֹתֵם עַל הַשֹּׁטֵר אֶף
 15 עַל פִּי שְׁלֵא קָרָאָהּ הוּא בְּעֲצָמוֹ. וְאֵין שְׁאָר הָעָם
 16 רְשָׁאִין לַעֲשׂוֹת בָּהֶן³⁶, עַד שִׁיקְרָא הָעֵד³⁷ הַשֹּׁטֵר מְלָה
 17 בְּמְלָה.

(33) שם אמרו, שרב נחמן חתם על שטר שקרא לפניו הסופר שלו. (34) לראש בית-הדין אימון מלא בסופר שלו. (35) הסופר מפחד מפניו ולא יעזיז לשנות. (36) שם: "ודוקא רב נחמן וספרי דיני, אבל רב נחמן וספרי אחרני, ספרי דינא ואינא אחרניא - לא". (37) החותם על השטר.

18 ח. שְׁנַיִם³⁸ שְׁהִיּוּ בְּעִיר, שֶׁם כָּל אֶחָד מֵהֶן יוֹסֵף בֶּן
 19 שְׁמַעוֹן - אֵינָן יְכוּלִין לְהוֹצִיא שֹׁטֵר חוֹב זֶה עַל זֶה³⁹,
 20 וְלֹא אַחַר יְכוּל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שֹׁטֵר חוֹב⁴⁰, אֲלָא אִם
 21 בֶּן בָּאוּ עֲדֵי הַשֹּׁטֵר בְּעֲצָמָן⁴¹ וְאָמְרוּ: זֶהוּ הַשֹּׁטֵר

30 יִכְתְּבוּ דוֹרוֹת⁴⁹.

(38) משנה, ב"ב קעב. (39) מפני שכותבים שטר ללווה שאין מלוה עמו (ראה ה"א), חוששים שמא בא זה ואמר כתבו לי שטר שאני רוצה ללוות מחברי כסף, ואחר-כך יוציא את השטר בבית-דין ויטעון הלויתי לחברי כסף (גמרא שם קעג). ומזה יוצא, ששטר שאין בו קנין, שאמרנו בה"א שאין כותבים כשאין מלוה עמו - מוציאים זה על זה (מגיד-משנה בשם רשב"א). (40) שכל אחד יטעון: לא אני, אלא חברי לזה. (41) ואז יש לו תוקף שטר, משום שהם רשאים גם עכשיו להוסיף שמות אבות אבותיהם, אבל אם באו עדים אחרים ואמרו יודעים אנו שזה הוא הלווה - הרי זה כמלוה על-פה, שהרי השטר עצמו אינו מברר מי הלווה, והעדים האחרים אין להם כל קשר לשטר. (42) של לווה. (43) שלוייתי ממנו כסף. (44) אם לזה משניהם, ושניהם תובעים את החוב, וכל אחד טוען: לא אני כתבתי את השובר אלא חברי. (45) הלווה יכול לטעון לכל אחד - פרעתי. ואפילו אם יתנו הרשאה זה לזה לגבות את החוב ממה-נפשך, ויבוא המורשה ויטעון: שלם לידי לפרעון חובי או חובו של חברי - יכול הלווה לטעון: פרעתי שניהם, ומאחד לא לקחתי שובר או נאבד, ואף-על-פי שבדרך כלל אין הלווה נאמן לטעון כך במלוה בשטר. והטעם, שהשובר מערער תוקפם של שני השטרות (ראה מגיד-משנה בשם רשב"א). [במשנה: "נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועין". ופירשו רב ירמיה ורב הושעיא, שנמצא אצל המלוה כתב, ששטר החוב של יוסף בן שמעון הלווה - הוא פרוע. והקשו בגמרא שם, הרי גם בלי כתב זה - אין מוציאים שטר חוב עליהם? ופירשו רב הושעיא, שהמדובר כשהיו משולשים בשטר (נכתבו בשטרות גם שמות הדור השלישי שאינם שוים) ולא היו משולשים בשובר (ראה סוף הלכה זו). ואביי פירש כשנמצא בין שטרותיו של הלווה מיוסף בן שמעון. ורבינו העתיק כאן לפי פירושו של אביי, שהרי הוסיף את המלה: "שעליו". מובן שלהלכה מסכים רבינו גם לדעת רב הושעיא]. (46) יכתבו שמות הדור השלישי. (47) כגון: קומה גבוהה או נמוכה, שחור, לבן וכדומה. (48) כהן, לוי, ישראל. (49) מרובעים, מחומשים - עד שיגיעו לדור שאין שמותיהם שוים.

31 ט. הוֹצִיא עֲלֵיו⁵⁰ שֹׁטֵר שְׁכָתוּב בוֹ: אֲנִי פְּלוּנִי בֶּן
 32 פְּלוּנִי לְוִיתִי מִמֶּךָ⁵¹ מְנָה, אֶף עַל פִּי שְׁאֵין בוֹ שֵׁם
 33 הַמְּלוּה - כָּל מִי שִׁיַּצָּא שֹׁטֵר זֶה מִתַּחַת יָדוֹ גּוֹבֶה
 34 בּוֹ⁵², וְאֵינוֹ יְכוּל לְדַחֲתוֹ וְלוֹמַר: שֶׁל אַחַר הוּא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

גמרא (שם) וברור שבי"ד לא יגבה תחילה מבעל הזיבורית, כדי להפסיד לשני, אלא יגבה מבעל הבינונית תחילה כמו שכתב הר"ן שם. והוא מתרץ את הסתירה, שבפרק יט המדובר כשהיתה ללווה גם עידית, וחל השעבוד על הבינונית, ואחר-כך מכר את העידית ולכן נשאר השעבוד על הבינונית, אע"פ שהיא עכשיו עידית שלו. וכן ביאר רבינו בבבא-קמא ח. את הברייתא, ובחיבורו קיצר והביא לשון הברייתא - כדרכו. וכן פסק ב'טור' ח"מ סי' קב, שאם היתה לו עידית ומכרה - גובה מבינונית, ואם לאו - גובה מזיבורית משום שבשלו שמין - וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"ד].

15 יא. הוציא שטר חוב על חברו, והלה⁶⁶ מוציא שטר
16 שפכר לו השדה⁶⁷: אם היו במקום שנותן הלוקח
17 המעות ואחר כך פותב לו המוכר את השטר - הרי
18 שטר חובו של זה בטל; שהרי אומר לו⁶⁸: אלו
19 הייתי חיב לך - הנה לך לפרע חובך⁶⁹. אבל במקום
20 שכותבין ואחר כך נותנין⁷⁰ - הרי שטר החוב קיים;
21 שהרי זה אומר: מכרתי לך את השדה כדי שיהיו
22 לך נכסים ידועים שאגבה מהן חוב שלי.

(66) הלווה. (67) שהמלוה מכר לו שדה אחר זמן ההלוואה הכתוב בשטר. (68) הלוקח אומר למוכר. (69) לעכב את הכסף שבידך, ולא לכתוב לי שטר המכר. כחכמים שם נגד דעת אדמון, ולפי הביאור בגמרא שם. ומובן מאלי, שזה דוקא כשזמן פרעון הכתוב בחוב קדם לשטר המכר. שאם לא קדם, כיצד יכול המוכר לעכב דמי השדה לפני זמן הפרעון (מגיד-משנה). (70) ואי-אפשר למוכר לפרוע חובו מדמי השדה, שהרי כתב כבר שטר המכר.

יום רביעי י"א סיון ה'תש"פ

פרק חמשה ועשרים

(1) מבאר דיני ערבות וקבלנות.

23 א. המלוה² את חברו, ואחר שהלווה אמר לו אָחַד:
24 אָנִי עָרֵב; או שִׁתְּבַע אֶת הַלוֹהָ בְּדִין, וְאָמַר לוֹ אַחֵר:
25 הַנַּח וְאָנִי עָרֵב; או שִׁהְיֶה חוֹגֵק אֶת חֲבֵרוֹ בְּשׁוּק לְתַן
26 לוֹ, וְאָמַר לוֹ: הַנַּח וְאָנִי עָרֵב - אֵין הָעָרֵב חֵיב
27 כְּלוּם³, וְאָפְלוֹ אָמַר 'אָנִי עָרֵב' בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁴. אָבָל
28 אִם קָנָה מִיָּדוֹ שְׂהוּא עָרֵב מִמּוֹן זֶה - כֹּל אֵלּוֹ הַפְּנִים,
29 בֵּין בְּפָנֵי בֵּית דִּין בֵּין בֵּינוֹ לְבֵין הַמְּלוֹה, נִשְׁתַּעֲבַד⁵.

(2) בבא בתרא קעו: (3) משום שהמלוה נתן את הכסף על אמונתו של הלווה עצמו ולא סמך על הערב, ודיבור של הערב בלא קבלת קניין אין לו תוקף של התחייבות. (4) שלא על פי התערבות בית הדין. (5) משמע אפילו לגבות מנכסים משועבדים שלו, משום שקניין יש לו קול ומתקבל על הדעת, שהלוקח ידע ששדותיו של הערב משועבדות למלוה. וכן כתב הטור חושן משפט סימן קכט בשם רבינו מאיר הלוי. [בנימוקי יוסף בבא בתרא שם כתב, שבקניין בלי שטר אינו גובה ממשועבדים, אולם מסתימת לשונו של רבינו משמע שדעתו כדעת הרמ"ה].

1 וְנִפְלֵג⁵³. וְכִן⁵⁴ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן הִדְרִין בְּעִיר אַחַת,
2 שְׂהוּצִיא אָחַד מֵהֶן שְׁטַר חוּב עַל אָחַד מִבְּנֵי הָעִיר -
3 אֵינוֹ יָכוֹל לְדַחְתּוֹ וְלוֹמַר לוֹ: לְפָלוֹנִי שְׂהוּא בְּשִׁמְךָ
4 אָנִי חֵיב, וּמִמֶּנּוּ נִפְל הַשְּׁטָר; אֲלֵא הָרִי זֶה שְׂעִיצָא
5 מִתַּחַת יָדוֹ גּוֹבָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְנִפְלֵה.

(50) בבא זו אינה מדברת בשני יוסף בן שמעון. (51) ולא פורש שם המלוה. שם קעב. מסופר שבא שטר כזה לבית-דינו של רב הונא. (52) מחלוקת אמוראים, ופסק כרבא - שם קעג. (53) שם קעב: "לנפילה לא חיישינן". (54) שם הוכיחו מן המשנה, שמוציאים שטר-חוב על אחרים.

6 י. שְׁנַיִם⁵⁵ שְׂהוּצִיאוּ כֹל אָחַד מִשְׁנֵיהֶם שְׁטַר חוּב עַל
7 חֲבֵרוֹ⁵⁶ - אֵין הָאֶחָרוֹן יָכוֹל לוֹמַר לְרֵאשׁוֹן: אֵלּוֹ
8 הָיִיתִי חֵיב לָךְ, הֵיאָךְ אַתָּה לֹוֶה מִמֶּנִּי⁵⁷? אֲלֵא זֶה
9 גּוֹבָה חוּבוֹ וְזֶה גּוֹבָה חוּבוֹ. הֵיךְ זֶה בְּמֵאָה וְזֶה
10 בְּמֵאָה, וְיֵשׁ לְזֶה עֵדִית וְלְזֶה עֵדִית, או לְזֶה בִּינוּנִית
11 וְלְזֶה בִּינוּנִית, לְזֶה זְבוּרִית וְלְזֶה זְבוּרִית - אֵין נִזְקָקִין
12 לָהֶן, אֲלֵא כֹל אָחַד וְאָחַד עוֹמֵד בְּשָׁלוֹ⁵⁸. הֵיךְ לְזֶה⁵⁹
13 עֵדִית⁶⁰ וּבִינוּנִית, וְלְזֶה זְבוּרִית⁶¹ - זֶה⁶² גּוֹבָה מִן
14 הַבִּינוּנִית⁶³, וְזֶה⁶⁴ גּוֹבָה מִן הַזְּבוּרִית⁶⁵.

(55) מחלוקת אדמון וחכמים, במשנה כתובות קי. ופסק כחכמים. (56) והאחד זמנו מוקדם לזמנו של השני. (57) היה לך לגבות חובך. (58) אינו גובה ואין גובים ממנו, משום שהגביה לא תשנה כלום, ואין להטריח בית-דין חנם. (59) שם מחלוקת רב נחמן ורב ששת, ופסק כרב נחמן בהתאם לכלל שבדינו: הלכה כרב נחמן בדיני (ראה לקמן הערה סד). (60) שדה משובחת. (61) שדה גרועה. (62) בעל הזיבורית. (63) כדין כל בעל-חוב, כמבואר למעלה פ"ט ה"א. (64) בעל עידית ובינונית. (65) משום שהבינונית שגבה - היא עידית שבשדותיו, שהרי אין לו שדה יותר משובחת, ובעל-חוב אינו גובה מעידית. בגמרא שם אמרו, שמחלוקתם היא אם סוגי השדות נקבעים לפי שדותיו של הלווה (בשלו הם שמין) או לפי המקובל בעולם (בשל עולם הם שמין). רב נחמן סובר: בשלו הם שמין, ומשום כך כשיש ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר מעולה - הרי דינה ללווה בינונית ואין גובים ממנה אלא מן הזיבורית, ואם כן ירויח בעל הזיבורית, ומשום כך בית-דין צריכים להגבותו את המגיע לו לפי הדין. ורב ששת סובר: בשל עולם שמין, ואם-כן הבינונית שיגבה ימשיכו להיות בינונית, ויגבה אותה בעל הבינונית חזרה, ולמה יטרח בית-דין שלא לצורך. [המגיד-משנה מקשה, שרבינו כאן סותר דברי עצמו בפ"ט ה"ד, שהרי כתב שם: "היו לו זיבורית ובינונית בלבד, ניזקין ובעל-חוב בבינונית". ותיירך שדעת רבינו: בשל עולם שמין, ואע"פ בנידון שלפנינו, ירויח בעל הזיבורית, כגון שבית-דין יגבה (יוד פתוחה) את הזיבורית לבעל העידית ובינונית, ויהיו לו מכל שלושת הסוגים, ויגבה השני את הבינונית. ומוסיף, שרבינו אינו גורס בגמרא שרב נחמן סבר בשלו הם שמין. ובכסף-משנה דוחה תירוצו, שהרי המדובר כשבים ביחד לבית-דין (ראה

9) שנינו (שם קעג): "המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב" ופירושו בגמרא (שם עמוד ב): לא יפרע מן הערב תחילה. 10) רבינו מבאר מה שכתב לפני כן "ולא נתן לו" הכוונה שלא מצא נכסים לגבות מהם. 11) אפילו אם הלווה מסרב לפרוע. 12) כפי האמור למעלה פרק כ"ב הלכה ג.

ד. התנה¹³ המלוה על הערב ואמר לו: על מנת שאפרע ממי שארצה, אם יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב¹⁴. אומר: על מנת שאפרע ממי שארצה תחלה¹⁵, או שהיה קבלן¹⁶ - הרי זה יתבע את הערב הזה או את הקבלן¹⁷ תחלה, ויפרע מהן אף על פי שיש נכסים¹⁸ ללוה.

13) שם קעג: (14) בטור שם כתב שדין זה שנוי במחלוקת ראשונים: דעת רבינו יהוסף הלוי, שאפילו יש ללוה נכסים גובה מן הערב תחילה, ודעת רבינו תם (ראה תוספות שם דיבור המתחיל חסורי) שאינו גובה מן הערב, אלא כשאין נכסים ללוה. [לכאורה שיטתו של רבינו נוגדת שיטת רבו הר"י הלוי, אולם לפי ביאורו של המגיד משנה כאן מתיישבים דברי רבינו גם לפי שיטת רבו. הוא (המגיד משנה) מפרש מה שכתב רבינו "אם יש נכסים ללוה" הכוונה לנכסים ידועים, אבל כשאין לו נכסים ידועים, שאפשר להיפרע מהם בלי טירחא יתירה אין הערב יכול לדחותו כשאמר אפרע ממי שארצה, וכשלא התנה כך - יכול לומר להמלוה תתבע את הלוה תחילה ואם יתחייב בדין ולא ימצא בית דין נכסים לגבות - תגבה ממנו. ויש להניח שרבינו מפרש מה שכתב רבו, שכשיש ללוה נכסים גם כן גובה מן הערב התכוון לנכסים שאינם ידועים לבית דין איפה הם נמצאים או שנמצאים במקום רחוק וצריך לטרוח הרבה כדי לגבות מהם, אבל כשהם ידועים ממש ונמצאים במקום שיד דין מגיעה - גם הר"י הלוי מודה שאין נפרעים מהערב תחילה. וגירסת הספרים שבידינו (כבא בתרא שם) מסייעת לשיטת רבינו]. 15) כבבא הקודמת המדובר כשלא התנה בפירוש "תחילה" אלא "ממי שארצה". 16) בהלכה הבאה יתבאר מי קבלן ומי ערב. 17) אף על פי שלא אמר בפירוש "תחילה". 18) אפילו ידועים ואפשר לגבות מהם.

ה. איזהו ערב¹⁹ ואיזהו קבלן? אומר לו: תן לו ואני נותן לך - זהו קבלן, שיש למלוה להפרע ממנו תחלה אף על פי שלא פירש ולא אומר: על מנת שאפרע ממי שארצה. אבל אם אומר לו: הלוהו ואני ערב, הלוהו ואני פורע, הלוהו ואני חייב, הלוהו ואני נותן, הלוהו ואני קבלן, תן לו ואני קבלן, תן לו ואני פורע, תן לו ואני חייב, תן לו ואני ערב - כלן לשון ערבנות²⁰, ואינו תובעו תחלה, ולא נפרע ממנו במקום שיש נכסים ללוה, עד שיפירש ויאמר: ממי שארצה אפרע²¹.

19) שם קעד. נחלקו אמוראים בזה: רבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון (כלל בידינו מאביי ורבא הלכה כבתראי -

ב. אומר לו⁶ בשעת מתן מעות: הלוהו ואני ערב - נשתעבד הערב, ואינו צריך קנן. וכן אם בית דין עשו אותו ערב - נשתעבד, אף על פי שלא קנו מידו. כגון שהיו בית דין רוצין לגבות מן הלוה, ואמר להם: הניחוהו ואני ערב לכם. הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו בית דין, באותה הנהיה שעבד עצמו⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשתעבד הערב... וכן אם בית דין עשו אותו ערב... אע"פ שלא קנו מידו... הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו בית דין".

לשיטת הרמב"ם, שיעבוד הערב בלא קניין הוא רק אם בית דין עשו אותו ערב, הואיל ויש לו הנאה על שהאמינוהו בית דין,

אבל אם האמינו המלוה ואמר הריני ערב אחר מתן מעות אינו ערב בלא קניין כמו שכתב בהלכה א' כי אינו משעבד עצמו בגין ההנאה שהאמינו המלוה. והוא כשיטת הבבלי כפי שהתבארה ברבינו גרשום ובי' נמוקי יוסף' (סוף בבא בתרא) שהנאה זו אין כוחה יפה לשעבד את הערב אלא שרק בגלל שהוציא ממון על פיו ומחסרו ממון בפועל משתעבד, ולכן במלוה שחנק את הלוה בשוק על חוב שחייב לו ובא חברו ואמר "הנח לו ואני אשלם" מכיין ש"לאו מידי מחסרי" ולא חסרו ממון בפועל כיון ש"לא על אמונתו הלווהו" אינו משתעבד בלא קניין.

אבל לשיטת הירושלמי ההנאה שיש לערב בזה שהמלוה מאמינו יש בכוחה בלבד לשעבדו, ולכן ב"הנוק" משתעבד גם בלא קניין.

(על פי "לקו"ש עמוד 148 הע' 23)

6) שם. 7) משום שהמלוה הסתמך עליו ונתן את הכסף. 8) במקום שאין לערב כל הנאה אינו משעבד עצמו, אלא רוצה להציל את הלוה ממזבו הקשה בלי סיכון של הפסד ממון, אבל כשיש לו הנאה כל שהיא, אנו אומרים שקיבל על עצמו הסיכון של הפסד ממון. [בגמרא שם אמרו: "ערב דבית דין לא בעי (אינו צריך) קניין". ופירש רבינו שהכוונה כמו שביאר כאן, אבל כשאמר בפני בית דין - ללא כל סיבה מצד בית הדין - "אני ערב" - לא נשתעבד.

ג. המלוה⁹ את חברו על ידי ערב, אף על פי שהערב משתעבד למלוה - לא יתבע את הערב תחלה, אלא תובע את הלוה תחלה; אם לא נתן לו - חוזר אצל הערב ונפרע ממנו. במה דברים אמורים? בשאין נכסים ללוה¹⁰; אבל אם יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב כלל¹¹, אלא מן הלוה. היה הלוה אלם ואין בית דין יכולין להוציא מידו, או שלא בא לדין - הרי זה נפרע מן הערב תחלה, ואחר כך יעשה הערב דין עם הלוה; אם יכול להוציא מידו - יוציא, או ישמתוהו בית דין¹² עד שיתן לו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ערכות של מכר לערבות הלווה, בהלוואה הערבות היא על המעות שהלווה, אבל במכר האחריות אינה חלה על דמי השדה אלא על הקרקע, שאם יטרפוהו ישלם המוכר דמיו ללוקח שקנה אותו וזכה בו, ואין להגדיר תשלום זה כהחזרת הדמים שקיבל אלא כהשלמת ההפסד, והערבות היא על תשלום זה שנתחייב בו המוכר בשעה שטרפו את הקרקע, ולפיכך אין כאן ערבות בשעת מתן מעות, ואפילו אם קנו מידו - לא נתחייב. כפי שנתבאר למעלה שקניין אינו מועיל באסמכתא, אלא כשהלווהו על אמונתו. (30) מפני שהקניין היה בפירושו על דמי המכר הרי זה דומה להלוואה בשעת מתן מעות (לחם משנה. ראה בית יוסף חושן משפט סימן קלא סעיף י"א). [השגתו של הראב"ד וגם ביאורו של המגיד משנה מוכיחים, שהמדובר כשהערב בא בשעת מתן מעות ואפילו אם קנו מידו ואינו חייב אלא כשעשו קניין בסגנון המפורט בסוף הלכה זו].

10 ח. וכן הערב או הקבלן שחייבו עצמן על תנאי, אף
11 על פי שקנו מידו - לא נשתעבד, מפני שהוא
12 אסמכתא³¹. פיצד? בגון שאמר לו: תן לו ואני אתן
13 לך אם יהיה פך וכה או אם לא יהיה. שפ"ל
14 התולה שעבוד שאינו חייב בו פאם יהיה ואם לא
15 יהיה - לא גמר והקנה קנין שלם, ולפיכך לא
16 נשתעבד.

(31) כשתלה בפירושו את השתעבדותו בתנאי - אם יהיה או לא יהיה - הרי גילה דעתו, שקניינו אינו קניין גמור ומוחלט ולפיכך אין לקניין זה כל תוקף.

17 ט. שנים שלוו³² בשטר אחד או שלקחו מקח אחד,
18 וכן השתפין שלוה אחד מהן או לקח בשתפיות -
19 הרי הן ערבאין זה לזה³³, אף על פי שלא פ"ש.

(32) ירושלמי שבועות פרק ה הלכה א. (33) כל אחד דינו כלווה לגבי מחצית ההלוואה וכערב למחציתה השנייה. [בטור חושן משפט סימן עז כתב בשם רבינו, שהמלוה רשאי לגבות הכל ממי שירצה, אולם בבית יוסף שם הוכיח שגירסא משובשת נודמנה לבעל הטורים, הגירסא הנכונה היא כמו שהיא בספרים שבידינו: "נעשו ערבאים", ודינם ככל ערב שאינו גובה ממנו תחילה. וכן כתב בכסף משנה כאן].

20 י. שנים שערכו לאחד, פשיבוא המלוה לפרע מן
21 הערב - יפרע מאי זה מהן שירצה³⁴. ואם לא היה
22 לאחד פדי החוב - חוזר ותובע השני בשאר החוב.

(34) למד דין זה ממה שאמרו בבבא בתרא קז. "האחים שחלקו (ירושת אביהם) ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם וכי". הרי שהמלוה של אביהם יכול לגבות הכל מנכסי יורש אחד, אף על פי שנכסי הלווה דינם כעריבים כמו שאמרו: "נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה". יוצא מזה שבמקום שיש שני עריבים יכול המלוה לגבות הכל מאחד מהם. ואין זה דומה לשניים שלוו שבהלכה הקודמת, משום שאין ערבות לחצאין, אבל הלוואה אפשר שזה לווה חצי וזה חצי (מגיד משנה בשם רשב"א). [תמהו רבים על

כאחרונים). (20) ולפיכך לא נעשה קבלן, עד שיאמר: תן לו ואני אתן לך. (21) רוצה לומר, שאמר "תחילה" (מגיד משנה) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

1 ו. ערב²² של כתבה, אף על פי שקנו מידו - פטור
2 מלשלם; שהרי מצוה עשה²³, ולא חסר ממונו²⁴.
3 ואם היה האב ערב²⁵ לכתבת בנו, וקנו מידו -
4 חיב²⁶. וקבלן של כתבה - חיב²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואם היה האב ערב וקנו מידו חיב".

אבא לגבי בנו משתעבד ללא קנין (בבא בתרא קעד, ב) אבל לדעת הרמב"ם כאן הוא בקנין דווקא. ומבואר ב'לקוטי תורה' שמי שהוא מפורש אחד או ענף אחד הוא ערב בעד חבירו יותר מכל ישראל שכולם עריבים זה בזה.

(על פי ד"ק"ש חכ"ו עמוד 150 הע' 41)

(22) שם עמוד ב. (23) עזר לקיים הנישואין. (24) כל ערבות היא "אסמכתא" שהערב סמך שזה יפרע ולא יתבעו ממנו, אלא משום שנהנה שזה האמין לו ונתן מעות על סמך ערבותו, אנו אומרים, שמפני הנאה זו שעבד עצמו ומשום כך, כשהערב אינו גורם לחיסרון ממון, כגון בכתובה שהאשה רוצה להינשא ואפילו כשכתובתה אינה מובטחת, לא גילתה כל אמון בערב ומשום כך ערבותו נידונית כאסמכתא, אף על פי שקנו מידו, בהתאם לשיטתו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ז, שאסמכתא אינה מחייבת אפילו כשקנו מידו, אם לא הקנה לו מעכשיו (ראה שם גם הלכה י"ג ומגיד משנה שם). ואין זה דומה לערב שלאחר מתן מעות שהקניין מועיל אף על פי שלא על אמונתו הלווהו, משום שיש שם חיסרון כיס (מגיד משנה). (25) שם: "אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה (אב ביחס לבנו משעבד עצמו)". (26) בגמרא שם לא אמרו שצריך קניין, ורבינו מסביר עצמו חסיף "וקנו מידו", משום שלא חסר ממון והבעל לא גילה כל אמון באב - אין נימוק לשעבוד בלא קניין. ובאדם אחר, אפילו קניין אינו מועיל כמו שביארנו למעלה [הראב"ד חולק ואומר שאפילו לא קנו מיד האב - נשתעבד. וזה מתאים לשיטתו שאפילו ערב כתובה זו משתעבד כשקנו מידו, ומכאן - שמה שחילקו שם בין אב לאדם מן השוק המדובר כשלא קנו מידו]. (27) שם.

5 ז. ראובן שמכר לשמעון שדה, וכא לוי וקבל
6 אחריות עליו²⁸ - לא נשתעבד לוי, שזו אסמכתא
7 היא²⁹. ואם קנו מידו שהוא ערב לשלם דמי מכר
8 זה פל עת שירצה שיתבענו לשמעון - הרי זה
9 חיב³⁰. וכזה הורו רבותי.

(28) כלפי הלוקח, שאם יטרוף בעל חוב של המוכר את השדה, והמוכר לא יחזיר לו מעותיו - ישלם הוא. (29) לוי בטוח היה שלא יטרפו את השדה וסמכה דעתו שלא יצטרך לשלם (על פי פירושו של המגיד משנה). הראב"ד השיג, שהרי זה כערב בשעת מתן מעות שאינו צריך קניין, כמו שכתב רבינו בהלכה א. ובמגיד משנה מבאר, שאין לדמות

23 שְׁמַת אֹו שְׁפָרַח אֶהְיֶה חֵיב לְשֵׁלֶם - הָרִי זֹו
24 אֶסְמְכֶתָא, וְלֹא נִשְׁתַּעֲבַד. וְלֹזֶה דְעָתִי נוֹטָה.

40 לא נעשה ערב לעצם פירעון החוב על ידי הלווה.
41 קיבל על עצמו רק להביא את הלווה. 42 נתבאר למעלה בהלכה א שלא בשעת מתן מעות צריך קניין.
43 במגיד משנה כתב, שזאת היא דעת רב נחשון גאון בתשובה שהובאה בטור חושן משפט סימן קכט. ונראה שמקור זה נתקבל גם על דעת בית יוסף שם.

פָּרָק שְׁשֵׁה וְעֶשְׂרִים

1 מבאר דיני ערבות בשטר, ושאר דיני ערבות שלא נתבאר בפרק הקודם וכולל דין פורע חובו של חבירו שלא מדעתו.

25 א. הַמְלוֹהָ² אֶת חֶבְרוֹ בַשֵּׁטֶר, וְאַחַר שֶׁהֶעִידוּ³ הָעֵדִים
26 בַשֵּׁטֶר בָּא עָרַב וְעָרַב אֶת הַלְוָה,⁴ אָף עַל פִּי שְׁקִנּוּ
27 מִיָּדוֹ וְנִשְׁתַּעֲבַד לְשֵׁלֶם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁵, כְּשִׁיבֹא
28 הַמְלוֹה לְהַפְרֵעַ מִנְכָסֵי הָעָרַב הַזֶּה - אֵינוֹ טוֹרֵף
29 מִנְכָסִים מִשְׁעֲבָדִים⁶. הָיָה הָעָרַב בְּגוּפוֹ שֶׁל שֵׁטֶר
30 קָדֵם חֲתִימַת הָעֵדִים: אִם כְּתוּבוֹ: פְּלוֹנִי עָרַב⁷, שֶׁהָרִי
31 אֵינוֹ מְעָרֵב⁸ עִם הַלְוָה בַּמְלוֹה - אֵינוֹ גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ מִן
32 הַמְשַׁעֲבָדִים⁹; אֲבָל אִם כְּתוּב בַשֵּׁטֶר: פְּלוֹנִי לְוָה
33 מִפְּלוֹנִי כִּי וְכִי וּפְלוֹנִי¹⁰ עָרַב, שֶׁהָרִי עָרַב לְוָה עִם
34 עָרַב בַשֵּׁטֶר, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ שֶׁל עָרַב, וְאַחַר כִּי חֲתָמוּ
35 עֵדִים בַשֵּׁטֶר - הָרִי זֶה נִפְרָע מִנְכָסֵי עָרַב
36 הַמְשַׁעֲבָדִים¹¹.

2 משנה בבא-בתרא קעה: וגמרא שם קעו: 3 שחתמו.
4 וכתב ערבותו בשטר-החוב למטה מחתימת העדים.
במשנה: "ערב היוצא לאחר חיתום שטרות" (ראה רש"י שם).
5 בפרק הקודם ה"א, שקנין מועיל אפילו לאחר מתן מעות.
6 של הערב. 7 סגנון זה אינו מקשר את הערבות והמלוה יחד, וכאילו פיסקא זו הוא ענין בפני עצמו.
8 קטע זה משמש נימוק להאמור לאחר-כך: "אינו גובה ממנו מן המשועבדים".
9 אפילו אם קנו מידו. וכשלא קנו - אינו גובה אפילו מבני חורין (מגיד-משנה).
10 וא"ו זו מקשרת הערבות עם המלוה. 11 כרב ורבי יוחנן שם קעו. רבינו דייק וכתב "וקנו מידו", ללמדנו, שאפילו אם נכתבה הערבות בשטר לפני חתימת העדים, וכתבו "ופלוני" - אינו משתעבד לאחר מתן מעות בלא קנין. במגיד-משנה מבאר, שאפילו מבני חורין אינו גובה בלא קנין (עיין שם, ובלחם-משנה).

37 ב. מְלוֹה שֶׁתַּבַּע אֶת הַלְוָה וְלֹא מָצָא לוֹ נְכָסִים -
38 אֵינוֹ יְכוֹל לְהַפְרֵעַ מִן הָעָרַב עַד אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם
39 מִיּוֹם שֶׁנִּתְחַיַּב¹² הָעָרַב לְשֵׁלֶם. לֹא יִהְיֶה פֶתַח זֶה פְּחֹת
40 מִן הַלְוָה עֲצָמוֹ¹³. וְכִזְבָּה הוֹרֵוּ הַמְוָרִים. וְאִם הִתְנָה
41 עִמּוֹ - הִכַּל לְפִי הַתְּנָאִי¹⁴.

12 על-ידי בית-דין. 13 וכל ההקלות והדיחויים שאמרו למעלה (פכ"ב) גבי לווה - כוחם יפה גם בערב. וכן דרכי הכפיה מצד בית-הדין, שייכות גם בערב. 14 נתבאר כבר כמה פעמים, שכל תנאי שבממון - קיים (מועיל).

רבינו מתוספתא סוף בבא בתרא: "המלוה את חבירו על ידי שני ערבים לא יפרע מאחד מהם, ואם אמר על מנת שאפרע מאחד מהן - ייפרע מאחד מהן". ובנימוקי יוסף בבא מציעא תחילת פרק ג כתב, שרבינו מפרש מה שכתבה התוספתא: "לא ייפרע מאחד מהן" הכוונה שלא ייפרע תחילה כלום מאחד מן הערבים אלא מן הלווה, ואם התנה שיגבה מאיזה מהם שירצה - גובה כפי תנאו (ראה למעלה הלכה ד). וכן פירש גם הרשב"א ופסק כרבינון.

1 יא. וְאַחַד שְׁעָרֵב לְשָׁנִים, כְּשִׁיפְרַע לְמְלוֹה - יוֹדִיעֵוּ³⁵
2 עַל חוּב אֵיזָה מְשֻׁנְיָהֶם פּוֹרַע, כְּדִי שְׁיִחְזֹר עָלֵיו³⁶.

35 המלוה יודיע לערב. 36 שהערב ידע ממי לדרוש החזרת מעותיו. דין זה היא סברת עצמו.

3 יב. הָאוֹמֵר לְחֶבְרוֹ³⁷: עָרַב לְפְלוֹנִי כִּי וְכִי וְאֲנִי עָרַב
4 לְךָ-הָרִי זֶה כְּמִי שְׁאֹמֵר לוֹ: הַלְוָה וְאֲנִי עָרַב; וְכִשְׁם
5 שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד הָעָרַב לְמְלוֹה, כִּי נִשְׁתַּעֲבַד עָרַב לְעָרַב
6 רֵאשׁוֹן³⁸. וְדִין הָעָרַב עִם הַמְלוֹה וְדִין עָרַב רֵאשׁוֹן
7 עִם הַשָּׁנִי דִין אֶחָד הוּא.

37 לא נמצא מקור ברור לדין זה (מגיד משנה).
38 משמע אפילו בלא קניין, ואף על פי שערב ראשון אינו משתעבד בלי קניין שלא בשעת מתן מעות (ראה הלכה א) ובערב שני אין מתן מעות, שהרי ערב ראשון אינו נותן מעות כלל. וטעמו של דבר - שעת חלות השעבוד של ערב ראשון נחשבת כשעת מתן מעות לגבי ערב שני (מגיד משנה).

8 יג. מִי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ קָצֵב הַדָּבָר שְׁעָרַב, כְּגוֹן שְׁאֹמֵר
9 לוֹ: כָּל מֵה שֶׁתַּתֵּן תָּן לוֹ וְאֲנִי עָרַב, אוּ מְכַר לוֹ וְאֲנִי
10 עָרַב, אוּ הַלְוָה וְאֲנִי עָרַב - יֵשׁ מִן הַגְּאוּזִים שֶׁהוֹרָה:
11 אֲפִלוּ מְכַר לוֹ בַעֲשֻׂרֵת אֲלָפִים אוּ הַלְוָה מְאָה אֲלָף
12 - נִשְׁתַּעֲבַד הָעָרַב בְּכָל. וְיִרְאֶה לִי, שְׁאִין זֶה הָעָרַב
13 חֵיב כְּלוּם; שְׁכִינּוֹן שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַדָּבָר שְׁשֻׁעֲבַד עֲצָמוֹ
14 בוֹ - לֹא סְמְכָה דְעָתוֹ וְלֹא שֻׁעֲבַד עֲצָמוֹ³⁹. וְדָבָרִים
15 שֶׁל טַעַם הֵם לְמַבִּין.

39 ואפילו קניין אינו מועיל כמו שנתבאר למעלה הלכה ח גבי חיוב על תנאי. וכן כתב רבינו בפירוש בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ט"ז, [רבינו נסים בסוף קידושין מביא דברי הרמב"ן בתשובה החולק על רבינו, ודעתו שאדם יכול לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כשקנו מידו. גם הראב"ד בהלכות מכירה (שם) השיג על רבינו וכאן כנס לפשרה בין שתי השיטות, וסומך על אומדן הדעת בכל מקרה ומקרה. ראה מגיד משנה כאן ושם וכסף משנה שם].

16 יד. מִי שְׁאֹמֵר לְחֶבְרוֹ: הַלְוָה וְאֲנִי עָרַב לְגוּפוֹ שֶׁל
17 לְוָה זֶה, לֹא עָרַב לְעֲצָמוֹ שֶׁל מְמוֹן⁴⁰, אֲלֵא כָּל זְמַן
18 שֶׁתַּרְצָה אֲבִיאָנוּ לְךָ⁴¹, וְכֵן אִם אָמַר לוֹ אַחַר שֶׁהִלְוָה
19 וְתַבְעוֹ: הַיִּנְחִיחוּ, כָּל זְמַן שֶׁתַּתְּבַעְנֵנוּ אֲבִיאָנוּ לְךָ, וְקִנּוּ
20 מִיָּדוֹ⁴² עַל זֶה, אִם לֹא יָבִיא זֶה הַלְוָה - יֵשׁ מִן
21 הַגְּאוּזִים שֶׁהוֹרָה, שֶׁהוּא חֵיב לְשֵׁלֶם⁴³; וְיֵשׁ מִי
22 שֶׁהוֹרָה, שְׁאֲפִלוּ הִתְנָה וְאָמַר: אִם לֹא אֲבִיאָנוּ אוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום רביעי י"א סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלתי ידועים. (25) מעשה רמאות. (26) המלוה יטען שלא מצא נכסים אצל הלווה ויגבה מן הערב, ויחלקו - הוא והלווה - את המעות שגבה.
ה. מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה, ובא המלוה לתבע את הערב, והרי המלוה במדינת הים - אומר לו הערב: הבא ראיה שלא פָּרַעְךָ²⁷ המלוה, ואני אשלם לך.

(27) ואינו נוטל בשבועה. והטעם, שהלווה עצמו נאמן לומר פרעתי במלוה על-פה, כמבואר למעלה פ"א ה"א (מגיד-משנה).

ו. ערב שקדם ונתן לבעל חוב את חובו - הרי זה חוזר וגובה מן המלוה²⁸ כל מה שפָּרַע על ידו, אף על פי שהיתה מלוה על פה או בלא עדים כלל. במה דברים אמורים? פֶּשְׁאָמֵר לו המלוה בעת שנעשה לו ערב: ערבני ושלם; אבל אם עמד ברשות עצמו ונעשה לו ערב או קבלן, או שאמר לו המלוה: ערבני, ולא הרשהו שיפטר ויפָּרַע החוב²⁹ - אין המלוה חייב לשלם לו כלום³⁰. וכן הפורע שטר חובו של חברו שלא מדעתו³¹, אפלו היה החוב על המשכון³² - אין המלוה חייב כלום, ונוטל משכונו בחנם, והרי אבד זה הנותן את מעותיו; שָׁמָא הִיָּה המלוה מְפַסֵּס את המלוה ומוחל לו³³. מת המלוה³⁴, וקדם הערב ופָּרַע החוב קדם שְׂיודיע את היורשים, אם נודע לנו שלא פָּרַע המלוה שטר חובו קדם שְׂמִמֹת, כְּגוֹן שְׁהוּדָה בּו קָדָם³⁵, או שְׁנִדְוָה³⁶ ומת בנדויו, או שלא הגיע זמן המלוה להגבות - הרי זה חוזר וגובה מן היורשים³⁷ כל מה שפָּרַע³⁸. היה המלוה עובד פּוֹכְבִים³⁹ - אין היורשין חייבין לשלם⁴⁰; שָׁמָא אֲבִיָּהֶן נָתַן לִיד הערב כל החוב שהיה עליו, מִפְּנֵי שְׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִים תּוֹבֵעַ את הערב תְּחִלָּה⁴¹, וּלְפִיכָּךְ פָּרַע זֶה מִדְּעֵתוֹ קָדָם שְׂיודיע היתומים. אָבֵל אִם הוֹדִיעֵן שְׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִים תּוֹבֵעַ אותו והרי הוא נותן - חייבין לשלם.

(28) כן משמע מברייתא בבא-בתרא קעד: (29) שלא אמר: "ושלם". (30) במגיד-משנה מדייק מלשונו של רבינו: "ערבני ולא הרשהו", שדין זה נאמר בערב בלבד, אבל בקבלן חייב הלווה לשלם כשאמר לו: "הכנס להיות קבלן", אפילו כשלא הוסיף: "ושלם". ומסביר את ההבדל בין ערב לקבלן, שהמלוה אינו יכול לתבוע את הערב תחילה למה היה לו למהר ולשלם. אבל קבלן, שהמלוה יכול לנגוש אותו וללחוץ עליו שיפטר את החוב - מתקבל על הדעת, שרצה להשתחרר מאימת הנגישה, ומשום כך אין לדמות דין קבלן לדין פורע שטר-חובו של חברו שלא מדעתו, שמביא רבינו בקטע הבא. ומזה מסיק במגיד-משנה, שאם עמד הלווה בדין ולא נמצאו לו נכסים, והרי המלוה רשאי לתבוע את הערב, וקדם הערב ושילם לפני שנתבע בבית-דין - חייב הלווה לשלם לו (ראה ראב"ד כאן). (31) משנה,

ג. מלוה שפָּא לתבע את המלוה ולא מצא לו נכסים¹⁵ - אינו יכול לְדַחֲוֹתוֹ¹⁶ ולומר: לָךְ אֶצֶל הַקַּבְלָן, הָרִי יֵש לָךְ¹⁷ לתבע אותו תְּחִלָּה¹⁸; אֲלָא תּוֹבֵעַ כָּל מִי שֶׁרָצָה תְּחִלָּה¹⁹. ואם נשא הקבלן המעות מיד המלוה ונתנו ביד המלוה - אין למלוה ביד המלוה כלום²⁰. הִיָּה המלוה במדינה אחרת²¹, שאינו יכול להודיעו ולא לילף אליו, או שמת המלוה והניח היתומים קטנים, שאין בית דין נזקקין לנכסיהן - הרי זה תּוֹבֵעַ את הערב תְּחִלָּה, שְׁהָרִי אֵין המלוה מְצוּי²².

(15) ידועים. (16) שם קעד. "לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן (הקבלן) ביד". (17) הזכות. (18) כאמור למעלה פכ"ה ה"ד. (19) ב'טור' ח"מ ס' קכט כתב בשם 'בעל התרומות', שיכול לגבות גם מן המשועבדים של הלווה, ואפילו כשיש לקבלן בני חורין (ראה 'בית יוסף' שם). ורבינו לא גילה דעתו בזה. כתב רשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שאינו יכול לגבות מן הקבלן שדה יותר משוכחת מזו שיכול לגבות מן הלווה עצמו, כגון שללוה יש זיבורית בלבד, או עזידית וזיבורית ויש לו לגבות זיבורית, כאמור למעלה פ"ט ה"ד, ולקבלן יש גם בינונית - אינו גובה מהקבלן בינונית אלא זיבורית. וכתב עוד, שאם הלווה רוצה לשלם למלוה - אינו רשאי לגבות מן הקבלן תחילה. (20) אינו יכול לתבוע את הלווה. [ב'תוספות' שם קעג: כתבו בשם רבינו-תם, שאם אין נכסים לקבלן - גובה מן הלווה, מטעם שעבודא דרבי נתן (בכתובות יט ובכמה מקומות, אמרו בשם רבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? שנאמר ונתן לאשר אשם לו". והטביעו חז"ל את שמו של רבי נתן על שעבוד עובר זה, וקראו לו: שעבודא דרבי נתן), שהרי הלווה מחויב להחזיר לקבלן את הכסף שנתן לפרעון המלוה. וכן פסקו ה'טור' ח"מ ס' קכט, וה'שולחן ערוך' שם סעיף יט. ויש לפקפק קצת בסברא זו, שהרי כל זמן שלא פרע הקבלן אין הלווה חייב לו כלום ולא נשתעבד לו, ולא שייך כאן לומר "לאשר אשם לו". ומסתימת לשונו של רבינו, משמע שלא כדעת רבינו-תם]. ה'טור' שם כתב, שבנשא ונתן ביד - אין הבדל בין קבלן לערב, ובשניהם אין למלוה על הלווה כלום. אולם רבינו דייק כאן, וכתב "הקבלן", ומשמע שבערב אין הדין כך. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' שם. (21) המדובר, כשאין ללווה נכסים ידועים, אבל כשיש לו - בית-דין יורדים לנכסיו וגובים, ואין תובעים את הערב תחלה (כסף-משנה בשם 'בעל התרומות'). (22) ראה למעלה פכ"ה ה"ג.

ד. מלוה שתבע את המלוה ומצאו שהוא עני - אינו יכול להפָּרַע מן הערב עד שישבע המלוה²³ בתקנת אחרונים²⁴ שאין לו כלום; שָׁמָא יַעֲשׂוּ קְנוּיָא²⁵ על נכסיו של ערב²⁶.

(23) בנקיטת חפץ, כעין שבועה של תורה. (24) נתבאר למעלה פ"ב ה"ב שכשאין ערב משיביעים אותו מתקנת הגאונים הראשונים. ונראה שהשבועה האמורה כאן היא תקנה יותר מאוחרת לטובת הערב, שמא יש ללווה נכסים

12 לִי מֵאֲתָיִם, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא עָרַבְתִּי אֶלָּא מְנָה - מִפֶּל
13 אֱלוֹ הַטְּעֻנֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, הַמוֹצֵיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו
14 הָרְאָיָה. אוֹ יִשְׁבַּע⁴⁸ הַנִּתְבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, אוֹ שְׁבוּעַת
15 הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת, כִּפְשָׁר פֶּל טְעֻנֹת
16 הַמְמוֹן⁴⁹.

47 ומסיים רבינו: ש"ישבע הנחבע שבועת היסט". אף-על-
פי שהמלוה היתה בשטר - ואפילו נכתבה הערכות בשטר,
אין כל זה עושה את תביעת הערב למלוה בשטר. ואם כתב
המלוה "התקבלתי" - אין הלווה נאמן לטעון: פרעתי,
משום שהמלוה העמיד את הערב במקומו (מגיד-משנה).
48 נראה שצריך לומר: המוציא מחבירו עליו הראיה,
וישבע הנחבע שבועת היסט או שבועת התורה.
49 שכופר הכל נשבע היסט ונפטר, ומודה במקצת נשבע
שבועת התורה.

17 ט. עֵבֶד אוֹ אִשָּׁת אִישׁ שֶׁלּוֹו, אוֹ שְׁעָרְבוּ אֶת אַחֲרֵים
18 וְנִתְחַיְבוּ לְשִׁלְמִם⁵⁰ - כִּפְשֵׁי שֶׁתַּחֲרֹר הָעֵבֶד וְתַתְּגַרְשׁ
19 הָאִשָּׁה אוֹ תַתְּאֲלַמֵּן יִשְׁלְמוּ⁵¹.

50 והרי כל מה שבידם שייך לבעל. (51 מקור הדין,
במשנה בבא-קמא פז. "העבד והאשה וכו' החובל בהם
חייב, והם שחבלו באחרים פטורין (שאינן להם מה לשלם -
רש"י) אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה האשה נשתחרר
העבד - חייבין לשלם". ומכאן למד רבינו גם לענין מלוה
וערכות. כתב במגיד-משנה, שמצא כתוב בשם הגאונים רב
שרירא ובנו רב האי: "שהאשה שלוותה או קיבלה בפקדון
או גולה או גנבה, אם הוא מצוי בידה משלמת ואין לבעל
לעכב. ואם כבר אבד - הרי הוא כדין חבלות". ותמה
המגיד-משנה על דין מלוה, הלא מלוה להוצאה ניתנה,
וכשהגיעה המלוה לידה - זכה בה הבעל כמו בכל נכסי
אשתו. ובסיום פרקנו זה, פסק רבינו כגאונים האלה, שאם
כסף ההלוואה עצמו נמצא בידה - מחזירים למלוה. ונראה
שהסתמך על הבעיא בבבא-בבא-בבא קלט. "לוותה ואכלה -
מהו", ומשמע שאם לא אכלה והמעות קיימים - ברור היה
לשואל, שהיא חייבת לשלם אפילו כשהיא תחת בעלה.

20 י. קִטְן שֶׁלּוֹה - חַיִּב לְשִׁלְמִם כִּפְשֵׁי גֵדִיל⁵². וְאִין כּוֹתְבִין
21 עָלָיו שְׁטָר⁵³, אֶלָּא הָרִי הִיא מְלוֹה עַל פֶּה, אִף עַל
22 פִּי שְׁקֵנוּ מִיָּדוֹ; שְׂאִין קִנְיָן מִיָּד הַקִּטְן כְּלוּם.

52 אף-על-פי ששינינו (בבא-קמא שם) שקטן שחבל
באחרים פטור, ואינו משלם כשיגדיל - במלוה אין הדין כן,
משום שהוא קיבל כסף ונהנה ממנו, מחויב להחזיר.
ומסתבר, שזה דוקא כשהקטן הוא מבן שש ולמעלה, ומבין
בטיב משא ומתן. ועל בני גיל זה, שנינו בגיטין נט.
"הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר", אבל המלוה לקטן
למטה מגיל זה - איבד מעותיו (מגיד-משנה, וראה הלכות
מכירה פכ"ט ה"ו). (53 זה נלמד ממה שאמרו בבבא-
בבא קנה. חזקה - אין העדים חותמים על השטר אלא-אם-
כן נעשה בגדול.

23 יא. קִטְן שְׁעָרְב אֶת אַחֲרֵים - הוֹרֵו הַגְּאוּנִים, שְׂאִינוּ
24 חַיִּב לְשִׁלְמִם כְּלוּם אִף כִּפְשֵׁי גֵדִיל. וְזֶה שְׁנַתְּן אֶת

כתובות ק: וגמרא שם קח. וכן פסק רבינו בפ"ב מהל'
אישות הי"ט. (32 ירושלמי, שם פ"ג ה"ב. 33) נימוק
זה אמרו בירושלמי, שם. (34) מעשה שהיה, הובא בבבא-
בבא קעד. המדובר כשאמר לו הלווה: "ערבני ושלם".
(35) סמוך למיתתו, הודה שלא פרע. (36) ראה למעלה
פכ"ב ה"ג. (37) משמע אפילו יורשים גדולים. ובי"טור/
חו"מ סי' קל כתב, שבגמרא (שם) המדובר ביתומים קטנים,
אבל גדולים מחוייבים להחזיר אפילו כשאין שם אחד
מהתנאים שנאמרו למעלה. (38) כרב הונא בריה דרב
יהושע, שם. ואם אין שם אחד משלושת התנאים האמורים
(הודאה, נידוי, לפני זמן פרעון) אין היורשים חייבים לשלם
אף-על-פי שאמר "ושלם", משום שאנו אומרים: הלווה
מסר לידי הערב חפצי ערך להבטחת פרעון החוב. בלשון
הגמרא שם: "אימר צררי אתפסיה". ולמה חוששים לצררי
גבי ערב, יותר מגבי מלוה עצמו? ביאר במגיד-משנה,
משום שקדם ושילם לפני שחל עליו החיוב לשלם, מתעורר
חשש שהלווה הפקיד בידו חפצי ערך להבטחת מעותיו.
(39) שם קעד: מעשה שהיה. (40) אפילו באחד מן הדרכים
הנ"ל. כרב אשי, שם. (41) ואילמלא קיבל מהלווה חפצי
ערך לבטחון - לא היה מקבל עליו ערבות. נימוק זה
מלמדנו, שבמקום שגם גוים תובעים את הלווה תחילה -
אין חוששים לצררי גם במלוה גוי.

1 ז. פֶּל עָרְב⁴² שְׂבָא לְטַל מַה שְׁפָרַע, בֵּין שְׂבָא לְהַפְרַע
2 מִיּוֹרְשֵׁי לֵוִיָּה בֵּין מְלוֹה עֲצֻמוֹ⁴³ - הָרִי זֶה צָרִיף
3 לְהִבִּיא רְאָיָה שְׁפָרַע⁴⁴. וְאִין מְצִיאַת שְׁטָר הַחוּב⁴⁵
4 שְׁעָלָיו בְּיַד הָעָרְב רְאָיָה, שְׂמָא נִפְל הַשְׁטָר מִיָּד
5 הַמְלוֹה וְלֹא פָרַע זֶה כְּלוּם⁴⁶.

42 ברייתא, שם. (43) בסוגיא שם משמע, שהברייתא
עוסקת בדין יתומים. אבל רבינו, וכן כל הפוסקים, קיבלו
דין זה גם ללווה עצמו. (44) ואינו נוטל בשבועה כדין
מלוה בשטר, משום שתביעת הערב היא כמלוה על-פה.
(45) העובדא ששטר החוב נמצא ביד הערב - אינו ראיה.
(46) כשהלווה חי, יכול לטעון בעצמו: פרעתי למלוה והחזיר
לי השטר ונפל ממני, או: אמנם לא פרעתי אבל גם אתה לא
פרעת, ואינני חייב לך כלום. ברשב"ם שם מפרש, שדין זה
נאמר ביתומים קטנים בלבד, וכשיגדלו ישבע שפרע ויוציא
מן היורשים. [תמוה הדבר, שרבינו השמיט את סיומה של
הברייתא: "ואם כתוב בו (פירושו: המלוה כתב לערב)
התקבלתי ממך - גובה". ובי"טור' שם הביא דין זה וביאר,
שלדעת רשב"ם (ב"ב שם) דינו כמלוה בשטר וגובה מן
המשועבדים, והר"י חולק ופוסק שגובה מבני חורין בלבד.
ורבינו שותק לגמרי. גם ברי"ף כאן אין רמז לדין התקבלתי
(ראה סמ"ע וש"ך סי' קלא סי"ג וס"ד). וצע"ג].

6 ח. הָאוֹמֵר לְחֲבָרוֹ: עָרַבְתִּי לִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא
7 עָרַבְתִּי; אוֹ שְׂאֵמֵר הָעָרְב לְלוֹה: אִתָּה הָרְשִׁיתִנִּי לְעָרְב
8 אוֹתָךְ וְלִתְּךָ, וְהוּא אוֹמֵר: מִדַּעְתָּךְ עָרַבְתִּי, אוֹ לֹא
9 עָרַבְתִּי כְּלוּם; אוֹ שְׂאֵמֵר הָעָרְב: פְּרַעְתִּי הַמְלוֹה בְּפָנֶיךָ,
10 וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא פְרַעְתִּי, אוֹ שְׂאֵמֵר לוֹ: פֶּן פְּרַעְתִּי,
11 וְנִתְתִּי לָךְ מַה שְׁפָרַעְתִּי⁴⁷; אוֹ שְׂאֵמֵר הַמְלוֹה: עָרַבְתִּי

31 בַּזָּהָה. ¹⁴ אִם לֹא יִדְעוּ ¹⁵ דִּינֵי יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת שְׁטָר זֶה
32 הַנַּעֲשָׂה בְּעִרְכָּאוֹת שֶׁל עֹבְדֵי כֹכְבִים - נוֹתְנוּ לְשֹׁנֵי
33 עֹבְדֵי כֹכְבִים זֶה שְׂלֹא בִפְנֵי זֶה וְקִוְרִין לוֹ, שְׁנִמְצָא
34 כָּל אֶחָד מֵהֶן כְּמִסִּיחַ לְפִי תַמּוּ ¹⁶. וְגוֹבֵה בּוֹ מִבְּנֵי
35 חוֹרִין ¹⁷, אֲבָל אֵין טוֹרְפִין בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ קוֹל,
36 שְׁהָרִי לֹא יִדְעוּ הַלְקֻחוֹת בְּמָה שְׁנַעֲשָׂה בְּעֹבְדֵי
37 כֹכְבִים.

(2) מימרא של אמימר, בגיטין יט: (3) כתובים בדיו שאינו נמוק, ואם יגררו את הכתוב ויוסיפו מה שהוא - ניכר הזיוף. (4) משנה, שם י: וסוגיית הגמרא, שם ודף יא. (5) העדים החתומים עליו. (6) דינם כמלוה בשטר שאין הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל אין גובים בהם מנכסים משועבדים, משום שרק עדי ישראל מוציאים קול (מפרסמים דבר ההלוואה) ויודע הלווקח להזהר, אבל לא עדי גוים (ע"פ פירושו של המגיד-משנה). נחזור לענין זה בסוף הלכה זו [שם שנינו: "כל השטרות העולים בערכאות של גוים (ערכאות = בית-משפט מלכותי) אע"פ שחותמיהן גוים - כשרים, חוזן מגיטי נשים". ובגמרא שאלו: למה שטרי מתנה כשרים? כיצד קנה המקבל? בשלמא בכמר - קנה בכסף שנתן (שהרי השופטים מאשרים שנתן כסף, ואינם חשודים לשקר) והרי השטר שלהם אין לו תוקף שטר קנין. ומתוך שמואל: "דינא דמלכותא - דינא", שטר שנעשה בהתאם לחוקי המלכות, יש לו תוקף מלא. ותירון אחר מתקן לשון המשנה, וצ"ל "חוזן מכגיטי נשים", פירוש כל השטרות הדומים לגיטי נשים, שהם עצמם גומרים את הענין, כגון שטר הקנאה או שעבוד. ורבינו פוסק כאן כשיטה זו, ואין בזה סתירה למה שפסק בפ"ה מהל' גזילה ה"א ובכמה מקומות: דינא דמלכותא - דינא, שלדעתו לא אמרו "דינא דמלכותא דינא" אלא לענין הנוגע למלך (או למדינה) כגון מסים וחוקים שהמלך מעוניין בהם, אבל לא בדברים שבין אדם לחבירו, וכן הוא מפרש דברי התרצן השני (מגיד-משנה)]. (7) מקום שמתקבצים שם השופטים, והמעוניינים כותבים שטרות על-פי הוראותיהם. (8) סומכים אנו על חתימתו של השופט, אבל אין אנו נותנים תוקף אפילו למסמכים שנעשו בפניהם, כשלא אישרו בחתימת ידיהם. (9) בסתם אינם חשודים בקבלת שוחד. (10) צ"ל "שטרי הודאות", ולמחוק את המילה "חוב", וגם את ה"ואו" שלאחריה, שהרי רבינו מכשיר שטרי-חוב שנעשו בערכאות. וכן הוא בכת"י תימן. (11) ב'פרישה' חו"מ שם מפרש, שהכוונה כשלא מחל לפני כך בעל-פה, אלא כתב את המחילה בשטר, שהרי מחילה בעל-פה מועילה. (12) משום שבכל אלה, תוקף השטר גומר את הענין, ולשטרות חתומים בידי הגוים אין תוקף שטר. (13) ונאמן הלווה לטעון: פרעתי. ונימוקם: שבלי כוחו של השטר, הרי זה מלוה על-פה אף-על-פי שאנו מאמינים למה שכתוב בו, והרי אמרנו שאין לו תוקף שטר. (14) אלא שטרי-חוב דינם כשטרי מכר. ואף-על-פי-כן יש הבדל חשוב בין אלה לאלה: בשטרי-חוב אין גובים ממשועבדים (ראה למעלה הערה ה), ובשטרי מכר - כשנטרפה השדה מיד הלווקח - גובה ממשועבדים, שהקונה שדה בעדים בלא

1 מְעוֹתָיו עַל פִּי הַקָּטָן - אַבְדְּ אֶת מְעוֹתָיו. שְׂאִין לְקָטָן
2 דַּעַת כְּדִי לְשַׁעֲבֵד עֲצָמוֹ ⁵⁴ בְּדָבָר שְׂאִינוֹ חֵיב בּוֹ, וְלֹא
3 בְּעִרְבָנוֹת וְלֹא כָּלל בְּיוֹצֵא בָּזָה. וְדִין אִמַּת הוּא, וְכֵן
4 רְאוּי לְדוֹן.

(54) אין לדמות שעבוד למכר ומתנה, שמכרם ומתנתם קיימים. אמנם קטן שהגיע לעונת הפעוטות, שכלו כבר מפותח להבין העברת רכושו לידי אדם אחר, אבל אינו תופס עדיין תוקף משקלה של התחייבות והשתעבודות.

5 י.ב. הָאִשָּׁה ⁵⁵ שְׁלוֹתָה בְּשֵׁטֶר אוֹ עִרְכָּה בְּשֵׁטֶר וְנִשְׂאָת
6 - חֵיבַת לְשֵׁלָם ⁵⁶ אַחַר שְׁנִשְׂאָתָה ⁵⁷. וְאִם הִיְתָה מְלוּהָ
7 עַל פֶּה - אֵינָה מְשַׁלְמַת עַד שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ אוֹ שֶׁתִּתְאַלְמַן;
8 וְשֵׁרוֹת בְּעַל כְּרִשּׁוֹת לֹקַח ⁵⁸ הוּא, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ ⁵⁹
9 בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת. וְאִם הָיוּ אוֹתָן מְעוֹת הַהִלְוָה עֲצָמָן
10 קְנִימִין - יִחְזִירוּ אוֹתָן לְמְלוּהָ ⁶⁰.

(55) פניה. (56) בבא-בבא קלט. (57) ואין הבעל יכול לעכב כמו בנשואה שלווה (ראה ה"ט), משום שנכסיה השתעבדו למלוה לפני נישואיה. (58) וכשם שמלוה על-פה אינו גובה מן הלווקחות, כך אינו גובה מהבעל. (59) בפ"ב מהל' זכיה ומתנה ה"ב. (60) כדעת הגאונים רב שרירא ובנו רב האי (ראה מה שכתבנו בזה בהערה מח).

פֶּרֶק שְׂבֻעָה וְעֵשְׂרִים

(1) מבאר דיני תיקון השטרות ודין שטר שעדין גויים, ודין הרהקת חתימת העדים מן השטר או מן הקיום, ודין הלשונות שאין כותבים אותם בסוף השיטה ושהולכים אחר הפחות שבלשונות השטר.

11 א. שְׁטָר ² שְׂפָתוֹב בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב: אִם הָיָה
12 עֲשׂוּי כְּתוּבָה שְׁטָרֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינָן יְכוּלִין לְהִזְדַּיֵּן ³
13 וְלֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ, וְהָיוּ עֲדָיו יִשְׂרָאֵל, וְיִוֹדְעִין
14 לְקִרְוֹתוֹ - הָרִי הוּא כְּשֵׁר, וְגוֹבִין בּוֹ מִן הַמְּשַׁעֲבָדִין.
15 אֲבָל: כָּל הַשְּׁטָרוֹת שְׁחוֹתְמִיהֶן ⁴ עֹבְדֵי כֹכְבִים - הָרִי
16 אֵלּוֹ פְּסוּלִין, חוּץ מִשְׁטָרֵי מְקָח וּמִמְכָּר וּשְׁטָרֵי חוּב ⁵.
17 וְהוּא שְׂיִתָּן הַמְּעוֹת בְּפִנְיָהֶם, וְיִכְתְּבוּ בְּשֵׁטֶר: לְפִנְיָנוּ
18 מְנָה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי כֶּךָ וְכֶךָ דְּמֵי הַמְּכָר אוֹ מְעוֹת
19 הַחוּב. וְהוּא שְׂיִהְיוּ עֲשׂוּיִין בְּעִרְכָּאוֹת שְׂלָהֶם; אֲבָל
20 בְּמִקּוֹם קְבוּץ פְּלִילִיָּהוּ ⁶ בְּלֹא קִיּוֹם הַשּׁוֹפֵט שְׂלָהֶם -
21 לֹא יוֹעִילוּ פְּלוֹם ⁸. וְכֵן צְרִיכִין עַדִּי יִשְׂרָאֵל שְׂעִיעִדוּ
22 עַל אֵלּוֹ הָעֹבְדֵי כֹכְבִים שֶׁהֵן עַדִּי הַשְּׁטָר וְעַל זֶה
23 הַשּׁוֹפֵט שְׂלָהֶן שְׂקִים עִדּוֹתָן, שְׂאִינָן יוֹדְעִין בְּקַבְּלָנוֹת
24 שְׁחָד ⁹. וְאִם חָסְרוּ שְׁטָרֵי הָעֹבְדֵי כֹכְבִים דְּבָר מְפָל
25 אֵלּוֹ - הָרִי הֵן כְּחֶרֶס. וְכֵן שְׁטָרֵי הוֹדָאוֹת ¹⁰ וּמִתְנַת
26 וּפְשָׁרוֹת וּמְחִילוֹת ¹¹ שֶׁהֵן בְּעִדִּים שְׂלָהֶן, אֵף עַל פִּי
27 שֵׁשׁ בָּהֶן כָּל הַדְּבָרִים שְׂמִנְיָנוּ - הָרִי הֵן כְּחֶרֶסִים ¹².
28 וְהוּרוּ רְבוּתֵי: שְׂאִפְלוּ שְׁטָרֵי חוּב שְׂלָהֶן שְׁנַתְנוּ
29 הַמְּעוֹת בְּפִנְיָהֶם - פְּסוּלִין ¹³, וְלֹא הַכְּשִׁירוּ אֵלּא שְׁטָרֵי
30 מְקָח וּמִמְכָּר שְׁנַתְנוּ הַמְּעוֹת בְּפִנְיָהֶם. וְאִין אֵנִי מוֹדָה

קסב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"א סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

23) נימוק למה אין למדים משיטה אחרונה. (24) חתימת העדים. במגיד-משנה מבאר, שאם לא החזיר מענינו של שטר לא נפסל השטר, אלא אין מתחשבים כלל במה שכתוב בשיטה אחרונה מהטעם שאמרנו.

ד. עדים²⁵ שְׁהִיוּ מִרְחֻקִין מִן הַפֶּתַח שֶׁתִּי שִׁטִּין - 15
פְּסוּל²⁶; פְּחוֹת מִכָּאן - פְּשָׁר²⁷. שֶׁתִּי שִׁטִּין שֶׁאִמְרוּ 16
- בְּכֶתֶב יָדֵי עֵדִים, וְלֹא בְּכֶתֶב יָדֵי סוֹפֵר²⁸; שֶׁפֶל 17
הַמְזִיף - אֵינּוּ הוֹלֵךְ אַחֵר הַסּוֹפֵר, אֶלְא אַחֵר הָעֵדִים. 18
וְשֶׁתִּי שִׁטִּין אֵלּוּ - הֵן וְאֵוִירָן²⁹, כְּגוֹן לְמִ"ד עַל 19
כִּ"ף³⁰. הֵיוּ הָעֵדִים מִרְחֻקִין מִן הַפֶּתַח יָתֵר עַל שֶׁתִּי 20
שִׁטִּין, וְהֵי הָרֹחַ שֶׁבִּין הַפֶּתַח וְהָעֵדִים מְלֹא בְּעֵדִים 21
פְּסוּלִין אוֹ קְרוּבִים - הָרִי זֶה פְּשָׁר³¹, שֶׁהָרִי אֵינּוּ יוֹכֵל 22
לְהִזְדַּקֵּף. וְאִם מְלֹאָהּ בְּשִׁרְיֹטוֹת³² שֶׁל דָּיו - פְּסוּל; 23
שֶׁמֶא הָעֵדִים עַל הַשִּׁרְיֹטוֹת חֲתוּמוֹת³³, וְלֹא עַל גּוֹפּוֹ 24
[שֶׁל שֶׁטֶר]. הֵי הַשֶּׁטֶר³⁴ פְּלוֹ עִם עֵדֵיו בְּשִׁטָּה אַחַת 25
- הָרִי זֶה פְּשָׁר³⁵. 26

25) ברייתא שם. (26) חששו חכמים, שמא יחתוך בעל השטר כל מה שלמעלה משתי השורות, ויכתוב על הגליון החלק הנשאר שטר אחר כרצונו. (27) שהרי אין למדים משיטה אחרונה. (28) הסופר רגיל בכתיבה, וידיו מאומנות, וכתב-ידו אינו גס ככתב-יד העדים שאינם מאומנים. (29) השטח הפנוי שבין השורות, וביניהן לבין חתימות העדים. (30) כף סופית, היינו שלושה אירים: א. בשביל הקו העליון של למד; ב. האויר שבין שיטה לשיטה; ג. בשביל רגל כף סופית. כרב חייא בר אמי, שם. (31) שם קסב: כתב הרשב"א בחידושו בשם רבינו יונה, שהמדובר כשמילאוהו לפני שהגיע ליד המלוה, אבל אם מילאוהו לאחר מכאן - פסול, שהרי ליד המלוה הגיע שטר פסול. וב"טור" חו"מ סי' מה ס"ד, מביא בשם רבינו יונה, שאם מילאוהו המלוה בהסכמת הלווה - כשר. ומה שאמר פסול, הכוונה - כשמילא שלא מדעת הלווה. ומנמק את ההבדל: כשהגיע ליד המלוה היה פסול ולא נשתעבד הלווה, ואין המלוה יכול לשעבד את הלווה על-ידי מילוי בקרובים שלא מדעתו. וכתב עוד בשם אביו הרא"ש, שאם בא השטר ליד בית-דין לפני שמילאוהו ופסלוהו - אין לשטר זה תקנה, מכיון שנפסל על-ידי בית-דין אין להכשירו. ונאמרו בענין זה עוד כמה חילוקי דינים: כשמילאוהו אחר יום חתימת העדים - דינו כשטר מוקדם ופסול או לא? ואם יש לחלק בזה בין שטר שיש בו קנין (שמוקדם אינו פסול), לבין אין בו קנין. ונתבאר ב"טור", ב'פרישה', ב'שולחן ערוך' ובסמ"ע וש"ך באותו סימן ס"ד. ופליאה היא, שרבינו לא נכנס כלל לכל הסבך הזה. ואין כאן מקום להאריך. (32) גמרא שם קסג. (33) אישרו שכאן היו שריטות, ולא המלוה הוסיפם לשם איזה זיוף שהוא. (34) שם קסג: (35) שאין כאן חשש זיוף. ומכאן למד הרשב"א (הובא במגיד-משנה כאן) שהעדים צריכים לחתום בצד ימין של השטר, שאם ירחיקו חתימתם שמאלה, יוכל המלוה לחתוך את השטר שלמעלה מחתימת העדים ולכתוב מה שהוא רוצה בקלף החלק שמימין לחתימתם, ויהיה בידו שטר שהוא ועדיו בשיטה אחת (ראה הגהות מיימוניות כאן).

שטר גובה ממשועבדים, כאמור למעלה (פי"א ה"ה) ומשום שבית-הדין מאמין לכל הכתוב בשטר - הרי זה כמוכר בעדים (סברא זו נאמרה במגיד-משנה. והש"ך חו"מ סי' סח ס"ק ד חולק עליו ואומר, שגם לוקח אינו גובה ממשועבדים, משום שעדי גוים אינם נוהגים לפרסם ולא ידע הלוקח להזהר). (15) כרב פפא, שם יט: (16) נתבאר בכמה מקומות שמאמינים לגוי, כשהוא מספר משהו לתומו, כשאינו יודע שמישהו סומך על דבריו ויסיק מהם מסקנות. (17) רבינו גורס במעשה דרב פפא "ומגבי ביה מבני חרי". ויש גורסים: "ומגבי ביה ממשעבדי" (וכן הגירסא בדפוסים שבידינו), וסוברים שערכאות גס-כחן מוציאים קול. [במגיד-משנה מוסיף וכותב: "ועליהם סומכים בארצותינו"].

ב. שֶׁטֶר¹⁸ שֶׁעֵדֵיו עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁמָסְרוּ הַלֹּהַ לַיָּד 1
הַמְלִיָּה אוֹ הַמוֹכֵר לַיָּד הַלּוֹקֵחַ בְּפָנָי שְׁנֵי עֵדִים 2
מִיִּשְׂרָאֵל, אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ עֲשׂוּי בְּעַרְפָּאוֹת שֶׁל 3
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְאִין בּוֹ פֶל הַדְּרָרִים שֶׁמְנִינוּ - הָרִי 4
זֶה גוֹבֵה מְפָנֵי חוֹרֵין¹⁹. וְהוּא שֶׁהִיוּ הָעֵדִים שֶׁמָסְרוּ 5
בְּפָנֵיהֶם יוֹדְעִין לְקִרְוֹתוֹ, וְקִרְאוּהוּ כְּשֶׁמָסְרוּ בְּפָנֵיהֶן, 6
וְיֵהִי פֶתַחְוֹן שֶׁטֶר יִשְׂרָאֵל, שְׁאִינוּ יוֹכֵל לְהִזְדַּקֵּף וְלֹא 7
לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ. וְלִמָּה לֹא יִגְבֶּה בּוֹ מִן 8
הַמְשַׁעְבָּדִים? מְפָנֵי שְׁאִין לוֹ קוֹל. 9

18) שם י: יא. (19) משום שסומכים על עדי המסירה. בגמרא שם, אמרו דין זה לדעת רבי שמעון שמכשיר אפילו בגט אשה, ולמד רבינו מזה לשטרות אחרים לשיטת החולקים על רבי שמעון בגט אשה. [בכסף-משנה הקשה, הרי בגמרא שם אמר רבי אבא: מודה רבי אליעזר במזויף מתוכו. פירוש, אם חתמו עדים פסולים - פסול, ובגמרא שם משמע, עדים גוים בכלל מזויף מתוכו, ולא הכשיר רבי שמעון אלא שמות מובהקים שלהם, אבל בשאינם מובהקים ואפשר לטעות ולחשוב שהחותמים הם יהודים - הגט פסול מדרבנן, שמא ימסרם בידי אותם עדים עצמם, ולמה הכשיר רבינו סתם ולא התנה שזה דוקא בשמות מובהקים? ותירץ, שלדעת רבינו לא חששו שמא ימסרם בפני אותם עדים, אלא בגט אשה בלבד, משום חומר איסור אשת איש. וזה דוקא בעדי גוים, אבל בעדי ישראל קרובים או פסולים - לא הכשיר רבי שמעון, שמא לא ימסרו בעדים כלל ויסמכו על החותמים].

ג. תְּקוּן שֶׁטְרֵי יִשְׂרָאֵל כֶּף הוּא: כָּל הַשִּׁטְרוֹת כְּלָן²⁰ 10
צָרִיף שִׁיחֲזוֹר²¹ מְעַנְנֵנוּ שֶׁל שֶׁטֶר בְּשִׁיטָּה אַחֲרוֹנָה²². 11
[אֶלְא] שְׁאִין לְמַדִּין מְשִׁיטָּה אַחֲרוֹנָה, שֶׁמֶא²³ הֵיוּ 12
הָעֵדִים²⁴ מִרְחֻקִין מְגוֹפּוֹ שֶׁל שֶׁטֶר בְּכַדֵּי הַשִּׁיטָּה, 13
וְכֹא זֶה הַמְזִיף וְכֶתֶב פְּאוֹתוֹ הָרֹחַ שִׁיטָּה זו. 14

20) בבא-בטרא קסא: (21) לכתוב שנית. (22) משום שאין סומכים על הכתוב בה, ולפיכך חוזרים בה על הכתוב כבר. [בדפוסים חדשים הוסיפו את המלה "אלא", וכתבו "אלא שאין למדים וכו'". ושיגאה היא ויש למחקה. בגמרא שם, נימקו בזה למה צריך לחזור. בדפוס רומא (ר"מ) אינה, ובכתי" תימן כתוב בפירוש: לפי שאין למדים וכו'.

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום רביעי י"א סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שריר וקיים. (52) קים את הכתוב על המחק כפי הנוסח שלמעלה. (53) את השריר וקים. (54) שריחקו חתימתם שיטה אחת. [מלשונו של רבינו כאן שכתב "מחק או תלויה", משמע שדין שניהם שוה, ומכיון שתלויה שאינה מקוימת אינה פוסלת את כל השטר אלא אין מתחשבים בה - שהרי אין כאן כל חשש זויף - כך גם במחק אין למדים מן הכתוב עליו, אבל השטר כשר. ובמגיד-משנה מביא בשם רשב"א, שבמחק - כל השטר פסול. וטעמו מבואר ב'טור' שם סי' מד אות ו, שחוששים שמא היה כתוב במקום המחק דבר שהוא לחובת בעל השטר, ומחקו וכתב מה שכתב. ופסק כמותו. ומרן ב'שולחן ערוך' שם סעי' ה פסק כרבינו].

ט. שטר⁵⁵ הבא הוא ועדיו על המחק - פשר. ואם תאמר: מחק וחוזר ומוחק⁵⁶ - אינו דומה מי שנמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים⁵⁷. ואם תאמר: שפא נמחק שתי פעמים מקום העדים⁵⁸, ואחר שכתב השטר חוזר ומחקו וכותב כל מה שירצה, שהרי הוא ועדיו פלו שוה, מפני שנמחק הכל שתי פעמים - כבר תקנו חכמים, שלא יהיו העדים חותמין על שטר מחוק, אלא אם כן נמחק בפניהם⁵⁹.

(55) שם קסג: וקסד. (56) שמא מחק כל הכתוב בשטר וכתב כרצונו. (57) והזיוף ניכר. (58) כתב משהו על המקום בשטר המיועד לחתימת העדים ומחקו, ואח"כ מחק פעם שניה וחתמו העדים על המחק הכפול, והשטר עצמו נמחק פעם אחת בלבד, והעדים לא ירגישו בשינוי שבין המחקים מפני הכתב שבשטר, או לא ישימו לב לשינוי. (59) ואז ודאי ירגישו בשינוי שבין מחק למחק.

י. שטר⁶⁰ הבא הוא ועדיו על המחק, והקיום מלמטה על הניר - אין מקימין אותו מעדי הקיום⁶¹ אלא מעדים שלמעלה; שפא הקיום היה רחוק מן השטר הרבה, והיה הרוח מלא שריטות של דיו⁶², וחתף גוף השטר, ומחק השריטות, וכתב השטר ועדיו⁶³ על המחק.

(60) שם. (61) אם בא לבית-דין לגבות באותו השטר, צריך לקיים שנית חתימת העדים, ואין סומכים על הקיום שבשטר. (62) ואמרנו למעלה בה"ז שהקיום כשר. (63) שזיף חתימתם. בגמרא שם אמרו סברא זו לפי שיטת רב, שבין עדים לקיום אפילו כמה שורות כשר, ואף-על-פי שרבינו פסק כרבי יוחנן (ראה למעלה ה"ו) שאפילו שיטה אחת בין עדים לקיום - פסול, קיבל אותה הסברא גבי הוא ועדיו על המחק והקיום על נייר, מפני שלא מצאנו בזה מחלוקת בין רב לרבי יוחנן, והסברא שנאמרה אליבא דרב מתקבלת על הדעת (מגיד-משנה).

יא. שטר⁶⁴ הבא על הניר, ועדיו על המחק - פסול; שפא ימחק השטר ויזיף⁶⁵, ונמצא הוא ועדיו על המחק⁶⁶. ואם כתבו⁶⁷ העדים: אנהנו העדים חתמנו

ה. היה השטר³⁶ פשיטה זו והעדים בפשיטה שניה - פסול; שפא אלו העדים היו מרחקין מן השטר פשר שיטה אחת, וחתף כל השטר, וכתב זה השטר באותה השיטה, ונמצאו אלו העדים חתומים עליה. וכן³⁷ אם היה השטר ושני עדים בפשיטה אחת, ושני עדים אחרים בפשיטה שניה, ואמר³⁸: אני נתפנתי לרבות העדים³⁹ - אין מקימין שטר זה מעדים של מטה בפשיטה שניה, אלא מעדים של מעלה; שפא בפשיטה שהיתה בין העדים של מטה ובין השטר שחתף כתב שטר זה ושני עדי⁴⁰.

(36) שם עמוד ב. (37) שם. (38) לבית-דין ששאלו למה חתמו ארבעה עדים. (39) והוא מבקש לקיים את חתימת העדים. (40) זיף חתימת העדים בשיטה ראשונה, ולפיכך הצריכוהו להביא עדי קיום של עדים ראשונים.

ו. קיום בית דין⁴¹ צריך שיהיה סמוך לכתב ידי עדים או סמוך לצד השטר⁴² או מאחוריו⁴³ פנגד הכתב. ואם היה בין הקיום והשטר רוח שיטה אחת - פסול⁴⁴; שפא יחתף השטר שנתקים, ויזיף פאותה שיטה שטר ושני עדי⁴⁵, ונמצא הקיום על שטר מזיף.

(41) שם. (42) על הגליון החלק מימין או משמאל - תוכן השטר. מובן שכותבים בפירוש שמקיימים את השטר הכתוב מימין או משמאל הקיום, או כותבים בראש הקלף. (43) וכותבים שמקיימים את הכתוב מעבר לרף כנגד כתב הקיום או כותבים בראש הקלף. (44) כרבי יוחנן שם. מובן, שרק הקיום פסול, אבל השטר לא נפסל. (45) זיף חתימתם.

ז. הרחיק⁴⁶ את הקיום מן השטר יתר⁴⁷ על שתי שיטין, ומלא כל הרוח שריטות דיו - פשר, שהרי אינו יכול לזיף⁴⁸; ואין חוששין לבית דין שיקימו קיום על השריטות, אלא על גופו של שטר.

(46) שם עמוד א. (47) כלומר: אפילו יתר, ומכל-שכן פחות משתי שורות. (48) למעלה ה"ד אמרנו שבחתימת עדים השטר פסול, כשמילא שתי השורות שריטות, שמא אישרו את השריטות, אבל בקיום בית-דין כשר - כמו שמנמק רבינו בסמוך, שבית-דין אין מקיימים שריטות אלא תוכן שטרות.

ח. כל המחקין⁴⁹ פלן - צריך שיקתב קיומיהן בסוף השטר, ויאמר: אות פלונית או מלה פלונית או שיטה פלונית על מחק, או תלויה⁵⁰, והכל קים. ואם היה המחק במקום שריר וקנים, ובשעור שריר וקנים⁵¹, אף על פי שחזר וקימו⁵² - פסול; שפא מחקו⁵³, וכתב דבר שזיף, וחזר וקימו ברוח שבין הפתח והעדים⁵⁴.

(49) מימרא של רבי יוחנן, שם קסא: (50) בין שורה לשורה. (51) במקום שרגילים לכתוב בסוף השטר: והכל

24 מָאָה - הִיָּה נֹטֵל מֵאָה⁸²; אָבֵל שְׁנֵי דְבָרִים שְׁאִין
25 הָאֲחֵרוֹן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹן - הֵלֵךְ אַחַר אַחֲרוֹן. הִיָּה בּו
26 מְלַמְעֵלָה שָׁם, וְלִמְטָה שָׁם קָרוֹב לוֹ - הֵלֵךְ אַחַר
27 הַתְּחִתּוֹן⁸³. אִם בֶּן, לְמָה פּוֹתְבִין אֶת הָעֲלִיּוֹן? שְׁמָא
28 תְּמַחֵק אוֹת אֲמַת מִן הַתְּחִתּוֹן, וְיִלְמַד מִן הָעֲלִיּוֹן⁸⁴.
29 כְּגוֹן שְׁהִיָּה⁸⁵ בְּעֲלִיּוֹן חֲנִי אוֹ עֲנִי, וּבַתְּחִתּוֹן חֲנָן אוֹ
30 עֲנָן - בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן. אָבֵל לֹא יִלְמַד
31 תְּחִתּוֹן מְעֲלִיּוֹן בְּשֵׁתִי אוֹתִיּוֹת⁸⁶.

79 משנה, שם קסה: (80 מאה דינרי כסף. 81) שהרי
אין מוציאים ממון מספק. (82) ולמה אין הולכים גם בזה
אחר התחתון? משום שכאן טעות גלויה בחשבון, ואין אנו
יודעים איזה סכום מוטעה, ולפיכך דנים כמו בכל ספק
שבממון, שהמוציא מחבירו - עליו הראיה. (83) בשטרות
הולכים בכל דבר אחר התחתון, כשאין סיבה מיוחדת
מתנגדת לכך. הר"י מיגש בפירושו מנמק שיש לראות
בתחתון חזרה מהכתוב בעליון. (84) כל זה במשנה הג"ל.
(85) ברייתא שם קסו: (86) שם. ובגמרא פירשו טעמו של
דבר: שמא יקרה שם בן שלש אותיות, וכתוב למעלה שתי
אותיות שהן רוב השם, ואין ללמוד מעליון אלא להשלים
את התחתון כשהוא עיקר השם.

32 טו. פְּתוּב בּוֹ⁸⁷ מְלַמְעֵלָה סִפְלָה⁸⁸, וּמְלַמְטָה קִפְלָה⁸⁹ -
33 הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַתְּחִתּוֹן, שֶׁהַקֶּפֶל פְּחוּת מִן הַסִּפְלָה.
34 פְּתוּב בּוֹ מְלַמְעֵלָה קִפְלָה, וּמְלַמְטָה סִפְלָה - חוֹשְׁשִׁין
35 שְׁמָא זָכוּב הִסִּיר רִגְלָה הַקּוֹף וְנַעֲשִׂית סִמְךָ⁹⁰, וְאִינוּ
36 גּוֹבֵה אֲלָא בְּמִדַּת קִפְלָה הַקֶּטָנָה. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
37 שְׂיָד בְּעַל הַשֵּׁטֶר עַל הַתְּחִתּוֹנָה⁹¹. מַעֲשֵׂה בְּשֵׁטֶר⁹²,
38 שֶׁהִיָּה פְּתוּב בּוֹ: שֵׁשׁ מְאוֹת וְזוֹז אֶחָד, וְהָרִי הַדְּבָר
39 סִפְקָ, אִם שֵׁשׁ מְאוֹת זוֹז וְזוֹז אֶחָד אוֹ שֵׁשׁ מְאוֹת
40 אֶסְתִּירָא⁹³ וְזוֹז; אֶמְרוּ חֲכָמִים⁹⁴: יִטַּל שֵׁשׁ מְאוֹת
41 אֶסְתִּירָא וְזוֹז, שְׂיָד בְּעַל הַשֵּׁטֶר עַל הַתְּחִתּוֹנָה. אִם
42 בֶּן, לְמָה לֹא נֹאמַר: שֵׁשׁ מְאוֹת פְּרוּטָה וְזוֹז⁹⁵? לְפִי
43 שֶׁהַפְּרוּטוֹת כּוֹלָל אוֹתָן הַסּוֹפֵר וְזוּזִין⁹⁶ וְאַחַר כֵּן
44 כּוֹתְבִין. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה כֹּכֵל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם,
45 לְפִי דְרָפְס הַיְדוּעַ - עַל פִּי עוֹשִׂין.

87) שם. כתוב בשטר שפלוני חייב לו וכר. (88) ראשי-
תיבות: "סאה פלג", פירושו: סאה וחצי. (89) קב פלג, קב
וחצי (הסאה מחזיקה ששה קבים). [וב'תוספות' שם ד"ה
ספל, הביאו כמה פירושים לספל וקפל, ורבינו מפרש
כרבתינו הר"ף והר"י מיגש]. (90) בכתב-יד שלהם
ה"קוף" דומה ל"סמך" בתוספת רגל דקה. (91) בעיא של
רב פפא שם ולא נפשטה, ואין מוציאים ממון מספק.
(92) שם. (93) יש מפרשים ש"אסתירא" הוא חצי זוז.
ואחרים מפרשים - שני זוזים. ורבינו קיבל הפירוש הראשון
(ראה רשב"ם ו'תוספות' שם ד"ה ומשוי). [לפלא, שרבינו
נטה כאן מפירושו של רבו הר"י מיגש שפירש שני זוזים.
ראה כסף-משנה]. (94) אביי, שם. (95) המטבע הפחות
ביותר. (96) הסופר אינו כותב מנין הפרוטות, אלא עושה
מהם זוזים (בזוז 192 פרוטות) ורושם בשטר מספרם, ואת

1 עַל הַמְּחָק, וְהַשֵּׁטֶר עַל הַנִּיר - פְּשֵׁר. וְכוֹתְבִין בֶּן בֵּין
2 עַד לְעַד, כְּדִי שְׁלֹא יִזְנַף⁶⁸.

(64) שם קסד. (65) יזיף ויכתוב במקום המחק מה שהוא
רוצה. (66) ושטר כזה כשר, כמבואר למעלה בה"י.
(67) שם. (68) אם יכתבו זאת למטה מחתימתם - יחתוך
הקטע הזה, ואם יכתבו בין השטר לחתימה - ימחוק. כל זה
מבואר בגמרא שם.

3 יב. שְׁטָר⁶⁹ הַבָּא עַל הַמְּחָק, וְעָדִיו עַל הַנִּיר - פְּסוּל.
4 וְאִפְלוּ פְּתוּבוּ הַעֲדִים: אֲנַחְנוּ עֲדִים חֲתַמְנוּ עַל הַנִּיר,
5 וְהַשֵּׁטֶר עַל הַמְּחָק. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק אוֹתוֹ פְּעַם
6 שְׁנַיָּה, וְכוֹתֵב כֹּל מֵה שִׁירְצָה, וְכוֹיֵן שְׁפָלוֹ נִמְחַק שְׁתֵּי
7 פְּעָמִים אִינוּ נִפְרָ; שְׁאֵלוּ הִיָּה בּוֹ מְקוֹם הַנִּמְחָק פְּעַם
8 אַחַת וּמְקוֹם הַנִּמְחָק שְׁתֵּי פְּעָמִים - הִיָּה נִפְרָ⁷⁰.
9 וּמִתְקוֹן הַשֵּׁטֶר: לְהַתְּבוּנָה⁷¹ בְּשֵׁטֶר בְּנוֹיִן וְזִינִין
10 שְׁלוֹ שְׁלֹא יְהוּ דְחוּקִין בֵּין הַתְּבוּת, שְׁמָא זִנְף וְהוֹסִיף
11 זְזוּ⁷². וְלֹא יְהִי מְרַחֲקִין⁷³, שְׁמָא מְחַק אוֹת אַחַת, כְּגוֹן
12 ה"א אוֹ ח"ת, וְהַנִּיחַ רִגְלָה הָאֲחַת⁷⁴ מְקוֹם ו"ו. וְכֹל
13 פִּיּוּצָא בְּזָה מְדַקְדְּקִין בּוֹ בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל פְּתָב.

(69) שם. (70) ראה למעלה ה"ט. (71) הדיין צריך
להתבונן, כלומר להשיגח היטב ולברוק. (72) הוסיף אות
זו, ולפיכך היא דחוקה. בגמרא שם קסז. מסופר שבא שטר
מכר לפני אביי, שכתוב בו שהלוקח קנה: "מנת (חלק)
ראובן ושמעון ואחי" והיה להם לראובן ושמעון אח ששמו
"אחי", וטען הלוקח שקנה גם חלקו, ואביי התבונן יפה
בשטר וראה שה'ואר' של המלה "ואחי" לחוצה יותר מדאי,
ואחר חקירה מדוקדקת - הודה הלוקח שהוא הוסיף
ה'ואר', ובשטר היה כתב שקנה חלקם של ראובן ושמעון
אחי (אחים). (73) שם. מעשה בשטר שני שבא לידי אביי,
והיתה "ואר" מרוחקת יותר מדאי משאר האותיות שבאותה
מילה, וכשלחץ אביי על בעל השטר, הודה שמחק חלק
מאות "ב" ונשארה "ואר". (74) הימנית.

14 יג. מְשַׁלֵּשׁ⁷⁵ וְעַד עֶשְׂרִי אֵין פּוֹתְבִין בְּסוֹף שְׁטִיָּה,
15 שְׁמָא יִזְנַף⁷⁶ וְיַחֲזִיר הַשְּׁלֵשׁ לְשִׁלְשִׁים וְהָעֶשְׂרִי עֶשְׂרִים.
16 וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ בְּסוֹף שְׁטִיָּה - מְחֲזִיר הַדְּבָר⁷⁷ כְּגוֹפּוֹ
17 שֶׁל שֵׁטֶר פְּעָמִים רְבוּת, עַד שְׁיָבוֹא בְּאֻמְצַע
18 הַשְּׁטִיָּה⁷⁸.

(75) אביי, שם. (76) יוסיף בסוף המילה "יוד" ו"מם".
(77) כותב שנית את השטר או את הקטע. (78) רשב"ם שם
מפרש, שיכתוב עוד פעם את הסכום הנכון באמצע השורה,
ואם יזיף את הסכום הכתוב בסוף השורה שלמעלה לא
יועיל כלום, שהרי הסכום הכתוב באחרונה קובע, כמו
שיבואר בהלכה הבאה.

19 יד. שְׁטָר⁷⁹ שֶׁפְּתוּבוּ מְלַמְעֵלָה מְנָה⁸⁰ וּמְלַמְטָה
20 מְאֵתִים, מְלַמְעֵלָה מְאֵתִים וּמְלַמְטָה מְנָה - הַכֹּל
21 הוֹלֵךְ אַחַר הַתְּחִתּוֹן. וְלְמָה אֵין הוֹלְכִין אַחַר הַפְּחוּת
22 שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם⁸¹? לְפִי שְׁאִין הָאֶחָד תְּלוּי בְּחִבְרוֹ. שְׁאִם
23 הִיָּה פְּתוּב בּוֹ: מְאָה שֶׁהֵן מְאֵתִים, אוֹ מְאֵתִים שֶׁהֵן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 התורה. ומפי השמועה⁵ לְמַדוּ⁶, שְׁפַל מְקוֹם שְׁשֹׁנִים
21 מְחַיְבִין אוֹתוֹ מִמּוֹן - אֶחָד מְחַיְבֵו שְׁבוּעָה. וְכֵן
22 לְמַדוּ⁷ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁעַד אֶחָד לְכָל עוֹן וְלְכָל
23 חֲטָאת אֵינוֹ קָם⁸, אֲבָל קָם הוּא לְשְׁבוּעָה.

(2) משנה שבועות לח: (3) במכילתא משפטים פרשה ט"ו דרשו: "כי הוא זה" עד שיודה במקצת: כלומר, רק זה הוא הדבר שאני חייב לך ולא מה שאתה תובע (ראה בבא קמא קו:). ודווקא במטלטלין, אבל על קרקעות עבדים ושטרות אין נשבעים (משנה שם מב: ובגמרא שם מג. למדו זה מכלל ופרט וכלל). (4) גמרא שם מ. (5) ששמע תלמיד מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו. (6) ברייתא שם. (7) כלומר, וכך הוא הלימוד שנמסר מפי השמועה. (8) כתוב בתורה (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באינו קם, אבל קם הוא לשבועה (שם).

24 ב. אֵין לָךְ מְחַיֵב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה חוּץ מִשְׁלֹשָׁה:
25 מִי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצַת הַמְטַלְטְלִין, וּמִי שֶׁחִיְבֵו עַד
26 אֶחָד, וְהַשּׁוֹמֵר. שֶׁהָרִי נֹאמֵר בְּשׁוֹמֵר: שְׁבוּעַת יְיָ
27 תְהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין
28 בְּהִלְכוֹת שְׁכִירוֹת. וְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁלֹשָׁה נִשְׁפָּע
29 וְנִפְטָר מִלְשָׁלִם⁹. אֲבָל כָּל הַנִּשְׁפָּעִין וְנוֹטְלִין¹⁰, כְּגוֹן
30 שְׁכִיר¹¹ וְנַחֲבָל¹² וּפְגָם אֶת שְׁטָרוֹ¹³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹⁴, וְכֵן
31 כָּל הַנִּשְׁפָּעִין בְּטַעֲנַת סָפֵק, כְּגוֹן הַשְּׁתַּפְּיָן¹⁵
32 וְהָאֲרִיסִין¹⁶ - כְּלָן נִשְׁפָּעִין פְּתֻקְנַת חֲכָמִים¹⁷. וְכָל אֶלּוֹ
33 הַשְּׁבוּעוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁהֵן מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, הָרִי הֵן
34 כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה¹⁸ בְּנִקְיַת חֲפִצָּה¹⁹.

(9) משנה שם מד: (10) שם. (11) נתבאר בהלכות שכירות פרק י"א הלכה ו, שאם טען בעל הבית נתתי לשכיר את שכרו והשכיר מכחיש - נשבע השכיר שלא נטל - ונוטל. ולמה אין משיביעים את בעל הבית וייפטר? מפני שבעל הבית טרוד בפועליו הרבים ואפשר שנדמה לו שנתן - ולא נתן, אבל פועל, שפרנסתו על שכר עבודתו, אינו שוכח ואינו טועה (גמרא שם מה). (12) משנה שם מד: ונתבאר שם שהמדובר, כשיש עדים שהנחבל נכנס תחת ידו של הנחבע (פירוש למקום שהנתבע היה בו לבדו) כשהוא שלם ויצא חבול ונתבע לבית דין וטען לא חבלתי בו. [בגמרא שם אמר שמואל, שאם החבלה היא במקום שאין הנחבל עצמו יכול לחבל - נוטל בלא שבועה, בתנאי, שלא היה שם אדם אחר שאפשר היה לו לחבול]. (13) הוציא שטר חוב על חבירו וזה טוען פרעתי כל החוב והמלוה אומר פרעת חלק מהחוב - הרי זה פגם תוקפו של השטר ולפיכך עליו להישבע. וכשהוא טוען לא פרעת כלום - נאמן בלא שבועה. (14) והדומים לאלה שנמנו במשנה שם. (15) התובע טוען יישבע שלא נטל יותר מהמגיע לו. (16) החוכרים שדות מבעליהן לעבדן ולקבל חלק מהיבול. (17) בגמרא שם מח: שאלו מה בין שותפים ואריסים לכל אדם, שאין משיביעים אותם בטענת שמא? ונימקו, שאלה רגילים להורות היתר לעצמם באמתלאות שונות להשקיט את מצפונם. [בגמרא (שם) אמר רב נחמן שעל טענת שמא

מספר הפרוטות שאינן מצטרפות לזו שלם, ואם התכוון לפרוטות - היה כותב ארבעה זוזים ועשרים וארבע פרוטות, ומשמיט את המילה "וזוז".

1 טז. שְׁטָר⁹⁷ שְׁפָתוֹב בּוֹ: אֶסְתִּירָא מְאָה מְעִי⁹⁸, או
2 שְׁפָתוֹב בּוֹ: מְאָה מְעִי אֶסְתִּירָא - הִלֵּךְ אַחַר פְּחוֹת
3 שְׁבִלְשׁוֹנוֹת, וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא אֶסְתִּירָא אַחַת⁹⁹. שְׂיַד
4 בְּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתְּחַתּוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמוֹצִיא
5 מְחַבְּרוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא בְּדָבָר שְׁאֵין בּוֹ סָפֵק.
6 לְפִיכָף, כָּל שְׁטָר שִׁישׁ בּוֹ מְשַׁמֵּעַ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת, שְׁמָא
7 כְּףֵהּ אוֹ שְׁמָא כְּףֵהּ - אֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא הַפְּחוֹת
8 שְׁבִשְׁתֵּיהֶן; וְאִם תִּפְסַּ בְּעֵלְיוֹנָה - אֵין מוֹצִיאֵין
9 מְיַדוֹ¹⁰⁰ אֶלָּא בְּרָאָה בְּרוּרָה¹⁰¹.

(97) שם קה: (98) מע' = פרוטה של נחושת (מעה כסף, היא אחד מששה בזוז = 32 פרוטות). (99) היינו 96 פרוטות. ולמה אין הולכים אחר התחתון? כמו במנה ומאתים (ראה הי"ד)? משום שזה כאילו אמר "אסתירא שהיא מאה מעי", והרי זה דומה לכותב מאה שהם מאתים. ואפשר להוסיף עוד נימוק: שדרכם של אנשים לעגל את הסכומים, ולפיכך כתב מאה אף-על-פי שמגיע לו רק 96 פרוטות, וסמך על מה שכתב אסתירא (ראה רשב"ם שם ד"ה מהו דתימא). (100) שהרי הוא המוחזר. (101) ואפילו אם יש עדים שתפס ואינו יכול להכחיש (מסקנת המגיד-משנה, וכן פסק הש"ך ח"ו ס"י מב ס"ק ט'. ראה 'בית יוסף' שם).

10 יז. כְּתוֹב בּוֹ¹⁰²: מְטַבֵּעַ זָהָב - אֵין פְּחוֹת מְדִינָר
11 זָהָב¹⁰³. זָהָב דִּינָרִין, או דִּינָרִין זָהָב - אֵין פְּחוֹת
12 מְשׁוּהָ שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל זָהָב. זָהָב בְּדִינָרִין - אֵין פְּחוֹת
13 מְשׁוּהָ שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל כֶּסֶף מִן הַזָּהָב¹⁰⁴. וְכֵן כָּל
14 כִּיּוֹצֵא בְּזָהָב.

(102) ברייתא שם קסה: (103) שהוא 25 דינרי כסף. (104) נותן לו זהב שוה שני דינרי כסף.

תמו הלכות מלוה ולוה

יום חמישי י"ב סיון ה'תש"פ

הלכות טוען ונטען

מְצוֹת עֲשֶׂה אַחַת הִיא. וְהִיא: דִּין טוֹעֵן וּמוֹדָה אוּ
פּוֹפֵר.

וּבְאֹר מְצוֹה זו בְּפָרְקִים אֵלּוֹ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

(1) מְבַאֵר דִּין כּוֹפֵר בְּכָל אוּ מוֹדָה בְּמִקְצַת.

15 א. הַטּוֹעֵן² אֶת חֲבֵרוֹ בְּמְטַלְטְלִין, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצַת
16 - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם מַה שֶׁהוֹדָה בּוֹ, וְנִשְׁפָּע עַל הַשְּׂאָר
17 מִן הַתּוֹרָה; שְׁנֹאמֵר: אֲשֶׁר יֹאמֵר כִּי הוּא זֶה³. וְכֵן⁴
18 אִם כְּפָר בְּפָל וְאוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, וְעַד
19 אֶחָד מְעִיד [שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ] - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע מִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(הכוונה למהר"ם מרוטנברג) שרבינו תם חזר בו בסוף ימיו].
 25) קראו לה "היסת" על שם שהסיתו אותו חכמים לשבועה
 זו (רש"י בבא מציעא שם. ראה רש"י שבועות שם).
 26) פרק י"א, הלכה ד.

ד. כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה - הֲרִי זֶה
 12 נִשְׁבַּע וְנִפְטָר.²⁷ וְאִם לֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע - יוֹרְדִין
 13 לְנִכְסָיו.²⁸ וְגוֹבֵינ מֵהֶם כָּל מִה שֶׁתִּבְע חֲבֵרוֹ עֲלָיו;²⁹
 14 שֶׁהֲרִי הַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי זֶה מְדִין תּוֹרָה, אוֹ
 15 הִשָּׁבַע אוֹ תֵן לִי. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים³⁰ עַל מִי שֶׁטָּעַן
 16 עָלָיו דְּבַר שְׂאִינוֹ כֵּן, וְנוֹתֵן³¹. אֲבָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
 17 שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶן³², אִם הָיָה מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין -
 18 אֵינוֹ יוֹכֵל לְהַפְךָ אֶת הַשְּׁבוּעָה³³; שֶׁהֲרִי הַנִּתְבַּע אוֹמֵר
 19 לוֹ: הַשְּׁבַע וְטֵל, כְּמוֹ שֶׁתִּקְנֶנּוּ לָךְ. וְאִם לֹא רָצָה
 20 לְהִשָּׁבַע - יֵלֵךְ לוֹ. וְהוֹרוּ רַבּוֹתַי, שֶׁאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ:
 21 אֵינִי רוֹצֵה בְּתַקְנָה זוֹ שֶׁתִּקְנֶנּוּ לִי חֻקִּים³⁴, אֲלֵא הֲרִינִי
 22 כְּשֶׁאָמַר הַתּוֹבֵעִים³⁵ - הֲרִי זֶה מִשְׁבִּיעַ אֶת הַנִּתְבַּע
 23 הַסֵּת.³⁶ וְאִם רָצָה לְהַפְכָה עַל הַתּוֹבֵעַ - מְחַיֵּבֵן אֶת
 24 הַתּוֹבֵעַ לְהִשָּׁבַע³⁷, אוֹ יֵלֵךְ לוֹ.
 25

27) משנה שבועות לח: (28 שם מא. 29) ואינו יכול
 להפוך את השבועה על התובע ולומר: יישבע שאני חייב
 לו וייטול. שם אמרו: בדאורייתא לא מפכינן. [בר רב אשי
 אומר שם: בדאורייתא נמי (גם כן) מפכינן. ובתוספות שם
 דיבור המתחיל ולמר כתבו, שרב האי גאון וכן רבינו גרשון
 מאור הגולה פסקו כמר בר רב אשי, ובעל הלכות גדולות
 ובסדר תנאים ואמוראים (לרבי יוסף טוב עלם) כתבו, שאין
 הלכה כמותן]. (30 לנתבע יש זכות. 31) ומשלם.
 32) מתקנת חכמים. (33) לעניין היפוך שבועת הנוטלים -
 אף על פי שהיא מדבריהם - כדין שבועת התורה. וכן פסק
 הר"י מיגאש בפירושו לשבועות שם. ורש"י כתובות פז:
 כתב שכל שבועה מדבריהם יכול להפוך (ובש"ך חושן
 משפט שם סעיף קטן ל כתב, שכמה פוסקים קדמונים פסקו
 כרש"י). (34) שאשבע ואטול. (35) והנתבע מכחיש,
 שהוא נשבע ונפטר. (36) כשהוא מהפך היה הנתבע נשבע
 אותה השבועה שהמהפך היה חייב בה, היינו, "כעין
 דאורייתא" בנקיטת חפץ, אבל באומר אינני רוצה בתקנת
 חכמים שתיקנו לטובתי - הנתבע נשבע היסת. (37) לקמן
 הלכה ו יתבאר שכל שבועת היסת מהפכים.

ה. הָיָה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם מִן הַנִּשְׁבָּעִין
 26 וְנִפְטָרִין, כְּגוֹן הַנִּשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת סִפְקָא³⁸ אוֹ מִן
 27 הַנִּשְׁבָּעִין הַסֵּת, וְלֹא רָצָה לְהִשָּׁבַע - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ³⁹
 28 שְׁלִשִׁים יוֹם. אִם לֹא פָּא וְלֹא תִבַּע נְדוּיוֹ⁴⁰ - מְלַקֵּין
 29 אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת⁴¹. וְכָל מִי שֶׁחָלָה עָלָיו שְׁמַתָּא
 30 שְׁלִשִׁים יוֹם - מִפְּיֵן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת וְאַחַר כֵּן
 31 מְתִירִין נְדוּיוֹ⁴². וְאֵין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו⁴³, לְפִי שְׂאִינוֹ
 32 מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה⁴⁴.
 33

38) כגון האריסים והשותפים (ראה למעלה הלכה ב).
 39) שם. (40) לא ביקש להתיר לו את הנדויו. (41) מפני
 שמרד בדברי חכמים. כל עונש מלקות מדרבנן נקרא "מכת

אינו נשבע בכפירת תביעה פחותה משתי מעות כסף. ופירש
 רש"י שהכוונה למודה במקצת, שבטענת וודאי היה מחוייב
 שבועת התורה ותיקנו חכמים שבועה בטענת שמא דומה,
 אבל כשזה כופר הכל שבטענת וודאי פטור משבועת התורה
 - לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמא. ורבינו בפרק ט
 מהלכות שלוחין ושותפין פסק, שגם כופר הכל לכתחילה,
 מחוייב שבועה, כדעת רבו הרב יוסף מיגאש בפירושו
 לשבועות שם. ובבית יוסף חושן משפט סימן צג מדייק
 מלשונם של הר"י והרא"ש, שדעתם כדעת רבנו.
 18) ר"ף בהלכותיו בכתובות סוף פרק ט. (19) הנשבע
 אוהז בידו חפץ של מצוה בשעת השבועה. בהלכות שבועות
 פרק י"א הלכה ח: כותב רבינו שתלמיד חכם אוהז תפילין
 בידו, ושאר כל אדם - ספר תורה.

ג. הַטּוֹעֵן²⁰ מְטַלְטֵלִין עַל חֲבֵרוֹ, וְכֹפֵר בְּכָל וְאָמַר:
 1 לֹא הָיוּ דְבָרַי מְעוּלָה; אוֹ שֶׁהוֹדָה בְּמַקְצָת, וְנִתְּנוּ
 2 מִדְּבָרֵי וְאָמַר: אֵין לָךְ בְּיָדִי אֲלֵא זֶה וְהֵילֵךְ²¹; אוֹ
 3 שְׂאִמַּר: אֲמַת שֶׁהָיָה לָךְ אֲצָלִי, אֲבָל מְחַלְתָּ לִי אוֹ
 4 נִתַּת לִי אוֹ מְכַרְתָּ לִי אוֹ הַחֲזוֹתִי לָךְ; אוֹ שֶׁטָּעַנּוּ
 5 חֲטִים וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים - בְּכָל אֵלוֹ פְטוֹר
 6 מִשְׁבוּעַת הַתּוֹרָה²². אֲבָל חֻקִּי הַגְּמָרָא²³ תִּקְנֶנּוּ,
 7 שִׁישְׁבַּע הַנִּתְבַּע בְּכָל אֵלוֹ²⁴ שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁵ וְיִפְטָר.
 8 וְאֵינָה פְעִין שְׁל תּוֹרָה, לְפִי שְׂאִין בָּהּ נְקִיטַת חֲפֵץ.
 9 וְכֹכֵר בְּאַרְנוֹ דְּרָף שְׁבוּעָה שְׁל תּוֹרָה וְדָרָף שְׁבוּעַת
 10 הַסֵּת בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת²⁶.
 11

20) משנה שם לח: (21) והנה אני משלם לך הסכום שאני
 מודה בו. (22) בהילך פסק כרב ששת (בבא מציעא ד).
 כפי הכרעתו של הר"ף בראש פרק ו משבועות. והדינים
 האחרים נשנו בשבועות שם. [רש"י בבא מציעא שם מבאר,
 שהילך משמעו: לא הוצאתים והרי הם שלך בכל מקום
 שהם ... הואיל ואיתנייהו כמאן דנקיט להו דמי (=ומכיוון
 שישנם בעינם הרי זה כאילו נמצאים בידו של המלוה).
 והר"ן שם כתב, שלפי שיטת רש"י לא אמרו הילך פטור
 אלא בפיקדון, אבל במלוה אי אפשר לומר שהמעות הן
 ברשות המלוה בכל מקום שהן, משום שמלוה להוצאה
 ניתנה, וכשהגיעו ליד הלווה יצאו לגמרי מרשות המלוה,
 ומביא בשם הגאונים, שבהלוואה אם היה בידו מזומן
 הסכום שהודה בו ונתנו למלוה - פטור משבועה, ובפיקדון
 אפילו אם נמצא הדבר במקום רחוק - ההודאה עצמה היא
 כהילך, משום שפיקדון בכל מקום שהוא - ברשותו של
 המפקיד הוא (ראה לקמן פרק ג הלכה י"ד). (23) מימרא
 של רב נחמן שם מ: ובבא מציעא ה. (24) בשבועות שם
 אמר רב חביבא, ששבועת היסת נאמרה רק על מה ששינוי
 (שם לח:): מנה לי בידך, אמר לו הן, למחר אמר לו תנהו
 לי, נתתיו לך (טענת הנתבע) - פטור. וביארו שם שלדעתו
 כופר הכל לכתחילה, פטור אפילו מהיסת. ולכן הדגיש
 רבינו וכתב: "בכל אלו" לומר לך, שאין הלכה כרב חביבא.
 וכן פסק הר"ף בהלכותיו בשבועות בראש פרק ו.
 [בתוספות שם מא. דיבור המתחיל ומאן, כתבו בשם רבינו
 תם שאין משיביעים את הכופר הכל. ובהגהות מיימוניות
 כאן אות ח כתב: שוב ראיתי בתשובת מורי רבינו זצ"ל

הוסיף שהנתבע מחוייב להישבע היסת, שאם לא נטיל עליו שבועה תתבטל שבועת היסת בכופר הכל, שהרי יעדיף לטעון איני יודע ויהיה פטור משבועה (מגיד משנה). (52) ולמה אין מחייבים אותו שבועת התורה כמודה במקצת, ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם, כמו בטוען חמישים אני חייב לך וחמישים אינני יודע, כמבואר לקמן פרק ד הלכה ח? משום שמודה במקצת אינו מחוייב שבועה אלא בהודה לו ממין הטענה (ראה לקמן פרק ג הלכה ח). (53) הראב"ד משיג על זה מדברי רבה בר נתן בבבא קמא לה: שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים. וכן פסק רבינו עצמו (שם). והמשיג עצמו מבאר שיטת רבינו וכותב: שלדעתו לא אמר רבה בר נתן אלא כשהוא מכחיש לגמרי את התביעה (החיטים), אבל בשאינו מכחישה, אלא טוען איני יודע ונכנס לחיוב שבועת היסת על התביעה - חייב לשלם מה שהודה. ונראה שהתכוון לנימוקו של רבינו מאיר הלוי (הובא ברא"ש בבא קמא שם) שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור, מפני שיכול לטעון משטה הייתי כך, ולמעשה גם שעורים אינני חייב לך, אבל כשנשבע היסת שאינו יודע אין כאן השטאה (ראה ש"ך חושן משפט סימן פ"ח סעיף קטן לה). ובסמ"ע שם סעיף קטן לא, מסביר שאפילו לשיטת האומרים שטעם הפטור משעורים הוא משום שאנו אומרים: על השעורים מחל - כאן חייב, משום שאפשר הדבר שגם התובע לא זכר בדיוק אם חיטים השאילהו או שעורים ולפיכך טען חיטים, וכשהנתבע הודה ששאל מין אחד צריך לשלם לו הפחות שבשני המינים ונשבע על השאר (ראה מה שכתבנו בזה בהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו).

ט. מְנָה יֵשׁ לִי בְיָדְךָ⁵⁴ בְּדָאֵי, וְהִנְתַּבֵּעַ אוֹמֵר: כֵּן הִיָּה לְךָ בְּיָדִי, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִחְזַרְתִּי לְךָ אוֹ עֲדִין לֹא הִחְזַרְתִּי לְךָ - חֵיב לְשַׁלֵּם; וְלֹא יִשָּׁבַע הַתּוֹבֵעַ כִּלְלַל, אִפְלוּ שְׂבוּעַת הַסֵּת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּדָאֵי שֶׁהוּא חֵיב, וְהָיָה זֶה⁵⁵ טוֹעֵן⁵⁶ אוֹתוֹ טַעֲנַת וְדָאֵי, וְנִסְתַּפֵּק אִם נִפְטָר אוֹ לֹא נִפְטָר. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אֲבָל אִם אֵין לוֹ תוֹבֵעַ⁵⁷, וְהוֹדָה מֵעַצְמוֹ וְאָמַר: גִּזְלַתִּיךָ אוֹ הִלּוּיתְנִי מְנָה, אֲבִיךָ הִפְקִיד אֲצִלִי מְנָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִחְזַרְתִּיו אוֹ לֹא הִחְזַרְתִּיו - אֵינוֹ חֵיב לְשַׁלֵּם. וְאִם בָּא לְצִאת יְדֵי שְׂמִים⁵⁸ - חֵיב לְשַׁלֵּם.

(54) משנה שם קיח. (55) הנתבע. (56) כלומר, מודה. (57) בגמרא שם מבואר ההבדל בין תבע או לא תבע. וכן פסק הר"ף שם. (58) בית דין אינו מחייבו לשלם, אבל כשהוא מקפיד להיות נקי מעוון גזל גם כלפי הקדוש-ברוך-הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו - משלם. והוא הדין באומר מנה לי בידך וזה אומר איני יודע אם הלוייתי. וכן פסקו הר"ף והרא"ש שם ובשולחן ערוך חושן משפט סימן ע"ה סעיף ט. ברא"ש שם כתב עוד, שאם לא תבעו ובא ואמר מעצמו איני יודע אם הלוייתי או לא - פטור גם לצאת ידי שמים. וכן נפסק בשולחן ערוך שם סעיף י.

י. מְנָה לִי בְיָדְךָ⁵⁹, אֵין לְךָ בְּיָדִי כֵּלִים; הַשְּׂבַע הַסֵּת⁶⁰ וְלֹךְ, הַשְּׂבַע אֶתָּה הַסֵּת⁶¹ וְטָל⁶²; וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ: אֵינִי

מרדות". (42) כרב אשי שם. (43) רב אשי שם מסיים: "ושבקינן ליה (ועוזבים אותו)". (44) בשבועה מן התורה אמרנו למעלה בהלכה ד, שאם לא רצה להישבע יורדים לנכסיו וגוברים מהם.

1. כֹּל הַמְחִיב⁴⁵ שְׂבוּעַת הַסֵּת, אִם רָצָה לְהַפֵּךְ הַשְּׂבַע עַל הַתּוֹבֵעַ - הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁפָּע הַסֵּת וְנוֹטֵל מִחֶבְרוֹ. וְאֵין לְךָ⁴⁶ מִי שֶׁנִּשְׁפָּע הַסֵּת וְנוֹטֵל מִחֶבְרוֹ, אֲלֵא זֶה שֶׁנִּהְפְּכָה עָלָיו שְׂבוּעַת הַסֵּת. וְאֵין לְךָ שְׂבוּעָה שֶׁתִּהְפֵּךְ אֲלֵא שְׂבוּעַת הַסֵּת בְּלִבְד; אֲבָל שְׂבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם שֶׁהִיא בְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה⁴⁷ - אֵין הוֹפְכִין שְׂבוּעָתָן.

(45) שם אמרו: "בדרבנן מפכינן". (46) נתבאר למעלה שרבינו ורבו הר"י מיגאש מפרשים מה שאמרו: "בדרבנן מפכינן" הכוונה לשבועת היסת בלבד. (47) נתבאר למעלה בהלכה ה.

2. אֵין מְשִׁבְעִין שְׂבוּעַת הַסֵּת אֲלֵא עַל טַעֲנַת וְדָאֵי; אֲבָל עַל טַעֲנַת סִפְק - פְּטוּר⁴⁸. פִּיּוּצָא? כִּמְדַמָּה לִי שֵׁישׁ לִי אֲצִלְךָ מְנָה; אוֹ שְׂאֵמֵר: מְנָה הִלּוּיתִיךָ, וְכִמְדַמָּה לִי שֶׁלֹּא פָּרַעְתָּנִי; אָמַר לִי אֲבָא⁴⁹ שֵׁישׁ לִי אֲצִלְךָ מְנָה, אוֹ צָנָה לִי בְּפָנַי עֲדִים שֵׁישׁ לִי אֲצִלְךָ מְנָה; דְּבַר פְּלוּנִי נִגְנַב מִבֵּיתִי, וְלֹא הָיָה שֵׁם אֲלֵא אֶתָּה, קָרוֹב בְּעֵינֵי שְׂאֵתָה גִּנְבָתוֹ; חִשְׁבַּתִּי מְעוֹת וּמִצְאֵתִי חֶסֶר, שְׂמָא אֶתָּה הִטְעִיתִנִי בְּחִשְׁבוֹן; וְהִנְתַּבֵּעַ אוֹמֵר: אֵין לְךָ בְּיָדִי כֵּלִים - הָרִי זֶה פְּטוּר אֶף מִשְׂבוּעַת הַסֵּת. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(48) שם מ: מנמק רב נחמן למה משיבעים היסת את הכופר הכל - משום חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו, ובטענת ספק אין חזקה כזו (מגיד משנה). (49) אמרו, שלשיטת רבי אליעזר בן יעקב, אם הבן התובע מסתמך על צוואת אביו בלבד ולא אמר: ברי לי - הנתבע פטור משבועה, אפילו כמודה במקצת ששבועתו מן התורה. ורבינו - וכן הר"ף - פסקו כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב:): "משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי". [הראב"ד משיג על רבינו בדין אמר לי אבא, ודעתו שזו טענת ברי. ובלחם משנה מברר באריכות שתי השיטות. ראה שם].

3. פוֹר חֲטִים⁵⁰ יֵשׁ לִי בְיָדְךָ בְּדָאֵי, וְהִנְתַּבֵּעַ אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, שְׂמָא יֵשׁ לְךָ שְׂמָא אֵין לְךָ - הָרִי הִנְתַּבֵּעַ וְשִׁבַע שְׂבוּעַת הַסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר⁵¹, לְפִי שֶׁלֹּא חֵיב עַצְמוֹ בְּדָאֵי. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה. פוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בְיָדְךָ בְּדָאֵי, וְהִנְתַּבֵּעַ אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חֲטִים הוּא אוֹ שְׂעוּרִים - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ⁵², וּמְשַׁלֵּם שְׂעוּרֵין⁵³. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(50) בכתב יד תימן: "מנה לי בידך". וכן גירסת המגיד משנה. (51) מחלוקת אמוראים בכתובות יב: ופסק רבינו כרב נחמן ורבי יוחנן. בגמרא שם אמרו "פטור" ורבינו

משנה). [ברא"ש שבועות פרק ח סימן יח הוכיח מגמרא בבא מציעא צח: שאין מגלגלים אלא כשהנתבע טוען טענת וודאי, כמו סוטה שהיא טענת טענת וודאי: שהורה אני, אבל כשהשבועה היא על טענת איני יודע - אין מגלגלים (וכן פסק בטור חושן משפט סימן צד). וכתב עוד, שאין מגלגלים על טענת ספק אלא כשיש רגליים לדבר, כלומר, שיש איזה יסוד המחזק את הטענה, כמו בסוטה שנסתרה עם האיש שבעלה התרה בה (קינא לה) שלא תיסתר עימן].

17 יג. מי שנתחייב שבועה⁷⁵, אפלו הסת, והתחיל
18 התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם,
19 וראה הנתבע פך ואמר: איני רוצה להשבע, אלא
20 הריני משלם הטענה הראשונה שנתחייבתי על
21 כפירתה שבועה - אין שומעין לו⁷⁶; אלא אומרים
22 לנתבע: או תן לו כל מה שגלגל עליו מטענות
23 הנדאיות או השבע⁷⁷ והפטר.

75 הרי"ף בהלכותיו שבועות סוף פרק ז. (76 משום שנתחייב שבועה והסכים להישבע וחוזר בו אחר שנודע לו שמגלגלים עליו שבועות אחרות. (77 על הכל. בירושלמי בבא מציעא פרק ג הלכה א נחלקו בזה תנא קמא ורבי יוסי, תנא קמא ואמר אינו יכול לחזור בו ורבי יוסי אומר: "לא חייבה אותו התורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל, שאם רצה לשלם - ישלם. ואם רצה להישבע יישבע". כלומר, לעולם אין כופים אותו להישבע כשהוא רוצה לשלם. והרי"ף בשבועות שם מבאי ירושלמי (לא מסר מקומו), שרב זעירא פסק במעשה שבא לידו כתנא קמא. וקיבל הרי"ף להלכה פסק דינו של רב זעירא. [כתב הראב"ד בהשגותיו, שאינו יכול להפך את השבועה העיקרית ולהפטר מן הגלגולים, אלא או יישבע על הכל או יהפוך הכל ויישבע התובע וייטול הכל, ובטור חושן משפט סימן צד כתב, שאם נתחייב שבועה של תורה וגלגלו עליו היסת, יכול הוא לומר: שבועה דאורייתא אני נשבע, והגלגולים יישבע התובע וייטול. ורבינו לא גילה דעתו בכל פרטי הדינים שהבאנו. וכבר השיג עליו הראב"ד על קיצור זה].

24 יד. הטוען את חברו טענות הרבה - אין משפיעין
25 אותו על כל טענה וטענה⁷⁹, אלא שבועה אחת על
26 הכל⁸⁰. נתחייב שתי שבועות על שתי טענות, קלה⁸¹
27 וקומרה⁸² - משפיעין אותו על הקומרה, ומגלגלין
28 בה שאר דברים.

78 רבינו האי גאון בשערי שבועות. (79 לכל טענה שבועה בפני עצמה. (80 כוללים כל הטענות בשבועה אחת. (81 שבועת היסת. (82 שבועה כעין של תורה, שהיא חמורה מהיסת. והוא הדין לשבועה כעין של תורה ושבועת התורה ממש. - מצא סימוכין לזה במשנה סנהדין פא. "מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין - נידון בחמורה".

29 טו. כל הטוען את חברו טענה שאם הודה אינו חייב
30 לשלם קמון, אף על פי שפפר - אין מחייבין אותו
31 שבועת היסת ולא חרם סתם. פיעד? אמרת שתתן לי
32 מנה, לא היו דברים מעולם - אין משפיעין אותו

1 רוצה להשבע - הרי הנתבע אומר לו: השבע וטל,
2 או תלך בלא פלום. ואין שם הפוף אחר⁶³. ויש לו
3 להחרים סתם⁶⁴ על מי שהוא חייב לי ולא יתן לי.

59 נתבאר למעלה (הלכה ו) שבועת היסת מהפכים. (60 התובע טוען כך. (61 תשובת הנתבע. (62 ואשלים לך. (63 אין מהפכים שבועה מהופכת, שאם לא כן - אין לדבר סוף. (64 בלי הזכרת שם הנתבע.

4 יא. הוורו רבותי: שכל מי שנתחייב שבועה, בין של
5 תורה בין של דבריהם, אפלו הסת - יש לו להחרים
6 סתם קדם שישבע על מי שישטען עליו דבר שאינו
7 חייב בו כדי שישפיע אותו בחנם, וינענה המשפיע
8 אמן⁶⁵, ואחר ישבע. ותקנה טובה לבעלי דינין, כדי
9 שיימנעו מטענת שקר, ולא יגרמו להוציא שם שמים
10 לבטלה⁶⁶, ולא ישיאו שמע שאו⁶⁷.

65 עניית אמן משמעותה הודאה לחרם כזה. (66 בשבועה יש הזכרת שם שמים. (67 לא יסבירו לבית דין טענות שקר. מלשון המקרא (שמות כג, א): לא תשא שמע שוא. [בפרק כ"א מהלכות סנהדרין הלכה ז מבואר, שלא-תעשה זו כוללת גם השמעת טענות לבית דין שלא בנוכחות בעל דין השני. מובן שנוח יותר להסביר טענת שקר כשאין מי שיסתור דבריו במקום.

11 יב. כל מי⁶⁸ שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של
12 דבריהם - מגלגל עליו המשפיע⁶⁹ כל מה שירצה
13 מדברים שאם יודה בהן יתחייב קמון. ועד היכן פח
14 גלגול? עד שיאמר: ובכלל שבועה זו, שלא נמפרת
15 ל⁷⁰ בעד עברי⁷¹ ועדין עבדי אתה⁷². וכבר בארנו⁷³
16 שאין מגלגלין על השכיר⁷⁴.

68 קידושין כז: (69 יכול לדרוש שיכלול בשבועה זו גם תביעות אחרות שיש לו עליו, שבית דין אין מחייבים שבועה עליהן. (70 שם כח. (71 שמחייב לעבוד שש שנים. (72 טרם נשלמו שש השנים. ודווקא כשטוען עבד עברי אתה, אבל הטוען עבד כנעני אתה - מנדים אותו ואין מגלגל שבועה כזו. ובשבועות מח: למדו מברייאת שמגלגלים גם בשבועה דרבנן. (73 בפרק י"א מהלכות שכירות הלכה ט. (74 נתבאר שם בהלכה ו, שאם בעל הבית טוען נתתי לך שכרך והשכיר אומר לא קיבלתי, תיקנו חכמי המשנה שיישבע השכיר וייטול אף על פי שכל כופר הכל נשבע היסת ונפטר (ראה הערות שם). דין גלגול למדו בקידושין שם משבועת הסוטה, שכתבה תורה (במדבר ה, כב): "ואמרה האשה אמן אמן" וכפל לשון זה נתפרש: אמן מאיש זה שנחשדתי, אמן מאיש אחר ואף על פי שבנוגע לאיש האחר חסרים התנאים המביאים לידי שבועה זו, ודבי רבי ישמעאל למדו שם מקל וחומר שמגלגלים גם טענות שמא כגון האריסים והשותפים שחלקו, שאם לא חלקו משביעים אותם אפילו בלא גלגול (ראה למעלה הלכה ב ופרק ט מהלכות שותפין הלכה א). ומובן מאליו שגם אם השבועה העיקרית היא על טענת שמא של התובע - מגלגלים, שהרי שבועת סוטה היא על טענת שמא (מגיד

פָּרָק שְׁנִי

1 מבאר דין חשוד על השבועה, ודין שניהם חשודים.

19 א. כל חשוד² על השבועה³ - אין משביעין אותו
20 לא שבועת התורה ולא שבועה מדבריהם⁴ ולא
21 שבועת הסתם⁵. ואפלו רצה התובע - אין שומעין
22 לו.

2 משנה, שבועות מד: 3 לקמן יבואר מי נקרא חשוד על
השבועה. 4 שבועה בנקיטת חפץ של מצוה. 5 למד
זה מדין שניהם חשודים, שלא הטילו שבועת היסת על
הנתבע. 6 יתבאר לקמן בה"ז, שבשבועת היסת לא תיקנו
חכמים "שכנגדו ישבע ויטול", ואם כן בוודאי רוצה התובע
שהנתבע ישבע ולא יפטור בלא כלום, ואף-על-פי-כן אמרו,
שאין משביעים את החשוד שבועת היסת.

23 ב. אחרד הנשבע לטקור שבועת בטוי⁸, או שבועת
24 עדות⁹, או שבועת הפקדון¹⁰, או שבועת שוא¹¹ -
25 הרי הוא חשוד על השבועה¹². וכן כל הפסול
26 לעדות משום עברה, בין פסלנות של תורה, כגון
27 בעלי רבית ואוכלי נבלות וגזלנין, בין פסלנות של
28 דבריהם¹³, כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים¹⁴ -
29 הרי הוא חשוד על השבועה, ואין משביעין אותו.

7 אחד . . . או = בין . . . ובין. 8 מלשון הכתוב (ויקרא
ה, ד): "נפש כי תשבע לבטא בשפתים". פירוש, אדם
הנשבע לעשות איזה דבר - ולא עשה, או שלא לעשות -
ועשה. וכן אם נשבע על לשעבר, כגון שבועה שעשיתי או
שבועה שלא עשיתי - ושיקר. 9 אמר לשנים, בואו
והעידו לי שפלוגי חייב לי כך וכך, והשיבו: שבועה שאין
אנו יודעים לך עדות, או שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות,
ואמר: משביעני עליכם, וענו - אמן (משנה, שבועות לא:).
10 "אמר לו: תן לי פקדוני שיש לי בידך, (וענה) שבועה
שאין לך ביד". 11 נשבע על העץ שהוא אבן וכדומה.
[רבינו בהלכות שבועות (פ"א ה"ד, ה, ו, ז) מונה ארבעה
סוגים של שבועת שוא. ראה שם]. 12 רבינו כתב סתם
שבועת ביטוי, משמע בין שבועה על להבא בין על לשעבר.
אולם רש"י שם מו: כתב שחילול שבועה על להבא - אינו
פוסל לשבועה. וטעם ההבדל בין לשעבר ובין להבא, הוא:
בשבועה להבא, אנו אומרים שבשעה שנשבע היה בדעתו
לקיים השבועה אלא שתקפו יצרו ועבר עליה, אבל אינו
חשוד להוציא שבועת שקר מפיו. [רבינו ורש"י נחלקו
בפירוש דברי הגמרא שם מו: שאלו שם: למה לא מנתה
המשנה בין החשודים גם את העובר על שבועת ביטוי.
ותירצו, שהמשנה מונה רק את השבועות שבשעה שנשבע
הן שקר, ואינה מונה (בגמרא: לא קתני) שבועה שאעשה
או שלא אעשה, שבשעה שנשבע התכוון לקיימה (ושבועת
ביטוי על שעבר, כלולה בשבועת שוא שנמנתה במשנה).
ופירש רש"י שלא מנאוה במשנה מפני שלא נפסל לשבועה
עלידה, ורבינו מפרש שהגמרא אומרת שמשנתנו אינה
עוסקת בסוג שבועות כאלו, אבל להלכה אין הבדל ביניהן].
13 חכמים פסלו אותם לעדות. 14 משנה, שם. בגמרא

1 הַסֵּת וְלֹא חָרָם; שְׁאֵלוּ הַדָּדָה בְּדָבָר זֶה - אֵינּוּ חַיֵּב
2 כְּלוּם⁸³. אַתָּה קָלַלְתָּ אוֹתִי, אַתָּה הוֹצֵאתָ עָלַי שֵׁם רַע,
3 לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם⁸⁴ - אֵין מַחְרִימִין עַל זֶה. וְכֵן
4 כֹּל פְּיוּצָא בְּזֵה מְדַבְּרִים אֵלָיו.

83) כתב רב האי גאון שם (והובא בהגהות מיימוניות כאן):
אבל תבעו, שהיה ערב שלא בפני בית דין שלא בשעת מתן
מעות (ראה פרק כ"ה מהלכות מלוה ולווה הלכה א והלכה
ב), כיוון דבהודאתו לא מיחייב אף כפירתו אין מחייב[ת]
שבועה". 84) תשובת הנתבע.

5 ט.ז. אַתָּה חִבַּלְתָּ בִּי, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם - הָרִי
6 זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת⁸⁵; שְׁאָף עַל פִּי שְׁאֵינוּ מְשַׁלֵּם הָנֶס עַל
7 פִּי עֲצָמוֹ⁸⁶, מְשַׁלֵּם שְׂבַת וְרַפּוּי וּבִשְׂת. אַתָּה בִּלְשַׁנִּי,
8 לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם - אִם הָיוּ בְּמָקוֹם שְׂגוּבִין בּו
9 קְנֻסוֹת, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת; שְׁאֵלוּ הַדָּדָה - הֲיָה
10 מְשַׁלֵּם הַבִּשְׂת.

85) ככל כופר הכל. 86) כמבואר, בפרק ב מהלכות נזקי
ממון הלכה ח. בבבא קמא סד: למדו מן הכתוב (שמות כב,
ח): "אשר ירשיעון אלוקים ישלם שנים לרעהו" - ולא
המרשיע את עצמו. בפרק ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ו
מבואר, שהחובל בחבירו משלם חמישה דברים: נזק, צער,
ריפוי, שבת, בושת. פירוש הדברים: נזק - שמים את שווי
של אדם זה אם יימכר לעבד לפני החבלה, וכמה הוא שווה
אחר החבלה, וההפרש מוגדר כנזק; צער - כמשמעותו;
ריפוי - הוצאות רופא ותרופות; שבת - ההפסד שנגרם
לנחבל על ידי שביטלו ממלאכתו; בושת - האדם מתבייש
כשחובלים בו. ודעת רבינו, שזנז הוא קנס, שהרי הוא
מקבל שבת, וכל תשלום שאינו בא מפני שחסר ממנו של
אחר - הרי זה קנס. וכן צער הוא קנס - שהרי לא חיסרו
ממון. ולמה משלם בושת, הרי לא חיסרו ממון? ביאר רבינו
(שם הלכה ז), מפני שהודאתו בבית דין היא גרמה לו
הביוש (כי החבלה עצמה הייתה כלי עדים) ואם כן אין כאן
הודאת עצמו, שהרי ההודאה הייתה על תביעה בפני בית
דין.

11 י.ז. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים, שְׁהַמּוּדָה בְּקֶנֶס - פְּטוּר?
12 כְּשֶׁהוּדָה בְּדָבָר שְׁחֵיב עָלָיו קֶנֶס, כְּגוֹן שְׁאָמַר:
13 חִבַּלְתִּי בְּזֵה; אֲבָל אִם אָמַר: חִבַּלְתִּי בְּזֵה, וְהֵבִיא עָלַי
14 עֵדִים בְּבֵית דִּין, וְחִיבוּנִי לְתַן כֶּף וְכֶף בְּנֻזְקִי - הָרִי
15 זֶה חַיֵּב לְשַׁלֵּם⁸⁷. לְפִיקְדָה⁸⁸, אִם טָעַן הַטּוֹעֵן: שְׂבִית
16 דִּין חִיבוּף לְשַׁלֵּם לִי מֵאֵה דִּנְרִין מְשוּם שְׁחִבַּלְתָּ בִּי,
17 וְהוּא אֹמֵר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
18 הַסֵּת⁸⁹. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

87) אחר שחייבוהו בית דין והטילו עליו חובת תשלומין -
הרי זה חוב ככל חיובי ממון ואין עליו תורת קנס.
88) מפני שהודאה מחייבת אותו. 89) שהרי כפר ממון
שאלו הודה בו היה חייב.

שם, וכן גם אביי (שם לב): הסכימו לדעת רבי אבא, וכלל בידו שהלכה כבתרא (כאחרון). ורבינו פסק כר"ף רבו של רבו, כדרכו כמעט בכל מקום (ראה 'טור' ו'בית יוסף' חושן-משפט סי' צב, אות יוד). (21) ולא אמרו מתוך שאינו יכול לישבע - משלם אלא כשכנגדו טוען טענת ודאי והוא חשוד. [ב'טור' שם מביא דעתם של רבינו ישעיה ורבינו מאיר הלוי, שגם בזה אמרו מתוך וכו'. ו'בית חדש' שם מנמק שיטתם ושיטת רבינו]. (22) משום שנימוקו של הפטור הוא: שטענו 'שמא' (ראה סמ"ע שם ס"ק פד, וש"ך ס"ק יב). (23) השתמש בו לצרכו. (24) לא שמרו כראוי וכדומה, והרי כאן טענת ודאי. [נתבאר בפ"א מהל' שכירות ה"ד, שאפילו שומר חנם חייב בשליחות יד ובפשיעה].

- ה. נתחייב החשוד שבועה מדבריהם, אם היה מן הנשבעין ונוטלין²⁵ - אינו יכול להשבע ולטל, אלא הנתבע שפנגדו ישבע הסת ויפטור²⁶. וכן פוגם שטור²⁷ וכל פיוצא בזה²⁸ שהיה חשוד, וטען הלוה שפרעו, ואמר²⁹: ישבע³⁰ לי - הרי הנתבע נשבע הסת ויפטור³¹ מן השטר.

(25) במשנה, שבועות מד: נמנו כל אלה הנשבעים ונוטלים מתקנת חכמים: שכיר, נגזל, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה ותנווני על פנסקו; ונתבארו על-ידי רבינו כל אחד במקומו. (26) נלמד מקל-וחומר מחשוד מודה במקצת שתיקנו חכמים שכנגדו ישבע ויטול, ומכל-שכן שלא יטול החשוד בלא שבועה (מגיד-משנה). ואפשר להסביר גם באופן אחר: מן התורה אין כל אלה נוטלים בשבועה והנתבע פטור, אלא חכמים תיקנו שישבעו ויטלו, ואין הדבר מתקבל על הדעת שיתקנו לחשוד תקנה מרחיקה לכת - שיטול בלי שבועה. (27) מלוה שהודה שקבל חלק מהלוואתו. נתבאר למעלה בפ"ד מהל' מלוה ולווה ה"א, שאם טען הלווה פרעתי כולה, צריך המלוה להישבע. (28) תביעות שמדין תורה היה נוטל בלי שבועה, וחכמים הטילו עליו שבועה, כגון הנפרעים מנכסי יתומים. (29) הלווה. (30) המלוה. בסמ"ע סי' צב ס"ק כה הקשה, הלא הפוגם שטרו מחייבים אותו בית-דין להישבע אפילו לא אמר הלווה. ולמה כתב רבינו "ואמר ישבע? ותירץ בדוחק. וב'טור' שם כתב בשם רבינו, שבפוגם את שטרו, או כשהלווה טוען השבע לי שלא פרעתיך, והמלוה חשוד - נשבע הלווה היסת ונפטור. ונראה שנוסחתו בדברי רבינו היא: "או אמר", ולא כנדפס בספרינו "ואמר" (ראה כספ-משנה ולחם-משנה). (31) חלקו עליו הראב"ד ורבינו מאיר הלוי בפוגם שטרו והדומה לו, ודעתם שהחשוד נוטל בלי שבועה, משום שמן התורה גם לא חשודים נוטלים בלי שבועה, וחכמים תיקנו שישבע - אנו אומרים, שלא תיקנו אלא כשאפשר לו להישבע, אבל כשא-אפשר לו אין מפסידים אותו מעותיו, כשיש בידו שטר מקויים. ואין לדמות זה לשכיר ונגזל וכדומה, שמדין תורה אינם נוטלים כלל, וחכמים תיקנו שישבעו ויטלו, אנו אומרים: לא תיקנו אלא לאלה שיכולים להישבע. ויוצא מזה, שבפוגם את שטרו - יפה כח החשוד מכת בלתי חשוד. [בשו"ע שם סי' פב סעיף ח גבי נפרעים מן היורשים, פסק המחבר כהראב"ד

סנהדרין כה. נאמרו שני פירושים: א. הימור, בעל היונה שתקדים את יונת חבירו בפריחה למטרה מסוימת יקבל סכום כסף; ב. יונים מלומדות לצוד יונים של בני אדם אחרים, ולהביאן לבית בעליהן.

- ג. אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו עדים שהוא עבר עברה שנפסל בה; אבל המודה מפי עצמו¹⁵⁴ שהוא חשוד¹⁶ וישעבר עברה שנפסל בה, אף על פי שחוששין לו ואין ראוי לעשותו עד בתהלה, אם נתחייב שבועה - משביעין אותו¹⁷. שהרי אומרים לו: אם אמת אתה אומר - השבע, ולא מפני שעברת עברה אסור לך להשבע באמת; ואם שקר אתה אומר - הודה לבעל דינך. אבל הנחשד בעדים - אין אנו מאמינים אותו שישבע.

(15) רבא אומר בסנהדרין ט: שאדם קרוב אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות מן התורה. רבא אמר זה בענין פסולי עדות, וממנו למד רבינו לפסולי שבועה. וכן פסק רב האי גאון, ב'שער שבועות'. (16) וטוען שישבע זה שכנגדו ויטול. (17) ב'טור' חו"מ סי' צב כתב בשם רבינו מאיר הלוי, שאם אמר התובע מסכים אני להישבע וליטול - שומעים לו. וכתב עוד שם, שכל זה כשהנתבע טוען חשוד אני, אבל כשהתובע הוא מהנשבעים ונוטלים ואומר חשוד אני - מאמינים לו, משום שהודאת בעל-דין כמאה עדים, ולחשוד לא תיקנו חכמים שישבע ויטול, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה, מה-שאי-כן בנתבע העומד וצווח: אינני חייב, ואומר: יישבע התובע ואשלם לו, אלא שהתובע אינו רוצה להישבע.

- ד. תקנת חכמים היא¹⁸: שכל המחייב שבועה מן התורה על טענת ודאי, אם היה חשוד - הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען. היו שגיהם חשודין¹⁹ - חזרה שבועה למחייב לה, שהוא הנתבע, ומתוך שאינו יכול לשבע משלם²⁰. היה החשוד שומר, וטען שאבד הפקדון או נגנב - שפנגדו אינו יכול להשבע ולטל, שהרי אינו טוענו ודאי שאכלו²¹. לפיכך²², אם טען בעל הפקדון ואמר: בפני שלח יד²³ פפקדוני או פשע בו²⁴ - הרי התובע נשבע בתקנת חכמים ונוטל.

(18) משנה, שבועות מד: "ואלו נשבעין ונוטלין... ושכנגדו חשוד על השבועה". (19) משנה, שם מה: (20) במשנה שבידינו, וכן גם במשנה שבר"ף כתוב: "רבי יוסי אומר חזרה שבועה למקומה, רבי מאיר אומר יחלוקו", אולם בגמרא שם מז. אמרו בשם רב נחמן: רבי מאיר אומר חזרה שבועה למקומה, ורבי יוסי אומר יחלוקו. וקבע הלכה למעשה - יחלוקו, בהתאם לכלל שבידינו: רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי (עירובין מו:). ורב האי גאון ב'שער שבועות' (מובא ברבינו נסים, שבועות שם) פסק כרב נחמן. והרי"ף בהלכותיו כאן פסק שחזרה שבועה למקומה, וכפירושו של רבי אבא שם: "למקומה" היינו למחוייב לה (לנתבע), ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, משום שרבא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום המישי י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43) יש כמה נוסחאות להלכה זו, והנוסח שלפנינו הוא לפי דפוס וינציא. 44) משמע שמלקות בלבד אינן מחזירות אותו לכשרותו, עד שיעידו עדים שעשה תשובה. אולם בפ"ב מהל' עדות ה"ג, כתב רבינו: "ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחזר בו או שלקה - הרי זה כשר", משמע שמלקות לבד וכן תשובה לבדה מכשירות אותו. ובה"ד שם כתב: כל מי שנתחייב מלקות, בין שעשה תשובה, בין שלקה בבית-דין - חוזר לכשרותו. [דין מלקות בלי עדי תשובה, נלמד מדרשת המשנה (מכות כג.): "כיוון שלקה - הרי הוא כאחין"]. הרי לפנינו סתירה גלויה בין שתי הלכות אלו. ואין טעם לחלק בין פסולי עדות לפסולי שבועה, בענין חזרה לכשרותו. ורבינו כותב כאן בפירושו, "בין לעדות ובין לשבועה". ובלחם-משנה כאן כתב: ושמא הך "ועשה תשובה" שכתב רבינו ז"ל, רצה לומר או שעשה תשובה.

23 יא. מי שטען על חברו, וכפר בו ונשבע, בין
24 שבועת התורה בין שבועת הסת, ואחר כך באו
25 עדים והעידו עליו שעל שקר נשבע - הרי זה
26 משלם⁴⁶, והחזק חשוד על השבועה. וכבר בארנו
27 בשבועות⁴⁷, שקל הנשבע על קמון חברו ועשה
28 תשובה - חייב להוסיף חמשה⁴⁸.

45) בבא-קמא קו. 46) שם אמר רב הונא בשם רב, שפטור מלשלם, משום שהשבועה פוטרת מתשלומין, שנאמר (שמות כב, י'): "שבועת ה' תהיה בין שניהם. . . ולקח בעליו ולא ישלם". פירוש, כשלקח התובע את השבועה ונפטר הנתבע מתשלומין, אולם רב נחמן שם חולק עליו. ופסק רבינו כרב נחמן, משום הוא אחרון. 47) פ"ז ה"א. 48) עליו לשלם את הסכום שכפר בו, ולהוסיף עוד אחד מארבעה שהוא אחד מחמשה מהסכום הכולל הקרן והתוספת (בלשון הגמרא: חומשא מלבר).

29 יב. טענו שיש לו חוב אצלו בצדים וקנין, ואמר:
30 פן יהי ופרעתיך, או שאמר: איני חייב לך פלום,
31 ונשבע, ואחר כך באו עדי הקנין, או הוציא השטר
32 ונתקיים⁴⁹ - הרי זה משלם⁵⁰ ואינו חשוד; שהרי לא
33 העידו שלא פרעו⁵¹, ולא אמר הנתבע: לא היו
34 דברים מעולם⁵². וכן כל פיוצא פנה⁵³.

49) ובמלוה בשטר, וכן בעדי קנין - אין הלווה נאמר לטעון: פרעת. 50) השבועה אינה פוטרת, כמבואר בהלכה הקודמת. 51) אף-על-פי שיפה כוחו של השטר לענין ממון - אינו פוסל את הטוען פרעת. 52) ואלמלי טען כך היה מוכחש על-ידי העדים ונעשה חשוד. 53) כשהעדים אינם מכחישים את טענת הנשבע, אלא עדותם מחזקת טענת שכנגדו, ומתוך כך אין בית-דין מקבלים טענתו.

פרק שלישי

1) מבאר דין שיעור הטענה והכפירה, ודין הודאה ממי הטענה.

א. אין מודה במקצת² חייב שבועה מן התורה עד

ורמ"ה (ראה סמ"ע וש"ך שם), וסתר דברי עצמו בסי' צב סי"ב, וצע"ג.

1 ו. היה החשוד מן הנשבעין³² בטענת ספק³³ - אינו
2 נשבע, ואין שפנגדו נשבע; לפי שלא נתחייב זה
3 שבועה מן התורה, ולפי שאין התובע טוענו טענת
4 ודאי³⁴ פדי שישבע על טענתו.

32) ונפטרים. 33) כגון שותפים ואריסים. 34) רבינו כתב כאן שני טעמים: א. שאין כאן שבועה מן התורה; ב. שהתובע אינו יכול לישבע. ב'טור' שם מביא דברי רבינו, והשמיט את הנימוק שאין כאן שבועת התורה. דין זה כתבו כבר רבינו למעלה בה"ד בשומר שהיא שבועת התורה. ולא נתבאר לי למה נכתב כאן שנית בשבועה שהיא מתקנת חכמים? הרי כל-שכן הוא מדין שבועת התורה.

5 ז. נתחייב³⁵ החשוד שבועת הסת - אין שפנגדו
6 נשבע ונוטל. ששבועת הסת עצמה תקנה היא, ולא
7 עשו לה תקנה אחרת³⁶ שישבע התובע, אלא הרי
8 הנתבע נפטר בלא שבועה.

35) שבועות מא. 36) תקנה לאותה תקנה. לשון הגמרא: "תקנתא לתקנתא לא עבדינן (אין אנו עושים)".

9 ח. מי שנתחייב³⁷ שבועת הסת, והיה התובע חשוד
10 - אין הנתבע יכול להפך עליו השבועה³⁸, שהרי אין
11 יכול להשבע³⁹, אלא ישלם או ישבע הסת. ואין
12 שומעין לזה לתלות בדבר שאי אפשר. והרי זה קמי
13 שהפך שבועתו על הקטן, שאין שומעין לו, אלא
14 או ישבע הסת או ישלם.

37) אין לדין זה מקור מפורש, וסברת עצמו היא. 38) נתבאר בפ"א ה"י, ששבועת היסת מהפכים. 39) ואין הנתבע יכול לטעון: מכיון שהוא אינו יכול להישבע, אפטר בלי שבועת היסת, כמו בנתבע חשוד (ראה ההלכה הקודמת).

15 ט. מי שנתחייב⁴⁰ שבועה, בין של תורה בין של
16 דבריהם, ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך
17 באו עליו עדים שהוא חשוד - אין שבועתו שנסבע
18 פלום, ויש לבטל דינו להוציא מידו מה שנטל⁴¹, או
19 ישבע זה שפנגדו ונטל ממנו⁴².

40) גם דין זה סברת עצמו. 41) אם היה החשוד מהנשבעים ונוטלים. [למעלה בה"ה הבאנו שיטת הראב"ד והרמ"ה שחשוד הפוגם את שטרו, וכן הנפרע מנכסי יתומים - נוטל בלי שבועה (ראה שם נימוקם). וברור, שאם נשבע ונודע שהוא חשוד - אינו מחזיר מה שנטל. רבינו לשיטתו שם שאינו נוטל, ולפיכך כתב סתם: מי שנתחייב]. 42) כשהחשוד נשבע ונפטר.

20 י. לעולם⁴³ פנה דנין לחשוד, עד שילקה בבית דין.
21 אם היו עליו עדים שלקה ועשה תשובה⁴⁴ - יחזר
22 לכשרותו בין לעדות בין לשבועה.

קעב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשתי מעין. ולמה כתב רבינו שזה מדבריהם? ידועה דרכו של רבינו להגדיר כ"דברי סופרים" או "מדבריהם" דברים שנלמדו באחת משלוש-עשרה מדות (ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ז). (9) בכסף-משנה מבאר שיטתם: הם מפרשים מה ששינוי "שתי כסף", הכוונה לשני דינרי כסף מדינה, היינו חצי שקל, שהוא עשר גרה או עשר מעין, ומפני שבכסף מדינה רק החלק השמיני שבו הוא של כסף, הרי כאן משה ורביע, שהן עשרים שעורות (המעה 16 שעורות), תוריד מזה חצי שעורה להודאה בפרוטה - נשארו 19 וחצי. וישנן תמיהות רבות בחשבון זה, ורמז עליהן רבינו כאן. ראה לחם-משנה].

ג. שְׁתֵּי מַעֲיָן¹⁰ וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵינִי לָךְ בְּיָדִי 19
אֲלֵא פְרוּטָה - חֵיב; אֵינִי לָךְ בְּיָדִי אֲלֵא שְׁתֵּי פְרוּטוֹת 20
- פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּפַר בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי מַעֲיָן. מָנָה לִי 21
בְּיָדִי, אֵינִי לָךְ בְּיָדִי אֲלֵא חֲצֵי פְרוּטָה - פְּטוּר; שְׁכָל 22
הַמּוֹדָה בְּפָחוֹת מִפְרוּטָה - בְּאֵלוֹ לֹא הוֹדָה כְּלוּם. 23

(10) נתבאר למעלה בהלכה א.

ד. מֵאָה תִּמְרִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵינִי לָךְ בְּיָדִי אֲלֵא 24
תְּשַׁעִים - רוֹאִים: אִם הָיוּ שְׁוִין שָׁם הֶעָשׂוּר שֶׁכָּפַר 25
בְּהֵן שְׁתֵּי מַעֲיָן - נִשְׁבָּע; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹¹. חֲמִשָּׁה 26
אוּ שְׁשָׁה¹² אֲגוּזִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵינִי לָךְ [בְּיָדִי] אֲלֵא 27
אֲגוּז אֶחָד - רוֹאִין: אִם שָׁוָה הָאֶחָד פְּרוּטָה - נִשְׁבָּע; 28
וְאִם לֹא - פְּטוּר¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. 29

(11) שהכפירה פחותה משתי כסף. משום שאמרו (שם מ:): שבטענו שני כלים, אפילו אינם שוים פרוטה - נשבע (ראה ה"ה), מלמדנו רבינו שפירות דינם ככסף ולא ככלים. (12) בדפוס רומא (ר"מ) כתוב "חמשה וששה". ובמשנה למלך כאן הגיה וכתב "צ"ל חמשה וששים, והחשבון מדוקדק". וחשובנו הוא מדויק להפליא. אמרנו למעלה (ה"א) ששתי מעין משקלן 32 שעורות שהן 64 פרוטות. וששים וחמש פרוטה הן שתי מעין ופרוטה. ויוצא מזה, שאם הודה באגוז אחד וכפר בששים וארבע - יש כאן כפירה בשתי מעין והודאה בפרוטה. (13) שאין כאן הודאה בפרוטה. [בדפוס וינציא כתוב: מאה אגוזים].

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁴? בְּכֶסֶף אוּ בְּמִינֵי סְחוּרוֹת 30
וּפְרוֹת וּכְפִיּוּצָא בְּהֵן; אֲבָל הַכֹּלִים - אֵינִי מְשַׁעְרִין אֶת 31
דְּמִיָּהוּ, וְאֶפְלוּ הֵן עָשׂוּר מִחֲטִין בְּפְרוּטָה, וּטְעֵנוּ שְׁתֵּי 32
מִחֲטִין, הוֹדָה בְּאֶחָת וּכְפַר בְּאֶחָת - חֵיב¹⁵; שְׁנַאֲמַר: 33
כֶּסֶף אוּ כֹלִים - כָּל הַכֹּלִים כְּכֶסֶף¹⁶. טְעֵנוּ כֶּסֶף 34
וּכֹלִים¹⁷, וְהוֹדָה בְּכֹלִים וּכְפַר בְּכֶסֶף: אִם יֵשׁ בְּכַפְיָהּ 35
שְׁתֵּי מַעֲיָן - חֵיב; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹⁸. הוֹדָה בְּכֶסֶף 36
וּכְפַר בְּכֹלִים, אִם הוֹדָה בְּפְרוּטָה - חֵיב¹⁹. וְכֵן כָּל 37
פְּיוּצָא בְּזָה. 38

(14) שם. (15) בגמרא שם: "אמר רב ענן אמר שמואל, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב, לפיכך יצאו כלים למה שהן". פירוש, כתוב בתורה "כסף או כלים", והרי כסף כולל גם שוה כסף, ולמה כתבה תורה "כלים"?

1 שְׂיֻדָּה בְּפְרוּטָה אוּ יֵתֵר וְיִכְפַּר בְּשְׁתֵּי מַעֲיָן כֶּסֶף³ או
2 יֵתֵר. וְכַמָּה הִיא פְרוּטָה? מִשְׁקַל חֲצֵי שְׁעוּרָה שָׁל
3 כֶּסֶף נְקִי⁴. וְכַמָּה הֵם שְׁתֵּי מַעֲיָן? מִשְׁקַל שְׁתֵּי
4 וּשְׁלֹשִׁים שְׁעוּרוֹת⁵ כֶּסֶף מְזַקֵּק.

(2) משנה, שבועות לח: כפירושו של רב, שם לט: (3) במשנה כתוב: "הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה", ובגמרא (שם לט:): נחלקו רב ושמואל בפירושה: רב אמר "כפירת טענה - שתי כסף". פירוש, אינו חייב שבועה אלא כשכפר שתי כסף. ולפי זה, הטענה עצמה צריכה להיות שתי כסף ופרוטה, ושמואל אמר: "טענה עצמה - שתי כסף, אפילו לא כפר אלא בפרוטה". ופסק רבינו כרב - נגד הכלל שבידינו, שהלכה כשמואל בידינו ממנונת. והטעם, משום ששנה רבי חייא (שם מ.) סיוע לשיטת רב. וכן כתב הר"ף בסוגיא שלנו. ובשיעור ההודאה, הכל מודים שבפחות מפרוטה אין משיביעים, כמבואר לקמן בה"ג. (4) בלי תערובת מתכת אחרת. [בר"ף קידושין אות תקכט כתב, שפרוטה היא משקל "חצי חכה", ופירש רבינו נסים שם: משקל חצי שעורה]. (5) קידושין יב. שנינו בברייתא, שארבעה איסרים במעה, והאיסר שמונה פרוטות. יוצא, שמעה היא שלושים ושתים פרוטות שהן שש עשרה שעורות. [ב'בית חדש' חו"מ סי' פח כתב, שמצא ב'מרדכי' הארוך בשם הר"ף בשערים, ששתי מעין הן שש עשרה שעורות, נמצא שפרוטה היא רביע השעורה].

5 ב. כָּל כֶּסֶף⁶ הָאֲמוּר בְּתוֹרָה הוּא שְׁקָל הַקֶּדֶשׁ, וְהוּא
6 עָשָׂרִים מְעָה. וְכָל כֶּסֶף שָׁל דְּבַרְיָהוּן - מִמְּטַבַּע
7 יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיָה הַסֵּלַע שְׁלֵהֶן אֶחָד מִשְׁמוֹנָה בּו כֶּסֶף
8 וְהַשָּׂאָר נִחְשָׁת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷, אֲבָל הַמְּעָה הִיא
9 הָיְתָה כֶּסֶף נְקִי אֶפְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, וְהִיא כֶּסֶף שָׁל
10 יְרוּשָׁלַיִם. וּלְפִי שְׁנָה שֶׁהָצִרִיכוּ לְהִיּוֹת כְּפִירַת הַטְּעֵנָה
11 שְׁתֵּי כֶּסֶף הִיא מְדַבְּרֵיהֶם⁸, עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי כֶּסֶף שָׁל
12 יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מַעֲיָן, וְלֹא עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁנֵי
13 שְׁקָלִים בְּשְׁקָל הַקֶּדֶשׁ. זֶהוּ הַדְּבָר הַנִּרְאֶה בְּשַׁעוֹר
14 כְּפִירַת הַטְּעֵנָה. וְרַבּוֹתֵי הוֹרוּ, שֶׁכְּפִירַת הַטְּעֵנָה הִיא
15 מִשְׁקַל תְּשַׁע עָשָׂרָה שְׁעוּרוֹת וְחֲצֵי שְׁעוּרָה⁹ מִן
16 הַכֶּסֶף. וַיֵּשׁ לִי כַּמָּה רְאִיוֹת לְסַתֵּר אוֹתָהּ הַדְּרָךְ
17 שֶׁתְּפַסּוּ עַד שֶׁיִּצְאָ לָהֶם זֶה הַחֲשׁוּבּוֹן, וְיִרְאֶה לִי שֶׁהוּא
18 טְעוּת.

(6) שם יא. "אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף האמור בתורה: כסף צורי, ושל דבריהם: כסף מדינה" (כסף צורי, משקלו כשקל הקודש. וכסף מדינה = אחד משמונה בכסף צורי). (7) בפ"ג מהל' חובל ומזיק ה"י. (8) במגיד-משנה מעיר שבגמרא שם עמוד ב למדו מן הכתוב (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וכו'" מה כלים - שנים, אף כסף - שנים. ויש להוסיף עוד, שבירושלאמי שבועות פ"א ה"א אמרו: "מעה סוף מטבע" פירוש, מעה היא מטבע של כסף הנמוך ביותר שנזכר בתורה (גרה = מעה). נמצא, שסתם כסף שבתורה היא מעה, ומההיקש למדנו שהכוונה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום המישי י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשבועות מ. כתב: האי דינא (שאינן נשבעים על כפירה פחותה משתי כסף) במודה במקצת בלחוד (בלבד) וכו' הוא, אבל במידי אחרינא (בענינים אחרים) מיחייב שבועת התורה, ואף-על-גב דלית ביה (שאינן בה) בכפירה שתי כסף. והוא מבאר שם, שגם בשבועת השומרים נשבעים על פרוטה. (26) רבו התמיהות בהלכה זו, שהרי רבינו סותר דברי עצמו בהלכות שכירות פ"א ה"א, שכתב שם כדין שכיר ש"אפילו היה שכרו פרוטה אחת, לא יטול אלא בשבועה". ובפרק ב הלכה ח שם כתב גבי שבועת השומרים: "אפילו היה הדבר המושאל או המופקד או המושכר שיה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו". וכן כתב רבינו כאן בהלכה הקודמת (מסיפא של אותה הלכה לא קשה, כמו שביארנו שם על-פי הלחם-משנה), והרי ה"י מיגש וההולכים בשיטתו מדמים שומרים לנשבעים ונוטלים, שאלה ואלה נתמעטו מאותו הנימוק שכתב ה"י מיגש "האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא". נאמרו כמה ישובים בזה. והש"ך בחושן-משפט סי' פט סק"ב דחה כולם, ופירש שרבינו כאן התכוון לומר, שבתחילה צריכה כפירה שתי כסף, ואז מחייבים בית-דין את התובע לישבע, אבל כשהתובע ישבע רק על פרוטה - נוטל אותה, וכשאינן כפירה בתחילה על שתי כסף - אין בית-דין משיביעים ואינו נוטל כלום (אמנם הסגנון בש"ך הוא מעורפל קצת, אבל כוונתו ברורה). אין להתעלם מן הדוחק שבפירושו זה, ואם נקבל פירושו - יוכל כל תובע להערים ולתבוע יותר מן המגיע לו, ואחר-כך ישבע על פרוטה ויטול (ראה השלמות).

ח. אין²⁷ מודה במקצת חייב שבועה עד שתהיה¹⁷ הודיה ממין הטענה. פיצד? פור²⁸ חטים יש לי¹⁸ בידך, אין לך בדי אלא לתך²⁹ חטים - חייב. אבל¹⁹ אם אמר לו: אין לך בדי אלא פור של שעורים - פטור³⁰; שהמין שטענו לא הודה לו בו, והמין שהודה לו בו לא טענו. דינר זהב³¹ יש לי בידך²² פקדון, לא הפקדת אצלי אלא דינר כסף; מעה כסף²³ הפקדתי אצלך, לא הפקדת אצלי אלא פרוטה - פטור²⁴; שטענו מין אחד, והודה לו במין אחר. וכן²⁵ אם אמר לו: עשרה דינרים מצריות הפקדתי אצלך, לא הפקדת אצלי אלא עשרה צריות³³ - פטור²⁷.³⁴
וכן כל פיוצא בזה.²⁸

(27) שם לח: (28) שלשים סאה. (29) חצי כור. (30) לקמן ה"י יתבאר שפטור אפילו מדמי שעורים. ראה שם טעמו של דבר. (31) דוגמא ראשונה היא בזהב וכסף, ושניה בכסף ונחושת. (32) במשנה, שם - אמרו: "שתי כסף יש לי בידך - אין לך בידי אלא פרוטה פטור". והקשו בגמרא (שם לט): מזה על שמואל שסובר שבטוען שתי מעות כסף והנתבע מודה בפרוטה - חייב, ותירצו ששמואל מפרש את המשנה כשטען כסף משקל שתי מעין כסף, וזה הודה בפרוטה שהיא נחושת, ואינו נשבע משום שטענו בחיטים והודה לו בשעורים. ולרב, הסובר שהכפירה לבדה צריכה להיות שתי כסף חוץ מהפרוטה של ההודאה, תפרש המשנה בשוה (כלומר, לאו דוקא מתכת כסף, אלא

אלא ללמד, שעל כלים נשבעים אפילו שוויים נמוך מאוד (אמנם אמרו שם שהמילה "כלים" באה ללמד שאין נשבעים על טענה פחותה משתיים, אבל אפשר היה לכתוב "כספים" לשון רבים, ואין רבים פחות משניים (רש"י שם)). הרמב"ן והרא"ש חולקים על רבינו, ודעתם שאין כפירה פחותה מפרוטה, ואין הודאה פחותה מפרוטה אפילו בכלים, ומסתמכים על הירושלמי שבועות פ"ו ה"א. נאמר שם: "שמואל אמר, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב. אמר רב חיננא, והן שיהו שוות שתי פרוטות, שיהא הטענה פרוטה וההודאה פרוטה". והם מפרשים מה שאמרו בבבלי "למה שהן", הכוונה שאין צריכים שווי של שתי מעין, ומספיקה פרוטה. ורבינו נסים על הרי"ף כתב, שרב האי גאון מפרש כל שהן ממש, אפילו פחות מפרוטה, ועל דעתו מסתמך רבינו. [נתבאר כבר כמה פעמים, שרבינו ורבותיו מכריעים בבבלי נגד הירושלמי בכל מקום שנחלקו בהלכה]. (16) כל כלי שהוא דינו לענין שבועה כמו כסף האמור בתורה, שמשמעותו שתי מעין. (17) מימרא של רב פפא, שם. (18) משום שהכפירה היא כסף, צריכה להיות שתי מעין. (19) אף-על-פי שהכפירה כל שהיא, משום שכפר בכלים.

1 ו. העיד עליו עד אחד²⁰, אפלו לא כפר אלא פרוטה
2 - הרי זה נשבע; שפל מי ששנים מחיבים אותו
3 ממון - אחד מחיבו שבועה²¹. פיצד? פרוטה או
4 שנה פרוטה יש לי בידך, אין לך בדי כלום, ועד
5 אחד מעיד שיש לו - הרי זה נשבע. וכן בשבועת
6 השומרים, אפלו הפקיד אצלו פרוטה או שנה
7 פרוטה, וטען שאקדה - נשבע²². וכל פחות
8 מפרוטה - אינו ממון, ואין בית דין נזקקין לו. וכן
9 כל הנשבעין ונוטלין - נשבעין ונוטלין מפרוטה
10 ומעלה²³.

(20) מימרא של שמואל, שם מ. (21) ראה למעלה פ"א ה"א. (22) המדובר בשומר חנם, שפטור מגניבה ואבידה. מובן שהוא-הדין בשומר שכיר שטען שנגזלה ממנו באונס. פסק כרבו רבינו יוסף מיגש, בפירושו לשבועות שם (ראה הלכות שכירות פ"ב ה"ח). (23) כלומר, לא בפחות מפרוטה ואין בזה כל מחלוקת, ובהלכה הבאה תתבאר שיטת רבינו שצריכה כפירת שתי כסף (על-פי לחם-משנה כאן).

11 ז. הורו רבותי²⁴: שהנשבעין ונוטלין אינן צריכין
12 טענת שתי כסף²⁵. ואני אומר: שצריך הנתבע
13 שיקפר בשתי מעין, ואחר כך לישבע התובע בתקנת
14 חכמים ויטול²⁶. שהרי הנשבעין בטענת ספק - צריך
15 שיהיה ביניהם כפירת שתי מעין, ואחר כך לישבע
16 מספק.

(24) נתבאר כבר, שבכל מקום שכתב רבינו "הורו רבותי", התכוון לרבינו יוסף מיגש, ורבו רבינו יצחק אלפי (הרי"ף). ובהלכות שאלה ופקדון פ"ה ה"ו, כתב בפירושו: רבותי הרב ר' יוסף הלוי ורבו ז"ל. (25) ה"י מיגש בפירושו

ובשעה זו וזו, והנתבע טוען: שעורים היו, ולפיכך אנו אומרים, שאלמלי הלווה לו באותה שעה עצמה גם שעורים, היה טוען חטים ושעורים, אבל כשתבע סתם ולא מסר שעת ההלוואה המדויקת - אין לראות בזה הודאה שלא הלווה שעורים, שלפעמים אין אדם תובע בבת אחת כל תביעותיו; ג. הרא"ש שם כותב בשם רבינו מאיר הלוי, שלא אמרו פטור אלא כשהנתבע טוען אחר-כך: לא מגיע לך כלום, ומה שאמרתי שעורים - משטה הייתי בך, אבל כשהוא עומד בהודאתו - חייב לשלם מה שהודה (ראה 'בית יוסף' ו'בית חדש' שם); ד. 'בעל התרומות' - מובא בהגהות מיימוניות כאן - כותב, שאם ענה התובע: נכון הדבר שמגיע לי ממך גם שעורים, אלא שלא רציתי לתבוע הכל בבת אחת - חייב; ה. מה דינה של שבועת היסט? צריכה כפירה שתי כסף או לא? - רבינו נסים בשבועות פ"ו כתב שצריכה שתי מעין כסף, כעין שבועה דאורייתא, וכן דעת רבינו ישעיה (מובא ב'בית יוסף' חו"מ סי' פח), ונימוקם: כל מה שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו, ולא מצאנו שבועה של תורה בפחות מזה, חוץ משבועה נגד עד אחד, שממנה אין ללמוד, משום שבועה זו היא יוצאת מן הכלל, ונלמדה ממה שאמרה תורה (דברים יט, כו): "לא יקום עד אחד וכו'". מכל אלה הפרטים לא השמיענו רבינו דבר. בענין שבועת היסט, יש להעיר שלדעת רבינו בהלכה ו, ששומרים נשבעים על פרוטה - בטל נימוקם של הר"ן והר"י.

יא. הטוען⁴⁴ את חברו שגני מינין, והודה באחד מהן¹⁷ - הרי ההודיה ממין הטענה ונשבע. פיצד? פגון¹⁸ פור חטין וכור שעורין יש לי פינדה, אין לך פינדי¹⁹ אלא פור חטין - חיב. התחיל הטוען ואמר: פור²⁰ חטין יש לי פינדה, וקדם שישלים דבריו ויאמר: פור²¹ שעורים יש לי פינדה, אמר לו הנטען: אין לך פינדי²² אלא פור שעורים, אם נראה לדינין שהנטען²³ הערים⁴⁵ - חיב שבועה⁴⁶; ואם לפי תמו - פטור.²⁴

(44) שבועות לט: מימרא של שמואל. (45) מיהר להודות בשעורים לפני שהתובע ישלים טענתו, מתוך כוונה שלא יתחייב שבועה. (46) שם מ:

יב. פור חטין יש לי פינדה, אמר לו: הן, וכור²⁵ שעורים, אמר לו: אין לך פינדי שעורין - הרי זה²⁶ פטור; ואין זה מודה במקצת, עד שיאמר לו פכת²⁷ אחת⁴⁷: פור חטים וכור שעורין יש לי פינדה, ויאמר²⁸ לו הנטען: אין לך פינדי אלא פור שעורים. וכן כל²⁹ פיצא פדה.³⁰

(47) זה דומה להאמור בהלכה י"א "ואם לפי תומו - פטור". והטעם, שהכפירה וההודאה צריכות להיות בבת-אחת על מה שטען התובע.

יג. מלוא עשרה פדין שמן⁴⁸ יש לי פינדה, אין לך³¹ פינדי אלא עשרה פדין בלא שמן - פטור; שהרי³² טענו שמן, והודה לו פתריסים. עשרה פדין שמן יש³³ לי פינדה, אין לך פינדי אלא עשרה פדין ריקנין -³⁴

מטבע בשווי שתי מעין) ופטור משבועה, משום שלא כפר שתי כסף מלאות. ולכאורה משמע, ששני הדינים האלה - כפירת שתי כסף מחד - ומאידיך משמעותו של "כסף" סתם - מתכת כסף דוקא או שווי, תלויים זה בזה. אולם רבינו פסק כאן כשמואל, שדווקא משמע. ולמעלה בהלכה א פסק כרב, שכפירה שתי כסף. ברור, שלדעתו אין הדינים תלויים זה בזה, וגם לשיטת רב אפשר לפרש את המשנה כשתבעו כסף דווקא (רבינו נסים כאן בשם הרשב"א. עיין שם). [בלחם-משנה מביא דעת הרמב"ן, שרב חולק על שמואל גם בזה, וסובר "שוה שנינו", והלכה כרב. וכל זה בהלוואה, אבל בפקדון מודה רב שדווקא תבע. ומלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שדעתו כרמב"ן, שהרי הדגיש כאן שהמדובר בפקדון]. (33) של מדינת צור. (34) כשתבע "מצריות" גילה דעתו שדווקא אמר, ולפיכך אף-על-פי שההודאה היא באותה המתכת שתבע - הרי זה כטענו חטים והודה לו בשעורים.

ט. מנורה³⁵ גדולה יש לי פינדה, אין לך פינדי אלא¹ מנורה קטנה - הרי זה פטור³⁶. אכל אם טענו מנורה² בת עשר ליטרין, והודה לו במנורה בת חמש ליטרין³ - הרי זה מודה במקצת³⁷, מפני שיכול לפרקה⁴ ולהעמידה על חמש³⁸. וכן אם טענו אזור גדול,⁵ ואמר לו: אין לך פינדי אלא אזור קטן - פטור³⁹.⁶ אכל אם טענו יריעה בת עשרים אמה, והודה לו⁷ ביריעה בת עשר אמות - הרי זה נשבע, מפני שיכול⁸ לחתכה ולהעמידה על עשר⁴⁰. וכן כל פיצא פדה.⁹

(35) ברייתא שם מג. (36) גדולה וקטנה אינן דומות זו לזו. (37) שם. (38) והמנורה לא תשנה את תבניתה, אלא תהיה דקה. כרב אבא בר ממל שם. (39) שאם יתחוך חלק ממנו משתנה מקום החתך, שהרי ראשי האיזור ניכרים (רש"י שם). [דעת רבינו, שלפי מסקנת הסוגיא שם, אין כל הבדל בין איזור למנורה גדולה וקטנה, והברייתא נקטה מנורה, וממנה נלמד איזור]. (40) נראה שהמדובר בחתיכת בר, שקצותיה פתוחות ללא תפר (ראה לחם-משנה).

י. פור חטים⁴¹ יש לי פינדה, אין לך פינדי אלא פור¹⁰ שעורים - פטור אף מדמי שעורים; שהרי אומר¹¹ לו: אין לי פינדה שעורים⁴², ונמצא זה דומה למי¹² שאמר לחברו בבית דין: מנה לך פינדי, ואומר לו¹³ האחר: אין לי פינדה - שאין בית דין מחביבין אותו¹⁴ לתן לו פלום. ואם תפס התובע דמי השעורים - אין¹⁵ מוציאין מידו⁴³.¹⁶

(41) בבא-קמא לה: (42) והודאה זו מבטלת הודאת הנתבע (ב'תוספות' שם ד"ה לימא, מפרשים: משום שמחל לו על השעורים). (43) הרי"ף בהלכותיו שם מוכיח דין זה מן הגמרא. [נאמרו בפוסקים עוד כמה דינים שרבינו לא גילה דעתו בהם. א. ה'טור' בחו"מ סי' פח בשם 'בעל התרומות' מוסיף, שאפילו באו עדים והעידו על שעורים - פטור מדמי שעורים, שהודאת בעל-דין כמאה עדים; ב. הרא"ש שם כתב, שהמדובר כשאמר הלוויתך חטים ביום זה וזה

1 חֵיב שְׁבוּעָה; שֶׁהָרִי טָעַנוּ הַפְּדִין וְהַשְּׁמֶן, וְהוֹדָה לוֹ
2 בְּפִדְיוֹ⁴⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

16 מְשֻׁבְּעַת הַתּוֹרָה, וְחֵיב שְׁבוּעַת הַסֵּת, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ
17 בַּמָּה פְּעָמִים.
52 למעלה (פ"א ה"ג) למדנו ש"הא לך" דינו ככופר הכל
ופטור משבועה, וכפל דין זה כאן כעין מבוא לבבות
הבאות. מלשנו משמע, שאם לא אמר הילך - חייב. אולם
הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך
- חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו
לא אמר הילך - הרי זה כאילו אמר, משום שפקדון הוא
ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא נמצא (מגיד-משנה.
ראה כסף-משנה). 53 מדין גלגול שבועה. למעלה (פ"א
ה"ב) למדנו, שגם בשבועת היסת מגלגלים. 54 מדין
טענו חייטים ושעורים, והודה לו באחד מהם. משמיענו כאן,
שאף-על-פי שנותן לו כלי אחר תמורת הפקדון - אין זה
כהילך.

48 ולשון זה משמע שלא תבע כדים, אלא כמות שמן
כמדת עשרה כדים (כתובות קח:). 49 והרי זה כטענו
חייטים והודה לו בשעורים. [בהגהות מיימוניות כאן כתב
שפסק כאדמון במשנה (שבועות לח:): נגד דעת חכמים,
משום שרבן גמליאל אמר: רואה אני את דברי אדמון.
ודבריו תמוהים קצת, שהרי רבן גמליאל מחייב גם בטענו
חייטים והודה לו בשעורים. ולפיכך אין כל ראייה מדבריו
להסוברים שבזה פטור. ואולי כוונתו, שרבן גמליאל תומך
בשיטתו של אדמון, שיש בלשון זה (עשרה כדים שמן) גם
תביעת הכדים].

3 יד. מָנָה לִי אֶצְלָךְ הַלּוּאָה, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם⁵⁰
4 וְלֹא לְוִיתִי מִמֶּךָ, אָבָל חֲמֻשִׁים דִּינָרִין יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי
5 פְּקֻדוֹן אוֹ מְשֻׁם נֶזֶק וְכִיּוּצָא בּוֹ - הוֹרוּ רַבּוֹתֵי: שְׁזָה
6 מוֹדָה בְּמִקְצָת, וְיִשְׁבַּע. שֶׁהָרִי טָעַנוּ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ
7 מָאָה, וְהוֹדָה לוֹ שֶׁהוּא חֵיב חֲמֻשִׁים, וּמָה לִי נִתְחַיֵּב
8 לוֹ מְשֻׁם הַלּוּאָה אוֹ מְשֻׁם פְּקֻדוֹן אוֹ מְשֻׁם נֶזֶק?
9 וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה⁵¹.

יום שישי י"ג סיון ה'תש"פ

פָּרֶק רְבִיעִי

1 מבאר שאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיטעון דבר
שבמידה ושכמשקל ושכמניין, ודין משיב אבידה בהודאתו,
ודין מודה במקצת והשאר אמר איני יודע, ודין מחוייב
שבועה ואינו יכול להישבע וכל כיוצא בזה.

50 טענת הנתבע. 51 חלקו עליו הראב"ד והרשב"א,
ודעתם שמלוה ופקדון שני מינים הם, ומסתמכים על הגמרא
בבא-מציעא צח: בדין שאל פרה ושכר פרה ומתה אחת
מהן, וטען המשאל: שאולה מתה ושואל חייב באונסין,
והנתבע טוען: שכורה מתה ושוכר פטור מאונסין. ושנינו
במשנה (שם צז:): "ישבע ששכורה מתה". ושאלו בגמרא:
"ואמאי (למה)? מה שטענו - לא הודה לו, ומה שהודה לו
- לא טענו?". מוכח מזה ששאלה ושכירות נידונות כשני
מינים, והרי זה דומה למלוה ופקדון. ובספר התרומות'
(שער שביעי ח"ב אות כז) דחה ראייה זו, שהרי שם לא
הודה הנתבע כלום, וכופר הכול פטור משבועה. ופירש שם
בארוכה כוונת הגמרא (עיין שם). והביא עוד כמה ראיות
של המשיגים על רבינו, ודחה כולם, והעלה להלכה כדעת
רבינו. [הראב"ד בהשגותיו כאן כתב, שגם טענו מנה מלוה
ומנה פקדון, והודה באחד מהם - פטור. וב'בית יוסף' חו"מ
ס' פח מבאר בשם הרשב"א, שאין זה דומה לטענו חייטים
ושעורים, והודה לו באחת מהן שחייב שבועה, משום
שחייטים ושעורים דיניהן שווים, ולפיכך נידונות כתביעה
אחת, אבל פקדון ומלוה אין דיניהם שווים, ויש כאן שתי
תביעות שונות, ואין הודאה במקצת תביעה. מובן, שלדעת
רבינו חייב שבועה, שהרי הוא מגדיר את שתייהן כתביעה
אחת].

18 א. אֵין² מוֹדָה בְּמִקְצָת חֵיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד
19 שְׁיִטְעֲנֵנוּ³ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן
20 וְיוֹדָה לוֹ⁵ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ שֶׁבְּמִשְׁקָל אוֹ שֶׁבְּמִנְיָן.
21 מִיּוֹצֵר עֲשָׂרָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא
22 חֲמֻשָּׁה; כּוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא
23 לְחֶף; שְׁתֵּי לִיטְרִין שֶׁל מְשִׁי יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ
24 בְּיָדִי אֶלָּא רוֹטָל - הֲרִי זֶה חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
25 אָבָל אִם אָמַר לוֹ: כִּיס מְלֵא דִּינָרִין מְסַרְתִּי לָךְ, לֹא
26 מְסַרְתָּ לִי אֶלָּא חֲמֻשִׁים; מָאָה דִּינָרִין מְסַרְתִּי לָךְ, לֹא
27 מְסַרְתָּ לִי אֶלָּא צְרוּר שֶׁל דִּינָרִין, וְלֹא מְנִית אוֹתָן
28 בְּפָנָי⁸, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הִנֵּה בּוֹ, וּמָה שֶׁהִנַּחַת אֹתָהּ
29 נוֹטָל - הֲרִי זֶה פְּטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

2) משנה שבועות מב: וגמרא שם מג. 3) שיתבע.
4) יגדיר היקף התביעה: המשקל, או המידה או המניין.
5) במשנה כתוב: "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה
ושבמשקל ושכמניין" ואפשר לפרש, שהכפירה בלבדה,
שעליה נשבעים צריכה להיות מסויימת ולא ההודאה, אולם
בברייתא שם כתוב: "לעולם אינו חייב אלא עד שיטענונו
בדבר שבמשקל ושכמניין ויודה לו בדבר שבמשקל
ושכמניין. 6) ההודאה היא מסויימת והטענה לא.
7) הטענה מסויימת וההודאה לא. 8) כנראה נתת בי אימון
מלא.

30 ב. בֵּית מְלֵא תְּבוּאָה מְסַרְתִּי לָךְ, וְהִלָּה אוֹמַר: לֹא
31 מְסַרְתָּ לִי אֶלָּא עֲשָׂרָה כוֹרִין; עֲשָׂרָה כוֹרִין מְסַרְתִּי
32 לָךְ, אֵינִי יוֹדֵעַ כְּמָה הֵם, שֶׁהָרִי לֹא מְדַדְתָּם בְּפָנָי,
33 אֶלָּא מָה שֶׁהִנַּחַת אֹתָהּ נוֹטָל - פְּטוּר⁹.

10 טו. מָנָה וּכְלִי יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא הַכְּלִי
11 וְהָא לָךְ - הֲרִי זֶה פְּטוּר⁵², וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁאֵין לוֹ
12 אֶצְלוֹ אֶלָּא זֶה. אָמַר בַּעַל הַכְּלִי: אֵין זֶה הַכְּלִי -
13 כּוֹלֵל בְּשִׁבּוּעֹתוֹ⁵³ שְׁזָה כְּלָיו. הוֹדָה הַנֹּטֵעַן שֶׁאֵין זֶה
14 כְּלָיו וְנִתְחַלַּף לוֹ בְּאַחַר - הֲרִי זֶה חֵיב שְׁבוּעָה⁵⁴. כָּל
15 מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֲנָן זֶה פְּטוּר - הֲרִי זֶה פְּטוּר

פי שהלווה אינו יכול לטעון לא לויתו, חייב המלוה שבועה, ונראה שהתכוון לומר אפילו אם טען: לא לויתו אלא חמישים, שאם טען פרעתי חמישים פשיטא שחייב (ראה שם).

ה. שְׁטָרָה¹⁶ שֶׁכְּתוּב בּוֹ סְלָעִים, וְלֹא הִזְכִּיר מְנָן, 11
מְלוֹה אוֹמֵר: חֲמֵשׁ סְלָעִים שָׁיֵשׁ לִי בְּיַדְךָ הֵם 12
הַכְּתוּבִים בּוֹ, וְהִלֵּןהָ אוֹמֵר: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֵלָא שְׁלֹשׁ 13
וְהֵם הַכְּתוּבִים בְּשֵׁטֶר, אָף עַל פִּי שְׂאִין מַחֲיִבִין אוֹתוֹ 14
בְּשֵׁטֶר זֶה אֵלָא בְּשֵׁתִים¹⁷, וְהָרִי הוֹדָה בְּסָלַע שְׂאֵפְשֵׁר 15
לְכַפֵּר בָּהּ - הָרִי זֶה פְּטוּר¹⁸; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֹשִׁיב 16
אֲבָדָה, וְתִקְנַת חֲקָמִים הִיא: שֶׁפֶל שְׂשִׁיב אֲבָדָה - 17
לֹא וְשִׁבְעָה¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקּוּמוֹ²⁰ וְכֵן²¹ הָאוֹמֵר 18
לְחִבְרוֹ: אָמַר לִי אָבָא שָׁיֵשׁ לִי בְּיַדְךָ מְנָה, וְהִלֵּה 19
אוֹמֵר: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֵלָא חֲמֵשִׁים - הָרִי זֶה מֹשִׁיב 20
אֲבָדָה²², וּפְטוּר²³ אָף מְשִׁבּוּעַת הַסֵּת²⁴. וְאֵין צָרִיף 21
לוֹמֵר, אִם הוֹדָה מֵעַצְמוֹ וְאָמַר: מְנָה הָיָה לְאֲבִיךָ 22
בְּיָדִי, וְנִתְּתִי לוֹ חֲמֵשִׁים דִּינָרִין, וְנִשְׁאַר לוֹ חֲמֵשִׁים - 23
שָׁזָה פְּטוּר אָף מְשִׁבּוּעַת הַסֵּת. אָבָל יוֹרֵשׁ שְׁטַעֲנָן 24
וְאָמַר: אֲנִי יוֹרֵעַ בְּרֹדְאִי שָׁיֵשׁ לְאֲבִי בְּיַדְךָ אוֹ בְּיַד 25
אֲבִיךָ מְנָה, וְהוּא אוֹמֵר: אֵין לוֹ בְּיָדִי אֵלָא חֲמֵשִׁים, 26
אוֹ אֵין לוֹ בְּיַד אָבִי אֵלָא חֲמֵשִׁים - הָרִי זֶה מוֹדָה 27
בְּמִקְצַת, וְיִשְׁבְּעָה²⁵. 28

16 ברייתא בבא מציעא ד. (17) אין משגיחים כלל בטענת המלוה שתובע חמש, מכיוון שלא דקדק לכתוב בשטר מניין מדויק, מסתבר שהכוונה לשתיים (מובן שיכול לתבוע עוד שלוש כמלוה על פה). (18) פסק כרבי עקיבא, שהלכה כמותו בכל מקום נגד דעת יחיד. (19) כשבעל האבידה טוען מצאת יותר ממה שאתה משיב לי. (20) בפרק י"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה כ. ונימקו, שאם נחייבהו להישבע יימנע מלהגביה מציאה, כדי שלא יטילו עליו שבועה. (21) משנה שבועות לח: (22) משום שהיה יכול לכפור הכל. כשתבעו המלוה עצמו אמרנו (בבבא מציעא ג.) שאין אדם מעיז כל כך לשקר בפני בעל חובו, אבל בפני בנו - מעיז (כתובות יח:). (23) דין זה שנוי בברייתא (כתובות יח.) רבי אליעזר בן יעקב אומר חייב והכמים פוטרם. והרי"ף בשבועות פרק ו אות אלה קסב פסק כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב:). משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. ורבינו נטה כאן משיטתו כנראה מפני שסתם משנה היא כשיטת חכמים. [האריכו בזה בעלי הכללים אם הלכה כרבי אליעזר בן יעקב גם נגד סתם משנה ואין כאן מקום להאריך בזה]. ובמגיד משנה מבאר, שהרי"ף התכוון לירוש שטוען ברי: אני יודע שאתה חייב לאבי מנה, ובכרי גם רבינו מודה (ראה הבבא האחרונה בהלכה זו). (24) בבבא הקודמת כתב רבינו: "הרי זה פטור", וסתם פטור האמור בידינו מודה במקצת משמעותו פטור משבועת התורה אבל נשבע היסת, וכאן פטור גם מהיסת. ובמגיד משנה מבאר נימוק ההבדל: גבי סלעים אינו משיב אבידה ממש, שהרי המלוה טוען טענת ברי, ולפיכך מחייבים אותו היסת, אבל הירוש שהוא מסתמך על מה ששמע מאביו -

(9) משנה שם מב: "בית מלא (תבואה) ... והלה אומר אני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור". במקרה זה שתייהן - הטענה וההודאה - אינן בדבר מסויים, ומכיוון שלמדנו למעלה (הלכה א) שאינו נשבע אלא כששתייהן מסויימות, שינה רבינו מלשון המשנה וכתב שתי כבות. ואולי הוא מפרש כך את המשנה עצמה ומחלקה לשתי כבות: א. טענה בלתי מסויימת. ב. הודעה בלתי מסויימת (ראה לחם משנה).

1 ג. בית זה¹⁰ מְלֵא עַד הַיְזִיז¹¹ מִסְרְתֵי לָךְ, וְהִלֵּה אוֹמֵר: 1
עַד הַחִלּוֹן - חֲבִיב¹². וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה. 2

(10) משנה שם. (11) חלק הקורה הבולט מחוץ לכותל הבית. (12) אף על פי שלא מסר בדיוק כמה כורים - הרי זה נקרא דבר מסויים. רבינו לשיטתו, שגם בפיקדון צריך שהנתבע ימסור ליד התובע ויאמר הילך ולפיכך כאן חייב אפילו בפיקדון מכיוון שלא אמר הילך. [בתוספות שם דיבור המתחיל זה פירשו, שהמדובר כשהפירות אינם בעין, ומשום כך אין כאן הילך. אנו צריכים לתירוץ זה לשיטת הרשב"א (ראה למעלה פרק ג הלכה א) שפיקדון אפילו לא אמר הילך דינו כהילך (לחם משנה). במשנתנו כתוב סתם: "זה אומר עד היזיז וזה אומר עד החלון חייב", ולא הזכירה שהמדובר באמר "בית זה": ומסתברים דברי רבינו, שהרי "בית סתם" דבר שאינו מסויים הוא, משום שישנם בתים גדולים ובתים קטנים].

3 ד. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצַת¹³ חֲבִיב שְׁבוּעָה עַד שְׂיֹודָה בְּדָכָר 3
שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ לְכַפֵּר בּוֹ. פִּיּוּצָא? מִי שְׁטַעֲנָן חֲבִירוֹ וְאָמַר: 4
מְנָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי אֲצִלְךָ, חֲמֵשִׁים שְׁבִשְׁטָר זֶה 5
וְחֲמֵשִׁים פְּלֵא שְׁטָר, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֵלָא חֲמֵשִׁים 6
שְׁבִשְׁטָר - אֵין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת; שֶׁהַשְׁטָר לֹא תוֹעִיל 7
בּוֹ כְּפִירְתּוֹ, וְהָרִי פֶּל נְכִסְיוֹ מְשִׁעְבְּדִין בּוֹ, וְאֵפְלוֹ כְּפָר 8
בּוֹ הָיָה חֲבִיב לְשֵׁלֶם. לְפִיכָף נִשְׁבְּעַת הַסֵּת¹⁴ עַל 9
הַחֲמֵשִׁים¹⁵. 10

(13) רי"ף בבא מציעא פרק א אות רמח. (14) מתקנת רב נחמן בלי נקיטת חפץ. (15) ברי"ף שם מנמק דין זה, משום שאין נשבעים על כפירות והודאות שעבוד קרקעות (ראה לקמן פרק ה הלכה ג). ורבינו הוסיף כאן נימוק "שהשטר לא תועיל בו כפירתו". ונראה, שכל נימוק בפני עצמו מספיק כדי לפטור משבועת מודה במקצת. [וכן כתב בלחם משנה. והוא מבאר שאין נשבעים על זה משום שמלוה בשטר הוא כגבוי, והרי זה כהילך. ודעתו שגם הפטור של שעבוד קרקעות הוא מטעם הילך, וקשה לקבל דבריו, שהרי בשבועות מב: ובכמה מקומות למדנו שאין נשבעים על הקרקעות מכלל ופרט וכלל] ומנימוקו של רבינו יוצא, שאם הוציא התובע כתב ידו של הנתבע על חמישים וכתוב בו שהמלוה יהיה נאמן לומר לא נפרעתי והוא תובע עוד חמישים שהלווה בלי כתב - גם כן פטור, ואף על פי שאין נכסיו משועבדים, שהרי אינו יכול לכפור (ראה ש"ך חושן משפט סימן נא). וכתב במגיד משנה, שאם הוציא כתב ידו של הלווה שאין בו נאמנות או כשהלווה היא בעדים ואם כן יכול הלווה לטעון פרעתי את החוב. אף על

ח. מְנָה³⁸ לִי בַיָּדָה, וְהָרִי עַד אֶחָד מֵעֵיד עָלָיו, וְהִנְטֵעַן אוֹמֵר: בֵּן הוּא, אֲבָל אֶתָּה חָיֵב לִי כְּגֹדֶד אוֹתוֹ מְנָה - הָרִי זֶה מְחַיֵּב שְׂבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלָם³⁹. וּמִפְּנֵי מָה אִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע? שֶׁהָרִי הוּא מוֹדָה בְּמָה שֶׁהָעֵיד בּוֹ הָעֵד, וְאִין הַנְּשָׁבַע בְּהַעֲדָאת עַד אֶחָד נְשָׁבַע עַד שִׁיכְחִישׁ אֶת הָעֵד וְיִכְפֹּר בְּעֵדוֹתוֹ וְיִשְׁבַּע עַל פְּפִיתוֹ. לְפִיכָף: שֶׁטָּר שָׁיֵשׁ בּוֹ עַד אֶחָד, וְטֵעַן שְׁפָרְעוֹ⁴⁰; וְכֵן כְּפָרְן⁴¹ שְׂבָא עָלָיו עַד אֶחָד, וְטֵעַן שְׁפָרַע אוֹ הַחֲזֹרְתִי לָךְ הַפְּקָדוֹן - הָרִי זֶה מְחַיֵּב שְׂבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמִשְׁלָם. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד⁴², שֶׁחֲטָף לְשׁוֹן כֶּסֶף מִחֶבְרוֹ כְּפָנָיו עַד אֶחָד, וְאָמַר אַחֵר בֶּן: חֲטַפְתִּי וְשָׁלִי חֲטַפְתִּי; וְאָמְרוּ חֲכָמִים⁴³: הָרִי זֶה מְחַיֵּב שְׂבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמִשְׁלָם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

38 מקור הדינים שבהלכה זו הוא בבבא בתרא לד. וידוע בגמרא ובפוסקים בשם: "נסכא דרב אבא." (39) המדובר כשהנתבע אינו יכול לטעון פרעתי, כגון שהוא תוך זמן פירעון או כשהעד מעיד שלא זוהו ידו מיד התובע או הנתבע משעת ההלוואה עד עכשיו, אבל כשאין אחד משני המקרים האלו - נאמן הנתבע במיגו שהיה יכול לטעון פרעתי, שהרי אפילו לוהו בפני שני עדים נאמן לטעון פרעתי שלא בעדים, כמו שנתבאר בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. ואין לדמות מיגו זה למיגו שהיה יכול להכחיש את העד, משום ששבועה נגד עד אחד למדנו (בשבועות מ.) מן הכתוב (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" - אבל קם הוא לשבועה. ובקשר לזה אמרו בברייתא: "כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" ולפיכך אי אפשר לפוטרו בלי שבועה נגד העד, אבל בנידון שלפנינו, אין שני עדי הלוואה מחייבים אותו ממון כשהוא טוען פרעתי ומשום כך אין על הנתבע חובת שבועה זו (מגיד משנה). ולמה לא האמין רב אבא את החוטף מכוח מיגו שיכול לטעון: החזרתי? משום שהגוזל בעדים אינו נאמן לטעון החזרתי שלא בעדים. (40) ואילו היו שני עדים לא היה נאמן לומר פרעתי, כששטר מקויים ביד התובע. (41) כגון שטען לא לווייתי ובא אחד והעיד שלוה וחזר הלווה וטען: לווייתי ופרעתי (ראה במגיד משנה וכסף משנה). (42) שם. (43) רב אבא שם והסכימו אחרים לדעתו ונקראה הלכה זו על שמו: "נסכא דרב אבא" (נסכא = לשון כסף מהותך).

ט. מְנָה הַלְוִיתִיךָ⁴⁴, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, הִבִּיא עַד אֶחָד שְׁלוֹה מְמַנּוּ בְּפָנָיו, הוֹאִיל וְאִלוּ הָיוּ שְׁנַיִם הָיָה מְחַזֵּק בְּפָרְן וּמִשְׁלָם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁴⁵ - הָרִי זֶה נְשָׁבַע עַל פִּי עַד אֶחָד; שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁשְׁנַיִם מְחַיִּיבִין אוֹתוֹ מְמוֹן - אֶחָד מְחַיֵּבוֹ שְׂבוּעָה. חֲזַר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי - מִשְׁלָם בְּלֹא שְׂבוּעָה⁴⁶, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנִי⁴⁷.

(44) כל הלכה זו באה לבאר דין כפרן שבהלכה הקודמת. (45) לקמן פרק ו הלכה א. (46) התובע אינו מחוייב שבועה. (47) בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה י"א.

הרי זו טענת שמא, ולא קשה לנתבע להעזיז לכפור הכל - הרי זה משיב אבידה ממש ופטור לגמרי. ובכסף משנה מוסיף נופך ואומר שרבינו רמזו זה באמרו גבי סלעים "כמשיב אבידה" ובירוש כתב "משיב אבידה" בלי כ"ף (ולכאורה סברתו מופרכת מלשון המשנה שכתבה "כמשיב" גבי יורשים, אולם אין מכאן פירכא, משום שבתקופת המשנה טרם תוקנה שבועת היסט ומשום כך לא הברילו בין "משיב" ל"כמשיב"). (25) בזה גם רבי אליעזר בן יעקב מודה (מגיד משנה, כמו שביארנו למעלה. ראה ש"ך חושן משפט סימן עה סעיף קטן פב).

1 ו. מְנָה²⁶ לִי בַיָּדָה עַל מִשְׁכּוֹן זֶה, אִין לָךְ בַּיָּדָה עָלָיו 2 אֲלֵא חֲמִשִּׁים - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת²⁷, וְאִם אִין 3 הַמִּשְׁכּוֹן שׁוּהָ אֲלֵא חֲמִשִּׁים אוֹ פְּחוֹת - הָרִי זֶה 4 נְשָׁבַע, וּמִשְׁלָם הַחֲמִשִּׁים שֶׁהוֹדָה בְּהֵן²⁸. הָיָה 5 הַמִּשְׁכּוֹן שׁוּהָ מֵאָה אוֹ יָתֵר, הוֹאִיל וְהַמְלוֹה יָכוֹל 6 לְטֵעַן עָלָיו עַד כְּדִי דְמִיּוֹ²⁹ - הָרִי הַמְלוֹה נְשָׁבַע 7 וְנוֹטְלָה³⁰ מִדְּמֵי הַמִּשְׁכּוֹן. הָיָה שׁוּהָ שְׁמוֹנִים - נְשָׁבַע 8 הַמְלוֹה שְׁאִין לוֹ פְּחוֹת מִשְׁמוֹנִים, וְנוֹטְלָן מִן 9 הַמִּשְׁכּוֹן, וְנְשָׁבַע הַלוֹה מִן הַתּוֹרָה עַל הַעֲשָׂרִים 10 שֶׁכָּפַר בְּהֵן³¹. כָּפַר כָּל וְאָמַר: אִין זֶה מִשְׁכּוֹן אֲלֵא 11 פְּקָדוֹן, וְאִין לוֹ אֲצָלִי כְּלוֹם - נְשָׁבַע הַמְלוֹה שְׁאִין 12 לוֹ פְּחוֹת מִשְׁמוֹנִים³², וְנְשָׁבַע הַלוֹה הֶסֶת עַל 13 הַעֲשָׂרִים³³.

(26) במשנה שבועות מג. נשנו דינים דומים באבד המשכון ולווה תובע את הפרש בין שווי ובין המלוה. ורבינו סובר שמשכון אינו כהילך, ומכאן מסתעפים כל הדינים שבהלכה זו. (27) בבא זו משמיעה דין כללי, שמשכון אינו כהילך, ובכבות הבאות יתבארו הדינים המפורטים הנובעים מדין כללי זה. והמדובר בהם כשתבעו מנה והודה בחמישים. (28) פשוט. (29) יכול לטעון שהלווה סכום עד כדי שוויו של המשכון, משום שהוא מחזיק בו. (30) והלווה אינו יכול לפטור עצמו על ידי שבועת מודה במקצת. (31) ואין ביד המלוה משכון עליהם. (32) כמו בבבא הקודמת. (33) משום שהוא כופר הכל. למעלה פרק א הלכה ג למדנו, שכופר הכל פטור משבועת התורה וחכמים תיקנו שיישבוע היסט.

14 ז. מְנָה לִי בַיָּדָה³⁴, וְהָלָה אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים וְדָאִי יֵשׁ 15 לָךְ בַּיָּדָה, אֲבָל חֲמִשִּׁים אִינִי יוֹדַע אִם אֲנִי חָיֵב בְּהֵן 16 אוֹ לֹא - הָרִי זֶה מְחַיֵּב שְׂבוּעָה, מְפָנִי שֶׁהוֹדָה 17 בְּמִקְצַת, וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע בְּמִקְצַת שֶׁכָּפַר בּוֹ, 18 שֶׁהָרִי אִינוּ יוֹדַע, לְפִיכָף מִשְׁלָם הַמְנָה בְּלֹא 19 שְׂבוּעָה³⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים³⁶ עַל 20 מִי שֶׁטֹּעַן עָלָיו דְּבָר שֶׁאִינוּ יוֹדַע בְּדָאִי שֶׁאֲנִי חָיֵב 21 בּוֹ³⁷.

(34) מימרא של רבא בבבא מציעא צח. (35) כלל זה מנוסח בגמרא: "מתוך שאינו יכול ליטען משלם" (ראה ההלכה הבאה). (36) מתקנת הגאונים. (37) והחרם הוא בלי הזכרת שמו של התובע.

25 וּנְפֹטָר. וְכֵן הַחֹפֶרֶת¹⁴ בְּשָׂדֵה חֶבְרֹן בּוֹרוֹת שֵׁיחִין
26 וּמְעֻרוֹת וְהַפְסִידוּהָ, וְהָרִי הוּא חֵיב לְשֵׁלֶם¹⁵, בֵּין
27 שְׁטַעְנֵנו שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חִפְרָתִי, אוֹ שְׁטַעְנֵנו
28 שְׁחָפַר שְׁתֵּי מְעֻרוֹת, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חִפְרָתִי אֲלֵא
29 אַחַת, אוֹ שְׁהִיָּה שָׁם עַד אֶחָד שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמֵר:
30 לֹא חִפְרָתִי כְּלוּם - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֶסֶת עַל הַכֹּל¹⁶.

12) הלכה זו מבארת את האמור בהלכה הקודמת.
13) בבא הקודמת מבארת דין מודה במקצת, ובבא זו דין
שבועה נגד עד אחד. (14) שם ה. (15) מה שהפסיד.
16) הראב"ד מחלק בין תבעו למלאות את הבורות, שזו
תביעת קרקע, ובין תבעו ממון בערך הנזק, שהיא תביעת
ממון ממש. ורבינו אינו מחלק בכך, ובשתי התביעות פטור
- לדעתו - משבועת התורה, משום שתביעת הממון באה
מקלקול הקרקע (מגיד-משנה).

31 ג. טַעְנֵנו¹⁷ כְּלִים וְקַרְקָעוֹת, בֵּין שְׁהוּדָה בְּכֹל
32 הַקַּרְקָעוֹת וְכֹפֶר בְּכֹל הַכְּלִים¹⁸, בֵּין שְׁהוּדָה בְּכֹל
33 הַכְּלִים וְכֹפֶר בְּכֹל הַקַּרְקָעוֹת, בֵּין שְׁהוּדָה בְּמִקְצַת
34 הַקַּרְקָעוֹת¹⁹ וְכֹפֶר בְּמִקְצַתָּן עִם כָּל הַכְּלִים - בְּכֹל אֵלוֹ
35 נִשְׁבַּע הֶסֶת. אֲבָל אִם הוּדָה בְּמִקְצַת כְּלִים וְכֹפֶר
36 בְּמִקְצַתָּן עִם כָּל הַקַּרְקָעוֹת - מִתּוֹף שֶׁהוּא חֵיב
37 שְׁבוּעָה עַל מִקְצַת הַכְּלִים שֶׁכֹּפֶר בָּהֶן²⁰, נִשְׁבַּע אָף
38 עַל הַקַּרְקָעוֹת שֶׁשְׁטַעְנֵנו עִמָּהֶן, שֶׁהַכֹּל טַעְנָה אַחַת²¹.
39 וְכֵן הֵדִין בְּטַעְנֵנו כְּלִים וְעִבְדִים אוֹ כְּלִים וְשִׁטְרוֹת,
40 הַכֹּל דִּין אֶחָד הוּא.

17) משנה, שבועות לח: (18) והרי כאן כפירה בדבר
שחייב עליו שבועה, והודאה בדבר הפטור. (19) ויש כאן
כפירה בדבר הפטור, והודאה בדבר החייב. (20) משום
שיש כאן כפירה והודאה בכלים. (21) במשנתנו:
"שהנכסים שאין להן אחריות (מטלטלין) זוקקים (קושרים)
את הנכסים שיש להן אחריות להישבע עליהן". ומבאר
רבינו שאין זה מדין גלגול שבועה, אלא דין מיוחד מנומק
בסברא: שהכל (פירוש, הקרקעות והכלים) נידון כטענה
אחת, ויש בה כפירה והודאה בדבר המחייב. ואלמלי
התכוון לגלגול, הרי כל נימוקו מיותר, משום שגלגול מחייב
אפילו תביעות שאין להן כל קשר לתביעה העיקרית, כמו
שנחבאר למעלה בפ"א הי"ב, שהתובע יכול לגלגל עליו
אפילו שבועה שלא נמכר לו לעבד עברי. וההבדל בין גלגול
לבין האמור כאן הוא, שבנידון כאן - בית-דין עצמו מטיל
על הנתבע את השבועה על הקרקעות, אבל בגלגול אין
משיביעים אלא כשהתובע טוען: ישבע לי גם על זה ועל זה.
ורבינו שם כתב בפירושו: "מגלגל עליו המשיביע". וב"טור"
ח"מ סי' זה כתב: "מגלגלים עליו שבועה על הקרקעות".
נראה שלא קיבל סברתו של רבינו "שהכל טענה אחת".

41 ד. טַעְנֵנו עֲנָבִים²² הַעוֹמְדוֹת לְבָצֵר וְתִבּוּאָה יִבְשָׁה
42 הַעוֹמְדֵת לְהַצְרָה, וְהוּדָה בְּמִקְצַתָּן וְכֹפֶר בְּמִקְצַתָּן -
43 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע עֲלֵיהֶם כִּפְשָׁר הַמְטַלְטְלִין²³. וְהוּא
44 שְׁאִינֶן צְרִיכִין לְקַרְקָע, שֶׁכָּל הַעוֹמֵד לְהַצְרָה - הָרִי
45 הוּא כְּבָצוֹר לְעֵנָן כְּפִירָה וְהוּדָה; אֲבָל אִם הָיָה

1 י. מָנָה לִי בְּיָדֶךָ⁴⁸, אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם, וְהָעֲדִים
2 מְעִידִין עֲלָיו שְׁעֵדִין יֵשׁ לוֹ אֲצִלוֹ חֲמִשִּׁים - פְּסָקוֹ
3 כָּל הַגְּאוּנִים הַלְכָה, שִׁישְׁלֶם חֲמִשִּׁים וַיִּשְׁבַּע עַל
4 הַשָּׂאֵר; שְׁלֵא תְהֵא הוּדְנֵת פִּינו גְּדוּלָה מִהַעֲדָת
5 עֲדִים⁴⁹.

48) בבא מציעא ג. (49) אם הודאת פיו בחמישים מחייבת
שבועה על החמישים שכפר, כל שכן שהעדאת עדים כזו
מחייבת שבועה (שם, תני רבי חייא).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) מבאר כל הדברים שאין נשבעים עליהם מן התורה, כגון
קרקעות ועבדים ושטרות והקדשות, ודין טענו כלים עם
אחד מהדברים שאין נשבעים עליהם, ושאלו נשבעים על
טענת חרש שוטה וקטן.

6 א. וְאֵלוֹ דְבָרִים² שְׁאִין נִשְׁבַּעִין עֲלֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה³:
7 הַקַּרְקָעוֹת וְהָעִבְדִים וְהַשְּׁטְרוֹת וְהַקְּדוּשׁוֹת. אָף עַל
8 פִּי שְׁהוּדָה בְּמִקְצַת, אוֹ שִׁישׁ עֲלָיו עַד אֶחָד, אוֹ
9 שְׁשֹׁמֵר וְטַעַן טַעְנַת הַשּׁוֹמְרִין⁴ - הָרִי זֶה פְּטוּר.
10 שְׁנֹאמֵר: פִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ - פָּרֵט לְהַקְדֵּשׁ;
11 כֶּסֶף אוֹ כְּלִים - פָּרֵט לְקַרְקָעוֹת וְלָעִבְדִים שֶׁהִקְדִּישׁוּ⁵
12 לְקַרְקָעוֹת⁷; וְכֵן יִצְאוּ שְׁטְרוֹת, שְׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן
13 כְּכֶסֶף וְכְּכִלִים, וְאִינֶן אֲלֵא לְרֵאזִיָּה שְׁבָהֶן⁸. וְעַל כָּלֵן
14 נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הֶסֶת⁹, אִם הִיתָה שָׁם טַעְנַת וְדָאִי; חוּץ
15 מִן הַקְּדוּשׁוֹת, שְׁאָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חֵיב עֲלֵיהֶם
16 שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, תִּקְנוּ חֲכָמִים שִׁישְׁבַּע עֲלֵיהֶם
17 כְּעֵין שֵׁל תּוֹרָה¹⁰, כְּדִי שְׁלֵא יִזְלָזְלוּ בְּהַקְדָּשׁוֹת¹¹.

2) משנה, שבועות מב. (3) כל שבועה שהיא. (4) שומר
חנם שטען: נגנב הפקדון או נאבד, שומר שכיר - נאנס.
5) למעט הקדש, שאינו רעהו של בן אדם. (6) הושוו.
7) כתבה תורה (ויקרא כה, מ): "והתנחלתם אותם (את
העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה", ודרשו (שם)
שעבדים דינם כאחוזה, היינו כקרקע. (8) ואפילו אם נגרם
הפסד ממון למפקיד על-ידי אבידת השטר - פטור.
9) ראה לקמן ה"ו. (10) בנקיטת חפץ. (11) בבא-מציעא
נח. [ב"טור' חו"מ סי' זה, כתב בשם רב האי גאון, שעל
הקדשות אין נשבעים אפילו היסת (בבית חדש' שם מבאר,
שלא אמרו "נשבעין לגזברין" אלא בשבועה שלא פשע
בשמירה, ורב האי גאון מתכוון לשבועה שאינה ברשותו).
ורבינו ישעיה מחלק בין ממונה על הקדשות שהוא פטור,
ובין אדם אחר שגזל מן ההקדש].

18 ב. שְׁתֵּי שְׂדוֹת¹² מְכַרְתָּ לִי, לֹא מְכַרְתִּי לָךְ אֲלֵא אַחַת;
19 שְׁנֵי עֲבָדִים אוֹ שְׁנֵי שְׁטְרוֹת יֵשׁ לִי בְּיָדֶךָ, אֵין לָךְ
20 בְּיָדִי אֲלֵא שִׁטְר אֶחָד אוֹ עֶבֶד אֶחָד - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
21 הֶסֶת. וְכֵן אִם טַעְנֵנו¹³ וְאָמַר: חֲצוֹר זוֹ אוֹ עֶבֶד זֶה אוֹ
22 שְׁטֵר זֶה שִׁישׁ בְּיָדֶךָ שְׁלִי הוּא וְאַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי,
23 וְהִנְטַעֵן אוֹמֵר: לֹא הָיָה דְבָרִים מְעוּלָם, בֵּין שֶׁהִבִּיא
24 הַטּוֹעֵן עַד אֶחָד בֵּין שְׁלֵא הִבִּיא - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֶסֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ג סיון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טען: ישבע התובע ואשלם לו. נתבאר למעלה פ"א ה"ו ששבעת היסת מהפכים. (32) אינו יכול לגבות את החוב, משום שאין בידו שטר - ושכנגדו מכחיש תביעתו. (33) ודינו כשומר, והתורה פטרה את השומר שטרות. (34) בפ"ז שם ה"ט כתב רבינו: "השורף שטרותיו של חברו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר. . . ובלבד שיודה לו המזיק, ששטר מקויים היה (בית-דין אישר על גבי השטר את חתימות העדים) וכך וכך היה כתוב בו. . . אבל אם לא האמינו (לא הודה לו על כך) - אינו משלם לו אלא דמי הנייר בלבד". ומפרש המגיד-משנה, שהמדובר כאן בשאינו מאמינו, וטוען שמסר לו נייר חסר ערך ופטור גם משבעת היסת, משום שהתובע אינו טוען 'בר'י' שפשע, ולא תיקנו חכמים שבעה על טענת 'שמא'. [פירוש זה דחוק מאוד מכמה טעמים: א. אם המדובר באינו מאמינו, למה כתב רבינו: "אפילו פשע בו"? היה לו להדגיש, שאפילו הזיק בידים ממש, כגון שרפו - פטור; ב. כאן אנו עוסקים בדיני שמירה בשטרות, ודין זה אין לו קשר לענין שמירה; ג. למה לא פירש רבינו שהמדובר כשאינו מאמינו, ונתן מקום לטעות? ברור שהמגיד-משנה וכל ההולכים בעקבותיו נכנסו לדוחק זה, משום שלדעתם סובר רבינו ששטרות לא נתמעטו מחיוב פשיעה, והסתמכו על מה שכתב בפ"ב מהל' שכירות ה"ג. אולם בהשלמות שלנו לאותה הלכה, הוכחנו שרבינו קיבל דעת רבו הר"י מיגש, שישנם שני סוגי פשיעה: א. פשיעה בשמירה, שלא שמר שמירה מעולה ונגנב הפקדון, מפשיעה כזו פטרתו תורה בשטרות והדומה להם; סוג ב. פשיעה הדומה למזיק, והחיוב הוא לא מדיני שמירה אלא מדין מזיק, ולפיכך אין לזה כל ענין למה שמיעטה תורה מדין שמירה. ולפי ביאורנו זה, תתפרש יפה כל הלכה זו. בבא א באומר להד"ם נתפרשה כבר למעלה, שאין לו דין שומר (ונרמזה שם כבר שיטתם של רבינו ורבו), ובבא זו מתפרשת גם במאמינו, ומנמק רבינו יפה, שאפילו פשע בו פשיעה רגילה שהשומר חייב בה, כאן בשטרות - פטור. ומה שמסיים כאן "כמו שבארנו בהל' חובל" נמשך לבבא הקודמת שחייבו לשלם כל הכתוב בשטר מדין גורם היזק אף-על-פי שאיבד פיסת נייר בלבד, כדעת רפרם בבבא-קמא צח: נגד דעת רבה]. ולמה אין מאמינים בלא שבעה לטוען להד"ם (ראשי-תיבות "לא היו דברים מעולם") ב'מיגו' שיכול לטוען קיבלתי השטר ואבד? משום שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבעה אלא לפטור מתשלומין (רבינו בפ"ב מהל' שכירות ה"ח). [הראב"ד משיג על רבינו, ואומר שהשומר חייב שבעה שאינו ברשותו. והאריכו בזה הלחם-משנה ובמשנה-למלך, ואין כאן מקום להאריך בזה].

1 צְרִיכִים לְקַרְקַע - הָרִי הֵן פְּקָרְקַע לְכָל דְּבָרָא, וְאִין
2 נִשְׁבְּעִין עָלֵיהֶן אֲלָא הֶסֶת.

(22) משנה, שבעות מב: וגמרא מג. (23) במשנה, כתוב סתם: "עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש", ובגמרא שם מפרש רבי יוסי ברבי חנינא, שהמדובר בעומדים להיבצר, ואומר רבי מאיר שחייב שבעה משום שהם כבצורים, וחכמים אומרים שאינם כבצורים ונידונים כקרקע, ולפיכך פטור משבעה. (24) דעת רבינו, שמחלוקתם היא בצריכות קצת לקרקע, שאם לא יבצרו אותם תיכף יוסיפו להשביח, אבל כשאינם צריכים כלל לקרקע - מודים חכמים שכבצורים הם (מגיד-משנה). ובה נסתלקה תרעומתו של הראב"ד, למה פסק רבינו כרבי מאיר נגד חכמים (ראה מה שביארנו בדין זה בפ"ב מהל' שכירות ה"ד).

3 ה. הַטּוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁנֵי חֲדָשִׁים שְׁכַנְתָּ
4 בְּחֶצְרִי, וְאָתָּה חַיֵּב לִי שְׁכָר שְׁנֵי חֲדָשִׁים, וְהוּא
5 אוֹמֵר: לֹא שְׁכַנְתִּי אֲלָא חֲדָשׁ אֶחָד - הָרִי זֶה מוֹדָה
6 בְּמִקְצָת, וְאִם הָיָה שְׁכָר הַחֲדָשׁ שְׁפָפָר בּוֹ שְׁוֵה שְׁנֵי
7 פְּסָףָא²⁵ - נִשְׁבְּעַ; שְׁאִין הַטּוֹעֵנָה בְּגוֹף הַקְּרָקַע, אֲלָא
8 בְּשֶׁכְרָה, שֶׁהוּא מְטֻלְטֵלִין²⁶.

(25) נתבאר למעלה פ"ג ה"א, שאין נשבעים על כפירה פחותה משתי מעין כסף. (26) אף-על-פי ששכירות קרקע היא כקרקע, משום שהתביעה היא דמי השכירות, וכשטענותיהם הן בשכירות עצמה, שהמשכיר טוען כבר עברה תקופת השכירות, והשכיר יאמר: לפי תנאי השכירות, רשאי אני לדור עוד זמן מסוים - הרי זו כתביעת קרקע ופטור משבעת התורה. ואין זה דומה לטענת חפירה שבהלכה ב, משום שקלקל את הקרקע עצמו שלא ברשות בעלים, ולפיכך אפילו כשמשלם לו דמים בעל הקלקול, הרי אלה דמי קרקע ממש הם, מה-שאינ-כן בנידון כאן, שלא חיסר כלום מן הקרקע ונכנס ברשות בעל הבית על-מנת שישלם לו דמים, ומשום כך כל הטעון שביניהם הוא ענין של דמים מתחילתו ועד סופו (מגיד-משנה).

9 ו. שְׁטָרָא²⁷ מְסִרְתִּי לָךְ וְעֶשְׂרָה דִּינָרִין הָיוּ לִי בּו
10 רְאֵיָה²⁸, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם²⁹ - יִשְׁבְּעַ הֶסֶת³⁰.
11 הִפָּף עָלַי³¹ - הָרִי זֶה נִשְׁבְּעַ הֶסֶת שֶׁהִיָּתָה בּוֹ רְאֵיָה
12 לְעֶשְׂרָה דִּינָרִים וְאָבְדוּ בְּאֶבְדַּת הַשְּׁטָרָא³², וַיִּטַּל. וְאִם
13 אָמַר הַנִּתְבַּע: אֲמַת מְסִרְתָּ לִי, וְאָבְדוּ³³ - הָרִי זֶה פְּטוֹר
14 אֶף מִשְׁבֻּעַת הֶסֶת; שְׁאֵפְלוּ פֶּשַׁע בּוֹ וְאָבְדוּ - פְּטוֹר,
15 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת חוֹבְלָא³⁴.

16 ז. הַאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: שְׁטָר שִׁישׁ לִי בְּיָדְךָ זְכוּת יֵשׁ לִי
17 בּוֹ³⁵, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי מוֹצִיא שְׁטָרִי, אוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ
18 אִם יֵשׁ לָךְ בּוֹ רְאֵיָה אוֹ לֹא - פּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיאֻ³⁶.
19 (35) כתוב בו משהו לזכותו. (36) להביא את השטר לבית-
דין.

19 ח. טָעַן שְׁאָבְדוּ הַשְּׁטָר - מִתְרִימִין אוֹתוֹ חֲרָם סְתָם³⁷.
20 טָעַן זֶה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּדָאִי שֶׁהַשְּׁטָר שִׁישׁ לוֹ בּוֹ

(27) הדינים שבהלכה זו, אין להם מקור מפורש בגמרא ובגאונים, ומיוסדים הם על פריטים שונים שכבר נתבארו. (28) השטר היה הוכחה, שמגיע לי מפלוני עשרה דינרים. (29) תשובת הנתבע. (30) נתבאר בפ"ב מהל' שכירות ה"א וה"ב, שדיני שומרים נאמרו רק כשהנתבע מודה שקיבל עליו השמירה, אבל כשאינו מודה כלל בזה - דינו ככל כופר הכל בתביעה רגילה (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה שם) ולפיכך פטור משבעת שומרים וחייב היסת. (31) הנתבע

1 זכות אצלו - הרי זה נשבע הַסֵּת שְׁאִינוֹ אֲצִלוֹ
2 וְשָׂאֵבֵד מִמֶּנּוּ.³⁸ וְכֵזָה הוֹרוּ רַבּוֹתַי.

25 שְׁהִיָּה שָׁם עַד בֵּין שְׁלֹא הָיָה שָׁם עַד - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
26 הַסֵּת. וְאִינוֹ יָכוֹל לְהַפְךָ עַל הַקְּטָן, שְׁאִין מְשַׁבְּעִין
27 אֶת הַקְּטָן כָּלָל, וְאִפְלוּ חָרָם סָתָם אִינוֹ מְקַבְּלִי, לְפִי
28 שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ עֲנֹשׁ הַשְּׁבוּעָה.⁵²

(48) הר"י מיגש. (49) לא התכוון לומר שאין נשבעים שום שבועה של תורה על טענת קטן, שהרי בהלכה הקודמת כתב בפירוש שנשבעים לקטן שבועת שומרים, וכן שבועת שותפים ואריסים, וכוונתו: במקום שאמרו אין נשבעים לקטן - לא אמרו אלא בשבועה של תורה, אבל היסת נשבעים. (50) בדין זה הודו לו הרמב"ן והרא"ש וה'טור' שם. (51) חלקו עליו הרמב"ן והרא"ש, ודעתם שאין משביעים על טענת קטן שלא הגיע לעונת הפעוטות, ואינו בקי בטיב משא ומתן. (52) בהגהות מיימוניות כאן אות ט כתב בשם גאונים, שאין משביעים אשת איש, אלא מוסרים פסק-דין ביד התובע, שאם תתאלמן או תתגרש - תישבע. והרא"ש לא קיבל דעתם (ראה 'טור' שם ו'בית יוסף' אות כ).

29 יֵא. קָטָן שִׁטְעֵנוּ הַגְּדוֹל⁵³: אִם טְעֵנוּ בְּדָבָר שֵׁשׁ לוֹ
30 הַנִּזְהָ לְקָטָן, כְּגוֹן עֶסֶק מִשָּׂא וּמִתָּן, וְהוֹדָה הַקְּטָן -
31 נִפְרָעִין מִנְּכֶסֶיוֹ.⁵⁴ וְאִם אֵין לוֹ - יִמְתִּין עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ
32 יִשְׁלֵם. וְאִם כֹּפֵר הַקְּטָן - מִמְתִּינִין עַד שִׁיִּגְדִיל,
33 וְיִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם טְעֵנוּ בְּדָבָר שְׁאִין לְקָטָן הַנִּזְהָ,
34 כְּגוֹן נִזְקִין וְחִבְלוֹת⁵⁵, אֵף עַל פִּי שְׁמוּדָה וְאֵף עַל פִּי
35 שֵׁשׁ לוֹ מִמֶּה יִשְׁלֵם - פְּטוֹר, וְאִפְלוּ לְאַחַר שִׁיִּגְדִיל.
36 וְאִם הָיָה הַתּוֹבֵעַ מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין, כְּגוֹן הַשְּׂכִיר
37 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֵׁשׁ הַנִּזְהָ לְקָטָן שִׁישְׁתִּכֵּר לוֹ שְׂכִיר -
38 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקְּטָן. אֲבָל חַנּוּנִי שֶׁנִּשְׁבַּע
39 עַל פְּנֻסוֹ⁵⁶ - אִינוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקְּטָן; שְׁאִין
40 לְקָטָן בְּזֶה הַנִּזְהָ, שְׁהָרִי חַיֵּב לְתֵן לְפוֹעֲלָיו וְנִשְׁבָּעִין
41 וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְזֶה הַחַנּוּנִי הַפְּסִיד עַל נִפְשׁוֹ שֶׁנָּתַן
42 מִמוֹנוֹ עַל פִּי קָטָן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(53) בהלכות הקודמות, מדובר כשהתובע הוא קטן. והלכה זו עוסקת בנתבע קטן. (54) נתבאר בפכ"ט מהל' מכירה, שקטן מבן שש ולמעלה הבקי בטיב משא ומתן מקחו וממכרו קיימים במטלטלין (משנה וגמרא גיטין כט). תקנת חכמים היא, כדי לאפשר לקטן להתפרנס, שלא ימנעו אנשים מלמכור לו וליקח ממנו. (55) קטן שהזיק ממון או חבל באדם, פטור - שנינו בבבא-קמא פז. "חרש שוטה וקטן - פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים - פטורין". משמע שגם שלאחר שיגדיל - פטור. ואת הניגוד: שבין משנה זו למשנה בגיטין הנ"ל, הסבירו הגאונים: שמכריעה העובדה אם הענין מביא הנאה לקטן או לא, שדברים שאין לקטן בהם הנאה - דומים לנוזקין וחבלות. (56) שנינו בשבועות מח. שחנווני על פנקסו נשבע ונוטל, ורבינו בפט"ז מהל' מלוה ולוה ה"ה, מביא ומבאר משנה זו: בעל הבית שאמר לחנווני תן לפועל שלי כך וכך, וטען החנווני: נתתי, ותובע מבעל הבית, והפועל אומר לא יקיבלתי - שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (ראה שם

(37) נתבאר כמה פעמים, שכל החרמות הם תקנות הגאונים, וחרם סתם היינו בלי להזכיר שם בעל הדין. (38) כשאינו טוען ידוע לי בוודאי שהשטר בידך - אין משביעין אותו, משום שאין משביעים על טענת 'שמא'.

3 ט. אִין³⁹ נִשְׁבָּעִין⁴⁰ עַל טְעֵנַת חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן,
4 אֶחָד הֵבֵא בְּטַעֲנַת עֲצֵמוֹ⁴¹ אוּ בְּטַעֲנַת אֲבִיו⁴²; לְפִי
5 שְׁזֶה הַמְקַצֵּת שְׁהוֹדָה בּוֹ לְקָטָן אִינוֹ אֵלָא כְּמִשְׁב
6 אֲבִדָּה⁴³. וְכֵן אִם כֹּפֵר כָּלָל, וְכֵא עַד אֶחָד וְהָעִיד
7 לְקָטָן - אִינוֹ נִשְׁבַּע; שְׁזֶה עַד אֶחָד, וְאִין שָׁם תּוֹבֵעַ,
8 שְׁתְּבִיעַת קָטָן אִינֶה תְּבִיעָה גְּמוּרָה⁴⁴. נִמְצְאָתָּ אֹמֵר:
9 קָטָן שְׁאָמַר לְגְדוֹל: מִנֶּה לִי בִּידֶךָ, אוּ אֲבָא הָיָה לוֹ
10 בִּידֶךָ, וְהִלָּה אֹמֵר: אִין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא חֲמִשִּׁים, אוּ
11 אִין לָךְ בְּיָדִי כֶּלֶם וְעַד אֶחָד מְעִידוֹ שֵׁשׁ לוֹ - הָרִי
12 זֶה פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁴⁵. אֲבָל אִם שְׁמַר לְקָטָן
13 וְטָעַן שְׁאֵבֵד - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין, לְפִי
14 שְׁאִינוֹ נִשְׁבַּע מִחֲמַת טְעֵנָה⁴⁶. וְכֵן אִם הוֹדָה שְׁהִיָּה
15 שְׁתֵּף לְקָטָן אוּ אִפּוֹטְרוּפוֹס עָלָיו - יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין
16 אִפּוֹטְרוּפוֹס לְקָטָן, וְיִשְׁבַּע הַשְּׁתֵּף⁴⁷ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
17 בְּטַעֲנַת שְׁמָא.

(39) משנה, שבועות לח: (40) שבועת מודה במקצת. (41) לקחת ממני מנה. (42) מנה לאבא בידך. (43) נתבאר למעלה פ"ד ה"ה. (44) ודינה כטענת 'שמא'. (45) נראה, שבירוש קטן, אפילו אמר ברי לי שאתה חייב מנה לאבא והודה במקצת או עד אחד מאשר התביעה - פטור, ומה שאמר רבינו (שם בסוף ההלכה) שאם טען אני יודע בוודאי - חייב, המדובר ביורש גדול (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ז). (46) שכל שבועת שומרים אינה מחמת טענה, שהרי המפקיד טוען שמא פשעת או שמא הפקדון לא נגנב והוא בידך, ואף-על-פי-כן הטילה התורה שבועה על השומר, ולפיכך נשבע גם על טענת קטן. וכן דעת הר"י מיגש. (47) משום ששבועת שותפים ואפוטרופוסים תוקנה על טענת 'שמא' (ראה למעלה פ"א ה"ב). [הרא"ש שם פ"ו אות כב כתב בשם הרמב"ן, שאין נשבעים לקטן שבועת שומרים, מפני שטענת קטן נתמעטה (שם מב.) מהכתוב (שמות כב, ז): "כי יתן איש אל רעהו וכו'", וקטן אינו איש, ופסוק זה נאמר בשבועת שומרים. וכן פסק ב'טור' חו"מ סי' צו].

18 י. הוֹרוּ רַבּוֹתַי⁴⁸: שְׁאִין נִשְׁבָּעִין עַל טְעֵנַת קָטָן
19 שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה⁴⁹, אֲבָל שְׁבוּעַת הַסֵּת - נִשְׁבָּעִין⁵⁰.
20 וְאִפְלוּ הָיָה קָטָן שְׁאִינוֹ חֲרִיף לְעִנְיָן מִשָּׂא וּמִתָּן -
21 נִשְׁבָּעִין הַסֵּת עַל טְעֵנָתוֹ⁵¹. שְׁלֹא יְהִיָּה זֶה נוֹטֵל
22 מִמוֹנוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן וְיִלְךָ לוֹ בְּחֻנָּם. וְלִזֶּה דְעֵתִי נוֹטֵה,
23 וְתִקּוֹן עוֹלָם הוּא. נִמְצְאָתָּ לְמוֹ: שְׁהַקְּטָן שִׁטְעַן עַל
24 הַגְּדוֹל, בֵּין שְׁהוֹדָה בְּמַקְצַת בֵּין שְׁכֹפֵר כָּלָל, בֵּין

36 וְאַחַר כֵּן הָבִיא הַטּוֹעֵן עֵדִים שֶׁהָלוּהוּ בַּפְּנִיָּהִם, וְחִזַּר
37 הַנְּטֻעֵן וְאָמַר: כֵּן הָיָה וְלוֹיְתִי וּפְרַעְתִּי - אֵין מְקַבְּלִין
38 מִמֶּנּוּ, אֲלֵא הַחֲזוֹק כַּפְּרָן וּמִשְׁלָם.⁸ אָבֵל אִם הָשִׁיב:
39 אֵינִי חֵיב, אוֹ אֵין לִךְ בְּיַדִּי כְּלוּם, אוֹ שֶׁקָּר אֶתָּה
40 טוֹעֵן, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, וְהִלֵּךְ הַתּוֹבֵעַ וְהָבִיא עֵדִים
41 שֶׁהָלוּהוּ בַּפְּנִיָּהִם, וְאָמַר הַנְּטֻעֵן: כֵּן הָיָה, אָבֵל
42 הַחֲזַרְתִּי לוֹ פְּקֻדוֹנוֹ אוֹ פְּרַעְתִּי חוּבוֹ - לֹא הַחֲזוֹק
43 כַּפְּרָן, וְנִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר.

(2) למד דין זה מבדיקת העדים, ששינוי (סנהדרין כט.) שבית-דין אומרים לעד: "אמור האיך אתה יודע שזה חייב לזה", מפני החשש שמא הוא טועה בדין, וכל-שכן שבעל-דין צריך לפרש, שהרי אין אדם רואה חובה לעצמו. [בהגהות מיימוניות כאן אות א, מביא ראיות מכמה מקומות בגמרא שמשביעים על טענה סתמית, ומבאר שאחר חתימת הגמרא, משרבו הרמאים - תיקנו הגאונים לדרוש בירור הטענות, ומסיים שגם רבו (הר"מ מרוטנבורג) פסק כן בסוף ימיו]. (3) ויודע לפסוק הלכה. (4) קשה להבין כוונת רבינו. בלחם-משנה מפרש, שלפעמים מפחד הנתבע לברר טענתו האמיתית משום שחושש הוא שמא בית-הדין לא יאמין לו, כגון שטענתו היא: לויתיי ופרעתי, וטענה זו אינה חזקה כמו טענת להדים, ולפיכך מעדיף הוא שלא לפרש, וכדי להוציא מלבו חשש זה, אומרים לו: "שהרי אנו דנים במתוך וכו'", פירוש אנו מאמינים לטענת פרעתי בימינו שיכול לטעון להדים. אולם גם פירוש זה אינו מניח את הדעת, שהרי חכם גדול יודע גם דיני 'מיגו'. ואולי התכוון לומר שנימוק זה נמשך לעיקר הדין, למה אין מקבלים הכחשה סתמית, וטעם הדבר שדורשים גם מחכם גדול הוא, שאין לקבוע גבולות מי נקרא חכם גדול ומי לא. (5) מימרא של רבי יוחנן, בבבא-מציעא יז. (6) אין מאמינים לו כלל. (7) בגמרא שם כתוב "הוחזק כפרן לאותו ממון". משמע, אבל לא לתביעות אחרות. (8) בלי שבועת התובע (ראה לקמן ה"א). ואין זה דומה לחשוד על השבועה, שאמרנו (למעלה בפ"ב ה"ד) שהתובע נשבע ונוטל, משום שתוקף טענתו נתערער על-ידי שקרנותו באותה תביעה ('נמוקי יוסף' שם בשם הרו"ה והרשב"א) ודעת רש"י שם, שהתובע צריך להישבע. (9) יכול לפרש טענתו הראשונה "אין לך בידי כלום" שהתכוון לומר: פרעתי. וכן כתב בהגהות מיימוניות בשם רב האי גאון. [בגמרא שם אמרו: "והלה אמר אין לך בידי כלום... הוחזק כפרן". ולכאורה דברי רבינו מנוגדים לשיטת הגמרא. עמד על זה המגיד-משנה וביאר, שרבינו מפרש דברי רבי יוחנן, כשהעדים מעידים שהוא חייב לו עכשיו בשעת התביעה בבית-הדין, כגון שלא זזה ידם מידו ולא ראו שפרע, וכן משמע מלשונו של רבי יוחנן: "והעדים מעידים אותו שיש לו", ומכיוון שהוחזק כפרן לאותו ממון, אין מאמינים לו בשבועה אם יטעון פרעתי לו אחר שבית-הדין חייב אותו לשלם, אבל אם העדים מעידים רק שלוה מנה - אין עדותם מכחישה טענתו הסתמית של הנתבע: "אין לך בידי כלום", שהרי אפשר שלוה ופרע, ומשום כך לא הוחזק כפרן, ואם יטעון פרעתי אחר שחייב אותי בית-דין לשלם - נאמן

נימוק דין זה). ומלמדנו רבינו כאן, שלא עשו חכמים תקנה זו לחנווני כשהנתבע הוא קטן.

1 יב. הַחֲרַשׁ⁵⁷ וְהַשׁוֹטָה - אֵין גִּזְקִין לָהֶן⁵⁸ לְכָל
2 טַעְנָה, לֹא לְטַעְנֵתָן עַל אַחֲרִים וְלֹא לְטַעְנֵת אַחֲרִים
3 עֲלֵיהֶן, לֹא לְשִׁבּוּעָה קִלְיָה וְאֵין צָרִיף לֹמַר שְׁבֻעָה
4 חֲמוּרָה אוֹ תְּשִׁלוּמִין⁵⁹. אָבֵל הַסּוּמָא - הָרִי הוּא
5 כְּבִרְיָא לְכָל דְּבָרִים⁶⁰ בְּעֵנְיָנִים אֱלוֹ, וְנִשְׁבַּע כָּל מִינֵי
6 שְׁבֻעוֹת, וְנִשְׁבַּעֵין עַל טַעְנָתוֹ.

(57) סתם חרש האמור בכל מקום משמעותו: אינו שומע ואינו מדבר. (58) בית-דין אינו נכנס לדין. (59) ואף-על-פי שחרש מקחו וממכרו קיימים, כמבואר בפכ"ט מהל' מכירה פכ"ט ה"ב. (60) לענין תביעות ממון, אבל פסול להעיד ולדון (ראה הל' עדות פ"ט ה"ב, ופ"ב מהל' סנהדרין ה"ט).

פֶּרֶק עֲשׂוּי

(1) מבאר הוחזק כפרן בטענתו או לא הוחזק כפרן, ודין משטה אני כן ושאין אדם עשוי להשביע עצמו או בניו.

7 א. בַּעֲלֵי דִינֵין שְׁבִאוֹ לְבֵית דִּין, טַעֵן הָאֶחָד וְאָמַר:
8 מָנָה יֵשׁ לִי אָצֵל זֶה, שֶׁהָלוֹתִיו, אוֹ שֶׁהִפְקֵדְתִּי אָצֵּלוֹ,
9 אוֹ שֶׁגָּזַל מִמֶּנִּי, אוֹ שֵׁישׁ לִי אָצֵּלוֹ בְּשִׁכְרִי, וְכֵן כָּל
10 פִּיּוּצָא בְּזָה, וְהָשִׁיב הַנְּטֻעֵן וְאָמַר: אֵינִי חֵיב כְּלוּם,
11 אוֹ אֵין לִךְ בְּיַדִּי כְּלוּם, אוֹ שֶׁקָּר אֶתָּה טוֹעֵן - אֵין זוֹ
12 תְּשׁוּבָה נְכוּנָה; אֲלֵא אוֹמְרִים בֵּית דִּין לְנִטְעֵן: הָשֵׁב
13 עַל טַעְנָתוֹ, וּפְרַשׁ הַתְּשׁוּבָה? כְּמוֹ שֶׁפְּרַשׁ זֶה טַעְנָתוֹ,
14 וְאָמַר אִם לֹוִית מִמֶּנּוּ אִם לֹא לֹוִית, הִפְקִיד אָצֵּלְךָ אוֹ
15 לֹא הִפְקִיד, גְּזַלְתוֹ אוֹ לֹא גְזַלְתוֹ, שְׁכַרְתוֹ אוֹ לֹא
16 שְׁכַרְתוֹ, וְכֵן שָׁאָר הַטַּעְנוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מְקַבְּלִים
17 מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה זוֹ? שְׁמָא טוֹעָה הוּא בְּדַעְתּוֹ, וְיָכוֹא
18 לְהִשְׁבַּע עַל שֶׁקָּר. שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁהָלוּהוּ כְּמוֹ שֶׁטַּעֵן,
19 וְהַחֲזִיר זֶה אֶת הַחֹב לְבָנוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ, אוֹ שְׁנַתָּן לוֹ
20 בְּמַתָּנָה כְּנֻגַד הַחֹב, וְיִדְמָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁנִּפְטָר מִן הַחֹב.
21 לְפִיכָף אוֹמְרִים לוֹ: הֵיאָף תֹּאמַר אֵינִי חֵיב כְּלוּם,
22 שְׁמָא אֶתָּה מַתְחִיב מִן הַדִּין לְשִׁלֵּם וְאֵין אֶתָּה יוֹדֵעַ;
23 אֲלֵא הוֹדַע לְדִינֵין פְּרוּשׁ הַדְּבָרִים, וְהֵם יוֹדִיעוּף אִם
24 אֶתָּה חֵיב אוֹ אֵין אֶתָּה חֵיב. וְאֶפְלוּ הָיָה חֵכֵם גְּדוּלָּה,
25 אוֹמְרִים לוֹ: אֵין לִךְ הִפְסַד שֶׁתְּשִׁיב עַל טַעְנָתוֹ,
26 וְתוֹדִיעֵנוּ פִּיעַד אֵין אֶתָּה חֵיב לוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיוּ
27 דְּבָרִים מְעוֹלָם אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ וְהַחֲזַרְתָּ לוֹ, שֶׁהָרִי אָנוּ
28 דִּנֵּין בְּמַתוּף שֶׁיִּכּוֹל לֹמַר בְּכָל מְקוֹם. וְכֵן אִם טַעֵן
29 הַטּוֹעֵן וְאָמַר: זֶה חֵיב לִי מָנָה, אוֹ מָנָה יֵשׁ לִי אָצֵּלוֹ
30 - אוֹמְרִים לוֹ: מָאִי זֶה פְּנִים? הָלוֹוִית אוֹתוֹ, אוֹ
31 הִפְקֵדְתָּ אָצֵּלוֹ, אוֹ הֵזִיק מִמוֹנְךָ? אָמַר הֵיאָף נִתְחִיב
32 לִךְ. שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּדְמָה לוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְהוּא
33 אֵינוֹ חֵיב. כְּגוֹן שֶׁחֲשָׂדוֹ שֶׁגָּנְבוּ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: שְׁאֵאתָן
34 לִךְ מָנָה, וְכִיּוּצָא בְּזָה. הָרִי שֶׁטַּעֵן עָלָיו⁶¹ שֶׁהָלוּהוּ
35 מָנָה, וְהָשִׁיב זֶה וְאָמַר לוֹ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם,

טענתו? [כתב בלחם-משנה, שאם שינה הלווה טענתו אחר העדאת העדים וטען שלוה ופרע, המלוה מחוייב שבועה שלא פרע, ומכיון שאינו יכול להישבע נגד עדים - אינו נוטל, ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שכל האומר לא לוייתו ובאו עדים שלוה, כאומר לא פרעתי דמי", כלומר, מדובר כשהוא עומד בטענתו זו, ועדים מכחישים טענתו. ובהסתמך על דבריו אלה, נראה לי ליישב השגתו של הראב"ד על נימוקו של רבינו: "שהרי הוחזק זה כפרן", שכתב: "אין צורך לזה הטעם". ברור שהתכוון לומר, שבלי טעם זה אין התובע נשבע, משום שעדים מכחישים אותו. ולפי דברי הלחם-משנה אין מקום להשגה זו, שהרי אם הנתבע אינו כפרן, היה התובע מחוייב שבועה, ומשום שאינו יכול להישבע - אינו נוטל].

ד. מנה¹⁹ הלויתיה והוא לי בידך, אָמַר לו הַנְטָעֵן: 21
וְהִלֹּא פְרַעְתִּיהָ בְּפָנָי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וּבָאוּ עֲדִים²⁰ 22
וְאָמְרוּ: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם - לֹא הִחֲזַק בְּכֶרֶן; 23
שְׂאִין הָעֲדִים זֹכְרִין אֲלֵא דְכָר שְׁהֵם עֲדִים בּוֹ²¹. 24
לְפִיכָךְ לֹא הִחֲזַק בְּכֶרֶן, וַיִּשְׁבַּע הַלֹּוֹה הֵסֵת וַיִּפְטֹר. 25
פִּינְיָא בּוֹ²²: תָּן לִי מְנָה שְׁהִלֹּוִיתִי וְאִתָּה עֲמַדְתָּ בְּצַד 26
עֲמוּד זֶה, וְאָמַר הַנְטָעֵן: לֹא עֲמַדְתִּי בְּצַד עֲמוּד זֶה 27
מְעוֹלָם, וּבָאוּ עֲדִים שְׁעֵמַד - לֹא הִחֲזַק בְּכֶרֶן; שְׂאִין 28
אָדָם מְשִׁים דְּעֵתוֹ לְדְבָרִים שְׂאִין בְּהֵן מְמַשׁ. וְכֵן כֹּל 29
פִּינְיָא בְּזוּה. 30

(19) שבועות, שם. (20) צ"ל העדים, כלומר אותם העדים [בכתב" תימן: ובאו פלוני ופלוני]. (21) בגמרא שם: "אמר רבא: מילתא דלא רמיא עליה דאינש - לאו אדעתיה (בעברית: דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו - אינו שם לב אליו)". ופירש רש"י שהכוונה ללווה, שלא שם לב כל-כך אם היו עדים בשעה שפרע או לא, מפני שהמלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים, ולפיכך אפשר שטעה. אולם רבינו מפרש שהכוונה לעדים. ונראה שהתכוון לומר שהעדים שמים לב רק לדברים שהטילו עליהם להעיד (ראה הלכה 1). (22) שם לד: [במגיד-משנה מצוין, שפסק כרב נחמן שהלכה כמותו בדיני ממונות. ודבריו תמוהים, שהרי בלשון אחרון שם אמר רב נחמן הוחזק כפרן, ודרכו של רבינו להעדיף לשון אחרון. ונראה שרבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון לגבי רב נחמן. ועוד, שבלשון ראשון - גם רב נחמן סובר כך].

ה. תָּן לִי²³ מְנָה שְׁהִלֹּוִיתִי וְהָרִי הָעֲדִים, וְאָמַר 31
הַנְטָעֵן: פְּרַעְתִּיהָ בְּפָנָי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי - אוֹמְרִין לְלוֹה: 32
הַבֵּיִאִם וְהַפְטֹר²⁴. לֹא בָאוּ אוֹ שְׁמַתוּ אוֹ שְׁהִלְכוּ 33
לְמַדְינָה אַחֲרָת - וַיִּשְׁבַּע הֵסֵת שְׁפָרְעוּ. שְׂאִין אָנוּ 34
מְצַרִּיכִים אוֹתוֹ לְהַבְיָאֵן אֲלֵא לְכַרְר דְּכָרְיו וְלְהַפְטֹר 35
אֶף מְשָׁבוּעָה; שְׁהַמְלֹוֹה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים - אֵינוֹ 36
צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים, כְּמוֹ שְׁבָאֲרִינוּ²⁵. 37

(23) בבא-בבא קע. (24) מעשה שהיה, ואמר רב יצחק נפחא (שם) "יבואו פלוני ופלוני ויעידו", ובמסקנא (שם) עמוד ב) ביאר רבי יצחק: "אנא נמי לברר קאמינא (גם אני

על-פי ביאורו של הלחם-משנה). וב'ספר התרומות' שער יב חלק א (מובא ב'טור' חו"מ סי' עט) כתב, שגם בטוען אין לך בידי כלום ועדים מעידים שלווה, ואחר העדאתם טען פרעתי אחר שטענתי אין לך בידי כלום - הוחזק כפרן, משום שהודה בעצמו ששיקר כשאמר אין לך בידי כלום. ובלחם-משנה מסביר דעתו של המגיד-משנה, שאין אדם נעשה כפרן על-פי עצמו אלא על-ידי העדאת עדים, וכאן אין העדים מכחישים טענתו שאינו חייב כלום, שהרי אפשר שפרע, אלא הוא מכחיש את עצמו].

ב. רְאוּהוּ עֲדִים¹⁰ שְׁמָנָה לוֹ מְעוֹת וְלֹא יָדְעוּ מַה הֵן, 1
וַתִּבְעוּ בְּדִין וְאָמַר לוֹ: תָּן לִי מְעוֹתַי שְׁהִלֹּוִיתִיךָ, 2
וְאָמַר: מְתָנָה נְתַתָּ לִי אוֹ פְרַעוֹן הָיוּ - הָרִי זֶה נְאֻמָּן, 3
וְנִשְׁפַּע הֵסֵת וְנִפְטֹר. אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, 4
וְאַחַר כֵּךְ בָּאוּ עֲדִים שְׁמָנָה לוֹ בְּפָנֵיהֶם - הִחֲזַק 5
בְּכֶרֶן. וְלְעוֹלָם אֵין אָדָם מִחֲזַק פְּכֶרֶן עַד שִׁיכְפֹר 6
בְּבֵית דִּין¹¹ וַיִּבְאוּ שְׁנֵי עֲדִים וַיִּכְחִישׁוּהוּ בְּמָה 7
שְׁפָרַר. 8

(10) שבועות לד: (11) בבא-בבא קע. "והיכא דאישתעי מילי אבראי ולא טען, ואתא לבי דינא וטען - דחזור וטוען, מאי טעמא? עביד אינש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא" (בעברית: כשסיפר דברים מחוץ לבית-דין ולא טען שם טענותיו, ובא לבית-דין וטען (דברים שלא אמרם בחוץ) - טענותיו מתקבלות. ולמה? דרכו של אדם לא לגלות טענותיו אלא לבית-דין). [וב'טור' חו"מ שם (הובא ב'בית יוסף' שם) כתב, שאם אמר "אתם עדי" אפילו שלא בפני בית-דין אינו יכול לחזור בו ולטעון פרעתי, שכל האומר לא לווייתו - כאומר לא פרעתי, שאם לא לווה - למה פרע. אבל נאמן לטעון פרעתי אחר-כך, משום שלא הוחזק כפרן אלא כששיקר בפני בית-דין].

ג. מְנָה הַלֹּוִיתִיךָ¹², כְּפַר בְּבֵית דִּין וְאָמַר: לֹא הָיוּ 9
דְבָרִים מְעוֹלָם, וּבָאוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁלוֹוֹה מְמַנּוּ מְנָה 10
וּפְרַעוּ, וְהַמְלֹוֹה אוֹמַר: לֹא נִפְרַעְתִּי - הָרִי זֶה חֵיב 11
לְשִׁלְמָם¹³; שְׁכָל הָאוֹמֵר לֹא לִוִיתִי, וּבָאוּ עֲדִים שְׁלוֹוֹה 12
- כְּאוֹמֵר לֹא פְרַעְתִּי דְמִי¹⁴, וְנִמְצָא הַלֹּוֹה אוֹמֵר לֹא 13
פְרַעְתִּי, וְהָעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שְׁפָרְעוּ - הוֹדָאת בְּעַל 14
דִּין כְּמֵאָה עֲדִים דְמִי. וְאֵין הַמְלֹוֹה חֵיב שְׁבוּעָה¹⁵, 15
שְׁהָרִי הִחֲזַק זֶה¹⁶ בְּכֶרֶן. וְכֵן¹⁷ אִם הוֹצִיא עֲלֵיו כְּתַב 16
יָדוֹ שְׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם 17
וְזֶה אֵינוֹ כְּתַב יָדִי, אִם הִחֲזַק כְּתַב יָדוֹ בְּבֵית דִּין אוֹ 18
שְׁבָאוּ עֲדִים שְׁהוּא כְּתַב יָדוֹ - הָרִי זֶה הִחֲזַק בְּכֶרֶן 19
וּמְשִׁלְמָם¹⁸. 20

(12) שבועות מא: (13) כרבא, שם. (14) שאם לא לוה - למה פרע. (15) שלא נפרע. (16) הלווה. (17) ר"ף סוף בבא-בבא קע. (18) דעת רבינו, שבכל מקום שהנתבע הוחזק כפרן - נוטל התובע בלא שבועה, כמו שביארנו למעלה בהלכה א הערה ז. נלמד זה מהנידון כאן, שאם נאמר שהתובע חייב שבועה, למה בנידון כאן משלם? הרי התובע אינו יכול לישבע, משום שעדים מכחישים

(32 שם. 33) והנתבע לא ידע שהם שומעים את השיחה שבינו ובינו התובע. (34 שם עמוד ב. 35) מלא קב (מדה גדולה) חובות. "אשר ישה ברעהו" (דברים טו, ב) מתרגם אונקלוס: "די ירשי בחבריה". ובגמרא (בבא קמא מו:): "ממירי רשותך פארי אפרע". (36 שם. 37) עשיר גדול. (38) בלשון תמיהה: האם לא הייתי פורע מה שאני חייב להם. (39) נימוק לדין קב רשו. (40) נימוק לבבא שניה. לשון הגמרא: אדם עשוי שלא להשביע את עצמו, ורבי חייא מוסיף: שלא להשביע את בניו. [בפרק הבא יתבאר שלא אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אלא כשהורה מעצמו, אבל אם תבעו חבריו והורה לו בפני עדים בנוכחות התובע - אין מקבלים טענה זו.

התכוונתי להביא את העדים כדי לברר). ומפרש רבינו, שאם לא יברר - צריך להישבע שפרע, והבירור יועיל לפטור משבועה. וברשב"ם שם פירש בשם רש"י, שאם לא יברר בעדים - יפסידן. מלשוננו של רבינו שכתב: "לא באו או שמתו או שהלכו למדינה אחרת" משמע, שאם באו והכחישוהו - חייב לשלם. ולכאורה זה מנוגד לדבריו בהלכה הקודמת. ומבאר במגיד-משנה, שרבינו מחלק בין מלוה בעדים לבין שלא בעדים, או בין "והלא פרעתין" לבין "פרעתין". ובכסף-משנה כתב, שאפילו באו ואמרו לא פרע בפנינו - ישבע היסת ויפטור, בהתאם להאמור בהלכה הקודמת (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' ע שהארין בזה). (25) בפ"א מהל' מלוה ולוה ה"א.

ח. אף על פי שהמטמין עדים - אינה עדות, וכן 28
המודה מעצמו ועדים שומעין אותו, וכן האומר 29
לחברו בפני עדים: מנה לי פיך, ואמר לו: הן - 30
בכל הדברים וכיוצא בהן, פשיבאו לבית דין, 31
אומרים לנתבע: למה לא תתן מה שיש לו אצלך? 32
אמר: אין לו אצלי כלום - אומרים לו: והלא אתה 33
אמרת בפני אלו פיך וכה, או הודית מעצמך! אם 34
עמד ושלם - מוטב; ואם לא טען - אין טוענין 35
לו. 41. אבל אם טען ואמר: משטה הייתי בו, או לא 36
היו דברים מעולם, או שלא להשביע את עצמי 37
נתפונתי - פטור ונשבע הסת, כמו שבארנו. 38

1 ו. אמר 269 בפני עדים: מנה לי פיך, אמר לו: 1
הן, למחר תבעו בדין והביא עדים, ואמר: משטה 2
הייתי בך? 27 ואין לך בידי כלום - פטור, ונשבע הסת 3
שאין בידו כלום. ואפילו אמר: לא היו דברים 4
מעולם. 28. שהרי לא אמר להם: אתם עדי, ודבר 5
שאינו עדות אין אדם זוכרו? 30, ולפיכך אם אמר: לא 6
היו דברים מעולם - לא החזק בפניך. 31. 7

(26) סנהדרין כט. (27) בצחוק אמרתי "הן", כתשובה לטענה מצחיקה. (28) לא אמרתי: הן, והרי אם כן הוא מוכחש על-ידי עדים. (29) העדים אינם מעידים שבשעת ההלוואה אמר להם הנתבע: אתם עדי. (30) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (31) שאין לשלול האפשרות שהעדים טעו. [ה'טור' חו"מ ס' פא כתב, שחייב להישבע שהתכוון לשטות בו. וכן כתוב בהגהות מיימוניות כאן בשם הר"מ מרוטנבורג שהסתמך על רבי סעדיה גאון].

(41) אין בית-דין אומרים לתובע: הבא ראיה שלא התכוון להשטות בך (סנהדרין כט.). שם אמרו דין זה לגבי טענת משטה, ורבינו סובר שגם טענת להשביע אין טוענים לו. וב'תוספות' שם ד"ה כך, כתבו שטוענים לנתבע "שלא להשביע", שהרי בגמרא שם אמרו: "אמר רב נחמן, אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", ולא נרמז שהנתבע טען כך. [בהגהות מיימוניות כאן אות ס כתב שדעתו כ'תוספות'. כנראה גירסא אחרת היתה לו בדברי רבינו].

8 ז. ולא עוד? 32, אלא אפלו הטמין לו עדים אחרי 8
הגדר? 33, ואמר לו: מנה לי פיך, אמר לו: הן, 9
רצונך שיעידו בך פלוני ופלוני? אמר לו: לא, שמא 10
תכפני בדין למחר ואין לי מה אתן לך, ולמחר 11
תבעו בדין באלו העדים, בין שטען ואמר: משטה 12
הייתי בו, בין שאמר: לא היו דברים מעולם - הרי 13
זה נשבע הסת ונפטור. שאין כאן עדות, עד שיאמר 14
הלזה: אתם עדי, או יאמר המלוה בפני הלזה 15
וישתק הלזה, אבל בעדות הזה לא החזק בפניך. 16
מעשה באחד? 34, שהיו קורין אותו קב רש? 35. 17
18 כלומר, שיש עליו חובות הרבה. אמר: מי הוא 18
שאני חייב לו, אלא פלוני. ובא אותו פלוני ותבעו, 19
ואמר הוא: איני חייב לו כלום. ואמרו חכמים: 20
21 לשבע הסת ויפטור. וכן? 36 אחד היו אומרים עליו 21
שהוא בעל ממוץ? 37. בשעת מיתתו אמר: אלו היה 22
לי ממוץ, לא הייתי פורעו לפלוני ולפלוני? 38 ואחר 23
24 מיתתו באו פלוני ופלוני לתבע. ואמרו חכמים: אין 24
25 להם כלום; שהאדם עשוי להראות עצמו? 39 שאינו 25
26 בעל ממוץ, ושלא הניח פניו בעלי ממוץ? 40. וכל 26
27 פיוצא בדברים אלו. 27

יום ש"ק י"ד סיון ה'תש"פ

פרק שביעי

(1) מבאר דיני הודאה ("אודיתא" בלשון הגמרא), ודין נתחייב ממון או שבועה וציווהו בית דין על כך ואמרו צא תן לו או הישבע לו ויצא וחזר ואמר פרעתי או נשבעתי, ודין טוען וחוזר וטוען טענה אחרת.

א. המודה בפני שנים שיש לפלוני אצלו מנה, 39
ואמר להן בדרך הודיה, לא דרך שיחה, אף על פי 40
שלא אמר: אתם עדי, ואף על פי שאין התובע עמו 41
- הרי זה עדות. 3. תבעו בדין, אם אמר: לא היו 42
דברים מעולם - אין שומעין לו, ומשלם על פיהם. 43
ואם היה עד אחד - נשבע. 4. הואיל ואמר דרך 44
הודיה? 6. טען פשיבאו אלו העדים ואמר: שלא 45
להשביע את עצמי הודיתי - נאמן ונשבע הסת. ואם 46
כשהודה בפניהם היה התובע עמו - אינו יכול לטען 47

14 בַּמָּקוֹם הַקְּבוּעַ לָהֶן, וּבָא הַתּוֹבֵעַ וְקָבַל לַפְּנֵיהֶם¹⁹,
 15 וְשָׁלְחוּ שְׁלִיחַ אֶצְל הַנִּתְבַּע, וּבָא וְהוֹדָה בַּפְּנֵיהֶם -
 16 הָרִי אֵלּוּ כּוֹתְבֵין וְנוֹתְנֵין לְבַעַל דִּינּוּ. אָבֵל אִם לֹא
 17 הָיָה קְבוּעֵין וְלֹא שָׁלְחוּ לוֹ, אֶפְלוּ קִבֵּץ אוֹתָן וְהוֹשִׁיב
 18 הַשְּׁלֵשָׁה וְהוֹדָה בַּפְּנֵיהֶן וְאָמַר לָהֶן: הָיוּ עָלַי דִּינֵין,
 19 וּבָא אַחַר כֶּף הַתּוֹבֵעַ וְאָמַר: כְּתַבּוּ לִי הוֹדָתִי - אֵין
 20 כּוֹתְבֵין²⁰; שְׁמָא יִתֵּן לִי²¹ וְנִמְצָא זֶה תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ
 21 בְּשִׁטְרָה²². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִטְלָטְלִין; אָבֵל²³
 22 אִם הוֹדָה בְּקִרְקָעוֹת²⁴, אֶפְלוּ בַּפְּנֵי שְׁנַיִם, אָף עַל פִּי
 23 שְׁלֹא קָנּוּ מִיָּדוֹ וְלֹא אָמַר לָהֶם: כְּתַבּוּ וְתַנּוּ - הָרִי
 24 אֵלּוּ כּוֹתְבִים וְנוֹתְנֵין; שְׁאֵין כָּאֵין לְחַשׁ שְׁמָא יִתֵּן לוֹ
 25 וְנִמְצָא תּוֹבֵעוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה²⁵.

(18 סנהדרין שם. 19) התלונן שהלווה לפלוני כסף ואינו משלם. (20) כמר בר רב אשי שם. וכן פסק הרי"ף שם והוסיף, שזו היא גם דעת רב האי גאון. וכן כתבו בתוספות שם דיבור המתחיל מר בשם רבינו חננאל. (בפירושו של רבינו חננאל הנדרס בגמרות שלנו כתוב: "ולית הלכתא כמר בר רב אשי (ואין הלכה כמר בר רב אשי)" ובהגהה שם: "ואולי טעות סופר היא, וצריך להיות וקיימא לן כמר בר רב אשי"). (21) שמא ישלם לו הלווה שלא בעדים. (22) ולא יהיה הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל כשהודה בפני בית דין, יש להודאה זו תוקף שטר ואפילו לא יכתבו אינו נאמן לטעון פרעתי, ולפיכך אין הלווה מפסיד כלום על ידי הכתיבה. (23) שם. (24) היה מוחזק בקרקע והודה לתובע שקרקע זה הוא רכושו של התובע (רש"י שם). (25) שהרי תבעו חלקת שדה מסויימת.

ד. שִׁטְר הוֹדָתָהּ²⁶ שִׁינְאָה²⁷, וְלֹא הָיָה כְּתוּב בּוֹ: אָמַר
 27 לָנוּ כְּתַבּוּ וְחַתְּמוּ וְתַנּוּ לוֹ - הָרִי זֶה כְּשֵׁר; שְׁחֻזְקָה
 28 הִיא, שְׁאֵלּוּ לֹא אָמַר לָהֶם: כְּתַבּוּ וְחַתְּמוּ וְתַנּוּ - לֹא
 29 הָיָה נוֹתְנֵין. הָיָה כְּתוּב בְּשִׁטְר: הוֹדָה פְּלוֹנִי בַּפְּנֵינוּ
 30 בֵּית דִּין, אִם אֵין כְּתוּב בּוֹ שְׁהָיוּ שְׁלֵשָׁה, אוֹ דְּבָרִים
 31 שְׁשׁוּמְעֵין מִפְּלִלָן²⁸ שְׁהָיוּ שְׁלֵשָׁה - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא
 32 שְׁנַיִם הָיוּ, וְטַעוּ וְדָמוּ שְׁהוֹדָתָהּ בַּשְּׁנַיִם הוֹדָתָהּ בְּבֵית
 33 דִּין²⁹, וְלִפְיָךָ אֵין דִּינֵין בּוֹ דִּין שִׁטְרָה³⁰.

(26) שם. (27) מתחת יד המלוה וכתוב בו שההודאה הייתה בפני בית דין. (28) שיש להבין מהם. (29) במסקנא שם (ל): "חיישנין לבית דין טוענין". (30) אין גובים בו הלקוחות ונאמן הלווה לטעון - פרעתי.

ה. כְּבַר בְּאַרְנָו³¹, שְׁהוֹדָתָהּ בְּבֵית דִּין אוֹ עֲדוֹת בְּבֵית
 32 דִּין - כְּמִלּוֹה הַכְּתוּבָה בְּשִׁטְרָה³², וְלִפְיָךָ כּוֹתְבֵין
 33 וְנוֹתְנֵין לְבַעַל דִּינּוּ³³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁלְא
 34 קָבַל אֶת הַדִּין עַד שִׁשְׁלָחוּ וְהִבִּיאוּהוּ, כְּמוֹ
 35 שְׁבִאֲרָנּוּ³⁴; אָבֵל שְׁנַיִם שְׁבָאוּ לְדִין, וְתַבֵּעַ אֶחָד מֵהֶן
 36 אֶת חִבְרוֹ וְאָמַר: מָנָה לִי בִּידָךְ, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבַּע:
 37 הֵן יֵשׁ לָךְ בִּידִי, בֵּין שְׁאֲמָרוּ הַדִּינֵין: חֵיב אֲתָהּ לָתֵן
 38 לוֹ³⁵, בֵּין שְׁאֲמָרוּ: צֵא תֵן לוֹ, וְיִצְאָה³⁶ וְאָמַר: פְּרַעְתִּי³⁷
 39 - נֶאֱמַן³⁸, וְיִשְׁבַע הֵסֵת שְׁפָרְעוֹ. לְפִיכָךְ, אִם הַתּוֹבֵעַ

1 וְלוֹמַר: פְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאֵינִי עֹשֶׂיר הוֹדִיתִי; אָבֵל אִם
 2 טַעַן שְׁנַתָּן⁸ - נֶאֱמַן וְנִשְׁבַע הֵסֵת.

(2) כגון, שאמר הריני מודה בפניכם. (3) כשאמר אתם עדי אין אומרים שמא אינם זוכרים כראוי, מפני שזה הטיל עליהם להעיד (ראה פרק ו הלכה ו). (4) ואינו נאמן לומר משטה הייתי בכך. (5) לפי הכלל, שכל מקום ששניים מחייבים ממון - אחד מחייבו שבועה (והרו"ה בהמאור הגדול סנהדרין כט. כתב, שעד אחד בהודאה אינו כלום. ראה טור חושן משפט סימן פא). (6) שנינו בסנהדרין שם: "הוא אמר לנו שהוא חייב לפלוני מנה ... לא אמר כלום עד שיאמר: בפנינו הודה לו", ומפרש רבינו שם: "שאמר לנו הווי עלי עדים או אמר לנו דרך הודאה ומסירת עדים." "אמר" - משמע דרך שיחה וסיפור דברים. ומה שאמרו בגמרא שם "מסייע ליה לרב יהודה אמר רב צריך שיאמר אתם עדי". היינו, כשלא אמר הריני מודה בפניכם, אבל דרך הודאה נידון כאתם עדי. וכן כתב הטור בשם רבינו מאיר הלוי ובכסף משנה מביא הוכחה לדין זה מירושלמי סנהדרין פרק ג (ראה שם). (7) טענת שלא להשביע מתקבלת רק כשהודה שלא בפני התובע, אבל לא כשתבעו והודה. בתוספות שם דיבור המתחיל כך, הוכיחו זאת ממה שאמרו בבבא בתרא (קעה). אין אדם משטה בשעת מיתה, ומשום כך אם הודה בשעת מיתה מחוייבים הירשים לשלם, וקשה למה אין אומרים שלא להשביע את בניו כך. ומבארים בתוספות שם שהמדובר כשתבעו. (בכסף משנה סוף הלכה ו מעיר שרבינו סותר דברי עצמו בפרק הקודם הלכה ח: "וכן האומר לחבירו בפני עדים: מנה לי בידך - ואמר לו: הן וכו' אבל אם טען ואמר משטה הייתי בו וכו' או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי - פטור ונשבע היסט". ומיישב בדוחק, שדין שלא להשביע לא נאמר על בבא "וכן האומר" ונמשכת רק לטוען משטה או "לא היו דברים מעולם" בלבד). (8) פרעתי.

ב. כָּל הַמּוֹדָה⁹ בַּפְּנֵי שְׁנַיִם - אֵינוֹ יְכוֹל לְחַזֵּר וְלוֹמַר:
 4 מְשֻׁטָּה הָיִיתִי בּוֹ, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹדָה בַּפְּנֵי
 5 שְׁלֵשָׁה¹⁰, אָבֵל מַחֲיִבֵין אוֹתוֹ לָתֵן בְּהוֹדָתוֹ פִּיּוֹ. שְׁפָל
 6 הָאוֹמֵר בְּדִרְף הוֹדָתָהּ - הָרִי זֶה כְּאוֹמֵר: אֲתָם עֲדִי.
 7 אָבֵל אֵין כּוֹתְבֵין¹¹, אֵלֹא אִם כֵּן אָמַר לָהֶם: כְּתַבּוּ
 8 וְחַתְּמוּ וְתַנּוּ לוֹ¹². וְצְרִיכֵין לְהַמְלִיךְ בּוֹ¹³, כְּמוֹ
 9 שְׁבִאֲרָנּוּ¹⁴. וְכֵן אִם הוֹדָה בְּבֵית דִּין אַחַר שִׁשְׁלָחוּ לוֹ,
 10 כְּמוֹ שְׁתַּבְּאָר¹⁵ - הָרִי אֵלּוּ כּוֹתְבֵין. וְהוּא שְׁהָיוּ בֵּית
 11 דִּין מְפִירֵין¹⁶ אֶת שְׁנֵיהֶם¹⁷, פְּדִי שְׁלֹא יַעֲרִימוּ שְׁנֵיהֶם
 12 לְחֵיב אִישׁ אַחֵר.

(9) נתבאר בהלכה הקודמת. (10) שלושה הם כבית דין. (11) שטר הודאה. (12) שם כט: (13) אחר שכתבו צריכים לשאול שנית את הלווה אם למסור. (14) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (15) בהלכה הבאה. (16) משנה בבא בתרא קסז: (17) המלוה והלווה. לא נתברר מה אפשר להערים כשאין מכירים את המלוה. ראה מה שכתבנו בזה בהלכות מלוה ולווה פרק כ"ד הלכה ג.
 ג. בֵּית דִּין¹⁸ שֶׁל שְׁלֵשָׁה שְׁהָיוּ יוֹשְׁבֵין מַעֲצָמָן

מתן מעות מועיל תנאו של המלוה, שלא יפרע אלא בעדים (ראה הערות שם).
 ז. מי שהודה⁵² בבית דין: שְׁאֵנִי חַיֵּב לְזֶה הַתּוֹכֵעַ 21
 מְנָה, וְאַחַר כֵּן אָמַר: נִזְכַּרְתִּי שֶׁפָּרַעְתִּי לוֹ חוֹבוֹ זֶה 22
 שְׁהוֹדִיתִי בּוֹ, וְהָרִי עֵדִים - הָרִי זֶה עֵדוֹת מוֹעֵלֶת 23
 וְעוֹשֵׂין עַל פִּיהֶם⁵³; שֶׁהָרִי לֹא הִכְחִישׁ עֲדָיו⁵⁴, וְאִינוֹ 24
 כְּפֹאֵמֶר: לֹא לְוִיתִי מֵעוֹלָם⁵⁵. 25

(52) לא נמצא מקור מפורש בגמרא לדין זה, וסברת עצמו היא (מגיד משנה). (53) ואין אנו אומרים בזה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. (54) שהרי חזר בו לפני שהעידו העדים. (55) ובאו עדים שלוה ופרע שאמרנו בפרק הקודם הלכה ו, שהאומר לא לוויית כאומר לא פרעתי וחייב לשלם. [רבים ראו בדין זה סתירה לדברי עצמו (בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה ד) באומר פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, שפסק שם שישבע כמודה במקצת, ולמה לא יחזור בו ויטעון פרעתי כולו כדברי העדים? בשלמא כשהכחיש ואמר לא היו דברים מעולם - אינו נאמן לומר פרעתי משום שהחזיק כפרן (ראה פרק ו הלכה ו) אבל כשטוען פרעתי מחצה הרי לא החזיק כפרן? במגיד משנה מתרן, שם המדובר כשהלוה עומד בטענתו, שפרע רק מחצה].

ח. יֵשׁ⁵⁶ לְטוֹעֵן⁵⁷ בְּבֵית דִּין לְחַזֵּר וְלִטְעֹן טַעְנָה אַחֲרַת 26
 לְהִכְחִישׁ הַטַּעְנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְסוֹמְכִין עַל טַעְנָתוֹ 27
 הָאֲחֵרוֹנָה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן אֲמֵתְלָא⁵⁸ לְטַעְנָה 28
 הָרִאשׁוֹנָה⁵⁹. וְאֵף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית דִּין וְחָזַר - יֵשׁ 29
 לוֹ לְחַזֵּר וְלִטְעֹן וְלִהַפֵּךְ כָּל הַטַּעְנוֹת שֶׁיִּרְצֶה, עַד 30
 שֶׁיִּבְאוּ עֵדִים. אֲבָל מֵאַחַר שֶׁיִּבְאוּ עֵדִים וְיִכְחִישׁוּ 31
 טַעְנָתוֹ הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ - אִינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁיֵאוֹ⁶⁰ 32
 לְטַעְנָה אַחֲרַת, אֲלֵא אִם בֵּן נָתַן אֲמֵתְלָא לְטַעְנָה 33
 שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ⁶¹, וְיֵשׁ בְּמִשְׁמַעָה⁶² כְּמוֹ שֶׁהִשְׁיֵא בְּזֹאת 34
 הַטַּעְנָה הָאֲחֵרַת. וְהוּא שֶׁלֹּא יֵצֵא מִבֵּית דִּין; אֲבָל אִם 35
 יֵצֵא מִבֵּית דִּין - אִינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלִטְעֹן אַחַר שֶׁבָּאוּ 36
 עֵדִים; שֶׁמָּא אֲנָשִׁים רְעִים לְמִדְּוָהוּ טַעְנוֹת שֶׁל 37
 שֶׁקָּרָו⁶³. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּזֶה. 38

(56) רשאי. (57) בכא בתרא לא. (58) הסבר למה טען תחילה טענה אחרת. [=אמתלא - אמת לא]. (59) בגמרא שם המדובר כשנתן אמתלא. ובר"ף שם כתב בפירושו: "והוא דיהיב אמתלא לטענתיה". אולם רבינו מפרש, שאין צורך באמתלא, אלא כשבאו עדים והכחישו טענתו הראשונה כמו במעשה שהובא בגמרא שם, אבל כל זמן שלא הוכחה טענתו הראשונה על ידי עדים יכול לחזור בו מטענתו. וכתב בנימוקי יוסף שם, ששיטת רבינו זהה עם דעת רבו הר"י מיגאש, שכל ההגבלות שנאמרו בגמרא שם, נאמרו רק כשהוכחה טענתו על ידי עדים. (60) פירוש, להפנותו (ראה משנה עבודה זרה כט: "השיאו לדבר אחר" ותוספות שם לר: דיבור המתחיל השיאו). (61) כר"ף שהבאנו למעלה. (62) של הטענה הקודמת. במעשה בגמרא שם טען אחד שדה זו של אבותי היא, ובאו עדים

1 חָזַר לְדִינִים³⁹ וְאָמַר: כְּתָבוּ לִי הוֹדֵיתִי - אֵין פּוֹתְבִין 1
 לוֹ, שְׁמָא פָּרַעְתּוֹ⁴⁰. וְכֵן⁴¹ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית 2
 דִּין, וְיֵצֵא וְאָמַר: נִשְׁבַּעְתִּי - נֶאֱמָן, וְאִין מְשִׁבְעִין 3
 אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע⁴². הָיוּ הָעֵדִים⁴³ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא 4
 נִשְׁבַּע - הַחֲזִק בְּפֶרֶן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה, וְאִינוֹ נֶאֱמָן 5
 לְעוֹלָם לְזִמְרָה נִשְׁבַּעְתִּי, עַד שִׁיּוֹדָה לוֹ פְּעַל דִּינוֹ אוֹ 6
 יָבִיא עֵדִים שֶׁנִּשְׁבַּע בְּפִנְיָהֶם. 7

(31) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (32) גובה מן הלקוחות ואין הלווה נאמן לומר פרעתי. (33) למלוה, שהרי השטר אינו מוסיף למלוה זכות יתירה. (34) בהלכה ג. (35) הודיעו לו את הדין, אבל לא ציוו עליו בפירוש לשלם. (36) וקיבל עליו את הדין (ר"ף). (37) אחר שחוייבתי בבית הדין. (38) כרב זביד בכבא מציעא יז. (39) ואין הנתבע עימו. (40) וכן פסק הר"ף כאן. (41) בגמרא שם אמר רב יוחנן: "היה חייב לחבירו שבועה בבית דין ואמר נשבעתי, והעדים מעידים אותו שלא נשבע, וחזר ואמר נשבעתי (אחר שהוכחש על ידי העדים) - הוחזק כפרן לאותה שבועה וחייב להישבע (בפני עדים). במימרא זו דייק הר"ף (בהלכותיו שם) שאם לא הוחזק כפרן לאותה שבועה - נאמן. (42) בנימוקי יוסף כאן כתב בשם רב האי גאון שהמדובר במחוייב שבועת היסת, אבל במחוייב שבועת התורה, כגון מודה במקצת, משביעים אותו היסת שנשבע שבועת התורה. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א. וכתב עוד שם שכל זה נאמר בנשבעים ונפטרים, אבל נשבעים ונוטלים - צריכים להביא ראיה שנשבעו. (43) מבוואר בתחילת ההערה הקודמת.

8 ו. שְׁנַיִם⁴⁴ שֶׁבָּאוּ לְדִין, וְנִתְחַיֵּב הָאֶחָד לְשֵׁנִי, וְאָמְרוּ 8
 9 לֹא: יֵצֵא וְתֵן לוֹ, וְיֵצֵא, וְחָזַר וְאָמַר: פָּרַעְתִּי, וְעֵדִים 9
 10 מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְתּוֹ⁴⁶ - הַחֲזִק בְּפֶרֶן לְאוֹתוֹ 10
 11 מְמוֹוֹן⁴⁷. אָמְרוּ לוֹ: חַיֵּב אַתָּה לְתֵן לוֹ⁴⁸, וְיֵצֵא, וְחָזַר 11
 12 וְאָמַר: פָּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְתּוֹ - לֹא 12
 13 הַחֲזִק בְּפֶרֶן; שֶׁזֶה נִשְׁמַט מֵהֶן⁴⁹ עַד שֶׁיִּחְקְרוּ דִינֵהוּ⁵⁰. 13
 14 לְפִיכֵף, אִם חָזַר פָּעַם אַחֲרַת וְטָעַן שֶׁפָּרַעְתּוֹ זֶה הַמְמוֹן 14
 15 שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ בְּפִנְיָהֶם, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁמְכַחֲשִׁין 15
 16 אוֹתוֹ פָּעַם שֶׁנִּיָּה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁפָּרַעְתּוֹ, 16
 17 וְנִפְטָר. לְפִיכֵף הָיוּ בְּקִיָּאֵי הַדַּעַת שֶׁבִּסְפָּרְד, כְּשִׁיּוֹדָה 17
 18 הַלְוָה אוֹ כְּשִׁיּוֹתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, אוֹמֵר לוֹ בְּפִנְי 18
 19 בֵּית דִּין: הָיוּ עָלַי עֵדִים שֶׁלֹּא יִפְרַעְנִי אוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע 19
 20 לִי אֲלֵא בְּפִנְי עֵדִים⁵¹. 20

(44) גמרא שם. (45) בית הדין לנתבע. (46) מעידים, שלא זזה ידם מתחת יד התובע או הנתבע ולא ראו שפרע. (47) ואינו נאמן לומר פרעתי אחר שנתחייבתי שנית על ידי בית דין. (48) הודיעוהו את הדין ולא אמרו בלשון ציווי: תן לו. (49) כוונתו להשתמט ולדחות את הפירעון לפי שעה. (50) ימישכו לעסוק במשפט זה, הואיל ולא הטילו עליו צו החלט, ואולי יזכוהו. (51) רבינו לשיטתו (בהלכות מלוה ולווה פרק ט"ו הלכה א), שאפילו לאחר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חזקה" אבל אחר יש לו חזקה, מדובר כשאין לתובע עדים שראו כלי זה ביד הנתבע, ולפיכך נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון להד"ם (הגהות מיימוניות כאן אות א). (12) שם: "רבא אפיק מיתמא זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא (הוציא מידי יתומים זוג מספרים של עושי סרבל (ראה ה"י) וספר אגדה) בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר". (13) אף-על-פי שאין היורש טוען לקוחים הם בידי המוריש. לקמן פ"ט ה"ה כותב רבינו, שאין דעתו נוטה לזה (ראה שם).

ד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ¹⁴ כְּשֶׁהָיָה כְּלִי זֶה נִרְאָה וְעוֹמֵד ¹⁵ בְּיַד שְׂמֻעוֹן; אָבֵל אִם רְאוּבֵן טָעַן וְאָמַר לְשְׂמֻעוֹן: כְּלִי פְּלוֹנִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ וְשָׂכַרְתָּ הוּא, הוֹצִיאָו אֵלַי, וְהָרִי יֵשׁ לִי עֲדִים שֶׁהוּא יְדוּעַ לִי, וְאָמַר לוֹ שְׂמֻעוֹן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִי, אֲתָה נִתְּמוֹ לִי בְּמַתְנָה - נֶאֱמַר, וְנִשְׁבַּע שְׂמֻעוֹן הֶסֶת וּנְפֹטָר. מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל לומר: לא הָיָו דְּבָרִים מְעוּלָם ¹⁶ וְאֵין בְּיָדִי כְּלוּם ¹⁷, נֶאֱמַר לוֹמַר: שִׁישְׁנוּ אֲצִלִי וְאֲתָה מְכַרְתָּ לִי.

(14) בבא-בבא-בבא: מה: (15) ראו עדים אותו עכשיו. (16) לא שאלתי ולא שכרתי. (17) שאלתי והחזרתני. לקמן פ"ט ה"ב כתב רבינו בפירושו, שאפילו אומן נאמן לטעון קניתי, ב'מיגו' של החזרתי.

ה. אֵינִי ¹⁸ כְּלִי הַדְּבָרִים הָאֵלֹו אֲמֹרִים אֲלֵא שֶׁהָיָה בְּעַל הַכְּלִי טוֹעֵן: אֲנִי הִפְקַדְתִּי אֲצִלְךָ אוֹ הִשְׁאֵלְתִּיהוּ אֲצִלְךָ; אָבֵל אִם טוֹעֵן: שְׂכָלִי זֶה הָיָה שְׂכָלִי וְנִגְנַב אוֹ אָבַד אוֹ נִגְזַל, וְהִכִּיא עֲדִים שֶׁהוּא יְדוּעַ לוֹ, וְזֶה שְׂתַחַח יָדוֹ אוֹמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ ¹⁹, אָבֵל אֲחֵרִים מְכַרְוֵהוּ לִי אוֹ נִתְּנוּהוּ לִי בְּמַתְנָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבְּרִים שְׂעוּשׂוּיִן לְהִשְׁאִיל וְלְהַשְׁפִּיר - מְעַמְדִין אוֹתוֹ בְּיַד זֶה שֶׁהוּא בְּיָדוֹ ²⁰, וְאֵינוֹ נִשְׁבַּע כְּלָל, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ טוֹעֵן ²¹.

(18) משנה בבא-קמא קיד: (19) אם נגנבו ממך כלים אלה. (20) ואפילו אם התובע טוען השאלתיים או השכרתיים לאחר הוא מכרם לך, ואפילו כשאני עשוי למכור כליו. ונימוקו העיקרי של דין זה מבואר ברי"ף שבועות ראש פ"ז בשער הששי: "אחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן (אין אנו מחזיקים אנשים כגנבים)", וכל זמן שאין הוכחה שיד גנב באמצע - אין מקבלים טענת גניבה. (21) טענתו של התובע אינה נוגעת לזה שהכלים בידו, שהרי הוא מודה שלא השאילם ולא השכירם לו, וטענת גניבה אינה מתקבלת (ראה מגיר-משנה ולחם-משנה).

ו. יֵצֵא לְבַעֲלִים הָרְאוּשׁוּנִים חֻזְקָה מְכַלִּיהֵן שֶׁנִּגְנְבוּ ²² - יִשְׁבַּע זֶה ²³ בְּנִקְיַת חֲפִץ ²⁴ כְּמָה הוֹצִיא וְיִטַּל ²⁵, וְיִחְזַר הַכְּלִי לְבַעֲלִים הָרְאוּשׁוּנִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּהַלְכוֹת גְּנֵבָה ²⁶. טוֹעֵן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִי אוֹ נִתְּמוֹ לִי בְּמַתְנָה, אָף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא לוֹ שֵׁם גְּנֵבָה, אִם לֹא הָיָה מְדַבְּרִים הַעֲשׂוּיִן לְהִשְׁאִיל וְלְהַשְׁפִּיר ²⁷ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֶסֶת, וְעוֹמֵד הַכְּלִי בְּיָדוֹ. מִפְּאֵן אֲתָה לְמַד לְכָל מִי שִׁישׁ לוֹ מִטְּלָטְלִין בְּיָדוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁיְכוּל לומר:

שהיא רכושם של אבות בעל דינו, ופירש הראשון, שהתכוון לומר: אני בטוח כל כך בבעלותי על שדה זו כאילו ירשתי אותה מאבותי. (63) גמרא שם.

פָּרֶק שְׂמִינִי

(1) מבאר דיני חזקה במטלטלין העשויים להשאיל ולהשכיר ושאינם עשויים לכך.

א. כָּל הַמְטְלָטְלִין ² בְּחֻזְקַת זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהִכִּיא הַתּוֹבֵעַ עֲדִים שֶׁהַמְטְלָטְלִין הִלְלוּ יְדוּעִין לוֹ ³. בְּיָצֵד? בְּגֵד זֶה אוֹ כְּלִי זֶה שֶׁבְּיָדְךָ אוֹ שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתְךָ שְׁלִי הוּא, אוֹ הִפְקַדְתִּיהוּ אֲצִלְךָ אוֹ הִשְׁאֵלְתִיהוּ ⁴ לָךְ, וְהָרִי הַעֲדִים שֶׁהֵן יוֹדְעִין אוֹתוֹ מִקֵּדָם בְּרִשׁוֹתִי, וְהִנְתַּבֵּעַ אוֹמַר: לֹא כִי, אֲלֵא אֲתָה מְכַרְתָּ לִי אוֹ נִתְּמוֹ לִי בְּמַתְנָה - הָרִי זֶה הִנְתַּבֵּעַ נִשְׁבַּע הֶסֶת וּנְפֹטָר ⁵.

(2) שבועות מז: (3) ידוע הדבר שהם שלו. (4) או טען השאלתייהו. (5) בהלכות הבאות תבארנה כמה הגבלות לדין זה.

ב. טוֹעֵן ⁶ שֶׁהוּא מְשֻׁכָּן בְּיָדוֹ - יְכוּל לְטָעֵן עַד כְּדִי דְמִי ⁷, וְנִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חֲפִץ וְנוֹטַל, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ ⁸.

(6) המחזיק בחפץ. (7) שוויו של המשכון. (8) בפ"ג מהל' מלוה ולווה ה"ג, שהמחזיק במשכון נשבע כעין של תורה, ונוטל ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוח הוא בידי. ולמה אין פוטרים אותו משבועה חמורה ב'מיגו' זה עצמו וישבע היסת? ביאר רבינו שם שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מממון, היינו מהחזרת המשכון.

ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁹ בְּדְבָרִים שֶׁאֵין עֲשׂוּיִן לְהִשְׁאִיל וְלְהַשְׁפִּיר, כְּגוֹן בְּגָדִים וּפְרוֹת וְכָלִי תְּשֻׁמִּישׁ הַיְבִית וְדְבָרִים שֶׁל סְחוּרָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן; אָבֵל דְּבָרִים הַעֲשׂוּיִן לְהִשְׁאִיל וְלְהַשְׁפִּיר, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ שֶׁל זֶה, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִשְׁאִילוֹ כְּלִי זֶה וְלֹא הִשְׁפִּירוֹ לוֹ בְּעֲדִים - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת בְּעַלְיָהֵן ¹⁰. בְּיָצֵד? רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ כְּלִי הַעֲשׂוּי לְהִשְׁאִיל וְלְהַשְׁפִּיר, וְיֵשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהוּא יְדוּעַ לוֹ, וְהָרִי אוֹתוֹ הַכְּלִי תַּחַת יַד שְׂמֻעוֹן, וְרְאוּבֵן טוֹעֵן שֶׁהוּא שְׂאוּל אוֹ שָׂכַר, וְשְׂמֻעוֹן טוֹעֵן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִי, אֲתָה נִתְּמוֹ לִי בְּמַתְנָה, אֲתָה מְשַׁבְּנָתוֹ בְּיָדִי - אֵינוֹ נֶאֱמַר ¹¹; אֲלֵא רְאוּבֵן נוֹטַל כְּלוֹ, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת עַל טְעֻנַּת שְׂמֻעוֹן. וְאִפְלוּ מֵת שְׂמֻעוֹן - הָרִי רְאוּבֵן נוֹטַל כְּלוֹ ¹². וְהוֹרוּ הַגְּאוּנִים: שִׁישְׁבַּע הֶסֶת ¹³, שִׁטְוֵעִין לְיִוְרֵשׁ.

(9) שם. (10) כדעת הרי"ף שם ב'שער השביעי', והסתמך על מה ששלח רב הונא בר אבין (גמרא שם): "דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי - אינו נאמן". (11) שהרי העדים מעידים שהם של התובע, ואין לסמוך על החזקה האמורה בראש הלכה זו, מפני שמתקבלת על הדעת טענתו של התובע שהשאיל או השכיר. ומה שאמרו (בבא-בבא-בבא: מה): "אומן אין לו

התובע - וטוען שקנאם מאדם אחר. (35) זה פשוט, וכל-שכן הוא, מטוען: ממך קנייתם שבהלכה ג. (36) הנתבע. (37) כמו בטוען אתה מכרתם לי.

ט. אל תטעה בין דברים העשויין להשאיל ולהשפיר לדברים שדרכן להשאיל ולהשפיר³⁸, כמו שטעו רבים וגדולים. שכל הדברים ראויין להשאיל ודרכן להשאיל, אפלו חלוקו של אדם ומצעו ומטתו ראויין להשאיל; אבל דברים העשויין להשאיל ולהשפיר הם הפלים שבני אותה מדינה עושין אותן מתחלת עשייתן כדי להשאילן ולהשפירן ולטל שכתב³⁹, והרי הן לבעליהן. כמו קרקע, שאוכל פרותיה והגוף קים, כך אלו הפלים עקר עשייתן כדי להנות בשכתבן. כגון הירות הגדולות של נחשת שמבשלין בהן בבית המשפחות, וכגון פלי נחשת הטוח בזהב ששוכרין אותו לפלה להתקשט בו. שעשיית אלו הפלים אינן למכירת עצמן, ולא להשתמש בהן בעל הבית בביתו, אלא להשאילן לאחרים כדי להנות כנגדן, או להשפירן ולטל שכתבן. וכן אם היה לאדם משאר הפלים, ויש לו עדים שהוא משפירו תמיד ומשאילו, והחזק לו שהוא להשאיל ולהשפיר - הרי הן כפלים העשויין להשאיל ולהשפיר.

(38) אל תחשוב שכונת המשפט: "עשויים להשאיל ולהשכיר" היא - דרכם להשאיל ולהשכיר. (39) דברי רבינו ברורים, ואינם צריכים ביאור נוסף.

י. וכלי שהפסדו מרבה משכרו, ובני אדם מקפידין עליו⁴⁰ שלא ישאילוהו - הרי הוא בחזקת שאינו עשוי להשאיל ולהשפיר, כגון ספין של שחיטה. לפיכך, אפלו באו בני אדם והעידו שהשאילו או השפירו⁴¹ זה - אין מבטלין בהן חזקתן⁴², אלא הרי הן ככל הפלים⁴³. ראיה לדברינו⁴⁴: שהרי רבא הוציא⁴⁵ זוג שעושין בו הסרבול⁴⁶ וספר הגדה בדברים העשויין להשאיל ולהשפיר⁴⁷, ולולי שנתברר לו בעדים שהן מדברים העשויים להשאיל לא הוציא מתחת ידי יתומים. הא שאר הזוגות ושאר הספרים - אינן בכלל דין זה, אף על פי שהן ראויין להשאיל ולהשפיר. ודבר זה עקר גדול בדין, והוא דבר של טעם שראוי לסמך עליו ולדון בו, וברור הוא למוציא דעת, וראוי לדון לשום אותו לנגד עיניו ולא ילוז.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דבר זה עיקר גדול בדין... בו".

וצריך להבין לשונו, שהרי אין דרכו להאריך ולהפליג כ"כ בחשיבותו של כלל מסוים ולמנות בו ארבעה עניינים: "עיקר גדול בדין" "דבר של טעם" "ברור הוא למוציא

1 שְׁלֹקְחֵינָן הֵן בְּיָדֵי, וְיִשְׁבַּע הֵסֵת וְיַפְטֹר, אִם אָמַר²⁸:
2 שְׁלָף הֵן, אֲבָל חֵיב אֲתָה לִי כֶּף וְכֶף - יִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת
3 חֲפִיץ²⁹ וְאִחֵר כֶּף יִטַּל, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין.

(22) ידוע הדבר שנגנבו כלים של התובע, והנתבע טוען: אדם אחר מכר לי הכלים שאתה תובע אותם. (23) הנתבע. (24) ככל נשבע ונטל. (25) התובע יחזיר לו הדמים שהוציא. (26) פ"ה ה"ב. (27) ואפילו כשאינו עשוי למכור כליו. רבינו מדיגש כאן את ההבדל בין טוען מפלוגי קניתי, לבין טוען: אתה מכרת לי. בטענת קניה מאחרים, יחזיר לתובע את הכלים ויקבל חזרה הדמים ששילם, שהרי ידוע הדבר שנגנבו כלים מהתובע, ומתקבל על הדעת שזה קנה מיד הגנב, ואולי לא ידע שהכלים גנובים. אבל כשטוען אתה מכרת לי, ואף-על-פי שהתובע אינו רגיל למכור כליו - הרי זה נאמן. (מגיד-משנה). [מדברי רבינו משמע, שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן לומר מכרת לי, כשזה טוען: נגנבו. ויש לעיין בזה, מה הוא ההבדל בין עשויים לבין אינם עשויים, כשהתובע טוען: גנובים? (ראה למעלה הערה יט בלא יצא שם גניבה). ואולי התובע נאמן ב'מיגו', שיכול לטעון: השאלתי או השכרתי לך. וצ"ע]. (28) לא טען כך, אלא אמר. (29) ואינו נפטר בשבועת היסת הקלה, ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוחים בידי. נתבארה כבר כמה פעמים שיטת רבינו, שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור ממזמן.

ז. מי שהיה בידו³⁰ דברים העשויין להשאיל ולהשפיר, אף על פי שהודה ואמר לו: יודע אני שהם שלי³¹, אבֵּל פְּלוֹנִי מְכָרָם לִי או נָתַנָּם לִי בְּמִתְנָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ³². אֲפִלוּ הִבִּיא זֶה עֲדִים שֶׁהֵיוּ יְדוּעִין לוֹ. שְׂאֵדָם עֲשׂוּי לְמַכֵּר אֶת פְּלוֹנִי³³.

(30) בהלכה זו מדובר, כשלא יצא לו שם גניבה, והתובע אינו טוען השאלתים או השכרתים לך, אלא נגנבו. ואפילו טוען השאלתים לאדם אחר, הרי זה כטוען גנובים, שהמוכר כלי שאול בידו - כאילו גנבו. (31) שהיו שלך. (32) נתבאר למעלה, שאחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן. (33) מלשונו משמע, שכל אדם עשוי למכרו כליו, ובכל הדינים שבפרק זה לא הבדיל אף פעם בין אדם העשוי למכור כליו ובין אדם שאינו עשוי לך, אולם בשבועות מו: בדין יצא וכלים טמונים תחת כנפיו, הבדילו בין שני אלה. וכן פסק רבינו (לקמן פ"ט ה"ג). וקשה להסביר למה לא אמרו הבדל זה בדינים שבפרק שלפנינו (ראה רב"ד ומגיד-משנה).

ח. טען זה עליו ואמר: שאני השכרתים לך או השאלתים לך³⁴ - מוציאין אותן מידו³⁵. ואם היו מדברים שאינן עשויין להשאיל ולהשפיר - הרי זה³⁶ נשבע הסת שלא השאיל לו ולא השפיר לו, אלא מפלוגי לקח, ויעמיד בליו בידו³⁷.

(34) הלכה זו היא המשך ההלכה שלפניה, ומדובר בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, והנתבע מודה שהכלים היו של

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היא: "לידע שיש שם מצוי ראשון" ידיעה שכלית שממנה האדם בא לאהבתו ויראתו ית', כי הלימוד בספרו בא אחרי הלימוד בתורה שבכתב, ופשוט שאין צורך לדבר אודות ענין האמונה. אבל רצונו של הקב"ה הוא שתהיה גם ידיעה והבנה שכלית כי זהו סדר הדברים, שלכל-לראש צריכה להיות האמונה ורק אח"כ הידיעה השכלית עד שמגיעים למוזכר בסיום הרמב"ם "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" שאז לא יהיה צורך כלל בהבנה והסברה שכלית כי כל הנבראים ירגישו שכל חיותם היא מהקב"ה "כמים לים מכסים" כמו הנבראים שבים המרגישים שהוא מקור חיותם.

אבל בזמן הזה סדר הדברים הפוך, שקודם צריכה להיות האמונה - "עיקר גדול" ואח"כ "לידע שיש שם מצוי ראשון" ובאופן של הליכה מחיל אל חיל עד שנעשה "דבר ברור למוצאי הדעת" ובאופן של "לא ילוז".

(על פי י"ן מלכות ספר משפטים סימן טו)

40) בבבא מציעא קטז. אמר רבא, שבני אדם מקפידים שלא להשאיל סכין של שחיטה, משום שהיא נפגמת. (41) כמה פעמים. (42) החזקה שאין משאילים אותם. (43) שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר. (44) זה נמשך לעיקר המשמעות של עשויים להשאיל ולהשכיר שבהלכה הקודמת, ולא לדין הפסד מרובה משכרו. (45) שם. (46) זוג מספריים מיוחד לעשיית סרבל (מלבוש עליון חשוב). (47) לשון הגמרא: "רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי, בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר". ומזה שהדגישו: "בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר" מדייק רבינו, שדברים אלה בדרך כלל אינם כלולים בסוג עשויים להשאיל ולהשכיר, אלא שבמקרה זה ידוע היה לרבא שאביהם דרכו היה להשאיל (ב'תוספות') שבועות מו: פירשו גם כן, שרבא ידע זאת). ומכאן מוכיח רבינו שני הדינים שבהלכה ט: א. דברים הראויים להשאיל ולהשכיר ואינם עשויים לכך לכתחילה - אינם כלולים בסוג "עשויים"; ב. אם יש הוכחה לכך, שבעל הכלים רגיל היה להשאיל כלים אלה, שעליהם נידונים - הרי דינם כ"עשויים". לפי הסבר זה, אין כל צורך לייחס לרבינו גירסא אחרת בסוגיא שלנו כדברי מגיד-משנה.

פֶּרֶק הַתְּשִׁיעוּי

1) מבאר דין אומן שאין לו חזקה ודין בני אומן, ודין יוצא מבית חבירו וכלים טמונים תחת כנפיו, ודין אומר אלך ואכרות דקל של פלוני או אוכל פירות שדה, ודין שניים או חזון בטלית או רוכבים על גבי בהמה, וכל אחד טוען שהם שלו.

- 1 א. הָאֲמָן² - אֵין לוֹ חֲזָקָה בְּפָלִים שֶׁתַּחַת יָדוֹ. אָחַד
- 2 פְּלִים הָעֲשׂוּיִים לְהִשְׁאִיל וּלְהִשְׁכִּיר וְאָחַד שְׂאָר
- 3 פְּלִים³. פִּיּוּד? רָאָה פְּלִיוֹ בְּיַד הָאֲמָן, וְהִבִּיא עֲדִים
- 4 שְׁחָן יוֹדְעִין שֶׁהַפְּלִי זֶה שְׁלוֹ, וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר:
- 5 לְתַנְן נִתְמַי לָךְ, וְהָאֲמָן אוֹמֵר: לֹא בָּא לְיָדִי אֲלָא

הדעת "ולא ילוז", והגם שמצינו כללים שמדגיש חשיבותם, לא מצינו אריכות כזו וביאור ארבעה עניינים, ובפרט שכתב את חיבורו "בלשון קצרה" ובתכלית הדיוק. וביותר תמוה מדוע לא התעכבו המפרשים לבאר את לשונו זה שאין לו שום מראה-מקום בש"ס.

ויש לומר שארבעת עניינים אלו הם ארבעה שלבים בהשגת השכל:

א. עוד לפני שאדם ניגש לברר עניין שכלי, הוא כבר מרגיש ש"מונח" כאן עניין חשוב - "עיקר גדול בדין".

ב. כאשר מתחיל להתבונן בשכלו, יתכן שתעלה בשכלו סברא הפוכה "דבר של טעם" וככל שיאריך להתבונן בשכלו יעלו אצלו עוד סברות.

ג. לאחר אריכות השקלא וטריא, מגיע לבירור מסקנת הענין - "ברור הוא למוצאי הדעת" - שנעשה על ידי כח הדעת שבשכלו.

ד. מסקנתו מקבלת תוקף גדול עד ששום דבר לא יוכל להזיזו ממקומו, ועל-דרך-זה גם בקיום הדברים בפועל - "ולא ילוז".

ומכיון שכתב ארבעת עניינים אלה בדין הנ"ל משמע שדין זה נתקבל והונח אצלו בשכלו בכל התוקף בכל ארבעת פרטיו.

ועל-פי-זה מתורצת קושיית המגיד משנה' שם, מהו המקור לדברי הרמב"ם "ולולי שנתברר לו בעדים" שהרי למסקנת הגמרא שם לא ברור כלל שצריך להיות "נתברר לו בעדים" ומדוע פסק זאת הרמב"ם להלכה.

אלא, שכל הנ"ל התברר בשכלו של הרמב"ם בתוקף הכי גדול עד שאינו צריך להביא ראיה על כך מהגמרא, ובלשון הידוע "למה לי קרא, סברא היא". ומה שמצינו מקומות שכתב "יראה לי" שם מראה הלשון על חלישות בתוקף ההנחה בשכל, מה-שאי-י-כן כאן שהדבר פשוט כ"כ עד שאין צורך במקור.

במסקנת השכל יתכנו שני אופנים, האחד מלמטה למעלה שבדרך של פלפול ושקלא-וטריא מגיע האדם למסקנה מסוימת. והשני מלמעלה למטה שמלכתחילה הונח הדבר בשכלו ורק אח"כ נמשך להבנת שכלו, ובאופן זה גם אם לא ימצא תשובות לכל השאלות שישאל על הבנתו, אין זה משנה מאומה בתוקף דעתו על נכונות סברתו, על-דרך שמצינו בגמרא ש"שתיק רב" כיון שלא היו לו תשובות על השאלות ששאלוהו, ובכל זאת לא חזר בו מסברתו.

לכן האריך הרמב"ם כל כך בלשונו כדי להדגיש עד כמה מונח הדבר בשכלו, ולאידך כל הקושיות שבעולם לא ישנו את דעתו בעניין זה.

הסדר הנ"ל בהבנת השכל קשור גם למבואר בתחילת וסיום ספר הרמב"ם בענין ידיעת אלקות, תחילת הספר

29 לומר: לקוח הוא בְּיָדִי, וְכוּל לְטַעַן עַד פְּדֵי דָמָיו, וְנִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חֲפִץ וְנוֹטֵל, כְּדָרָךְ כֹּל הַנִּשְׁבָּעִין
30 וְנוֹטֵלִין, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.¹⁶

10) כשלא ראה הכלי, הרי אינו יכול להוכיח שכלי שלו נמצא ביד האומן, והרי זה כמו אין עדים שהכלי הוא שלו, אף-על-פי שעדים מעידים שהיה לו כלי כזה שהוא טובע מהאומן, ולפיכך אינו נאמן. 11) וכן פסק רבינו גם במלוה על-יפה בעדים (בפי"א מהל' מלוה ולווה ה"א). 12) בהלכה א. 13) הוא מודה שקיבל הכלי לתיקון, וקבעו שכו מלאכה שני דינרים. 14) והוכח שהוא של בעל הבית. 15) פרק יא, הלכה ז, שלא תיקנו חכמים שישבע השכיר ויטול אלא כשבעל הבית טוען פרעתי, אבל לא בטענת רמת השכר. 16) למעלה פ"ח ה"ב.

ג. אָמֵן¹⁷ שִׁירַד מֵאֲמוֹנֹתוֹ,¹⁸ וְכֵן הָאָמֵן¹⁹ - הֲרִי הֵן כְּשֶׁאָר כֹּל אָדָם, וְיִשְׁלַח חֲזָקָה בְּכֹל הַמְּטַלְטְלִין, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

17) ברייתא בבא-בבא-בבא-בבא. 18) הפסיק לעסוק באומנותו. 19) מימרא של רבי יוחנן שם. [כתבו ב'תוספות' שם ד"ה ירד, שירוד מאומנותו דינו כשאר כל אדם אפילו בכלים שנמסרו לידו לפני שירד ונשתהו בידו זמן רב, שאין דרכם של בני אדם להשאיר כלים בידי אומן שירד (וכן פסק הרא"ש שם)]. ובכן אומן, מדובר כשטוען טענת עצמו: "מכרת לי", אבל בטוען שירשו מאביו - נידון כאומן (גמרא שם). ובברייתא שם משמע שכן הסמוך על שולחן אביו ועוררו לו באומנותו - דינו כאביו. ותמוה הדבר שרבינו סתם ולא ביאר כלום.

ד. מִי שֶׁנִּכְנַס²⁰ לְבֵיתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ בְּפָנָיו בַּעַל הַבַּיִת, וַיִּצָא וְכָלִים טְמוּנִין תַּחַת פְּנָפוֹ, וְהַעֲדִים רוֹאִין אוֹתוֹ, וְיִלְאַחַר זָמַן תִּבְּעוּ בַּעַל הַבַּיִת וְאָמַר לוֹ: הַחֵזֶר לִי כָלִים שֶׁהָשֵׂאתִיךָ, וְהֲרִי הַעֲדִים, וְהוּא אוֹמַר: לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי - אֵינוֹ נֶאֱמָן; וְנִשְׁבַּע בַּעַל הַבַּיִת הַסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ שֶׁלֹּא מְכָרְךָ וְלֹא נִתְּנָךְ, וְיִחְזִירוּ בֵּית דִּין הַכֹּלִים לְבַעַל הַבַּיִת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּבַעַל הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ עֹשֵׂי לְמַכֵּר אֶת כָּלִיו, וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַכֹּלִים תַּחַת פְּנָפוֹ אֵין דְּרָכּוֹ לְהַצְנִיעַ²¹, וְאוֹתָן הַכֹּלִים אֵין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעַ; לְפִיכֵךְ חֵיב לְהַחְזִיר, לְפִי שֶׁלֹּא הַצְנִיעַן אֶלֶּא לְכַפֵּר בָּהֶן²². אֲבָל בַּעַל הַבַּיִת הַעֹשֵׂי לְמַכֵּר אֶת כָּלִיו, אָף עַל פִּי שְׂאִין זֶה צְנוּעַ וְאֵין דְּרָךְ אוֹתָן הַכֹּלִים לְהִטְמִינָן תַּחַת הַפְּנָפִים - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁהֵן לְקוּחִין בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם יִצָא בָּהֶן מְגָלִין בְּפָנָיו עֲדִים, אָף עַל פִּי שְׂאִין בַּעַל הַבַּיִת עֹשֵׂי לְמַכֵּר אֶת כָּלִיו - הֲרִי זֶה נֶאֱמָן לומר: לקוחין הֵן בְּיָדִי²³; שְׂמָא נִצְטָרְכוּ לוֹ מַעוֹת וְמָכַר. וּבְלִבְדוֹ²⁴ שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְדַבְּרִים הַעֲשׂוּיִים לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר; אֲבָל דְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר - לְעוֹלָם הֵן בְּחֻזְקָת בְּעִלְיָהֶן²⁵, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ. וְאָף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאָן מְגָלִין, וְאָף עַל פִּי

בְּמַכִּירָה אוֹ מִתְּנָה, אוֹ שִׁטְעַן: אֵתָּה נִתְּתוֹ לִי, אֵתָּה מְכַרְתּוֹ לִי אַחַר שֶׁבֵּא לְיָדִי לְתַקְּנוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ לוֹ שֶׁלֹּא בְּעֲדִים - בַּעַל הַכֹּלִי נֶאֱמָן⁴, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הָאָמֵן, וְיִשְׁבַּע בַּעַל הַבַּיִת הַסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ. וְיִשְׁ גְּאוּנִים⁵ שְׁדָנוֹ: אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִבִּיא בַּעַל הַבַּיִת עֲדִים שֶׁזֶה הַכֹּלִי שֵׁלוֹ, הוֹאִיל וְרָאָה כָּלִיו בְּיַד הָאָמֵן, וְהֲרִי הָאָמֵן מוֹדָה לוֹ שֶׁהָיָה שֵׁלוֹ וּמְכָרוֹ לוֹ - נֶאֱמָן⁶. אֲבָל אִם אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם⁷, וְשֵׁלִי הוּא הַכֹּלִי - נֶאֱמָן הָאָמֵן וְנִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם הִבִּיא בַּעַל הַבַּיִת עֲדִים שֶׁהַכֹּלִי הָיָה יָדוּעַ לוֹ - אֵין הָאָמֵן נֶאֱמָן. וְדִין זֶה⁸ פְּלֵא הוּא בְּעִנְיָי.

2) משנה בבא-בבא-בבא-בבא. וסוגיית הגמרא שם מה ומו. 3) שהרי גם כלים כאלה נמסרים לידי האומן לתיקון. 4) כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר בשאינו אומן (למעלה פ"ח ה"ג). ודווקא כשהביא עדים שכלים אלה הם שלו, אבל כשאין לו עדים שהכלי שלו - האומן נאמן לומר אתה מכרתו לי, ב'מיגרו' שיכול לטעון הכלי הזה שלי הוא ולא קיבלתיו בכלל מידך. [על-פי דעת רבו הר"י מיגוש]. 5) הרי"ף בהלכותיו בבא-בבא-בבא-בבא שם. 6) בעל הכלי, שאין אומן נאמן אפילו ב'מיגרו', כשהוא מודה שהכלי בא לידו מהתובע. 7) לא מסרת לידי בכלל את הכלי הזה. 8) שבעל הכלי נאמן אפילו כשלא הביא עדים שהכלי שלו. 9) למה לא נאמין לאומן ב'מיגרו' של טענת להד"ם. כשהתובע מביא עדים שהכלי הוא שלו - מעמידים אותו בחזקת בעליו הראשונים, כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר בשאינו אומן, ששלח רב הונא בר אבין שמוציאים מידו, משום שיש שני נימוקים לזכותו של בעל הכלי: א. ברור שהכלי היה שלו; ב. עשוי להשאיל ולהשכיר, והרי באומן כל דבר נידון כעשוי להשאיל ולהשכיר, אבל כשאין עדים שהכלי הוא של התובע, אין לומר שהכלי בחזקתו, ומשום זה יש להאמין לאומן ב'מיגרו'.

ב. לֹא רָאָה הַכֹּלִי בְּיַד הָאָמֵן, אֶלֶּא טַעַן וְאָמַר: כָּלִי פְּלוּנִי נִתְּתִיו לוֹ לְתַקֵּן, וְהָאָמֵן אוֹמַר: חֲזָרָת וּמְכַרְתּוֹ אוֹ נִתְּתוֹ לִי - הָאָמֵן נִשְׁבַּע הַסֵּת וּנְפֻטָר, מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל לומר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם¹⁰. וְאֶפְלוּ מָסְרוּ לְתַקֵּן בְּעֲדִים - הָאָמֵן נֶאֱמָן, מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל לומר: הַחֲזָרְתִּי; שֶׁהַמְּפָקִיד אֶצְל חֵבְרוֹ בְּעֲדִים - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחְזִיר לוֹ בְּעֲדִים¹¹. לְפִיכֵךְ נִשְׁבַּע הָאָמֵן הַסֵּת וּנְפֻטָר, וְאֵין מִחְיָבִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַכֹּלִי. וְאִם הוֹצִיא, הוֹאִיל וְנִרְאָה - הֲרִי בַּעַל הַבַּיִת מְבִיא עֲדִים שֶׁהוּא שֵׁלוֹ וְנוֹטֵל, אָף עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ לוֹ כֹּל עֲדִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ¹². לְפִיכֵךְ, אִם טַעַן הָאָמֵן וְאָמַר: שְׂתִים קָצְצַת לִי בְּשַׁכְרִי¹³, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמַר: לֹא קָצְצַתִּי לָךְ אֶלֶּא אַחַת, אִם הָיָה הַכֹּלִי נִרְאָה בְּפָנֵיהֶם¹⁴ - הוֹאִיל וְהָאָמֵן אֵין לוֹ בּוֹ חֲזָקָה וְאֵינוֹ יְכוּל לְטַעַן שֶׁהוּא לְקוּחַ בְּיָדוֹ, הֲרִי בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חֲפִץ עַל הַקָּצִיעָה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּשַׁכְרֵיהֶם¹⁵, וְנוֹתֵן; וְאִם אֵין הַכֹּלִי נִרְאָה בְּפָנֵיהֶם - הוֹאִיל וְהָאָמֵן נֶאֱמָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 בְּחִזְקָתוֹ; וְשָׂאִין אָדָם מֵעַז פָּנָיו וְכוּרַת אֵילָן שְׂאִינֹו
17 שְׁלוֹ³⁸. וְאִם טִעְנֹו הַבְּעָלִים שְׁלֵא מְכֻרְהוּ - נִשְׁבַּע זֶה
18 הַכוּרַת הַסֵּת שֶׁהוּא שְׁלוֹ, וְנִפְטָר³⁹. וְכִינֹן שְׁנִכְרַת -
19 הָרִי הוּא כְּשֶׁאָר כָּל הַמְטַלְטְלִין. וְכֵן הַיּוֹרֵד⁴⁰ לְשֹׁדֵה
20 חִבְרוֹ וְאָכַל פְּרוּתֶיהָ שְׁנֵה אוֹ שְׁנֵתִים, וְהַבְּעָלִים
21 טוֹעֲנִין שְׁנֵה יָרֵד שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת וְגִזְלָן הוּא וְאָכַל, וְהָרִי
22 הַעֲדִים שְׂאָכַל, וְהַיּוֹרֵד אוֹמֵר: בְּרִשׁוֹתַי יָרַדְתִּי לְאָכַל
23 פְּרוּתֶיהָ - הָרִי זֶה הָאוֹכֵל נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת עַל כֶּף; וְ
24 חִזְקָה הִיא, וְשָׂאִין אָדָם מֵעַז פָּנָיו וְאוֹכֵל פְּרוּת שְׂאִינֹן
25 שְׁלוֹ⁴¹. אָף עַל פִּי שֶׁהִקְרַעַת בְּחִזְקַת בְּעֲלִיהֶן, אֵין
26 הַפְּרוּת בְּחִזְקַת הַבְּעָלִים; וְשָׂאִין אָדָם מוֹכֵר פְּרוּת
27 שְׁדֵהוּ בְּשֶׁטֶר כְּדֵי שְׁנֵאמֵר לָזֶה שְׂאָכַל: הֵבֵא שְׁטָרְךָ⁴².
28 וְאֵין צְרִיךְ לוֹמֵר, שְׂאִם אָכַל פְּרוּתֶיהָ שְׁנֵים רַבּוֹת⁴³ -
29 שְׁמַתוֹף שְׂיִכּוֹל לוֹמֵר: לְקוּחָה הִיא כְּדֵי⁴⁴, נֶאֱמָן
30 לוֹמֵר: לְפְרוּת יָרַדְתִּי, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת.

37 בבא-בתרא לג: (38 גירסת רבינו בגמרא שם: "איזיל ואגוזיה דדיקלא דפלניא (אלך ואקצוץ הדקל של פלוני) וכן גרס הרי"ף בהלכותיו. [רש"י ו'תוספות] שם גורסים "איזיל איגדריה (אלך ואקטוף)", פירוש אלקט את התמרים שעל הדקל. וכן היא הגירסא בספרים הנדפסים שבידינו]. רבים הקשו על רבינו, מזה שאמרו (בבא-קמא צא:): שמי שהרג שור של חבירו או קצץ דקלו, וטען: בעל השור או הדקל אמר לי לעשות זאת, והשור אינו עומד להריגה והדקל אינו עומד לקציצה - אינו נאמן (ורבינו עצמו פסק כך בפ"ז מהלכות חובל ומוזיק ה"ג), ולמה פסק כן שהוא נאמן ולא התנה שהמדובר בעומד לקציצה? והרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) מתיר, שבנידון כאן, מכיון שהודיע מתחילה שהולך לקצוץ, אנו אומרים שאין אדם מעיז כל-כך לפרסם כוונתו, והיה חושש שמא יודע הדבר לבעל הדקל וימנעוהו מלקצוץ. (39) ואם בא בעל הדקל לפני הקציצה, ואומר לא מכרתי - נאמן, משום שדקל המחובר לקרקע דינו כקרקע שעומד בחזקת בעלים, כל זמן שאין הוכחה מכרעת שמכרוהו (כן משמע מלשונו של רבינו, שאמר "וכרת הדקל"). (40) שם. (41) ולפיכך, אפילו יש עדים שאכל הפירות ואין כאן 'מיגו' של טענת להד"ם - נאמן. [בקציצת דקל אמרנו למעלה בשם הרשב"א שאינו נאמן אלא כשהודיע מתחילה ברבים שהולך לקצוץ, ולמה באכילת פירות סומכים על חזקת "אינו מעיז" גם בלי הודעה מוקדמת? הרמב"ן בחידושי (מובא בלחם-משנה כאן) עמד על זה ותירץ, שאכילת פירות של אחרים במשך זמן רב הוא כאומר אלך ואעשה, ואין אדם מעיז כל-כך]. ואינו נאמן אלא על פירות שאכל כבר, מכיון שבעל השדה בא להוציא מידו - מועילה החזקה שאינו מעיז, אבל אינו נאמן מכאן ולהבא. ואם ישאל השואל: אם מדובר בפירות שלקט כבר, הרי אלו מטלטלין שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר - שאין אדם עשוי להשאיל פירות שדותיו (ובפרט לשיטת רבינו למעלה פ"ח ה"ט בהגדרת המונח "עשויים להשאיל ולהשכיר") שהנתבע נאמן לומר לקוחים הם בידי, בלי חזקת אינו מעיז? נבאר לו, שחזקה זו מועילה במקרה

1 שְׁבַעַל הַפִּית הַזֶּה עֲשׂוּי²⁶ לְמַכֵּר אֶת כְּלָיו, הוֹאֵיל וַיֵּשׁ
2 לוֹ עֲדִים שְׁנֵה הַכְּלִי הַעֲשׂוּי לְהַשְׂאִיל וְלַהֲשַׁכֵּר
3 בְּלִבְדוֹ²⁷ יְדוּע הוּא לוֹ²⁸ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִזֶּה עַל
4 כָּל פָּנִים, עַד שְׂכִיבֵי רְאִיָּה שְׂמַכְרוּ לוֹ אוֹ נָתְנוּ לוֹ
5 בְּמַתְנָה, כְּדֵין קְרָקְעוֹת²⁹.

(20) מימרא של רב יהודה, שבועות מו. ויש שם חילופי גירסאות, ורבינו גורס כדבריו כאן. (21) אינו מתבייש לשאת בשוק כלים מגולים. (22) כתב במגיד-משנה בשם הרמב"ן, שדין זה נאמר כשנראה הכלי עכשיו ביד הנתבע, אבל כשלא נראה - נאמן לומר לקוח, ב'מיגו' של החזרתי. (23) שאילו התכוון לכפור, לא היה מגלה אותם לעיני כל. (24) כלומר, בכל המקרים שאמרנו למעלה שהוא נאמן לומר לקוחים הם בידי. (25) על-פי גירסת רב האי גאון ורבינו חננאל שם (מובאת ב'תוספות' שם ד"ה בטוענו): "ובכולהו נמי לא אמר שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן". פירוש, ואפילו אם ישנם כל הדברים שנאמרו למעלה לטובתו של הנתבע, לא אמרנו שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל בעשויים אינו נאמן (לרש"י גירסא אחרת, ראה שם). (26) רצוי לגרוס: העשוי. (27) רבינו רומז כאן למה שביאר בפרק הקודם ה"ט, שאינו נקרא עשוי להשאיל ולהשכיר אלא כשנעשה מתחילה לשם כך. (28) ידוע שהוא שלו. [מלשון רבינו כאן: "שזה הכלי", למד המגיד-משנה שהמדובר כשנראה עתה הכלי בידו, כמו שכתבנו למעלה בשמו]. (29) שהם תמיד בחזקת בעליהם הראשונים, כמו שיבאר לקמן פ"א.

6 ה. אֶפְלֹי³⁰ מֵת זֶה שֶׁהַכְּלִי תַחַת יָדוֹ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ
7 מִזֶּה הַיּוֹרֵשׁ בְּלֵא שְׁבוּעָה; שְׁפִינֹן שְׂאִין לְאָכְבוֹ
8 לְטַעֲנֹו³¹ שְׁלֵקְחוֹ אוֹ שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן, כֶּף אֵין זֶה³² יְכוֹל
9 לְהַשְׁבִּיעוֹ³³. וְאִם טִעְנֹן הַיּוֹרֵשׁ טִעְנַת יְדָאֵי וְאָמֵר:
10 בְּפָנַי נָתְנוּ לְאָכְבִי אוֹ מְכָרוּ לוֹ - הָרִי בַעַל הַפִּית נִשְׁבַּע
11 הַסֵּת, כְּשֶׁאָר כָּל הַנִּשְׁבַּעִינֹו³⁴. וְכִבְרַ בְּאֶרְנֹו³⁵, שְׁיֵשׁ מִי
12 שֶׁהוֹדָה: שְׂיִשְׁבַּע בַּעַל הַפִּית הַסֵּת, וְאָחַר כֶּף יִחְזִיר
13 כְּלָיו מִזֶּה הַיּוֹרֵשׁ³⁶. וְאֵין דַּעְתִּי נוֹטָה לָזֶה.

(30) נתבאר כבר בפרק הקודם ה"ג שמוציאים מיד היורש, וכאן הוסיף "בלא שבועה". (31) טענתו לא תקבל. (32) היורש. (33) שאין משיבעים היסת על טענת 'שמא'. (34) חוץ מאלה שחכמים תיקנו להם במיוחד שבועה כעין של תורה, שנתבארו במקומם. (35) שם. [הראב"ד משיג ואומר, שהתובע מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, כדין כל נוטל. ולא אמרו שבועת היסת אלא בנשבע ונפטר. מובן מאליו שכל-שכן כשהנתבע חי וטוען 'ברי'. ובמגיד-משנה שואל: לדעת הראב"ד למה לא נמנה דין זה בשבועות מד: בין הנשבעים ונוטלים?]. (36) נמשך לבבא הקודמת בטענת ספק.

14 ו. מִי שְׁלֵקְחוֹ³⁷ קָרְדָם וְאָמֵר: הָרִינִי הוֹלֵף לְגֹזֵר דְקָלוֹ
15 שְׁל פְלוֹנִי שְׂמַכְרוּ לוֹ, וְכִרַת הַדְּקָל - הָרִי זֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ד סיון - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמוחזקים בחיטים. (47) אבל כשהערימה נמצאת ברשות הרבים - שניהם אינם מוחזקים בה, והדין הוא: מי שיתפוס קודם - יזכה. כך פסק רב נחמן (בבא-בבא-בבא-בבא-בבא) בספינה ששניים טענו כולה שלי. [רש"י בבא-בבא-בבא-בבא-בבא] שם ד"ה במקח וממכר, כתב שלא אמרו יחלוקו אלא כשאפשר לומר ששניהם אמנם רמאים, כגון במציאה שאולי שניהם הגביהו בבת אחת, ולכל אחד נדרמה שהוא הקדים בשנייה אחת או בחלק ממנה, וכן במקח וממכר אפשר שהמוכר נטל מעות משניהם, אבל בבגד וכל אחד אומר אני ארגתיו, שבוודאי האחד משקר - כולו יהא מונח עד שיבוא אליהו ויברר את האמת. ונראה שרבינו אינו מבדיל בין זה לזה, ודעתו שגם כשיש רמאי - חולקים (מגיד-משנה, וכן כתב ב'בית יוסף' שם ס' קלח). (48) מימרא של רבי יוחנן, שם ג.

ח. זַה אֹמֵר⁴⁹: פִּלָּה שְׁלִי, וְזֶה אֹמֵר: חֲצִיָּה שְׁלִי⁵⁰
 - הָאֹמֵר פִּלָּה שְׁלִי יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת
 מִשְׁלֵשָׁה חֲלָקִים, וְהָאֹמֵר חֲצִיָּה שְׁלִי יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ
 בְּהַ פְּחוֹת מִרְבִּיעַ⁵¹, וְזֶה נוֹטֵל שְׁלֵשָׁה חֲלָקִים, וְזֶה
 נוֹטֵל רְבִיעֵי. מִפְּאֵן אֲתָה לְמַד לְכֹל הַנְּשַׁבְּעִין לְטֹל,
 בִּין שְׁבוּעָה קִלְחָה בִּין שְׁבוּעָה חֲמוּרָה, שְׂאִינוֹ נְשַׁבַּע
 עַל מָה שְׂטוּעֵן, אֶלָּא עַל מָה שְׁנוּטֵל, אֵף עַל פִּי
 שְׂטוּעֵן יוֹתֵר.

(49) משנה, שם ב. (50) ואם כן, הטיעון הוא על מחצית הכלי או הבהמה. (51) 'ביתוספות' שם ד"ה וזה, הקשו: למה נוטל רביע בלבד? נאמין לו שחציה שלו במיגור שיכול היה לטעון כולה שלי? ותיצרו, שאין אומרים 'מיגור' להוציא מיד אחר דבר שהוא מוחזק בו. ובהגהות מיימוניות כאן אות ט מביא עוד תירוץ: לא שייך 'מיגור' אלא באותו דבר עצמו שהוא טוען עליו, ואין מאמינים טענה על דבר זה (כגון חצי) ב'מיגור' שהיה יכול לטעון על דבר אחר (חציו השני). [וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שבדבר הניתן להיחלק, כגון חתיכת בד או ערימת חיטים, יכול הטוען כולה שלי ליטול מחציתו בלי שבועה ואחר-כך הוא נשבע שאין לו פחות ממחצית חציו השני ונוטל רביע. ונראה שהוא יכול להסתלק מן השבועה ולוותר לשכנגדו את הרביע. ולדעת הסוברים שמהפכים שבועה כעין של תורה (ראה למעלה פ"א ה"ז) - יכול להפוך את השבועה, וישבע חבירו ויטול כל המחצית.]

ט. הַיְיֹוֹ⁵² שְׁנַיִם אֲדוּקִין בְּטִלִית, זֶה אֹמֵר: פִּלָּה שְׁלִי,
 וְזֶה אֹמֵר: פִּלָּה שְׁלִי - זֶה נוֹטֵל עַד מָקוֹם שְׂאִדוֹ
 מַגְעַת, וְזֶה נוֹטֵל עַד מָקוֹם שְׂאִדוֹ מַגְעַת, וְהַשְּׂאָר
 חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ אַחֵר שְׁנִשְׁבָּעִין⁵³. וַיֵּשׁ לְכֹל אֶחָד
 לְגִלְגַּל עַל חֲבֵרוֹ⁵⁴, שֶׁפֵּל מָה שְׁנוּטֵל⁵⁵ - פְּדִין נוֹטֵל.

(52) שם ז. תני רב תחליפא בר מערבא. (53) שם, הוסיף רב אבהו: "ובשבועה". ומפרש רבינו שנשבעים על השאר, אבל החלק שבידו נוטל כל אחד בלי שבועה. וכן כתבו בעל 'הלכות גדולות' ורב האי גאון. [ב'יתוספות' שם ד"ה מחוי, כתבו שנשבע גם על מה שבידו, וכן דעת הרא"ש שם וה'טור' חו"מ ס' קלח. ראה ש"ך שם ס"ק ה.]. (54) דיני

שלקט הפירות וטרים הכניסם לרשותו, ולכן אינו מוחזק בהם, ואלמלא חזקת אינו מעזי - לא היינו מאמינים לו ('תוספות' שם ד"ה ואי טעין. וראה 'טור' חו"מ ס' קלו). (42) נימוק זה מבואר בגמרא שם. (43) משלוש שנים ולמעלה, ובעל הקרקע לא מיחה. (44) יתבאר לקמן פי"א ה"ב, שהאוכל פירות שדה שהיא בחזקת אדם אחר במשך שלוש שנים, והיתה לבעל השדה אפשרות למחות ולא מיחה - נאמן אוכל הפירות לטעון: לקוחה היא בידו.

ז. שְׁנַיִם⁴⁵ שְׁהִיוֹ אוֹחֲזִין בְּכֻלִי אֶחָד, או שְׁהִיוֹ רוֹכְבִין
 עַל גְּבִי בַּהֵמָה אֶחָת, או שְׁהִיהָ אֶחָד רוֹכֵב וְאֶחָד
 מְנַהֵיג, או יוֹשְׁבִין בְּצַד עֲרַמָּה שֶׁל חֲטָיִם וּמַנְחִיחַת
 בְּסֶמֶטָא אוּ בַּחֲצָר שֶׁל שְׁנֵיהֶם⁴⁶, זֶה אֹמֵר: הִפֵּל
 שְׁלִי, וְזֶה אֹמֵר: הִפֵּל שְׁלִי - כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן נִשְׁבַּע
 בְּנִקִּיטַת חֶפְצָן שְׂאִין לוֹ בְּזֶה הַדְּבָר פְּחוֹת מַחְצִיאוֹ,
 וַיַּחֲלְקוּ⁴⁷. וַשְׁבוּעָה זֹאת תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא⁴⁸, כְּדֵי שֶׁלֹּא
 יִהְיֶה כָּל אֶחָד תּוֹפֵס בְּטִלִיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְנוֹטֵל בְּלֹא
 שְׁבוּעָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנים שהיו אוחזין בכלי אחד."
 בפנימיות הענין של "שנים אוחזין בטלית", התבאר בכמה מקומות בחסידות ש"טלית" הוא אור מקיף הנמשך על-ידי עשיית המצוות, וכידוע שהמצוות נקראות לבושים, וכאשר שני יהודים מקיימים יחד מצוה אחת, נפעלת המשכת אור מקיף על שניהם, ולכן "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה", וכל אחד טוען שהוא גרם המשכת וגילוי האור ולכן כל הגילוי והשכר שלו, ועל כך בא הפסק שכל אחד יבוא על שכרו.
 וצריך להבין: א. הלא שלמות העבודה היא שלא על מנת לקבל פרס, ואיך יתכן שיטען "כולה שלי" כדי לקבל את כל השכר? ובפרט שהוא להוסיף כל כך על השכר שמוכן להביא את עצמו לידי שבועה, והלא צריך להיזהר שלא להישבע אפילו על דבר אמת כמבואר ברמב"ם.

ב. מדברי הרמב"ם משמע שמטרת השבועה אינה להפחידו אלא ישבע ויטול, היינו כדי לעשות ביניהם פשרה וחלוקה, וא"כ מדוע שלא לעשות זאת בפשרה ובלא שבועה?
 ויש לומר הביאור: "זה אומר אני מצאתיה" אינו בשביל לקבל שכר אלא ש'פרס' כמבואר בחסידות הוא מלשון "פרוסה" היינו צוותא וחבור עם עצמותו של הקב"ה, ועניין זה נוגע בחיי נפשו האלוקית ממש ואיך יוכל לוותר בעניין זה. ומה שצריך "להסתכן" בעניין של שבועה אינו נחשב כלל לגבי הצוותא והחבור עם עצמותו ומהותו ית'.
 (על פי י"ן מלכות' 199 משפטים סימן טז)

(45) משנה בבא-בבא-בבא-בבא-בבא ב. (46) כל אחד מהם יכול לזכות בדברים המונחים במקומות אלה, ולפיכך שניהם נידונים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טענותיהם מחוץ לבית-דין. (62) זה שתק ולבסוף צוות. (63) כך היא גירסת המגיד-משנה. ויש מוחקים את המלה "לא". (64) כלומר, לא צוות כלל. (65) משמענו, שלא תאמר אין מוציאים מיד השני, כשם שאמרנו אין מוציאים מיד הראשון אפילו כשהשני שתק ולבסוף צוות. וטעמו של דבר, מפני שאפשר לומר: הרי השני הודה לפני כן לראשון כשלא צוות תחילה ואינו יכול לחזור בו. ומפני שיש פנים לכאן ולכאן - נידון בספק השקול. וכתב המגיד-משנה שאפילו צוות השני מתחילה, גם כן מוציאים מידו וחולקים (ראה ש"ך חו"מ שם ס"ק ו). אולם בשולחן ערוך שם הגירסא אפילו צוות (הראשון) מתחילה ועד סוף - חולקים. ומשמיענו, שלא תאמר מכיון שזכה בו הראשון אחר שתקף - אין תקיפתו של השני מועילה כלל, אלא אנו אומרים זה תקף וזה תקף, וחזר הדין כמו שהיה בתחילה. לא ביאר רבינו מה הדין כששתק השני מתחילה ועד סוף ואחר-כך תקף. ויש פנים לכאן ולכאן. [בש"ך שם ס"ק ז מדייק מלשון הגמרא, שבזה ברור שהודה לו, ולפיכך אפילו חזר ותקף - מוציאים מידו. ולפי זה, עלינו להעמיד דברי רבינו כאן בשתק ולבסוף צוות בלבד].

יג. באו שניהם⁶⁶ אדוקין בטלית, ואמרנו להם: צאו וחלקו את דמיה, יצאו וחזרו והרי היא פתח יד אחד מהן, זה⁶⁷ טוען הודה⁶⁸ ונסתלק ממנה, וזה טוען: שמכרתיו לזו⁶⁹, או נתגבר עלי⁷⁰ וחטפה - המוציא מחברו עליו הראיה⁷¹; ואם לא הביא ראיה - ישבע זה שהיא שלו ויפטר. וכן כל פיוצא בזה.

(66) גמרא שם. (67) המחזיק. (68) השני הודה שהטלית היא שלי. (69) צ"ל השכרתי. (70) דין זה הוסיף רבינו מדעתו. (71) בטוען השכרתי, נימקו בגמרא שם, שאנו אומרים לו: לפני כן טענת שבעל דינך הוא גזלן, ועכשיו השכרת לו הטלית שלא בעדים? ורבינו לא ביאר טעמו למה אינו נאמן לומר נתגבר עלי. ודעת ה'תוספות' שם ד"ה אגרת, שהוא נאמן, וכן כתב הרא"ש שם. והרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד-משנה) קיבלו גם כן דעת ה'תוספות', והוסיפו שאינו נאמן לטוען השכרתי בימינו של תקפה, משום שזה כימינו במקום עדים, שאנחנו כעדים שלא השכיר לו מהנימוק שנתבאר למעלה. ומזה יוצא, שאם טען השכרתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, נאמן בימינו זה.

גלגול שבועה נתבארו למעלה פ"א ה"ב. (55) גם החלק שהיה בידו. ומהו ההבדל בין שבועה לבין גלגול שבועה? שבועה - מטיל בית-הדין עצמו על המושבע, ושבועה מגולגלת היא רק על-פי דרישה מפורשת של בעל-הדין.

י. היה⁵⁶ זה אוהז בחוטיין שבשפת הטלית, וזה בחוטיין שבשפה האחרת - חולקין פלה בשנה אחר שגשבעין. וכל חלקה האמורה פאן - בְּדָמִים, לא שִׁפְסִידו עֲצָמוּ שֶׁל כְּלִי או שֶׁל טְלִית או שִׁמְיָתוּ הַבְּהֵמָה.

(56) בגמרא שם פירשו מה שאמרו במשנה: "זה ישבע וכו' וזה ישבע וכו' ויחלוקו", היינו באוהזים בנימים היוצאים מהטלית.

יא. היה אוהז האחד⁵⁷ את פלה, וזה מתאבק עמו ונתלה בה - הרי זו בחזקת האוהז את פלה.

(57) גמרא שם.

יב. באו שניהם אדוקין בזה⁵⁸, ושמטה האחד מיד חברו בפנינו⁵⁹, ושתק השני, אף על פי שחזר וצנח⁶⁰ - אין מוציאים אותה מידו; בין ששתק בתחילה, הרי זה כמודה לזו⁶¹. חזר השני⁶² ותקפה מראשון, אף על פי שהראשון (לא) צנח⁶³ מתחלה ועד סוף⁶⁴ - חולקין⁶⁵.

(58) בעיא של רבי זירא שם, שלא נפשטה. (59) בפני בית-הדין. (60) לפני שיצאו מבית-הדין. (61) רבי זירא מנמק שם את בעייתו: אפשר לומר ששתיקו מוכיחה שהודה לטענת חבריו, ואפשר לומר ששתק משום שחשב שהרי הדיינים עצמם רואים שבאלימות הוציא שכנגדו מידו את החפץ. ופסק רבינו שאין מוציאים מספק מיד המוחזק (בארנו כבר כמה פעמים, שרבינו דן כספק - כל בעיא שלא נפשטה, או מחלוקת שלא נאמר בה הלכה כמי). [במגיד-משנה מוסיף עוד נימוק, משום שאמרו שם: "אם-תמצוי לומר אין מוציאים וכו'" ודרכו של רבינו לפסוק כאם-תמצוי-לומר. ודבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו גם כן: "אם-תמצוי-לומר מוציאים", ובכן אין כל הוכחה משם]. ואם תקפו שלא בפני בית-דין אלא בעדים, נחלקו פוסקים בדבר: הרמב"ן סובר, שלא כל-שכן שאין מוציאים מיד התוקף, שהרי אין כאן הנימוק: הרי הדיינים עצמם רואים. ודעת הרשב"א, שמחוץ לבית-דין לא שייך לומר השתיקה היא כהודאה, משום שאין דרכם של בני אדם לגלות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ח"י"ד סיון ה'תש"פ

להתבונן בהם. פיסולים הפוסלים בעדות, פוסלים גם בדיינים. הכשרים להעיד ופוסלים לדון.

א. ראובן שגזל שדה או טלית משמעון, ובא יהודה וערער² על ראובן ואמר: שדה זו או טלית זו שלי היא - אין שמעון³ יכול להעיד לראובן שאין זו

יום ראשון ח' סיון ה'תש"פ

הלכות עדות

פרק ששה עשר

(1) דברים שונים הגורמים לצד הנאה בעדות, ועל הדין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ח' סיון - ספר שופטים - הלכות עדות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צפויה לו הנאה, שלא תעמוד ברשות יהודה המערער (בבא-בתרא מד, א וברשב"ם). (16) שמת ראובן הגולן והיחיה לבניו. (17) שאינה של יהודה המערער. (18) כי "רשות יורש אינה כרשות לוקח", ואינה נקראת שינוי רשות, ולא קנו הטלית ביאוש בלבד, ולפיכך נוגע בעדותו הוא, שמתכוון להחזיר לו טליתו מידי היורשים (שם).

ג. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות¹⁹,
ובא יהודה לערער על שמעון²⁰ ולהוציאה מתחת ידו - אין ראובן מעיד לו עליה²¹. אף על פי שאין עליה אחריות - הרי הוא רוצה שתעמד ביד שמעון,
כדי שיבוא בעל חוב של ראובן²² ויטרפנה בחובו,
ולא יהיה לזה רשע ולא ישלם²³.

19) שהתנה בפירושו שאינו אחראי לקונה, אם יטרפו את השדה ממנו מחמת איזו טענה שהיא. אבל אם כתב לו שטר מכירה סתמי ולא הזכיר בו אחריות, הרי זה כאילו כתובה בו "קבלת אחריות", שאחריות שלא נזכרה אינה אלא "טעות הסופר", כמבואר בהל' מכירה פ"ט, ה"ד. (20) לומר שהיא שלו. (21) לפסול עידי יהודה, או עידי שטרו. (22) שהלוח לראובן טרם שמכר שדהו לשמעון, והשדה נשתעבדה לו. (23) פסוק הוא בתהלים לו, כא. שאם תעבור לידי יהודה, ישאר חייב לבעל-חובו ויקרא "רשע", אבל מה שהפסיד את הלוקח לא איכפת לו, כי יאמר לו: מתחילה מכרתי לך בפירושו, שלא באחריות, וסברת וקבלת (בבא-בתרא מה, א). וכל זה כשאין לו שדה אחרת, אבל אם יש למוכר שדה אחרת כנגד חובו, אין בעל החוב טורף מהלוקח, אלא גובה חובו מהשדה בת-חורין של המוכר, ואין למוכר שום רווח בהעמדת השדה ביד הלוקח, ומעיד לו (שם).

ד. ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון, ובא יהודה לערער ולהוציא מיד שמעון²⁴ - ראובן מעיד לו עליה²⁵ שהיא של שמעון; ושאלו עמדה ביד שמעון - אין בעל חובו של ראובן טורף מן המטלטלין²⁶, ואפלו היו אפותיקי²⁷. במה דברים אמורים? בשהיה שמעון מודה שזו הפרה והטלית הם של ראובן המוכר בנדאי, והוא יודע שבאמת הן שלו; אבל אם לא הודה שמעון - אין ראובן מעיד לאבד זכות יהודה; שאם תצא מתחת ידי שמעון - יחזר שמעון ויתבע דמים, ויאמר לו: מכרת לי דבר שאינו שלך²⁸, שהרי באו עדים ואמרו שהן של יהודה²⁹. במה דברים אמורים שיעיד ראובן לאבד זכות יהודה ויעמיד המטלטלין ביד שמעון? כשבאו עדים והעידו, שהם יודעים שראובן זה לא היתה לו קרקע מעולם; אבל אם לא באו עדים לכך - אף על הפרה והטלית אינו מעיד. ולמה אינו מעיד עליהן? שמא הקנה אותם לבעל חובו אגב קרקע, וכתב 'דאקני'³⁰, והקנה לו מטלטלין אגב קרקע³¹, שנמצא בעל חובו טורף אף הפרה והטלית; לפיכך לא יעיד עליהן, שהרי רוצה להעמידן ביד שמעון,

1 השדה של יהודה ולא זו הטלית של יהודה⁴; שהרי
2 שמעון רוצה להעמיד שדה זו או טלית זו ביד
3 ראובן, שהוא גולה ממנו⁵, כדי שיחזירו לו⁶ מיד
4 הגולן; שהרי אפשר שתהיה הראיה של שמעון,
5 שמוציא ביד מיד ראובן, אפשר שאינו יכול להוציא
6 ביד מיד יהודה⁷. וכן אם מכר ראובן השדה הגולה
7 או הוריש להלוי, ובא יהודה לערער על לוי⁸ - אין
8 שמעון מעיד שאינה של יהודה; שמא נחת רוח יש
9 לו להוציאה מיד לוי⁹.

2) טען כנגדו. (3) הנגזל. (4) כגון שיודע שום עדות לפסול עדותו של יהודה המערער. (5) בכת"י תימן: שהוא טוען שהוא גולם ממנו. (6) בית-הדין. (7) ולפיכך נוח לשמעון להעמידה ביד ראובן, ואח"כ יוציאה ממנו בעדים, שגולה ממנו. ובשו"ע חו"מ סי' לו סעיף יז, הנוסח: "מפני שאפשר שנוח לו להוציאה מיד ראובן, יותר מלהוציאה מיד יהודה". ומתוך שהוא נוגע בעדותו - אינו מעיד, כמבואר לעיל פט"ו, ה"א. (8) שהוא בנו, או קרובו אחר הראוי ליורשו. (9) כלומר, נוח לו להוציאה מלוי, יותר מלהוציאה מידי יהודה, וכנ"ל (בבא-בתרא מג, ב. ומד, א). וכעין זה שינוי במשנה (כתובות קט, א): "השני נוח לי, והראשון קשה הימנו = שהוא אדם אלם, ולא אוכל לדון עמו.

ב. מכר¹⁰ הטלית הגולה ללוי, ובא יהודה לערער¹¹, אם מת ראובן - שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה; שהרי אין טלית זו חוזרת לשמעון לעולם, שפכר קנאה הלוקח ביאוש¹² ושנוי רשות¹³, וכבר מת ראובן הגולן ואין לו ממי ישל דמיה¹⁴. אבל אם עדין ראובן קיים - אין שמעון מעיד אף על הטלית; שהנאה היא לו שלא תעמד ביד יהודה, כדי שיבוא ראיה שראובן גולה וישלם דמיה¹⁵. וכן אם היתה הטלית ביד יורשי ראובן¹⁶ - אין שמעון מעיד עליה¹⁷, מפני שסופה שאם תעמד ביד היורש לחזר לו¹⁸. וכן כל פיוצא בזה.

10) ראובן הגולן. (11) לומר שהיא שלו. (12) שהנגזל נתייאש ממנה בעודה בבית ראובן הגולן. (13) שאחרי היאוש עברה הטלית מרשות הגולן לרשות הקונה, והלכה היא: יאוש ושינוי רשות קונה, כמבואר בהל' גזילה פ"ה ה"ז, והל' גניבה פ"ה, ה"ג. (14) שאפילו הניח לבניו מטלטלין, אינם חייבים לשלם לנגזל, שדמי הגזילה חוב הם על הגולן, ואין המטלטלין משתעבדים לבעל-חוב, אבל אם הניח קרקעות - חייבים היורשים לשלם, כמבואר בהל' גזילה שם ה"ה. (15) נמצא שהוא נוגע בעדותו ואינו מעיד. וכל זה בטלית, אבל אם גזל שדה ומכרה, אין לומר בה: "יאוש ושינוי רשות - קנה הלוקח" - שקרקע אינה נגזלת, ותמיד היא ברשות בעליה החוקיים, ולפיכך מצפה שמעון הנגזל להוציאה מיד ראובן הגולן, או מיד בניו אם מת, והרי הוא נוגע בעדותו, וזהו שסתם רבינו לעיל סוף ה"א "מכר... השדה הגולה... אין שמעון מעיד" כי תמיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 פְּדֵי שִׁיבּוֹא בְּעַל חוּבוֹ וַיִּטְרַפְּם³². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
2 בְּדַבְרֵים אֱלוֹ. וּדְבָרִים אֱלוֹ אֵינָן תְּלוּיִין אֲלֵא בְּדַעַת
3 הַדָּן וְעַצְמָם בִּינְתוּ, שְׂיָבִין עֲקָר הַמְשַׁפְּטִים³³, וַיֵּדַע
4 דְּבַר הַגּוֹרֵם לְדַבֵּר אַחֵר, וַיַּעֲמִיק לְרֵאוֹת. אִם יִמְצֵא
5 שְׂיֵשׁ לְזֶה הָעֵד צַד הַנָּאָה בְּעֵדוֹת זֹ, אֶפְלוּ בְּדַרְךָ
6 רְחוּקָה וְנִפְלְאָה³⁴ - הֲרִי זֶה לֹא יַעֲיֵד בָּהּ³⁵. וַיְכַדְרָךְ
7 שְׂלֵא יַעֲיֵד בְּדַבְרֵךְ זֶה, שְׂמָא נּוֹגַע בְּעֵדוֹתוֹ הוּא, כִּף
8 לֹא יְדוּן בְּאוֹתוֹ דְּבַר. וְכֵן שְׂאָר מִיַּי פְּסוּלִין: פְּשָׁם
9 שְׂפּוּסְלִין בְּעֵדִים, כִּף פּוּסְלִין בְּדִינִים³⁶.

37) הואיל וכל מה שפוסל בעדים פוסל בדיינים.
38) שהם פסולים לעדות, כמבואר לעיל פי"ד ה"ו,
ובביאורו שם. 39) שהיא בית-דין של עשרים ושלשה
חכמים. 40) שהיא בית-דין הגדול שבמקדש, המונה
שבעים ואחד חכמים (לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג).
והוא-הדין לכל בית-דין של שלשה הדין דיני ממונות בלבד,
אין יושבים בו דיינים הקרובים זה לזה (כסף-משנה).
41) להוסיף לה חודש שלשה עשר. 42) פ"ד, ה"ט.
והשווה הל' סנהדרין פ"ה, ה"ז. 43) בנוסח ה'לחם-
משנה: היו. 44) כיון שאין מוסיפים אותם אלא לשם
סמל בלבד, כמו שאמרו (סנהדרין י, ב) "כנגד ברכת
כהנים", שבפסוק ראשון יש בו שלש תיבות; ובשני - חמש;
ובשלישי - שבע, אף כאן מתחילים בשלשה, ובחמשה
נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה, אין לפסול בו אלא את
השלשה הראשונים, שהם בית-דין בכל מקום, וגם כאן אם
גמרו בשלשה - מעוברת, - הרי שהם העיקר. ולדעת
הלחם-משנה, כל השלשה שעושים מעשה על פיהם צריכים
להיות כשרים, ואפילו אלו הנוספים על שלושת הראשונים,
כל שהם מצטרפים לעבר את השנה, וגומרים ע"פ שלשתם
לעבר את השנה, צריכים להיות רחוקים זה מזה, ושאר
הנוספים לא איכפת לנו בהם.

16 ו. כָּל הַפְּשָׁר לְדוּן - פְּשָׁר לְהַעֲיֵד⁴⁵. וַיֵּשׁ פְּשָׁר
17 לְהַעֲיֵד, וְאֵינּוּ פְּשָׁר לְדוּן. הָאוֹהֵב וְהַשּׁוֹנֵא⁴⁶, וְהַגֵּר⁴⁷
18 וְהַמְשַׁחֲרָר⁴⁸, וְכֵן הַזֶּקֶן⁴⁹ וְהַסְרִיס, וְהַמְמָזֵר, וְסוֹמֵא
19 בְּאַחַת מִעֵינָיו - פְּשָׁרִין לְהַעֲיֵד, וְאֵינָן פְּשָׁרִים לְדוּן
20 דִּינֵי נַפְשׁוֹת, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוֹ⁵⁰.

45) נדה מט, ב. 46) שכשרים להעיד, כמבואר לעיל פי"ג
ה"ו, ופסולים לדון, שהאוהב אינו יכול לראות חובה
לנידון, והשונא אינו מסוגל להפוך בזכותו (סנהדרין כט, א.
וכתובות קה, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פכ"ג, ה"ו.
47) שפסול לדון עד שתהא אמו מישראל, ראה שם פ"ב
ה"ט, ופי"א ה"א. 48) עבד כנעני שנשתחרר מעבדותו,
ודינו כגר שכשר לעדות, כמבואר בבבא-קמא פח, א. אבל
העבד שלא נשתחרר - פסול לעדות, כמבואר לעיל פ"ט,
ה"ד. 49) עד כאן מנה רבינו אלה הפסולים לדון אפילו
דיני ממונות, מכאן ואילך הוא מונה אלה הפסולים לדון
דיני נפשות בלבד, ואילו לדיני ממונות כשרים הם לדון.
50) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ג: "לא זקן מופלג בשנים
ולא סריס, מפני שיש בהם אכזריות", שהזקן שכח כבר צער
גידול בניו, וכן סריס (סנהדרין לו, ב וברש"י). ושם פי"א
ה"א, כתב רבינו: "וכן הממזר והסומא באחת מעיניו, כשר
לדון דיני ממונות. אבל בדיני נפשות אין דנים אותם, אלא
כהנים לויים וישראלים המשיאים לכהונה, ולא יהיה אחד
מהם סומא" וכו'. והטעם, מבואר בסנהדרין לו, ב "כשם
שבית-דין מנוקים בצדק, כך מנוקים מכל מום" (=פגם

24) בטענה שקנאה מגזולן. 25) לפסול עידי יהודה.
26) שכלל הוא: אין בעל-חוב טורף מן המטלטלין, שאין
להם קול ולא נזהרו הלכות. שאם לא כן, אין לך אדם
לוקח עוד מטלטלין מחבירו, שמא יטרפם בעל החוב ממנו
(שם מד, ב וברשב"ם). 27) שייחדם לבעל-חוב לגבות
חובו מהם, אם לא יפרענו עד זמן פלוני. אפותיקי - "אפה
תהא קאי" (=על זה תעמוד), כלומר: לא יהיה לך פרעון
אלא מזה. ומכיון שאין שום הנאה לראובן מעדותו, מותר
לו להעיד (שם). ומדובר שמכר לו שלא באחריות, שאם
מכרה סתם, הרי ראובן נוגע בעדותו, שלא יחזור שמעון
עליו לתבוע ממנו דמי טליתו, וכן ב'טור' חו"מ סימן לז,
וכן נראה מלשון הגמרא שם: "להכי זביני לך שלא
באחריות". 28) שהיתה גזולה בידך מידי יהודה.
29) ואע"פ שגם במקרה זה אין המוכר חייב לו כלום, שהרי
התנה עמו שלא תהיה עליו אחריות, וכדברי רבינו בהל'
מכירה פי"ט, ה"ח: "שכל תנאי שבממון - קיים" - נוגע
בעדותו הוא, שלא נוח לו לראובן המוכר לעמוד בפני דין
ודיינים, ותהיה לשמעון תרעומת עליו, שמכר לו דבר שאינו
שלו (ב"ח לחו"מ שם). 30) שאקנה. 31) שכתב לו: כל
נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין מטלטלין, הרי
הם משועבדים לך להפרע מהם, ואז בעל-חוב טורף אף מן
המטלטלין שקנה הלווה לאחר שלוח, שכל תנאי שבממון
- קיים (מלשון רבינו הל' מלוה פי"ח, ה"ב). ובשו"ע חו"מ
סי' לו סעיף טז, מעיר: "ובזמן הזה אפילו שעבד לו
מטלטלין אגב קרקע, אינו טורף ממטלטלין שמכר" משום
תקנת השוק, שאם לא כן, אין לך אדם קונה חפץ מחבירו,
כמבואר שם סימן ס סעיף א. 32) ולא יהיה "לוה רשע
ולא ישלם", כמבואר לעיל ה"ג (בבא-בתרא שם).
33) יסודם ובסיסם. 34) יוצאת מגדר הרגיל, ע"פ לשון
הכתוב (דברים ל, יא) "לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה
היא". 35) וכל זה כשמעיד לזכותו, אבל לחובתו מעיד,
שהודאת בעל-דין דומה כמאה עדים (כסף-משנה בשם
הראב"ד). 36) ירושלמי סנהדרין פ"ג, ה"ט: "ומנין שלא
יהו הדיינים קרובים זה לזה? אמרה תורה: הרוג ע"פ עדים,
הרוג ע"פ דיינים. מה עדים אין קרובים זה לזה, אף דיינים
אין קרובים זה לזה", וכן משמעות המשנה בנדה מט, ב "כל
הכשר לדון, כשר להעיד" - הרי שאי-אפשר להיות פסול
לעדו וכשר לדיינות.

10 ה. וּלְפִיכָף³⁷ אֵין סוֹמְכִין בְּסִנְהֵדְרִין שְׁנַיִם הַקְּרוֹבִים
11 זֶה לְזֶה³⁸, בֵּין בְּסִנְהֵדְרֵי קִטְנָה³⁹ בֵּין בְּסִנְהֵדְרֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

1 "ומודיעין אותם כח עדות השקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ולעולם הבא".

ולכאורה, אזהרה זו לא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שעונשן ארבע מיתות בית-דין, וצריך להבין מהי החומרה הגדולה כ"כ בעדות שקר. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על-ידי הנהגתו הטובה והישרה, הוא מעיד על ה"טוב" וה"ישר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש, כמו אדם שמביישים אותו - שאינו ניזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

(עלפי "לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58)

7 הואיל וצריכים לראות הדבר בעיניהם, ואפילו העידו להם אנשים נאמנים ביותר, אסור להם להעיד. (8 מטילים אימה. 9 שלא יעידו שקר, כשם שמאיימים על עידי נפשות (סנהדרין כט, א) וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ב, הלכה ג. 10 הנמצאים באותה שעה בבית דין. 11 חומר העוון ועונשו, שרעב וחרב באים לעולם על עדות שקר, ככתוב (משלי כה, יד) "נשיאים ורוח וגשם אין, איש מתהלל במתת שקר", וכן שם (יח) "מפיץ וחרב וחץ שנון, איש עונה ברעהו עד שקר". 12 שלא רק בעולם הבא הוא יישאר בזוי, אלא גם בעולם הזה הוא בזוי על שוכריו, ככתוב (מלכים-א, כא, י) "והושיבו שניים אנשים בני בליעל נגדו ויעדוהו לאמר ברכת אלהים ומלך" - הרי שאיזבל עצמה שוכרתם, קוראתם: בני בליעל (שם). 13 גדול שבדיינים. ובכתב יד תימן: ואומרים. 14 הלווה. 15 שאדם עשוי לומר פלוני נושה בי, כדי שלא יחזיקוהו עשיר, וכן אם אמר: "איש פלוני" אפילו הוא איש חשוב, אין זה אלא עד מפי עד (סנהדרין שם, ובדף לו, ב). 16 לתובע. 17 נתכוון שנהיה לו עדים בדבר (שם כט, א וברש"י).

1 משפחה). וביבמות קא, א פסלו סומא לדון בסנהדרין, 2 שנאמר (שיר ד, ז) "כולך יפה רעית, ומום אין בך", והשווה 3 הל' סנהדרין פ"ב, ה"ט.

יום שני ט' סיון ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

1 האיסור להעיד מפי אחרים בלא ראייה עצמית. האיום על עדים בענייני ממון. האיסור לאדם שאינו עד, לעמוד עם עד, כדי להראות ששניים הם, ולהפחיד את הלווה שיודה מעצמו. דין עד אחד הכובש עדותו ואינו מעיד.

4 א. מִי שֶׁהֵעִידוּ לוֹ אֲנָשִׁים רַבִּים וְגִדּוּלִים בְּחֻקָּהּ 5 וּבִירְאָה, שֶׁהֵם אוֹמְרִים² שָׂרְאוּ פְלוֹנִי שְׁעֵבֶר עֲבָרָה 6 פְלוֹנִית אוֹ שְׁלוֹה מִפְלוֹנִי³, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְאֲמִין 7 הַדָּבָר בְּלִבּוֹ כְּאִלוֹ רְאָהוּ⁴ - לֹא יַעֲיֵד, עַד שִׁירְאָה 8 הַדָּבָר בְּעֵינָיו, אוֹ יוֹדֶה לוֹ הַלֹּה מִפִּיו וַיֹּאמֶר לוֹ: 9 הֲיִה עָלַי עַד שֶׁפְלוֹנִי הַלֹּה לִי מְנָה. שְׁנֹאמֶר: וְהוּא 10 עַד אוֹ רְאָה אוֹ יָדַע; וְאִין לָךְ עֲדוֹת שְׁמִתְקִימָת 11 בְּרֵאִיה אוֹ בִידִיעָה אֶלָּא עֲדוֹת מְמוֹן⁵. וְכָל הַמְעִיד 12 מִפִּי אַחֲרִים - הֲרִי זֶה עַד שְׁקֶר, וְעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶, 13 שְׁנֹאמֶר: לֹא תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שְׁקֶר.

2 בכתב יד תימן הנוסח: שהם ראו. ותיבת: אומרים, איננה. 3 ומבקשים ממנו להעיד על כך. 4 ראה בסמוך הלכה ה מעין זה. 5 שבועות לג, ב: "ראיה בלא ידיעה כיצד? מנה מנתי לך בפני פלוני ופלוני (=אבל לא הודעתים, אם הם מתנה, או הלוואה, או פירעון), יבואו פלוני ופלוני ויעידו, זו היא ראייה בלא ידיעה (=שם הנתבע דרש מהתובע שיביא עדים כאלו ויעידו, אזי יפרע לו, הרי אלו מעידים, והלה משלם); ידיעה בלא ראייה כיצד? מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני, יבוא פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלא ראייה", אבל בעדות נפשות אין העדות מתקיימת אלא על פי ראייה וידיעה כאחת. שאם הודה לו החייב שהרג, והעד לא ראה את המעשה, אסור לו להעיד. 6 שם לא, א.

26 ג. הַמְטָמִין עֲדִים לַחֲבֵרוֹ, וְהוֹדָה לוֹ בִּינו לְבִין 27 עֲצָמוֹ¹⁸, וְהַעֲדִים רוֹאִין וְשׁוֹמְעִין שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: 28 וְדַאי יֵשׁ לָךְ אֶצְלִי כֶּף וְכֶף, אֲכַל מִתְּרֵא אֲנִי שְׁמָא 29 תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר - הֲרִי זֶה אֵינָה עֲדוֹת, עַד שִׁיּוֹדָה 30 בְּפָנָי עֲדִים¹⁹.

18 שלא ראה את העדים המוחבאים. 19 שיראה אותם (שם). והשווה הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ז: "שמא תכפיני בדין למחר, ואין לי מה אתן לך, ולמחר תבעו בדין באלו העדים, בין שטען ואמר משטה הייתי בו, בין שאמר: לא היו דברים מעולם, הרי זה נשבע היסת (=כדין כופר בכל) ונפטר, שאין כאן עדות, עד שיאמר הלווה "אתם עדי" וכו'.

14 ב. לְפִיכֶף⁷ מְאֲמִין⁸ אָף עַל עַדֵי הַמְמוֹן⁹. וְכִיִּצֵּד 15 מְאֲמִין עָלֵיהֶן? [מְאֲמִין עָלֵיהֶם] בְּפָנָי הַכֹּל¹⁰, 16 וּמִדִּיעִין אוֹתָן פַּח עֲדוֹת שְׁקֶר¹¹, וּבִשְׁת הַמְעִיד בַּה 17 בְּעוֹלָם הַיָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא¹². וְאַחַר כֶּף מוֹצִיאִין אֶת 18 כָּל הָאָדָם לַחוּץ, וּמְשִׁירִין אֶת הַגְּדוֹל שְׁבַעַדִּים, 19 וְאוֹמְרִים¹³ לוֹ: אָמַר הֵיאָף אֶתָּה יוֹדַע שֶׁזֶה חֵיב לָזֶה. 20 אִם אָמַר: שֶׁהוּא¹⁴ אָמַר לִי חֵיב אֲנִי לוֹ, אוֹ אִישׁ 21 פְלוֹנִי אָמַר לִי שֶׁהוּא חֵיב לוֹ - לֹא אָמַר פְלוֹם¹⁵, עַד 22 שִׁיאמֶר: בְּפָנָיו הוֹדָה לוֹ¹⁶ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ¹⁷. וְהִיו 23 מְכַנְסִין אֶת הָעֵד הַשְּׁנִי וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ כֶּף. נִמְצָאוּ 24 דְבָרֵיהֶן מְכַנְנִין - נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר, וְגוֹמְרִין 25 הַדִּין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ד. אָחַד הַמּוֹדָה בְּפָנַי עֵדִים וְאָמַר דֶּרֶךְ הַיְדוּדָה: 20
 זֶה יֵשׁ לוֹ אֶצְלִי כֶּף וְכֶף, אוֹ שְׂאֵמַר: אַתֶּם עֲדִי, אוֹ 21
 שְׂאֵמַר: הִיוּ עָלַי עֵדִים²², בֵּין שְׂאֵמַר הַלֹּהֶ, בֵּין 22
 שְׂאֵמַר הַמַּלְוֶה²³ וְשִׁתַּק הַלֹּהֶ דֶּרֶךְ מֵאֲמִין לְדַבְרֵיו²⁴
 - הָרִי אֵלוֹ עֵדִים²⁵. וְאִין צָרִיף לֹאמַר אִם קָנוּ מִיָּדוֹ²⁶,
 אוֹ שְׂאֵמַר לָהֶם: כְּתָבוּ עָלַי שְׁטָר שֵׁשׁ לְזֶה אֶצְלִי כֶּף 26
 וְכָף. וְכֹל פִּיּוּצָא בְּדַבְרִים אֵלוֹ - הָרִי הֵם הַיְדוּדָה 27
 וּמְעִידֵין עַל פִּיּוֹ²⁷. 28

31) להוציא כסף מראובן לשמעון חבירו. (32) אין בית הדין יכול לחייבו לשלם מה שהפסיד את ראובן, שאין זה אלא גורם לנזקין ופטור (בבא קמא נו, א). (33) כדי לצאת ידי שמים עליו לשלם מעצמו, מה שהפסיד את חבירו (שם). אבל אם שכר עידי שקר לעצמו, והוציא ממון שלא כדין, חייב בדיני אדם להחזיר אותו ממון שגזל, כמבואר שם ובחושן משפט לב, סעיף ב. (34) עצר והעלים, ככתוב (מיכה ז, יט) "כבוש עוונותינו" וכן שנינו בסנהדרין פט, א "הכובש את נבואתו". (35) שאילו היה מעיד היה מחייב את הנתבע שבועה, ושמא היה נמנע מלהישבע שקר, והיה משלם, נמצא שגורם לו הפסד ממון (בבא קמא שם וברש"י). ואין צורך לומר, בשני עדים שכבשו עדותם ולא העידו, שחייבים בידי שמים, ככתוב: "אם לא יגיד ונשא עוונו" וכמבואר בגמרא שם, והשווה לעיל פרק א הלכה א. ואפילו לא נשבעו שאינם יודעים לו עדות, וכבשו עדותם בלא השבעת התובע, חטאם גדול ועוונם יישאו, כמבואר בתוספות שם דיבור המתחיל פשיטא.

יום שלישי י' סיון ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁמוֹנָה עָשָׂר

- 1) דיני עד זומם; ומה בין הכחשה להזמה. עדים שהוכחו ולבסוף הוזמו. התראה והכרזה בעדים זוממים. דין חיוב תשלומי זוממים על פי הודאת עצמם.
- א. מִי שֶׁהֵעִיד בְּשֶׁקֶר, וְנִדְרַע בְּעֵדִים שֶׁהֵעִיד בְּשֶׁקֶר 22
 - זֶהוּ שְׁנַקְרָא עַד זֹמָם², וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְעֵשׂוֹת לוֹ 23
 כְּמָה שֶׁרָצָה לְעֵשׂוֹת בְּעֵדוֹתוֹ לְחַבְרוֹ³. אִם בְּעֵבֶרָה 24
 שְׁחִיבִין עָלֶיהָ סְקִילָה הֵעִידוֹ וְהוֹזְמוּ⁴ - נִסְקָלִין כֻּלָּן; 25
 וְאִם בְּשֶׁרְפָה - נִשְׂרָפִין⁵; וְכֵן שְׂאֵר הַמִּיתוֹת. וְאִם 26
 הֵעִידוֹ בְּמַלְקוֹת⁶ - לֹאֲקָה כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּשֶׂאֵר מַחֲבֵי 27
 מַלְקוֹת⁷. וְאוֹמְדִין כַּחֲסִי⁸ וּמַלְקִין אוֹתוֹ. וְאִם הֵעִידוֹ 28
 לְחִיבּוֹ מִמּוֹן - מְשַׁלְשִׁין⁹ הַמִּמּוֹן בִּיגִיחוֹ לְפִי מִגִּין 29
 הָעֵדִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יִתֵּן חֶלֶק הַמִּגִּיעַ לוֹ¹⁰. וְאִין 30
 לֹאֲקִין בְּמַקּוֹם תְּשַׁלּוּמִין¹¹. 31
- 2) חושב מחשבות רשע, שהרי הוכח שיקרו ע"י העדים המזימים אותו, והכתוב אומר (תהלים קמ, ט) "אל תתן ה' מאויי רשע, זממו אל תפק". (3) ככתוב (דברים יט, יט) "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחירו". (4) נמצאו שקרנים. (5) ראה לקמן פ"ב, ה"י. (6) על עבירה שחייבים עליה מלקות, כגון שהעידו עליו שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז. (7) כנ"ל באות ב. וראה לקמן פרק כ הלכה ט. (8) כמה מכות הוא יכול לקבל, כדין כל הלוקים שאין מלקים אותם אלא כפי כח בריאותם, וכלשון רבינו לעיל הלכות סנהדרין פ"ז, הלכה א: "אבל פוחתים לחלש, שאם יכה לחלש מכה רבה, בוודאי הוא מת". ואפילו העידו על אדם בריא שיכול לקבל מכות הרבה, אינם לוקים אלא כפי כוחם, שיכולים לומר לו: אילו היית חלש
- 9 ה. תְּלַמֵּיד שְׂאֵמַר לוֹ רַבּוֹ: יִדְעֵ אַתָּה, שְׂאֵם נֹתְנִין 9
 לִי כָּל מִמּוֹן הָעוֹלָם - אֵינִי מִשְׁקֵר. מִנְּה יֵשׁ לִי אֶצְלֵ 10
 פְּלוֹנִי, וְיֵשׁ לִי עָלָיו עַד אֶחָד, לָךְ וְהַצָּטָרֶף עִמּוֹ. אִם 11
 נִצָּטָרֶף - הָרִי זֶה עַד שְׁקֵר²⁸. 12
- 28) שבועות לא, א ועליו אמרה תורה: "לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר לעיל הלכה א.
- ו. אָמַר לוֹ: בּוֹא וְעַמַּד עִם הָעֵד וְלֹא תַעֲדֵי, כְּדִי 13
 שִׁירָאָה הַלֹּהֶ וְיִפְחַד, וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שְׂאֵתֶם שְׁנֵי 14
 עֵדִים וְיִוְדָה מֵעַצְמוֹ - הָרִי זֶה אֶסוּר לְעַמַּד וְלִהְרָאוֹת 15
 שֶׁהוּא עַד, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְעִיד²⁹. וְעַל זֶה וְכִיּוּצָא 16
 בּוֹ נֹאמַר: מִדְּבַר שְׁקֵר תִּרְחַק³⁰. 17
- 29) ואינו עובר משום: לא תענה ברעך וגו'. (30) שבועות שם, שמא על ידי פחד זה ישתווה עימו הנתבע, שלא כדין, שלא היה חייב לו (סמ"ע לחושן משפט כח, סעיף קטן יד).
- ז. הַשׁוֹכֵר עֲדֵי שְׁקֵר לְהֵעִיד לְחַבְרוֹ³¹ - פֶּטוּר מִדִּינֵי 18
 אָדָם³², וְחִיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם³³. וְכֵן עַד אֶחָד שְׁכַבְשִׁי³⁴ 19

24 זֹמְמִים, וְנִהְרָגִין אוּ מְשַׁלְמִין¹⁹. הוֹאִיל וְהַעֲדִים
25 שֶׁהִזְמוּם לֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל עֲצֻמָּה שֶׁל עֲדוֹת כָּלֵל אִם
26 אָמַת הָיָה אוּ שֶׁקָּר²⁰.

(12) בכת"י תימן: אין כאן עדות ואין עונשין וכו'.
(13) יתברר. (14) את העדים הקודמים. (15) בכת"י תימן:
לוה מזה ביום פלוני. (16) שהרי הכחישו את גוף העדות.
(17) משנה במכות ה, א. ובתוספתא שם פ"א מ"א.
(18) ולא יכולתם לראות את הנעשה באותו היום בירושלים.
(19) כשהוזמו בעדות ממון. (20) אלא על העדים עצמם,
ובמכות שם דרשו: "לענות בו סרה (דברים יט, טז) - עד
שתסרה (=תוסר) גופה של עדות", שהוסרו העדים.
ובירושלמי שם פ"א, ה"ז דרשו: לענות בו סרה - בו, לא
בעדותו". כלומר, שהמזימים אינם משגיחים על העדות,
אלא על העדים עצמם, וראה ב"מראה הפנים" שם.

27 ג. וְזוּ שֶׁהָאֱמִינָה תִּזְרָה עֲדוֹת הָאֲחֵרוֹנִים עַל הַעֲדִים
28 הָרִאשׁוֹנִים - גְּזֵרַת הַכְּתוּב הוּא²¹. אֶפְלוּ הֵיוּ הַעֲדִים
29 הָרִאשׁוֹנִים מְאֹד²², וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהִזְמוּם וְאָמְרוּ לָהֶם:
30 אָנוּ מְעִידִים, שְׂאֵתֶם הַמָּאָה כְּלָכֶם עֲמָנוּ הֵייתֶם בְּיוֹם
31 פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי - הֲרִי אֵלוּ נִנְעֹשֵׂין עַל פִּיהֶם.
32 שֶׁהִשְׁנִים כְּמָאָה, וּמָאָה כְּשְׁנַיִם²³. וְכֵן בְּשֵׁתִי כִּתְי
33 עֲדִים הַמְּכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה - אֵין הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב,
34 אֶלָּא דוֹחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן²⁴.

(21) כי מה ראית לסמוך על האחרונים ולפסול את
הראשונים, והלא שנים מול שנים הם! (בבא-קמא עב,
ב. וסנהדרין כז, א.) וכתב החינוך מצוה תקא: "אכן הגיד
לי אחד מן החכמים קצת טענה (=טעם) בדבר, כי התורה
תאמין עדים, ואין ספק שאילו יעידו שני עדים כשרים על
שלשה אנשים... שהרגו את הנפש שנאמנים השנים... מפני
שאלו הם עדים, והאחרים בעלי דבר. ובעדים זוממים כמו
כן, אחר שהאחרונים מעידים על העדים עצמם לומר: עמנו
הייתם... חזרו הראשונים - בעלי דבר, והאחרונים - עדים".
ומעין זה ברמב"ן לתורה, דברים יט, יח. (22) ואפילו היו
חמשים כת, ובאו שנים אחר שנים, כמבואר לקמן פ"כ,
ה"ה. (23) משנה במכות ה, ב: "ומנין אפילו מאה?
תלמוד-לומר עדים" שלשון: על-פי שנים עדים - משמעה
שאינ עדיפות למאה על שנים. (24) אפילו אם כת אחת
היא של מאה, אינם אלא כשנים של הכת השניה, וכן אמרו
(בבא-קמא עד, ב): שנים נגד שנים הם, מה ראית לסמוך
על אלה, סמוך על אלה? ולפיכך שתיהן נדחות, שבהכחשה
אין גזירת הכתוב להאמין האחת על פני השניה (רש"י
שם). ובתוספתא יבמות פ"ד, מ"ב שינו: "שנים אומרים
מת (=בעלה של אשה עגונה), ומאה אומרים לא מת - הרי
מאה כשני עדים", ואם ניסת לאחד מעדיה, ואומרת: ברי
לי שבעלי מת - לא תצא.

35 ד. עֲדִים זֹמְמִין אֵינָן צְרִיכִין הִתְרָאָה²⁵. וְעֲדִים
36 שֶׁהִכְחָשׁוּ וּלְבַסּוֹף הוֹזְמוּ²⁶ - הֲרִי אֵלוּ נִהְרָגִין אוּ
37 לֹקִין אוּ מְשַׁלְמִין; מִפְּנֵי שֶׁהִכְחָשָׁה תַּחֲלַת הַזְּמָה
38 הִיא, אֶלָּא שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה²⁷.

כמונו, גם אתה לא היית לוקה יותר מזה, וכן מוכח ממכות
ב, ב "ולימרו ליה אי אנת הוה לך, מי הוה מיזרבנת" (קרית
מלך). (9) מחלקים. (10) שאם היו שלשה והוזמו, כל
אחד מהם משלם שלישי הממון שרצה להפסידו, והרי קיבל
הנידון מה שרצו להפסידו בין כולם. אבל אין משלמים
במלקות אלא כל אחד לוקה שלשים ותשע מכות, ש"ממון
מצטרף, מלקות אינה מצטרפת" (מכות ה, א), כלומר:
במלקות אין אתה יכול לקיים "כאשר זמם" אם לא ילקו כל
אחד מלקות שלימה, שהרי זממו להלקות את הנידון מלקות
שלימה, לא כן בממון שהוא מקבל מהם, הרי הוא מקבל
כל מה שרצו להוציא ממנו (תוספות יו"ט שם). ובשם רבינו
חיים הלוי סולובייצ'יג מבריסק אומרים, שאינו דומה כאב
המכה הי"ג, לעוצמת הכאב של המכה הי"ד, שכל מה
שאתה מוסיף לו מכות, כאבו מתרבה והולך, מאחר שהוא
כאוב ונסבל מהמכות הקודמות, ולפיכך אם תחלק המכות
בין העדים כולם, וכל אחד מהם ילקה רק חלק ממספר
המכות, הרי לא ירגיש את הכאב של המכות האחרונות,
שהנידון היה מרגיש, נמצא שלא קיימת בהם את הדין של
"כאשר זמם". (11) שאם נתחייבו לשלם ממון, אין
אומרים שילקו גם משום: "לא תענה ברעך עד שקר",
שכלל הוא: "כל המשלם אינו לוקה" (מכות ד, א).
ובכתובות לב, ב אמרו: "בפירוש ריבתה תורה עדים זוממים
לתשלומין (=שלא נאמר: ילקו ולא ישלמו)... שנאמר: ולא
תחוס עיניך... יד ביד - דבר הניתן מיד ליד, וזהו ממון".
והשווה הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב: "וכל לאו שניתן
לתשלומין... אין לוקין עליו".

1 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעֲדִים שֶׁהִזְמוּ; אֶבֶל שְׁתֵּי
2 כְּתוּבֵי הַמְּכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה וְאֵין¹² כָּאֵן עֲדוֹת - אֵין
3 עוֹנֵשִׁין אֶת אַחַת מֵהֶן, לְפִי שְׂאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מִי הִיא
4 הַכַּת הַשְּׁקֵרְנִית. וּמָה בֵּין הַכְּחָשָׁה לְהִזְמָה? הַהִכְחָשָׁה
5 - בְּעֲדוֹת עֲצֻמָּה. זֹאת אוֹמֶרֶת: הִזְה הַדְּבָר הַזֶּה, וְזֹאת
6 אוֹמֶרֶת: לֹא הִזְה הַדְּבָר הַזֶּה, אוּ גְבוּא מְכַלֵּל דְּבָרֵיהֶן¹³
7 שְׁלֹא הִזְה. וְהִזְמָה - בְּעֲדִים עֲצֻמָּן, וְאֵלוּ הַעֲדִים
8 שֶׁהִזְמוּם¹⁴ אֵינָן יוֹדְעִים אִם נִהְיָה הַדְּבָר אוּ לֹא הִזְה.
9 מִיֶּצֶד? עֲדִים שְׂבָאוּ וְאָמְרוּ: רְאִינוּ זֶה שֶׁהִרְג אֶת
10 הַנֶּפֶשׁ, אוּ הִלְוָה¹⁵ מְנָה לְפְלוֹנִי, בְּיוֹם פְּלוֹנִי בְּמָקוֹם
11 פְּלוֹנִי; וְאַחַר שֶׁהִעִידוּ וְנִבְדְּקוּ בָּאוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים
12 וְאָמְרוּ: בְּיוֹם זֶה וּבְמָקוֹם זֶה הִינּוּ עֲמָכֶם וְעַם אֵלוּ
13 כָּל הַיּוֹם, וְלֹא הִיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם, לֹא זֶה הִרְג אֶת
14 זֶה וְלֹא זֶה הִלְוָה אֶת זֶה - הֲרִי זֶה הַכְּחָשָׁה¹⁶. וְכֵן
15 אִם אָמְרוּ לָהֶם: הִיאֵךְ אַתֶּם מְעִידִים כֵּן? וְזֶה הַהוֹרָג
16 אוּ הַנִּהְרָג אוּ הַלְוָה אוּ הַמְלוּה הִזְה עֲמָנוּ בְּיוֹם זֶה
17 בְּמִדְּיָה אַחֲרֵת! - הֲרִי זֶה עֲדוֹת מְכַחֲשָׁת; שְׂזָה כְּמִי
18 שְׂאָמַר: לֹא הִרְג זֶה אֶת זֶה, וְלֹא זֶה הִלְוָה אֶת זֶה,
19 שֶׁהֲרִי עֲמָנוּ הִיוּ וְלֹא נִהְיָה דְּבָר זֶה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
20 בְּדְּבָרִים אֵלוּ¹⁷. אֶבֶל אִם אָמְרוּ לָהֶם: אָנוּ אֵין אָנוּ
21 יוֹדְעִים אִם זֶה הִרְג זֶה בְּיוֹם זֶה בִּירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ
22 שְׂאֵתֶם אוֹמְרִין אוּ לֹא הִרְגוּ, וְאָנוּ מְעִידִים שְׂאֵתֶם
23 עֲמָכֶם הֵייתֶם עֲמָנוּ בְּיוֹם זֶה בְּכַבְּלָה¹⁸ - הֲרִי אֵלוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 "וכותבים ושלוחים שלוהין בכל המקומות" וכו' לענין זקן ממרא, ומשם למד רבינו לעדים זוממים, והשווה הל' ממרים פ"ג ה"ח, ופ"ז הי"ג.

17 ח. חיוב העדים זוממים⁴¹ לשלם במקום שחיבין לשלם - קנס הוא⁴², ולפיכך אין משלמין על פי עצמן⁴³. כיצד? הרי שהעידו, ונתקרה עדותן בבית דין, ואחר כך אמרו שניהם: עדות שקר העדנו, ואין לזה אצל זה פלוג; או שאמרו⁴⁴: העדנו על זה כפף וכף והזמנו⁴⁵ - אין משלמין על פיהן⁴⁶. אבל אם אמרו: העדנו על זה, והזמנו בבית דינו של פלוני, ונתחבנו לתן לו כף וכף - הרי אלו משלמין; שזו הודאה במקום שנגמר דינו לתנו⁴⁷. ואם אמר האחד כף - משלם חלקו⁴⁸.

41 בכת"י תימן: הזוממין. (42 שכבר נתבאר לעיל ה"ג שגזירת הכתוב היא". תדע, שהרי לא עשו מעשה ומשלמים, "שהרי ממון ביד בעלים (=שלא שילם, אלא נגמר דינו לשלם) ומשלמים" (מכות ב, ב). (43 שכל המודה בקנס פטור, שנאמר (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון אלהים - ולא המרשיע את עצמו", שאפילו באו עדים אח"כ לחייבו - אין הוא משלם את הכפל (בבא-קמא סד, ב). (44 בדפוסים קדומים: שאמרו. (45 ועדיין לא חוייבנו לשלם, שלא הספיק הנידון להעמידנו בדין על הזמתנו. (46 מכות ג, א. (47 אחרי שהנידון העמידם לדין, ומאותה שעה ואילך הרי זה חיוב ממון, כשאר כל חיובי בית-דין, שאין זה מרשיע את עצמו, אלא כבר הרשיעוהו אלהים (שם וברש"י). והשווה הל' טוען ונטען פ"א, הי"ז. (48 אע"פ שאינו נאמן לחייב את חבריו - חייב על הודאת עצמו (מכות ג, א).

יום רביעי י"א סיון ה'תש"פ

פרק תשעה עשר

1 העידו על מעשה שאירע במזרח העיר, והוזמו שבמערב העיר היו באותה שעה. הזמה המכוונת רק לתאריך, והודאה בגוף המעשה - שמה הזמה. עדים שבשטר כיצד נעשים זוממים.

26 א. שנים שהעידו ואמרו: במזרח הבירה² הרג זה את הנפש בשעה פלונית, ובאו שנים ואמרו להן: במערב הבירה הזאת הייתם עצמנו בעת הזאת: אם יכול העומד במערב לראות מה שבמזרח - אינן זוממין; ואם אינו יכול לראות - הרי אלו זוממין. ואין אומרים: שמה מאור עיניהם של ראשונים רב, וראוין מרחוק יתר מפל אדם³. וכן אם העידו שנים ואמרו: בבקר הרג זה את הנפש בירושלים, ובאו שנים ואמרו להן: ביום זה בערב הייתם עצמנו בלד: אם יכול אדם להלך אפלו על הסוס מירושלים ללד מבקר עד ערב - אינן זוממין; ואם לאו - הרי אלו זוממין. ואין אומרים: שמה פר קל⁴ ביותר נדמן

25 שאפילו לא התרו בהם קודם לעדותם - נענשים, שהרי הם רצו להרוג בלא התראה (=שהרי הנידון לא הרג, ולא התרה ההתראה שהעידו עליה) והם יצטרכו התראה? והלא התורה אמרה: ועשיתם לו כאשר זמם! (כתובות ג, א) וראה לקמן פ"כ, ה"ד. (26 כגון שנים אמרו: הרג, ושנים אמרו: לא הרג, ואח"כ באה כת שלישית ואמרה: איך אתם מעידים שהרג, והלא עמנו הייתם באותו יום. (27 ואין אומרים: כבר בטלה העדות משעת ההכחשה ואין ההזמה חלה עליה עוד, אלא משעת ההכחשה החלה ההזמה (בבא-קמא עג, ב).

1 ה. אין מזמין את העדים אלא בפניהם²⁸, ומכחישין את העדים שלא בפניהם. ועדים שהוזמו שלא בפניהן²⁹ - הרי הכחשו³⁰. לפיכך, אם מתו העדים שהוזמו קדם שזוממו אותם בפניהם³¹ - אין כאן עדות, שהרי הכחישו זה את זה³².

28 שהרי הם באים לחייבם עונש נפש או ממון, והתורה אמרה: "והועד בבעליו" - יבוא בעל השור ויעמוד על שורו, שאין גומרים את דינו שלא בפניו (כתובות כ, א וברש"י), והשווה לעיל פ"ג, הי"א. (29 שאפילו היו לפנינו ומכחישים אותם, הרי זו הכחשה. עכשיו שאינם וייתכן כי אילו היו לפנינו היו מודים למכחישים - לא כל-שכן שזוהי הכחשה (כתובות שם). (30 ובטלה עדותם. (31 ולא הספיקו לחייבם עונש. (32 שם. ואין אומרים הואיל והכחשה תחילת הזמה היא, וכיון שאין כאן הזמה, שהרי מתו המזימים, גם הכחשה אין כאן ועדותם קיימת, אלא הכחשה גמורה היא ועדותם בטלה (רדב"ז).

6 ו. עדי נפשות שהכחשו³³ ולא הוזמו, אפלו בא הנהרג ברגליו³⁴ - אינם לוקין³⁵; מפני שהוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין³⁶, ואין לוקין עליו³⁷. אבל בית דין מכין אותן מפת מרדות כפי מה שיראו³⁸.

33 ששנים אמרו: פלוני הרג את הנפש, ושנים אמרו: לא הרג. (34 והוא חי לפנינו, והרי נתברר ששנים הראשונים שקרנים גמורים הם. (35 משום: "לא תענה ברעך עד שקר". (36 שלא בא לחייב מלקות, אלא להזהיר על מיתת בית-דין אם יזומו, שכלל הוא: אין עונשים אלא-אם-כן מזהירים. (37 בבא-קמא עד, ב. שמיתת בית-דין היא עונשו של לאו זה, והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב. (38 שאלו ראויים למכה רבה, שהרי העידו עדות נפשות ונמצאת שקר (רדב"ז). וכבר נתבאר לעיל הל' סנהדרין פט"ז ה"ג, מכת מרדות מהי.

11 ז. עדים זוממים צריכין הכרזה³⁹. והיאך היא ההכרזה של להן? פותבין ושולחין בכל עיר ועיר: פלוני ופלוני העידו כפף וכף, והוזמו, והרגנום, או לקו בפנינו, או עצמנו אותן כף וכף דינרין. שנאמר: והנשארים ישמעו ויראו⁴⁰.

39 לאחר שנעשו בבית-דין. (40 סנהדרין פט, א

נגמר דינו. אבל אם לא העידו על גמר דינו, אלא על גוף המעשה, שאמרו הראשונים: באחד בשבת גנב וטבח, ובאו שנים ואמרו: באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בערב שבת גנב וטבח, הרי הראשונים משלמים, שבשעה שהעידו בו עדיין לא נגמר דינו, ושמא היה הנידון מקדים ומודה והיה נפטר, כדן מודה בקנס ואח"כ באו עדים, נמצא שהפסידוהו לשלם (מכות שם). ודוקא בתשלומי קנס, אבל בעדות "חיוב ממון" פטורים, שהרי לא היו מפסידיים אותו כלום, אחר שהוא מחוייב ועומד (רש"י שם), שאפילו לא באו עדים, יודע הנידון בעצמו שהוא חייב, ומוטל עליו לשלם אפילו כשלא חייבוהו בית-דין (רבי עקיבא איגר, שם).

ג. אין עדי השטר נעשין זוממין¹⁶ עד שיאמרו בבית דין: שטר זה בזמנו פתבנוהו¹⁷ ולא אחרנוהו. אבל אם לא אמרו כן, אף על פי שזמנו של שטר באחד בניסן בירושלים, ובאו עדים והעידו שעדי השטר היו עמהם בכבל ביום זה¹⁸ - השטר פשר והעדים פשרים; שאפשר שפתבנוהו¹⁹ ואחרוהו, וכשהיו בירושלים באחד באדר פתבו שטר זה שם, ואחרו זמנו²⁰ וכתבו זמנו בניסן²¹. אמרו: בזמנו פתבנוהו, והזמנו²²: אם יש שם עדים שיודעים היום שחתמו²³ על השטר, או עדים שראו זה השטר וחתימת ידם בו ביום פלוני²⁴, כיון שהזמנו - הרי נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר; שהעדים החתומים על השטר - הרי הן כמי שנתקרה עדותן בבית דין בעת החתימה²⁵. אבל אם אין עדים שראו עדותן²⁶ ולא ראו השטר מקדם - אין נפסלין אלא מעת שהעידו בבית דין שזה כתב ידן²⁷ ואמרו: בזמנו פתבנוהו; שאפשר²⁸ שביום זה שהעידו בבית דין, בו ביום חתמו על השטר שיש לו פמה שנים²⁹, והם שקרו ואמרו: בזמנו פתבנו³⁰.

16 על חתימתם בשטר. 17 באותו הזמן הרשום בו, בו ביום חתמו עליו. 18 ואי-אפשר היה להם לראות בבבל מה שנעשה בירושלים, נמצאו איפוא זוממים. 19 בירושלים, בראותם את מעשה העדות. 20 רשמו בו תאריך מאוחר. 21 סנהדרין לב, א "חיישינן שמא יאחרוהו וכתבוהו". ושטר מאוחר כשר, שהרי מחל המלוה על שעבודו ולא יטרוף מן הלקוחות אלא מהתאריך המאוחר ואילך, והרי זו מעלה לגבי הלקוחות, כמבואר שם. ובבבא-בבא קעא, א אמרו: "שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי, שטר מאוחר הוא וכשר", שהדבר ידוע הוא, שאין כותבים בשבת ולפיכך אחרוהו, כדברי רבינו בהל' מלוה פכ"ג, ה"ד. 22 והדבר ידוע, שעד זומם נפסל למפרע מעת שהעיד בבית-דין, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ד. ומעתה, מה דינם של כל העדויות, שהעידו מאותו זמן הכתוב בשטר ואילך? 23 ובכת"י תימן: שחתמו בו על השטר. 24 באיזה יום שהוא, ואפילו אינו הזמן הכתוב בשטר. 25 נמצא, כשם שיש דין הזמה לעדות שבעל-פה, כך חלה הזמה על חתימת העדים בשטר (ר"ף לבבא-קמא עב, ב). 26 חתימתם, בשעה שחתמו. 27 לאשר

1 לְהַן וְקָפְלוּ⁵ אֶת הַדֶּרֶךְ. אֲלֵא בְּדָבָר הַמְצוּי הַיְדוּעַ
2 לְכָל מְשַׁעְרֵין לְעוֹלָם⁶, וּמְזַמֵּין אוֹתָן.

2) טרקלין גדול (רש"י מכות ה, א). ובבבא-בבא ו, א אמרו: המשכיר בית לחבירו בכירה גדולה וכו', ומפרש רש"י: בית ארוך מאד וחלוק מתוכו להרבה חדרים. והשווה הל' שכירות פ"ו, ה"א. 3) מכות ה, א. 4) גמל קל רגלים במרוצתו, כלשון הכתוב (ישעיה טז, א) "שלחו כר... מסלע מדברה אל הר בת ציון". 5) כרכו וגללו. ובחולין צא, ב אמרו: "מלמד שקפלה הקב"ה לכל ארץ-ישראל והניחה תחת יעקב אבינו". 6) מכות ה, א. וב'תוספות' יבמות קטז, א ד"ה הכא, כתבו שאם העדים טענו בעצמם: כר קל נזדמן לנו, אין מזימים אותם (הגהות רבי עקיבא איגר).

3 ב. שנים שאמרו: באחד בשבת הרג זה את הנפש
4 במקום פלוני, ובאו שנים ואמרו: ביום זה עמנו
5 הייתם במקום אחר רחוק, אבל ביום שלאחר יום
6 זה הרגו בודאי; אפלו העידו האחרונים שקדם פמה
7 למים הרגו⁷ - הרי זה ההורג עם עדי הראשונים
8 נהרגין, שהרי הזמנו⁸. שבעת שהעידו שהרג עדן
9 לא נגמר דינו להרגו⁹. אבל באו שני עדים בשלישי
10 בשבת ואמרו: באחד בשבת נגמר דינו של פלוני
11 להריגה, ובאו שנים ואמרו: באחד בשבת עמנו
12 הייתם במקום פלוני רחוק, אלא מערב שבת או
13 בשני בשבת נגמר דינו - אין עדים אלו שהזמנו
14 נהרגין, שהרי מפל מקום בעת שהעידו עליו כבר
15 נגמר דינו להריגה¹⁰. וכן לענין תשלומי קנס¹¹.
16 כיצד? באו שנים בשלישי בשבת ואמרו: באחד
17 בשבת גנב וטבח¹² ונגמר דינו, ובאו שנים ואמרו:
18 באחד בשבת עמנו הייתם במקום רחוק, אבל בערב
19 שבת נגמר דינו; אפלו אמרו: באחד בשבת גנב
20 וטבח ומכר¹³, ובשני בשבת נגמר דינו¹⁴ - אין עדים
21 אלו שהזמנו משלמין, שהרי מפל מקום בעת
22 שהעידו עליו חייב היה לשלם¹⁵. וכן פל פיוצא פנה.

7) שהקדימו חובתו יותר מהראשונים. 8) הנידון נהרג ע"פ עדות האחרונים, והראשונים נהרגים, שהרי זוממים הם. 9) ולא היה עדיין בר חיוב מיתה, ומה גם שעדי נפשות צריכים דרישה וחקירה, ושמא לא היו מכוונים עדותם, והיו בית-דין פוטרם אותו לגמרי, נמצא שרצו לחייב מיתה את מי שאינו ראוי למות (מכות ה, א וב'תוספות' שם). 10) נמצא שהעידו באדם שנתחייב למות, והרי הוא כאדם שמת כבר (שם). והשווה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ב: "אבל אחר שבא וכהו וקלל, אחר שנגמר דינו, אע"פ שעשה תשובה, הרי זה פטור, הואיל והוא הולך למיתה". 11) שהמודה בו פטור, דינו כדיני נפשות לחלק בו בין עדות גוף המעשה, לעדות גמר הדין. 12) שורו של חבירו, והריהו חייב בתשלומי חמשה, ככתוב בשמות כא, לו. 13) או מכר. 14) ובכתב-יד תימן: אפילו אמרו בשני בשבת גנב וטבח ונגמר דינו. 15) שכבר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חתימתם. (28) בכת"י תימן: שאפשר. (29) שכתוב בו זמן מלפני כמה שנים. (30) ולפיכך אי-אפשר לפסול מספק את כל השטרות שנחתמו ע"י אלה העדים מזמן הכתוב בשטר שהזום, עד יום העדתם בבית-דין, כי אין עדים זוממים נפסלים למפרע על-פי עצמם (הכל ברי"ף שם). וב'נמוקי יוסף' שם מסביר: למה זה דומה? למעיד ואומר: לפני שלש שנים לוח פלוני מפלוני מנה, והיום, וכי תעלה על דעתך שיפסל שלש שנים למפרע, אינו נפסל אלא משעת עדותו, והוא-הדין בהזמה על עדות שבשטר. וראה ברי"ף לכתובות סוף פ"ב.

חתימתם. (28) בכת"י תימן: שאפשר. (29) שכתוב בו זמן מלפני כמה שנים. (30) ולפיכך אי-אפשר לפסול מספק את כל השטרות שנחתמו ע"י אלה העדים מזמן הכתוב בשטר שהזום, עד יום העדתם בבית-דין, כי אין עדים זוממים נפסלים למפרע על-פי עצמם (הכל ברי"ף שם). וב'נמוקי יוסף' שם מסביר: למה זה דומה? למעיד ואומר: לפני שלש שנים לוח פלוני מפלוני מנה, והיום, וכי תעלה על דעתך שיפסל שלש שנים למפרע, אינו נפסל אלא משעת עדותו, והוא-הדין בהזמה על עדות שבשטר. וראה ברי"ף לכתובות סוף פ"ב.

יום חמישי י"ב סיון ה'תש"פ

פְּרָק עֶשְׂרִים

1 שאין העדים זוממים נענשים עד שיהיו כשרים לעדות ויזומו שניהם. ההבדל בהזמה בין עדות נפשות, לעדות בעונש מכות או ממון. הזמה בעדות על איש טריפה, או שהעדים עצמם היו טריפה. דין הזמה בעדות שאין בה לא חיוב עונש גופני ולא חיוב ממוני. עונש הזמה בעדות על בת כהן שזינתה.

1 **א. אִין עֵדִים זוֹמְמִין נְהָרְגִין וְלֹא לוֹקִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין**
 2 **עַד שִׁיְהִיו שְׁנֵיהֶם רְאוּיִין לְעֵדוּת², וְיִזְמוּ³ שְׁנֵיהֶם**
 3 **אַחַר שְׁנִגְמַר הַדִּין⁴. אֲבָל אִם הַזֵּם אֶחָד מֵהֶן בְּלִבָּד⁵,**
 4 **אוּ שְׁהוּזְמוּ שְׁנֵיהֶם קִדְּם גְּמַר דִּין, אוּ אַחַר גְּמַר דִּין**
 5 **וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוּ פְּסוּל⁶ - אִין נִעְנָשִׁין, אִף**
 6 **עַל פִּי שְׁהוּזְמוּ וְנִפְסְלוּ לְכָל עֵדוּת שְׁבַתוֹרָה⁷.**

(2) שאם אחד מהם נמצא פסול להעיד, הרי עדותם בטילה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ג, וממילא אינם נענשים (כסף משנה). וב'קריית ספר' מנמק: שהרי על פי עד אחד לא היה הנידון מתחייב, וממילא אין אתה קורא בו; כאשר זמם. (3) בדפוס וינציאה ש"א: ויזומו. (4) שנאמר (דברים כ, כא) "ולא תחוס עיניך נפש בנפש" - אינם נהרגים עד שייגמר הדין (מכות ה, ב). כי אחר שנגמר דינו - דינו כמת, וכאלו כבר לקחו את נפשם. (5) שם, ומפרש רש"י: שנאמר (שם, יח) "ודרשו השופטים והנה עד שקר העד" - ואמר מר: כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שניים, עד שיפרוט לך הכתוב אחד, מכאן, שאינם נהרגים עד שיוזמו שניהם. וראה לקמן הלכה ג. (6) ואז בטלה עדותם ממילא, ושוב אינם נהרגים. (7) כדין עד זומם, המבואר לעיל פרק י, הלכה ד, שאפילו הזום בעדות ממון בלבד, ושילם, הרי זה פסול לכל עדות.

7 **ב. נְהָרְגַהּ זֶה שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו וְאַחַר כֵּן הוּזְמוּ - אִינֵן**
 8 **נְהָרְגִין מִן הַדִּין⁸. שְׁנִיגְמַר: פְּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת -**
 9 **וְעֵדִין לֹא עֲשָׂה⁹. וְדָבָר זֶה¹⁰ מִפִּי הַקְּבֻלָּה¹¹. אֲבָל אִם**
 10 **לָקָה זֶה שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו - לוֹקִין¹². וְכֵן אִם יִצָּא מִמָּמוֹן**
 11 **מִיד זֶה לִיד זֶה בְּעֵדוּתָן - חוּזֵר לְבַעֲלָיו¹³, וּמְשַׁלְּמִין**
 12 **לָהֶן¹⁴.**

(8) מדין קל וחומר, לומר, אם כשלא נהרג - נהרגים, כשנהרג - לא כל שכן, שאין עונשים מן הדין (=דין קל וחומר). (9) מכות שם: "כאשר זמם לעשות לאחיו, והרי אחיו קיים"

13 **ג. הִיוּ הָעֵדִים שְׁלֹשָׁה, אֶפְלוּ מְאֵה, אִם הֵעִידוּ בְּבֵית**
 14 **דִּין זֶה אַחַר זֶה, וְהֵעִיד כָּל אֶחָד מֵהֶן אַחַר חֲבֵרוֹ**
 15 **בְּתוֹף פְּדֵי דְבוּר¹⁵, וְהוּזְמוּ מִקְצָתָן - אִין נִעְנָשִׁין עַד**
 16 **שְׁיִזְמוּ כֻלָּן¹⁶. אֲבָל אִם הָיָה הַפֶּסֶק בֵּין זֶה לְזֶה יָתֵר**
 17 **מִפְּדֵי דְבוּר, שְׁהוּא פְּדֵי שְׂאֵלַת שְׁלוֹם תְּלִמִיד לְרֵב¹⁷**
 18 **- הָרִי נִחְלָקָה הָעֵדוּת; וְהַשְּׂנִים שְׁהוּזְמוּ - נִעְנָשִׁין¹⁸,**
 19 **וְהַשְּׂנִים הָאַחֲרִים, שֶׁהָיָה בֵּין דְּבָרֵיהֶן וְדְבָרֵי**
 20 **הָרְאוּשׁוֹנִים הַפֶּסֶק - אִין נִעְנָשִׁין¹⁹. וְאִף עַל פִּי**
 21 **שְׁבֻטָּה הָעֵדוּת כְּלָה²⁰; מִפְּנֵי שֶׁהֵן כַּת אַחַת²¹, הוּאִיל**
 22 **וְנִפְסְלָה מִקְצָתָה - נִפְסְלָה כְּלָה²².**

(15) סיומו של חבירו. (16) מכיוון שהם עדות אחת אינם נהרגים עד שיוזמו כולם (מכות ה, ב), שהכתוב אומר: "והנה עד שקר העד" הרי הם כאחד (רש"י). (17) האומר: שלום עליך רבי, ראה הלכות שבועות פרק ב, הלכה י"ז. (18) אף על פי שהאחרונים לא הוזמו, הרי הן כשתי כיתי עדים נפרדות. (19) לכאורה, למה ייענשו, והלא לא הוזמו? אלא מפני שהופיעו בבית הדין כאחד הייתי אומר, שראויים הם לעונש על ששתפו ידם עם רשע, והכתוב אומר (דברי הימים ב, כ, לו) "בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך" - משמיענו רבינו שאינם נענשים, הואיל ולא ידעו, שהראשונים רשעים (רדב"ז). ולדעת ה"לחם משנה" לא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 וְעִמְדוֹ אוֹתָן הַשְּׁנַיִם הַזְּמוּהָ גַם זֶה הַפֶּת הַשְּׁנִי, וְכֵן
15 הַשְּׁלִישִׁית, וְכֵן הַרְבִּיעִית, אֶפְלוּ מֵאָה - כִּלְּן הֵן
16 נְהַרְגִין³³ עַל פִּי אֱלוֹ הַשְּׁנַיִם³⁴.

31) כמבואר לעיל פרק י"ח, הלכה ג "שהשניים כמאה ומאה כשניים". (32) בכתב יד תימן: והזימו. (33) ובכתב יד תימן: אפילו הם מאה כולם נהרגין. (34) ואין אומרים "איסטטית" היא זו, כת של עדות סרה וסוטה היא, שנטלו עצה ביניהם, להזים את כל הבא להעיד עליו (מכות ה, א וברש"י).

17 ו. פֶּת שֶׁהֵעִידָה עַל רְאוּבֵן שֶׁהָרַג אֶת שְׁמֻעוֹן
18 בִּירוּשָׁלַיִם, וּבָאָה פֶת שְׁנִיָּה וְהִזְמָה אֶת הַפֶּת רְאוּשׁוֹנָה
19 - וְהָרַגוּ הָעֵדִים הַזּוֹמְמִין, וַיִּנְצַל רְאוּבֵן³⁵. בָּאָה פֶת
20 שְׁלִישִׁית וְהִזְמָה אֶת הַפֶּת הַשְּׁנִיָּה³⁶ - תִּהְרַג הַפֶּת
21 הַשְּׁנִיָּה וְרְאוּבֵן³⁷, וַתִּנְצַל הַפֶּת רְאוּשׁוֹנָה. בָּאָה פֶת
22 רְבִיעִית וְהִזְמָה אֶת הַפֶּת שְׁלִישִׁית - תִּהְרַג הַפֶּת
23 הַשְּׁלִישִׁית וְהָרַשׁוֹנָה³⁸, וַיִּנְצַל רְאוּבֵן³⁹ וְהַפֶּת
24 הַשְּׁנִיָּה. וְכֵן אֶפְלוּ הֵן מֵאָה פֶת, זֶה מִזְמָה אֶת זֶה -
25 פֶת נִכְנָסֶת⁴⁰ וְכֵת יוֹצֵאת⁴¹.

35) הנידון. (36) טרם שנהרגה הכת הראשונה, כי אם נהרגה אין השנייה נהרגת, כמבואר לעיל הלכה ב. (37) הנידון, שהרי נתברר שהכת הראשונה כשרה היא. (38) שנתברר שהכת השנייה כשרה היא, והרי היא הזימה את הראשונה. (39) שאם הכת הראשונה זוממת, הרי ראובן הנידון צדיק ונקי. (40) להעיד. (41) נפסלת מלהעיד ונענשת. כי אם שניים יכולים להזים חמישים כיתות נפרדות, כמבואר בהלכה הקודמת, כל שכן, ששניים מזימים שניים, וכל שניים האחרים מזימים את השניים הקודמים (כסף משנה). ובאמת דברי רבינו מפורשים בתוספתא מכות פרק א, משנה ו "...הנדרון חייב, כת הראשונה פטורה... כת אחת נכנסת וכת אחת יוצאה" וכן ב"חסדי דוד" שם.

26 ז. עֵדִים שֶׁהֵעִידוּ עַל אִישׁ טְרַפֶּה⁴² שֶׁהָרַג, וְהוֹזְמוּ -
27 אֵין נְהַרְגִין; שֶׁאֶפְלוּ הַרְגוּהוּ בִּיְדֵיהֶן - אֵין נְהַרְגִין,
28 לְפִי שֶׁהוּא טְרַפֶּה⁴³. וְכֵן הָעֵדִים שֶׁהָיוּ טְרַפֶּה, וְהֵעִידוּ
29 בְּדָבָר שֶׁחִבְּיוּ⁴⁴ עָלָיו מִיַּת בֵּית דִּין, וְהוֹזְמוּ - אֵין
30 נְהַרְגִין; שֶׁאִם יוֹזְמוּ זוֹמְמֵיהֶן⁴⁵ - אֵין זוֹמְמֵיהֶן⁴⁶
31 נְהַרְגִין, שֶׁלֹּא הַזְמוּ אֶלָּא טְרַפֶּה⁴⁷.

42) שחלה מחלה, שהרופאים אומרים, שאין לה רפואה ובה ימות, ראה הלכות רוצח פרק ב, הלכה ח. (43) וההורג את הטריפה פטור מדיני אדם, שהרי הוא כאדם מת (סנהדרין עח, א). (44) העובר עליו. (45) מזימיהם. (46) אלו המזימים שזממו להרוג את העדים שהם טריפה. (47) וההורג את הטריפה פטור, נמצאת עדות זו, עדות שאי אתה יכול להזימה, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה - אינה עדות (שם). והשווה הלכות רוצח פרק ב, הלכה ט. ועדיין קשה, איך דן בית הדין מתחילה על פי עדי טריפה אלו, להמית את הנידון על פיהם. הלא עדים אלה אין אתה

ייענשו האחרונים אפילו אם יוזמו, כיוון שבאו להעיד אחר כדי דיבור הראשונים, שכבר נתחייב מיתה על ידם, נמצא שלא העידו אלא על אדם הרוג. (20) שאין הנידון נהרג על פי עדות האחרונים. (21) שהופיעו בכת אחת לפני בית הדין. (22) מכות ו, א. והטעם, שלענין הזמה הם נחשבים כשתי עדויות נפרדות, ולענין ביטול עדותם הם נחשבים כאחת, פירשו התוספות שם דיבור המתחיל אמר רבא, שבהזמה הכול תלוי בהגדת העדות, ועדותם מתחילה משעת העדת בבית דין, וכיוון שלא העידו כאחד, הם נחשבים כשתי עדויות נפרדות, אבל לענין: נמצא אחד מהם פסול, שעדותם מתחלת משעת ראייתם העדות, וראייתם הייתה בכת אחת, ומכיוון שבעת שראו היה אחד מהם פסול, מה לי אם העידו תוך כדי דיבור או לא.

1 ד. הַעֵיד הָאֶחָד וְנִחְקְרָה עֲדוּתוֹ, וְאָמַר הַשְּׁנִי²³: אָף
2 אֲנִי כְמוֹהוּ, אוּ שְׁאָמַר: הֵן פִּיּוּצָא בְּזָה, וְהוֹזְמוּ
3 שְׁנֵיהֶן - הָרִי שְׁנֵיהֶן נְהַרְגִין אוּ לֹקִין אוּ מְשֻׁלְמִין.
4 שְׁפַל עַד שְׁאָמַר אַחַר עֲדוּת חֲבֵרוֹ²⁴ - הָרִי זֶה
5 כְּמִי שֶׁנִּחְקַר וְהֵעִיד כְּמוֹ שֶׁהֵעִיד חֲבֵרוֹ²⁵. וְאֵין לְעֵדִים
6 זוֹמְמִין שְׁגָגָה²⁶, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן²⁷ מַעֲשֵׂה. לְפִיכֵן²⁸
7 אֵין צָרִיכִים הַתְּרָאָה²⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁰.

23) תוך כדי דיבור. (24) בדפוסי רומי ווינציאה, תיבה זו איננה. (25) סנהדרין ס, א. והשווה הלכות עבודה זרה פרק ב, הלכה ח "והעד השני אומר: אף אני כמותו שמעתי". (26) שאפילו היו שוגגים חייבים ונענשים. (27) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן: שאין בהם. והכתוב אומר (במדבר טו, כט) "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" - דבר שיש בו מעשה - יש בו שגגה, דבר שאין בו מעשה - אין בו שגגה (רדב"ז), והשווה שבת קנ"ג, ב "עד דעביד מעשה בגופו". ובתוספתא כריתות פרק א, משנה א שנינו: "ועדים זוממים אף על פי שיש בהן מיתת בית דין אין בהם קרבן, שאין בהן מעשה". ובתורת כהנים ויקרא ד, ב "מה אני מרבה את המקלל אביו ואמו... ועדים זוממין? (=לענין הבאת קרבן בשגגה) תלמוד לומר: ועשה, יצאו אלו שאין בהם מעשה. (28) הואיל והם נענשים כשהם שוגגים. (29) שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמה שוגג היה, כלשון רבינו לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ב, הלכה ב. ובכתובות לג, א נימקו: איך אפשר להצריך התראה בעדים זוממין, והלא הם רצו להרוג את הנידון בלא התראה (=שכל עדותם לא הייתה ולא נבראה, ולא התרו בו ההתראה שהם מעידים עליה), והתורה אמרה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", כשם שרצו להרוג את הנידון בלא התראה, כך ייענשו הם אף בלא התראה. (30) פרק י"ח, הלכה ד.

8 ה. כִּשְׁם שֶׁהַשְּׁנַיִם מְזַמִּין אֶת הַמֵּאָה אִם הֵעִידוּ
9 הַמֵּאָה בְּכַת אַחַת³¹, כִּף הֵן מְזַמִּין אוֹתָן אֶפְלוּ הָיוּ
10 חֲמֻשִׁים פֶת וּבָאוּ שְׁנַיִם אַחַר שְׁנַיִם. בִּיצֵד? פֶת
11 שֶׁהֵעִידָה עַל רְאוּבֵן שֶׁהָרַג אֶת שְׁמֻעוֹן בִּירוּשָׁלַיִם,
12 וּבָאוּ שְׁנֵי עֵדִים וְהִזְמוּהָ³², וּבָאָה פֶת שְׁנִיָּה וְהֵעִידָה
13 אוֹתָהּ עֲדוּת עֲצֻמָּה, שֶׁרְאוּבֵן הָרַג שְׁמֻעוֹן בִּירוּשָׁלַיִם,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 שְׁאֶכַל בְּשׂוֹר בְּחֶלְבֵי⁶⁴ או שְׁלֵבֶשׁ שְׁעֵטָנוּ - הָרִי אֵלֹו
19 לֹוֹקִין מְשׁוּם שְׁנֵאמַר: וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם⁶⁵.

59) שהעלילו על מי שהוא נקי מפשע. (60) לשון זו קשה להולמה, כי אם זיכו את החייב בעדותם איזו הזמה תקיים בהם, ואמנם בגמרא (מכות ב, ב) לא נזכר אלא: "עדים שהרשיעו את הצדיק". ועל כורחך אי אפשר לפרשה אלא בזוממי זוממין, המרשיעים את הכת הראשונה (=הצדקת) ומזכים את הרשע (=הניידון), נמצאו: מרשיעים את הצדיק, ומצדיקים את הרשע (הגהות עמק המלך). (61) מעיקרו, הוא הניידון. (62) הם העדים שזממו להרשיע. (63) אלא לחייבו גלות, וכל אלה המנויים בהלכה הקודמת. ועל זה מתכוון הכתוב (דברים כה, א"ב) "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע" ברשע שהוא עד זומם, הכתוב מדבר (מכות שם). ואזהרתו, מ"לא תענה ברעך עד שקר", כמבואר שם ד, ב. (64) שחייב על זה מלקות מן התורה, ראה לעיל פרק י, הלכה ג. (65) כלומר, אין צורך בזה לשום "רמזים" ואסמכתות, שזהו פשוטו של מקרא, שאם זמם אדם לחייב מלקות לחבירו, הרי דינו ללקות.

20 י. שְׁנֵים שְׁהֵעִידוּ עַל רְאוּבֵן שְׁנֵאָף עִם בַּת פְּהֵן,
21 וְנִגְמַר דִּין רְאוּבֵן לְחֶנֶק וְדִין הַנּוֹאֶפֶת לְשִׂרְפָה⁶⁶,
22 וְאַחֲרַי פֶּךָ נִמְצְאוּ זֹמְמִין - הָרִי אֵלֹו נְחֻנְקִין וְלֹא
23 נְשִׂרְפִין. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁶⁷.

(66) כמבואר בהלכות איסורי ביאה פרק ג, הלכה ג. ובסנהדרין צ, א אמרו: "היא מחללת באש תשרף" - היא בשריפה ואין בועלה בשריפה, אלא כשאר כל בועל אשת איש. (67) סנהדרין שם, שנאמר: "כאשר זמם לעשות לאחיו - לאחיו ולא לאחותו" ומפרש רש"י כל מקום שבעדותם מחייבים איש ואשה, ודינם חלוק, לו הוקשו. ואפילו לא היה הבעל נידון על פי עדותם, כגון שהיה קטן בן תשע שנים (=שביאתו ביאה ואינו נהרג), או שלא הכירו העדים את הבעל, בכל זאת נידונים העדים בחנק ולא בשריפה, כי כן דרשו (סנהדרין נא, א) היא - ולא זוממיה, היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה (תוספות למכות ב, א דיבור המתחיל זוממי בת כהן).

יום שישי י"ג סיון ה'תש"פ

פָּרֵק אֶחָד וְעֵשִׂרִים

1) הזמה בעדות על גירושי אשה ולא נפרעה כתובתה. הזמה בעדות על אדון שהפיל שן עברו וסימא את עינו. עדי קינוי וסתירה שהוזמו. הזמה בעדות טביחה או מכירת שור גנוב. שלוש כתי עדים באכילת שדה שלוש שנים והוזמו. עדות זוממים בסורר ומורה, עדות גניבת איש ומכירתו ופרטיה. הזמה בעדות הוצאת שם רע, המחייבת מיתה ותשלומי ממון כאחד.

24 א. עֵדִים שְׁהֵעִידוּ שְׁפִלוּנִי גֵרֶשׁ אֶשְׁתִּי²¹ וְלֹא נָתַן לָהּ
25 כְּתָבָהּ, וְהוֹזְמוּ; וְהָלוּא בֵּין הַיּוֹם בֵּין לְמַחֲרָ, אִם
26 גֵרֶשׁ, סוּפוּ לָתֵן כְּתָבָהּ²⁴ - אוֹמְדִין כְּמָה רוּצָה אֲדָם

יכול להזימם, שהרי אין מזימיהם נהרגין, וממילא אין זו עדות! וייתכן, שבשעת עדותם, לא הכיר בהם בית הדין שהם טריפה (כסף משנה).

1 ח. עֵדִים שְׁהֵעִידוּ עַל אֶחָד, וְהִרְשִׁיעוּהוּ וְשָׁעִין
2 בּוֹ לֹא מַלְקוֹת וְלֹא מִיתָה וְלֹא חַיִּיב מָמוֹן, וְאַחֲרַי פֶּךָ
3 הוֹזְמוּ - הָרִי אֵלֹו לֹוֹקִין, אָף עַל פִּי שְׁלֵא זָמְמוּ
4 לְהַלְקוֹת זֶה וְלֹא לְחַיְבוּ מָמוֹן. מִיֶּצֵד? הֵעִידוּ עַל פְּהֵן
5 שְׁהוּא חָלָל, כְּגוֹן שְׁהֵעִידוּ: כְּפִגְנוֹנוּ נְתַגְרֶשָׁה אִמּוֹ⁴⁹
6 אוּ נְחֻלְצָה⁵⁰ בְּמָקוֹם פְּלוּנִי בְיוֹם פְּלוּנִי, וְהוֹזְמוּ - הָרִי
7 הֵן לֹוֹקִין⁵¹. וְכֵן אִם הֵעִידוּ עַל אֲדָם שְׁהֵרַג בְּשִׁנְגָה⁵²,
8 וְהוֹזְמוּ - לֹוֹקִין, וְאִינֵן גּוֹלִינֵן⁵³. הֵעִידוּ עַל שׁוּרוֹ שֶׁל
9 זֶה שְׁהֵרַג הַנְּפִשׁ⁵⁴, וְהוֹזְמוּ - הָרִי הֵן לֹוֹקִין, וְאִין
10 מְשַׁלְמִין אֶת הַכֶּפֶר⁵⁵. הֵעִידוּ עָלָיו שְׁנִמְכַר בְּעֶבֶד
11 עֲבָרִי⁵⁶, וְהוֹזְמוּ - לֹוֹקִין⁵⁷. וְאַרְבָּעָה דְבָרִים אֵלֹו מִפִּי
12 הַקְּבֵלָה הֵן⁵⁸.

(48) אשמה. (49) קודם שנתעברה מאביו, והרי בן זה, חלל ופסול לכהונה, ככתוב (ויקרא כא, טו) "ולא יחלל זרעו בעמיו". (50) חלצה נעלו של יבמה, וחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים (יבמות כד, א). נמצא בן זה, חלל מדברי חכמים (ר"ן למכות ב, א). (51) גמרא שם, שאי אפשר לומר אם הוזמו והם כהנים ייעשו חללים, לקיים בהם: "כאשר זמם" - שהרי הכתוב אומר: ועשיתם לו - לו ולא לזרעו, ואם תעשהו חלל, פסלת את זרעו לעולם, ואם נפסול רק אותו ולא את זרעו, שוב לא קיימת בו "כאשר זמם", שהרי הוא זמם לפסול את הניידון ואת זרעו (גמרא שם). (52) וחייב גלות. (53) שאין לומר בהם יגלו תחתיו, שנאמר ברוצח (דברים יט, ה) "הוא ינוס אל אחת הערים" - הוא ולא זוממיו. (54) וחייב לשלם כופר נפשו, ככתוב (שמות כא, ל) "אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו". (55) שהכופר אינו חיוב ממוני כשאר תשלומי נזקים, אלא כפרה הוא על הבעלים ששורם הרג אדם, ואלה הזוממים אינם "בני כפרה", שהרי לא הרג שורם שום אדם (שם עמוד ב וברש"י) והשווה הלכות נזקי ממון פרק י, הלכה ד"ה. (56) שגנב מחבירו, ואין לו מה לשלם ונגמר דינו להימכר, ככתוב (שם כב, ב) "אם אין לו ונמכר בגניבתו". ולדעת "נמוקי מהרא"י" יש לנסח כאן: שיימכר, במקום: שנמכר. כלומר, נגמר דינו להימכר, שאם כבר נמכר, אין זו אלא עדות ממון, שמחייבים אותו לעבוד את רבו, כשאר חיובי ממון, שמשלמים הזוממים ואינם לוקים. (57) אבל אינם נמכרים כאשר זממו, שנאמר: "בגניבתו" - בגניבתו ולא בזממו (מכות שם). (58) כך נתקבל למשה מסיני, שילקו, ולא לקיים בהם כאשר זממו ממש. שכל הדרשות שהבאנו לעיל מפסוקים שונים, הואיל ולא נלמדו ממדרש י"ג מידות, על כורחך לא נתפרשו אלא על פי הקבלה (כסף משנה).

13 ט. כֶּךָ קָבְלוּ חֲכָמִים: שְׁשֵׁנִים שְׁהֵרְשִׁיעוּ אֶת הַצְּדִיק⁵⁹
14 וְהַצְּדִיקוּ אֶת הָרָשָׁע בְּעִדּוֹתָם⁶⁰, וּבְאוּ עֵדִים אֲחֵרִים
15 וְהוֹזְמוּם, וְהַצְּדִיקוּ אֶת הַצְּדִיק⁶¹ וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע
16 - הָרִי עֵדִים הָרְאוּשׁוֹנִים⁶² לֹוֹקִים, אָף עַל פִּי שְׁלֵא
17 הִרְשִׁיעוּ הַצְּדִיק לְהַלְקוֹתוֹ⁶³. אֲבָל אִם הֵעִידוּ עָלָיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושם הנוסח: "והוא אומר מכאן ועד עשר שנים", ורבינו תיקן: "עד חמש שנים", כדי שלא לעורר את קושיית הגמרא שם, והלא שנת השמיטה משמטת את המלוה, והיה הלווה נפטר מלשלם, נמצא שהעדים הפסידוהו לשלם את החוב, וישלמו הכל? ואע"פ שתירצו שם תירוצים שונים, שהמשנה עוסקת ב"מלוה" שאין השביעית משמטתו - לא רצה רבינו להאריך בזה, ותיקן: "עד חמש שנים", באופן ששנת השמיטה לא תגיע, ואין צורך בתירוצים דחוקים (כסף-משנה).

- ג. העידו על שורו של זה שננח¹⁷, ונמצאו זוממין¹⁸ - משלמין חצי נזק¹⁸. ואם אין השור¹⁹ שוה חצי נזק - משלמין דמי השור בלבד; שאין משלם חצי נזק אלא מגופו²⁰. לפיכך, אם העידו עליו שאכל פרות או שבר בלים בדרך הלוחו - משלמין נזק שלם²¹. וכן כל פיוצא בזה.²³

(17) את שור רעהו. (18) שעל נזקי נגיחה אין הבעלים משלמים אלא חצי נזק, הואיל ואין דרכו של שור ליגח, ראה הל' נזקי ממון פ"א ה"ב, ובבבא-קמא כד, ב אמרו: "לחיובי גברא פלגא נזקא אתינן". (19) המזיק. (20) של השור המזיק, ככתוב (שמות כא, לה) "ומכרו את השור החי וחצו את כספו", ואם אין השור שוה אלא דינר אחד, והשור המת היה שוה מאה דינרים, אומר לו: הרי השור שהזיק לפניך, קחהו ולך, ראה שם ה"ג. (21) מן היפה שבנכסיהם. שעל נזקי "שן ורגל" חייבים לשלם נזק שלם, שהבהמה רגילה לעשותם תמיד כמנהג ברייתה, ונקראת "מועדת" (הל' נזקי ממון פ"א ה"ד), וכלל הוא: "כל מועד, משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיהם, וכל תם (=כגון שור שנגח, שאין דרכו לעשות כן תמיד), משלם חצי נזק מגופו" (שם, ה"ז).

- ד. העידו על פלוני שהפיל שן עבדו²² ואחר כך סמא את עינו²³, והזמנו - משלמין לאדון דמי העבד ודמי עינו²⁴. העידו שסמא את עינו ואחר כך הפיל את שנו²⁵, והזמנו²⁶, ונמצא הדבר הפך, שהאדון הפיל את שנו ואחר כך סמא את עינו²⁷ - משלמין דמי עין לעבד²⁸. וכן כל פיוצא בזה.²⁹

(22) הכנעני, ועליו להוציא את החרות, ככתוב (שם שם, כז) "לחפשי ישלחנו תחת שנו". (23) ועליו לשלם לעבד דמי עינו, שמשעה שהפיל את שנו נעשה בן-חורין, והרי הוא ככל בן-חורין שחייבים לשלם לו דמי איבריו. (24) שרצו להפסידו את העבד ולחייבו דמי עינו (בבא-קמא עג, ב): "דמי כוליה עבד לרב בעי לשלומי". והראב"ד שואל: והלא הוא (רבינו) כתב בהל' חובל פ"ד הי"א, שהמפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו, יוצא בשנו ואינו נותן לו דמי עינו (הואיל ועדיין לא נתן לו גט שחרור, ספק הוא אם חייב לשלם לו), ואם תפס (=העבד מידי רבו) אין מוציאים מידו, אם כן, למה ישלמו העדים לאדון דמי עין העבד, שהוא בעצמו לא היה משלם לו, נמצא שלא הפסידוהו בעדותם. ואפשר שלא נתכוון רבינו לומר, אלא אם תפס האדון מהעדים דמי עין עבדו, אין מוציאים מידו, כשם שאם תפס העבד

- 1 לתן בכתבתה של זו⁵, שתמכר אותה בטובת הנאה⁶, ומשלמין דמי טובת הנאה זו⁷. ומשערין באשה ובכתבתה. שאם האשה היתה חולה או זקנה, או שהיה שלום בינה לבין בעלה - אין דמי הפתבה פשתמכר כמו דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה⁸, אם יש ביניהן קטטה; שזו¹⁰ קרובה מן הגרושין ורחוקה מן המיתה¹¹. וכן אין טובת הנאה של פתבה המרבה לפי טובת הנאה של פתבה המועטת; שאם היתה פתבתה אלה זוו - הרי היא נמפרת בטובת הנאה במאה¹², ואם היתה מאה - אינה נמפרת בפעשה אלא בפחות¹³. דברים אלו פפי מה שישערו הדגנים.¹²

(2) בפניהם, ביום פלוני. (3) וגם הבעל אומר לא גירשתי, ואיני חייב לה כתובה. (4) נמצא שלא הפסידוהו כלום, ואין נחייבם לשלם לו כל הכתובה שרצו להפסידו. (5) של אשה זו. (6) בהנאה מועטת, שאם תתאלמן או תתגרש - יטלנה הלוקח, ואם תמות - יירשנה בעלה, ולא יצטרך לשלם כלום, נמצא הלוקח מפסיד המעות שנתן, ולפיכך אינו משלם לאשה סכום רב, שהרי מסכן את מעותיו. (7) לבעל. לדעת ה"משנה למלך" יש כאן חסרון לשון בדברי רבינו. וצריך להיות: ומשלמין את העודף על דמי טובת הנאה זו. שהרי, לא זכות האשה באו להפסידו, ולמה ישלמו לבעל את דמי זכותה. אלא הכוונה, שכל העודף על "טובת הנאתה" ישלמו לבעל, שכל זה רצו להפסידו, אבל סכום דמי "טובת הנאה" לא הפסידוהו, שהרי גם עכשיו כשהוזמו, אם תרצה למכרה לבעל, יתן לה ברצון טובת הנאתה, שאם ימות או יגרשנה לא תטול כלום מכתובתה (ראה רש"י למכות ג, א ד"ה כיצד שמין), נמצא שאם כתובתה מאה זוו, וטובת הנאתה שוה שלשים, ואלה זממו לחייבו מאה, מנכים להם השלושים, שהיא שוה גם עכשיו, ומשלמים לו שבעים זוו, שכך רצו להפסידו. וראוי להעיר שבכת"י תימן, הנוסח: ומשלמין את דמי טובת הנאה זו. וזה בהתאם לפירושו הנ"ל. (8) צעירה. (9) בכת"י תימן: אז יש. (10) בעלת הקטטה. (11) שבעלה לא יסכים לסבול ממנה, ובוודאי יגרשנה ויצטרך לתת לה כתובתה. שהרי צעירה היא ובריאה, ואין לחוש שתמות ובעלה יירשנה. (12) שכדאי לו ללוקח לסכן ממונו, כדי לזכות בסכום גדול. (13) שאינו להוט לסכן עשרה זווים, כדי לזכות בסכום שאינו גדול ואינו קוסם ללבו (מכות ג, א באשה ובכתובתה", וכפירוש הרי"ף שם).

- ב. העידו על זה שחייב לפלוני אלה זוו על מנת לתן מקאן¹⁴ ועד שלשים יום, והלה אומר: עד חמש שנים אחר השלשים יום, ונמצאו זוממין - אומדין במה רוצה אדם לתן¹⁵ ויהיו בידו אלה זוו חמש שנים, ומשלמין בן ללוה¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(14) מעכשיו. (15) לאיזה מתווך, שישגי עבורו מלוה ארוך, ואין זו ריבית, כי לא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלוה, כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ז. (16) מכות ג, א.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממון, שהרי לא נתחייבו "בדין גדול מזה" (רדב"ז), וראה לשון רבינו לעיל הל' סנהדרין פט"ז, ה"ה.

- 7 ו. שְׁנַיִם שֶׁהֵעִידוּ עַל זֶה שֶׁגִּנֵּב וְטָבַח אוּ מָכַר³⁷,
- 8 וְהוֹזְמוּ - מְשַׁלְּמִין אֶת הַפֶּלֶא³⁸. הֵעִידוּ שְׁנַיִם שֶׁגִּנֵּב,
- 9 וְהֵעִידוּ שְׁנַיִם אֲחֵרִים שֶׁטָּבַח אוּ מָכַר, וְהוֹזְמוּ אֵלָיו
- 10 וְאֵלָיו - הָרִי הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְּמִין תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל,
- 11 וְאֲחֵרֹנִים מְשַׁלְּמִין שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה³⁹. הוֹזְמוּ
- 12 הָאֲחֵרֹנִים בְּלִבָּד - הָרִי הַגִּנֵּב מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל⁴⁰,
- 13 וְהֵעִידוּ הָאֲחֵרֹנִים מְשַׁלְּמִין לְגִנֵּב תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה
- 14 וְחֻמְשָׁה⁴¹. נִמְצָא אֶחָד מִן הָאֲחֵרֹנִים זֹמָם - בְּטִלָּה
- 15 עֲדוּת שְׁנֵי⁴². נִמְצָא אֶחָד מִן הָרֵאשׁוֹנִים זֹמָם -
- 16 בְּטִלָּה כָּל הָעֲדוּת⁴³; שְׁאֵם אֵין גִּנְבָה - אֵין הַטְּבִיחָה
- 17 אוּ הַמְכִּירָה מִחִיבָתוֹ לְשַׁלֵּם כְּלוּם⁴⁴.

37) וחייב לשלם חמשה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת השה, ככתוב בתורה (שמות כא, לו). 38) בבא-קמא עב, ב. ואע"פ שכשהוזמו על הגניבה, בטלה ממילא עדות הטביחה, שאם אין גניבה אין הטביחה מחייבתו כלום - סובר רבינו הכחשה תחילת הזמה היא (ראה לעיל פ"ח ה"ז), וכשהוזמו אח"כ על הטביחה נעשו זוממים (לחם-משנה, ובתוספות רבי עקיבא איגר למשנה שם). 39) שלשה - תחת השור; ושנים - תחת השה (בבא-קמא שם). 40) ע"פ עידי הגניבה. 41) שישלמו עד ארבעה וחמשה, ולמעשה לא ישלמו אלא שנים ושלשה, כאמור בדין הקודם. וראוי להעיר, שלשון המשנה בבבא-קמא שם: "והם משלמים תשלומי שלשה". 42) שעדות שנמצא בה פסול להעיד, בטלה כל העדות, כמבואר לעיל פ"ה ה"ג, נמצא הגנב משלם כפל ע"פ העדים הראשונים, והאחרונים פטורים, שאין עדים משלמים ממון עד שיוזמו כולם, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. 43) והוא פטור והם פטורים. הוא פטור מכפל, שהרי בטלה עדות ראשונה. והם פטורים שהרי אינם נענשים עד שיוזמו כולם, אבל אם הוזמו שנים הראשונים היו משלמים כפל. ובנוגע לתשלומי שנים ושלשה ג"כ פטור הנידון כמבואר בסמוך. 44) שמה הבעלים מכרוהו לו, נמצא שטבח או מכר שלו (משנה בבבא-קמא שם, וכפירוש רבי עקיבא איגר, שם).

- 18 ז. שְׁנַיִם שֶׁהֵעִידוּ שֶׁאָכַל שָׂדֶה זוּ שֶׁלֵּשׁ שְׁנַיִם⁴⁵,
- 19 וְנִמְצָאוּ זֹמְמִין⁴⁶ - מְשַׁלְּמִין לְבַעַל הַשָּׂדֶה⁴⁷ דָּמֵי
- 20 הַשָּׂדֶה⁴⁸. הֵעִידוּ שְׁנַיִם שֶׁאָכַלָה שְׂנָה רֵאשׁוֹנָה, וּשְׁנַיִם
- 21 שֶׁאָכַלָה שְׂנָה שְׁנֵי⁴⁹, וּשְׁנַיִם שֶׁאָכַלָה שְׂנָה שְׁלִישִׁית,
- 22 וְהוֹזְמוּ כֻלָּן - מְשַׁלְּשִׁין⁴⁹ בִּיגְיָהוּן. שְׁאָף עַל פִּי שְׁעֵדוֹת
- 23 הַחֲזָקָה שֶׁלֵּשׁ עֲדוּת הֵן⁵⁰ - הָרִי הֵן כְּעֲדוֹת אֶחָת
- 24 לְהִזְמָה⁵¹. לְפִיכָף, שֶׁלֵּשָׁה אֲחִים, וְאֶחָד מְצַטְרֵף עִם
- 25 כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁵², וְהֵעִידוּ בְּשְׁנָה שְׁנָה⁵³ - הָרִי אֵלָיו
- 26 שֶׁלֵּשׁ עֲדוּת, וְתִתְקַים בְּהֵן הַחֲזָקָה⁵⁴, וְהֵן כְּעֲדוֹת
- 27 אֶחָת לְהִזְמָה; שְׁאֵם הוֹזְמוּ כֻלָּן - הָרִי שֶׁלֵּשָׁה הָאֲחִין
- 28 מְשַׁלְּמִין חֲצֵי דָמֵי הַשָּׂדֶה, וְזֶה שֶׁנְּצַטְרֵף עִם כָּל אֶחָד
- 29 מֵהֵן מְשַׁלֵּם חֲצֵי דָמֵיהֶם⁵⁵.

מהאדון (ע"פ העדים לא היו מוציאים מידו, כך מקיימים בהם כאשר זממו לעשות (לחם-משנה. ובהגהות "עמק המלך" מתרץ, שהעדים העירו שהפיל את שינו וכתב לו שטר שחרור, ואח"כ סימא את עינו, שלדבריהם חייב הוא לשלם לעבד דמי עינו, הואיל וכבר כתב לו שטר שחרור, ולפיכך ישלמו הכל. 25) נמצא שחייב לו דמי שנו. 26) בכת"י תימן, תיבות אלו אינן, אלא: והוזמו ונמצא הדבר וכו'. והכסף-משנה סובר שזהו הנוסח המדוייק. 27) וחייב לשלם לו דמי עינו שהם מרובים מדמי שינו. 28) אחרי שינכו להם דמי שינו, שרצו לזכותו (בבא קמא עג, ב). וצריך לומר, שהעדים המזימים אמרו, שעוד ביום שלפני-כן הועמד האדון לדין ונתחייב לשחררו ולשלם לו דמי עינו, כי אם אחרו המזימים את יום המעשה אחרי תאריך עדות הזוממים, נמצא שבאותו יום שהעידו עליו, עדיין לא אירע המעשה, ורצו להפסיד את האדון דמי כל העבד, א"כ עליהם לשלם לאדון דמי העבד כולו, שעדיין לא היה האדון בר חיוב כלל, כמבואר שם עד, א, וכנראה שרבינו סמך בכל זה על מה שכתב לעיל פ"ט ה"ב, ששם כלל את כל הפרטים האלו (לחם-משנה).

- 1 ה. עֲדֵי קְנִינֵי²⁹ וְסִתְיָה³⁰ שֶׁהוֹזְמוּ - לֹקְיָן³¹. פֶּא עֵד
- 2 אֶחָד וְהֵעִיד שֶׁזָּנְתָה אַחַר קְנִינֵי וְסִתְיָה³², וְנִמְצָא
- 3 אוֹתוֹ הֵעֵד זֹמָם - מְשַׁלֵּם כְּפִתְיָה³³. הָיוּ שְׁנַיִם, וְהֵן
- 4 עֲדֵי הַקְּנִינֵי וְהַסִּתְיָה וְהַטְּמָאָה³⁴, וְנִמְצָאוּ זֹמְמִין -
- 5 מְשַׁלְּמִין כְּנֶגֶד הַכְּתֻבָּה, וְאֵין לֹקְיָן³⁵. וְלָמָּה לֹא
- 6 יִתְרַגְּוּ, וְהָרִי הֵעִידוּ בְּטְמָאָה? לְפִי שֶׁלֹּא הִתְרוּ בָּהֶם³⁶.

29) שהתרה הבעל באשתו שלא תיסתר עם פלוני. 30) שמעידים עליה שנסתרה עם פלוני אחרי שקינא לה בעלה עליו, והרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים, ראה ה' סוטה פ"א, ה"ב. 31) שעברו על "לא תענה ברעך עד שקר", וכמבואר לעיל פ"כ, ה"ט. ואע"פ שאם לא תשתה מי המרים תפסיד כתובתה, נמצאו עדים אלו הפסידוה ממון, בכל זאת אינם משלמים ממון, ש"לא מכוחם היא מפסדת כתובתה" אלא מסירובה לשתות, והם לא באו אלא להשקותה (ירושלמי סוטה פ"א ה"א, וב"קרבן העדה" שם). 32) והרי נאסרה על בעלה, ואינה שותה, ויוצאת בלא כתובה, כמבואר בה' סוטה פ"א, ה"ד. 33) אבל אינו לוקה, שכל המשלם אינו לוקה, כמבואר לעיל פ"ח, ה"א. ונראה מדברי רבינו, שאפילו עד אחד והזום, כל שחייב הנידון לשלם, הרי זה משלם כאשר זמם. וכן נראה מדברי ה'תוספות' בבבא-מציעא ד, א ד"ה עד אחד. וראה ב"קצות החושן" ח"ו סימן לח ס"ק ה, שנסתפק בזה. 34) שמעידים גם על הסתירה וגם על הטומאה, שראוה נבעלת בפניהם, ובוודאי להפסידה כתובתה נתכוונו, כי אם לא נתכוונו אלא לאוסרה על בעלה, לא היה להם להעיד על הטומאה, שהרי בסתירה בלבד נאסרה לבעלה אם לא תשתה ('מרכבת המשנה'), והשווה ה' שבועות פ"ה, ה"ז. 35) כאמור לעיל אות יב. 36) ואין אדם נהרג בלא התראה, כמבואר בה' סנהדרין פ"ב, ה"א-ב, נמצא שלא נתכוונו להרגה. ומשמיענו רבינו שאע"פ שיש כאן צד חיוב מיתה, אילו התרו בה, בכל זאת כשלא התרו בה משלמים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכיתות הראשונות מצטרפות, שהרי אפילו לא העידו כלום, היתה הכת השלישית חייבת לשלם את צד ה"תמות" שהוא חצי נזק, ולא הועילו הכתות הראשונות אלא להצטרף עם השלישית לחייבו נזק שלם, ובוזה נעשו לעדות אחת (כסף-משנה). 61) שנעשו עדות אחת לשלם חצי נזק של צד ההעדאה. 62) להעיד, וידעו אלו באלו, ונתכוונו לייעדו. 63) כולם כאחד, ובוודאי לייעדו באו. 64) ובוודאי לא נתכוונו לחייבו חצי נזק, שהרי שור תם אינו משלם אלא "מגופו", ומכיון שאין יודעים איזה שור הוא, אי-אפשר לחייב את בעליו, ועל-כרחך לא נתכוונו אלא לייעדו, לומר: יש לבעלים שור אחד נגחן בעדרו, ועליו לשמור היטב את כל בקרו, שאם מי מהם יגח - יתחייב לשלם נזק שלם. 65) מלהשתתף בדמי חצי נזק של צד ההעדאה. 66) ואין להם כל קשר עם הכת השלישית (בבא-קמא כד, ב). אבל בהלכה הקודמת ב"עדות חזקה" אפילו לא נתקיימו בהם כל התנאים האלו, הרי הם כעדות אחת, כיון שהמחזיק הביאם להעיד בבית-דין, ודאי לטובתו באו להחזיקו בקרקע, ולא לחייבו לשלם הפירות שאכל, ובוודאי ידעו הכתות זו מזו ('תוספות' בבבא-בתרא נו, ב ד"ה משלשין, וכן בהגהות מיימוניות).

45) ואכילת שלש שנים רצופות הרי היא חזקה, וזכה בה המחזיק, כמבואר בהלי' טוען ונטען פ"א, ה"ב. 46) שבאו שנים ואמרו להם: איך ראיתם חזקה זו, והלא באותו זמן, עמנו הייתם. 47) המערער על המחזיק. 48) שרצו להפסידו, והקרקע עצמה יטול מהמחזיק (בבא-בתרא נו, א). 49) מחלקים ביניהם, שכל כת תשלם שלישי הממון שרצו לחייב את המערער, וראה לעיל פ"ח, ה"א. ואין הראשונים יכולים לטעון: אנו לא באנו אלא לחייב את המחזיק, שישלם את הפירות שאכל במשך שנה אחת - כיון שהמחזיק הביאם לבית-דין, ודאי לטובתו באו להחזיקו בקרקע, ולא לחייבו פירות שאכל (בבא-בתרא שם, וב'תוספות' ד"ה משלשים ביניהם). וראה בביאורנו לעיל פ"ג ה"ה, אות לט. 50) שכל כת מעידה על שנה נפרדת, ועל מה שמעידה זו - אין זו מעידה. 51) לשלש ביניהן, וכן אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו כל הכתות. 52) איש זר. 53) בדפוס ויניציאה ש"א: והעידו בכל שנה ושנה. כלומר, על כל שנה היה אח אחד מעיד, ואיש אחר הצטרף עם כולם להעיד על כל שלש השנים. 54) ואין זו עדות קרובים, שעל שנה שהעיד אח זה, לא העיד האח השני. וראה לעיל פ"ד ה"ז, וביאורנו אות מו. 55) וכן שאין כת אחת מהן נעשית זוממת עד שיוזמו כולן. שכולן נתכוונו להחזיק את המחזיק בקרקעו, ואין עדותן מועילה זו בלא זו, ולפיכך הרי הן כעדות אחת להזמה (בבא-בתרא שם נו, ב).

ט. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהֵעִידוּ בְּכֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה⁶⁷ עֲדוּת 11
הָרֵאוּשׁוֹנָה⁶⁸, וּבָאוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵיהֶם וְהֵעִידוּ עֲלָיו עֲדוּת 12
הָאֲחֵרוֹנָה⁶⁹ שֶׁבָּהּ יִהְיֶה, וְהוֹזְמוּ שְׁתֵּיהֶן - פֶּת 13
הָרֵאוּשׁוֹנָה לֹקֵה וְאִינָה נִהְרָגֶת⁷⁰, מִפְּנֵי שְׂיִכּוּלִים 14
לוֹמֵר: לְהִלְקוֹתוֹ פָּאנוּ⁷¹; אֲבָל פֶּת הָאֲחֵרוֹנָה נִהְרָגֶת, 15
שְׁעַל פִּיהֶן בְּלֶבֶד הוּא נִהְרָגֶת⁷². הֵיטָה הַפֶּת הָאֲחֵרוֹנָה 16
אֲרַבְעָה, שְׁנַיִם אוֹמְרִים: בְּפָנֵינוּ גָּנַב, וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: 17
בְּפָנֵינוּ אָכַל, וְהוֹזְמוּ - פֶּלֶן נִהְרָגִין⁷³. הֵעִידוּ שְׁנַיִם 18
שֶׁזָּה גָּנַב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל וּמְכָרוֹ, וְהוֹזְמוּ - הָרִי אֵלוֹ 19
נִחְזָקִין⁷⁴. הֵעִידוּ שְׁנַיִם שְׁגָנְבוּ, וְהֵעִידוּ שְׁנַיִם אַחֲרֵים 20
שְׁמְכָרוֹ, בֵּין שֶׁהוֹזְמוּ עָדֵי גָּנְבָה בֵּין שֶׁהוֹזְמוּ עָדֵי 21
מְכִירָה - פֶּל פֶּת מֵהֵן שֶׁהוֹזְמָה נִהְרָגֶת; שֶׁהִגְבָּהּ הִיא 22
תַּחֲלַת חַיִּיבוֹ שֶׁל זֶה לְמִיתָה⁷⁵. הֵעִידוּ שְׁנַיִם שְׁמְכָרוֹ 23
לְזֶה הַיִּשְׂרָאֵל⁷⁶, וְהוֹזְמוּ, וְלֹא הָיוּ שֵׁם עֲדִים שְׁגָנְבוּ 24
- הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין; וְשֶׁאֶפְלוּ לֹא הוֹזְמוּ לֹא הָיָה זֶה 25
נִהְרָג. מִפְּנֵי שְׂיִכּוּל לוֹמֵר: עֶבְדֵי מְכָרְתִּי. פָּאוּ עָדֵי 26
גָּנְבָה אַחֵר שֶׁהוֹזְמוּ עָדֵי מְכִירָה, אֶפְלוּ רְאִינוּ אוֹתָן 27
רוֹמְזִין זֶה אֶת זֶה⁷⁷ - אִין נִהְרָגִין⁷⁸. 28

ח. שֶׁלֶשׁ פְּתֵי עֲדִים שֶׁנִּתְקַּיְמוּ בְּעֲדוּתָן שְׁשׁוּר זֶה 1
מוֹעֵד⁵⁶, וְנִמְצְאוּ פֶת רֵאוּשׁוֹנָה וּשְׁנֵי זוֹמְמִין⁵⁷ - פֶּלֶן 2
פְּטוּרִין⁵⁸. נִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁתָן זוֹמְמִין - פֶּלֶן חֲבִיבִין לְשֵׁלֶם 3
הַנּוֹקֵן⁵⁹; שְׁאָף עַל פִּי שֶׁהוּא תָם, מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק⁶⁰. 4
בְּמָה דְּכָרִים אֲמוֹרִים? ⁶¹ פְּשִׁהוּ פֶלֶן רוֹמְזִין זֶה אֶת 5
זֶה⁶², אוֹ שֶׁבָּאוּ רְצוּפִין⁶³, אוֹ שֶׁהָיוּ מִפִּירִין בְּעַל 6
הַשׁוּר וְלֹא הִפִּירוּ הַשׁוּר⁶⁴; אֲבָל אִם אִין שֵׁם אַחַת 7
מֵאלוֹ - הָרִי פֶת רֵאוּשׁוֹנָה וּשְׁנֵי פְטוּרִין⁶⁵; שְׁהָרִי הֵן 8
אוֹמְרִין: לֹא פָּאנוּ אֶלָּא לְחַיְבוֹ חֲצֵי נֶזֶק, וְלֹא יִדְעֵנוּ 9
שֶׁתְּבוֹא פֶת אַחֲרֵת וְיַעֲשֶׂה מוֹעֵד⁶⁶. 10

56) רגיל לנגוח, ומעתה אם יגח, ישלם בעליו נזק שלם, בניגוד ל"תם" שאינו משלם בשלש נגיחות הראשונות אלא חצי נזק. ולשון המשנה (בבא-קמא כג, ב): "מועד - כל שהעידו בו שלשה ימים", כלשון הכתוב (שמות כא, כט) "ואם שור נגח הוא מתמול שלשום, והועד בבעליו ולא ישמרנו". 57) נמצא שור זה עדיין תם הוא. 58) מתשלומי חצי נזק של צד העדאה, שכולם סייעו בו, ואין העדים משלמים ממון עד שיוזמו כולם. אבל חייבים לשלם לנידון חצי נזק או דמי השור בלבד, כמבואר לעיל ה"ג. 59) בדפוס ויניציאה, וכן בכת"י תימן: לשלם חצי נזק. והכוונה, לחצי נזק של צד ההעדאה, שכולם גרמו לו לשלם מעתה נזק שלם. ואע"פ שעל נגיחה שלישית אין המועד משלם אלא חצי נזק - כיון שבאו להעידו וממילא יתחייב לשלם נזק שלם על הנגיחה הרביעית, אומדים כמה נפחת שור זה מדמיו וישלמו ('תוספות' בבא-קמא כד, א. ד"ה ולא ישמרנו). 60) יוצא, שבחצי נזק הראשון, אין

67) שגנב משל אביו, וקנה בשר ויין במה שגנב, ואכלם ברעבתנות, כמבואר לקמן הל' ממרים פ"ז, ה"ב. 68) שאינו חייב עליה אלא מלקות בלבד (שם ה"ז). 69) שגנב שנית ואכל כנ"ל. 70) אע"פ שגרמה בעדותה שיהרג בעדות השניה, כי אילו לא העידה לא היו גומרים את דינו להריגה בעדות השניה. 71) ולא נתכוונו להרגו. 72) שהרי ידעה שכבר לקה בפעם הראשונה, ועל-כרחך לא באה אלא להרגו, והרי זו עדות שלימה בפני עצמה. 73) שכל כת משתייהן צריכה לחברתה, שאין נהרג על הגניבה לבדה, או על האכילה לבדה, נמצאו שתייהן נתכוונו בעדותן להרגו, ואע"פ שכל כת מהן מעידה רק על "חצי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כל אחד בפני עצמו ('תוספות' בבבא קמא כב, ד"ה קטל תוריה). (83) ודינו להסקל. (84) טובת הנאת כתובתה שהפסידה, לפי שלא הזכירו את שמה, ואת מי הפסידו! (סנהדרין י, א וברש"י). (85) כסף טובת הנאת כתובתה, שמשלמים אותו בתורת קנס, שייך לאביה, שכל שבח נעורים לאביה, והרי הם חייבים נפשות - לה, וממון - לאביה. אבל כשהעידו על נשואה, הרי כסף כתובתה לעצמה, ומכיון שנהרגים בשבילה, אין משלמים לה ממון (שם וברש"י). ומדובר כשכתב לה כתובה מן האירוסין, כי סתם ארוסה אין לה כתובה בכלל, כמבואר בהל' אישות פ"י, ה"א (רדב"ז). וראוי להעיר, שבדפוסים ראשונים, הנוסח: ומשלמין הקנס לנטען. ופירושו לבעל הנטען על הנערה, אבל אפשר ליישבו גם על אביה, שטוענים עליו שבתו זנתה (כסף-משנה). (86) ולא פירשו שור של מי. (87) דמי השור, שהרי אינו יודע של מי השור. (88) שחייבים נפשות לרובע. (89) שרצו לחייבו סקילה, ככתוב (ויקרא כ, טו) "ואת הבהמה תהרוגו". (90) סנהדרין י, א. וראה לעיל פ"ב ה"ב, בענין פלוני רבע את שורי.

דבר" - מצטרפות לחייבו (סנהדרין פו, ב), וראה לעיל פ"ד ה"ז, ובביאורנו שם. (74) ככתוב (דברים כד, ז) "ומת הגנב ההוא", וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק (שם פד, ב), והשווה לעיל הל' סנהדרין פט"ו, ה"ג. (75) כי אין עונש מלקות על לאו זה, הואיל וניתן לאזהרת מיתת בית-דין, ועל-כרחך לא באו אלא להרגו, ואע"פ שהן צריכות לעדות השניה, מצטרפות הן לחייבו מיתה, כדעת החכמים האומרים "יקום דבר - ואפילו חצי דבר" (שם טו, ב). (76) שמכר את ישראל הזה, וזה מוסב על הנמכר ולא על הלוקח, כי לא איכפת לנו למי מכרו, אם לישראל או לגוי (כסף-משנה). (77) שרמזו עידי המכירה לעידי הגניבה שיבואו להעיד אחריהם. ורש"י מפרש: אחר שהעידו עידי מכירה באו עידי גניבה ונגמר הדין על-פי שניהם. וכנראה, שבאו קודם שהוזמו הראשונים. (78) שיכולים הראשונים לומר: כשהעדנו לא ידענו שיבואו עידי גניבה אחרינו, ורמיתם אינה כלום (גמרא שם). ואע"פ שלעיל ה"ח נפסק שרמיתם זה לזה מועילה? - כבר תירצו ה'תוספות' שם ד"ה קמשמע לן, שיש לחלק בין דיני ממונות לדיני נפשות, שבאלו האחרונים אין הרמיזה קובעת.

יום ש"ק י"ד סיון ה'תש"פ

פְּרָק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

(1) דין שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, שבאו להעיד בעדות אחרת. שטרות החתומים על ידי עדים מוכחשים - מה דינם לענין פירעון. חיוב שבועת "מורה במקצת" לכופר בממון שעדים מעידים על מקצתו. המביא כמה כתי עדים על טענה אחת והוזמו, ולכסוף הביא עדים על אותה טענה ולא הוזמו - מה דין עדות האחרונים.

- 15 א. שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים הַמְּכַחֲשׁוֹת זו אֶת זו²¹, שְׂבָא עַד
- 16 אֶחָד מִפֵּת זו וְעַד אֶחָד מִפֵּת זו וְהֵעִידוּ בְּעֵדוֹת אַחֶרֶת
- 17 - אֵין פֶּאן עֵדוֹת; שְׁהָרִי בְּנֵדָאִי אֶחָד מֵהֶן שְׁקֵר³, וְאֵין
- 18 יָדוּעַ מִי הוּא מְשֻׁנְהֵן⁴. בְּאָה פֵת זו בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה
- 19 וְהֵעִידָה עֵדוֹת, וּבְאָה פֵת זו וְהֵעִידָה עֵדוֹת אַחֶרֶת
- 20 בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה - מִקְּבָלֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה⁵.

(2) בעדות עצמה, זו אומרת פלוני הלוח מנה לפלוני, וזו מכחישה ואומרת לא הלוח, כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב. (3) ובכת"י תימן: שקרן. (4) נמצא שאין כאן עדות של שנים כשרים, שאחד מהם פסול להעיד (ר"ף לשבועות פ"ו, וכן ברש"י שם מז, ב). ואע"פ שעד אחד כשר מחייב את הנתבע להשבע שבועה דאורייתא - כאן יפטר הנתבע משבועה זו, כיון שהעדים הופיעו כאחד, הרי זה כ"נמצא אחד מהם קרוב או פסול" שבטלה כל העדות (ראה לעיל פ"ה ה"ג), אלא שבכל זאת צריך הנתבע להשבע שבועת "היסת", שאינה אלא מדבריהם, כאילו תבעו בעל-פה ללא כל עדים (ב"ח לחו"מ סי' לא, וכן בסמ"ע שם ס"ק ב). (5) הואיל ואין אנו יודעים איזו מהן פסולה, אין לנו לפסול לא את זו ולא את זו, ומעמידים את כל אחת מהן בחזקת כשרות (שבועות מז, ב. וכרב הונא).

- 21 ב. רְאוּבֵן שְׁהוֹצִיא עַל שְׁמַעוֹן שְׁנֵי שְׁטָרוֹת, אֶחָד

- 1 י. מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁהֵבִיא עֵדִים שְׁזָנְתָה
- 2 כְּשֶׁהָיָה אָרוּסָה⁷⁹, וְהֵבִיא אָבִיהָ עֵדִים וְהִזְמוּם - הָרִי
- 3 עֵדֵי הַבַּעַל נִהְרָגִין⁸⁰. חִזֵּר הַבַּעַל וְהֵבִיא עֵדִים וְהִזְמוּ
- 4 עֵדֵי הָאָב - הָרִי עֵדֵי הָאָב נִהְרָגִין, וּמִשְׁלָמִין מִמּוֹן⁸¹
- 5 לַבַּעַל. נִהְרָגִין - מִפְּנֵי שְׁעֵדֵי הַבַּעַל נִגְמַר דִּינָם
- 6 לְהַרְיָגָה בְּעֵדוֹתָן, וּמִשְׁלָמִין קָנָס - מִפְּנֵי שְׁנִגְמַר דִּין
- 7 הַבַּעַל לְשֵׁלֶם קָנָס בְּעֵדוֹתָן, וְנִמְצָאוּ תִּיבִין נְפֻשׁוֹת
- 8 לְזָה וּמִמּוֹן לְזָה⁸². וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהֵעִידוּ עַל זֶה שְׂבָא
- 9 עַל נַעֲרָה הַמֵּאֲרָסָה⁸³, וְהִזְמוּ - נִהְרָגִין וְאֵין
- 10 מִשְׁלָמִין⁸⁴; פֶּא עַל פִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וְהִזְמוּ - נִהְרָגִין,
- 11 וּמִשְׁלָמִין הַקָּנָס לְאָבִיהָ⁸⁵. פְּלוֹנִי רִבַּע הַשּׁוֹרִים⁸⁶,
- 12 וְהִזְמוּ - נִסְקָלִין וְאֵין מִשְׁלָמִין⁸⁷; שׁוֹרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי
- 13 - נִסְקָלִין⁸⁸, וּמִשְׁלָמִין דְּמֵי הַשּׁוֹרִים⁸⁹ לַבַּעַל הַשּׁוֹרִים⁹⁰.
- 14 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(79) ודינה להיהרג. (80) אבל אין משלמין לה טובת הנאת כתובתה, שרצו להפסידה - הואיל ובשבילה הם נהרגים, אין משלמין לה ממון, שכל המתחייב בנפשו, פטור מן התשלומין (שם ט, ב וברש"י). (81) מאה כסף, ככתוב (דברים כב, יט) "וענשו אותו מאה כסף". (82) נפשות - לעדים; וממון - לבעל (שם). והעיר הרדב"ז, שלכאורה היו העדים חייבים מיתה, ממון ומלקות, שהרי הבעל לוקה בעדותם, ככתוב (שם, יח) "ויסרו אותו" (ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ה"ד, לאו קלג), אלא כיון שהם נהרגים - בשתי מיתות לא ממתים אותם. ואע"פ שבהל' חובל פ"ח ה"ב, פסק רבינו: "רודף שרדף אחר חבירו להרגו... ושבר את הכלים, בין של הנרדף, בין של כל אדם, פטור מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו" וכו' - הרי שאפילו חייב מיתה לנרדף, וממון לכל אדם פטור מלשלם? - כאן בהזמה הם חייבים, שצריך לקיים בהם "כאשר זמם" כלפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) שהלווהו. (16) אלא שאין אנו יודעים מי הוא השקרן, ולפיכך אין אנו יכולים להפסיד את אחד מהם, ועל-כרחו של הלווה ה"עני" בית-הדין נזקק להם להגבותם (שבועות מז, ב וברש"י). (17) כדי להפיס (=להרגיע) דעתו של הלווה, שלא יטלו ממנו אלא ע"י השבועה, ושמא ע"י פחד מעונש השבועה יפרוש מלוה אחד מתביעתו וישחרר את הלווה משטר. (18) על מה שכתוב בפנקסו, שהוא רושם בו את כל מה שהוא מוכר בהקפה, עד שיתקבץ סכום גדול ופורעים לו. ואם אמר בעל הבית לחנוני: "תן לפועלים סלע... ואני אתן לך, והרי החנוני אומר: נתתי, והפועל אומר לא לקחתי, הרי הפועל נשבע ונוטל מבעל הבית, וכן החנוני נשבע ונוטל מבעל הבית מה שטען, שנתן... והפועל נשבע במעמד החנוני, וכן החנוני במעמד הפועל, כדי שיפלמו זה מזה", כלשון רבינו בהל' מלוה ולוה פט"ז, ה"ה. ושבועה זו היא בנקיטת חפץ, כמבואר שם (שבועות שם).

ד. הוציא ראובן שטר על שמעון, ועדין פת אחת מהן, והוציא שטר שני על לוי, ועדין הפת השנייה, וכל אחד מהן כופר בו - המוציא מחברו עליו הראייה. הואיל ואין ראובן יכול לקיים אחד משני שטרות¹⁹ - הרי פל שטר מהן כחרס²⁰, ושני הנטענין נשבעין הסת²¹ ונפטרין. במה דברים אמורים? כשפאו שתי הפתות להעיד כאחת²²; אבל כל המוציא שטר שיש בו עדות פת אחת משתיהן - הרי זה גובה בו; ואם הוציא אחר כך, בין הוא בין אחר, שטר שיש בו עדות הפת השנייה - הרי זה גובה בו, בין מלוה הראשון²³ בין מאחר²⁴; שהרי כל פת משתיהן באה בפני עצמה והעידה²⁵.

19) שאחד משניהם בוודאי פסול הוא, ואין אנו יודעים איזה הוא. (20) וכל אחד מהלווים מדחהו אצל הלווה השני, לומר שטרך עלי פסול הוא, ושטרך הכשר הוא על הלווה השני (שם) בעיא שלא נפשטה, וכל ספק ממון - נהנה הנתבע ומפסיד התובע, וכן ברי"ף שם. (21) שהיא מתקנת חכמים, לכל מי ש"כופר בכל" על תביעת חבירו, כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א, ה"ג. (22) והרי בוודאי אחד מהם פסול. (23) בכת"י תימן: בין מן הלווה. (24) מלווה שני. ולדעת הרדב"ז, הכוונה ללוקח שקנה נכסים מהלווה, הרי המלוה טורף ממנו את חובו כדין מלוה בשטר, שטורף מנכסים משועבדים. (25) וכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל אחת מהן בחזקת כשרות היא ומקבלים עדותה (ע"פ הרי"ף שם).

ה. מי שהביא עדים ונחקרה עדותן והזמנו, וחרז והביא עדים אחרים באותה הטענה עצמה והזמנו, אפלו מאה פת, ואחר כך הביא עדים אחרים באותה הטענה עצמה, ונמצאת עדות אלו האחרונים מכוננת - דנין על פיהן. שאף על פי שהחזק זה שטען טענה זו להביא עדים שקרנים - הרי לא החזקו אלו העדים האחרונים שהן משקרין²⁶. אבל שטר שקרא עליו ערער²⁷, והוא שיקבאו שנים ויאמרו: ממנו שאל לזוף לו שטר זה²⁸, אף על פי שנתקיים השטר

1 במנה⁶ ואחד במאתים, וכפר שמעון בשני השטרות, ועדי שטר זה פת אחת מאותן השנים שהכחישו זו את זו, ועדי השטר השני הפת השנייה - הרי שמעון משלם מנה, שני בעל השטר על התחונה⁷, וישבע על השאר⁸. יראה לי, ששבועה זו שישבע על השאר - בנקיטת חפץ⁹, כדין מודה במקצת¹⁰; שהרי עליו שני עדים פשרים¹¹ מעידין במקצת הממון שפפר בכלו, ולא תהא הודאת פיו¹² גדולה מהעדאת עדים¹³, כמו שבארנו¹⁴.

6) מאה זו. (7) כיון שכת אחת מהן פסולה, ואין אנו יודעים איזו היא, לפיכך לא יגבה ממנו אלא דמי השטר הקטן ואת הגדול יפסיד, שאין להוציא ממון מספק, אבל את הסכום שבשטר הקטן גובה, שיש בכלל מאתיים מנה (שם, וברי"ף). ומוציא שטר של מאתיים מידו וקורעים אותו. ואם הוציא שטר אחד בלבד גובה אותו, ואם אח"כ הוציא השטר השני גובה אותו גם-כן (ח"מ סי' לא, סעיף ב). וכתב הגר"א שם ס"ק ו, אפילו הוציאו לפני אותו בית-דין, גובה אותו, ואין מבטלין את הפסק-דין הראשון. כמבואר ביבמות לו, ב "קם דינא", וראה לקמן ה"ד. (8) נשבע הלווה על הסכום שבשטר הגדול, ונפטר (רי"ף שם). (9) שאוחז ספר-תורה בורועו ועומד ונשבע בשם או בכינוי, ראה הל' שבועות פ"א, ה"ח. (10) בניגוד לשבועת "היסת" שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ואינה בנקיטת חפץ. כמבואר שם ה"ו, והי"ג. (11) עדי השטר, שעל-כל-פנים כת אחת מהם כשרה. (12) כשהוא בעצמו מודה במקצת, והודאתו מחייבתו שבועה על השאר. (13) עדי השטר המחייבים אותו לשלם מקצת מהתביעה. (14) הל' טוען ונטען פ"ד, ה"י, שהתובע את חבירו מנה, והלה כופר בכל, ועדים מעידים עליו שיש לו אצלו חמשים, ישלם החמשים וישבע על השאר, שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. ואע"פ שהמודה בשטר, אין זה מודה במקצת, שהשטר - לא תועיל בו כפירתו, ואפילו כפר בו היה חייב לשלם, שהרי כל נכסיו משועבדים בו, כדברי רבינו שם ה"ד? אין זה אלא כשתובעו בשטר ידוע ומסוים, ואומר לו: חמשים זוז שבשטר "זה" אני תובעך, וחמשים בלא שטר, אבל כאן אינו תובעו ע"פ שטר ידוע, שהרי אינו ידוע לנו ולו, איזה שטר משניהם הוא הכשר, ואינו מייחד לו מה תובע הוא בשטר, ומה בלא שטר, שטר כזה אינו משעבד נכסיו, ונשבעים עליו (כסף-משנה). וכתב הרדב"ז: אפילו יודה הלווה באחד השטרות, אין המלוה יכול לטרוף את חובו מיד לקוחות הלווה, כיון שעדיו הם ספק פסולים, אין הודאתו מחייבת את הלקוחות, והרי זו כמלוה על-פה, שאין המלוה גובה מן הלקוחות.

ג. הוציא ראובן שטר על לוי¹⁵, ועדין פת אחת משתיהן, והוציא שמעון שטר שני על לוי, ועדין הפת השנייה, ולוי כופר בשניהן - הרי ראובן נשבע ונוטל, ושמעון נשבע ונוטל; שבודאי אחד מהן יש לו אצלו¹⁶. ושבועה זו פתקנת חכמים¹⁷, כדין חנוני על פנקסו¹⁸.

מתוך מהדורת חזק

וברש"י). (31) והם זוכרים את ההלוואה, ואע"פ שאינם זוכרים אם חתמו עליו, הואיל והם מכירים כתב ידם, רגלים לדבר, שהשטר כשר (כסף-משנה). והש"ך בתו"מ סי' לא ס"ק ד, מסביר, כל שהעדים עצמם מכירים חתימת ידם, אין לחוש שמא טועים הם ומזוייף הוא, וכל זה כשזוכרים ההלוואה, שאם לא כן אין עדותם מועילה בכלל, כמבואר בדברי רבינו לעיל פ"ח, ה"א: "שאינ אדם מעיד על כתב-ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה, וכתב-ידו הוא כדי להזכיר הדבר". וראה חו"מ סי' סג, סעיף א. ובביאור הגר"א ס"ק ה.
בְּרִיף רַחֲמָנָא דְּסִינְעָן

1 **מְחוֹתְמִירוּ** - אֵין גּוֹבִין בּוּ לְעוֹלָם³⁰. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאָם
 2 **בְּאוּ עַדֵי הַשֵּׁטֶר וְהַעִידוּ הֵן בְּעֶצְמָן עַל כְּתָב יָדָן**³¹ -
 3 **גּוֹבִין בּוּ.**
 (26) לשמוע לו, שתחזיק אותם כשקרנים (מכות ה, ב) "אם היא (=התובעת) הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקו?!"
 (27) שהלווה הוציא עליו קול שהוא פסול. (28) לחתום עליו בשקר. (29) שזיהו את חתימות העדים מתוך חתימותיהם על שטרות אחרים כשרים, ראה לעיל פ"ו, ה"ב: "הדרך החמישי, שיהיה כתב-ידם יוצא משטרות אחרים" וכד'. (30) שיש לחוש, שהוא עצמו למד לכוון כתב הדומה לחתימותיהם, ומזוייף הוא (כתובות לו, ב

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ח"י"ד סיון ה'תש"פ

יום שני ט' סיון ה'תש"פ

מצות לא תעשה רלו.

32 **הַמְצָוָה הַרְל"ו** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר גַּם הַלּוֹה מִלְלוֹת
 33 **בְּרַבִּית**. לְפִי שְׂאֵלוֹ לֹא בָּא לְאוֹ לַלּוֹה מִלְלוֹת בְּרַבִּית הִנֵּה
 34 **אֶפְשָׁר לְסַבֵּר שֶׁיִּהְיֶה הַמְלִיחָה עוֹבֵר מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹמֵס וְאֵין**
 35 **הַלּוֹה עוֹבֵר, כִּי הוּא רַק הַסְּפִים לְהִיּוֹת נַחֲמָס, וְהִנֵּה זֶה**
 36 **דוֹמֵה לְאוֹנָאָה שְׁעוֹבֵר הַמְּאָנָה, לֹא הַמְּתַאֲנָה. לְפִיכֵף בָּא**
 37 **הַלּוֹה גַּם לַלּוֹה שְׂלֵא יִלְוֶה בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:**
 38 **"לֹא-תִשִּׁיף לְאַחִיד נֶשֶׁף כֶּסֶף נֶשֶׁף אַכְלָ" (דברים כג, כ),**
 39 **וְכֹא הַפְּרוּשׁ: לֹא תִנְשֹׁף לְאַחִיד. וּבַפְּרוּשׁ אָמְרוּ בַּגְּמָרָא**
 40 **בְּכֹא מְצִיעָא (עה): "לּוֹה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא-תִשִּׁיף וּמִשּׁוּם**
 41 **וּלְפָנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְּשֵׁל" (ויקרא יט, יד), כְּמוֹ שֶׁנִּבְּאָר**
 42 **כְּשֶׁנֶּזְכֵּיר אוֹתָהּ מְצָוָה (לא תעשה רצט).**

יום שלישי י' סיון ה'תש"פ

מצות לא תעשה רלו.

43 **הַמְצָוָה הַרְל"ז** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲסֹק
 44 **בְּהַלּוֹאֵת הַרְבִּית בֵּין הַלּוֹה וְהַמְלוֹה, שְׂלֵא נַעֲרַב לְאַחַד**
 45 **מֵהֶם, וְלֹא נַעֲדֵר לָהֶם. וְלֹא נִכְתַּב בֵּינֵיהֶם שֵׁטֶר בְּמֵה**
 46 **שֶׁהַסְּפִימוּ עָלָיו מְעַנְיֵי הַרְבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:**
 47 **"לֹא-תִשְׁמִימוּן עָלָיו נֶשֶׁף" (שמות כב, כד). וּלְשׁוֹן גְּמָרָא**
 48 **בְּכֹא מְצִיעָא (עה): "עֲרַב וְעַדִּים אֵינָם עוֹבְרִין אֶלָּא**
 49 **מִשּׁוּם: "לֹא-תִשְׁמִימוּן עָלָיו נֶשֶׁף", אֶף-עַל-פִּי שְׂבָא**
 50 **בְּמַתְעַסְקִים בֵּינֵיהֶם — הָרִי הוּא כּוֹלֵל גַּם אֶת-הַמְלוֹה,**
 51 **וּלְפִיכֵף יִהְיֶה הַמְלוֹה בְּרַבִּית עוֹבֵר עַל שְׂשֵׁה לְאוֹיִן:**
 52 **הָאֶחָד — לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה, וְהַשְּׁנִי — אֶת-פְּסָפָה**
 53 **לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף, וְהַשְּׁלִישִׁי — וּבְמַרְבִּית לֹא-תִתֵּן**
 54 **אַכְלָה, וְהַרְבִּיעִי — אֶל-תִּתֵּן מִאֲתוֹ נֶשֶׁף, וְהַחֲמִישִׁי —**
 55 **לֹא-תִשְׁמִימוּן עָלָיו נֶשֶׁף, וְהַשְּׁשִׁי — וּלְפָנֵי עוֹר לֹא-תִתֵּן**

יום ראשון ח' סיון ה'תש"פ

מצות לא תעשה רלה.

4 **הַמְצָוָה הַרְל"ה** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַלּוֹת
 5 **בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת-פְּסָפָה לֹא-תִתֵּן לוֹ**
 6 **בְּנֶשֶׁף (בצורה כזו הנושכת גם ממון שלא היה בכלל החוב)**
 7 **וּבְמַרְבִּית (שהפירות מתרבים ומתווספת כמות שלא היתה**
 8 **בכלל החוב) לֹא-תִתֵּן אַכְלָה" (ויקרא כה, לו). וּשְׁנֵי לְאוֹיִן**
 9 **אֵלוֹ בָּאוּ בְּעַנְיָן אֶחָד (ונאמר) לְחַזוֹק (ליתר תוקף),**
 10 **שֶׁהַמְלוֹה בְּרַבִּית יִהְיֶה עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוֹיִן. לֹא שֶׁהֵם שְׁנֵי**
 11 **עַנְיָנִים (אף שבפשוטו הכתובים מדובר בשני ענינים: 'נשך' —**
 12 **ריבית ממון ו'תרבית' — ריבית האוכל), לְפִי שֶׁהַנֶּשֶׁף הוּא**
 13 **הַרְבִּית וְהַרְבִּית הוּא הַנֶּשֶׁף. וּבְגְמָרָא בְּכֹא מְצִיעָא (ס):**
 14 **אָמְרוּ: (אף שהמקובל להשתמש לגבי ממון במילת "נשך"**
 15 **ובאוכל "תרבית" בכל זאת) אֵי אִתָּהּ מוֹצֵא נֶשֶׁף בְּלֹא תְרַבִּית**
 16 **וְלֹא תְרַבִּית בְּלֹא נֶשֶׁף (כי במציאות הדברים שייכים בשני**
 17 **סוגי הריבית), וְלָמָּה תִּלְקוּ הַכְּתוּבִּים לְעִבּוֹר עָלָיו בְּשְׁנֵי**
 18 **לְאוֹיִן. וְשֵׁם אָמְרוּ "דְּאוֹרִיתָא נֶשֶׁף וְתְרַבִּית תְּדָא מִלְּתָא**
 19 **נְנַהוּ (דבר אחד הם)". עוֹד אָמְרוּ שֵׁם: הַשְּׂמָא דְּכְתִיב,**
 20 **אֶת-פְּסָפָה לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף וּבְמַרְבִּית — קָרִי בַּה**
 21 **הַמִּילִים "נשך ומרבית" נקראים מלעיל ומלרע): אֶת-פְּסָפָה**
 22 **לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף וּבְמַרְבִּית, וּבְנֶשֶׁף וּבְמַרְבִּית לֹא-תִתֵּן**
 23 **אַכְלָה", וְיִהְיֶה כָּל-הַמְלוֹה בְּרַבִּית כֶּסֶף אוֹ פְּרוֹת עוֹבֵר עַל**
 24 **שְׁנֵי לְאוֹיִן, נוֹסֵף עַל שְׂאָר לְאוֹיִן שְׂבָאוֹ גַּם בֵּין בְּמַלְוָה,**
 25 **לְחַזוֹק, לְפִי שֶׁכְּבָר נִכְפַּל לֹא זֶה בְּלִשׁוֹן אַחַר וְאָמְרוּ:**
 26 **"אֶל-תִּתֵּן מִאֲתוֹ נֶשֶׁף וְתְרַבִּית" (שם, לו) וְנִתְבְּאָר בְּגְמָרָא**
 27 **בְּכֹא מְצִיעָא (סא), שֶׁגַּם לֹא זֶה לְמַלְוָה הוּא, אֶלָּא**
 28 **שֶׁכָּל-אֵלוֹ לְאוֹיִ תִּירִי, כְּמוֹ שְׂבָאָרְנוּ בְּכָל־הַתְּשִׁיעִי, לְפִי**
 29 **שֶׁכֶּלֶם בְּעַנְיָן אֶחָד נִכְפְּלוּ, וְהוּא שֶׁהִזְהַר הַמְלוֹה מִלְּהַלּוֹת**
 30 **בְּרַבִּית. וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּפָרְק ה' מִבְּכֹא**
 31 **מְצִיעָא.**

27 אָדָם מִן הַטְּעֻנוֹת שֵׁשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֵׁשׁ בְּהֵן הוֹדָאָה
28 וְהִכְתִּישָׁה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפָרֶק ג' (מבבא)
29 קָמָא וַיִּגְרִישׁ (בבא) מְצִיעָא וַיִּפְרֹק ח', וְגַם בְּפָרֶק ה' וַיִּפְרֹק
30 ו' וַיִּפְרֹק ז' מְשֻׁבְּעוֹת. וּמַעֲנִין זֶה שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מְפָזְרוֹת
31 בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

יום שישי י"ג סיון ה'תש"פ
מצות עשה רמו.

32 הַמְצָוָה הָרַמ"ו — הַצּוּי שְׁנַצְטוּיְנוּ בְּדִין טוֹעֵן
33 וְנִטְעָן, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע וְגו' אֲשֶׁר
34 יֹאמֵר בִּי-הוּא זֶה" (שמות כב, ח). וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת
35 משפטים שם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד שְׂיֹדֶה בְּמִקְצַת (חובו
36 — חייב שבועה)". וַיִּבְדִּין זֶה נִכְלָל כָּל-מָה שִׁיפּוֹל בֵּין בְּנֵי
37 אָדָם מִן הַטְּעֻנוֹת שֵׁשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֵׁשׁ בְּהֵן הוֹדָאָה
38 וְהִכְתִּישָׁה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפָרֶק ג' (מבבא)
39 קָמָא וַיִּגְרִישׁ (בבא) מְצִיעָא וַיִּפְרֹק ח', וְגַם בְּפָרֶק ה' וַיִּפְרֹק
40 ו' וַיִּפְרֹק ז' מְשֻׁבְּעוֹת. וּמַעֲנִין זֶה שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מְפָזְרוֹת
41 בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

יום ש"ק י"ד סיון ה'תש"פ
מצות עשה רמו.

42 הַמְצָוָה הָרַמ"ו — הַצּוּי שְׁנַצְטוּיְנוּ בְּדִין טוֹעֵן
43 וְנִטְעָן, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע וְגו' אֲשֶׁר
44 יֹאמֵר בִּי-הוּא זֶה" (שמות כב, ח). וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת
45 משפטים שם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד שְׂיֹדֶה בְּמִקְצַת (חובו
46 — חייב שבועה)". וַיִּבְדִּין זֶה נִכְלָל כָּל-מָה שִׁיפּוֹל בֵּין בְּנֵי
47 אָדָם מִן הַטְּעֻנוֹת שֵׁשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֵׁשׁ בְּהֵן הוֹדָאָה
48 וְהִכְתִּישָׁה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפָרֶק ג' (מבבא)
49 קָמָא וַיִּגְרִישׁ (בבא) מְצִיעָא וַיִּפְרֹק ח', וְגַם בְּפָרֶק ה' וַיִּפְרֹק
50 ו' וַיִּפְרֹק ז' מְשֻׁבְּעוֹת. וּמַעֲנִין זֶה שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מְפָזְרוֹת
51 בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

1 מְכַשֵּׁל. וְשֵׁם אָמְרוּ: "וְאֵלֹי עוֹבְרִין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה: הַמְלִיָּה,
2 וְהַלְוָה, הָעֶרֶב, וְהַעֲדִים; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִף הַסּוֹפֵר —
3 עוֹבְרִין עַל בַּל-תַּתֵּן, וְעַל בַּל-תִּקַּח מִמֶּנּוּ, וְעַל לֹא-תִהְיֶה
4 לוֹ כְּנֶשֶׁה, וְעַל לֹא-תְשִׁימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ, וְעַל וּלְפָנֵי עוֹר לֹא
5 תַתֵּן מְכַשֵּׁל". וּבִגְמָרָא: "אָמַר אַבְיִי: מְלִיָּה עוֹבֵר בְּכֻלָּן,
6 לְוָה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא-תְשִׁיף וּלְפָנֵי עוֹר לֹא תַתֵּן מְכַשֵּׁל:
7 עֶרֶב וְעֲדִים אֵין עוֹבְרִים אֲלָא מִשּׁוּם לֹא-תְשִׁימוּן עָלָיו
8 נֶשֶׁךְ". וְהָעוֹבֵר עַל לְאוֹ זֶה (הַמְלוּה בְּרִיבִית) — אִם הִיא
9 רַבִּית קְצוּצָה (רִיבִית מִמֶּשׁ, שִׁפְסָקוּ — קְצָצוּ) — אַת שִׁיעוּרָה
10 מֵרַאשׁ. לַעוֹמֵת "אַבָּק רִיבִית" — מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִיָּדוֹ
11 וּמְחִזְרִים לָזֶה שְׁמִמְנוּ גִלְקָחָה הָרַבִּית.

יום רביעי י"א סיון ה'תש"פ
מצות עשה קצח.

12 הַמְצָוָה הַקְצָח — הַצּוּי שְׁנַצְטוּיְנוּ לְבַקֵּשׁ רַבִּית מִן
13 הַגּוֹי וְאֹז וְלוֹהוּ, כְּדֵי שְׁלֹא נַעֲזוֹר לוֹ וְלֹא נִחְגְּהוּ אֲלָא
14 נִזְיָקוּ, אֲפִלּוּ בְּהַלְוָאָה בְּרַבִּית שְׁתַּנְּהָ עָלָיו כְּזֶה שְׁהַזְהַרְנוּ
15 מְלַעֲשׂוֹתוֹ עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "לְנִכְרֵי
16 תְשִׁיף" (דברים כג, כא), לְפִי שְׂבָא לְנוּ הַפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל
17 שְׂוָה צוּי, לֹא רְשׁוּת. וְהוּא אָמְרָם בְּסַפְרֵי (פרשת כי תצא
18 שם): "לְנִכְרֵי תְשִׁיף — זֹ מְצָוֹת עֲשֵׂה; וְלֹאֲחִיף לֹא תְשִׁיף
19 — זֹ מְצָוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה". וְגַם לְמְצָוָה זֹ יֵשׁ תְּנָאִים
20 (הַגְּבֻלוֹת) מְדַרְבְּנֵן, שְׂפָכֵר נִתְבָּאָרוּ בְּמִסְכַּת (בבא) מְצִיעָא
21 (ע:).

יום חמישי י"ב סיון ה'תש"פ
מצות עשה רמו.

22 הַמְצָוָה הָרַמ"ו — הַצּוּי שְׁנַצְטוּיְנוּ בְּדִין טוֹעֵן
23 וְנִטְעָן, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע וְגו' אֲשֶׁר
24 יֹאמֵר בִּי-הוּא זֶה" (שמות כב, ח). וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת
25 משפטים שם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד שְׂיֹדֶה בְּמִקְצַת (חובו
26 — חייב שבועה)". וַיִּבְדִּין זֶה נִכְלָל כָּל-מָה שִׁיפּוֹל בֵּין בְּנֵי

כאשר יש ליהודי "אתערותא דלעילא", עליו להמשיך זאת מיד ב"אתערותא דלתתא".

ירמיה פרק לו ג-יז

ג אולי ישמעו בית יהודה את פל־הרעה אשר אנכי חשב לעשות להם למען ישובו איש מדרך הרעה וסלחתי לעונם ולחטאתם: ד ויקרא ירמיהו את־ברוך בן־נריה ויכתב ברוך מפי ירמיהו את פל־דברי יהוה אשר־דבר אליו על־מגלת־ספר: ה ויצוה ירמיהו את־ברוך לאמר אני עצור לא אוכל לבוא בית יהוה: ו ובאת אמה וקראת במגלה אשר־כתבת־מפי את־דברי יהוה באזני העם בית יהוה ביום צום וגם באזני כל־יהודה הבאים מעריהם תקראם: ז אולי תפל תחנתם לפני יהוה וישבו איש מדרך הרעה פיגדול האף ותחמה אשר־דבר יהוה אליהם הוה: ח ועש ברוך בן־נריה פכל אשר־צוהו ירמיהו הנביא לקרא בספר דברי יהוה בית יהוה: ט ויהי בשנה החמשית ליהויקים בן־יאשיהו מלך־יהודה בחדש התשעי קראו צום לפני יהוה פל־העם בירושלם וכל־העם הבאים מערי יהודה בירושלם: י ויקרא ברוך בספר את־דברי ירמיהו בית יהוה פל־שפת גמריהו בן־שפן הספר בחדר העליון פתח שער בית־יהוה החדש באזני פל־העם: יא וישמע מכהו בן־גמריהו בן־שפן את־פל־דברי יהוה מעל הספר: יב ויגיד בית־המלך על־לשפת הספר והגה־שם פל־השרים וושבים אלישמע הספר ודליהו בן־שמעיהו ואלנתן בן־עכבור וגמריהו בן־שפן וצדקיהו בן־חנניהו וכל־השרים: יג ויגד להם מכהו את פל־הדברים אשר שמע בקרא ברוך בספר באזני העם: יד וישלחו כל־השרים אל־ברוך את־יהודי בן־נתניהו בן־שלמיהו בן־פושׁ לאמר המגלה אשר קראת בה באזני העם קחנה בידך ולך ויקח ברוך בן־נריהו את־המגלה בידו ויבא אליהם: טו ויאמרו אליו שב נא וקראנה באזנינו ויקרא ברוך באזניהם: טז ויהי פשמעם את־פל־הדברים פחדו איש אל־רעהו ויאמרו אל־ברוך הגיד נגיד למלך את פל־הדברים האלה: יז ואת־ברוך שאלו לאמר הגדנא לנו איך כתבת את־פל־הדברים האלה מפיו:

רש"י

(ה) עצור. בבית הכלא: (י) פתח שער בית ה' החדש. הוא שער המזרחי כן תירגם יונתן: (טז) הגיד נגיד למלך. אולי ישמע:

מצודת דוד

מצודת ציון

(ג) אולי ישמעו. ר"ל כשתזכור במגילה ההיא כאילו כבר נעשו היעודים ההם אולי יתבוננו את כל רעה וכו' ויהיה תועלת בדבר למען ישובו כל איש מדרכו הרעה ואז אסלח לעונם ולא תבוא אם כן הרעה ההיא: (ד) מפי ירמיהו. ר"ל ירמיהו אמר הדברים מפיו וברוך היה כותב בספר: את כל דברי ה'. ר"ל כפי כל הענין אשר צוה לו ה': על מגלת ספר. מוסב על ויכתוב לומר שברוך כתבם על מגילת ספר: (ה) אני עצור. אני כלוא במאסר ולא אוכל לבוא בעצמי בבית ה' (כי גם היוקים כלאו במאסר עם כי לא נזכר): (ו) את דברי ה'. רצה לומר, הענין אשר צוה לו ה' וגם לפי שירמיה אמרם ברה"ק יקראו דברי ה' עם כי לא אמרם בנבואה ממש: ביום צום. כי אז יתקבצו שמה עם רב מירושלים ומערי יהודה: (ז) אולי. כשישמעו הדברים האלה אולי יכנע לכם ותפול תחנתם וכו': אל העם. על העם: (ט) קראו צום. גזרו תענית והכריזו ברבים: כל העם בירושלים וכו'. ר"ל אנשי ירושלים ואנשי ערי יהודה אשר באו אז והיו בירושלים: (י) את דברי ירמיהו. מה שדיבר ברוה"ק: בחצר העליון. היא עזרת כהנים שעמדה במעלה ההר מול עזרת ישראל: פתח שער. ר"ל הלשכה ההיא עמדה בחלל השער: החדש. יתכן שנפל וחדשו אותו בבנין: (יא) את כל דברי ה'. האמורים ברה"ק: מעל הספר. הנקראים מעל הספר: (יב) על לשכת. אל לשכת: (יד) ולך. ר"ל לך ממקומך ובוא אלינו: (טז) פחדו איש אל רעהו. פחדו להעלים הדבר מלפני המלך כי כל אחד פחד מרעהו שלא יגלה הוא ויאשם המעלים על כלי הגיד לו: הגיד נגיד. דע לך שנגיד הדברים לפני המלך: (יז) איך כתבת וכו' מפיו. ר"ל איך היה הכתיבה מפיו וכאומר אם ירמיה אמר מפיו גם פרטי הדברים כמו שהם ואם־כן יש לחשוש הרבה גם על הפרטים או שאמר רק כללות הענין ואתה סדרת הפרטים ואין לחשוש עליהן כ"כ:

דניאל פרק ג יט-כ

יט באדין נבוכדנצר התמלי חמא וצלם אנפוחי (אשתנו) אשתני על־שרך מישך ועבד נגו ענה ואמר למזא לאתונא חד־שבעה על די חזה למזיה: כ ולגברין גבריי־חיל די בחילה אמר לכפתה לשרך מישך ועבד נגו למרמא לאתון נורא יקדתא: כא באדין גבריא אלף כפתו בסרבליהון (פטישיהון) פטישיהון וכרבלתהון ולבשיהון ורמיו לגוא־אתון נורא יקדתא: כב פל־קבל דנה מן־די מלת מלפא מחצפה ואתונא אזח יתרא גבריא אלף די הפקו לשרך מישך ועבד נגו קטל המון שביבא די נורא: כג וגבריא אלף תלתהון שרך מישך ועבד נגו נפלו לגוא־אתון נורא יקדתא מכפתין: (פ) כר אדין נבוכדנצר מלפא תנה וקם בהתבהלה ענה ואמר להדברוהי הלא גברין תלתא רמינא לגוא־נורא מכפתין ענין ואמרין למלפא יציבא מלפא: כה ענה ואמר הא־אנה חזה גברין ארבעה שרין מהלכין בגוא־נורא וחבל לא־איתי בהון ורוה די (רביעיא) רביעאה דמה לבר־אלהין: (ם)

רש"י

ודוד מכורבל: ורמיו לגוא אתון נורא. והושלכו לתוך כבשן בוערה: (כב) כל קבל דנה. כל עומת זאת אשר מצות המלך היתה עזה: ואתונא אזח יתרא. והכבשן הוסק מאד: גובריא אלף. אלו האנשים הגבורים אשר קשרו את חנניה מישאל ועזריה והשליכום לכבשן: קטיל המון שביבא די נורא. שרף אותם כח שביב האש: (כג) מכפתין. קשורין: (כד) תוה. תמה: וקם בהתבהלה. ועמד בבהלה: ענין ואמרין. ענין ואומרי' למלך: יציבא מלכא. אמת דבר המלך: (כה) שרין מהלכין בגוא נורא. מותרין מאסוריהן והולכים בתוך האש: וחבל לא איתי בהון. וחבלה לא יש בהם: ורוה די רביעאה. ותוארו של רביעי: דמה לבר אלהין. דומה למלאך שראיתי בהיותי עם סנחרב כשנשרפו אוכלוסיו שנאמר (ישעיה לז) ויך במחנה אשור ונבוכדנצר היה שם ונמלט בתוך עשרה שנמלטו מהם:

מצודת ציון

(יט) למזא. ענין הסקה ושריפה וכן מזי רעב (דברים לב): (כ) לכפתה. ענין קשירה וברדו"ל עבד כפות לו (ב"ק כב): (כא) בסרבליהון. הוא שם מלבוש וברדו"ל בסרבלי חתימי (שבת נח): פטישיהון. הם המכנסים: וכרבלתהון. מין לבוש עשוי להתעטף בו ודוגמתו ודוד מכורבל במעיל (דה"א טו): (כב) שביבא. ניצוצות כמו ולא יגה שביב אשו (איוב יח): (כד) להדברוהי. הם היועצים המנהיגים כי וינהג את הצאן (שמות ג) ת"א ודבר: (כה) לבר אלהין. כן יקרא המלאך כאילו הוא מבני בית של השכינה וכן ויבואו בני האלהים (איוב א):

מצודת דוד

(יט) באדין. אז נבוכדנצר נתמלא חמה ודמות פניו נשתנה ככעסו על חנניה מישאל ועזריה: ענה. הרים קול ואמר להבעיר ולהסיק את התנור: חד שבעה. ר"ל להוסיף ולהסיק בפעם אחת כשיעור שבעה הסקות על אשר ראוי להסיק: (כ) ולגוברין גבריי. ולאנשים אנשי חיל אשר בצבאו צוה לאסור ולקשור לחנניה מישאל ועזריה ולהשליך לתנור אש הבוערת: (כא) באדין. אז האנשים האלה קשרו אותם כשהם לבושים בסרבליהון וגוי: ולבושיהון. ר"ל שאר המלבושים: ורמיו. והשליכו אותם לתוך התנור וגוי: (כב) כל קבל. בעבור זאת מן אשר דבר המלך היתה ממהרת והתנור הוסק בהסקה מרובה: גובריא אלף. לזה האנשים האלה אשר העלו את חנניה מישאל ועזריה אל פה התנור להשליכם בו: קטיל.

המית אותם הנצוצות של האש כי היו מרובות ועשו בבהלה ולא היו נשמרים ונוהרים: (כג) וגובריא. והאנשים האלה שלשתם חנניה מישאל ועזריה נפלו לתוך התנור כשהם קשורים: (כד) אדין. אז נבוכדנצר המלך חרד ועמד בבהלה והרים קול ואמר ליועציו הלא שלשה אנשים השלכנו לתוך האש כשהם קשורים: ענין. השיבו ואמרו למלך אמת המלך כן היא: (כה) הא אנה. הלא אני רואה ארבעה אנשים והמה מותרים מן הקשורים והולכים בתוך האש והשחתה לא יש בהם: ורוה. ותוארו של הרביעי דומה למלאך:

ט ועוד שאלן רבי עקיבא: השוחט חמשה זבחים בחוץ בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על פלם, או אחת על פל אחד ואחד? אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים בהעלם אחד – שהוא חייב על פל אחד ואחד משום מעילה; ורואה אני שהדברים קל וחומר. אמר רבי שמעון: לא כף שאלן רבי עקיבא, אלא: באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על פלן, או אחת על פל אחד ואחד? אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים בהעלם אחד – שהוא חייב על פל אחד ואחד משום מעילה; ורואה אני שהדברים קל וחומר. אמר רבי עקיבא: אם הלכה – נקבל, ואם לדין – יש תשובה. אמר לו: השב! אמר לו: לא, אם אמרת במעילה, שעשה בה את המאכיל באוכל, ואת המהנה פנהנה, צרף המעילה לזמן מרבה; תאמר בנותר, שאין בו אחד מפל אלו?

י אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבי אליעזר: העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם

פירוש ברטנורא

ט באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין. בחמישה תבשילין חלוקין זה מזה. חייב משום מעילה אם אכלן קודם זריקת דמן; שהדברים קל וחומר. מה מזבח אחד שאין גופים מוחלקים, חייב על כל אחד ואחד משום תמחויין מוחלקים, חמשה זבחים דגופים מוחלקים לא כל שכן: לא כף שאלן ר' עקיבא. דאם בשוחט שאלן מה ראה הביאו לו מאוכל, הא איכא למפרך מה לאוכל שכן נהנה. אלא על כרחך לא שאל ר' עקיבא אלא באוכל נותר מחמשה זבחים והביאו לו ראה נמי מאוכל: אם הלכה. שכן קבלת מרכב חייב על כל אחד מהזבחים. נקבלנה כמנך: ואם לדין. שארה לומד אותה מקל וחומר ממעילה. יש תשובה: את המאכיל באוכל. שאם נתן אוכל הקדש לחברו, חייב כאילו אכלה הוא עצמו, דקיימא לן המוציא הקדש לחולין מעל, ולא מי שניתי לו: והמהנה כנהנה. במידי רלאו בר אכילה: צירף את המעילה לזמן מרובה. כלומר ועוד חומרא אחרת יש במעילה, שאם נהנה היום בחצי פרוטה ומכאן עד שנה בחצי פרוטה, מצטרפת לפרוטה, כדמריבין מתמעול מעל, ריבה: תאמר באכילת נותר. שאנו דנים עליו שאין בו אחת מכל החומרות הללו. ולא אתבריאה מלאת אי קבלה מניה רבי יהושע להאריך תשובה או לא קבלה מניה. ופסק ההלכה, שהאוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, ותמחויין אינן מחלקין בין לחקל בין להחמיר:

י מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. תולדות הרבה של אב אחד: ובשבתות הרבה. אותן שעשה בשבת זו עשה בשבתות אחרות וכולן בהעלם אחד. ובגמרא פריך מאי קמבעיא ליה דנקט שבתות הרבה ותולדות הרבה, ואמאי נקט תולדות ולא אבות. ומשני, דר' עקיבא תרתי בעא מיניה, חדא העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה וידוע שהוא שבת אלא שסבור שמלאכה זו מותרת היא, דהיינו ודון שבת ושגגת מלאכות, והכי קא מבעיא ליה, האי דעבד מלאכה אחת בשתי שבתות מי אמרינן כיון דבשני ימים הם, אע"י דהעלם אחד הוא, לגבי מלאכה היינן הנך שבתות כגופין מחולקים של מלאכה שאין

משניות מבוארות – קהתי

והחמר – שאם באוכל מזבח אחד התמחויים מחלקים לחייב משום מעילה על כל תמחוי ותמחוי, כל שכן באוכל נותר מחמישה זבחים, שהבהמות מחלקות, והוא חייב משום נותר על כל זבח וזבח; אמר רבי עקיבא: אם הלכה – היא, שאמנם כך קבלת מרביתך, נקבל – אותה; ואם לדין – אבל אם אתה דן כך מקל וחומר, יש תשובה – על קל וחומר זה. אמר לו – רבי יהושע לרבי עקיבא: השב – תשובתך! אמר לו – רבי עקיבא: לא – אין לדון נותר ממעילה, שכן אם אמרת במעילה – שהוא חייב על כל תמחוי, הרי זה משום שעשה בה – הכתוב, במעילה, את המאכיל באוכל – שהמאכיל הקדש לחברו, חייב אשם מעילות, כאילו הוא אכלו, ואת המהנה פנהנה – שהמהנה אחרים מן ההקדש בדבר שאינו מאכל, חייב משום מעילה, כאילו נהנה בעצמו; ועוד חומרה אחרת יש במעילה: צרף המעילה – צירף הכתוב את המעילה, לזמן מרבה – שהאוכל או הנהנה היום בחצי פרוטה, ולאחר זמן מרובה בחצי פרוטה, הרי הם מצטרפים לפרוטה, וחייב קרבן מעילה, תאמר בנותר, שאין בו אחד מפל אלו – התאמר, שגם בנותר שאין בו מן החומרות הללו שבמעילה, שיהא חייב על כל בהמה ובהמה?!

באור משנה י

אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבי אליעזר: העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד, מה הוא? חייב אחת על פלן – חטאת אחת על כל המלאכות, או אחת על פל אחת ואחת – כמסכת שבת שנינו (ז, ב): "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת". כלומר שלושים ותשע מלאכות המנויות שם במשנה הן המלאכות היקרייות האסורות בשבת, ומהן למדים על שאר המלאכות הדומות להן, הנקראות "תולדות", דהיינו שהמלאכות הדומות אל כל אב מהאבות הן התולדות של אותו אב; ושאל רבי עקיבא: העושה מלאכות הרבה, שכולן תולדות של אב מלאכה אחד, בשבתות הרבה. כלומר שעשה אותן המלאכות בכל שבת

י ו ט ר א ש ו י

באור משנה ט

ועוד שאלן רבי עקיבא: השוחט חמשה זבחים בחוץ – חוץ לעזרה שבמקדש – בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על פלם – חטאת אחת על כל חמשת הזבחים, או אחת על פל אחד ואחד – חטאת על כל זבח וזבח, היינו חמש חטאות? אמרו לו: לא שמענו – ואף על פי ששמענו, שהבא על חמש נשיו נידות בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת (לעיל משנה ז). מכל מקום אין ללמוד מהן שגם בבהמות גופים חלוקים גורמים לריבוי חטאות, שיש אולי להבדיל בין אדם לבהמה. ועוד, שבנידות גם הנשים מוזהרות, וכל אשה שבא עליה, אף היא עברה עבירה, הלכך גם האיש חייב על כל אחת ואחת (כלהלן משנה ט). מה שאין כן בבהמות. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים – בחמש קערות, שבכל אחת מהן מין תבשיל אחר – בהעלם אחד, שהוא חייב על פל אחד ואחד משום מעילה – אשם מעילות; ורואה אני שהדברים קל וחומר – מה במעילה, שאף על פי שאוכל מזבח אחד, התמחויים מחלקים בה לחייב על כל תמחוי ותמחוי, בשוחט חמישה זבחים בחוץ, כל שכן שהבהמות מחלקות לחייבו על כל זבח וזבח. אמר רבי שמעון: לא כף שאלן רבי עקיבא – בשוחט חמישה זבחים בחוץ; שאילו שאלן כך, מה ראה הביא רבי יהושע מאוכל מזבח אחד? והלא שונה הוא האוכל, שהוא נהנה בכל אכילה ואכילה? אלא – שאלתו הייתה, באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על פלן, או אחת על פל אחד ואחד – חייב חטאת אחת, משום שהכל נותר, או שחייב חמש חטאות, הואיל ואכל חמישה זבחים? אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים בהעלם אחד, שהוא חייב על פל אחד ואחד משום מעילה; ורואה אני שהדברים קל

אָחַד, מַה הוּא? חַיִּב אַחַת עַל פְּלוֹן, או אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? אָמַר לִי: חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; מִקָּל וְחֹמֶר! וּמַה אִם הִנְדָּה, שְׂאִין בְּהַ תּוֹצְאוֹת הַרְבֵּה וְחֻטְאוֹת הַרְבֵּה, חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – שֶׁבַת שְׁשִׁשׁ בְּהַ תּוֹצְאוֹת הַרְבֵּה וְחֻטְאוֹת הַרְבֵּה, אֵינוֹ דִּין שְׂיָהָא חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? אָמַרְתִּי לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה, שְׂשִׁשׁ בְּהַ שְׁתֵּי אֲזַהְרוֹת: שְׂהוּא מוֹהֵר עַל הִנְדָּה, וְהִנְדָּה מוֹהֵר עָלָיו; תֹּאמַר בְּשֶׁבַת, שְׂאִין בְּהַ אֲלֵא אֲזַהְרָה אַחַת? אָמַר לִי: הֲבֵא עַל הַקְּטָנוֹת וּיְכִיחַ, שְׂאִין בְּהַן אֲלֵא אֲזַהְרָה אַחַת, וְחַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַרְתִּי לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּבֵא עַל הַקְּטָנוֹת, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּהַן עֲכָשִׁיו, וְשׁ בְּהַן לְאַחַר וְזָמַן; תֹּאמַר בְּשֶׁבַת, שְׂאִין בְּהַ לֹּא עֲכָשִׁיו, וְלֹא לְאַחַר וְזָמַן? אָמַר לִי: הֲבֵא עַל הַהֲבָחָה וּיְכִיחַ, אָמַרְתִּי לוֹ: הַהֲבָחָה בְּשֶׁבַת.

פירוש ברטנורא

דומין זה לזה, כגון זרע וקצור בהעלם אחד בודון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת, או לאו כגופים מחולקים דמיין, והוי כאילו עשה בהעלם אחד מלאכה אחת עשר פעמים דאינו חייב על כל אחת, דלכא למימר הכא ימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק, דדוקא לענין שגגת שבת הויין ידיעה לידע ששבת היה, אבל לענין שגגת מלאכות ליכא ידיעה עד שלמוד. ועוד קמבעיא ליה, אם עשה תולדות הרבה מאב אחד חייב אחת, או על כל אחת ואחת, ולהכי נקט תולדות: **אמר לי חייב על כל אחת ואחת.** פשט ליה אתרווייהו לחומרא, דעושה מלאכה אחת בשבתות הרבה בודון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל שבת ושבת, דהנך שבתות כגופים מחולקים דמיין, ותולדות של מלאכות כמלאכות דמיין וחייב על כל תולדה ותולדה, ואע"פ שהן מאב אחד כאילו עשה אבות הרבה: **ומה נדה.** כגמרא אמרין תני נדות, הבא על חמש נשים נדות חייב על כל אחת ואחת, דגופין מחולקין נינהו: **תוצאות הרבה.** עניינן הרבה, כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן. אבל נדה אין בה חיובא אלא ביאה: והנדה מוזהרת עליו. דכתיב (ויקרא כ) ונכרתו שניהם מקרב עמם: **הבא על הקטנות.** הבא על חמש קטנות נדות חייב על כל אחת ואחת, ואע"פ שהקטנה אינה מוזהרת: **הבא על הבהמה ויכתיב.** שחייב על כל ביאה וביאה: **בהמה בשבת.** כלומר כי חייב דמבעיא לי בשבת הכי נמי מבעיא לי בבהמה. ולא קבלה מיניה ר' עקיבא מר' אליעזר לא לענין דאמר עושה מלאכה אחת בשבתות הרבה כגופין חלוקין דמיין, ולא לענין תולדות מלאכות כמלאכות דמיין. ואין הלכה כר' אליעזר:

משניות מבוארות – קהתי

אליעזר על כך אלא מסברא. **אמרתי לו** – לרבי אליעזר: **לא** – אין זה קל וחומר, **אם אמרת בנדה** – שהבא על נידות הרבה בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, **לפי ששש ביה שתי אזהרות: שהוא מזהר על הנדה, והנדה מוזהרת עליו** – וכיון שכל אשה חייבת על ביאתו, אף הוא חייב על כל אשה ואשה; **האם תאמר בשבת, שאין בה אלא אזהרה אחת** – שיהא חייב על כל שבת ושבת? **אמר לי: הבא על הקטנות** – על נידות קטנות, **יוכתיב** – שיש קל וחומר, **שאין בהן אלא אזהרה אחת** – שהרי הקטנות אינן חייבות על הביאה, **וחייב על כל אחת ואחת** – לפי שגופים מחולקים הן, וקל וחומר לשבתות, שחייב על כל שבת ושבת. **אמרתי לו: לא** – אף הבא על הקטנות אינו מוכיח, שהרי **אם אמרת בבא על הקטנות** – שחייב על כל אחת ואחת, **שאף על פי שאין בהן עכשיו** – חיוב על הביאה, **יש בהן לאחר זמן** – כשיגדלו; **האם תאמר בשבת, שאין בה לא עכשיו, ולא לאחר זמן** – אלא אזהרה אחת, שיהא חייב על כל שבת ושבת? **אמר לי: הבא על הבהמה** – כלומר על כמה בהמות, **יוכתיב** – שיש קל וחומר, שהרי הבהמות אינן מוזהרות, והוא חייב על כל בהמה ובהמה. **אמרתי לו: הבהמה בשבת** – כשם שאני שואל בענין השבת כך אני שואל גם בענין הבהמה, אם הבא על בהמות הרבה בהעלם אחד חייב על כל בהמה ובהמה. ולא קיבל רבי עקיבא את תשובתו של רבי אליעזר לא לענין השבתות, שכגופים חלוקים הם, ולא לענין התולדות של אב אחד, שדינם כאבות מלאכות (גמרא; ברטנורא).

ושבת, כגון שנטע והברין והרכיב, שכל המלאכות הללו תולדות "הזורע" הן, והכל עשה בהעלם אחד, מה דינו? כגמרא מבואר, שרבי עקיבא שאל שתי שאלות: א) העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה בהעלם אחד, כלומר שידע אמנם שהוא שבת אלא שלא ידע שמלאכה זו אסורה בשבת, היינו "זודן שבת ושגגת מלאכות", האם השבתות כגופים מחולקים הם, ואף על פי שעשה אותה מלאכה בכל השבתות בהעלם אחד, שלא נודע לו בינתיים שמלאכה זו אסורה בשבת, מכל מקום חייב על כל שבת ושבת; או שאינן כגופים מחולקים, וכיון שעשה את המלאכה בכל השבתות בהעלם אחד, הרי זה כאילו עשה אותה מלאכה פעמים הרבה בשבת אחת בהעלם אחד, ואינו חייב אלא חטאת אחת. ואמנם ב"שגגת שבת וזודן מלאכות", כלומר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה על ידי ששכח בכל שבת ושבת שהוא יום השבת, ידע רבי עקיבא, שהוא חייב חטאת על כל שבת ושבת, לפי שהימים שבין שבת לשבת מחולקים את השבתות, שכל אחת נחשבת כשגגה בפני עצמה, הואיל ועלול הוא להיודע בימים שבינתיים, שאותו היום שבת היה ("ימים שבנתיים הרי הם כנידינה [חלק]"); אבל ב"זודן שבת ושגגת מלאכות", אין הימים שבין שבת לשבת כנידינה המחלקת, שהרי לענין שגגת מלאכות אין ידיעה עד שלמד, ולכן שאל כמו שבארנו לעיל. ב) העושה תולדות הרבה של אב אחד בהעלם אחד, מה דינו? חייב חטאת אחת על כולן או חייב על כל תולדה ותולדה? **אמר לי** – רבי אליעזר: **חייב על כל אחת ואחת** – לפי הגמרא השיב לו על שתי שאלותיו לחומרא: העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה בודון שבת ושגגת מלאכות, חייב חטאת על כל שבת ושבת; ואם עשה תולדות הרבה של אב אחד בהעלם אחד חייב חטאת על כל תולדה ותולדה, כדין העושה אבות הרבה, **מקל וחומר! וממה אם הנדה** – איסור נידה, **שאין בה תוצאות הרבה ותוצאות הרבה** – כלומר מיני עבירות הרבה המביאות לירי חטאות הרבה, שהרי אין בה איסור ביאה כלבד, **חייב על כל אחת ואחת** – הבא על נידות הרבה בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת, שגופים מחולקים הם, **ששבת שיש בה תוצאות הרבה ותוצאות הרבה** – מיני מלאכות הרבה המביאות לירי חטאות הרבה, **אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת** – כלום אינו קל וחומר, שיהא חייב על כל שבת ושבת? ברם, קל וחומר זה אינו בא אלמד אלא בענין השבתות, שכגופים מחולקים הן. אבל בענין התולדות אין ללמוד מקל וחומר זה, שהרי בנידה אין תולדות, ולא השיב רבי

בארנו משנתנו לפי דברי רבה כגמרא; וכן מפרש הרב מברטנורא. אבל יש מפרשים לפי דברי ר' חסדא, שבזודן שבת ושגגת מלאכות ידע רבי עקיבא שחייב על כל שבת ושבת, ושאלתו היא בשגגת שבת וזודן מלאכות, אם הימים שבנתיים הם כנידינה לחלק אם לאו. והשיב לו רבי אליעזר: קל וחומר מנידה, שהבא על נידה אחת פעמים הרבה, וטבלה וטורה ופירסה נידה בין כל ביאה וביאה, והרי הטבילות שבנתיים בנידה הם כימים שבין השבתות. ולפי דעה זו קיבל רבי עקיבא את תשובת רבי אליעזר בענין העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה, שהימים שבנתיים הם כנידינה לחלק, ולכן הוא חייב על כל שבת ושבת, זוהי שמסיימת המשנה: אמרתי לו: בהמה נשבת – כלומר יפה דנת מבהמה שורא' הבהמה נשבת: מה בהמה חייב על כל אחת ואחת אף בשבת חייב על כל שבת ושבת. ברם, בענין העושה תולדות הרבה של אב אחד בהעלם אחד לא קיבל ממנו שיהא חייב על כל תולדה ותולדה (גמרא; פירוש המשניות להרמב"ם: "מלאכת שלמה"; ועיין שיטה מקובצת).

פרק רביעי

א ספק אכל חלב, ספק לא אכל, ואפלו אכל, ספק יש בו בשעור, ספק שאין בו; חלב ושמן לפניו, אכל את אחד מהן, ואין ידוע איזה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בבית, שנגב באחת מהן, ואין ידוע באיזה מהן שנגב; שבת יום חל, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהם עשה – מביא אשם תלוי.

ב כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, כך על לא הודע שלחן אינו מביא אלא אשם אחד. אם היתה ידיעה בנתיים – כשם שהוא מביא חטאת על כל אחד ואחד, כך הוא מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד. כשם שאם אכל חלב ודם, נותר ופגול בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד, כך על לא הודע שלחן מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד. חלב ונותר לפניו, אכל אחד מהם, ואין ידוע איזה מהם אכל; אשתו ונדה ואחותו עמו בבית, שנגב באחת מהן, ואין ידוע באיזה מהן שנגב; שבת יום הכפורים, ועשה

פירוש ברטנורא

ד א ספק אכל חלב ספק לא אכל. והכי דמי, כגון חלב ושמן לפניו ואכל את אחד מהן, כדתני בספא. ופרושי קמפרש, ספק אכל חלב ספק לא אכל כיצד, כגון שהיה חלב ושמן לפניו ויש כאן איסור קבוע. אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן ואכלה, פטור, דלא איקבע איסורא: ואפילו אכל. ודאי חלב, ספק יש בו כזית. וכגון שבשעה שאכלו סבור שומן הוא ואח"כ נודע לו שהוא חלב, וספק יש בו כזית ספק אין בו: אכל את אחד מהן. וכסבור שומן הוא, ואח"כ נודע שהאחד היה חלב, וזה אינו יודע איזו אכל, מביא אשם תלוי. אבל אם בשעת אכילה היתה לו ספק והוודא אכלה מספק, הוי מויד ופטור: שנגב באחת מהן. כסבור זו אשתו, ואח"כ נתספק איזו מהן היתה, מביא אשם תלוי:

ב כך על לא הודע שלחן. כגון אכל שתי חתיכות כסבור ששתיהן שומן הן ואח"כ נודע שכל אחד מהן ספק, אינו מביא אלא אשם תלוי אחד, הואיל ולא נודע לו בין אכילה לאכילה שספק חלב אכל: ואם היתה ידיעה בינתיים. ידיעת ספק: כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת. אם היתה ידיעת ודאי בינתיים, כך בדיעת ספק מביא שני אשמות תלויות: חלב ונותר לפניו. וסבר דשניהן שומן של היתר: אשתו ונדה ואחותו עמו בבית. בא על אחת מהן כסבור לבוא על אשתו מהורה, ונמצא שאשתו היתה נדה, ועוד ספק על איזו מהן בא: ועשה מלאכה בין השמשות. כסבור חול הוא: ר' אליעזר

משניות מבוארות – קהתי

י ד ש נ י

באור משנה א

פרק זה דן בספק עבירה שחייבים עליו קרבן אשם תלוי.

ספק אכל חלב, ספק לא אכל – כמבואר לקמן במשנתנו, ואפילו אכל – שנודע לו שבוודאי אכל חלב, אבל ספק יש בו בשעור – אם אכל כזית, ספק שאין בו – שלא אכל כשיעור זית; ועכשיו מפרשת המשנה: כיצד ספק אכל חלב ספק לא אכל? כגון: חלב ושמן לפניו – היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, אכל את אחד מהן – והיה סבור שהוא שומן, ואין ידוע איזה מהן אכל – כי נתברר אחר כך שספק הוא, שמא את החלב אכל; אשתו ואחותו עמו בבית, שנגב באחת מהן – כלומר בא על אחת מהן והיה סבור שהיא אשתו, ואין ידוע באיזה מהן שנגב – שספק לו, שמא על אחתו בא; שבת יום חל, ועשה מלאכה באחד מהן – באחד משני הימים הללו, ואין ידוע באיזה מהם עשה – ספק עשה בשבת, ספק לא עשה בשבת; בכל המקרים הללו, מביא אשם תלוי – שהוא קרבן הבא על הספק; ונקרא "תלוי" לפי שכפרתו תלויה לו עד שיוודע לו בודאי שחטא בשגגה ויביא חטאת (דמב"ט; תפארת ישראל). בגמרא מבארים, שדווקא בכגון שמבואר במשנתנו, שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל, הריהו חייב אשם תלוי; אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה, פטור. ושלוש טעמים נאמרו שם על כך: א) שכן בפרשת אשם תלוי נאמר (ויקרא ה, יז): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ולא ידע ואשם ונשא עונו" – ויש אם למקרא (יש יסוד למקרא המלה כפי שהיא נקראת בנקודותיה). והרי קוראים "מכל מצוות". ומשמע: אחת מתוך שתיים (דמ"ט); ב) משום שבשתי חתיכות אפשר לברר איסורן בחתיכה הנשארת, ואין חיוב אשם תלוי אלא בכגון שאפשר לברר ולהביא אחר כך קרבן חטאת. ג) משום שבשתי חתיכות יש כאן איסור קבוע, שאחת מהן בודאי של איסור, מה שאין כן בחתיכה אחת, שאפשר שהיתה של היתר. ויש נפקא מינה בין הטעמים הללו, כגון אם היו שתי החתיכות שלפניו, אחת של כזית ואחת של כחצי זית, ואכל את של כזית ואין ידוע אם היתה זו של

שומן, הרי לפי הטעם השני בלבד, שאפשר לברר איסורו, חייב אשם תלוי. אבל לפי הטעם הראשון פטור, שהואיל ואחת החתיכות היא פחות מכזית הרי היא כאילו אינה, ואין כאן "מצוות". וכן לפי הטעם האחרון פטור, שהרי אין כאן איסור קבוע; או אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, וכל אחת היתה כשיעור, ובא נכרי ואכל אחת מהן, ואחר כך בא ישראל ואכל את האחרת, ואינו יודע איזו אכל, הרי רק לפי הטעם האחרון, שהאיסור הוא קבוע, חייב אשם תלוי, ואילו לפי שאר שני הטעמים הריהו פטור, שהרי אי אפשר לברר איסורו, ואף אין כאן "מצוות", שהרי בשעת האכילה לא היו לפניו שתיים. ברם, מפרשי המשנה נקטו הטעם האחרון בלבד (ברטנורא; תפארת ישראל). ואף הרמב"ם פסק כפי אותו הטעם (ענין הל' שגגות ח, ב).

באור משנה ב

כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת – כמו ששינונו לעיל (ג, ב), כך על לא הודע שלחן – על ספקם, כגון, שהיו לפניו הרבה חתיכות של חלב ושל שומן, ואכל שתי חתיכות, והיה סבור שהן שומן, ואחר כך נודע לו שספק הוא, שמא חתיכות חלב אכל, אינו מביא אלא אשם אחד – שהיה חלב ושל שומן, ואכלה, פטור. והלושה טעמים נאמרו שם על כך: א) שכן בפרשת אשם תלוי נאמר (ויקרא ה, יז): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ולא ידע ואשם ונשא עונו" – ויש אם למקרא (יש יסוד למקרא המלה כפי שהיא נקראת בנקודותיה). והרי קוראים "מכל מצוות". ומשמע: אחת מתוך שתיים (דמ"ט); ב) משום שבשתי חתיכות אפשר לברר איסורן בחתיכה הנשארת, ואין חיוב אשם תלוי אלא בכגון שאפשר לברר ולהביא אחר כך קרבן חטאת. ג) משום שבשתי חתיכות יש כאן איסור קבוע, שאחת מהן בודאי של איסור, מה שאין כן בחתיכה אחת, שאפשר שהיתה של היתר. ויש נפקא מינה בין הטעמים הללו, כגון אם היו שתי החתיכות שלפניו, אחת של כזית ואחת של כחצי זית, ואכל את של כזית ואין ידוע אם היתה זו של

מלאכה בין השמשות, ואין ידוע באיזה מהם עשה – רבי אליעזר מחייב חטאת; ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יוסי: לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות, שהוא פטור, שאני אומר: מקצת מלאכה עשה מהיום, ומקצתה למחר; ועל מה נחלקו? על העושה בתוך היום, ואין ידוע אם בשבת עשה, ואם ביום הכפורים עשה; או על העושה, ואין ידוע מעין איזו מלאכה עשה – רבי אליעזר מחייב חטאת; ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יהודה: פוטר הנה רבי יהושע אף מאשם תלוי.

ג רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרים: לא נחלקו על דבר שהוא משום שם אחד, שהוא חיוב; ועל מה נחלקו? על דבר שהוא משום שני שמות, שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יהודה: אפלו נתפון ללקט תאנים, ולקט ענבים, ענבים ולקט תאנים; שחורות ולקט לבנות, לבנות ולקט שחורות – רבי אליעזר מחייב חטאת; ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יהודה: תמה אני אם יפטר בה רבי יהושע? אם כן, למה נאמר (ויקרא ה, כג): "אשר חטא בה"? פרט למתעסק.

פירוש ברטנורא

מחייב חטאת. כמה נפשך, אם חלב אכל חיוב, אם נותר אכל חיוב, וכן כולם: ורבי יהושע פוטר. דגבי חטאת כתיב (ויקרא ה, ד) אשר חטא בה, עד שיוודע לו כמה חטא. ור' אליעזר, האי אשר חטא בה מיבעי ליה פרט למתעסק במלאכת שבת, כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, שהוא פטור, כיון דלא נתכוין לחתיכה דאיסורא. ודוקא מתעסק במלאכת שבת הוא דפטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל מתעסק בחלבים ובעריות, כגון שאכל חלב או בא על הערזה שלא במתכוין, חיוב לכולי עלמא, שהרי נהנה: לא נחלקו. ר' אליעזר דאמר לא בעינן שידע כמה חטא לא נחלק על רבי יהושע, ומודה לו בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויוה"כ שהוא פטור: שאני אומר. חצי שיעור המלאכה נעשית בשבת וחצי שיעור ביוה"כ, ואין כאן חיוב חטאת: מעין איזו מלאכה עשה. אם חרש או זרע: פוטר הנה רבי יהושע אף מאשם תלוי. דגבי אשם תלוי כתיב (ויקרא ה, ח) כי תחטא ולא ידע, פרט ליה שידע שחטא אלא שאין החטא מסוים. וחטאת נמי לא מחייב, שאע"פ שידע שחטא כמה נפשך, מכל מקום לא הוכרז לו כמה חטא. ופסק ההלכה, שהוא חיוב באשם תלוי בין בחלב ונותר לפניו שאפשר שיבורר הדבר, בין בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויוה"כ שאי אפשר שיבורר הדבר, וכן באשתו נדה ואחותו עמו בבית ושגג באחת מהן, ככל אלו מביא אשם תלוי:

ג משום שם אחד. כגון שתי נשים נדות עמו בבית ושגג באחת מהן: שהוא חיוב. שהרי ידע כמה חטא: על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק קצר ספק טחון; אפילו נתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים. כגמרא מפרש מלתיה דר' יהודה במתכוין ללקט תאנים תחילה ואח"כ ענבים, והלכה ידו על האחרונים וליקט ענבים תחילה ואח"כ תאנים. וכן אם היה מתכוין ללקוט שחורות ואח"כ לבנות ונהפך הדבר וליקט לבנות תחילה ואח"כ שחורות: ר' אליעזר מחייב חטאת. והואיל ולשניהם נתכוין לא אכפת לן כמקודם ומאחר: ור' יהושע פוטר. והואיל ובשעת לקיטת כל אחד ואחד לא לזה נתכוין, הוה ליה כמתעסק ופטור: הכי גריסין, אמר ר' שמעון תמיהני אם פטר בזה ר' יהושע. אם כן למה נאמר אשר חטא בה. סתם מתניתין קא תמיה על מיהתו של ר' שמעון, אם כן דלא פטר בזה ר' יהושע, למה נאמר אשר חטא בה. ומשני, פרט למתעסק, לאפוקי מי שלא היה מתכוין ללקוט כלל, או

משניות מבוארות – קהתי

פירוש המשניות להרמב"ם: "משנה תורה" הל' שגגות ה, ה; ועיין ברטנורא ו"תפארת ישראל".

י ו ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע. רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרים: לא נחלקו – רבי אליעזר ורבי יהושע, על דבר שהוא משום שם אחד – כגון שהיו לפניו שני עצי תאנים וליקט מאחד מהם בשבת בשוגג ואינו יודע מאיזה מהם ליקט (וש"י), שהוא חיוב – חטאת, שהרי ידע כמה חטא; ועל מה נחלקו? על דבר שהוא משום שני שמות – כגון ספק קצר ספק טחון, או ספק קצר חטים ספק קצר שעורים, או שנתכוון לעשות מלאכה זו ועשה זו (וש"י), שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר – רבי יהושע דורש כמה שכתוב בחטאת: "אשר חטא בה" – עד שיתכוון לחטוא בה, ולעת הידיעה ידע כמה חטא; ורבי אליעזר סובר: כיון שנתכוון לדבר שיש בו חטא, ולעת הידיעה נודע לו שחטא, דיו להתחייב חטאת (וש"י). אמר רבי יהודה: אפלו נתפון ולקט תאנים, ולקט ענבים, ענבים ולקט תאנים; שחורות ולקט לבנות, לבנות ולקט שחורות – כגמרא מבואר, שכונת רבי יהודה היא, שנתכוון ללקט תחילה תאנים ואחר כך ענבים, ונהפך לו הדבר וליקט תחילה ענבים ואחר כך תאנים, וכן אם נתכוון ללקט תחילה תאנים ושחורות ואחר כך לבנות, ונהפך לו הדבר וליקט תחילה לבנות ואחר כך שחורות, רבי אליעזר מחייב חטאת – והואיל ונעשתה כוננתו, שהרי לשניהם נתכוון; ורבי יהושע פוטר – מחטאת, לפי שלא נעשתה כוננתו ומחשבתו, שהרי בשעת לקיטת כל אחד ואחד לא לזה נתכוון. אמר

באיזו מהן שגג – ספק לו, שמא בא על אחותו; שבת ויום הכפורים – שחלו בזה אחר זה: ועשה מלאכה בין השמשות – שהוא ספק שבת ספק יום הכיפורים, והוא היה סבור, שיום חול הוא, ואין ידוע באיזה מהם עשה – אם בשבת או ביום הכיפורים; בכל אלו רבי אליעזר מחייב חטאת – שהרי ודאי חטא, בין אכל חלב ובין אכל נותר; בין בא על אשתו נידה ובין בא על אחותו; בין עשה מלאכה בשבת ובין עשה ביום הכיפורים; ורבי יהושע פוטר – שבחטאת נאמר (ויקרא ד, כג): "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה" – עד שיוודע לו כמה חטא, בחלב או בנותר, באשתו נידה או באחותו וכו'. ברם, רבי אליעזר דורש את הכתוב "אשר חטא בה" – פרט למתעסק במלאכת שבת, כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, שהוא פטור, כיון שלא נתכוון למלאכת איסור (גמרא); עיין ברטנורא: "חוטפות יום טוב"; תפארת ישראל. אמר רבי יוסי: לא נחלקו – רבי אליעזר ורבי יהושע, על העושה מלאכה בין השמשות – שבין שבת ליום הכיפורים, שהוא פטור – מחטאת, שאני אומר: מקצת מלאכה עשה מהיום, ומקצתה למחר – שחצי שיעור המלאכה עשה בשבת ושאר חצי השיעור עשה ביום הכיפורים, ואין חיבים חטאת על חצי שיעור; ועל מה נחלקו? על העושה בתוך היום, ואין ידוע אם בשבת עשה, ואם ביום הכפורים עשה; או על העושה, ואין ידוע מעין איזו מלאכה עשה – כגון אם חרש או זרע, רבי אליעזר מחייב חטאת – שהרי ודאי חטא; ורבי יהושע פוטר – מחטאת, משום שכתוב: "אשר חטא בה" – עד שיוודע לו כמה חטא, כמו שבארנו לעיל. אמר רבי יהודה: פוטר הנה רבי יהושע אף מאשם תלוי – שכן באשם תלוי נאמר (ויקרא ה, יז): "ואם נפש כי תחטא... ולא ידע" – פרט לזה שידע שחטא, אלא שאין החטא מסוים (לענין ההלכה עיין

פ ר ק ח מ י ש י

א דם שחיטה בפכהמה, פחיה, ובעופות, בין טמאים ובין טהורים, דם נחירה, דם עקור, ודם הקנה, שהנפש יוצאה בו – חייבים עליו. דם הטחול, דם הלב, דם ביצים, דם דגים, דם חגבים, דם התמצית – אין חייבין עליהן. רבי יהודה מחייב בדם התמצית.

פירוש ברטנורא

שהיה מתכוין ללקוט תאנים לבד וליקט ענבים לבד, שלא נעשית מחשבתו כל עיקר. והלכה כרבי יהושע, וכמו שפירשה למלתיה רבי יהודה: **הא דם שחיטה**. בין בבהמה בין בחיה בין בעופות, בין דם נחירה בין דם עקור שנעקרו הסימנים, וכן דם הקנה שהנפש יוצאה בו, ואיהו דם שהנפש יוצאה בו, כל זמן שהוא מקלח דהיינו האמצעי, יצא ראשון שבתחילת הקנה, ואחרון לאחר שכלה הדם ונתמעט, שהוא שותת בסמוך ואינו מקלח מרחוק שאין זה דם הנפש: **חייבים עליו**. אם אכל ממנו כוית חייב כרת: **דם הלב**. דם הנבלע בבשר הלב, והוי כשאר דם האברים שהוא בלאו, ואין חייבין עליו כרת. אבל דם הנמצא בחלל הלב, מבית השחיטה הוא בא, שהבהמה שואפת בעת שחיטה ומכנסת דם מבית השחיטה בחלל הלב, וחייבים עליו כרת אם יש בו כוית: **דם ביצים**. אית דמפרשי דם שבביצי הזכר בשור איל ותיש. ולי נראה, דם הנמצא בכביצת תרנגולת: **ודם התמצית**. שמתמצה ונסחט ושותת כשיוצא. לשון נמצה דמו (ויקרא א'): **אין חייבים עליו כרת**. שאין כרת אלא בדם הנפש. דכתיב (שם י"ג) כי נפש כל בשר דמו הוא כל אוכליו יכרת. ופסק ההלכה, דדם הטחול והלב והכליות ודם התמצית הרי אלו באוהרה וכל דם לא תאכלו, ולוקין עליהם ואין בהם משום כרת. ודם הנמצא בכביצים, אסור מדברי סופרים. ודם שרצים, אם אכלו ממנו כוית לוקה משום אוכל שרץ, לא משום אוכל דם. ודם דגים וחגבים מטהורים, מותר לכתחילה, אבל צריך שיהיה בדם דגים, קשקשים, שיוכח עליו שהוא דם דגים, מפני מראית העין. ודם האדם, אסור מדברי סופרים כשפירש מן האדם, ואין לוקין עליו:

משניות מבוארות – קהתי

כל זמן שיש בו אדמיונות (הל' מאכלות אסורות ו, ג; עיין 'חוספות יוס טובי' ו'תפארת ישראל'). **דם הטחול, דם הלב, דם ביצים, דם דגים, דם חגבים, דם התמצית** – המתמצה ושותת לאחר שיצא דם הנפש, **אין חייבין עליהן** – כרת, שנאמר (ויקרא יז, יד): "כי נפש כל בשר דמו היא כל אוכליו יכרת", אינו חייב כרת אלא על הדם, שהנפש יוצאה בו. בענין דם הלב מבואר במפרשים (על פי הגמרא): דם הבלוע בבשר הלב, וכאה המשנה להשמיענו, שדינו כשאר דם האברים, שאין חייבים עליו כרת; אבל דם המתכנס לתוך חלל הלב בשעת השחיטה, חייבים עליו כרת אם יש בו כוית (רש"י; ברטנורא). אבל יש מפרשים להיפך (לפי גירסה הפוכה בגמרא). שבמשנתנו מדובר בדם המתכנס ללב בשעת שחיטה, ועליו פטורים מכרת; אבל דם הבלוע בבשר הלב, חייבים עליו כרת (דמב"ס הל' מאכלות אסורות ו, ג; וכן גם דעת הר"ף והרא"ש; ועיין 'תפארת ישראל'). – בענין דם ביצים יש מפרשים, שהכוונה לדם שבביצי הזכר, כגון בשור או באיל, ויש מפרשים, שהכוונה לדם הנמצא בכביצת תרנגולת (עיין ברטנורא ו'תפארת ישראל'). **רבי יהודה מחייב בדם התמצית** – כרת. והלכה כתנא קמא.

רבי יהודה – ורוב המפרשים גורסים אמר רבי שמעון: **תמה אני אם יפטר בה רבי יהושע** – בכגון שנכתוב ללקט תאנים וליקט ענבים, כמו שבארנו לעיל? **אם כן** – סתם משנתנו תמדה על תמיהתו של רבי שמעון: **אם כן**. שלא פטר בזה רבי יהושע, **למה נאמר: "אשר חטא בה"** – שמשמעו דווקא במתכוון לאותו חטא שעשאו? **פטר למתעסק** – שלא נתכוון כלל לעשות דבר אסור, כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, שבכגון זה פטור. אבל אם שגג ונתכוון לעשות מלאכה אסורה, אף על פי שלא נתכוון לעשות מלאכה זו, הריהו חייב (רש"י). ויש מפרשים: פטר למתעסק – כגון שלא היה מתכוון ללקט כלל, או שהיה מתכוון ללקט תאנים לבד וליקט ענבים לבד, שלא נעשתה מחשבתו כל עיקר, בכגון זה הריהו מתעסק ופטור מחטאת (ברטנורא; ו'תפארת ישראל'; ועיין חידושי הרש"ש). והלכה כרבי יהושע. וכפי שפירש רבי יהודה את דבריו.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כתוב בתורה (ויקרא ז, כו-כז): "וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם. לעוף ולבהמה כל נפש אשר תאכל כל דם. ונכרתה הנפש היא מעניה". כן כתוב (ויקרא יז, יד): "ודם כל בשר לא תאכלו. כי נפש כל בשר דמו היא. כל אוכליו יכרת". נמצאנו למדים, שהאוכל כוית מן הדם כמזיד – חייב כרת, שבגג – מכיא חטאת, שכל דבר שחייבים על דונו כרת, חייבים על שגגתו חטאת (עיין לעיל א, א) – משנתנו באה ללמד על איהו דם חייבים ועל איהו דם פטורים.

דם שחיטה – דם היוצא בשעת שחיטה, **בפכהמה, פחיה, ובעופות** – בין בבהמה בין בחיה ובין בעופות, **בין טמאים** – כגון סוס, זאב, עורב, **ובין טהורים** – כגון שור, צבי, תרנגול, **דם נחירה** – דם היוצא בשעת נחירה, דהיינו שדךך אחר מבעלי החיים הללו בצוארו או בנחיריו ויצא ממנו דם, **ודם עקור** – שעקר את סימניו, היינו הוושט והקנה, ויצא דמו, **ודם הקנה** – של בעלי החיים דלעיל (רמב"ם). היינו דם שמוציאים מן העורקים לשם רפואה, **שהנפש יוצאה בו** – בגמרא מבארים: איזהו דם הקנה שנתפוש ויצאה בו? כל זמן שמקלח (היינו הדם האמצעי שהוא מקלח בכוח, שכן בתחילת הקנה הדם שותת ואינו מקלח, וכן בסוף הקנה, כשהדם מתמעט והולך, הוא שותת ויורד בלי קילוח); **חייבים עליו** – כרת, אם אכל משום כוית במזיד, כמו שבארנו לעיל בהקדמה למשנתנו. בתוספת מבואר, שהוא הדין בדם שחיטה ונחירה ועיקרו, שאין חייבים אלא על הדם שהנפש יוצאה בו, אלא שהמשנה לא היתה צריכה להשמיענו דבר זה כי אם בדם הקנה, לפי שאין אדם רגיל להקיז דם לבהמתו עד שיצא לה דם הנפש. אבל לפי הרמב"ם יש הבדל בין דם שחיטה ונחירה ועיקרו לבין דם הקנה, שבדם הקנה הוא כותב אמנם כפי הגמרא: כל זמן שהוא מקלח ויוצא, ואילו בדם שחיטה וכר', הוא כותב:

י ו ם ר ב נ י
ב א ו ר מ ש נ ה ב

הנהנה בשגגה מן הקדש, חייב להביא קרבן אשם, הנקרא "אשם מעילות", וכן לשלם בעד מה שנתנה בתוספת חומש. משנתנו דנה במי שספק לו, אם נתנה מן הקדש או לא נתנה, אם חייב הוא להביא אשם תלוי. ונחלק בזה תנאים.

ב רבי עקיבא מחיב על ספק מעילות אשם תלוי; וחכמים פוטרין. ומודה רבי עקיבא, שאינו מביא את מעילתו עד שתתודע לו, ויביא עמה אשם ודאי. אמר רבי טרפון: מה לזה מביא שני אשמות? אלא, יביא מעילה וחומשה, ויביא אשם בשתי סלעים, ויאמר: אם ודאי מעילתי – זו מעילתי, וזה אשמי; ואם ספק – המעות נדבה, והאשם תלוי; שזמין שהוא מביא על הודע, מביא על לא הודע.

ג אמר לו רבי עקיבא: נראים דבריו במעילה מעוטה. הרי שבא על ידו ספק מעילה במאה מנה, לא יפה לו שיביא אשם בשתי סלעים, ואל יביא ספק מעילה במאה מנה? הא מודה רבי עקיבא לרבי טרפון במעילה מועטת. האשה שהביאה חטאת העוף ספק, אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי – תעשנה ודאי, שזמין שהיא מביאה על לא הודע, מביאה על הודע.

ד חתיכה של חלין וחתיכה של קדש, אבל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אבל – פטור. רבי עקיבא מחיב באשם פירוש ברטנורא

ב ספק מעילות. ספק נהנה מן הקדש ספק לא נהנה: **וחכמים פוטרין.** דבחטאת כתיב מצות, ובאשם תלוי כתיב מצות, כל שחיבים על שגגתו חטאת, חייבים על לא הודע שלו אשם תלוי. והנהנה מן הקדש שאין חייבים על שגגתו חטאת אלא אשם ודאי, אין חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי: **שאינו מביא את מעילתו.** אין צריך להביא הממון; שתי אשמות. שאם הודע לו שחטא אחר שהביא אשם תלוי, צריך להביא אשם ודאי: **יביא מעילה וחומשה.** קרן הממון שנחטף לו אם נהנה ממנו וחומשו: **בשתי סלעים.** איל הנקח בשתי סלעים, דכתיב (שם ח) בערכך כסף שקלים: **ואם ספק,** הכי קאמר, ואם בספקו עומד לעולם יהיה באשם תלוי: **שזמין שמביא על הודע מביא על לא הודע.** הלכך יכול להביא ולהתנות. והלכה כחכמים: **ג חטאת העוף ספק.** האשה שילדה ספק מין פטור ספק מין חוב, מביאה כבש לעולה ומתנה, אם מין חוב יהא לחובה, ואם מין פטור יהא לנדבה. אבל חטאת מביאה בספק ואינה נאכלת, שמא חולין היא ומליקת חולין נבילה: **תעשנה ודאי.** ותאכל לכהנים כשאר חטאות: **שזמין שהיא מביאה.** שהרי פרידה אחת מן התורים או מן בני היונה היא מביאה לחטאת, בין ודאי יולדת בין על ספק יולדת:

משניות מבוארות – קהתי

תלוי – והאשם שאני מביא היא אשם תלוי, שזמין שהוא מביא על הודע – על מעילה ודאי, מביא על לא הודע – על מעילת ספק, ששיניהם איל בן שנתיים בשווי של שתי סלעים, לפיכך יכול להביאו מספק ולהתנות. והלכה כחכמים.

ב אור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת.

אמר לו רבי עקיבא – לרבי טרפון: **נראים דבריו במעילה מעוטה –** שהיה ספק מעילתו בדבר מועט, ובכגון זה כדאי לו להביא מעילה וחומשה ולהתנות על האשם, כדי שלא יצטרך להביא שני אשמות: **הרי שבא על ידו ספק מעילה במאה מנה, לא יפה לו –** האם לא עדיף בשבילו, שיביא אשם בשתי סלעים – כשיודע לו שמעל ודאי, ואל יביא – עכשיו, ספק מעילה במאה מנה – קרן של מאה מנה וחומשה? שהרי על האשם בלבד בלי הכסף אי אפשר להתנות, כמו שבארנו במשנה הקודמת; ומועירה טחם משנתנו: **הא מודה רבי עקיבא לרבי טרפון –** הרי שמודה רבי עקיבא לדברי רבי טרפון, במעילה מועטת – שאפשר להתנות בה כדעת רבי טרפון; אלא שבמעילה מרובה סובר רבי עקיבא, שלא כדאי לו הדבר, ולכן מביא בתחילה אשם תלוי, וכשנודע לו מביא מעילתו וחומשה ואשם מעילתו. **האשה שהביאה חטאת העוף ספק –** כגון שהפילה, ואין ידוע מה הפילה, אם הוא דבר שחייבת עליו קרבן אם לאו, שבכגון זה מביאה כבש לעולה, והיא מתנה, שאם הפילה מין חיוב, תהא זו עולת חובה, ואם מין פטור, תהא זו עולת נדבה; וכן מביאה היא חטאת העוף מספק, ואין החטאת נאכלת (כמבואר לעיל א. ד.) **אם עד שלא נמלקה –** אם קורם שנמלקה החטאת, נודע לה שילדה ודאי – וחייבת להביא קרבן ודאי, תעשנה ודאי – ותיאכל החטאת לכהנים, שזמין שהיא מביאה על לא הודע, מביאה על הודע – שתור או בן יונה מביאה לחטאת בין שהיא ודאי יולדת בין שהיא ספק יולדת.

י ו ס ח מ י ש י

ב אור משנה ד

חתיכה של חלין וחתיכה של קדש – היו לפניו שתי חתיכות בשר, אחת של חולין ואחת של קודש: **אבל אחת מהן –** משתי

רבי עקיבא מחיב על ספק מעילות – ספק נהנה מן הקדש ספק לא נהנה, אשם תלוי – בגמרא מבואר טעמו, שכן פרשת אשם תלוי סמוכה לפרשת אשם מעילות, וכיון שפרשת אשם תלוי מתחילה: **”ואם נפש כי תחטא”**... – וא”ו מוסיף על ענין ראשון, ולמדים עליון מתחתון, לחייב ספק מעילה באשם תלוי; **וחכמים פוטרין –** מאשם תלוי, שסוברים הם: אין מביאים אשם תלוי אלא על ספק חטא, שעל וודאו חייבים בשוגג חטאת, אבל במעילה שעל וודאה אין חייבים חטאת אלא אשם מעילות, אין מביאים על ספקה אשם תלוי. בגמרא מבואר טעמם, שכן באשם תלוי נאמר (ויקרא ה, יז): **”ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצוות ה’ אשר לא תעשינה”**, ובחטאת נאמר (ויקרא ד, כז): **”ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצוות ה’ אשר לא תעשינה”**, ולמדים בגזירה שווה, **”מצוות, מצוות”**: מה שם דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן (באשם תלוי) דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, יצאה מעילה שאין חייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. ויש דורשים בדרך אחרת: כל שחייבים על שגגתו חטאת, חייבים על לא הודע שלו אשם תלוי, והנהנה מן הקדש, שאינו חייב על שגגתו חטאת אלא אשם ודאי, אינו חייב על לא הודע שלו אשם תלוי (פירוש המשנה להרמב”ם: ברטנורא). **ומודה רבי עקיבא, שאינו מביא את מעילתו –** כלומר שאינו צריך לשלם להקדש קרן הממון שמעל בו בתוספת חומש, **עד שתתודע לו –** שודאי מעל, **ויביא עמה אשם ודאי –** אשם מעילות. **אמר רבי טרפון: מה לזה מביא שני אשמות –** למה לאדם זה להביא שני אשמות, בתחילה אשם תלוי, וכשנודע לו אשם ודאי? **אלא, יביא מעילה וחומשה** – קרן הממון שספק לו בו אם נהנה ממנו, ותוספת החומש של הקרן, **ויביא אשם בשתי סלעים –** איל בשווי שתי סלעים, כמו שכתוב (ויקרא ה, טז): **”בערכך כסף שקלים”** (וישק”ג של תורה הוא “סלע” של משנה – עיין זבחים י, ה), **ויאמר: אם ודאי מעילתי, זו מעילתי** – הקרן עם החומש, **וזה אשמי –** האם הוא אשם מעילות; וכיון שהוא מתנה על האשם, שאם מעל ודאי יהא אשם ודאי; לפיכך צריך הוא להביא הקרן והחומש מיד, אף על פי שאינו יודע אם מעל, שכן על האשם בלבד בלי הכסף אי אפשר להתנות, שהמביא אשם מעילות ולא הביא את הקרן, לא יצא: **ואם ספק –** כלומר ואם אעמוד בספקי, שלא יודע לי לעולם שמעילתי, **המעות נדבה –** להקדש, **והאשם**

תלוי. אכל את השנייה – מביא אשם ודאי. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי; דברי רבי עקיבא. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים אשם אחד. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד.

ה חתיכה של חליץ וחתיכה של חלב, אבל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל – מביא אשם תלוי. אכל את השנייה – מביא חטאת. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי. (דברי רבי עקיבא). רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת אחת. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת אחת.

ו חתיכה של חלב וחתיכה של קדש, אבל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל – מביא אשם תלוי. אכל את השנייה – מביא חטאת ואשם ודאי. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת ואשם. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת ואשם.

פירוש ברטנורא

ד ור' עקיבא מחייב. ר' עקיבא לטעמיה, דמחייב אשם תלוי על ספק מעילות: שניהם מביאים אשם אחד. בשותפות, ויאמר זה לזה אם אתה אכלת החתיכה של קדש יהא חלקי מחול לך ויהא אשם כולו עליך: אין שנים מביאים אשם אחד. דלית ליה תנאי בקרבנות, אלא אם כדברי חכמים שניהם פטורים, אי כר' עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות:

ה הטאת אחת. ומתנה זה עם זה כרפרישנא לעיל: אין שנים מביאים חטאת אחת. אבל אשם תלוי מייחדי כל חד וחד, משום חתיכת החלב. והיינו תנא קמא. והא קמשמע לן, דתנא קמא ר' יוסי הוא והלכה כמותו:

ו חתיכה של חלב וחתיכה של קדש כו' מביא אשם תלוי. אפילו לרבנן דאמרי אין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות, הכא מודו דחייב, משום חתיכה של חלב: מביא חטאת ואשם ודאי. על החתיכה של חלב מביא חטאת, ועל בשר של קדש אשם ודאי: חטאת ואשם. בשותפות. ומתנה, אם אני אכלתי חלב ואתה קודש יהא חלקי באשם מחול לך וחלקך בחטאת מחול לי. ואם אני אכלתי קודש ואתה חלב יהא חלקי בחטאת מחול לך וחלקך באשם מחול לי: אין שנים מביאים חטאת ואשם. בשותפות, אלא זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי. והיינו תנא קמא. והא קמשמע לן דתנא קמא הוא ר' יוסי והלכה כמותו:

משניות מבוארות – קהתי

שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת אחת – ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב יהא חלק חברו בחטאת מחול לו ותהא החטאת כולה עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת אחת – כמבואר הטעם לעיל באשם. בגמרא מדייקים בדברי רבי יוסי: אבל אשם תלוי מביא כל אחד, כדעת תנא קמא. ומכאן שתנא קמא רבי יוסי הוא. והלכה כמותו.

י ו ס ש ו

באור משנה ו

חתיכה של חלב וחתיכה של קדש – היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב, ואחת של שומן שהיא של קודש: אכל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי – אף לדעת חכמים הפוטרים על ספק מעילה הריהו חייב כאן אשם תלוי על ספק חלב; ולדעת רבי עקיבא, המחייב על ספק מעילה, הריהו יוצא כאן באשם תלוי אחד על שני הספקות, על ספק חלב ועל ספק מעילה (ומביא). אבל את השנייה, מביא חטאת ואשם ודאי – חטאת על החלב שאכל, ואשם מעילות על שנהנה מבשר קודש. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי – שלגבי כל אחד ואחד יש ספק שמא אכל את החתיכה של חלב. ואף לדעת רבי עקיבא, המחייב על ספק מעילה, אין כל אחד צריך להביא שני אשמות תלויים, על ספק חלב ועל ספק מעילה, אלא דיו להביא אשם תלוי אחד (עיינו "מלאכת שלמה"). רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת ואשם – בשותפות, ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב יהא חלק חברו מחול לו בחטאת ותהא החטאת כולה עליו, ומי שאכל את הקודש, יהא חלק חברו מחול לו באשם, ויהא האשם כולו עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת ואשם – בשותפות, שאין תנאי מועיל בקרבנות הבאים על חטא; וכבר בארנו במשנה הקודמת שרבי יוסי היינו תנא קמא, הסובר: זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי.

החתיכות הללו, ואין ידוע איזו מהן אכל – וחושש הוא שמא חתיכה של קודש אכל ונמצא מועל בקודש, פטור – מקרבן אשם תלוי, כדעת חכמים במשנה הקודמת שפוטרים בספק מעילות. רבי עקיבא מחייב באשם תלוי – כשיטתו במשנה הקודמת, שמחייב אשם תלוי על ספק מעילה (עיינו "תפארת ישראל" ו"מלאכת שלמה"). בענין מעילה מונעת ששנינו לעיל. שמודה רבי עקיבא לרבי טרפון. אבל את השנייה – אחר כך, מביא אשם ודאי – אשם מעילות, שהרי ודאי אכל את החתיכה של קודש. אבל אחד את הראשונה – אחת משתי החתיכות, ובא אחר ואכל את השנייה – אף על פי שאחד מהם ודאי אכל את החתיכה של קודש, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי – כל אחד מהם מביא אשם תלוי, דברי רבי עקיבא – שהרי לגבי כל אחד מהם יש ספק, אם הוא מעל בהקדש. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים אשם אחד – אשם מעילות בשותפות, ומתנים ביניהם, שכל מי שאכל את החתיכה של קודש, יהא חלק חברו מחול לו, ויהא אשם מעילות כולו עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד – שאין תנאי מועיל בקרבן הבא על חטא, אלא אם כדעת חכמים שניהם פטורים, אם כדעת רבי עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילה.

באור משנה ה

חתיכה של חליץ וחתיכה של חלב – היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן, שהיא של חליץ, ואחת של חלב: אכל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי – שמא אכל חלב. אבל את השנייה – אם אכל אחר כך את החתיכה השניה, מביא חטאת – שהרי ודאי אכל חלב. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי – שהרי לגבי כל אחד יש ספק, שמא הוא אכל את החלב. (דברי רבי עקיבא) – לפי הגמרא אין גורסים זה. רבי

ז חתיכה של חלב וחתיכה של חלב קדש, אכל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל – מביא חטאת. רבי עקיבא אומר: מביא אשם תלוי. אכל את השנייה – מביא שתי חטאות ואשם ודאי. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא חטאת, וזה מביא חטאת. רבי עקיבא אומר: זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת, ושניהם מביאים אשם אחד. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד.

ח חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר, אכל את אחת מהן, ואין ידוע את איזו מהן אכל – מביא חטאת ואשם תלוי. אכל את השנייה – מביא שלש חטאות. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה – זה מביא חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת, ושניהם מביאים חטאת אחת. רבי יוסי אומר: כל חטאת שהיא באה על חטא – אין שנים מביאים אותה.

פ ר ק ש ש י

א המביא אשם תלוי, ונודע לו שלא חטא, אם עד שלא נשחט – יצא וירעה בעדר; דברי רבי מאיר. וחכמים

פירוש ברטנורא

ז חתיכה של חלב וחתיכה של חלב קודש כו' מביא חטאת. דממה נפשך חלב אכל: ר' עקיבא אומר. אף אשם תלוי כחטאת, משום ספק מעילות. ואין הלכה כרבי עקיבא: מביא שתי חטאות. והוא שאכלן בשתי העלמות. שאם לא היתה שם ידיעה ביניהם, אינו חייב אלא אחת: זה מביא אשם תלוי וכו'. מוסף על החטאת שהוא צריך להביא משום אוכל חלב מביא אשם תלוי משום ספק מעילות: ושניהם מביאים אשם אחד. בשותפות ומתנין: רבי יוסי אומר כו'. ותנא קמא ר' יוסי הוא והלכה כמותו:

ח חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר כו'. מביא חטאת משום חלב ואשם תלוי מחמת ספק של נותר, שהנותר בכרת כחלב. ואיסור נותר חל על איסור חלב לפי שהוא איסור מוסף: מביא שלש חטאות. שתיים משום חלב ואחת משום נותר. והוא שהיה לו ידיעה ביניהם. דאי לא הכי אינו מביא אלא שתי חטאות, אחת משום חלב ואחת משום נותר. והוא דלא תני הכא שלש חטאות ואשם ודאי כרתני לעיל, משום דרוב נותר אין בו שוה פרוטה, דלא חוי למיד, ואשם מעילות אינו בא על פחות משום פרוטה: כל חטאת שהיא באה על חטא. לאפוקי חטאת יולדת שאינה באה על חטא. דסבר רבי יוסי ששתיים מביאות אותה בשותפות ובתנאי, כדאמרין בפרק קמא. ופסק הלכה, שאין חטאת באה בשותפות ואפילו חטאת של מחוסרי כפרה: ו א המביא אשם תלוי. יצא ויראה בעדר. עם שאר צאנו כחולין גמורים. דסבר ר' מאיר, כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה: ירעה עד שיסתאב.

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ז

חתיכות של חלב, ואחת מהן היתה של נותר, שנשאר מן הקרבן לאחר הזמן הראוי לאכילה: אכל את אחת מהן – אחת משתי החתיכות הללו, ואין ידוע את איזו מהן אכל – אם אכל את החתיכה של נותר, או את החתיכה האחרת, מביא חטאת – על החלב, שהרי חלב ודאי אכל, ואשם תלוי – שמא אכל את החתיכה של נותר, וחייב גם על הנותר, שכן איסור נותר חל על איסור חלב, והאיל נותר הוא איסור מוסף, שתחילה היה החלב מותר למזבח, וכיון שנעשה נותר נאסר אף למזבח. אכל את השנייה – גם את החתיכה השנייה, מביא שלש חטאות – שתי חטאות משום חלב, ומדובר כאן בכגון שאכל את שתי החתיכות בשני העלמות, דהיינו שהיתה לו ידיעה בינתיים (שאם לא כן, אינו מביא אלא חטאת אחת משום חלב). וחטאת אחת משום נותר. ולמה לא ינשנה כאן, שצריך להביא אשם מעילות, שהרי נהנה מן ההקדש? הטעם מבואר בגמרא, משום שרוב נותר אין בו שווה פרוטה, ואין מביאים אשם מעילות על פחות משווה פרוטה (עיי' 'תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל'). אכל אחד את הראשונה – אחת מן החתיכות הללו, ובא אחר ואכל את השנייה – ואין ידוע איזו חתיכה כל אחד מהם אכל, זה מביא חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי – כל אחד מהם מביא חטאת משום חלב, ואשם תלוי משום ספק נותר. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת – כל אחד מביא חטאת משום חלב, ושניהם מביאים חטאת אחת – ומתנים ביניהם, שתהא החטאת למי שאכל את החתיכה של נותר. רבי יוסי אומר: כל חטאת שהיא באה על חטא, אין שנים מביאים אותה – שאין תנאי מועיל בקרבן הבא על חטא. ברם, בחטאת יולדת, שאינה באה על חטא, סובר רבי יוסי, ששתיים מביאות אותה בשותפות ובתנאי (כמו ששנינו לעיל ד. א.). והלכה היא, שאין כל חטאת באה בשותפות, ואפילו חטאת יולדת (חטאת של מחוסרי כפרה).

ב א ו ר מ ש נ ה א

המביא אשם תלוי – על ספק עבירה, ונודע לו שלא חטא –

חתיכה של חלב וחתיכה של חלב קדש – היו לפניו שתי חתיכות של חלב, אחת של חולין ואחת של קודש: אכל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא חטאת – שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על אכילת חלב בשגגה. רבי עקיבא אומר: מביא אשם תלוי – נוסף על החטאת מביא גם אשם תלוי משום ספק מעילה. אכל את השנייה – לאחר שנודע לו שאכל את הראשונה, מביא שתי חטאות – על שתי האכילות של חלב, שהידיעה שבינתיים מחלקת אותן לשתי עבירות; ברם, אם אכל שתייהן בהעלם אחד, שלא היתה ידיעה בינתיים, אינו חייב אלא חטאת אחת, ואשם ודאי – אשם מעילות, שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, ומלבד איסור החלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש; ואף על פי שאין איסור חל על איסור, מכל מקום הואיל והקדש הוא איסור מוסף, שעל ידי הקדש נאסר החלב גם בהנאה, לפיכך חל כאן איסור הקדש על איסור חלב, שבאיסור מוסף הדין הוא שאיסור חל על איסור (ותבס'ם). אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא חטאת, וזה מביא חטאת – שהרי כל אחד מהם אכל חלב ודאי. רבי עקיבא אומר: זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי – נוסף על החטאת מביא כל אחד אף אשם תלוי משום ספק מעילה. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת – כל אחד מביא חטאת, שהרי כל אחד ודאי אכל חלב, ושניהם מביאים אשם אחד – בשותפות, ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב של קודש, יהא חלק חברו באשם מחול לו ויהא כל האשם עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד – כמו שבארנו הטעם במשניות הקודמות.

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה ח

חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר – היו לפניו שתי

אומרים: ירעה עד שישתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר: יקרב, שאם אינו פא על חטא זה, הרי הוא פא על חטא אחר. אם משנשחט נודע לו – הדם ישפך, והבשר יצא לבית השרפה. נזרק הדם – הבשר יאכל. רבי יוסי אומר: אפלו הדם בפוס – יזרק, והבשר יאכל.

פירוש ברטנורא

דמתוך שלבו נוקפו בשעת הפרשה ומתירא מספק החטא, גמר ומקדיש ליה ואע"פ שלא יצטרך, הלכך ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה להביא מהן עולת נדבה. והלכה כחכמים: הדם ישפך. לאמה שבמקדש [ז"ל שבעורה]: לבית השריפה. ואע"פ דחולין שנשחטו בעורה טעונים קבורה, האי הוי כוכה פסול שטעון שריפה: נזרק הדם. קודם שנודע לו: יאכל. הבשר. דרחמנא אמר (ויקרא ה) והוא לא ידע ונסח לו, בשעת סליחה לא תהא ידיעה. והבא נמי בשעת זריקת הדם דהיינו שעת סליחה לא היתה ידיעה, והרי גמר כל כפרת ספיקו, והוה ליה אשם תלוי כשר: אפילו הדם בכוס יזרק, דסבר רבי יוסי כלי שרת מקדשין את הפסול ליקרב, וכל העומד לזרק כזרוק דמי, והוי כאילו נזרק הדם כבר קודם שהיתה לו ידיעה. ואין הלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

תלוי בכל יום, לפי שבכל יום יש לאדם לחשוש לספק חטא, הלכך מקריב הוא את האשם התלוי על ספק חטא אחר. אם משנשחט – לאחר שכבר נשחט הקרבן, נודע לו – שלא חטא, הדם ישפך – לאמת המים שבעזרה, והבשר יצא לבית השרפה – להשרף, כדין קרבן שנפסל, שטעון שריפה. נזרק הדם – ואחר כך נודע לו שלא חטא, הבשר יאכל – כדין אשם תלוי כשר, שנאמר בו (ויקרא ה, יח): "והוא לא ידע ונסח לו" – בשעת סליחה לא תהא לו ידיעה, ואף כאן בשעת זריקת הדם, שהיא שעת הסליחה, עדיין היה בספק חטא, והרי גמר כל כפרת ספיקו, הלכך הרי זה אשם תלוי כשר. רבי יוסי אומר: אפלו הדם בפוס – ועדיין לא נזרק, ונודע לו שלא חטא, יזרק – הדם, והבשר יאכל – כדין אשם תלוי כשר, שסובר רבי יוסי: כלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב, ואף כאן שהדם כבר נתקבל בכוס שהוא ממלי שרת, הריהו מקדש את הקרבן ליקרב, אף על פי שנודע לו שלא חטא (גמרא: רבנו גרשום); ויש מוסיפים בטעמו של רבי יוסי, שכלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב, וכל העומד לזרוק כזרוק הוא, והרי זה כאילו נזרק הדם קודם שנודע לו (רמב"ם: ברטנורא: תפארת ישראל). ואין הלכה כרבי יוסי.

כגון שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן, ולא היה ידוע איזו אכל, והפריש אשם תלוי, ואחר כך נתברר, שאכל את החתיכה של שומן, אם עד שלא נשחט – אם קודם שנשחט הקרבן נודע לו שלא חטא. יצא וירעה בעדר – עם שאר צאנו, כחולין גמורים, דברי רבי מאיר – בגמרא מבואר טעמו, שהוא סובר: כיון שאינו צריך לאשם תלוי, לא הקדישו, כלומר כשהפרישו לא הפרישו אלא על דעת שיהא צריך לו, וכיון שנודע לו שלא חטא, נתגלה הדבר למפרע שלא היה צריך לו בשעת הפרשתו, הלכך הרי הוא חולין, ויצא וירעה בעדר. ונחכמים אומרים: ירעה עד שישתאב – עד שיפול בו מום, וימכר – אחר כך, ויפלו דמיו לנדבה – לשיפור (היינו לתיבה) שבמקדש שהקריבו ממעותיו עולות נדבה. טעמם של חכמים, שכשהפריש את הקרבן, מתוך שלבו נוקפו שמא חטא, גמר בלבו והקדישו מספק אף כשלא יצטרך לו; הלכך אף כשנודע לו שלא חטא, הואיל והיה מוקדש אף מספק, ירעה עד שישתאב ויימכר ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר: יקרב – האשם התלוי, שאם אינו פא על חטא זה, הרי הוא פא על חטא אחר – רבי אליעזר הולך לשיטתו (להלן משנה ג). שמתנדב אדם אשם

המשך ביאור למ' שבת ליום ראשון עמ' א

16 יט כד.) 'לך רד ועלית אתה ואהרן עמך/ מִקִּישׁ וְיִרְדָּה לְעֲלִיָּה, מָה
 17 עֲלִיָּה בְּהִשָּׁבְתָה אִף וְיִרְדָּה בְּהִשָּׁבְתָה, ויש ללמוד מכאן על הירידה
 18 כשצוה אותם על הפרישה, שנאמר (שם יט יד) וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר
 19 אֶל הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם, שהיתה בבוקר, ומכך שהפרישם
 20 בבוקר, מוכח שהקפידה התורה על חמש עונות שלמות.
 21 הגמרא מקשה על רבי עקיבא: לָמָּה לִיָּה לְמִימְרָא לָהּ – לשם מה
 22 הוצרך לומר להם את מצות הפרישה בבוקר, וְהָא אָמַר רַב הוּנָא,
 23 יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים הֵן וְאִין מְשַׁמְשִׁין מִפּוֹתֵיהֶן בַּיּוֹם, לפי שאין זה דרך
 24 צניעות, ואם כן גם בלא ציווי היו פורשים ביום. מתרצת הגמרא:
 25 הָא אֶרְיָן אָמַר רַבָּא, אִם הָיָה בֵּית אָפֶל מוֹתֵר לְשֵׁמֶשׁ בַּיּוֹם. וְעוֹד
 26 אָמַר רַבָּא, וְאִתִּימָא – ויש אומרים) רַב פָּפָא, תְּלִמִיד הָבָה, שהוא
 27 צנוע ובודאי לא יסתכל, מִאֲפִיל בְּמִלִּיתוֹ וּמוֹתֵר לְשֵׁמֶשׁ גַּם בְּבֵית
 28 שאינו אפל. ומאחר שישנם אופנים שאפשר לשמש ביום, הוצרך
 29 משה רבינו להפרישם, כדי שיוכלו להיטהר מפליטתן קודם מתן
 30 תורה, וכדברי רבי עקיבא.

1 אֶלָּא רַבִּי עֲקִיבָא שאמר שהפולטת בתוך חמש עונות הרי היא
 2 טמאה, כְּמָאן – כמו מי הוא סובר, לא כחכמים ולא כרבי יוסי,
 3 כחכמים בודאי שאינו יכול לסבור, שמאחר שפרשו רק ביום
 4 חמישי אין כאן חמש עונות, אולם גם אינו יכול לסבור כרבי יוסי,
 5 שהרי בפסוק נזכרו רק ימים, וכלל הוא בידונו, שמקצת היום
 6 ככולו, ודי בכך שיתחילו לפרוש בסוף יום רביעי, ובליל שבת טבלו
 7 לטהרתן, ויש כאן רק ארבע עונות.
 8 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם רַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר כְּרַבִּי יוֹסִי שאומר
 9 שפרשו ברביעי, אולם סובר הוא גם כְּרַבָּא רַב אֶדָּא בְּרַ אֶהֱבָה,
 10 שמשך בשעלה לחר סיני בימים שקודם מתן תורה, לשמוע את
 11 דברי ה', בְּהִשָּׁבְתָה עֲלֶיהָ, וגם כשירד מההר לומר לעם את דברי
 12 ה', בְּהִשָּׁבְתָה וְרַד, בְּהִשָּׁבְתָה עֲלֶיהָ, דְּכַתִּיב – שנאמר אצלו כשעלה
 13 להר לקבל את הלוחות השניות (שמות לד ד) וַיִּשְׁכַּם מֹשֶׁה בְּבֹקֶר
 14 וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי, הרי שהיה עולה בהשכמה. בְּהִשָּׁבְתָה וְרַד, דְּכַתִּיב
 15 בענין קבלת התורה שצוהו לזרוז את העם שלא יעלו להר (שמות

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

קפנדריא – מקצר הילוכו דרך בית הכנסת. **ולא פסעתי על ראשי עם קודש** – כשהיו התלמידין בבית המדרש על גבי קרקע, ההולך על גבי מסיבתן לישיב למקומן נראה כפוסע על ראשי העם. **ולא נשאתי כפי** – לדוכן לברכת כהנים. לפי שהכהנים צריכין לברך "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו (במצותיו וצונו) בקדושתו של אהרן" במסכת סוטה (לט, א). **מתנותיה** – הזרוע והלחיים והקיבה. **ולא ברכתי** – בסעודה לפני כהן, דאמר מר (גיטין נט, ב): "וקדשתו" (ויקרא כא) – לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון. **משניאי** – שגורמין לבני אדם לשנאותו, שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם-הארץ אומר: אין נחת רוח בתורה. **לא נתכבדתי בו'** – מפרש לה ואזיל. **מרא** = פוריש'ש בלעז. **וקא שקיל מיניה** – לכבדו, וישאנה הוא. **דרית במאתין** – שאתה נושא כלי כזה בעירך. **גוויז** = סריסין. היו עבדים משרתים אותו, וקא מחו ליה לרבי עקיבא, סבורין היו שהיה קץ בחייו. **אם נאמר כבש** – "את הכבש אחד תעשה בבקר". **ולא עמדתי על מדותי** – לשלם גמול רע למי שציערני.

משאות כאלו, דרי - שא משא זה, ואי לא, אתיקורי אנא בזילותא דידך - להתכבד בבזיון לא ניהא לי. ומה שאמר 'ולא עלתה על מטתי קללת חברי', כוונתו בי הא, דמר וזמרא בי הנה סליק לפוריה - כשעלה למיטתו לישון, אמר, שרי ליה לבל מאן דצערן - כל מי שציערני מחול לו. ומה שאמר ונתרן בממוני הית, כוונתו כאיוב, דאמר מר, איוב ונתרן בממוניה הוה, בכך שהיה מניח פרוטה לחנוני בממוניה אף שקנה דבר ששוה פחות מפרוטה.

כחם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: **שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמעון, במה הארכת ימים. אמר להם, מימי לא עשיתי קפנדריא** - קיצור דרך לבית הכנסת לעבור דרכו, ולא נכנסתי לאחר שישבו התלמידים על הקרקע ופסעתי על ראשי עם קדוש, שהעובר ביניהם צריך להרחיב פסיעותיו ונראה כפוסע עליהם, ולא נשאתי כפי על הזוכן בברכת כהנים בלא ברכה לפני. **שאלו תלמידיו את רבי פרידא, במה הארכת ימים. אמר להם, מימי לא קדמני אדם לבית המדרש** אלא השכמתי ואתי ראשון. **ולא ברכתי לפני בהן** בסעודה, ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה הזרוע הלחיים והקיבה וניתנו לכהן, דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן, אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה, ואמר רבי יצחק בל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה, פאלו אוכל טבלים, ולית הלכתא בנותיה אלא מותר, ואף על פי כן החמיר רבי פרידא שלא לאכול ממנה. הגמרא דנה בדברי רבי פרידא: מה שאמר ולא ברכתי לפני בהן, משמע שעשה כך בכל כהן ואף עם-הארץ. מקשה הגמרא: למימרא דמעלותא היא - וכי דבר טוב עשה, והא אמר רבי יוחנן, כל תלמיד חכם שמתברך אחר לפניו, אפילו אם הוא בהן גדול אך הוא עם הארץ, אותו תלמיד חכם חייב מיתה על שהקדים העם-הארץ לפניו, שניאמר (משלי ח לו) 'כל משנאי אהבו מות, אל תקרי משנאי' אלא 'משנאי', שגורמים לאנשים לשנאו, ותלמיד חכם זה שמקדים עם-הארץ לברכה נחשב משנאי, שהרואה תלמיד חכם שפל לפני עם-הארץ אומר שאין הנאה מן התורה. מתרצת הגמרא: בי קאמר איהו שלא ברך לפני כהן היינו פאופן שהוא והכהן שוין שניהם תלמידי חכמים, וחיידש שהקדימו אף שרבי פרידא היה גדול ממנו בתורה. כחם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: **שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה, במה הארכת ימים. אמר להם, מימי לא נתכבדתי בקלון** [-בזיון] חברי, כלומר שלא רציתי להתכבד על ידי שחברי יתבזה, ולא עלתה על מטתי קללת חברי, כלומר, לא עליתי על מיטתי לישון לפני שמחלתי לחברי על קללתו או צער שציערני, ונתרן בממוני הית.

הגמרא מבארת דברי רבי נחוניא: מה שאמר לא נתכבדתי בקלון חברי, כוונתו בי הא - כפי מעשה שהיה, דרב הונא דרי מרא אבתפיה - נשא כלי חפירה על כתפו, ואתא רב חנא בר חנילאי וקא דרי מיניה - ונטלו ממנו לכבדו, ונשאו הוא על כתפו. אמר ליה רב הונא, אי רגילת דדרית במאתין - שגם בעירך נושא אתה

משאות כאלו, דרי - שא משא זה, ואי לא, אתיקורי אנא בזילותא דידך - להתכבד בבזיון לא ניהא לי. ומה שאמר 'ולא עלתה על מטתי קללת חברי', כוונתו בי הא, דמר וזמרא בי הנה סליק לפוריה - כשעלה למיטתו לישון, אמר, שרי ליה לבל מאן דצערן - כל מי שציערני מחול לו. ומה שאמר ונתרן בממוני הית, כוונתו כאיוב, דאמר מר, איוב ונתרן בממוניה הוה, בכך שהיה מניח פרוטה לחנוני בממוניה אף שקנה דבר ששוה פחות מפרוטה.

כחם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: **שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא הגדול, (אמר לו) במה הארכת ימים. אתו גוויז** - משרתי רבי נחוניא, שחשבו שרבי עקיבא קץ בחיי רבי נחוניא, וקא מחו ליה - והכוהו על שאלתו. ברח רבי עקיבא מפניהם, וסליק ויתב ארישא דדיקלא - בראש דקל, ואמר ליה לרבי נחוניא, רבי, נאמר בפסוק (במדבר כח ז) 'את הקבש אחד תעשה בבקר', וקשה, אם נאמר 'כבש' למה נאמר 'אחד', הרי 'כבש' סתם משמע אחד, ומדוע צריך לפרש זאת. כששמע זאת רבי נחוניא אמר להו - למשרתיו על רבי עקיבא, צורבא מדרבנן הוא, שבקוהו, שלא קץ בחיי אלא ביקש ללמוד דרכי חיים. אמר ליה רבי נחוניא תשובה לשאלתו, הכוונה ב'אחד' שצריך להקריב לתמיד כבש מיוחד שבצדו. ועוד אמר ליה רבי נחוניא תשובה לשאלתו במה האריך ימים, מימי לא קבלתי מתנות, ולא עמדתי על מדותי לגמול רע למי שציערני, ונתרן בממוני הית.

נמרא

56 הגמרא מקשה על מה ששינו ברישא של משנתנו, שהפולטת
 57 ביום השלישי הרי היא טמאה. מקשה הגמרא: הריישא של המשנה
 58 ששינו שהפולטת בשלישי טמאה, היא דלא פריא אלעזר בן עזריה,
 59 שכן דעתו שהפולטת ביום השלישי טהורה, כמובא בברייתא
 60 בסמוך, ואילו הסיפא של המשנה, ששינו בה שמרחיצין את
 61 המילה ביום השלישי שחל בשבת, היא פריא אלעזר בן עזריה, שכך
 62 היא דעתו להלן במשנה (קלד): דאי ו-שאם תאמרן שהרישא
 63 פריא אלעזר בן עזריה, הרי פהורה שפמענא ליה - שמענו מדבריו
 64 שהפולטת ביום השלישי הרי היא טהורה.
 65 מתרצת הגמרא: מאן דלא מוקי בתנאי - זה שלא נוח לו להעמיד
 66 המשנה כשני תנאים, סובר שלשון המשנה משובש, והתנא רישא
 67 פהורה - משנה את גירסת הרישא של המשנה, ושונה בה
 68 טהורה, ומוקי לה לבניה - ומעמיד את כל המשנה פריא אלעזר
 69 בן עזריה, ומאן דמוקי בתנאי - זה שמעמיד את המשנה כשני
 70 תנאים, שכך עדיף לו, מאשר לומר שלשון המשנה משובש, או
 71 שהרישא והסיפא מדברים בשני אופנים שונים, מעמיד את הרישא
 72 כרפנן, ואת הסיפא פריא אלעזר בן עזריה.
 73 הגמרא מביאה את מחלוקת התנאים בענין פולטת: תנו רבנן
 74 בברייתא, פולטת שכבת זרע ביום השלישי לשימשה, כגון
 75 שימשה ביום חמישי ופלטתה זרע בשבת, בין אם שימשה
 76 בתחילת ליל חמישי, ונמצא ששהתה ארבע עונות שלימות, ליל
 77 חמישי וחמישי ליל ששי וששי לעונה היא יום או לילה, ובין אם
 78 שימשה ביום חמישי ששיר לחשיבה, היא ששהתה רק מקצת יום
 79 חמישי וליל ששי וששי, ואין כאן אלא שתי עונות שלימות, בכל
 80 אופן היא פהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה, שלדעתו הולכים אחר
 81 המים, ובשפלטת ביום השלישי היא טהורה.
 82 רבי ישימאל חולק על רבי אלעזר בן עזריה, וסובר שהפולטת ביום
 83 השלישי טמאה, ורק הפולטת ביום הרביעי טהורה, אולם מודה
 84 הוא שמקצת היום ככולו, ולכן אומר, שפעמים שהן רק ארבע
 85 עונות שלימות שאם פלטה בהם הדי ששהתה רק מקצת יום
 86 בסוף יום רביעי, פליטה מטמאה עד תחילת ליל שבת. פעמים
 87 שהן חמש עונות, כגון אם שימשה בתחילת היום של רביעי בשבת.
 88 פעמים שהן שש עונות, כגון אם שימשה בתחילת ליל רביעי,
 89 פליטה מטמאה עד תחילת ליל שבת, שהן שש עונות. רבי ישימאל
 90 אומר לעולם חמש עונות שלימות, כל שפלטת בהם הרי היא
 91 טמאה. ולכן אם יצאתה מקצת עונה ראשונה, כגון שלא שימשה
 92 בתחילתה, נותנין לה לזמן טומאתה עוד מקצת מעונה ששית, מה
 93 שנחסר מעונה ראשונה, כדי שיושלמו עונות שלימות.
 94 להלן (ע"ב) נחלקו חכמים ורבי יוסי בברייתא, מתי פרשו ישראל
 95 מנשותיהם לפני קבלת התורה, לדעת חכמים היה זה ביום חמישי
 96 לימות השבוע, ולרבי יוסי ביום רביעי. עוד נתבאר שם, שלדברי
 97 הכל ניתנו עשרת הדברות בשבת, וטבלו הנשים לטהרתן
 98 מפליטות הזרע, בליל שבת ולא בשבת בבוקר, כדי שלא יהיו
 99 הללו הולכים לקבל את התורה והללו הולכים לטבול.
 100 הגמרא מקשה על דברי רבי עקיבא: אמרו רבנן - אמרו חכמי
 101 השיבה את הקושיא דלהלן קמיה ו-לפנין דרב פפא, ואמרי לה -
 102 ויש אומרים, שרב פפא הקשה לרבא, בשלמא - מובנים דברי רבי
 103 אלעזר בן עזריה שאומר שאם פלטה ביום השלישי הרי היא
 104 טהורה, משום שסובר ברפנן, דאמרי ו-שאומרים, פהמשה בשבת
 105 עבדי פרישה - פרשו מנשותיהם לפני מתן תורה, ויש שלא פרשו
 106 רק סמוך לחשיבה, ובליל שבת טבלו, ולא חששו עוד מפליטה,
 107 הרי מוכח מכך שהפולטת בשלישי טהורה ושמקצת יום תשישי
 108 הרי הוא ככולו. וגם רבי ישימאל שאומר שהפולטת ביום
 109 השלישי טמאה וביום הרביעי טהורה, מובנים דבריו, שסובר פריא
 110 יוסי, דאמר, בארבעה בשבת עבדי ו-עשו פרישה, נמצא שמיום
 111 רביעי עד ליל שבת עברו שלשה ימים, ומכאן ואילך הן טהורות.
 112

1 פמבלא מרובעת - כמו שהם זרועים במקום חלק ומרובע, שיש לו
 2 חשיבות, ואינם נראים כמעורבים. מדייקת הגמרא, פמבלא הוא
 3 דפרי - ממה שנקטה הברייתא הלשון 'טבלא מרובעת' משמע
 4 שרק בשזרועים במרובע אינם חשובים כמעורבים, הא לאו הכי -
 5 אבל בלא כך, אלא שהיו זרועים בעיגול, אסור, מפני שבזרועים
 6 בעיגול אין להם היכר, וקשה על רבי יוחנן שאמר שגם כשזרועים
 7 בעיגול יש להם היכר. מתרצת הגמרא, התם - מה שצריכו שם
 8 שתהא מרובעת, הוא כדי לאקולי בה קולא אחרנא - להקל בה
 9 קולא נוספת, להתיר ראש תור היצא הימנה - מערוגה זו לתוך
 10 שדה אחרת, כלומר להתיר שתהא שורה מערוגה זו יוצאת
 11 ופוגעת בערוגה הסמוכה לה על ידי צורה של ראש תור, דהיינו
 12 שמיצר והולך, זה הותר רק בערוגה מרובעת, כי צריך לכך אופן
 13 הניכר ביותר, אבל לענין שיהיה מותר לזרוע בערוגה מין נוסף, וכן
 14 שיהיה מותר לזרוע בערוגה הסמוכה לה מינים אחרים, גם היכר
 15 של ערוגה עגולה מועיל לזה.

משנה

16 המשנה שלפנינו היא המשך למשניות הקודמות בפרק זה,
 17 שנתקבצו בהן הלכות שנלמדו בדרך אסמכתא. הנידון ברישא של
 18 המשנה הוא, שכבת זרע שנפלטת מאשה, מהו שיעור הזמן
 19 שתהא גופה של האשה ועדיין טמאה, שכן במסכת נדה (נו.)
 20 מבואר, שמכך שכיהא אותה הכותב 'שכבת זרע' יש ללמוד
 21 שאינה מטמאת אלא כשראויה להיות ולד נוצר ממנה, ולפיכך אם
 22 שהתה בגוף האשה שיעור זמן שבאה לידי סרחון ואינה ראויה
 23 עוד שיהיה ולד נוצר ממנה, אינה מטמאת בפליטה.
 24 מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי לשימשה (שתהא) טמאה,
 25 שנאמר קודם מתן תורה (שמות יט טו), היו נכנים לשלש ימים אל
 26 תגשו אל אשה, כלומר הזהירם שפרשו מנשותיהם שלשה ימים,
 27 כדי שתוכל התורה להינתן ביום הרביעי, ופרישה זו היתה מחשד
 28 שמא ייטמאו נשים על ידי שכבת זרע שיפלטו, שהקפידה התורה
 29 על טומאת קרי במתן תורה, ומכך שציוותה התורה לפרוש שלשה
 30 ימים ולא יותר, משמע שלאחר שטבלו בליל רביעי אין עוד
 31 לחשוש מפליטת שכבת זרע, לפי שלא ייטמאו בה, אבל ביום
 32 השלישי אם פולטת, הרי הן טמאות.
 33 מנין שמרחיצין את המילה - שמתור לחמם מים ולרוחצה בשבת,
 34 ביום השלישי המילה שחל להיות בשבת, שאף ביום השלישי הוא
 35 מוסכן, והמים החמים מוחקים את גופו ומבריאים אותו, שנאמר
 36 בשמעון ולוי בני יעקב שבאו לעיר שכם לאחר שנימולו (בראשית
 37 לד כה) ויהי ביום השלישי בהיותם באבים, הרי שגם ביום השלישי
 38 היו עדיין בחזקת מסוכנים.
 39 מנין שקושרין לשון של והורית ו-רצועה של צמר סרוק ארוכה
 40 וצרה כצורת לשון, צבועה אדום) בראש פעי העשתלה לעזאל
 41 ביום הכיפורים, והיה מלבין מאליו, והוא סימן שמחל לקדוש ברוך
 42 הוא לישראל, שנאמר בישעיה (א יח) שהוכיח את ישראל ואמר
 43 להם שידו על עוונותיהם, וגם אם סרחו תתקבל תשובתם, ואמר
 44 להם בשם ה', אם יהיו המאבים בשנים בשלג ילבין - גם אם יהיו
 45 חטאיכם כבגד שהוכתם בצבע אדום, שנראה למרחוק וגם קשה
 46 להסירו, ילבין אותו הקב"ה כשלג, ומפסוק זה סמכו חכמים לקשור
 47 לשון של והורית בראש שעיר המשתלח שבא לכפר על
 48 עוונותיהם של ישראל.
 49 מנין לסיכה שהיא בשתייה ביום הכיפורים - שאסור לסוך את הגוף
 50 ביום הכיפורים, כשם שאסור לשתות בו, אף על פי שאין ראה
 51 גמורה לרבה, אבל יש זכר ו-מעין אסמכתא ורמז לרבה, שנאמר
 52 בתהלים (קט יח) במזמור המדבר באלו שדברו סרה על דוד או על
 53 ישראל, וקללם דוד, וילבש קלה גמדי ותבא במים בקרבנו וכשמן
 54 בעצמותיו, הרי שהוקשה סיבת שמן לשתיית מים.

בַּסְבְּלָא מְרוּבַעַת. אלמא עגולה לא ערוגה היא: הָתֵם דְּבִעֵי מְרוּבַעַת לְאֶחְשָׁבָה שְׂדָה קֶאֱמֶר, לְהַתִּיר רֹאשׁ תוֹר כּו'. וְזִלְתִּי לִיָּה לַר' יוֹחָן הָא דְאָמַר לְעִיל "אֵין רֹאשׁ תוֹר בְּעֶרְוָה", אֵי נָמִי: אֵית לִיה מְעֵרוּגָה לְעֶרְוָה, אֲבָל מְשַׁדָּה לְעֶרוּגָה - יֵשׁ רֹאשׁ תוֹר: **מַתְנִי שֵׁיטָא טְמָאָה.** דְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֲבֵיתָ לָא מְסַרְחָה שְׁכַבְתָּ זָרַע, וְרֵאשִׁיָּה

לְקַלֵּט וְלְהִיתָ לְדַבְּרִי וְלִדְרֵי נְוָצָה הִימְנָה, וְקָרִינָן שְׁכַבְתָּ זָרַע - הַרְאֵי לְחִרְזֵי: 'לְגו' יָמִים, וְהָקֵסִיד דְּהַכְתוּב עַל טוּמְאָתָא קְרִי בְּמִיתָ תוֹרְךָ, וְקֵסִיד 2 עַם יוֹם הַפְּרִישָׁה קֶאֱמֶר, דְּבִדְן' בִּשְׁבַת פִּירְשׁוּ 3 מְנָשׁוּתֵיהּ, וְקַבְּלוּ תוֹרָה בְּשַׁבַּת שְׂהוּא רִבְעֵי 4 לְאוֹתוֹם שִׁשְׁמִשׁוּ מִטוֹתֶיהָ קְרִבְעֵי לְפָנֵי הַפְּרִישָׁה, וְקַבְּלוּ לִילֵי שַׁבַּת, וְלָא חֵשׁ הַכְתוּב 5 אִם יִפְלוּטוּ בְּשַׁבַּת - דְּמִסְרָה, וְאִינוּ שְׁכַבְתָּ זָרַע 6 הַרְאֵי לְחִרְזֵי. אֲבָל אִם פְּלוּטוּ עֵישׁ בְּשִׁלְשִׁי - טַמְאוּת, לְכָךְ הַפְּרִישׁן שִׁלְשֵׁה יָמִים: מִנְּךָ 7 שֶׁמֶרְחִיצִין, דְּאָף בִּיּוֹם ג' מְסוּפִין הוּא: כְּפִים 8 פְּקַרְבוּ וְכִשְׁמֹן פְּעַמְמוֹתֵיהּ, מְקִישׁ סִיכָה 9 לְשַׂתִּיהָ: **גְּמ'** רִישָׁא, דִּמְתַּנָּי: דְּלָא כֵּר' אֶלְעוֹר 10 בִּין עַזְרִיָּה, דְּאֵילוּ לְדִידִי שְׁמִיעִין לִיה פּוֹלְט 11 בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי טְהוּרָה, לְקַמְן בְּקִרְיָתָא: וְסִפָּא, 12 דְּקַתְּנִי מְשִׁבְשְׂתָא אִתְּהּ דִּמְרִיבֵי בּו' - ר' אֶלְעוֹר 13 בִּין עַזְרִיָּה, דְּהוּא אָמַר לֵה לְקַמְן בַּפֵּרֶךְ ר"י 14 אֶלְעוֹר: **מָאן דְּלָא מוֹקִי כֶּתְנָא.** דְּדָחִיק וּמוֹקִי 15 מְתַנִּיתוּן בְּתַרֵּי טַעְמֵי, אוֹ מִשְׁבֵּשׁ לֵה וּמְקַרְשׁ 16 לֵה דְלָא לְאוֹקְמֵי כֶּתְנָא - מִשְׁבֵּשׁ לֵה וְאִמַּר 17 מִשְׁבְּשַׂתָּא הִיא, וְחַנְיָ בְּהּ "טְהוּרָה": וּמָאן 18 מוֹקִי לֵה כֶּתְנָא, דְּנִחָא לִיה לְאוֹקְמֵי כֶּתְנָא 19 מְלַמְמֵיר מִשְׁבְּשַׂתָּא הִיא, וּמְלַאָקְמֵי בְּתַרֵּי 20 טַעְמֵי - מוֹקִי נָמִי לְהָאֵי כֶּתְנָאֵי, וּפְלוּגְתָּא הִיא 21 בְּ"הַמְּקִיד" (ב"מ מא), גְּבִי חֲבִית, דְּאָמַר ר' 22 יוֹחָן: מָאן דְּמַתְּרָם לָהּ חֲבִית אֶלְיָכָא יְדַח תַּנָּא 23 מוֹבִילָנָא לִיה מַאי לְבִי מְסוּתָא, וּמוֹקִי רִישָׁא 24 ר' יִשְׁמַעְעָל וְסִפָּא רִבִּי עֲקִיבָא, וְאֵי הָוָה גַּעֲי 25 הָוָה מְצִי לְאוֹקְמֵי בְּתַרֵּי טַעְמֵי, וּבְדַח תַּנָּא, 26 וְאֶבְיָא מְשׁוֹקֵי לֵה הָתֵם בְּחַד תַּנָּא, וּמוֹקִי סִפָּא 27 בְּשִׁהֲנִיקָה בְּמָקוֹם שְׁאִינוּ מְקוּמָה: בִּיּוֹם 28 הַשְּׁלִישִׁי, כְּנֻן שְׁמַשְׁהָ בְּהַ וְקַלְטָה שְׁכַבְתָּ 29 זָרַע בְּשַׁבַּת, לִישׁ שְׁמַשְׁהָ חֲדִילַת לֵיל חֲמִישִׁי 30 דְּאִישְׁתַּדִּי ד' עוֹנוֹת שְׁלֹמוֹת - לֵיל ה' וְה' לֵיל 31 ו' ו', לִישׁ מַשְׁהָ שְׁוֹן יוֹם ה' עִם חֲשִׁיבָה - לְדָא 32 אִישְׁתַּדִּי אֶלָּא מַקְצָה ה' וְלִיל ו' ו', וְלֵיל ו' 33 אֶלָּא ב' עוֹנוֹת שְׁלֹמוֹת, הֶעָוָה - אוֹ יוֹם אוֹ 34 לְלָהּ: ר' יִשְׁמַעְעָל אוֹמַר פְּעָמִים שְׁוֹן כו', 35 בְּאֵל חִלּוֹק, וְלוֹמַר דְּפוֹלְטָת גְּבִי לְשִׁמְשִׁשָּׁה - 36 טְמָאָה, אֲבָל פּוֹלְטָת בְּד' - טְהוּרָה, וּמוֹדִינָא 37 אֶל דְּמַקְצָת הַיּוֹם כְּבוֹלוּ, דְּלָא הִקְפִּידָה תוֹרָה 38 לָךְ בְּמַנְּךָ יוֹם הַיּוֹם, וְלָא בְּמַנְּךָ הֶעָוָה: 39 וּפְעָמִים שְׁוֹן ד' עוֹנוֹת, שְׁלֹמוֹת, שְׁאֵם מְשִׁי: 40 ד' בִּשְׁבַת עִם חֲשִׁיבָה - פִּלְטִיתָה טְמָאָה עַד 41 חֲתָלַת שְׁבַת: פְּעָמִים שְׁוֹם ה' עוֹנוֹת, כְּנֻן 42 שְׁמִשְׁהָ תַּחְתַּלַּת הַיּוֹם עַד ד' פְּעָמִים שְׁוֹן ו', 43 כְּנֻן מְשִׁי: וְלֵיל ה' וְלֵיל ה' וְלֵיל ה' בִּין שְׁמִשְׁוֹת: 44 נֹתַנְיָן לָךְ מִקְצַת עוֹנֵת ו', אֶלְשֵׁלֵי ה' וְכָל הַפּוֹלְטָת בְּתוֹךְ ה' עוֹנוֹת שְׁלֹמוֹת - 45 טְמָאָה: אֶמְרוּ, לָהּ אֵתְפַתְקָא דְּלְקַמְהָ: **בְּשִׁלְמָא כו'**, פְּלוּגְתָּא דְרַבְנָן וְר' יוֹסִי 46 בְּקִרְיָתָא, וּמִיּוֹתֵי לָהּ שְׁפִירָא לְקַמְן, דְּרַבְרָבן בְּהּ בִּשְׁבַת פִּרְשֵׁה וְלַר' יוֹסִי בְּד', 47 וְלִבְעֵי בְּשַׁבַּת נִיתְנֻה עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, וּבִין דְּבִשְׁבַת תַּנְּנו - ע"כ בְּלֵיל שַׁבַּת טְבֻלוּ וְלֵא 48 שְׁחַרְיָי, כְּדַמְתַּרְךָ לְקַמְן: שְׁלֵא יְהוּ הִלְלוּ טוּבְלִין, וְהִלְלוּ מִהַלְכִין לְקַבַּל תוֹרָה, הַלְכָךְ: 49 בְּשִׁלְמֵי ר' אֶלְעוֹר - כְּרַבְנָן דְּאֶמְרֵי בְּחַמְשָׁה בְּשַׁבַּת עַבְדִּי פִּירְשָׁה, וְיֵשׁ שְׁלֵא פִּרְשֵׁה אֶלָּא עִם חֲשִׁיבָה, וְדַמְסָבֻלוּ לִיל שַׁבַּת וְלָא חוּשׁוּ שְׂמֹא תִּפְלְטְנָה עוֹד - ש"מ דְּפוֹלְטָת גְּבִי 50 טְהוּרָה, וּמְקַצַּת יְדִיוֹם שֶׁל תַּשְׁמִישׁ כְּבוֹלוּ: וְר' יִשְׁמַעְעָל, דְּאוֹמַר בְּגו' טְמָאָה בְּד' - עֲסִיבָה בְּד' עַבְדִּי פִּירְשָׁה, כְּרִי יוֹסִי, דְּהָוָה לִיל שַׁבַּת רִבְעֵי, וּמִיּוֹתָהּ יֵשׁ שְׁלֵא פִּירְשֵׁה 51 עוֹד סְמוּךְ לְחֲשִׁיבָה, וְלִבְיָא אֶלָּא ד' עוֹנוֹת: לֵיל ה' וְה' ו', וְאִפִּילוּ חֲבִי, מְסִבְלוּ - פְּלִיטְתָן טְהוּרָה, דְּלָא הִקְפִּידָה תוֹרָה אֶלָּא בְּיָמִים: **אֶלָּא רִבִּי עֲקִיבָא.** דְּאָמַר כֵּל ה' 52 עוֹנוֹת טְמָאָה חֲתָלָה, כְּמָאן? וּמְהִיתָ לְמַד דְּעֹנוֹתוֹת קֶפֶיד קְרָא? הָא יָמִים חֲתִיב, וְקִימָא לָן: מְקַצָּת דִּיּוֹם כְּבוֹלוּ: וְלֵיל ה' וְלֵיל ה' וְלֵיל ה' וְלֵיל ה' וְלֵיל ה' וְלֵיל ה' 53 כֵּל עֲלִיתֵיהּ בְּהַשְׁכָּמָה הַלְכָךְ: יְרִידָה דְכְּתִיב 'וְזָרַד מִשָּׁה מִן הַהָר אֵל הָעָם וְקִרְשׁ אֶת הָעָם', דְּהִינּוּ פִּירְשָׁה - בְּהַשְׁכָּמָת רִבְעֵי הַיְּתוּד, וְהַמְשִׁיחָה וְהִתְיַבֵּשׁ 54 לְהַפְּרִישׁן בְּהַשְׁכָּמָה - ש"מ עַד ה' עוֹנוֹת שְׁלֹמוֹת קֶפֶיד קְרָא: וְרַבְרָבן: לָמָּה לִּיחַ לְמִמְרָא לֵהוּ? שְׁחַרְיָי, בְּלֵא חֲבִי נָמִי לָא הוּוּ מְשִׁמְשִׁי: דְּאָמַר רִבִּי הוּנָא, דָּאִין מְשִׁמְשִׁין 55 בְּיוֹם, דְּכְּתִיב (מְשִׁלֵּי ט) "בְּזוֹחַ דְּרָבִי וְזוֹחַ" - דְּבָעֵי גְּעִיּוּתָא שְׁלֵא יִסְתְּבֻל: תַּלְמִידֵי חֲבָם, שְׂהוּא צָנֻעַ וְלָא יִסְתְּבֻל - סִגֵּי לִיה בְּמֵאֲפִיל בְּטָלִיתוּ:

מִנְיָן דְּפוֹלְטָת כו' שְׁנָא' הֵיּוּ נְכוּנִים לְשִׁלְשַׁת יָמִים, אַע"פ שְׂבֹאוֹתָה שְׁעָה עֲדִינָן לָא 1 נִיתְנָה תוֹרָה - מ"מ מִסְתַּמָּא הִקְפִּידָה תוֹרָה עַל דְּבַר שְׁעָתִיד לְהִיֹּת טוּמְאָה אַחַר מִתָּן 2 תוֹרָה, וְאַע"ג דְּלָא הִקְפִּידָה עַל זְבִין וּמְצוּרֵינָן וְבוּעֵלֵי נְדוּת - הִינּוּ מִשּׁוּם טַעְמָא דְחִנְיָא בַּפֵּרֶךְ 3 "מִי שְׁמַתוּ" (בְּרֻכּוֹת כב), כְּתִיב "וְהוֹדַעְתֶּם לְכַבְּדֵי וּלְבְנֵי גַבְרִי" וְכְּתִיב "יּוֹם שְׁעָרָה עָמְדָת לְפָנֵי 4 ה' אֶלְהֵךְ בְּחוּבֹר", מֵה לְהֵלַן בָּאִימָה וּבִירֵאָה 5 וּבְרַחַת נְדוּת - מְכָאן אַמְרוּ: זְבִין וּמְצוּרֵינִים 6 וְבוּעֵלֵי יוֹדֵעַ - בּוּתְרֵיהּ לְקוֹרַת לְקוֹרַת בְּחִרָה בְּנֵאִיבִים, 7 וְלִשְׁנוֹת בִּמְשַׁנָּה וְבַשִּׁים בְּהַלְכוּת וּבְאֶגְרוֹת, וְבוּעֵלֵי 8 קָרִינָן אַסְרוּן, פִּירוּשׁ: דְּבַעַל קְרִי אִינוּ בָּאִימָה 9 וּבִירֵאָה, דְּמַחְמַת קִלוֹת רֹאשׁ הוּא בָּא: 10

אע"פ שְׁאֵין רֵאשִׁיָּה לְדַבְּרִי זָכַר לְדַבְּרִי 11 שְׁנָאמַר וְתַבָּא כְּמִים וּגו'. וּמִיּוֹתָה רֵאשִׁיָּה 12 גְּמוּרָה לָא הוּי - מְשׁוּם דְּקָרָא לָא מִישְׁתַּבֵּעַ שְׂתֵיהּ 13 אֶלָּא בְּרַחֲצִיגָה, מְשׁוּם דְּמִשְׁבֵּעַ מִים דְּחִימָא דְשַׁמְן, 14 מַה שֶּׁמֶן מֵאֲבִירָא - אָף מִים מֵאֲבִירָא, וְקִשָּׁה לַר"י: 15 דְּבַפֵּרֶךְ בְּתַרֵּא דִּימָא (דָּף עו), קָאמַר דְּרַחֲצִיגָה 16 אֶיקְרִי עֵינֵי, כְּנֻן 'אֶר' וְזוֹרָא: מְחָבָא 'זוֹתָבָא 17 כְּמִים כְּקִרְבוּ וּגו' - מִים דְּחִימָא דְשַׁמְן, מַה שֶּׁמֶן 18 מֵאֲבִירָא כו', וּפְרִיָּךְ: הוּא אֵת תַּנָּא אֶיבָבֵא סַבִּי 19 לֵה, דִּתְנַן: מִנְיָן לְסִיכָה כו' - וְזַמְאִי פִּירְיָךְ: הוּוּ דָא 20 דְּמַתְנִי' קָאמַר שְׁאֵין רֵאשִׁיָּה לְדַבְּרִי אֶלָּא זָכַר לְדַבְּרִי, 21 מְשׁוּם דְּמִים דְּחִימָא דְשַׁמְן כְּפְרִישִׁי! וְאוֹמַר ר"י: 22 דְּפְרִיָּךְ חֲבִי: דָּאִי חֲשִׁבָא רֵאשִׁיָּה גְּמוּרָה דְּרַחֲצִיגָה 23 כְּסִיכָה כְּקֻרְאָמֵת - לָא הוּוּ לִיה לְחַיֵּי אִתָּא 24 לְמַעְבַּד מִינָה אִפִּי' זָכַר עַלְמָא, קִשָּׁה לְרִשְׁבִּי: 25 דְּאִמָּאֵי מִיּוֹתָה הֵאֵי קָרָא שְׁאִינוּ אֶלָּא זָכַר עַלְמָא: 26 הוּוּ לִיה לְאוֹתֵיהּ קָרָא 'רְזִיחָם הַמְּמוּדָת לֵא 27 אַכְלִיתִי וּבְשֵׁר יוּן לָא בָּא אַל פִּי וְסוּךְ לָא סַכְתִּי' 28 (דְּנִינָא י) דְּהֵי דְרִשָׁה גְּמוּרָה, וּמִיּוֹתָה נְפָקָא לָן 29 בַּפֵּרֶךְ בְּתַרֵּא דִּימָא (שם) דְּסִיכָה אֶיקְרִי עֵינֵי 30

תני רישא טהורה ומוקי לה כו', אומר ר"י: 31 דְּמִשּׁוּם חֲבִי אִינוּ מְגִיחַ לְמִינֵיהּ 'טְהוּרָה' 32 כַּדִּי לְאוֹקְמֵי כוֹלָה כְּרִבִּי אֶלְעוֹר, אֶלָּא בְּלֵא חֲבִי 33 אֶיבָא דְחַנְיָ טְהוּרָה, וְאֶיבָא דְחַנְיָ טְמָאָה, הַלְכָךְ: 34 מָאן דְּלָא מוֹקִי כֶּתְנָאֵי - נָח לוֹ לִשְׁנוֹת כֹּאוֹתָן 35 שְׁשׁוּנִין טְהוּרָה, וּמָאן דְּמוֹקִי כֶּתְנָאֵי - לָא קֶפֶיד 36 לְשִׁנוֹת טְמָאָה, וְאֵית: אֲבִיתָ הוּאֵי מַתְנִי' כְּתְנָאֵי, 37 דְּרִישָׁא דְּמַתְנִי' - רִבִּי עֲקִיבָא קְתַנִּי, לֵה וְסִפָּא 38 דְּקַתְנֵי פּוֹלְטָת טְהוּרָה - הִינּוּ דְּלֵא כֵּרְע', דְּפִלְגִי 39 בְּטַסְרוּן 'אֶלְעוֹר' כִּן עוֹרִיתוּ יוֹל': דְּלָא קֶפֶיד 40 לְאוֹקְמֵי כֶּתְנָאֵי אֶלָּא בְּתַרֵּי בִבִי מְסוּמְכוֹת זוֹ אַחַר 41 זו, אֲבָל אַהֲדָא דְּרִישׁ פִּירְקִין, הַמְרוּחֲקוֹת מִהֲדָא 42 דְּפוֹלְטָת - לָא קֶפֶיד, וְאִית: לְמָאן דְּחַנְיָ טְהוּרָה, 43 טַפֵּי הוּוּ לִיה לְמַנְקֵט בְּמַתְנִי' קָרָא ד'וֹקֵדְשַׁתִּים 44 הַיּוֹם וּמְחָר' (שְׁמוֹת יט) דְּמַשְׁמַע כְּרִבִּי אֶלְעוֹר בִּן 45 עוֹרִיתוּ וְאוֹמַר ר"י: דְּנִחָא לִיה לְאִתְרֵינָן, וְדִּבְעִים 46 לְשִׁלְשַׁת יָמִים" - דְּמִכּוֹחַ דְּמִשּׁוּם פְּלִיטָת זָרַע 47 הִקְפִּיד, דְּכְּתִיב בִּיה "אֵל תִּגְשׁוּ אֵל אֲשֶׁה": 48 **פְּעָמִים** שְׁחַן ד' כו', בְּמַלְתָּא דְּרִבִּי אֶלְעוֹר בִּן 49 עוֹרִיהָ ה' נָמִי לִשְׁנוֹת בְּעָנָן זֶה: פְּעָמִים שְׁחַן שְׁחַתִּים, פְּעָמִים שְׁחַן ג' כו', אֶלָּא לְחַבִּי נְקִט ר' 50 יִשְׁמַעְעָל - מְשׁוּם דְּסִבְבֵי עַבְדִּי פִּירְשָׁה כְּרִבִּי עֲקִיבָא, וְבוּעֵנוֹת לָא בֵּעִי לְמַתְלֵי כּוּם 51 שְׁחוֹלָה רִבִּי עֲקִיבָא: **כְּחִשְׁבַמְהוּ** עַלֵּה. אֶלְיָבֵא דְרִבִּי עֲקִיבָא אֵיירִי: **יִשְׂרָאֵל** כְּדוֹרֵשִׁים 52 חֵן כו', וּבְלֵא חֲבִי הוּוּ פִּרְשֵׁה, דְּאוֹמַר: 'בּוּחַ רִיזֵה לְמִוְתָּ' - זֶה הַמְשַׁשׁ מִסְתֵּרוֹ בִּיּוֹם, וְעוֹד: 53 דְּקָרָאן קְדוּשִׁים 'זַאתֶם תְּהִיוּ לֵי מַמְלַכַת כְּתוּבִים וְגו' קְדוּשָׁה: 54

וליסבלו 55

בשקלא ר' אלעור - כרבנן דאמרי בחמשה בשבת עבד פרישה, וש שלא פרישה אלא עם חשיבה, ומדסבלו ליל שבת ולא חושו שמא תפלטנה עוד - ש"מ דפולטת גבי 56 טהורה, ומקצת ידיו של תמיש ככולו: ור' ישמעאל, דאומר בגו' טמאה בד' טהורה - קסבר: בד' עבד פרישה, כרי יוסי, דהוה ליל שבת רביעי, ומיזה: יש שלא פרישו 57 עד סמוך לחשיבה, ולביא אלא ד' עונות: ליל ה' ו' ו', ואפילו חבי, מסבלו - פליטתן טהורה, דלא הקפידה תורה אלא בימים: **אלא רבי עקיבא.** דאמר כל ה' 58 עונות טמאה חתלה, כמאן? ומיזה? למד דעונות קפיד קרא? הא ימים חתיב, וקימא לן: מקצת דיום ככולו: וליל ה' ו' ו', עקיבא כרי, יוסי, וכרבי אדא, דאמר: משה 59 כל עליותיו בהשכמה הלאה, וכל ירידתו בהשכמה. הלכך: ירידה דכתיב 'וזרד משה מן ההר אל העם וקיש את העם', דהיינו פרישה - בהשכמת רביעי הינוה, ומדינק 60 להפרישן בהשכמה - ש"מ עד ה' עונות שלמות קפיד קרא: ופרבין: למה ליה למימרא להו? שחרית, בלא חבי נמי לא הוו משמשי: **דאמרי רבי הונא,** דאין משמשין 61 ביום, דכתיב (משלי ט) "בזוח דרבינו ומוח" - דבְעֵי גְעִיּוּתָא שְׁלֵא יִסְתְּבֻל: תַּלְמִידֵי חֲבָם, שְׂהוּא צָנֻעַ וְלָא יִסְתְּבֻל - סִגֵּי לִיה בְּמֵאֲפִיל בְּטָלִיתוּ: 62

1 **ולויטבלו** בניי שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס דלר' עקיבא
2 פרך. ור"י אומר: דאדור אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל נמי פריך, דנילף
3 מהבא דאענות קפיד קרא. דאי אימים - לקבלו תורה בי שימשי:
4 **ולויטבלו** בצפרא דשבתא. הא ודאי לא פריך אלא לר' עקיבא, דסיל דאענות קפיד

5 קרא. דנימא דילמא בעינן שש
6 ענות. וכי תמא: אם היו פולטות בסוף ליל
7 שבת מתי יטבלו - ל' לטבלו בצפרא דשבתא.
8 אבל לר"א ורבי ישמעאל לא פריך, דנימא
9 דילמא קפיד רחמנא אענות דפעמים היא
10 קולא. כגון אם שימשה בתחילת הלילה. דאי
11 קפדינן אענות - משעברו ה' ענות טהורה.
12 והשתא דקפיד אימים - אינה טהורה עד יום
13 רביעי. ומיהו, מצינן למימר דפרך דילמא דילמא קפיד
14 אענות ואימים אתרווייהו לחומרא. כשימשה
15 בתחילת הלילה - נידול בתר יומי, וכי שימשה
16 בסוף היום - נידול בתר ענות: **אמר** ר' יצחק
17 שלא יתא הללו הולכים לקבל תורה. וא"ת:
18 אי"ב מה צריך רבי יצחק לדרשה ד"לא מראש
19 בסתר דברתי? יש לומר: דאשרטריך, דאי לאו
20 הכי - ליטבלו בתחילת ליל השבת. ומחצות
21 לילה ואילך יקבלו תורה. אבל ביום, אם היו
22 מאחרים עד שיטבלו - כולם היו מתבטלין
23 מתי: **אבל** פירשה מן האיש טמאה כל זמן
24 שהיא לחה. הקשה ר"ה: דמתני' היא, דתנן
25 בפרק "דם הנדה" (נדה נ"ד.) הווב והניע והרוק
26 ושכבת זרע - מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין?
27 ומיהו, לא קשה כולי האי. דאיכא למימר:
28 מטמאין לחין - תוך ג'. ור"ה מפרש: דהכא כוכר
29 שנרבע ופלט זרע דומיא דאשה, התיב בראה
30 קרי, וכן פ' ר"ה: **ובתיב** התם החדש הזה
31 לכם. תימנה דבפרק קמא דפסחים (דף ה' ו) פריך
32 אדאי קרא גופיה, ממאי דבריש ירחא קאי וירל
33 הודאי בריש ירחא קאי, אדאמרי' אבידל
34 (מכילתא) שהראדו הקביה למשה באצבע,
35 ובפסחים לא פריך אלא דבעי למלף מינה הא
36 דאמר רשב"ג שדורשין לפני הפסח בהלכות
37 הפסח שתי שבתות, שהרי נביא עומד ברח"ח
38 ומוהיר על הפסח, וממאי דנביא בריש ירחא
39 קאי? ונהי דהבסח חדש אמר ליה הירחא -
40 דילמא משה כשאמר לישראל - בארבע
41 בירחא או בחמשה הוה קאי. ומסיק דילף
42 "מדרב" מ"מדרב", דבהווא ד"באחד לחדש
43 השני" - אמירת משה לישראל היתה בו ביום,
44 כדתיב ב"אחד לחדש השני ויתילדו על
45 משפחותינו". וא"ת: דאמאי לא יליף הכא
46 מדרב מדרב, כדילף התם? דהכא נמי כתיב
47 מדרב "באו מדרב סיני" ויש לומר: דטפי ניחא
48 ליה למילף 'הוה' 'הוה' ולא 'מדרב' מ"מדרב":
49 **בתלתא** אמר להו מצות הגבלה. לביע'
50 הגבלה קדמה לפרישה. דתלתא

1 **והא טבולי יום ניהו!** יום ניהו. בין דלכלוהו שמעינן דבלי' שבת טבול, הוה להו טבולי יום
2 כשקבלו תורה, שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה. ובין דהכי הוא, איכא
3 למימר דמבעי' טבול שם, ואפ"ה פלישתין טהורה, ונצרי להו חדא עונה אליכא
4 דכולוהו: **ראויה קאמינא.** ראויה לינתן לטבולי יום. וקטרי הני תנאי, לא הקפידה
5 תורה על טבולי יום, דלא כתיב הערב שמש
6 אלא לענין קדשים. הלכך, קול ג' ימים
7 האמורים לענין פרישה הווקפו להו יום
8 טבילה. ומיהו, לא ניתנה לטבולי יום לפי
9 שטבלו מבערי' ולא פלטו. ואם היו פולטות -
10 יתרוו ויטבלו משתחשך, אבל לא הוצרכו
11 לכך: **ולויטבלו בי שמי' וליקבלו תורה בי**
12 **שמי'.** ליל שבת קרי בי שמשא בכל דוכתא,
13 מפני שבין השמשות שלו חלוק מקל ימים
14 והוצרך להזכירו בכמה מקומות. והכי פריך:
15 לר' עקיבא, דאמר הקפידה תורה על מנין
16 העונות, ולא הקפידה אלא על חמש - למה
17 לא קבליה בלילה? מדהמתין עד הבקר איכא
18 למימר שהקפידה על פליטת הלילה, ואיכא
19 ו' עונות: **לא כפתי דבפתי.** חב"ב: במקום ארץ
20 חשך, וליקל חשך הוא: **ליטבלו בשבתא**
21 **בצפרא.** ולמה הוצרך לירד בהשקמה דיום,
22 אי פרשו עם חשקה בד' ויטבלו בשבת שקרית,
23 ואם פלטו לאחר טבילה - טהורין. דהא עברו
24 ה' עונות שלמות. ואם פלטו לילי שבת
25 ונטמאו - לא איכפת לן, וטובלין שקרית,
26 דהא בעל קרי טובל בימים. ואת אמרת ניתנה
27 תורה לטבולי יום. ויש ספרים דגרסינן ביה
28 תרי לישני, וגרסינן הכי: לר' אלעזר לישמשו
29 ביממא דחמשא, לר' ישמעאל לישמשו
30 בליליא דחמשא, לר' עקיבא לישמשו ביממא
31 דארבעה. ואומר אני שהוא שיבוש, והגורסו
32 טעה ולא ידע לפרש מהו שומר ר' ישמעאל
33 'פעמים שנה' ה' עונות? **אבל חכמים**
34 **אומרים ו' עונות שלמות.** סברי להו בר' יוסי
35 דאמר בארבעה עבדי. פרישה ובהשקמה כר'
36 עקיבא, ולית להו שטבלו בלילי שבת. אלא
37 סבירא להו דאותן שטבלו לילי שבת ופלטו
38 לאחר טבילה - לא הוצרכו לטבול בשבת
39 שקרית. ולפיכך נתעקבה סנינה מלינת עד
40 הבקר, ולא משום "לא בסתר דבדתי"
41 לחודיה: **שפירשה מן האשה.** כגון פולטת
42 שכבת זרע שקבלה מנזק, הוא דאמר ר'
43 אלעזר בן עזריה: דבתרי יומי מסרתה. מפני
44 שמתחממת בגופה: **אבל שפירשה מן האיש.**
45 על הכגד מטמאה לעולם: **כל זמן שהיא**
46 **לחה.** ומיהו, משבישה לא מטמא, דתו לא
47 חוקא להורי: **מאי לא שפירשה מן האיש.**
48 על הכגד, ומטהר לה לחח מסרתה, דלא
49 קתיי פרט לכשיבשה: **של ישראל במעי גויה**
50 **מהו.** מי מסרתה בג' ימים בישראלית, ואי
51 בלטהא

1 **והא טבולי יום ניהו!** יום ניהו. בין דלכלוהו שמעינן דבלי' שבת טבול, הוה להו טבולי יום
2 כשקבלו תורה, שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה. ובין דהכי הוא, איכא
3 למימר דמבעי' טבול שם, ואפ"ה פלישתין טהורה, ונצרי להו חדא עונה אליכא
4 דכולוהו: **ראויה קאמינא.** ראויה לינתן לטבולי יום. וקטרי הני תנאי, לא הקפידה
5 תורה על טבולי יום, דלא כתיב הערב שמש
6 אלא לענין קדשים. הלכך, קול ג' ימים
7 האמורים לענין פרישה הווקפו להו יום
8 טבילה. ומיהו, לא ניתנה לטבולי יום לפי
9 שטבלו מבערי' ולא פלטו. ואם היו פולטות -
10 יתרוו ויטבלו משתחשך, אבל לא הוצרכו
11 לכך: **ולויטבלו בי שמי' וליקבלו תורה בי**
12 **שמי'.** ליל שבת קרי בי שמשא בכל דוכתא,
13 מפני שבין השמשות שלו חלוק מקל ימים
14 והוצרך להזכירו בכמה מקומות. והכי פריך:
15 לר' עקיבא, דאמר הקפידה תורה על מנין
16 העונות, ולא הקפידה אלא על חמש - למה
17 לא קבליה בלילה? מדהמתין עד הבקר איכא
18 למימר שהקפידה על פליטת הלילה, ואיכא
19 ו' עונות: **לא כפתי דבפתי.** חב"ב: במקום ארץ
20 חשך, וליקל חשך הוא: **ליטבלו בשבתא**
21 **בצפרא.** ולמה הוצרך לירד בהשקמה דיום,
22 אי פרשו עם חשקה בד' ויטבלו בשבת שקרית,
23 ואם פלטו לאחר טבילה - טהורין. דהא עברו
24 ה' עונות שלמות. ואם פלטו לילי שבת
25 ונטמאו - לא איכפת לן, וטובלין שקרית,
26 דהא בעל קרי טובל בימים. ואת אמרת ניתנה
27 תורה לטבולי יום. ויש ספרים דגרסינן ביה
28 תרי לישני, וגרסינן הכי: לר' אלעזר לישמשו
29 ביממא דחמשא, לר' ישמעאל לישמשו
30 בליליא דחמשא, לר' עקיבא לישמשו ביממא
31 דארבעה. ואומר אני שהוא שיבוש, והגורסו
32 טעה ולא ידע לפרש מהו שומר ר' ישמעאל
33 'פעמים שנה' ה' עונות? **אבל חכמים**
34 **אומרים ו' עונות שלמות.** סברי להו בר' יוסי
35 דאמר בארבעה עבדי. פרישה ובהשקמה כר'
36 עקיבא, ולית להו שטבלו בלילי שבת. אלא
37 סבירא להו דאותן שטבלו לילי שבת ופלטו
38 לאחר טבילה - לא הוצרכו לטבול בשבת
39 שקרית. ולפיכך נתעקבה סנינה מלינת עד
40 הבקר, ולא משום "לא בסתר דבדתי"
41 לחודיה: **שפירשה מן האשה.** כגון פולטת
42 שכבת זרע שקבלה מנזק, הוא דאמר ר'
43 אלעזר בן עזריה: דבתרי יומי מסרתה. מפני
44 שמתחממת בגופה: **אבל שפירשה מן האיש.**
45 על הכגד מטמאה לעולם: **כל זמן שהיא**
46 **לחה.** ומיהו, משבישה לא מטמא, דתו לא
47 חוקא להורי: **מאי לא שפירשה מן האיש.**
48 על הכגד, ומטהר לה לחח מסרתה, דלא
49 קתיי פרט לכשיבשה: **של ישראל במעי גויה**
50 **מהו.** מי מסרתה בג' ימים בישראלית, ואי
51 בלטהא

1 פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה, או לא. ולהכי נקט שכבת זרע של ישראל,
2 דאילו דכותי - אמרינן במסכת נדה קרוי טהור, ב"ב' 'בנות כותים' (נדה דף לז):
3 דרייני **במצות.** לקיים מצות, ויחריס בדבר, ומתוך דאגה מתחממין, כדתיב
4 (תהלים לט) 'חם לבי בקרבי': **כביל.** הם: **דאית לה פרוזודור.** בשר כותלי בית
5 הרחם בולט מן השינים ולחוצו, ובית הרחם הוה מן השינים ולפנים: **אשה את** לה
6 **פרוודור.** לפיכך לא שלית בה אורי בגופה, ומתחממת: **ג' בתך כו.** דהא כתיב "ואתם תודו לי וגו'
7 דאמר בפרק קמא דיומא (דף ר') זה היה מעשה אתה עשרת הדברות, ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות, ולא בא התבוא אלא לחלק
8 כבוד למשה: **כתיב הָאָהָה** "הזהר" להגידה אתה: **מה להלן.** "וכור את היום הזה" - בעצמו של יום הוכירה דאיתא מצרים נאמר להו. בדכתיב "הזהר", אף כאן -
9 בעצמו של יום הוכירה דשבת נאמר לן? **בקיבא דירחא.** באיזה יום הוקבע החדש: **משום חולשא דאורחא גרסינן:** כתיב **בשפא אמר** להו **ואתם**
10 **תהיו** ליה. ומשה עלה ויפקרא אליו? **כל הענין.** עד "אלה הדברים אשר תדבר" וגו'. הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתה, כדאמרינן: **כל עליותיו בהשקמה היו.** ואפי'
11 למאן דלית ליה בהשקמה ירד, דלא אקיש - אית ליה בהשקמה עלה. דהא כתיב: **הא קאי**

58 הָאִישׁ – היינו שיצאה ממנו שכבת זרע ומונחת על בגד, הרי היא
 59 מְטַמְּא לַעֲלֹם, כַּל זֶמֶן שְׂהֵיָא לְהָא, אולם כשיבשה אינה מטמאת,
 60 משום שאינה ראויה עוד להזרע.
 61 הגמרא מקשה על רב חסדא: מתיב – הקשה רב ששת לרב חסדא,
 62 שנינו בברייתא, נאמר (ויקרא טו יז) 'וְכַל בֶּגֶד וְכָל עוֹד אֲשֶׁר יִהְיֶה
 63 עָלָיו שִׁכְבַּת זֶרַע וְזֶרַע בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב, פֶּרֶט לְשִׁכְבַּת זֶרַע
 64 שְׂהֵיָא כְּרֵוּחָה, מָאי – מה כוונת ברייתא, לאו – האם אין זה
 65 בְּשִׁפְיָרְשָׁה מִן הָאִישׁ, ומסותרת אותה הברייתא אף על פי שהיא
 66 לחה ומסרחת, שהרי לא שנינו 'פרט לכשיבשה', וקשה על רב
 67 חסדא שאמר ששכבת זרע של איש מטמאת כל זמן שהיא לחה.
 68 מתרצת הגמרא: לא כמו שסברת, אלא כוונת הברייתא, כְּשִׁפְיָרְשָׁה
 69 מִן הָאִישׁ.
 70 הגמרא מסתפקת שני ספיקות בענין פליטת שכבת זרע: זרע – גְּעִי –
 71 נסתפק רב פפא, שְׂכַבְתִּי זֶרַע שָׁל יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲוֵי בּוֹתִית ו–גויהו מהו –
 72 האם גם זו מסרחת בשלשה ימים כשל ישראלית, ואם פליטה
 73 לאחר שלשה ימים טהור הנוגע בה, או לא, מבארת הגמרא את
 74 הספק: יִשְׂרָאֵל דְּרֵיִנְיָ מְצַוָּת – שדואגים וחרדים לקיים מצוות,
 75 חָבִיל גּוֹפְיָיְהוּ – מתחמם גופם מחמת הדאגה, וכך מצינו שדאגת
 76 הלב גורמת לחימום הגוף, שנאמר (תהלים לט ד) חֵם לִבִּי בְּקָרְבִי,
 77 עֲבוּרִים הֵא דְרֵיִנְיָ מְצַוָּת – שאינם חרדים לקיים מצוות, לא – אין
 78 גופם מתחמם, ואין שכבת זרע שבמעיהם מסריחה בשלשה ימים,
 79 או דִּילְמָא – או שמא בִּינָן דְרֵיִנְיָ לִי – שהם אוכלים שְׂקָצִים וְרַמְּשִׁים
 80 חָבִיל גּוֹפְיָיְהוּ – מתחמם גופם מכך.
 81 וְאַם הַמְּצִי לִזְמַר – ואם תרצה לומר בִּינָן דְרֵיִנְיָ שְׂקָצִים וְרַמְּשִׁים
 82 חָבִיל גּוֹפְיָיְהוּ, שכבת זרע בְּמַעֲוֵי בְּהַמָּה מהו – מה דינה, אִשָּׁה (היא)
 83 דְרֵיִנְיָ לָהּ – (שיש לה) פְרוֹדוֹדוֹ – בשר כותלי בית הרחם הכולט מן
 84 השיניים ולחוף וובית הרחם הוא מן השיניים ולפנים, ולפי שיש
 85 לה פרוודור אין איר שולט בבית הרחם שלה, ולכן שכבת זרע
 86 שבה מְסַרְחַת, אָבֵל בְּהַמָּה דְרֵיִנְיָ לִי – שאין לה פְרוֹדוֹדוֹ, לא – אין
 87 הזרע שבמעיה מתחמם, או דִּילְמָא לֹא שְׂקָצִים – או שמא אין חילוק,
 88 תיכי – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 89 הגמרא מביאה את הברייתא שבה מבוארת המחלוקת שהוזכרה
 90 לעיל (ע"א) בענין זמן מתן תורה, ומבארת את סדר המאורעות
 91 שקדמו לה: תָּנוּ רַבֵּנָן בְּרֵייתָא, בְּשִׁשִּׁי בַחֲדָשׁ ו–סיון נִתְּנָה עֲשֵׂרֶת
 92 הַחִבּוּרֹת לְיִשְׂרָאֵל, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בִּשְׁשֻׁבָּה בּוֹ.
 93 רבא מבאר את מחלוקתם: אָמַר רַבָּא, דְכוּלִּי עֲלָמָא – הכל מודים
 94 שְׂכִירָאֵשׁ חֹדֶשׁ סִיּוֹן שְׁמוֹ – באו ישראל אֶל הַמְּדַבֵּר סִיּוֹן, הואיל וכתוב
 95 הָאָבֵל – נאמר בענינון שְׁמוֹ (א, י' א' א' א') בַחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי וְגו' בַּיּוֹם הַהוּא
 96 בְּאֵי מְדַבֵּר סִיּוֹן, וְכַתִּיב הָאָבֵל – ונאמר בקידוש החודש (שם יב ב)
 97 'בַחֲדָשׁ הַהוּא לְכֹס רֵאשׁ הַחֲדָשִׁים, וּמִתְּחִיל הַיּוֹם הַהוּא הָאִמּוּרָה בְּשַׁנִּי
 98 הַכְּתוּבִים לְמִדִּים בְּגִזְרָה שׁוֹה, מַה לְחֵלְן – כמו ששם דיבר ה' עם
 99 משה בראש חודש, אֵף כָּאֵן הַכוּוּנָה הִיא לְרֵאשׁ הַחֹדֶשׁ, וְדְכוּלִּי עֲלָמָא
 100 – והכל מודים עוד, שְׂכִירָאֵשׁ תִּתְּנָה תֹרֵה לְיִשְׂרָאֵל, הואיל וכתוב
 101 הָאָבֵל – נאמר במתן תורה (שם כ ח) 'זְכוּר אָתְּ יוֹם הַשְּׂכִיב לְקָרְשׁוֹ',
 102 וְכַתִּיב הָאָבֵל – ונאמר ביציאת מצרים (שם יג ג) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים
 103 זְכוּר אָתְּ הַיּוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם, וּמִתְּחִיל 'זְכוּר' לְמִדִּים
 104 בְּגִזְרָה שׁוֹה, מַה לְחֵלְן – כמו ששם נאמר ציווי הזכירה בְּעֲצוּמוֹ שָׁל
 105 הַיּוֹם שְׁמוֹ נְצִטוֹ לְזְכוּר, יוֹם יִצִּאתָ מִמִּצְרַיִם, אֵף כָּאֵן, במתן
 106 תורה, נאמר ציווי זכירת השבת בְּעֲצוּמוֹ שָׁל יוֹם הַשִּׁבְתָּה.
 107 כִּי פִלְיָנָי – ומה שנחלקו הוא בְּקָבִיעָא דְרֵיִנְיָא – באיזה יום נקבע
 108 ראש חודש סיון, רַבִּי יוֹסֵי כִּבְרָה בְּהַדְּרָא אֲרֵיבָא דְרֵיִנְיָא – בראשון
 109 בשבת ו–יום ראשון נקבע ראש חודש, וְכִבְרָה בְּשִׁבְעָא – ובאותו יום
 110 לא אָמַר לְהוּ וְלֹא מִיּוֹ – לא אמר להם משה בשם ה' כלום, מַשֵּׁי
 111 הוֹלָאֵשׁ דְרֵיִנְיָא – חולשת וסרחת הדרך, בְּתֵיבָא בְּשִׁבְעָא – בשני
 112 בשבת השכים משה ועלה אל ה', ואמר לו ה' דברים לומר
 113 לישראל, ובאותו יום ירד וְאָמַר לְהוּ בשם ה' את כל האמור בכתוב
 114 עַד יְאֵתָם תַּהֵיוּ לִי מְמַלְכֵת בְּהַיְנָם (שם יט ו),

1 הגמרא מקשה על המוסכם לדעת תנאי הברייתא שהנשים טבלו
 2 בליל שבת. מקשה הגמרא: וְהָאָבֵל מְבֻלִי יוֹם נִתְּנָה – מאחר שלדעת
 3 כל התנאים, טבלו הנשים בליל שבת, נמצא שבשעת קבלת
 4 התורה היו טבולי יום, שהרי קבלת התורה היתה בשבת בבוקר
 5 ולא העריב שמשן אחר הטבילה, והרי אין מסתבר לומר שהיו
 6 טבולי יום בשעת קבלת התורה, וצריך לומר שטבלו ביום ששי,
 7 ואם פלשו אז, פליטתם טהורה, אלא שחם נאמר כך, נמצא
 8 שנחסרה עונה אחת מפרישתן, ואין לך שלשה ימים לדעת רבי
 9 ישמעאל, ולא שני ימים לדעת רבי אלעזר בן עזריה, ולא חמש
 10 עונות לדעת רבי עקיבא, וקשה על דבריהם, שלדעתם היתה
 11 צריכה להיות טמאה. מתרצת הגמרא: אָבֵי רַבִּין וְרַבִּי הֵינְנָא כִּי
 12 אָבֵי דְרֵיִנְיָא תְרוּוּיָהוּ – שניהם אמרו, נִתְּנָה תֹרֵה לְטַבּוּלֵי יוֹם –
 13 בהכרח לומר שתנאים אלו סוברים שניתנה תורה לטבולי יום, והיו
 14 יכולות לטבול גם בליל שבת.
 15 יְתִיב (ישב) מְרִירָא וְקֵאָמֵר (ואמר) לֵהּ לְהָא שְׂמַעְתָּא – את
 16 שמועתם של אבוי רב חנינא, שניתנה תורה לטבולי יום. אָמַר לֵיהּ
 17 רַבִּינָא לְמִרְיָה, נִתְּנָה קֶאָמְרֵת – האם כוונתך לומר שאכן ניתנה
 18 תורה לטבולי יום, משום שטבלו רק משחשיכה בשבת, או דְרֵיִנְיָא
 19 קֶאָמְרֵת – או שראויה היתה התורה להינתן גם לטבולי יום, אבל
 20 למעשה לא ניתנה לטבולי יום, משום שטבלו מבעוד יום ולא
 21 פלטו, אולם אם היו פולטות היו טבולות שוב משחשיכה. אָמַר לֵיהּ
 22 מְרִירָא לְרַבִּינָא, דְרֵיִנְיָא קֶאָמְרֵת ו–אמרתי, ראויה היתה התורה
 23 להינתן לטבולי יום, אולם לא ניתנה להם כשהיו טבולי יום, כי
 24 כולם טבלו מבעוד יום, ולא פלטו, ולא הוזקקו לטבול משחשך.
 25 הגמרא מקשה על רבי עקיבא שאמר שפליטה מטמאת עד חמש
 26 עונות. מקשה הגמרא: וְלֵיטְבָלוּ בִּינֵי שִׁמְשִׁי וְלִיקְבְּלוּ תֹרֵה בִּינֵי
 27 שִׁמְשִׁי – שיטבלו בליל שבת וגם יקבלו את התורה אז, ומכך
 28 שהמתין הקדוש ברוך הוא עד הבוקר, יש ללמוד שהקפידה
 29 התורה על שש עונות, ואין אמר רבי עקיבא שאין פליטה מטמאת
 30 אחר שעברו עליה חמש עונות. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יֶזְעָקָה,
 31 נאמר (ישעיה מח טז) על מתן תורה 'לֹא מֵרֵאשׁ בִּפְתָרֵי דְפַרְתֵּי' –
 32 מתחילת התגלותי לעם ישראל לתת את התורה, לא דיברתי
 33 עמָהם בסתר ובחושך, הרי שנתפרש הדבר בדברי הנביא, שהטעם
 34 שלא יקבלו את התורה בלילה הוא משום שלא רצה הקדוש ברוך
 35 הוא ליתנה בסתר ובליילה, ולא מהטעם שלא נטהרו.
 36 הגמרא מוסיפה להקשות על רבי עקיבא: וְלֵיטְבָלוּ בְּצִפְרָא דְשִׁכְתָּא
 37 וְלִיקְבְּלוּ תֹרֵה בְּצִפְרָא דְשִׁכְתָּא – לדעת רבי עקיבא שאומר
 38 שלאחר חמש עונות פליטתה טהורה, מדוע הוצרך משה רבינו
 39 להפרישם ביום ד' בבוקר (ע"א), והרי אפילו שהיו פורשים לעת
 40 ערב, היו יכולים לטבול ביום שבת בבוקר, ויש כאן חמש עונות.
 41 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יֶזְעָקָה, שְׁלֵיָא הָאָבֵל הוֹלְכִין לְקַבֵּל תֹרֵה
 42 וְתָלְלוּ הוֹלְכִין לְטַבִּילָה – אם היו טובלים בבוקר, היתה מתאחרת
 43 קבלת התורה מחמת אלו שהוצרכו לטבול לטומאתם, ולפיכך
 44 טבלו בליל שבת.
 45 הגמרא מביאה שיטה נוספת בענין פולטת: אָמַר רַבִּי חִיָּיא רַבִּי
 46 אַבְא אָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן, זו – הברייתא ששנינו לעיל (ע"א) בענין
 47 פולטת שכבת זרע, היא דְרֵי רַבִּי יֶזְעָקָה וְרַבִּי עֲקִיבָא, אָבֵל
 48 הַכְּמִים אוֹמְרִים, שש עונות שְׁלָמוֹת פְּעִינָן – צריכים שיעברו שש
 49 עונות כדי שהפולטת לא תיטמא, וטעמם, משום שסוברים שפרשו
 50 ביום רביעי כדעת רבי יוסי, ובהשכמה, כדעת רבי עקיבא, וגם
 51 סוברים שאלו שטבלו בליל שבת, ופלשו לאחר מכן, הוצרכו
 52 לחזור ולטבול בשבת בבוקר, ולפיכך נתעכבה נתינת התורה עד
 53 שבת ובלילה כשיש שלשה עונות.
 54 אגב שעסקה הגמרא בענין פולטת שכבת זרע, מביאה דין נוסף
 55 בענין זה: אָמַר רַבִּי חֲסִידָא, מְחַלּוּקָתָא שְׁנַחְלוּקָתָא הַתְּנַאִים בענין פולטת
 56 שכבת זרע, היא כְּשִׁפְיָרְשָׁה מִן הָאִישׁ, שמתוך שהיא מונחת במעיה
 57 היא מתחממת ומסרחת לאחר שני ימים או שלשה, אָבֵל פִּירְשָׁה מִן

53 האלה, וְיִשְׂרָאֵל מוֹקְרִים, שהרי עבדו לעגל, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה
 54 שאינם ראויים לה ואין לתתה להם. שואלת הגמרא: וּמִנְלֵן דְּהַסְכִּים
 55 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדוֹ, משיבה הגמרא: שְׁנַאֲמַר (שם ל' א)
 56 'הִלַּחַת וגו' אֲשֶׁר שִׁבְרְתָּ, וְאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, מהו 'אֲשֶׁר' אמר לו ה'
 57 וְיִשֵּׁר בְּחַד שְׁשִׁיבְתָּ.
 58 הגמרא חוזרת למחלוקת רבי יוסי ורבנן ומביאה ראייה להוכיח
 59 באחת הדעות: תָּא שְׁמַע, 'וְהָיוּ נְבִנִים לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי' (שם י"ט י"א),
 60 משמע שרק שני ימי פרישה קדמו ליום מתן תורה, וּקְשָׁיָא לְרַבִּי
 61 יוֹסֵי. מתרצת הגמרא: הָא אֲמַרְיִנן – הרי אמרנו שיום אֶחָד הוֹסִיף
 62 מִשָּׁה מְדַעְתּוּ.
 63 ראייה נוספת לאחת הדעות: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא: הַיּוֹם
 64 הַשְּׁלִישִׁי הִיָּה הַשְּׁלִישִׁי בְּחֻדְשׁ וגם שְׁלִישִׁי בְּשַׁבְּתָא. אם כן נמצא שראש
 65 חודש היה בראשון בשבת, וימי הפרישה היו ברביעי חמישי וששי,
 66 ובשבעה בחודש ניתנה התורה, וּקְשָׁיָא לְרַבְּנָן. מתרצת הגמרא:
 67 אֲמַרְיָ לֵךְ – יתרצו רבנן, הָא מְנִי – מיהו השונה ברייתא זו, רבי יוֹסֵי
 68 הָיָא.
 69 הגמרא מבארת ברייתא זו, ולשם כך היא מביאה ברייתא אחרת.
 70 שואלת הגמרא: הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שְׁבוּ עוֹסְקֵי הַבְּרִייתָא, שְׁלִישִׁי לְמָא
 71 – שלישי למה הוא. כי מלשון הברייתא משמע שהיא עוסקת ביום
 72 שלישי, ועליו אמרה שהיה מלבד זה שלישי גם לחודש ולשבת.
 73 משיבה הגמרא: שלישי לְכַדְתְּנָא – לענין ששנינו בברייתא, נאמר
 74 (שם ח') 'וַיִּשָּׁב מִשָּׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל ה'" וכתוב בפסוק שאחריו
 75 'וַיַּגֵּד מִשָּׁה אֶת בְּרִית הָעָם אֶל ה'". שואלת הברייתא: מַה אֲמַר לוֹ
 76 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה לומר לישראל, לאחר שהשיב את דברי
 77 העם, וְכֵּן אֲמַר לָהֶם מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל בשם ה' כפי שנצטווה, וְכֵּן אֲמַרו
 78 יִשְׂרָאֵל לְמִשָּׁה עַל כֵּךְ, וְכֵּן הָשִׁיב מִשָּׁה לְפָנֵי הַגְּבוּרָה שאמרו ישראל.
 79 משיבה הברייתא: זו מַצּוֹת הַגְּבֻלָּה, שאותה אמר ה' למשה לצוות
 80 לישראל, והוצרך משה להשיב שקבלוה עליהם, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי פִּר
 81 וְהוֹדָה. רַבִּי אוֹמַר, בכתובים אלה נרמז שבתחילה – משבאו לסיני
 82 פִּירַשׁ להם משה את עֲוֹנוֹשָׁה שֶׁל הַתּוֹרָה, לְמַי שְׁמוּוּהּ כֵּן אוֹנוֹ
 83 שוּמְרָה, דְּכַתִּיב 'וַיִּשָּׁב מִשָּׁה/ רְמו לְדַבְרִים שְׁמֻשְׁבֵּנִין – ממרידים
 84 ומונעים דעתו שֶׁל אָדָם מִלְּקַבֵּל את התורה, וּלְכַפּוֹת – לאחר מכן,
 85 פִּירַשׁ מִתֵּן שִׁבְרָה לְמַקְיִמְהָ, דְּכַתִּיב 'וַיַּגֵּד מִשָּׁה/ רְמו לְדַבְרִים
 86 שְׁמוּשְׁבֵּנִין לְבוֹ שֶׁל אָדָם כְּדַבְרֵי אֲנָדָה. הגמרא מביאה שיטה אחרת
 87 בדברי רבי: וְאִיבָא דְאֲמַרֵּי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת,
 88 בְּתַחֲלִילָה פִּירַשׁ מִתֵּן שִׁבְרָה, דְּכַתִּיב 'וַיִּשָּׁב מִשָּׁה/ רְמו לְדַבְרִים
 89 שְׁמֻשְׁבֵּינֵי דַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, וּלְכַפּוֹת פִּירַשׁ עוֹנוֹשָׁה, דְּכַתִּיב 'וַיַּגֵּד מִשָּׁה/
 90 רְמו לְדַבְרִים שְׁקָשִׁין לְאָדָם בְּגִידוֹ – וירק מר]. וכוונת הגמרא לומר
 91 שהיום השלישי המוזכר בברייתא הקודמת היה שלישי לדברים,
 92 שכבר מראש חודש התחיל משה להמשיך לבם של ישראל
 93 בדברים לקבלת התורה, ולפרש עונשם ומתן שכרם, ואמרה
 94 הברייתא שהיום השלישי לדברים היה גם שלישי בחודש ושלישי
 95 בשבת.
 96 ראייה נוספת לאחת הדעות: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא: הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי
 97 הִיָּה הַשְּׁשִׁי בְּחֻדְשׁ וגם הַשְּׁשִׁי בְּשַׁבְּתָא. ונמצא שראש חודש היה
 98 בראשון בשבת, וּקְשָׁיָא לְרַבְּנָן. מתרצת הגמרא: הָא נְמִי – גם
 99 ברייתא זו דברי רבי יוֹסֵי הָיָא.
 100 הגמרא מבארת את הברייתא. שואלת הגמרא: הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי שְׁבו
 101 עוֹסְקֵי הַבְּרִייתָא, שְׁשִׁי לְמָא – ששי למה הוא. משיבה הגמרא:
 102 רַבָּא אֲמַר,

1 בְּתַלְתָּא – בשלישי חזר ועלה, והשיב אל ה' את דברי העם,
 2 וכשירד אָמַר לָהּ מַצּוֹת הַגְּבֻלָּה שנאמרה לו באותו יום, בְּאֲרַבְעָה
 3 בשבת השכים ועלה ונצטווה על מצות הפרישה מתשמיש, וירד
 4 וציוה בה את ישראל, ובו ביום עָבַד – עשו פְּרִישָׁה.
 5 וַרְבֵּנֵן קָרְיָ, בְּתַרֵּי בְּשַׁבָּא אִיבְקַע וְרָחָא – ראש חודש נקבע בשני
 6 בשבת, וּבְתַרֵּי בְּשַׁבָּא – באותו יום לא אָמַר לָהּ וְלֹא מִיָּד, מִשּׁוּם
 7 הוֹלָשָׁא דְאוּרִיחָא. בְּתַלְתָּא – בשלישי בשבת עלה אל ה' וחזר וְאֲמַר
 8 לָהּ 'וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי', בְּאֲרַבְעָה בשבת חזר ועלה, וכשירד אָמַר לָהּ
 9 מַצּוֹת הַגְּבֻלָּה, וּבְחֻמְשָׁה בשבת עלה ונצטווה על הפרישה, ובאותו
 10 יום עָבַד פְּרִישָׁה.
 11 הגמרא מקשה על רבי יוסי: מִיָּתִיבִי – הקשו בני הישיבה, נאמר
 12 במצות הפרישה 'וְקִדְשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמְחָר' (שמות י"ט), ומשמע כרבנן
 13 שבחמישי בשבת נצטוו לפרוש בו ובששי, ובשבת ניתנה התורה,
 14 וּקְשָׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי, שלדבריו פרשו ברביעי חמישי וששי.
 15 מתרצת הגמרא: אֲמַר לֵךְ – יתרץ רבי יוֹסֵי, באמת משה נצטווה
 16 ברביעי לפרוש בו ובחמישי, ויום אֶחָד הוֹסִיף מִשָּׁה מְדַעְתּוּ, והסכים
 17 ה' עִמּוֹ, ולכן הפרישה נמשכה גם בששי.
 18 הגמרא מביאה את הברייתא שבה נאמרה דעת רבי יוסי בזה:
 19 דְתַנָּא בברייתא, שְׁלִישָׁה דְבָרִים עָשָׂה מִשָּׁה מְדַעְתּוֹ וְהַסְכִּים הַקְדוּשׁ
 20 בְּרוּךְ הוּא עִמּוֹ, הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מְדַעְתּוֹ לְיַמֵּי הַפְּרִישָׁה שְׁקוּדִים מִתֵּן
 21 תּוֹרָה, וּפִירַשׁ מִן הָאֵשָׁה לְגַמְרֵי, שלא חזר לתשמיש לאחר מתן
 22 תורה, וְשָׁבַר אֶת הַלְּחֻחוֹת.
 23 הגמרא מבארת מדוע עשה דברים אלה, ומנין שה' הסכים עִמּוֹ.
 24 מבררת הגמרא: הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מְדַעְתּוֹ, מָאֵי דְרִישׁ – מה דרש.
 25 משיבה הגמרא: מאחר שבציווי נאמר 'וְקִדְשְׁתֶּם הַיּוֹם וּמְחָר', דרש
 26 משה שהיום צריך להיות כְּמִשָּׁה, מַה לְמַחָר – כמו שיום מחר לילו
 27 עִמּוֹ, שיפרשו גם בלילה שלפניו, אָף הַיּוֹם צָרִיךְ לְהִיטֵל לִילּוֹ עִמּוֹ,
 28 וְהָרִי לְיִלָּה דְהָאֲדִינָא – הלילה של היום כבר נִקְנָא לִיה – עבר, ולא
 29 פרשו בו, שְׁמַע מִיָּהּ – יש ללמוד מכאן שאין הכוונה להיות, אלא
 30 תְּרִי יוֹמֵי לְכַד מְהָאֲדִינָא – עוד שני ימים מלבד היום. שואלת
 31 הגמרא: וּמִנְלֵן – ומהיכן למדנו דְּהַסְכִּים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדוֹ,
 32 משיבה הגמרא: דִּילָא שְׂרִיא – שלא שרתה השכינה על הר סיני עד
 33 צַפְרָא דְשַׁבְּתָא – שבת בבוקר, ואילו לפי ציווי ה' היתה צריכה
 34 לשרות בששי בבוקר.
 35 מבררת הגמרא: וּפִירַשׁ מִן הָאֵשָׁה, מָאֵי דְרִישׁ, משיבה הגמרא: נִשָּׂא
 36 קַל וְחוּמָר בְּעַצְמוֹ, אֲמַר, וְכֵּן יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא דְבָרָה שְׂבִינָה עִמָּהּן אֵלָא
 37 שְׁעָה אַחַת, בהר סיני, וּבְקַע לָהּ זְמַן מְתִי יְדַבֵּר עִמָּהּ, אֲמַרְהָ תּוֹרָה
 38 'וְהָיוּ נְבוֹנִים וגו' אֵל תִּגְשׁוּ אֶל אֲשֶׁה' (שם י"ט י"א), אֲנִי שָׂכַל שְׁעָה
 39 וְשְׁעָה שְׂבִינָה בְּדַבְרַת עַמִּי, וְאִינוּ קוֹבַע לִי זְמַן מְתִי יְדַבֵּר עִמִּי, שאוכל
 40 לפרוש ולהטהר קודם לכן, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שְׁעָלִי לְפָרוּשׁ
 41 תְּמִיד. שואלת הגמרא: וּמִנְלֵן דְּהַסְכִּים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדוֹ,
 42 משיבה הגמרא: דְּכַתִּיב (דברים ה' כז) אַחֲרַי מֵעַמֵּד הַר סִינִי שֶׁה'
 43 צִוִּיהָ לֹ' לֵךְ אֲמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֶהֱלִיכֶם, דְּהִינּוּ לְנִשְׁתוּכֶם,
 44 וּבְכַתִּיב בְּתַרֵּיהּ – וכתוב מיד אחרי זה 'וְאַתֶּם פַּה עֲמַד עֲמַדִּי, וְאֵל
 45 תִּשׁוּבוּ לְאֶהֱלֶיךָ. וְאֵת דְאֲמַרֵּי – ויש אומרים שלמדנו שה' הסכים
 46 עִמּוֹ מִמַּה שֶׁהַצְדִּיק אֵת פְּרִישְׁתּוֹ בְּאִמְרוֹ (במדבר י"ב ח') פַּה אֵל פַּה
 47 אֲדַבֵּר בּוֹ.
 48 מבררת הגמרא: שָׁבַר אֶת הַלְּחֻחוֹת, מָאֵי דְרִישׁ, כי מפני חטאם של
 49 ישראל לא היה לו לשברם, משיבה הגמרא: אֲמַר משה קל וחומר,
 50 וְכֵּן קָרַב בְּפִסְהָ, שְׁהוּא אֶחָד מִתְּרִיבִין – משש מאות ושלוש עשרה
 51 הַמַּצּוֹת, אֲמַרְהָ תּוֹרָה (שמות י"ב מג) 'וְכָל בֶּן נָכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ/
 52 והכוונה למומר לעבודה זרה, הַתּוֹרָה פּוֹלָה בְּאֵן], תלויה בלוחות

גם בשעה שעוסק במסחר, צריך להיות ניכר עליו שהוא יהודי שלמד בשחרית פרק אחד.

שבת. פרק תשיעי - אמר רבי עקיבא דף פז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רכז רש"י תוספות

היום כבחה. אין זו דרשה גמורה, אלא משמע היום ממש, דאי לא הכי - אין זה מדעתו: ומה ישראל כו'. וא"ת: מאי קאמר (הדוסיף) מדעתו דאורייתא הוא, דק"ו ניתן לדרשו וי"ל: דלא הוי ק"ו גמור, דשאני החם משום עשרת הדברות: וקבע להם זמן. תימה לר"י: דדיא הנותנת, דמשום שקבע להם זמן, וידעו, שבאותו יום ודאי תדבר שכניה עמהם - והוצרכו לפרוש, אבל הוא מספק, למה פירש: וי"ל: דלהם נמי איכא ספיקא, שמה לא תפלוט. חכ"י עבד ק"ו: ומה ישראל שקבע להם זמן, וא"כ לא הוי צריכים לפרוש משום קרי, דביום אחד היה די - אפ"ה משום חשש פליטה שהיא קלה, החוקק לפרוש. אני, שלא קבע לי זמן, ויש חשש קרי שהוא חמור - לא כ"ש שיש לי לפרוש.

ואתה - דעו עמוד עמוד. וא"ת: מנלן דפירש משה מדעתו קודם, ושבו הסכים הקב"ה על ידו שמה זה הוא צווי גמור שצה לו לפרוש: ותריך ר"ת: דאם איתא דמתמת צווי הקב"ה פירש, ולא מדעתו - היאך היה מערער אהרן ומרים? דכתיב "ותדבר מרים ואהרן במשה". אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו, ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו - מ"מ נתרעמו עליה, לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים, דבדרך שאדם הולך בה מוליכין אותו. שהרי לארזן ומרים לא אמר לפרוש, אע"ג שגם עמהם היה מדבר. ומיחו קשה: דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש משה, ובעי אילרד ומידד שהיו מתנבאים, שאמרה מרים: אשרי נשותיהן של אלו, שנתמנו בעליהן פרנסין על הציבור. אמרה צפורי: אי להם לנשותיהם של אלו, שמיום שנתייחדה שכניה עם אחין פירש ממני, מיד "ותדבר מרים ואהרן במשה" משמע שלא ידעו קודם לכן, וכי לא ידעו הא דכתיב "ואתה פה עמוד עמודי" ואור"ת: דודאי ידעו, אבל זהו סתורין שפירש ע"פ הדבור, עד שאמרה להם צפורי שמדעתו פירש ממנה מתחלה:

ומה פסח כו'. אין זה ק"ו גמור, דאם משומד אסור בפסח שהוא קרבן, מ"מ לא היה לו למנוע מליתן להם התורה, והפחיתים שנתבזה: **קשיא** לרבנן, גבי למה שפירש רבא לעיל, דבקיבעא דירחא פליגי: כאשר

היום כבחה. אין זו דרשה גמורה, אלא משמע היום ממש, דאי לא הכי - אין זה מדעתו: ומה ישראל כו'. וא"ת: מאי קאמר (הדוסיף) מדעתו דאורייתא הוא, דק"ו ניתן לדרשו וי"ל: דלא הוי ק"ו גמור, דשאני החם משום עשרת הדברות: וקבע להם זמן. תימה לר"י: דדיא הנותנת, דמשום שקבע להם זמן, וידעו, שבאותו יום ודאי תדבר שכניה עמהם - והוצרכו לפרוש, אבל הוא מספק, למה פירש: וי"ל: דלהם נמי איכא ספיקא, שמה לא תפלוט. חכ"י עבד ק"ו: ומה ישראל שקבע להם זמן, וא"כ לא הוי צריכים לפרוש משום קרי, דביום אחד היה די - אפ"ה משום חשש פליטה שהיא קלה, החוקק לפרוש. אני, שלא קבע לי זמן, ויש חשש קרי שהוא חמור - לא כ"ש שיש לי לפרוש.

היום כבחה. אין זו דרשה גמורה, אלא משמע היום ממש, דאי לא הכי - אין זה מדעתו: ומה ישראל כו'. וא"ת: מאי קאמר (הדוסיף) מדעתו דאורייתא הוא, דק"ו ניתן לדרשו וי"ל: דלא הוי ק"ו גמור, דשאני החם משום עשרת הדברות: וקבע להם זמן. תימה לר"י: דדיא הנותנת, דמשום שקבע להם זמן, וידעו, שבאותו יום ודאי תדבר שכניה עמהם - והוצרכו לפרוש, אבל הוא מספק, למה פירש: וי"ל: דלהם נמי איכא ספיקא, שמה לא תפלוט. חכ"י עבד ק"ו: ומה ישראל שקבע להם זמן, וא"כ לא הוי צריכים לפרוש משום קרי, דביום אחד היה די - אפ"ה משום חשש פליטה שהיא קלה, החוקק לפרוש. אני, שלא קבע לי זמן, ויש חשש קרי שהוא חמור - לא כ"ש שיש לי לפרוש.

בתלתא אמר להו מצות הגבלה, שהדברים שנאמרו לו בשני ירד לערב ואמרו לישראל, בדכתיב "וקבא משה ויקרא לזקני העם" וגו'. ולמחרת השפים ועלה "והשב משה את דברי העם" וגו', כדאמר כל עליותיו בהשכמה היה, ובו ביום נאמר לו "הנה אנכי בא אליך בערב" וגו'. ומצות הגבלהם ד"השמו לו לכם עלות בהר", אע"פ שהיא בתוכה אחר "וקדשתם היום ומחר", שהיא מצות פרישה - קודם לכן נאמרה, דכתיב בהאי עליה שעלה בשלישי להשיב להקב"ה דברי העם דנעשה (ונשמע) "הנה אנכי בא אליך", וספיקא דקרא "ויגד משה את דברי העם" וגו'. וכי מה דברי העם יש באין אלא מצות הגבלה נאמר לו בו ביום. ולקמן תניא: להי, ולערב וקמרה לישראל, ולקמרת בה' השפים ועלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה, ונאמרה לו מצות פרישה "וקדשתם היום ומחר". ואע"פ שיש עוד ג' ימים עד יום שבת - האמרין לקמן לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: היום ומחר. משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' ור: אמר לך ר' יוסי. לעולם קרביעו נאמר לו לפרוש ד' ור, והוא הוסיף יום אחד, והסכים הקב"ה לדעתו: ופירש מן האשה. לגמרי, לאחר מתן תורה. מיד משפירש עם חביריו, שוב לא חזר לתשמיש: אף היום. צריך להיות לילו עמו, והא לא אפשר: וקבע להם זמן. אימתי תדבר עמכם: אמרה תורה והיו נכונים וגו'. (א) פירשו מנשותיהן: ולא קבע לי זמן. לדבריה, שאוכל לפרוש קודם לכן: לאהליכם. להחזיר נשותיהם לתשמיש, שאסרתיהם לכם: מן נכרי. משומד, שנתברכו מעשיו לאבינו שבשמים: התורה פולאה. תלמוד בליחות הללו, וישראל משומדים, על אחת כמה וכמה שאינם כדי לה: אשה. אישור, שאישרו ושיבחו על שבייתן: ה"ג: והיו נכונים ליום השלישי ור"ג: והיו נכונים לשלש ימים: הא אמר יום אחד הוסיף. והאי קרא ד' והיו נכונים ליום השלישי" קודשא ברין הוא אמר ליה. ונאשה אמר להו "היו נכונים לשלש ימים" ולא אמר ליום השלישי, אלא פירש ג' ימים. וקרא דכתיב "והיו ביום השלישי הדיות הבק" - שלישי ימים שלמים שילצן עמם, קאמר: ת"ש. דתניא בבב"א: הכי שלישי - שלישי בחדש הזה, שלישי בשבת הזה. ולקמן בעי שלישי קמא למאי? ע"כ במילתא דשלישי קמיירי, וקאמר עלה: שלישי - זה שלישי בחדש: שלישי לרבנן, דשמעינן בחד שבא איקבע ירחא, א"כ על ברחין בתרי שבטא אמר "ואתם תהיו" בתלתא הגבלה, בארבעה פרישה, ובשביעי נתנה תורה. דהא לכ"ע בשבת נתנה תורה: לכתיבא כו'. והכי קאמר: יום שלישי לדרבין שהתחיל משה להמשיך להם של ישראל, ולפרש עונשן ומתן שבת. ואותו יום היה שלישי בחדש שלישי בשבת, ור' יוסי קאמר לה: וישב ויגד וכי מה אמר הקב"ה למשה. בין והשב משה דנעשה

בתלתא אמר להו מצות הגבלה, שהדברים שנאמרו לו בשני ירד לערב ואמרו לישראל, בדכתיב "וקבא משה ויקרא לזקני העם" וגו'. ולמחרת השפים ועלה "והשב משה את דברי העם" וגו', כדאמר כל עליותיו בהשכמה היה, ובו ביום נאמר לו "הנה אנכי בא אליך בערב" וגו'. ומצות הגבלהם ד"השמו לו לכם עלות בהר", אע"פ שהיא בתוכה אחר "וקדשתם היום ומחר", שהיא מצות פרישה - קודם לכן נאמרה, דכתיב בהאי עליה שעלה בשלישי להשיב להקב"ה דברי העם דנעשה (ונשמע) "הנה אנכי בא אליך", וספיקא דקרא "ויגד משה את דברי העם" וגו'. וכי מה דברי העם יש באין אלא מצות הגבלה נאמר לו בו ביום. ולקמן תניא: להי, ולערב וקמרה לישראל, ולקמרת בה' השפים ועלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה, ונאמרה לו מצות פרישה "וקדשתם היום ומחר". ואע"פ שיש עוד ג' ימים עד יום שבת - האמרין לקמן לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: היום ומחר. משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' ור: אמר לך ר' יוסי. לעולם קרביעו נאמר לו לפרוש ד' ור, והוא הוסיף יום אחד, והסכים הקב"ה לדעתו: ופירש מן האשה. לגמרי, לאחר מתן תורה. מיד משפירש עם חביריו, שוב לא חזר לתשמיש: אף היום. צריך להיות לילו עמו, והא לא אפשר: וקבע להם זמן. אימתי תדבר עמכם: אמרה תורה והיו נכונים וגו'. (א) פירשו מנשותיהן: ולא קבע לי זמן. לדבריה, שאוכל לפרוש קודם לכן: לאהליכם. להחזיר נשותיהם לתשמיש, שאסרתיהם לכם: מן נכרי. משומד, שנתברכו מעשיו לאבינו שבשמים: התורה פולאה. תלמוד בליחות הללו, וישראל משומדים, על אחת כמה וכמה שאינם כדי לה: אשה. אישור, שאישרו ושיבחו על שבייתן: ה"ג: והיו נכונים ליום השלישי ור"ג: והיו נכונים לשלש ימים: הא אמר יום אחד הוסיף. והאי קרא ד' והיו נכונים ליום השלישי" קודשא ברין הוא אמר ליה. ונאשה אמר להו "היו נכונים לשלש ימים" ולא אמר ליום השלישי, אלא פירש ג' ימים. וקרא דכתיב "והיו ביום השלישי הדיות הבק" - שלישי ימים שלמים שילצן עמם, קאמר: ת"ש. דתניא בבב"א: הכי שלישי - שלישי בחדש הזה, שלישי בשבת הזה. ולקמן בעי שלישי קמא למאי? ע"כ במילתא דשלישי קמיירי, וקאמר עלה: שלישי - זה שלישי בחדש: שלישי לרבנן, דשמעינן בחד שבא איקבע ירחא, א"כ על ברחין בתרי שבטא אמר "ואתם תהיו" בתלתא הגבלה, בארבעה פרישה, ובשביעי נתנה תורה. דהא לכ"ע בשבת נתנה תורה: לכתיבא כו'. והכי קאמר: יום שלישי לדרבין שהתחיל משה להמשיך להם של ישראל, ולפרש עונשן ומתן שבת. ואותו יום היה שלישי בחדש שלישי בשבת, ור' יוסי קאמר לה: וישב ויגד וכי מה אמר הקב"ה למשה. בין והשב משה דנעשה (ונשמע). לחדש משה שאמר להו לישראל, ומה אמרו לישראל למשה על כך, שהוצרך משה להגיד למקום. והלא לא נאמר בינתים אלא "הנה אנכי בא" וגו': זו מצות הגבלה. שאע"פ שבתוכה אחר מצות פרישה - בשלישי נאמרה לו, והוצרך להשיב שקבלו עליהן: עונשה. של תורה: משפכין. כמו "ויגד שובב" (שיעורו נו) - שמוקעין מלבלב, שאם יקבלו - יענשו. הדברים הללו משבכין את לבם מן המקום, ואף על פי כן קיבלו עליהן: פגידין. ורק מר: ששי' ששי' בחדש כו'. לקמיה בעי: ששי קמא למאי? דהקא ליכא למימר ששי לאותן דברים, דבשלבא שלישי דבביתא לעיל - איכא למימר דאיירי בהו, דהא כל ג' ימים היה משה מדבר באותן הדברים, דעל קרדיוך "ויגד משה" בד' כתיב, דברים שקבלו בג' קשיא לרבנן: דמשמע דבחד שבטא איקבע ירחא:

1 **כאשר** צורך במרה. ואם תאמר: מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת? דילמא "כאשר צורך"
2 - בפרשת מן, דאשכחן דיני שבת כתובין שם "את אשר תאפו אפּו וגו'". וי"ל:
3 משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב "כאשר צורך", ומסתמא כי היכי דהאי "כאשר צורך"
4 במרה, הכי נמי האי. וכן מוכח בפרק "ד' מיתות" (סנהדרין דף גז) דאיתמר מילתיה דר'
5 יהודה אתרווייהו. וא"ת: וכיון דבמרה איפקוד

6 אשבת, היכי אמרין בפ' "כל כתיב" (לקמן קידה) 1
7 אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה 2
8 בהן אומה ולשון, שנאמר "וידי ביום השביעי 3
9 יצאו מן העם ללקוט וגו'". ובתיב בתריה "ויבא 4
10 עמלק", אמאי קרי להאי שבת ראשונה? כיון 5
11 דבמרה נצטוו, והא לא היתה שבת ראשונה, 6
12 דמעיקרא כתיב "ויסעו מאילם ויבאו וגו'". 7
13 ואמרין בסמוך דארתו היום שבת היתה! ועוד 8
14 מקשים: דמשמע מתוך הפסוקים ששתי שבתות 9
15 היו קודם; ראשונה כשנצטו מאילם, ואחר ארתו 10
16 שבת ירד להם המן, ובתיב "וידי ביום הששי 11
17 לקטו לחם משנה וגו' ויניחו אותו עד הבקר וגו' 12
18 ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים 13
19 לתקטוהו וגו' וידי ביום השביעי יצאו מן העם 20
20 ללקוט וגו'". משמע שבשבת שלישית שאחר 21
21 מרה היא:

22 **ואמר** רב יהודה כאשר צורך במרה. האי 22
23 קרא במשנה תורה כתיב, וליבא 23
24 למימר "כאשר צורך" במתן תורה - שחיי משה 24
25 לא היה מספר אלא על הסדר, ובכולהו לא 25
26 כתיב "כאשר צורך": 26
27 **אתחומין** לא איפקוד. אין צ"ל דאתאי בר' 27
28 עקיבא, דאמר תחומין דאורייתא. 28
29 דהא משמע לכ"ע, דבסיני לכל הפחות איפקוד 29
30 אתחומין. ולאו דוקא נקט תחומין, אלא כלומר 30
31 הוצאה, שהיו מוליכין עמהו כל אשר לוק. ומר 31
32 סבר: אהוצאה לא איפקוד, ומר סבר: איפקוד. 32
33 ואע"ג דבפרשת מן כתיב "אל יבא איש 33
34 ממקומו" ודרשינן מיניה הוצאה בספ"ק 34
35 דעירובין (דף יז) איבא למימר שאחר מתן תורה 35
36 נאמר, אחר שנעשה המשכן. וכמו שאמר 36
37 הקב"ה להניח צנצנת לפני העדות, ומשום 37
38 דשייכי למילי דמן כתיבינהו התם. ולמאן דאמר 26
39 איפקוד - אע"פ שבמרה נאמר, כתיביה התם, 39
40 כדפרישתי: 40

41 **ואתו** יום חמישי בשבת היה כו'. ואם כן 41
42 ברביעי שחטו פסחיהם, ונמצא בשבת 42
43 שעברה לקחו פסחיהן, שאו היה בעשור לחדש. 43
44 ועל כן קורין אותו "שבת הגדול", לפי שנעשה 31
45 על נס גדול. כדאמרין במדרש (שמות רבה פ' 45
46 בא): שכלקחו פסחיהם, באותה שבת נתקבצו 46
47 בכורות אומות העולם אצל ישראל, ושאלום 47
48 למה היו עושין כך אמרו להן: "ובח פסח לה"
49 שיהרגו בכור מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל 49
50 פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל, ולא רצו. 50
51 ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה. הה"ד 51
52 'למכה מצרים בכבוריהם': **וכתיב** שש

1 **לחגייתו**, רב אחא בר יעקב אומר: למפען. וקמפילגני 1
2 בשבת דמרה, דכתיב, "כאשר צורך ה' אלהיו" ו**אמר** רב 2
3 יהודה אומר רב: "כאשר צורך" - במרה. **מר סבר**: **אשפת** 3
4 **איפקוד**, אתחומין לא איפקוד. **ומר סבר**: אתחומין 4
5 **נמי איפקוד**. **ת"ש**: **ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים** 5
6 **בארבעה עשר שחטו פסחיהם, ובחמשה עשר יצאו,** 6
7 **ולערב לקו בכורות. 'לערב' ס"ד? אלא 'מבערב' לקו** 7
8 **בכורות. ואותו היום חמישי בשבת היה. מדרחמיסר** 8
9 **בניסן חמשה בשבת - ריש ירחא דאייר שבתא,** 9
10 **וריש ירחא דסינן - חד בשבת, קשיא לרבנן! אמרי** 10
11 **לך רבנן: אייר דההיא שמתא - עבורי עבודה. תא** 11
12 **שמע דלא עבודה: ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים** 12
13 **בארבעה עשר שחטו פסחיהם, בחמשה עשר יצאו,** 13
14 **ולערב לקו בכורות. 'לערב' ס"ד? אלא אימא: 'מבערב'** 14
15 **לקו בכורות. ואותו היום חמישי בשבת היה, השלים** 15
16 **ניסן, ואירע אייר להיות בשבת. חסר אייר, ואירע סין** 16
17 **להיות פאחד בשבת, קשיא לרבנן! הא מני ר' יוסי** 17
18 **היא. אומר רב פפא: ת"ש 'ויסעו מאילם ויבאו כל** 18
19 **עדת בני ישראל וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני'** 19
20 **ואותו היום שבת היה, דכתיב 'ובקר וראיתם את** 20
21 **כבוד ה' וכתיב 'ששת ימים לתקטוהו'. ומדרחמיסר** 21
22 **באייר שבתא - ריש ירחא דסינן חד בשבת, קשיא** 22
23 **לרבנן! אמרי לך רבנן: אייר דההיא שמתא עבורי עבודה.** 23
24 **א"ל רב חיבוי מחוננא לרב אשי: ת"ש, 'ויהי בחדש** 24
25 **הראשון בשנה השנית פאחד לחדש הוקם המשכן'** 25
26 **תנא: אותו יום נמל עשר עטרות; ראשון למעשה** 26
27 **בראשית, ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה, ראשון** 27
28 **לעבודה, ראשון לירידת האש, ראשון לאכילת קדשים,** 28
29 **ראשון לשפון שכניה, ראשון לברך את ישראל, ראשון** 29
30 **לאיסור הקמות, ראשון לחדשים. ומדריש ירחא דניסן** 30
31 **דהאי שמתא חד בשבת - דאשתקד [בר'] בשבת;** 31
32 **דתנאי, אחרים אומרים: אין בין עצרת לעצרת, ואין** 32
33 **בין ר"ה לר"ה אלא ר' ימים בלבד, ואם היתה שנה** 33
34 **מעוברת - ה' הוה ליה ריש ירחא דאייר - מעלי** 34
35 **שבתא, וריש ירחא דסינן - שבתא, קשיא בין לרבי** 35
36 **יוסי בין לרבנן! לר' יוסי - שבועה חסרון עבודה,** 36
37 **לרבנן**

1 לחגייתו, שהרי ב"ר חנו. והכי קאמר: ששי לחגייתו, הוא הששי בחדש, הוא ששי 1
2 בשבת: למפען, אף למפען, שביום שבאו למדבר סיני נצטו מרפדים: וקא מפי' לני. 2
3 רב אחא ורבא במצות שבת שנאמר להם במקרה, אם נצטו על התחומין בו ביום 3
4 או לא. דכתיב בדברות האחרונות "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צורך", ש"מ 4
5 קודם הדברות נצטוו בה: ואר"י בקרה. דכתיב 5
6 "שם שם לזו חק ומשפט" (שמות טו): אתחומין 6
7 לא איפקוד. הלכך, כשנצטו מרפדים נצטו 7
8 בשבת, שלא הוהירוהו) לילך יותר מאלפים 8
9 אמה: לערב, לערב משמע לערב הקא: ריש 9
10 ירחא דאייר שבתא. שהרי ניסן מלא הוא 10
11 לעולם (א), וריש ירחא דסינן בחד בשבתא: 11
12 השלים ניסן, נתמלא בשלשים יום, לשון שלם. 12
13 חיסר אייר - שחיי אייר חסר בסדרן, ומתרמי 13
14 סין בחד בשבתא: ואותו היום שבת היה שנא' 14
15 ובקר וראיתם וגו', שנתרעמו בו ביום על המן, 15
16 בדכתיב: 'ולנו על משה וגו' להקמת את כל 16
17 הקהל הזה ברעב'. והבטיחם להוריד להם מן 17
18 למחר, וע"כ בחד בשבת ירד להם מן תחלה, 18
19 שנאמר: 'ששת ימים לתקטוהו, ויום 19
20 השביעי לירידתו' - שבת לא ירדה בו: ריש 20
21 ירחא דסינן חד בשבת. כשתשלים לאייר עד 21
22 ט"ו, יום ט"ו ר"ח סין: עשר עטרות. ראשון 22
23 לעשרת הדברים: ראשון לבריאת עולם. שאחד 23
24 בשבת היה: ראשון לנשיאים. להקרבת 24
25 נשיאים לתנובת הבית: ראשון לכהונה. אותו 25
26 היום שמיני למילואים. ועבודה באהרן ובניו, 26
27 ועד עכשיו היה בכורות: ראשון לעבודה. 27
28 לסדר עבודת ציבור תמידיו, ושאר קרבנות 28
29 של תרומת הלשכה: לירידת אש. ויתצא אש 29
30 מלפני ה' ותאכל על המזבח" וגו' (ויקרא ט:). 30
31 לאכילת קדשים. במחיצה. ועד עכשיו היו 31
32 נאכלים בכל מקום: לשפון, בשראל. שכניה 32
33 שבתא שם, בדכתיב 'ושכנתו בתוכם', מכלל 33
34 דעד השתא לאו) שרתה: לברך. ברפת 34
35 פתנים, בדכתיב 'וישא אהרן את ידיו וגו': 35
36 לאיסור הקמות. מעכשיו נאסר, שהוא ראוי 36
37 לפתח אהל מועד, בדכתיב: 'ואל פתח אהל 37
38 מועד לא יבאו': דהאי שמתא. שנה השנית 38
39 ליציאתם ממצרים: ד' חסרים עבוד. ולא היו 39
40 קובע כל החדשים בסדרן, אחד מלא אחד 40
41 חסר - הוה ארבעה ימים בין תחלת שנה 41
42 לתחלת שנה אחרת. שמנין חדשי לבנה 42
43 כסדרן שני' ימים, כולן שבעין חוץ 43
44 מארבעה ימים: ואם היתה שנה מעוברת ה'. 44
45 דקסבר שני האדרים עבדינן חסרים, ופסח 45
46 דחיי יום אחד לקמן: 'חסרים עבוד. ולא היו 46
47 אלא ג' בין פסח לפסח, הלכך דאשתקד בו' 47
48 בשבא, ולית ליה דאתרים דאמרי אין 48
49 מעברין ואין מספרין שום חדש לעורך. אלא 49
50 לעולם אחד מלא אחד הוה חסר:

1 **למכה מצרים בכבוריהם': וכתוב** שש 1
2 **ימים לתקטוהו**. תימה: היכי מייחי ראיא מהאי 2
3 קרא דבשבת היה? והלא זה הפסוק נכתב אותו שירד כבר נון שבע, כשהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה, דכתיב "ויאמר 3
4 משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים לתקטוהו" והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר! ואור"י: דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ, מ"מ מוכח שפיר דמשה שבח לומר להם, והיה אומר: היה לי 4
5 לומר לכם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן, שתלקטוהו ששת ימים, וא"כ אחד בשבת היה: **עשר** עטרות נטל אותו היום. הא דלא כחשיב ראשון להקמת המשכן - משום דאמרין 5
6 במדרש (ויקרא רבה פ' שמיני) שכל 'ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפקדו. אי נמי: משום דעליה דהקמת המשכן קאי, דהיק אותו היום של הקמת המשכן נטל עשר 6
7 עטרות אחרות: **ראשון** לאכילת קדשים. ובתיב במקום "אכילת קדשים" קתני "שחיתתן בצפון": **לרבנן** ח' חסירין עבוד. אומר ר' יצחק: דלא הוה צ"ל ח' חסירין עבוד, אלא 7
8 ח' חסירין - ואייר דההיא שמתא עבורי עבודה כדאמר לעיל. אלא משום דלר"י איצטרך למימר דשבועה חסירין עבוד, דהא תניא לעיל דארתו יום ה' בשבת היה, נקט נמי לרבנן שמתא: 8
9 **למכה מצרים בכבוריהם': וכתוב** שש 9

שבת דף פז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רכט

46 רב פפא מקשה על רבנן מברייתא שמדייקת את משמעות
47 הפסוקים: אָמַר רַב פַּפַּא, תָּא שְׁמַע, נֹאמַר (שמות טו א) וַיִּסְעוּ מֵאֵילִים
48 וַיָּבֹאוּ כָּל עַדְתּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר סִין וְגו' בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
49 הַשְּׁנַי, שְׁהוּא אֵייר, וּבִהְרַחַר שְׂאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁבַת הָיְתָה, שְׁהָרִי בּו
50 הִתְרַעְמוּ עַל מֹשֶׁה עַל הָרַעַב וְהַבְטִיחַ שְׁדָה יוֹרִיד לָהֶם מִן לַמַּחְרָת,
51 דְּכַתִּיב (שם טו ז) וּבִכְרָךְ וְרֵאֵיתֶם אֶת כְּבוֹד ה', וְכַתִּיב (שם טו כו)
52 שֶׁאִמְרוּ לָהֶם מֹשֶׁה וְשָׂרָה יָמִים תִּלְקַחְתֶּם, וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שְׁבַת, לֹא
53 יְהִיָּה בּו', אִם כֵּן שַׁבַּת הִיְתָה רַק לְאַחַר שָׁשֶׁה יָמִים שִׁירַד בָּהֶם הַמֶּן,
54 וּמֵכֵאן שִׁירִידַת הַמֶּן לְרֵאשׁוֹנָה הִיְתָה בְּרֵאשׁוֹן בִּשְׁבַת, וְהַיּוֹם שְׁבו
55 הַבְטִיחַם עֲלֵיהָ הִיְתָה שַׁבַּת. מִקְשָׁה רַב פַּפַּא: וְמִדְּחֻמְיָא רַב פַּאֲרִי שְׁבַתָּא
56 – וּמֵאַחַר שֶׁחֻמְשָׁה עָשָׂר בְּאֵייר הִיְתָה שַׁבַּת, וְאֵייר הוּא חֹדֶשׁ חֹסֵר,
57 הָרִי נֹתְרוּ עַד סוֹף אֵייר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת שְׁלֹמִים, וּנְמַצָּא רִישׁ יְרֵחָא
58 דְּסִינָן תְּד – רֵאשׁוֹן בְּשַׁבַּת, וְקִשְׂיָא לְרַבְּנָן.
59 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמְרִי לָךְ רַבְּנָן – עַל זֶה מְכֻרָחִים אָנוּ לֹמַר שֶׁרַבְּנָן
60 יִתְרַצּוּ, אָיִר דְּהֵיָא שְׁתָּא – שֶׁל אוֹתָה שְׁנֵה עֶבְרִי עֶבְרִי – הִיְתָה
61 מְעוּבָר, וְלִפְיַכְךָ רֵאשׁ חֹדֶשׁ סִינָן חַל בְּשַׁנֵּי בִּשְׁבַת.
62 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה מְבָרֵייתָא שְׂאִינָה מְתִישְׁבַת כֹּאחַת מִן הַשִּׁיתוּת: אָמַר
63 לֵיהּ רַב הַכִּיבִי מְחֻזְנָא [–בֵּן הָעִיר מְחֻזָּא] לְרַב אִשִּׁי, תָּא שְׁמַע,
64 נֹאמַר (שם מ ז) וַיְהִי בְּחֹדֶשׁ תְּרֵאשׁוֹן בְּשַׁנֵּה הַשְּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
65 הַיּוֹם הַמְּשָׁכָן, וְהָנָא בְּבְרִייתָא, אוֹתוֹ יוֹם שֶׁהוּקַם הַמְשָׁכָן נָטַל עָשָׂר
66 עָשָׂרוֹת, כְּלוֹמַר שְׁהִיָּה רֵאשׁוֹן לְעֶשְׂרֵה דְּבָרִים, וְאוֹלוּ הֵם: רֵאשׁוֹן
67 לְמַעֲשֵׂה אָיִר דְּהֵיָא שְׁתָּא – שֶׁל אוֹתָה שְׁנֵה בִּשְׁבַת, רֵאשׁוֹן לְהַקְרַבַּת
68 הַנְּשִׂאִים, רֵאשׁוֹן לְכַהֲנָה, שְׂאוֹתוֹ יוֹם נִמְסַרָה עֲבוּדַת הַקְרַבְנוֹת
69 לְכַהֲנִים לְבָדָם, רֵאשׁוֹן לְסֵדֶר הַעֲבֹדָה הַקְּבוּעָה בְּמִקְדָּשׁ בְּקֻרְבָּנוֹת
70 צִיבּוּר, רֵאשׁוֹן לְיִידִיַּת הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם עַל הַמּוֹצֵה, רֵאשׁוֹן לְאִבְלִית
71 הַקְּרָשִׁים בְּגִבּוּלוֹת הַקְּבוּעִים בְּתוֹרָה, רֵאשׁוֹן לְשִׁכּוֹן הַשְּׁכִינָה
72 בְּיִשְׂרָאֵל, רֵאשׁוֹן לְכָרְךְ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים, רֵאשׁוֹן לְאִסּוּר
73 הַבְּמוֹת, שְׂמֵאֵז נֹאסְרָה הַהַקְרָבָה בְּבִמּוֹת, וְעוֹד, שְׁנִיסָן הוּא הַרְאֵשׁוֹן
74 לְחֻדְשִׁים. מִדִּיק רַב חַבִּיבִי: וְמִדְּרִישׁ יְרֵחָא – וּמֵאַחַר שֶׁרֵאשׁ חֹדֶשׁ
75 דְּנִסָּן דְּהָא שְׁתָּא – שֶׁל הַשְּׁנֵה הוּזָה בְּחֵד – רֵאשׁוֹן בְּשַׁבַּת, הָרִי
76 רֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן דְּאֶשְׁתָּתְךָ – שֶׁל הַשְּׁנֵה הַקּוּדְמָת, שְׁבָה יִצְאוּ
77 מִמְצָרִים, הִיְתָה [בְּאַרְבַּעַה] בְּשַׁבַּת, דְּתַנָּא בְּבְרִייתָא: אַחֲרִים אוֹמְרִים,
78 אֵין בֵּין עֲצָרָת [–חֵג הַשְּׁבוּעוֹת] לְעֲצָרַת וְאֵין בֵּין רֵאשׁ הַשְּׁנֵה לְרֵאשׁ
79 הַשְּׁנֵה אֵלָא אֶרְבַּעַה יָמִים בְּלַבָּד, כְּלוֹמַר, בְּשַׁנֵּה הַבָּאָה יְחוּל רֵאשׁ
80 הַשְּׁנֵה אֶרְבַּעַה יָמִים בְּשׁוּבָה אַחֲרֵי הַיּוֹם שַׁחַל בּו רֵאשׁ הַשְּׁנֵה בְּשַׁנֵּה
81 זֶה, וְכֵן שָׂרָה הַמוֹעֲדִים, וְאִם הִיְתָה שְׁנֵה מְעוּבָרָה, יְחוּל אַחֲרֵי חֻמְשָׁה
82 יָמִים. וְכֵינן שֶׁרֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן הִיְתָה בְּרַבִּיעִי, הָנָה לֵיהּ רִישׁ יְרֵחָא
83 דְּאֵיִר מְעַלִּי שְׁבַתָּא – נְמַצָּא רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֵייר בְּעֶרֶב שַׁבַּת [–יוֹם
84 שְׁשִׁי וְרִישׁ יְרֵחָא דְּסִינָן בְּשַׁבַּתָּא, קִשְׂיָא בֵּין לְיָבִי יוֹסִי בֵּין לְרַבְּנָן.
85 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי שְׁבַעַת חֲסֵרִין עֲבִיד – בְּשַׁנֵּה
86 הַרְאֵשׁוֹנָה עָשׂוּ שְׁבַעַת חֲדָשִׁים חֲסֵרִים, וְלַכֵּן הִפְרַשׁ בֵּין פֶּסַח
87 שְׁבַשְׁנָה הַרְאֵשׁוֹנָה לִפְסַח שְׁבַשְׁנָה הַשְּׁנִיָּה הִיְתָה רַק שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְאָף
88 שְׁבַשְׁנָה הַשְּׁנִיָּה רֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן חַל בְּרֵאשׁוֹן בִּשְׁבַת, בְּשַׁנֵּה
89 הַרְאֵשׁוֹנָה הוּא חַל בְּחַמִּישִׁי בִּשְׁבַת, וְלַכֵּן רֵאשׁ חֹדֶשׁ סִינָן חַל
90 בְּרֵאשׁוֹן בִּשְׁבַת.

1 שְׁשִׁי לְחַנְיָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבַּר סִינָי, וְרַב אָחָא בְּרִי יַעֲקֹב אָמַר,
2 שְׁשִׁי לְחַנְיָתָן וְגַם שְׁשִׁי לְמִסְעָן – לְנִסְיַעְתֶּם מֵרַפְּיִידִים, שְׂבֹאוֹתוֹ יוֹם
3 שְׁנִסְעוּ מִשָּׁם בָּאוּ לְמַדְבַּר סִינָי.
4 הַגְּמָרָא מְבָרַת אֵת מְחֻלֻקַת רַבָּא וְרַב אַחָא: וְקַמְיָפְלַגִּי – וְנַחֲלַקוּ
5 בְּמִצְוַת שְׁבַת דְּמֶרְה – נִצְטוּוּ בַהּ בְּמֶרְה, שַׁכְּן מִדְּכַתִּיב בְּעֶשְׂרֵת
6 הַדְּבָרֹת (דְּבָרִים ה יב) 'שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבַת וְגו' פְּאֲשֵׁר צִוְּךָ ה'
7 אֱלֹהֶיךָ' מִשְׁמַע שְׁכַבֵּר נִצְטוּוּ בְּמִצְוָה זוֹ עוֹד קוּדַם הַדְּבָרֹת. וְאָמַר רַב
8 יְהוּדָה אָמַר רַב, שֶׁהַכּוּוּנָה הִיא 'פְּאֲשֵׁר צִוְּךָ, כְּבַר בְּמֶרְה. מֶר – רַבָּא
9 כְּבַר, אֵשְׁבַת אֵיפְקוּד אֶתְחוּמִין לֹא אֵיפְקוּד – עַל אִסּוּר מְלֹאכָה
10 בִּשְׁבַת נִצְטוּוּ בְּמֶרְה, אֶךְ עַל הַתְּחוּמִין עֵדִינן לֹא הִצְטוּוּ עַד שְׁנִיתָנָה
11 תוֹרָה. וְלַכֵּן הִיְתָה מוֹתֵר לָהֶם לְלַבַּת בִּשְׁבַת יוֹתֵר מֵאַלְפִיִּים אַמָּה,
12 וּבִנְסִיעְתֶּם מֵרַפְּיִידִים נִסְעוּ בִּשְׁבַת, וּבָאוּ לְסִינָי בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, וַיּוֹם זֶה
13 הִיְתָה רֵאשׁוֹן רַק לְחַנְיָתָן. וְמֶר – רַב אַחָא כְּבַר, אֶתְחוּמִין נְמִי אֵיפְקוּד
14 – גַּם עַל הַתְּחוּמִין נִצְטוּוּ בְּמֶרְה וְנֹאסְרָה לָהֶם נִסְיַעָה בִּשְׁבַת, וְלַכֵּן
15 יִצְאוּ מֵרַפְּיִידִים רַק בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וּבֹאוּתוֹ יוֹם בָּאוּ לְסִינָי, וַיּוֹם זֶה הִיְתָה
16 רֵאשׁוֹן גַּם לְמַסְעָם.
17 רֵאִיָּה נִוסְפַת לְאַחַת הַדְּעוֹת: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא, נִסָּן שְׁבוּ
18 יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים, בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר בּו שְׁחֻמוֹ אֵת פְּסַחֵיהֶם,
19 וּבְחֻמְשָׁה עָשָׂר יִצְאוּ מִשָּׁם, וְלַעֲרַב לְקוֹ הַכְּבוֹדוֹת.
20 וְקוּדַם שְׂמֻשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְהֵבִיא אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, מְבָרַת
21 וּגְמִירָה אֵת מַה שְׁקֻשָׁה בַּהּ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: 'לְעַרְב' סְלֵקָא דְּעָתֵךְ –
22 וְכִי יֵלֶךְ בְּדַעְתְךָ שְׂמַכְתָּ כְּבוֹרוֹת הִיְתָה רַק בְּעֶרֶב שְׂאֲחָרֵי יִצִּיאֲתֶם
23 מִמְצָרִים.
24 הַגְּמָרָא מְבָרַת אֵת הַבְּרִייתָא, וְחֻזְרַת לְהֵבִיא אֵת הַמִּשְׁךְ דְּבִרְיָה:
25 אֵלָא צְרִיךְ לֹמַר שֶׁמְבַעַרְב לְקוֹ הַכְּבוֹדוֹת, כְּלוֹמַר בְּלִילָה שְׂקַדַּם
26 לְיִצִּיאָה. וּמִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: וְאוֹתוֹ הַיּוֹם [–חֻמְשָׁה עָשָׂר] הִמְיָשִׁי
27 בְּשַׁבַּת הָיְתָה. מִדִּיקַת הַגְּמָרָא: מִדְּחֻמְיָא – מֵאַחַר שֶׁחֻמְשָׁה עָשָׂר
28 בְּנִסָּן הִיְתָה חֻמְשָׁה בְּשַׁבַּת, נְמַצָּא רִישׁ יְרֵחָא – רֵאשׁ חֹדֶשׁ דְּאֵיִר,
29 שְׁבַתָּא – שַׁבַּת, וְלִפְיַכְךָ רִישׁ יְרֵחָא – רֵאשׁ חֹדֶשׁ דְּסִינָן, תְּד – רֵאשׁוֹן
30 בְּשַׁבַּת, וְקִשְׂיָא לְרַבְּנָן, שֶׁאִמְרוּ שֶׁרֵאשׁ חֹדֶשׁ סִינָן הִיְתָה בְּשַׁנֵּי בִּשְׁבַת.
31 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמְרִי לָךְ – יִתְרַצּוּ רַבְּנָן, אֵיִיר דְּהֵיָא שְׁתָּא עֶבְרִי
32 עֶבְרִיָּה – אֵיִיר שֶׁל אוֹתָה שְׁנֵה הִיְתָה חֹדֶשׁ מְעוּבָר וְ–מֵלָא, בֵּן
33 שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וּנְמַצָּא שֶׁרֵאשׁ חֹדֶשׁ סִינָן חַל בְּשַׁנֵּי בִּשְׁבַת.
34 הַגְּמָרָא דּוֹחָה יִתְרוּךְ זֶה: תָּא שְׁמַע רֵאִיָּה מְהֵסִיפָא שֶׁל אוֹתָה
35 בְּרִייתָא, שֶׁם מְבֹאוּר לְלָא עֶבְרִיָּה – שְׂאֵיִיר לֹא הִיְתָה מְעוּבָר, שְׁשִׁינוּ
36 נִסָּן שְׁבוּ יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים, בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר שְׁחֻמוֹ פְּסַחֵיהֶם,
37 בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יִצְאוּ, וְלַעֲרַב לְקוֹ כְּבוֹדוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: 'לְעַרְב'
38 סְלֵקָא דְּעָתֵךְ, וְכִי תֵּלְעָה בְּדַעְתְךָ כֵּן. מְבָרַת הַגְּמָרָא: אֵלָא אֵימָא –
39 צְרִיךְ לֹמַר, מְבַעַרְב לְקוֹ כְּבוֹדוֹת. וּמִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: וְאוֹתוֹ הַיּוֹם
40 הִמְיָשִׁי בְּשַׁבַּת הָיְתָה, הַשְּׁלִים נִסָּן – כְּלָה נִסָּן בְּשִׁלְמוֹת, כְּלוֹמַר שְׁהִיָּה
41 מְלָא, וְאֵיִירָע רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֵיִיר לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, חֲסֵר אֵיִיר – הִיְתָה אֵיִיר
42 חֹסֵר, וְאֵיִירָע רֵאשׁ חֹדֶשׁ סִינָן לְהִיּוֹת בְּאַחַד בְּשַׁבַּת. קִשְׂיָא לְרַבְּנָן.
43 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָא מְנִי – בְּרִייתָא זוֹ דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הִיא, אֲבָל לִפִּי
44 רַבְּנָן אִפְשָׁר אָף לֹמַר שֶׁחֻמְשָׁה עָשָׂר בְּנִיסָן לֹא חַל בְּחַמִּישִׁי, וְאֵין
45 צוּרְךָ לְתַרְץ שְׂאֵיִיר בְּאוֹתָה שְׁנֵה מְעוּבָר.

כל ענייני התורה שייכים ונוגעים לא רק לזמן מסויים, אלא לכל זמן ולכל מקום.

משיחת שבת פרשת בעלותך, ה'תשכ"ז

לדקדק, אם יראה למה שקפחה, ואם שקפחה למה יראה, אלא יש
 לפרש את הכתוב בענין מתן תורה, שבתחילה, קודם שאמרו
 ישראל 'נעשה ונשמע' (שמות כד א), יראה, ולכפוף, כשקיבלוה
 עליהם, שקפחה. שואלת הגמרא: ולמה יראה בתחילה. מבאר
 הגמרא: כדריש לקיש - כפי שדרש ריש לקיש, דאמר ריש לקיש,
 מאי דכתיב - מה פירוש הכתוב בסוף מעשה בראשית (בראשית א לא)
 'ויהי ערב ויהי בקר יום הששי', שיש לשאול, האות ה"א היתירה
 שבמילה 'הששי', למה לי, אלא מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא
 עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים את התורה
 כאשר יגיע זמן נתינתה, אתם מתקיימין, ואם לאו, אני מתור איתכם
 לתוהו ובוהו, כי יום הששי רומז ליום הששי המיוחד, הוא הששי
 בסיון שניתנה בו תורה, שבו תלוו כל מעשה בראשית. ובוהו
 מתפרש הפסוק בתהלים, שכאשר השמיע ה' את התורה הארץ
 יראה שמא לא יקבלוה ויחזור העולם לתוהו ובוהו, ולכפוף
 כשקיבלוה שקטה.
 בקבלת התורה הקדימו ישראל 'נעשה' ל'נשמע'. הגמרא מביאה
 כמה מאמרים בענין זה: דרש רבי סימא, בשעה שהקדימו ישראל
 'נעשה' ל'נשמע', באו ששים ריבוא - רבבות של מלאכי השרת,
 ולכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני בתרים מזיו שכניה, אחד
 בגגד 'נעשה' ואחד בגגד 'נשמע'. ובינו שחטאו ישראל בעגל, וידו
 מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופידקום, שנאמר (שמות לג א)
 'ותנצלו בני ישראל את עדים מחר חורב', כלומר שהסירו מעליהם
 את העדי (תכשיט) שהיה בידם מחר חורב, והיינו הכתרים.
 הגמרא מביאה פירוש נוסף בפסוק זה: אמר רבי חמא ברבי חנינא,
 בחורב מצנינו - הטעינו את ישראל בכתרים, ובחורב גם פרקו
 מעליהם את הכתרים.
 רבי חמא מבאר מהיכן למדנו כן: בחורב מצנינו, כדאמרן - כפי
 שאמרנו, שזיתנצלו וגו' את עדים מחר חורב' מתפרש שהסירו
 את אותו העדי שקיבלו מחורב. ובחורב פרקו, כיון דכתיב 'ותנצלו
 בני ישראל' וגו' מחר חורב, ויש לפרש את דברי הכתוב בדרך
 נוספת, שהסירו את עדים בחורב.
 אמר רבי יוחנן, ובוין - כל הכתרים הללו זכה משה ונטלן, דקמין
 ליה - שכן לפסוק 'ותנצלו' וגו' את עדים' נסמך הפסוק 'ומשה יקה
 את האהל', ונדרש 'אהל' לשון האהל וזריחה, שזכה משה לנטול
 את אותם כתרים של זיו שכניה. וזה היה קירון עור פניו.
 אמר ריש לקיש, עתיד הקדוש ברוך הוא להתקין לנו, שנאמר
 בנבואת ישעיה (לה) 'אפדינו ה' וישבו וקאו ציון ברגה ושמחת עולם
 על ראש' מהו 'שמחת עולם', שמחה שכבר הייתה מעולם, על
 ראשם, והם כתרי זיו שכניה שהיו על ראשם בנינו.
 מאמר נוסף: אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל 'נעשה'
 ל'נשמע' יצתה בת קול ואמרה להן, מי גילה לבני ר' זה שמלאכי
 השרת משתמשין בו. וראיה לכך שהמלאכים משתמשים ברו זה,
 דכתיב (תהלים קכ ב) 'כרכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע קול
 דברו', פרישא - בתחילה נאמר 'עושי דברו' וחדר - ורק אחרי כן
 נאמר 'לשמע', שהמלאכים נאמרו לעשות עוד לפני שמענו
 מהו הדבר, מפני שמוכנים הם לעשות עוד קודם שישמענו, שלא
 כדרך שאר עבדים, ששומעים תחילה את הדבר, כדי לדעת אם
 יכולים לקבלו עליהם או לא.
 מאמר נוסף: אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב - מה פירוש
 הכתוב (שיר השירים ב א), 'בתפוח צניני העיר' וגו', שנמשלו בו ישראל,
 למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לה, מה עץ התפוח זה, פרוי קודם
 לעליו בצמיחתו, והוא מקדים את הפרי, שהוא העיקר, לעלים,
 שלא כשאר האילנות, אף ישראל הקדימו 'נעשה' ל'נשמע', הקדימו
 את המעשה, שהוא העיקר, לשמיעה.
 מעשה העוסק בענין זה: ההוא צדוקי - מעשה במין אחד דמויה
 לרבא, דקא מצניו בשמעתא - שראה את רבא שהיה מעיין
 בשמיעה (סוגיא) ויחכה אצבעתא ידיה תתי פריעא - והיו
 אצבעות ידיו מונחות תחת רגליו וקא מייזן בהו - ומתוך סרדת
 עיונו היה ממעכן ברגליו בלא לשים לב, וקא מבעין אצבעתיה דמא

ולדעת רבנן שמונה חדשים חפרים עבדו - עשו באותה שנה, ונמצא
 שההפרש בין פסח לפסח היה רק שני ימים, וראש חודש ניסן
 בשנה הראשונה חל בששי בשבת, וראש חודש סיון בשני בשבת.
 ראה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, דתניא בברייתא סדר עולם,
 ניסן שבו יצאו ישראל מצרים, בארבעה עשר שחטו את פסחיהו,
 בתשעה עשר יצאו משם, ואותו היום שיצאו ערב שבת היה. מדייקת
 הגמרא: אם חמשה עשר בניסן היה בערב שבת, נמצא שגם ראש
 חודש ניסן היה בערב שבת, ומדריש רבא - ומאחר שראש חודש
 דניסן היה ערב שבת, נמצא ריש ירחא דאייר חד בשבטא - ראשון
 בשבת, וראש חודש סיון בתיי בשבטא - בשני בשבת, וקשיא לרבי
 יופי.
 אמר לה רבי יופי, הא מני - ברייתא זו דברי רבנן היא.
 ראה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, שנינו בברייתא, רבי יופי
 אומר, ביום השני לחנייתן במדבר סיני עלה משה אל ה', ושמע
 ממנו דברים לומר לישראל, ויחד והגיד להם. בשלישי חזר ועלה,
 ושמע את צווי ההגבלה, ויחד והגיד, ברביעי ירד, ושוב לא עלה עד
 קבלת הדברות.
 הגמרא מפסיקה את הברייתא כדי לבאר את מה שקשה בה.
 מקשה הגמרא: ומאחר שלא עלה ברביעי, שהרי לא נאמר שעלה,
 מהיכן ירד.
 מתרצת הגמרא: אלא צריך לומר, ברביעי עלה ושמע את מצות
 הפרישה מתשמיש, וירד והפריש את ישראל, ושוב לא עלה עד
 קבלת הדברות.
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: בתמישי בנה מונח וחקריב
 עליו קרבן, ובששי לא עלה משום שלא היה לו פנאי. שואלת
 הגמרא: מפני מה לא היה לו פנאי לעלות בששי, מאי לאו - האם
 אין זה משום קבלת התורה, שיום זה שהיה ששי לחנייתם היה
 שבת, ובו קיבלו כולם יחד את הדברות, ולא היה לו פנאי להשכים
 ולעלות לפני כן, קשה, שדברי רבי יוסי בברייתא זו סותרים
 לשיתו שקבלת התורה הייתה ביום השביעי לחנייתן.
 מתרצת הגמרא: לא, אלא הששי לחנייתם היה ששי בשבת, ולא
 היה לו פנאי משום מונח והכנות לשבת.
 הגמרא מביאה דרשת אמורא שנאמרה כשית רבנן: דרש ההוא
 גליליאה (גלילי) עליה דרב חסדא - לפני רב חסדא, ואמר, ברך
 רבמנא - ברוך ה' הריב אויבין תליתא - שנתן תורה משולשת,
 והיינו תורה נביאים וכתובים, לעם תליתא - לעם משולש,
 שמחולק לכהנים לויים וישראלים, על ידי תליתא - על ידי משה
 רבינו, שהיה שלישי לבטן, ביום תליתא - ביום השלישי, בתיי
 תליתא - בחודש סיון החדש השלישי.
 שואלת הגמרא: כמאן - כשיטת מי נאמרה דרשה זו. משיבה
 הגמרא: ברבנן, וכוננת הדרשה היא שהתורה ניתנה ביום השלישי
 לפרישה, אבל לפי רבי יוסי התורה ניתנה ביום הרביעי לפרישה.
 הגמרא מביאה כמה מאמרים בענין קבלת התורה: נאמר במתן
 תורה (שמות יט ט) 'ותנצבו בתחתית ההר', אמר רבי אבדימי בר חמא
 בר חסא, מהו 'בתחתית ההר', מלמד שפכה הקדוש ברוך הוא
 עליהם את הקר כגייתו - כלי שמשטלים בו שכר, ועמדו תחת ההר
 ממש, ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו, שם
 תהא קבורתכם.
 אמר רב אחא בר עקיב, כמאן יש מודעא רבא - גדולה לאוריתא -
 לענין העמדת ישראל בדין על התורה, שאם יזימנו ה' לדין למה
 לא קיימו מה שקיבלו עליהם, יש להם תשובה, שהיו אנוסים
 לקבלה.
 אמר רבא, אף על פי כן - אף שבאותה העת קיבלוה עליהם
 בכפייה, קדו קבלוה - חזרו וקיבלו עליהם את התורה בימי
 אחשורוש מרצונם מאהבת הנס שנעשה להם, דכתיב (אסתר ט כ)
 'קמו וקבלו תיהודים', ויש לדרוש שקיימו וחזקו את מה שקיבלו
 כבר עליהם במתן תורה.
 הגמרא מביאה מאמר נוסף: אמר חזקוני, מאי דכתיב - מה פירוש
 הכתוב (תהלים ט) 'משמים השמעת דין ארץ יראה ושמחה', הרי יש

לִרְבֵּנָן ח' חסרים עבדי. ולא היו בין פסח דאשתקד לפסח דהאידין אלא ב' ימים, ונמצא דאשתקד בע"ש: בשני עלה משה. ושמע 'ואתם תהיו לי', וירד והגיד: בנ' עלה. ושמע הגבלה, וירד והגיד: בנ' ירד. להפרישם: ושוב לא עלה. עד קבלת הדבורה, שעלו בולם: ומאחר שלא עלה מהיכן ירד. דאמר בנ' ירד. ולא אמרת עלה וירד. אלא אימא: בנ' עלה וירד, ושוב

לא עלה: ובחמישי בנה מנחה. ברכתיב 'ויכן' מנחה תחת הקדש: מאי לא משום תורה. לא היה לו פנאי לעלות, שקבלו כולן יחד את הדבורה: עליה דרב חסדא. לפני רב חסדא. לפי שרב חסדא יושב והדרשן עומד קאמר 'עליה' דדומה כמו שהעומד למעלה מן היושב: אורינא תליתאי. תורה נביאים וכתובים: לע על תליתאי. בהנים ליום ושאלים: על ד תליתאי. משה תליתאי לבטן, מרים אהרן ומשה: ביום תליתאי. לפרישה: תחתית הקה. תחת הקדש ממש: ציית. קובא שמטיילין בה שכי: מודעא רבה. שאם זמינים לרין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם - יש להם תשובה, שקבלתם באונס: בימי אחשוורוש. מאהבת הניס שנעשה להם: דין, תורה: בתחילה. קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע: דאיה שטא לא קבלתו: ויחוו העולם לתוהו ובוהו, כד'רל: ולבסוף. בשקבלתו: יום הששי. מאי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית: מלמד שהתנהו בל. 'הששי' משמע הששי המיוחד במקום אחר, כדאמר' בעלמא (חולין דף צא.) 'הדקר' - המיומנת. אף כאן, 'ויהי ערב ויהי בקר' של גמר בראשית - תלוי ביום הששי, והוא ר' וסיון. שנתנה בו תורה. מריבוי דה דריש ביה נמי האי: שני כתרים. מניו שכינה: מאה ועשרים. וכל א' וא' נטל בתו: מענו. הכתרים והכי משמע 'את עדים ואשר יהיו להם מהר חורב': כחורב פרקו. דמשמע נמי 'ויתנצלו את עדים מהר חורב': ומשה יתה. אותו עדי לשון אחר: את האהל, לשון 'בהלו ירד' (איוב טז) והוא היה קירן עור פניו: עושי דברו לשמע. מוכינן לעשות קודם שישמעה ולא בדרך שאר עבדים ששומעים תוליה את הדבר, לידע אם יוכלין לקבלו עליהם אם לאו: פריו קודם לעליו. קר דרכו, חלוק משאר אילנות, נהנת פירותיו קודם לעליו: אצבעתא דידיה. אצבעות דיו: וקא מיינן בהו. היה ממעקן ברגליו ואינו מבין, מתוך שירדא: עמא פויו. מנהר: דקדמיתו פומייכו לאודיניכו. קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה, ואם תוכלו לעמוד בה - קבלתם עליכם לקיימה:

כפה עליהן הר כנגיתא. ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע, שמוא יהיו חורים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתו. והא דאמר בפי' דמי' ע"ז (דף ב.) כלום כפית עלינו הר כנגינת: דמשמע דאם היה כופה עליהן - לא היה להן תשובה. והבא אמר דמודעא רבה לאורייתא - היינו על מה שלא קבלתו, אבל מה שלא קיימתו - איבא תשובה: מודעא רבה לאורייתא. והא דאמר בנדרים (דף כה.) שכרת משה ברית עם ישראל על התורה והמצוות, וחשבינע על כן. ובפ' 'אלו נאמרין' (סוטה לה:א) שקבלו את כל התורה בהר גריזים ובהר עיבל. אור"ת: דע"פ הדיבור הזה, והרי כבעל כרחם. אבל בימי אחשוורוש - קבלו מדעתם, מאהבת הניס. ומה שכרת עמקן ברית יהושע לעבד את ה' - התם לא קבלו אלא שלא לעבד ע"ז, קיימו לכתיב (יהושע נד) 'חיללה לנו מעובת את ה'', וכן משמע כוליה עניינא:

אמר רבא הדר קבלוה בימי אחשוורוש. תימה לר' דבנגילה (דף טו.) גבי אסתר ברוח הקודש נאמרה, אמר רב יהודה אמר שמואל: אי הואי התם היא לה: ידי עדיפא מידהו, קיימו וקבלו היהודים - קיימו לכתיב מה שקבלו למטה. ואמר רבא: כולוהו אית להו פירכא, לבר משמואל דלית ליה פירכא. והשתא דשמואל נמי אית ליה פירכא, דרבא גופיה מוקי האי קרא לדרשה אחריתי. ובפ"ק דתגינה (דף יג) גבי היתר נדרים פורחין באיור, קאמר: כולוהו אית להו פירכא, וחשיב פירכא הא דצריך קרא לדרשה אחריתי. ואי גרסינן התם רבה - אתא שפיר. אי נמי ה"ק במגילה: כולוהו אית להו פירכא. ששאר תנאים מוקשים בסברתם, כדאמר התם. אבל שמואל אינו מוקשה כל כך, אלא דאיצטרך קרא לדרשה אחרית:

שני כתרם. של הוד היה, לפיכך כשנטל משה קרן עור פניו: ירדו ק"ב ריבוא. מדכתיב 'ויתנצלו' דריש תרי זמינן. וש ספרים שכתוב בהן בהדיא: וינצלו לא נאמר, אלא ויתנצלו. ואע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות, הכא נמי גדולה היא, שמלאך טוב היה קושר שני כתריו, ומלאך חבלה לא היה בו כדי אם להסיר אחד:

פריו קודם לעליו. הקשה ר"ת: שהרי אנו רואים שגדל כשאר אילנות ומפרש: דתפתח היינו אתרוג אפך כתפוחים מתרגמין 'כריחא דאתרוגא'. ואתרוג פריו קודם לעליו, שרר באליל משנה לשנה, ואחר שנה נושרין עליו של אשתקד, ובאין עלין אחרים היו פריו קודם לאותם עלים. אך תימה, ששמאי קרא כתפוח בעצי הישר דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח, אלא הקב"ה כדכתיב 'כן ורדי בין הבנים', וקרא דריח אפך כתפוחים' (שיר ז) הוה ליה לאתאי טפי:

ולא דכתיב 'ויתנצלו בני ישראל וגו'. 'אר יוחנן: וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה 'ומשה יקח את האהל'. אמר ר"ל: עתיד הקב"ה להחזירן לנו, שנאמר 'ופדוי ה' ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם' - שמחה שמועולם על ראשם. אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל 'נעשה' ל'נשמע' יצתה בת קול ואמרה להן: מי גלה לבני ר' זה שמלאכי השרת משתמשין בו? דכתיב 'ברכו ה' מלאכיו גברי פח עשי דברו לשמע בקול דברו', ברישא 'עשי', והדר 'לשמע'. 'אר חמא ברבי חנינא: מ"ד 'כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח - לומר לך: מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל - הקדימו נעשה לנשמע. והוא מינא דחזויה לרבא דקא מעיין בשמעתא, ויהבה אצבעתא דידיה תותי פרעא, וקא מיינן בהו, וקא מבעין אצבעתיה דקא, א"ל: עמא פויוא דקדמיתו פומייכו לאודיניכו, אפתי בתפוחותייכו קיימיתו! ברישא איבעי' לבו למשמע, אי מציתו, ויא לא - לא קבליתו. א"ל: אגן דסנינן

שבת דף פח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלג

59 **שְׂדֵי יְהוּדִים** (שיר השירים א יא), אַמְרָה נְּקַטָּה יִשְׂרָאֵל לְפָנָי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
60 הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אָף עַל פִּי שׂוֹמְרֵי וּמְיֻמָּר – לְשׁוֹן צֶרֶה וְלִשׁוֹן
61 מֵרִירוֹת לִי דוּדִי – וְאֶהוּבִי לֵאחֹר חָטָא הַעֲגַל, שִׁצִּיחָה עַל הַסֶּרֶת
62 הַכַּתְרִים שֶׁנִּתְּנוּ לִי בְּחוּרְכָּא, מִיֵּד אַחֲרָי כֵּן בְּיָן שְׂדֵי יְהוּדִים, כְּלוּמְרָא,
63 אִמְרֵי לִי מִיֵּד לַעֲשׂוֹת לוֹ מִשְׁכָּן לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינַתוֹ בְּתוֹכִי. וְכֵן הִיא
64 כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁכָּן הַכְּתוּב (שם א טד), 'אַשְׁכְּל הַכִּפְּסָר דוּדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גִּדְרִי,
65 שְׁמֵי שִׁהַכְּל שֶׁלוֹ, כִּפְּסָר לִי עַל עֵין הַגֵּדִי – הַעֲבוּדָה הוֹרָה בַּעֲגַל
66 שְׂבַרְמֵתִי לִי – שְׁאֵסְפְתִי לִי לְהַתְּאוֹת לְהַרְבֵּה אֱלוֹהוֹת.
67 הַגְּמֵרָא מְבַאֵרָת אַת דְרֵשְׁתָּ 'בְּכַרְמֵי'. שְׁאוֹלָת הַגְּמֵרָא: מֵאֵי מִשְׁמַע
68 דְהָאֵי 'כְּרִמֵּי' – מֵהִיכָן שִׁמְעֵנּוּ שְׂבַרְמֵי לִישְׁנָא דְמַכְרֵינֵי הוּא – לְשׁוֹן
69 אִסְיַפָּה הִיא. מִשִּׁיבָה הַגְּמֵרָא: אִמְרֵי מַר זִימְרָא בְּרִית דְרַב נַחְמָן, בְּרִתְנָן
70 – כְּפִי שְׁשַׁנְיָו בְּמִשְׁנֵה (כֻּלָּים כְּפִי ג מ"ד) בְּדִינָי טוּמְאָת מוּשָׁב, כְּפִי שֶׁל
71 בּוֹכֵם שְׂבּוֹרְמֵים עָלָיו אֵת הַכְּלָים, וְהִינּוּ שְׁאוֹסְפִים וְעוֹרְמִים עַלָיו אַת
72 הַבְּגִדִים.
73 וְאִמְרֵי רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לוֹי, מֵאֵי דְכְּתִיב (שיר השירים ה א') לְחָלוּ כַּעֲרוֹנֹת
74 הַבְּשָׂם. כִּךְ הוּא מִירוּשׁ הַפְּסוּק: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרֹת
75 שְׂצִיָּא מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתְמַלָּא כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ בְּשִׂמְיָם. וְיֵשׁ
76 לְשֶׁאוּל: וְכִיּוֹן שְׂמַדִּיבּוּר רְאִשׁוֹן נִתְמַלָּא כֹּל הָעוֹלָם, רִיחוֹ שֶׁל הַדִּיבּוּר
77 הַשֶּׁנִּי לְחָלוּ הִלָּף – וְכַנְסוּ. אֵלּוֹ הוֹצִיא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הַרְיוֹת
78 מְאֹדוּרְתֵיו וְהִיא מְצַבְרֵי רְאִשׁוֹן רְאִשׁוֹן – לְאַחֵר כֹּל דִּיבּוּר הִיא
79 מַעֲבִיר אֵת הַרְיֵחַ שֶׁל אוֹתוֹ דִּיבּוּר לְגַן עֵדֶן. וְדַבֵּר זֶה נִלְמַד מִמֶּה
80 שְׂנַאֲמַר בְּהַמִּשְׁךָ הַפְּסוּק (שם) שְׂפַתְהוֹרֵי שׂוֹשְׁנֵי נִמְפוֹת מוֹד עַבְרָא, אֵל
81 תַּקְרִי – וְשׂוֹשְׁנֵי' אֵלָּא 'שׂוֹשְׁנֵי', שֶׁשִּׁינָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
82 אַחֲרָי כֹּל דִּיבּוּר וְהַעֲבִיר מֵהַעוֹלָם אֵת רִיחַ הַמּוֹד.
83 וְאִמְרֵי רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לוֹי, כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר מֵעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרֹת שְׂצִיָּא
84 מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יֵצֵתָה נְשָׁמְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׂנַאֲמַר (שם ה ו')
85 'עַפְשֵׁי יֵצֵאוּ כִּדְבָרוֹ'. וְיֵשׁ לְשֶׁאוּל: וּמֵאַחֵר שְׂמַדִּיבּוּר רְאִשׁוֹן יֵצֵתָה
86 נְשָׁמְתָן, דִּיבּוּר שֶׁנֵּי יֵהוּךָ קִיבְּלוּ, הֵלָא הִיוּ מְתִים. אֵלּוֹ הוֹרִיד ה' שֶׁל
87 שְׂהוּא עָתִיד לְהַחֲיֹת כּוּ מְתִים, וְהָרָה אֹתָם, שְׂנַאֲמַר בְּתַהֲלִים (שם ו)
88 בַּעֲרִי מִתַּן תוֹרָה, עֲשֵׂם רְבֻבוֹת תִּנּוֹף אֱלֹהִים, נִתְלַחֵד וְנִלְאַה אֹתָהּ
89 כּוּוֹנֵתָהּ, כְּלוּמְרָא שְׁעַל דִּי טַל הַתְּחִיָּה וְגַשְׁמֵי הַרְצוּן שֶׁנִּיחַף עֲלֵיהֶם,
90 כּוּוֹנֵן ה' אֵת עֲמוֹ וְנִחַלְתוּ הַיְגָעִים.
91 וְאִמְרֵי רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לוֹי, כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שְׂצִיָּא מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
92 הוּא חֲרוּי יִשְׂרָאֵל לְאַחוּרֵיהֶן מִפְּחֵה הַקּוֹל שְׂנִיגַם עֲשָׂר מֵיל, וְזַמְנָי
93 חוֹלְשָׁתֶם הִיוּ מְלֻאָבֵי הַשָּׁרָת מְדַדִּין אוֹתָן וְמִסִּיעֵים לְהַם לַחוּזֹר
94 וְלַהֲתַקְרַב מַעַט מַעַט, שְׂנַאֲמַר (שם א טו) 'מִלְּאָבֵי צְבֻאוֹת יִדְּוֵן יִדְּוֵן',
95 אֵל תַּקְרִי – וְתַקְרְאוּ בַּיְנֵיהֶן 'יִדְּוֵן', דְּהִינּוּ שְׁהֵם עֲצֻמִּם יִדְּוֵן, אֵלָּא
96 יִדְּוֵן אַת אַחֲרֵים, וְהִינּוּ אַת יִשְׂרָאֵל.
97 וְאִמְרֵי רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לוֹי, בְּשִׁעָה שְׁעַלָּה מִשָּׁה לְמָרוֹם אִמְרוּ מְלֻאָבֵי
98 הַשָּׁרָת לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מַה לִּילּוֹד אִשָּׁה
99 שִׁמְקוּמוֹ בָּאֵרֶץ, בִּינְיָנֵי. אִמְרֵי לְחָן, לְקַבֵּל תוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם כַּדִּי
100 לְהוֹרִידָה לְאַרְץ כָּא. אִמְרוּ לְפָנֵינוּ, הָאֵם אַת אוֹתָהּ תְּמוּדָה נְהוּוּה
101 שְׁנְהוּוּה לִךְ תְּשַׁע מְאוֹת וּשְׂבַעִים וְאַרְבַּעֶה דוּרוֹת קוֹדֶם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם
102 אֹתָהּ מִבְּקַשׁ לִיתְנָה לְבִשָׁר וְדָם, מַה אֲנֹשׁ בִּי תוֹכְרֵנוּ וְכֵן אָדָם בִּי
103 תִּבְקְרֵנוּ (תַּהֲלִים ח ה), 'ה' אֲדַיְנוּ מַה אֲדִיר שְׂמֵךְ בְּכֹל אַרְצֵי, אֲשֶׁר תִּגְוֶה
104 הוֹדֵךְ עַל הַשָּׁמַיִם' (שם א א), כְּלוּמְרָא, שִׁמְךָ כֹּל כִּךְ אֲדִיר בָּאֵרֶץ, וְאַיִן
105 רְאוּי שִׁיחָה הוֹדֵךְ שֵׁם, אַל תִּתֵּן אֵת הוֹדְךָ אֵלָּא עַל הַשָּׁמַיִם. אִמְרֵי
106 לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשְׁה, חֲרוּרֵי לְחַן תְּשׁוּבָה. אִמְרֵי לְפָנֵינוּ, רְבוּנוּ
107 שֶׁל עוֹלָם, מְתִירָא אֵינִי שְׂמָא יִשְׁרָפֵנוּ בְּהַכָּל שְׂבַּפְיָהֶם. אִמְרֵי לוֹ, אַחֲוִי
108 כְּכַמְא כְּבוֹדֵי נְהוּוּר לְחַן תְּשׁוּבָה. וּמוֹכַח מִן הַכְּתוּב שֶׁה' הִגָּן עַל מִשְׁה
109 עַל יַדֵי שֶׁאֲחָו בַּכַּסָּא כְּבוֹדוֹ, שְׂנַאֲמַר (אִיבּוֹ כ וט) 'מֵאַחַו שְׂנִי כְּפִא פָּרְשׁוּ
110 עָלַי עֲנָנוּ, וְאִמְרֵי רַבֵּי נְחוּם בְּבִיאוּר פְּסוּק זֶה, מְלַמֵּד שְׂפִירָשׁ שְׂדֵי
111 – וְה' מוֹדוֹ שְׂכִיבְתוֹ וְעֲנָנוּ עָלָיו. אִמְרֵי לְפָנֵינוּ מִשְׁה, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
112 תוֹרָה שְׂאָתָה נוֹתֵן לִי מַה כְּתִיב בָּהּ, 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
113 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם' (שְׁמוֹת כ א). אִמְרֵי לְחַן לְמַלְאָכִים, וְכִי אַתֶּם לְמַצְרַיִם
114 וְרָדְתֶּם, לְפָרַעַה הַשְׂתַּעַבְדְתֶּם, תוֹרָה לְמַה תְּחַא לְכֶם. שׁוּב שְׂאֵל, מַה
115 כְּתִיב בָּהּ, 'לֹא יִתְּהָ לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים' (שם ב א), אִמְרֵי מִשְׁה
116 לְמַלְאָכִים, וְכִי בֵּין עֲצִים אֹתָם שְׂרִייוֹן, שְׁעוּבְדוֹן

1 דְּכִּגְיָנָן בְּשִׁלְמוֹתָא – אִנּוּ, שְׁהַתְּלַכְּנוּ עֲמוֹ בְּתַמְיֻמוֹת, כְּתִיב בָּן –
2 נֹאמַר בְּנֵי 'תַּמְתָּ יִשְׂרָיִם תִּנְחָם' (מְשַׁל י א) וְזַכִּינוּ שְׁתוּמְתָנוּ הַנְּחַתָּה
3 וְהַבִּיאָה אוֹתָנוּ אֵל הַטוֹב לָנוּ, וְאֵילוֹ הַגֵּד אֵינְשֵׁי דְסַגְנָן בְּעִלְלוֹתָא –
4 אוֹתֶם אַנְשֵׁים – אַתֶּם, שְׁהוֹלְכִים עִמּוֹ בַּעֲלִילָה, כְּתִיב כְּהוּ – נֹאמַר
5 בָּהֶם 'וְכִלְּךָ בּוֹגְרִים יִשְׂדֵם' (שם), כְּלוּמְרָא שְׁעַקְמִימוֹתֶם שִׁדְדָה מִהֶם
6 אַת נִשְׁפּוֹתֶם.
7 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה מֵאִמְרָה הַמְּפֹרַשׁ פְּסוּק מִשִּׁיר הַשִּׁירִים בַּעֲנִין קִבְּלַת
8 הַתּוֹרָה: אִמְרֵי רַבֵּי שְׂמֵיאל בַּר נַחְמְנִי אִמְרֵי רַבֵּי יוֹנָתָן, מֵאֵי דְכְּתִיב –
9 מַה פִּירוּשׁ הַכְּתוּב בְּדַבְרֵי ה' לַעַם יִשְׂרָאֵל (שיר השירים ד ט) 'לִבְכַתְּנֵי
10 אֶחָתִי כְּלָהּ, לְכַתְּנֵי פִּאחַת מַעֲיִנְךָ, דְּהִינּוּ, מַה הוּא עִמְמִים
11 'לְבַתְנֵי'. אֵלּוֹ כִּךְ הוּא פִירוּשׁ הַפְּסוּק: בְּתַחֲלִילָה, כְּשִׁקִּיבֶלֶת עַלִּיךְ
12 אַת הַתּוֹרָה, קִרְבַת וּמוֹשַׁכַת אֵת לְבִי אֲלֵיךְ 'בְּפִאחַת מַעֲיִנְךָ, שְׁהִיחָה
13 לְךָ רַק הַקְּבֵלָה, שְׁהִיא דְבַר אֶחָד, אָךְ לְכַשְׁתַּעֲשֵׂי – לְבָסוּף, כְּשִׁקִּימַת
14 אַת הַתּוֹרָה, לְבַתְנֵי בְּשֵׁתִי עֲיִינְךָ, שִׁישׁ בִּיזְךָ שְׁנֵי דְבָרִים, הַקְּבֵלָה
15 וְהַקִּיּוֹם.
16 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה עוֹד מֵאִמְרָה בַּעֲנִין מַעֲשֵׂי יִשְׂרָאֵל בְּסִינֵי: אִמְרֵי עוֹלָא,
17 עֲלוּכָה – חֲצוּפָה הִיא כְּלָה שְׁמוּנָה כְּתוּב חוֹפְתָה, כְּמַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל,
18 שְׁבַעוֹרֶם בְּסִינֵי, מְקוּם בּוֹאֵם בְּרִית עִם ה', עֲשׂוֹ אַת הַעֲגַל וְסַרוּ
19 מְמַצוּתֵיו.
20 אִמְרֵי רַבֵּי מְרִי קָרָה דְכַת – וְבֵן בִּתּוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל, מֵאֵי קָרָא – מְהוּ
21 הַפְּסוּק בּוֹ נִרְמוֹ הַדְּמִיּוֹי כְּכַלָּה שִׁקְלָלָה בַּחוּפְתָּה, שְׁנֹאמַר (שם א יא)
22 'עַד שִׁהְפִלְךָ בְּמִסְפּוֹ, נִדְרִי וְגו' נָתַן רִחְוֹ, כְּלוּמְרָא עוֹד שְׁהַמְלֵךְ – וְה' |
23 מְיֻסָּב בְּמִסְבֵּי חוּפְתָּה, בּוֹשֵׁם הַרְךָ שֶׁל חָדַל אֵת רִיחוֹ וְסַרוּ.
24 אִמְרֵי רַבֵּי, וְעַדִּין – אָף עַל פִּי שְׁהַכְּתוּב הוּזַה מְדַבֵּר בְּגִנְתוֹ. כְּתִיבְתָא
25 הִיא נִבָּן – הִרָאָה לָנוּ בּוֹ לְשׁוֹן חִיבָה, דְּכְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן 'עֲתָן רִיחוֹ, וְלֹא
26 כְּתִב 'הִסְרִיתִי'.
27 כִּיּוֹן שְׁהוּבָא מֵאִמְרָה 'עֲלוּכָה כְּלָה', מְבִיאָה הַגְּמֵרָא מֵאִמְרָה בַּעֲנִין
28 'עֲלוּבִין': תְּנוּ רַבְּנָן בְּרִייתָא, הַעֲלוּבִין וְאַיִן עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִין דְּרַפְּתִין
29 וְאַיִן מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מַצּוּת מְאִתְּהָ לָהּ, וְשִׁמְחִין בִּיסוּרֵין שִׁבְסִבִּילַת
30 עַלְבוּמָם, וְמִקְבְּלִים אוֹתָם בְּאִהְבָה, עָלֵיהֶן הַתְּכּוּב אוֹמֵר, 'וְאַתְּכִי
31 כְּצֹאֵת הַשָּׁמֶשׁ בְּנִבְרִיתוֹ' (שׁוּפְטִים ה יא), וְהִינּוּ שִׁזּוּכוּ שִׁיאִירוּ נְפִיָהֶם
32 כֹּארוֹ הַשָּׁמֶשׁ.
33 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה כְּמַה מֵאִמְרִים בַּעֲנִין מֵעַמְדֵי הַר סִינֵי: אִמְרֵי רַבֵּי יוֹנָתָן,
34 מֵאֵי דְכְּתִיב – מְהוּ פִירוּשׁ הַכְּתוּב (תַּהֲלִים סח יב) 'ה' יִתֵּן אִמְרֵי הַמְּבַשְׂרֹת
35 צְבָא רַב', כִּךְ הוּא פִירוּשוֹ: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שְׂצִיָּא מִפִּי הַקְּדוּוְהָ – וְה' |
36 בַּמִּתָּן תוֹרָה נִתְּלָק לְשַׁבְעִים לְשׁוֹנֹת, וְאִמְרֵיהָ אַחַת – וְ'אִמְרֵי'
37 הַתְּחִלְקָה לְאִמְרוֹת רְבוֹת שְׁבִישׁוֹר אַת דְּבֵרי תוֹרָה לְצֵבָא רַב, וְ
38 דְּהִינּוּ לְכָל אִמּוֹת הָעוֹלָם בְּלִשׁוֹנוֹתֵיהֶן.
39 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁדֵרֵשָׁה כֵּן מִפְּסוּק אַחַר: תְּנִי דְבֵי – שֵׁנוּ
40 בְּבִית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל רַבֵּי יִשְׁמְעֵאל, נֹאמַר (רִמְזֵה כג כט) 'הֵלָא כְּהַ דְּבִרֵי
41 כְּאֵשׁ נֹאֵם ה' וְכַפְּשִׁישׁ יַפְצִין סִלְעֵי, מַה פְּשִׁישׁ זֶה, נִתְּלָק הַסִּלְעַ עַל יַדֵי
42 הַכֹּאֵתוֹ לְכֶמֶה נִיַּצוּת, אָף כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שְׂצִיָּא מִפִּי הַקְּדוּשׁ
43 בְּרוּךְ הוּא בַּמִּתָּן תוֹרָה נִתְּלָק לְשַׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת.
44 מֵאִמְרָה נוֹסָף: אִמְרֵי רַבֵּי חֲנִנְיָא בַּר פְּסָא, מֵאֵי דְכְּתִיב – מַה הִבִּיאוּר
45 דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁמִּכְרִיזָה וְאִמְרַת 'שְׁמַעוּ בִּי נְנִיּוּם אֲדַבֵּר' (מְשַׁל ח ה),
46 לְמַה נִּשְׁלֹו דְּבִרֵי תוֹרָה כְּנִגְדֵי – וְמֶלֶךְ מְגוּשְׁלוֹ. לֹמַר לְךָ, מַה נִּגְדֵי זֶה
47 יֵשׁ בּוֹ כַח לְהִמִּית וְלַחֲחִוִּת, אָף דְּבִרֵי תוֹרָה יֵשׁ בָּם לְהִמִּית וְלַחֲחִוִּת.
48 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה אֵת דְּבֵרי רַבָּא כַּדִּי לְבֵאֵר אִימְתֵי הֶם מְחִיִּים וְאִימְתֵי
49 מְמַתִּים: וְהִינּוּ דְּאִמְרֵי רַבָּא, הַתּוֹרָה הָרִי הִיא בְּסִסְ, לְמִימִינֵין כְּה –
50 לְמִי שְׁעוֹסְקִים בָּהּ בְּכָל כּוּחֶם, הִיא סָמָא דְּתִי – סַם חַיִּים,
51 וְלְמִשְׂמָאִלִּים כְּה – שְׁתַּרְפִּים וְאִינֵם יַעֲמִים בְּהַ כָּל צַרְכָּם, הִיא סָמָא
52 דְּמוּתָא – סַם הַמּוֹת.
53 דְּבֵרֵי אַחֲרֵ – פִירוּשׁ אַחֲרֵ בְּדַבְרֵי הַפְּסוּק, דְּבֵרֵי הַתּוֹרָה מְכּוּנִים כֵּאֵן
54 'נִגְיָדִים', לְשׁוֹן שְׂרָרָה וּמְלוּכָה, לְפִי שְׂכָל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר מֵעֲשֶׂרֶת
55 הַדְּבָרֹת שְׂצִיָּא מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסִינֵי הִיוּ קוֹשְׁרִים לוֹ – לְדִיבּוּר
56 שְׂנֵי כְּתִרִים, כִּי הִיחָה מִמּוֹת בְּדִיבּוּר, וְהִיוּ רוֹאִים אוֹתוֹ.
57 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה כְּמַה מֵאִמְרִים מְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לוֹי בַּעֲנִינֵי מִתַּן
58 תּוֹרָה: אִמְרֵי רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לוֹי, מֵאֵי דְכְּתִיב 'צְרוּר הַמָּד דוּדִי לִי בֵּין

48 בך שתקרא התורה על שמך, שפאמר (מלאכי ג כב) 'זכרו תורת משה
 49 עבדי' וכו'.

50 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום מצאו להקדוש
 51 ברוך הוא שניה קושר בתרים – תגים לאותיות, אמר לו הקדוש
 52 ברוך הוא, משה, אין שלום בעיך, כלומר, האם אין נהוג במקומך
 53 לתת שלום, מדוע לא נתת לי שלום. אמר לפניו, כלום [וכי] יש
 54 עבד שנותן שלום לרבו. אמר לו, הנה לך לעורני – לומר לי תצלה
 55 מלאכתך. מיד למד משה לעשות כן, ובעלייתו פעם אחת אמר
 56 לו 'ועתה יגדל נא פת' ה' פאשר דברת לאמר' (במדבר יד יז).

57 הגמרא מביאה מאמר נוסף מרבי יהושע בן לוי, בענין הטעות
 58 שגרמה לחטא העגל: (אמר) רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב (שמות
 59 לב א) 'וירא העם כי בשר משה לדרת מן ההר', כלומר, למה נאמר
 60 'בשר', ולא לשון 'איחור' כבכל מקום בתורה, אל תקרי –[תקראו
 61 'בשר', אלא כשתי תיבות, 'בשר שש', שבשעה שעלה משה להר סיני
 62 כדי לעלות למרום אמר להן לישראל, לסוף ארבעים יום בתחלת
 63 שש –[השעה השישית] אני בא. ולסוף ארבעים יום' היינו ארבעים
 64 ימים שלמים, עם הלילות, אבל אותו יום שעלה בו אינו נמנה
 65 בכללם, כיון שכבר עבר הלילה של אותו יום, והם טעו וסברו
 66 שכונתו הייתה לארבעים עם יום עלייתו, ולכן לסוף ארבעים יום
 67 לפי מנינם, לאחר שחלפו שש שעות, בא ששון וערבב את העולם
 68 והראה דמות חושך ואפלה, דמות ענן וערפל וערוביאי, כדי
 69 שיאמרו שמשעה ודאי מת ולכן באה עירבוביאי לעולם, שהרי כבר
 70 באו וכלו שש שעות ועדיין לא בא, אמר להן, משה רבכם היכן
 71 הוא. אמרו לו, עלה למרום. אמר להן, כבר באו שש, ועבר הזמן
 72 שקבע לכם. ולא השגיחו עליו. אמר להם, מת משה. ולא השגיחו
 73 עליו. והיא הן דמות ממות של משה, שנושאים אותו באויר רקיע
 74 השמים, והאמינו, וזוהו באו לחטא העגל. והיינו דקאמרי ליה – וזהו
 75 מה שאמרו לאהרן אז, כמראים באצבע, 'כי זה משה האיש וגו' לא
 76 ידענו מה היה לו' (שם).

77 הגמרא דנה במשמעות השם 'סיני': אמר ליה ההוא מרבנן – אחד
 78 החכמים לרב כהנא, מי שמייע לך – האם ידוע לך מאי משמעות
 79 השם הר 'סיני'. אמר ליה רב כהנא, הר שנעשו בו נסים לישראל.
 80 דחה ההוא מרבנן, אם כן, הר 'ניפאי' מיפעי ליה – היה לו לומר.
 81 אלא אמר רב כהנא, הר שנעשה סימן טוב לישראל. שוב דחה לו,
 82 אם כן, הר 'סימנאי' מיפעי ליה. אמר ליה ההוא מרבנן, מאי טעמא
 83 לא שכיחת קמיה – מדוע אינך מצוי לפני דרב פפא ורב הונא בריה
 84 דרב יהושע, דמעייני פאנדתא – שהם מעיינים אף בדברי אגדה,
 85 ומזהם היית יכול לשמוע דרב חקאי ורבה בריה דרב הונא דאמרי
 86 תרנויהו – אמרו שניהם, מאי הר 'סיני', הר שנתקדשו ישראל עליו?
 87 – לאומות העולם עליו, כלומר שנשנאו ונדרשו מלפני ה' על שלא
 88 רצו לקבל את התורה.

89 הגמרא מביאה מאמר אמורא שאמר כדבריהם: והיינו – וזהו מה
 90 דאמר רבי יוסי ברי הנינא, חמשה שמות יש לו למדבר סיני, הוא
 91 נקרא 'מדבר צין' (במדבר כ א) על שנצטוו ישראל עליו [בו] במצוות
 92 התורה, 'מדבר קדש' (תהלים כט ח) על שנתקדשו ישראל עליו, 'מדבר
 93 קדמות' (דברים ב כב) שנתנה קדומה עליו, 'מדבר פארן' (במדבר יב) על

1 עבודה וזה. שוב, מה כתיב בה, 'זכור את יום השבת לקדשו' (שמות
 2 כ ח), כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות – שביתה. שוב,
 3 מה כתיב בה, 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא' (שם פסוק ז), וכי
 4 משה ומתן יש ביניכם שאתם נזקקים להשבע בשם ה'. שוב, מה
 5 כתיב בה, 'כבר את אביך ואת אמי' (שם פסוק יב) וכי אב ואם יש לכם.
 6 שוב, מה כתיב בה, 'לא תרצה, לא תנאף, לא תגנב' (שם פסוק יג), וכי
 7 קנאה יש ביניכם, שאתם באים על ידה לידו רציחה, וכי יצר הרע
 8 יש ביניכם, שאתם באים על ידו לידו ניאוף וגניבה. מיד הודו לו
 9 להקדוש ברוך הוא שראוי יותר לתת את התורה לישראל מליתנה
 10 להם, מפני הנגלה שאינו שייך בשמים, שפאמר בסוף אותו מזמור
 11 בתהלים (ח ט), שהמלאכים אמרו, 'ה' אדנינו מה אדיר שמך וגו',
 12 ואילו 'תנה הודך על השמים' לא כתיב באן, כפי שאמרו בתחילה.
 13 מאחר שהשיב משה את תשובתו, מיד כל אהר ואהר מהמלאכים
 14 שקטרו עליו נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שפאמר (שם סח יט) 'עלית
 15 למרום שביט שבי לקחת מתנות באדם, מהו באדם', יש לדרוש,
 16 בשבך שחפרוך וקראוך אדם, לשון שפלות, לקחת מתנות.
 17 ואף מלאך המות מסר לו דבר, שהרי נאמר במגפה שהחלה לאחר
 18 מעשה קרח (במדבר יז יג) 'ויתן את הקמרת ויכפר על העם', ואמר
 19 עוד (שם יז יג) 'ויעמד בין המתים ובין החיים וגו' ותעצר המגפה', ואי
 20 לאו דאמר ליה – אם לא שמאלך המות גילה לו סוד זה, שהקטרת
 21 מחתות קטרת ועמידה בין החיים ובין המתים עוצרת מגפה, מי
 22 היה ידע – וכי היה יודע זאת מעצמו.

23 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שפרד משה מלפני הקדוש ברוך הוא
 24 לאחר קבלת התורה, בא ששון ואמר לפניו, רבונו של עולם, תורה
 25 היכן היא, אמר לו, נתתיה לארץ – לעולם התחתון. הלך אצל ארץ,
 26 אמר לה, תורה היכן היא, הלא התורה ארבה מאריך מדה' (איוב א
 27 ט), ואי אפשר שתתקיים בארץ. אמרה לו, 'אלהים היכן דרבה וגו'
 28 והוא ידע את מקומה' (שם כח כג), הוא היודע איזה מקום בעולם
 29 התחתון יוכל להחזיק את התורה שתתקיים בו. הלך אצל ים
 30 וסאלו היכן היא, שהרי היא 'חבקה מיני ים' (שם יא ט) ואי אפשר
 31 שתתקיים בו, ואמר לו 'אין עמדי', כי אכן אין העולם יכול להחזיק
 32 אותה. הלך אצל תהום, ואמר לו גם הוא 'אין בי', כי גם התהום לא
 33 יוכל להכילה, שפאמר 'תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי'
 34 (שם כח יד), וגם כשהלך אצל 'אבדון ומות אמרו, באונינו שמענו
 35 שמעה' (שם כח כב), כלומר לא קבלנוה, אבל שמענוה בנתינתה. חזר
 36 ואמר לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, חיפשתו בכל הארץ
 37 ולא מצאתיה, כלומר לא מצאתי שתוכל התורה להתקבל שם, כי
 38 אין המנוע מחזיק את המרובה. אמר לו, לך אצל משה בן עמרם.
 39 הלך אצל משה ואמר לו, תורה שנתן לך הקדוש ברוך הוא היכן היא,
 40 הלא אי אפשר לך לקיימה, משום שילוד אשה אתה. אמר לו, וכי
 41 מה אני, שאתה אומר שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה. אמר לו
 42 הקדוש ברוך הוא למשה, משה וכי ברא אתה, כלומר, מכוב אתה.
 43 אמר לפניו, רבונו של עולם, חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע
 44 בה בכל יום, וכי אני אחזיק טובה לעצמי לומר שאני ראוי לקבלה,
 45 הלא מצדי שאני ילוד אשה לא הייתי ראוי לכך אם לא שפרשת
 46 עלי מזיו שכירתך. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הואיל ומיעשת
 47 עצמך ולא החזקת טובה לעצמך אלא תלית אותה בי, גם אני תולה

הנסים שאירעו בימים האחרונים, פעלו שרבותו אלפי ישראל התעוררו והתקרבו להקדוש ברוך הוא.

משיחת שבת פרשת בהעלותך, ה'תשכ"ז

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף פט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלה רש"י תוספות

1 קנאה יש ביניכם. שאתם באים על דה לדי רציחה: מסר לו. למדו: באדם, בשכר.
 2 שחרף וקראו אדם נוצר מאדמה, לשון שפלות: מסר לו סודו. להקטיר מחתות
 3 קטורת בשעת מנחה, ולעמוד בין המתים ובין החיים: ואי לא דאמר ליה. מלאך
 4 המות: מנא ידע. הלא בתורה לא נכתב: בדאי אהו. בתמיה: קושר כתריו. כגון
 5 הדך דאמר' בפרק "הבונה" (דף קד.) תנא
 6 דקוף לגבי ר"ש, וכן שעטנ"ז ג"ץ שצריכין כל
 7 אות ג' זנינים כדאמרין (במנחות דף כט.).
 8 ראש הזיזין נמתח לזמין ולשמאל בגו מעט.
 9 וכן ראש השי"ן השמאלי, וכן כל ראשי שבע
 10 אותיות הללו בכל מקום שהן: אין שלום. אין
 11 דרך ליתן שלום: בערף. במקומי: לעורני.
 12 לומר: תצלה מלאכתך: מיד. בעליה אחרת
 13 אמר לו: "יגדל נא כח ה'": בא השמן. הוא
 14 יצר הרע המחטיא את האדם. הוא העולה
 15 ומטטין. והאומר: דהוא מרת הדין – אין הגון
 16 בעיני: פשעלה משה. להר, אמר להם: לסוף
 17 מ' יום אני בא בתוך שש שעות. הם סבורים
 18 שאותו יום שעלה בו מן המצוק הנה, והוא
 19 אמר להם מ' יום שלימים, יום ולילו עמו. יום
 20 עלייתו אין לילו עמו. שהרי בו' בסיון עלה.
 21 נמצא יום מ' בי"ז בתמוז היה. בי"ז בא ששן
 22 ועדיב את העולם, והראה דמות חשך
 23 ואפילה, דמות ענן וערפל וערוביבא, לומר:
 24 ודאי מת משה. שהרי באו כבר שש ולא בא.
 25 ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן
 26 ביו קודם הצות לאחר הצות – שהרי לא ירד
 27 משה עד יום המקחרת, שנאמר "וישכימו
 28 ממקחרת" וגו'. באו שש. שקבע להם: שנא
 29 לעב"ם. שלא קבלו בו תורה:
 30 שפרו

עבודת גלולים? שוב מה פתיב בה – "וכור את יום
 השבת לקדשו" כלום אתם עושים מלאכה שאתם
 צריכין שבות? שוב מה פתיב בה – "לא תשא", משא
 ומתן יש ביניכם? שוב מה פתיב בה – "כפר את
 אביך ואת אמך" אב ואם יש לכם? שוב מה פתיב
 בה "לא תרצח" "לא תנאף" "לא תגנב" קנאה יש
 ביניכם, יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקב"ה,
 שנאמר "ה' אדינינו מה אדיר שמך וגו'" ואילו "תנה
 הודך על השמים" – לא פתיב. מיד כל אהר ואחר
 נעשה לו אורב, ומסר לו דבר, שנאמר "עלית למרום
 שביט שבי לקחת מתנות באדם", בשכר שקראו אדם
 לקחת מתנות. אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר
 "ויתן את הקמרת ויכפר על העם" ואומר "ועמוד בין
 המתים ובין החיים וגו'", אי לאו דאמר ליה – מי הוה
 ידע? וא"ר יהושע בן לוי: בשעה שירד משה מלפני
 הקב"ה, בא שמן ואמר לפניו: רבוננו של עולם, תורה
 היכן היא? אמר לו: נתתיה לארץ. הלך אצל ארץ,
 אמר לה: תורה היכן היא? אמרה לו: "אלהים תבין
 דרבה וגו'". הלך אצל ים ואמר לו: "אין עמדי". הלך
 אצל תהום, א"ל: "אין בי", שנאמר: "תהום אמר לא

1 תורה היכן היא. וא"ת: וכי שטן לא היה יודע מתן תורה? וי"ל, דאמרין במדרש: לפניו
 2 ילך דבר – שטררו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקטרג לומר:
 3 אומה שעתידה לחטוא לסוף מ' יום בעגל, אתה נתת להם התורה. והוא שטן והוא מלאך
 4 המות, כדאמר' בפ"ק דב"ב (דף טו.) ואומר' נמי בסנהדרין (דף כו.) תרשי – שניתנה
 5 בחשאי מפני השטן:
 6 **לסוף מ'** יום אני בא. פירש בקונטרס: דאיתו
 7 יום שעלה בו אינו מן המצוק, והוא היה
 8 אומר להם מ' יום שלימים, יום ולילו עמו, ויום
 9 עלייתו אין לילו עמו שהרי ז' בסיון עלה, נמצא
 10 יום מ' היה בי"ז בתמוז. ואין נראה לר"י בן רבינו
 11 מאיר, דבהדיא משמע בפ"ק דיומא (דף ד.) דיום
 12 עלייה מן המצוק, דקאמר התם: בשלמא לר"ע
 13 משכחת ליה דבי"ז בתמוז שבתו הלחות, כ"ד
 14 דסיון ושיתסר דתמוז – מלו להו מ' יומין,
 15 ובשיבסר בתמוז נחת. אלמא: חשיב יום עלייה,
 16 ואיכא מ' יום ומ' לילה כשתחשוב לילה שאחר
 17 היום. ועוד: אם לא תחשוב יום עלייה – לא
 18 שלמו מ' ימים אחרונים עד אחר יום הכפורים,
 19 ושלמו ביה"כ שאו א"ל הקב"ה למשה "סלחתי
 20 כדברך". ג' מה שפרש"י בפרשת "כי תשא"
 21 שבי"ט בתמוז עלה – קשה לר"י: שאו לא תמצא
 22 ששלמו מ' ימים אחרונים ביום הכפורים:
 23 **מדבר** צין. קשה לר"י דע"כ מדבר צין לאו
 24 היינו מדבר פארן. דמדבר צין –
 25 בתחילה דרומה של ארץ ישראל, כדכתיב
 26 ב"אלה מסעי": והיה לכם פאת נגב ממדבר צין
 27 על ידי אדום. וכתיב "ונסב לכם הגבול מנגב וגו'
 28 והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע" וקדש ברנע –
 29 היינו פארן, דכתיב בשילוח מרגלים וישלח
 30 אותם משה ממדבר פארן, ובספר (יהושע יז)
 31 כתיב שאמר כלב: "בשלוח אותי משה מקדש
 32 ברנע לרגל את הארץ. וכן ב"אלה הדברים"
 33 כתיב: "ונבא עד קדש ברנע" ומפרש מיד שלוח
 34 מרגלים. ועוד: דכמה מסעות היו ממדבר פארן
 35 עד מדבר צין. דבסוף "בהעלותך" כתיב "ואחר
 36 נסעו העם מחצרות ויהנו ממדבר פארן."
 37 וב"אלה מסעי" כתיב: "ויסעו העם מחצרות
 38 ויהנו ברמתה. א"כ רתמה היינו פארן, וחשיב
 39 כמה מסעות עד מדבר צין. וכן בין פארן לסיני
 40 מהלך ר"א יום, דכתיב "אחר עשר יום מחורב
 41 דרך הר שעיר עד קדש ברנע". א"כ מדבר צין
 42 ופארן וסיני לאו הכל אחוה ואור"י: דהכל מדב'
 43 אחוה, וגדול היה. דע"כ סיני היינו פארן, דכתי'
 44 "הופיע מהר פארן". ובפרק שור שגת ד' וה'
 45 (ב"ק דף לת) דרשינן: מפארן הופיע ממונן
 46 לישראל, גבי שור של ישראל שנגח שור של גז
 47 פטור. ול"ג בריש מסכת ע"ז (דף ב) מאי בעי
 48 בשעיר ומאי בעי בפארן – דהוה משמע דפארן
 49 היא אומה אדורת כמו שעיר, אלא גרס: מאי בעי
 50 בשעיר, ומאי בעי בתמוז? וסיני נמי היינו מדבר
 51 צין, דכתיב "מדבר צין היא קדש". וסיני איקר'
 52 קדש, דכתיב בספר (תהלים כט) "קול ה' יחיל
 53 מדבר יחיל ה' מדבר קדש". משמע דהיינו
 54 בשעת מתן תורה. ומיהו, קשה לר"י: דהא מדבר
 55 קדמות היה מורחה של ארץ ישראל, דכתיב
 56 (ברים ב) "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו'" שהיתה במדבר של א"י, דכתיב (שם ד) "בעבר הירדן
 57 משמנו בפסוקים שהבאתי, ואיך יתכן דמדבר קדמות היינו מדבר סיני?

1 תבלין שנים ושלשה שמות ודן מין אחד - פירש רש"י כמו פלפל ארוך, פלפל לבן,
2 פלפל שחור. ולפי' הא דקתני בסיפא: ר"ש אומר: ב' שמות ממין אחד, או שני
3 מינין משם אחד - אין מצטרפין, משבחת לה שני מינין משם אחד - כעין שמצינו לקמן
4 (דף צ.) תרי גוניי אהלא. אבל תימה: וכי בשביל שיש להם שם אחד יש להן להצטרף
5 ויתר? מה מועיל השם לגרום הצירוף? כיון שהם
6 שני מינין ואין טעמם שבוהו ומפרש ר"ח: דג'
7 עניני איסור, כגון של ערלה או של כלאי הכרם
8 ושל איסורה ושל עיר הנדחת - קרי ג' שמות.
9 כדאמרין: "שלא השם המביאו לידי מכות
10 מביאו לידי השלומים". ובפרק "המקבל" (ב"מ
11 ק"א.) עובר בכל השמות הללו. וכן משמע
12 בהדיא בירושלמי, בריש פ"ג דמסכת ערלה.
13 דתני: הרומה ותרומה מפרש ותרומי של
14 דמאי והחלה והבבירים - עילין באחד ומאה,
15 ומצטרפין זה עם זה. וקאמר עלה בגמרא: לרבי
16 שמעון נצרכה, אע"ג דאמר ר"ש אין שני שמות
17 מצטרפין - הכא מודה, שכולם שם תרומה:
18 אסורין ומצטרפין. לכאורה נראה מדתני
19 "אסורין" ותנא תו "מצטרפין",
20 דאסורין - היינו לאסור את הקודרה, ומצטרפין
21 - למלקות. ואף על גב דלענין חיוב הטאת
22 אמרי' בפ' "כלל גדול" (לעיל ע"א.) דחלב ופיגול
23 וותרן אין מצטרפין, למלקות - מצטרפין. ובפרק
24 בתרא דע"ז (דף סו.) דפליגי אביי ורבא. דאביי
25 סבר. בתר טעמא אולנין. וקאמר אביי: נא
26 אמנא לה - דתנן תבלין ב' וג' שמות כו. אי"ב
27 דבתר טעמא אולנין - כולוהו חד טעמא נגידה.
28 אא"א בתר שמא אולנין - האי שמא לחוד, והאי
29 שמא לחוד. ורבא אמר: הא מני - ר"מ היא,
30 דאמרי: כל איסורין שבותרה מצטרפין זה עם זה,
31 שנאמר "לא תאכל כל תועבה" - כל שתיעבתי
32 לך הרי הוא בכל תאכל. משמע, דלאביי פליגי
33 אפי' אליבא דרבנן דר"מ. אע"ג דע"כ אמרי
34 עליה לכל הפחות לענין מלקות, סבר אביי דלא
35 פליגי אלא בב' מינין, אבל בב' איסורין ומין אחד
36 - לא. והא דאמר ריש לקיש בפרק "התערובות"
37 (ובחים ע"ח.) הפיגול והותרן הטעמא שבללן זה
38 עה, ואכלן - פטור, אי אפירי שלא ידעה מין
39 בזה תבירו ובעלטו. ולמלקות אפירי, ורבא מן
40 שיקי ביה חטאת. ועוד: מדיקאמר התם ש"מ
41 התראת ספק לא שמה התראה, ומדמבטלין זה
42 את זה - היה משמע דשני איסורין לרבנן דר"מ
43 אין מצטרפין - צ"ל: דאע"פ שמבטלין זה את זה
44 כשבכלן - מצטרפין ון למלקות. וכן מוכח
45 במעילה בפרק "קדשי מובה" (דף יז.) דתנן:
46 הפיגול והותרן הטעמא - אין מצטרפין. וקאמר
47 בגמרא: לא שנו אלא לטומאת ידים, אבל
48 לאכילה - מצטרפין. והא דאיצטרך לאתוי
49 קרא דלאכילה מצטרפין מלא יאכל כי קוש
50 הם", כל שבקודש פטול - כא הבחוב ליתן לא
51 תעשה על אכילתו. פירושו: מדנאמרו בלאו אחד
52 - מצטרפין. לא איצטרך אלא לר"ש, דאמר ב'
53 שמות אין מצטרפין. ובקודש מודה, כשמוש קרא
54 דרבי אליעזר. אבל לרבנן - אפילו בעלמא
55 מצטרפין. והא דתנן בפ' "קדשי מובה" (מעילה
56 נח.) הגרלה ובלאי הכרם - מצטרפין, אתאי
57 שפיר כרבנן אליבא דאביי. ומיהו: לפי' זה
58 'מצטרפין' הרישא לא הוי פירושא כמו ש' -
59 מצטרפין דרבי שמעון. דצירוף דרבי שמעון -
60 היינו לאיסור, דאי למלקות - הא אית ליה כל
61 שהוא למכות. ור"ת מפרש: דאסורין ומצטרפין
62 - הכל מיירי להצטרף לאסור את הקודרה, ולא
63 למלקות. א"ג: "אסורין" - נתינת טעם, אם נפלו
64 בקודרה. ומצטרפין - לאסור בתערובת יבש, בלא נתינת טעם. והשתא הוי "מצטרפין" כמו "אין מצטרפין" דסיפא דרבי שמעון: וע' תוס' ע"ז ד"ה ר"ש. ותוס' מעילה יח. ד"ה תני:
הואיל

1 שפרו ורבו עליה ישראל, כודבר סיני - שירדה שנהא
2 לאומות העולם עליו, ומה שמו - חורב שמו. ופליגא
3 דר' אבהו, דא"ר אבהו: הר סיני שמו, ולמה נקרא הר
4 חורב - שירדה חורפה לאומות העולם עליו. מנין
5 שקושרין לשון של והזרית וכו". "בשנים?" "בשני
6 מיבעי ליה! א"ר יצחק: אמר להם הקב"ה לישראל: אם
7 יהיו חטאיכם פשונים הללו שפדורות ובאות מששת
8 ימי בראשית ועד עקשיו - בפשג' ילבינו. דרש רבא:
9 מאי דכתיב "לכו נא ונכחה יאמר ה'". "לכו נא",
10 "בואו נא" מיבעי ליה! "יאמר ה'" - "אמר ה'" מיבעי
11 ליה! לעתיד לבא יאמר להם הקב"ה לישראל: לכו נא
12 אצל אבותיכם ויזכחו אתכם. ויאמרו לפניו: רבש"ע,
13 אצל מי נגד? אצל אברהם שאמרת לו "ידע תדע" -
14 ולא בקש רחמים עלינו, אצל יצחק שבידך את עשו
15 והיה פאשר תריד" - ולא בקש רחמים עלינו, אצל
16 יעקב שאמרת לו "אנכי ארד עמך מצרימה" ולא בקש
17 רחמים עלינו, אצל מי נגד? עקשיו יאמר ה'. אמר
18 לתן הקב"ה: הואיל ותליתם עצמכם בי - אם יהיו
19 חטאיכם פשונים פשג' ילבינו. א"ר שמואל בר נחמני
20 א"ר יונתן: מ"ד "פי אתה אבינו כי אברהם לא דענו
21 וישראל לא יפירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך".
22 לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם: בניך חטאו לי.
23 אמר לפניו: רבש"ע - ימחו על קדושת שמך. אמר:
24 אימר ליה לעקב דתנה ליה צער גידול בנים, אפשר
25 דבעי רחמי עליהו. אמר ליה: בניך חטאו. אמר לפניו:
26 רבש"ע, ימחו על קדושת שמך. אמר: לא בסכי טעמא,
27 ולא בדרדקי עצה. אמר לו יצחק: בניך חטאו לי. אמר
28 לפניו: רבש"ע, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך
29 'ענשה' ל'נשמע', קראת להם "בני בכורי", עקשיו בני
30 ולא בניך? ועוד, כמה חטאו? כמה שנותרו של אדם
31 - שבעים שנה. דל עשרין דלא ענשת עליהו - פשו להו תמשינו, דל כ"ה דלילוחא - פשו
32 להו כ"ה. דל תרמי סרי ופלגא, דצלוני וימיכל ודכית הכפא - פשו להו תרמי סרי ופלגא. אם
33 אתה סובל את פולם - מוטב, ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך. ואת"ל פולם עלי - הא
34 קריבית נפשי קמך. פתחו ואמרו: "פי אתה אבינו". אמר להם יצחק: עד שאתם מקלסין לי -
35 קלסו להקב"ה, ומחוי להו יצחק הקב"ה פענייהו. מיד נשאו עיניהם למרום ואמרו: "אתה ה'
36 אבינו גואלנו מעולם שמך". א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים
37 בשלשלאות של פרזל, אלא שזכותו גרמה לו דכתיב "בחבלי אדם אמשכם בעבתות אהבה
38 ואהיה להם כמרימי על על לחיהם ואט אליו אוכיל". מתנני' המוציא עצים - כדי לבשל
39 ביצה קלה, תבלין - כדי לתבל ביצה קלה, ומצטרפין זה עם זה. קליפי אגוזין, קליפי רמונים,
40 איססים ופואה - כדי לצבוע בהן בגד קטן, פי סככה. מי רגלום, נתר, ובורית, קמוליא, ואשג' -
41 כדי לכבס בגד קטן, פי סככה. רבי יהודה אומר: כדי להעביר את הכתם. גמ' תנינא חדא
42 זימנא: קנה - כדי לעשות קולמוס, אם היה עב או מרוסס - כדי לבשל ביצה קלה שפביצים,
43 מרופה ונתונה באילפס! - מהו דתימא: התם הוא - דלא חוי למידי, אבל עצים דחזו לכבא
44 דאקלודא - אפילו כל שהוא, קמ"ל. "תבלין כדי לתבל ביצה קלה". ורמינהו: תבלין שנים וג'
45 שמות ממיין אחד, או משלשה מינין (ושם אחד) - אסורין, ומצטרפין זה עם זה. ואמר חזקיה:
46 כמיני

שבת דף פט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עון והדר" (ליום רביעי) רלו

עָלָי, הָא קַרְבִּית נִפְשֵׁי קָמְרֻךְ – הרי הקרבתי את נפשי לפניך, 61
 בעקידתי. פתחו ישראל ואמרו כנגד יצחק, (כי) אַתָּה אֲבִינוּ. אָמַר 62
 לָהֶם יַצְחָק, עַד שָׂאתֶם מַקְלִטִּין לִי ואומרים כך כנגדי, קָלְפוּ לְהִקְדוּשׁ 63
 קְרוּךְ הוּא, וְיִתְחַוֵּי לָהֶו – ומראה להם יצחק את הקדוש קרוך הוא 64
 בְּעִינֵיהֶו – בעיניהם, ולומר להם שיראו כנגדו שהוא אביהם. מִיָּד 65
 נִשְׂאוּ עֵינֵיהֶם לַמְּרוֹם ואומרים, אַתָּה ה' אֲבִינוּ וְאַלְנוּ מְעוּלִים שְׂמָךְ. 66
 הגמרא מביאה מאמר נוסף בענין הנהגת רחמי אב לבניו שמנהיג 67
 בה ה' את ישראל: אָמַר רַבִּי חֵינּי בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רַאֲוֵי הִנֵּה 68
 יַעֲקֹב אֲבִינוּ לִידֵד לְמַצְרַיִם בְּשִׁלְשֻׁלְאוֹת שָׁל בְּרוֹךְ, כַּדְרָךְ הַגּוֹלִים, 69
 שהרי בגיורת גלות ירד לשם, אֵלַּא שְׁבוּתוֹתוֹ נִרְמָה לוֹ שתהיה סיבת 70
 ירידתו נוחה ונעימה, שִׁנְמֶשֶׁךְ הוּא וְכַל זֵרְעוֹ אֲתוֹ לְמַצְרַיִם מֵרֵצוֹנוֹ 71
 בשביל להיות קרוב ליוסף, דִּתְּבִיב (השע"א ד) בְּחֻכְלֵי אָרֶם אִמְשָׁבֶם 72
 בְּעַבְתּוֹת אֲהַבְתָּ, וְאַתָּה לָהֶם בְּמִרְמֵי עַל עַל לִחְיִם, וְאֵת אֵלֶיז 73
 אוכיל, והיינו שבשביל חיבת האדם (יעקב) שמתנים למצונו 74
 ברחמיים, בחבליים רכים ולא בשלשלויות, ואף בכל צרות השעבוד 75
 במצרים נהגתי איתם כאדם המסייע לבהמתו להרים את העול 76
 מעל צוארה על ידי לוחות עץ ומקלות, להקל מעליהם, והטיתי 77
 ונתתני להם כח להכיל את יסורי עבודת הפרך. 78

משנה

המשנה חוזרת לעסוק בשיעורי הוצאה לרשות הרבים לענין חיוב 79
 חטאת: הַמוֹצִיא לְרֵשׁוֹת הָרַבִּים עֵצִים שֹׁסְתָמָם לְהַסְקָה, שִׁיעוּרָם כְּדִי 80
 לְבָשֵׁל בַּחֲלֵיהֶם כַּגּוֹרֶגֶת מְבִיצָה קִלְיָה לְבִישׁוֹל, וְהַכוּוֹנֵה לְבִיצַת 81
 תַּרְנֻגוֹת שֶׁמִּתְבַּשֶּׁל מִהֶר. הַמוֹצִיא תְּבָלִין – מיני בשמים וצמחים 82
 שריחים טוב ומתבלים בהם את התבשיל, שִׁיעוּרָם כְּדִי לְתַבֵּל בָּהֶם 83
 בִּיצָה קִלְיָה, וְיַצְטָרְפִין לְשִׁיעוּר זֶה כֹּל מִיַּנִּי תְּבַלִּין זֶה עִם זֶה. הַמוֹצִיא 84
 קִלְיָי אַנְוִין וְקִלְיָי רְמוּנִים וְכַן אִיסְטִים וְפִוּאָה שְׁמִכִּינִים מֵהֶם מִיַּנִּי 85
 צַעַב, שִׁיעוּרָם כְּדִי לְצִבּוֹעַ בְּהַן כְּדִי לִקְטֹן הַתַּנּוּן בְּפִי סַבְכָּה – אריג 86
 קטן הנתון ברמש הכובע בעשירי רשת שהרשה מסכה בו את 87
 ראשה. הַמוֹצִיא מִי רְנָלִים, יַתָּר – מִיַּן אַדְמָה וְכוּרִית – מִיַּן צֶמַח 88
 המשמש לנקיין, קְמוּלִיָּא וְאִשְׁלָג – מיני עשבים המשמשים לנקיין 89
 וכביסה, שִׁיעוּרָם כְּדִי לְכַבֵּס כְּדִי לִקְטֹן הַתַּנּוּן בְּפִי סַבְכָּה. רַבִּי יוֹהֲנָן 90
 אוּמַר, שִׁיעוּרָם כְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת הַקֶּתֶם שֶׁל דָּם נְדָה שֶׁנִּמְצָא עַל בִּגְד 91
 ולטהרו. 92

גמרא

הגמרא דנה בשיעור הוצאת עצים לרשות הרבים לענין חיוב 94
 חטאת. שָׁנִינוּ בַּמְשְׁנָה: הַמוֹצִיא עֵצִים, שִׁיעוּרָם כַּדִּי לְבָשֵׁל בִּיצָה 95
 קלה. מַקְשָׁה הַגַּמְרָא: הַלֵּא תִנְיָנָא חִדָּא וְיָפְנָא – דִּין זֶה כֶּבֶר נִשְׁנָה 96
 לעיל במשנה (ב), הַמוֹצִיא קִנְהָ וְ-קַנְהָ סוּף, שִׁיעוּרָם כְּדִי לְעֲשׂוֹת 97
 מַמְנוֹ קוּלְמוֹס, וְאִם הִנֵּה עָבֹ אוֹ מֶרְדָּס –[סדוקן] שִׁיעוּרָם כְּדִי לְבָשֵׁל 98
 בִּיצָה קִלְיָה שְׁבַבְצִים, כִּשְׂדִּיָּא מֶרְדָּס –[בחושה ומעורבת] וְתַוְתָּה 99
 בְּאִלְתָּם – במתבת. 100
 מתרצת הגמרא: מַהוּ דִּתִּימָא – שְׂמָא הִיית אוּמַר, הָתָם הוּא – דְּוּקָא 101
 שֶׁם בָּקְנָה דִּלָּא הוּי לְמִדֵּי – שאינו ראוי לשימוש אחר מלבד הסקה, 102
 לִכְּנֵן שִׁיעוּרָם כַּדִּי לְבָשֵׁל בִּיצָה קלה, אָבֵל עֵצִים וְחִוּוֹ לְכַבְּא דְּאִקְלִיָּא 103
 – שְׂרַאָוִים לעשות מהם שן למפתח, יִזְהִי שִׁיעוּרָם אֲפִילוֹ כֹּל 104
 שְׁהוּא, קָא מְשַׁמַּע לוֹ – מִשְׁמִיעֵנוּ הַמְּשַׁנָּה שֶׁגַם עֵצִים שִׁיעוּרָם כַּדִּי 105
 לְבָשֵׁל בִּיצָה קלה. 106
 הגמרא דנה בשיעור הוצאת תבלין. שָׁנִינוּ בַּמְשְׁנָה: הַמוֹצִיא תְּבָלִין 107
 שִׁיעוּרָם כְּדִי לְתַבֵּל בִּיצָה קִלְיָה, וְכַל מִיַּנִּי תְּבַלִּין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה 108
 לשיעור. מַקְשָׁה הַגַּמְרָא: וְדִמְיָנְהוּ – ואקשה סתירה ממה ששנינו 109
 במסכת ערלה (פ"ב מ"ו), מִיַּנִּי תְּבָלִין שֶׁל אִיסוּר, שֶׁלָּהֶם שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה 110
 שְׁמוֹת וְהֶם מְפִין אֲחֶד, כִּגּוּן פִּלְפֵּל לְבוֹן, פִּלְפֵּל שַׁחוּר וּפְלַפֵּל אֲרוּךְ, אוֹ 111
 אֲפִילוֹ אִם הַתְּבַלְיָנִים הֶם מְשַׁלְשָׁה מִיַּנִּין (וְשֶׁם אֲחֶד) וְלָהֶם שְׁלֹשָׁה 112
 שְׁמוֹת, וְתִיבְלוּ כֹּבָלָם אֶת הַקְּדִיָּה וְאִין דִּי בִּאחֹד מֵהֶם כַּדִּי לְתַבֵּל, 113
 אֲסוּרִין וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, כִּלּוּמַר כֹּל תְּבַלְיָנֵי הַאִיסוּר הַמִּצְטָרְפִים 114
 לתיבול אוסרים את התבשיל באכילה. וְאֲמַר חֻקְיָה, 115
 116

שָׁפוּ וּרְבוּ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל אַחֲרָי מִתַּן תּוֹרָה, מְדַבֵּר סִינֵי' (שמות ט ב) 1
 שְׁדָּרְהָ שְׁנָאָה לְעַבְדוֹ – לַאֲמוֹת הָעוֹלָם עֲלֵיז, וְמָה הוּא עִיקַר שְׁמוֹ, 2
 'חורב' שָׁמוֹ. 3
 הַגַּמְרָא מְבִיאָה דְּעָה אַחֲרָת: וְפִלְגָא – וְדַעְתֶּם שֶׁל רַב חֲסַדָא וְרַבְה 4
 בְּרִיָּה דְּרַב הוּנָא חִלוּקָה עַל דְּרַבִּי אַבְהוּ, דָּאֲמַר רַבִּי אַבְהוּ, 'הַר סִינֵי' 5
 הוּא עִיקַר שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא 'הַר חוֹרֵב' (שם לג א), עַל שְׁדָּרְהָ חוֹרְבָה 6
 – חורבן לַעֲבוֹדֵי עֲלֵיז. 7
 שָׁנִינוּ בַּמְשְׁנָה: מִיַּן שְׁקוּשְׁרִין לְשׁוֹן שְׁל זְהוּרִית וְכוּ' בְּרַאשׁ שְׁעִיר 8
 הַמְּשַׁתְּלַח, שְׂנֵאמַר (ישעיה א יח) 'אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם בְּשָׁנִים בְּשִׁלְג 9
 הַגַּמְרָא מְבִיאָה דְּרִשׁוֹת שְׂנֵאמַרו עַל פְּסוּק זֶה. שׁוֹאֲלָת 10
 הַגַּמְרָא: לְמָה נֵאמַר 'בְּשָׁנִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, הַלֵּא 'בְּשָׁנֵי' מִיֶּבְעֵי לִיָּה – 11
 הִיָּה לוֹ לּוֹמַר, כִּפִּי שְׂנֵאמַר 'בְּשִׁלְג' בְּלִשׁוֹן חַדִּיד. אֵלַּא אָמַר רַבִּי 12
 יַצְחָק, אָמַר לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל גַּם אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם 13
 רַבִּים בְּשָׁנִים הִלְלוּ שְׁפָדוּרוֹת וּפְאֹת מִשְׁשֵׁת יַמִּי בְּרִאשֵׁית וְעַד עַכְשָׁיו, 14
 אִף עַל פִּי כֵן 'בְּשִׁלְג לְיַבְנִי'. 15
 דְּרִשָׁה נּוּסְפָה: דְּרִשׁ רַבָּא, מֵאַי דִּתְּבִיב – מַה פִּירוּשׁ מַה שֶׁכְּתוּב 16
 בְּתַחֲלִיל פְּסוּק זֶה, 'לְבוֹ נָא וְנִבְכַּחְתָּ יִמְרָה ה' אִם יִהְיוּ גוֹי', לְמָה 17
 נֵאמַר 'לְבוֹ נָא', וְהִרִי 'וּפְאוֹ נָא' מִיֶּבְעֵי לִיָּה – הִיָּה לוֹ לּוֹמַר, שֶׁהִרִי 18
 הוּא מִזְמִינִם לְיִכּוּחַ. וְעוֹד, לְמָה נֵאמַר 'יִמְרָה ה'', וְהִרִי 'אָמַר ה' 19
 מִיֶּבְעֵי לִיָּה, שֶׁהִרִי נְבוּאָה זֶה כֶּבֶר נֵאמְרָה בְּשֶׁם ה'. אֵלַּא, לְשׁוֹנוֹת אֵלּוֹ 20
 אֲמַרוּ מֵשׁוּם שִׁלְעִיד לְבָא – בְּתַחֲלִיל הַמְּתִים יִמְרָה לָהֶם הַקְּדוּשׁ 21
 בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לְבוֹ נָא אֲצִל אַבְוָתִיכֶם וְיִכְיִיחוּ אַתְכֶּם, וְיִאֲמְרוּ 22
 לְפָנָיו יִשְׂרָאֵל, רַבּוֹנוּ שָׁל עוֹלָם, אֲצִל מִי נִלְהָ, אֲצִל אֲבָרְהָם שְׂאֲמַרְתָּ 23
 לוֹ (בראשית טו יג) 'וְעַד תָּרַע בִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ וְגוֹ' וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אַתְּם' 24
 וְלֹא בָקַשׁ רַחֲמִים עֲלֵינוּ שֶׁלֵּא נִצְטַרַךְ לְהַשְׁתַּעֲבֵד וְלִהְתַּעֲנוֹת, אוֹ 25
 שְׂמָא נִלְךְ אֲצִל יַצְחָק, שְׁבִירַךְ אֵת עֵשׂוֹ (שם כו ב) 'וְהִיָּה כָּאֲשֶׁר תִּרְדִּי 26
 וּפְרַקְתָּ עֲלוֹ מַעַל צַאֲרָךְ', וְלֹא בָקַשׁ רַחֲמִים עֲלֵינוּ, אוֹ אֲצִל יַעֲקֹב, 27
 שְׂאֲמַרְתָּ לוֹ (שם מד ד) 'אֲנִכִּי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאֲנִכִּי אַעֲלֶךְ גַּם עֲלָה', 28
 וְלֹא בָקַשׁ רַחֲמִים עֲלֵינוּ, אֲצִל מִי נִלְהָ, עַכְשָׁיו יִמְרָה ה', כִּלּוּמַר, אֲמוֹר 29
 לוֹ אֵת אַתָּה הַתּוֹכַח, וְכֵן אֲנוּ תּוֹלֵים בְּטַחְוָנָה. אָמַר לָהֶן הַקְּדוּשׁ 30
 בְּרוּךְ הוּא, הוּאִיל וְתִלְתֵּם עֲצִמְכֶּם כִּי, 'אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם בְּשָׁנִים, 31
 בְּשִׁלְג לְיַבְנִי'. 32
 הַגַּמְרָא מְבִיאָה מֵאמַר נּוּסַף בְּעַנִּין גַּאֲוֵלָת יִשְׂרָאֵל מִחֲטָאִיהֶם לְעַתִּיד 33
 לְבָא, שֶׁתּוֹלִיָּה בַּה' וְלֹא בַּבּוֹת: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי 34
 יוֹחָנָן, מֵאַי דִּתְּבִיב (ישעיה סג טו) 'כִּי אַתָּה אֲבִינוּ כִּי אֲבָרְהָם לֹא יִדְעֵנוּ 35
 וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִבְרַנוֹ אַתָּה ה' אֲבִינוּ וְאַלְנוּ מְעוּלִים שְׂמָךְ', כִּךְ הוּא 36
 פִּירוּשׁ הַפְּסוּק, לְעַתִּיד לְבָא – בְּתַחֲלִיל הַמְּתִים יִמְרָה לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ 37
 הוּא לְאַבְרָהָם, כְּדִי חָטְאוּ לִי. אָמַר לְפָנָיו, רַבּוֹנוּ שָׁל עוֹלָם, הוּאִיל 38
 וְחַטָּאוּ יָמָחוּ עַל קְדוּשַׁת שְׂמָךְ. אָמַר ה' אִמְרָה לִיָּה – אוּמַר לְיַעֲקֹב 39
 שֶׁבְנָיו חַטָּאוּ, דִּתְּהוּ לִיָּה – שֶׁכֵּן הוּא סָבֵל עֲלֵיהֶם צָעַר גִּידוֹל בָּנִים, 40
 וְלִכֵּן אֲפִשְׁרֵר דַּעֲבֵי רַחֲמֵי עֲלֵיהֶם – יִתְּכֵן שֶׁהוּא יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. 41
 אָמַר לִיָּה לְיַעֲקֹב, כְּדִי חָטְאוּ. אָמַר לְפָנָיו, רַבּוֹנוּ שָׁל עוֹלָם, יָמָחוּ עַל 42
 קְדוּשַׁת שְׂמָךְ. אָמַר ה', לֹא בָסְכִי מְצָמָא וְלֹא בְּדָרְדְּבִי עֲצָה' – לֹא 43
 בּוֹקִינִים (אֲבָרְהָם) יִמְצֵא דְבַר טַעַם וְלֹא בְּצַעֲרִים יַעֲקֹב תִּמְצֵא 44
 עֲצָה, לְפִיכָךְ אָמַר לוֹ לְיַצְחָק, כְּדִי חָטְאוּ לִי. אָמַר לְפָנָיו, רַבּוֹנוּ שָׁל 45
 עוֹלָם, מְדוּעָה קְרָאתָ לָהֶם בְּנִים שְׁלֵי, וְכִי בְּנֵי הֶם וְלֹא בְּנֵיךְ, הַלֵּא 46
 בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִקְדִּמּוּ לְפָנֶיךָ נְעִשָׂה' וְנִשְׁמַע' וְקִבְּלוּ עוֹלְךְ מֵאַהֲבָה כַּבְּנִים 47
 קִרְאתָ לָהֶם 'בְּנֵי כְּבָרִי' (שמות ד כב), וְעַכְשָׁיו אַתָּה אוּמַר עֲלֵיהֶם שֶׁהֶם 48
 בְּנֵי, וְלֹא כְּבָרִי. וְעוֹד שׁ לִי לְלַמֵּד זְכוֹת עֲלֵיהֶם, וְלִשְׂאוּל, בְּמָה חָטְאוּ, 49
 שֶׁהִרִי בְּמָה הֵן שְׁנוּתָיו שְׁל אָרֶם, שֶׁכַּעֲיַם שְׁנֵה. דֵּל – הוֹרֵד מִזֶּהן אַת 50
 עֲשְׂרִין הַשְּׁנַיִם הַרְּאשׁוֹנוֹת שֶׁל חַיִּי, דִּלָּא עֲנִשַׁת עֲלֵיהֶו – שֵׁאִין אַתָּה 51
 מַעֲנִישׁ לִעְלָהן, פֶּשֶׁוּ לָהֶו חָמְשִׁין – נִשְׂאָרו חֲמִישִׁים שַׁנְה. דֵּל – הוֹרֵד 52
 עֲשְׂרִים חָמֵשׁ דְּלִילּוּתָא – שֶׁל הַלִּילוֹת, שֶׁהֶם חֲצִי מַחַי הָאָדָם, פֶּשֶׁוּ 53
 לָהֶו – נִשְׂאָרו עֲשְׂרִים וְחָמֵשׁ. דֵּל תַּרְתֵּי כְּרִי וּפְלַגָּא – הוֹרֵד עוֹד שְׁתַּיִם 54
 עֶשְׂרָה וּמַחְצָה וְצַלְוִי וְיִמְכִיל וְדְבִית חֲבָסָא – שֶׁהֶן הַזְּמַן שֶׁעָסָקוּ בוֹ 55
 בְּתַפְלִילָה, בַּאֲכִילָה, וּבְבִית חֲבָסָא, פֶּשֶׁוּ לָהֶו תַּרְתֵּי כְּרִי וּפְלַגָּא – 56
 נִשְׂאָרו שְׁתַּיִם עֶשְׂרָה וּמַחְצָה, שְׁבוּן חֲטָאוּ, הִרִי שְׂרַק מִיעוּט 57
 שְׁנוּתֵיהֶם עֶבְרוּ בְּחַטָּא, וְהָאָדָם נִידִין עַל פִּי הַרּוּב, וְתַכְפֵּר לָהֶם, וְאִם 58
 אַתָּה סוּבַל אֶת בּוֹלָם –[כֹּל חֲטָאִימֶם], מוּבְבָם, וְאִם לָאוּ, יִהְיָ פְּלַגָּא – 59
 חֲצִי מַזֵּה עֲלֵיז, וּפְלַגָּא עֲלֵיךָ – חֲצִי עֲלֵיךָ. וְאִם חֲמָצָא לִימֶר שְׁבוּלָם 60

61 מְשַׁמְשֵׁי עֲבוּדָה וְהָ שִׁיעוּרֵם בְּכָל שְׁהוּא, שְׁנָאֵמֵר (דברים יג ה) וְיָלֵא
 62 וְדַבֵּק בְּיָדָהּ מְאוּמָה מִן הַתֶּרֶם, וְתִיבַת 'מְאוּמָה' מִשְׁמְעוּתָהּ כֹּל
 63 שְׁהוּא, הִרִי שֶׁהַתּוֹרָה הַחֲשִׁיבָה [לְשִׁלּוּחַ] אֶפִּילוּ כֹל שְׁהוּא
 64 מִהַעֲבוּדָה זֶרֶה.

גמרא

65 במשנה נזכרו כמה שיעורי הוצאה בכל שהוא, הגמרא מבארת
 66 למה הם ראויים. שנינו במשנה: המוציא פלפלת שיעורה בכל
 67 שהוא. מבררת הגמרא: למאי חזיא - למה ראוייה כמות כל שהיא
 68 של פלפלת. מתרצת הגמרא: לריח תפה - להסיר ריח רע בפה על
 69 ידי הנחת פלפלת בו.
 70 שנינו במשנה: המוציא עיטור שיעורו בכל שהוא. מבררת הגמרא:
 71 למאי חזיא - למה ראוייה כמות כל שהוא של עיטור. מתרצת
 72 הגמרא: לצילתתא - לכאב חצי הראש, שעל ידי ריח כל שהוא
 73 מהעיטור נחלש הכאב.
 74 שנינו במשנה: המוציא מיני בשמים שיעורם בכל שהן. תנו רבנן,
 75 המוציא צמח שמפיץ ריח רע, שיעורו בכל שהוא. המוציא שמן
 76 טוב, שיעורו בכל שהוא. ארנמן, שיעורו בכל שהוא, ובתולת הווד
 77 - ורד צעיר, שיעורו בעלה אחת.
 78 שנינו במשנה: המוציא מיני מתכות שיעורם בכל שהן. מבררת
 79 הגמרא: למאי חזיא - למה ראוייהם הם לשמש בכל שהוא. תניא, רבי
 80 שמעון בן אלעזר אומר, שכן ראוי לעשות מפתח דרך קטן.
 81 הגמרא דנה במקדש מתכות לבדק הבית ולא פירש כמה: תנו
 82 רבנן, האומר הרי עלי ברזל לבדק הבית ולא פירש כמה, אחרים
 83 אומרים, לא יפחות מאמה על אמה. מבררת הגמרא: למאי חזיא -
 84 למה ראוי לשמש ברזל בגודל אמה על אמה בבית המקדש. אמר
 85 רב יוסף, לכלי עורב - מגרש העורבים. ואיבא דאמרי - ויש
 86 שאמרו ברייתא זו בלשון אחרת, אחרים אומרים, לא יפחות
 87 מכלי עורב, וכמה שיעורו, אמר רב יוסף, אמה על אמה.
 88 בהמשך הברייתא נאמר: האומר הרי עלי נחשת ולא פירש כמה,
 89 לא יפחות מפעך כסף - לא יביא נחושת השהה פחות ממעה כסף.
 90 תניא, רבי אלעזר אומר, לא יפחות מצנינא קמנה - מולג קטן של
 91 נחשת שנוהגים לטוות בו חוטי זהב. מבררת הגמרא: למאי חזיא -
 92 למה ראוי לשמש מולג כזה בבית המקדש. אמר אביי, שמחטמין
 93 בה את הפתילות - מסירים בו את ראש הפתילה השרוף, ומקנחין
 94 בהרות ומאפר שבתוכם.
 95 הגמרא דנה בענין מקק ספרים ומטפחות שנזכרו במשנה. שנינו
 96 במשנה: מקק - רקבון של ספרים ומקק - ורקבון של המטפחות
 97 שמכסים בהם את הספרים, שיעורם בכל שהוא. הגמרא מציינת
 98 את שמות התולעים שגורמים לרקב: אמר רבי יהודה, התולעת
 99 'מקק' גורמת לרקב דסיפרי - של הספרים. התולעת 'תקף' גורמת
 100 לרקב דשראי - של בדי משי. ויאלא! היא התולעת שגורמת לרקב
 101 דעניי - של העניים. ו'תה' דרימוני - של הרימונים, ובוליהו סבנתא - וכל
 102 של התאנים. ו'הה' דרימוני - של הרימונים, ובוליהו סבנתא - וכל
 103 התולעים האלו סכנה לאוכלם.
 104 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: והוא תלמידא דהוה יתיב קמיה
 105 דרבי יוחנן - שהיה יושב לפני רבי יוחנן. הוה קאביל תאני - היה
 106 אוכל תאנים, אמר ליה התלמיד רבי יוחנן, רבי, קוצין יש בתאנים,
 107 והתלמיד לא ידע שתולעת התאנים 'פה' נמקרת בדרונה. אמר ליה
 108 רבי יוחנן, קמליה פה לדין - התולעת 'פה' הרגה אותו.
 109

1 גמיני מתקנה שנו - המשנה בערלה עוסקת בשלושה תבלינים
 2 שטעמם מתוק, והטעם שמצטרפים זה לזה, הואיל וראויין תבלינים
 3 אלו לפתק את הקריה לכן נחשבים כולם למין אחד והם
 4 מצטרפים לאסור את הקריה. מדייקת הגמרא: מעמא - הטעם
 5 שמצטרפים, משום דהוה לפתק את הקריה, הא לאו הכי - משמע
 6 שאם אינם באים למתק, לא מצטרפים, ומדוע נאמר במשנתנו
 7 שכל התבלינים מצטרפים לשיעור הוצאה, ולכאורה אף אלו
 8 שאינם ממתקים את הקריה. מתרצת הגמרא: הקא נמי הוה לפתק
 9 - גם משנתנו עוסקת רק במיני תבלין שממתקים את התבשיל.
 10 הגמרא דנה בשיעורי הוצאה של סממנים שמכנינים מהם צבעים.
 11 שנינו במשנה: המוציא לרשות הרבים קליפי אגוזין וקליפי רמונים
 12 סמים ופואה, שיעורם כדי לצבוע בגד קטן. הגמרא מקשה סתירה:
 13 דמיניה - ויש להקשות ממה שאמרו בברייתא, המוציא סמנים
 14 שריון במים ומוכנים לצביעה, שיעורם כדי לצבוע בהן צמר
 15 לדוגמא - להראות ללוקחים אם הצבע ראוי להם, וכמות הצמר
 16 לדוגמא מספיקה לאריא - כדי לסתום את קנה האריגה שבו נתונה
 17 פקעת הערב. מתרצת הגמרא: (הא איתמר עלה) אמר רב נחמן
 18 אמר רבה בר אבבה, משנתנו עוסקת בסממנים שאינם שרויים
 19 ואינם מוכנים לצביעה, ולכן השיעור אינו כדי לצבוע דוגמא
 20 לאירא, לפי שאין אדם מורח לרשות סממנים לצבוע בהן דוגמא
 21 לאריא, אלא כדי לצבוע בגד קטן, אבל הברייתא עוסקת בסממנים
 22 שרויים ומוכנים לכן שיעורם לצבוע דוגמא לאירא.
 23 הגמרא עומדת על טיבם של חומרי היקוי שנזכרו במשנה. שנינו
 24 במשנה: המוציא מי רגלים, נתר ובורית קמוליא ואשגל, שיעורם
 25 כדי לכבס בגד קטן. מבארת הגמרא: מי רגלים, תנא בברייתא, מי
 26 רגלים חייב על הוצאתם רק עד בן ארבעים יום, לאחר זמן זה הם
 27 אינם מועילים ולא חייבים על הוצאתם.
 28 נתר, תנא בברייתא, נתר אלכסנדרית - שהוא מאלכסנדריה, ולא
 29 נתר שהוא ממוקש שזמו אפגנרין.
 30 בורית, אמר רב יהודה, זה חול. מקשה הגמרא: והתניא, הבורית
 31 והחול, ומשמע שחול אינו בורית. מתרצת הגמרא: אלא מאי
 32 בורית, כפריתא - גפרית.
 33 מקשה הגמרא: מיתבי, הוסיפו בברייתא (תוספתא שביעית פ"ה ה"ד)
 34 עליהן - על מיני צמחים שעושים מהם צבעים, השנויים במשנה
 35 (שביעית פ"ז מ"א) שיש להם קדושת שביעית, גם את מיני הכביסה
 36 אלה, החלביצין והלענין - (לענה) ותריות והאהל - שורש של
 37 עשב הנקרא אהלו. ואי סלקא עיקר - ואם היה עולה בדעתך
 38 שבורית היא כפריתא - גפרית, כפריתא מי איתא - וכי יש לגפרית
 39 קדושה בשביעית, (והתנן) [והתניא] זה הכלל כל צמח שיש לו
 40 עיקר - שורש באדמה שממנו הוא יונק, יש לו קדושת שביעית,
 41 ושאינו לו עיקר - שורש באדמה, אין לו קדושת שביעית, והלא
 42 גפרית היא חומר שמוציאים מאדמה ואין לה שורש בארץ.
 43 מתרצת הגמרא: אלא מאי בורית, אהלא. מקשה הגמרא: והתניא
 44 והבורית ואהלא, משמע שדם שני דברים שונים. מתרצת הגמרא:
 45 (אלא) תרי גוני אהלא - ישנם שני מיני אהל.
 46 קמוליא, אמר רב יהודה זה צמח הנקרא שלוף דין.
 47 אשגל, אמר שמואל, שאילתניהו לכל נחותי יא - שאלתי את כל
 48 יורדי הים ואמרו לי, שזאנה שמייה, ומשכתה פנקבא דפרגניתא -
 49 ומצוי נבקב שבמרגילות ששולים מהים, ומפסי ליה ברמץא
 50 דפרגולא - ומוציאים אותו מהמרגילות על ידי מסמר ארוך של
 51 ברזל.

משנה **משנה**

110 משנתנו ממשיכה לרדן בשיעורי הוצאה שונים: המוציא לרשות
 111 הרבים קופת הרופלין - קופה קטנה של מוכרי בשמים לנשים,
 112 שבתוכה מנוחים צרורות של בשמים מסוגים שונים, אף על פי
 113 שיש בה צרורות ממין הרבה של בשמים, אינו חייב חטאת על כל
 114 צורו וצורו אלא חייב רק חטאת אחת על הוצאת הקופה. המוציא
 115 לרשות הרבים ורעיו ניה פחות מפגורגרת, חייב חטאת, ורבי
 116 יהודה בן בתירה אומר, אפילו לא הוציא אלא חמשה זרעוני גינה
 117 חייב.
 118

110 משנתנו דנה בשיעורי הוצאה של חפצים שונים: המוציא פלפלת
 111 -מין צמח, שיעורה בכל שהוא, וכן עמון - (חומר המשמש
 112 להבערה) שיעורו בכל שהוא. מיני בשמים שמפיצים ריח טוב, ומיני
 113 מתכות, שיעורם בכל שהן. המוציא מאבני הפופה ומעפר המזנה,
 114 וכן המוציא מקק ספרים - רקבון הספרים הוא מאכילת תולעים,
 115 ומקק סממנים להם - רקבון הבגדים שהספרים הולכשו בהם,
 116 שיעורם בכל שהוא לפי שפציעין אותן לגנון מפני קדושתם, ואף
 117 כל שהוא יש לו חשיבות. רבי יהודה מוסיף ואומר, אף המוציא
 118 ברזל.

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף צ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רלט תוספות

1 **במיני מתיקה**. עסקיןן, שבולין מיני מתיקת קדירה. אבל מין אחר – אין מצטרף, ומתניתין לא מפליג: **דוגמא לאיריא**. מעט צמר, שהוא כמין דוגמא שמראה הצבע לבעיה: קזה תחפוף, או קזה: והוא כדי ליתן באיריא של קנה של גרדי, ושעורה מועד: לשורות. ומתני' בשאינן שרויין. והבא לשורות אינו שורה פחות מכודי בגד קטן: **אנפטרין**. מקום: חסיפו עליהם. לענן

2 **שביעית**: החלביצין. לטרורי: והלענין. לענה: **כברית'**. גפרית: יש לו עיקר, שששר בארץ. **ולפי דעת' תורניסא דגרסינן במס' ע"ז** – דבר שאין לו שורש הוא, כמו זה, ולא כמו שמפרשין אותו פיונא: שלוף דוין. לא איתפרש, אבל כך שמו: **ברמצא דפרולא**. פורידורא של ברול: **מתני'** פלפלת כל שהוא. ואינו פלפל שלנו. ובגמרא מפרש כל שהוא למאי חזי: מיני בשמים כל שהן. לריח טוב: מיני מתכות כל שהוא. ראוי לדרבן קטן: שפצניעין אותו לרפואה. ליג: מקק ספרים. אכלית תולעת אוכלת הספרים ומרקבן, ושמו מקק: שפצניעין אותן לגנון. שכל דבר קדש טעון נגיזה: **מאומה**. אלמא אחשיבה היא לאיסורא. והא דתנן (לעיל דף ע"ה): כל שאינו כשר להצניע בו ואוקימנא למעוטי עצי אשירה – דלא בר' יהודה: **גמ'** לצלחא. כאב חצי הראש: ר"ח רע. שמעשנין בהן חולץ ותנוקות. כגון חלטיית להברית מעליו מוזקין: **ארנאן**. צבע שצובעין בו ארנאן, וטעמא לא איתפרש. וליג: שגם הוא ראוי להריח: בתולת תוודי. עלה של וודר בחור אתת: מיני מתכות כל שהוא. מתני' היא: **הרי עלי ברול** לבדק הבית: **לכליאי עורב**. טבלאות של אמה (ג) היו עושיין, וכן חדין כספין סיביותיהם. ומסקמין חדין בבולן, ומחפין בהן גג של היכל למנוע את העורבים מלישב: **מפעח כסף**. נחשת שיה מעה כסף: **צנורא**. מזלג קטן. וקציעין שטוין בו נהב. ולבדק הבית למאי חזי: שמוחטמין בו פתילות. ומנקבין ראשיהן לעדיי חושבן מוקיירי בלע"ז: **מקק דסיפרי תבד דשיראי**. כל אלו תולעין הן שבלב מין ומין. ותלוקין בשמותיהם, תבד דסיפרי תבד דשיראי: **פוליה ספנתא**. לאבולין: קוצים ויש בתאנים. היה תולעת וישב ונוקב בגרונו. ודומה שהוא קוצ: **קמליה פה לדין**. הרגו פה לדין: **מתני'** דובלין. מוכרי בשמים לקשטוי נשים, ויש לתן קופות קטנות לצורות בשמים: אינו חייב אלא הטאת אחת. דבולה דרא הוצאה היא: פחות מפינוגרת. דאע"ג דכל האבולין שיערן כגרוגרת, הני פיון דלוריעה קיימי – בפחות מפינוגרת נמי מתיחבי: ורע

1 **הואיל** וראיין למתק הקדירה. הואיל וממתיקן הוה ליה למימר, כדפי' בסוף "כלל גדול" (דף עו. ושם). וא"ת: היכי מיידיז אי בנותן טעם – אפילו שאר מינין נמי, ואי אין בהם נותן טעם – אפי' מיני מתיקה נמי לא: וי"ל: דאפילו ביש בהן נותן טעם שרי בשאר מינין, דנותן טעם לפנם הוא. ור"י: **מי רגלים** בן מ' יום. אין גירסא זו ובונה, דמשמע של קטן בן מ' יום. ובגדה פרק "האשה" (דף סב.) גבי ד' סמננין מעבירין קתני כל הני דחבא, ומי רגלים. וקא בעי הוה חתם בגמרא: דילד או מקון. ואית דרסי "ש ל מ' יום", ואין נראה. הדהם נמי תניא: ומי רגלים שהחמיצו, וכמה חימוצין – שלשה ימים. ונראה כספריים דגרסי "עד מ' יום", דמג' ימים עד מ' – מעבירין אותם על הכתם, אבל תוך ג' ולאחר מ' – אין מעבירין: **בורית** זה החול. ואע"ג דכפי' "המוציא" (לעיל פ' ה) יהוב בחול שיערא אחרינא: כדי ליתן על פי כף של סיד, אומר רבינו מאיר: הדהם מיירי בחול שנותנין בסיד, אבל הבא איירי בחול שמלבנין בו את הבגדים. ולספרים דגרסי הבא "בורית זה האהל" – אתי שפיר.

2 **תרי** גונוי אהלא. ולעיל דלא שני תרי גונוי חול, (או לגירסא אחרת תרי גוונא אהלא) משום דקים ליה דליכא בהו תרי גונוין. ויש ספרים דגרסי לעיל: מאי בורית – אהלא. ולפי זה אתי שפיר, דהיק' לעולם כדאמר מעיקרא, דבורית זה האהל, ותרי גונוי אהלא:

3 **לא** יפחות מפועה כסף. תימה לר"י: דלא יפחות מפועה הוה ליה למימר, כי היכי דתניא בפרק בתרא דמנחות (דף קז:) הרי עלי זהב – לא יפחות מדניר זהב, כסף – לא יפחות מדינר כסף:

4 **מכליאי** בערך בערך כל, פי': דבמקדש ראשון מפני רוב קדושה שהיתה בו לא היה צריך כליאי עור. וליתא, דכפי' דמועד קטן (דף טו) מוכח בהדיא שהיה במקדש ראשון כליאי עור:

5 **המוציא** קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא אחת. תימה, דמאי קמ"ל פשיטא, דאפילו בהוציא וחזר הוציא אינו חייב אלא אחת, כמו בקצר וחזר וקצר, כ"ש בבת אחת ואפילו בר יוסף דמחייב אליבא דר' אליעזר בקצר וחזר וקצר, בפרק "אמרו לה" (יומא דף טו.). בהוצאה אחת פשיטא דפטור; ותירץ ר"י: דמיירי כגון שנודע לו על מין זה, ותכפר, וחזר ונודע לו על מין אחר, אפ"ה פטור, דהוי הכל כמו דבר אחר. ואע"ג דבפרק "המציניע" (לקמן צג) תניא: ואם היה כלי צריך לו – חייב אף על הכלי. ומוקי לה רב אשי ששגג בזה ובוה, ונודע לו, וחזר ונודע לו, ובפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל. דוקא בכלי ואבולין שבתוכו מחלקין ידיעות, אבל באבולין שבתוך הכלי – אפילו כפרות אין מחלקות. ור"י מצא בירושלמי: אילו הוציא הוציא, כלום הוא חייב אלא אחת: לא נצרכה אלא לר"א. שלא תאמר מינים הרבה יעשו בהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת, קמ"ל. פי: דסיד דמינים מחלקין, כדא"ר יהושע: תמחויין מחלקין. ומיחו. ה"ל להוכיח ר' יהושע: אם

6 **במיני מתיקה שנו**, הואיל וראויין למתק קדירה. **מַעְמָא דְהוּוּ לְמַתְק אַתְּ הַקְדִּירָה** – הָא לֹא הָכֵי לֹא! הַכָּא נְמִי חוּוּ לְמַתְק. קְלִיפֵי אֲגוּזִין וְקְלִיפֵי רְמוּנִים, סְמִים וּפּוּאָה – כְּדִי לְצַבּוֹעַ בְּגָד קָמֵן. וְרִמְיָנִי: הַמוּצִיא סְמִינִם שְׂרוּיִין – כְּדִי לְצַבּוֹעַ בְּהֵן דּוּגְמָא לְאִירָא! (הָא אִיתְמַר עֲלֵהּ) אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר רַבָּה בַר אַבּוּה: לְפִי שְׂאִין אֲרִים טוֹרַח לְשֵׁרוֹת סְמִינִים לְצַבּוֹעַ בְּהֵן דּוּגְמָא לְאִירָא. "מִי רְגִלִים" תִּנְא: מִי רְגִלִים עַד בֵּן מ' יוֹם. "נַתְר". תִּנְא: נַתְר אֶלְכְּסַנְדְרִית, וְלֹא נַתְר אֲנַפְטְרִין. "בוּרִית". אֲמַר רַב יְהוּדָה: זֶה חוֹל. וְהַתְּנִיא: הַבוּרִית וְהַחוֹל! אֲלֵא, מֵאי בּוּרִית – כְּבָרִיתָא. מִיתִיבִי: הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן חַחְלִבְצִינִין, וְהַלְעִיגוּן, וְהַבּוּרִית, וְהַאֲהֵל. וְאִי ס"ד כְּבָרִיתָא, כְּבָרִיתָא מִי אִיתָא בְּשִׁבְעִית? (וְהַתְּנִין): זֶה הַכֶּלֶל: כֹּל שִׁישׁ לוֹ עֵיקָר – יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית, וְשְׂאִין לוֹ עֵיקָר – אִין לוֹ שְׁבִיעִית! אֲלֵא, מֵאי בּוּרִית – אֲהֵלָא. וְהַתְּנִיא: וְהַבוּרִית וְהַחוֹל! (אֲלֵא) תְרִי גּוּנֵי אֲהֵלָא. "קִימוּלֵיא". אֲמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלוֹף דְּוִין. "אֲשֻׁלָּג". אֲמַר שְׁמוּאֵל: שְׂאִילֵיתִיהוּ לְכָל נְחוּמֵי יַמָּא, וְאָמְרוּ לוֹ: שׁוּנְאֵנָה שְׂמִיָה, וּמְשַׁתְּפַח בְּנוּקָא דְמַרְגְּנִיתָא, וּמְפָקִין לֵיהּ בְּרַמְצָא דְפְרוּלָא. מַתְנִי' פְּלַפְלַת כֹּל שְׂהוּא. וְעִמְרָן כֹּל שְׂהוּא מִינֵי בְשָׂמִים וּמִינֵי מַתְכוֹת – כֹּל שְׁהוּן. מֵאֲבָנֵי הַמּוֹצֵחַ וּמֵעַפְר הַמּוֹצֵחַ, מְקַק סְפָרִים וּמְקַק מַטְפַּחְתֵּיהֶם – כֹּל שְׂהוּא. שְׂמַפְצִיעִין אוֹתָן לְגוּנוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אֵף הַמוּצִיא מְשַׁמְשֵׁי עִזֵּי – כֹּל שְׂהוּא, שְׂנָאֵמֵר "וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאֻמָּה מִן הַחֶרֶם". גְּמִ' "פְּלַפְלַת כֹּל שְׂהוּא" לְמֵאי חוּיָא? לְרִיחַ הַפֶּה. "עִימְרָן כֹּל שְׂהוּא". לְמֵאי חוּיָא – לְצִלְחָתָא. "מִינֵי בְשָׂמִים כֹּל שְׁהוּן". ת"ר: הַמוּצִיא רִיחַ רַע – כֹּל שְׂהוּא. שְׂמֵן טוֹב – כֹּל שְׂהוּא. אֲרַנְגָּן – כֹּל שְׂהוּא, וּבְתוּלַת תּוּוּרֵד אַחַת. "מִינֵי מַתְכוֹת כֹּל שְׁהוּן". לְמֵאי חוּוּ? תִּנְא, רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: שֶׁבֶן רָאוּי לְעֻשׂוֹת מִמֶּנָּה דְרָבָן קַטָּן. ת"ר: הָאֹמֵר "הִרִי עָלֵי בְרוּל", אַחֲרִים אוֹמְרִים: לֹא יַפְחוֹת מְאֻמָּה עַל אֻמָּה. לְמֵאי חוּיָא? – אֲמַר רַב יוֹסֵף: לְכִלְיָא עוֹרָב. וְאִיפָא דְאֲמַרִי, אַחֲרִים אוֹמְרִים: לֹא יַפְחוֹת מְכִלְיָא עוֹרָב. וְכַמְּהָ? אֲמַר רַב יוֹסֵף: אֻמָּה עַל אֻמָּה. "נַחֲשֵׁת" – לֹא יַפְחוֹת מְפַעַח כֶּסֶף. תִּנְא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: לֹא יַפְחוֹת מְצִינּוּרָא קְטַנָּה שֶׁל נַחֲשֵׁת. לְמֵאי חוּיָא? אֲמַר אֲבִי: שְׂמַחְטָמִין בָּהּ אֶת הַפְּתִילוֹת, וּמְקַנְחִין הַנְּרוֹת. "מְקַק סְפָרִים וּמְקַק מַטְפַּחְתֵּי". א"ר יְהוּדָה: מְקַק דְּסִיפְרֵי תַבְדָּ דְּשִׁירָא, וְאִילָא דְעִינְבֵי, וְפַה דְתַאנִּי, וְהָה דְרִימוּנֵי – פּוּלְיָה סְפַנְתָּא. הַהוּא תַלְמִידָא דְהָהוּ יְתִיב קַמְיָה דְר' יוֹחָנָן, הָהוּ קְאָבִיל תַּאנִּי, אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי, קוֹצִיין יֵשׁ בְּתַאנִּים? א"ל: קְמַלְיָה פַּה לְרִיין. מַתְנִי' הַמוּצִיא קוֹפַת הַרוֹכְלִין, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ בַּהּ מִינֵין הַרְבֵּה – אִינוּ חֵיִיב אֲלֵא הַטָּאת אַחַת. וְרַעוּנֵי גִנְהָ – פְּחוֹת מַפְנוּגְרָת. ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָה אֹמֵר: חַמְשָׁה, וְרַע

1 אם לנטיעה שתיים. פי' אותם שהם ראויים לנטיעה. אי נמי, כלומר: במקום שרגילין
2 לנטוע, והוי סתמא לנטוע, דאי במוציא ממש לנטיעה - הא אמר בריש פ'
3 "המוציע" (לקמן צא). מחייב היה ר' מאיר במוציא חטה אי לוריעה: **שמצניעין** אותו
4 לחזיר. פירושו: שראוי ליתן לגוי, או למכור לו. אבל ישראל אסור לגדל חזיר:

5 **דלא** לימרו מיכל תק אכיל ליה ועבר
6 משום בל ששקצו. אומר רשב"א:
7 דמשמע מכאן דחגב טהור אין טעון שחיטה. 2
8 מדלא קאמר דלא לימרו דקאכיל ליה בלא
9 שחיטה. ועוד: דת"ק קאמר בסמוך בחגב חי
10 טמא, דילמא מית ואכיל ליה. ובטהור לא
11 חייה, והיינו משום דמותר בלא שחיטה. 5
12 ובתוספתא דמסכת תרומות תניא: אוכל אדם
13 חגבים, בין חיין בין שחוטין. ואע"ג דאסור
14 לאכול חי משום "בל תשקצו" - מימ מותר
15 לחתוך ממנו אבר ולאכולו על ידי רחיצה, ואין
16 בו משום אבר מן החי. ורש"י הביאו ביאלו
17 טרפות" (חולין דף טו) מה"ג דמפיק חגבים אין
18 טענין שחיטה מדכתוב "ואת כל נפש החיה
19 הרומשת במים" - אלו דגים, "ואת כל נפש
20 השורצת" - אלו חגבים, ומכתיב חגבים אחר
21 דגים - משמע דאין טענין שחיטה כדגים.
22 ואפילו עוף הוח פטרנין ליה בולא כלום, אי לאו
23 הדוקש לבהמה כדאמר "השוחט" (שם כזא)
24 **ועובר** משום בל תשקצו. משמע דשושיבא
25 שרי. ואומר ר"ת: דבפ"ב דמס' ע"ז
26 (דף לו) גבי איל קמצא, דמפרש רב פפא דהיינו
27 שושיבא. ורב חייא בר אשי אמר משמיה
28 דעולא: סוסבל, וקאמר התם דבראשו ארוך -
29 היינו שושיבא כ"ע לא פליגי דאסור. ליג'
30 "דאסור", אלא גרס "כ"ע לא פליגי דשרי".
31 הדבא משמע דשושיבא שרי, ולית ביה אלא
32 משום "בל תשקצו". וסתם מתניתין דפרק "אלו
33 טרפות" (חולין דף טז) שרי ראשו ארוך. לכך
34 נראה לר"ת דגרס כ"ע לא פליגי דשרי(ב).

הדרן עלך א"ר עקיבא

26 **המוצניע** וכל אדם אין חיבינן עליו אלא
27 כשיעורו. תימה לר"י דאמאי
28 איצטרך למיתני ליה? הא תנא ליה חזא זימנא
29 בפרק "כלל גדול" (לעיל דף עה). ושאינו כשר
30 להצניע - אינו אייב אלא המוצניע:
מתקף

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

31 **המוצניע** לורע ולדונמא ולרפואה והוציאו בשבת - חייב בכל שהוא, וכל אדם אין חייב
32 עליו אלא פשיעורו. חזר והכניסו - אינו חייב אלא בפשיעורו. גמ' למה ליה
33 למויתני "המוצניע"? ליתני המוציא לורע ולדונמא ולרפואה חייב בכל שהוא! אמר אביי:
34 **הכא במאי עסקינן** - בגון שהצניעו, ושכח למה הצניעו, והשתא קא מפיק ליה סתמא.
מהו

המפורש לו: ביריעות - חמשה, ורע קישואין או דילועין או פול המצרי - שנים, ובשאר דברים, כגון יין או אוכלין או גמי - כשיעור המפורש ב"כל גדול" גבי המוציא:
חזר והכניסו. זה שהצניע פחות מפייעורו והוציאו, אם חזר ונמלך שלא לזרוע, והכניסו: אינו חייב. בהכנסה זו אלא אם יש בו שיעור שלם. דיכין דנמלך עליו שלא
לזרוע - ביטל מחשבתו. והרי הוא בכל אדם: גמ' ליתני המוציא ורע בכל שהוא חייב. ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא להכי, דהא דבצנין שיעורא היינו טעמא,
בדאמרן, שאין אדם טורח להוציא ניקא אחת לזריעה, הלכך: מוציא סתם - פטור, עד שיהא בו שיעור. אבל זה שהוציא ניקא אחת לזריעה - בהדיא גלי דעתיה דטרח
ואחשביה: **אמר אביי**. ודאי מוציא לזריעה חייב, ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא. ומתניתין דבעי מצניע - במוציא סתם קאמר. כגון לטלטלו מבית לבית, דאינו חייב
אלא משום דאחשביה בהצנעתו. ואם תאמר: כבר שנו ביבביל גדול" (עדה: ה) כל שאינו כשר להצניע אינו חייב אלא מצניע. ותיבא הך במאי עסקינן

דאיצטרך למתנייה? - כגון שהצניעו האי מצניע לזרע, או לדונמא, ושכח למה מצניעו. והשתא מפיק ליה סתמא, לטלטלו מבית לבית:

1 ורע קישואין. חשוב הוא, וחיוב בשני גרגרי: המוציא חגב חי כל שהוא. שמצניעין
2 אותו לקטן לשחק בו, דמפרש רבי יהודה בסיפא דמתני: **מת**. הרי הוא כשאר
3 אוכלין, וחיוב בכגורגרת: **ציפורת פרמים**. לקמיה מפרש מאי היא. ומאי רפואת:
4 **שמצניעים אותו לקטן** כו', ות"ק מהאי טעמא נמי מחייב ליה בחגב טהור. ומיהו

5 **ורע קישואין - שנים, ורע דילועין - שנים, ורע פול**
6 **המצרי - שנים, חגב חי טהור - כל שהוא, מת -**
7 **כגורגרת. ציפורת פרמים, בין חיה בין מתה - כל**
8 **שהוא, שמצניעין אותה לרפואה. ר' יהודה אומר: אף**
9 **המוציא חגב חי טמא - כל שהוא, שמצניעין אותו**
10 **לקטן לשחוק בו. גמ' ורמיניה: וכל וחול הדק כדי**
11 **לזבל קלח של פרוי, דברי ר"ע, והכמים אומרים: כדי**
12 **לזבל פרישא! אמר רב פפא: הא - דזריע, הא - דלא**
13 **זריע, לפי שאין אדם טורח להוציא ניקא אחת לזריעה.**
14 **"ורע קישואין". ת"י: המוציא גרעיניו, אם לנטיעה -**
15 **שתיים, אם לאכילה - כמלא פי חזיר, וכמה מלא פי**
16 **חזיר - אחת. אם להסיק - כדי לבשל ביצה קלה,**
17 **אם להשבון - שתיים. אחרים אומרים: חמש. ת"ר:**
18 **המוציא שני נימין מונב הפוס ומונב הפרה - חייב,**
19 **שמצניעין אותו לנישפין. מקשה של חזיר - אחת, צורי**
20 **דקל - שתיים, תורי דקל - אחת. "ציפורת פרמים,**
21 **בין חיה בין מתה - כל שהוא". מאי ציפורת פרמים?**
22 **אמר רב: פליא ביארי. אמר אביי: ומשתפח בדיקלא**
23 **דחד נבארא, ועבדי לה לחוכמא, אכיל ליה לפלגא**
24 **דימיני, ופלגא דשמאליה רמי לה בגובתא דנחשא,**
25 **וחתים לה בשיתין וגושפנקין, ותלי לה באיברא דשמאלא.**
26 **וסימניד "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו". וחפים**
27 **כמה דבעי, וגמר כמה דבעי, ואכיל ליה לאידך פלגא,**
28 **דאי לא - מעיקר תלמודו. ר' יהודה אומר אף המוציא**
29 **כו". ותנא קמא סבר לא, מאי טעמא - דילמא אכיל**
30 **ליה. אי הכי, טהור נמי; דהא רב פהנא הוה קאים**
31 **קמיה דרב, והוה קמעבר שושיבא אפומיה, אמר ליה:**
32 **שקליה, דלא לימרו מיכל תקאכיל ליה, וקעבר משום**
33 **"בל תשקצו את נפשתיכם"! אלא, דילמא מית ואכיל**
34 **ליה. ורבי יהודה: אי מית - קטן מיספד ספיד ליה.**

תינוק, ולא אורחיה למיכליה:
מהו

הדרן עלך א"ר עקיבא

49 **המוצניע** בכל שהוא. דהא אחשביה: **אלא**
50 **כשיעורו**. בכל אהד שיעור
51 המפורש לו: ביריעות - חמשה, ורע קישואין או דילועין או פול המצרי - שנים, ובשאר דברים, כגון יין או אוכלין או גמי - כשיעור המפורש ב"כל גדול" גבי המוציא:
חזר והכניסו. זה שהצניע פחות מפייעורו והוציאו, אם חזר ונמלך שלא לזרוע, והכניסו: אינו חייב. בהכנסה זו אלא אם יש בו שיעור שלם. דיכין דנמלך עליו שלא
לזרוע - ביטל מחשבתו. והרי הוא בכל אדם: גמ' ליתני המוציא ורע בכל שהוא חייב. ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא להכי, דהא דבצנין שיעורא היינו טעמא,
בדאמרן, שאין אדם טורח להוציא ניקא אחת לזריעה, הלכך: מוציא סתם - פטור, עד שיהא בו שיעור. אבל זה שהוציא ניקא אחת לזריעה - בהדיא גלי דעתיה דטרח
ואחשביה: **אמר אביי**. ודאי מוציא לזריעה חייב, ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא. ומתניתין דבעי מצניע - במוציא סתם קאמר. כגון לטלטלו מבית לבית, דאינו חייב
אלא משום דאחשביה בהצנעתו. ואם תאמר: כבר שנו ביבביל גדול" (עדה: ה) כל שאינו כשר להצניע אינו חייב אלא מצניע. ותיבא הך במאי עסקינן

דאיצטרך למתנייה? - כגון שהצניעו האי מצניע לזרע, או לדונמא, ושכח למה מצניעו. והשתא מפיק ליה סתמא, לטלטלו מבית לבית:

60 אין מצניעים אותו לקטן לשחק בו ולכן אין שיעורו בכל שהוא.
 61 ומאי מצניע - מה הטעם שאין נותנים אותו לקטן לשחק בו, משום
 62 שחוששים דילמא אכיל ליה - שמא יאכלנו בעודו חי. מקשה
 63 הגמרא: אי הכי - אם יש חשש שיאכלנו בעודו חי, מהור נמי - הרי
 64 גם בחגב טהור יש לחשוש שיאכלנו בעודו חי. ואף שאין חגב טעון
 65 שחיטה ואין באכילתו בעודו חי איסור אבר מן החי, מכל מקום
 66 יעבור על איסור בל תשקצו, דהא רב פהנא הוה קאים קמיה דרב
 67 - שהרי רב כהנא היה עומד ולומד לפני רב, ויהוה קמעבר שושבא
 68 - מין חגב טהור אפומיה - ליד פיו, אמר ליה רב לרב כהנא, שקליה
 69 - קחנו משם, דלא ליטרו מיכל קאכיל ליה - שלא יאמרו אבל זה
 70 חגב חי, וקעבר משום 'בל תשקצו את נפשותיכם' (ויקרא יא מג).
 71 מתרצת הגמרא: אלא הטעם שאין נותנים חגב טמא לקטן, הוא
 72 משום שחוששים דילמא מית ואכיל ליה. ורבי יהודה, המתיר ליתן
 73 חגב חי טמא לקטן, ומחייב משום כך את המוציא בשבת, אינו
 74 חושש שימות ויאכלנו הקטן, משום שאי מית - אם ימות החגב,
 75 הקטן מיפקד ספיד ליה - יבכה עליו אבל לא יאכלנו.

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

פרק עשירי - המצניע

בפרק זה יתבאר שיש אופן שמתחייב בהוצאה אף בפחות משיעורה, ומתוך כך מבאר ענינים אחרים במלאכת ההוצאה.

משנה

80 המשנה מביאה אופן שהמוציא מתחייב בכל שהוא ואינו צריך
 81 להוציא הדבר בשיעורו הקבוע להתחייב: המצניע דבר לזרע -
 82 לזורעו, וכן אם הצניעו לזונמא - להראות לאחרים שיש לו
 83 למכור ממינים אלו, וכן המצניע לצורך רפואה, והוציא מרשות
 84 היחיד לרשות הרבים בשבת, חייב חטאת על מלאכת ההוצאה
 85 בשיעור כל שהוא, אף שאינו כשיעור ששאר בני אדם מתחייבים
 86 עליו, כיון שהצניעו וגילה דעתו שהוא חשוב בעיניו. וכל אדם
 87 אחר אין חייב עליו - על הוצאת דבר אף שהצניעו אדם אחר
 88 לאחד מן הדברים האמורים, אלא אם היה בו בשיעורו, שהרי לא
 89 החשיבו בפחות מכן.
 90 המשנה מבארת אופן שגם המצניע חייב על הוצאת הדבר
 91 שהצניע רק בשיעורו: אמנם, אם לאחר שהוציא לזריעה חזר בו
 92 המצניע, ונמלך שלא להשתמש בדבר המוצנע כמחשבתו
 93 הקודמת, והכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד, אינו חייב על
 94 הכנסה זו, וכן אם יחזור ויוציאו, אלא אם היה בו בשיעורו, שכיון
 95 שחזר בו ביטל את מחשבתו הראשונה, וחזר דינו להיות כשאר בני
 96 אדם שלא הצניעוהו מעולם.

גמרא

97 הגמרא מקשה על לשון הדין הראשון במשנה: למה ליה למיתני -
 98 מדוע הוצרך התנא לשנות 'המצניע' לזרע ולדוגמא ולרפואה
 99 והוציא חייב בכל שהוא, ליתני - שישנה, 'המוציא' לזרע ולדוגמא
 100 ולרפואה חייב בכל שהוא, אף אם לא הצניעם קודם לשם כך, כיון
 101 שלכך היתה מחשבתו בהוצאתם.
 102 אביי מבאר את כוונת המשנה: אמר אביי, ודאי אם החשיב את
 103 הדבר והוציא חייב אף בכל שהוא ואף אם לא הצניעו קודם,
 104 והקא כמאי עסקינן - וכאן במשנה, שחייבה את המוציא כל שהוא
 105 רק אם הצניעו מקודם, במה מדובר, כגון שהצניעו מתחילה לצורך
 106 דברים אלו, ושבח לאחר מכן לצורך מה הצניעו, והשתא - ועתה
 107 כשמוציאו אינו חושב עליו לצורך זרע, דוגמא או רפואה, אלא
 108 קא מפיק ליה סתמא - מוציאם בסתם, כגון לטלטלו מבית לבית,
 109 שלא ניתן להיטות מצד מחשבת ההוצאה, אלא מפני שהחשיבו
 110 מקודם בהצנעתו,

1 המוציא זרע קישואין, שיעורו בשנים - שני גרגרים. זרע דילועין,
 2 שיעורו בשנים. זרע פול המצרי, שיעורו בשנים. חגב חי טהור,
 3 שיעורו בכל שהוא. חגב מת, שיעורו פניורת. צפורת פרטים בין
 4 חיה בין מתה, שיעורה בכל שהוא. לפי שמצניעין אותה לרפואה.
 5 רבי יהודה אומר, אף המוציא חגב חי טמא, שיעורו בכל שהוא, לפי
 6 שמצניעין אותו לקטן לשחק בו.

גמרא

7 הגמרא דנה בשיעורי הוצאה של זרעים. במשנה הובאו שיעורי
 8 הוצאה של זרעים למיניהם והשיעור הקטן ביותר הוא שני
 9 גרגרים. מקשה הגמרא: ורמינהי - ואקשה סתירה ממה ששינונו
 10 לעיל (פ), המוציא זבל וחול תדק, שיעורו כדי לזבל קלח של כרוב,
 11 דברי רבי עקיבא. והקמים אומרים, כדי לזבל כרישא - מין כרתי
 12 שראשו שמן, שהוא שיעור קטן מזה של רבי עקיבא. ומכל מקום
 13 מוכח שגם זרע הבא מגרגיר אחד הוא חשוב ומדוע הצריכה
 14 משנתנו שני גרגרים.

15 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, הא - המשנה לעיל עוסקת באופן
 16 היריע - שהכרוב או הכרישא כבר זרועים, ולכן כל זרע הוא
 17 חשוב, שאדם טורח לזבל אף זרע אחד שכבר נזרע, אולם הא -
 18 משנתנו עוסקת באופן דלא זרע - שעדיין לא זרעו את הזרעונים,
 19 ולכן שיעורם גדול יותר, לפי שאין אדם מורח להוציא נזמא אחת
 20 - גרעין אחד לזריעה.

21 שנינו במשנה: המוציא זרע קישואין, שיעורם בשני גרגרים. הגמרא
 22 מביאה ברייתא שדנה בשיעורי הוצאה בדברים נוספים: תנו רבנן,
 23 המוציא גרעינין של תמרים, אם הוציאין לנטיעה, שיעורן בשתיים -
 24 שני גרעינים, ואם הוציאין לאכילה, שיעורן כמלא פי חזיר, וכן
 25 הוא השיעור של מלא פי חזיר, גרעינה אחת. ואם הוציאם לתסיק
 26 בזה, שיעורם כדי לבלל בגורגרת מביצה קלה, דהיינו ביצת
 27 תרנגולת. ואם הוציאין להשפון - כדי שישמשו סימן לזכור מספר
 28 כל שהוא, שיעורן בשתיים, ואחרים אומרים, שיעורם בהמש
 29 גרעינים.

30 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן, המוציא שני
 31 נימן - שערות מונב הסוס ומזנב הפר, חייב, לפי שמצניעין אותן
 32 לנטיעין - לרשת ללכידת עופות. המוציא מקשה - שערות קשות
 33 של חזיר גדלים על שדרתו, שיעורן בשערה אחת. המוציא צוץ
 34 דקל - ענפים קלופים של דקל שעושים מהם סלים, שיעורם שתיים
 35 - שני ענפים, כיון שעושים מהם שתי בני נימן, כלומר אריגת שתי
 36 שורות, ותזרי דקל - כמין חוטים עבתי הגדלים סביב הדקל,
 37 שיעורם באחת - בחוט אחד.

38 הגמרא מבארת מה טיבה של צפורת כרמים. שנינו במשנה:
 39 המוציא צפורת כרמים בין חיה בין מתה, שיעורה בכל שהוא.
 40 מבארת הגמרא: מאי צפורת פרטים, אמר רב, שמה פליא ביארי.
 41 אמר אביי, ומשתבח בדיקלא דחד נבארא - והיא מצויה בדקל צעיר
 42 שלא נכרך סביבו אלא חוט אחד, ועקדי לה - ועושים ממנה מאכל
 43 לחוקמא - כדי לפתוח את הלב לדברי חכמה. ואופן אכילתה הוא
 44 כך, אכיל ליה לפלגא דימיניה - אוכל את חציו הימני, ופלגא
 45 דשמאליה רמי לה בגובתא דתשא - חציו השמאלי מניח בקנה
 46 מנחשת, והתים לה בשתיין גושפנקן - וסותם את הקנה בסתימות
 47 רבות כגון זפה, שעוה ואדמה, ותלי לה באיבא דשמאלא - ותולה
 48 את הקנה על זרועו השמאלית, וסמיניף - והסימן על איזה זרוע
 49 לתלות, הוא הפסוק (קהלת א' י) 'לב חכם ילמד לשמאלו'.
 50 והיינו הכסיל שצריך לפתוח לו את הלב, ויתלה הקנה לשמאלו.
 51 והכים קמה דבעי - כאשר יעשה זאת יחכים כמה שירצה ויגמר במה
 52 דבעי - וילמד כמה שירצה, ואכיל ליה לאודך פלגא - ואחר שיחכים
 53 יאכל את חציו השמאלי שהיה מונח בקנה, דאי לא מיעקר תלמודו
 54 - שאם לא יאכל אותו ישכח את כל החכמה שלמד על ידו.

55 הגמרא דנה בענין שיעור הוצאה בחגב. שנינו במשנה: רבי יהודה
 56 אומר אף המוציא כו' חגב חי טמא שיעורו בכל שהוא לפי
 57 שמצניעים אותו לקטן לשחק בו. מבארת הגמרא: ותנא טמא
 58 שאמר שדוקא חגב טהור שיעורו בכל שהוא, סבר לא - חגב טמא

ספק בדינים של כמה אופני הוצאה כעין דינו של רב נחמן: **כְּצִי** 60
רְבָא, עקר והוציא **חֲצִי בְּזוּגָתָא לְזוּרְעָה**, ותפחה לשיעור כגרוגרת 61
שחייב עליו המוציא לאכילה, ונמלף עליה להשתמש בה לאכילה 62
הניחיה, מהו – מה דינו, ומפרש רבא את ספיקו: **אם תמצי – ותרצה** 63
לומר שאופן זה שונה מדינו של רב נחמן, שכן התם הוא המיחייב 64
– דווקא שם חייב כיון דזיל תבא איתא שיעורא וזיל תבא איתא 65
שיעורא – שבין אם תלך אחר מחשבתו הראשונה ובין אחר 66
מחשבתו השנייה, הרי בשניהם היה בהוצאתו שיעור המחיבו 67
דהיינו כגרוגרת שראוי גם למחשבה השניה לאכילה, ולכן אין 68
שינוי מחשבתו מפריד את העקירה מההנחה, אבל תבא – כאן, 69
כיון דכְּצִי דְּבְעִידָא דְּאִשְׁתִּיק לֹא הוּא בִּיה שִׁיעוּר אֲכִילָה – כיון שבזמן 70
שהוציא לא היה בו שיעור כגרוגרת המחייב דבר שמויעד 71
לאכילה כמחשבתו בעת ההנחה, יתכן שלא מיחייב, ששינוי 72
מחשבתו בין העקירה להנחה למחשבה שלא היה ראוי להתחייב 73
עליה בשעת העקירה, מפריד את העקירה מההנחה. או דילמא – 74
שמא כיון דְּבְעִידָא דְּאִשְׁתִּיק וְלֹא הָיִיב עֲלֶיהָ – שאם היה שותק בשעת 75
ההנחה, ולא היה חושב עליו לאכילה, אלא היה ממשיך להוציא 76
על דעתו הראשונה, היה מיחייב אִמְתְּשָׁבְהָ דְּזוּרְעָה, השתא נמי – גם 77
עכשיו, כששינה למחשבת אכילה, כיון שיש עתה בהוצאתו 78
שיעור המחייב בין לאכילה ובין לזריעה, מיחייב, ואין שינוי 79
מחשבתו מגרע כלום. 80
רבא מסתפק באופן נוסף: **וְאם תמצי לומר לפשוט את הספק** 81
הקודם לחיוב, דכיון דבין דאילו אִשְׁתִּיק וְלֹא הָיִיב עֲלֶיהָ לאכילה 82
מיחייב אִמְתְּשָׁבְהָ ראשונה דְּזוּרְעָה, השתא נמי – עכשיו גם כששינה 83
וחשב לאכילה מיחייב, עדיין יש להסתפק באופן אחר, והוא, אם 84
הוציא בְּזוּגָתָא לְאֲכִילָה, וקודם שהניחה צְמִיקָה, ועתה אין בה 85
שיעור המחייב בהוצאה לאכילה, ואז נמלף עליה לזריעה, ששיעור 86
הוצאתה בכל שהוא, והניחה, מהו – מה דינו, ומבאר רבא את 87
צדדי הספק: תבא ונדא כי אִשְׁתִּיק אִמְתְּשָׁבְהָ קִמְיִתָא לֹא מיחייב – 88
כאן ודאי אם היה שותק בשעת ההנחה ולא היה חושב לזריעה, 89
לא היה חייב על מחשבתו הראשונה לאכילה, שהרי נחסר 90
השיעור, וממילא אף אם שינה מחשבתו לזריעה, לא תועיל 91
מחשבתו לצרף ההנחה לעקירה ולחייבו. או דילמא – שמא תאמר, 92
בְּתֵר הִשְׁתָּא אֲזִילִין וּמִיחֵיב – שהולכים אחר שעת ההנחה, וכיון 93
שיש בה שיעור לחייבו בהוצאתו לפי מחשבתו שבאותה שעה, 94
חייב, ואין צורך שיהא בשעת ההנחה שיעור המחייב גם בשעת 95
העקירה. 96
רבא מסתפק באופן נוסף: **וְאם תמצי לומר לפשוט הספק הקודם,** 97
בְּתֵר הִשְׁתָּא אֲזִילִין וּמִיחֵיב, עדיין יש להסתפק באופן אחר, אם 98
הוציא בְּזוּגָתָא לְאֲכִילָה, ולאחר העקירה צְמִיקָה, וקודם שהניחה 99
חֲזָרָה וְתַפְחָה כבתחילה, והניחה, מהו – מה דינו, ומבאר רבא את 100
צדדי הספק, האם יש דיהוי לענין מלאכת שְׂבֵת, כלומר שאם נדחה 101
הדבר מתורת מלאכה, שוב אינו חוזר לכך אף אם חזר לשיעורו 102
וראוי לכך, ואף כאן, כיון שכשצמקה נדחתה עקירתו מלחייבו, 103
ואם היה מניחה כך היה פטור, שוב אין לחייבו על עקירה זו אף 104
אם חזר הדבר לשיעור המחייבו, או שאין דיהוי לענין שְׂבֵת, וכיון 105
שכשהניחה לאחר שחזרה ותפחה, והיה שיעור חיוב בין בעקירה 106
ובין בהנחה, אף שהיה זמן ביניהן שצמקה, מכל מקום חייב על 107
הוצאתו. 108
מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו במקומה, שלא נפשטה. 109
הגמרא מביאה ספק נוסף של רבא בענין שיעור הוצאה: **כָּמַא מִינֵיהּ** 110
ו-שאלו) רבא מַרְבְּ נַחְמֵן, וְרַב פְּרִיָת תְּרוּפָה לְבֵית מַמְאָה, מהו – מה 111
הדין. 112
מבררת הגמרא: לְמַאי – לענין מה נסתפק רבא, אי ו-אם) **לְעִנְיָן** 113
הוצאה בְּשָׂבֵת, וכגון שורקו מרשות הרבים לבית שהוא רשות 114
היחיד, ונסתפק רבא אם חייב על זריקה זו משום מלאכת הוצאה 115
או לא, הלא בְּזוּגָתָא קְעִינָן – צריך שיוציא כגרוגרת כדי שיתחייב, 116
והוא זרק כזית ובודאי פטור, ואי – אם נסתפק לְעִנְיָן מוֹמְאָה, דהיינו 117
אם נטמא כזית זה לטמא מעתה מאכלים אחרים או לא, הרי 118

1 **מהו דְּתִיקָא – שמא תאמר שכיון שבשעת ההוצאה שכח לאיזה**
2 **צורך הצניע בפולו פְּטִילָה מְחַשְׁבֵתוּ להצניע לאותו צורך, ונמצא**
3 **שאין כאן חשיבות הדבר מחמת הצניעתו, וגם אינו מוציא לצורך**
4 **זה אלא בסתם, והיינו אומרים שאינו חייב על הוצאתו אלא**
5 **בשיעורו, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׂכַל הַעוֹשֶׂה מעשה בסתם שלא לצורך**
6 **מסוים, על דעת מחשבתו הראשונה הוא עוֹשֶׂה, וחייב אף בכל**
7 **שהוא.**
8 **הגמרא מבאר שיטת רבי מאיר בשיעור ההוצאה לזריעה: אָמַר**
9 **רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, מִיחֵיב הֵיךְ רַבִּי מֵאִיר אֵף בְּמוֹצֵי הַפֶּה אַחַת**
10 **לְזוּרְעָה, כיון שאין שיעור בהוצאה לזריעה. מקשה הגמרא: שְׂשִׁמָּא**
11 **– הלא פשוט שרבי מאיר סבר כך, שהרי כָּל שְׂהוּא תַנַּן – שנינו**
12 **במשנתנו שהמצניע לזרע והוציא חייב אף בכל שהוא, ורבי מאיר**
13 **שנה את משנתנו, ומדוע הוצרך שמואל לומר דין זה בשיטתו.**
14 **מתרצת הגמרא: אף על פי כן הוצרך שמואל לומר שחייב אף**
15 **בחסה אחת, שכן מהו דְּתִיקָא – שמא תאמר, שהלשון 'כָּל שְׂהוּא'**
16 **שנאמר במשנה בא רק לְאִפְסוּי מְזוּגָתָא – להוציא ולמעט שאין**
17 **צריך שיוציא שיעור כגרוגרת כשיעור ההוצאה במאכלים,**
18 **ולְעוֹלָם אינו מתחייב עַד דְּאִיכָא – עד שיוציא שיעור פְּרִיָת, ונמצא**
19 **שהחשיבו רק בשיעור זה, קָא מְשַׁמַּע לָן שאין שיעור בהוצאה**
20 **לזרע כלל.**
21 **הגמרא מקשה על ביאור אבבי במשנתנו, שהמצניע לצורך הוציא**
22 **בסתם חייב בכל שהוא: מְתַקֵּיף לֵה רַב יַצְקֵי בְּרִיהַ דְּרַב יְהוּדָה, אָלָא**
23 **מְקַתָּה שדמשנה תלתה את שיעור הוצאתו בדעתו, וכי באופן**
24 **שחייב להוציא כָּל חֲפְצֵי בֵיתוּ בהוצאה אחת, הָכִי נָמִי לֹא מִיחֵיב**
25 **עַד דְּמַסְפִּיק לְכּוּלֵיהָ – גם כזה תאמר שאינו מתחייב עד שיוציאם**
26 **כולם כאחת כמחשבתו, ואם שכח מחשבתו והוציאם מעט מעט**
27 **פטור.**
28 **מתרצת הגמרא: הָתָם – שם בחשב הוציא כל חפצי ביתו כאחת,**
29 **כְּמִלָּה דְּעִתּוּ אַצֵּל כָּל אֵדָם, שבעיניהם חשובה הוצאת כל דבר**
30 **בשיעורו, אך המצניע לזרע או לדוגמא או לרפואה, הרי הם**
31 **חשובים אצל שאר בני אדם גם בכל שהוא, ולכן יכול המצניע**
32 **להחשיבם ולהתחייב בהוצאתם בשבת.**
33 **שנינו במשנה: וְכָל אֵדָם אֵין תִּיבִין עֲלֵיהּ אָלָא בְּשִׁיעוּרוֹ.**
34 **הגמרא מביאה שיטה חולקת על משנתנו: מְתַנִּיתִין – משנתנו**
35 **הפטרה את המוציא דבר שהצניעו חבירו, שכאין בו כשיעור**
36 **הוצאתו, נשנתה דְּלֹא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן אֶלְעָזָר, דְּתַנָּא בבריתא, כָּל**
37 **אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן אֶלְעָזָר, כָּל דְּבַר שְׂאִינוּ בְּשַׁר ו-ראוין) לְהַצְנִיעַ**
38 **אותו ממזנת גריעותו, וְדַבֵּר שְׂאֵין מוֹצִיעִין מוֹצֵהוּ משום ששיעורו**
39 **מועט, והוּבָשֵׁר לָהּ – ונעשה ראוי בעיני אחד כמות שהוא והצניעו,**
40 **וְכֹא אַחַר הוֹצִיא אֵת מַה שְּׁהַצְנִיעַ חבירו, נִתְחַיֵּב זֶה שהוציא**
41 **בְּמַחְשְׁבֹתוֹ שֶׁל זֶה – מפני מחשבת המצניע שהחשיבו בהצנעתו**
42 **כמות שהוא.**
43 **הגמרא מביאה הלכה בענין שיעור ההוצאה לפי מחשבת המוציא:**
44 **אָמַר רַבָּא, אָמַר רַב נַחְמֵן, הוֹצִיא מֵאֲכַל הָרְאוּי לזריעה בשיעור**
45 **בְּזוּגָתָא לְצוּרָא אֲכִילָה, וקודם שהניחה ברשות הרבים נמלף עליה**
46 **להשתמש בה לזריעה, אי נמי – אופן נוסף, אם הוציא מאכל**
47 **בשיעור כגרוגרת לזריעה, וקודם שהניחה נמלף עליה לאכילה,**
48 **בשני האופנים חייב חטאת.**
49 **מקשה הגמרא: שְׂשִׁמָּא – הלא הלכה זו פשוטה היא, דזיל תבא**
50 **אִיכָא שִׁיעוּרָא וזיל תבא אִיכָא שִׁיעוּרָא – שהרי בין אם תלך אחר**
51 **מחשבת זריעה ובין אחר מחשבת אכילה, הוציא דבר שיש בו**
52 **שיעור להתחייב עליו לפי מחשבתו, שהרי הוציא שיעור כגרוגרת,**
53 **ומה דינו נחמן ללמדנו.**
54 **מתרצת הגמרא: די נחמן הוצרך לחדש זאת, שכן מהו דְּתִיקָא –**
55 **שמא תאמר קְעִינָן עִקְרָה וְתַנְהָה בְּתָדָא מְחַשְׁבָה – שצריכים שתהא**
56 **העקירה מהרשות שמוציא ממנה וההנחה ברשות שמכניס אליה**
57 **במחשבה אחת, והָא לִיכָא – וכאן לא נתקיים תנאי זה, שהרי**
58 **בהנחה חשב להשתמש לצורך אחר מבעקירה, ויהיה פטור, קָא**
59 **מְשַׁמַּע לָן שכיון שבעקירה ובהנחה היה שיעור, חייב.**

1 מהו דתימא. בין דשכח בשעת הוצאה שלא היה זכור בהצנעתו: בטלה לו מהשבתו.
2 ואין כאן לא חשיבות מן השבת והצנעה, ולא מן השבת והוצאה: קמ"ל. דכל העושה
3 סתם על דעת הראשונה עושה, ובחשיבותיה קמא קאי: כל שהוא תנן, וסתם משנה
4 רבי מאיר: לאפוהי מן הוצאתו. ושרא אובכלין: אלא מעתה. דמתני' בדעתיה תלינן,
5 כדקאמר משהו דעל דעת ראשונה מחשבת

6 היה שיעורא: חישב להוציא כל ביתו. 1
7 בהוצאה אתה, דלא אחשבה אלא אם בן 2
8 הוציא בוקה כאחד: הכי נמי. דכי אפקא 3
9 פורתא פורתא לא מיתביה! בטלה דעתיה. 4
10 ושיעורא דחשיב לאינשי - חשיב: וכל אדם 5
11 אין תיבין אלא כשיעורו. ואע"פ שהוכשר 6
12 לזה והצניעו: מן הוצאתו. איכא שיעורא 7
13 לאכילה ולהוצאה, וכ"ש לזריעה, ושיעורא 8
14 בכל שהוא: ותפחה. ועמדה על גרונת קודם 9
15 הנחה: ונמלה עליה לאוכלה. והניחה: מהו? 10
16 את"ל. בהדיא, אע"פ דעקירה והנחה לאו 11
17 בהדא מחשבה הוא, מיתביה: התם הוא דיל 12
18 הכא כו'. בשעת מחשבה ראשונה היה בו 13
19 כשיעור למחשבתו, ושיעורא (א) למחשבה 14
20 שניה, הלא מיעטרפי עקירה והנחה: אבל 15
21 הכא בעידנא דאפקא לא היה בה שיעור 16
22 למחשבה שניה של הנחה, ולא מצטרפי 17
23 הנחה לעקירה: בין דאילו אשתיה. בתך 18
24 שניה, אית בה שיעור לזריעה - ומיתביה: 19
25 השתא נמי מיתביה. והאיל ויש שיעור 20
26 למחשבה אחרונה, וכשיעור זה איכא 21
27 שיעורא למחשבה ראשונה ויותר: לא 22
28 מיתביה. דהא בשעת הנחה ליכא שיעור 23
29 למחשבה קמיתא: בתר השתא. בתר מחשבה 30
31 דהשתא אזילנן לענין הנחה: יש דחיי. מה 32
33 שחסרה ביתים, אילו אנהה בהדיא שעתא 34
35 לא מיתביה, מי אמרין תורת דחיי, דנדהה לו 35
36 מחיוב חטאת ובטלה לה עקירה. וכי הדר 36
37 תפחה והניחה - הוי הנחה בלא עקירה: אי 37
38 לענין טומאה. דמביעא לך אם נטמא לשמא 38
39 טומאת אובכלין או לאו - כפיצה בעיני: והאי 39
40 משלימו. שפחה אצלו והשלימו, וע"י הנחה 40
41 זו נטמא: מאי. מדחשיב הך וריקה לענין 1
42 טומאה חשיב נמי לענין שבת, כאלו הוא 2
43 בגרונת ומיתביה, או לא: 3
44 שיעורן

1 מתקוף לה רב יצחק. פירש בקונטרס דפריך אביי. וקשה דאמאי נטר ליה עד
2 הכא? ואומר הרב פורת בשם רבינו שמואל: דאדרב יהודה אבוי פריך.
3 וה"פ: כיון דאמרת דמוציא חטה אחת לזריעה חייב, אע"פ שאין רגילות, משום
4 דבתר מחשבתו אזילנן, ה"ג כשחישב להוציא כל ביתו - ניול בתר מחשבתו, ולא
5 נחייבונו בפחות, כיון דפחות מיכן אינו חשוב
6 בעיניו. ומשני: התם בטלה דעתו אצל כל אדם.
7 דאין אדם שלא יאה חשוב בעיניו פחות מבן.
8 אבל הכא - יש בני אדם שחשבו להם חטה
9 אחת לזריעה:

10 או דילמא בתר השתא אזילנן. משמע, דאי
11 בתר השתא אזילנן - ליכא למיבעיא מיד, 1
12 מדקאמר: את"ל בתר השתא אזילנן - הוציא 2
13 גרונת לאכילה וצמקה חזרה ותפחה מהו 3
14 ולא מיבעיא ליה אקמיתא. ואמאי? אבוי 4
15 תיבעי ליה אי היה דחיי אצל שבת או לא, 5
16 כדבעי בסמוך, דהא מיד כשצמקה נדחיתו וי"ל 6
17 דדוקא הדיא בדסמוך חשיב ליה דחיי, שנדחת 7
18 בין משיעור ראשון בין משיעור אחרון. אבל 8
19 הכא, דמשיעור אחרון מיהא לא נדחית - לא 9
20 חשיב ליה דחיי: ה"ג לענין טומאה כביצה 10
21 אובכלין בעיניו. משמע דלא מקבל אובל טומאה 11
22 בפחות מכביצה. ומה שהביא רש"י מת"כ דאובל 12
23 מקבל טומאה בכל שהוא, דהניא: "מכל האובל 13
24 - (ג) שמטמא בכל שהוא. יכול יהא מטמא 14
25 אחרים ת"ל 'אשר יאכל' אוכל הנאכל בבת 15
26 אחת, הוי אומר זה ביצת תרנגולת. אומר ר"ב 16
27 דאסמכתא היא. דה"ג מעשר ירק מרבינן בת"כ 17
28 מ"וכל מעשר הארץ" ולא הוי אלא אסמכתא 18
29 בעלמא. והא דפריך בפרק "כל שעה" (פסחים 19
30 ד' לג:) למיד משקין מילבל בליעו, מהא דתנן: 20
31 טמא מת שחטו יתים ועבדים כביצה מכוונת 21
32 טהורים. ואי מילבל בליעו אמאי טהורים? 22
33 ומוקי אה בעבדים שלא הוכשרו, לאימת קא 23
34 מיתבשרי - לכי חסית להו, וכי חסית להו ביצר 24
35 ליה שיעוריה, אתי שפיר גם לפי הקונטרס, 25
36 דאע"ג דמקבל טומאה בכל שהוא - מ"מ 26
37 ביצר ליה שיעורא מלקבל הכשר, לפירוש הרב 27
38 פורת' דמרש בשם רש"י בפ' "חבית" (לקמן 28
39 קמח.) דאין אוכל מקבל הכשר בפחות מכביצה. 29
40 ושעמא משום ד"מאשר יאכל" נפקא לן לשמא 30
41 אחרים בכביצה, ואהא כתב "אשר יבא עליו 31
42 מימ" וכן בפרק "אלו עוברין" (פסחים מה.) 32
43 גבי בעצק שבסידקי עריבה, דמרש אביי: כון 33
44 דאיכא פחות מכביצה אובכלין. ונעו בהאי בעצק 34
45 בפסח, דאיסרו חושבו מצטרף, אע"ג דבלא 35
46 צירוף פחות מכביצה הזה מצי לאוקמי, דנע 36
47 שרץ בכיית שבסידקי עריבה, בפסח. דאיסרו 37
48 חושבו - מקבל טומאה בשאר ימות השנה, אי 38
49 ספיד - אין, אי לא - לא. אלא דלענין קבלת 39
50 טומאה עצמה לא נפקא לן מינה מיד, ובלאו 40
51 הכי אסרה משום חמץ. להכי נקט לענין לשמא 1
52 אחרים. ומייתי רבינו תם ראיא דאין אוכל מקבל 2

33 טומאה פחות מכביצה: דתניא בפרק "אלו עוברין" (שם מד.) המקפה של תרומה, השום והשמן של חולין, ונגע טבול יום במקצת -
34 תרומה, ונגע טבול יום במקצת - לא פסל אלא מקום מגעו. והוינן בה: מקום מגעו אמאי פסל? והא לא הוי כביצה! ורש"י ל"ג הכי, אלא גריס: והא בטל ברובא. ומפרש דהכי פריך:
35 מקום מגעו אמאי פסל? והא בטל שום ושמן אגב מקפה, דהא משום הכי תני ברישא פסל את כולן. ואין נראה למוחו הספרים. ועוד: נהי דבטלי ברישא להחמיר, להקל לא אמרין
36 דבטלי? ועוד: ולא שייך לממר דבטלי השום והשמן, כיון שחן בעין. מדקתני: לא פסל אלא מקום מגעו. ועוד (דתניא בתוספתא.) ד"א - בזמן שהיא גוש בקערה. משמע שחן בעין,
37 ואין להאריך. ורש"י חור בו בכריתות (דף כ"א.) וגבי פרה מיטמא טומאת אובכלין (חולין דף פ"ב.) והא דאמר בפ"ק דחולין (דף כ"ד) התורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל
38 - לא דוק חרדל, אלא כלומר מלא ביצים. ומשום דבחרדל איכא טובא ראשון ושני בו, ומקבל טומאה מדרבנן - נקט ליה: "א" לענין שבת כגורגרת בעיניו. הוה מצי למפרע
39 אמאי נקט זרק, ואמאי נקט תרומה, ולבית טמא: כגון דאיכא פחות מכביצה אובכלים בו. אורי: דלהכי נקט זרק, דהשתא בחדי הדרי קא אתנין, דלא מחיב לענין שבת עד
40 דנה. כדאמר בפרק "מטעמי" (לעיל דף פ.) תוך ג' לרבנן ביאי הנחה על גבי משהו. אבל מכניס - מכלי אתי תוך ג' איכא איסור שבת. והאיסור טומאה מחיב עד מצטרף, ולא
אתן

1 אתון בהדי הדדי. ודוחא נקט כזית תרומה - דאיכא איסור לאוכלו בטומאה. אבל פחות
2 מכזית - לא. וכן כזית חולין, כיון דאין איסור לאוכלו בטומאה - לא שייך לומר מיגו
3 דמצטרף לענין טומאה מצטרף לענין שבת. וא"ת: מ"ש כזית תרומה מחצי זית; הוא
4 בתרומה טמאה ליכא אלא עשה. כדמוכח ב"הערל" (בימות דף עג) דהאוכלה בטומאה
5 עצמה אינו לוקה. חסור זית נמי, הא ק"ל בר'
6 יתנו דחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.)
7 ור"ל: דמי"מ כזית חמיר טפי, שהרי זית הוא
8 שיעור ללקות עליו בכל מקום. ודוקא לבית
9 טמא, אבל לבית טהור - לא. אע"ג דחשיב
10 ללקות עליו זו האוכלה, משי"ה לא חשיב בפחות
11 מגזרונה, כיון דאיסור ודוח לא בא ע"י הוצאה
12 זו.

13 **פחות** מכביצה חסור מן התורה (יומא עד.)
14 דאיכא כביצה אוכלין שאין הם צריכין לצירוף,
15 וכזית לבד צריך לצירופן. אי"ג אורי": דנקט
16 דוקא פחות מכביצה. אבל כביצה - אפשר דאין
17 מצטרף, כיון שקודם צירוף כבר מטמא. דילמא
18 שבע לה טומאה. דבעיא היא ב"הקומץ רבד"
19 (מנחות כד.) גבי עשרון שחלקו, ונטמא אחד
20 מהן, והניחו בבלי, ונגע טבול יום בטמא, מאז
21 מי אמר שבע לה טומאה, ולא נטמא הטהור,
22 אע"ג דאם היו שניהם טהורים ונגע טבול יום
23 באחד מהן - שניהם מטמאין, וכלי מצרף מה
24 שבתוכו לקדש השתא דשבע לה טומאה - לא
25 מצטרף. או דילמא: לא אמר' שבע לה טומאה,
26 ומשום דהתם מספקא לן - נקט פחות מכביצה:
27 **קס"ד** בצררי קשיא לחזקה. ואלימא ליה
28 ממתני', משום דסתם קופת הרוכלים
29 אית ביה צררי. וכ"מ מדקתני: ובה מינין הרבה,
30 ומשג: באורנסי. ובה מינין הרבה - אורחא
31 דמילתא נקט, וכל המינין ארוכים:
32 דא'

1 **יוצא בכזית, לענין שבת נמי בכזית. הכי השתא!**
2 **התם - כדאפקיה חוץ לחומת העזרה איפסיל ליה**
3 **ביוצא, אשבת לא מיתייב עד דמפיק ליה לרה"ר.**
4 **הכא - שבת וטומאה בהרי הדדי קאתיין. "חור**
5 **והכניסו אינו חייב אלא פשיעורו". פשיטא! אמר**
6 **אביי: הכא במאי עסקינן - כגון שזרקו לאוצר וקוממו**
7 **ניכר. מהו דתימא: פיון דמקומו ניכר - כמילתיה**
8 **קפיייתא קאי, קמ"ל: מדרוקיה לאוצר - בטולי בטליה.**
9 **מתני' המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה, בין**
10 **שחור והוציאן, בין שהוציאן אחר - פטור, מפני שלא**
11 **עשה מלאכתו בבת אחת. קופה שהיא מליאה פירות**
12 **ונתנה על אסקופה החיצונה, אע"פ שרוב פירות**
13 **מכוחין - פטור, עד שיוציא את כל הקופה. גמ'**
14 **היא אסקופה מאי? אלימא אסקופ' רה"ר, פטור!?**
15 **הא קא מפיק מרה"י לרה"ר! אלא: אסקופה רה"י,**
16 **"בין שחור והוציאן בין שהוציאן אחר פטור"?** הא
17 **קא מפיק מרה"י לרה"ר! אלא: אסקופה פרמלית.**
18 **והא קמ"ל: טעמא - דנהו בכרמלית, הא לא נח**
19 **בכרמלית - מיתייב. מתני' דלא כבן עזאי, דתניא:**
20 **המוציא מחנות לפלמאי דרך סטיו - חייב, וכן עזאי**
21 **פותר. "קופה שהיא מליאה כו". אמר חזקיה: לא שנו**
22 **אלא בקופה מליאה קישואין ודלועין, אבל מליאה**

23 **חרדל - חייב. אלמא קסברי: אגד כלי לא שמייה אגד. ור' יוחנן אמר: אפי' מליאה חרדל**
24 **פטור. אלמא קסברי: אגד כלי שמייה אגד. א"ר יודא: מתני' דלא פחוקיה דיקא, ודלא**
25 **כר' יוחנן דיקא. פחוקיה לא דיקא - דקתני "עד שיוציא את כל הקופה" טעמא - דכל**
26 **הקופה, הא כל הפירות - פטור, אלמא קסברי: אגד כלי שמייה אגד. רבבי יוחנן לא דיקא,**
27 **דקתני: אע"פ שרוב פירות בחוץ, טעמא - דרוב פירות, הא כל פירות אע"ג דאגנדיא**
28 **קופה מגואי - חייב, אלמא קסברי: אגד כלי לא שמייה אגד. ואלא קשיא! חזקיה מתרץ**
29 **למעמי, ור' יוחנן מתרץ למעמיה. חזקיה מתרץ למעמיה: עד שיוציא את כל הקופה,**
30 **כר"א - בקופה מליאה קישואין ודלועין, אבל מליאה חרדל - נעשה כמי שהוציא את**
31 **כל הקופה, ותייב. ר"י מתרץ למעמיה: אע"פ שרוב פירות בחוץ, ולא רוב פירות בלבד**
32 **אלא אפילו כל פירות - פטור, עד שיוציא את כל הקופה. מיתייב: המוציא קופת הרוכלין**
33 **ונתנה על אסקופה החיצונה, אע"פ שרוב מינין בחוץ - פטור, עד שיוציא את כל הקופה,**
34 **קס"ד בצררי, קשיא לחזקה! אמר לך חזקיה: הכא במאי עסקינן - באורנסי. מתיב**
35 **רב ביבי בר אביי: הגויב פים בשבת - חייב, שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידו**
36 **איסור שבת. היה מגרר ויוצא - פטור, שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד. ואי**
37 **סלקא דעתך אגד כלי שמייה אגד - קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת! אי דאפקיה**
38 **דרך פיו - הכי נמי, הכא במאי עסקינן דאפקיה דרך שוליו. והאיכא מקום חלמה,**

1 **שיעורן פגוריה. אם הוציאן לרה"ר בשבת: ואמאי ליכא.** בכזית מיתייב, דהא
2 חשיבה הוצאה לענין איפסולי ביוצא, דאי אכליה הוא עובר בלאו, דכל שבקודש
3 פטול - בא היתוב ליתן לא תעשה על אפילו, ואכילה בכזית: חוץ לחומת עזרה.
4 ליהיקף החיל שלפני עזרת נשים. או לעזרת נשים שהיא חביל: **בהרי הדדי קאתיין.**
5 דעד דאתנן ונצטרף עם השאר, (לא קבל
6 טומאתו מן הארץ, דהא לא היה ביה שיעור:
7 **פשיטא.** כיון דלא רציה שבליה ממחשבה
8 קמייחא, והוה ליה ככל אדם: **אמר אביי.**
9 מתניתין בשלא נמלק עליו בפירוט, אלא
10 שזרקו לאוצר עם פירותיו. והוה ביטול
11 מחשבה, מדלא אצנעיה לחודיה. ולמיתנייה
12 איצטרף, כגון שמקומו ניכר שלא נהערב
13 קפה עם השאר, ויהי הוא ניכר ביניהם: **מ"ד**
14 **כיון דמקומו ניכר במילתא קפיייתא קאי.**
15 והוה ליה כמאן דאצנעיה לחודיה: ד"ג: קמ"ל
16 מדוקיה לאוצר בטולי בטליה: **מתני' על**
17 **האסקופה.** במקרא מוקי לה באסקופה
18 פרמלית: **מלאכתו בבת אחת.** עקירה במקום
19 חייב והקחה במקום אחר (א"ת). והקא יהוה ליה
20 עקירה במקום חייב והקחה במקום פטור,
21 והדר עקירה במקום פטור ואנחיה במקום
22 חייב: **עד שיוציא.** כלומר: אלא אם כן הוציא
23 בראשונה כל הקופה. ובגמ' מפרש לה: **גמ'**
24 **אי נימא איסקופה רה"ר.** כגון גבוהה ט' ורחב
25 ארבעה, ורבים מכתיפין עליו. דחזקא לרבים
26 לכתופי, כדאמר בפ"ק (ד"ח): **רשות ביתיה.**
27 גבוהה י' ורחבה ד'. כי חור והוציאה - ליתייב,
28 דאיכא עקירה מרה"י והקחה ברה"י: **אלא**
29 **אסקופה פרמלית.** מג' ועד ט', ורלא ט' בכלל.
30 ואינה מקרה, ורחבה ד': **הא לא נח מיתייב.**
31 ואע"ג דהעבירו דרך פרמלית. ולא אמר
32 מהלך בעומד דמי. ואיכא הנהגה גופא דהיי
33 בהנהגת חפץ: **מתנות.** ר"ח: **רשות פלמאי.** רה"י:
34 סטיו. מקום מוקף איצטבאות לישוב, והוא
35 פרמלית, דלא בקעיה ביה רבים להדיא:
36 קישואין ודלועין. שחן ארופין, ועדיין יש
37 מהם בפנים. וכל מה דאגיד לגואי כל דהו -
38 לאו הוצאה היא: **אבל מליאה חרדל.** שהרי
39 יש מקום כולן בחוץ, אע"פ שעל ידי הכלי
40 הוא נאגד לצד פנים - חייב, דאגד כלי לא
41 שמייה אגד, לומר לא יצא כולו. ועדיין אגדו
42 בידו בפנים. והו לשון התלמוד לענין שבת,
43 כל כמות דלא נפיק ליה כוליה - קרי ליה
44 אגדו, דאגדו שייך לגבי רשות קמא: **כר"א.**
45 דעד שיוציא את כל הקופה: **כל מליאה**
46 **כרשואין.** שחן ממלאין בארן את כל רובב
47 הקופה, וכל כמות דלא נפק כולה קופה לא
48 נפיק איהו (א"ר): **וחנן מתרץ למעמיה.** תרתי
49 קתני מתני', לא זו אף זו, דספקא ומוכחא
50 דקתני "כל הקופה" ולא קתני "כל הפירות",
51 והכי קאמר: אף על פי שרוב הפירות מבחוץ,
52 ואפילו כל הפירות מבחוץ נמי - פטור, עד
53 שיוציא כל הקופה: ר"ל. מוכרי בשמים:
54 קס"ד בצררי. שהיה בה צרור של בשמים

55 שחוקין. דכי אפקה למקצת קופה נפיק בהחיא פורתא כהו צרות כולו, וקתני "פטור", אלמא: אגד כלי שמייה אגד: **באורנסי.** אגדוהו שרשין ארופין, אן קנה או קילופה
56 של קמחון שחן ארופין: הגויב פים בשבת חייב. בתשלומין, ואע"פ שגדון בגנשו, שכבר נתחייב בגניבה בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים: היה מגרר ויוצא. שלא
57 קנאה בהגנבה, אלא בהוצאה מבית הבעלים: פטור. מתשלומין: שהרי איסור שבת כו'. ובכתובות פריך: אי דאפקיה לרה"ר - איסור גניבה ליכא, דרשות הרבים לאו
58 מקום קנייה היא. ומוקי לה בצדי רה"ר. אי נמי: שצירוף ידו למשה מג' וקבלה: קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת. דכיון שהוציא ומקצתו קנה כל המעות שמבחוץ,
59 שיכול להוציא דרך פיו. ולענין שבת מפתח, ואגדי גבי רשות היתיד על ידי הכלי: דרך שוליו. וכן דלא מיז למשקל - לא קני בהגנבתו: **הא איכא מקום חלמה.**
60 מקום התפירה, שיכול לקרוע ולהוציא. חלמה - שולדורא, כמו ב"העור והרזב" (חולין כגב). שאני עור דחלים:

59 **נמרא**
 60 הגמרא דנה בדין הראשון של המשנה: **האי אסקופה** – אסקופה זו
 61 השנויה ברישא [שאם הוציא אוכלים מרשות היחיד ונתנם עליה
 62 וחזר והוציאם הוא או אחר פטור], **מאי** – מה היא, **אלימא** – אם
 63 נאמר שאסקופה זו לרשות הרבים היא, וכי ניתן לומר שהמוציא
 64 מרשות היחיד לאסקופה זו פטור, **הא קא מפיק** – הרי הוא מוציא
 65 מרשות היחיד לרשות הרבים, **אלא** מה נאמר, שאסקופה זו לרשות
 66 היחיד היא, אם כן כיצד אמר, **הא לא נח בכרמלית מיתחייב** – אולם
 67 מאסקופה זו לרשות הרבים וכן **ההוציא אחר פטור**, **הא קא מפיק**
 68 – הרי הוא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.
 69 לכן מבאר הגמרא: **אלא**, אסקופה זו כרמלית היא, שגבוהה
 70 שלשה טפחים או יותר ופחותה מתשעה, ורחבה ארבעה טפחים,
 71 שאין בה איסור הוצאה מן התורה, **והא קא משמע לן** – ומכל מקום
 72 הוצרך התנא להשיענו שפטור, כדי לחדש **מעמא** – שהטעם
 73 שפטורוהו הוא מפני דעה החפץ בכרמלית בין עקירתו מרשות
 74 היחיד להנחתו ברשות הרבים, **הא לא נח בכרמלית מיתחייב** – אולם
 75 אם לא נח בכרמלית, אלא הוציאו בבת אחת מרשות היחיד
 76 לרשות הרבים, אף שהעבירו דרך כרמלית, הרי הוא חייב, ואין
 77 דנים את האדם המהלך כמי שעומד בדרך הליכתו, ונחשוב את
 78 הנחת גופו כאילו גם הניח את החפץ שאוחזו, אלא נחשב ככל
 79 מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים וחייב.
 80 ומדייקת הגמרא: **מתניתין דלא דבין עזאי** – משנתנו נשתנה שלא
 81 כשיטת בן עזאי בענין זה, **דתניא** – ששנינו בברייתא, **המוציא**
 82 **מקום שהיא רשות היחיד פלמא** – רשות הרבים דרך פטור –
 83 מקום מוקף איצטבאות לישיבה, שהוא כרמלית, ולא הניחו שם
 84 אלא הוציאו מיד לרשות הרבים, **חייב**. **ובן עזאי פטור**, שלשיטתו
 85 גם אדם מהלך נידון כמי שעומד בדרך הליכתו (לעיל טז), והנחת
 86 גופו נחשבת גם כנחת החפץ, ונמצא שהניח את החפץ במקום
 87 הליכתו, ולא עשה מלאכתו בבת אחת, שהרי נח גם בכרמלית.
 88 שנינו במשנה: **קופה שהיא מליאה כו' פירות ונתנה על אסקופה**
 89 **היציגה**, אף על פי שרוב פירות מבחוץ פטור, עד שיוציא את כל
 90 הקופה.
 91 הגמרא דנה אם דין זה נאמר בכל מיני הפירות, ומביאה מחלוקת
 92 זוה: **אמר חזקיה**, לא שנו שאינו מתחייב עד שיוציא את כל
 93 הקופה, **אלא כמוציא קופה מליאה קישואין ודלועין**, שהם ארוכים
 94 וממלאים את רוחב הקופה, שכל זמן שלא הוציא את כל הקופה
 95 לרשות הרבים, אף הם לא יצאו לגמרי, **אבל** אם היתה **מליאה**
 96 גרעיני חרדל, **חייב**, כיון שאף אם הוציא את מקצת הקופה, הרי
 97 יצאו גרעינים בשלמותם, אף שגם הם מאוגדים בבלי שחלקו עדיין
 98 ברשות היחיד. מדייקת הגמרא מדבריו: **אלמא קסבר** – מוכח
 99 שחזקה סובר, **שאגד כלי לא שמיא אגד** – חיבור שעל ידי כלי אין
 100 שמו חיבור, וכיון שחלק מגרעיני החרדל נמצאים בפועל ברשות
 101 הרבים, ורק מחוברים לרשות היחיד על ידי הכלי, אין הכלי מועיל
 102 לחברם להיות נחשבים כמונחים ברשות היחיד, ונמצא שהוציאם
 103 לרשות הרבים, ולכן חייב. **ורבי יוחנן אמר**, אפילו אם הוציא קופה
 104 **מליאה חרדל**, כל זמן שלא יצאה כל הקופה פטור. מדייקת הגמרא
 105 מדבריו: **אלמא קסבר** – מוכח שרבי יוחנן סובר, **שאגד כלי שמיא**
 106 **אגד** – חיבור על ידי כלי שמו חיבור, ולכן אף שחלק מגרעיני
 107 החרדל נמצאים ברשות הרבים, מכל מקום מאחר שהם בתוך כלי
 108 שלא יצא מרשות היחיד לגמרי, הכלי מחברם להיות נחשבים
 109 כמונחים ברשות היחיד, ונמצא שלא הוציאם לרשות הרבים,
 110 ופטור.
 111 רבי זירא מתקשה בסברת המשנה: **אמר רבי יורא**, **מתניתין** – מה
 112 נאמר בדין זה במשנתנו, **דלא פתוקה דיקא ודלא כרבי יוחנן**
 113 **דיקא** – מדויק שלא כחזקה ושלא כרבי יוחנן. **פתוקה לא דיקא**,
 114 **דפתוקה** שהמוציא אינו מתחייב עד שיוציא את כל הקופה, ומדויק
 115 מכך, **מעמא דכל תקופה** – שהטעם שחייב הוא מפני שהוציא את
 116 כל הקופה, **הא** – אך אם הוציא רק את כל הפירות, אך מקצת
 117 מהקופה נותרה ברשות היחיד, פטור, **אלמא קסבר** – מוכח שהתנא
 118 סובר שאגד כלי שמיא אגד, ולכן פטור כיון שמקצת הכלי בפנים

1 **יוצא שחל על הלחם בצאתו מהמקדש**, נחשבת יציאתו לעבור
 2 עליו בלאו פאבילת שיעור פיות ממנו, **לענין שבת נמי** יתחייב
 3 פיות. ומכך שאבא שאול לא אמר כך אלא אמר שהשיעור הוא
 4 בברגורה, מוכח שאין מחשיבים פחות מכשיעור במלאכת שבת
 5 משום שהועיל לאיסור אחר, ואם כן הוא הדין בוורק כזית תרומה
 6 לבית טמא בשבת, שאינו חייב משום מלאכת הוצאה מחמת
 7 חשיבות הכזית לענין השלמת הטומאה.
 8 דוחה הגמרא את ראיית רב נחמן: **הכי השתא** – וכי כך נראה
 9 בעיניך עתה, שכשם שבהוצאת לחם הקדשים בשבת אינו חייב
 10 בכזית, כך גם בוויקת כזית תרומה בשבת לבית טמא כשהוא
 11 משלים לכביצה לא יתחייב, הרי הָתָם – שם בקדשים שהוציאם,
 12 **מדאפקיה** – מיד כשהוציאו חוץ להזמית העזרה איפסיל ליה ביוצא
 13 – נפסל משום יוצא, אף שעדיין לא הוציאו לרשות הרבים, ואילו
 14 **אשבת לא מיתחייב** – משום מלאכת הוצאה בשבת אינו מתחייב עד
 15 לאחר מכן דמפיק ליה – כשמוציאו לרשות הרבים, ובאותה שעה
 16 כבר עברה חשיבותו מצד פסול יוצא, ולכן אין לחייבו מחמתה
 17 לענין שבת משום הוצאה, אולם **הא** – כאן בוורק כזית תרומה
 18 לבית טמא בשבת, מלאכת ההוצאה בשבת והצירוף לענין טומאה,
 19 **תרי דרי קאתין** – באו יחד, שעד שנצטרף הכזית עם שאר
 20 האוכלים שהיו בבית, לא היה בו שיעור לא לשבת ולא לטומאה,
 21 ולכן נסתפק רבא האם אומרים שמשום כך משתנה שיעור
 22 ההוצאה בשבת וחייב אף בכזית, או שמכל מקום שיעור ההוצאה
 23 נשאר על כנו בכגורגרת.
 24 שנינו במשנה: **הדר והקניפו אינו חייב אלא בשיעורו**.
 25 מקשה הגמרא: **פשמיא**, שהרי כיון שלא זרעו או שאר הדברים
 26 שרצה, ביטל את מחשבתו הראשונה שלצורכה הצניע, ומדוע
 27 הוצרך התנא לשנותו. מתרצת הגמרא: **אמר אביי**, **הא קא**
 28 **עקיני**, כגון שלא חזר בו במפורש ממחשבתו הראשונה קודם
 29 שהכניסו, אלא שרקו **לאוצר** של הפירות להיות יחד עם כל
 30 הפירות, ולא הקפיד להניחו לבדו, שבכך הוכיח שביטל את
 31 מחשבתו הראשונה, ומכל מקום מדובר שלא נתרעב היטב בתוך
 32 הפירות וקניפו ניכר ביניהם, וכיון שמקומו ניכר הוצרך לשנות
 33 במשנה שאם חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו, שכן מהו
 34 **התימא** – שמא תאמר שגין דמקניפו ניכר אינו נידון כמי שעירבו
 35 בין פירותיו, אלא נחשב כהצניעו בפני עצמו, ועדיין כמילתיה
 36 **מפיתא קא** – בדינו הראשון הוא עומד ששיעורו בכל שהוא, קא
 37 **משמע לן** – לכן השמיענו התנא, **מדוקיה לאוצר** – שמכך שזרקו
 38 לאוצר עם פירותיו, אף שמקומו ניכר בין הפירות, דואי פשילי
 39 **במליה** – ביטל את מחשבתו הראשונה שלצורכה הצניע.
 40 **משנה**
 41 מכיון שעסקה המשנה בשיעור מלאכת הוצאה, היא ממשיכה
 42 בדיני הוצאה נוספים: **המוציא אוכלין מרשות היחיד ונתן על**
 43 **האסקופה** – מפתן הדלת שפתח הבית מבחוץ, בין שתור הוא
 44 והוציאן לאחר מכן מהאסקופה לרשות הרבים, ובין שהוציאן אחר,
 45 פטור המוציא, ואף שאם הוא חזר והוציא נמצא שהוציא מרשות
 46 היחיד לרשות הרבים שהעושה כן חייב משום הוצאה, מכל מקום
 47 פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת, אלא בשתי פעמים,
 48 מרשות היחיד לאסקופה, ומהאסקופה לרשות הרבים, ונמצא
 49 שקר נמצאם חייב והניח במקום פטור, ואחר כך עקר ממקום
 50 פטור והניח במקום חייב.
 51 המשנה מבארת דין נוסף בהוצאה לאסקופה: **קופה שהיא מליאה**
 52 **פירות**, שהוציאה מרשות היחיד ונתנה על אסקופה התיציגה –
 53 איצטבא (כותל נמוך בנוי מאבנים וטיט) שלפני מפתן דלת הבית,
 54 באופן שרוב הקופה יצא לחוץ ומונח על האסקופה, ומיעוטה נותר
 55 ברשות היחיד, אף על פי שרוב הפירות שבתוך הקופה יצאו
 56 מרשות היחיד לרשות הרבים ועומדים מבחוץ, פטור עד שיוציא
 57 את כל הקופה, כלומר אינו חייב אלא אם כן הוציא בתחילה את
 58 כל הקופה בבת אחת.

1 דאי געני מפקע ליה ושקיל – שאם רוצה יכול לקרעו מבלי שינוק,
 2 וליטול את המעות היוצאות, ואם כן קנאן מעת יציאתם, וחורה
 3 הקושיא על רבי יוחנן, שלדבריו שחיבור על ידי כלי נחשב חיבור,
 4 ואינו מתייב משום הוצאה בשבת עד שיוציא את כל הכיס,
 5 ונמצא שאיסור גניבה חל קודם איסור שבת, וצריך להתחייב על
 6 שניהם, ואילו בברייתא מבואר שפטור מתשלומים על הגניבה.
 7 מתרצת הגמרא: הברייתא שפטרה מתשלומים את המגור את
 8 הכיס מבית בעליו ויוצא, דיברה בנפקא – בכיס מלא בחתיכות
 9 כסף ארוכות, שאין הוצאתם נשלמת עד שיוציא את הכיס כולו,
 10 וכל זמן שחלקן בפנים לא קנה אותן, ונמצא שאיסור הגניבה
 11 ואיסור שבת באים כאחד.
 12 מקשה הגמרא: וכיין דאיכא שניצין – שיש בשולי הכיס רצועות
 13 שקירה, מפיך ליה עד פומיה – הרי יכול להוציא את הכיס כולו
 14 עד פתחו, ושקיל – ואז יתיר את פתח הכיס ויטול את
 15 החתיכות הכסף, וכיין שבידו לעשות כן קנה אותן, ושניצין אינידי
 16 מנאי – והרצועות שבשוליו עדיין מחוברות לפנים כיון שלא
 17 יצאו, וממילא לרבי יוחנן שזה נחשב חיבור, עדיין אינו חייב
 18 משום הוצאה בשבת, כיון שלא נגמרה המלאכה, ומדוע מבואר
 19 בברייתא שהמגור כס ומוציא פטור מתשלומים כיון שחייב
 20 משום הוצאה בשבת. מתרצת הגמרא: מדובר בברייתא באופן
 21 דליכא שניצין – שאין לכיס רצועות, ולכן אינו חייב על הגניבה
 22 קודם שיעבור על הוצאה בשבת. ועוד מתרצת הגמרא: ולאכעית
 23 איכא – ואם תרצתה תוכל לתרץ, דאית ליה – שיש לכיס
 24 רצועות, ומקרי עילוייה – אך הן כרוכות עליו ואינן נמשכות
 25 ממנו, ולכן אין אופן שיצא כולו בלא הרצועות, וממילא
 26 ביציאת כולו איסור גניבה ואיסור שבת באים כאחד, ולכן פטור
 27 מתשלומים.
 28 אמורא נוספים שנחלקו במחלוקת חזקה ורבי יוחנן: וכן אמר
 29 רבא כחוקיה, שלא שנו במשנה, שקופה שהיא מליאה פירות ונתנה
 30 על הסקופה היציגה, אף שרוב פירות מבחוץ פטור, עד שיוציא
 31 את כל הקופה, אלא פמוציא קופה מלאה קישואין ודלועין ארוכים
 32 הממלאים את רוחב הקופה, שכל זמן שלא הוציא את כל הקופה
 33 לרשות הרבים, אף הם לא יצאו, אבל אם היתה מלאה גרעיני
 34 תרדל, תיב, כיון שאף אם הוציא את מקצת הקופה, הרי יצאו
 35 גרעינים בשלמותם, אלא קקבר – ומוכח שסובר שאגד בלי לא
 36 שמייה אגד – חיבור שעל ידי כלי אין שמו חיבור, וכיון שחלק מן
 37 הגרעינים יצאו לרשות הרבים, ורק מחוברים לרשות היחיד על
 38 ידי הכלי, אינם נחשבים חיבור לענין שבת, וכיון שבפועל הוציא
 39 לרשות הרבים חייב. ואבני אמר, אפילו אם הוציא קופה מלאה
 40 גרעיני תרדל, כל זמן שלא יצאה כל הקופה פטור, אלא קקבר –
 41 ומוכח שסובר שאגד בלי שמייה אגד – חיבור על ידי כלי שמו
 42 חיבור, ולכן אף שחלק מן הגרעינים יצאו לרשות הרבים, כיון
 43 שהם בתוך כלי שלא יצא מרשות היחיד לגמרי, הכלי מחברם
 44 לרשות היחיד, וכיון שלא יצא כולו לרשות הרבים פטור.
 45 מביאה הגמרא: אביי ורבא חזרו בהם מדבריהם, והחליפו את
 46 שיטתם, וקם אבני ששיפתיה דרבא – עמד אביי והחזיק בשיטת רבא
 47 שחיבור על ידי כלי אינו חיבור, וכן קם רבא ששיפתיה דאבני –
 48 עמד רבא בשיטת אביי שחיבור על ידי כלי נחשב חיבור.
 49 מקשה הגמרא: ורמי דאבני אדאבני – ולפי זה קשה סתירה על
 50 שיטת אביי מדבריו אביי עצמו, ורמי דרבא אדרבא – וכן קשה
 51 סתירה על שיטת רבא מדבריו רבא עצמו, דאיתמר – שנאמר בבית
 52 המדרש, המוציא פירות בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים,
 53 נחלקו בזה אביי ורבא, אבני אמר, אם הפירות יוצאו פני לרשות
 54 הרבים, אף שגופו ברשות היחיד תיב על הוצאת הפירות, מפני
 55 שחיבור על ידי גופו אינו חיבור, ונמצא שכבר הוציאם לרשות
 56 הרבים, ואם היו הפירות בפלי, ולא הוציא את כל הכלי לחוץ אלא
 57 מקצתו נשאר ברשות היחיד, אף שכל הפירות יצאו לגמרי פטור,
 58 מפני שחיבור על ידי כלי נחשב חיבור, ונמצא שהפירות עדיין
 59 מחוברים על ידי הכלי לרשות היחיד. ורבא אמר להיפך, אם

60 הוצאו הפירות פני, וגופו ברשות היחיד, פטור, מפני שחיבור על
 61 ידי גופו נחשב חיבור, שידו נגרת אחרי גופו, ואם היו הפירות
 62 בפלי, ומקצתו ברשות היחיד, תיב, מפני שחיבור על ידי כלי אינו
 63 חיבור. ודברי אביי ורבא אלו סותרים לשיטותיהם לאחר
 64 שהחליפום כפי שנתבאר.
 65 מתרצת הגמרא: איכא – הפוך את מחלוקת זו של המוציא פירות
 66 לרשות הרבים ומקצת היד או הכלי נשאר בפנים, ואמור כן, אביי
 67 אמר ביד פטור ובכלי חייב, כיון שרק חיבור על ידי גופו נחשב
 68 חיבור, אבל חיבור על ידי כלי אינו חיבור, ורבא אמר ביד חייב
 69 ובכלי פטור, מפני שחיבור על ידי גופו אינו נחשב חיבור וחיבור
 70 על ידי כלי נחשב חיבור.
 71 מקשה הגמרא: וכי ניתן לומר שהמוציא פירות והם עדיין פני תיב, תיב,
 72 והתנן – והרי שנינו במשנה (לעיל ב.) פשט בעל התיב העומד ברשות
 73 היחיד את ידו הנושאת חפץ שעקר מרשות היחיד לחוץ, ונטל העני
 74 העומד בחוץ את החפץ מותקה – מתוך יד בעל הבית, והניחו
 75 במקום שנמצא שהוא רשות הרבים, או שנתן העני העומד ברשות
 76 הרבים חפץ שעקר משם לתקה – לתוך יד בעל הבית שהושיטה
 77 לחוץ, והקנים בעל הבית את ידו לפנים והניח שם את החפץ, שניחן
 78 פטורין, כיון ששניהם לא עשו מלאכת הוצאה שלימה של עקירה
 79 והנחה, שבאופן הראשון, בעל הבית עקר את החפץ מרשות
 80 היחיד ולא הניח את החפץ ברשות הרבים, והעני הניח את החפץ
 81 ברשות הרבים, אך לא עקרו מרשות היחיד, ובאופן השני, העני
 82 עקר את החפץ מרשות הרבים ולא הניחו ברשות היחיד, ובעל
 83 הבית הניח את החפץ ברשות היחיד, אך לא עקרו מרשות הרבים.
 84 ומבואר במשנה זו, שהמוציא חפץ בידו מהרשות שגופו עומד בה,
 85 אם לא הניח את החפץ פטור, ושלא כדברי המחייב.
 86 מתרצת הגמרא: התם במשנה מדובר באופן שהוציא ידו אל רשות
 87 הרבים בגובה למעלה משלשה טפחים מהקרקע, שלא נחשב כהניח
 88 את החפץ ברשות הרבים, ולכן פטור, ולא משום שנחשב מחובר
 89 לרשות היחיד על ידי גופו, אולם הקא כשהוציא פירות בידו
 90 לרשות הרבים שבו נחלקו אביי ורבא. מדובר באופן שהוציא ידו
 91 בגובה למטה משלשה טפחים מהקרקע, שנחשב שהניחם על
 92 הקרקע, ונמצא שעקרם מרשות היחיד והניחם ברשות הרבים,
 93 ועשה מלאכת הוצאה שלימה, ולטוב שחיבור לרשות היחיד על
 94 ידי גופו אינו חיבור, נמצא שהוציאם לגמרי לרשות הרבים ולכן
 95 חייב.

משנה

96 לאחר שנתבארו במשניות הקודמות השיעור המחייב במלאכת
 97 הוצאה בשבת, וכן הרשויות המחייבות והפטורות כשמוציא מהם
 98 ומכניס אליהם, מבארת המשנה את אופן ההוצאה המחייב:
 99 המוציא בשבת מרשות לרשות, פין שהוציא בימינו, ופין בשמאלו,
 100 או פתוך חיקו – בכיס שבבגד שעל החזה, שבכך דרך האנשים
 101 להוציא, או שהוציא כשהוא נושא את הדבר על בתיפו, תיב,
 102 שכן הפשא שהיו נושאים פני קהת במסעות בני ישראל במדבר
 103 היה נתון על כתפם, ונקרא עבודה, שנאמר (במדבר טו) ילבני קהת
 104 לא נתן כי עבדת הקדש עלהם בכתף ישאור.
 105 המשנה מבארת באיזה אופן פטור על הוצאה בשבת: אולם
 106 המוציא בשבת מרשות לרשות, כשהיה הדבר נתון בלאחר ידו –
 107 על גב ידו, או פרגלו – בכף רגלו, או פפיו, ובמדרש – בבית השחי
 108 שלו, או באזנו, ובשערו, ובפונדתו – בחלל שבחגורתו שבו מניח
 109 מעותיו, ופיה למטה – בשפתח החלל נמצא מבחוריו חרוק מראש
 110 החגורה, שאין דרך הוצאה בכך, כיון שאין דרך השומרים להניח
 111 שם שמה יפול, או שהוציא פין פונדתו – חגורתו החלולה לחלוץ,
 112 כגון שתלה חציו על החגורה וחציו נסמך על חלוקו, שפעמים
 113 מכביד מצד אחד ונופל לארץ, ואין זו דרך הוצאה, ובשפת חלוקו
 114 התחתונה, כגון שבתפירת שולי הבגד היה נקב והניחו שם, שכל
 115 מקום שרחוק ממנו כל כך כמקום זה, אין הדרך לשמור בו חפציו,
 116

מפקע. קורע: בְּנִסְכָּא. שהו תחיכות ארובות, וכל זמן שמקצתן בפנים - לא קנה; ופרכינן וכו' דאיכא שְׁנָצִין. רצועות שקורין אשטולד'ץ: מפיק ליה עד פופיה וְשָׁקֵל. וכיון דמצי למשקליתו - קני. ולענין שבת לא מתייב עד דמפיק להו לשנצין. דעל דיד הוא אגוד לרה"ח, שהרי לא יצאו: ומפרכי עילוייה. שאין יכול להוציאו (ב)בלא שְׁנָצִין: קם אפ"י בְּשִׁטְתִּיהּ כו'. שניהם חזרו בדבריהם והחליפום: ביד 1
חייב. מְשַׁבְּא הפירות, והוא שגופו ברשות 2
התמיד, ולא אמרין אגד גופו שמייה אגד: 3
בְּכָלִי פְטוּר. כל זמן שיש מקצת הפלי בביתו: 4
ביד פְטוּר. דאגד גופו שמייה אגד, דידו ברת 5
גופו גרידא. בכללי חייב. וקשיא אתרוייהו 6
למה שהחליפו שיתקו: התם למעלה מ' 7
וטעמא משום דהוא נה, ולא משום אגד 8
גופו: והכא מ' דליכא למיפטר' 9
משום הנהיה, דכמוהו דמי: מתני' שפן 10
משא בני קהת. בכתף ישא"ר (במדבר ז), 11
וקמין ושמאל חיקי - אורח ארעא. ובשם 12
רבינו יצחק בר יהודה מצאתי, שאמר בשם 13
רב האי, שמפורש בתלמוד ירושלמי: 14
ופקדתא אלתערן בן אהרן הכהן שקן המאור 15
הקטורת הסמים ומנחת התמיד וכו' 16
המשקה, ושקון אחד בימין ושקון אחד 17
בשמאל, והקטורת בחיקו, והחביתין בפתח: 18
מְרַבְּקֵי, איששיל"א: פורתא. אזור קלול: ופי' 19
למטה. אין דרך הוצאה בכך. אבל פיה 20
למעלה - דרך הוצאה: שפת חלוקה. שפה 21
התחתונה: גמ' המוציא משאוי למעלה 22
מ'י. מעבירו באייר בידו, ואינו על כתפו 23
וגבוה מן הארץ ועשרה קאמר. דאי במונה 24
על כתפו - מתניתינן הייא. והא דתנן לקמן 25
דף ק. הוורק ד' אמות בכותל למעלה 26
משערה כוורק באייר, אלמא אין למעלה 27
מעשרה רשות הרבים - דווקא זורק, אבל 28
מעביר - חייב. דליף מבני קהת בירושלמי: 29
אשר על המשכן וגו'. בקלעי החצר משתעי: 30
אף מוֹבַח. וגבוה י' אמות, והוצרך לסבבו 31
בקלעים של י' אמות רחב. ומה אני מקיים 32
"וג' אמות קומת" (שמות כו) - משפת סובב 33
למעלה. ומה אני מקיים "קומה ח'" - 34
דקלעים משפת מוֹבַח ולמעלה. כך מפורש 35
בזבחים (דף נט). שהיו הקלעים ט"ו אמות: 36
מִכָּאן אַתָּה לְמַד. דקסיד' שאר הלוי' נמי 37
גביהו במשה: תלתא מלעיל. וכיון דמוֹבַח 38
עשר אמות, והוא נושא בכתף כדתיב 39
(במדבר ז) "לכני נהא לא נתן" (עגלות) 40
וגו', והלוי' י' אמות, כי מרלו ליה תלתא 41
למעלה מראשיהן או מפתיו - נמצא גבוה 42
מן הארץ קרוב לשליש של י' אמות, והיו 43
טובא טפי יותר מי' טפחים: ואיבעית אימא. 44
לא גביהו לוי', ולאו ממוֹבַח גמרינן, דשפא 45
לוי' לא גביהו אלא ד' אמות, ואין משאן 46
דמוֹבַח גבוה מן הארץ אלא ב' או ג' טפחים. 47
ומאירן גמ' לה' ר' אלעזר: אישתבח דלמעה 48
מעשרה קאי. טובא. אפילו אין גובהן של 49
לוי' אלא ג' אמות כמונו - הרי י"ח טפחים. 50
וארון אינו תלוי למטה מתחתונית אלא ר' 51
טפחים וב' שלישי טפח, אישתבח וגבוה י' 52
יותר: וליכא ממשא. שפרש המשכן, ונמצא 53
דוגבוקן של לוי' עשר אמות. וגילף מלוי' 54
נושאי המוֹבַח: דְּאָמַר מ"ר. במסכת נדרים: אנשי 55
על ראשיתן, ואין אוחזין אותם בידים:

דאי' בעי מפקע ליה. נראה לר"י: שביסין שלהם לא היו תפורות בחווק כמו שלנו, 1
ולחכי פריך ממקום התפירה, ולא ממקום אחר: ורמזי דאביי אדאביי. קים ליה 2
להש"ס דהך מילתא דמייתי איתמר בטר הדודו בהו: התם למעלה מג'. ונהי דלאו 3
שמה אגד - הנחה לכאב, כדפירש בקונטרס. הקשה דיר אלחנן: לרבה דמוקי מוני' בריש 4
מכילתין (דף ד.) כר"ע, דאמר קלוטה כמי 5
שהנחה דמיא, בהך בבא דמייתי עבא אמאי 6
שניהם פתוחין והלא למעלה מג' לר' עובא 7
כמו למטה מג' לרבנן ור"ל: דרבה סבר אגד גוף 8
שמה אגד. ור"י מפרש: התם למעלה מג' ואית 9
לן למימר דשמה אגד, כדאמר בפ"ק (דף ג.) 10
דידו בטר גופו גריד. הבא למטה מג' - דלאו 11
שמה אגד: 12
לאחר ידו ברגלו, ולספרים גרס "כלאחר 13
ידו", ר"ל: דברגלו היו פירוש "כלאחר ידו", 14
ומיהו, גירסא קמא ניחא טפי, דהכי תניא 15
ברבייתא בגמרא: 16
במרפקו. (א) הוא שקורין קוד"א. ולא כמו 17
שפירש בקונטרס אישיל"ש. 18
מדתנן באהלות (פ"ח מ"ח) רמח אברים באדם: 19
שלישם בפסח היד, ו' בכל אצבע, שנים בקנה, 20
שנים במרפק, אחד בראש, (ז) שנים בכתף כו'. 21
משמע דמרפק הוא למטה מן הזרוע. וכן בפרק 22
"האומר משקלי" (ערכין יט). ידו ורגלי על - 23
ממלא חבתי מימי, וממניס ביד עד העצבל, וברגל 24
עד הארכובה. ולעצבל קרי ליה בנותינתין דהתם 25
במרפקו. ותרגום של "אצילי ידי" - "מרפק 26
ידיה" (יחזקאל יג). משמע דעצבל היינו קוד"א, 27
שהוא ביד כנגד ארכובה ברגל. ובפ"ב דזבחים 28
(דף יח). לא יחגרו ביזע - שאין חוגרין לא 29
למטה מנותינן, ולא למעלה מאציליהם, אלא 30
כנגד אצילי ידיהם. ואי אצילי היינו אישיל"ש - 31
היאך יחגרו למעלה מזה: ועוד: איכ כנגד 32
אציליהן היאך חוגרין? ארבה, כש היא מקום 33
ידעה: אלא דאי היינו קוד"א. וכן ש' להוכיח 34
מכאן דלא כמפרש דמקום תפלין היו בקנה 35
למטה ממרפק, דבכל מקום אמרין תפלין 36
בורע, ובמס' אהלות (פ"א מ"ח) משמע דרוע 37
הוא למעלה ממרפק. ועוד: דבפ' "האומר 38
משקלי" (שם ד' טז) פריך: וביד עד העצבל 39
דכתבינן וזההי לאות על ידך' כולא חד קיבורית 40
ומשנה דאורייתא קיבורית כולא חד פירוש קריה 41
יד, בנדרים - הלך אחר לשון בני אדם. משמע 42
דמקום תפלין למעלה מן העצבל: 43
המוציא בפיו כו'. והא דתנן ב"אמר לו" 44
(כריתות ד' יג) אם היתה שבת והוציאו בפיו 45
חייב - הימ אכולים שרכן להוציאן בפיו 46
בשעת אבילה: 47
אישתבח דלמעלה מ'י' הוה קאי. דמכתף 48
אדם עד לארץ שלש אמות. כדאמר בתרגום 49
מגלת אסתר: פרשורתא אנטליב על תלת אמין, 50
וכן כלהו, וראשיהם היו קטועים. ומקוה דאמר 51
(יזמא לא.) דהוי כל גופו עולה בחן, אפילו ראש, 52
באמה על אמה ברום ג' אמות - דכשיבטנן במים 53
יעלו המים למעלה מראשו. ובוכין דאמר בסוף 54
"המוכר פירות" (ב"ב דף ק) דארוכין ארבע אמות 55
- היינו עם ראש וצואר ועיבי הארון, עם מה 56
שמשקעין ארון בתוך הכוך טפח או טפחיים. 57
וגבי היזק ראייה דהצריך ארבע אמות, בריש 58
בבא בתרא (דף כג.) משום צואר ראשו, ובכל 59
יביעה עצמו שיוכל לראות, לכן צריך ארבע אמות. והא דתנן בימי שהוציאוהו" 60
(עירובין דף מה.) דמקומו של אדם ארבע אמות - היינו כשפוטשו ידו למעלה מראשו: 61
ואת"ל

ואת"ל

1 אמר דבטלה דעתן. וכן בריש "בבב מערבין" (עירובין דף כח) פריך: ובבל הוי
2 רובא דעלמא? והתניא כו'. וכן בתר הכי פריך: ופרסאי הוי רובא דעלמא? וקשה, דבפ
3 "הבית" (לקמן קמ"ד) גבי של בית מנשיא דהו סוחטים ברומנים, ופריך: בית מנשיא הוי
4 רובא דעלמא? ומשני: איך. דהתנן: המקיים

5 קוצים בכרם כו' שכן בערבא מקיימן קוצים
6 לגמליהן. ופריך: מי דמי? עריבא אתרא דהא.
7 הכא בטלה דעתו אצל כל אדם? וי"ל: דהתם
8 חשוב מנהג עריבא, דלכל העולם נמי אם היה
9 להם רוב גמלים - הו נמי מקיימי. אבל בית
10 מנשיא, הדר גברא - בטלה דעתו. אע"ג דלכל
11 העולם אם היה להם רומנים הרבה היו סוחטין:
12 רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין. מפרש
13 רבינו שמואל: שיש אדם ממותה למלך
14 שנושא פיתקין של מלך, לידע מנין גברו
15 וחיליו ובית אוצרותיו, ונושאין אותן בכיסין
16 התלוין באוזניהן. ואותן כיסין חוזקין, פעמים
17 לפנין ופעמים לאחוריהן. והוי ממש דומיא
18 דסניר דלעיל, שהוא חזר. ות"ק דר' יהודה לא
19 חשיב ליה חזר. והא דמיהי בהגמרא תנא: שכן
20 לבלרי מלכות עושין כו'. כלומר: שחזר. ובענין
21 זה מיידי רישא (דבריייתא) ודמתני:
22 **תברא** מי ששנה זו כו'. ת"ק ה"ל למינטק
23 לאחוריו ובא לו לפניו פטור, ולתנא
24 בתרא דמחייב - הוה לו למינטק לפניו ובא לו
25 לאחוריו והוי רבותא טפי. אלא ההשתא לא ידע
26 שיש בזה שום חילוק:
27 **הא** לאחוריו ובא לאחוריו פטור. לעיל (דף
28 צא) גבי חזקיה משני "נעשה" ובפ"ק
29 דקדושין (דף ה) גבי נהנה היא ואמרה היא,
30 ובכמה דוכתי לא משני: **זה** אינו יכול זה אינו
31 יכול ר"מ ורבי יהודה מחייבין. מה שהקשה
32 ריב"א: אמאי לא אמרין טעמא אחד אמר
33 רחמנא ולא שנים ושלש כדאמר גבי כופר -
34 מפורש בפרק י"ד וה" (ב"ק דף מ. ד"ה כופר)
35 תלתא

1 **ואת"ל: אנשי הוצל עושין פן - בטלה דעתן אצל פל**
2 **אדם. מתנני' המתפנין להוציא לפניו, ובא לו לאחוריו**
3 **- פטור. לאחוריו ובא לו לפניו - חייב. באמת אמרו:**
4 **האשה החוגרת בפניו, בין מלפניה ובין מלאחריה -**
5 **חייבת, שפן ראוי להיות חוזר. רבי יהודה אומר: אף**
6 **מקבלי פתקין. גמ' מאי שניא לפניו ובא לו לאחוריו**
7 **דפטור - דלא אתעביד מחשבתו, לאחוריו ובא לו לפניו**
8 **- נמי, הא לא אתעביד מחשבתו! א"ר אלעזר: תברא,**
9 **מי ששנה זו לא שנה זו. אמר רבא: ומאי קושיא? דילמא:**
10 **לפניו ובא לו לאחוריו היינו טעמא דפטור - דנתפנון**
11 **לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה; לאחוריו**
12 **ובא לו לפניו, היינו טעמא דחייב - דנתפנון לשמירה**
13 **פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה. אלא מאי קושיא**
14 **- דייקא דמתנני' קשיא; "המתפנין להוציא לפניו ובא**
15 **לו לאחוריו פטור" הא לאחוריו ובא לו לאחוריו - חייב.**
16 **אימא סיפא: לאחוריו ובא לו לפניו - הוא דחייב, הא**
17 **לאחוריו ובא לו לאחוריו - פטור. א"ר אלעזר: תברא,**
18 **מי ששנה זו לא שנה זו. אמר רב אשי: מאי קושיא?**
19 **דילמא לא מיבעיא קאמר; לא מיבעיא לאחוריו ובא לו**
20 **לאחוריו - דחייב דאיתעביד מחשבתו. אלא אפילו**
21 **לאחוריו ובא לו לפניו איצטריכא ליה, סלקא דעתך**
22 **אמינא: הואיל ולא איתעביד מחשבתו - לא לחייב,**
23 **קמ"ל: דנתפנון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה**
24 **מעולה - דחייב. ולאחוריו ובא לו לאחוריו - תנאי**
25 **היא. דתניא: המוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה -**

1 **מתנני' המתפנין להוציא לפניו.** כגון שצרך מעות בקדינו כדי שיהיו תלון לפניו,
2 ובא לו לאחוריו: פטור. דלא נתקיימה מחשבתו, וה"ל כמתעסק ולא מתפנין:
3 לאחוריו ובא לו לפניו חייב. כגמי מפרש טעמא: סיני. כעין מנכסיים קטנים,
4 וחוגרת אותו לצניעות. ואם תלתה בו שום דבר להוציא, ובא לו לצד אחר -
5 חייבת: שפן ראוי להיות חוזר. דרבו להיות חוזר סביבותיה, ומתחלתה ידעה שסופו
6 להתחפר: ר' יהודה אומר: אף מקבלי פתקין. של מלך למוסרם לרצים. אף הם
7 חייבים בהוצאתן, אפילו לא נתקיימה מחשבתן. כגון הוציאן על מנת לתתן לרץ זה
8 ונתנו לזה. כך לשון רבותי, ולבי נמנמם:
9 **גמ' מי ששנה זו לא שנה זו.** ת"ק פטור בתרוייהו, ותנא בתרא מחייב בתרוייהו:
10 ועלתה בידו שמירה פחותה. ואנן סתדי דלא ניקחא ליה. אבל סיפא - כל שפן דניקחא ליה:
11 דייקא דמתנני' קשיא. דייקא (א) דמיצין למידק ממתנני' לאחוריו ובא לו לפניו הוא
12 דחייב. דעלתה בידו שמירה מעולה: ונתקיים פותרין. שאין דרך הוצאה בקרי: אני אפרתי
13 דבר אחר. אי אתם מודים כו': והנר אמרו דבר אחר. אי אתם מודים כו': מקבלי דחייב
14 רבי יהודה. בתמיהה הא ודאי דברי הכל פטור. דלא מפכי אנשי הכי! לאחוריו ובא לו
15 לאחוריו דברי הכל חייב. דיש מוציאין פן בשמירה פחותה: לאחור ידו דברי הכל
16 פטור. דאין מוציאין פן: מר פדמי לה לאחוריו. דשמירה פחותה היא. ומר מדמי
17 לה לאחור ידו - דלא דמי למוציא לאחוריו. דהתם משתמרים הן מן הנגבים, אבל אלו
18 נופלין מאליהן. ואין מוציאין פן: שפן לכלי מלכות עושין פן. בדעתו למוסרן לזה, ואין
19 מוציא, ודבר המלך נחנף, ומצא אחר ומוסרו לו: **מתנני' הוציא שנים פטורין.**
20 כדלפינן: "בעשותה" - תידי ולא שנים: חייבים. וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' זה יכול**
21 **להוציא לבדו, וזה יכול להוציא לבדו** והוציא שניהם: ר"מ מחייב. דלא דריש "בעשותה" להכי, אלא פטור יחיד שעשה
22 בהוראת ב"ה כדלקמן: ור' יהודה פוטר. דלאו אורחיה בקבי. וסתם מתני' ר' יהודה
23 היא: זה אינו יכול וזה אינו יכול. דאורתוייהו להוציא בשנים, בקא סבידא ליה לרבי
24 יהודה כרבי מאיר. דחייב. ורבי שמעון פוטר, דלוי' מקראי כדלקמן: זה יכול וזה אינו
25 יכול. והוציא שניהן - דברי הכל חייב. ולקמן מפרש הי מנייהו חייב: הי' הוציא וזה
26 שנים ר' מאיר מחייב ול"ג פטור: ר' יהודה אומר אם לא יכול אחר. כלומר: כל אחר
27 ואחד: ואם לאו. אלא זה יכול וזה יכול - פטור. וממילא דבכי האי גונא ר' מאיר
28 מחייב: פלגו. פורקיא ב' ג' שיניים, ומחפכין בה תבואה בגורן, והוא מעשר דהוא אב
29 מלאכה: ולונוי. מאספין השבלין: בכרבי ושוכסין. דהוא מסיק, כדאמר בפרק "כלל
30 גדול" (לעיל דף עה). שובט הרי הוא בכלל מסיק: כקנה והוציא וכו'. וכל הנין זה יכול
31 וזה יכול ניהו:

עיוול
1 העושה את פוליה ולא העושה מקצתה.
2 בעיוול

56 פטור. מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר, תכרא, מי ששנה זו לא
57 שנה זו, והתנא ששנה את הדין הראשון סבר שיש לחייבו, והתנא
58 ששנה את הדין השני סבר שיש לפטרו.
59 רב אשי דוחה גם קושיא זו: אמר רב אשי, מאי קושיא, דילמא אין
60 לדייק משני הדינים באופן שיסתרו זה את זה, אלא התנא שחייב
61 את המתכוין להוציא לאחריו ובא לו לפניו, לא מיבעיא קאמר –
62 אמר דבריו בדרך 'אין צריך לומר', כלומר, לא מיבעיא – אין צריך
63 לומר במתכוין להוציא לאחריו וקא לו לאתרו, דתייב, משום
64 דאתעבידא – שנעשתה מהשקבתו ממש, שהוציא באופן שהתכוין,
65 אלא אפילו המתכוין להוציא לאחריו וקא לו לפניו איצטרקא ליה
66 – הוצרך לומר שחייב, משום דלקא דעתך אמינא – שהיה עולה
67 בדעתך לומר, שהאיל ולא אתעביד מהשקבתו ממש, שהרי לא
68 הוציא באופן שהתכוין, לא לתייב, קא משמע לן דנתפונן לשמירה
69 פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה, דתייב.
70 הוכחה שהאופן הנידון שנוי במחלוקת תנאים: והדין במתכוין
71 להוציא לאחריו וקא לו לאתרו, תנאי היא – שנוי במחלוקת
72 התנאים, דתניא בברייתא, המוציא מעות פונדתו – בחגורתו
73 החלולה ופיה למעלה – כשפתח חללה נמצא לפניו, תייב, שבאופן
74 זה יכול לשמור מעותיו בה היטב, ודרכו להוציאה כך. ואם
75 הוציאה כשפיה למטה – כשפתח חללה נמצא מאחוריו, נחלקו
76 בזה תנאים, רבי יהודה תייב, מפני שסבר שאף שאינו יכול לשמור
77 מעותיו היטב באופן זה, שחושש שמא יפלו ולא יבחין בכך, מכל
78 מקום דרך הוצאה היא. וחכמים פוטרין, משום שכל שאינו יכול
79 לשמור מעותיו כראוי אין דרכו להוציא כך. אמר רבן רבי יהודה
80 לחכמים, וכי אי – אין אתם מודים, באופן שהתכוין להוציא
81 לאחריו וקא לו לאתרו, שהוא תייב אף שלא ניתן לשמור כראוי,
82 אם כן, הודו לי גם במוציא בחגורה חלולה כשפתח חללה למטה
83 שהוא חייב, ואמרו לו חכמים, וכי אי – אין אתה מודה במוציא
84 בלאחר ידו ובמוציא ברגלו שהוא פטור, כיון שאין הדרך להוציא
85 כך, אם כן, הודה לנו גם במוציא בחגורה כשפתח חללה למטה
86 שהוא פטור. אמר רבי יהודה, אני אמרתי להם דבר – דין אהר, שהאף
87 הם מודים שהמתכוין להוציא לאחריו ובא לו לאחריו חייב,
88 שממנו יש להוכיח כדברי, והן אמרו דבר אהר, שאף אני מודה
89 שהמוציא לאחר ידו וברגלו פטור, שממנו יש להוכיח כדבריהם,
90 אני לא מצאתי תשובה לדבריהם לדחות הוכחתם, והן לא מצאו
91 תשובה לדברי לדחות הוכחתי.
92 מוכיחה הגמרא: מקרא אמר רבי יהודה לחכמים, אי אתם מודין
93 במתכוין להוציא לאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב, לא מקבל
94 דפטרין רבן – האם לא מוכח מכך שחכמים סברו שאכן פטור אף
95 במתכוין להוציא לאחריו ובא לו לאחריו, ולכן לא השיבו לו כיון
96 שחלקו עליו אף בהו.
97 דוחה הגמרא: ולימא – ולשיטתך שאתה סובר שנחלקו בזה, וכי
98 גם במה דקאמרי ליה חכמים לרבי יהודה, אי אתה מודה במוציא
99 כלאחר ידו וברגלו שהוא פטור, תאמר שממה שלא השיב על כך
100 מקבל – מוכח דתייב רבי יהודה במוציא (והתניא) לאחר ידו (ורגלו
101 דרבי הכל פטור) [וכרגלו], כיון שהוא מודה להם ששני האופנים
102 שוים, והרי באופן זה לדברי הכל פטור, כיון שאין דרך אנשים
103 להוציא כך.
104 לכן הגמרא חוזרת בה: אלא, המתכוין להוציא לאחריו וקא לו
105 לאתרו, דברי הכל תייב, שיש המוציאים באופן זה אף ששמירתו
106 פחותה, והמוציא לאחר ידו והמוציא ברגלו, דברי הכל פטור, כיון
107 שאין הדרך להוציא באופנים אלו כלל, וכי פליגי – ובמה נחלקו
108 רבי יהודה וחכמים, רק במוציא פונדתו ופיה למטה, מר – רבי
109 יהודה דמי ליה – מדמה אופן זה למתכוין להוציא לאחריו וקא לו
110 לאתרו, שבשני האופנים שמירה פחותה היא, שאין הדבר לפניו
111 ואינו יכול לשמור היטב, וכיון שעל אף סיבה זו במתכוין להוציא
112 לאחריו ובא לו לאחריו חייב, כך גם במוציא בחגורתו כשפתחה
113 למטה, ופר – חכמים סברו שאין לדמות מוציא בחגורה שפתחה
114 למטה למוציא לאחריו, כיון שבמוציא לאחריו אף ששמירתו

1 ואם תמצא – ותרצה לומר ולהקשות, הרי אנשי העיר הוצל עושיין
2 כן, וכיון שדרכם בכך יחשב להם להוצאה, אין זו קושיא, משום
3 שבמלה דעתן של בני הוצל אצל כל אדם, וכל אדם אין דרכם
4 להוציא בכך.

משנה

5 המשנה מבארת דיני הוצאה שנעשתה שלא ככוונת המוציא:
6 המתכוין להוציא לפניו וקא לו לאתרו, כגון שצרר מעות בבגד
7 שיהיו תלויים בו לפניו, על מנת להוציאם כך מרשות היחיד
8 לרשות הרבים, ולבסוף נתהפך הבגד שבו המעות ובא לאחריו,
9 והוציאם כך, פטור, אף שבפועל הוציאם, מפני שבעת המלאכה
10 לא נתקיימה מחשבתו שחשב לפניו, ואחשב כמתעסק כיון שלא
11 התכוין לעשות את מעשה המלאכה. וכן מתכוין להוציא לאתרו,
12 וקא לו לפניו, תייב, מהטעם שיתבאר בגמרא.
13 אופן שבו אין חילוק בין מתכוין להוציא לפניו או לאחריו: באמת
14 אמרו, האשה החוצרת פטיור שהוא בגד קטן [בעין מכנסיים]
15 שחוגרות אותו הנשים במותניהן לצניעות, ותלתה עליו דבר
16 להוציאו, בין אם תלתה אותו מלפניה ובין מלאחריה, ואף אם
17 נתהפך מלפניה לאחריה או להיפך, תייב, שכן ראוי להיות חוזר
18 – דרך סינר הנשים לחזור מצד לצד, ומתחילה כשהוציאה ידעה
19 שטופה לחזור, ונחשב שנתכוונה בתחילה לכך.
20 אופן נוסף בעין זה: רבי יהודה אומר, אף מקבלי פתקין – כתבי דבר
21 המלך, כדי למוסרם ליד הרצים היוצאים למסור דבר המלך
22 במקום אחר, דינם כאשה החוגרת בסינר, שהמתכוין להוציא
23 באופן זה הוציא באופן אחר, אם נתקיימה מחשבתו חייב, שאם
24 הוציאו פתק שקיבלו למוסרו לאחר מן הרצים, ולבסוף נתגודו
25 לרץ אחר, חייבים על הוצאתם, אף שלא נתקיימה מחשבתם
26 הראשונה.

גמרא

28 הגמרא דנה בחילוק שבין שני הדינים שברישא. מקשה הגמרא:
29 מאי שניא – מדוע שונה דין המתכוין להוציא לפניו וקא לו לאתרו
30 דפטור, משום דלא אתעביד – שלא נעשתה מהשקבתו, אם כן,
31 המתכוין להוציא לאתרו וקא לו לפניו, נמי הא אתעביד
32 מהשקבתו – אף הוא הרי לא נעשתה מחשבתו, ומדוע חייב
33 מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר, תכרא – אכן המשנה קשה וטייב
34 דיניה סותרים זה את זה, וצריך לומר שמי ששנה זו לא שנה זו,
35 והתנא שפטור את הראשון סבר שיש לפטור בשני האופנים, והתנא
36 שחייב את השני סבר שיש לחייב בשני האופנים.
37 רבא דוחה את קושיית הגמרא: אמר רבא, ומאי קושיא, דילמא –
38 הרי יתכן שהמתכוין להוציא כשהדבר לפניו וקא לו לאתרו, תייב
39 מעמא – זהו הטעם דפטור, מפני דנתפונן מתחילה בהוצאתו
40 לשמירה מעולה, דהיינו כשהדבר לפניו ויכול לשמור היטב,
41 ולבסוף עלתה בידו רק שמירה פחותה כשהדבר חוזר לאחוריו ואינו
42 יכול לשמרו כראוי, שודאי אין דעתו נוחה בהוצאה זו ששמירתה
43 פחותה, ולא נעשתה מחשבתו, ואילו המתכוין להוציא כשהדבר
44 לאתרו וקא לו לפניו תייב מעמא דתייב, משום דנתפונן מתחילה
45 בהוצאתו אף לשמירה פחותה, ועלתה בידו שמירה מעולה, שכל
46 שכן שדעתו נוחה יותר בהוצאה זו ששמירתה מעולה.
47 הגמרא מבארת את הקושיא באופן אחר: אלא, מאי קושיא, דיוקא
48 דפתייתין – הדין שניתן לדייק ממשנתו קשיא, שמתחילה שנינו
49 המתכוין להוציא לפניו וקא לו לאתרו, פטור, כיון שלא נעשה
50 רצונו, ומדויק מכך, הא – אבל אם התכוין להוציא לאתרו וקא לו
51 לאתרו, שנעשה רצונו, תייב, משום שהוצאה כדרכה היא, וקשה,
52 אם כן אימא – אמור ובאר את הפסא, ששנינו שהמתכוין להוציא
53 לאתרו וקא לו לפניו דווקא הוא דתייב, מפני שעלתה בידו הוצאה
54 בשמירה מעולה, הא אם התכוין להוציא לאתרו וקא לו לאתרו,

אגרות קודש

ב"ה, ה' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר חיים שי

שלום וברכה!

זה מזמן קבלתי מכתבו בו מאשר קבלת הספרים שנשלחו מכאן, ולפלא שאין מזכיר אם משתמשים בספרים הנ"ל להחזקת והפצת היהדות התורה והמצוה,

ומובן אשר אף שצודק במש"כ שאם הי' מנהיג רוחני מבני התושבים עצמם הרבה נקל יותר להשפיע עליהם ולהנהיגם, אבל אין לחכות עד אז כי הרי הזמן הוא אבדה שאינה חוזרת וגם הנוער ההולך וגדל וכמרו"ל (קדושין ל"ד רע"א). ובמילא עליו ועל חבריו לעשות בזה כפי יכולתם, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

ובודאי ידוע לו שכאשר באו פליטי רוסיה ופולין לפאריז החלו להתעסק בשדה חינוך הכשר דבני היהודים דצרפת שלא היתה להם בתחלה כל שפה משותפת וצריכים היו להעזר ברמיזה בידיים וכו' וכן במלות האחדות דלשון הקדש שבחומש וכו' שידועים היו גם להנ"ל על ידי זה ששמעום בבית הכנסת וכיו"ב, ולאט לאט פרחו עבודתם והצליחה בממדים רחבים יותר ויותר ועשירות נערים ונערות לומדים כבר ומבינים בטוב, ולא עוד אלא שגם השפיעו בבית הוריהם לקרבים ליהדות לתורה ומצותי'.

וכשילכו בדרך זה במקומם עתה בודאי יצליחו, ולא רק ע"פ מרו"ל שהמקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא אלא שבודאי יקיימו כמה וכמה נפשות.

ולקראת חג השבועות זמן מתן תורתנו וקבלתה, הבע"ל, הנני בזה להביע ברכתי בנוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ב"ה, ה' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שמואל

מנחם מענדל שי

שלום וברכה!

נהניתי לקבל מכתבו מר"ח סיון, בו כותב אודות פעולותיו בין השו"בים אשר מתקדמים הם לאט לאט לתורת החסידות הדרכותי ומנהגי' ובודאי כשימשיך בזה בדרכי נועם ובדרכי שלום שהם הם דרכי התורה יצליח בזה עוד יותר.

וה"ה למה שכותב אודות התועדות ומהנכון לקרות בהשיחות באסיפת אגודת נשי ובנות חב"ד. והנה אף שקריאת ספרים החיצוניים מקלקלת ומזקת כו' וכו' אבל ידוע שבכלל צריך ללכת מן הקל אל הכבד ובפרט בהנוגע לתעמולה בין הנשים וכמשארז"ל בזה ג"כ בנוגע למתן תורה והובא בפירוש רש"י במקומו כה תאמר לבית יעקב, אשר להנשים צריכה להיות אמירה רכה, וכן בהנוגע להנ"ל צריכה להיות ההדגשה יותר בההוספה בועשה טוב היינו קריאת שיחות כו' וכו' שאז במשך הזמן יקויים הפסק דין דמעט אור דוחה הרבה חשך ממילא ועאכו"כ הרבה אור. מובן שאין כוונתי בזה שיתן הסכם ע"ז שיקראו הנ"ל בספרים החיצוניים אלא שלע"ע תהי' ההדגשה בהענין דועשה טוב.

בעת רצון הנה אזכיר את כל אלו שכותב שמותיהם בהיותי על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"ע והשי"ת יצליחם שילכו מחיל אל חיל.

אגרות קודש

כותב שלומד תניא לפני בחורים צעירים, ובטח בהזדמנות הבאה יודיע אם הם מבני הישיבה או שמבחוץ עדיין והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל.

ולקראת חג השבועות זמן מתן תורתנו וקבלתה, הבע"ל הנני בזה להביע ברכתי בנוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בברכה.

ב"ה, ח' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ מוה"ר דן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח אייר וכן ההגדה עם הספר תולדות יוסף, ות"ח ת"ח.

ומה שכותב מענין קביעות לימוד בתורת החסידות, הנה תורה זו כבר נדפסה בכמה ספרים וקונטרסים, ויפנה בזה להרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה שי מתוסוף כפי הכתבת דלמטה, אשר תחת ידו נמצאים גם כן ספרים וקונטרסים בחלק תורתנו הק' זה,

וכבר ידוע פירוש שלי"ה הקדוש, חטאתי כי לא ידעתי, אשר גם העדר הידיעה לחטא נחשב, ובפרט בדורנו זה שפסק האר"י החי הקדוש שמצוה לגלות זו החכמה.

ומוכן שאין יוצאים ידי חובתם באמירה בעלמא אשר אף גם אמירה זו סגולה היא לכמה וכמה ענינים, הנה לימוד התורה צריך להיות גם כן בהבנה והשגה. והאריכות בזה אך למותר.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א,
מזכיר

נ.ב. בודאי אם יש להשיג כתבי יד או ספרים בחכמת האמת הנה יודיעני עד"ז, ואם אינם אצלי בטח אפשר יהי' להחליפם בספרים מהוצאתנו, ומהנכון שגם בזה יתדבר עם הרה"ח כו' הר"ש שי מתוסוף, כיון שהוא ידוע ע"ד הספרים הנמצאים כבר בכאן.

ב"ה, ח' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ט אייר, הנה ירבה באותיות התורה והתפלה וישתדל שיהיו חקוקים במוחו וכל הפחות איזה פרקים משניות ואיזה פרקים תניא, והדרוש ד"ה והדרת פני זקן בלקוטי תורה סוף פ' קדושים. כן יפריש בכל יום שני וחמישי קודם התפלה בבקר פרוטה או שתיים לצדקה, וישתדל כפי האפשרי בהשפעה על הנוער לקרב את לבם לאבינו שבשמים. נוסף על כל זה, והוא העיקר, שייסיח דעתו מהעון ואפילו מתיקונו, אשר כל הנ"ל הוא סגולה ותיקון לכשיעבוד את השי"ת בשמחה הרי לאט לאט ירגיש בהטבת מצבו. ויהי רצון שההתחלה בזה תהי' בקרוב.

ובודאי למותר להעירו על שמירת שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע והם בחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכת הצ' בעניניו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ז (וְכַל זֶה בְּשִׁמּוֹשָׁלְחוֹ שִׁיקְנָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲכָל אִם נִזְדַּמְּנָן לֹא לְקִנּוּת בְּשַׁבָּת וְאִי אֶפְשָׁר לְקַח מִמֶּנּוּ בְּהַקְפָּה
2 בְּלִי שִׁיקְצוּץ לֹא דְמֵי הַמְקַת, אִף עַל פִּי שְׁהוּא בְּעֵינָן שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְמוֹצֵא חֶפְצֵי זֶה לְצַרְדַּי הַמְצוּהָ אֶלָּא
3 בְּשַׁבָּת בְּלִבְדָּ - אֲסוּר לְקִנּוּתוֹ, שְׁבַשְׁבַּת עֲצָמָה לֹא הַתִּירוֹ לְקִנּוּת אֶפְלוֹ לְצַרְדַּי מְצוּהָ 71 אֶלָּא בְּדַרְדַּר הַמְתָּר
4 אֶפְלוֹ לְדַבֵּר הַרְשוּת 72, דְּהִינּוּ בְּהַקְפָּה, בְּלִי הַזְכָּרָת שֵׁם דְּמִים 73, וְלֹא שֵׁם מְדָה 74, וְלֹא סְכוּם מִנֵּי 75, וְלֹא
5 סְכוּם דְּמִים 76, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסִמְנָן שֵׁם 74, וְאִם חֶסֶר אֶחָד מֵאֵלּוּ - הֲרֵי זֶה שְׁבוּת גְּמוּר 75 כְּשֶׁאָר
6 הַשְּׁבוּתִים, שְׁלֹא הַתִּירוּם לְצַרְדַּי מְצוּהָ בִּיֵּאֵם עַל יְדֵי נִכְרֵי, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסִמְנָן ש"ז 76):

תלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת סעיף ז

ביאורי הלכה

לב] שם דמים - לא יאמר לו "תן לי תכריכים בשווי דינר".
לג] שם מדה - לא יאמר לו "תן לי בד לתכריכים באורך שתי אמות".
לד] סכום מנין - "תן לי כך וכך צרכי המת, וכבר יש לך בידי בעד כך וכך ויהיה לך בידי כך וכך".
לה] סכום דמים - כדלעיל סעיף 73.

צינונים והוספות

71 ראה גם לקמן סי' תמח סט"ז: ערב פסח שחל בשבת ושכח ולא מכר חמצו לנכרי בערב שבת לא ימכרו לנכרי בשבת... אף על פי שמכירה זו היא לצורך מצות ביעור חמץ לא התירוה חכמים בשבת.... שמקח וממכר גמור לא התירו אפילו לצורך מצוה.
וראה לעיל סי' שא קו"א סק"ב שגם לסוברים שאיסור מקח וממכר משום "ממצוא חפצך" עדיין אין להתירו לצורך מצות עונג שבת, שלא התירו משום עונג אלא דברים שאיסורם הוא משם דרך חול, כגון שלא יהא דיבורך והילוכך בשבת כבחול, דכשמתענג בהם יש כאן ענין עונג שבת ולא דרך חול, אבל שאר כל האיסורים היוצאים מפסוק זה אם תשיב כו' אפילו הגזירות שגזרו חכמים בשבילם לסייג פשיטא דלא דחינן להו משום מצות עונג שהיא מצוה הבאה בעבירה.
72 בתהלה לדוד ס"ק ג כתב שהכוונה כאן 'דבר הרשות' היינו שאינו דבר מצוה, ומכל-מקום הוא צורך שבת (כמאכל ומשקה), אלא שאינו נחשב כדבר מצוה, כמבואר בקו"א סי' רסא ס"ק א, אבל לדבר הרשות ממש לא התירו

אפילו בלא הזכרת שם דמים, מדה וסכום. עוד ביאר שאפשר לומר שגם לדבר הרשות מותר היינו כשאינו אומר לשון מכירה וקניה (כדלעיל סעיף ד במוסגר), אבל לדבר מצוה מותר גם כשאומר לשון מכירה וקניה, כל שלא הזכיר שם דמים, מידה וסכום. ובשו"ת סי' ב הובא לעיל משמע שלדבר הרשות מותר גם ללא צורך שבת, ואם כן הוא כביאור הב' שבתהלה-לדוד.
73 ואף המתירים בסימן שגכ ס"א להזכיר שם דמים לדבר הרשות, אוסרים סיכום דמים, וכל-שכן שאסור לומר לו סכום מקח שאין מקום כלל להתירו.
74 סעיף א (הובא לעיל על סעיף ו), ובסי' שכ"ג שם נתבאר גם שבהזכרת שם מידה, נוסף איסור משום עובדין דחול.
75 עדי"ז לעיל ס"ד (אין לקנות מאכלים לשבת שלא בדרך המותרת ואפילו על ידי נכרי). ולקמן סי"ג: אסור לשכור המלמד (בשבת ואפילו) להזכיר לו סכום מעות (אסור) שזהו שבות גמור ולא התירוהו לצורך מצוה.
76 סעיף יב, הובא לעיל על סעיף ה.



שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכת המזון לפי לוח "רב יומי"

1 ב שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק קוראים אותו
2 ומודיעים לו שרוצים לזמן כדי שיכוין ויצטרף עמהם
3 ויענה עמהם ברכת זימון ויוצאים ידי חובתם וגם הוא יוצא
4 ידי חובתו אע"פ שאינו בא ויושב עמהם אלא שעומד לפני
5 הפתח רק שישמע עד סיום ברכת הזן כמ"ש בסי' קצ"ג.
6 במה דברים אמורים בשלשה אבל בעשרה כיון שעריכים
7 להזכיר את השם אינן מצטרפין עד שיבא וישב עמהם
8 שבפחות מעשרה שיושבים ביחד אין דרך ארץ להזכיר
9 את השם:
10 ג שלשה שאכלו כאחת ואין אחד מהם יודע כל ברכת

המזון אלא אחד יודע ברכה ראשונה ואחד השניה ואחד השלישית מחוייבים בזימון וכל אחד יברך הברכה שיודע והשנים שומעים ויוצאים ידי חובתם והיודע ברכה ראשונה הוא מזמן ואומר נברך שאכלנו משלו ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו אם הוא יודע והם אינם יודעים לענות.
ואם הוא אינו יודע אע"פ שאחד מהם יודע אין מזמנים כלל שאי אפשר להם לחלק ברכת הזימון וברכת הזן לשנים לפי שהעיקר כהאומרים שנברך אינה ברכה בפני עצמה כלל כמ"ש בסי' קצ"ג אלא מברכים בלא זימון וה"ה אם הם ב' ואחד מהם יודע ב' ברכות ואחד השלישית.

44 א מי שאכל דבר איסור אע"פ שאינו אסור אלא מדברי
45 סופרים אין מזמנין עליו.

46 ויש אומרים שה"ה שאין מברך אחריו ברכת המזון אפי'
47 אכל בשוגג שאין עבירה מצוה ואם יודע שהוא אסור ובא
48 לאכלו אינו מברך עליו בתחלה שאין זה מברך אלא מנאץ
49 כמ"ש ובוצע בך נאץ ה'.

50 ויש אומרים שלא אמרו כן אלא במצוה הבאה בעבירה
51 שאין ראוי להזכיר עליה שם שמים ואין מברכין עליה ברכת
52 המצות שאין עבירה מצוה אבל ברכת הנהנין צריך לברך
53 אפי' האוכל איסורי תורה במזיד כי מי שאוכל שום וריחו
54 נודף יחזור ויאכל שום אחר שיהא ריחו נודף ביותר ויהנה
55 ג"כ מהעולם הזה בלא ברכה ולא מנעו אלא לזמן עליו לפי
56 שאין חביריו רשאים להתחבר עמו בחבורה ובני חבורה
57 שכולן אכלו מדברים האסורים גם הם אין להם קבע שאין
58 קבע וחיבור לדברים האסורים והרי זה כעין אכילת פירות
59 שאין להם קבע לזימון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא
60 יברך הואיל ונהנה.

61 ולענין הלכה יש להכריע שאם אכל איסור בשוגג יברך
62 אחריה אבל המזיד לא יברך לא בתחילה ולא בסוף שאין
63 זה מברך אלא מנאץ:

64 ב אם גזל או גנב לחם אפי' אע"פ שכבר נתייטשו הבעלים
65 אינו מברך עליו בתחלה לפי שאם היו הבעלים באים
66 לתבעו ממנו היה חייב להחזירו להם ולא היה יכול לפטור
67 את עצמו בדמים נמצא שאכילתו היא בעבירה וברכתו
68 ניאויץ אבל מברך אחריו ברכת המזון שכשכבר אכלו הוא
69 שלו ודמים הוא חייב לו ואף שאכל באיסור כיון שאחר
70 האכילה יכול לפטור את עצמו בדמים שיהא מה שאכל שלו
71 אין ברכתו או ניאויץ:

72 ג אם גזל חטים או קמח ואפה פת מברך גם בתחלה שכבר
73 קנאו בשינוי ונעשה שלו שאם באו הבעלים יכול לפטור
74 את עצמו בדמים ואין אכילתו עבירה ואע"פ שכיוצא בזה
75 במצוה אינו מברך עליה הואיל ומכל מקום ע"י עבירה באה
76 לידו כמ"ש בסי' י"א אין לדמות ברכת הנהנין לברכת
77 המצות מטעם שנתבאר בסברא האחרונה שבסעיף א' ואף
78 לסברא הראשונה אינן דומות אלא כשנהנה בעבירה ולא
79 כשבאו ע"י עבירה ויש חולקין בזה (וספק ברכות להקל):

81 ד וכל זה בגנב וגזלן עצמו אבל אחרים מברכין בתחלה
82 ובסוף לדברי הכל שהרי לא ע"י עבירה באה לידם אלא
83 א"כ גנב לחם אפי' ולא נתייטשו הבעלים כמ"ש בסי' תרמ"ט:

84 ה אם אכל איסור במקום סכנה לדברי הכל מברך עליו תחלה
85 וסוף שהיתר הוא אוכל ומצוה הוא עושה להציל נפשו:

86 ו שלשה שאכלו כאחת ואחד מהם אכל פת נכרי והב'
87 נזהרים ממנו או שאחד מהן כהן ואכל חלה אע"פ שהיא
88 אסורה להשנים מזמנין עליו הואיל והיא מותרת לו.

89 ואם היו כהנים עם זר אוכלין כאחד והזר אוכל פת נכרי
90 והכהנים נזהרים ממנה ואוכלים חלות אינן מצטרפין לזימון
91 שכל צירוף לזימון אינו אלא כשהם יכולים להתחבר יחד

1 אבל אם כל המטובים אינם יודעים איזו ברכה משלש ברכות
2 של תורה לא יברכו כלל מה שיודעים כי שלשתן מעכבות
3 זו את זו אבל ברכה רביעית שהיא מדברי סופרים אע"פ
4 שכולם אין יודעים אותה אינה מעכבת ג' ברכות של תורה.
5 ובג' ברכות הללו אם אחד יודע חצי הברכה ואחד חצי
6 השניה אין ברכה אחת מתחלקת לשנים והיא מעכבת את
7 שאר הברכות.

8 ויש אומרים שג' ברכות של ברכת המזון אין מעכבות זו את
9 זו ויש לחוש דרבריהם להחמיר בשל תורה:

חלק א' סימן קצד שלשה שאכלו כאחד ונפרדו לענין הזימון ומה דינן:

10 א ב' חבורות שאוכלות בבית אחד או בב' בתים שאין דרך
11 הרבים מפסקת ביניהם אם מקצתן רואים אלו את אלו
12 מצטרפות לזימון ואם לאו אינן מצטרפות אלא אלו מזמנין
13 לעצמן ואלו מזמנין לעצמן ואם יש שמש אחד לשתיהן הוא
14 מצרפן אע"פ שלא אכל עמהם:

16 ב וכל זה כשנכנסו מתחילה לשם על דעת להצטרף אבל
17 בסתם אינן מצטרפות אפי' רואים אלו את אלו והם
18 בבית אחד ושמש אחד לשתיהן שהרי אינן מצטרפות לזימון
19 אלא א"כ קבעו בשלחן אחד לאכול יחד שאז נחשבים כגוף
20 אחד וברכה אחת לכולם וכאן כל חבורה היא לעצמה
21 משא"כ כשנכנסו ונחלקו לב' חבורות על דעת להצטרף
22 לברכה אחת ה"ז כאלו נכנסו ונתחברו בחבורה אחת שעיקר
23 החיבור והצירוף הוא הכוונה להתחבר.

24 אבל אם נכנסו ונחלקו סתם שלא על דעת להצטרף אע"פ
25 שבשעת ברכת המוציא היה בדעתם להצטרף שוב אין
26 כוונתם מועלת לחברם ולצרפם אפי' לברכת המוציא עצמה
27 כמ"ש בסי' קס"ז כ"ש לברכת המזון.

28 ואם נכנסו זו אחר זו אע"פ שהשנייה נכנסה על דעת
29 להצטרף עם הראשונה אם הראשונה לא היה בדעתה כלל
30 בשעת כניסתה על השנייה להצטרף עמה אלא נכנסה סתם
31 אינן מצטרפות לפיכך בסעודות גדולות במקומות שנכנסים
32 בזה אחר זה יזמנו כל חבורה לעצמה:

33 ג אכלו מקצתן בבית ומקצתן חוץ לבית אם המברך יושב על
34 המפתן הוא מצרפן לפי שהוא יכול לראות אלו ואלו
35 בהפיכת פניו לכאן ולכאן והרי זה כמקצתן רואים אלו את אלו
36 שהוא נחשב מאלו ומאלו שהרי מוציא את כולם ידי חובתם:

37 ד כל מקום שמצטרפות ב' חבורות צריך שישמעו שתיהן
38 כל ברכת המזון בכיבור מפי המברך ולפחות ברכת הזן
39 כמ"ש בסי' קפ"ג וקצ"ג.

40 ומי שלא שמע ברכת הזימון שהוא נברך שאכלנו משלו
41 בכיבור אינו יכול לענות עמהם ברוך שאכלנו אלא עונה
42 אחריהם אמן לדברי האומר כן בברכו שבבית הכנסת כמ"ש
43 בסי' נ"ז וכבר נתבאר שם שאין דבריו עיקר:

חלק א' סימן קצה חבורות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינן:

ב אין מזמנין אלא על מי שאכל כזית שפחות מכזית אינו
נקרא אכילה ואפי' אכל פת.

ומשאכל כזית מזמנין עליו ומצטרף בין לג' בין לעשרה
אפילו אכל כזית ירק או שאר פירות ואפילו אין כזית בירק
אלא שטיבלו בציר ואכל ויש בו כזית עם הציר שעל גבי
הזית מזמנין עליו שהציר מצטרף כמ"ש בס"י ר"י ואפילו לא
אכל כלום אלא ששה רביעית מאיזה משקה ואפילו מן המים
מצטרף עמהם ועונה ברוך שאכלנו ששתיה בכלל אכילה.

והוא שאכל כזית זה או ששה רביעית זו לאחר שעלה והיסב
עמהם על המטה בימי חכמי התלמוד שכך היתה דרך
קביעות סעודתם ובזמן הזה בישיבה בשלחן אחד שאל"כ
אף מי שאוכל פת אינו מצטרף כמ"ש בס"י קצ"ג ומכל
מקום א"צ לישב אלא בשעת אכילתו או שתיתו אבל
בשעת הזימון יכולים לזמן עליו אפילו עומד בחוץ לפני
הפתח כמ"ש בס"י קצ"ד.

ואפילו ג' שאכלו ירק או שתו מצטרפים לשבעה שאכלו פת
לזמן בשם הואיל ורוב הניכר הוא מאוכלי פת אבל ששה
שאוכלו פת אין מזמנין בשם בצירוף ד' שלא אכלו פת
שששה אינם רוב הניכר.

* * *

ויש אומרים שלא הקילו באכילת ירק או שאר אוכלים חוץ
מן הפת ובשתיית כל משקה אלא להצטרף לעשרה שכבר
יש מאוכלי הפת שיעור הראוי לזימון אלא שאינן רשאים
להזכיר השם בפחות מעשרה לכן די בצירוף ג' אוכלי ירק
או שותים איזה משקה שהם יכולים ג' כ לענות עמהם ברוך
אלהינו שאכלנו משלו אבל בזימון ג' כל שאין ג' שאכלו
פת שהם חייבים בזימון אין מזמנין בצירוף מי שלא אכל
פת כיון שאינו חייב בזימון.

ויש לחוש לדבריהם לכתחלה שאם אכלו ב' ובא שלישי
אצלם ויכולים להזקיף שיאכל כזית פת יתנו לו פת אבל
אם אינו רוצה נוהגין ליתן לו לשתות או לאכול מיני מגדים
ומזמנים עליו כסברא הראשונה:

ג וכל זה לענין צירוף אבל ג' אוכלים פת שמזמנים לדברי
הכל יכול לענות עמהם אף מי שאכל כזית ירק או ששה
רביעית ואפי' שלא בישיבה בשלחן עמהם כמו שיתבאר
בס"י קצ"ח:

ד המצטרף צריך ליוזר שלא לברך ברכה אחרונה עד שיזמנו
עליו שאם בירך ברכה אחרונה על אכילתו או שתיתו שוב
אינו יכול לזמן ולענות עמהם שכבר נסתלק מהם:

ה עד היכן הוא הזימון עד סיום ברכת הזן שכל
המצטרפים לזימון צריכים לכוין ולשמוע ברכה ראשונה
מברכת המזון מפי המזמן כמ"ש בס"י קצ"ג ואע"פ ששמע
ברכת הזן לא נפטר בה מברכה אחרונה על אכילתו אלא
א"כ אכל תמרים ובשתייה לא נפטר אלא א"כ ששה יין כמו
שיתבאר בס"י ר"ח ומכל מקום לכתחלה יכוין שלא לצאת
ידי חובתו לכתחלה בשמיעתו ברכת המזון שלכתחלה צריך
לברך על כל מין ברכה הראויה לו כמו שיתבאר:

* * *

ו שנים שאכלו ושבעו ונתנו לשלישי לאכול מעט שיצטרף

באכילתם לאכול לחם אחד וכאן כל אחד נזהר מלחם חבירו
(משא"כ כשהזור אינו אוכל פת שנוזהר ממנה הכהן שאוכל
חלה אף שהזור אינו יכול לאכול מלחמו של כהן כיון
שהכהן יכול לאכול מלחמו של ישראל או השלישי שאוכל
פת נכרי יכול לאכול עם הב' מצטרפים):

ז וכן אחד אוכל גבינה וב' בשר מצטרפים שהאוכל גבינה
יכול לאכול מלחמם אע"פ שהוא מלוכלך בבשר אם
יקנה פיו וידיחנו אבל אם אוכל גבינה קשה אינן מצטרפין
שהמנהג עכשיו שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה על ידי
קינוח והדחה וכן בסעודת מצוה מראש חודש אב עד תשעה
באב שמקצת הקרואים אוכלים גבינה כמ"ש בסימן תקנ"א
כיון שנוזהרים מבשר מחמת המנהג אין מצטרפין עם אוכלי
בשר וצריכים לזמן לעצמן אלא אם כן אכלו כזית פת קודם
שאוכלי בשר התחילו לאכול בשר בלחמם שכזית זה היו
יכולים לאכול מלחמו או שאחד מבני הסעודה אכל כזית
לחם אחר שאינו מלוכלך לא בבשר ולא בחלב שזה מצרף
את כולם שהרי כולם יכולים לאכול מלחמו.

ח וכן ג' שמודרים הנאה זה מזה או אפילו אחד שמודר מב'
והב' ממנו אע"פ שיכולים לשאול על נדרם כל זמן שלא
נשאלו אין מצטרפין אם כל אחד אוכל משלו אבל אם
אוכלים משל בעל הבית מצטרפין (שדרך בעל הבית
להאכיל אורחים לחם כל צרכם וא"כ אף אם יאכל זה
מפרוסה שחתך זה לצורך עצמו אינו נהנה אלא משל בעל
הבית כיון שלא יחסר לחמו של זה משא"כ באוכלי בשר
וגבינה שאין יכולים לאכול זה מהפרוסה שחתך זה אע"פ
שיכולים לחתוך כל אחד פרוסה לעצמו מכבר אחד בפרט
קודם נגיעתם בבשר ובחלב אין זה מועיל לחברם ולצרפם
כי מה לי ככרות נפרדים ומה לי ככר אחד):

חלק א' סימן קצו מי שאכל דבר איסור עם מצטרף לזימון:

* * *

א שנים שאכלו כאחת וגמרו סעודתם ובא שלישי וקבע
אצלם אם אינם שבעים כל כך בענין שאם היו מביאים
לפניהם איזה דבר החביב אצלם לקנוח סעודה היו יכולים
לאכול ממנה אפילו כל שהוא לא נגמרה סעודתם עדיין
ומצטרף עמהם אע"פ שלא אכלו כלום משבא אצלם.

ואם אמרו כבר נברך ברכת המזון הרי הסיחו דעתם מלאכול
עוד ונגמרה סעודתם ושוב אינו מצטרף עמהם אלא א"כ
אכלו עמו (ואין צריך לומר אם הסיחו דעתם בפירוש
מלאכול עוד ואף להאומרים שהיסח הדעת מאכילה אינו
זקוק לחזור לברך המוציא אם נמלך לחזור ולאכול מפני
שדרכו של אדם להיות נמלך בסעודתו להמשך מסעודה
קטנה לגדולה מכל מקום כל זמן שאינו נמלך וחזור ואוכל
נגמרה אכילה הראשונה בהיסח דעתו כיון שעומד בדעתו
ואינו חוזר ממנה[.]

ומכל מקום אפי' נטלו ידיהם מים אחרונים מצוה שיחזרו
ויטלו מים ראשונים ויברכו המוציא ויאכלו כזית כדי לברך
בזימון ואפי' אם זה אינו חפץ לאכול כלל מצוה שיתנו לו
לאכול מעט כדי לזמן עליו שכל שנים שאכלו כאחד מצוה
עליהם לחזור אחר זימון כל מה שיכולים כמ"ש בס"י קצ"ג:

20 ואפי' אם זה שאכל ושבע אינו יודע לברך אין חבירו מברך
21 לו שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל
22 תעשה ועוד שזה אינה עקירה שיכול אחר לאכול עמו
23 ולברך לו אבל מי שאכל פת אפי' כזית כיון שמברך על
24 הנאת עצמו מוציא ג"כ חבירו שאכל כדי שביעה.

25 אבל אם לא אכל כזית פת שמברכין אחריו ברכת המזון
26 אפי' אכל תבשיל מחמשת המינים שמברכין אחריו מעין
27 שלש אינו יכול לברך ברכת המזון כדי להוציא את האוכלים
28 פת אפי' לא אכלו אלא כזית.

29 ויש אומרים שמי שלא אכל כדי שביעה אינו מוציא את מי
30 שאכל כדי שביעה וטוב לחוש לדבריהם לכתחלה שאם בני
31 חבורה מקצתם אכלו כדי שביעה ומקצתם לא אכלו כדי
32 שביעה מברך אחד מהאוכלים כדי שביעה ויוצאים האחרים
33 אלא א"כ שהאוכלים כדי שביעה אין בהם מי שידע לברך
34 אזי יברך מי שאכל כזית ויוציא את כולם ידי חובתם (אם
35 היה שבע כבר קודם שאכל הכזית שאי אפשר לו להביא
36 עצמו לידי חיוב של תורה ע"י שיאכל יותר אבל אם אפשר
37 לו לאכול יותר יש לחוש לסברא האחרונה):

חלק א' סימן קצ"ד דין צירוף לזימון ג' או עשרה:

1 עמהם לזימון אם אכל כזית פת יכול לברך להם ברכת
2 המזון אפי' לא אכל כדי שביעה ואינו חייב בברכת המזון
3 מן התורה כמותם לפי שמן התורה אף מי שלא אכל כלל
4 יכול להוציא את מי שאכל ושבע שלא אמרו כל מי שאינו
5 מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתם אלא במי
6 שאינו מצווה כלל כמו נשים במצות שאינן נוהגות בהן אבל
7 כל שמצוה זו נוהגת בהן אע"פ שלא נתחייב בה עתה הוא
8 אלא חבירו נקרא הוא ג"כ מחוייב בדבר מדין ערבות שכל
9 ישראל ערבים זה בזה ועליו להציל חבירו מעון ולפוטרו
10 ממצוה שנתחייב בה.

11 ואף שברכת המזון היא ברכת הנהנין ובברכת הנהנין מי
12 שאינו נהנה אינו מוציא את מי שנהנה לפי שאינו מחוייב
13 בברכה זו משום ערבות הואיל ואינו חובה על חבירו שיכול
14 הוא שלא ליהנות ושלא להתחייב בברכה כמ"ש בס"י קס"ז
15 מכל מקום בברכת המזון כיון שכבר נהנה ונתחייב לברך
16 מחוייב הוא להצילו מעון ולברך לו.

17 אלא שהחכמים אמרו שמי שלא אכל פת אינו יכול לברך
18 ברכת המזון שאין לברך ברכת הנהנין בלא הנאה וסמכו זה
19 על מה שכתוב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך

ל'קוטי תורה' פרשת בהעלותך - הפרשה החסידית

אם את כל דגני הים

7 להעלות כו'. אכל לגבי מדרגת משה, שהוא הגבה מאד
8 נעלה, אפילו עלייה זו - ירידה תחשב.

9 וזהו "שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי בקרבו,
10 ואתה אמרת בשר אתן להם כו", פירוש: כי מאחר
11 ש"אנכי", היינו בחינת משה⁸ - בקרב העם, איך האמר
12 "בשר אתן להם" כו?⁹

1 "אם את כל דגני הים כו"²:
2 להבין, הא לא שאלו דגים כלל אלא בשר?

3 הענין, כי משה אמר (שם, יא): "מאין לי בשר?" פירושו:
4 שהוא במדרגה מאד נעלה, עד שאי אפשר לירד למטה
5 לקבל חיות מן הבשר, כי הבשר מגשם³. ולכן "עם"
6 הארץ אסור לאכול בשר"⁵, רק תלמיד חכם יכול

3. (כי בשר"ד הוא מבחינת גבורות דרפ"ח ניצוצין דתו"ו שגפלו בשבירה בנוג"ה דבי"ע בבהמות ודיות" - תקס"ו).

4. (פסחים מט, ב. ראה לעיל לא, ג. ושם נסקמן).

5. (לאנו"ל בשר"ד מצד שמצטרף לברר ברורים דרפ"ח ניצוצין שגפלו בשבירה ולהעלות הטוב למעלה וזה אי אפשר כי אם לתלמיד חכם" - תקס"ו).

6. (כי מחכמה אתברירו - תקס"ו).

7. (הוא מברר בירורי הניצוצין שגפלו בטעם בשר גשמי. אבל עם הארץ שאין יכול לברר, אזי מתגשם יותר" - הנחות הר"ם).

8. (ואין שייך לו כלל נפש בהמה מרפ"ח ניצוצין שגפלו בשבירת הכלים, כי בחינת משה, בחינת און אשר הוא למעלה מהג"ל, ואיך יכול להמשיך להם בשר" - הנחות הר"ם).

9. (וזהו טענת משה רבנו עליו השלום על דור המדבר ש"התאוו תאון כו מאין לי בשר"ד, שהם אחוזים בו, אשר אנכי בקרבי"ו, ואני למעלה ממדרגת

1. (נאמר ביום ג פרשת שמות, יט טבת תקס"ו, בסעודת חנוכה בית חומה של מורנו הרב פנחס וריזעוטו בשקלאב, בהמשך לדבור המתחיל "מזמור שיר חנוכה הבית" שנדפס לקמן פרשת ברכה צ"ח, ד. המאמר שלפנינו הוא כנראה הנתת המתחיל עם הנחות הצמח צדק.

נוסח ב - הנחות רבי משה בן אדמור"ר הוקן - נדפס בספר המאמרים תקס"ו עמוד קצא ומתחיל "להבין טעם למנהג ישראל לאכול דגים לפני בשר". נוסח ג - הנחות הר"ם עמוד פב. נוסח ד נמצא בכתב יד ומתחיל "ענין בשר ודגים" ולא נדפס לעת עתה.

ענין אבילת דגים לפני בשר - ראה גם ספר המאמרים תקס"ג חלק ב עמוד תרצ. דבור המתחיל "בהעלותך" תקצ"ו - אור התורה במדבר ברכה ב הוספות עמוד 16.

2. (פרשתנו יא, כ"ב: "ויאמר משה: שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי בקרבו, ואתה אמרת בשר אתן להם ואכול חדש ימים? הלא וקבר ישחט להם ומצא להם? אם את כל דגני הים יאסף להם - ומצא להם?").

17 (ד)ענגן יש לומר: כמו שנתבאר במקום אחר, דמשה הוא
 18 מבחינת "אדם בארח אצילות דלעילא"¹⁶, דלעילא אתמר
 19 (בראשית א, כח): "וירדו בדת הים כו". דהיינו שהוא למעלה גם
 20 מבחינת נשמות עליונות הנקראים "נוני ימא"¹⁷ ו"עוף
 21 השמים" כו. ולכן גם בענין המזון, ירידה היא לו אכילת דגים
 22 ובשר הגשמיים, כיון שהוא למעלה גם מבחינת "נוני ימא"
 23 שבעולמות העליונים כו.
 24 ואף על גב שהלחם הוא למטה מהבשר, הרי שרשו גבוה
 25 יותר¹⁸. ותדע, שברכת המזון אינו אלא על לחם כו. ועוד,
 26 דהא המן ירד בזכות משה¹⁹, "מזונא"²⁰ דחכמתא"²¹)
 27 אף²² "הקדוש ברוך הוא הגיו שליו"²³, שהם עופות
 28 והם למעלה מבחינת בשר בהמה. כיו²⁴ הוא מבחינת "פני
 29 שור" כו" (יחזקאל א, י) בחיות שבמרכבה, ועופות הם
 30 מבחינת "כרובים"²⁵ כו²⁶, וגם היו שמינים מאד, כדאיתא
 31 בגמרא: "תליטר רפתא כו"²⁷, כי "בשרא סומקא"²⁸ –
 32 בחינת גבורה; ושמוניות – בחינת חסד כו²⁹ .:

1 וזהו "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם?", פירוש
 2 "ומצא להם": שהצאן ובקר ימצאם וישיגם ברדוף
 3 אחריהם להמשיכם למטה, ויפלו ממדרגת משה כו¹⁰.
 4 ולזה אמר (שם, כב): "אם את כל דגי הים כו", כי הנה
 5 "כל מה שיש ביבשה יש בים"¹¹. והבשר שבים היינו
 6 דגים, אלא שהים הוא מעלמא דאתבסאי, ויבשה –
 7 מאתגליא.
 8 והנה, הירידה הגדולה לבחינת עלמא דאתגליא,
 9 לאכול בשר שביבשה להעלות כו, ולא יפול למטה
 10 בגשמיית – יש עצה: על ידי ירידה תחלה לעלמא
 11 דאתבסאי – דגים שבים; שבהם ועל ידם יוכל אחר כך
 12 לירד יותר כו¹². ולכן מנהיג¹³ ישראל לאכול דגים קודם
 13 בשר¹⁴.
 14 אף לגבי מדרגת משה, אפילו "אם את כל דגי הים
 15 יאסף להם ומצא להם" גם כן, שגם בחינה זו דדגים
 16 ימשיך ויוריד למטה ממדרגת משה¹⁵.

19. (ראה תענית ט, א. במדרש רבה א, ב. זה חלק ג קב, ב. רפג, ב).
 20. (זהו חלק ב סב, א).
 21. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמן כו" (לעיל
 במדבר יז, ד).
 22. (השיב לו הקדוש ברוך הוא "היד ה' תקצר", שייכל להיות המשכה בחינת
 אין גם במין בשר, "היגו שלוים" (פרשתנו יא, לא) – אור התורה שם על פי
 הנחות הר"ם).
 23. (לשון המכילתא דרבי ישמעאל בשלח – מסכתא ד"ויהי", פתיחתא).
 24. (בהמה הוא מבחינת חיות – הנחות הר"ם).
 25. (תנחומא פקודי ז: "בחמישי ברא עופות, שנאמר (בראשית א, כ): . . . ועוף
 ועופף, ובמשכן כנגדן . . . (תרומו כה, כ) יהיו הכרבים פרשי כנפים למעלה").
 26. ("וזהו "היד ה' תקצר", שייכול להמשיך גם מבחינת חכמה – בחינת בשר –
 – אור התורה שם).
 27. (יומא עה, ב (רש"י): "ד' מיני סליו הן . . . ושלי מעליא דכולהו . . . ומוחבינן
 לה בתנורא (כך מנהגם לצלות שפודיהם בתנור), וקפח (מרום שומנו הוא נתפח
 ונעשה עב), וזהו מלי תנורא, ומסקינן ליה אתליטר ריפי (וה על זו ריפי כברות,
 ואחרונה אינה נאכלת אלא על ידי תערוכת (מרום השומן הנבלע בה וכל שכן
 העליונות)).
 28. (גיטין סו, ב ושמ נסמן. סומקא – אדום. וברשי"י שם: כחוש וראה לעיל לא,
 סוף עמוד ג).
 29. (וגם שמן עיקרו בחינת חכמה. ושמן טבעו להתמשך למטה, וכתוב "כשמן
 הטוב יורד על הראש כו", והיינו המשכת הביטול למטה . . . וזהו ענין השליו,
 שהיה שמן מאד עד ששמנו מפעפע ונתפשט ב"ג לחמים, והוא מה שבחינת
 הביטול דשמן נמשך ונתפשט גם למטה כו).
 וזהו התשובה לטענת משה, שליהותם מבחינת ביטול ואין, אם כן יגשם אותם,
 כי אפילו לאחר הבירור נעשה מזה התלהבות רשפי אש והוא יש לגבי בחינת
 מה וביטול אמיתי שזהו מדרגתם. אף זה בבשר הנמשך מפני שור שבמרכבה,
 מה שאין כן בשליו שיעקר מהותו בחינת שמן ששרשו מחקמה שהוא בחינת
 ביטול" – אור התורה שם).

הבשר", (כי בשר נמשך מבחינת אימא, בחינת י"ש, ומשה בחינת מ"ה כמו
 שנתבאר במקום אחר) ואם הם יתפרדו ממני איו יתגשמו באכילת הבשר". –
 תקס"ז).
 10. (דהיינו שיתגשמו בבשר שיאכלו מן הצאן ובקר ויהיו מן הנפילים" –
 הנחות הר"ם).
 11. (חלקי קבו, א).
 12. (דדגים אין טעונים שחיטה, כי אם באסיפה בעלמא סגי, מצד היותם
 למעלה ממדרגת הבשר בהמה, שיש בהן הארת הביטול יותר ואינו בהגשמה
 כל כך, שהן ממוצעים בין תכלית הביטול שלמעלה לבחינת הי"ש דבשר,
 ואפשר על ידי אמצעות הדגים יוכלו לאכול בשר". – תקס"ז).
 13. (באור התורה: "המנהג הפשוט בישראל". ובתקס"ז: "נלמד מהדין קרא:
 הצאן ובקר גו").
 14. (הגם שזהו לכאורה נגד הראיה, שהדגים קשים להתעכל יותר מהבשר,
 ואם כן היה ראוי להקדים בשר לפני דגים כדי שיתעכל תחלה יורד
 מהאצטומקא למעיים, ועיין בזה בספרי הרפואה. אף השעם, כי דגים הם גם כן
 בחינת בשר, כמו שאמרו במשנה "בשר דגים", רק שהן מהימים, וכל מה שיש
 ביבשה יש בים", רק דגי הים – מעלמא דאתבסאי, ולכן דגים "עינא פקחא",
 ועל ידי שאוכלים תחלה דגים אשר הם מבחינת אתבסאי, יכול לאכול אחר כך
 גם בשר אשר הוא מעלמא דאתגליא ולא יתגשמו". – אור התורה שם עמוד
 17 על פי הנחות הר"ם).
 15. (אף על פי כן אי אפשר שתימצא "לה"ם", שיוכלו לברר כו". – תקס"ז.
 "כי מאין לי בשר", אשר משה היה בבחינת אין, חכמה, והוא למעלה מבחינת
 תי"ל, כי בשר הוא שבירת הפלים שפולו מבחינת רפ"ח ניצוצים". – הנחות
 הר"ם).
 16. (זהו חלק ב ריש פרשת משפטים צד, סוף עמוד ב. וראה לעיל צו ה, סוף
 עמוד ב).
 17. (ראה זהו חלק ב בשלח טו, א. חלק ג חלק קפ, ב. דבור המתחיל "לחיתן
 וזה לעיל שמיני ית, א. וראה ביאורי הזהר בשלח צב, סוף עמוד ד ואילך, ועוד).
 18. כמו שנתבאר במקום אחר – בענין "שתי הלחם על גבי
 שני הכבשים" (לעיל אמור לח, ג).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

24 הגם שהכנפיים מנוצות גשמיים נבדלים מעצם הגוף
25 שלו והן כמו לבוש חיצוני לבד מ"מ יש בו תועלת
26 גדול והיינו שבהן וע"י יהיה הגבהת העוף באויר
27 שיפרח בהן למעלה וישוט ע"פ הארץ בכל שטח הארץ
28 במהירו'. ועוד יש תועלת שני בכנפיים שהן למגן
29 ולמחסה לאפרוחים שלו שנכנסים תחתיהם ופורש
30 כנפיו עליהם לקבלם תחתיו כידוע. וכך הוא הנמשל
31 למעל' בכנפיים דמלאכים עליונים שנאמר בשמים
32 יעופף בבחי' עליה והגבהה למעלה ובהילוך במהירות
33 כנ"ל שהוא בחי' אוי"ר שנק' רוי"ש שמגביהין אותו
34 למעלה הרבה ממדריג' שלו שבא לפי"ע השגתו שזהו
35 גוף העוף עד"מ והגדפיים שיעופף הרי מגביה לו
36 ואע"פ שהוא לבוש חיצוני לבד. וכך יובן בדרך משל
37 בענין כנפי השכינה שיש בהם תועלת בבחי' עליית
38 המל' בכלל כו' וד"ל. אך הכנפיים עצמן שהן מנוצות
39 גשמיים המשל בזה הוא לענין בירוירי דנוגה והן כמו
40 נשמו' הגרי' שעולין ניצוצי דקדושה מע' שרים דנוגה
41 שנכנסין תחת כנפי השכינה לבד. פי' לענין תועלת
42 השני שבכנפיים שהוא להגן על הנכנס' תחתיה' שהן
43 נשמו' הגרי' וכה"ג. וכך הוא גם בנשמות שנק' בנים
44 כשהן בבחי' הקטנות ונק' אפרוחים כידוע בענין קן
45 צפור כו' שנכנסים תחת כנפי השכינה להגן עליהם כמו
46 ופרוס עלינו כו' דאימא דרביעה כו' :

1 (כו) ומעתה יש להבין לשון המדרש הנ"ל דלעתיד
2 יעשה ה' כנפיים לצדיקים ככנפי נשרים
3 ויהיו שטין ע"פ המים שנאמר וקווי ה' יחליפו כח יעלו
4 אבר כנשרים. דהנה נשמות הצדיקים ירדו למטה
5 בגופים כל וי"ו אלפי שנין דהוי עלמא והגם שהיה
6 להם מס"נ ואהוי"ר במוחין דגדלו' וקיימו כל התו"מ
7 בשלימו'. אך מ"מ מצד התלבשות נשמות הללו
8 בגופים ובקיום תו"מ בגשמיות דנוגה שבבחי' ירידה
9 גדולה כמו בהשגה מוגבלת שבגוף חומרי וברצון
10 העליון דמ"ע שמלוכב בדברים גשמיים בטלית מצמר
11 כו' ואיך יתעלו למעלה מעלה כ"כ עד שיהיו שטין ע"פ
12 המים עליונים לאחר עליה שלהם כנ"ל. ובאמת עיקר
13 כח עלייתם כ"כ למעל' אינו רק ע"י תו"מ ותפלה
14 באוי"ר בעוה"ז דוקא שבהן וע"י דוקא נשלם בחי'
15 הבוררים דרפ"ח כו' שבח"ת וח"ע. הנה לז"א שיעשה
16 להם כנפיים שע"י יוכלו להתעלות למעלה מעלה כ"כ
17 להיות שטין ע"פ המ"ע כו'. והוא מ"ש וקווי ה' שהן
18 נשמות הצדיקים יחליפו כח כו'. לפי שאין בכחם
19 הראשון לעלות למעלה בכל קו רק ע"י שיחליפו כח
20 והוא שיעלו אבר כו' שיעשה לנשמות הללו כנפי
21 נשרים דוקא :
22 וי"ל מהו ענין הכנפיים הללו וכנפי נשרים דוקא.
23 והנה ידוע בענין הכנפיים שהעוף פורח בהן

בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

11 מצות וז' מצות דרבנן - שהם תר"ך עמודי אור כמנין
12 פתרי.
13 ולזה נקרא התענוג בשם "פנים" והרצון בשם
14 "אחור":
15 פי על דרך משל העורף והצוואר ואחורי הגוף
16 שנקראו בכלל בחינת "אחוריים", הרי פולן בצורה אחת,
17 שעור אחד מכסה לכולן בשוה ואין התחלקות ביניהם.
18 אבל הפנים, כל איברים מיוחדים ושונים וניכרים,
19 מובדלים בפעולתם ובתמונתם זה מזה - ראיה בעינים
20 ושמיעה באזנים כו' ;

1 והנה, מצד בחינת התענוג שבמצות, הרי לא יתכן
2 לקרותם "זמירות" חס ושלום כניגון אחד הנפלא
3 שמנגנים אותו כמה פעמים מצד פליאותו, והפלאה זו
4 הוא מעלת ביטול כל העולמות כנ"ל, כי לא זו הדרך
5 במעלת הענוג העליון ברוד"הוא, פי אדרבא, כל מצוה
6 הרי היא מיוחדת ונבדלת בצורתה מזולתה, כי התענוג
7 שבה אינו ממהות וסוג התענוג שבמצוה האחרת. וכנ"ל
8 במשל מהתחלקות סוגי התענוג בראיה ושמיעה כו',
9 שפך על דרך משל, ציצית שרשה הוא ענין תענוג
10 מיוחד, ותפילין תענוג מיוחד, ועל דרך זה כל התר"ג

28 לָזֶה (וּכְמוֹ שֶׁפָּתַב הַרְמַב"ם פָּרַק ו מִן הַח' פְּרָקִים לְמִסְכַּת
29 אָבוֹת, שֶׁזֶהוּ הַהֶפְרָשׁ בֵּין "הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ" וּבֵין "הַחֲסִיד
30 הַמְעוֹלָה". יַעֲזִיב שָׁם).
31 וְלִכֵּן הָיָה אִזּוֹ בְּמַתַּן תּוֹרָה יְחוּד נִפְלָא "פְּנִים בְּפְנִים",
32 וְנִצְטוּוּ גַם כֵּן בְּנִשְׂיַאת הָאָרוֹן, שֶׁנִּמְשַׁךְ מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת
33 הָעֲלִיּוֹן, שֶׁלִּכֵּן לֹא הָיָה בָּהֶם אַחֹר וְהָיוּ "כְּתוּבִים מִשְׁנֵי
34 עֲבָרֵיהֶם כּו"ו", שִׁיְהִיו גַּם כֵּן פְּנִיָהם אֶל הָאָרוֹן, לְהִיּוֹת
35 "פְּנִים בְּפְנִים" – רוֹמֵז לְעֲנֵן הַנ"ל: שִׁיְהִיָּה הַפְּנִימִיּוֹת
36 לְאֵלְקוֹת, וּבִזָּה יִהְיֶה כָּל חֻפְצוֹ וְיִשְׁעוֹ וּמְגַמְתּוֹ וְתִשְׁקוּתוֹ.
37 וְאַחֲרָיִים כֻּלְפֵי חוּץ – לְהִיּוֹת הַהִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּעֲנִינִים
38 הַמוֹכְרִים לְקִיּוֹם הָעוֹלָם וְגוֹפוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ רַק בְּהֶכְרַח,
39 בְּלִתי עוֹנֵג בְּזָה, אֲלֵא שְׁמוּכָרְח לְעִשׂוֹתָם כְּדִי לְקַיֵּים גּוֹפוֹ
40 וְגוֹף בְּנֵי בֵיתוֹ כְּמִשְׁפֵּט הַתּוֹרָה, בְּכַדִּי שִׁיְגִיעַ לְתַכְלִית
41 הָאֲמִיתִי, הוּא עֲבוּדַת ה' וְהִשְׁתַּנוּ עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
42 שֶׁלֵּשׁם פְּנִיּוֹ מְבִיטִים וּמְסַתְּבָלִים וְחֻפְצוֹ וְתִשְׁקוּתוֹ. וְזֶהוּ
43 שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ זְכוּרָם לְבִרְכָה "כְּמִי שֶׁפָּאָו כּו"ו"⁶¹. וְעַל
44 יְדֵי זֶה עוֹלִים כָּל מַעֲשָׂיו שְׁעוֹשֶׂה בְּבְחִינַת אַחֲרָיִים –
45 לְהִיּוֹת מְתַכְּלִים בְּאוֹר ה' בְּבְחִינַת פְּנִים הָעֲלִיּוֹן. וּכְמוֹ
46 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק⁶² "יִדְךָ בְּעוֹרְךָ אוֹיְבֶיךָ
47 כּו"ו"⁶³.

48 וְדוּד הַמְּלָךְ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם שֶׁתִּפְסַ לְשִׁבְחַת הַתּוֹרָה
49 בְּבְחִינַת אַחֲרָיִים שְׁלֵה וְלֹא בְּאֲמִיתַת פְּנִימִיּוֹתָהּ, לְכַךְ
50 נֶעְלַם מִמֶּנּוּ לְפִי שְׁעָה מִצְוָה זוֹ הַמּוֹרָה עַל מַעֲלַת פְּנִימִית
51 הַתּוֹרָה דְּוָקָא, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב: "עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם כּו"ו",
52 וְדִי לְמַכְזִין:

מצוות משא הארון בכתף, פרשת נשא

1 וְכַךְ מִצַּד הַרְצוֹן, הָרִי כָּל הַמִּצְוֹת צוּרָה אַחַת לְהֵן
2 לְוַמַר שֶׁכֶּךָ רְצוֹנוֹ, עִם שֶׁהַרְצוֹן נִפְלָא וְנִכְבָּד לְמֵאֵד. אֲבָל
3 מִצַּד הַתְּעַנּוּג שֶׁבָּהֶם שְׁהוּא פְּנִימִיּוֹתָם, הָרִי נִיכְרִים כָּל
4 אֶחָד וְאֶחָד בְּצוּרָה מִיּוֹחֲדַת וְעֲנֵן מִיּוֹחֲד וְנִפְלָא בִּיּוֹתֵר
5 לְאִין קֶץ וְתַכְלִית, כִּי הוּא בְּחִינַת אֵין־סוּף מִמֶּשׁ, שֶׁאֲצִלוֹ
6 יִתְבָּרַךְ אִין כָּל הָעוֹלָמוֹת תּוֹפְסִים מְקוֹם כָּלֵל וְלִשְׁבָחוֹ
7 בְּבִיטוּלָם אֲצִלוֹ, דְּכֵלֵא וְאִין וְאִפְסֵ מִמֶּשׁ חֲשִׁיבֵי כְּנ"ל פְּרַק
8 ב', אֲלֵא הוּא שְׁעִשׂוֹעַ הַמְּלָךְ הַמִּיּוֹחֵד בְּרוּךְ־הוּא
9 בְּעֲצֻמּוֹתוֹ.
10 וְלִפֵּי שֶׁתִּפְסֵ דוּד בְּחִינַת אַחֲרָיִים, לְכַךְ נֶעְנַשׁ "מִדָּה
11 כְּנֶגֶד מִדָּה" בְּשִׁכְחָה הַבָּאָה מִבְּחִינַת אַחֲרָיִים. וְגַם
12 הַשִּׁכְחָה בְּעֲנֵן הַמִּצְוָה הוּא גַם כֵּן בְּעֲנֵן זֶה, שֶׁנִּשְׁכַּח
13 מִמֶּנּוּ עֲנֵן הַמּוֹרָה עַל מַעֲלָתָהּ מִצַּד בְּחִינַת הַפְּנִים דְּוָקָא.
14 שֶׁלִּכֵּן נִצְטוּוּ לְשִׂאת הָאָרוֹן בְּפִתָּהּ וּפְנִיָהם אֶל הָאָרוֹן,
15 כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב לְעִיל בְּשֵׁם הַרְמַב"ם, שֶׁזֶהוּ עַל דְּרָךְ שֶׁהִיָּה
16 בְּמַתַּן תּוֹרָה "פְּנִים בְּפְנִים דְּבַר ה'"⁵⁶ – פִּירוּשׁ: פְּנִים
17 הָעֲלִיּוֹן הוּא הַתְּגַלּוֹת הַתְּעַנּוּג עֲלִיּוֹן שֶׁכָּל מִצְוָה
18 שֶׁנִּתְגַּלָּה אִזּוֹ לְיִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן "עַל כָּל דִּיבּוּר פְּרָחָה
19 נִשְׁמַתָּם"⁵⁷, כִּי "כָּל דִּיבּוּר" הוּא עֲנֵן תְּעַנּוּג מִיּוֹחֵד כְּנ"ל.
20 וּפְנִים שֶׁבִּישְׂרָאֵל הָיוּ גַם כֵּן לְעוֹמַת פְּנִים זֶה, דְּהֵינּוּ שֶׁגַם
21 הֵם הָיָה כָּל חֻפְצָם וְתְעַנּוּגָם רַק בְּאֵלְקוֹת בְּלִבְד – הוּא
22 בְּחִינַת "אִהְבָה בְּתַעֲנוּגִים"⁵⁸, שְׁאִין לוֹ שׁוֹם תְּעַנּוּג בְּדַבָּר
23 מִעֲנִי עוֹלָם־הַזֶּה וּזְלוּתִי אֵלְקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ.
24 מַה שְׁאִין כֵּן בְּחִינַת אַחֲרָיִים הוּא כְּשׁוֹכֶפֶה עֲצֻמוֹ
25 לְעִשׂוֹת רְצוֹן ה'. הַגֵּם שֶׁשׁוֹלֵט עַל יִצְרוֹ וּמוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ⁵⁹
26 וְעוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנוֹ⁶⁰, אֲבָל הַכֵּל דְּרָךְ כְּפִיָּה בְּלִתי
27 הַשְׁתַּקְקוֹת וּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ פְּנִימִית מֵאֲלִיוֹ שֶׁתּוֹמְשֶׁךְ נִפְשׁוֹ

60. על פי אבות ב, ד.

61. נדרים כ, ב.

62. ויקחי מט, ח.

63. ראה תורה אור ויקחי מה, ד.

56. ואתחנן ה, ד.

57. שבת פח, ב.

58. שיר השירים ז, ז.

59. על פי משלי טז, לב.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

8 ובחרת בחיים, לאהבה את ה' כו' כי הוא חיך, כי
9 הבחירה בשכל לבד לבחור בטוב ולמאוס ברע, ואהבה
10 הוא בלב, והבחירה קודם לאהבה, שצריך להרגיל א"ע
11 בשכלו שיהי' מוסכם אצלו לבחור בחיים, כמאמר ראה
12 נתתי לפניך היום וגו' ובחרת בחיים, שהוא החיות של
13 שמים וארץ (עד"מ) שאנו רואים, ולא לבחור בגשמיות
14 שהם כל תענוגי עוה"ז הכלה ונפסד שנק' מות, ואחר

1 והנה נודע מענין תלת קשרין שמתקשרין דא בדא
2 קוב"ה ואורייתא וישאל וכולהו דרגין על
3 דרגין סתים וגליא, שיש בנשמות ישראל בחי' סתים
4 וגליא, כמ"ש מזה בכ"ד (וע' בלק"ת בד"ה כי תצא
5 דרוש השני, ובד"ה היום הזה מצוך, ובד"ה יונתי
6 בחגי הסלע), והיינו בחי' סובב ובחי' ממלא, ממלא
7 נק' מה שמתלבש ונתפס במוחו השגת אלקות כמ"ש

33 בחכמה ידיעא היינו התלבשות אוא"ס בחכמה אינו
 34 בבחי' השתל', וכל מה שנזכר בספרים השתל' עילה
 35 ועלול אינו על הנבראים מהבורא, ולכן כל המשכות
 36 צ"ל מהמקור שהוא האין. וזהו אני ראשון פי' שלהיות
 37 התהוות ראשית ההתהוות היינו חכמה עילאה הוא
 38 שלא ע"י השתל' אלא והחכמה מאין תמצא, וזהו אני
 39 ראשון אני אותיות אין, ועד"ז ג"כ אני אחרון היינו
 40 להיות התהוות שמים וארץ גשמיים מן המאמר הרוחני
 41 אינו דרך השתל' כ"א יש מאין והוא מבחי' סוכ"ע,
 42 ועמ"ש מזה ע"פ יביאו לבוש מלכות. ולכן כדי
 43 להמשיך הארה והמשכה זו, ומה גם ברה"ה שאזי נמשך
 44 חיות כללי לכל השנה, לכן צ"ל העבודה ג"כ בבחי'
 45 סובב שבנפש, וזהו דוקא ע"י תשובה שכאשר האדם
 46 הוא באהבה ובכל מאדך ע"ד כמו ר' אליעזר בן
 47 דורדייא שהוא בחי' מסירת הרצון, ועד"ז עכ"פ מסירת
 48 הרצון לה' בכל עניני רצונות הנפש להיות בטל רצונך
 49 להיות עוצם עיניו מראות ברע, וכן בשמיעה ודבור, וכן
 50 לא תתורו אחרי לבבכם ביטול רצון, וכן בעשיית טוב
 51 בעל כרחך דוקא לעשות הכל בהיפך רצונו, וזהו ג"כ
 52 בחי' מס"ג באחד, כי מה לי קטלא כולה כו', שהיא
 53 אתכפייא סט"א ע"י לב נשבר ונדכה אדם ובהמה
 54 תושיע שיעשה עצמו כבהמה, וכמארז"ל בחולין בנ"א
 55 שהם ערומים בדעת כאדם ומשימים עצמם כבהמה
 56 שהיא למטה מן הדעת ושרשה למעלה מן הדעת, ולכן
 57 לא יחפון ברצון ותאוות גשמיות כ"א כמ"ש ועמך לא
 58 חפצתי דהיינו אפי' מה שעמך הוא היודע הוא המדע
 59 איהו וגרמוהי חד ג"כ לא חפצתי, כ"א כלה שארי
 60 ולבבי אליו ית' ממש, וכמאמר בכל קראינו אליו אליו
 61 ולא למדותיו מכ"ש וק"ו רצונות גשמיים כו', ועי"ז
 62 יוכל לבוא לבחי' ובכל מאדך להמשיך מבחי' סובב, כי
 63 ע"י ביטול הרצון הוא מגיע להמקור שהוא האין בחי'
 64 א"ס רדל"א שמשם שרש מחצב כנס"י כנ"ל ודל'.

(קרב ה' לכל קוראיו כו' (2)

בס"ד. ש"פ פנחס.

1 שיסכים בשכלו הבחירה בטוב שהוא החיים יתבונן
 2 לבוא לבחי' אהבה (וכמ"ש מזה בלק"ת בד"ה שמע
 3 ישראל) כי הוא חייך שהוא החיים האמיתי כמ"ש כי
 4 עמך מקור חיים, אשר בחי' זו נק' ממלא שבנפש האדם
 5 שהאהבה נתלבש ונתפס בשכלו והוא בחי' בכל לבבך
 6 ובכל נפשך. ובחי' סובב הוא בחי' ובכל מאדך למעלה
 7 מהכלי שהוא השכל, ועמ"ש בלק"ת בד"ה ועתה יגדל
 8 נא.

9 אך להסביר הענין איך אפשר להיות עבודה בבחי'
 10 סובב למעלה מהשכל, הענין הוא שזהו ע"י בחי'
 11 תשובה מעומקא דליבא במס"ג שהוא למעלה מן
 12 הדעת, שלכן לא נאמר בתורה טעם על מס"ג, כמו
 13 שנאמר טעם על האהבה, לאהבה את הוי' אלקיך כי
 14 הוא חייך, משא"כ על מס"ג לא נאמר טעם לפי שהוא
 15 למעלה מן השכל, והוא בחי' אמונה שלמעלה מהדעת
 16 שנמשך מבחי' סובב, לכן במקום שבע"ת עומדים אין
 17 צדיקים גמורים כו'. אך להבין טעם הדבר הנה כתיב
 18 אני ראשון ואני אחרון כו', וכתיב בדבר ה' שמים נעשו,
 19 פי' שהבריאה הוא ע"י דבור וכתיב בראשית ברא
 20 אלקים שהבריאה הוא יש מאין, והענין שבריאת
 21 העולמות אינו בדרך השתל' מעילה לעלול, עד"מ אצל
 22 האדם שהמדות מהשכל והדבור מהמדות הוא דרך
 23 השתל', שע"י המדה נעשה הבל הלב, ואח"כ קול
 24 ודיבור שהדבור נמשך מהקול והקול כו', והכל בדרך
 25 המשכה והשתל' עילה ועלול, אבל בבריאת העולמות
 26 אינו דרך השתל' והמשכה שמאמר יהי רקיע אינו ערך
 27 של המאמר שיהי נמשך ממנו רקיע, וכן כל הנבראים
 28 כו' מהבורא הוא מאין ולא דרך השתל', כי א"א להיות
 29 נמשך אפי' מבחי' דבור שלמעלה שהוא בחי' התגלות
 30 שלמעלה, שהבורא הוא היפך הנבראים, ואפי' גם על
 31 התהוות חכמה עילאה מא"ס ב"ה נאמר והחכמה מאין
 32 תמצא, שאפי' להיות נמשך בחי' אנת חכים ולא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

3 עֲנֵן נְפִלָא מְאֹד²², וְכִמּוֹ שְׁנַתְבָּאָר בְּמִקּוּם אַחַר, וּמוֹרָה
 4 עַל עוֹצֵם גְּדוּלְתוֹ יִתְבָּרַךְ.

1 אַמְנָם פְּנִימִית הָעֲנֵן בְּזָה - הוּא הִירָאָה מְגֹדֶלֶת ה'
 2 בְּבְרִיאת וְהִתְהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת. דְּהִתְהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין הוּא

תרע"ו אות ה"ז ועמוד 1224. דבור המתחיל "אחר עור"י, תש"ב (בספר הפאמרים - אידיש ובמתורגם ללה"ק עמוד 193).

22. עֲנֵן נְפִלָא מְאֹד: ראה דבור המתחיל "יודא אמה" (בהמשך יום טוב של ראש השנה רס"ו ועמוד קסט ואילוף). תורת שלום ספר השיחות שיחת שמחת תורה

35 הוא מצד יראת החטא, ואינו נרגש בזה כל כך האלקות
 36 ושהן מצותיו יתברך; ויראת אלקים הוא, שקיום המצות
 37 הוא מצד היראה שבו, היינו מצד יראת האלקים שבו,
 38 שנגרש בו יותר האלקות ושהן מצותיו יתברך, ועל כן
 39 הוא שומר כל מצותיו מצד היראה האלקית שבו. וזהו
 40 דיראת אלקים הוא שהיראה היא בהתגלות יותר
 41 מביראת חטא, להיות שהיא יראה אלקית.

42 (ומכל מקום, גם יראת חטא היא בבחינת התגלות לגבי
 43 "קבלת עול מלכות שמים" שהוא בהעלם והיא, רוצה לומר
 44 "קבלת עול מלכות שמים", היא גם כן לקיום המצות בכלל,
 45 ועוד זאת יתירה, שפועל עליו בכל תנועותיו בפרט. והוא ענין
 46 ההגדרה הנ"ל הבאה בדרך ממילא, רק שהיא פעולה נעלמת
 47 בבפש)

48 וביראת חטא הרי יש כאן יראה בהתגלות, ומכל מקום
 49 אינו דומה להתגלות שביראת אלקים, דיראת חטא הוא רק
 50 התגלות היראה, ויראת אלקים הוא שיש כאן התגלות אלקי
 51 שנגרש האלקות, והיראה היא יראה אלקית)

42 ובזה גופא יש קטנות וגדלות:

52 והקטנות היא, כשבאה מזה שנוכר תמיד הפנימיות
 53 על ידי הלבושים החיצונים כו' המבואר בסוף פרק מ"ב³¹
 54 (וענין מה שהקדוש ברוך הוא רואה במעשיו כו" שייך
 55 יותר לענין יראת חטא);

56 והגדלות היא כשבאה היראה מההתבוננות בגדולת
 57 ה' "דאיהו ממלא כל עלמין" המבוארת בריש פרק מ"ג.
 58 והכל בחינת יראה תתאה השייך לקיום המצות בפועל
 59 ממש, והוא ענין "ייראו מה' כו' כי הוא אמר ויהי כו".

60 ויראה עלאה היא עצם בחינת הביטל בבחינת ביטל
 61 במציאות הנמשכת מעצם האלקות "דאיהו רב ושלטי
 62 כו', וכולא קמיה כלא חשיב כו".

63 וכן מה שנתבאר במקום אחר בהתבוננות שהאור
 64 אין סוף נמצא למטה כמו למעלה, שהיראה הנמשכת
 65 מזה (היינו מעצם האור אין-סוף ברוך-הוא, לא מה ש"עומד
 66 עליו ורואה ומביט כו", כי אם מה שהאור אין-סוף כמו שהוא

1 ומכל מקום יראה זו היא בחינת יראה חיצונית, שהרי
 2 אומר על זה "ייראו מה'"²³ שזהו יראה תתאה. וכנודע
 3 ההפך²⁴ בין "ייראו מה'" ל"ייראו את ה'"²⁵ כו'. והיינו
 4 לפי שזהו מה שנודע ונגרש גדולתו יתברך מהתהוות
 5 העולמות, דהיינו הידיעה על ידי לבושים כו', ובכלל זה
 6 גם כן ההתבוננות בגדולתו יתברך ברבוי ההתהוות
 7 למטה בדומם צומח חי מדבר, מינים ממינים שונים עד
 8 אין קץ ושיעור, ולכולם נמשך חיות מיוחד ופרטי לפי
 9 מונו ותכונתו; וכן בצבא מעלה - בריבוי יותר עד אין
 10 שיעור כו'; ובגדלות הנבארים כו'; ובריבוי
 11 ההשתלשלות; ובריבוי עולמות עד אין מספר כו'. והוא
 12 ענין²⁶ "מה רבו מעשיך"²⁷ ו"מה גדלו מעשיך"²⁸ כו'.
 13 וכללות הענין הוא מה שכתוב "גדול ה' ומהולל מאד
 14 כו"²⁹, וכמו שנתבאר במקום אחר.

15 והיראה הבאה מזה, עם היות שהיא למעלה (בענין
 16 ההתגלות) מהיראה הבאה מההתבוננות דהקדוש ברוך-
 17 הוא "עומד עליו ורואה במעשיו כו'", מכל מקום היא
 18 גם כן בכלל יראת אלקים הנוגע למעשה לבד, והיא
 19 היראה המבוארת בספר של בינונים ריש פרק מ"ג, והיא
 20 בחינת הגדלות דיראת אלקים כו'. דבררף כלל ענין
 21 "יראת אלקים" הוא שהיראה היא בהתגלות, ולכן
 22 "יראת אלקים" היא לקיום המצות בכלל.

23 ד"יראת חטא" עיקרה הוא ל"סור מרע", וכמו שכתוב
 24 בהקדמת "דרך חיים", וכמו שכתוב בספר של בינונים
 25 תוף פרק מ"ב: "בבחינת יראת חטא להיות סור מרע כו".
 26 ו"יראת אלקים" היא לקיום המצות בכלל. היינו
 27 לשמור מצותיו יתברך מצד יראת אלקים, וכמו שכתוב
 28 "את האלקים ירא ואת מצותיו שמור" הן ב"סור מרע"
 29 והן ב"עשה טוב".

30 ובאמת, הרי ההעדר ד"עשה טוב" חס ושלום הוא
 31 גם כן חטא ועון, ואם כן, הרי זה נכלל גם כן בכלל יראת
 32 חטא (והיינו דיראת חטא מאנט אויף³⁰ גם כן קיום המצות
 33 ב"עשה טוב").

34 רק ההפך בזה: דיראת חטא הוא, שקיום המצות

23. תהלים לג, ה: "ייראו מה' כל הארץ ממנו יגורו כל ישרי תבל".
 24. ונכודע והפירוש ראה לקוטי תורה דבור המתחיל "בשעה שהקדימו" סעיף ג
 ובמדרב יג, א. דבור המתחיל "אמר רב יהודה לא ברא", תרצ"ד (בסוטרס כד
 וספר המאמרים קונטרסים חלק ב עמוד 1560). דבור המתחיל "אמר רבה כו' כל
 אדם, תש"ב בספר המאמרים אידיש ובמחזורגם ללה"ק עמוד 155.
 25. תהלים לד, י "ייראו את ה' קדשו כי אין מחסור ליראיו".
 26. והוא ענין טוה רבו כו' נדלו: ראה תורה אור דבור המתחיל "ודבר כו' וארא
 (השני) ונו, ב. דבור המתחיל "שאו מרום עיניכם" להצמח צדק (הקדמה לספר
 החקירה שלו). דבור המתחיל "אין ערוך לך", תרצ"ד וספר המאמרים תשי"א

עמוד 139.
 27. תהלים קד, כד.
 28. תהלים צב, ו.
 29. תהלים קמז, ג.
 30. דורשת.
 31. "אשר כל מה שרואה בעיניו השמים והארץ ומלוואה - הכל הם לבושים
 החיצונים של המלך הקדוש ברוך הוא ועל ידי זה יכור תמיד על פנימיותם
 וחייתם".

18 **קיצור**. והנה ודאי פן הוא שהיראה מוכרחת להיות בכל אהד
 19 ואהד. אמנם לא זו היא ענין עבודה שבלב דתפלה. דהיראה
 20 צריך להיות בתמידות, ובאה רק על ידי הזכרון שזכור תמיד
 21 במלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואיך שהוא רואה
 22 במעשיו. וכללות ענינה הוא להיות "סור מרע ועשה טוב"
 23 בפועל ממש. ויש בזה גם פן התבוננות והעמקת הדעת, אבל
 24 הן בענינים כאלו שיכולים להיות ולפעול גם שלא בשעת
 25 התפלה. והעיקר בזה הוא השקידה (ומכל מקום מוכשר יותר
 26 הזמן דתפלה), וקיצור ההתבוננות (הוא ענין הזכרון הנ"ל)
 27 צריך להיות תמיד.
 28 ונתבאר ענין יראה עילאה ויראה תתאה, וההפך בין
 29 יראת חטא ליראת אלקים, ואיך שביראת אלקים יש בחינת
 30 קטנות וגדלות; ועבודה שבלב דתפלה, שהוא ענין התקשרות
 31 ודביקות נפשו באלקות; וביור וזיכור הנפש הבהמית, שהוא
 32 מה שכתוב "וידעת היום והשבות אל לבבך כו" – זהו במדת
 33 האהבה דוקא. ועל פן, כל העבודה והיגיעה דתפלה היא לבוא
 34 למדת האהבה :

1 בעצם, הרי הוא נמצא למטה בבחינת גילוי ממש כמו שהוא
 2 כו', וכמו שנתבאר במקום אחר) היא בחינת יראה פנימית,
 3 בבחינת ביטול במציאות ממש.
 4 ובדרך כלל, היראה הוא ענין הביטול. וכמו כן מה
 5 שפועל בנפש הבהמית – הוא גם כן ענין הביטול שלו (לא
 6 ענין הזיכור והביור). ובדרך כלל הוא ענין הנחת עצמותו
 7 כו'.
 8 רק דיראה תתאה, דהיינו קבלת עול מלכות שמים
 9 ויראת חטא ויראת אלקים, הוא למטה במדריגה (בענין
 10 ההתגלות) מענין העבודה דתפלה, שהיא לקשר ולדבק
 11 נפשו כו', ויראה עילאה היא למעלה הרבה מהעבודה
 12 דתפלה הנ"ל.
 13 והתקשרות ודביקות נפשו באלקות, וכן הברור
 14 והזיכור דנפש הבהמית, הוא על ידי מדת האהבה
 15 דוקא. ולהיות שענין התפלה ועבודה שבלב היא ב'
 16 ענינים הנ"ל, כמו שנתבאר לעיל פרק א', לזאת כל
 17 העבודה והיגיעה דתפלה היא לבוא למדת האהבה :

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – תש"ט

15 **ולהבין** זה יש להקדים תחלה, דאף שנתבאר לעיל
 16 דתורה ענינה הוא בבחינת המשכה, הפונה
 17 דתורה היא שיהיה העלאה מלמטה למעלה, וזהו
 18 שנתנה על הר דוקא, לפי שמורה על עלית הדומם.
 19 דהנה כל הנבראים שלמטה נחלקים ב' מדרגות
 20 כוללות, דומם צומח חי מדבר, והפחות שכלם הוא
 21 הדומם, והר מורה על עלית הדומם, דמקום הך הנה
 22 בעצם הוא שנה ביסודו לכללות העפר, ואינו אלא מה
 23 שההר עולה בגבה משאר חלקי העפר, וכונתו
 24 ברוחניות הוא הודפכות החמר ועליותו ממש למעלה,
 25 ולכן נתנה התורה על הר, דכונת נתינת התורה למטה
 26 על הארץ דוקא, ולכאורה היה יכול להעלותם למעלה
 27 על השמים לתן להם התורה שם, הוא שתהיה עבודת
 28 הברורים שהוא העלאה ממש למעלה.

1 **"והר"** סיני עשן פלו מפני אשר ירד עליו הנו' באש".
 2 ופרש באור החיים, שהאש היה שולט
 3 בתוכיות החר ונשרף בהאש, ומזה היה העשן. וצריך
 4 להבין: דהנה ידוע, ונתבאר גם כן לעיל**, דהתורה
 5 ענינה הוא בבחינת המשכה וגילוי מלמעלה למטה, וזהו
 6 שנתבאר במפת תורה "וירד הנו' על הר סיני", ותרגם
 7 "ואתגלוי", שהיתה התגלות העצמות, וכן היו גלויים
 8 עצומים במאד, ונאמר "וכל העם רואים את הקולות
 9 ואת הלפידים ואת קול השופר", שכל זה הם גלויים
 10 שבאו מלמעלה, וזה מה שההר עשן עם היותו, דזהו
 11 גם כן מהגלויים העצמיים שבמתן תורה, מפל מקום
 12 הנה זה בדרך העלאה מלמטה למעלה. גם צריך להבין
 13 מה שהתורה נתנה על הר דוקא ולא במקום מישור,
 14 שגם זה מורה על עליה מלמטה למעלה.

(** מאמר הנ"ל.

1) ראה על דבר כל זה בארוכה ב[מאמר] דיבור המתחיל וכל
 העם רואים ש"ת.

(* נדפס בספר המאמרים תש"ט עמ' 153 ואילך. והוא
 המשך למאמר שלפני זה - דיבור המתחיל "בשעה שהקדימו"
 (לעיל עמ' 316 ואילך). ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק
 אדמו"ר.

38 שְׂאִיר אור הַגִּי' אֵין סוף בְּרוּךְ הוּא בְּמָקוֹם הַחֲשֵׁף
 39 וְהַסְטֵרָא אַחְרָא שֶׁל כָּל עוֹלָם הֵזָה כְּלוּ בֵּיתָר שְׂאֵת יוֹתֵר
 40 עֵז, וְיִתְרוֹן אור מִן הַחֲשֵׁף מֵהֶאֱרָתוֹ בְּעוֹלָמוֹת עֲלוֹיָנִים,
 41 דְּבִזָּה בְּאֵר רַבְּנוּ כְּלָלוֹת בְּנֵת הַבְּרִיאָה וּמְכַלֶּימָה, דְּתַחֲלָה
 42 מְבָאָר גְּדֵל עֲנֵן פְּחִימַת הָעוֹלָם הֵזָה, שֶׁהוּא גִּשְׁמֵי וְחֲמָרֵי
 43 מִמֶּשׁ וְשֶׁהוּא תַּחְתּוֹן בְּמִדְרָגָה בְּעֲנֵן הַסְטֵר אורו יִתְבַּרֵּךְ
 44 עַד שְׂאֵין תַּחְתּוֹן מִמֶּנּוּ, וּבְעוֹלָם הֵזָה הַחֲשֵׁף הוּא כְּפוּל
 45 וּמְכַפֵּל, וְכָל כֶּף גְּדוֹל הַחֲשֵׁף עַד שֶׁהוּא כְּלֵא קְלוֹת
 46 וְסִטְרָא אַחְרָא, וְכָל כֶּף עַד שֶׁהוּן נִגְד הַגִּי' מִמֶּשׁ, וְעוֹד
 47 יוֹתֵר כִּי הֵם אוֹמְרִים אֲנִי וְאֶפְסִי עוֹד, וְלֹאֲחֵר כָּל
 48 הַפְּחִימוֹת הַלְזָה הֵנָּה תְּכִלִּית הַהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת הוּא בְּשִׁבִיל
 49 עוֹלָם הֵזָה הַתַּחְתּוֹן, שִׁיְהִיָּה עֲנֵן הָעֲבוּדָה בְּבִרוֹר
 50 הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים וְאֲשֶׁר עֲבוּדָה זֹאת הִיָּה עַל יְדֵי עֲבוּדַת
 51 הָאֲדָם דְּוָקָא, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן עָקֵר הָעֲלָאָת מ"ן בְּאַתְעֲרוּתָא
 52 דְּלִתְמָא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה הוּא בְּעֲבוּדָה בְּגִשְׁמִיּוֹת דְּוָקָא.
 53 וְהָאֲבוֹת הָרִי כָּל הָעֲבָדוֹת שְׁלֵהֶם הָיוּ בְּרוּחִינִיּוֹת,
 54 וּכְמֵאֲמָרָם ז"ל עַל פְּסוּק "לְרִיחַ שְׁמַנֶּיךָ טוֹבִים שְׁמֵן
 55 תּוֹרֵךְ שְׁמֶךָ", "כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשׂוּ לְפָנֶיךָ הָאֲבוֹת רִיחוֹת
 56 הָיוּ, אֲבָל אֲנִי שְׁמֵן תּוֹרֵךְ שְׁמֶךָ", רַמ"ח מִצְוֹת עָשָׂה
 57 וְשִׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְלִכֵּן הָעֲלָאָה שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי
 58 הָעֲבָדוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת אֵין זֶה אֲמַתַּת עֲנֵן הָעֲלָאָת מ"ן
 59 וְהַגְּלוּיִים הָיוּ בְּחִינַת אַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא, וְהַפְּנֵנָה בְּמַתָּן
 60 תּוֹרָה הוּא שִׁיְהִיָּה בְּאַתְעֲרוּתָא דְּלִתְמָא אַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא
 61 עַל יְדֵי הָעֲלָאָת מ"ן מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְלִכֵּן נִתְּנָה הַתּוֹרָה
 62 לְמַטָּה דְּוָקָא, וְאֶפֶן נִתְּיַנְתָּה בְּהַר דְּוָקָא, דְּלִכְאוּרָה הִיָּה
 63 מִסְפִּיק זֶה שְׁנִתְּלַבְּשָׁה בְּדְבָרִים גִּשְׁמִיִּים וְלֹאִיָּה צִרְךָ הוּא
 64 עוֹד שְׁנִתְּנָה בְּהַר, אֲלָא שְׁזָה בָּא לְהוֹרוֹת דְּהַפְּנֵנָה הוּא
 65 דְּבִאֲתְעֲרוּתָא דְּלִתְמָא אַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא, וְהִיָּה דְּאֵינוּ
 66 מִסְפִּיק הָעֲבוּדָה בְּעִשְׂתֵּי בָלִים לְהַגְּלוּיִים שְׁלִמְעָלָה, אֲלָא
 67 עוֹד זֹאת דְּהַגְּלוּיִים שְׁלִמְעָלָה בְּאַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא הָיוּ
 68 עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּהָעֲלָאָת מ"ן מִלְמַטָּה לְמַעְלָה.
 69 קְצוּר. יִפְרֵשׁ דְּכֹנֶנֶת הַתּוֹרָה הִיא דְּבִאֲתְעֲרוּתָא דְּלִתְמָא
 70 דְּוָקָא הִיָּה אַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא, וְזֶה נִתְּחַדֵּשׁ
 71 בְּמַתָּן תּוֹרָה, כִּי מַעֲשֵׂה הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ, וְהָעֲלָאָת מ"ן
 72 צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּעֲבוּדָה בְּגִשְׁמִיּוֹת.
 73 ז) וּבִאֲוִיר הָעֲנֵן הוּא, דְּהֵנָּה יֵשׁ ב' אֶפְנֵי בְּרוּרִים⁴,
 74 הִרְאִישׁוֹן שֶׁהַדְּבָר הַמְתַּבְּרָר מְזַדְּכָה וּמְתַבְּרָר

1 וְהָעֲנֵן הוּא, דְּבִאֲמַת עֲנֵן הַתּוֹרָה הִיא הַמִּשְׁכָּה
 2 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, אֲבָל מְכַל מְקוֹם נִתְּנָה
 3 הַתּוֹרָה לְמַטָּה דְּוָקָא בְּשִׁכְל גִּשְׁמֵי וּבְהַלְבָּשָׁה בְּמִצְוֹת
 4 שֶׁהֵם בָּאִים בְּדְבָרִים גִּשְׁמִיִּים דְּוָקָא, דְּהַפְּנֵנָה בִּזָּה
 5 דְּהַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה יְהִיָּה דְּוָקָא עַל יְדֵי עֲבוּדַת
 6 הַבְּרוּרִים בְּהָעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וְהוּא דְּבִאֲתְעֲרוּתָא
 7 דְּלִתְמָא דְּוָקָא יְהִיָּה אַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא. וְזֶה הָיָה טַעְמָא
 8 נִתְּנָה הַתּוֹרָה עַל הַר דְּוָקָא, דְּהַמִּשְׁכָּת אור הָעֲלִיּוֹן דְּתוֹרָה
 9 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה נִמְשָׁף עַל יְדֵי הָעֲלָאָה תַּחֲלָה מִלְמַטָּה
 10 לְמַעְלָה. זֶה נִתְּחַדֵּשׁ בְּמַתָּן תּוֹרָה, דְּקִדְּם מַתָּן תּוֹרָה הָיוּ
 11 כָּל הַגְּלוּיִים בְּבִחִינַת אַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא מִצַּד עֲצָמָם,
 12 וּכְאֲמָרָם ז"ל, "הִגִּי כ"וה' כִּי עוֹלָם חֲסִדוֹ' כִּנְגַד מִי
 13 אֲמָרָם דוֹר, כִּנְגַד כ"ו דוֹרוֹת שֶׁהָיוּ נִזְוִיִן בְּחֲסִדוֹ שֶׁל
 14 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא", וְהִיָּה שֶׁהַגְּלוּיִים הָיוּ בְּבִחִינַת חֲסִד
 15 עֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת אַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא מִצַּד עֲצָמָה. וְגַם
 16 הָאֲבוֹת שֶׁהָיוּ לָהֶם עֲבָדוֹת גְּדוֹלוֹת בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁ, מְכַל
 17 מְקוֹם הֵנָּה אַחַר כָּל זֶה הָרִי כָּל הַגְּלוּיִים שְׁלֵהֶם לֹא הָיוּ
 18 בְּאַתְעֲרוּתָא דְּלִתְמָא שְׁלֵהֶם כִּי אִם בְּאַתְעֲרוּתָא דְּלַעְלָא,
 19 וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְאָרָא אֵל אֲבִרְהָם", "וְיָרָא אֵלָיו הַגִּי"
 20 בְּהַתְּגַלוֹת מִצַּד עֲצָמוֹ, וְעוֹד זֹאת דְּגוּף וְעֵצָם עֲבוּדַתָּם
 21 שֶׁל הָאֲבוֹת, דְּזָהוּ עֲנֵן קִיּוּם הַמִּצְוֹת שְׁלֵהֶם, הֵנָּה הַכֵּל
 22 הִיָּה בְּרוּחִינִיּוֹת וְלֹא בְּגִשְׁמִיּוֹת², וְאֵין זֶה בְּכָלל הָעֲלָאָת
 23 מ"ן, דְּעָקֵר עֲנֵן הָעֲלָאָת מ"ן מִלְמַטָּה לְמַעְלָה הוּא
 24 בְּעֲבוּדָה בְּגִשְׁמִיּוֹת דְּוָקָא, דְּכִשְׁם דְּכָלְלוֹת עֲנֵן הָעֲלָאָת
 25 מ"ן הוּא בְּעֲבוּדַת הָאֲדָם לְמַטָּה דְּוָקָא, כְּדֹאִימָא בְּזִהַר
 26 חֲלֵק א דָּף לֵה עֲמוּד א עַל פְּסוּק "כִּי לֹא הִמְטִיר כו"
 27 מִשׁוּם דְּוָאֲדָם אֵין" כו', וְכָל עֲנֵן עֲבוּדָה הוּא עַל יְדֵי
 28 הָאֲדָם דְּוָקָא, וּכְמֵבְאָר בְּמָקוֹם אַחַר בְּאַרְכָּה³ בְּעֲנֵן
 29 "אֲנִכִּי עֲשִׂיתִי אֲרָץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרֵאתִי", דְּמָה שְׁאֲנִכִּי מִי
 30 שְׁאֲנִכִּי עֲשִׂיתִי אֲרָץ הוּא בְּשִׁבִיל אָדָם, וּבְרִיאַת הָאֲדָם
 31 הוּא בְּשִׁבִיל בְּרֵאתִי בְּגִימְטְרִיא תְּרִי"ג, שֶׁהוּא עֲנֵן קִיּוּם
 32 הַמִּצְוֹת לְמַטָּה דְּוָקָא, וּכְמֵאֲמַר רַבְּנוּ נִשְׁמַתוּ עַדן כְּפָרְק
 33 לו (מִסְפֵּר הַתְּנִיָּא) דְּתַכְלִית הַשְׁתַּלְּשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת
 34 וְיִרִידָתָם מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה אֵינוּ בְּשִׁבִיל עוֹלָמוֹת
 35 הָעֲלִיּוֹנִים כו' אֲלָא הַתְּכִלִּית הוּא עוֹלָם הֵזָה הַתַּחְתּוֹן,
 36 שֶׁכֶּף עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ לְהִיּוֹת נַחַת רִיחַ לְפָנָיו יִתְבַּרֵּךְ
 37 כִּד אַתְּפָּקִיא סִטְרָא אַחְרָא וְאַתְּהַפְּכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,

4) ראה גם כן תורה אור פרשת בראשית סוף [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר גו' הן האדם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל להבין כו' במדבר סיני באוהל מועד. ועוד.

2) ראה תורה אור ריש פרשת לך לך. תורת חיים שם.
 3) להעיר מקונטרס תורת החסידות פרק ט. מאמרי פסח תש"ט סוף פרק כח. [ספר המאמרים תש"ט - עמ' 138].

ב. שעל ידי התעוררות מלמטה (עבודה האדם). ג. התעוררות מלמעלה. ד. ומזה הטעם. ה. אלו 26 (פעמים) - בפרק קל"ו בתהילים). ו. מיין נוקבין (התעוררות מלמטה, מצד האדם). ז. כאשר מתכופף הצד האחר (המנגד לקדושה) ומתהפך החושך לאור. ח. והצד האחר.

41 הוא בהעלאת מדרגתו לדרגתו, הנה כל מה שיהיה מתון
 42 יותר בהדרגת הראשונה, הנה בטוב יותר תהיה עליותו
 43 בהדרגת השנייה, ועל דרך משל – העולה בסלם, הרי
 44 אי אפשר לעלות למעלה העליונה אם לא יהיה תחלה
 45 במעלה המתתונה, וכל מה שהלכו יהיה בסדר טוב
 46 תחלה בשליכה הראשונה ואחר כך שניה ושלישית
 47 בסדר מסודר, הנה אז בנקל יגיע להשליכה היותר
 48 עליונה, אשר פן הוא בעלית ידיעת המשפלות מדרגת
 49 לדרגת דוקא, דחמר המח עם היותו חמר מוכן לקבל
 50 את השכל, בדיגמת דבר כמו שחמר העין הוא כלי מוכן
 51 לקבל כח הראיה וחמר האזן כלי מוכן לקבל כח
 52 השמיעה, מפל מקום בהכרח לומר דאינו דומה חמר
 53 המח לחמר העין ואזן, דאנו רואים במוחש דמי שיש
 54 לו עינים רואה ומי שיש לו אזנים שומע, מפל מקום
 55 הנה לא כל מי שיש לו חמר המח מבין, ואם חמר
 56 המח היה מוכן לקבל כח השכל בדיגמת דבר כמו חמר
 57 העין והאזן הם כלים מוכנים לקבל כחות הראיה
 58 והשמיעה, היה צריך להיות כל אדם מבין דבר, ואנו
 59 רואים דאינו כן, והוא לפי ידיעת השכל באה ביגיעה
 60 דוקא, וכמו שמבאר במקום אחר בארבעה⁷, ועל ידי
 61 ההתעסקות במשפלות מדרגתו לדרגתו הנה על ידי זה
 62 מודבק חמר מחו שנעשה כלי יותר לקבלת השכלים.
 63 אמנם יש עוד אפן איה להגיע להשכלים העיוניים
 64 שיתפסו במחו בתפיסה מוחשית, והוא על ידי
 65 ההתעסקות בשכלים נעלים וגבוהים ביותר, וכמו שאנו
 66 רואים בחוש, יש מי שהוא מלמד בר פעל באפן כף
 67 אשר גם שכל גדול מה שאינו לפי ערך כלי קבול של
 68 התלמיד הקטן, הנה הוא, על פי חקמתו וידיעתו בטוב
 69 ענין ההשפעה, מסביר גם לתלמיד הקטן השכל הנעלה
 70 שהוא עד שמקבלו בטוב ומבינו היטב, אמנם להיות
 71 דהשכל שהוא הנה בעצם הרי הוא למעלה מערך כלי
 72 קבלתו של התלמיד, לכן הנה אפן פעלתו של השכל
 73 בהזדקכות חמר המח הוא לא בדרך עבוד כמו שהוא
 74 באפן הא', כי אם בדרך צחצוח, שמצחצח את חמר
 75 המח, ועקר פעלתו הוא בפתיחת החושים, וכמו שאנו
 76 רואים במוחש, דשמיעת שכל נפלא, עם היות שאינו
 77 מתקבל בהשגה בתפיסה בכלי מחו ושכלו כמו אם
 78 היה שומע איזה השכלה מה שהיא לפי ערכו, אבל
 79 שכל הנפלא הנה הנה הוא דוקא מפתח חושיו באפן
 80 כזה אשר בדרך מאליו וממילא מודפכים כלי מחו,

1 מעצמו מעט מעט, והשני הוא שהברור נעשה על ידי
 2 גלוי אור שמאיר מלמעלה, דעל ידי זה מתברר ממילא.
 3 ויובן זה במוחש, כמו שהוא בכחות הנפש כח השכל.
 4 דהנה האדם בהולדו, הגם שיש בו שכל וחקמה, אמנם
 5 כל שכלו וחקמתו הוא רק בהענינים החמריים
 6 והגשמיים, ועל דרך שכל הנקנה דבעלי חיים ד"ידע
 7 שור קונוהו וחמור אבוס בעליו", ידיעה זו שהשור
 8 יודע קונוהו וחקרת החמור שמכיר את בעליו הם ידיעה
 9 והפרה הנקנה על ידי דבר שמחוץ להשכל, וכן הוא
 10 באדם שישנם ידיעות והפרות שכליים דשכל אנושי,
 11 והן המה כמו שכל הנקנה דבעלי חיים, דאינם ממעלת
 12 בחירי הנבואים דעקרו הוא להשפיל להבין לידע
 13 בהשכלים העיוניים, דהשכלים ההם יתפסו במחו
 14 בתפיסה מוחשית המתאמתת בראיה דחקמה⁵, ובכדי
 15 שהאדם יגיע למעלה שכלית כזו הוא על פי ב' דרכים
 16 ואפנים, הא' הוא על ידי זה דכלי מחו יודפכו לאט
 17 לאט מזמן לזמן ונעשים כלי קבול לשכל נעלה ומשבח
 18 יותר, דהנה בשכל הרי יש בו דרגות⁶, שכל קטן ושכל
 19 גדול, שכל קצר ושכל רחב, שכל קל ושכל כבד, ועם
 20 היות דכללות כלם הוא שכל, ושכל הרי כללות מהותו
 21 רוחני, דאינו בא במדת קטנות וגדלות קצר ורחב
 22 ובמשקל דקל וכבד, כמו שהוא בהמדה ומשקל דדבר
 23 גשמי שבא במדה ובמשקל ממש, לא כן בענין רוחני
 24 דמדתו ומשקלו הוא בנושא אחר לגמרי, אבל עם זה
 25 הרי גם השכל הרוחני בא במדה ומשקל לפי ענינו,
 26 כשם שיש חלוקים בחכמות, דאינו דומה חכמת
 27 העשיה לחכמת הרפואה ותכונה, הנה כמו כן בחכמת
 28 התורה הרי יש הבדל והפרש בין ענין לענין, דישנם
 29 ענינים בתורה דכח שכלו מקבלם ויש ענינים דכח
 30 שכלו לא יוכל לקבלם, וכמו בתינוק המתחיל ללמד
 31 שצריך להיות למוד בסדר דוקא מן הקל אל החמור,
 32 מה שבכל דבר למוד שהוא לומד מודבק חמר מחו
 33 וכלי שכלו נעשים חזקים יותר, עד שמתפתחים
 34 כשרונותיו ומתרחבים חושיו ויכול לקבל שכל גדול
 35 ורחב יותר, וכל מה שמגיע כלי מחו יותר, הרי נעשה
 36 כלי לקבלת שכלים עמוקים ביותר, ומקבלם בטוב בלא
 37 טעותים, עד שבא לידי זה שיכול ללמד בעצמו כלי
 38 עזרת זולתו, וכל מה שיהיה למודו בכל דרגתו במתינות
 39 יותר ובעמקות לפי מעלת מדרגתו שהוא עומד בה,
 40 הנה יותר חזק תהיה עמידתו בהדרגתו שיתעלה בה, וכן

7) ראה המשך ראש השנה תש"ט [מאמר] דיבור המתחיל שיר המעלות ממעמקים ואילך. [ספר המאמרים - תש"ט עמ' כז ואילך].

5) ראה גם כן [מאמר] דיבור המתחיל ויבוא עמלק תש"ט (קונטרס סב) סעיף ב.
 6) להעיר מקונטרס תורת החסידות פרק יא ואילך. קונטרס לימוד החסידות פרק טו ואילך. ועוד.

42 מום לא ירצה. פי אם זאת תהיה עבודתו, לזכך גופו
 43 וחקרו לעקר כל רצון זר ולתקן כל פגם במחשבה דבור
 44 ומעשה, על ידי שיתמרמר בנפשו מאד על הגסות
 45 והקמריות שלו בכלל, ובפרט שעל ידי זה נתרחק
 46 מאלקות ונעשה משקץ וגרוע מהפעלי חיים, ומתחרט
 47 על מעשה הרע, עד שיעקר רצונו מזה ונעשה לו רצון
 48 להגוי, וכה מודבף מעט מעט, ולא יקל לעצמו כלל,
 49 אדרבה יחמיר על עצמו מאד וידקדק בעצמו למצא כל
 50 חסרון ופגם בתכלית הדקדוק עד כחוט השערה שידמה
 51 בעיניו כהר, וגם במעשה הטוב ישקל היטב במאזני
 52 שכלו תוף ופנימיות כל מעשיו גם הטובים איך שאינם
 53 לשם שמים ולא לתכלית האמת, ועל ידי זה יהיה שפל
 54 בעיניו נכזה ונמאס ממש, ויגיע מאד לתקן כל פגם
 55 ומום, וזה כל עבודתו בתורה ותפלה, הכל לתקן את
 56 הגוף ונפש הטבעית, וגם בהתבוננות בתפלה הוא רק
 57 בענינים שנוגעים לזכוף הנפש הבהמית, וזכוף הנפש
 58 הבהמית הוא על ידי הנפש הטבעית, דכאשר הנפש
 59 הטבעית מבין בשכלו איזה השגה אלקית, הנה זה
 60 פועל זכוף גם בהנפש הבהמית, וכמו ההתבוננות איך
 61 שבכל דבר יש כח אלקי המהנה ומחיה אותו, ואיך
 62 שאלקות הוא חיים וטוב, דדברים הנשמיים הם מנת
 63 בעצם מהותם¹⁰, וכאשר האדם משתמש בהם לתאותו
 64 הם נעשים רע, ואלקות הוא חיים וטוב, ואין שום טוב
 65 בעולם כטוב האלקי, וכל ענין עבודתו הוא להסביר
 66 לנפש הטבעית עד אשר גם הנפש הבהמית יבין זאת
 67 ויתלהב לבו הגשמי להתקרב לאלקות, דהנה כתיב
 68 "ורב תבואות כח שור", דכזה יש יתרון לבהמה על
 69 האדם בכחה הרב ובהתפעלות גדולה, דהפעלי חיים
 70 עקרים מדות, דבאדם הרי מדותיו הם על פי השכל, וגם
 71 אפלו מי שהוא בעל מדות תקיפים ביותר, הנה להיות
 72 שאדם הוא שקלי בעצם מהותו, הנה גם מי שמדותיו
 73 תקיפים, מכל מקום הנה גם בו יש השפעת השכל, מה
 74 שאין בן בפעלי חיים דעקרים מדות, הרי גוף ועצם
 75 המדות שלהם הוא בתקף גדול, והנפש הבהמית כשמו
 76 בן הוא, שהוא בהמי ועקרו מדות ובעל מדות תקיפים
 77 ביותר ובטבע ההתפעלות ועקשות בתקף הרצון
 78 ובאחבת הנצחון, ולכן הנה פאשר הנפש הבהמית מבין
 79 הטוב דאלקות ונתלהב לכבו להתקרב לאלקות, הנה
 80 התקרבות זאת באה בתקף גדול מצד עצם טבעו שהוא
 81 תקיף בעניניו, דכאשר הוא קשור בעניני עולם הנה
 82 התקשרותו הוא בתקף גדול, להיות נהנה מכל דבר

1 ויהפך בין ב' אפנים אלו, דבאפן הא' הוא בדרך
 2 עבודה ויגיעה מלמטה למעלה, דהכשרת כלי המח
 3 ממשיכים גלוי אור השכל, ובאפן הב' הוא בדרך
 4 עבודה ויגיעה מלמעלה למטה, דגלוי אור שכל נפלא
 5 מצחצח חמר מחו לעשותו כלי קבלה.
 6 קצור. יתחיל לבאר ב' אפני ברורים: ביגיעה, בדרך
 7 ממילא. מלמטה למעלה, מלמעלה למטה.
 8 ויביא דגמא מכח השכל.

9 ח) ויובן זה בעבודה, דהנה מצינו שיש ב' דעות
 10 חלוקות בדרך הו' האמתיים באפן קרוב
 11 האדם לאלקות⁸, דהנה האדם קדם שנודבף הרי הוא
 12 רחוק ושפל ערכו מאד מפני גסות חמרו בכל מיני
 13 תאוות חמירות, ובהיותו בן בשפל המצב, איך יכול
 14 לבוא בכרית והתקשרות בגדלת הו' להתפעל בלבבו, כי
 15 אם צריך שיטהר את עצמו מכל פסולת וטמאה בנקיון
 16 גמור בלב ובהרהור, וכל שכן מעניני מעשה חס ושלום,
 17 והינו על ידי שייסגף גופו בכל מיני סגוף, וירגז על
 18 הוצר הרע שבו, ויתמרמר בנפשו מאד על שפלותו
 19 וגסותו, ויגיע ביגיעת נפש ויגיעת בשר עד שידבף
 20 חמרו מעט מעט, ואז יוכל לגשת אל הקדש לדבק
 21 באלקות במח השגה, דאז הנה חמר מחו ממש הוא
 22 כלי לאלקות, אבל כל זמן שלא נטהר גופו ונדבף
 23 לגמרי, איך יקרב במום ופגם אל הקדש העליון, ובכדי
 24 לגשת אל הקדש הרי צריכים כמה תנאים על זה, כמו
 25 שכתוב "מי יעלה בהר הו'" ומי יקום במקום קדשו, נקי
 26 כפים ובר לבב", דנקי כפים הינו במעשה, שיהיה "סור
 27 מרע" בתכלית. ומה ד"סור מרע" מתיחס אל הפפים
 28 ודקא, דהנה כל פעלה הוא על ידי הדנים וחלוקי
 29 האצבעות, וכן הוא ברוחניות, דכל פעל הוא על ידי
 30 המדות, וכשם דבסוף האצבעות גדלים צפרניים, הנה
 31 כמו בן ברוחניות ישנם גם בן הצפרניים להעיק ולהצר
 32 לזולתו, וכמו שמבאר במקום אחר⁹ בענין "ידיכם דמים
 33 מלאו", דכפשוטו הוא מה שאחד נוגע בעסק זולתו
 34 וגורם לו הזק חס ושלום, ובעבודה הוא ענין השפיכות
 35 דמים שמצער את חברו, ו"נקי כפים" הוא דהוא "סור
 36 מרע" בתכלית, גם בדקות, ו"בר לבב" הוא שיהיה נקי
 37 מכל רצון זר בלב אפלו בהרהור כל שהוא, וכל אשר
 38 בו מום, שיש בו חסרון ופגם אפלו בהרהור ואיזה רצון
 39 בלב, וכל שכן כשיש בו איזה עון בשוגג, הרי זה לא
 40 יקרב אל הקדש להלוק בהשגות ודיעות אלקות
 41 ולעלות במעלות להדבק באלקים חיים, כי כל אשר בו

ואילך].

10) ראה גם כן לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל שמע
 ישראל. [מאמר] דיבור המתחיל אם בחוקותי ש"ת.

8) ראה גם כן [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר לך תרסי' (בהמשך ראש השנה תרס"ו).

9) ראה [מאמר] דיבור המתחיל ויבוא עמלק תש"ט. [ספר
 המאמרים - תש"ט עמ' 34 ואילך. וראה גם לעיל עמ' 246

41 ברור ומדויק יאמר לגבוי, הגם שאינו ראוי לעלות להיות
 42 כלי לאלקות מצד כי גופו לא נודפף עדין, וגם במעשה
 43 הטוב אינו פראוי להיות, מכל מקום יוכל להיות שיצקה
 44 מכל רע על ידי שיאיר אור אלקי בהשגה שבמתח ולב
 45 בתכלית העמק גם ביתר מכפי מדתו ושעורא דליהטי,
 46 ואז הגה האור האלקי שבהשגת מחו ולבו דוחה את
 47 החשף, דהרי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשף,
 48 דלגבי אור האלקי הגה גם חשף לא יחשיף, וכנראה
 49 בחוש דבהאיר אור האלקי בהשגה שקלית בתוך המוח
 50 והלב מעט, הגה מיד תפל כל זקמת וקמריה הגוף
 51 באותה שעה, עד אשר יסיח דעתו ולבו לגמרי מהכלי
 52 העולם, וכמו שידוע לעובדי ה' בתורה ותפלה,
 53 דבשעה שהם עסוקים בלמוד השגה אלקית בפירטי
 54 עניני ההשפלה ההיא, בענין בריאה יש מאין או בענין
 55 ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין, וטרודים בהשגת
 56 הבאורים וההסברים אף כי האין האלקי עומד תמיד
 57 בהיש להויותו ולהחיותו, והסברי הפרש אור דממלא כל
 58 עלמין ואור הסוכב כל עלמין בדגמאות מכחות מקיפים
 59 ופנימיים שבנפש, הגה אז הם מרגישים כאלו הם
 60 בעולם אחר לגמרי, וכן בעת תפלתם בעבודה שבלב
 61 להקריב עצמם לגשת אל הקדש בהתבוננות איזה השגה
 62 המעוררת את האהבה או השגה המעוררת את היראה,
 63 ומתקשר בהתבוננות בהעמקת הדעת, הגה בשעה
 64 ההיא הוא כלו נמצא במקום האור והטוב, ויש בזה
 65 כמה חלוקי אפנים, דיש מי שישמח בנפשו על אשר
 66 הגיע לזה ומתעורר בקול שמחה וענג, ויש מי
 67 שמתעורר במרירות עצומה ובכבי רב מעמק נקדת לבבו
 68 בהרגישו אז דוקא גדל רחוקו מה', ומה שעתה הגיע
 69 לידי מעלה כזו הוא רק בעמדו בתפלה לפי שעה בלבד,
 70 ועל כן כזה יכפה במר נפשו על מעמדו ומצבו בכלל
 71 ועל עניניו הלא טובים הידועים לו לעצמו בפירטי, כי כל
 72 אחד ואחד יודע הוא מצוקת לבבו בחסרונות עצמו, הן
 73 בענינים הנוגעים בטבע הגוף, בעניני תאוה וקמדה
 74 והרגל רע, והן בחסרוני חושי וכשרוני הנפש הידועים
 75 רק לו לעצמו, ומצטער עליהם בעמק לבבו, אבל בה
 76 בשעה הוא נמצא במקום האור והטוב, ועם היות דחמך
 77 גופו מבלבל אותו, הגה כל זה הוא בעת שאינו עוסק
 78 בעבודה דתורה ותפלה, אבל בעת עסקו בידיעת והשגת
 79 השפלה אלקית, הרי אור ה' ממש מאיר במחו, וכאשר
 80 מבין זאת בהקנה טובה הרי מתפעל על זה במאד,

1 גשמי בהנאה מרבה, דזהו מפני גדל השביעה
 2 וההתקשרות, פארטריונקענקייט און פארבונדנקייט
 3 בחמירות להיות דטבעו להתקשר, ולזאת פאשר מבין
 4 השגה אלקית ומשיג הטוב דאלקות עד שנתלהב לבבו
 5 להתקרב לאלקות ולאחז את ה', הגה גם זה בא
 6 בתקף גדול ובהתקשרות גדולה, דאז הוא התחלת
 7 העבודה פנימית להרחיק גם דקות הרע ולברר ולנפף
 8 את הטוב והמעלה בברור אחר ברור, עד אשר נודפף
 9 לגמרי מכל וכל, דכל ענין העבודה באפן הלזה הוא
 10 דתחלת עבודתו לנפף גסות הרע, ואחר כך מנפף גם
 11 את דקות הרע, ואחר כך עובד בברור הטוב והמעלה
 12 לעלות במעלות מתפא לעלאט בעלוי אחר עלוי בהטבת
 13 כשרון הפלים שיוכלו לקבל גלויים היותר נעלים.
 14 קצור. יבאר, בעבודה, הברור מלמטה למעלה.
 15 ההתחלה לנפף גסות הרע, אחר כך גם דקות
 16 הרע, ורק אחר זה מברר הטוב. על ידי הנפש השבעית
 17 פועל גם בנפש בהקמית ואז "רב תבואות בכח שור".
 18 ט) והנה יש עוד אפן ברור שהיא בדרך מלמעלה
 19 למטה. דהנה הברור דאפן הא' הנ"ל הוא
 20 דבר קבדי מאד, ובפירט הברור דדקות הרע דלא שבק
 21 חיי לכל בריה, כי מי הוא זה אשר יוכל לנפף גופו
 22 באפן הברור מלמטה למעלה להגיע למעלת ומדרגת
 23 זכוף קנה עד שיוכל לעלות ולדבק באלקים חיים, וגם
 24 אריכות הזמן דרוש על עבודה כזו, דהנה כל עבודה
 25 ובפירט עבודה פנימית כזו בסדר מסדר מתפא לעלא
 26 דורש זמן מרבה. וישנו עוד אפן ברור, והוא בדרך
 27 מלמעלה למטה, והוא שיתבונן היטב במעמדו ומצבו
 28 באשר הוא, לידע כל פירטי עניניו מבלי לטעות בעצמו,
 29 הן מצב חושי וכשרונותיו בידיעת התורה בגלויי
 30 שבתורה ובפנימיות התורה, והן מצבו ביראת שמים
 31 בקיום המצות ובעבודה שבלב בתפלה, והן מעמדו
 32 בענין מדותיו טבעותיו וכל עניני רגילותיו, אשר
 33 בהתבוננות זו צריך להביא בחשבון גם עניני המעלות
 34 אם יש לו, דברכי העבודה הגה כשם שצריך לידע
 35 חסרונות עצמו, הגה כמו כן צריך לידע מעלת עצמו,
 36 ויזהר במאד שלא להרבות על המדה בשום אחד
 37 מהענינים, הן בהמעלות והן בהחסרונות, ויעשה חשבון
 38 צדק ומדויק במצב ומעמד כחות נפשו, ובמה הוא טבוע
 39 ומקשר, ער זאל אויף ריכטיג וויסן אין וואס איז ער
 40 פארטריונקען און צוועבונדען, ואחר שידע כל זאת

ט. ממטה למעלה. י. קשה. יא. שאינו משאיר (זכות) חיים (אינו נותן לחיות) לכל הברואים. יב. בנגלה. יג. תורת הקבלה
 ותורת החסידות. יד. שידע אל נכון במה הוא טבוע (שקוע) ומקושר. טו. ושיעור שלו (מכפי יכולתו). טז. ממלא את כל
 העולמות ומסובב (מקיף) את כל העולמות - שתי דרגות בהשפעת האור האלקי בעולם.

15 שִׁיזְדַּכְּךָ מְעַט מְעַט, וּבִהְרַגְלָ עֲבוּדְתוֹ זֹאת יוֹמֵם וְלַיְלָה
 16 בְּגוֹ תְּפִלוֹת שֶׁבְּכָל יוֹם וּבְעֶסֶק הַתּוֹרָה, וְגַם בְּעִנְיָנָיו
 17 בְּעִנְיָנָיו עוֹלָם מִתְּנַהֵג כְּפִי הָרְאוּי לְהִיּוֹת עַל פִּי הַתּוֹרָה,
 18 הַנֵּה עַל יְדֵי זֶה הוּא מִתְּרוֹמֵם בְּמַצָּב וּמְעַמֵּד נֶעְלָה עַד
 19 שְׁאִינוֹ שִׁיף כָּלֵל לְהִרְע, הֵינּוּ גַם מִצַּד נֶפֶשׁ הַטְּבָעִית
 20 שְׁלוֹ, דְּכִלְלוֹת הָאָדָם מִחֻעֵלָה בְּמַעֲלָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר,
 21 וְהוּא מֵה שֶׁהַטּוֹב דִּנְפֶשׁ הַטְּבָעִית עוֹלָה וּמִתְאַחֵד עִם
 22 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְהִרְע נִדְחָה שְׁאִינוֹ שִׁיף לְזֶה כָּלֵל, עַד
 23 שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא אֵינוֹ תּוֹפֵס בְּהַגְּסוֹת וְהַחֲמָרִית שֶׁל
 24 הַדְּבָר הַהוּא, כִּי אִם בְּהִדְקוֹת וְהָאֱלֹקוֹת שָׁבוּ.
 25 קְצוּר. יִמְשִׁיף כְּבִאוּר, בְּעֲבוּדָה, הַבְּרוּר דְּמִלְמַעְלָה
 26 לְמַטָּה, דְּעוֹשֶׂה חֲשׁוֹבֵן צָדֵק מִמְצָבוּ הֵלֵא טוֹב
 27 (וְגַם מִהַמְעֲלוֹת שְׁלוֹ), וְעוֹבֵד לְהַמְשִׁיף לְקַבֵּעַ אוֹר אֱלֹקִי
 28 גְדוֹל בְּמַחֲוֹ וְלָבוּ, שְׁעַל יְדֵי זֶה בְּמִילָא נִדְחָה הַחֲשִׁף.
 ליל שני דחג השבועות, תש"ט

1 וְהָאוֹר הֵנָּה דוֹחָה אֶת חֲשִׁיף הָרֵע, אֲשֶׁר כְּהַמָּס דּוֹנֵג מִפְּנֵי
 2 אֵשׁ יֵאבֵד הָרֵע, שְׁלֵא יוֹכֵל לְעַמֵּד בְּמִקוֹם הַקְּדוּשָׁה כָּלֵל.
 3 וּבְרוּר זֶה הוּא בְּדַרְךָ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, דְּגַם שְׁמוּצָא אֶת
 4 עֲצָמוֹ בְּנִל בְּמַצָּב לֹא טוֹב, מִכָּל מְקוֹם לֹא יִמְנַע אֶת
 5 עֲצָמוֹ מִלְגֹּשֶׁת אֶל הַקְּדוּשׁ בְּהַשְׁגוֹת אֱלֹקוֹת וְגִלּוּי
 6 הַמְּשַׁכֵּת אוֹר הָאֱלֹקִי עַד אֲשֶׁר יִזְדַּכְּךָ גּוֹפּוֹ בְּהַעֲבוּדָה
 7 דְּמִלְמַטָּה לְמַעְלָה, אֲלֵא אֲדַרְבָּה מִתְחִיל בְּעֲבוּדָה
 8 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וְהוּא שִׁיטְרִיד מַחוּ בְּהַתְּבוּנָה
 9 בְּהַשְׁגָּה אֱלֹקִית בְּעִנְיָנִים הַקְּרוּבִים אֶל הַבְּנִתּוֹ, וּכְמוֹ
 10 לְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלוֹת הַבּוֹרָא בְּפִרְטִיּוֹת דְּוָקָא, וְיַעֲמִיק דַּעֲתוֹ
 11 וְלָבוּ בְּזֶה לְחֹזֵר עֲלֵיהֶם כְּפָה וְכָמָה פְּעָמִים עַד שֶׁיִּקְלַט
 12 הַיֵּטֵב בְּכָלֵי מַחוּ וְכָלֵי שְׁכָלוֹ, וְיִרְפָּה לְהַתְּבוּנָה בְּזֶה
 13 שֶׁהוּא אוֹר אֱלֹקִי עַד שֶׁיִּקְבַּע הָאוֹר הֵנָּה בְּמַחוּ וְלָבוּ,
 14 וְאָז מְמִילָא יִפֵּל כָּל רַע שֶׁבְּמִדּוֹת וְחֲמָרִית גּוֹפּוֹ עַד

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

28 וכך הוה - סיים ר' ישראל דובער - נהפכתי
 29 לאיש אחר. לאחריו כל תפילה התעוררו בי געגועים
 30 ללמוד, ולהבין אימרה חסידית, ואחרי הלימוד -
 31 תשוקה חזקה יותר לתפילה.
 32 פז. העיר באטשייקאו שבמחוז ויטבסק, היתה
 33 שייכת לגראף אחד, שהעיר והרבה עיירות ויערות
 34 בסביבה, היו אצלו נחלת אבות.
 35 לגראף היה ארמון משלו עם הרבה בנינים לשיכון
 36 אנשיו ומפקחיו שניהלו את רכושו הרב. בין הבנינים
 37 היה גם מינזר קתולי, כומר וחבר-עוזרים שהיו
 38 שייכים למינזר.
 39 הגראף היה אדם טוב, וכל ימיו איפשר ליהודים
 40 להתפרנס בכבוד, ליהודים העניים בבאטשייקאו
 41 ביטל את תשלום מס האדמה. כן ציווה לתת מרעה
 42 בחינם לבהמות ולעזים של הרב, השו"ב, החזנים
 43 והמלמדים. כמעט כל יהודי העיר ינקו פרנסתם,
 44 פחות או יותר, מאחוזת הגראף.
 45 הגראף היה כל ימיו אדם חלש, ולעתים תכופות
 46 חולה, והתרפא אצל הרופא הגדול הייבנטאל
 47 בויטבסק. כשהזקין הגראף גברה חלישותו, והתרפא
 48 אצל הרופא המפורסם ברטנסון.
 49 משגברה חלישותו, העביר את כל עניני ניהול
 50 אחוזתו למנהל הראשי שהיה שונא יהודים.
 51 באותו זמן, הגיע למקום שונא ישראל,
 52 ובהשפעת הכומר החדש, הרחיק המנהל הראשי את
 53 היהודים מאחוזת הגראף. אצל היהודים העניים,
 54 החלו לקחת מס האדמה, אצל כלי הקודש החלו

1 פז. החסיד ר' ישראל דובער נ"ע מוועליץ, היה
 2 ממקושריו של הסבא. הוא היה מהמפורסמים בעדת
 3 החסידים, מהמלמדים הידועים שבוועליץ, בר-דעת
 4 בנגלה ובחסידות, ועסק בעבודת התפילה. בתור אברך
 5 נסע פעמיים אל אב-הסבא הרבי ה"צמח צדק".
 6 מאז ראש-השנה תרכ"ז היה ר' ישראל דובער
 7 מבקר כל שנה בלויבאוויטש אצל הסבא, ונכנס כל
 8 שנה ל'יחידות'. בשנת תרס"ב סיפר לי ר' ישראל
 9 דובער נ"ע, שבשנת תרל"ח כשהיה ב'יחידות' אצל
 10 הסבא, כתב בפתק שלו, שאף שהוא מתייגע להבין
 11 ענין ומבינו היטב, אבל זה בלי עונג. והסבא אמר לו:
 12 - יגיעה אינה מסירה את טמטום המוח, העצה
 13 לך היא נגינה בתפילה.
 14 מתשובה זו - אמר לי ר' ישראל דובער -
 15 הייתי מרוגש מאד, להתייגע שנים-עשרה שנה
 16 ובכל זאת להיות בעל טמטום המוח - איננה
 17 תופעה מזהירה ביותר. בהיותי שבור מהענין,
 18 סיפרתי על תוכן ה'יחידות' - אחרי ה'חזרה' על
 19 מאמרי ראש-השנה - לרבי הנוכחי, אביכם, והוא
 20 אמר לי שההשגה עד כמה שתהיה מובנת, הרי
 21 כשחסרה התפעלות המוח, שאין הוא מתפעל
 22 במוחו מההשגה, זה מראה שההשגה אינה
 23 אמיתית, והעדר ההתפעלות בא מטמטום המוח.
 24 באריכות הסביר לי הרבי הנוכחי - מספר ר'
 25 ישראל דובער - את דברי הרבי "העצה לך היא
 26 נגינה בתפילה" - זהו הסיוע הפרטי מה שרבי נותן
 27 לחסיד.

47 היה זה ביום קייצי בהיר ומזג אויר טוב, והרופא
 48 ציווה לרתום את הסוסים ולקחת את הגראף, בשכבו
 49 על מיטתו, לטיול ביער. כשהוציאו את הגראף מביתו
 50 להושיבו בעגלה, עמד ר' שמואל בצד וראה איך
 51 מובילים את הגראף הזקן והשבור, והדבר גרם לו
 52 צער עמוק.
 53 הגראף הבחין בו, וציווה שר' שמואל יתלווה אליו
 54 ליער. הגראף ידע שר' שמואל מקושר אל הסבא.
 55 כשהתיישב ר' שמואל בעגלה, מסר מיד לגראף את
 56 דברי הסבא. הגראף הורה לר' שמואל לערוך רשימה
 57 מכל המשפחות היהודיות החיות בבאטשייקאוו
 58 ויכולות להתפרנס באחוזתו, כן יערוך בעצמו או
 59 על-ידי שליח, רשימה מכל הישובים, פונדקאות,
 60 נהרות, השייכים לגראף ושהיהודים יכולים
 61 להתפרנס בהם. את הרשימות ימציא לגראף עצמו,
 62 ושאל אחד לא יידע מכך.
 63 ברשימה שמסר ר' שמואל לגראף היו למעלה
 64 ממאה וששים משפחות בבאטשייקאוו, ועוד כמה
 65 עשרות משפחות בישובים שבסביבה. ליהודים היתה
 66 שוב פרנסה בהרחבה, והגראף הזקן החלים והבריא.
 67 ר' שמואל נהיה נערץ מאד באחוזת הגראף.
 68 בין יתר הצמחים שצמחו בגנו של הגראף, צמחו
 69 גם לולבים והדסים יפים, ומשנת תרמ"א היה ר'
 70 שמואל שולח כל שנה לסבא לולב והדסים מגנו של
 71 הגראף.
 72 את הסיפור האמור שמעתי מר' שמואל, שבא
 73 בסוף חודש מנחם-אב תרנ"ד לליובאוויטש, אבי היה
 74 אז במושבות שבחרסון.
 75 כשסיפר ר' שמואל את הסיפור למורי הרשב"ץ,
 76 לחסיד ר' חנוך הענדל ולי, סיים את הסיפור באמרו:
 77 הגראף הוא זקן מופלג. מאז קיץ תר"מ עד היום,
 78 תקופה של י"ד שנים, היה הגראף בריא ולא חלה אף
 79 לא פעם אחת. לפני שבוע, חש הגראף בחולשה, שלח
 80 לקרוא לי וציווה עלי לנסוע לליובאוויטש אל האוהל
 81 של הרבי, למסור שהוא מרגיש חולשה, ולפי חשבון
 82 מספר החדשים לעומת המשפחות היהודיות, מגיע לו
 83 עוד שנה ושבעה חדשים של חיים, שהרבי יקיים את
 84 הבטחתו.
 85 פח. הסבא הרבי מהר"ש אמר לחסיד ר' אלי'
 86 אבעלער - איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו -
 87 כשנכנס אליו ליחידות:
 88 - אלי' אני מקנא בך, הנך נוסע לשווקים ונפגש
 89 עם הרבה אנשים, וכשבאמצע העסק מזכירים
 90 אימרה מ'עין יעקב' ומעוררים ללימוד הנגלה
 91 והחסידות, גורמים שמחה למעלה, ואת דמי
 92 הסרסרות משלם השי"ת בבני חיי ומזוני, ומה

1 לקחת תשלום עבור המרעה, ומצב הפרנסה של
 2 היהודים התערער לגמרי.
 3 כך נמשך הדבר שנתיים לערך.
 4 רוב יהודי באטשייקאוו היו ממקורבי הסבא,
 5 אנשים שקטים. היו באים לליובאוויטש לחג או
 6 לשבת, שומעים מאמר חסידות, נכנסים ליחידות,
 7 מבקשים ברכה מהרבי לבני חיי ומזוני, וחוזרים
 8 לביתם בבטחון שהשי"ת ירחם. אך לדבר עם הרבי
 9 אודות דוחק הפרנסה, אודות כומר צורר ישראל,
 10 ואודות מנהל-ראשי שונא ישראל - לא הרהיב אף
 11 אחד.
 12 בין המשפחות היהודיות, שאף הוריהם וסביהם
 13 ניהלו במשך שנים רבות קשרי מסחר עם אחוזת
 14 הגראף, היה אחד בשם ר' שמואל ב"ר איזיק-מוניע
 15 או מוליע איזיק'ס.
 16 ר' שמואל היה ממקורשי הסבא, יהודי חסיד
 17 מכובד, היתה לו פרנסה בשפע, בעל שם טוב כסוחר
 18 ישר בכל הסביבה, יהודי מכניס אורחים ובעל צדקה,
 19 גם ידע ללמוד כ-טוב, וגם הבין אימרת חסידות.
 20 ר' שמואל עצמו היה מאותם יהודים שהיו
 21 קשורים בקשרי מסחר עם אחוזת הגראף.
 22 בחג השבועות תר"מ היה ר' שמואל
 23 בליובאוויטש. בהיותו אצל הסבא ביחידות, שאל
 24 הסבא את ר' שמואל למצב הפרנסה בעיר. סיפר לו
 25 ר' שמואל שזה כמה שנים שהפרנסה היהודית
 26 נלקחה, וסיפר לסבא את הסיבות לכך, ושהגראף זקן
 27 וחולה, הפרנסה היהודית הולכת ונעשית רעה יותר
 28 מיום ליום, ואשר יהודי העיר ויהודי הסביבה
 29 מודאגים מאד מהמצב.
 30 יודע אני - אמר לו הסבא - פרופסור ברטנסון
 31 אמר לי שהגראף במצב מסוכן מאד. הסבא התרעם
 32 קשות בפני ר' שמואל על שלא סיפרו לו כל הזמן על
 33 שינוי ההנהגה באחוזת הגראף בכל הנוגע ליהודים.
 34 הסבא - מספר לי ר' שמואל באטשייקאווער, כך
 35 קראו לו בליובאוויטש - שקע בהרהורים, וכעבור
 36 משך זמן אמר:
 37 - סע הביתה, כשתראה את הגראף בפעם
 38 הראשונה, תאמר לו, שאני ציויתי עליך למסור לו:
 39 יודע אני שהוא במצב מסוכן, שהרופאים התייאשו
 40 מחייו. אם יעזור ליהודי באטשייקאוו והישובים
 41 שבסביבה, בפונדקאות שבאחוזתו, יתן לו השי"ת
 42 עבור כל משפחה יהודית - חודש של חיים ובריאות.
 43 כשבא ר' שמואל לביתו, ביקר כעבור מספר ימים
 44 באחוזת הגראף ברצותו לראות את הגראף, אבל
 45 הדבר היה בלתי אפשרי, לא הכניסו אל הגראף אף
 46 אחד.

- 1 שהשוק גדול יותר, עבודה רבה יותר, הפרנסה גדולה
 2 יותר.
- 3 כשר' אלי' סיפר על כך, כעבור עשרות שנים, היה
 4 כולו אש-להט ורעדו ידיו ורגליו, כאילו שמע את
 5 הדברים באותו יום.
- 6 פט. בשנות נשיאותו הראשונות, היה רבנו הזקן
 7 אומר מאמרים קצרים.
- 8 פעם אחת, אמר מאמר על המשנה²³ "כל בעלי
 9 השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר". "כל בעלי השיר"
 10 - נשמות ומלאכים, "יוצאין בשיר ונמשכין בשיר" -
 11 ההעלאה וההמשכה שלהם היא על-ידי ניגון ושיר²⁴.
- 12 בימים ההם, היו חסידי הרבי בשקלוב במספר
 13 מצומצם, ואחד החסידים בעברו דרך שקלוב, סיפר
 14 וחזר על תורתו של הרבי על המשנה "כל בעלי
 15 השיר" בדביקות גדולה.
- 16 עוגמת נפש גדולה היתה לחסידי שקלוב מזה,
 17 בידעם שיהיה כבר למתנגדים מה לדבר, ויטענו
 18 שפירוש המשנה הוא בבהמות וחיות כידוע. וכך היה,
 19 התעורר רעש גדול בין גאוני שקלוב, והדבר
 20 התפרסם בכל הגליל.
- 21 כעבור זמן מסויים, עבר הרבי דרך שקלוב.
 22 אז כבר ידעו בשקלוב שהרבי הוא גאון עצום,
 23 וגאוני שקלוב באו אליו לשאול שאלותיהם. הרבי לא
 24 ענה לאף אחד מהם. והוחלט לעשות אסיפה רבה
 25 בבית המדרש הקר, להזמין את הרבי לומר תורה
 26 ולתרץ את קושיותיהם. הרבי קיבל את הזמנתם.
- 27 הרבי בא לבית המדרש, עלה על הבימה ואמר:
 28 - אומר לכם תורה, לתרץ קושיותיכם? אנגן ניגון.
 29 המשנה אומרת: "כל בעלי השיר" - נשמות ומלאכים
 30 - "יוצאין בשיר ונמשכין בשיר" - ההעלאה שלהם
 31 היא על-ידי שיר וניגון. והתחיל לשיר בדביקות
 32 גדולה. בבית המדרש הושלך הס, וכולם היו שקועים
 33 בעמקי מחשבותיהם, שלשעה לא הרגישו היכן הם
 34 נמצאים.
- 35 בשעה שהרבי שר, נפתרו אצל כל אחד מגאוני
- 36 שקלוב קושיותיהם ושאלותיהם.
- 37 בניגון הדביקות שלו, פתח הרבי את צינורות
 38 מעיינות החכמה, ופעל פתיחה בכלי המוח וכלי
 39 השכל של גאוני שקלוב. הרבי העלה אותם לדרגה
 40 גבוהה יותר, וממילא נפתרו קושיותיהם²⁵.
- 41 היה זה באותו זמן שהגאון העילוי ר' יוסף
 42 כל-בו²⁶ היה כבר מקורב אל הרבי - תקל"א - אך
 43 לפני שנעשה לחסיד ממש, הוא עמד אז על פרשת
 44 דרכים. וגם ענין זה של ניגון הדביקות - חסידי
 45 שקלוב קראו לניגון זה בשם "הניגון של מתן-תורה"
 46 - עזר הרבה בהכרעת החלטתו של הגאון ר' יוסף
 47 כל-בו שנהיה לחסיד.
- 48 לגאון ר' יוסף כל-בו היו ארבע שאלות חמורות
 49 שחדשים מרובים יגע ליישבן, ושאל אותן אצל גאוני
 50 וילנה וסלוצק ואין פותר לו. ובאותה שעה שהרבי שר
 51 את ניגון הדביקות שלו - נתיישבו אצלו כל ארבעת
 52 הענינים.
- 53 כעבור הרבה שנים, סיפר הגאון ר' יוסף כל-בו
 54 לחסיד ר' אברהם שיינעס את סיפור המעשה, ואמר:
 55 - בשעה שנתיישבו שאלותיי החמורות - הרגשתי
 56 כמו ילד קטן.
- 57 ניגון מתן התורה - אמר הגאון ר' יוסף כל-בו
 58 לחסיד ר' אברהם שיינעס - עזר לי הרבה להיעשות
 59 לחסיד. אמרתי אז, אם על הבימה בפתיחת המוח
 60 לתורה, עושה המגיד מליאזנא כל-כך טוב, הרי
 61 מכל-שכן שעושה טוב ליד העמוד בפתיחת הלב
 62 לעבודת הבורא.
- 63 החסיד ר' אברהם שיינעס סיפר סיפור זה לאב-
 64 הסבא הרבי ה"צמח צדק" בשנת תקס"ד. הרבי
 65 ה"צמח צדק" כתב על סיפור זה בקשר לדביקות,
 66 מאמר "להבין ענין טעמים נקודות תגין אותיות",
 67 והסביר בארוכה את ענין האותיות, ואשר שלמות
 68 האותיות היא בתגין, בהירות האותיות היא בנקודות
 69 המביעות את תוכן ונושא הענין של האותיות,
 70 והטעמים מגלים וממשיכים קדמות השכל, את הכוח
 71 ההיולי של השכל, בשכל הגלוי.

סעודת ליל אחרון של פסח ה'תש"ג

(25) להעיר מהוספות לתו"א סוף פרשת כי-תשא.

(26) ראה אודות לקו"ד כ"ה שבט תרצ"ו אות יד.

(23) שבת נא, ב.

(24) ראה לקו"ת ד"ה מזמור שיר חנוכה (הראשון).

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק י"ז – בין קרובים ורחוקים

1 שוב בילה ברוך חג-פסח בביתו של אליעזר ראובן הנפח. אלא שהפעם שררה שם רוח שונה
2 לגמרי. היו שם שני חתניו של אליעזר ראובן, למדנים אמיתיים, אותם הביא מן הישיבה
3 בוויטעבסק. ברוך מצא אפוא בני-שיחה לדברי תורה, ושעות רבות היה עסוק בהתפלפלות עם
4 חתני הנפח בסוגיות עמוקות בתלמוד.

5 כשהיו ברוך וחתני הנפח מתווכחים בתורה, היה אליעזר ראובן יושב מן הצד ומאזין
6 בהתענינות, למרות שלא הבין מלה אחת משיחת שלשת הלמדנים הצעירים. פניו קרנו מאושר
7 ובעיניו דלק אור עילאי. ניכר היה באופן מוחשי שאליעזר ראובן רווה נחת, הוא היה "ברקיע
8 השביעי" על שזכה להכניס תורה לארבע אמותיו.

9 בביתו של אליעזר ראובן חש ברוך את עצמו בן חורין. כאן לא מצא לנכון להסתיר את
10 למדנותו. העובדה שהוא למדן לא הייתה מתפרשת כאן כהתהדרות בתורה או כתחושת עליונות.
11 גרמה לכך הטבעיות ששררה שם, בהימצאותו בין יהודים פשוטים וישרים, יראי ה' ואוהבי תורה,
12 שכל תשוקתם היא לעבוד את ה' ולשמור את התורה בכל פרטיה ודקדוקיה.

13 בצד אחר ישב שמואל-נחום, בנו היחיד של הנפח, שרוי בדממה כשהבעת צער נסוכה על
14 פניו. ניכר בבירור ששמואל-נחום חש את עצמו נחות בגלל אי יכולתו לקחת חלק בדיונים
15 התורניים. מאחר שלא היה מסוגל לקלוט את הדברים, תקפו צער של קנאה ככל מי שנאלץ
16 לשבת בצד ואינו יכול להשתתף בשיח בני תורה.

17 עינו החדה של ברוך הבחינה במתרחש. ברוך ניחן, יותר ממישהו אחר, בסגולה לחוש את
18 רגשותיו של כל יהודי, ולכן ידע גם ללבו של שמואל-נחום, הילד הפשוט. ברוך הבחין גם בכך
19 שמפעם לפעם מופנים מבטיו של אליעזר ראובן אל בנו יחידו תוך כדי נייע ראש של צער. ודאי
20 נוכח אז יותר מתמיד בפער בין חתניו הלמדנים לבין בנו יחידו עם-הארץ. יתכן גם שבלבו של
21 הנפח עלתה אף השוואה בין בנו לבין ברוך, שבעמלו הרב, חרף כל הקשיים, הצטיין כל כך
22 בתורתו.

23 ברוך המשיך להתבונן בשמואל-נחום, שצער עורר בקרבו רחמים רבים, כך עלה רעיון
24 במוחו; האם אין צער זה של שמואל-נחום מורה שרצונו עז להידמות לגיסיו ולהיות מסוגל
25 לעסוק בתורה?

26 כיוון שכך, פתח ברוך בשיחה עם אליעזר ראובן: "נכון, אמנם, שאפשר להיות יהודי
27 ירא-שמים גם מבלי להיות למדן. כן ודאי הדבר שמלאכה היא עניין גדול. הרי אני עצמי נהנה
28 מיגיע כפי ואיני בז לשום מלאכה. משום כך אף אמרתי לך בהזדמנות קודמת שאין לך להצטער
29 על כך ששמואל נחום הוא בעל-מלאכה. ברם, בהתבונני בצער הנסוך על פניו של שמואל נחום
30 כשהוא עוקב אחרי השיחות התורניות בין חתניך, מגיע אני למסקנה שחשקו הרב ללימוד עשוי
31 להביאו להיות בן-תורה". עצתו של ברוך, הייתה, אפוא, שהנפח ישלח את בנו לאיזו ישיבה.

32 כששמע שמואל נחום את ההצעה פרץ בבכי, והחל להתחנן לפני אביו שאכן ישלח אותו
33 לישיבה כלשהי. אליעזר ראובן מילא את משאלתו, וכפי שנודע כעבור שנים לברוך, נעשה אמנם

1 שמואל נחום לבן תורה ואף היה לחתנו של יהודי בן-תורה. כששמע ברוך על כך חש סיפוק
2 על חלקו בכך. סיפוקו היה לא רק על קורת רוחו של שמואל נחום עצמו, כי-אם גם על זו של
3 אליעזר ראובן, שחשקו היה גדול שבנו יהיה לבן-תורה.

4 לאחר הפסח יצא ברוך שוב לדרך. עדיין היה בדעתו להגיע לביישנקוביץ, כדי ללמוד שם
5 תורה אצל הגאון רבי אברהם זאב. כיוון שהדרך לביישנקוביץ עברה את וויטעבסק החליט ברוך
6 להתעכב לשעה קלה בוויטעבסק, כדי להתראות עם משפחתו, דודו ודודתו ואחותו. אחותו הייתה
7 כבר נשואה לבן-ישיבה מסמארגון בשם יוסף יצחק, שנעשה אחר כך לאחד הר"מים בישיבת
8 וויטעבסק. כשהגיע ברוך לוויטעבסק כבר חונן הזוג בילד. דירתם הייתה בקצה העיר.

9 תחלה חיפש ברוך ומצא את דודו ודודתו. הללו שמחו מאד על שובו. תקוותם הייתה שעתה
10 יישאר בין כתלי ביתם. מובן שאילו עשה כן לא היה חסר לו דבר בבית. הם היו מוכנים אף
11 לסלוח לו על כך שעזבם לפני שנים מספר, מבלי שטרח אף להודיעם על מקום הימצאו כל
12 הזמן, כאילו צלל תהומות. לאמיתו של דבר אף לא ידעו בכלל מה הרחיק את ברוך מהם בשעתו
13 ומה הביאו עתה חזרה. ברוך מצדו לא נכנס להסברים ממושכים, מטבעו אהב לקצר בדברים.
14 אך הבהיר להם שקיבל על עצמו דרך בחיים ליהנות רק מיגיע כפו ולא להזדקק לאיש.

15 לאחר ששמע ברוך שגיסו, ר' יוסף יצחק, הוא אחד מראשי הישיבה - הלך לישיבה. כוונתו
16 הייתה גם להכיר את ראשי הישיבה וכן את תלמידיה, ולעמוד בכלל על מהותה של ישיבה זו.
17 כשהגיע ברוך לישיבה עסק גיסו בהרצאת שיעורו. ברוך התבונן בו מן הצד; היה זה אברך בגובה
18 ממוצע, בעל מראה נאה ועיניים שחורות. פניו הביעו החלטיות. הוא עמד ליד הדוכן והשמיע
19 את שיעורו בקול צלול ורם ובהסברה טובה.

20 תוכן השיעור היה עמוק. ר' יוסף יצחק ניתח את הסוגיה בחריפות רבה - כשבד בבד
21 מתקבלים הדברים בפשטות גדולה. הן השיעור והן המשמיעו השאירו רושם טוב על ברוך. כאשר
22 התפזרו התלמידים, איש איש למקומו, לשינון השיעור - התיישב גם ברוך והחל להתעמק בסוגיה
23 שעליה נסב השיעור. ברוך נוכח לדעת שגיסו השקיע למדנות גדולה בשיעור, ושהשמיע אגב
24 חידושים רבים.

25 (בסיום השיעור השמיע רבי יוסף יצחק דבר אגדה, בהסבירו את מאמר רב חסדא (כתובות
26 ע, א): "קול עבה באשה - הרי זה מום, שנאמר: כי קולך ערב ומראך נאה" הוא פירש שהכוונה
27 לכנסת ישראל, הנקראת אשתו של הקב"ה. "קול עבה" - המתפלל כתובע צרכיו, שאז הרי זה
28 מום, כי התפילה צריכה להיות בתחנונים, שאז היא "קול ערב").

29 לאחר מכן הקשיב ברוך לשיעורו של ראש הישיבה, הגאון רבי פלטיאל, והוקסם ממנו:
30 מעולם לא נתקל בעמקות כזו.

31 עתה יצא ברוך לבצע מספר משימות שנטל על עצמו לקיים בוויטעבסק. ראשית, הלך
32 להשתטח על קברי הוריו. לאחר מכן מימש את תשוקתו לטייל שוב מחוץ לעיר לחוף הנהר
33 דווינה, שם היה מטייל בילדותו עם אביו. טיולים אלה, והשיחות שהתקיימו במהלכם, לא נמחו
34 עדיין מזיכרונו של ברוך.

35 לאחר שביצע את המשימות הללו, שהיו חיוניות לו, הלך לבית אחותו, לשם גם הגיע מאוחר
36 יותר גיסו. הפגישה בין האח לבין האחיות ובין הגיסים הייתה לבבית ביותר. ר' יוסף יצחק למד

- 1 עתה להכיר את גיסו, אותו ראה לפני כן בישיבה מבלי לדעת מי הוא. לאחר שיחה קצרה עם
2 אחותו, פתח ברוך בשיחה תורנית עם גיסו, שנמשכה זמן רב.
- 3 הדבר היה בערב שבת, והאחות רצתה שיישאר בביתה: "ודאי תשבות אתנו את השבת,
4 לאחר שציפינו לך זמן כה רב" - אמרה. גם הגיס ביקשו להישאר בביתם לשבת. אך לברוך היה
5 תירוץ מוכן, שכך ודאי התכווננו לקראתו בבית הדוד. הרי שם הופיע לראשונה.
- 6 למעשה היו לו לברוך תכניות משלו. רצונו היה להמשיך בדרכו, וליהנות מיגיע כפו ולא
7 להזדקק לאחרים. הוא לא רצה להיות סמוך על שולחן אחרים ולו לשבת אחת, אף אם השולחן
8 הוא של אחותו או של דודו.
- 9 ברוך כבר חיפש ומצא בית-מדרש ללון בו. לקראת שבת קנה לעצמו חלות ולפת כלשהו,
10 כדרכו תמיד.
- 11 בינתיים החליט ברוך להישאר בוויטעבסק, במקום לנסוע לביישנקוביץ כפי שתיכנן מתחילה,
12 וללמוד באותה ישיבה בה כיהן גיסו כאחד הרמ"ם. האם יפריע לו בהתנהגותו בוויטעבסק?
13 ברוך כבר די תקיף בדעתו מכדי להירתע בדרכו ממישהו, ולכן אין לו ממה לחשוש. לא אחותו,
14 לא גיסו, לא דודו, לא מישהו אחר מסוגלים להשפיע עליו.
- 15 כאשר בסופו של דבר התברר לקרוביו שברוך מתחמק מללון או לאכול בביתם, וכי הוא
16 מסתפק בלחם צר, לחצו עליו שיסביר להם את פשר התנהגותו. אז מצא ברוך לנכון להסביר
17 להם את החלטתו ליהנות מיגיע כפיו, וכי משום כך עזב אותם בשעתו ונמנע מלהודיע על מקום
18 הימצאו. כל אותה תקופה חשש שמא לא יוכל לעמוד בפני השפעות סותרות, בהיותו צעיר
19 וחלש. משום כך בחר להיות בנכר ולהסתיר את עצמו, כדי שקרוביו ואחרים לא יאלצוהו להזדקק
20 לעזרת בשר-ודם. ברם, עתה, לאחר שבגר, יודע הוא יפה את אשר לפניו, ונחושה החלטתו ללכת
21 בדרך שבחר בה. שוב אינו חושש מהשפעת אחרים, ומותר לקרוביו לדעת על כך. בקשתו מהם
22 היא רק להימנע מלהכביד עליו בשאלות וטרוניות בקשר לדרכו רצופת היסורים, אך גדושת
23 שביעות רצון מתוך הכרה שהוא ניצב על רגליו הוא בעבודתו את ה' כנקי כפיים ובר לבב.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון תרפ"א

כבוד ידידי עוז, הרב הנכבד, מבחר
התלמידים, ווח"ס אי"א מוהר"ר שאול
דובער שי

1 שלום וברכה.

- 7 להם כתבים וספרי דא"ח להחיות נפשם הטי' במזון הרוחני.
8 וכאשר ידענו במוחש אשר הפעולה האמיתית בעזרי"ת
9 בהרמת העבודה בפועל בלימוד חסידות וההתעסקות
10 בתפלה ותיקון המדות באהבת רעים ודיבוק חבירים,
11 והתעוררות ההרגש מאיש לרעהו, להיות כאחים אהובים,
12 הוא ע"י אמצע[ות] משפיע הנותן לבו ונפשו על זה, הן
13 בדיבור בפומבי והן בכתב במכתבי התעוררות.
- 14 ותודה לאל עליון ראה ראינו בעזרתו ית' פרי טוב
15 בעמלינו זה רבות בשנים, אשר בכל מקום ומקום שהיתה
16 התעסקות טובה כאמור, הנה הַנְּסִי יושבי המקום מתענגים
17 על טוב מעלת האנושי בכלל, בהגברת הצורה על החומר.

- 2 שמעתי אשר בדעתו לנסוע בעזרתו ית' למקום מולדתו
3 שהיא במדינת לאטווי. טוב ונכון הדבר במאוד, והשי"ת יהי
4 בעזרו להפיק רצונו הטוב, וגם אני הייתי משתתף בעזרת
5 ההוצאה הדרושה לזה, כי קבלתי כמה מכתבים משם
6 ומעבר הנהר הגדול מבקשים בפנימיות נפשם להמציא

35 ורבים מאתנו שחים (שווימען) בים התלאות ר"ל בעוני
 36 וחוסר כל, בדוחק ולחץ, אשר גם בארזים ח"ו נפל רקב,
 37 מבלי מעמד גשמי, וכל אחד דחוק ולחוץ, מעוך וסובל
 38 ר"ל.

39 אמנם כן, אבל רוח אלקים הוא באנוש, וכשושנה
 40 יפרח לעשות פרי טוב בעמלו ויגיעתו, אשר בזה הוא מכוון
 41 אל אשר נברא ונוצר.

42 ונשובה לראשונה כי הנסיעה למקום מולדתו נכונה
 43 וישרה היא, ובעזרת יוצר כל יוכל עשות הרבה והרבה
 44 לטובת אחינו היקרים הצמאים לדבר הוי', ויוכל הביא
 45 תועלת רב לאחינו היושבים בהמדינה כולה בכל ענינים
 46 הדתיים כאשר אבאר :

47 מדינתנו כהיום אין לנו לא תפילין ולא טלית גדול
 48 וקטן, מזוזה סידור חומש ואגדה, ומי יאמר גמרא
 49 ומשניות אשר מהבלבולים הפרעות והשריפות ר"ל, ואם
 50 נדרש לאחד טו"ת מזוזות סידור וחומש בבת אחת נדרש
 51 לו ע"ז לכה"פ ת"ק מאות א' רז"כ אשר לא יוכל שום אדם
 52 בעתים הללו השגג זאת, ורבים הדורשים טו"ת ואין
 53 להשיג, כי גם הסופר ועושה בתים צריך לאכול פרוסת
 54 לחם, ממלאכתו זאת, אשר לעני הי' כל ימיו ולא הספיק
 55 על פרנסתו, ומה גם עתה, אשר מבחיל הוא. אבל לעצם
 56 הענין אין זה נוגע כלל, כמה אנשים החפצים להניח
 57 תפילין בכל יום ואין להם, ועינינו רואות אנשים פשוטים
 58 וחפשים גלוחים, באים לבית הכנסת למען הניח תפילין.
 59 כמה וכמה בני בר מצוה, אשר מיום הראשון אין ביכולתם
 60 לקיים המצוה בהנחת תפילין ר"ל אוי מה הי' לנו. ואשרי
 61 לנו כי זכינו לראות צמאון אלפים בישראל הדורשים דבר
 62 הוי' ודתו בלב טהור, ומשתוקקים בכל לבבם להדריך
 63 בניהם בדרכי קודש הדת, ורק חסרים המה האמצעים
 64 הדרוש[ים] לזה, כמו ספרים תפילין והדומה. ואשר ע"כ
 65 החובה עלינו השתדל בזה בכל האפשר בהשתדלות
 66 ותעמולה גדולה.

67 אופן ההשתדלות לדעתי צריכים. . .

אג"ק מוהרי"צ כדך יד

1 ולמופת הוא לנו ידידינו היקר הרב ר' שמואל
 2 לעוויטין, אשר זה כששה שנים יושב בערי גרוזיא
 3 בקוטאיש, עפ"י חפץ ורצון הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 4 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר חש עתידות להחבל ההוא,
 5 וחפץ בהרמת מצבם המוסרי וישלח את ידידינו הנ"ל
 6 ליסד חדרים וישיבה, ולהתענין בכל עניני הדת לכלכלם,
 7 הנה כהיום ת"ל המה מתענגים על רוב טוב יהי' ד' בעזרם
 8 ויעלו מעלה מעלה בעילוי אחר עילוי ברו"ג.

9 והנה כל אדם באשר הוא אדם, עליו החובה לעשות
 10 ולפעול לטובת זולתו, אשר בזה מותר האדם על החי,
 11 להיותו מדיני בטבעו, אוהב הקיבוץ האנושי, ודואג
 12 בהפרכת טובתו החומרי והמוסרי, וכמובן כל אחד ביושר
 13 סגולתו, זה מסוגל יותר לכוזה, וזה מסוגל יותר לעבודה
 14 ותעמולה מוסרית אשר אם יחליפו פעולתם לא יהי' למו
 15 תוצאות הדרושות.

16 אנחנו תלמידי האדם הגדול באנשים תום ויושר, איש
 17 האלקים, סמל הצדק ויופי הטהור, ראש העובדים
 18 באמונה טהורה בתקות אין-סוף הוד כ"ק אאמו"ר
 19 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר זכינו עמוד על ימינו, ראות
 20 פעול[ות]תיו הכבירות, אשר אחת לאחת יזרחו, כשמש
 21 צהרים, על לב ישראל תורתו והדרתו, עלינו יאהיל אורו
 22 החד והמתנוצץ, ויפיח בקרבינו זיק האנושית הכללית,
 23 והתמסרות אל החסידות והנהגותי הנעימים בחיים
 24 הרוחניים, והישרים בחיים הגשמיים, להשתדל בעזרתו
 25 יתי' להפיק רצונותיו הקדושים, שהוא רצון הוי' ב"ה,
 26 בטוב עם הקודש, בכל אשר תשיג ידיו, לקרב לב בנים
 27 אל אבינו שבשמים, להורות לפני השומעים אלינו,
 28 והתאבים ומשתוקקים להלוך בדרכי יושר אבות העולם,
 29 הדרך האמיתי לסקלה ולהרפידה, ולהיות בעזרם בכל
 30 אשר יודרש.

31 עלינו אין לשכוח אף רגע תעודתנו עלי אדמות,
 32 כארבע רוחות השמים פרש אותנו, אל אלקים צבאות
 33 לסוד כוונה נעלמת מאתנו, רק זעיר שם זעיר שם, גילו לנו
 34 רבותינו באמרם אחד גולה לברטניא ואחד גולה לברבריא,

טיפור שמספר נשיא בישראל, ועל-אחת-כמה-זכמה נשיא שהוא ממלא מקומו של הנשיא שעזמו אירע סיפור זה - הרי זה בוודאי נוגע לפועל.

משיחת שבת פרשת בהעלותך, ה'תשכ"ז

ב"ה, כ"ב אייר, תשי"א
ברוקלין
שלום וברכה!

קבלתי הפי"נ שלו שמבקש ברכה לרפואה למחלת עיניו ועבור זוגי.. תחי'.

לכשאהי' על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אזכיר את שניהם לרפואה ואקווה שיוכלו לבשר לי בשורות טובות בזה.

כל יהודי צריך לעשות כלים לקבל ברכות הקב"ה, ובכן באם לא עשה זאת עד עתה, הנה יתחיל מעתה לאמר תהלים בכל יום שיעור תהלים כפי שנחלק לימי החדש באופן שיגמור התהלים כולו במשך החדש, וגם ללמוד בכל יום פרשה חומש ובמשך השבוע לגמור הסדרה, וגם ליטול חלק בשיעורים רבים בבית הכנסת, באלו השיעורים אשר יש לו המשכה אליהם, וזוגתו תחי' תתן לצדקה לקופת רבי מאיר בעל הנס - רמבעה"ן - קודם הדלקת נרות בכל ערב ש"ק וערב יום טוב.

אקוה לשמוע בשורות טובות מהם, ומצו"פ השיחה ל"ג בעומר שנדפסה לא כבר, וילמדה ויתעמק בה.

בברכת רפואה קרובה.

ב"ה, יו"ד אייר, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.
ברכה ושלום!

בטח תסלח לי על שכותב אני אלי' בענין פרטי שלה.

כמה פעמים שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שענין אהבת ישראל הוא גם לאיש הישראלי הנמצא במקום רחוק ואפילו זה שאף פעם לא ראה אותו, אשר גם בזה צייתה תורתנו הקדושה ואהבת לרעך כמוך. ואם יש תקוה שיכולים לעזור למי שהוא הנמצא בריחוק מקום ובלתי מכירו, חוב קדוש הוא על כל אחד ואחת להשתדל בטובת חברו, אשר כל ישראל חברים.

נודעתי אשר כמה פעמים הציעו נכבדות בשבילה, ומפני כמה סיבות סרבה מלהסכים עליהם.

כמובן אי אפשר להגיד בריחוק מקום חוות דעת בנוגע להצעה פרטית, אבל ארשה לעצמי לבוא בהערה כללית בזה.

נשואין בחיי האיש או האשה הוא מאורע העקרי ביותר, הטובע חותמו על כל החיים כולם. ובמילא צריכים על זה התיישבות וא"א לעשות זה בחפזון.

אבל עם זה, כמו בכל מאורעות חיי האדם, הקטנים והגדולים, א"א לאדם להביא בחשבון את כל הפרטים עד תכליתם, כי סוף כל סוף מוגבל ביותר הוא ואין שכלו ומחשבתו יכולים להקיף את כל הסיבות והמסובבים של כל דבר ודבר. במדה ידועה הרי בכל דבר וענין צריך להשתמש במדת הבטחון בהשי"ת אשר הוא כיון את הדבר לטוב בכל הפרטים.

וכן הוא גם בנוגע לשידוך, אשר אי אפשר למצוא דבר שלם בתכלית עם כל המעלות, וא"א להביא בחשבון את כל התוצאות עד תכליתן. ואם הדברים העקרים הם בסדר, הנה לפעמים תכופות מהנכון לוותר על ענינים טפלים שנראים או נדמים שאינם כדבעי, ובפרט שאפשר שאין זה אלא דמיון בלבד, ובאמת גם הם מתאימים.

אגרות קודש

יש אומרים שאין זה אלא ענין פרטי של המדובר והמדוברת, אבל האמת אינה כן, כי כל ישראל ערבים זה בזה וטובתו של כל אחד ואחת או להיפך ח"ו משפיעה על משפחתו ועל ידידיו ואפילו אלו הרחוקים במקום. ואם בעתים כתיקונם הי' כן, על אכו"כ בזמננו אלה, אחרי השמדות הנוראות שלקחו מאתנו רבבות מאחביי הי"ד, אשר ממילא גדול ביותר ערך כל בית הנבנה בישראל - כהנה וכהנה, ובפרט כשיש לקוות שהבית הזה ייבנה על יסודי התורה והמצוה.

אקוה שתוכל לבשרני בשורות טובות בהנ"ל, ואחתום בברכה להסתדרות טובה בקרוב, טובה בגו"ר גם יחד.

אתענין לדעת אם משתתפת היא בחיים הציבוריים בסביבתה, ובאיזה אופן.

ב"ה, כ"ב אייר, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר חיים הלל שי

שלום וברכה!

במועדו קבלתי מכתבו מ"ב אייר המתאר את ענין ואופן עבודתו בהת"ת שבמחנם, וכן בנוגע להלימוד עם התלמידים אשר הולכים אליהם ללמוד בבתיהם.

מהראוי הי' שישלחו לכאן רשימת התלמידים, הן מאותם הלומדים בת"ת ומאלו שלומדים עמם בבתיהם, בצירוף שם אמותיהם בכדי שיקראו אותם על הציון, בעת רצון.

למותר לבאר ערך עבודה הנעלית זו, ולמותר ג"כ לבאר אשר ההשתדלות בהנוגע למספר התלמידים אין לה גבול, אין להסתפק באלו שישנם עד עתה, וכדו"ל על הפסוק בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידיך, וידוע ג"כ שכל המקיים נפש אחת כאלו קיים עולם מלא, ובטח עושים הם כל האפשרי בזה אבל אין מזרזין אלא למזורזין, ולכן באתי בשורותיי דלעיל.

בטח שמע פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, צי אז גוט איז גוט איז בעסער ניט בעסער, וכבר בא הזמן לחפש עצה איך להדריך את התלמידים וללמדם ובפרט לתלמידים הבאים להת"ת, לא רק את האור תורה ונר מצוה, אלא גם את המאור שבתורה היא תורת החסידות והנהגה בדרכי החסידות, כמובן לכל אחד ואחד באופן המתאים לפי מעמדו ומצבו עתה, וכמבואר ג"כ בשיחת ל"ג בעומר המצו"פ.

אבקשו למסור ברכתי הצלחה בעבודתם לכל אלו המשתתפים אתו עמו בענינים הנ"ל, ויקויים בהם מארז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, ונותנים לו כחות אשר התורה והמצוה מסייעין בידו (עין לקו"ת דרוש שמע"צ ד"ה ה' לי בעוזרי, פרק ה') וכל המוסיף מוסיפין לו להוסיף לכאו"א מהם תוספת כח חיות ואור הן בענינים הכללים והן בענינים הפרטיים.

במענה על הערתו בתניא רפ"ב משי"נ שם **ממעל ממש** : (א) שאדה"ז הי' קורא לאצ"י עליון - כ"כ בד"ה עוטה אור כשלמה תערי"ב. (ב) **ממעל** - עיין ס' הקיצורים לתניא ע' עג דקאי על ע"ק - ובמילא מובן שזהו למע' מאצ"י. ואין צריך לזה תיבת ממש. (ג) במכ"י כ"ק מו"ח אדמו"ר (משנת תרח"ץ. ובע"ה יודפס במשך הזמן) מספר באריכות איך שהצ"צ התעמק בתיבות אלו, שהרי ממעל פי' העכער פון וואס מיזאל ניט האלטן עלי שאין למע' הימנו. וא"כ מהו ממש - ממשות, חוש המישוש, סתירה לזה. וענה לו אדה"ז : ממעל - רצוא, ממש - שוב. - והפי' בזה, לדעתי : שע"י השוב הרי בזה מגלים בהנשמה שני הפכים : (א) ממשות, שייכות לענינים דחוש המישוש. (ב) עילוי יותר גדול מכל עליות וכידוע במעלת השוב על הרצוא. - ועייג"כ ביאור תניא להרש"ג - קופיר - ע' קמד.

בברכה הצלחה בעבודה ובריאת הנכונה.

פרשת בהעלותך

ח « וידבר יהוה אל־משה לאמר: ד דבר אל־אהרן ואמרת אליו בהעלתך את־הנרות אל־מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות: ויעש כן אהרן אל־מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה יהוה את־משה: וזה מעשה המנרה מקשה זהב עדי־ירכה עד־פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה יהוה את־משה פן עשה את־המנרה: פ (ל) וידבר יהוה אל־משה לאמר: קח את־הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם: וכה־תעשה להם לטהרם הנה עליהם מי חטאת והעבירו תער על־כל־בשרים וכבסו כגדיהם והטהרו: ח ולקחו פן בן־בקר ומנחתו סלת בלולה בשמן ופר־שני בן־בקר תקח לחטאת: ט והקרבת את־הלויים לפני אהל מועד והקהלת את־כל־עדת בני ישראל: (י) והקרבת את־הלויים לפני יהוה וסמכו בני־ישראל את־ידיהם על־הלויים: יא והניף אהרן את־הלויים תנופה לפני יהוה מאת בני ישראל והיו לעבד את־עבדת יהוה: יב והלויים יסמכו את־ידיהם על ראש הפרים ועשה את־האחד חטאת ואת־האחד עלה ליהוה לכפר על־הלויים: יג והעמדת את־הלויים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם תנופה ליהוה: יד והבדלת את־הלויים מתוך בני ישראל והיו לי הלויים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 316)

בהעלותך את הנרות (ח, ב)

הצווי על הדלקת הנרות אמנם נאמר לאהרן הכהן, אךל "הדלקה בשרה בנר". לומר לך, שכל אחד חייב לעסק ב"הדלקת" נשמות ישראל וקרובן לאביהם שבשמים. וצריך להיות "שלהבת עולה מאליה": שיהא ה'גר' 'דולק' בכחות עצמו, כך שאינו זקוק עוד ל'מדליק'.

מועד וטהרת אתם והנפת אתם תנופה: ט כי נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כל־יחם בכור כל מבני ישראל לקחתי אתם לי: ח כי לי כל־בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הפתי כל־בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי: ט ואקח את־הלויים תחת כל־בכור בני ישראל: ט ואתנה את־הלויים נתנים | לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את־עבדת בני־ישראל באהל מועד ולכפר על־בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני־ישראל אל־הקדש: ד ויעש משה ואהרן וכל־עדת בני־ישראל ללויים ככל אשר צוה יהוה את־משה ללויים בן־עשו להם בני ישראל: ט ויתחטאו הלויים וכבסו כגדיהם וניף אהרן אתם תנופה לפני יהוה וכפר עליהם אהרן לטהרם: ז ואחר־כן באו הלויים לעבד את־עבדתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את־משה על־הלויים פן עשו להם: ס וידבר יהוה אל־משה לאמר: ז זאת אשר ללויים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד: ח ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה ולא יעבד עוד: ט ושלת את־אחיו באהל מועד לשמור משמרת ועבדה לא יעבד ככה תעשה ללויים במשמרתם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' קסא)

פי לי כל בכור בבני ישראל (ח, טז)

אמרו ר"ל "הני דומה לו", מה הוא רחום אף אתה רחום. ואף כאן: מה הקב"ה פדה את בכורי ישראל בעת מפת בכורות, אף עלינו להשתדל (מי שהדבר בידו) להציל את ילדי וילדות ישראל שלא יטמעו בין הגוים. ואף ש"אלקיכם פהן הוא", ובכהן אין פדיון הפן - גרי אדוּבָה: בכהן לא מספיקים חמשה סלעים כדי לפדותו, פ"אם גופו נקדש על־ידי־זה.

שלישי ז « וידבר יהוה אל־משה במדבר־סיני

שני ט ואחר־כן יבאו הלויים לעבד את־אהל

יכול לעשות פסח שני; הרי שיש כאן תקון אפילו למי שאומר "אחטא ואשוב", ולא זו בלבד שאין כאן מלכתחלה כל הענן של "אין מספיקין בגדו", אלא אדרבה: האדם נצטוו להקריב פסח שני.

רביעי ^ט וביום הקים את־המשכן כִּפְסַח הָעֵנָן את־המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על־המשכן כַּמֵּרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֶּקֶר: ^י בן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה־אֵשׁ לַיְלָה: ^{יא} ולפני העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן־שם הענן שם יחנו בני ישראל: ^{יב} על־פי יהוה יסעו בני ישראל ועל־פי יהוה יחנו כל־ימי אשר ישכן הענן על־המשכן יחנו: ^{יג} ובהאריך הענן על־המשכן ימים רבים ושמרו בני־ישראל את־משמרת יהוה ולא יסעו: ^{יד} ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על־המשכן על־פי יהוה יחנו ועל־פי יהוה יסעו: ^{טו} ויש אשר יהיה הענן מערב עד־בֶּקֶר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו: ^{טז} או־ימים או־חדש או־ימים בהאריך הענן על־המשכן לשכן עליו יחנו בני־ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו: ^{יז} על־פי יהוה יחנו ועל־פי יהוה יסעו את־משמרת יהוה שמרו על־פי יהוה ביד־מִשְׁחָה: ^{יח} וידבר יהוה אל־מִשֶׁה לֵאמֹר: ^{יט} עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת פֶּסֶף מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנֹת: ^כ וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^{כא} וְאִם־בָּאֶחָת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כב} וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִיּוֹם קִדְמָה: ^{כג} וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִיּוֹם תִּימֵנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם: ^{כד} וּבְהִקְהִיל אֶת־הַקְּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תְרִיעוּ: ^{כה} וּבְגֵי אֹהֶרֶן

בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר: ^א ויעשו בני־ישראל את־הפסח במועדו: ^ב בארבעה עשר־יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אתו במועדו ככל־חקתיו וככל־משפטיו תעשו אתו: ^ג וידבר משה אל־בני ישראל לעשת הפסח: ^ד ויעשו את־הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את־משה בן עשו בני ישראל: ^ה ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא־יכלו לעשת־הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ^ו ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגדע לבלתי הקריב את־קרבת יהוה במועדו בתוך בני ישראל: ^ז ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה־יצוה יהוה לכם: ^ח וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ אֹו בְדַרְדָּר רְחִיקָה לָכֶם אֹו לְדַרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה: ^י בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֵהוּ: ^{יא} לֹא־יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְעֵצִים לֹא יִשְׁבְּרוּ־בּוּ כְּכֹל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: ^{יב} וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדַרְדָּר לֹא־יִהְיֶה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָה כִּי א קָרְבַּן יִהְיֶה לֹא הַקְּרִיב בְּמוֹעֵדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא: ^{יג} וְכִי־יִגֹּד אֹתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה כַּחֲקַת הַפֶּסַח וְכַמִּשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וְלְאֹזְרַח הָאָרֶץ: ^{יד} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (22051 שיחות ח עמ' 74)

או בדרדך רחקה . . ועשה פסח לה' (ט, ט)

רז"ל אמרו, "האומר אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה". אמנם, מי שלא הקריב את הפסח במועדו משום שסמך על פסח שני - לא מצינו בשום מקום שאינו

צָבָאוּ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדָּי: כו וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי
 אֲשֶׁר פָּגַעִיאל בֶּן־עֶכְרָן: כז וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי
 נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: כח אֱלֹהִים מִסְעֵי בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לְצַבְאָתֶם וַיִּסְעוּ: ס וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 לְחֹכֵב בֶּן־רַעֲוֹאֵל הַמְדִינִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסֻעִים |
 אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֲתָן
 לָכֶם לְכֹה אֲתָנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ כִּי־יְהוֹה דְּבַר־טוֹב
 עַל־יִשְׂרָאֵל: 3 וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֶלְדָּ כִּי אִם־אֶל־
 אֶרְצִי וְאֶל־מוֹלְדָתִי אֶלְדָּ: 34 וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב
 אֲתָנוּ כִּי | עַל־כֵּן יִדְעַתְּ חַנְתָּנוּ בַּמְדָּבָר וְהֵייתָ לָנוּ
 לְעֵינָיִם: 35 וְהָיָה כִּי־תֵלְדָּ עִמָּנוּ וְהָיָה | הַטּוֹב
 הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ:
 36 וַיִּסְעוּ מִהָרַיִם יְהוָה הַרְדָּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְוֹן
 בְּרִית־יְהוָה נִסַּע לְפָנֵיהֶם הַרְדָּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה: 37 וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם
 בַּנִּסְעִים מִן־הַמַּחֲנֶה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 252)

וְאַרְוֹן בְּרִית ה' נִסַּע לְפָנֵיהֶם (י, לג)
 ובו שבְּרִי לוחות מְנַחֵם (רש"י)

שבְּרִי לוחות - רומזים לְשִׁפְלוּת וּבְטוּלָה, הַדְּרוּשִׁים כְּדִי
 לְקַחַת תּוֹרָה, כְּמֵאמַר "וּנְפָשִׁי כְּעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה (ועל־יְדִי־וָה
 דְּוָקָא) פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ". וְנִסְעָם הַדְּבָר, כִּי הַקֶּבֶ"ה הוּא
 אֵין־סוּף, וְאֵין שְׂכָל נִבְרָא תוֹפֵס בוֹ, וְהוּא הַדִּין לְגַבֵּי תוֹרָתוֹ.
 לְכֹן צְרִיךְ הַנִּבְרָא לְהִגַּיעַ לְבְטוּלָה מְחֻלָּט, כִּי בִּק אֵז יוֹכֵל
 לְהַשִּׁיג בְּאֵמַת חֻקָּה אֱלֹקִית וְ"לְקַחַת" אֵת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא
 בְּעֵצָם מַעַל לְנִבְרָא.

שש ז 37 וְהָיָה בַּנִּסְעֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה |
 יְהוָה וַיַּפְצוּ אִיבִיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנְאוֹיךָ מִפְּנֵיךָ:
 38 וּבְנַחְחָה יֹאמֶר שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֲלַפֵּי
 יִשְׂרָאֵל: ז פ יא 38 וְהָיָה הָעָם כְּמַתְאֲנָנִים רַע
 בְּאֲזִנֵּי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אָפוֹ וַתִּבְעַר־בָּם
 אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בְּקֶצֶה הַמַּחֲנֶה: 39 וַיִּצְעַק הָעָם
 אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע
 הָאֵשׁ: 40 וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תִּבְעֵרָה
 כִּי־יִבְעַרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה: 41 וְהָאִסְפָּסָף אֲשֶׁר־

הַפְּהָנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת
 עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: 42 וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם
 עַל־הַצֹּר הַצָּרֵר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת
 וּנְזַפְרֹתֶם לְפָנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּנְגַשְׁעֶתֶם
 מֵאִיבֵיכֶם: 43 וּבָיוֹם שִׁמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם
 וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל
 עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִפְרוֹן
 לְפָנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 28)

על עלְתֵיכֶם ועל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם (י, פ)

עוֹלָה, שֶׁהִיא כְּלִיל לַה', רומז לְבְטוּלָה מְחֻלָּט לַה'. שְׁלָמִים,
 שֵׁשׁ בוֹ הַנָּאָה לְבַעֲלִים, רומז לְעַבּוּדַת ה' מִתּוֹךְ הַכְּנָה
 וְהַשְׁגָּה. לְכֹן קֹדֶם עוֹלָה לְשִׁלְמִים, כִּי תַחֲלַת הַעֲבוּדָה צְרִיכָה
 לְהִיּוֹת מִתּוֹךְ בְטוּלָה וְהַכְּנָעָה.

חמישי יא וְהָיָה בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים
 בַּחֲדָשׁ נַעֲלָה הָעֲנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת: 44 וַיִּסְעוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמְדָּבָר סִינַי וַיִּשְׁכְּנוּ הָעֲנָן
 בַּמְדָּבָר פְּאָרָן: 45 וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁיטָה עַל־פִּי יְהוָה
 בְּיַד־מֹשֶׁה: 46 וַיִּסְעוּ דָגֵל מַחֲנֶה בְּנֵי־יְהוּדָה
 בְּרֵאשִׁיטָה לְצַבְאָתֶם וְעַל־צָבָאוּ נַחֲשׁוֹן בֶּן־
 עֲמִינָדָב: 47 וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר נַתְנָאֵל
 בֶּן־צִוְעָר: 48 וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֵלִיאָב
 בֶּן־חֵלֶן: 49 וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וַנִּסְעוּ בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי
 מֵרָרִי נְשָׂאֵי הַמִּשְׁכָּן: 50 וַנִּסְעוּ דָגֵל מַחֲנֶה רְאוּבֵן
 לְצַבְאָתֶם וְעַל־צָבָאוּ אֵלִיעֶזֶר בֶּן־שְׂדִיאוּר:
 51 וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־
 צוּרִישַׁדָּי: 52 וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי־גַד אֱלִיסָף בֶּן־
 דְּעוּאֵל: 53 וַנִּסְעוּ הַקְּהָתִים נְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ
 וְהַקִּימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בָּאִם: 54 וַנִּסְעוּ דָגֵל
 מַחֲנֶה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְצַבְאָתֶם וְעַל־צָבָאוּ
 אֵלִישַׁמַּע בֶּן־עֲמִיהוּד: 55 וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי
 מְנַשֶּׁה גַמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר: 56 וְעַל־צָבָא מִטָּה
 בְּנֵי בְנִימֵן אִבִּידֹן בֶּן־גְּדֵעוֹנִי: 57 וַנִּסְעוּ דָגֵל מַחֲנֶה
 בְּנֵי־דָן מְאָסָף לְכָל־הַמַּחֲנֶה לְצַבְאָתֶם וְעַל־

בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּ תְאוֹה וַיִּשְׁבוּ וַיִּכְפוּ גַם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר׃ ה זָכַרְנוּ אֶת־
 הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת הַקִּשְׁאִים
 וְאֶת הָאֲבֻטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים
 וְאֶת־הַשּׁוּמִים׃ וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבְשֶׁה אֵין כָּל
 בְּלִתִּי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ׃ וְהַמֶּן כּוֹרֵעַ־גַּד הוּא
 וְעֵינוּ כַּעֵין הַבְּדֹלַח׃ ה שָׂטוּ הָעַם וְלָקְטוּ וַיִּטְחֲנוּ
 בְּרֹחִים אוֹ דָבָל בַּמִּדְבָּה וּבִשְׁלָל בַּפְּרוּר וַעֲשׂוּ
 אֶתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמֹו כַּטַּעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמּוֹן׃
 וּבִבְרַת הַפֶּלַע עַל־הַמַּחְנֶה לִילָה יֵרֵד הַמֶּן עָלָיו׃
 וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעַם בֹּכָה לְמַשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ
 לְפִתְחוֹ אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹ־אָף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
 רָע׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הִרְעִיתָ
 לְעַבְדְּךָ וּלְמַה לֹּא־מִצַּתִּי חֶסֶד אֲ חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם
 אֶת־מִשְׁאָ פֶלֶא־הָעַם הַזֶּה עָלָי׃ י הָאֲנֹכִי הָיִיתִי
 אֶת פֶּלֶא־הָעַם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדִיתִּהוּ כִּי־תֹאמַר
 אֵלַי שְׂאֵהוּ בַחִיקוֹךָ כַּאֲשֶׁר יֵשֵׂא הָאֱמֹן אֶת־הַיִּנּוֹק
 עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו׃ יא מֵאֵין לוֹ
 בָּשָׂר לִתֵּת לְכָל־הָעַם הַזֶּה כִּי־יִכְפוּ עָלָי לֵאמֹר
 תִּנְהַלְנוּ בָּשָׂר וְנֹאכַלְתָּ׃ יב לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי
 לְשִׂאת אֶת־פֶּלֶא־הָעַם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי׃
 יג וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִי נָא הָרֹג
 אִם־מִצַּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי׃ פ
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲסַפְּהֶ־לִּי שִׁבְעִים אִישׁ
 מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעַם
 וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחַתָּ אֹתָם אֶל־אַהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ
 שָׁם עִמָּךְ׃ יד וַיִּרְדְּתִי וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלִיתִי
 מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשַׁמְתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ
 אֶתְךָ בְּמִשְׁאָ הָעַם וְלֹא־תִשָּׂא אֶתְךָ לְבַדְּךָ׃
 טו וְאֶל־הָעַם תֹּאמַר הַתְקַדְּשׁוּ לְמוֹחֵךְ וְאֹכְלֵתֶם
 בָּשָׂר כִּי בִכְתֹם בְּאוֹנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֹאכְלֵנוּ
 בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנִתַּן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר

וְאֹכְלֵתֶם׃ טז לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים
 וְלֹא אַ חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא
 עֶשְׂרִים יוֹם׃ טז עַד אַ חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא
 מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לזָרָא וְעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־
 יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְתִכְפוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה
 זֶה יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם׃ טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת
 אֶלֶף רִגְלֵי הָעַם אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וְאַתָּה אֹמַרְתָּ
 בָּשָׂר אֶתָּן לָהֶם וְאֹכְלוּ חֲדָשׁ יָמִים׃ טז הַצֵּאֵן
 וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דָּגֵי
 הַיָּם יֹאסֵף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם׃ טז וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה יְהוָה תִּקְצֹר עִתָּה תִרְאֶה הַיִּקְרָךְ
 דְּבַרִּי אִם־לֹא׃ טז וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעַם
 אֶת דְּבַרֵי יְהוָה וַיֹּאסֵף שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעַם
 וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל׃ טז וַיִּרְדַּ הַיְהוָה
 וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו
 וַיִּתֵּן עַל־שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵים וַיְהִי כְּנֹחַ עֲלֵיהֶם
 הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֹפוּ׃ טז וַיִּשְׂאָרוּ שְׁנֵי
 אֲנָשִׁים אַ בְּמַחְנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
 מִידָד וַתִּנַּח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בַּפְּתָחִים וְלֹא
 יֵצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בְּמַחְנֶה׃ טז וַיִּרְץ הַנָּעַר
 וַיִּגַּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים
 בְּמַחְנֶה׃ טז וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׂרַת מֹשֶׁה
 מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלָאִם׃ טז וַיֹּאמֶר לוֹ
 מֹשֶׁה הַמְקַנָּא אֶתְךָ לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה
 נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם׃

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1039)

שְׂטוּ הָעַם וְלָקְטוּ (יא, ח)

רְשָׁעִים, שְׂטוּ וְלָקְטוּ (יזמא עה, א)

לְחֵם' סַתֵּם, רוּמֹז לְחֵלֶק הַנִּגְלָה שְׁבַתוּרָה. הַמֶּן, לְחֵם מִן
 הַשָּׁמַיִם, רוּמֹז לְפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה. הַעֲבָדָה שֶׁהֶמֶן נִתֵּן גַּם לְרִשָּׁע
 מִלְּמַדְנֵיו, כִּי יֵשׁ לְהַבְיֵא אֶת מַעֲיָנוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה גַּם
 לְרִשָּׁע׃ אֵין לָךְ יְהוּדִי שְׂאֵינוּ רְאוּי לְלַמֵּד חֵלֶק זֶה בַּתּוֹרָה.
 וְכַבֵּר אֲמָרוּ רַב"ל: "הַמְאֹר שְׂבָה (סוּדוֹת הַחֲכָמָה) מִחֲזִירוֹ
 לְמוֹטָב".

וַיֹּאכַל חֲצִי בֶשֶׂר׃ וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
 לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ׃ פ וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק בְּפִנֵּיהָ הֲלֹא תִפְלֵם
 שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגֵּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
 וְאַחַר תֹּאסֶף׃ ט וּתְסַגֵּר מַרְיָם מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
 שְׁבַעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא נִסְעָ עַד־הָאָסֶף מַרְיָם׃
 טו וְאַחַר נִסְעוּ הָעָם מַחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר

פֶּאֶרְן׃ פפפ



חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
 כְּרַעֲוִיתָהּ וְנִמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קְרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבַרַךְ
 לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבַרַךְ לְעָלַם
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא
 בְּרִיד הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן



~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א עמ' 149)

בְּכַל בֵּיתֵי נְאֻמֵּן הוּא

לְכַאוּרָה, מַה שִׁיבֵי נְאֻמָּנוֹת כְּשֵׁאי אֶפְשֵׁר לְקַחַת שׁוּם דְּבָר
 מִהַבֵּית. אֲלֵא, הַנְּאֻמָּנוֹת הַיָּא בְּכָךְ שְׁלֵא כָּל מַה שְׁרױאִים
 מְגַלִּים. וּמְסַפֵּר עַל הַרְבּ הַמְּגִיד, שְׁנִכְנַס אֵלָיו תַּלְמִיד אֶחָד
 קָדָם שְׁחֹזַר לְבֵיתוֹ. הַמְּגִיד נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אֶךְ אָמַר לְחֻבְרַיָּא
 שִׁנְסוּ לְעַכְבּ אוֹתוֹ מִנְסִיעֲתוֹ. הַחֻבְרַיָּא לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַתַּלְמִיד
 יָצָא לְדֶרֶכּוֹ. כְּבוֹאוֹ לְבֵיתוֹ, מַת. וּמְדוּעַ לֹא אָמַר לוֹ הַמְּגִיד
 בְּמַפְרָשׁ שְׁלֵא יִסַּע - כִּי לֹא כָּל דְּבָר מִתָּר לְגַלּוֹת.
 קל"ו פטוקים, מהללאל"ל סימן.

מִפְטִיר ד' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק
 בְּפִנֵּיהָ הֲלֹא תִפְלֵם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגֵּר שְׁבַעַת
 יָמִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר תֹּאסֶף׃ טו וּתְסַגֵּר
 מַרְיָם מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא
 נִסְעָ עַד־הָאָסֶף מַרְיָם׃ טו וְאַחַר נִסְעוּ הָעָם
 מַחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר פֶּאֶרְן׃ פפפ

שְׁבִיעֵי וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: טו וְרוּחַ נִסְעָ וּמֵאת יְהוָה וַיִּגְזוּ שְׁלֹיִם
 מִן־הַיָּם וַיִּמָּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדָרָךְ יוֹם כֹּה וּכְדָרָךְ
 יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמָּתִים עַל־פְּנֵי
 הָאָרֶץ: טז וַיִּקָּם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־
 הַלַּיְלָה וְכָל וְיוֹם הַמַּחֲרָת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב
 הַשְּׁלוֹ קְרִי הַשְּׁלֹי הַמְּמַעִיט אֶסֶף עֲשֵׂרָה חֲמֻרִים
 וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁמוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה: טז הַבְּשָׂר
 עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרַם וַכֶּרֶת וְאַף יְהוָה חָרָה
 בְּעָם וַיִּדַּךְ יְהוָה בְּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד: טז וַיִּקְרָא
 אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֻרֹת הַתַּאֲוָה כִּי־שָׁם
 קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאֲוִים: טז מִקְבֻרֹת הַתַּאֲוָה
 נִסְעוּ הָעָם חֲצֹרוֹת וַיְהִיו בַּחֲצֹרוֹת: פ
 יב וַתִּדְבַר מַרְיָם וְאַחֲרָן בְּמוֹשֶׁה עַל־אֲדוֹת
 הָאִשָּׁה הַכִּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כִּשִׁית
 לָקַח: ז וַיֹּאמְרוּ הָרַק אֶךְ־בְּמוֹשֶׁה דִּבֶּר יְהוָה הֲלֹא
 גַּם־בָּנֵנו דִּבַּר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ז וְהָאִישׁ מֹשֶׁה כְּתִיב
 עָנוּ קְרִי עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
 הָאָדָמָה: ס ז וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתֹאֵם אֶל־מֹשֶׁה
 וְאֶל־אַחֲרָן וְאֶל־מַרְיָם צֵאוּ שְׁלֹשְׁתֶּכֶם אֶל־אֹהֶל
 מוֹעֵד וַיִּצְאוּ שְׁלֹשְׁתֶּם: ה וַיִּרַד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן
 וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶחָד וּמַרְיָם וַיִּצְאוּ
 שְׁנֵיהֶם: ז וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ־נָא דְבַרִי אִם־יְהִיָּה
 נְבִיאֲכֶם יְהוָה כִּמְרֹאֵל אֵלָיו אֲתוּדַע בְּחִלּוֹם
 אֲדַבְּרֶבּוּ: ז לֹא־כֵן עֲבַדִּי מֹשֶׁה כְּכֹל־בֵּיתִי נְאֻמֵּן
 הוּא: ה פַּה אֶל־פִּה אֲדַבְּרֶבּוּ וּמְרֹאֵל וְלֹא בְּחִידַת
 וְתַמְנַת יְהוָה יִפְיט וּמְדוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר
 בְּעַבְדִּי בְּמוֹשֶׁה: ט וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ:
 י וְהָעֵנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מַרְיָם מִצְרַעַת
 כְּשִׁלְגָ וַיִּפֹּן אֶחָד אֶל־מַרְיָם וְהִנֵּה מִצְרַעַת:
 יא וַיֹּאמֶר אֶחָד אֶל־מֹשֶׁה כִּי אֲדִנִּי אֶל־נָא תִשֶׁת
 עֲלֵינוּ חַפְזַת אֲשֶׁר נוֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטְאוּנוּ:
 יב אֶל־נָא תְהִי כַפַּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמוֹ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכֶיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶיךָ דְרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמָהּ, בְּשִׂמְאֹלָהּ עֵשֶׂר וְכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַרְכֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(טו) וְנִלְווּ, וְיִתְחַבְּרוּ וְהָיוּ לִי לְעַם, בְּלוֹמְרָה, לְהֶאֱמִין בְּה'. וְשִׁכְנֹתַי נְאֻם־יְהוָה: טו או וְנִלְווּ יִתְחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם שֶׁתִּגְדְּרוּ וּקְבְּלוּ דַת הָאֵמַת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וַיִּדְעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֶלְיָךְ כִּי הִשְׁלַחְתָּ הַקֹּדֶמֶת הַתְּמָה לְתוֹרִי אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתָּ וְזוּ הִיא אֶלְיָכֶם, לְבִשֵׁר אֶתְכֶם כִּי יֵשׁ תְּהִיָּה: טז וְנִחַל יְהוָה הַמְּקוֹם וְנִחַל אֶת־יְהוָה לְהִיּוֹת חֶלְקוֹ לְעוֹלָם עַל־אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ וְלֹא יִגְדֹל עוֹד מִפְּנֵה וּבְחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם לְהַשְׁכִּין שָׁם שְׁכִינָתוֹ כַּמָּא: ז' הֵם כָּל־בֶּשֶׂר מִפְּנֵי ה', שֶׁתָּקוּ כָּל הָאֲמוֹת וְהָיָה כִּי גַעֲזוּ מִמַּעוֹן קִדְשׁוֹ, מִן הַשָּׁמַיִם. לְדַרְת לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בַּגּוֹיִם. (א) וַיִּרְאֵנִי, בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינִי, שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. לְשִׁטְנוֹ, לְקַטְרֵג עָלָיו. עַל שֶׁלֹּא מָחָה בְּכַנּוּי שְׁנֵשֵׂאוֹ נְשִׁים וְנָכְרִיּוֹת.

עטרת מרים

יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם נְאֻם־יְהוָה: טז או וְנִלְווּ יִתְחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם שֶׁתִּגְדְּרוּ וּקְבְּלוּ דַת הָאֵמַת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וַיִּדְעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֶלְיָךְ כִּי הִשְׁלַחְתָּ הַקֹּדֶמֶת הַתְּמָה לְתוֹרִי אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתָּ וְזוּ הִיא אֶלְיָכֶם, לְבִשֵׁר אֶתְכֶם כִּי יֵשׁ תְּהִיָּה: טז וְנִחַל יְהוָה הַמְּקוֹם וְנִחַל אֶת־יְהוָה לְהִיּוֹת חֶלְקוֹ לְעוֹלָם עַל־אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ וְלֹא יִגְדֹל עוֹד מִפְּנֵה וּבְחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַם לְהַשְׁכִּין שָׁם שְׁכִינָתוֹ כַּמָּא: ז' הֵם כָּל־בֶּשֶׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גַעֲזוּ מִמַּעוֹן קִדְשׁוֹ: א וַיִּרְאֵנִי בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוא הָיָה כֹהֵן בְּתַן גְּדוֹל בְּתַחֲלִיל וְזֶמֶן בֵּית שֵׁנִי, עַן עוֹרָא ג) עַמֵּד לִפְנֵי מֶלֶאךָ יְהוָה שְׁחַן אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהַשְׁכִּין עַמֵּד עַל־יְמִינֵי עַל יְמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁמּוֹן לְקַטְרֵג

הפטרה לפרשת בהעלותך לקריאה בציבור

ולשמו"ת בוכריה פרק כ"ד

ב יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם נְאֻם־יְהוָה: טז וְנִלְווּ

גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם וַיִּדְעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֶלְיָךְ: טז וְנִחַל יְהוָה אֶת־יְהוָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ וּבְחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַם: ז' הֵם כָּל־בֶּשֶׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גַעֲזוּ מִמַּעוֹן קִדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עַמֵּד לִפְנֵי מֶלֶאךָ יְהוָה וְהַשְׁכִּין עַמֵּד

עליו שלא מיהה בבניו שששאו נשים נכריות: **ב ויאמר מלאך יהוה אל־השטן יגער יהוה בך השטן ויגער יהוה בעל הרחמים בך הבחר בירושלים הלוא זה הלא יהושע הפתח הגדול הוא פאור עין שאתהו בו האש קצת מצלל מאש** כי היושע באש על־ידי נבוכדנצר עם

אחאב בן קוליה ונכריו וצדקיהו נביאי השקרא ויהושע ניצל מן השרפה (ירמיה כג, וסנהדרין צג.) אך נשרפו בגדיו, ואם בן זכותו רב ואיך תקטנה עליו: **ג ויהושע היה לבש בגדים צואים מלוכלכים מעו, כי עוד ישבו הנשים הנכריות תחת בניו ולא גרשו אותן, והוא לא מיהה בהם ועמד לפני המלאך:** **ד ויען המלאך שעמד יהושע לפניו ויאמר אל העמדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ה ואמר ישימו צנף טהור על־ראשו וישימו הצניף הטהור על־ראשו וילבשהו בגדים ומלאך יהוה עמד: ו ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: ז כה־אמר יהוה צבאות אם־בדרךך תלך ואם את־משמרת־י תשמור וגם־אתה תדין את־בית־י וגם תשמור את־חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה: ח שמע־נא יהושע | הפתח הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כ־אנשי מופת המה כ־הגנני מביאי את־עבדי צמח: ט כ־י הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע**

ב) הבחר בירושלים, הקב"ה שהוא בחר בירושלים לבנותה. הלוא זה אוד מצל מאש, כלומר, איך תקטנה עליו, הלא הוא כמו אוד (עין שמנדנרים בו את האש) שצולל מאש. כי יהושע היה משלף באש על ידי נבוכדנצר עם אחאב בן קוליה וצדקיהו בן מעשהו נביאי השקרא, ויהושע ניצל מן השרפה (כמו שאמרו במסכת סנהדרין דף צג, א.) ואם בן זכותו רבה, ואיך תקטנה עליו. ג) היה לבש בגדים צואים, כלומר עדן היה עליו העון שלא מיהה בבניו. ד) הסירו הבגדים הצואים מעליו, כלומר, הפרישו את בניו מנשותיהם הנכריות, ויפס העון מיהושע. ויאמר אליו, המלאך אמר ליהושע. העברתי מעליך עונך, בטה שצוית להפריש בניו מהנכריות, העברתי מעליך העון שיהיה בך. מחלצות, חליפות בגדים נאים, כלומר זכות. ה) ואמר, זה מאמר זכרית הנביא, שאמר, התפללתי עליו. צנף טהור על ראשו, כלומר שיהיה לו כתר קהנה גדולה לו ולזרעו אחריו, כיון שפרשו מן הנשים הנכריות. ומלאך ה' עומד, בך ראה זכרית כמראה הנבואה, שער ששימו הצניף הטהור על ראשו של יהושע, היה מלאך ה' עומד. ו) ויעד, התרה בו. ז) תדין את ביתי, משפט ותהיה פקיד על בית מקדשי. חצרי, העזרה וסביבות בית המקדש. ונתתי לך מהלכים, בזמן תחית המתים אחיה אותך ותהיה מהלך. בין העומדים האלה, בין המלאכים שהם עומדים ונקמים לעולם. ח) ורעיך, הם הנגיה מישראל ועזרתה. כי אנשי מופת המה, שגם הם נצלו מנפשו האש כמוך, וראויים הם להעשות נסים על ידם. כי הגנני מביאי, כלומר, והדבור הוא שהגנני מביאי

על־ימינו לשטנו: ב ויאמר יהוה אל־השטן יגער יהוה בך השטן ויגער יהוה בך הבחר בירושלים הלוא זה אוד מצל מאש: ג ויהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלאך: ד ויען ויאמר אל־העמדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ה ואמר ישימו צנף טהור על־ראשו וישימו הצניף הטהור על־ראשו וילבשהו בגדים ומלאך יהוה עמד: ו ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: ז כה־אמר יהוה צבאות אם־בדרךך תלך ואם את־משמרת־י תשמור וגם־אתה תדין את־בית־י וגם תשמור את־חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה: ח שמע־נא יהושע | הפתח הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כ־אנשי מופת המה כ־הגנני מביאי את־עבדי צמח: ט כ־י הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע

הבית ודיני התקנות וגם תשמור את־חצרי את חצרות המקדש להשגיח על משמרת הבית ככל פרושו, או אני מבטיח לך ונתתי לך יצא ממך חזר לעתיד־לבא שישמשו בבית השלישי שהם יתקדשו כמלאכים, והם יהיו

כמו שכתוב "והקיימתי לךוד צמח צדיק" (ירמיה כה, ט.) כי הנה האבן, יסוד הבית אשר יסדךם בימי

מהלכים בין המלאכים הנצחיים העמדים לפני ה' האלה ויתחלבו עמהם בתיהם: ח שמע־נא יהושע | הפתח הגדול אתה ורעיך הנגיה מישראל ועזרתה הישבים לפניך כ־אנשי מופת המה כי נצלו מנפשו האש כמוך, וראויים הם להעשות נסים על ידם. כי הגנני מביאי, כלומר, והדבור הוא שהגנני מביאי

עטרת מרים

שי למורא

על-אכן אחת שבועה עינים לשמורות רבות מאת המקום ברוך-הוא על הכנוי החיוני הנני מפתח פתחה ה' בעצמו יתקוק צורות על האבנים לפתחן, כלומר הוא יתן כח ועז על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי והסירותי את-עון הארץ-ההיא ביום אחד כי אז לא תסאו עוד ועונות הקודמים

ברש, ואחר כך נתבטלה המלאכה. על אכן אחת שבועה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבועה, פי נתן הקב"ה עיניו להרחיב את כבוד הנות בנגניו. הנני מפתח פתחה, מתיר את קשוריה, כלומר, מפר עצת הגוים אשר כתבו שטנה לבטל את המלאכה. ומשתי, והסירותי.

את עון, את העונות וענינם. ביום אחד, ביום שיסד החיכל, או תשקנו לבטח. (י) אל תחת גפן וגו', כלומר תשכו לבטח, איש תחת גפנו ותאנחו. (ב) וגלה על ראשה, מפעל על ראשה היה מען כמראה ספל גדול עגל. ובה היה השמן. ושבעה גרותיה עליה, על קני המנורה היו שבועה גרותיה, הם הפלים שבהם הפתילות והשמן להאיר. שבועה ושבעה מוצקות, לכל נר ונר היו באים שבועה צורות קטנים שהשמן זב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל נר ונר. (ג) ושנים זיתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהזיתים גדלים בהם. (ד) מה אלה אדני, מה זה שהזיתים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל הגרות מאליה. (ו) זה דבר ה' אל זרפבל לאמר, זה סימן לך להבטיח על מלך המשיח שבא מנרע זרפבל. לא בחיל ולא בכח, כלומר, ממשלתו על האמות לא תהיה על ידי צבאות חילים רבים ולא בכח ורועו וכבשם במלחמה. כי אם ברוחי, הוא ימשל באמות מבלי מרח מלחמה, ורק ברוחי, כלומר ברוחי אשר אתן כלב האמות להיות נכנעים לו וסרים למשמעתו. (ז) כי אתה הר הגדול, אתה מלך גוג שהנך חושב עצמך כהר גדול לעמד בדרבנו של המלך המשיח, מה כח יש לך. לפני זרפבל למישר, למול המלך המשיח תהיה פארץ מישר לעבר בקלות, ולא תוכל לעשות שום עפוב. והוציא את האבן

אסלה, ואז: ' ביום ההוא שיסד החיכל נאם יהוה צבאות או תשקנו לבטח תקראו איש לרעהו אל-תחת גפן ואל-תחת תאנה לשבת בצלה ולאכול מפרה מרוב הטובה שיהיה אז: א הנביא לא הבין את המראה הקודם, ולא ידע הפניה על מה שאמר שפתח פתחה שבועה עינים, ועל פן נפל בשינה ותרדמה וישב המלאך הדבר כי הניעני ויערני כאיש אשר-יעור משנתו ויראהו מראה אחר שהוא פירוש המראה הראשון: ב ויאמר אלי מה אתה ראה כמראה הנביאה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה כל המנורה היתה זהב וגלה כמין ספל גדול עגול ובה היה השמן על-ראשה כראשי קני המנורה ושבעה גרותיה כמין בויכין שנותני השמן והפתילה לתוכה עליה שבועה ושבעה מוצקות לכל נר ונר באין שבועה צורות קטנים שהשמן זב מן הגלה דרך אותן מוצקות לגרות אשר על-ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני זיתים עמרו עליה אצל המנורה, אחד מימין הגלה ואחד על-שמאלה: ד ואען הרימותי קול ויאמר אל-המלאך הדבר כי לאמר מה-אלה אדני על מה באו אלה לרמוז: ה ויען המלאך הדבר כי ויאמר אלי הלא ידעת הלא מעצמך תשכיל לדעת מה-התמה אלה ואמר לא אדני לא השכלתי לדעת: ו ויען ויאמר אלי לאמר זה כמו במנורה שהכל נעשה מעצמו, והוא כמו לדבר-יהוה אל-זרפבל

הראשה, המלך המשיח יוציא את האבן הפוכה והחשוכה להניחה ביסוד בנין בית המקדש. תשאות חן חן לה, או ישמע קול תשואות, שכלם

על המלך המשיח הוא מנרע זרפבל לאמר או תהיה תהגת ה' לא בחיל ולא בכח כי אם-ברוחי שרות ה' לבדו יהיה ומישול אבן יהוה צבאות: ז על מלך גוג יאמר מיראתה שתחשוב שאתה הרי-הגדול לעמוד לפני זרפבל בפני המשיח לכל יוכל לעבור, לא בו, כי למולו תהיה למישר ובקל יעבור והוציא ומלך המשיח יוציא את-האבן הראשה הראשון להניחה

ביסוד בנין בית העתיד, ואז ישמעו
תשאלות והמנה לאמר תן תן לה
לאבן הזאת יש לה תן רב בעני כלם:

והוציא את־האבן הראשה תשאלות תן
תן לה:

גענו ויאמרו "הנה לאבן הזאת יש לה
תן רב", כי היא טובה ונחשבת עד
מאד.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בכניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

שפט בן־חורי: ^א למטה יהודה פלב בן־יפנה:
למטה יששכר ונאל בן־יוסף: ^ב למטה
אפרים הושע בן־נון: ^ג למטה בנימין פלטי
בן־רפוא: ^ד למטה זבולן גדיאל בן־סודי:
^ה למטה יוסף למטה מנשה גדי בן־סוסי:
^ו למטה דן עמיאל בן־גמלי: ^ז למטה אשר
סתור בן־מיכאל: ^ח למטה גפתלי נחבי בן־
ופסי: ^ט למטה גר גאואל בן־מכי: ^י אלה

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
יג « וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^א שלח־לך
אנשים ויתרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן
לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה
אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: ^ב וישלח אתם
משה מודבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים
ראשי בני־ישראל הקמה: ^ג ואלה שמותם
למטה ראובן שמוע בן־זכור: ^ד למטה שמעון

אִם-רַב: וְזֶמֶן הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הוּא יֹשֵׁב בָּהּ
 הַטּוֹבָה הִוא אִם-רַעָה וְזֶמֶן הָעָרִים אֲשֶׁר-הוּא
 יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמַחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים: כִּי וְזֶמֶן
 הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הִוא אִם-רְזוּה הַיִּשְׁבָּה עַל
 אִם-אֵין וְהַתְּחֻקְתֶּם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ
 וְהַיְמִים יָמֵי בְּפֹרֵי עֲנָבִים:

שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-
 הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן-נֹון יְהוֹשֻׁעַ:
 (ישראל) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב וְעַלִיתֶם אֶת-הָהָר:
 וְרִאִיתֶם אֶת-הָאָרֶץ מֵהֵיחֹד וְאֶת-הָעַם
 הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה הַמְעַט הוּא

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"א

ברוקלין

הרה"ח נוי"נ אי"א כ'י וכ'י מוה"ר יהושע שי

שלום וברכה!

ת"ח בעד התשורה להספריי שלי, ספרו באידיש "פארגאנגענע וועלטן" והם זכרונות המתארים את הסביבה של החסידים בימי דפגרא, שבתות ימים טובים וגם בימות החול.

ולקחתי לי מועד - כפי רשיון הזמן - לדפדף בו ונהניתי לראות את החום - ווארימקייט - שבו נכתבו פרקי הספר, ולא עוד אלא גם את החום, שלפי השערתי, יפעלו על הקורא בו,

אבל מוכרחני גם להעיר, במה שנכשלו ג"כ אחרים הכותבים על עניינים דומים להנ"ל, שהיחס שלהם לזה הוא כמו שכתב כת"ר על שער הספר "פארגאנגענע וועלטן" ונשאר הרושם אצל הקוראים שהכתוב כאן הוא מעין אזכרה על ענין שכבר חלף ח"ו מן העולם, וח"ו וח"ו לומר כן, כי כמו שהקב"ה הוא נצחי כן בניי נצחיים, וכאמור ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד.

הנה כן ג"כ תורת החסידות ודרכי החסידים והחסידות נצחיים המה, ואפשר בזה רק שינוי מקום בלבד, ולא ח"ו כליון היל"ת.

אמת הדבר שבזמן מן הזמנים נעשית העבודה בזה קשה יותר ולהנהגה בדרכי החסידים והחסידות צריכים לזה כחות נוספים, אבל כבר אמרו רז"ל לפום גמלא שיחנא, ועוד אמרו אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא לפי כחם,

ומכיון שהובטחנו ששו"ס יפוצו מעיינות הבעש"ט חוצה, וזהו ג"כ הקדמה וכלי לביאת משיח צדקנו בב"א, הרי נעלה מכל ספק שהדבר הולך ונמשך, ואם נדמה לנו שהחשך עתה כפול הוא לגבי הדור שלפני זה, הרי אחת משתי אלה, או שאין זה אלא דמיון ועצת היצר בלבד, או שנתנו לנו הכחות ע"ז, ובמילא מוטלת עלינו האחריות הגדולה להתאזר בכל כחותינו לדחות את החשך ע"י יתרון האור, ואז בודאי תקויים הבטחת רז"ל הבא לקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה, והבא לטהר (ט"י"ת בפתח - פתוחה) היינו לטהר אחרים והסביבה שלו, מסייעין - לשון רבים - לו, שהעבודה גופא והמצוה שעושה מסייעין לו (וכנתבאר בארוכה בלקו"ת לאדמו"ר הזקן בדרוש לשמע"צ ד"ה ה' לי בעוזרי פרק ה') להשלים את הכוונה העליונה להאיר את חשך העולם ולקרב עי"ז את היעוד, והיי לעת ערב יהיי אור, ולילה כיום יאיר, שחשך הגלות גופא נתהפך לאור, ואז נאמר: אודך ה' כי אנפת ביי, שתהי ההודאה לא רק על הישוב אפך ותנחמני, אלא גם על הכי אנפת ביי.

בברכה להוסיף חום ואור החסידים בתוככי בניי.

מוסגי"פ החוברת ללי"ג בעומר שי"ל זה עתה.

פרק א משנה א

מֹשֶׁה קִבַּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסְרָהּ לְיִהוֹשֻׁעַ, וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִקְנָיִם, וְזִקְנָיִם לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסְרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְנָסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הָיוּ מְתוּנָיִם בְּדִין, וְהֶעֱמִידוּ תַלְמִידִים חֲרֵבָה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

נקודות משיחות קודש

עם זאת אין הנהגה זו שוללת התנשאות ותוקף במקום הדורש זאת, כפי שנאמר בתחילת השולחן-ערוך - "ואל יבוש מפני המלעיגים". יש זמנים ומצבים שבהם נדרש האדם לעמוד בעוז ובתוקף כנגד המונעים ומעכבים אותו מעבודת ה'.

באופן אחר, יש לומר: התכלית של מתן-תורה היא, כמאמר חז"ל, "עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעליונים". כלומר, לחבר בין העליונים לתחתונים ולעשות מגשמות העולם - אלוקות. (בכך נשלמת תכלית בריאת העולם - "לעשות לו יתברך רירה בתחתונים"). את זאת מסמל הר סיני. מצד אחד, "הר" - עליונים, רוחניות; מצד שני "סיני" - תחתונים, גשמיות. במתן-תורה היה איחוד של אלה עם אלה.

יכול יהודי לחשוב: מנין לו הכוח והאפשרות ליישם דרך זו בעבודת ה' - איחוד של גשמיות ורוחניות שביסורם הם שני הפכים ?

על כך משיבה המשנה ואומרת: "משה קיבל תורה מסיני" - כבר "מסיני" ניתן לכך הכוח. אם להר סיני שהוא ממין ה"דומם", נתן הקב"ה כוח לחבר בין קצוות מנוגדים, על-אחת-כמה-וכמה האדם, ממין ה"מדבר" שהוא הנעלה מכל המינים - בוודאי ובוודאי ניתן לו הכוח לעשות כן ולקיים בכך את תכלית בריאתו ובריאת העולמות - "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 276)

המפרשים שואלים במשנה זו, מהו הלשון "משה קיבל תורה מסיני" מדוע לא כתוב "משה קיבל תורה מהקב"ה" ?

יש לבאר זאת על פי המובא במדרשין, שבשעה שרצה הקב"ה לתת את התורה לישראל, התכנסו ההרים וכל אחד מהם ביקש שעליו תינתן התורה בגלל מעלתו. אמר להם הקב"ה, "למה תרצדון היום גבנונים" הגאווה שאתם מתגאים בה עושה אתכם ל"הרים גבנונים"

- מלשון "גיבן" - ונוטלת מכם את הזכות שתינתן עליכם התורה. לעומת זאת הר סיני, הנמוך מכל ההרים ("דמכיך מכל טוריא") - עליו תינתן התורה, כי הוא "ההר חמד אלוקים לשבתו".

מכך אנו למדים שהביטול והענווה הם תנאי הכרחי ומוקדם לקבלת התורה ולימודה. זו אפוא כוונת המשנה, ללמדנו שקבלת התורה צריכה להיות "מסיני" דוקא - ביטול וענווה.

אך לפי זה אפשר להקשות לאידך גיסא : אם מה שמכשיר לקבלת התורה הם ביטול וענווה, מדוע ניתנה התורה על הר (נמוך ככל שיהיה) ולא בעמק, או לפחות, במישור ?

נמצאנו למדים כי המצב הרצוי לקבלת התורה הוא - הר נמוך; מצד אחד הר ומצד שני נמוך.

משמעות הדבר בעבודת האדם :

ככלל נדרש האדם להיות ענו ושפל-רוח. אך ביחד

1. מדרש תהילים (הוצאת בוכר) ס"ח, יז. ראה גם מגילה כט, א. 2. תהילים סח, יז. 3. שם, שם. 4. שמות רבה פרשה יב. 5. תניא פרק לו.

רפ"ו לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך באה"ק (נשא בחו"ל) - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	
			מג"א		אדמו"ה ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:38	05:36	08:26	08:25	09:06	09:06	10:18	10:19	13:14	13:15	19:40	19:43	20:09	20:13	19:22	20:25
חיפה (ק)	05:33	05:32	08:22	08:21	09:03	09:03	10:16	10:16	13:13	13:14	19:46	19:49	20:13	20:16	19:19	20:29
ירושלים (ק)	05:35	05:33	08:23	08:23	09:04	09:04	10:16	10:16	13:12	13:13	19:45	19:48	20:09	20:12	19:07	20:25
תל אביב (ק)	05:36	05:34	08:24	08:24	09:05	09:05	10:18	10:18	13:14	13:15	19:42	19:45	20:12	20:15	19:25	20:27
אוסטריה, וינה (ק)	04:59	04:55	07:45	07:41	08:54	08:53	10:15	10:14	13:32	13:33	20:46	20:52	21:29	21:35	20:33	21:54
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:26	07:30	09:10	09:13	09:50	09:52	10:40	10:42	12:48	12:49	17:11	17:09	17:40	17:39	16:51	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	05:08	05:05	07:57	07:54	09:00	08:59	10:20	10:19	13:34	13:35	20:42	20:47	21:22	21:28	20:28	21:46
אוקראינה, זוניצק (ק)	04:34	04:31	07:20	07:16	08:28	08:27	09:49	09:49	13:06	13:07	20:20	20:25	21:02	21:08	20:06	21:27
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	04:43	04:40	07:28	07:24	08:38	08:37	10:00	09:59	13:17	13:18	20:33	20:38	21:16	21:22	20:19	21:41
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:01	04:57	07:40	07:32	09:00	08:59	10:22	10:22	13:43	13:45	21:06	21:12	21:53	21:59	20:53	22:20
אוקראינה, קייב (ק)	04:52	04:48	07:30	07:22	08:52	08:51	10:15	10:14	13:36	13:37	21:00	21:05	21:46	21:53	20:47	22:15
איטליה, מילאנו (ק)	05:39	05:36	08:28	08:25	09:28	09:27	10:47	10:47	14:00	14:01	21:07	21:11	21:43	21:49	20:53	22:06
אקוואדור, קיטו (ח)	06:09	06:10	08:37	08:38	09:08	09:09	10:11	10:12	12:42	12:43	18:15	18:16	18:39	18:40	17:58	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:52	07:55	09:42	09:44	10:20	10:22	11:11	11:13	13:21	13:23	17:52	17:51	18:21	18:19	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:01	09:05	10:38	10:40	11:20	11:22	12:09	12:11	14:13	14:14	18:25	18:23	18:58	18:56	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:42	05:40	08:33	08:32	09:21	09:21	10:37	10:37	13:41	13:42	20:27	20:31	21:01	21:05	20:12	21:19
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:27	05:25	08:18	08:17	09:08	09:08	10:25	10:25	13:31	13:32	20:20	20:24	20:55	21:00	20:06	21:14
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:28	05:25	08:19	08:17	09:09	09:08	10:25	10:25	13:31	13:33	20:21	20:25	20:56	21:00	20:06	21:15
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:58	05:56	08:49	08:47	09:42	09:42	11:00	10:59	14:08	14:09	21:02	21:06	21:38	21:43	20:48	21:58
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:21	06:20	09:09	09:09	09:48	09:48	11:00	11:00	13:54	13:55	20:18	20:21	20:46	20:49	20:03	21:01
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:42	05:41	08:32	08:31	09:14	09:14	10:28	10:27	13:25	13:27	19:58	20:01	20:28	20:32	19:42	20:44
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:29	06:29	09:15	09:15	09:52	09:52	11:02	11:03	13:53	13:54	20:08	20:11	20:35	20:38	19:52	20:49
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:21	05:19	08:12	08:10	09:03	09:03	10:20	10:20	13:27	13:28	20:18	20:22	20:54	20:58	20:04	21:13
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:52	05:50	08:43	08:42	09:33	09:32	10:49	10:49	13:55	13:56	20:44	20:48	21:18	21:23	20:29	21:37
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:18	05:16	08:09	08:07	09:01	09:01	10:18	10:18	13:26	13:27	20:19	20:23	20:55	20:59	20:04	21:15
בוליביה, לה-פס (ח)	06:54	06:56	09:08	09:10	09:40	09:42	10:38	10:40	13:00	13:01	18:07	18:07	18:31	18:32	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:33	05:29	08:05	07:49	09:35	09:33	10:58	10:57	14:21	14:22	21:48	21:54	22:36	22:43	21:35	23:06
בלגיה, בריסל (ק)	05:35	05:31	08:10	08:00	09:36	09:34	10:59	10:58	14:21	14:22	21:46	21:52	22:34	22:41	21:33	23:03
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:41	06:44	08:47	08:49	09:21	09:22	10:17	10:18	12:34	12:35	17:32	17:32	17:54	17:53	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:28	06:30	08:35	08:36	09:08	09:10	10:04	10:06	12:22	12:24	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	04:49	04:45	07:18	06:59	08:52	08:50	10:15	10:15	13:39	13:40	21:10	21:15	21:56	22:03	21:00	22:26
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:47	04:43	07:07	07:08	08:55	08:53	10:20	10:20	13:48	13:50	21:27	21:33	22:20	22:28	21:17	22:55
גרמניה, ברלין (ק)	04:50	04:46	07:04	07:05	08:55	08:54	10:20	10:19	13:45	13:47	21:21	21:27	22:10	22:18	21:08	22:42
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:21	05:17	08:01	07:54	09:20	09:19	10:43	10:42	14:03	14:05	21:26	21:31	22:12	22:18	21:12	22:39
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:47	06:50	08:50	08:51	09:24	09:26	10:19	10:21	12:35	12:36	17:30	17:29	17:50	17:49	17:11	18:00
הודו, מומבאי (ח)	06:00	06:00	08:42	08:42	09:16	09:17	10:24	10:25	13:09	13:10	19:12	19:14	19:38	19:40	18:56	19:51
הודו, פונה (ח)	05:57	05:57	08:39	08:39	09:13	09:13	10:21	10:21	13:05	13:06	19:07	19:10	19:33	19:35	18:51	19:45
הונגריה, בודפשט (ק)	04:51	04:48	07:38	07:34	08:44	08:43	10:05	10:04	13:21	13:22	20:32	20:38	21:14	21:20	20:19	21:39
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:31	04:29	07:22	07:20	08:13	08:12	09:29	09:29	12:35	12:37	19:26	19:30	20:01	20:05	19:11	20:20
יוון, אתונה (ק)	06:05	06:03	08:55	08:54	09:42	09:41	10:57	10:57	13:59	14:01	20:41	20:45	21:14	21:18	20:27	21:32
מלזובה, קיישיב (ק)	05:14	05:11	08:02	07:58	09:06	09:05	10:26	10:26	13:41	13:43	20:51	20:56	21:33	21:38	20:38	21:56

לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך באה"ק (נשא בחו"ל) - בערים שונות בעולם רפז

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:57	08:39	08:39	09:13	09:14	10:21	10:22	13:07	13:08	19:10	19:13	19:36	19:39	18:54	19:49
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:58	08:03	09:25	09:28	10:11	10:14	10:57	11:00	12:57	12:58	16:56	16:53	17:31	17:29	16:35	17:43
נפאל, קטמנדו (ח)	05:08	05:07	07:55	07:55	08:33	08:33	09:44	09:44	12:36	12:37	18:55	18:57	19:23	19:26	18:39	19:37
סין, בייג'ין (ח)	04:48	04:46	07:39	07:38	08:28	08:28	09:44	09:44	12:49	12:50	19:36	19:40	20:10	20:15	19:20	20:29
סינגפור, סינגפור (ח)	06:57	06:58	09:27	09:27	09:57	09:58	11:00	11:01	13:33	13:34	19:08	19:09	19:32	19:33	18:51	19:42
פולין, ורשא (ק)	04:21	04:17	06:34	06:35	08:26	08:24	09:50	09:49	13:15	13:16	20:47	20:53	21:37	21:45	20:34	22:09
פרו, לימה (ח)	06:22	06:24	08:41	08:42	09:12	09:13	10:11	10:13	12:36	12:37	17:50	17:50	18:14	18:15	17:32	18:24
צרפת, ליון (ק)	05:55	05:52	08:44	08:41	09:45	09:44	11:04	11:04	14:17	14:18	21:23	21:27	22:02	22:08	21:09	22:25
צרפת, פריז (ק)	05:52	05:49	08:36	08:32	09:48	09:47	11:10	11:09	14:28	14:29	21:47	21:53	22:29	22:35	21:34	22:55
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:44	08:15	08:16	08:47	08:47	09:50	09:51	12:25	12:26	18:06	18:07	18:30	18:31	17:49	18:40
קנדה, טורונטו (ק)	05:39	05:37	08:30	08:28	09:25	09:25	10:43	10:43	13:53	13:55	20:55	20:59	21:29	21:34	20:41	21:50
קנדה, מונטריאול (ק)	05:09	05:06	07:59	07:56	08:59	08:58	10:18	10:18	13:31	13:32	20:37	20:41	21:15	21:20	20:23	21:37
קפריסין, לרנקה (ק)	05:33	05:32	08:23	08:22	09:06	09:06	10:20	10:20	13:19	13:20	19:54	19:57	20:25	20:28	19:38	20:41
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:27	04:21	06:54	06:55	08:38	08:36	10:05	10:04	13:36	13:38	21:22	21:29	22:20	22:29	21:10	22:59
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:54	03:49	06:27	06:28	08:09	08:07	09:36	09:35	13:10	13:12	21:06	21:13	22:03	22:12	20:54	22:46
רוסיה, ורסטוב על-הדון (ח)	04:30	04:26	07:17	07:14	08:22	08:21	09:43	09:42	12:58	12:59	20:09	20:14	20:50	20:56	19:55	21:14
שווייץ, ציריך (ק)	05:34	05:30	08:21	08:17	09:27	09:26	10:47	10:47	14:03	14:04	21:19	21:24	21:56	22:02	21:06	22:20
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:50	08:28	08:29	09:01	09:01	10:07	10:07	12:48	12:49	18:42	18:44	19:07	19:09	18:26	19:19

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ ס"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל

שַׁבַּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רְצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֵדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חַפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאֹרֵב וְלַסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמְלֵנוּ חֲסִדִים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00735
31/05/2020



2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומונים

